

उपदेशमालाविशेषवृत्तिग्रन्थस्य शुद्धिपत्रकम् ।

पत्रम्	पङ्क्तिः	अशुद्धिः	शुद्धिः	पत्रम्	पङ्क्तिः	अशुद्धिः	शुद्धिः	पत्रम्	पङ्क्तिः	अशुद्धिः	शुद्धिः
१	६	सङ्गिनो	स जिनो	५३	१	दसादाह	दसादाह	॥	३	दोभग्य	दौर्भाग्य
॥	१०	दोग्धो	दोग्धो	५४	५	वीयस्स	वीयस्स	१३८	१०	प्राप्ता	प्राप्ति
३	१३	अच्छेरहिं	अच्छरेहिं	५७	३	लायणो	लोयणो	१३९	१	कुदादयः	कुधादयः
५	४	महदेहु	मह देहु	६८	३	उगय	उगय	॥	७	तवशाप०	तवाशाप०
॥	१७	व्वुय	व्वुय	६९	४	थोवेण	थेवेण	१४३	११	कण्य	कर्ण्य
१६	१५	२४१	२४२	८९	१	शिरो धाम	शिरोधाम-	१४५	९	आउयाएवि	माउयाएवि
॥	१६	२४२	२४३			वसतेः	वसतेः	१४८	३	जम्बूचरित्र	जम्बूचरित्रे
२७	५	मेलित्त	मेलित्तु	११७	१६	सुन्निहिय	सन्निहिय	१५०	७	गृहामे	गृहमे
॥	१३	तदेव	तदेवं	१२४	६	भोगानां	भोगानां	१५२	७	पुरन्दश्रे०	पुरन्दरश्रे०
२९	३	मह	मह	॥	८	धमानत्वात्	घटमानत्वात्	॥	१६	घन्नं	घन्नं
३२	१५	प्रोद्यते	प्रोच्यते	॥	१५	पव्वइओ	पव्वइओ	१६१	६	मोत्तण	मोत्तूण
४१	२	लु	लुहु	१२९	१	जयसि	जयसि	१६३	४	कृताऽन्यतो	कृतामन्यतो
४२	७	सुमरे विणु	सुमरेविणु	१३३	१०	मित्तण	मित्तेण	१६७	१३	सविदित०	स विदित०
४५	२	उपसगपु	उपसर्गेपु	१३४	१	त्वच्छेद	त्वक्छेद	॥	१४	नवग्रह०	नवग्रह०

पत्रम् पङ्क्तिः	अशुद्धिः	शुद्धिः
१७२ ६	घणेणावि	घणेणावि
॥ १३	-धण्ण	-धणो
१७४ ४	अत्ता	अक्का
१७७ १	कुट्टन्य	कुट्टीन्य
॥ ३	निवइ सुयाहिं	निवइसुयाहिं
१७८ १२	चमत्कारा	चमत्कारं
१८० ९	तत्त्वामा	तत्त्वमा
१८४ १४	श्रते	श्रते
१८७ ६	सुहया	सुहडा
॥ ८	घेत्तण	घित्तूण
१८८ ३	ज्झाणठिओ	ज्झाणट्ठिओ
॥ ५	खग्ग सिरे	खग्गसिरे
॥ ९	झाणाओ	झाणाउ
॥ १५	परिहा	परिसहा
१९१ ६	मणियं	भणियं

पत्रम् पङ्क्तिः	अशुद्धिः	शुद्धिः
॥ १४	विजयहारे	विजहारे
२०० ११	कोशेय	कौशेय
२०२ ८	णोवविट्ठो	णोवविट्ठा
२०६ ११	ब्रह्मेन्द्रभूते-	ब्रह्मेन्द्रभूते-
	रजनिप०	रजनि प
२२० ६	खिवेइ	खिवेह
॥ १५	अतेउर	अंतेउर
२२१ १	अत्थ	अत्थं
२२२ ३	मुनिसन्धिः	मुनिकथा
२२९ १४	गगम्मु	गकम्मु
२३२ ५	धणु	घणु
२३३ ६	सामि माइ	सामिमाइ
॥ ३३३	पत्र	२३३ पत्र
२४७ ७	चाक्ख	चोक्ख
२४८ २	णभहा	णमहा
॥ ७	पीठसन्धिः	पीठकथा

पत्रम् पङ्क्तिः	अशुद्धिः	शुद्धिः
॥ १५	पवेशो	प्रवेशो
२५० ९	तिस्सोऽपि	तिस्सोऽपि
२५४ ८	कारणाम्	कारणम्
२५७ ५	बद्धात या	बद्धा तथा
२६३ १७	१	२
॥ ॥	जम्मम्मि	जम्मम्मि
२६६ ३	हियासरीरं	हिया सरीरं
२६८ ६	कस(म)	कुस(म)
॥ १२	हयाए	एयाए
२७० ५	अज्जेणीए	उज्जेणीए
२८४ ७	हेउ	हेऊ
२९० ५	करित्त	करित्तु
२९३ १	यथावस्थि	यथावस्थित
३०२ १३	अविकत्ति	अवि कत्ति
३०३ ७	थेवो	थोवो
॥ ९	पया	पिया

पत्रम् पङ्क्तिः अशुद्धिः	शुद्धिः	पत्रम् पङ्क्तिः अशुद्धिः	शुद्धिः	पत्रम् पङ्क्तिः अशुद्धिः	शुद्धिः
३१३ १२ विभुत्ति	विभुत्ति	३४३ १० सहलीकयं ।	। सहलीकयं	३८९ १३ १६९-७०	१६८-६९
३१६ ६ ण्हारु	ण्हारु	३४८ ६ ममंतो	ममं तो	३९३ १५ खवियंगी	खवियंगी
३१७ ६ सद्रुवि	सुद्रुवि	३५० ३ पिशुनैर्मथै	पिशुनैर्मथै	३९८ १६ लिंगो	लिंगे
३१८ ६ रागारीणां	रागारीणां	३५१ ९ महाजइ	महाजुइ	३९९ ५ कलाइ०	कराइ०
” १६ मुड	मुंड	” १४ परिभावओ	परिभावाओ	४०० ६ विररिउं	विहरिउं
३१९ १६ अन्नपि	अन्नपि	३५२ १६ पंचत्त	पंचत्तं	४०४ १ वदिय	वंदिय
३२४ ३ मुपते	मुप्यते	३५६ १२ मारेज्जा	मारेज्जा ?	४११ ८ त्पर्यट	पर्यट
३२४ ६ क्षाररिव	क्षारैरिव	” १३ कहिय	कहियं	४१२ १२ लोएऽपि	लोएऽवि
३२६ १६ गृहीतो	गृहीतो	” १७ निज्जइ	नज्जइ	४२१ १२ मांसशिनो	मांसाशिनो
३२७ १२ शराणां	शराणां	३५८ १७ महाऽत्थ	महाऽनत्थं	४२२ ४ स शूक	सशूक
३२९ १० द्ढयन्ना	दृढयन्ना	३५९ १ मुद्धलिउं	मुद्धरिउं	” ७ वित(न)	वि त(न)
३३१ १४ न न ना	न ना	३६३ ६ पसमभाव	पसमभावं	४२३ ४ वाक्पाटवा	वाक्पाटवा
३३३ ९ मीक्ष	मोक्ष	३७२ ९ देवि	देविं	४२४ ९ पयतिं	पपतिं
” ” निजकाङ्ग	निजकाङ्ग	” १० पडिकूल	पडिकूलं	४२९ देहींग ४३२ नुं अवर नवर बदलवुं	
३३४ १० पुसेरहिं	पुरिसेहिं	३७३ ३ न्ताभृशं	न्ताभृशं	४३३ ६ त देह	तं देह
३३७ ७ विविआ	विआ	३८३ १५ भंजणा	वदणा	४३४ ३ खधो	खंधो

पत्रम् पङ्क्तिः अशुद्धिः

४३७	७	२५३
„	११	प्रातः
४४३	१६	गुरु
४४६	२	ऽव्ययम्
„	१३	मत्कुट
४४९	१२	अपीडि०
„	„	बद्धस्य
४५२	२	त्वभूनि
४५३	१५	३९४
४५४	६	यात्याहो

शुद्धिः

२६३
प्रातः
गुरुः
ऽव्ययम्
मुकुट
आपीडि०
बद्धस्य
त्वमूनि
३०४
यात्यहो

पत्रम् पङ्क्तिः अशुद्धिः

४५७	„	क्राधादी०
४६०	९	गंधे
४६१	३	ऽणं
४६२	६	भेदा
४६३	१३	त्रिभिर्विशेष
४६७	१	लिगा
„	१४	एतद्वय
४६८	१६	न न
४७४	७	षट्
४८६	१	भ्रष्टः

शुद्धिः

क्रोधादी०
गंधे
णं
भेदा-मद्
त्रिभिर्विशेष
लिगा
एतद्वय
नय
षट्
भ्रष्टस्य

पत्रम् पङ्क्तिः अशुद्धिः

४८७	१०	अट्टि
„	१३	केसिचि
„	४	कार्यं
४९२		द्वाः स्थितोन्त
४९६	९	राजन् ।
५०३	१५	विजृम्भि
५१७	३	बृहक
„	९	कर्त्तरपि
५२२	१०	दट्ठु
५२९	७	श्रुतज्ञान

शुद्धिः

अट्टि
केसिचि
कार्यं
द्वाः स्थितोऽन्त
राजन् !
विजृम्भि
बृहक
कर्त्तुरपि
दट्ठुं
श्रुतज्ञान

। श्री उपदेशमाला दोषद्वीवृत्तेरनुक्रमणिका ।

प्रथम विश्रामे

पत्र

- १ मंगलादि ।
 ३ रणसिंह कथा ।
 ३१ उपोद्घातः ।
 ३२ ऋषभपारणकसन्धिः ।
 ३८ चन्दनवालापारणासन्धिः ।
 ४५ उपसर्गेषु निष्प्रकम्पता ।
 ४६ गणधरविनयः ।
 ४७ आचार्यगुणाः ।
 ४८ आचार्योष्टसम्पदः ।
 ४९ आचार्यषट्त्रिंशत् गुणाः ।
 ५० आचार्यप्रवचनस्वामित्वम् ।
 ५१ आर्यचन्दनायाः विनयोपरिकथा ।
 ५२ धर्मे पुरुषज्येष्ठत्वम् ।

पत्र

- ५३ आदर्शगृहे भरतकेवलम् ।
 ५४ प्रसन्नचन्द्रराजर्षिकथा ।
 ६० व्यवहार-निश्चयनपरस्पर-
 सापेक्षता ।
 ६१ भरतस्य युगपदुभयसंदेशागमनम् ।
 ६२ मरुदेवीकेवलज्ञानम् ।
 ६३ भरतसमृद्धिः ।
 ६४ अङ्गारदाहकदृष्टांतः ।
 ६५ भरत-बाहुबलिसंग्रामः ।
 ६७ बाहुबलिसंयमग्रहणम् ।
 ६९ सनत्कुमारचक्रिकथा ।
 ७९ अनुत्तरसुराणामपि अस्थिरत्वम् ।
 ८० ब्रह्मादत्तचक्रिकथा ।
 ८१ ब्रह्मादत्तचक्रिपूर्वभवाः ।
 १०९ विनयरत्नकथा ।

द्वितीयविश्रामे

पत्र

- ११३ जा सा सा सेतिकथायां चित्रकार-
 वरलाभः ।
 ११५ मृगावतीकथा ।
 १२० खोलोलुपिसुवर्णकारः ।
 १२१ पंचशतचौराणां प्रव्रज्या ।
 १२२ लज्जितप्रद्योतस्य मृगावत्यै दीक्षा-
 नुमतिदानम् ।
 १२४ कषायाणां पुष्पफले ।
 १२४ जम्बूस्वामि चरितम् ।
 १२५ भवदेवदीक्षा ।
 १२६ भवदेव-नागिला प्रश्नोत्तराणि ।
 १२७ महिषिभूत-पुत्रप्रतिबोधः ।
 १२८ उच्छिष्टभोजिदृष्टान्तेन नागिलया
 स्थिरीकरणम् ।

अनुक्र-
मणिका ।

पत्र

- १२९ भवदेवस्य सागरदत्तत्वेनोत्पत्तिः ।
 १३० शिवकुमारस्य सागरदत्तमुनि-
 समागमः ।
 १३३ चतुर्गतिदुःखानि ।
 १३७ जम्बु-प्रभवचोरसंवादः ।
 १३८ मधुबिन्दु दृष्टान्तः ।
 १३९ कुबेरदत्त-कुबेरदत्ता ज्ञातम् ।
 १४२ महेश्वरदत्तज्ञातम् ।
 १४४ मकरदाढा वेश्याकथा ।
 १४७ भौताचार्यकथा ।
 १४८ अतिलोभे वानरमिथुनकथा ।
 १४९ कृतपूतना-धूतकारप्रसङ्गः ।
 १५१ प्राप्तव्यमर्थं लभते मनुष्यः ।
 १५२ सिद्धदत्तस्य राजकन्यादिप्राप्तिः ।
 १५३ सुन्दरश्रेष्ठि कथा ।
 १५४ हेममयूरो वायसीकृतः ।

पत्र

- १५५ विजयसुजय दृष्टान्तः ।
 १५८ इर्ष्यालुस्थविरयोः कथा ।
 १५९ विसंवादि राज्यस्थिति प्रेक्षणम् ।
 १६४ कलिराज्यकथा ।
 १६७ मित्रत्रितयीकथा ।
 १६९ अमरसेन-प्रवरसेनभ्रातोः कथा ।
 १७२ अतिलोभे लोहर्गला गणिकाकथा ।
 १७७ धर्मशास्त्रे स्त्रीणां स्वभावजा दोषाः ।
 १७८ साधुसमागमलाभे प्रभाकरकथा ।
 १८५ सपरिवारेण जम्बूप्रभवस्वामिदीक्षा ।
 १८६ सुसुमा-चिलातिपुत्रकथा ।
 १८९ अलाभपरिसहे ढंढणमुनिकथा ।
 १९२ आपत्सु दृढधर्मतोपरि स्कंदकाचार्य-
 कथा ।
 १९६ हरिकेश मुनिकथा ।
 २०१ शाल-महाशालयोः कथा ।

पत्र

- २०३ गौतमाऽष्टापदारोहणम् ।
 २०४ तापसानां प्रव्रज्या केवलं च ।
 २०६ गौतमस्य केवलेऽधृतिः ।
 २०७ वज्रस्वामिचरित्रम् ।
 २२१ परिग्रहाऽपायहेतवः ।
 २२२ वसुदेवपूर्वभवे नंदिपेणमुनिकथा ।
 २२८ क्षमायां गजसुकुमालमुनिसन्धिः ।
 २३३ जिनप्रवचने वन्दनापद्धतिः ।
 २३४ तीव्रव्रताराधने स्थूलभद्र मुनिकथा ।
 २४४ कलुषितचित्तस्य न वर्द्धते गुणश्रेणिः ।
 २४५ गुणप्रशंसाऽसहने पीठमहापीठकथा ।
 २४८ स्वगुणप्रशंसने लघुता ।
 २५० शिष्यस्य गुणदोषाः ।
 २५२ तामलितापसकथा ।
 २५४ बालतपस्विनोऽल्पफलम् ।

अनुक्र-
मणिका ।

तृतीयविश्रामे

- २५५ शालिभद्र महर्षिसन्धिः ।
 २६२ अवन्तिसुकुमाल सन्धिः ।
 २६६ एकदिवसप्रव्रज्याफलम् ।
 २६७ मेतार्यमुनि सन्धिः ।
 २७८ विनितशिष्यगुणाः ।
 २८० गुरुपरिभवकारिदत्तसाधुकथा ।
 २८२ गुरुभक्तिरागे सुनक्षत्र-सर्वानुभूति-
 कथा ।
 २८४ गुरुपर्युपास्तिफले प्रदेशिनृपकथा ।
 २८८ कालिकाचार्य-दत्तराज्ञोः यज्ञविषयक
 प्रश्नोत्तराणि ।
 २९१ यथावस्थितधर्ममकथने मरिचि-
 बोधिनाशः ।
 २९४ अनुमोदने बलदेव-मृग-रथकारकथा ।
 २९८ पुरणर्षि सन्धिः ।

- ३०३ गृहिप्रसङ्गे वारत्रकमुनिकथा ।
 ३०९ गृहस्थानां निमित्त-मंत्रकथने
 तपःक्षयः ।
 ३१० गृहव्रतदाहृत्य कमलामेला-सागरचंद्र
 कथा ।
 ३१३ धर्मदाहृत्य कामदेवकथा ।
 ३१७ रागद्वेषयोरनिष्टत्वम् ।
 ३१८ साम्यसुखोपरि श्लोकानि ।
 ३१९ गुरुप्रत्यनिक गोशालककथा ।
 ३२१ संयमनैरर्ध्यकारणानि ।
 ३२२ क्षमायां दृढप्रहारिकथा ।
 ३२५ क्षमायां सहस्रमल्लारुख्यानकम् ।
 ३२७ दुःखानुभवे विवेकीनां भावना ।
 ३२८ स्वजनरागत्यागे स्कन्दकथा ।
 ३२९ भ्रातृकोत्सवप्रवृत्तिप्रारम्भः ।
 ३३० पोटिलया तेतलिपुत्र प्रतिबोधनम् ।

- ३३३ श्रेणिक-कोणिककथा ।
 ३४१ सुलसासम्यक्त्व परीक्षा ।
 ३४३ श्रेणिकपूर्वभवाः ।
 ३४९ अभयस्य राज्यग्रहणाऽनिच्छा ।
 ३५० चेष्टणाशीलशङ्का ।
 ३५१ श्रेणिक कारागार दुःखम् पञ्चत्वम् च ।
 ३५३ कोणिकनरकगमनम् ।
 ३५४ चन्द्रगुप्त-चाणक्यकथा ।
 ३६४ वैरे परशुराम-सुभूमचक्रिकथा ।
 ३६९ आर्यमहागिरिकथा ।
 ३७१ मेघकुमारकथा ।
 ३७८ एकाकिसाधोर्न धर्मः ।
 ३७९ विषयरोगे सत्यकिकथा ।
 ३८३ साधु वन्दनफले कृष्णकथा ।
 ३८५ क्षमायां चंद्ररुद्राचार्यशिष्यकथा ।
 ३८८ अंगारमर्दकाऽऽचार्यकथा ।
 ३९० पुष्पचूलाकथा ।

- ३९२ अन्निकापुत्राचार्यकथा ।
 ३९३ भोगत्यागो कारणम् ।
 ३९४ जघन्यादिकर्मविपाकानि ।
 ३९५ प्रत्येकबुद्धाः ।
 ३९६ प्रत्येकबुद्ध करकण्डुकथा ।
 ३९८ प्रत्येकबुद्ध दुर्मुखकथा ।
 ३९९ प्रत्येकबुद्ध नमिकथा ।
 ४०० प्रत्येकबुद्ध नगाइराजकथा ।
 ४०२ सुकुमालिकाकथा ।
 ४४४ आत्मनो दुर्दमत्वेऽष्ट रूपकाणि ।
 ४०५ विषयास्थादोषे मंगवाचार्यकथा ।
 ४०७ सर्वभवाहारादीनां परिमाणम् ।
 ४०८ भोगद्वैर्दूर्मर्चकत्वम् ।
 ४०९ योषिदङ्गकुत्सनीयता ।
 ४१० महाग्रह-कामग्रहपीडा ।
 ४१२ ज्ञानादिषु स्थितः संसारसमुद्रं तरति ।
 ४१३ पार्श्वस्थादीनां संसर्गे दोषाः ।

चतुर्थविश्रामे

- ४१६ ३५ मार्गानुसारिगुणाः ।
 ४१७ श्रावकधर्मविधि-कर्तव्यानि च ।
 ४२१ मांसभक्षणे दोषाः ।
 ४२२ सांवत्सरिकादिपुण्यतिथि-
 कर्तव्यानि ।
 ४२३ हिंसादिपापेभ्यो विरमणम् ।
 ४२५ सुखदुःखयोः लघुलक्षणम् ।
 ४२६ शैलकाचार्य-पन्थकशिष्ययोः कथा ।
 ४२८ प्रतिदिनदशप्रतिबोधकनन्दिषेणकथा ।
 ४३१ पुंडरिक-कंडरिकयोः कथा ।
 ४३३ विशुद्धिपदं दुर्लभम् ।
 ४३४ शशिप्रभ-शूरप्रभ भातृद्वयकथा ।
 ४३६ रणसिंहस्य उपदेशः ।
 ४३७ आन्तरबहुमानोपरि पुलिन्दकथा ।
 ४३८ श्रुतदायकेषु विनयोपरि श्रेणिककथा ।
 ४४२ गुरुनिन्दवणे दोषाः ।

- ४४३ सम्यक्त्व-मिथ्यात्व-स्वरूपम् ।
 ४४५ निमेषमात्रमपि प्रमादो हेयः ।
 ४४६ देवभवे सुख-नरके दुःखहेतू ।
 ४४७ तिर्यग्गतिदुःखम् ।
 ४४८ देवभवेऽपि दुःखम् ।
 ४४९ आसन्नसिद्धिगामिलक्षणम् ।
 ४५० संघयणकालादिहानिमनालम्ब्य यत-
 नया वर्तितव्यम् ।
 ४५१ द्विचत्वारिंशतैषणादोषाः ।
 ४५२ समितयः कषायाश्च ।
 ४५८ नोकषाय-गौरवस्वरूपम् ।
 ४६१ इन्द्रियद्वारम् ।
 ४६२ अष्टमद-ब्रह्मचर्यगुप्तिद्वारम् ।
 ४६४ स्वाध्याय-विनय-तपोद्वारम् ।
 ४६७ संविग्नानां प्रभावकत्वम् ।
 ४६८ पार्श्वस्थानां स्वरूपं-भेदाश्च ।
 ४६९ पार्श्वस्थानां दोषस्थानानि ।

अनुक-
मणिका ।

४७२ संवत्सर चातुर्मास पाक्षिक तपश्चर्चा ।
 ४७६ कपटक्षपक कथा ।
 ४७७ शुद्धालम्बनसेविसंयमसाधकाः ।
 ४७९ ज्ञानादिषु अतिचाराः ।
 ४८० कथं साधुरपि अनंतसंसारि ?
 ४८१ अगीतार्थस्य दीर्घसंसारित्वम् ।
 ४८२ गीतार्थनिश्रां विना गुणश्रेणिर्न वद्धते ।
 ४८३ ज्ञानार्थिना गुरवः आराधनीयाः ।
 ४८४ क्रियाविकलज्ञानमकिञ्चित्करम् ।
 ४८५ ज्ञानक्रियासापेक्षता ।
 ४८६ यतिधर्मभ्रष्टस्य न श्रावकेऽपि गणना ।
 ४८७ एकं कार्यं-व्रतं खण्डयन् भवे भ्रमति ।
 ४८८ दुर्दुरदेवाऽऽख्यायकम् ।

४९८ श्रेणिकनरकनिवारणप्रार्थना ।
 ४९९ श्रेणिकसम्यक्त्वपरीक्षा ।
 ५०० कालशोकरिकान्त्यावस्था ।
 ५०१ सुलसकथा ।
 ५०३ इह-परलोकयोः भङ्गकानि ।
 ५०४ हितोपदेश श्रवणफलम् ।
 ५०६ जमालिकथा ।
 ५०९ हितोपदेशः ।
 ५१७ सुवर्णप्रासादाधिकौ तपसंजमौ ।
 ५१८ च्युतधर्मः साधुवेपेण शाशनलाघ-
 वकारी ।
 ५१९ पार्श्वस्थादिवलवत्तरे माध्यस्थमा-
 लम्बनीयम् ।

५२० संविग्नपाक्षिकलक्षणम् ।
 ५२२ सर्वैः द्रव्यलिङ्गन्यनंतशः मुक्तानि ।
 ५२३ जिनवचनवाह्या न प्रमाणयितव्याः ।
 ५२४ आय-व्ययं तोलयित्वा गीतार्थो
 आचरति ।
 ५२५ उपदेशमाला केषां न वैराग्यजनिका ।
 ५२६ रणसिंहनिर्दर्शनम् ।
 ५२७ ग्रन्थकर्तुरभिधेयान्तरगाथा ।
 ५२८ केषामियं दातव्या ? ।
 ५२९ आशीर्वाद-ग्रन्थप्रमाणम् ।
 ५३० व्याख्याकारप्रशस्तिः ।
 ५३१ ताडपत्रीय लेखापक-दयावटसंघ
 प्रशस्तिः ।

अनुक-
मणिका ।

॥ જયન્તુ શ્રો વીતરાગસર્વજ્ઞભગવન્તઃ ॥

। સંપાદકીય નિવેદન ।

શ્રી ઉપદેશમાલા દોઢટ્ટી વિશેષવૃત્તિના સંપાદનકાર્ય અંગે નીચે જણાવેલ હાથપાથીયોનો ઉપયોગ સંપૂર્ણતિયા અને આંશિકપણે કરેલ છે.

A સંજ્ઞક તાડપત્રપત્રિ:—લંબાત શ્રી શાન્તિનાથ હસ્તલિખિત તાડપત્ર મંડારની પ્રતિ, જેના ૩૧૨ પત્રો છે. સાઈઝ ૩૬×૫. ઇંચ લંબાઈ-ચોડાઈ, પ્રતિપત્રે છ પંક્તિઓ છે. તાડપ્રતિમાં કોઈક સ્થળે લંબિત ભાગ હતા જે વીજી પ્રતિઓના આધારે અલંબિત શુદ્ધ થઈ ગયા છે. આ તાડપ્રતિ સં. ૧૩૯૪ માં લખાણી જણાય છે. ક્યાં અને કોણે લખાવી તે પ્રશસ્તિના અન્ત ભાગમાં છપાયેલ છે. તાડપ્રતિનો ફોટો મેલવા સફલતા મેલવી શકાઈ નથી. આ પ્રતિના આધારે વિદ્વદ્વય પંડિત શ્રી હવીલદાસ કેસરીચન્દે છપાવવા યોગ્ય સુન્દર-શુદ્ધ પ્રેસકોપી લખી આપી. તેમનું સ્મરણ અત્ર આવશ્યક છે.

B સંજ્ઞાવાલી હસ્તલિખિતપ્રતિ સંશોધનકાર્યદક્ષતર-સાહિત્યરસિક મુનિરાજ શ્રી પુણ્યવિજયજી મ. ના સંગ્રહની છે. ડા. નં. ૨૦૬ પ્રતિ નં. ૧૧૧૧. તે પ્રતિનું લખાણ એકસરખું શરૂથી છેડા સુધીનું આકર્ષક અને લેખનકલાની યાદી આપે એવું સુન્દર છે. વિ. સં. ૧૫૨૯ વર્ષે લખાણી હોવા છતાં જાલવળી સારી હોવાથી પ્રતિ સુન્દર હાલતમાં છે. આ પ્રતિના છેલ્લા પાને વીજો કાગલ ચોંટાડીને મૂલ લખાવનારનું નામ તિરોહિત કરી ચરતરગચ્છના આચાર્યનું નામ જુદા પડતા અક્ષરોથી સ્પષ્ટ તરી આવે છે. પ્રતિના પાના ૧૩૫, સાઈઝ ૧૨।।×૫. ઇંચ લંબાઈ-પહોલાઈ. પ્રતિપત્રમાં ૧૭ પંક્તિઓ દરેક પંક્તિમાં ૭૨ થી ૮૧ સંખ્યા સુધીના અક્ષરો લખેલા છે. પત્ર સંખ્યા ૨૮ તથા ૯૦ લંબિત લખાણ તેટલો ભાગ લખ્યા વગરનો કોરો રાખેલ છે. સંશોધનકાર્યમાં ઉપયોગી નીવડી છે. આ પ્રતિના એક પાનાનો ફોટો અહિં B સંજ્ઞાવાલો આપેલ છે.

C સંજ્ઞાવાલી પ્રતિ મારા પરમોપકારી તારક ગુરુમહારાજ આગમોદ્ધારક આચાર્ય મહારાજ શ્રી આનન્દસાગરસૂરીશ્વરજી સંગૃહિતશાસ્ત્રભંડાર જૈનાનન્દ પુસ્તકાલય ગોપીપુરા સુરતની છે. ૧૯૬૩ ની સાલમાં લખાણેલી છે. લહીયાણ શાહી વાપરવામાં વેદરકારી કરેલી હોવાથી પાનાઓ કેટલાક પરસ્પર ચોંટી ગયા છે. અક્ષરો પાછલ ફુટેલા હોવાથી વાંચી શકાતા નથી. કેટલોક સારો ભાગ અશુદ્ધિ મેલવવા માટે ઉપયોગી થયેલ છે. તાડપ્રતિને અનુરૂપ લખાણ છે, છતાં પ્રશસ્તિ નથી.

D. સંજ્ઞાવાલી હસ્તપ્રતિ પ. પૂ. આ. મ. શ્રી વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી મ. ના સ્વંભાવના મંડારની છે પૂ. આ. મ. શ્રી વિજયોદયસૂરિજી મ. તથા પૂ. આ. મ. શ્રી વિજયનન્દનસૂરિજી મ. દ્વારા પ્રતિપ્રાપ્તિ થઈ હતી. 'વિ સં. ૧૫૮૬ વર્ષે પોષ ૧૩ દિને વૃત્તિર્લિખિતા।' આ પ્રતિનો ફોટો D સંજ્ઞા તરીકે છપાવેલ છે. સાઈઝ ૧૧x૪.૫. ઇંચ ૨૦૬ પ્રતિપત્રે ૧૫ પંક્તિઓ પ્રતિ પંક્તિમાં ૬૦ થી ૭૦ અક્ષરો, સ્થિતિ ઘણી જીર્ણ. કેટલીક જગો પર કાલાશ અને પત્રો પણ સ્થિત થઈ ગયા છે. લિપી સારી અને શુદ્ધ છે.

ચાર પ્રતિઓ પૈકી પ્રશસ્તિ A સંજ્ઞિત તાડપ્રતિમાં છે. B માં માત્ર અઢી શ્લોકજ છે. C, D માં પ્રશસ્તિ છે જ નહિં. બીજી હસ્તપ્રતિઓ ન મળવાથી કેટલાક સ્થલો શંકિત રહેલા છે. જુની લીપીમાં વ. વ. ચ. ઓલખવા મુશ્કેલ પડે છે. તેમજ ત્ય. છઠ્ઠ. ઝણ. જેવા બીજા અક્ષરો પ્રકરણના અનુસારે બેસાડી શકાય છે. શંકિતસ્થલો પરિમાર્જન કરવા યોગ્ય છે.

આ ઉપદેશમાલા ઉપર અનેક ટીકાઓ પૈકી અત્યાર સુધીમાં બે ટીકાઓ મુદ્રિત થયેલી છે એક સિદ્ધધિની, બીજી રામ-વિજયજીની. ત્રીજી આચાર્ય શ્રી રત્નપ્રભસૂરિયે રચેલી અનેક સંસ્કૃત-પ્રાકૃત-અપભ્રંશ ભાષામય કથાનકોથી વિભૂષિત જે માટે વિદ્વાન્ ઉપક્રમકારે સુંદર સ્પષ્ટતા કરેલી છે. આ ટીકાનું મહત્ત્વ અનોખું છે. કથાના અર્થો માટે વ્યાખ્યાનઉપયોગી આ ગ્રન્થ વૈરાગ્યનું સુંદર પોષણ કરનાર છે. આમાં ઘણેભાગે સાધુધર્મોપદેશ, કોઈક જગો પર ગૃહસ્થધર્મોપદેશ, કોઈક જગો પર ઉભય સાધારણ ધર્મોપદેશ કહેલ છે.

મારામાં આવા મહાન ગ્રન્થો સંશોધન કરવાની શક્તિ ન હોવા છતાં મારા મહોપકારિ તરણતારણ ગુરુવર્ય આગમોદ્ધારક શિલા-તામ્રપત્રારુઢઆગમકારક શ્રી સિદ્ધક્ષેત્ર તલેટિમાં આગમમંદિરસ્થાપક, સૂર્યપુર (સુરત) બંદરે તામ્રપત્રઆગમમંદિર નિર્માપક આચાર્ય મહારાજ શ્રી આનન્દસાગરસૂરીશ્વરજીના શુભ પ્રેરણાબલના યોગે સંપાદનનું આ પ્રથમ કાર્ય કરેલ છે. આધુનિક સંશોધનપદ્ધતિની અપેક્ષા આ સંપાદનમાં ઘણી ત્રુટીઓ રહેવા પામી છે, પરંતુ મહાપુરુષોનું કથન છે કે ‘શુભે યથા-શક્તિ યતનીયં’ એ નિયમાનુસાર મેં આ પ્રયત્ન કર્યો છે. વાચકવૃન્દ હંસદૃષ્ટિ રાખી ત્રુટિઓ મને લક્ષી જણાવશે તો હું ભવિષ્યમાં તેનું પરિમાર્જન કરીશ. આ ગ્રન્થ ઘણા વર્ષો પહેલાં છપાઈ ગયો હતે, પરંતુ સિન્ધિગ્રન્થમાલામાં ‘છપાય છે’ તેવી જાહેરાત વાંચવાથી એ કાર્ય શરૂ કરેલ નહિં. તપાસ કરતાં માલમ પડ્યું કે છપાતો નથી. સ્થારવાદ પ્રેસકોપી તૈયાર કરાવી યથાશક્ય શુદ્ધ કરી વાચકવૃન્દના કરકમલમાં મુકવા આજે પ્રયત્ન સફળ થયો છે. આ ગ્રન્થ સંવન્ધિ ઉપક્રમના વિદ્વાન્ લેખક મહાશયે વિદ્વત્તાપૂર્ણ અને ઘણા ગ્રન્થોના અવલોકન આધાર લઈ વિસ્તૃત નિબંધ લખેલ છે. તે પ્રથમ વાંચવા માટે સહુનું ધ્યાન રાખવું હું. આ ગ્રન્થ સંપાદન કરવામાં હસ્તલિખિત પ્રતિઓ આપનાર, ઉપક્રમણિકા લખી આપનાર, આર્થિક-માનસિક-કાર્યિક પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષ કે અન્ય પ્રકારે શ્રુતજ્ઞાનની ભક્તિમાં સહકાર આપનાર દરેકને અભિનન્દન આપી આવા અપૂર્વ-વૈરાગ્યપૂર્ણ ગ્રન્થ-કારના ઉપદેશનો આસ્વાદ પામી દરેક આત્મા પરમગતિને પામો એજ માત્ર અન્તિમ આકાંક્ષા ।

વિ. સં. ૨૦૧૪ માદશુક્ર ૧૩ શુક્ર
શાન્તાકુશ, મુંબઈ તા. ૨૫-૬-૫૮

લી. આગમોદ્ધારક આચાર્ય મહારાજ શ્રી આનન્દસાગરસૂરીશ્વર ત્રિનેયાણુ,
આ. દેમસાગરસુરિ.

॥ नमः श्रीजिनशासनाय ॥

॥ श्रीनमस्कार-महामन्त्राय नमः ॥

॥ उपक्रमः ॥

विदाङ्कुर्वन्तु महामतिप्रथितपरमाप्तत्वंवादिजिनवाणिवरिष्ठाभ्यासनेदिष्टमोक्षाध्वसञ्चरणैकदत्तचित्ताः ! यन्-सदाशयगतानुष्ठान-
विशुद्धिकरणपटिष्ठा सदुपदेशनानामुमत्रातसद्गन्धविसररूपनैकमहापुरुषजीवनप्रसङ्गेस्लेखपूता सद्धर्मकर्मांलसायमानमोहव्यामूढ-
जनान्तःकरणान्धन्तमसन्निराकरणप्रवरप्रदीपिका स्वाख्यानुगुण्यहितकृतिप्रयोज्यसद्विशेषादरपात्रा वरेण्यतमा ह्युपदेशमालाख्यकृतिः
अपश्चिमतीर्थकृच्छ्रमणभगवच्छ्रीमहावीरप्रभुवरदकरानन्तलब्धिभाजनभूतैः निष्कारणकरुणावरुणालयैः श्रीमद्भिर्धर्मदासगणिवरैरपार
घोरसंसारवारिधिनिमज्जद्रणसिंहादिभाव्यनेकभव्यसत्त्वोद्दिधीर्षया निर्णिताऽस्ति, विदितचरमेतत्समेषां विदुषां ।

मोहोन्मादविकारवैवश्यात्मस्वरूपाननुभूतिमूलिकभवार्षवनिमज्जनक्रियां प्रतिरोध्य प्रवरतररीरूपेणात्मस्वरूपसंवेदनद्वारा जनिमृ-
त्योरविच्छिन्नचक्रवालं विष्टभ्य विचारशुद्धिपूर्विकाचारशुद्धिञ्च सम्पाद्याबालगोपालं सर्वेषां मुमुक्षुणां जननीवद्वितवात्सल्यकारिणीं यां
सम्यगवबुध्य यस्याश्च तात्पर्यार्थं सद्गुरुनिश्रया च निर्णीय के के आत्मकल्याणेप्सवः मुमुक्षुजनाः मोक्षाध्वनीना न जाताः ? ।
नह्यज्ञातप्रायमेतद् शास्त्राम्भोनिधिव्यालोडनक्षमाणां तात्त्विकविदुषां । अत एव चातिप्राचीनकालत आ प्रव्रज्याप्रतिपत्तेरन्यज्ञानाभ्यास-
सम्पादनप्रत्यलतायाः भावेऽभावेपि सुविहितगीतार्थवर्गैरेतस्या आमूलचूलं मुखपाठ-स्वाध्यायपरावर्तनानुप्रेक्षादिकं समस्तसाधु-साध्वीनां
दिनचर्याया अनन्यथासिद्धमङ्गं प्रस्थापितमस्तीति चाप्ताभिजनवृद्धजनोपज्ञा श्रुतिः श्रूयमाणाऽस्त्यासीच्च, अधुनाऽपि दृश्यते खल्वेतद्यत्-
नैका संयमैकदत्तचित्ताः संयमैकजीविताश्च श्रमण्यः एतस्या उपदेशमालायाः प्रत्यहं स्वाध्यायरूपेण स्वान्तरात्मपरिणतिमपूपुषन्

उपक्रम ।

पोषयन्ति च । तथा च संसारवासचकितचेतसां श्राद्धवर्याणामपीयमतीबोपगिनीत्येतदपि दोहट्टीत्यपराह विशेषवृत्तिकारैः श्रीरत्नप्रभसूरि-
वरैर्वृत्तिप्रान्त्यभागीयप्रशस्तौ समर्थितमस्ति, तथाहिः—

“यदियमुपदेशमाला, श्रावक-लोकस्य मूलसिद्धान्तः । प्रायेण पठति चायं, तदिहास्माभिः कृतोयत्नः ॥” दोहट्टी-प्रशस्तौ. श्लो. ६

अन्यच्चैतस्या अभिधानुकरणरूपेण सार्वजनीनत्वप्रत्यायकानि नैकानि ग्रन्थरत्नानि प्रकरणानि कुलकानि चेदानीमपि समुप-
लभ्यन्ते । साहित्यक्षेत्रे चैतत्सुतरां प्रतीतचरं यद् विश्रुतस्योत्तमत्वेन ख्यातस्य सर्वसाधारणहितकारिणश्च ग्रन्थरत्नस्य नामसंज्ञाया
अनुकरणं चेक्रियते प्रायः पाश्चात्त्यविद्वद्भिः, एवञ्चास्या नाम्नोऽप्यनुकरणजन्म विविधं साहित्यं बहूपलभ्यते, तथाहिः—

- १ आत्मोपदेशमाला पत्र १०, राजनगरश्रेष्ठि-उमाभ्रातृपत्नी
चंचल सत्कज्ञानकोशे.
- २ उपदेशमाला “सुयदेवयं च वंदे” गाथातः प्रारभ्यमाणा
गा. ५४२ जैन ग्रं. पृ. १७२. जिनरत्नकोष पृ. ५१.
- ३ उपदेशमाला पद्मसागरकृत. गा. ३०, जेसलमेरकोषे.
- ४ उपदेशमणिमाला पाटण-ज्ञानभंडारे.
- ५ उपदेशरत्नमाला गा. २५. लोंबडी-भंडारे.
- ६ दानोपदेशमाला बृहट्टिप्पनिकायां.
- ७ ” वृत्तिः ” पत्र ७१.
- ८ धर्मोपदेशमाला. जयसिंहाचार्यकृता गा. १०२ पाटणभंडारे.

- ९ धर्मोपदेशमाला. स्वोपज्ञा. ६६५० श्लो. ”
- १० ” विजयसिंहकृता १३००० श्लो. ”
- ११ ” यशोदेवकृता. गा. १०४. वृ. टि. पिटर्सन
रिपोर्टें च.
- १२ पुष्पमाला-उपदेशमाला. मलधारी हेमचंद्राचार्यकृता गा. ६२५
मुद्रिता.
- १३ पुष्पमाला उपदेशमाला. स्वोपज्ञावृत्तिः श्लो. १३८३८. मुद्रिता
- ” ” ” ” पाटण-भण्डारे.
- १४ पुष्पमाला उपदेशमाला साधुसोमकृता लघुवृत्तिः जेसलमेर
भंडारे. श्लो. २०००

- १५ " " लघुवृत्तिः, श्लो. २३३० भाव. भं.
 १६ " " अवचूरिः, अंचलगच्छीय जयशेख-
 रसूरिः, पाटण-लीबडी भण्डारे.
 १७ शीलोपदेशमाला, जयकीर्तिकृता. १४५ श्लो. पाटण भं.
 १८ " " वृत्तिः, जयतिलकीया, ६९४९ पा. रा. भं.
 १९ " " " पुण्यकीर्तिकृता ४०० डेक्कन कोलेज
 पूना-भण्डारे.
 २० शीलोपदेशमालावृत्तिः, सोमतिलककृता रचिता १२९४ वर्षे.
 राजनगर, बृ. टि.

- २१ हितोपदेशमाला, प्रभानन्दकृता गा. ५२६. बृ. टि.
 २२ " " वृत्तिः स्वोपज्ञा श्लो. ९५००, जेसलमेर.
 बृ टिप्पनिकायां च.
 २३ उपदेशमणिमाला कुलकं, जिनेश्वरसूरिकृतं जैनग्रन्थावली
 पृ. १९७
 २४ उपदेशमाला जिनदासगणिकृता गा. ५४२ छाणी-लीबडी
 भं. जिनरत्नकोषे.

उपक्रम ।

एतेनेदं स्पष्टतरं प्रमीयते यत्-कल्याणकामि-सुयोग्यधर्मारधकाणां चेतसि परमोच्चक्षां भजमानाया अस्या ह्युपदेशमालाया नाम-
 संज्ञामादाय हितेषुत्वमूलिकसद्भावनातो विरच्यमानामौपदेशिकानां स्वग्रन्थानां महत्तां चिरुयापयिषुभिर्बहुभिर्विद्वद्भिर्विविधं साहित्यं
 निर्माय निर्मायमुपदेशमालाया महत्त्वमुद्धोषितम् ।

तथा च परमगुरूपदिष्टे मुक्तिप्रापके आराधनामार्गे निराबाधं सञ्चरिष्णुभिः विवेकिभिः सुतरामुपादेयभूतायाः मानसिकदुर्वृत्तिनां
 निग्रहे चाऽथानां प्रग्रहवद् दुर्दान्तवृषाणाञ्च नश्यावच्छेदोपायभूताया अस्या उपदेशमालाया लघुबृहद्बृहत्त्यादिस्वरूपेण नानाविधं विव-
 रणात्मकसाहित्यं संस्कृत-प्राकृता-प्रभ्रंश-गूर्जरभाषादिनिबद्धं समुपलभ्यते । तेनापीदं ध्वन्यते यदयं ग्रन्थः भूयान् प्रीतिपात्रमाराधने-
 प्लूणां मुमुक्षूणां, तथाहि—

१	उपदेशमालावृत्तिः, प्राकृतभाषानिबद्धा, कृष्णर्षि शिष्य श्रीजयकीर्तयः ९१३	वि. सं.
२	„ हेयोपादेया, ९५०० श्लो. दुर्गस्वामिशिष्याः सिद्धर्षयः	
३	„ कर्णिका १२२७४ श्लो. नागेन्द्र- गच्छीय-विजयसेनसूरि शिष्याः उदयप्रभाचार्याः १२९९	
४	उपदेशमाला विशेष-('दोषद्वी')वृत्तिः, १११५० श्लो. बृहद्गच्छीय वादिदेवसूरिशिष्यश्रीरत्नप्रभसूरयः १२३८	
५	उपदेशमालावृत्तिः, परमानन्दमुनयः	
६	„ „ गुणकीर्तयः, तपागच्छीय सुमति- विजयगणिशिष्याः १६६३	
७	„ „ ७६०० श्लो. सुमतिविजयगणि- शिष्य रामविजयाः १७८१	
८	„ „ तपा० चारित्ररत्नगणिशिष्य सोमधर्मगणिनः	

९	„ लघुवृत्ति ४१७० श्लो. दुर्गस्वामि शिष्याः सिद्धर्षयः	
१०	„ विवरण पत्र १२४ सर्वानन्दमुनयः	वि. सं.
११	„ अवचूरिः, अमरचन्द्र गणिनः	१५१८
१२	„ „ धर्मनन्दन „	१५९९
१३	„ „ वृ. गच्छीयामरप्रभसूरयः	
१४	„ „ शब्दपर्यायरूपा १५०० श्लो. जयशेखरमुनयः	
१५	„ „ „	१५२९
१६	„ बालावबोधः तपा० देवसुन्दरसूरिशिष्याः श्रीसोमसुन्दरसूरयः १४८५	
१७	„ „ „	१५४६
१८	„ „ „ श्रीसत्यविजयगणि- शिष्यश्रीवृद्धिविजयाः १७१३	
१९	„ „ प्रं. १५०५ पत्र ३९ लिखिता १६९४ वर्षे	

॥ ११ H. D. वेलनकरमहोदयैः स्वसङ्कलिते जिनरत्नकोशे (भा. १. पृ. ५१) अमरचन्द्रगणिभिरेषाऽवचूरिप्रतिलिखितास्ति, न निर्मितेति
डॉ. पिटर्सनमहोदयसंकलितरिपोर्ट (भा. ५) प्रभृतिग्रन्थाधारेण निर्दिष्टमस्ति, तत्त्वन्वत्र विज्ञा विदन्ति ।

२०	„ „ „ ५०००. १४९९ वर्षे लिखिता	२६	„ ग्रन्थसूत्रार्थ-कथानकानि. (संस्कृत)
२१	„ कथानकानि सिद्धर्षिटीकागतानि, वर्द्धमानसूरिः १२८४		लिखिता १८२१ आषाढ शुक्ल १
२२	„ कथाः	२७	„ टीका वेलनकरकोषे नाममात्रमुल्लिखितम्
२३	„ „ केसरविमलगणिशिष्याः श्रीकुञ्जरविमलाः	२८	„ „ अवचूरिः टीका च „
२४	„ „	२९	„ वार्तारूपान्तरम् खरतरंग. रत्नमूर्तिशिष्यमेरुसुन्दराः
२५	„ कथासमासः, (प्राकृत) शालिभद्र-शिष्याः जिनभद्रमुनयः १२०४	३०	„ यन्त्रं
		३१	„ शकुनावली ^५
		३२	„ गाथाशतार्थवृत्तिः पत्र २७ राजनगर भंडार

उपक्रमः ।

नं. १९ प्रतिः खलु श्री नित्यविनयजीवनमणिविजयपुस्तकालय-चाणस्मासत्क-हस्तलिखितभाण्डागारे (वे ११७ प्र. ५९४) विद्यते, तत्र चैवं पुष्पिकाः—“सं. १६९४ वर्षे फागुण सु. १० भोमे तपागच्छाधिराजभट्टारकप्रभु श्री श्री पू. विजयाणंदसूरि-विजयराज्ये सकलपंडितसभाशृंगार पं श्री धनहर्षगणिशिष्य पं. रत्नविजयेनालेखि ” ।

नं. २० अनुयो० श्री उमेदवि.-गणिज्ञानभंडार-चाणस्मासत्कहस्तलिखितशास्त्रसंग्रहीय वे. ६५० प्र० १ रूपाया एतस्या प्रतेः प्रान्तभागे चैवं प्रशस्तिः । “उपदेशमालाप्रकरणबालावबोधार्थः स्फुटः ॥श्री॥छा॥ सङ्ख्या सहस्र ५००० ॥छ॥ सं. १४९९ वर्षे द्वितीय आषाढ वदि एकादश्यां भौमे लिखितं ॥श्रीः॥

नं. २६ अनुयोगाचार्यश्री उमेदविजयगणिसंगृहितचाणस्माज्ञानकोषसत्क-हस्तलिखितसंग्रहीय वे. ६. प्रति ७ रूपायाः एतस्याः

प्रान्ते “ सं. १८२८ वर्षे शाके सोल ९४ आषाढमासे शुक्लपक्षे १ तिथौ वार भौमे । पं. उत्तमविजयगणि लिपीकृतं श्री पार्श्व-
नाथजी प्रसादात् कोयलपुरपत्तने××××” रूपोल्लेखः समुपलभ्यते ।

अनं. ३१ प्राच्यहस्तलिखितप्रतिसंग्रहेषु नानाविधा प्रतयः श्री उपदेशमाला-शकुनावलि-स्वरूपज्ञापिका उपलभ्यन्ते । ऐतिह्य-
संशोधक-विद्वद्भ्यः पूज्यमुनिराजश्री दर्शनवि. (त्रिपुटी) विरचितविश्वप्रभापरारख्य-श्रीदिनशुद्धिदीपिकाग्रन्थस्य दशमे परिशिष्टे
श्रीउपदेशमालागाथा-शकुनेत्यभिधयोपदेशमालायाः सकोष्टका शकुनावली न्यस्तास्ति । तथा च प्रबलप्रतापि-श्रीतपागच्छाधिपति
श्रीविजयसेनसूरीश्वरप्रसादीकृतप्रश्नोत्तरसङ्ग्रहरूप-श्रीसेनप्रभारख्यग्रन्थे (उल्लास ४ प्र १३५. ११८ पृ. १. पं. ४) साचोर
श्रीसङ्घेन पृष्ठेप्रश्ननवके सप्तमो हि प्रश्न एवमुपलभ्यते यत्—“ तथा कश्चित्परपक्षी प्रार्थनां करोति, तदर्थमुपदेशमाला-गाथाव-
लोकने दूषणं लगति नवेति प्रश्नः । यदि स निष्कपटतया प्रार्थनां करोति तदर्थमुपदेशमाला-गाथाऽवलोकने सर्वथा दूषणं ज्ञातं
नास्तीति । ” एतेन चोपदेशमालागाथाशकुनावल्याः कियान् प्रथीयान् प्रचारो भवेदिति वितर्कणा सहजा भवति । एतच्चोपदेशमा-
लायाः सर्वसाधारणोपयोगिता प्रतिपादनायलभूष्णु प्रमाणञ्च विज्ञेयं ।

एतया सूच्या निश्चप्रचं विज्ञायते :—नानाविधविनेयजनानुग्रहायेमामत्युपकारिणीमुपदेशमालां विविधव्याख्याप्रकारैः सुगमां
विधित्सुभिः पूर्वाचार्यप्रभृतिभिरेतस्या सार्वजनीनता ध्वनिता । अन्यच्च समर्थप्रतिभाशालिभिर्नैव्यन्यायाम्भोनिधिव्यालोडनक्षमैर्लघु
हरिभद्रसूरिभिर्न्यायविशारदन्यायाचार्यादिसद्भूतोपमाभ्राजिभिः श्रीयशोविजयवाचकपुङ्गवैः दुष्प्रभारप्रभावव्यावर्णकेषु सपादशत (१२५)
सार्द्धत्रिशत (३५०) गाथामितेषु श्रीसीमन्धरजिनविज्ञप्तिस्तवनेषु स्थाने २ एतद्ग्रन्थगाथा साक्षित्वेनोद्धृत्य समस्तसाहित्यावतंस-
भूतता एतस्या प्रमाणीकृतेति स्पष्टतरं प्रतीयते, तथाहिः—

श्रीसीमन्धरजिनविज्ञप्तिस्तव (१२५ गाथा) गतोपदेशगाथोद्धारः ।

ढा० गा०

- १ जेह राखे पर० ४ ११ जइयाऽणेण चत्तं० ४३४
 २ नाणरहित हितपरिहरी० ६ ९ गुणहीणो गुण० ३५१
 ३ सूत्रविरुद्ध जे आचरे० ६ ११ जो जहवायं ण कुणइ० ५०४
 ४ पामरजन पण० ६ १२ लोएऽवि जो ससूगो० ५०८
 ५ निर्दय हृदय छाकायमां० ६ १३ छज्जीवणिकायदया० ४३०
 ६ साधु भगति जिनपूजना० ६ १४ अरिहंत-चेइआणं० ५०२
 ७ जे मुनिवेष शके नहि० ७ १ जइ ण तरसि० ५०१

ढा० गा०

- ८ ते पण मारग मांहे० ७ १ संविग-पक्खियाणं० ५१४
 ९ मृषावाद भवकारण० ६ १ सुद्धं सुसाहुधम्मं० ५१५
 १० वंदे नवि वंदावे० ७ १ वंदइ णय० ५१६ ओसण्णो० ५१७
 ११ आप हीनता जे मुनि भाखे० ७ २ आयरतरसंमाणं० ५२४
 १२ प्रथम साधु बीजो० ७ ३ सावज्ज-जोगपरिवज्ज० ५१९
 १३ शेष त्रणभव मारग० ७ ३ सेसा मिच्छादिट्ठि० ५२०

श्रीसीमन्धरजिन-वृद्धविज्ञप्ति (३५० गा.) स्तवनगतोपदेशमालागाथोद्धारः ।

ढा० गा०

- १ अज्ञानी नवि० १ ११ जं जयइ अगीयत्थो० ३९८
 २ जिम २ बहुश्रुत बहुजन १ १४ जह २ बहुसुओ० ३२३
 ३ पामी बोध न पाले० १ २३ लद्धिल्लियं च बोहिं० २९३
 ४ जे निरगुण गुणरत्नाकर० २ १० गुणहीणो गुण० ३५१

ढा० गा०

- ५ पायच्छित्तादिक भाव० २ १५ जो चयइ उत्तरगुणे० ११७
 ६ द्रव्यक्षेत्र ने काल० ६ २ दव्वं खित्तं कालं० ४००
 ७ सचित्त अचित्त मिश्र० ६ ३ जहठिय दव्वं ण० ४०१
 ८ क्षेत्र न जाणे तेह० ६ ४ जहठिय खित्तं ण० ४०२

ढा० गा०

- ९ भावहिट्टुगिलाण० ६ ५ भावे हिट्टु-गिलाणं० ४०३
 १० नयणरहित जिम० ६ ७ जह नाम कोइ० ४०५ इच्छइय ४०६
 ११ अगीतार्थ तिम जाणे० ६ ८
 एवमगीयत्येऽ० ४०७ कह सो जयउ अगीओ० ४०८
 १२ पच्छित्ते अतिमात्र० ६ ९
 सुत्ते य इमं भणियं० ४०९ आसायण मिच्छत्तं० ४१०
 १३ तवसी अबहुश्रुत विचरंतो० ६ १०
 अबहुस्सुओ तवस्सी० ४१२ देसियराइय सोहिय० ४१३

इत्येवम्प्रकारेण श्रोमद्भिः यशोविजयवाचकैर्विहितेन स्थाने २ उपदेशमालानामोल्लेखभावानुवादादिनाऽस्याः सर्वातिशायिमहत्त्व-
 ख्यापनफलस्तेषां पूज्यवर्याणां सत्प्रयत्नो व्यञ्जितो भवति ।

अपरञ्च सैद्धान्तिकधुराधुरीणैः ज्ञानातिशयविभ्राजितैः परमकारुणिकैः श्रोमद्भिः चरमतीर्थङ्करमहावीरप्रभुभगवत्पादानां वरद-
 करदीक्षितशिष्यैः अत एव परमोत्कृष्टसौभाग्यसेवधिभिः सद्धर्मातिशायिप्रकृष्टाराधनावाप्तधर्मदासगणिवरेत्याख्याया प्रसिद्धिमागतैः
 श्रोविजयसेनमुनिसत्तमैः ज्ञानातिशयतोऽनागतं दुष्पमाऽऽप्रभावं वयारोदुं सूक्ष्मेक्षिकया पर्यालोच्येव विरचितेयमुपदेशमाला भव्यानां मुमु-
 क्षूणामहर्निशं स्वाध्यायचिन्तनादिना कण्ठस्थिता सुमनोरममहाभागपुरुषोत्तमचरितसुगन्धपूर्णोपदेशमालारूपयथार्थाऽभिधानवती पुष्पमाला-
 वदनर्घ्यतमा तीर्थकरप्रभुस्वहस्तदीक्षितत्वसाम्येन गणभृतां द्वादशङ्गीवद्यदि च सैद्धान्तिकागमिकसाहित्यकोटीमाटीकेत तर्हि नाऽत्र चित्रं !!!

ढा० गा०

- १४ मार्ग मात्र जाणे जे० ६ ११ जह दाइयंमि० ४१५
 १५ सर्व उद्यमें पण तस० ६ १९ अपरिच्छियमुय० ४१५
 १६ आणारुचि विण० ६ २३ आणाए श्विय चरणं० ४०५
 १७ एकाकीने स्त्री० ७ ७ कत्तो सुत्तत्थागम० १५७
 १८ समिति गुपति पण० ७ ८ पिह्लिजेसणमिक्को० १५८
 १८ दुःकरकारथकी पण० १५ १० णाणाहिओ वरतरं० ४२३
 २० नवि माया धर्मे० १५ १३ धम्मम्मि णत्थि माया० ३९३
 २१ एक बाल पण० १५ १५ हीणस्सवि सुद्ध० ३४८

उपक्रमः ।

अत एव धुरन्धरैर्विद्वद्भिः स्वमतिप्राग्भारफलेग्रहितायै सोऽन्कणैरस्या विविधविवरणादिषु प्रयतितम् । चतुर्विधसङ्ख्याप्याराधनाप्राणभूताश्चेमां नितरामतिशयितस्वाध्यायादिना प्रख्यापितवन्तश्चतुरतमाः सुदीर्घदर्शिनः गीतार्थवर्षाः ।

उपक्रमः ।

परं साम्प्रतीनाः कतिपये विद्वद्वर्याः ऐतिह्यसंशोधनदिशि सर्वप्रमाणोपजीवकाप्रत्वमूलकागमप्रामाण्यं शिथिलयन्तः दृष्टश्रुतग्राहि-
बार्हस्पत्यानुकारिणः तथाकथितविद्वांस इवानुमानप्रामाण्यं बाहुल्येनोपजीवयन्तः सन्तो विप्रतिपद्यन्ते यत् :—प्रस्तुतोपदेशमालाकर्तारः
श्रीधर्मदासगणिवराः श्रीमहावीरप्रभुहस्तदीक्षिताः न सम्भवन्ति, श्रीवीरप्रभुनिर्वाणतः पञ्चशतवर्षभाविनीनामपि घटनानामत्रोल्लेख
दर्शनात्, एते ह्येवं प्रतिपादयन्ति यत् :—श्रीउपदेशमालायां श्रीवीरनिर्वाणतोऽर्वाग्भाविनां श्रीआर्यमहागिरि (१५२) श्रीआर्यसम्भूतिविज-
यशिष्य (६६) श्रीस्थूलभद्र (५९) चन्द्रगुप्तगुरुचाणक्य (१५०) पर्वतक (१५०) उपकोश (६१) उदायिनृपमारक (३१) अव-
न्तिसुकुमाल (८८) तुरुमिणीयदत्तनृपमातुल-कालिकाचार्य, (१०५) वज्रस्वामी (४८-९३) त्येतेषामुल्लेखेनैतन्ग्रन्थकर्तार उल्लिखित-
व्यक्तोनामर्वाक्तनकालभाविन इति स्पष्टतरं प्रतीयते, ततश्च शोभ्यमाणं हि ग्रन्थकर्तृणां प्रभुमहावीरहस्तदीक्षितत्वं न सङ्गाधटीति ।
फलतः आधुनिकैः कैश्चित् विद्वद्भिः एतस्या रचनासमयो वीरनिर्वाणब्द ५२० तोऽर्वाक्तनीयघटनानुल्लेखान् वीर नि सं. ५२०
मितप्रायोऽभिमान्यते । परं वस्तुतत्त्वगवेषिकया समीक्षात्मिकया दृष्ट्या विचार्यमाणे चेदं सर्वं धर्मक्लिन्नहिमवद्विशियते, यतः—
“जगचूडामणिभूओ०” संज्ञाद्वितीयगाथायां युगादिप्रभोः सिद्धिस्थानस्थितत्वेन चूडामणिभूततां युगादौ च प्रकाशकत्वेनादित्यस्वरू-
पतां व्यावर्ण्य श्रीवीरप्रभोः महनीयताव्यञ्जकाभ्यां त्रिलोकश्रीतिलकत्व-त्रिभुवनचक्षुष्ट्वविशेषणाभ्यां ग्रन्थरचनासमये जीवितत्वं स्पष्ट-
मेव ध्वन्यते, वर्तमानकाले शोभावृद्धौ व्याप्रियमाणत्व एव तिलकोपमायाः सार्थकत्वात् । भगवतः तत्त्वपदार्थसार्थविवेचनकार्ये
साक्षात् प्रयुज्यमानत्वे सत्येव त्रिजगतश्चक्षुर्भूततायाश्च निर्व्याजं सङ्गच्छमानत्वात् । स्फुटतरञ्चैष अर्थः व्याख्यातृचूडामणिभिः पूज्य-
वर्यैः श्रीसिद्धविंशतिगणिवरैर्होपादेयाख्यवृत्तौ प्रारम्भ एव विवृतोऽस्ति । तथाहिः—“xxx वीरे भगवति जीवति सति गुणस्तुतिरियं

प्रकरणकारेण काक्वा चक्रे, ऋषभो जगच्चाडामणिभूतोऽधुना मुक्तिपदस्थिततया चतुर्दशरज्ज्वात्मकलोकस्योपरिवर्त्तीत्यर्थः, वीरः पुनः प्रत्यक्षोपलक्ष्यमाणतया त्रिलोकश्रीतिलको भुवनलक्ष्मीमण्डनमिति भावः । तथाऽनयोर्मध्ये एक ऋषभो लोकादित्यो युगादौ प्रभात इव विवेकप्रतिबोधनद्वारेण पदार्थोद्योतकत्वेन निखिलव्यवहारकारणत्वात् । एकः पुनर्वीरश्चक्षुः त्रिभुवनस्य । इदानीन्तनजन्तुचक्षुर्भूतागमार्थ-भाषकत्वादिति xxx” अन्यच्च “अणुगम्मए भगवइ०” (गा. १३) दिणदिक्खिस्स” (गा. १४) गाथाद्वयपरमार्थविचारणाप्येतमर्थं ध्वनयति यत् प्रस्तुतग्रन्थकर्तारश्चन्दनबालामहत्तरासाध्याः नैकराजसुतासाध्वीपरिवृतत्वं दिनदीक्षितद्रुमकस्यापि विनयव्यञ्जनं प्रत्यक्षं दृष्ट्वैवोद्विङ्कितवन्तश्चात्र तत्प्रसङ्गमिति । एवमग्रेऽपि “पणमंति य पुब्बयरं०” (गा. ५७) “जह चक्कवट्टिसाहु०” (गा. ५८) गाथयोर्मर्मार्थविचारणा चक्रवर्तिनामर्थात् तत्सदृशानाञ्च राजमूर्द्धन्यानां दीक्षाप्रसङ्गादेर्तीर्थकृत्प्रहावीरवर्द्धमानस्वामिजीवितकाल एव संभवादेतद्ग्रन्थनिर्माणं प्रभुमहावीरसत्तासमये जातं भवेदित्यनुमां दृढीकरोति । तथाचैतद्ग्रन्थकर्तुः प्रभुमहावीरसमकालिकत्वं षट्पञ्चाशदधिकत्रिशत (३५६) तमगाथागतेन ‘बंधइ कडिपट्टयमकज्जे’ इतिशब्दोल्लेखेन स्पष्टतरं प्रतीयते, अर्वागाचार्यरक्षितसूरिभ्यो हि श्रमणानां चोलपट्टपरिधानं सार्वदिकं जातं । तदूर्ध्वन्तु निष्कारणतत्परिभोगस्याऽननुज्ञातत्वमेकाशनादिप्रत्याख्यानेषु च ‘चोलपट्टागारेणं’ पदसूचितनिष्कारणचोलपट्टापरिधानञ्च प्रतीतमेव । निष्कारणञ्च चोलपट्टधारणरूपपार्श्वस्थलिङ्गवर्णनमेव हि ग्रन्थकर्तुः प्रभुमहावीरसमकालिकत्वं ख्यापयति ।

तथा चास्मिन् प्रकरणे वीरनिर्वाणञ्च ५२० पर्यन्तीयघटनोल्लेखेन ग्रन्थकर्तुर्घटनाकालार्वाक्भावित्वकल्पनापेक्षया तु तेषामवधिज्ञानातिशयवत्त्वमुपजीव्यावधिज्ञानस्य चातीतानगतकालीनपदार्थावबोधशक्तिश्चाभिमत्य तद्वचलेनैवागामिप्रसङ्गोल्लेखादेर्मुसङ्गतत्वकल्पना बुद्धिगम्या भवेत् । भूतकालप्रयोगश्च शब्दशास्त्रविलक्षणशैलिवशाच्च ग्रन्थकर्तुस्तत्तद्वटनाऽर्वाकालीनत्वसिद्धौ समर्थः, आगमेषु हि स्थाने स्थाने एतादृशप्रयोगबाहुल्यात्, गणभृतो हि दीक्षाप्तेरनन्तरं निषद्यात्रयेण त्रिपदीं प्रभुमुखात् समधिगम्यान्तर्मुहूर्त्तमा-

त्रैणैव सकलां द्वादशाङ्गीं प्रणयन्ति, इत्येतत्तु समेषामावालगोपानां प्रतीतिचरमेव । तत्र च भगवतीसूत्र-ज्ञाताधर्मकथो-पासकदशाऽ-
न्तकदशाऽ-नुत्तरौपपातिकदशा-विपाकसूत्रादिषु च द्वादशाङ्गोपप्रणयनकालार्वाकभाविप्रसङ्गानां भूतकालीनप्रयोगसनाथा उल्लेखाः
सन्त्येव । अतश्चातिशयज्ञानवद्भिः स्वार्वाकालीनप्रसङ्गानामागमानुसारिशैल्या भूतकालीयप्रयोगैरपि निर्देशमात्रेण न तेषामुल्लिखितघ-
टनार्वाकालभाविष्यं सद्गुरुवाससमुपबृंहितसन्मतिवतां धीमतां प्रतिभासेत । तथा चैषोपदेशमालाऽपि श्रीमद्भिर्धर्मशासगणिवरैरनागतं
संसारवस्थीयरणसिंहाख्यपुत्रस्य भाविनीं कलिमलसूचिकां दशां परिभाष्य तन्मानसपरिमार्जनाय विवेकसमुद्वृत्तसज्ज्ञानविसरं प्रपि-
थयिषुभिः निर्मिताऽस्ति । एतत्समर्थनञ्च प्रस्तुतदोषद्विवृत्तौ उपक्रमे एव प्रथमगाथावृत्तौ उपन्यस्तायां षडशीत्यधिकचतुदश-
तगाथामितायां श्रीरणसिंहकथायां प्रस्तुतग्रन्थोत्पत्तिबीजं व्यावर्णयद्भिः श्रीरत्नप्रभाचार्यैः कथितमस्ति यत्—“कलिल्लङ्घनमोहिणा,
विजयसेणमुणिणा विभावितेनायं । उवलद्धधम्मदासाभिहाणसारेण सगुणेहिं ॥ तुह पडिबोहणिमित्तं अणागयं चेव तेण संघडिया ।
सुगइं जिजासुणा सदुवएसमाला महासत्त ! ॥” उप० (गा १. दोषद्वीगतरणसिंहकथा) ४८५-४८६ अनु० उमेद्वि० कोशे
वे. ६. प्र. ९ समर्थक्रियोद्धारक पू. पं. श्रीसत्यविजयगुरुत्तंसंशिष्यरत्न श्रोवृद्धिविजयमुनिवरैः विहितस्य श्रोउपदेशमाला 'बालाव-
बोधस्य प्रान्त्यभागे एवमुल्लेखोऽप्युपलभ्यते, यत्—‘xxxजे माहिं ताहरउं कलिनइं देखवरुं छल्यानउं स्वरूप अवधिज्ञानइं आग-
लथी जाणिनि श्रीधर्मदासगणिइं तुझनइं प्रतिबोधवानइं अर्थि ए श्रीउपदेशमाला कीधी छइxxxश्रीधर्मदासगणि पिमाश्रमणइं अतीत-
अनागतभाव अवधिज्ञानइं जाणी ए श्री उपदेशमालानी रचना कीधीxxx’ । एतेनानागतकालीनपदार्थावबोधक्षमावधिज्ञानसम्पन्नपूज्य
श्रीधर्मदासगणीतिप्रसिद्धनामश्रीविजयसेनगणिवरैर्विरचिताया अस्या उपदेशमालायाः केषाञ्चनार्वाक्तनीयानामुल्लेखमात्रेण प्रभुमहा-
वीरस्वामिहस्तदीक्षितशिष्यावतंसकर्तृत्वं न सङ्गच्छते इत्याधुनिकविदुषां तर्कः खलु न घटाकोटीमाटीकते इति निश्चप्रच प्रतीयते ।

१ एतत्प्रतिप्रान्त्यभागे चैवं पुष्पिकाः—‘सूर्यपूरबंदरे वाचक श्री यशोवि. प्रसादात् १७९५ वर्षे ज्येष्ठ सुदि १ भौमे मन्तरूपसागरेण लिखिता’

अन्यच्चैतत् ग्रन्थरत्नप्रान्त्यभागे चैवमुल्लिखितमस्ति यत्:—‘सोऽण पगरणमिणं धम्मणेण जाओ उज्जमो जस्स । न य जणिंयं वेरमं, जाणिज्ज अणंतसंसारि ॥ ५३४ ॥’ एषा गाथैव ग्रन्थकर्तुरतिशयज्ञानवत्तां ख्यापयति प्रभुमहावीरतीर्थकृतसमकालीनत्वञ्च ध्वनयति । को हि विशिष्टातिशयिज्ञानिनं विना वा समर्थसद्गुरुनिश्रिततामन्तरेण सुस्पष्टतत्त्वावबोधक्षमसद्गुरुनिश्चावलसमुपलब्ध-विशिष्टात्मशक्तिहुङ्कारसममेतत् जल्पितुमपि प्रभुः ? । को वा प्रस्तुतरचनायाः विशिष्टावबोधक्षमतां प्रकृष्टातिशयितज्ञानबलेनाऽविज्ञा-यैवं टङ्काररवभूतं वचः प्रोद्घोषयितुमलम् ? । श्रावकाणां हि पाक्षिकाद्यतिचारालोचनासूत्रे च ज्ञानाचारातिचारव्यावर्णनप्रसङ्गे काला-चारालोचनायां ‘श्रीउपदेशमालाप्रमुखसिद्धान्ते’-त्यायक्षरैरेतत्प्रकरणस्याकाले पठनादेरतिचारास्पदत्वेन निरूपितमस्ति, व्यज्यत एवा-नेन प्रस्तुतप्रकरणस्य सिद्धान्तप्रायत्वं एतत्कर्तुः सातिशयज्ञानकत्वात् प्रभुमहावीरहस्तदीक्षितत्वाच्च, नान्यथाऽस्य सिद्धान्तप्रायतौचित्यम-श्चेत । अस्याश्च कर्तुः प्रभुमहावीरहस्तदीक्षितत्वं समर्थयन्त इमानि च प्रमाणान्तराणि समुपलभ्यन्ते । तथाहि:—१ श्रुतज्ञानसमुपा-सनान्तरभक्तिसमुज्ज्वलागमोद्धारणकार्यदक्षागमजीवितसाक्षात्प्रतिमूर्ति-समर्थगीतार्थधुरन्धर-ध्यानस्थस्वर्गतपूज्याचार्य-श्रीआनन्दसागरसूरि-पादा हि मलधारिश्रीहेमचन्द्राचार्यनिर्मितोपदेशमालापेराह-पुष्पमालाया उपोद्घाते निःशङ्किततरमेवोल्लिखन्ति यतः—‘xxx त्रिज-गजन्तुजानजीवातु-भगवन्महावीरकरकमलदीक्षितः श्रीधर्मदासगणिभिः श्रीउपदेशमालाभिधं प्रकरणं प्रकटितं प्रागिति तदनुकरणेनादधुः सूरयोऽप्युपदेशमालाभिधानमस्यxxx’ २ पूज्यागमोद्धारकवर्यैः प्रकाशितोपदेशमाला (मूलमात्र) प्रतेः शीर्षभागे खलु ‘श्रीवीरप्रभुशिष्य श्रीमद्धर्मदासगणिकृते’-त्युल्लिखितमस्ति । ३ प्रस्तुतदोषद्विवृत्तिकर्तारः श्रीरत्नप्रभाचार्या अपि द्वितीयगाथावृत्तौ ‘वीरः पुनः प्रत्यक्षोप-लक्षमाणतयाxxxइदानीन्तनजन्तुचक्षुर्भूतागमार्थभाषकत्वात् । इत्थं च तीर्थकरोभयस्य गुणोत्कीर्तनेन प्रकरणकारो भगवति महावीरे विद्यमाने प्रकरणमिदमकारीति काञ्चा ज्ञापयामासxxx’ इत्युल्लेखेन सुदृढमापादितवन्तः ग्रन्थकर्तुः प्रभुमहावीरसमकालिकत्वं । ४ तथा ५३६ गाथावृत्तौ प्रकरणसङ्ख्यादिनिर्दिष्टेन सन्दर्भेणाप्येतत्समर्थ्यते तथाहि:—‘xxxश्रीविजयसेनमहाराजोxxxपरमेश्वर-श्रीमहावीर (पद्महस्तेन) हस्तपद्मेन प्रव्रज्याxxxस्वीचके । xxxविशालतपोऽनुष्ठाननिष्ठावाप्तधर्मदासगणिनामधेयोऽवधिज्ञानीxxxतीर्थङ्करान्तेवा-

सित्वेनाध्ययनप्रबन्धविधिसुरवधिना स्वपुत्रस्य प्राप्तस्वकीयराज्यस्य भाविनी कलिच्छलनामालोकयन् प्रतिबोधविधानाय यथार्थमेतदुपदेश-
मालाप्रकरणमुत्पादयाञ्चकार, पाठयाञ्चकार च पुत्रप्रतिबोधसंविधायै तन्मातुलकमवोचच्च यथासमये समेत्य कलिच्छलितः स्वस्वस्त्री-
यस्त्वया प्रतिबोधनीय इति' इत्येतत्सत्रं 'वृद्धानामुपदेशः' इति कृत्वोल्लिखितमस्ति । 'अभिधानराजेन्द्रकोशे' भा. ४ पृ. २७१९
'धम्मदासगणि'-शब्दे एवम्भूतोल्लेखः दृश्यते तथाहि :—'xxx अनेन भगवता 'उपदेशमाला' नामग्रन्थोरचितः । अयमाचार्यो
वीरप्रभोरपि पूर्वं बभूवेति प्रसिद्धिः ज. इ. । तथा चाहुः प्रतिहृतसकलव्यामोहतमिश्राः धर्मदासगणिमिश्राः ध. २०, तथाऽत्राह
भगवान् धर्मदासगणिः दर्श० ४ तत्त्व ।' एतेनास्या उपदेशमालाया कर्तुः श्रीधर्मदासगणीन्द्रस्यातिप्राचीनत्वं प्रभुमहावीर-समकाली-
नत्वसम्भावनाया पोषणञ्च ध्वन्यते । ५ नित्यवि० (चाणस्मा) सत्ककोषे वे ४२. प्र. ११५ तपागच्छाधिराज-श्रीसोमसुन्दरसूरिशिष्य
श्रीमुनिसुन्दरसूरिक्रमाम्भोरुहभृङ्गपं. हर्षभूषणगणि १४८६ वर्षे रचिते अञ्चलमतसदुत्तरस्वरूपे श्रीश्राद्धविधिविनिश्चयाख्याप्रकरण-
ग्रन्थे पृ. १५ स्पष्टतरमुदङ्कितमस्ति । यत् :—'xxx उपदेशमाला च सर्वेषां प्रमाणं तदुक्तविधीनां भव्यैर्मुक्त्यङ्गत्वेन क्रियमाणत्वात्,
'स्वपुत्ररणसिंहप्रतिबोधनाय श्रीमहावीरहस्तदीक्षित-श्रीधर्मदासगणिकृतत्वाच्चेति धर्मदासगणिकथायामुक्तत्वाच्च' । ६ नित्यवि०
चाणस्मा कोशे वे. २० प्र. ४४ अष्टाविंशतिपत्रात्मिकाऽतीवप्राचीना उपदेशमालाया श्रीसिद्धर्षिविवरणप्रतिरस्ति । संभाव्यते चैतदेव
विवरणं श्रीसिद्धर्षिकृत-हेयोपादेयावृत्त्यपेक्षया लघुवृत्तित्वेन प्रथितं भवेत् । अत्र चादौ २ गाथाविवरणे 'xxxअथवा वीरे जीषति
सति गुणस्तुतिरियं प्रकरणकृता काक्वा चक्रेxxxअधुना वीरखिलोकीतिलकः प्रत्यक्षत्वात्xxxवीरश्चक्षुस्त्रिभुवनस्य, आधुनिकजन्तुच-
क्षुर्भूतागमार्थोxxxइत्यादिसन्दर्भेण सुतरां स्पष्टतरं उपदेशमालाकर्तुः प्रभुमहावीरसमकालीनत्वं व्यज्यते । ७ नि. भं. चाणस्मा वे.
११७. प्र. ५९४. वि. सं. १६९४ वर्षे फा. सु. १० भौमे तपागच्छाधिराजभट्टारकप्रभु श्रीविजयाजंदसूरिविजयराज्ये सकल
पंडितसभाशृङ्गार पं. श्रीधनहर्षगणि शिष्य पं. रत्नविजयेन लिखितस्य श्रीउपदेशमालावचूर्यात्मक-बालावबोधस्य ३९ पत्रात्मिकप्रतौ
प्रारम्भ एव द्वितीयगाथाबालावबोधे 'xxx अनइं प्रत्यक्ष उपलक्ष्यमाण भणी श्रीवीर त्रिभुवनलक्ष्मीमंडन जाणिवउxxx' रूपाण्य-

क्षराणि समुपलभ्यन्ते । ८ श्रीउमेदवि. कोशे. चाणस्मा. वे. ६ प्र. १० सं. १४९९ वर्षे द्वि. आषाढ व. ११ सोमे लिखिता ७० पत्रात्मिका उपदेशमाला-बालावबोधप्रतिः । तत्र च द्वितीयगाथा बालावबोधे-‘xxxश्रीआदिनाथ आगहं ग्रन्थकारनुं दूरइ हुऊ,xxx अनइं श्रीमहावीर तेणइं कालइं हुंकडा जयवंता वर्तइंxxx’ इत्यक्षराणि । ग्रन्थभागे च स्पष्टतरमुल्लिखितम् यत् :—‘xxxश्रीधर्म-दासगणिना वचनमाहि दोष सर्वथा नहीं, पूर्वगुरुआ बहुश्रुतभणी ए श्रीउपदेशमाला श्रीमहावीर जीवतां निपनी, तेह भणी श्रीसिद्धान्त-प्राय जाणिबीxxx’ इत्येतैः एतादृशैर्वा प्रामाणान्तरैर्नितान्तमेतद्दृढीक्रियते यदियमुपदेशमाला श्रीमहावीरपरमात्महस्तदीक्षितेन धर्म-दासगणिना भाविभव्यसत्त्वोद्दिधीर्षयाऽतिशयज्ञानबलोपबृंहिता विरचितेति, नात्र कश्चन शङ्कालेशविसरः ।

। गाथासङ्ख्याविचारः ।

यद्यपि उपदेशमालागाथाप्रमाणं ग्रन्थकृद्भिरेव ‘इत्थ समप्पइ०’ (५४२) गाथायां ‘गाहाणं सव्वाणं पंचसया चेव चालीसा’ पदैः चत्वारिंशदधिकपञ्चशतमितं निर्दिष्टम्, तथापि साम्प्रतीनासूपलभ्यमानासु प्रति-पुस्तकेषु द्वयोश्चतुर्णां पंचानां च गाथानामाधिक्यं दृश्यते । तथाहि :—स्तम्भतीर्थीय-श्रीशान्तिनाथताडपत्री-कोशे (वे. ७) लौबडीभाण्डागार (मं. १७०२) स्थितप्रत्योः ५४० प्रमाणं दृश्यते । मोहनलाल दलीचंद देसाई संज्ञाधुनिकैतिह्यविदुषाऽतिप्रयत्नसङ्कलिते ‘जैन साहित्यनो संक्षिप्त इतिहास’ संज्ञग्रन्थ (पृ. २३-३१) उपदेशमालाविवरणप्रसङ्गे ५४० गाथा निर्दिष्टाः । परमेष सामान्यतः ५४२ गाथास्थग्रन्थप्रमाणस्यानुवादशैल्या निर्दिष्टः प्रतीयते, न स्वतन्त्राभिप्रायो उपलक्ष्यते । तथा जिनरत्नकोशे (पृ. ४९) ५४२ गाथाप्रमाणोल्लेखः । स्तम्भतीर्थशान्ति० कोशेऽपि ५४२, जैन कॉन्फरन्सप्रकाशितग्रन्थावली (पृ. १०२) लौबडी (मं. १५८७) ५४२ गाथाप्रमाणोपलभ्यते । लौबडीस्थकोशे ५४३ गाथामिता । एका प्रतिः (मं. सं. ६४८.) तथा चाणस्मा नीति० भाण्डागारे प्रतिद्वयं (वे. २० प्र. ४३-४४) वर्तते । तथा चाबालगोपालं गाथाप्रमाण-मस्याः ५४४ मितं प्रसिद्धं प्रतीयते । अनेकत्र तादृशप्रतीनां बाहुल्योपलब्धेः । तथाहि :—चाणस्मा उमेदवि० संग्रहे (वे. ६) प्रति-

चतुष्कं । नीतिवि० संग्रहे (वे. ११७. प्र. ५९३-९४) प्रतिद्वयं, स्तम्भतीर्थे शान्ति० (वे. ११) एका प्रतिः, तथा १०२-३-२८-२९-३० सङ्ख्यमञ्जूषकेषु पञ्चदशप्रतिषु प्रायः बाहुल्येन ५४४ गाथाः । जैन ग्रन्थावली (पृ. १७१ निर्दिष्टा) मध्ये एका प्रतिः । लीबडी-स्थकोशे ६४९-७४८-८६८-११०२-२८-२९-१४२४-१५३८-१६०७-१७१७-३४२४ संख्या प्रत्ययः ५४४ गाथाप्रामाण्यभाजः सन्ति । पूज्यवर्गामोद्धारक-सम्पादितमूलमात्र उप०-श्रुतज्ञानअमीधारयोश्च ५४४ गाथाः । लीबडी० (मं. १३०३) चाणस्मा-उमेद० संग्रहे (वे. ६. प्र. ५.) च ५४५ गाथाप्रमितोपदेशमाला दृश्यते । एवञ्चाधुनिकसाहित्यसृष्टौ उपदेशमालागाथावैविध्य-मुपलभ्यते । तथाहिः—खंभात-शा० ता० मं. लीबडी, जैन-साहित्य-इतिहासादिषु ५४० गाथा । जिनरत्नकोश-खं. शां. ता. मं. लीबडी भण्डारद्वय-जैन ग्रंथावल्यादिषु ५४२ । ली. चाणस्मा. नीति० संग्रहयोः ५४३ । चाणस्मा उमेदवि० ४, नीतिवि० २, खंभात शा० ६, जै. प्र. १, ली. मं. ११, पू. आगमोद्धारक-प्रकाशितमूलप्रतिः १, श्रुतज्ञानअमीधारा १, ५४४ । ली. उमेदवि. सं १ ५४५ गाथाः । परमेतत्र ५४४ गाथाप्रमाणं प्रामाणिकतरं दृश्यते, बहुश उपलभ्यमानत्वात्सुविहितगीतार्थाचरितमर्यादाङ्कितत्वात् युक्तिसंगतत्वाच्च, तथाहिः—“इय धम्मदासगणिणा, जिणवयणुवएसकज्जमालाप । मालव्व विविहकुसुमा, कहिआ य सुसीसवग्गस्स ॥ ५४० ॥ संतिकरी वृद्धिदकरी०, ५४१ । इत्थ समप्पइ इणमो० ५४२ । जाव य लवणसमुदो० ५४३ ॥ अक्ख रमत्ताहीणं जं चिय पटियं अयाणमाणेणं । तं खमह मज्झ सव्वं जिणवयणविणिग्गया वाणी ॥ ५४४ ॥” एतस्मिन् उ० गाथाप्रच्छेके वस्तुतः सापेक्षभावेण विचार्यमाणे विवक्षावशादल्पाधिक्यसंभवो जाघटीति, यतः—ग्रन्थकृद्भिरुपदेशरूपविषयसमाप्तिस्तु त्रयस्त्रिंशदधिक-पञ्चशततमगाथयैव कृताऽस्ति, ततः परं गाथाद्वयेन प्रस्तुतप्रकरणस्य सारमयता सूचिता, ततश्चैकगाथया ग्रन्थोपसंहाररूपेण प्रकरणज्ञानसफलता वर्णिता, तदनन्तरीय ५३७ गाथायाश्च ग्रन्थकृद्भिर्निगूढाक्षरपद्धत्या स्वाभिधेयसंसूचा विहिता, जिनवचनमहत्त्वं कल्पवृक्षौपम्येन निदर्शयित्वा प्रकरणाधिकारिणः सूचिताः । तदनन्तरञ्च ५४० तम गाथाया पुनः ग्रन्थकृद्भिः स्वाभिधेयं व्याकुर्वद्भिरुपसंहारः कृतः । अत्र चैवं वितर्क्येत यदि तर्हि नासङ्गतं यत्—ग्रन्थकृतः स्वाभिधेयं ५३७ तम गाथया गुप्तरित्या वर्ण-

यन्तः स्वलघुतां व्यञ्जमानाः सन्तः पुनः गाथाद्वयानन्तरमेव स्वनामसङ्कलनं स्पष्टशब्दैः कुर्युः, नैतदाश्चर्यकरं किमिति ? अत एतां गाथां पाश्चात्येन केनापि प्रक्षिप्तमभिमन्यान्तिमाशीःरूपा 'संतिकरी० ५४०' तमा यदि स्वीक्रियते तर्हि सर्वं सुस्थं भवेत्, एवञ्च तदनन्तरीयायां 'इत्थं समप्पइ०' गाथायां गाथाप्रमाणसूचनमपि सङ्गतं भवेत्, अन्यथैतद्गाथापूर्ववर्त्यैकचत्वारिंशदधिकपञ्चाश-
तगाथासत्त्वादेकाधिकत्वं कथमपह्नुयेत ? । अतः 'इयं धम्मदास०' गाथां प्रक्षिप्तमभिमन्य ग्रन्थकृदभिमत५४०गाथाप्रमाणसङ्गतिरु-
चिता प्रतिभाति । एवञ्च प्राक्निर्दिष्टानां ५४० गाथाप्रमाणोल्लेखवतीनां प्रतीनां प्रामाण्यं ग्रन्थकृन्निर्देशमात्रमपेक्ष्यावशिष्टगाथानाञ्च
चूलिकारूपेणागणनरूपविवक्षया च भवेत् । 'संतिकरी बुद्धिकरी०' गाथामप्रक्षिप्तां स्वीकृत्य ग्रन्थकृन्निर्दिष्टगाथाप्रमाणसूचिकां
गाथामेव चरमां गाथां विवक्ष्य ५४२ गाथोल्लेखोऽपि प्रामाणिकतर एव दृश्यते । तथोपदेशप्रधानत्वादेतस्य ग्रन्थस्य मध्यवर्तिगा-
थास्तु कासुचित् न्यूनाधिक्यसम्भवात्तन्मूलको हि ५४३ गाथोल्लेख इत्यनुमीयेत, तर्हि वरं ! यतः ५४३ गाथावतीषु चरमगा-
थापञ्चकन्तु एवमेवोपलभ्यते । ५४५ गाथासङ्गतिरपि पूर्ववदुपदेशप्रधानत्वादस्याः कस्याश्चिद् गाथायामेकतमप्रक्षिप्यमाणत्वसम्भवं
विवक्ष्य करणीया । निष्कर्षो हि खलु एवमत्र बोद्धव्यो यत् ५४४ गाथाप्रमाणे गाथाया प्रक्षिप्तत्वेन न्यूनाधिक्यं वा नहि कल्पनीयं
भवति, अनेकत्र च बहुप्रतिषु एतावद्गाथाप्रमाणस्योपलभ्यमानत्वादस्या उपदेशमालाया ५४४ गाथाप्रमाणं सुनिश्चिततरं सुसङ्गतं
प्रामाणिकञ्चेति सुनिश्चीयते ।

अथ परमप्रामाणिकोपदेशिकग्रन्थचूडामणिभूताया अस्या उपदेशमालाया प्राङ् निर्दिष्टसाहित्यसूच्यां विवरणशैलितः
सर्वव्याख्यासु प्रष्टुभावं विभ्रत्याः दोषद्वीसंज्ञवृत्तेर्कृतृत्वादिविचारः प्रस्तूयते ।

विद्वद्गे दोषद्वीसंज्ञया प्रसिद्धेयं हि वृत्तिः श्रोवादिदेवसूरिशिष्यावतंसैः श्रीरत्नप्रभसूरिवरैः व्याख्यातृचूडामणि-श्रीसिद्धिषिकृत
हेयोपादेया वृत्त्यनुसारेण गायार्थपद्धतिं संस्थाप्य विशेषवृत्तीत्यभिख्यया वि. सं. १२३८ वर्षीयमाघमासे भृगुपुरे निर्मितत्येतत्

सर्वं वृत्तिप्रान्तभागे प्रशस्तितोऽवगम्यते । वृत्तिप्रणेतारो हि रत्नप्रभाचार्याः परमोत्कृष्टसंयमाराधनापरायण-शासनप्रभावक-सकलशास्त्र-पारावारपारीण-श्रोमुनिचन्द्रसूरिपट्टप्रभावक-प्रखरतपस्वि-वादकलानिपुणाऽऽशाम्बरीयदिग्गजवादिमदोन्माथि-पूज्याचार्यश्रीदेवसूरिप्रभुपट्टा-वतंसभूताः सन्ति । अतः प्रथमं श्रीमुनिचन्द्रसूरीणां ततश्च वादिदेवसूरीणामैतिह्यज्ञानमावश्यकम् ।

प्रभोर्महावीरदेवभगवतः पट्टपरम्परायां श्रीसर्वदेवसूरि(द्वितीय)पट्टे एकोनचत्वारिंशत्तम पट्टधररूपेण श्रीयशोभद्रसूरि-श्रीनेमिचन्द्रसूरि-संज्ञितौ गुरुभ्रातरौ सूरिवर्यौ सञ्जातौ । वीरगणिरचिताया ७६७१ श्लोकप्रमाणपिण्डनिर्युक्तिवृत्तेस्संशोधनकारिभिः श्रीनेमिचन्द्रसूरिभिः स्वगुरुवर्यप्रदत्तसूरिपदाञ्चितगुरुभ्रात्राष्टकत श्रीविनयचन्द्रोपाध्यायशिष्यश्रीमुनिचन्द्रसूरिभ्यो गच्छभारं योग्यतानुरूपं ददुः, चत्वारिंशत्तम पट्टधररूपेण तेषां प्रथितिश्च कृता । यत उक्तं :—

‘गुरुबन्धुविनयचन्द्राध्यापकशिष्यं स(!)नेमिचन्द्रगुरुं । यं गणनाथमकार्षीत्, स जयति मुनिचन्द्रसूरिरिति ॥ उपा० धर्मसागर० पट्टावली ।’

एवञ्च सुगृहितनामधेया हि पूज्यवर्याः श्रोमन्तः मुनिचन्द्रसूरिवराः चत्वारिंशत्तमाः पट्टधराः इति निर्णीतम् । इमे हि सूरिवराः बालदीक्षिताः अकुण्ठब्रह्मचारिणः सत्तर्ककेशप्रमाणशास्त्रवादतत्त्वादिदुर्बोधपदार्थसार्थमर्मस्पर्शिज्ञातार अत्युत्कटविशुद्धसंयमपालनपरा-श्चासन् । एतैः सूरिवर्यैः भवावटपातप्रत्यलाः दुरवगाढभवसमुद्रमीषणावर्त्तसमा षडपि विकृतयः मोहोत्पादविकारोत्पत्तिप्रभूष्णव इति सम्यगवबुध्याजीवनं षण्णामपि विकृतीनां सर्वथा परित्यागः कृत आसीत् । रसास्वादवृत्तिनिग्रहाय च सौवीरापरपर्यायभूतां काञ्चिका-मेव शरीरयापनाय जगृहुः, अतश्चेतेषां ‘सौवीरपायी’तिशरीरनिरीहताप्रकृष्टत्यागितासूचकमर्थानुगुणं नाम विद्वत्समाजोपह्वमागोपाङ्गनं प्रथितं जातं तथाहि :—

‘सौवीरपायीतितदेकवारि-पानाद्विधिज्ञोविरुद्धं बभार । जिनागामान्भोनिधिधौतबुद्धि-र्यः शुद्धचारित्रिषु लब्धरेखः ॥

संविज्ञमौलिर्विकृतिश्च सर्वास्तत्याज देहेऽप्यममः सदा यः । विद्वद्विनेयाभिधृतः प्रभाव-प्रभागुणौघैः किल गौतमो यः ॥ तपा० पट्टा० ।

पूज्या हि सूरिपुङ्गवा अतिप्रबुद्धस्मरणशक्तिभाज आसन् । एकदा नाडोलतः चैत्यविवन्दिषयाऽणहिलपुरपत्तनं समागता आसन् । तत्र च सत्कर्तृप्रचुरप्रमाणशास्त्रं द्वात्रिंशच्छिष्यान्ध्यापयमानान् 'वादिवेतालशान्तिसूरिवर्यान्' वन्दित्वा प्रमाणशास्त्रवाचनाश्रवणायैकपार्श्वे उपविष्टाः, प्रत्यहं च तेऽनुपलक्ष्यमाणस्वरूपा अज्ञातरूपेणैव प्रमाणशास्त्रगहनव्याख्यावबोधलालसया वाचनां शुश्रूवुः । अत्यन्तदुर्घटप्रमाणशास्त्रपदार्थानां सुविशदं यथाशक्यं व्याख्यानं कृत्वापि शिष्याणामनवधारितदुर्ग्राह्य-पदार्थतामवबुध्य गुरुवर्यैः भस्मनिहुतन्यायं पुरस्कृत्य ग्लानिभावसूचकशब्दैः निर्विण्णता व्यक्ता । तदैव सूक्ष्मावधारणप्रत्यल-विशिष्टपटुधारणाशक्तिसम्पन्नैः श्रीमुनिचन्द्रसूरिभिरतीव विनयभावेन विज्ञप्तं यत् प्रभो ! तत्रभवतां पार्श्वे पुस्तकादि प्रगृह्य वाचनायै समागतवत एव उत्तरदानाधिकारिण ? उतान्येऽपि ? इत्येतां गाम्भीर्यपूर्णवचनपद्धतिं श्रुत्वा चकितैः वादिवेतालगुरुभिः सम्मतौ प्रदत्तायां कुशाग्रातिनिशितधीषणाप्राग्भारावधीरितसुरगुरुसुरगुरुसन्मतिवर्यैरामूलचूलमक्षरशः प्रतिदिवसीयवाचनाजातं श्रावितं, एतावदवधारणसामर्थ्यं श्रोमतां ज्ञात्वातिप्रसन्नचेतोभि वादिवेतालसूरिवर्यैरतिसन्मानपूर्वकं स्वसन्निधौ संस्थाप्य प्रमाणशास्त्रस्य विविधव्याख्यापटिष्ठोऽभ्यासः सोत्कण्ठं कारितः । एतेन च प्रसङ्गेन श्रीमतां स्मरणशक्ति-तीव्रतारञ्जितमनस्कैः विद्वद्भुरन्धरैर्वादिवेतालैः कारितस्य प्रमाणशास्त्रसुसूक्ष्मतराभ्यासबलेन पूज्यश्रीहरिभद्रसूरिवर्यरचितानेकान्तजयपताका-ललितविस्तरादिनैकविधदुर्बोधग्रन्थव्याख्यापटिष्णुतया लब्धं तार्किकशिरोमणिविरुद्धं सफलं भवति । उक्तं चः—

“हरिभद्रसूरिरचिता, श्रोमदनेकान्तजयपताकाद्याः । ग्रन्थनगा विबुधानामप्यधुना दुर्गमा येऽत्र ॥

सत्पञ्जिकादिपद्या-विरचना या भगवता कृता येन । मन्दधियामपि सुगमास्ते सर्व्वे विश्वहितबुद्ध्या ॥” तपा० पट्टा०

तैः विरचितं साहित्यमेवमुपलभ्यते, तथाहि :—१ देवेन्द्र-नरकेन्द्रवृत्तिः । २ सूक्ष्मार्थसार्द्धशतकचूर्णिः । ३ अनेकान्तजयपताका-वृत्तिः । ४ उपदेशपदवृत्तिः । ५ ललितविस्तरापञ्जिकावृत्तिः । ६ धर्मविन्दुवृत्तिः । ७ कर्मप्रकृतिटिप्पणकम् । नैषधकाव्य (१२०० श्लोकप्रमाणा) वृत्तिः । स्वतन्त्रकृतिरूपेण च लघुग्रन्थानां विंशतिका एवमुपलभ्यते, तथाहि :—१ अङ्गुलसप्ततिका, २ आवश्यक-

(पाक्षिक) सप्ततिका, ३ वनस्पतिसप्ततिका, ४ गाथाकोशः, ५ अनुशासनाङ्कुशकुलकं, ६-७ उपदेशामृतकुलकद्वयम्, ८ उपदेश-पञ्चाशिका, ९-१० धर्मोपदेशकुलकद्वयम्, ११ मोक्षोपदेशपञ्चाशिका, १२ प्राभातिकस्तुतिः (संस्कृत) १३ रत्नत्रयकुलकं १४ शोक-हरोपदेशकुलकं, १५ सम्यक्त्वोत्पादविधिः, १६ सामान्यगुणोपदेशकुलकं, १७ हितोपदेशकुलकं, १८ कालशतकं, १९ मण्डलविचार-कुलकं, २० द्वादशवर्गः । अत्र च द्वितीया कृतिः 'पाक्षिकसप्तति' संज्ञया पूज्यवर्यैः दर्शनशुद्धि-प्रमेयरत्नकोशनिर्मातृ-श्रीचन्द्रप्रभाख्य-स्वगुरुभ्राता वि. सं. ११४९ वर्षे उद्भावितस्य पूर्णिमामतस्य निरासार्थं सन्दृग्धास्ति । तथा चैतिह्यविद्यानिपुण-मुनिश्रीजयन्त वि. म. सङ्कलिते श्रीशङ्खेश्वरस्तवनावली-लघुपुस्तके पृ. १३३ समस्तकल्याणनिधानकोशं इत्यादिदशगाथामित श्रीसंखे० पार्श्वनाथ स्तोत्रमन्यत्रकुत्राप्यनिर्दिष्टमनुपबन्धञ्च तदपि पूज्यानां कृतिः । अपरं च जैनग्रन्थावली (पृ. ३४१)ग्रन्थे 'रसाउल्ला'ख्या प्राकृतसुभाषितकृतिः पूज्यवर्याणां नामोल्लिखिता यस्या हि एकादशपत्रात्मिका प्रतिः राधनपुरभण्डारेऽस्ति, अप्रसिद्धा वैषा समीक्षापूर्वकं गवेषणीया विद्वद्भिः । तपा० पट्टावल्ल्यां तेषां स्वर्गमनकालो ह्येवं निर्दिष्टः, उक्तं च :—

“अष्टहयेश (११७८) मितान्दे, विक्रमकालाद्विगते भगवान् । श्रीमुनिचन्द्रमुनीन्द्रो, ददातु भद्राणि सङ्गय ॥ ”

प्रातःस्मरणीयानामेतेषां विशिष्टो हि निर्मलावदातोदन्तः पूज्यवर्याणां पट्टप्रभावक-शिष्यावतंसैः वादीन्द्रश्रीदेवसूरिभिः सन्दृग्धाया अपभ्रंशभाषानिबद्धाया श्रीमुनिचन्द्रगुरुस्तुतितोऽवसेयः, या च स्तुतिः श्रीजैन श्वे. कोन्फ० हेरल्डाख्यमासिके (पु. १३. अं. ९ पृ. ३२४ तः ३३५) मुद्रितास्ति ।

श्रीमुनिचन्द्रसूरीणां स्वर्गगमनानन्तरं तेषां पट्टोदयाचले भास्वत्सूर्यसमाः श्रीमन्तोवादिदेवमहत्तमाः निजोर्जस्विवादकलयाऽऽशाम्ब-रीयदिग्गजवादिनिग्रहेणावाप्तप्रोज्ज्वलयशस्विनः सुगृहीतनामधेयाः श्रीदेवसूरयः सञ्जाताः । एतेषां हि जन्म वि. सं. ११४३ वर्षे अर्बु-दगिरिप्रत्यासन्ने मडाहृतग्रामे समजनि । ११५२ वर्षे दीक्षा, ११७४ वर्षे आचार्यपदं १२२६ वर्षे स्वर्गगमनं चाभूत् ।

एते हि सूरिवर्याः प्रोज्ज्वलसंयमदीप्तिप्रकर्षानुग्रहशक्तिसम्पन्नाः सन्तः सूरिपदप्राप्तेरूर्ध्वमपि नैकान् दर्शनान्तरीयान् दिग्गजधुरन्धर-
विद्वन्मतल्लकानपि निराबाधप्रसरवत्या नैकतत्वानुगामिनयत्रातविशदावबोधनिस्थन्दुल्यानेकान्तवादाप्रतिहतसामर्थ्यवत्या प्रतिभया विजित्य
जिनशासनोद्भाजनमतुलमकार्षुः । तथा च सिद्धराजसंसदि सिद्धान्तप्रतिमूर्तिं श्रीचन्द्रसूरि-दिव्यशक्तिनिधान-श्रीयशोभद्रसूरि-श्रीहेमच-
न्द्राचार्यप्रमुखनैकविद्वद्गणनिश्रायां जायमाने श्रीश्रीपालकविमुख्यसञ्चालनवति श्रीकुमुदचन्द्राख्यदिग्गम्भरवादिचक्रवर्ति समुपज्ञे सर्ववादमूर्द्धन्ये
शास्त्रार्थे च स्वप्रगुरुत्तमवादिवेतालश्रीशान्तिसूरिवर्यप्रणीतोत्तराध्ययनवृत्तिगत-चतुरशीतिजल्पाद्याधारेण विजयं सम्प्राप्य जिनशासनं
स्वान्तरशक्तिसमुल्लासकमतीवप्रोद्धासयामासुः, महामतिप्रथिततत्त्वावगाहनोपयोगिप्रमाणनयसप्तभङ्गादिपटुतरपदार्थनिरूपणप्रत्थल-श्रीप्रमा-
णनयतत्त्वालोकालङ्कारमहाग्रन्थं विशदनेकतत्त्वज्ञानपदार्थसङ्कुलचतुरशीतिसहस्रश्लोकप्रमितरत्नाकरावताराख्यमहावृत्तिविभूषितं विनिर्माय
सत्तार्किकविद्वच्छ्रेणौ चूलायमानत्वं प्राचीकटन् सूरिवर्याः । विशेषचरित्रजिज्ञासुभिः प्रबन्धचिन्तामणि-प्रभावकचरित्रादिग्रन्थाः विलोकनीयाः ।

श्रीमतां वादिदेवसूरिणां शिष्या ह्यनेका अभूवन्, परं तेषु मुख्यत्वेन 'जैनसाहित्यनो इतिहास' इतिगूर्जरपुस्तके निर्दिष्टाः तत्त्व-
रत्नाकरायमाणे श्रीस्याद्वादरत्नाकरे 'किं दुष्करं भवतु तत्र, इति श्लोकेन च यदुपग्रहवाच्योऽटङ्किता, ते हि विद्याधुरन्धराः 'श्रीभद्रेश्वर-
सूरयः,' प्रस्तुतोपदेशमालाविशेषवृत्तिकर्तारश्च पूज्यतमाः 'श्रीरत्नप्रभसूरयश्च' विशेषेण प्रथिताः सन्ति । एतेषु श्रीभद्रेश्वरसूरीणां वादि-
देवसूरिपटुदृष्टत्वं प्रस्तुतदोषदृष्टिसंज्ञवृत्तिप्रशस्तिगतेन 'तत्पटुप्रभवोऽभवन्नथ गुणग्रामाभिरामोदयाः, श्रीभद्रेश्वरसूरयःxxxश्लोकेन ध्वन्यते,
समर्थ्यते च प्रभावकचरितान्तर्गत-श्रीवादिदेवसूरिचरितगतेन (श्लो. २८३-२८४) सं. १२२६ वर्षे भद्रेश्वरसूरिभ्यो गच्छभारं समर्प्य
देवसूरीन्द्राणां स्वर्गगमनोत्प्लेखेन[॥] ।

॥ यद्यपि श्रीमेरुतुङ्गाचार्यप्रणीतप्रबन्धचिन्तामणिगत-श्रीसिद्धराजप्रबन्धे (पृ. ३७) *** अथ देवसूरिप्रभोः रत्नप्रभाभिधानः प्रथमशिष्यः***
इत्यादिपङ्क्तिदशनेन रत्नप्रभाख्यस्य विनियस्य प्रथमशिष्यत्वं ध्वन्यते ।

प्राग्व्यावर्णितमहत्त्वभाज उपदेशमालाप्रकरणस्य दोषट्टीसंज्ञया प्रथिता विशेषवृत्तिर्लु १११५० श्लोकप्रमिता इमैः विद्वन्मतलजैः श्रीरत्नप्रभसूरीन्द्रैः वि. सं. १२३८ वर्षे माघमासेऽध्यावबोधतीर्थरूपश्रीभृगुकच्छे आवालवृद्धविद्वदङ्गनामुपयोगिनैकहृष्टान्तप्रचुरा परमभावकरुणार्द्रचेतसा निरमायि । इमे हि रत्नप्रभाचार्याः अतीव सूक्ष्मप्रज्ञा तार्किकोत्तंसा विद्वद्गणप्रष्टव्याश्चासन्निति खलु वादिदेव-सूरिभिः स्याद्वादरत्नाकरे (पृ. ५१) —

‘किं दुष्करं भवतु तत्र मम प्रबन्धे, यत्रातिनिर्मलमतिः सतताभिमुखः ।

भद्रेश्वरः प्रवरसूक्तिसुधाप्रवाहो, रत्नप्रभश्च भजते सहकारिभावम् ॥’

इत्युल्लेखेन निष्ठुङ्कितं निस्संशयमिति मे मतिः । श्रीरत्नावतारिकापञ्चिकायां श्रीरत्नशेखरसूरिभिरपि ‘xxxश्रीरत्नप्रभसूरिभिः०’ श्लोकेनैतद्वृत्तिविधातृणां महत्त्वं व्यञ्जितम् । “प्रज्ञातः पदवेदिभिः स्फुटदृशा सम्भावितस्तार्किकैः, कुर्वाणः प्रमदाद् महाकविकथां सिद्धान्तमार्गाध्वगः । दुर्बाद्यद्भुतशुद्धेवसूरिचरणाम्भोजद्वयीषट्पदः, श्रीरत्नप्रभसूरिरल्पतरधीरेतां व्यधाद्वृत्तिकाम् ॥” रत्नावतारिकाप्रान्तभागीयेनैतेन श्लोकेन मिथ्यामदाप्लावितबान्विसरशङ्कालेशोद्भावनं कार्या, यथायथं माध्यस्थ्यवृत्त्या रत्नावतारिकागतसुरम्यसाहित्यिकपद-पद्धति-गहनपदार्थनिरूपणस्वरसवाहिशैलिप्रभृतिसमीक्षणेन प्रमाणीकृतवैदुष्यवत् ग्रन्थकृतो यथार्थोक्तिमत्त्वाव्याघातात् ।

एतेषां रत्नप्रभसूरीणां जन्मादि प्रामाणिकसाधनानुपलब्धेरज्ञातचर एव, वस्तुतः महाभागपुरुषोत्तमानां मौलिकशक्तिविकासरूप-नानाविधसत्कार्यजातं तद्गुणगानमेव चातिशयेन प्रथितं भवति, अत एव नानाविधेषु सैद्धान्तिकग्रन्थेषु श्रीमतां रत्नप्रभसूरीणां विद्वत्त्वमेतद्विरचितप्रस्तुतवृत्तेश्च प्रामाणिकत्वं ख्यापयमाना विविधा उल्लेखा दृश्यन्ते, तथाहि :—श्रीकुलमण्डनसूरिप्रणीतश्रीविचारामृत-सारसङ्ग्रहे (२३ पत्रे) “xxxउपदेशमालावृत्तौ xxx श्रीरत्नप्रभसूरिकृतायामेवमर्थोऽस्ति xxx” तथा चाग्रे (२७ पत्रे) चतुर्दश्यां पाक्षिकस्य नैकशास्त्रसम्मततां दर्शयद्भिः xxx “श्रीरत्नप्रभसूरिभिरुपदेशमालावृत्तौ” इति शब्दैरपि प्रस्तुतवृत्तेः विशिष्टत्वं ख्यापितम् । अन्यच्च

श्रीश्राद्धविधिविनिश्चयाख्यप्रकरणे (चाणस्मासत्कामुद्रितहस्तप्रति) पर्वदिनं विनाऽपि पौषधग्रहणवार्तासमर्थनेxxx 'एवं दोषट्ठी-उपदेशमाला-वृत्तावपिxxx' इत्यादिशब्दैः प्रस्तुतवृत्त्युल्लेखोऽस्ति । तथा चाग्रेऽपि (१६-१७ पत्रे) विस्तृतो हि शब्दशः उल्लेखः 'xxxश्रीरत्नप्रभसूरिवि-रचित दोषट्ठी-उपदेशमालावृत्तिगतश्चतुर्दशी-पाक्षिकविधिःxxx' इत्यादिप्रकारेण उल्लेखः समुपलभ्यते । एवंविधनैकविद्वदभिगताऽऽम-त्वभ्राजितैरिमै रत्नप्रभाचार्यैरन्यदपि विद्वदधिगमनीयं बालमुलभञ्च विविधं साहित्यं निर्मितमिति प्राच्यहस्तलिखितप्रतिसङ्ग्रहवर्णन-पुस्तकोल्लेखैः प्रतीयते, तथाहि :—मतपरीक्षापञ्चाशती, श्रीनेमिनाथचरित्र प्राकृतं गद्यपद्यमयं (ग्रन्था० १२६००,) श्रोकुवलयमाला ग्रं० ३८९४ (संस्कृत) (बृ. टि.) श्रीपृथ्वीचंद्रचरित्रसङ्केतः (विषमपदपर्यायरूपः) (जै. ग्रं.) श्रीपार्श्वचरित्र सम्बद्धशदष्टान्तकथा (ग्रं ९५७) अन्तरङ्गसन्धिः (गा. २०६) । एतेन प्रस्तुतवृत्तिकर्तुः विविधभाषासु नानाविधलोकोपयोगिसाहित्यनिर्माणदक्षत्वं सुस्पष्टं प्रतीयते ।

तथा चातीवकर्कशतर्कशास्त्रचण-स्वगुरुवर्य-विरचितश्रीस्याद्वादरत्नाकरग्रन्थावगाहनपद्धतिरूपां विशिष्टच्छटावद्धशब्दसौष्ठव-शब्दानुप्रासादिविविधालङ्कारप्रमुखसाहित्यतत्त्वविभ्राजितां विशिष्टतरातिगहनप्रमाणप्रमेयदुर्धटवार्तापरिपूर्णां श्रीरत्नाकरावतारिकां विरच्य श्रीमद्भिः सर्वतोमुखिस्वप्रतिभाया ह्यग्रप्रामाणिकपद्धतिः सद्घोषितास्ति । एवंविधसार्थजनीनविद्वत्ताऽऽश्रितैरिमः सूरिवरैः निरन्तरं स्वाध्या-यपाठादिना प्राणिमात्रहितकारिण्याः श्रीउपदेशमालायाः विविधव्याख्यासाहित्ये सत्यपि गुरुपासनालभ्यमार्मिकार्थविशेषस्य गाथासु निर्दिष्टानां तत्तन्महापुरुषाणां सुभगजीवनचरित्राणाञ्च सुगमतयाधिगम्यर्थं प्रस्तुतवृत्तिप्रणयनं परमहितेप्सुत्वेनाकारि, “श्रीरत्नप्रभसूरिभिः शुभकृते श्रीदेवसूरिप्रभोः । शिष्यैः सेयमकारि सम्मदकृते वृत्तिर्विशेषार्थिनाम् ॥ ” (प्रस्तुतग्रन्थीयप्रशस्तौ) 'वृत्तिविशेषार्थिना' मिति-पदेनैवास्या वृत्तेः विशेषवृत्तिरित्यभिधानं ग्रन्थकृदभिमतं प्रतीयते । लोकव्यवहारे विद्वत्समाजे च बहुशोऽस्या दोषट्ठीति संज्ञया व्यव-हारः । तत्र तु बीजभूतामेवंरूपां किंवदन्तीमामनन्ति वृद्धा :—यत् एतद्वृत्तिरचना भृगुकच्छीयस्य-कस्यचिच्छाद्धस्य हृद्द्वयसूचक-दोहट्टि (द्विहट्ट) संज्ञवसतौ श्रीरत्नप्रभाचार्यैरकारि, अतस्तदुपज्ञमेतद्वृत्तेर्दोषट्ठीति नामेति । श्रीजीवानुशासनप्रकरणप्रान्तभागेऽपि 'दोहट्टि

वसतिपासे, श्रेष्ठिश्रोत्रासकस्य दानरुचेः । तदुपष्टम्भादपरश्च श्राविकाया वसुन्धर्याः ।' श्लोके दोहद्विपदप्रयोगः दृश्यते ।

श्रोमद्भिः वृत्तिकृद्भिरस्यां वृत्तौ गाथानामर्थः श्रोसिद्धर्षिगणीयवृत्त्यनुसारेण व्यवस्थापितः, कथानाञ्च विस्तरः यथेष्टं स्थाने स्थाने विहितः, तेन चैतद्वृत्तिप्रणयने बीजभूतस्य वृत्तेरादौ (गा. ५) 'सविशेषकथार्थिनां यत्नः' इति शब्दैर्निर्दिष्टस्य कथारुचिजनानुग्रहस्य चरितार्थता व्यञ्जिता । अतश्चेयं वृत्तिः आन्तरप्रोतिसमुत्पादपूर्वकैतद्ग्रन्थस्वाध्यायादिषु मन्दमतीनामपि प्रवृत्त्यर्थं पदे पदे विविध-सुरम्यकथा-दृष्टान्तपरिपूर्णा सुरम्यसुभाषितसन्दोहभ्राजिता स्थाने स्थाने मार्मिकप्रसङ्गानुकूलैः संस्कृत-प्राकृताऽपभ्रंशभाषानिबद्धैः सूक्त-रत्नैश्च शोभिताऽतएव साहित्यसुधापानलोलविदग्धचेतसां प्रीत्यास्पदा ।

अस्यां खलु वृत्तौ खण्डद्वयं, तत्र च ६००० श्लोकमितः प्रथमः, मूलग्रन्थस्यैकनवतिगाथावृत्तिपर्यन्तो, द्वितीयखण्डः ग्रन्थ-समाप्तिसमं संपूर्णो भवति, तथा च विषयविभागदृष्ट्या ग्रन्थप्रणेतृनिर्दिष्टं विश्रामचतुष्कमपि दृश्यते, तत्र प्रथमो हि २३९० (प्रत्यन्तरे २६३६) श्लोकमितः द्वात्रिंशत्तमगाथाविवरणे पूर्णो भवति । तृतीयो खलु ८९९ श्लो. मितः २२८ गाथावृत्तिपर्यन्ते पूर्णतां भजते, चतुर्थविश्रामः ग्रन्थेनसह समाप्तिमान् भवति ।

प्रवरज्ञानिधुरन्धरैर्वृत्तिकृद्भिः सकलभव्यजीवानुग्रहबुद्ध्या मोक्षाध्वनि सुखसञ्चरणायोपयोगिनां कृतिचित्पदार्थानामतीव मार्मिकं विशदं च वर्णनमस्ति, यच्चान्यत्र दुरापं दुरवगाहं सुज्ञमतीनाञ्च सुप्राह्यं समस्ति, तथाहि :—

प्रथमगाथावृत्तौ ग्रन्थोपक्रमे ग्रन्थकर्तृसांसारिकपुत्रश्रीरणसिहराज्ञः प्राकृताऽपभ्रंश-संस्कृतसूक्तरत्नराजिताद्भूतप्रसंगव्यावर्णन-मयी सुन्दरा कथा, तत्र भाविकलिकालदुर्वृत्तवर्णनं कलिपुरुषप्रसङ्गोल्लेखसनाथं मुमुक्षूणामतीवोपयोगि । ११ गाथावृत्तौ सूरिगुणषट्त्रिंशिकावर्णनं नानारीत्या षट्त्रिंशत्गुणवर्णनं मनोरमम् । गाथा २८ वृत्तौ सनत्कुमारचक्रिकथा भावविशुद्धिवतामतीवोपयोगिमार्मिक हृत्तारविधूनका । एतत्कथागतो ह्युदन्तोऽन्यत्र कुत्रचिद् दुरापस्तथाप्येतस्याप्रामाणिकत्वशङ्काऽत्र न विधेया । यतः परमकरुणासमुद्राः खलु

श्रीधर्मदासगणिवराः एतदुदन्तसमर्थकवर्णनं गा. ४५०-५१ मध्ये कृतवन्त इति । गाथा २९ वृत्तौ सिद्धान्तमर्मावगाहिवृत्तिकृद्भिर-
तिशयितज्ञानप्रसरैरद्भुततरं लवसत्तमदेवानां व्याख्यानं कृत मस्ति ।

श्रीभगवतीसूत्रे (श. १४३-७ सू. ५२५) वर्णितानामेतेषां लवसत्तमदेवानामीदृशीं व्याख्यां श्रीअभयदेवसूरयोऽपि न व्यावर्णयन्ति ।
किं बीजं भवेत् ? तत्तु ज्ञानिगम्यं, परमेषोऽर्थो वृत्तिकृतः गुरुगम्यो हि सैद्धान्तिकविचारपरिपोषितस्तु भवेदिति श्रद्धा सबलप्रमाणान्तरं
विना मान्यतारूपैवाऽवतिष्ठते । अद्भुततमस्यान्तराध्यवसायश्रेणिरहस्योद्बोधकस्थार्थस्य मूलाधिगत्यै प्रयत्नः करणीय एव विद्वद्भिः,
परं सामान्यतः नवीना चेयं व्याख्याऽऽपाततः समेषां चित्तमार्कषेदेवेति ।

गाथा ३१ वृत्तौ श्रीब्रह्मदत्तचक्रिणः प्राकृत-संस्कृतापभ्रंशभाषानिबद्धा हि बृहती कथा (५५६ श्लो मिता) उपदेशप्रचुरा रमणीयाऽ-
वधारणीया च । गाथा ३७ वृत्तौ सुहृदवैराग्यभावपोषकं धर्ममाहात्म्यख्यापकं श्रीजम्बूस्वामिचरित्रं संस्कृत-प्राकृतापभ्रंशभाषानिबद्धं गद्य-
पद्यमयं सुमुक्षूणामहर्निशमवधारणीयम् । एतस्मिंश्चरित्रे जम्बूस्वामिनं विषयरागिणं कर्तुकामया कनकसेनया कथितेर्ष्यालुप्यविराद्वयकथा
विविधाद्भुतप्रसङ्गपूर्णा, कलिराजकथा (पृ. १६३-१६६) भाविपञ्चमारकघटनासूचिका सम्यगवधारणीया च । गाथा ४८ वृत्तौ श्रीवज्र-
स्वामिचरितं । गाथा ५९ वृत्तौ श्रीस्थूलभद्रचरितं, गा. ९१ वृत्तौ श्रीमेतार्यमुनि(प्राकृत)कथा । गा. १४९ वृत्तौ श्रीश्रेणिकचरितं विविध-
विषयोल्लेखपरिपूर्णं सरसं च । २८० वृत्तौ नरकदुःखवर्णप्रसङ्गे वृत्तिकृद्भिः श्रोमुनिचन्द्रसूरीणां कस्याश्चिदनिर्दिष्टकृतेरुल्लेखः
'यैरेषादिवराहxxx' श्लोकेन कृतोऽस्ति । गाथा ४३९-४० वृत्तौ दर्दुरदेवाख्यानकमतीव विस्तृतं श्रेणिकसम्यक्त्वपरीक्षा-कालसौ-
करिकान्त्यावस्थावर्णन-सुलसधर्महृदतादिधर्मतत्त्वव्यवस्थापकं हृदयङ्गममस्ति । अन्यदपि विप्रकीर्णं बहुतात्त्रिकं वर्णनं स्थाने स्थाने
वर्तते, तत्तु सुज्ञवैर्यैर्वृत्तिर्विलोकेनावधार्यम् । अन्यथास्यां वृत्तौ विविधसाहित्यरसास्वादलावितकथानां प्रचुरताऽल्पस्थूलबुद्धीनामपि
चञ्चूपाताय क्लृप्ता । कामुचित्कथासु विद्वत्तापूर्णरचनासौष्ठवेन सरसकाव्यरसास्वादस्पृहयाल्नां विदुषामपि पठनौत्सुक्यजनकं प्रकृष्ट-

तत्त्वमस्ति । सामान्यतः बह्वीकथाः प्राकृतभाषानिबद्धाः । तत्रापि कथासु सूक्तिवैचित्र्यं स्यात्क्षीरे शर्करा तदेति वृत्तिकृदुल्लिखितभाष-
कानुसारं संस्कृत-प्राकृताऽपभ्रंशभाषासु सूक्तीनां बाहुल्यन्तु स्वर्णे सुगन्धानुकारं वृत्तिकृतां प्रकृष्टसाहित्यिककोटिकोटीरहीरायमाणत्वं
प्रमाणयति । अपभ्रंशभाषानिबद्धा षट्कथा सन्धिशब्दोल्लिखिता उपलभ्यन्ते, सन्धिशब्दो हि कवचकसमुद्गात्मकः हैमीछन्दोऽनुशासने ।

सन्धिसंहितापभ्रंशभाषानिबद्धकथानकानि ।

१ ऋषभपारणासन्धिः गा. ३ श्लो. ७८	३ गजसुकुमालसन्धिः गा. ५५ श्लो. ८१	५ अवन्तिसुकुमालसन्धिः, ८८ श्लो. ५७
२ चन्दनवालापारणासन्धिः ,, १०१	४ शालिभद्रसन्धिः ,, ७५ ,, ९४	६ पूरणर्षिसन्धिः ,, १०९ ,, ३२

अपभ्रंशप्रकीर्णकपद्यसूचिः—मकरदाढावेद्याकथायां सनत्कुमारचक्रिकथायां ब्रह्मदत्तचक्रिकथायां सुन्दरश्रेष्ठिकथायां विजय-
सुजयकथायां दण्डणमुनिकथायां श्रीवज्रस्वामिचरित्रे श्रीस्थूलभद्रकथायां श्रीमेतार्यमुनिकथायां दृढप्रहारिकथायां चाणक्यमंत्रोक्तथायां
अन्येऽपि संस्कृत-प्राकृतभाषानिबद्धाः कथाः सन्ति ।

उपर्युल्लिखितसूच्यतिरिक्ताश्चसर्वाः कथाः उपदेशमालामूलनिर्दिष्टा एवञ्चैवं वृत्तिनैकतात्विकवार्तासङ्कुलत्वेन सज्ज्ञानपिपासूनां विदुषा-
मुपादेया सती विशदसुरसपूर्णकथाप्राचुर्येण चाबालवृद्धं सामान्यज्ञानवतामपि प्राणिनां सुग्राह्या चादरणीयतमा सञ्जाता । वृत्तेप्रान्त-
भागे सुललिता प्रशस्तिः प्रथमादर्शलेखापक-श्रावकसत्कृत्यवर्णनात्मिका पुष्पिका च ।

एतादृशबाल-विद्वदुभयवर्गात्यन्तहितकारीरण्यावृत्तेः प्राच्यद्वस्तलिखितताडपत्रीय-कर्गलमयप्रतिसन्दोहं सञ्चित्य संशोध्य योग्यरूपेण
बहुपरिश्रमसाध्य सम्पादनं विधाय प्रकाशनविधानप्रेरणादिविधावृत्त्य एतद्वृत्तिसम्पादकेभ्यः गीतार्थसार्वभौमागमोद्धारक-शिलाताम्र-
पत्रोत्कीर्णागमकारक-ध्यानस्थस्वर्गताचार्य श्रीआनन्दसागरसूरीश्वरविनेश्वरतसेभ्यः शासनप्रभावकपूज्याचार्य श्रीहेमसागरसूरिभ्योऽनर्गलाः

सत्प्रशंशोपबृंहणपुष्पविकिरणसन्मान-सत्कारं कृतज्ञतापतयः सज्जनवरा प्रदास्यन्त्येवेति मे मतिः, मदीयाश्च भल्लिविनम्रताञ्चिता वन्दनादिपरिपूता अभिनन्दनाञ्जलयश्च भावपूर्वकं समर्थ्यमाणा एव पूज्यवरेभ्यः ।

परमपूज्यगीतार्थसार्वभौमागमोद्धारकशिलाताम्रपत्रोत्कीर्णागमकारकध्यानस्थ स्वर्गताचार्य श्रीआनन्दसागरसूरीश्वराणां सुललितप्रेरणयै-
तादृशमहत्त्वपूर्णवृत्तेस्सम्पादनं प्रकाशनं च विहितं विधापितमिति सम्पादकानुश्रुतिमुपजीव्य सुदीर्घदर्शिप्रघ्नाणागमोद्धारकश्रीणां पुण्यना-
मधेयमपि प्रस्तुतवृत्तिमहत्त्वविचारणात्मिकैतदुपक्रमणिकालिखनसमये स्मृत्वा प्रणिधाय च धन्यतामनुभवैः ।

पङ्कोर्मैरुशिखराधिगतिवदशक्यप्राये एतस्मिन् प्रस्तुतवृत्तेर्महत्त्वख्यापकोपक्रमलिखनेऽननुभूतिमूलकाऽशक्तिमताऽपि मया जिनशास-
नसारभूतचतुर्दशपूर्वनिस्थन्दरूप-श्रीनमस्कारमहामन्त्रारामधनध्यानाहिताऽसीमसामर्थ्यवतां देवगुरुणां प्रसत्तिमधिगम्य माहशपामरजनमपि
महापुरुषगुणगानमयैतदुपक्रमलिखितरूपपुण्यकार्ये नियोजयतां सम्पादकानां पूज्यागमोद्धारकाचार्यपट्टविभूषक-गच्छाधिपतिपरमशान्त
मूर्ति-पठन-पाठन-स्वाध्यायसुविहितक्रियानिष्ठ-आचार्य म. श्रीमाणिक्यसागरसूरिप्रतिष्ठापिताचार्यपद-आ. श्रीहेमसागरसूरीणां मज्जीव-
नाखिलतन्त्रसुव्यवस्थापकोत्कृष्टशास्त्रीयविचारधारानुरूपादर्शसंयमपरिपालनोद्यततारकवर्चाराध्यपादपूज्यगुरुमुनिसत्तम श्रीधर्मसागरगणिवर-
श्रीणां च धर्मस्नेहपरिपूर्णां भाववात्सल्यपूताश्च सत्प्रेरणां सम्प्राप्य शक्त्यनुरूपं प्रयतितं । नाऽत्र विद्वज्जनैर्वैदुष्यमर्थगहनतादिकं
गवेषणीयं, कर्तव्यपरायणतामवलम्ब्यैवात्र कर्मनिर्जरोद्देशेन प्रवर्तितं मया, शक्त्यनुरूपा च भक्तिरिति प्रवादमूलाऽत्र मत्प्रवृत्तिरिति,
गुणदोषविचारदक्षैः हंसदृष्टिमद्भिर्विद्वद्भिरवधारणीयम् ।

एतस्मिन् कार्ये साहित्यसंशोधननिष्णातप्राच्यहस्तलिखितशास्त्ररहस्योद्घाटनदक्षविद्वद्भ्यःपूज्यमुनिराजश्रीपुण्यविजयजीमहाराजैः, कर्म-
ग्रन्थादितात्त्विकविचारचतुरसुक्ष्मधीषणाराजितसहृदयीमुनिप्रघ्नश्रीसूर्योदयसागरजीमहाराजैः संयमज्ञानवृद्धत्वेऽपि गुणगणाहितनम्रतारा-
जितैः विविधरूपेण संशयनिराकरणमार्मिकसंशोधनादिरूपेण सहयोगः दत्तस्तं धर्मस्नेहार्द्रदृष्टिजन्यप्रसत्तिरूपेणाभारप्रदर्शनेन संस्मर्यात्मानं
कृतार्थं मन्ये । एवमेव बालुभाई पंडितैर्विविधरूपेण सामग्रीसंकलने प्रयतितं तेषां धर्मस्नेहपूर्णां प्रवृत्तेरनुमोदन-स्मरणं च क्रियते ।

प्रान्ते मतिमान्यादनवधानतो वा क्षयोपशमवैचित्र्याद् वस्तुतत्त्वप्रतिपादने शास्त्र-परंपरा-सत्पुरुषोपज्ञेतिह्यविरुद्धं वोह्लिखितं सर्वस्य तस्यात्मशुद्धये मिथ्यादुष्कृतदानपूर्वकं विज्ञप्तिं कुर्वे । ' गच्छतः स्वलनं क्वापि० ' न्यायानुसारमुपेक्ष्य भावितादृशक्षतिरोधनार्थं कृपया सूचयितव्योऽयं महाभागपुरुषावतंसचरणविदमिलिन्दायमानः जनः । प्रान्ते चैतदुपक्रमणिकायां विनिर्दिष्टमहत्त्वस्योपदेशमालाग्रन्थस्य विविधतत्त्वव्यावर्णनपराया एतद्विशेषवृत्तेश्च विविधात्मशक्तिसमुज्जृम्भकनानापदार्थानवबुध्य सद्धर्माधनायां च तानुपयुज्य कर्मनिर्जरार्थकमुमुक्षुप्रवृत्तिव्रातस्य फलेग्रहितायै सत्प्रयत्नं भानुका भव्यजन्तवः कुर्युरिति शुभाशंसा देवगुरुकृपातः सफलतरा भवतु इति ।

वीर सं. २४८४, वि सं. २०१४

द्वी आ. कृ. ८ शनिवासरः

जैन उपाश्रयः भटेवापार्श्वनाथ तीर्थम्

चा ण स्मा ।

श्रमणसङ्घसेवकः

पू. आ. श्री चन्द्रसागरसूरिवरशिष्यावतंस-

श्रीधर्मसागरगणिवरशिष्याणुः मुनिश्री अभयसागरः ।

पञ्चीथी थयेल सहायक-ग्राहक महाशयोः—

१०००) श्री शान्ताकुक्ष तपगच्छ जैन संघ ज्ञान खातामांथी.

नकल

ग्राहक

- २५ श्री गोडीजी महाराजनी पेढी ज्ञानसमिति मुंबई
१० देवकरण मुलजी जैन देरासर पेढी ज्ञानखातामांथी, मलाड
मुनिश्री मनोज्ञसागरजीनी प्रेरणाथी.
२० मलाड श्रावक भाइओ तरफथी. मुनिश्री निर्मलसागरजीनी प्रे.

नकल

ग्राहक

- ५ मातुश्री शान्ताबेन रतिलाल धीया हः रसिकलाल, मलाड
मुनिश्री बलभद्रसागरजीनी प्रेरणाथी.
५ वकील सोमाभाइ पुनमचंद, कपडवज. मुनिश्री महाभद्र
सागरजीनी प्रेरणाथी.

पत्र पङ्क्तिः	१९९ २	दुकुम्भु	३०३ ५	नामकारयित्वा	३४७ २	छगु(पु) अनिग्रह
४ ४	२०६ ११	कच्छा०श्लोक	॥४ १२	तावि	३५१ १७	धावेइ
५ १	२१४ १६	"	" १३	मज्झपमेय	३५५ ४	०संपूणस्स
८ ९	३२० १०	कियकोइल	॥५ २	वुब्भा	" ८	लोयहंतणी
१५ १५	२३१ १५	तणीवट्ट	" १७	उमूल०	३५९ १	मुद्धलिउं
२८ ४	२३२ १०	७१ श्लोक	३०७ ८	मं भीसियाणि	३६४ १२	वइरागए(रे)वि
२९ ३	२४९ ११	हत्थाहत्थि	३१२ ६	नेसि	४०० ३	कीसणन्नाय०
" ६	२५४ १२	लक्ष्मी	॥४ ७	०गरहीरसारवट्टंभो	४२३ ४	वाक्याटवा
३३ ४	२५५ ९	परालइ	॥५ १	घडउ	४२९ ७	नरमिस्सं
" ६	॥६ १२	नेत्तवट्ट	३१८ १६	वीयवासारत्ताओ	" १६	अद्धट्ट
" १२	२६४ ५	सूया	३२१ १	हालाहलं	४८८ ९	कुक्कुट०
३६ ८	२६५ १३	जणेरनेहिं	३२६ १६	वन्दे गृदीतो	" १२	नारंगीतर
९८ १०	२६८ ६	कस(म)राण	३३३ १३	सुब्भसुब्भरजसो	" १७	११ श्लोक
११६ ८	२६९ १२	पयडपमाए	३३७ ७	विविज्जातडंमि	४८९ ३	श्रीनीर०
" ५	२७५ ७	कट्टोयट्ठिं	३४१ १७	प्रत्यकपूषाऽय्य-	" १६	सावेग
१८० ७	२८९ ८	मामग		सेय(यंस)मवा०	४९१ ९	वेइयाअ
१८१ २	२९२ २	लाइंदियमुंड	३४६ १	०णासाइ	४९४ १५	सदा० श्लोक

118411

पुश्चियाटिक सोसायटीनी लायब्रेरी, टाउन हॉल, मुंबई. हस्तलिखित—जैनग्रन्थ विभागनी प्रति नं. १५७१ दोषष्टी टीका, सार्हज १२×४॥ इंच,
पत्रसंख्या २१८, प्रतिपत्रे १७ पंक्तिओ, शुद्धप्रति, प्रशस्ति संपूर्ण.

पाठा-
न्तराणि ।

118411

॥ ॐ अहम् ॥

श्रीशङ्खेश्वरपार्थनाथाय नमः । श्रीदेवसूरिगुरुपादुकाभ्यो नमः ।

श्रीवीरविभूदीक्षितधर्मदासगणिप्रवरप्रणीता

श्रीरत्नप्रभसुरिकृत'दोघट्टी'तिविख्यातविशेषरुचिसमलङ्कृता

श्रीउपदेशमाला ॥

यस्यारघट्टस्य घनोपदेश-मालार्पितध्यानघटाघटीभिः । संसारकूपाद्भवभृज्जलाना-मूर्ध्वं गतिः स्यात्सङ्गिनोऽवतादः ॥ १ ॥

रागादिक्षपणपटुः स केवलश्रीजृम्भारिव्रजमहितो यथार्थवाक्यः ।

नाभेयः स भवतु भूतये सदा नस्तीर्थस्याधिपतिरयं च वर्धमानः ॥ २ ॥

पायं पायं प्रवचनमुधा प्रीयते या प्रकामं, स्वैरं स्वैरं चरति कृतिनां कीर्तिवल्ली वनेषु ।

दोग्ध्री कामाजवनवरसैः सा भृशं प्रीणयन्ती, मादृग् वत्सान् जयति जगति श्रीगवी देवसुरैः ॥ ३ ॥

विभुद्वसिद्धान्तधुरां दधानां, संसारनिस्सारकृतावधानाम् ।

श्राद्धः सुधासिन्धुमिमां विशालां, प्राप्नोति पुण्यैरुपदेशमालाम् ॥ ४ ॥

सत्यामपि सद्वृत्तौ वृत्तिमगुण्याः करोम्यहृदयोऽपि । त्वरयति यस्मान्मामिह सविशेषकथार्थिनां यत्नः ॥ ५ ॥
तत्रादौ मंगलाभिधेयादिप्रतिपादनायाह—

नमिऊण जिणवरिंदे इंदनरिंदच्चिए तिलोअगुरु । उवएसमालामिणमो वुच्छामि गुरुवएसेणं ॥ १ ॥

अत्र पूर्वाद्धेन निर्विघ्नमारब्धप्रकरणसमाप्त्यर्थमिष्टदेवतानमस्काररूपं मंगलमपराद्धेन पुनरध्येतृ-श्रोतृ-व्याख्यातृप्रवृत्त्यर्थमभिधेय-सम्बन्धौ साक्षादाह, प्रयोजनं तु सामर्थ्येन दर्शयति, अवयवार्थव्याख्यानादयमर्थो यथावद् व्यवस्थापयितुं शक्यत इति स एव ताव-द्वित्यन्ते, 'नत्वा'—प्रणम्य जिनवरेन्द्रान्, रागदिजयाज्जिनास्तेः च छद्मस्थवीतरागा अपि भवन्त्यतः केवलप्रतिप्रत्यर्थ 'वर'ग्रहणम् । जिनानां वरा जिनवरास्ते च सामान्यकेवलिनोऽपि स्युरतोऽहंत्प्रतिपत्त्यर्थ 'मिन्द्रग्रहणम्', जिनवराणामिन्द्रा जिनवरेन्द्राः, जिनत्वे केवलित्वे च सति तीर्थकृत्नामरूपपरमैश्वर्यवत्त्वाद् इत्यर्थस्तान्, 'नमिऊण अरहंते' इत्येव विवक्षितार्थप्रतीतिं भवन्तीमुपेक्ष्य 'जिनवरेन्द्रानि'त्यभिधानं, जिनानां जिनवराणां च तदन्तर्गतानां स्मरणार्थम्, ईन्द्राश्चन्द्रसूर्यादयो द्वात्रिंशच्चतुःषष्टिरसंख्या वा, नरेन्द्राः—पार्थिवादयः संख्यातास्तैरर्चितान्-पूजितान्, त्रैलोक्यस्य-उर्ध्वार्धस्तिर्यग्लोकत्रयस्य केवलबलेनालोक्य यथावस्थितान्यर्थतत्त्वानि गृणन्ति-ब्रुवन्ति ये तांस्त्रैलोक्यगुरुन्, अनेन ज्ञानातिशयवागतिशयो भगवतः प्रोक्तौ, जिनवरेन्द्रानित्यनेन त्वपायापगमातिशयो रागाद्यपा-याऽपगमेनैव जिनत्वस्य सिद्धेः, यदि वा ज्ञानातिशयोऽप्यनेनैवोक्तो ज्ञातव्यः । केवलित्वे सत्येव स्वामिनि' जिनानां वरत्वस्य सद्भा-वात्, इन्द्रनरेन्द्रार्चितानित्यनेन पुनः पूजातिशयोऽभिहितः, एवं चैते जगत्प्रभोर्मूलातिशयाश्चत्वारोऽपि प्रतिपादिताः, अतिशयोक्ती-र्त्तनमेव हि स्तुतिरभिधीयते, उभयसाधारणधर्मैर्हि किंकृतः स्तोतृस्तुत्यविभागः स्यात्, उपदेशानां-हितार्थाऽभिधायकवाक्यानां मालां-परम्परां वक्ष्ये, यतः—

“ सन्तोषपोषः कृतदोषशोषः, पुण्योपजोषः कलुषप्रमोषः । लुप्ताधिलेशः प्रशमप्रवेशः, सिद्धिप्रवेशः सुगुरुपदेशः ॥ १ ॥ ”

‘ इणमो ’ति-एषोऽहमित्यर्थः, अथवा ‘ इणं ’ ति-इमां ‘ ओ ’ इति निपातः प्रत्यवधारणे, प्रत्यवधारयन्तु सन्तः, यद्वा लिङ्गव्य-
त्ययादकलीवेऽपीदमो विभक्तिव्यत्ययादप्रथमायामप्येतद् इणमो इत्यादेशः, गुरुपदेशेन न पुनः स्वातन्त्र्येण, इहामिधेयमुपदेशानां
माला साक्षादाचक्षे उपदेशाश्च हितार्थव्याहारा इति तदभिधानद्वारेण कर्तुरनन्तरप्रयोजनं परोपकारः सामर्थ्याद्व्यवस्थाप्यते; श्रोतु-
स्तूपदेशाऽनुष्ठानादिहलोक-परलोकयोर्हितार्थाऽऽप्तिः, परम्परप्रयोजनं तु द्वयोरपि निःश्रेयसावाप्तिः, परोपकारहितार्थप्राप्त्याः परम्परया
निश्रेयसपर्यवसन्त्वात्, सम्बन्धस्तु-गुरुपदेशपरम्परारूपो ‘ गुरुवएसेण ’ ति पदेन प्रोक्तः, प्रकरणाभिधेययोस्तु वाच्यवाचकभावा-
भिधेयप्रयोजनयोरुपायोपेयभावाव्यभिचारात् प्रतीयत एव, पूर्ववृत्तौ व्याख्यातत्वात् प्रक्षेपगाथेयमिति केचित्, केन पुनरुपोद्घातेन
श्रीधर्मदासगणिरिदं प्रकरणमारब्धवानिति वृद्धोपदेशादुच्यते—

जंबुद्वीवे दाहिण-भरहद्ध-वसुंधरासिरो रयणं । अरिपरिभवजायजयं विजयपुरं नाम पुरमस्थि ॥ १ ॥ जं जिणवरिदमंदिरअमं-
दपडिसहत्तरसदेहिं । अमरावई पसिद्धं पाडिफडिं व उव्वहइ ॥ २ ॥ कुसुमसिलीमुहसंबंधवंधुराभोगभासुरा जत्थ । दीसंति
सयारामा अभिरामा वाहिमंतो य ॥ ३ ॥ चरइ समरेसु जस्सारि-कुंभिकुंभत्थलेसु असिषेणु । पालइ स विजयसेणो, तं गोवालो
विजयसेणो ॥ ४ ॥ अविकलपालियनिम्मल-निययकुलकमह रणरंगं गणितुलियतिविक्कम विक्कमह । नंदणवणिवर कंचणसिलहिस-
वित्थरहिं जसु जसु अज्जवि उज्जइलु गिज्जइ अच्छैरहिं ॥ तस्सासि अगमहिंसी अजया णामेण माणिणीण धुरे । सिरिविजयसेणमा-
णस-करिणो आलाणखंभोव्व ॥ ५ ॥ अवरावि वरारोहारोहणखाणिव्व सीलरयणस्स । गोरीसमगलसोहग्गचंगिमागरिमासि पिया
॥ ६ ॥ विजयत्ति तीए उव्वमुंजिरीए संसारसारसोक्खाइ । पाउब्भूओ गव्भो लब्भो धन्नाहिं नारीहिं ॥ ७ ॥ समए निसाए
जाओ तणओ तवणिज्जेअपुंजोव्व । किं पुण अजयाए सूइकारिणी भेइआ आसि ॥ ८ ॥ तीए पावाए पुव्वमेव पडणीकयं मयं

पुत्तं । संचारिकुण सहसा स अप्पिओ अग्गमहिंसीए ॥ ९ ॥ राहसिय दासिपासेण तीए उंडे तणाल जुरंडे । दूरे खिवाविओ सो जहा छुहाए सयं मरइ ॥ १० ॥ तह रहकजे विजया पज्जोइया विहियदाणसम्माणा । ‘विस्सासकारिणी’^१ सूइ-कारिणी होइ हि महिला’ ॥ ११ ॥ धणकणलोभेणऽहवा सा कावि कुलाणुरुवमायरउ । अग्गमहिंसी वि एवं कारइ तणयस्स किं भणिमो ॥ १२ ॥

“कज्ज अकज्ज न जाणइ महिला मूढमइ एकपयंतरि होइ । जंतं पि हु नहु मुणइ ता वरि किज्जइ जंत जुवइ नियघरणि-घरि । अरिसाअसरिसवसणज्ज आणइ नेव नवरि ॥ १३ ॥” इओ य-

सुदिट्ठवओ सब्बसहो अइधन्नो सुपयसप्पिवासोय । विजयपुरस्सासन्ने आसि सुसाहोव्व वरगामो ॥ १४ ॥ कोडुंबिण तग्गाम-वासिणा सुंदरेण सो बालो । तणगहणकए तत्थागएण नाओ विरसमाणो ॥ १५ ॥ पविसिय ससंभमोपलविहवल्लीलयाण गुम्माओ । मणिमयपडिमं पि व पाणिसंपुडे कुणइ हरिसेण ॥ १६ ॥ “जं नर हियइहिया वि न सक्कहिं, जहिं न वि आसकिसोरपुरक्कहिं । तं अघडंतु वि कज्जु घडावइ, अवरु घडंतु वि बिहि बिहडावइ ॥ १७ ॥” पाविय अपिहाणनिहाणउव्व सो आगओ सगेहंमि ।^२ मुत्तं मणोरहं पिव, पाणपियाए समप्पेइ ॥ १८ ॥ वणदेवयाए एसो, अम्हमपुत्ताण पुत्तओ दिन्नो । सुरतरुनवांकुरो विव, पाले-यव्वो पयत्तेण ॥ १९ ॥ समए समागयंमि, कय रणसिंहाऽभिहाण उच्छाहो । करितुरयरहारोहाइ रायकीलाए कीलेइ ॥ २० ॥ कइयावि विजयसेणस्स, राइणो रायलोगमज्झाओ । केणावि कयं कन्ने, तं साहसमग्गमहिंसीए ॥ २१ ॥ “चंदकला खुरमुंडी, चोरिय रमियाइं छन्नपावाइं । सुट्ठु वि गोविज्जंताइ, पायडीहुंति तइयदिणे ॥ २२ ॥” नयनिज्जं नाऊणं, सब्बं चित्तेइ तीए दुच्चरियं । ‘अहइ अहो इत्थीणं, न खलाण व विज्जइ अकज्जं’ ॥ २३ ॥ किं नेयकयं को वा, न पसाओ दंसिओ सयावि मए । सुयमवहर-णमाणीए, अहइ अहं मारिओ तीए ॥ २४ ॥ अजए अवजसमइरा, निवासवासियविकन्नघडिपावे । कुचरियकज्जलओहलिय-

आणणे किं तए न सुयं ॥ २५ ॥ “सावक्कुवि सुविणीओ, तणओ जो होइ कुलीणओ । जाओ वि जणणिहि होइ नेव जइ पुण
 १अकुलीणओ ॥ २६ ॥ रामुवि कियकेगइहिं आण वणवासह चलिओ । परसुरामि रेणुयहि किं न सिरु कट्टि विचलिओ ॥ २७ ॥
 एक्कु केसरिनहर सिहरग अरु लहरिहालाहलिहिं । अवरु कवल किर कालकूडहि चल्लंतं पलिवणउं एहु सत्तू करि एक्कु कूडिहिं ॥ २८ ॥
 नारि निरुत्तो विहि घडी मह फिट्टउ संदेहु । अजया जीविउ^२ व जं हरइ, सुयहं दहइ महदेहु ॥ २९ ॥” ता घरवासो पासो,
 रज्जमवज्जं सुही वि धुवमसुही । भोगा खयरोगा खलु, नारी चल्लंतिया मारी ॥ ३० ॥ ता एत्तो पज्जतं, इमेहिं कुणिमो भवस्स
 पज्जतं । सारं सिरिवीरजिणंदसंजमं संपवज्जामि ॥ ३१ ॥ इय नियवंसपसूयं, अहिसिंचिय^३ कंचि अचलचित्तेण । राया विजया
 तब्भाओ, सुजयजुत्तो वि विजयसेणो ॥ ३२ ॥ इह भवपारावारे, अणोरपारे महापवहणेण । सयमेव पउमहत्येण, दिक्खिओ वीर-
 वरपहुणा ॥ ३३ ॥ अइतिव्वं तवइ तवं, आगममागमइ सिक्खए सिक्खं । झाणं झायइ सम्मं, रम्मं धम्मं कुणइ एवं ॥ ३४ ॥
 कइवय कालविलंबे, सो जाओ जायओहिवरनाणो । ओयंसी तेयंसी, महातवस्सी जसंसी य ॥ ३५ ॥ सिरिवीरजिणंद-
 पयारविदवंदारुसारुदारमई । गीयथो स महीए, विहरइ सह साहुणा तेण ॥ ३६ ॥ रणसीहो संजाओ, नववित्थरमाणजोव्वणा-
 रंभो । सुंदरदंसियसुंदरतत्तिं खेत्ते पवत्तेइ ॥ ३७ ॥ गामसमीवे खेत्तस्स, नाइदूरे य देवदेवस्स । सिरिपाससामिणो भवणमत्थि
 जक्खेण कयरक्खं ॥ ३८ ॥ ४सतुलं सकणालि सपुष्कमालियं सगुडदंतिकुंभालं । वरसकलसालि सोहइ, जं पट्टणहट्टघट्टं व ॥ ३९ ॥
 विजयपुराओ पइवासरंपि आगम्मधम्मियजणेहिं । न्हवणविलेवणपूआ-पेक्खणया जत्थ किज्जंति ॥ ४० ॥ चित्ताइं विचित्ताइं,
 अतुच्छअच्छच्छवीसु भित्तीसु । पडिबिंवाइं वि नज्जंति, जत्थ जत्तागयजणस्स ॥ ४१ ॥ अधणाण धणं अदुहं, दुहीण दोहग्गियाण
 सोहसां । निरवच्चाणमवच्चं, निच्चं पणयाण जं देइ ॥ ४२ ॥ रणसीहो संपत्तो, खेत्ताओ खेत्तखेयखयहेउं । केलीकयलीहरसीय-
 लम्मि तत्थेव तित्थंमि ॥ ४३ ॥ पडिमाइ पलोयंतो, जावच्छइ ताव तत्थ संपत्ता । चारणमुणीणजुयली, विमला कलहंसजुय-

लिख ॥ ४४ ॥ देवं वंदिय जा जाइ, ताव सीहेण पुरिससीहेण । अभिवंदिआ निरिखइ, खोणीवइलक्खणाई से ॥ ४५ ॥
 आसीसिऊण मुणिणा, पारद्धा धम्मदेसणा तस्स । सिररइयकरंजलिसंपुडस्स पुरओ निसन्नस्स ॥ ४६ ॥ गडयडंतउम्भडभिडंतकुं-
 जरघडमंडिओ । तरलतिक्खपक्खरियचोक्खतुक्खारअखंडिओ ॥ ४७ ॥ नवविज्जुललकंतअंतेउरजुत्तओ । धम्मि रम्मि निरवज्जु-
 रज्जुजणि^१ होइ निरुत्तओ ॥ ४८ ॥ सोहग्गउवरिमंजरिसरिसु मग्गइ सग्गहरज्जु कुवि । बहु सूया सत्तरि कहंउं, चितइ तं लहइ
 सुवि ॥ ४९ ॥ धम्म सुट्ठु सो सालिभिदि जिव दाणे निवज्झइ । पालितह सीलंगसहस साहु हु पुण सिज्झइ ॥ ५० ॥ निसियं
 तिक्खत्तखारि-तिव्व तव हणइ आयत्तओ । अरुतरुसाहइ भावसारु भावण भावितओ ॥ ५१ ॥ जो दाणसीलतवभावणहिं,
 धरिओ न सकइ धम्मधुरु । पालउ सुकोवि एककुवि, नियमु को न देइ साहिज्जु सुरु ॥ ५२ ॥ खार्हि न मेलवि तिन्नि, तिन्नि
 मेलेवि न पहिरहिं । बहूयलोयपुर अडवि अडहिं, निव^२दुक्खिअ जूरहिं ॥ ५३ ॥ घणकंटयककर-करालि थंडिलि सुत्तानिसिगे^३वहिं ।
 भवहिं अरु^४भिकखदिकख^५वज्जिय जिव महरिसि ॥ ५४ ॥ एत्तिअइ मज्झि एककुवि, सुपरि नियमबुद्धि^६ जे पुणु करहिं । ते दुक्ख-
 लक्खखंडेवि, खणि हियइच्छिओ निच्छइं वरहिं ॥ ५५ ॥ अह देसणाऽवसाणे, भणिओ सो वच्छ निच्छएणित्थ । पइदिवस-
 मेसि सो आह, नाह ! नहु^७इत्तियं सुकयं ॥ ५६ ॥ न य वंदणाविहाणं, सुकयनिहाणं जिणस्स जाणामि । भणियं मुणिणा जिण-
 भत्ति निच्छओ इच्छियं देइ ॥ ५७ ॥ जइवि न वंदणवित्थारपारगो तहवि खंडपिंडीवि । दाऊण देवदेवस्स सच्चवा भुंजसु
 सयावि ॥ ५८ ॥ एत्तो अभिग्गहाओ निरवज्जपालिआओ होंहिति । तुह आसवल्लरीओ, फुल्लियफल्लियाओ सयरहं ॥ ५९ ॥
 एयमभिग्गहमंगीकरेत्तु तेणाऽभिवंदिआ मुणिणा । गयणंगणमल्लीणा, सोवि गओ निययखेत्तंमि ॥ ६० ॥ नियनियमं निस्सीमं, पालइ
 पइवासरंपि ढोएइ । परमेसरस्स पुरओ, कूरकरंवाइ नेवजं ॥ ६१ ॥ चिंतामणिजक्खेणं, परिकिखउं देवमंडवदुवारे । तस्साऽ-
 भिग्गहमंगाय, दंसिओ केसरिकिसोरो ॥ ६२ ॥ खरनहरसिहरचरणग-उग्गसज्जियतलफउफालो । कयनिम्भरगुंजारो, अइकुडिलक-

रालदाढालो ॥ ६३ ॥ चित्तियमिमेण सीहो, एसो अहयं पि होमि रणसीहो । देउलसीहो सीहस्स, मज्झ ता किं इमो काही ॥ ६४ ॥
 इय नीसंको जा हक्किऊण, तं अकमेइ चंकमिरो । ता सो कत्थइ नट्टो, गवेसमाणो ण मे विदिट्ठो ॥ ६५ ॥ जो नेवज्जं सज्जिय,
 जिणस्स खेत्तंमि जेमिउं लग्गो । तो वेलाइकंता, पत्ता सिमुणो दुवे मुणिणो ॥ ६६ ॥ पडिलाभिऊण जा ते, किर जेमइ ताव
 जजरसरीरा । थेरा मुणिणो पत्ता, पडिलाभिय ते विंचितेइ ॥ ६७ ॥ जइ ते चारणसमणे, संपइ पावेमि पावंपंकरवी । ता तेसिं
 सेसंपि हु, देमि सज्जम्मफलं लेमि ॥ ६८ ॥ “सत्पात्रं महती श्रद्धा, काले देयं यथोचितं । धर्मे साधनसामग्री, नाल्पपुण्यैरवाप्यते
 ॥ ६९ ॥ कृपणेन शवेनेव, मृतेनापि न दीयते । मांसं वर्धयता तेन, का कस्योपकृतिः कृता ॥ ७० ॥” धन्ना ते सप्पुरिसा, भोय-
 णसमये समागए जेहिं । गुणिणो मुणिणो विहराविऊण सेसं सयं भुत्तं ॥ ७१ ॥ अह अवगयतच्चित्तो, जक्खो होऊण तस्स
 पच्चक्खो । तुह सत्तं असवत्तं, अहह वरं वरसु इय भणइ ॥ ७२ ॥ मह नत्थि पत्थणिज्जं, तुह दुलहं जेण दंसणं पत्तं । तहवि
 तममो^१हमच्छुत्ति, देव ! छिंदेसु दारिदं ॥ ७३ ॥ इय भणिए तेणुत्तं, कणयपुरे कणयसेहरनिवस्स । कणगवईतणयाए, सयंवरे
 झत्ति गंतव्वं ॥ ७४ ॥ परओ करेमि जं किपि, तं तुमं वच्छ ! पेच्छ अच्छेरं । आजम्मं साहिज्जं च, सुमरिओ ते करिस्सामि
 ॥ ७५ ॥ इय भणिऊणमदंसणमेसो पत्तो तओ स रणसीहो । चउपंचवासरेहिं, सयंवरामंडवं सुणइ ॥ ७६ ॥ तो धवलजमलजाए,
 जायबले जोइऊण लहुवसहे । निसियपरसुल्लपाणी पत्तो सो नंगलारुढो ॥ ७७ ॥ कणयपुरे पेक्खइ लक्खसंखलोणीससेणिसंकिच्चं^२
 संचिय मंचपवंचं, सयंवरामंडवमखंडं ॥ ७८ ॥^३निप्फट्टपट्टदोगुल्लपल्लवुल्लासिलंबपालंबं । मरगयमोत्तियमाणिककचक्कियमुत्थं ॥ ७९ ॥
 कणयवईपि पलोयइ, सियवेसविसेससोहियसरीरं । करधरियपवरवरमालमागयं सरसईव सयं ॥ ८० ॥ पुहईसाणं पुरओ,
 चंकमिरी दीवियव्व सा सहइ । पुरओ पयासमंधारयं तु पच्छा पयच्छंती ॥ ८१ ॥ जाव न कस्सइ खलु खत्तियस्स खित्ता
 झडत्ति सा कंठे । ताव विलक्खा पेक्खंति, खत्तिया सावि खणमेगं ॥ ८२ ॥ अह चलिया वेगेणं, हालियरणसीहसंमुही सुमुही ।

नरवइलच्छीविव तस्स, सहरिसं खिवइ वरमालं ॥ ८३ ॥ उच्चभडभिउडी विडंकियनिडालमुत्तं मिलित्तु निवईहिं । असमंजसमेयं मुधा, कणयराय ! किं कारिअं तुमए ॥ ८४ ॥ जइ तुह सम्मयमेयंपि, आसि हकारिया किमम्हे । विग्गोविण्हिं अम्हेहिं, किं तए साहियं वेरं ॥ ८५ ॥ ता दिज्जउ कस्सय खत्तियस्स ह्यहालियस्स न सहामो ।

कनकशेखरः—मणवल्लहो वरिज्जइ, सयंवरे तदिह किमजुत्तं ॥ ८६ ॥ ता किं भणेह तुम्हे, नयहीणं हालियव्व बालव्व ।

राजानः—रे हालिय ! कहसु कुलं, मरेसु मा भोरउल्लाए ॥ ८७ ॥

रणः—न कुलकहापच्छाओ, कहिए वि कुलंमि पच्चओ कत्तो । ता समरभरोच्चिय सव्वमेव साहिस्सए मज्झ ॥ ८८ ॥ अह निविडगुहाडोवा, घडाओ सुहडा स कंकडकडप्पा । निवईण बले जाया, पक्खरिया तिक्खतुक्खारा ॥ ८९ ॥ ता भल्लभल्लिवावल्ल-
सेल्लनारायमोगगरगयाहिं । पहरति तेसिं फेरेइ, पवयणं जल्लणपज्जल्लिरं ॥ ९० ॥ तस्स न अंगे लग्गइ, पहारलेसोवि बालव्वसहावि । मुक्का नच्छाहिवि, ^१कड्ढिऊण जगडंति सत्तुबलं ॥ ९१ ॥

सुहडउच्चभडकंकडा वरिय उप्पाडहिं, सिंगिधरिखरखुरंमि^२ पक्खरियपाडहिं । ताडेविणु तुंडवरिगडयडंतगयघडविहाडहिं अच्चि-
दंता ते कसरघघरमालविसाल, कसु न चमक्कओ मणि जणहिं । जिव केसरिसुकराल ॥ ९२ ॥ करिवि पाणिहिं झालमिल्लंतु उप्पाडइ सीरवरु सीरपाणि जिव रूपि संगरि, आकट्टिवि कंधरहिं, खेत्तखोणि जिव खणइ ते अरि । किंवि लोटावइ किंवि दहइ किंवि दारेइ सलीहु, हरिणजूहमज्झारि जिम्ब गुंजारइ रणसीहु ॥ ९३ ॥ अह निरगलझाल विकरालु उप्पाडइ पर-
सुकरि । परसुरामु अज्जुणह जिव रणि समुविसमुवि न हु गणइ । ^३राउवंचु निट्ठवइ तक्खणि हलि सुपलाणइ, सो सहइ एककु जि तेयसणाहु । तारायणि अच्छइयायइ जिव उग्गओ गहनाहु ॥ ९४ ॥

^१ कट्टि ८ । ^२ खुरगि य खरिय ८, खुरिय B । ^३ राउवंधु ।

पभणइ कणयनरिंदो, हरिसविसपंतपुलयपन्भारो । अच्छरियं अच्छरियं, वच्छ ! इमं कह कयं तुमए ॥ ९६ ॥ हलवाहणेण
एक्केण, धाडिया सगुडगयधडा एए । अयमाह एस केली, महकय रक्खस्स जक्खस्स ॥ ९७ ॥ अह कणयसेहरेणं, धूवकडु-
च्छुयविहत्थहत्थेण । तह विन्नत्तो सहसा, जह जक्खो होइ पक्खलो ॥ ९८ ॥ रणसीहकहा कहिया, तेणं एयस्स कणयरायस्स ।
जम्माऽवहारपभिई, जाव मए अयमिहाऽऽणीओ ॥ ९९ ॥ ता विजयसेण-विजयाणमेस तणओ न एस कोडंबी । तणयविओय
पलित्तेहिं, तेहिं अंगीकया दिक्खा ॥ १०० ॥ अह सो ते पुहईसे, हक्कारावेइ हरिसपडहत्थो । सुरकहियं कहिऊणं, सन्वे सम्माणिया
तेण ॥ १०१ ॥ गरुण पबंधेणं, वीवाहमहुस्सवं पवत्तेइ । जामाइयस्स देसं, करिहरिरहपत्तिणो देइ ॥ १०२ ॥ विहियपडिवत्तिणो
ते, विसज्जिया आगया महीवइणो । सीहो वि हु विसयसुहं, सह कणगवईए अणुहवइ ॥ १०३ ॥ ससुरसमप्पियदेसं, अह पत्तो
पालए नएक्कनिही । रणसीहो नरसीहो, नियरज्जं वज्जियाऽवज्जं ॥ १०४ ॥ सह वल्लहाए सुंदरकोडंबी आणिओ सपासंमि । उचि-
यन्नू उचियाइं, चित्तेइ स रज्जकजाइं ॥ १०५ ॥ सोमापुरीए पुरिसोत्तमस्स, रन्नो सुया रइव्व सयं । कणगवईए पिउच्छा^१धूया
अभविंसु रयणवई ॥ १०६ ॥ तीए कणगवईए, विवाहअच्छेरयं सुणंतीए । खुहिओ खणेण अणुरायसायरो रायरणसीहे ॥ १०७ ॥
जह उवइट्ठं मिट्ठं, न तहा दिट्ठं त्ति जयठिई एसा । रमणीण पुण विसेसो, परपच्चयच्चखुपेक्खीण ॥ १०८ ॥ पुरिसुत्तमेण तत्तो,
तच्चित्तं पुत्तिगाइ जाणित्ता । सीहाणयणनिमित्तेण, पेसिया नियपहाणनरा ॥ १०९ ॥ वरमुहरायं दित्ती रयणवई नायवल्लरिव्व वरं ।
पूगतत्वं तमीहइ, आहारं इय भणेज्जाह ॥ ११० ॥ पत्तेहिं तेहिं सीहस्स, साहिओ पणमिऊण नियपहुणो । संदेसो सीहेण वि,
भणियं जाणेइ कणगनिवो ॥ १११ ॥ तो जोहारिय सीहं, नीहरिया कणगसेहरं पत्ता । पुरिसोत्तमसंदेसं, दिसंति पणमिय सुहा-
सीणा ॥ ११२ ॥ भणियमिमेण मह भायणेज्जिया सावि अत्तया मज्झ । ता तीए विवाहो, धुवं मए चेव कायव्वो ॥ ११३ ॥
लहु हक्कारइ ताहे, रणसीहं कणयसेहरो पासे । अइगुरुसामग्गीए तेहिं समं चेव पेसेइ ॥ ११४ ॥ सो पाडलिसंडपुरे, अक्खं-

डपयाणएहिं संपत्तो । सोमानयरीए अंतरालपहकय निवेसंमि ॥ ११५ ॥ तस्स दुवारे वरकाणणंमि आवासिओ सुहपएसे ।
 पविरलपरिवारेणं, चिंतामणिभवणमणुपत्तो ॥ ११६ ॥ तं पणमिऊण तम्मत्तवारणे जाव चिट्ठइ निविट्ठो । ता दाहिणलोयणफुरणमाह
 पियमाणुसाऽऽलोयं ॥ ११७ ॥ पियमाणुसमेलावो, मह कहमिह होइ चितए एसो । जक्खपसाएण अहवा मणोरहा के न सिञ्जंति
 ॥ ११८ ॥ एच्छंतरंमि पाडलिसंडाहिवकमलसेणवरधूआ । कमलवई नामेणं, पत्तचिंतामणिं महिउं ॥ ११९ ॥ सुहसुरहिकुसुमकुंकु-
 मपमिईपडहत्थपडलपाणीए । अणुगम्ममाणमगा, सुमंगलाए सुदासीए ॥ १२० ॥ वियसंतनेत्तनीलुप्पलेहिं लच्छीव सिसुकुरंगच्छी ।
 पूइतेण व तेणं सा दिट्ठा कस्सिह न इट्ठा ॥ १२१ ॥ लच्छीसरस्सईओ, विरोहिणीओ सहंति न हु तेण । उभयसमाहारेणं, मन्ने
 विहिणा कया एसा ॥ १२२ ॥ मयणसरा किर कुंठा, पहवंति न जेसिं माणसं भेतुं । तव्भेयकए ईसे, कयासु तिकखा खलु
 कडक्खा ॥ १२३ ॥ एसाऽवस्सं दुस्सहवम्महसल्लेण सल्लियस्स दढं । मह हिययस्स विसल्लीकरणंमि महोसही एइ ॥ १२४ ॥ अमयं
 हिययंगमअंगणाए णंगप्पसंगरंगरसो । सज्जणगोट्टीसोवाणतिगमहो इह सुहारोहे ॥ १२५ ॥ इय चित्तिरस्स तस्सावि, संमुहं नेह
 नीसहसरीरा । अलसवल्लिएहिं नयणेहिं जोइरी जाइ जक्खपुरो ॥ १२६ ॥ पूइय पत्थइ अलमत्थु, देव ! अन्नन्नकंतचिताए एयं
 चिय नियमंदिरदुवारगं देहि भत्तारं ॥ १२७ ॥ पुव्वंपि मए दिन्ना, कन्ना इन्हि तु अत्तिहिसक्कारो । अणुरूवं आवडियं, इय चिं-
 तिय भणियमोमिच्छि ॥ १२८ ॥ सह नेउ नियनाहं, लोयणरज्जुहिं जंतयंति व्व । पुण पुण वि तं सपेम्मं, पेक्खंती सा गया
 सगिहं ॥ १२९ ॥ १वड्ढवेडीण संलावमायरेणं कराविऊण खणं । नामाभिज्जाणणाईयं परोप्परं जाणियं तेहिं ॥ १३० ॥ रणसीहो
 सह नियमाणसेण चिंतामणिस्स तं भुवणं । भुवणं पि नियइ सुन्नं तो पत्तो निययमावासं ॥ १३१ ॥ कमलवई वीयदिणे, वीणं
 बाएइ पूइऊण पडुं । पंचमपवंच संचेण, चारुसरमुच्छणाणच्छं ॥ १३२ ॥ सीहस्सागंतूणं तत्थाऽऽसीणस्स तम्मयमणस्स ।
 तीए नियंतीए तिरिच्छअच्छिणा अप्पिओ अप्पा ॥ १३३ ॥ तोसो वा रोसो वा, अणुरागो वाऽणुरागभंगो वा । अन्नोवि वियप्पो

लोयणेहिं जाणिज्जइ जणाणं ॥ १३४ ॥ गिहमइगयाए तीए, चितइ एसो अहं विवाहेमि । जइ नहु एयंता मज्झ, जीविएणावि पज्जत्तं ॥ १३५ ॥ आवासे संपत्तो- विज्जत्तो पुण पुरीए पत्थाणे । पुरिसोत्तमपुरिसेहिं, अज्जवि किं किज्जइ विलंबो ॥ १३६ ॥ भणियमणेण इह मह, पओयणं किंपि अत्थि तो ताव जाह भो तुम्हे । सिग्घमविग्घं अयमहमुवेमि हियइच्छिए जाए ॥ १३७ ॥ तत्थत्थि भीमराओ, रायसुओ कमलसेणसेवाए । तहिमागओ समीहइ, कमलवई सो वि उव्वोहुं ॥ १३८ ॥ तीए धाई उवचरइ, चीरकप्परकंचणाईहिं । सा कमलवई पुच्छइ, नेच्छइ नामंपि तस्सेसा ॥ १३९ ॥ उवचरइ पवंचइ, चारुचाडुचाहेइ चक्खुखेवंपि । जो सो ताण तणं पिव, सरंति वामाय वामाओ ॥ १४० ॥ जक्खविहिं गच्छंती, नाया सा तेण तोऽऽणुमग्गेण । पत्तो महुरा- लावेहिं कहवि जइ नाम इच्छेज्जा ॥ १४१ ॥ धणदाणजणसम्माणरूवसोहग्गपेसलाऽऽलावा । तिणमिव सव्वे तं किंपि कारणं रम्मपेम्ममि ॥ १४२ ॥ सुरगिहदुवारदेसे, उवविट्ठो जाव चिट्ठइ स धिट्ठो । ता कयपूआ सा आह, हेल्लि कह गच्छिमो गेहं ॥ १४३ ॥ एसो दुवारदेसे, जांपस्सइ किंपि अहव इह एही । ता तं चिट्ठ दुवारे, बारेसु तमेत्थ पविसंतं ॥ १४४ ॥ तीए तहा ठिआए, विजणंमि मूलिया मयच्छीए । कमलवईए कजे, बद्धा जा पुव्वमुवलद्धा ॥ १४५ ॥ जाया पुरिससरूवा, नीहरिया पुच्छिया कूमारेण । देवच्चय ! किं अज्जवि, न सुंदरी नीइ मज्झाओ ॥ १४६ ॥ तेणुत्तं इयमेसा, अवरा पुण कावि नहु मए दिट्ठा । इय भणिय गया गेहं, मूलिं कन्नाओ गोवेइ ॥ १४७ ॥ सुरभवणं नीसेसं, दु तिवारा पिक्खिऊण सुविलक्खो । पत्तो स नियावासे, सुमंगलाकुमरिपासंमि ॥ १४८ ॥ को भट्ठिदारिए ! एस वइयरो कहमिहागया तंसि । भणिया सुमंगलाए कमलवई कहिउमारद्धा ॥ १४९ ॥ ओसहिपभावओऽहं, पुरिसो होऊण आगया इहइ । जो तेण पुच्छिओ तह, दक्खविया तेण तं च तहा ॥ १५० ॥ सुण ओसहिउत्पत्तिं, चिंतामणिभवणमेगयम्हि गया । विज्जाहराण मिहुणं, पलोइयं तत्थ चंक्रमिरं ॥ १५१ ॥ चिंता- मणिमंदिरतुंगसिंग अइलंबणेण खडहडियं । पूयापहणवावारवाउलं तंजि^१सेवेइ ॥ १५२ ॥ खयरीए मज्झ विज्जाबलेण कन्नंमि

मूलिया बद्धा । मा मज्झ रुबरेहाहरियमणो होउ खयसेत्ति ॥ १५३ ॥ न मए नायं एयं, ता जाव पुणोवि तं गयं मिहुणं । पच्छा पुरिससरुवं, हं जे पिक्खामि अप्पाणं ॥ १५४ ॥ हियए धसक्कियाए, जावप्पो जोइओ समग्गोवि । विसुमरिया खयरीए, ता कन्ने मूलिया विट्ठा ॥ १५५ ॥ जावुच्छोडेमि तयं, ता साहावियसरीरया जाया । नाओ तीए पहावो, ता संगोविय मए धरिया ॥ १५६ ॥ जायाऽऽमरिसेण य भीमरायकुमारेण बहुपयारेहिं । कमलवईए माया, कुमरीदाणे कया पउणा ॥ १५७ ॥ कमलिणि-
नामाए इमाए, राइणो साहिऊणमारद्धो । बीयदिणे विवाहो, कमलवई जाणिऊणेवं ॥ १५८ ॥ न चलइ न जीमइ न हसइ न सुयइ न वयंसियाउ आलवइ । खलियारिओ खलेहिं व सुयणो पाउणइ नेव रइं ॥ १५९ ॥ वेलविआ जेणाहं, निसाए पञ्चा-
रिऊण तं जक्खं । तस्सेव पुरो काहं, सचित्तियं इय विचित्तेइ ॥ १६० ॥ जाए जामिणिसमए, परिवारं वंचिऊण नीहरिआ । पत्ता जक्खस्स पुरो, एवमुवालदुधुमारद्धा ॥ १६१ ॥ तं कह सुरप्पहाणो, पाहाणो होसि कोवि धुत्तो वा । अमयं मन्नेचं जो, कवलावसि कालकूडरसं ॥ १६२ ॥ तहवि हु करेसि किं नाम, मह वसे नूणमप्पणो अप्पा । इय भणिय गया रणसीहगुहुरा-
सन्नतरुगहणे ॥ १६३ ॥ तरुसाहाए बद्धो, पासो नियनिविडउत्तरिज्जेण । मरणेक्कताणमाणसवित्तीए तीए भणियमिणं ॥ १६४ ॥ वणगयणदेवयाओ ! दिसाओ सच्चाओ सुणह मह वयणं । रणसीहनाहलोहेकललसाए मए बहुहा ॥ १६५ ॥ आराहिएण अणिमित्तवेरिणा गुज्झणेण वेलविआ । इह हि मरिस्समवस्सं, अहं न अवराहिणी होमि ॥ १६६ ॥ पियविरहदाहदूमिज्जमाण-
माणसकुडीए मे मच्चू । निच्चं होही जीवंतियाए ता जीविएण अलं ॥ १६७ ॥ नियसत्तमचलचित्तेहि तोलियं फलइ नत्थि संदेहो । इय नहु नाहो सीहो, जाओ ता होउ अन्नभवे ॥ १६८ ॥ इय भणिऊणं कंठे, निवेसिओ निविडपासगंठीए । पेहियपायाहारं मुक्को अप्पा निरालंबो ॥ १६९ ॥ अणुमग्गेण लग्गा, सुमंगला तत्थ जाव जोएइ । तरुमज्जे ता पेक्खइ, तं लंबंतं निरालंबं ॥ १७० ॥ हाहारवं कुणंतीए, तीए तत्थागओ कुमारो वि । मा साहसं ति जंपइ, छिंदइ छुरियाए पासं च ॥ १७१ ॥ मुच्छानि-

मीलियच्छि, अंचलवाएहिं वीइऊण खणं । पुच्छइ सुंदरि ! का तंसि, साहसं इय किमारखं ॥ १७२ ॥ वुत्तं सुमित्तमित्तेण सामि
नज्जइ न अज्जवि किमेसा । पभणइ सुमंगला ही, कुमार ! किं तुह विपम्भुसिया ॥ १७३ ॥ जणणीए कमलिणीए एसा कुमारस्स
भीमरायस्स । दिन्ना कल्ले लग्गं, ता ववसियमेयमेइए ॥ १७४ ॥ तो उच्छंगियहियं, इमीइ संवाहियं कुमारेण । किंचि स चित्ते
चित्तिं, कुमरो वुत्तो सुमित्तेण ॥ १७५ ॥ मूढेहिं किमच्छिज्जइ, किज्जउ वारिज्ज कज्जमिह सज्जो । को खलु खीरिमुवेक्खइ,
छुहिओ पच्छा लभिस्सामि ॥ १७६ ॥ उवलद्धचेयणा सा अइलज्जंती पमोयमज्जंती । गंधव्वविवाहेणं, परिणीया निव्वुया जाया
॥ १७७ ॥ रयणीए चेव पत्ता, समं सुमित्तेण निययोहंमि । संवाहिया विवाहाय, वासहरे हारहीरेहिं ॥ १७८ ॥ मइ सइ सूरे
मित्ते, स भीमराओ हहा निसि वराओ । अज्ज विडंबिज्जिस्सइ, इयव्व अत्थंगओ तरणी ॥ १७९ ॥ सपयासे लक्खिज्जइ, कव-
डविवाहोऽहवा इमा जंती । कमलवई करुणाए व दिसाओ अंधारियाओ व ॥ १८० ॥ परिणयपमोयहल्लफुलेण चलिए कुमारभीमे
सा । परिणयदिक्खावेसं, रहसि सुमित्तस्स अप्पेइ ॥ १८१ ॥ निवसिय सयं तु तव्वेसमासु सीहस्स पासमल्लीणा । अणिमि-
समिक्खंतेण, तेण वि आलिंगिया गाढं ॥ १८२ ॥ काऊणं राहसिया सुमंगला कवडनववहूपासे । गच्छंतीए तीए, कवडकुहेडु-
ब्भडा धरिया ॥ १८३ ॥ हरिसभरनिब्भरंगे, कुमरे गयखंधराधिरूढंमि । तत्थागयंमि लग्गं, दिण्ण तं साहियं सिग्गं ॥ १८४ ॥
कायव्वेसु कण्णं, कोउगमंगलग्गणेसु सव्वेसु । पत्ताई ताई भवणंमि सव्वसन्निहियभोगंगे ॥ १८५ ॥ अइपेसलेहिं अइकोमलेहिं
आलवाएहिं आलवइ । नववहुयं नवनेहेण भइभहासणासीणं ॥ १८६ ॥ वारंवारंमि न देइ जाव पडिउत्तरं नमिरसीसो । ता पा-
णिफंसेणं नायं जह एस पुरिसोत्ति ॥ १८७ ॥ को तंसि तुज्झ दइया नववहुनेवच्छलंछिया होसि । पुरिसस्स व तुहफासो ता
भण किमतुच्छमच्छेरं ॥ १८८ ॥ पाणप्पिय ! सुणसि इमं, तं चिय माहप्पमप्पणोऽणपं । पाणिगहणमहूसववसेण जो कुणसि
पुरिसत्तं ॥ १८९ ॥ ता बद्धावेमि इओ, गंतु तायं च मायरं च लहुं । कुमरपभावेणाहं, सुयावि तुम्हं सुओ जाओ ॥ १९० ॥
नवनवभवंतअब्भुयवियप्पपज्जाउलस्स तस्सेवं । उट्ठितु सुमित्तो ज्ञत्ति, तत्थ जाइ रणसीहपासंमि ॥ १९१ ॥ कहिओ य वइयरो तेण

तस्स सच्चो सकोजगमणस्स । पहसइ सहत्थतालं, सह तीए लज्जमाणीए ॥ १९२ ॥ पभणइ सहासमेसो, परनारिसहोयरस्स नाहस्स । परपरिणीया पासंमि, एसि का तंसि जाहि बहिं ॥ १९३ ॥ स खणेण भीमराओ, सासूससुराण पासमल्लियइ । आह सविम्भयमच्चो, तुम्ह सुया किं सुओ जाओ ॥ १९४ ॥ निवमुहमिक्खइ अक्खइ, खुहियमणा तक्खणा कमलिणी ता । तो जामाउओ किमेवंपि य पलवइ वाउलो जाओ ॥ १९५ ॥ भणइ नरिंदो किं आलजालमाऽऽलवसि वच्छ ! गहिलोव्व । नेगभविच्चिय दिट्ठो, सुओव नरनारिपरिवत्तो ॥ १९६ ॥ तो वुत्तंतो प्पुत्तो, ताणऽग्गे तेण खलु विलक्खेण । विलवन्ति ताणि धुत्तेण, धुत्तिया ही वयं केण ॥ १९७ ॥ घरपुरपवासु मढसरिसभासु^१ भावीसु सा गविट्ठावि । जाव न दिट्ठ ता ताणि, मूढचित्ताणि रोयन्ति ॥ १९८ ॥ अह करुणाए ताण, तहरिसावणए व्व तिक्करो । उदयाचलचूलाचूंविचारुविंबो लहुं जाओ ॥ १९९ ॥

“ आसीस्त्वं निशिराज ! रक्तहृदयेतीर्ष्यालुना वज्रिणा, प्रातः शङ्कितयेव दिव्यपदवीं गत्वाऽऽत्मनः शुद्धये ।

और्ध्वोत्तापितवार्द्धितापकतलादाकृष्य मुक्तो बहिः, प्राच्यासौ दिवि तप्तमाषक इव प्रद्योतनो द्योतते ॥ २०० ॥ ”

कहियं केणवि गोसे कमलवई काणणे मए दिट्ठा । नूणं नवोढा नेवत्थलंछियाओ व महीनाहं ॥ २०१ ॥ अह सो भीमकुमारो वियडुब्भडभिज्जडीभंगुरणिडालो । सह सुहडसहस्सेहिं कयसन्नाहो महाबाहो ॥ २०२ ॥ जयकुंजरमारूढो रणचुराडंबरेण रणसीहं । सहरिउं संपत्तो स हरिणजूहोव्व जूहवई ॥ २०३ ॥ भडचडगरेण महया आयाओ निवइ कमलसेणो वि । रणसीहेण वि सेणा सहसा सज्जीकया तत्तो ॥ २०४ ॥ नियनियनरवइजयलच्छिमिच्छमाणाण दोण्ह वि बलाणं । अहमहमिगाए तत्तो, स पयट्ठो समरसंघट्ठो ॥ २०५ ॥ तथाहि—

^१अमिट्ठघडहं घडघणमरट्ठि, पक्खरियतुक्कपक्खरियवट्ठि । पिल्लिजहिं रहवर रहवरेहिं, गयणंगणु^२भय हिंसियसरेहिं ॥ २०६ ॥

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ १५ ॥

२१

२२

२३

ओ ८१

ओ ८२

ओ ८३

२४

फारक^१ फरकहिं सुहृदवग्नि, धाणुक्रियदुक्कहिं तदणुमग्नि । वरभलभलिवावलसेल, पेल्लंति वीर एकलमल ॥ २०७ ॥ तो छत्तचिंध-
धयवड पडंति, कुंताहयकुंजर आरसंति । भडभालभितडीउमड भिडंति, सिरपाणिपायपाडिय पडंति ॥ २०८ ॥ करिनरहं मुंड-
रुंडेइ मिलंति, अपुरुव्वसिट्ठि^२ उट्ठिय कहंति । धडधावहिं उक्खयखेडखगा, हुंकार करहिं सिर धरणिलगा ॥ २०९ ॥ उतालताल-
वेयाललक्ख, किलकिलहिं भूयभेसहिं अलक्ख । फिकारफारफेर विफुरंति, डक्कारहिं^३ डाइणि हडहडंति ॥ २१० ॥ एरिसइ महा-
रणि भगाइ भडगणि अत्यमियउ चारहडिगुण । चिंतामणि झाइओ अगाहं ठाइउ रणकुमारु उट्टेइ पुणु ॥ २११ ॥ मंडलियचंड-
कोदंडदंडपामुक्खसरपहारेहिं । रणसीहो रायबले करेइ बट्टाई कोट्टाई ॥ २१२ ॥ मुंडेइ मत्थयाई दाढाओ दाढियाओ उक्खणइ ।
कप्परइ कन्ननासा, नीसंको सिक्करोओ य ॥ २१३ ॥ जीवाउ चावाणं लुणेइ खग्गाण खंडए मुट्ठी । फरए फारक्काणं फाडइ फोडइ
गुडाओ वि ॥ २१४ ॥ अह बंधिऊण आणइ पाडइ पाएसु पायडं भीमं । आयासबंधबद्धं धरेइ ससुरं रहारुडं ॥ २१५ ॥ तो
निष्कलमच्चंतं चंचापुरिसं व पेक्खिऊण निवं । पयडेइ पुत्तिगाए सुमंगला सव्ववुत्तंतं ॥ २१६ ॥ नववहुवेसा एसा अवगयआगा-
सपासतायस्स । पाएसु पडइ भीमं मोयावइ लज्जमाणमुही ॥ २१७ ॥ रणसीहो जोहारइ पाणीं पिट्ठीए देइ नरनाहो । कुमरस्स
कुलक्कमविक्रमाइ जाणित्तु संतुट्ठो ॥ २१८ ॥ महया विच्छेदुणं विवाहसवविहाणओ रत्ता । सकरेण सुया सीहिंव्व अप्पिया सीह-
कुमरस्स ॥ २१९ ॥ हरिसभरनिम्भरंगीए तीए सद्धिं दिणाणि कइवि तहिं । अच्छिय कमलवईए सह चलिओ आगओ सगिहं
॥ २२० ॥ न उणो रयणवईए परिणयणत्थं गओ स सोमाए । कमलवईलाभेणं सुणिउं कयकिच्चमप्पाणं ॥ २२१ ॥ मन्नंताणं ताणं
वावारं तक्खणंपि पच्चूहं । विसयसुहामयसित्ताण, कोइ कालो अइक्कमइ ॥ २२२ ॥ अह रयणवई चित्तेइ सुहओ सोहग्निओ स
रायसुओ । आगच्छंतो वलिउं गओवि किं अज्जवि न एइ ॥ २२३ ॥ हुं विन्नायं जाउड पंडिया कावि सा खलु हयासा । ति-
क्खकडक्खखेवेण जीए स जडो वसं नीओ ॥ २२४ ॥ निम्भर भरिए हियर्यमि तीए तस्सत्थि मज्झ नोगासो । न बहिं दुलइ

रणसिंहकथा

॥ १५ ॥

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ १६ ॥

५८५

८२५५

२५५५

५८५

किमंभो कुंभे कयअंभपच्भारे ॥ २२५ ॥ ता तीए जाउंढं पाडेमि सिरंमि देमि पडिबौयं । नियमाउंछिछयमापुच्छिऊण पञ्चाइया पवरं ॥ २२६ ॥ अइतिक्खदुक्खदुक्खयमणाए सच्चं नरिंदुहियाए । तो गंधमूसिया नामियाए संभालिया तीए ॥ २२७ ॥ मह परिहं संसार^१ सुनिसारसुतं कुमारगेहाओ । भयवइ माए मंताइयाणमन्नं कलं किं ते ॥ २२८ ॥ अंगीकाऊणमिणं नीहरिया गंधमूसिया तत्तो । अचिरेणं चिय पत्ता पावा कुमारस्स नयरंमि ॥ २२९ ॥ कणगवई तीए भाइणिज्जिया तेण एइ जाइ सया । कणगवईए पासे कुमारअंतेउरस्संतो ॥ २३० ॥ नवनवकुहगकहाहिं कमलवई साऽलवेइ सविसेसं । वीसासपासपडिया सुहेण वंचिज्जए जेण ॥ २३१ ॥ कइयावि कवडनाडयपाडवपायडमईए पावाए । रयणीए निसीहे, गंधमूसियाए सुकुडिलाए ॥ २३२ ॥ चेडगवावाराओ कमलवई वासमंदिरस्संतो । कुमारस्स दंसिओ पयडमेव परपुरिससंचारो ॥ २३३ ॥ तहवि न सो पत्तिज्जइ सुपरिक्खय चोक्खसीललीलाइ । कमलवईए कलंको सीलंमि न होइ कइयावि ॥ २३४ ॥ सक्खं पेक्खइ चक्खू परपुरिसं सुदिठपच्चयं चित्तं । को ताण विसंवायं विणिवारइ निच्छियच्छाण ॥ २३५ ॥ अह पुण पुण पेच्छंतो पुच्छइ पाणप्पिए किमेयंति । हयनयणाइं जं मह कहंति परपुरिससंचारं ॥ २३६ ॥ पिय ! मंदभाइणीए पुच्छाए मज्झ अलमलमिमीए । कम्माइं मज्झ पुच्छसु जाणि वियारिंति तुह दिट्ठि ॥ २३७ ॥ देदेहि देवि ! दिव्वे वसुंधरे विवरमाथरेण महं । पविसित्तु झत्ति दुच्चयणमेरिसं जेण न सुणामि ॥ २३८ ॥ सुणइ कुमारो वस्सं कस्सइ जक्खस्स अहव रक्खस्स । इय ववसाओ किं हुंति पूयरा कथइ दुद्धे ॥ २३९ ॥ “जइवि तरुणि तारुन्न-तारुन्नइ^२ खरइ, नवतडितरल^३ झलक्किहिं नयणिहिं मणुहरइ । तहवि निरंतरसंगमि परियाणियमणओ, कयभरवसउ न किंतु होइ^४ निरुदुम्मणओ ॥ २४० ॥” तो गंधमूसिया ताण पाणतंबोलभोयणाईसु । विदेसणाय मंतं मूलिं जोगं पउंजेइ ॥ २४१ ॥ तम्म-यमणोवि तहोयणं च लायन्नजीवियव्वो वि । तच्चसओ सीहो तक्काए तो जलइ जलणोव्व ॥ २४१ ॥ लोयाववाय संताविएण तो तेण ववसियं एयं । नीसारिज्जउ एसा पेसिज्जउ पेइयहरंमि ॥ २४२ ॥ तो पच्चइयनराणं एगंते कपि देइ आदेसं । अणवस-

१ सुत्ति B D । २ रक्खइ B । ३ क । ४ न । ५ मणु D ।

रणसिंहकथा

॥ १६ ॥

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ १७ ॥

रेवि किमेवं पुण पढुआणत्ति मन्नंति ॥ २४४ ॥ हक्कारेइ कुमारो तं सामिणि काणणंमि पासुत्तो । इय तेहिं रहारूढा विहावरीए
इमा निहिया ॥ २४५ ॥ दाहिणलोयणफुरणाओ जाणियं मारणंतियं वसणं । तहवि तदाणा पाणा मह त्ति जं होइ तं होउ ॥ २४६ ॥
इय आउलाए तीए तेहिं रहो पेळिओ सुवेगेण । भणियमिमीए किमज्ज वि न काणणं एइ जत्थ पिओ ॥ २४७ ॥ जंपियमिमेहिं
सामिणि ! पेइयवासाय पेसिआ तंसि । पिउवइवासनिवासाय पेसिया किन्न ता भणह ॥ २४८ ॥ असमक्खियमपरिक्खियम-
कज्जमेयारिसं कुणंतस्स । कुमरस्स अवस्समहो होही अणुतावदावंगी ॥ २४९ ॥ अचिरेण चिय पत्ता पाडलिसंडस्स सीमभूमीए ।
आहेसा सप्पुरिसा ! भो भो एत्तो नियत्तेह ॥ २५० ॥ तरुणो तेऽमी तुंगा चंगा दीसंति पाडलिपुरस्स । जामि सयमेव एत्तो
तुम्हाण न अत्थि एत्थ बलं ॥ २५१ ॥ अह पणमिय सारहिणा बुच्चइ पच्चक्खसीललच्छि ! अहं । इय कलुसाऽऽणाकारी संजाओ
कम्मचंडालो ॥ २५२ ॥ सुपुरिस ! को तुह दोसो ससामिणो सासणं कुणंतस्स । उवलो ष सेवगो वा खिप्पइ चित्तिज्जए जत्थ
॥ २५३ ॥ पढुपारवस्समन्नं सलुद्धया दूरदेसदरिसावो । जुत्तं वुत्तं तत्तन्नुएहिं सेवासु ण य वित्ती ॥ २५४ ॥ मह वयणमेगमिणमो
तस्स कहिज्जासु मंदभग्गाए । ‘मह तुह कुलपेम्माणं कस्सऽणुरूवं तए विहियं’ ॥ २५५ ॥ हयमाणी सा मोत्तूण संदणं वडतलंमि
उवविट्ठा । जोहारिऊणमेयं नीहरिया ते विट्ठु रहेण ॥ २५६ ॥

“ विहिए अहिए कज्जे सक्किज्जइ तप्फलं सुहं सहिउं । अलियकलंकेण पियप्पवासवेससमहो दुसहं ॥ २५७ ॥ ”

सियअसियकारगो मह तमासि अज्जेव इय पवासेसि । खणरत्तविरत्ताणं हहा नराणं नमोक्कारो ॥ २५८ ॥ इह एहि अंब ! हत्थं
वच्छाए वच्छला तुमं आसि । असरिसदुहदावानलपज्जलमाणिं ममं रक्ख ॥ २५९ ॥ अहवा माए ! मा एसु एत्थ तं जाहि सुन्नरन्नेमि ।
मह दुहदंसणसवणेहिं तुज्झ कुट्टिस्सए हिययं ॥ २६० ॥ वरचित्ताए कुमारी परिणिज्जंती पहारपीडाए । संपइ एरिसतावाय ते अहं
ताय संजाया ॥ २६१ ॥ मुट्ठु सुपरिक्खियसीला पाणपिया राय ! खलु पियस्साऽहं । ता कस्सइ भूयस्सेह कुमइणो इय परिक्कंदो

रणसिंहकथा

॥ १७ ॥

॥ २६२ ॥ न पविस्तिस्सं पेईयहरंमि अवजसकलंककज्जलिया । ओसहिवसेण पुरिसो होउं अच्छामि सच्छंदं ॥ २६३ ॥ जम्हा महिलामहुरत्तणेण पयईए पत्थणिज्जगुणा । चिचिणिपक्कफलंपिव वद्वियवंधा जयस्सावि ॥ २६४ ॥ “तंबोलं तरुणीओ तारानाहो तलायपाणीयं । कस्स न हरंति हिययं को वा न इमाई माणेइ ॥ २६५ ॥” सीलं च मएऽवस्सं रक्खेयव्वं सपाणचाएवि । एय-
म्मि विणट्ठम्मि नो इहलोओ न परलोओ ॥ २६६ ॥

“सीलं सासयवित्तं, परमपवित्तं अकित्तिमं मित्तं । उत्तमकित्तिनिमित्तं, मुत्तिसुहपसाहण^१निमित्तं ॥ २६७ ॥

अधणाण धणं सीलं, भूसणरहियाण भूसणं परमं । परदेसे नियगेहं, सयणविमुक्काण नियसयणो ॥ २६८ ॥”

“जालामालकरालु होइ हुयवहु हिमसीयलु, बेविकूल बोलंतु पत्तु फुट्टइ गिरिसरिजलु ।

केसरिकुंजर जक्खरक्ख अहि लीह न लंधहिं, निम्मलसीलपहावि जीव जगि अखलियनंदहिं ॥ २६९ ॥”

तो कयपुरिसायारा पाडलिपुरपच्छिमाए चकउरे । चक्कहरसुरे धारइ कमलवई फुल्लवडुयत्तं ॥ २७० ॥ इओय- पत्तीहिं तेहिं कहिओ कमलवई चायवइयरो सव्वो । अणुत्तप्पइ तो कुमरो अवगयमंताइ माहप्पो ॥ २७१ ॥ अलियपलावेण मए इय अवजसदोसदूसिया संती । कमलवई किं जीवइ किमेइ पियराण पासंमि ॥ २७२ ॥ संपइ अहं अहन्नो अकज्जकज्जलजलेण ओ-
हलियं । नियवयणं दाइस्सं कह कमलिणि कमलसेणाण ॥ २७३ ॥ हिययं तडत्ति फुट्टं कहं न मे जेण चित्तियं एयं । कह जीहावि न तुट्ठा इय वाणी जंपिया जीए ॥ २७४ ॥ तह कुलिसं कुणमाणं तडिवियडाऽऽडोवतडयडारावं । किं गयणमंडलाओ निवडइ नहु मत्थए मज्झ ॥ २७५ ॥ जा गंधमूसिया सावि निग्गया दीसए तहिं नेव । तो रणसीहो चित्तइ तीए पावाए पावमिणं ॥ २७६ ॥ कवडकुहेडकुडंगी विदेसुच्चाडणाए चउरमई । केणावि हेउणा सा करित्तु एयं गयाऽवस्सं ॥ २७७ ॥ सोमापुरीए तीए गंतूणं

साहियं समगं पि । तो रयणवई रयणीयरि व्व हरिसुद्धुरा जाया ॥२७८॥ पुरिसुत्तिमं भणाविय पेसइ पुरिसे पुणो तमाणेउं । ते कणयपुरगयकणयसेहरं विन्नवंति तहा ॥ २७९ ॥ अद्धपहाओ बलिओ तया कुमारो तहावि रयणवई । आसाए तस्स ठिया संपइ पेसिज्जउ कुमारो ॥ २८० ॥ भणिओ ताहे सीहो मन्नेइ नेव अन्नो इमाए से जम्मो । तह पावकारिणो किं जुत्तमिणं तहवि उवरोहो ॥ २८१ ॥ कमलवईए पाडलिनयरे अन्नेसणाय तह चलिओ । सुहसउण मंगलाईहिं निग्गओ सोहणंमि दिणे ॥२८२॥ कइवयपयाणएहिं पत्तो चक्कउरबाहिरुज्जाणे । आवासिऊण गच्छइ चक्कहरं देवमच्चेउं ॥ २८३ ॥ एत्थंतरंमि फुरियं दाहिननयणेण तस्स कुम्मरस्स । नायं च तेण सूयइ पियमेलयमेयमुत्तं च ॥ २८४ ॥

“ सिरफुरणे किर रज्जं पियमेलो होइ अच्छिफुरणंमि । बंद्धुफुरणंमि पियजणभुयालयालिंगणं जाण ॥ २८५ ॥ ”

फुलाई फुल्लवडुओ पाणितले तस्स सो समप्पेइ । कुमरोवि ताइं गिण्हइ दाउं मोल्लं च नियहिययं ॥२८६॥ पच्चभिजाणाइ बडुओ नाहो सो एस मज्झ रणसीहो । रयणवइं परिणेउं पुणो वि संपत्थिओ मन्ने ॥ २८७ ॥ रणसीहो वि हु चितइ पेच्छंतो फुल्लवडुयमेयमहो । कमलवई तं नियपाणवल्लहं चेव पेक्खामि ॥ २८८ ॥ हक्कारिऊण नीओ निययाऽऽवासंमि अतिहिपूयकए । कुमरेण सो उग्घडियपुव्वपेम्माणुभावेण ॥ २८९ ॥ अग्गासणोवविट्ठं भोयावेऊण भूरिभत्तीए । परिहावेई तं धोयपोत्तियं सारसुक्कुमारं ॥ २९० ॥ भणियं रणसीहेणं तं पेच्छंतस्स अणिमिसच्छीहिं । केणावि हेउणा भूमिदेव ! तित्ती मह न होइ ॥ २९१ ॥ विप्पो पभणइ नणु एवमेव भुवि कोवि कस्सइ सुहाइ । चंदस्स चंदिमाए चंदमणी झरइ किमन्नो ॥ २९२ ॥

कुमारः—गंतव्वमत्थि पुरओ मह दियवर ! जइवि तहवि कह जामि । तुह नेहसंकलाओ संकलियं जं मणो मज्झ ॥२९३॥

ता चलिज्जउ सह चेव देव ! किज्जउ महोवरि पसाओ । बलिण्ण मएऽवस्सं तं इह आणित्तु मोत्तव्वो ॥२९४॥

विप्रः—अलमिमिणा विग्घेणं अणवरयं चक्कपाणिपूयाए । तह मह राईहिं अदंभवंभयारिस्स किं कज्जं ॥ २९५ ॥

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ २० ॥

२१५

२२

कुमारः—आगतं त्वमवस्सं दक्खिन्नअस्सिन्नमाणसा सुयणा । जइ न तुममेसि ताहं होहं एत्थेव वत्थव्वो ॥ २९६ ॥ सचिवेहिं निच्छयं पेच्छिऊण कुमरस्स सो तहा भणिओ । जह सह चल्लइ तव्वेलमेव जायं पुण पयाणं ॥ २९७ ॥ उवविसइ चलइ चिट्ठइ जेमइ जग्गेइ सुयइ कीलेइ । पडिबिबो व्व कुमारो सव्वं तेणेव सह कुणइ ॥ २९८ ॥ कइयावि भावसब्भावभावणत्थं दिएण सो वुत्तो । केरिसिया कमलवई जीए कए तम्मसि तमेवं ॥ २९९ ॥ कुमरेणुत्तं तीए वन्निज्जइ किर किमेगजीहाए । सा तेण पयावइणा गुणमइया चेव निम्मविया ॥ ३०० ॥ रूवं रइरूवनिमं लायन्नं गिरिसुर्याए^१ सारिच्छं । सुंदरं देवीण वि न दीसइ तारिसं सामि ! ॥ ३०१ ॥ संपइ भुवणमसेसं विसं व मन्नामि मित्त ! तीए विणा । किंतु मह तुज्ज पासे मणयं संपज्जए सो-क्खं ॥ ३०२ ॥ भणियं दिएण सुंदर ! मा तम्मसु एत्तयं कए तीसे । ‘ अवहरियं जं विहिणा सोयंति तयं न सप्पुरिसा ’ ॥ ३०३ ॥ अणवरयपयाणेहिं कुमरो पत्तो पुरीए सोमाए । पच्चोणीए करिहरिरहेहिं पुरिसुत्तमो पत्तो ॥ ३०४ ॥ पुरिसुत्तमेण पुरिसुत्तमेण परमूसवेण सोमाए । उच्चिय - तलिया -- तोरणधयाए स पवेसिओ कुमरो ॥ ३०५ ॥ धवलियसचित्तमिच्छि सम-प्पिओ तस्स पवरपासाओ । जोइसिय विसोहिय - वारजोगनक्खत्तलमांमि ॥ ३०६ ॥ मंगलतूरवेणं नच्चिरवरविलयसत्थमुत्थेणं । वित्तं पाणिग्गहणं कुमरेण समं कुमारीए ॥ ३०७ ॥ कइयविदिणाणि तत्थेव धारिओ पत्थिवेण रणसीहो । संवसइ सुहेणं सह दिएण हिययंगमकहाहिं ॥ ३०८ ॥ रयणवइ रयणीए पुच्छइ पियमेगया पणयसारं । केरिसिया कमलवई मया वि जा हरइ तुह हिययं ॥ ३०९ ॥ अतणुमणोरहमालाहिं मज्झ आयं - तओ तुमं एत्थ । वसमाणीओ जीए पढंतरालंमि तो^२ वलिओ ॥ ३१० ॥ भणियमिमेणं जइ नाम दीसए कावि तारिसी तरुणी । ता तुह साहेमि तहाविहेण तेणोवमाणेण ॥ ३११ ॥ तीए^३ विओए जाए विहिवावारेण तं पि परिणीया । खीरी न जाव लब्भइ ता खज्जइ अंबखलियावि ॥ ३१२ ॥ सामरिसाए तीए तओ सगव्वं पसा-हिअं सव्वं । जह गंधमूसिया सा पव्वाइ पेसिया तुरियं ॥ ३१३ ॥ जह परपुरिसपसंगो पदंसिओ चेडगप्पओणेण । जह तुह तीए

१ अम्भियं B D । २ लविओ C D । विण्णाए तओ ।

रणसिंहकथा

॥ २० ॥

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ २१ ॥

मंतेहिं सुत्तिओ चित्तविहेसो ॥ ३१४ ॥ कमलवई कुमराणं समकलमक्खियमिमं तओ एसा । समुहेणं तीए अवणीयलंछणा निव्वुया
जाया ॥ ३१५ ॥ रणसीहो सोऊणं उब्भडमिउडी—विडंकियनिडालो । रयणवई निब्भच्छइ हच्छं रत्तच्छि दुप्पेच्छो ॥ ३१६ ॥
आ पावे पावमिणं कुणमाणीए तए विसंकाए । खित्तो दुहन्नवेऽहं अप्पा नरयंथकूवंमि, ॥ ३१७ ॥

“ कुकुरकेरीघरणि साहु साहुल पोक्कारइ, अनउ नारि जं जणु गणेइ वइसणइ महारइ । ३१८ ॥
कोवि^१ किंपि जइ देइ तसुवि कुकुरी न भुक्कइ, दाणु माणु दितह वि महिल पुणु मारण कुक्कइ ॥ ३१८ ॥ ”

जमलियकलंकपंकेण धाडिया पाडिया दुहचियाए । कमलवई कमलच्छी, हाहा पंचत्तमणुपत्ता ॥ ३१९ ॥ रे रे काहारनरा
कट्टइ अविलंबमेव कट्टाइ । धवलहरस्स दुवारे चियं सुसंचं पवंचेह ॥ ३२० ॥ जा नऽज्जवि कमलवई दुहदहणाढंवरणे ढज्जामि ।
जालाजालजडाले चियाऽनले ताव सुज्जामि ॥ ३२१ ॥ कहकहवि चियाए संचियाए चित्ताउरेहिं तेहिं तहिं । चलिओ चडिउं सो
परियरेण पडिसिज्जमाणो वि ॥ ३२२ ॥ इय सुणिय निवेणुत्ते धिद्धी एयाए कवडभरियाए । नरयगइ गामिणीए निंदिय अवि-
सिट्टसिट्टाए ॥ ३२३ ॥ एवंपि वयमिमीए सिरंमि निवडउ अणज्जकज्जाए । अलियकलंककयं पुण इहइंपि हु मत्थाए पडिअं ॥ ३२४ ॥
एवं खिसिज्जंती पुरलोएण पए पए पावा । लुयपुच्छकन्नधूसरखरपिट्ठारोविया काऽ— ॥ ३२५ ॥ विग्गोविऊण नयरे रत्ता निव्वा-
सिया परिव्वाया । नारीजणो अवज्झो त्ति तेण जीवंतिया मुक्का ॥ ३२६ ॥ कुमरो वि मंतिसत्थाहसाहुपमुहेहिं पुरपहाणेहिं ।
वारंवारं वारिज्जमाणमरणेक्कताणो वि ॥ ३२७ ॥ लज्जंतेणं पुरिसुत्तमेण पडिरुज्जमाणमग्गोवि । तंमि पएसे पत्तो मिलियाखिललोय-
लक्खंमि ॥ ३२८ ॥ तत्तो हाहारववाउलाणणे नरवइंमि नयरजणे । मच्चुमुनिचलचित्तो चित्तं चडिओ चियाए सो ॥ ३२९ ॥
सियवत्थविलेवणकुसुमदामलंकारसेयमुत्ति वि । रणसीहो कमलवईअणुराएणं दढं रत्तो ॥ ३३० ॥ तच्चयणाउ हुयासो जा किर पउ-

१ विहि B । २ बु D ।

रणसिंहकथा

॥ २१ ॥

णीकओ चियापासे । ता रन्ना बिन्नत्तो विप्पकुमारो सविण्णं ॥ ३३१ ॥ भयवं तुह वयणमिमो न कयावि हु लंघए तओ एयं । तह कहवि हु भणसु जहा विरमइ एयाओ पावाओ ॥ ३३२ ॥ विप्पेण तेण भणिओ स भइ ! किमिमं तए समारद्धं । निय-
जणोचियमइनिंदियं च सुकुल्लप्पसूयाण ॥ ३३३ ॥ अन्नं च तया तुमए चकउराउ ममाणयतेण । भणियं कयकिञ्चोहं तुममाणेऊण
मुंचिस्सं ॥ ३३४ ॥ कमलवइआलदाणं पावं पावस्स तूलिया सवहो । मल्लिवसणस्स कज्जलजलेण ता केरिसी सुद्धी ॥ ३३५ ॥
कमलवई ताव मया तम्मिलणमणोरहेण मा भरसु । नियनियकम्मेहिं कहिं पि जाइ को जाणई जीवो ॥ ३३६ ॥ चुलसीइ जोणिल-
क्खोवलक्खिओ सव्वओ वि संसारो । ता तत्थ कत्थ कत्थय न जंति जीवा सक्कम्मेहिं ॥ ३३७ ॥

किञ्च—“सगुणं व निग्गुणं वा, कज्जकलवं समायरंतेण । परिणामो सव्वत्थ वि चित्तेयव्वो चतुरमइणा ॥ ३३८ ॥”

यत उक्तं—“सगुणमपगुणं वा कुर्वता कार्यजातं, परिणतिरवधार्या यत्नतः पण्डितेन ।

अतिरभसकृतानां कर्मणामाविपत्तेर्भवति हृदयदाही शल्यतुल्यो विपाकः ॥ ३३९ ॥”

अपि च—“कुरु मदाख्यातं पालय प्राणांस्तावत् ॥ ३४० ॥”

यतः—मा स्म सन्धिं विजानन्तु, मा स्म जानन्तु विग्रहम् । आख्यातं यदि शृण्वन्ति, नृपास्तेनैव पण्डिताः ॥ ३४१ ॥

तथा—अहुणा पाणे पालितयस्स मा नाम संगमो होइ । पाणपरिच्चाएऽवस्समेव मेलावओ दुल्लहो ॥ ३४२ ॥

कुमारः सप्रत्याशं सप्रमोदं च—दियवर ! इइयासक्खं निरक्खिया अक्खिया व केणावि । कत्थइ नियनाणवलेण जाणिया
अहव जीवंती ॥ ३४३ ॥ हरिसभरवसेण य साऽवट्ठं जमेवमुल्लविरो । चिय जाणणुऊण मइ सिग्घं विग्घाय सज्जोसि ॥ ३४४ ॥
अइ वरकुमार ! नियसार जोइमुल्लासओ मए नाया । विहिणो पासे सा अत्थि सुत्थिया ता तुह गिराए ॥ ३४५ ॥ विहिपासे
अप्पाणं उल्ले—मिह्लेत्तु तं इहाणेमि । सच्चं सच्चिय जइ होइ दिट्ठिया ता कयत्थोहं ॥ ३४६ ॥

कुमारः—भो भूमिदेव ! अज्जवि किं किज्जइ कज्जउज्जमो नेव । किं कुमारदक्खिणाए विणा पसिज्जेइ ज्ञाणकळा ॥ ३४७ ॥

कुमारः—मणमप्पिय पुव्वं ते संपइ अप्पावि अप्पिओ एसो । अबराहिं दक्खिणाहिं दिएस ! वज्झाहिं किं सज्झं ॥ ३४८ ॥

विप्रः—तुह पासंमि तुहप्पा अच्छओ विप्पस्स मज्झ किं तेण । जं मग्गेमि जयाहं तइया तं मज्झ दिज्जासु ॥ ३४९ ॥

कुमारः—इय एवमत्थु किं वित्थरेण आणेहिं झत्ति पाणपियं । अह स दिओ ज्ञाणे इव आसोणो जवणिया मज्जे ॥ ३५० ॥
संजीवणोसहि सा दट्ठ्वा दिट्ठिया मए इन्हि । इय रणसोहे जाए हरिसभरुब्भिनरोमंचो ॥ ३५१ ॥ अच्छरियं अच्छरियं आग-
च्छइ जं मया वि कमलवई । एवं पुरि नरनाहे जाए तइंसणुम्माहे ॥ ३५२ ॥ कटरि गुणेहिं अणप्पो विप्पो भुवणे वि नेरिसो
कोवि । जइ सव्वमिणं होही इय हलबोलाउले लोए ॥ ३५३ ॥ गयणंगणंमि विज्जाहरीसु करधरियकुसुममालासु । छोडियकन्नोसहिओ
स दिओ अभविंसु कमलवई ॥ ३५४ ॥ अवणीयजवणिया सा पलोइया पुलयपेसलंगेण । रणसीहकुमारेणं सच्चिय एसा पिया
नाया ॥ ३५५ ॥ रइरंभरुवरेहाइ गव्वसव्वस्स निस्सरणसरणी । गोरिअभंगुरसोहगमग्गाअगंमि अगालिया ॥ ३५६ ॥ तुट्ठेण लोय-
पच्चयनिमित्तमुत्तं तओ कुमारेण । भो भो पेक्खइ पेक्खइ एस पिया मज्झ कमलवई ॥ ३५७ ॥ लायन्नवन्नसोहगचंगिमागारमेय
मिक्खंता । रयणवई चितंता भणंति लोयाइ इमं मिलिया ॥ ३५८ ॥ चामीयरस्स पुरओ जारिसिया रीरिया गुरुगुणस्स । कमल-
वईए पुरओ रयणवई होइ तारिसिया ॥ ३५९ ॥ ता ठाणे पडिबंधो कओ कुमारेण मुत्तु रयणवई । को सक्करारसन्नू कडुय-
कसायं अहिलसेइ ॥ ३६० ॥ तो रत्ना सा न्हविया सव्वालंकारभूसियसरीरा । देवंगभूसणधरा विहिया कप्पहुमलयव्व ॥ ३६१ ॥
पंचप्पयारभोए तीए सद्धि स भुंजिउं लग्गो । तेत्तियविओयवासरसंगुणियं सोक्खमणुहवइ ॥ ३६२ ॥ पुच्छइ पिए वराओ वडुओ
दुहमच्छिही सविहि-पासे । तीए वुत्तो तो सो ओसहिलभाइवुत्तंतो ॥ ३६३ ॥

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ २४ ॥

४६५११
त्वं

अवि य—निम्मिउ^१ मंडलि लंछणु छणमयलंछणह, किउ अघडंत घडंतउ दुज्जणु सज्जणहं ।
हयविहिविहिय ^२धणहट्टु निदुर मुट्ठि जिणि, मह पिययम अकलंकह दिन्नु कलंकु तिणि ॥ ३६४ ॥

चित्तइ एसा रयणवईए विलोइय विलीओ । अइनिन्नेहो जाओ अवन्नवाओ धुवं मज्झ ॥ ३६५ ॥ एसा जइवि वराई कया-
वराहा परोवरोहेण । तहवि हु मए इमीए उवयारियव्वं किमन्नेण ॥ ३६६ ॥ उवयारह उवयारु जु किज्जइ लाहणपडिलाहणं तं
दिज्जइ । अवयारहं उवयारु करंतह, पहिली लीह मज्झि गुणवंतह ॥ ३६७ ॥ कइया वि तओ हरिसेण नियवरं पत्थिओ पयत्तेण ।
कुमरो कमलवईए तेणुत्तं भणसु जं देमि ॥ ३६८ ॥ जइ एवं ता एसा दट्ठवा मज्झ सरिसिया सामि ! । एवं तुज्जवि मज्झवि
मज्झत्थगुणेण माहप्पं ॥ ३६९ ॥ जइ एयाए कहमवि तीए पावाए पेरीयाए कयं । तहवि हु मह खमियव्वं विसिट्ठकुलसंभवो
तंसि ॥ ३७० ॥ इत्थी निदयहियया ईसाविसमोहिया सकज्जपरा । फुसिओ एस कलंको एवं तीए कुणंतीए ॥ ३७१ ॥ अह
अन्नया कयाई विन्नत्तो पत्थिवो कुमारेण । कणयपुरीए पयाणे अणुजाणइ सो वि समयन्नू ॥ ३७२ ॥ बहुदासीदासभूसणवीणंसुय-
कुंकुमाइ दाऊण । संवाहिया सट्ठहिया पडिया पाएसु पियराणं ॥ ३७३ ॥ करितुरयसंदणार्कंचणकलहोयवसणदेसाई । दाऊणं
रणसीहो विहियपणामो अणुजाओ ॥ ३७४ ॥ संचलिओ सुमुहुत्ते पाडलिसंडस्स सीमभूमीए । सेणासामग्गीए उग्गाए जाव
संपत्तो ॥ ३७५ ॥ ता पुव्वमेव विन्नाय अब्भुयअब्भुयधुयवुत्तं । पत्तो पच्चोणीए स कमलसेणो महासेणो ॥ ३७६ ॥ साहुणओ
पाहुणओ धरिओ सो तेण कइवि दियहाइं । कमलवई कमला विव अब्भुयचरिया सुगोरविया ॥ ३७७ ॥ पायप्पण्या आसी
सिऊण आलिंकिऊण उच्छंगे । काउमिणं सा भणिया रुयमाणीए कमलिणीए ॥ ३७८ ॥ पइपरिभूयावत्थे पत्ता किं नेह कुलिस-
कणकटिणा । ‘दुहियाणं दुहियाणं, सरणं पेईयहरमवस्सं’ ॥ ३५९ ॥ जीवाविया सईओ कुक्खी लज्जाविया न मे तुमए । आप-

१ निम्मियउ B । २ धणहट्टु ।

४१

रणसिंहकथा

॥ २४ ॥

उपदेशमाला

विशेषवृत्तिः

॥ २५ ॥

३९१

रिण्याओ विन्नाणमेरिसं तुज्झ निव्वुढं ॥ ३८० ॥ कुमरो चलिओ तत्तो पत्तो अविलंबमेव कणयपुरे । नयरूसवेण महया पवे-
सिओ कणयराएण ॥ ३८१ ॥ अब्बो कमलवईए सीलाइगुणाणमेयमइतुच्छं । जं विरहानलजलिओ कुमरो चडिओ चियाचक्के
॥ ३८२ ॥ सा एसा कमलवई उवागया जा जमस्स पासाओ । नियसीलपहावेणं दाऊण तदाणणे धूलि ॥ ३८३ ॥ इय सुण-
माणो मंडणभूसणवेसाइणादरकएण । पेक्खंतो पइमगं रमणीओ धावमाणीओ ॥ ३८४ ॥ दप्पणपाणीअंजणसलागहत्था करगक-
यकेसा । पत्ताउ ताउ देउलपुत्तलिया विव विरायंति ॥ ३८५ ॥ वरच्छंदलक्खणाहिं सालंकाराहिं नाइविज्जाहिं । तिहिं ताहिं पियाहिं
समं स भुंजए विसयसोक्खाइ ॥ ३८६ ॥ विजयपुरासज्जगामसीमसिरिपासनाहतित्यंमि । कुमरो कयावि कारइ विसिट्ठमट्ठाहिया-
महिमं ॥ ३८७ ॥ कप्पूरपूरकुंकुमकालागुरुकुंदरुक्कुसुमेहिं । परमेसरस्स पूया पेक्खणगाई कयं बहुहा ॥ ३८८ ॥ तो जक्खो
पक्खो अक्खइ अंगीकरेसु नियरज्जं । अवरस्स कोऽवगासो सइ पुत्ते विजयसेणस्स ॥ ३८९ ॥ तच्चयणांतरमेव देवपायप्पणा-
मपुव्वं सो । विजयपुरं संपत्तो कुमरो सेणानिवेसेण ॥ ३९० ॥ अप्पबलो सो राया तस्स न सक्केइ संमुहे होउं । कोट्टारोहण-
ठिओ तओ दुवारे कुमारोवि ॥ ३९१ ॥ कयनीरऽज्जनीरोहो नियडप्पाओ सुढं कियदुवारो । कुमरस्स सो नरिंदो, सच्चं विय
गोत्तिओ जाओ ॥ ३९२ ॥ सरविसरजंतवाहणसुत्तत्तेल्लेसु खिप्पमाणेसु । पइवासरंपि किज्जंतएसु अइगाढढोएसु ॥ ३९३ ॥
पडियासु विणिज्जंतीसु झत्ति खंडीसु भज्जमाणासु । जंतेसु गओ मासो न होइ नासो अहव तासो ॥ ३९४ ॥ गयणंगणमालमा
आगच्छंती कुमार आरयणी । जक्खेण दंसिआ सा धसक्किओ नासिउं स गओ ॥ ३९५ ॥ झत्ति पविट्ठो तुट्ठो पुरमज्जे विजय-
सेणअंगरुहो । ठविओ पिउस्स पट्टे मिलिऊण पुरप्पहाणेहिं ॥ ३९६ ॥ सज्जेइ सज्जणाणं संसग्गि दुज्जणाण वज्जेइ । साहुणमसाहु-
णय अणुमाहं निगाहं कुणइ ॥ ३९७ ॥ पारद्विज्यूमज्जाइयाइं वज्जेइ सत्तवसणाइं । निस्सारइ नयराओ व देसाउ तह अप्पणि-
ज्जाउ ॥ ३९८ ॥ सुरभवणेसु पयट्ठइ पूयाउ पायडेइ जत्ताउ । अट्ठाहियाउ नट्ठाऽहियाउ कारइ जिणहरेसु ॥ ३९९ ॥ आसन्नाउ

१ 'माइ' शब्द इवाये ।

रणसिंहकथा

॥ २५ ॥

गामाड एगया एइ अज्जुणकुडुंबी । अइतिसियमुक्खिओ सो पेक्खइ मग्गे फलियकच्छं ॥ ४०० ॥ धणिओ जोयंतेण वि जाव न दिट्ठो तओ तहिं ठणे । दुगुणं मोल्लं मिळित्तु चिन्मिडं खोलए खित्तं ॥ ४०१ ॥ नगरगओ भक्खिस्सं तावय पुरपवरसिट्ठिपुत्तस्स । केणवि कट्ठिय नीयं सीसं सेसं धडं पडिअं ॥ ४०२ ॥ उक्खयसुतिक्खखग्गेहिं तक्खणे रक्खग्गेहिं सुहडेहिं । दिट्ठो गवेसमाणेहिं अज्जुणो दुज्जणेहिं व ॥ ४०३ ॥ भणियं किमेत्थ खोले चिन्मिडियं किमिह रुहिरधाराओ । जोयंति जाव तं ताव पुत्तसीसं पलोयंति ॥ ४०४ ॥ तो वंधिऊण नीओ अमच्चपासे कयंतपासेव । तेणुत्तं किमरे वेरमासि जं मारिओ बालो ॥ ४०५ ॥ अह भणियमज्जुणेणं न किंपि जाणामि सामि ! घडइ पुणो । रत्तावि पुच्छिओ सो एयं चिय ^१बवइ पुणरुत्तं ॥ ४०६ ॥ राजा—घडइ घडइत्ति पयडं कि जंपसि रे कहेसु परमत्थं । अर्जुनः—एय दसाए कहिए वि देव ! को पच्चओ होइ ॥ ४०७ ॥ सुण ताव तहवि पइमारियाए मारित्तु निसि पइं सगिहे । मुहकयमंसबिडालाणुसारि खट्ठिक^२ दिट्ठाए ॥ ४०८ ॥ भणियं धावह धावह इमिणा मह मारिओ पई एस । करधरिय सलोहियकत्तिण हाहा हया अहयं ॥ ४०९ ॥ उक्खो पुच्छिज्जंतो स भणइ सव्वत्थ घडइ घडइ त्ति । सरुहिरकत्तिय घाइय नरदंसणाओ न किं घडइ ॥ ४१० ॥ तीए तस्स य सीलं जणाड जाणिय निवेण सो मुक्को । संपइ किं पुण होही मह कम्म^३हिं न जाणामि ॥ ४११ ॥ तो आरक्खियपहुणा पर्यपियं अहह दुट्ठधिट्ठोऽसि । करकयनवकट्ठियमत्थओ वि जं एवमुल्लवसि ॥ ४१२ ॥ उप्पाडह रे एयं तो सूलारोवणाय सो नीओ । अह तत्थेगो पुरिसो पत्तो अइकालविगरालो ॥ ४१३ ॥ तेणुत्तं जइ एयं मारिस्सह तो ^४तुवेवि मारिस्सं । एवं च ताण जाओ समरो सव्वे जिया तेण ॥ ४१४ ॥ तो नियसामग्गीए राया जुज्झेउमागओ तत्थ । जुज्जंतस्स स जाओ निवस्स गाउय गरुयकाओ ॥ ४१५ ॥ कुंतसि-कुंतपत्तं कूरव्व नालं व असिलयानालं । नाराया वि वराया चकंपि न किंपि से मुक्कं ॥ ४१६ ॥ रणसीहमहाराण जाणियं एस न खलु नरसज्झो । जक्खो रक्खो व भवे अहवा भूओ पिसाओ वा ॥ ४१७ ॥ ^५धूवकडच्छुयहत्थेण तेण भणियं भणेसु

जो होसि । अमुणिय-वरमत्थाणं अम्हाण न एत्थ अवराहो ॥ ४१८ ॥ लहुओ होऊणमिमेण जंपियं सुणसु तं महाभाग ! । नियविकमेण अहयं सुराण असुराण वि असज्जो ॥ ४१९ ॥ अहयं दूसमकालो कलित्ति नामेण मं जणो भणइ । भरहे महेग-
छत्तं रज्जं निव ! संपइ पवत्तं ॥ ४२० ॥ इह आसि महावीरो गुणेहिं मह वेरिओ महावीरो । एगुणनवइपक्खेहिं तस्स निव्वा-
णपत्तस्स ॥ ४२१ ॥ मह अवयारो रज्जस्स संपयं जयइ अखलियपयारो । सिक्खा कया मए चिय कुडुंबिणो एवमेयस्स ॥ ४२२ ॥
आणाइक्कमकारी महेस जो चिब्भिडं तया लेइ । दुगुणं मोल्लं मेलित्तं कच्छए सुन्नए चेव ॥ ४२३ ॥ मह पस्सओहरो भाइ एस
सुत्ते वि मेळए मोल्लं । खोलाउ तस्स कट्टिय चिब्भिडयं दंसियं तेण ॥ ४२४ ॥ जो जोयंतो अच्छइ जणो निवो तावसोवि
सेट्टिसुओ । तत्थागओ गिहाओ उट्टिय संजायसज्जसिरो ॥ ४२५ ॥ सह सयणसुयणवगेण ^१अक्खओ चोक्खओ य तूरंतो ।
विम्हयमुव्वहमाणेण राइणा सो कओ अंके ॥ ४२६ ॥ पंचंगपसाओ अज्जुणस्स विहिओ निवेण गुणनिहिणो । अह कलिपुरिसो
माहप्पमत्तणो भणिउमारद्धो ॥ ४२७ ॥

सर्वत्रोद्गतकन्दला वसुमती वृद्धिर्जडानां परा, जातं 'निष्कमलं जगत्सुमलिनैर्लब्ध्वा घनैरुन्नतिः ।

सर्पन्ति प्रतिमन्दिरं द्विरसनाः संत्यक्तमार्गो जनो, वर्षाणां च कलेश्च संप्रति जयत्येकैव राज्यस्थितिः ॥ ४२८ ॥

२१९१

विधत्ते यत्तोषं जडपरिचितिर्गोपतिकराः, कठोरा जायन्ते कथमपि न तृष्णा विरमति ।

मुदे दोषारम्भो भवति भुवि वैरस्य घटना, तदेव श्रोष्यते किमु न कलिकालस्तुल्यति ॥ ४२९ ॥

अनृतपटुता चौर्यचित्तं सतामपमानना, भतिरविनये धर्मे शाठ्यं गुरुष्वपि वचना ।

कृतकमधुरा वाणी साक्षात्परोक्षविधातिनी, कलियुगमहाराजस्थिताः स्फुरन्ति विभूतयः ॥ ४३० ॥

धर्मः प्रव्रजितस्तपः कपटतः सत्यं स्थितं दूरतः, पृथ्वी मन्दफला नृपाः सुकुटिला द्रव्यार्जने व्यसना ।

लोकः स्त्रीवशगः स्त्रियोऽतिचपला लोभैकसज्जा द्विजाः, साधुः सीदति दुर्जनः प्रभवति प्रायः प्रविष्टः कलिः ॥४३१॥

अवि य—आवाहाओ कूओ भरिज्जए छिज्जए तरुफलओ । गावी ध्रुवइ वच्छीए सप्पपूआ न गरुडस्स ॥ ४३२ ॥ अंगुठंगु-
लीमेलावयंमि हत्थेवि हत्थिओ होइ । कप्पूरचंदणाईवि विस्सगंधा तरुविहिया ॥ ४३३ ॥ कट्ठिय अंबेहिं कंटयाण किज्जंति तुंग-
वाडीओ । दिट्ठेहिं एमाइएहिं मह जाण रज्जठिई ॥ ४३४ ॥ भणियं रत्ता एए पक्खस्वविरोहिणो हि दिट्ठंता । कहइ कली आय-
जसु अन्नो एत्थऽत्थि परमत्थो ॥ ४३५ ॥ एत्तियदिणाइं पत्थिव कूवाहितो कुडुंबिआऽऽवाहा । पूरिज्जंता धणकणजलेण सोहंतया
हुंता ॥ ४३६ ॥ नवनवकरेहिं संपइ घेतुं कोडुंबियाहिं दब्बाइं । रायणो अप्पाणं दुब्भरकुक्खी भरिस्संति ॥ ४३७ ॥ जाए पयो-
यणे तेसिमहो पवरपायवाणं च । गलियं पक्कफलंपिव पुंवि ते धणलवं लिंता ॥ ४३८ ॥ अहुणा जाणिय सव्वायरेण धणकं-
णाइसामिद्धि । ते तेहिं खणिस्संते कित्तिमदोसे अदोसे वि ॥ ४३९ ॥ अइवहुपयाणपुवं पुंवि परिणाविऊण नियवच्छि । माया-
गावी पच्छावि पूए सव्वसामग्गि ॥ ४४० ॥ पणमहुणा काऊणं दिज्जइ कस्सइ सुया धणइडस्स । चित्तिज्जइ निव्वाहो पच्छावि हु तीए
पासाओ ॥ ४४१ ॥ गरुडव्व पुंविमव्वो पूइज्जंता गुणोयही अतिही । पिसुणाणं सप्पाण व वारिज्जंतो पवेसो वि ॥ ४४२ ॥
पिसुणा परोवयावी पराववाईय गोरविज्जंति । इन्दिमवंचगचित्तेहिं किं सुचित्तेहिं कायव्वं ॥ ४४३ ॥ अंगुट्टस्स व अंगुलिसमवाए
सव्वकज्जसंसिद्धी । सबहुस्स सुयस्स पुरासि पियरभत्ति विसेसेण ॥ ४४४ ॥

तथा च—“ पूजनं चास्य विज्ञेयं त्रिसन्ध्यं नमनक्रिया । तस्याऽनवसरेऽप्युच्चैश्च तस्यारोपितस्य च ॥ ४४५ ॥ अभ्युत्थाना-
दियोगश्च, तदन्ते निभृतासनम् । नामग्रहश्च नाऽस्थाने, नावर्णश्रवणं कचित् ॥ ४४६ ॥ साराणां च यथाशक्ति, वस्त्रादीनां निवेदनं ।

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ २९ ॥

परलोक क्रियाणां च कारणं तेन सर्वदा ॥ ४४७ ॥ ” जायाए जायाए संपइ कत्तोवि चित्तमेलावो । अविरलकलिहिं माया
निस्सारिज्जइ घराओ वि ॥ ४४८ ॥ सरला सुहया उचियन्नुया य न बहु सुहाइ थेरीए । कुसलं घरस्स नेयाए जाउ ता जत्थ
पडिहाइ ॥ ४४९ ॥ उयरे धरेइ जा मंसपेसियं कुणइ कामदेवं च । बहुवसगो तं धाडइ पुत्तो मह पेच्छ माहप्पं ॥ ४५० ॥
कप्पूराइसमाणा सुसाहुणा सीलसुरहिणो हुंता । सुगुणप्पिएहिं वरसावएहिं तो गोरविज्जंता ॥ ४५१ ॥ सीलविहुणा सीयलविहारिणो
दाबणधारिणो गिहिणो । ते अहुणा संजाया लोएहिं वि अवगणिज्जंति ॥ ४५२ ॥ इत्तियकालं सहाइरपायवाणं व सज्जनजणाणं ।
सुविसट्ठकंटे कट्टिऊण किज्जंति या रक्खा ॥ ४५३ ॥ सरलसुसीलास धम्मधारिणो धाडिऊण दूरेण । ठाणेसु तेसु संपइ निवईहिं
निवेसिया पिसुणा ॥ ४५४ ॥ ता इय एवं रणसीहराय ! रज्जट्टिई इमा मज्झ । एत्तियमेत्ताइक्कमकारी मा होज्ज वच्छ ! तुमं
॥ ४५५ ॥ छलिऊण कली एवं सीहं सहसा अदंसणीहूओ । निव अज्जुणजणा तह जहागयं पडिगया सच्चे ॥ ४५६ ॥ कलि-
आलावे सोऊण तस्स जंपंति दुन्नयनिसाए । हिययं धरइ सहावो तमलं को अन्नहा काउं ॥ ४५७ ॥ सदेहदोलयं दोलितोवि
पुव्वं व पालइ स रज्जं । तहवि स खलियारिज्जइ खोलेहिं सुणेइ तच्चयणं ॥ ४५८ ॥ भणितुं लग्नश्च लोकः— /

“ घटवत्परिपूर्णोऽपि, विदग्धो रागवानपि । ग्रहीतुं शक्यते केन, पार्थिवः कर्णदुर्बलः ॥ ४५९ ॥ अविवेकिनि भूपे यः,
कुर्याद् गृद्धिं समृद्धये । गच्छेद्देशान्तरं मन्ये, समारुह्य समृद्धये ॥ ४६० ॥ ” कलिकलहदेसणाऽऽढंबरेण जाणितुं किंचि तरलमणं ।
निवइ समए माउलजिणवास महामुणी पत्तो ॥ ४६१ ॥ विजयपुरस्स दुवारे आरामे उगहं अणुन्नविउ । तसपण-
वीयरहियंमि थंडिले चिट्ठइ सुतुहो ॥ ४६२ ॥ मुणियतदागमवुत्तंत तोसओ तास सच्चरिद्धीए । वंदणवडियाए तस्स निग्गओ
गरुअभत्तोए ॥ ४६३ ॥ पत्तो तंमि पएसे काऊण पयाहिणाउ तिकखुत्तो । रइयकरंजलिकोसो पणमिय पुरओ निसन्नो य ॥ ४६४ ॥

१=कलिकालस्थ । २ सहकार=आम्रवृक्ष ।

स्वरं - १५६ डि -

रणसिंहकथा

१५६

२५५५

॥ २९ ॥

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ ३० ॥

(न ११५)

५६-७०

धम्मासीए आसीसिऊण मुणिणा समाणतणमणिणा । पारद्धा धम्मकहा जलहरांभीरघोसेण ॥ ४६५ ॥ भो नरनाह ! निरुत्ते नरत्तणे जमलजायजीवाणं । सुहदुक्खाइ विसेसो पुन्नं पावं पयासेइ ॥ ४६६ ॥ सुहसाहणाय दुहदाहणाय पाणी पयासमाविसइ । आसव-
दारनिरोहो सीहइ सुहमसुहमियराओ ॥ ४६७ ॥ पाणिवह-मुसावाया अदत्त-मेहुण-परिग्गहा चेव । आसवदारा एए पंच पवंचेण
प्रिहियच्चा ॥ ४६८ ॥ एएहिं पवाहेहिं व पूरिज्जइ पाववारिणा जीवो । पिहिएसु तेसु न नवस्स आगमो संचियस्स खओ ॥ ४६९ ॥
वच्छ ! सहावो तुह एस आसि आसवनिरोहओ पायं^१ । कलिछलणाओ दुस्मित्तसंगमो^२ किंचि वरलोओ ॥ ४७० ॥ दुस्समकालो
भन्नइ कलित्ति सो^३ कयाइ जंपेइ । केलीकिलस्स कस्सावि वंतरस्सेस कीलत्ति ॥ ४७१ ॥ जइ तस्स भएण हिओवएसबुद्धिए
वा अनाओ वि । किज्जइ तहावि पावं मरणं व विसासिणो होइ ॥ ४७२ ॥ किमसच्चवंचणाई कलीए किज्जंतया नहु नयंति ।
नरयंमि किं न मारेइ कवलियं निसि विसं विसमं ॥ ४७३ ॥ मउलियविलोयणो उणयाणणो एस जाव संजाओ । मुणिणा
भणियं ता वच्छ ! ताथमुणिणो सुणसु वयणं ॥ ४७४ ॥ कलिछलणमोहिणा विजयसेणमुणिणा विभाविते नायं । उवलद्धधम्मदा-
साभिहाणसारेण सगुणेहिं ॥ ४७५ ॥ तुह पडिबोहनिमित्तं अणागयं चेव तेण संघडिया । सुगइं जिजासुणा सदुवएसमाला महा-
सत्त ! ॥ ४७६ ॥ तट्ठर्णिकामात्रं यथा—

जं आणवइ राया पुगईओ तं सिरेण इच्छंति । इय गुरुजणमुहभणियं कयंजलिउडेहिं सोयच्चं ॥ ४७७ ॥ अभिगमण-वंदण-
नमंसणेण पडिपुच्छणेण साहूणं । चिरसंचियं पि कम्मं खणेण विरलत्तणमुवेइ ॥ ४७८ ॥ भवसयसहस्सदुलहे जाइजराभरण-
सागरुत्तारे । जिणवयणंमि गुणायरे ! क्खणमवि मा काहिसि पमायं ॥ ४७९ ॥ विजयागणिणी तत्थेव आगया अवसरंमि निवमाया ।
आहेरिसोवएसा वच्छय ! उवएसमालेयं ॥ ४८० ॥ ता मूलाओ एयं पदेसु^४ विट्ठवेसु मोक्खवरसोक्खं । कुरु धम्मदासगणि-

१ जाओ B । २ संगओ किंचि तरलोओ B, D । ३ भो-किसो B, C । ४ अर्जय ।

रणसिंहकथा

(न ११५)

॥ ३० ॥

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ ३१ ॥

महरिसिस्स पिळणो समाएसं ॥ ४८१ ॥ अह भणिया जिणदासेण साणुमग्गेण निवड्ढा वि तहा । मेहानिहीणमहवा किमसंभवि भाविभद्धानं ॥ ४८२ ॥ परिवत्तणाए तीए वारंवारं अवारियाए सया । नवनवभवंतसब्भूयभावेणाभावियप्पाणो ॥ ४८३ ॥ कमलवईए पुत्तं रज्जे अहिसिचिऊण समयंमि । मुणिचंदमूरिपासे संजमरज्जं पविज्जिसु ॥ ४८४ ॥ चिरकालं तं पालिय, खालियपंको वएसु अकलंको । आराहणापडायं, पाविय पत्तो सुदेवत्तं ॥ ४८५ ॥ कमलवईपुत्तेण वि पढिआ एसा जणेहिं सव्वेहिं । अणिसं पढिज्जभाणी इय पत्ता एत्तियं जाव ॥ ४८६ ॥ इति रणसिंहकथा समाप्ता ॥

अनेनोपोद्घातेनारब्धायामस्यामेतावन्तं कालं परिपाठ्या प्राप्त्या च सकलमङ्गलमूलकल्पे निकाचितस्यापि कर्मणो निर्जरैककारणे च तपसि श्रीयुगाद्यपश्चिमतीर्थाधिनाथाभ्यां स्वयमासेवनद्वारेण श्रीरणसिंहसूनोस्तद्द्वारेण परेषां च मुख्यमुपदेशं दित्सुः श्रीधर्मदास-
गणिस्तयोरेव तावन्माहात्म्यमुपदिशति—

जगच्चूडामणिभूभो उसभो वीरो तिलोयसिरितिलओ । एगो लोगाइच्चो एगो चक्खु तिहुयणस्स ॥ २ ॥

व्याख्याः—ऋषभः प्रथमतीर्थाधिनाथो जगतश्चूडामणिभूतः शिरोरत्नालङ्कारकल्पोऽधुना मुक्तिपदस्थायितया चतुर्दशरज्ज्वात्मक-
लोकस्योपरिवर्त्तीत्यर्थः । वीरः पुनः प्रत्यक्षोपलक्ष्यमाणतया त्रिलोकश्रीतिलकस्त्रिभुवनलक्ष्मीविशेषक इत्यर्थः । तथा अनयोर्मध्ये एक
ऋषभो लोकादित्यो युगादौ प्रभातं इव विवेकप्रतिबोधद्वारेण पदार्थोद्योतकत्वेन च निखिलव्यवहारकारणत्वात् । एकः पुनर्वीरश्चक्षुस्त्रिभुवनस्य
इदानीन्तनजन्तुचक्षुर्भूतागमार्थभाषकत्वात् ॥ २ ॥ इत्थं च तीर्थकरोभयस्य गुणोत्कीर्त्तनेन प्रकरणकारो भगवति महावीरे विद्यमाने
प्रकरणमिदमकारीति काक्वा ज्ञापयामास । लघुवृत्तौ श्रीसिद्धव्याख्यात्राऽत्र सूत्रे व्याख्यान्तरमपि कृतमस्ति । विशेषार्थमिस्तत एव

उपोद्घातः

तदपि विज्ञेयम् । यतो नमः सूत्रस्याशेषविशेषार्थव्याख्यायां तात्पर्यमक्षुण्णयाश्च तस्यास्तेनैव कृतत्वात् । किन्तु सूत्रस्यानुत्तानमर्थमात्रं व्याख्याय सूक्तिकथावैचित्र्येण रामणीयके एवंविधमहार्थस्य सूत्रस्य यदि जायते । “कथासु सूक्तिकवैचित्र्यं, स्यात्क्षीरे शर्करा तदा ।”

इदानीमेतन्निर्दर्शनेन तप उपदेशं तावदाह—

संवत्सरमुसभजिणो छम्भासे वद्धमाणजिणचंदो । इय विहरिया निरसणा जइज्ज एओवमाणेणं ॥ ३ ॥

व्याख्याः—संवत्सरं—वर्षमेकमृषभजिनो निरशन उपोषित इत्येवं वर्षोपवासप्रकारेणोपसर्गपरीषहसहनार्थं विहृतवान् । षण्मासान् वर्द्धमानजिनचन्द्रस्तथैव विहृतवान् । संवत्सरमासशब्दाभ्यां “कालाध्वनोरत्यन्तसंयोगे” इत्यनेन द्वितीया । मानिभ्यां किल रात्रिमेव सकलां चीर्णं प्रवासित्रतम् इत्यादिवत् । यन्निमित्तं भगवतोस्तपःकर्मैतदुक्तं तमुपदिश्य शिष्यं प्रत्याह—यतेत—तपःकर्मणि यत्नं कुर्याद्भवानेतदुपमानेन प्रथमचरमतीर्थकरसादृश्येन । यद्यपि संप्रति संहननादिहीनतया वर्षोपवासादौ शक्तिर्नास्ति तथाप्यनिगुहितबलवीर्यो यत्नं कुर्यादित्यर्थः । चरमशरीरत्वादवश्यंभाविभवभ्रंशाभ्यां भगवद्भ्यामप्येवं नाम विहृतं ततो भवादृशेन सन्दिग्धमुक्तिगमनेन तपःकर्मणि सुतरामादरपरेण भवितव्यमिति तात्पर्यम् ॥ ३ ॥ यतः—

“प्रत्यूहव्यूहभङ्गे भवभवनमिदा भूयसी भद्रमुद्रा, रोगाऽवेगाद्वियोगः सुरविसरसमाकर्षणं क्लेशशान्तिः ।

प्राज्यं राज्यं हरित्रीः किमपरमथवा तीर्थकृद्वैभवाप्ति-लीला सेयं यदीया निरुपधितपसस्तस्य कः स्यात्सदृक्षः ॥ १ ॥”

ततश्च—“न कामन्ति कृपाणचक्रविशिखा यस्मिन्नमी कुण्ठां, मन्त्रा यान्ति विचित्रयन्त्रसचिवा बाहोर्वलं नाप्यलम् ।

तद्दुःसाधुमपि प्रयोजनमहो यस्य धुवाराधनार्त्तसिद्धयेव न संशयोऽस्ति तदरं तीव्रं तपस्तप्यताम् ॥ २ ॥”

अनयोः कथानके च स्वस्वचरितादेवावसेये । स्मरणार्थं तु किञ्चिदिहापि प्रोद्यते—

जं किर पावपंकु पक्खालइ, भवियह मोक्खसोक्खु दिक्खालइ । संधिबंधसंधं^१ रवन्नउं, चरित त^२ रिसहजिणिंदह वन्नउं ॥ ३ ॥
 दाहिणभरहखंडचूडामणि, सावसुवन्न नाइ^३ सोयामणि । अत्थि अउज्झनामि सुपसिद्धी, नयरि पउरधणधन्नसमिद्धी ॥ ४ ॥
 पढमरायकारणि काराविय, मणिकंचणिहिं सकि संपाइय । सिहरचारुचेइयहरचंगी, सयलविलासिलोयनवरंगी ॥ ५ ॥
 सरलपियालवणुज्जलवाडी, जिव जहिं^४ तरुणितेव परिवाडी । गयवाहणहयसाहणहिं^५ हिं, ईसरलोय तथा-विजमंडहिं ॥ ६ ॥
 जिणमंदिरउम्भडधुव्विरधयवड, रणझणंतकिंकिणिरविण । जा गव्व निरंतर हसइ गुणुत्तर, सक्कनयरि^६ नियवेहविण ॥ ७ ॥
 कुलगरु माहिपुत्तु तं पालइ, रिसहनरिंदु सुरिंदु व लालइ । पढमुज्जनयनिहि पढमु पयावइ, जणववहारु पहिल्लउ दावइ ॥ ८ ॥
 घरिणीघणुज्जलपेमगहिल्ली, तासु सुमंगलनामि पहिल्ली । अवरवि आसी सुनंदसुराणी, सयलंतेउरमज्झि पहाणी ॥ ९ ॥

पढमु सुमंगलदेविहि दुद्धरु, बंभी जुयलि जाउ भरहेसरु । बाहुबलि बाहुबलि सुनंदहि, सुंदरिजुयलि जाउ जस कंदहिं ॥ १० ॥
 राणी पुणु पसवेइ सुमंगल, सीलसमुज्जलकयजयमंगल । अट्ठाणवइ^१ जणेइ तणुम्भव, अउणापन्नजुयल अपुणुम्भव ॥ ११ ॥ दस-
 दुगुणा लक्खह पालि-वि, पुव्वह कुमर-वासुलीला लड्डु । तेसट्ठितिअगल पुणु कयमंगल रज्जलच्छि पालेइ पड्डु ॥ १२ ॥ जहिं
 केवलु बज्झहिं मत्तदंति, ससुवन्नदंडवर^२ छत्तपंति । निवडंति पास जूयारहट्ठि, पुणु मारु सुणिज्जइ सारिवट्ठि ॥ १३ ॥ निसु-
 णिज्जइ वेसहं केसमारु, अहलोयहिं मुणि परपरहं दारु । दारिइमुददीसेइ देसि, वरतरुणिजणह मज्झप्पएसि ॥ १४ ॥ धणवंत दित
 नहु करहिं काणि, उग्गाहहिं निवइ^३ नविउण दाणि । संभुवि अवजाणहिं धणि जणाह, छलु आणाहिं नो पुण लोभिताहुं ॥ १५ ॥

१ रवन्नउं रम्यमित्यर्थः । २ स B । ३ नाइ शब्देन उत्प्रेक्षते विशुद्धि । ४ तेवतरणी D । ५ निजवैभवेन । ६ पवर । ७ छत्तर ।
 ८ नउणि । ९ सेतु ।

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ ३४ ॥

हकार-मकार-धिकाररूप, इय नीइ पयट्टहिं दंडभूय । नहु अत्थि अत्थिजणु तिच्छु कोइ तिणि दाणमणोरहु विहलु होइ ॥ १६ ॥
इय जणु तोसेविणु रज्जुकरेविणु पुव्वलक्खत्तेसट्ठि पहु । सिरिनाहितणुब्भु गयभवसंभवु, संजमरज्जु महेलइ लहु ॥ १७ ॥
रिसहु महा महिनाहु तियासी^१ अत्थि वि पुव्वलक्खघरवासी । लोमंतियदेवेहिं विन्नत्तउ, दाणु देइ वारिसिउ निरुत्तउ ॥ १८ ॥
एक्कह कडय किरिड कचोला वियरइ अन्नह पडिपट्टउला । मरगयमोत्तियमाणिकहारा, पउमराय अप्पइ अवरीरा ॥ १९ ॥ गय-
हय गंधसार घणसारहिं, केवि करेइ कयत्थु सुसारहिं । कसुवि कणयकलहोय वि देई, इय मग्गणजण सम्माणेई ॥ २० ॥
कच्छमहाकच्छाहिं नरिंदिहिं, सहुं चउसहसिहिं कयआणंदिहि । परिवज्जिय सावज्ज समुज्जलु, पहु चल्लिओ चितेवित मंगलु ॥ २१ ॥
चित्तह बहुलट्ठमि छट्ठवुत्तमि, रिसहनाहु सिद्धत्थवणि । बत्तीस सुरिंदिहिं विहियाणंदिहि, सेविउ संजमु लेइ^२ खीण ॥ २२ ॥
कसिणकुडिल कोमलकुंतलवउ उप्पाडइ पहु सिरह निरुत्तउ । वज्जसारु चउमुट्ठि करेई, पंचम हरिविन्नत्तु धरेई ॥ २३ ॥ अंस-
त्थलि घोलंततिसामाहिं, सहहिं सिरोरुह सिवगइगामिहिं । दिन्नदिवक्खमंगलि जं मंगलकंचणकलसुप्परि नीलुप्पल ॥ २४ ॥ कच्छा-
ईहि वि दिक्खपवन्नी^३ जिण अणुमाणि न जण जिणि दिन्नी । विहरहिं जिण अणुमग्गि ति लग्गा, ^४छणचंदह जिव रिक्खस-
मग्गा ॥ २५ ॥ निवकुमार नमिबिन्नमि जिणिंदह, असिकर करहिं सेव सच्छंदह । पोइणिपन्नपुडलिहिं छंटहिं, पुप्फपयरु पहु-
पुरओ पयट्टहिं ॥ २६ ॥ अन्नह दिणइ आवइ महिम करावइ, फणिवइ जिण अग्गइ सुपरि । नमिबिन्नमि कुमारह विरयरइ,
^५सायर खयररज्जु वेयट्टधरि ॥ २७ ॥ निरसणु झाणि मोणि पहु हिंडइ, नियविहारि महिमंडलु मंडइ । जणि वणि काउस्सग्गु
थिरु कप्पइ, मणिमउ थोरथंभु जिव दिप्पइ ॥ २८ ॥ कोवि भिक्ख भिक्खयर न जाणइ, अज्जवि जणु तिणि भिक्ख न आणइ ।
डुहिओ पिवासिसो धरि धरि हिंडइ, जंगमु कप्परुक्खु महि मंडइ ॥ २९ ॥ किवि ^६नल तरल तिक्ख तुक्खारिहिं, सामि निमंतहिं
तिहुयणसारिहिं । कणयकडय कडिसुत्तकिरीडहिं, अवरि पवर कप्पूरिहिं ^७वीडिहिं ॥ ३० ॥ तारतरलतरतिक्खकडक्खिहिं, हरि-

१ ली B । २ खणि B. D. । ३ त्रि D । ४ खि B । ५ सुपरि । ६ सारहे C D । ७ नर B D । ८ ड D ।

ऋषभपारण-

कसन्धिः ।

॥ ३४ ॥

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ ३५ ॥

ॐ नमः

६२ वा ३०

ॐ नमः

सपरावसं जा खलु पेक्खहिं । अवरि ताओ ढोयहिं नियकन्ना, तइयहिं जेहिं दिट्ठु ते धन्ना ॥ ३१ ॥ सामि सव्वुत्तमकप्पु विग-
प्पहि, झत्ति नियत्तइ किंपि-अजंपि वि । कच्छपमुक्ख भिक्ख अलहंतय, छुह्वाहिय हुय तावस ते गय ॥ ३२ ॥ जिणु निरसणु
हिंडइ दुरियइ खंडइ, मंडळि^१महियलु नियपइहिं । तहिं समइ जि वंदहिं ते चिरु, नंदहिं संपूरिज्जइ संपइहिं ॥ ३३ ॥ उन्हालइ
दीहरतरवासर, अग्निफुलिंगतुल तरणिहिं कर । तिब्बु तवइ तवु जणि वक्खाणिउ, तहवि न सामिउ पारइ पाणिउ ॥ ३४ ॥
वरिसकालि घणु वरिसइ वाइ, जणसरीर थरहरहिं खराइ । निप्पकंपु निम्मलउ निरुत्तझाणु झाइ जिणनाहु तिगुत्तउ ॥ ३५ ॥
सीयालइ सीयलउ समीरणु, वाइ तुसारसारु सोसियवणु । अइदीहरयणीसु निरंतरु, अविचलचित्तु झाइ परमेसरु ॥ ३६ ॥
विहरिवि पुरपट्ठणगिरिगामिहिं, निरसणपाणु अडवि आरामिहिं । वच्छरळेहिं जिणिंदु तिगुत्तउ, गयपुरपट्ठणवारि पहुत्तउ ॥ ३७ ॥
जं जणिहिं २^२धन्नं तरुवरछन्नं, धवलहरिहिं अइधवलु किउ । धणधन्नसमिद्धं भुवणपसिद्धं, ^३महिमहिलहिं तिलउत्ति ट्ठिउ ॥ ३८ ॥
तं सोमजसु महाजसु पालइ, नियकुलु गुणगउरवि उज्जालइ । तसु सेयंसु आसि जुवराऊ, पुत्तु पवित्तकित्ति जसवाऊ ॥ ३९ ॥
सुरगिरि सुमिणइ सामु सुपिक्खइ, अमियकलसि सित्तउ सइ लक्खइ । अइअइयारितेण सो सोमिउ, विज्जुलचक्खालु नं^३
थंमिउ ॥ ४० ॥ किरणजालु रविबिंबह पडियं, कटरि सहइ पुणु कुमरिहिं जडियं । सिट्ठि विसिट्ठि दिट्ठु एयारिसु, सुमिणउ
सोमजसिं ^५सुणि जारिसु ॥ ४१ ॥ समरंगणि जुज्झंतइ वीरह, कुमरि दिन्नु साहिज्जु सुधीरह । तिणि परपक्खु परोवि परा-
इउ, भुवणि जेण सो चेव विराइउ ॥ ४२ ॥ पसरह ते अक्खहिं मिलिया एकहिं, निय सुमिणइं परिसापुरओ । परमत्थु न
बुज्झहिं^६ नरवइ पुच्छहिं, सो कहेइ फलु कुमरुदओ ॥ ४३ ॥ अह सेयंसु गवक्खि निसन्नउ, रिसहजिणेसरु पेक्खइ धन्नउ ।
गयपुरपुरपोलिहिं पविसंतउ, मुत्तिमंतु जिणधम्म^७ उवित्तउ ॥ ४४ ॥ पुलईवि तं सउन्नउत्तंसु, सुमरइ पुव्वजाइ सेयंसु । आसि
विदेहवासि इउं सारहिं, वइरनाह पुहवीसरि सारहिं ॥ ४५ ॥ वइरसेण तित्थंकरपासी, वइरनाहु गच्छाहिउ आसि । अहमवि

१ वर B । २ महियलिहिं B । ३ नं इवाथे । ४ सहइ=राजते । ५ पु, B D । ६ इ B ।

ऋषभपारण-

कसन्धिः ।

॥ ३५ ॥

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तिः

॥ ३६ ॥

३३३

२२५

५१

५२

५३

साहु साहु संजायउ, अह सव्वट्टविमाणि परायउ ॥ ४६ ॥ चविय कुमार जाउ संपइ हउ, वइरसेण तित्थंकरु सुमरउ । तारिसु
वेसविसेसु वइंतउ, रिसहु वि तित्थनाहु पहु पत्तउ ॥ ४७ ॥ निरसणु निम्मच्छरु विहरिउ वच्छरु, विहराविउ केणावि नहु ।
जइ मज्झु घरंगणि जगचिंतामणि, एइ त विहरावेमि पहु ॥ ४८ ॥ चिंतंतह एरिसु वारिपत्तु, सेयंसह सामिउ जगि पवित्तु । तो
हरिसि माइ न कुमार अंगि, नो घरि न बारि नहु दुग्गि दंगि^१ ॥ ४९ ॥ चिंतइ सुतुदुहं अज्ज जाउ, हउं अज्जु तिलोक्कह
एकुराउ । मइं पत्तु खारु संसारपारु, उग्घाडिउ निरु निव्वुइदुवारु ॥ ५० ॥ मइं भग्ग अणंगह आणगाढ, उप्पाडिय कालकराल-
दाढ । मइं दिन्नु नरयकूयहपिहाणु, उक्खणिउ त सासयसुहनिहाणु ॥ ५१ ॥ पडिलाहउं अज्जु जएक्कनाहु, लहु होमि हिययनिव्वुइ
सणाहु । मह अप्पसु रे वरभूरिभक्ख, घयखीरिखंडखजूरदक्ख ॥ ५२ ॥ एत्थंतंरि पत्तउ कलसनिहित्तउ, महुरु सुसीयलु खोयरसु ।
ढोयुणिउ त लेविणु^२ करिहि करेविणु, कुमारुप्पाडइ हरिसवसु ॥ ५३ ॥ पाणि पियामहु पाणि पसारइ, अविवरपवरंजलि वित्था-
रइ । सिरि सेयंसु कुमार पलोयइ, तहि बहुनवरसकुंभ विरोयइ ॥ ५४ ॥ सहइ सधार जेव गिरिहुंतउ, गंगपवाहु कुंडि पव-
डंतउ । दीसइ रसविसेसु सोहंतउ, न उण तिलोयनाहुमुहि जंतउ ॥ ५५ ॥ जिणु अच्छिदपाणि तेणंजलि बिंदुवि पडइ नेय धर-
णीयलि तसु सिह जाइ जाव रविमंडलु, पासि पलुट्टइ बिंदुवि नो खलु ॥ ५६ ॥ सेयंसि सुहावउ^३ जिणमइ सम्मउ, समइ
पत्तु नवखोयरसु । जगगुरु पाराविउ तणु निव्वाविउ, वित्थारिउ तियलोइ जसु ॥ ५७ ॥ पत्तु पत्तु सव्वुत्तसु सामिउ, चित्तु पवित्तु
भत्तिउन्नामिउ । वित्तु खोयरसु अवसरि आविउ, तिहि मेलावउ पुज्जहिं पाविउ ॥ ५८ ॥ जं गोवालवाल रिंरि दिन्नउ, तासु
वि तारिसु फलु संपन्नउ । जं पुणु दिज्जइ जिणपहु पत्तह, का सुसत्ति फलु तासु कहंतह ॥ ५९ ॥^४पत्ति दाणु^५दोगच्छु विह-
डइ, भुवणि लच्छि आणइ बलि^६मड्डइ । भोगअमंगुरभवि मुंजावइ भवु भंजिवि सुहु सिद्धिहि दावइ ॥ ६० ॥ एककु जि पत्त-
दाणु परिदिज्जइ, किं चिंतामणि पाहणि किज्जइ । इहपरलोगदाणु तं साहइ, चिंतामणि पुणु टग्गमग चाहइ ॥ ६१ ॥ मणि

१ दंगे । २ र B । ३ जिणुजिह B जिणु जिव C. D । ४ पत्त C. D । ५ दोगइ । ६ मंडइ D । ७ म B ।

अ. ३६

५३
५४

नृधमपारण-
कसन्धिः ।

॥ ३६ ॥

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तिः

॥ ३७ ॥

८५२४

२१३५४

११८५

रयणि सुवन्निहिं अरु पणवन्नहिं पुप्फिहि पयरु पवंचियउ । गुडी उच्छलिय^१ दुंदुहि वज्जिय जयइ सुदाणु पघोसियउ ॥ ६२ ॥
उप्पाइय देविहिं पंचदिक्ख धरि कुमारहिं कुसलमहानिहिक्ख । जुवराइ अउरु नरराइ सारु, आरद्धउ वद्धावणपयारु ॥ ६३ ॥ पहि-
रेवि चिर नवरंगरत्त, पविसंति तरुणि गहियक्खवत्त । सीमंति ताहं कुंकुमयवृक्क, फलबीडां^२ दिज्जहिं कयचमक्क ॥ ६४ ॥
वज्जंति तूर अइतारतारु नञ्चंति नारि अइफारचारु । विजयावलि पयडहिं भूरिभट्ट, अरु उदओ उदओ जोगियह थट्ट ॥ ६५ ॥
तह पाउललीलावइ सलीलु, गाए वि कुमारह सच्चुसीलु । वद्धारवि चंदणु भालवट्टि, नियरंगि पयट्टहिं चारुभ(न)ट्टि ॥ ६६ ॥
नवपह्वसोभिय तोरणउल्लभिय, गयउरि घरघरवारि जणि । वरदाणइं दिज्जहिं मगाळडिज्जहिं, झयझवालझलहलहिं खणि ॥ ६७ ॥
परमेसरु पारिवि गओ विहारि, पुरि नयरि देसि दुहदुरियहारि । आवेवि कुमारु पयडियपमोय, ते पुच्छहिं ताव स सयललोय
॥ ६८ ॥ पारणविहाणु पइं किंव कुमार !, जाणियउ जिणह कयसुकयसार ! । सेयंसु पयासइ पुव्वभव जिव जाइ-सरणि जा-
णियउ सव्व ॥ ६९ ॥ पुंडरिगिणिनयरिहिं रिसहजिवु, सिरिवइरनाभु संसारभीउ । जिणपासि आसि सूरिप्पहाणु, तित्थयरकम्मक-
रणेक्कताणु ॥ ७० ॥ हउं सारहि तिणि सहं गहियद्विक्खु, सिक्खियअक्खंड दुपक्खसिक्खु । मइं जाणिउ मुणिहिं अकप्पु कप्पु,
तुव्वमवि कहेमि तं जण अणप्पु ॥ ७१ ॥ जाणिवि सेयंसह पासि सुवंसह, जणु अक्खंडभिकखाए विहि । तो जिणवरसीसह चर-
णगुणीसह, भिक्खपयट्टइ सोक्खनिहि ॥ ७२ ॥ विहरिवि वरिससहसु छउमत्थउ, केवलि जायइ जाउ कयत्थउ । बहुलेक्कारसी-
फग्गुणमासह, पुरिमताल जिणुवासि विलसह ॥ ७३ ॥ समवसरणु सक्केहिं कराविउ, तहिं जिव चउविहु संघु सुट्ठाविउ । भर-
हह पंचपुत्तसय दिक्खिय, तह नत्तुय सयसत्त सुसिक्खिय ॥ ७४ ॥ जेवि हुया वणतावस हुंता, ते सव्वेवि साहु संवुत्ता ।
चउरासी गणहरह सु(मु)हाणइ, भरहपुत्तु पुंडरिउ महामइ ॥ ७५ ॥ चउरासी जइ सहसज्जगुत्तम, तिन्नि लक्ख साहुणी सुसंजम ।
भरहु पहिल्लउ सावगु सुप्परि, गोमुहु जक्खु देवि चक्केसरि ॥ ७६ ॥ कमि कमि अट्ठाणवइ बाहुबलि, सामिपुत्त संजाया केवलि ।

१ उच्छलिय B । २ बीडय B ।

सूयभपारण-

कसन्धिः ।

२१३५४

२१३५४

२१३५४

॥ ३७ ॥

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ ३८ ॥

२५
२५५५

सामिहि पुव्वलक्खु पज्जाऊ, ते चउरासी पुणु सव्वाऊ ॥ ७७ ॥ दससहसिहि साहुहु सह मह बाहुहुं अट्ठावइ विच्छिन्नरिणु ।
माहाइम तेरसि निस्सम सुहरसि गउ निव्वाणि जुगाइजिणु ॥ ७८ ॥ इति ऋषभपारणकसन्धिः ॥

एतावदेव प्रस्तुतोपयोगीति नाधिकमत्रोपनिबद्धं, तदर्थिना तु तस्य चरितमन्वेषणीयम् । श्रीमहावीरसन्धावप्येमेवोपनिभन्त्यते यथा-

तिसळादेविकुक्खिलहंसह, खत्तियनायवंसअवयंसह । छिन्नसुवन्नसुवन्नसरीरह, पारणसंधि भणउं जिणवीरह ॥ १ ॥ दाहिणभ-
रहखंडि संजायउ, खत्तियकुंडु गामु विक्खायउ । तुंगतारपाथारविराइउ, आसि नयरु न परेहिं पराइउ ॥ २ ॥ जहिं जिण-
मंदिरमंडविस्सोहहिं, मणिपुत्तलियपंति मणुखोहहिं । नगरनिरिक्खिणकउत्तिगिपत्तो, अणिमिसअच्छर नं तूरंती ॥ ३ ॥ तं पसिद्ध-
सिद्धत्थह नंदणु, नामि नंदिवद्धणु जसवद्धणु । अगणियगुणगणसिद्धि पसिद्धउ, धणकणकंचणकोडिसमिद्धउ ॥ ४ ॥ उब्भडभडवा-
रणु अनयनिवारणु जसरंजियनीसेससुरु । चारहडि पहाणउ अइवलु राणउ पालइ कुंडगामपुर ॥ ५ ॥ तासु सहोयरु आसि
कणिट्ठउ, वद्धमाणु नामिण गुणजेट्ठउ । सुरगिरि सुरअसुरिहि कयमज्जणु जणसंजणियकम्मसम्मज्जणु ॥ ६ ॥ तेण नंदिवद्धणु आ-
पुच्छिउ, निम्भु पुन्नु मह संपइ निच्छिउ । जं मायापियरिहि पहवंतिहि, नाहं समणु होमि जीवंतिहि ॥ ७ ॥ पढसु माइ पर-
लोइ पराई, पुणु संपइ ताओवि जसवाई । भाय ! करेहि चित्तु ता सज्जउं, अणुजाणह पव्वज्ज पव्वज्जउं ॥ ८ ॥ वीरह वयणु सुणिवि
एयारिसु, वज्जघाओ सिरि निवडइ जारिसु । वाहनीरनीरंधकयच्छउ, भणइ नंदिवद्धणु कयनिच्छउ ॥ ९ ॥ पंचत्तहं पत्तउ इउं
परिचत्तउ ताई भाय ! कित्ति य दियह । संपइ पइ मुक्कउ जइ धरि थक्कउ ता हियडउं फुट्टिसइ मह ॥ १० ॥ विलवंतु नंदिवद्धणु
निपइ, पुणु मणु न सामि कोमलु करेइ । मन्नाविउ वंसवरेहिं ताव, पडिखाविउ वच्छर दोन्नि जाव ॥ ११ ॥ तो ताहं वयणि
जुगदीहबाहु घरवासि वसइ पडु भावसाहु । कयवंभु अदंभु असंगसोगु, परिहरिय सव्वसावज्जजोगु ॥ १२ ॥ उवसरिय ज्ञत्ति लोगंतिपहिं

चंदनवाला-

पारणा-

सन्धिः ।

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ ३९ ॥

वयसमउ सामि विन्नत्तउ तेहिं । वियरइ ^{मणचलु} वच्छरिउ दाणु, पसरउ जाव सिर उवरि भाणु ॥ १३ ॥ मोत्तियमरगय-
माणिककअंक, मणिकंचणकं कणकिरीडचक । हयगयरहपडिकपडपडप्प, ममाणजणाहिं दिज्जइ अणप्प ॥ १४ ॥ इय तीसहिं वासिहिं
विहिं, उववासिहिं चंदप्पह सीवीयाए ^{मगओ} । अवरण्हइ गिण्हइ वइ तारुन्नइ, मगाइम दसमीहिं वउ ॥ १५ ॥ तहिं खणि
मणपज्जाउ जिणिदह, उप्पन्नउ पयपणयसुरिंदह । विहरिवि नाइसंडवणहुंतउ कुल्लगसन्निवेसिय पहु पत्तउ ॥ १६ ॥ गोवुवसग्गि
निसिहिं संताविउ, बलवंभणि पायसु पाराविउ । सहइ दुवालसवास सुदूसह, सामि उग्गउवसग्गपरीसह ॥ १७ ॥ कहिं विकराल-
तालउत्ताला, भेसहिं भीसणतणुवेयाला । कहिवि सुमत्तदंतितंतगल, दुक्कहिं चुक्कचित्तकोवग्गल ॥ १८ ॥ कत्थवि खरनहरं
कुरदुद्धर-केसरिकेसरभासुरखंधर । कत्थइ फुडफुलिंगफारफण-कुडिलकरालकालफणि उव्वण ॥ १९ ॥ जिव मेरुमहीहरु सिहर-
निरंतरु, नहु वायहिं कंपावियइ । उवसग्गपरीसहि अइसय दुसहि, धीरुतेव किं चालियइ ॥ २० ॥ वरिसि दुवालसि महि
विहरंतउ, दुसह परीसह अहियासितउ । उग्गुवसग्गिवग्गु अपमत्तउ, सामि विसालु कोसंबिहि पत्तउ ॥ २१ ॥ नवउ नियमु तहिं
लेइ जिणेसरु, एयारिसु तिहुयणपरमेसरु । रायकन्न निरु असरिसवेसिहिं, रोयंती सिरमुंडियकेसिहिं ॥ २२ ॥ गुत्तिनिहित्तनिया-
(वा)णियनीसहिं, निगडनिज्जंतिय तिहिं उववासिहिं । सुप्पकोणि कुम्मास करेविणु, घरउंबरु पयअंतर देविणु ॥ २३ ॥ भिक्खकालि
जइ टलियइ जइ जत्थइ, तो पारइ पहु अन्नह नेच्छइ । पइदिणु पविसइ सामिउ भिक्खह, दुसहपरीसह सहइ तित्तिक्खह
॥ २४ ॥ खंडखीरिखज्जूरकरंबय, विहरावहिं किवि मंडी मंडय । अवर दित्ति वरलहुय लेविणु पहु न लेइ पुणु जाइ वलेविणु ॥ २५ ॥
पइदिणु हिंदंतह दुरियदलंतह, अहियासंतह भुक्खतिस । चउमास अइच्छिय भिक्ख न इच्छिय, तणु हुई सामिहिं सुकिस ॥ २६ ॥
आसि सयाणिउ राउ रणुधुरु, समइ तंमि कोसंबिहि बंधुरु । हुंति तासु मिगावइराणी, चेडारायह धूयपहाणी ॥ २७ ॥ सिरि
तिसलादेविहिं भत्तिज्जी, सामिहिं माउलभइणि मणोज्जी । जाणिउ तीए पुरीहिं वसंतउ, आमिगाइउ घरिहिं विहरंतउ ॥ २८ ॥

चंदनवाला-

पारणा-

सन्धिः ।

३१५।

॥ ३९ ॥

निरसणु सामि तेण दुहत्तती, तज्जइ रहसि राउ रोयंती । सामिहि नियमु कोइ नहु नज्जइ, घरिघरि जाइवि झत्ति नियत्तइ ॥ २९ ॥ ता पिय ! तुज्ज रज्जि किं किज्जइ, किं विज्जाणि जाणि साहिज्जइ । जाव न सामि अभिग्गहु जाणिउ, आलु ताव तुहुं राउ सयाणिउ ॥ ३० ॥ इय वयणु सुणेविणु नरवइ दुम्मणु, हक्कारावइ जइ सुसंजम । बंदिवि ते पुच्छइ साहु सुनिच्छइ, पर-
मतवस्सिहिं जे नियमं ॥ ३१ ॥ दब्बखित्तकालिहिं अरु भाविं, कहिय अभिग्गह तेहि सभाविं । राइ कहाविय तो पुरनारिहिं, जिणु विहरावउ विविहपयारिहिं ॥ ३२ ॥ कावि नारि मंगलु गायंती, मोयग देइ नियंगु नियंती । कंसपत्ती कुम्मास वहंती, अवर विमुक्केस रोयंती ॥ ३३ ॥ कावि हु पाइहि ^१दावणि दाविय, बियरइ वासिउ भावणभाविय । अवरकरणचारी संचारहिं, नव्विर खीर देइ सहुं वारिहिं ॥ ३४ ॥ आसवारु कुंतगिकरेविणु, ^२मंडा कोवि देइ पणमेविणु । तहवि न सामिउ पाणि पसा-
रइ बलिवि जाइ नियनियमु न हारइ ॥ ३५ ॥ तउ देवि सयाणिउ सेट्ठि सवाणिउ, सत्थवाहु सच्चो वि जणु । अइदुक्खावडि-
यउ चिंता चडियउ, अच्छइ निच्चु ससोगमणु ॥ ३६ ॥ इओय—राउ सयाणिउ धाडिहिं धाविउ, नाऽऽवासइ निसि चंपहि आविउ । निययसेज्जिजऽग्गहु घोसावइ, लुंठहि लोय जासु जं भावइ ॥ ३७ ॥ एकि अंगि दहिवाहणु नट्टउ, हरि करि कंसु कोसु सउ मुट्टउ । पाविय पाइकि धारिणिराणी, अनुत्तसु वसुमइ धूय सियाणी ॥ ३८ ॥ कोसंबिहि सो पुरिसु उवेई, मह पाणप्पिय होसु भणेई । धारिणी ^३सीलकलंकु कलंती, हियडउं फुट्टिवि परभवि पत्ती ॥ ३९ ॥ पाइकु पच्छुतावु करंतउ, मरिसइ एहइ एउ सुणंतउ । महुरमहुरवयणिहिं संभासइ, जिव गयसोगबाला सा भासइ ॥ ४० ॥ अणुणितउ सारिहिं विविहपयारिहिं कोसंबिहिं सो पत्तु नरु । पणवीहिहि उड्डइ सिरि तिणु, अड्डइ जिव पावइ पर दब्बभरु ॥ ४१ ॥ अह तत्थ धणावहिं दिट्ठ सेट्ठि, सा नाइ कुसुमसरचावलट्ठि । सुकुमारगोरपत्तलसुदेह, ^४नं चलिर सुवन्नसुवन्नरेह ॥ ४२ ॥ पेक्खिवि सिट्ठि तं तत्थ पत्तु, जिव धूयहिं तिवु धारइ ममत्तु । उल्लविय ^५मोलि सा लइय तेण, नं पेह्लिउ तसु पुत्तोदण्ण ॥ ४३ ॥ नियभवणि निय सा

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तिः

॥ ४१ ॥

सेट्टिवाल, घणकुडिलकालसुपलंबवाल । पुत्तिव्व तेण अप्पिय पियाए, मूलाए निच्चु निरवच्चियाए ॥ ४४ ॥ नियगुणिहिं तीए
नीसेसलोउ, फुडु विहिउ फुरियफारप्पमोउ । हिमसीयलाए भुवणप्पसिद्ध, तिणि चंदणत्ति नवु नामु लद्धु ॥ ४५ ॥ भुवणहवि
पियारी सा जयसारी, मूलाए न सुहाइ मणि । किं कत्थइ कोसिउ होइ सुतोसिउ जइ तावइ अंबरि तरणि ॥ ४६ ॥ जा तीए
सार सोहगगेह मूला निणइ नवरूवरेह । ता चित्ति धसक्किय चितवेइ, नियभज्ज एहु नणु धणू क(ध)रेइ ॥ ४७ ॥ जइ हूय एह
किर सेट्टिधरेणि, ता हुंतु मणोरह मज्झ मरणि । जो खीरिखंडखज्जूर खाइ, खलभक्कणि तामु किं चित्तु जाइ ॥ ४८ ॥
जइ छिंदउं वाली एह वाहि, तो होइ अवसु मह मणसमाहि । सा कुणइ तामु अवमाणणाउ, अक्कोसण-तज्जण-तालणाउ
॥ ४९ ॥ सा सहइ सव्वु जिव जच्चभिच्चु, आराहइ नियज्जणणि व्व निच्चु । पुण एरिसु तं पइ तामु ज्ञाणु, विसकुंभु जेव
कयविसपिहाणु ॥ ५० ॥ अह अन्नह सो दिणि अइऊसुगु मणि उस्सूरह धणु आवियउ । दासीयणु पुच्छइ कोवि न अरुछइ
नियकज्जिहि को कहवि गउ ॥ ५१ ॥ ता चंदण चल्लिय नीरु लेवि, निय तायपाय धोएमि वेवि । पुणपुणवि तेण वारिज्जमाण,
पक्खालइ पय विणण्ण एकताण ॥ ५२ ॥ समभरि लुलंतकुंतल कलाउ, कदमि पडंतु अंबोडयाउ । सइं धरिउ धणावहि लील-
लट्ठि, पयधोय जाव बाला एकट्ठि ॥ ५३ ॥ मज्जारि जेव केणइ निलुक्क, धणभज्ज सव्वु तं नियइ चुक्क । चंडक्किय चितइ एउ दिट्ठु,
ता मज्झि कज्जु निच्छइ विणिट्ठु ॥ ५४ ॥ ता जाव जाइ घरवारि एहु, नियपुत्ति कंतु सकलंकु देहु । ता सिट्ठि पियारइ केसपासि
नियरोससहावंबोडदिसि ॥ ५५ ॥ न्हाविउ हक्कारइ सिरु मुंडावइ पाएहिं नियलइं निक्खिवइ । चारणि पइ सारइ कंबिहि मारइ
वा(र)लवारितालं दियइ ॥ ५६ ॥ तो तीए चेडि चेडाइवग्गु, निट्ठुरगिराहिं भासिउ समग्गु । जो सेट्ठि कहेसइ एहु अत्थु, सो मा-
रिसु कारिसु अह अणत्थु ॥ ५७ ॥ अह एइ सिट्ठि नहु नियइ बाल, गुणरयणमाल सियजस विसाल । हुं रमणकेलि नीसहसरीर,
सुहि सुत्ति होसइ मज्झि धीर ॥ ५८ ॥ नहु नियइ दुइज्जइ दिणिवि जाव, उक्कंठवि संवुलु सेट्ठि ताव । जणु परियणु पुच्छइ

१ नियओ सुसहावओ छोड दासि D ।

चंदनबाला-
पारणा-
सन्धिः ।

२२४

२२४

॥ ४१ ॥

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ ४२ ॥

आचरेण, नहु कहइ कोइ मूला भण ॥ ५९ ॥ चितेइ सुवाणि सहियपासि, निरु रमइ, कहिवि सा गुणहरासि । अह कहवि पत्तु वासरु चउत्थु, तो जाउ सेट्टि कोविण विहत्थु ॥ ६० ॥ आक्खुहि बालाहि तउ गुणमालहि धेरदासि धीरिम धरिवि । मूला दुब्बिट्ठउ कहइ जह ठिउ मरणि जाव अंगीकरिवि ॥ ६१ ॥ ती मणि दुक्खिउ धणु अइयारि, हणित किं मोगगराढ-पहारि । अइवेगिं गउ चारग(दु)वारि, तालं अफ्फालेइ कुठारि ॥ ६२ ॥ नियकरकमलि कओलु वहंती, ^२दुलुहुवाल विट्ठ रोयंती । तिदिवस निरसन भुक्खह भुल्ली, करि उम्मूलिय कमलिणि तुल्ली ॥ ६३ ॥ छुहियवाल तउ भोयणु चाहइ, ^३मूला थवियउं किंपि न पावइ । विट्ठ कहवि कुम्मासति लेविणु, अप्पिय सुप्पह कोणि क(ध)रेविणु ॥ ६४ ॥ धणु गउ नियलुग्घाडणकारणि, कारु हु कस्सइ सइ हक्कारणि । चंदण ते कुम्मास पलोयइ, पेइयहरु सुमरे विणु रोयइ ॥ ६५ ॥ नहु तारिसु विज्जइ अतिहि जं दिज्जइ तिहि उववासहं पारणइ । जइ तहवि अवत्थहिं पावउं दुच्छहिं तो पारावउ कोवि जइ ॥ ६६ ॥ एत्थंतरि तित्थेसरु पत्तउ, चंदणपुत्तिहिं पेल्लिज्जंतउ । तरणि तिब्बतवतेयविराइउ, कंचणु चित्तभाणु नं ताविउ ॥ ६७ ॥ जंगमु कप्परुक्खु किं आयउ, सुरगिरि अवरु एत्थु किं जायउ । कूसुमवाणु किं दिक्खसमिद्धउ, विहरइ अहव धम्मउतणु वद्धउ ॥ ६८ ॥ सी परमेसरु पेक्खि-वि चितइ, अरिरि अतिहि मइ पाविउ संपइ । कटरे मह पुत्तइ परिवाडी, पूरी अतिहि तणी राहाडी ॥ ६९ ॥ उट्ठिय पिक्खि-वि पहु धरि आऊ, उंवर बाहिरि मेल्लइ पाऊ । भणइ सवाहपवाह सुभासहि, पारहि पहु तुंहुं इय कुम्मासहिं ॥ ७० ॥ पहु एउ सुणेविणु नियमु सरेविणु दब्बाईहिं महग्घविउ । नियपाणि पसारइ अंजलि धारइ सा विहरावइ सुप्पिकिउ ॥ ७१ ॥ पारगामिपारणयमहूसवि, सपरिवारि संपत्तइ वासवि । बाहिं देवदुंदुहि आणंदिय, वरिसहिं कुसुमसमूहसुगंधिय ॥ ७२ ॥ रयण कणयकंकणमणिहारा, वरिसहिं तक्खणि ते वसुहारा । धरिधरि तोरणवंदुरवालिहिं, किज्जहिं चेलुक्खेव कवालिहिं ॥ ७३ ॥ बपु-रि सुदाणु सुदाणुघोसहिं, नच्चिरसुरसमूहजणु तोसहिं । सिरि सिररुहभरुवालह जाऊ, सरलु तरलु नं मोरकलाऊ ॥ ७४ ॥

२ दुलुहुल D । ३ मूला य विनु किंपि नवि पावइ D ।

चंदनबाला-
पारणा-
सन्धिः ।

॥ ४२ ॥

अन्तर्गतः

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ ४३ ॥

देवी
(1102)

नियलविलीणविलीणारीसहिं, मणिमयनेउरपाएहिं दीसहिं । पहिरिय पंचरंगपडिकप्पड-पट्टहीर नवरंगमहुम्भड ॥ ७५ ॥ मर-
गयमाणिकिहिं मोत्तियचकिहिं, पउमरायविहुमदलिहिं । समलंकियभूसण अवगयदूसण, पहिरिय अंगिहिं उज्जलिहिं ॥ ७६ ॥
सिंधुरखंधराहिं आरूढउ, राउ सयाणित नीइ अमूढउ । देवि मिगावइ सहिं संपत्तउ, रायत्थाण जणोवि पहुत्तउ ॥ ७७ ॥ तहिं
अन्नेवि पत्त तंबोलिय-सालिय-हालिय-नालिय-मालिय । जोहारेविणु विहुणियमाऊ, चंदणवाल सिराहइ राऊ ॥ ७८ ॥ सुंदरि
सुंदरु जम्मु तुहारउ, नामुक्कित्तणु तुह गुणकारउ । तुहुपरि तियसिहिं तसु सलहिज्जइ, जगधवलहरु जेण धवलज्जइ ॥ ७९ ॥
पइ पाराविउ वीरजिणेसरु, अन्नहिं कसुवि न एत्तिउ गुणभरु । किं मायंगह धरि करि बज्जइ, रंकह कामधेणु किं दुज्जइ ॥ ८० ॥
एवहिं पइ खालिउ महिलह टालिउ थीकलंकु नहु संघडइ । चंदणह महामइ देवि मिगावइ इय भणेवि पाइहिं पडइ ॥ ८१ ॥
निवु वसुहारहिं सत्तण लगउ, तउ सक्केण निरक्खिउ थक्कउ । धणु जसु कासुवि चंदण अप्पइ, लहइसु एत्थु न अन्नसु पहुप्पइ
॥ ८२ ॥ ताउ धणावहु सो धणसामिउ, तेण तीए तसु चेव पणामिउ । नरनाहेण वि तसु अणुजाणिउ, घरअब्भितरि सेट्ठि
पराणिउ ॥ ८३ ॥ संपुल्ल(णु)नामि महल्लउ आसी, आविउ देवि मिगावइ पासी । चंदणवाल तत्थ सो पेक्खिउ, पायपडिउ रोयइ
उलक्खिउ ॥ ८४ ॥ कहइ मिगावइ भणिउसु तक्खणि, एह रायदहिवाहणनंदणि वसुमइ त्ति निरधारिणि जाई, जाणिउं चंपाभं-
गिहिं इहाई ॥ ८५ ॥ तो देवि नियंती भणइ रुयंती भाइणिज्जि तुहं होसि महु । वच्छे ! आलिंगसु मइ निव्वावसु इय आलिंगइ
सा सुबहु ॥ ८६ ॥ कयजोहारु रायउ सुरराइं, भणिउ निसुणि मह सासणु काइं । बाल नेहि नियगेहि नरेसर ! पालहिं केवि
मास सुहनिम्बर ॥ ८७ ॥ वीरह नाणि जाइ उक्कोसइ, सिस्सिणि पढमपवत्तिणि होसइ । करिहिं चडाविउ चंदण तक्खणि,
नीय नरेसरि नियमंदिरि खाणी ॥ ८८ ॥ गयउ सक्कु धवलहरि धरेविणु, चंदण देवदूसवर देविणु । कन्नतेउरमज्झि रमंती, अ-
च्छइ जिणकेवलु पडिखंती ॥ ८९ ॥ गामागरनगरिहिं विहरंतउ, जंभियगामि सामि संपत्तउ । उजुवालियनइतीरि जु साल्ल, तसु
तलि ठिउ तवच्छट्ट विसाल्ल ॥ ९० ॥ अह वरिसि दुवालसि गयइ अणालसि छहिं मासिहिं पक्खगलिहिं । सियदसमिविसा-

चंदनवाला-

पारणा-

सन्धिः ।

पञ्चमः ॥

॥ ४३ ॥

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ ४४ ॥

५२३३५३५

हह तिहुयणनाहह नाणु जाउ झामियकलिहिं ॥ ९१ ॥ मिलियबत्तीसतियसेस चालियाऽऽसणा, महिम नाणस्स तस्साऽऽवहंति
क्खणा । अह समवसरणु किरणावलीमालि(राइ)यं, रयण-तवणिज्ज-रूपेहिं उप्पाइयं ॥ ९२ ॥ तत्थ तित्थेसु सोहंत सीहासणो, खणु
समासीण होऊण चउराणणो । पत्तु तत्तोवि पावाए पावणगुणो, तत्थ तित्थं समत्थेइ चउहा जिणो ॥ ९३ ॥ ठाविया ताव एका-
रसुवभडगुणा, गणहरा गोयमाई तहा नवगणा । तियसनाहेण तत्थाणिया चंदणा, दिक्खिया मयहरी ठाविया सामिणा ॥ ९४ ॥
पुण वि विहरइ महिं नाहु मंडंतउ, भविय कमलाई भाणुव्व भासंतउ । खाइयं दंसणं सेणिउ पाविउ, तित्थनामं महत्थं समत्था-
विउ ॥ ९५ ॥ सिद्धत्थह नंदणु भवनिक्कंदणु केसरिलंछणलंछियउ । चउदह जइ सहसह सामिउ, सुजसह देउ देउ मह वंछियउ
॥ ९६ ॥ पाडिफड्डिं पसिड्डिं च सड्डिं तए, देव कुव्वंतु गोसालु गंजिउ जए । मज्झिमं पत्तु पावापुरि अप्पणो, जाणिऊणं च
निव्वाणु निस्समगुणो ॥ ९७ ॥ चरमु निस्समु समोसरणु सुविराइयं, सुंकसालाए पावाए आपूरियं । तीसवासाइं तुममासि
गिहवासिरो, बारसइं(द्धं च) छउमत्थवत्थाधरो ॥ ९८ ॥ तीसऊणाइं ताइं तए धारियं, तित्थु सुपसत्थु सव्वत्थ वित्थारियं । सामि
सव्वाउ बाहत्तरी तेनियं, सत्तहत्थप्पमाणेण निव्वाहियं ॥ ९९ ॥ जक्खु पच्चक्खु कयरक्खु तुह सासणे, आसि मायंगु नामेण
गयदूसणे । सम्महिद्वीण साहेज्जकज्जे रया, देवया तुज्झ तित्थंमि सिद्धाइया ॥ १०० ॥ सिरितिसलानंदणु कणयच्छवितणु पज्जंका-
सणसंठियउ । कत्तियमावस्सहि साइहिं गोसहिं एक्को चिय निव्वाणि गउ ॥ १०१ ॥ इति चंदनवालापारणसन्धिः समाप्तः ॥

साम्प्रतं तपःकर्मेव क्षमाऽपि भगवच्चरितावलोकनेन कर्तव्येत्याह—

जइ ता तिलोयनाहौ, विसहइ बहुयाइं असरिसजणस्स । इय जीयंतकराई एस खमा सव्वसाहूणं ॥ ४ ॥

यदि तावत् त्रिलोकनाथो भगवान् महावीरो युगादिजिनस्य निरुपसर्गं विद्वत्त्वात् रणसीहमहाराजस्यापि श्रीमहावीरस्यैव सुप्र-
तीतत्वात् । बहूनि नानाप्रकाराणि कदर्थनानीति गम्यते । नीचस्यापि जनस्य सम्बन्धिनि नीचकृतकदर्थनानामुत्तमानामतीव दुर्विष-

चंदनवाला-

पारणा-

सन्धिः ।

५२३३५

॥ ४४ ॥

हत्वात् इतीति संगमचक्राभिघातप्रकारेण जीवितव्यस्यापि पर्यन्तकारिणि विषहते-क्षमते, तदा सर्वैरपि साधुभिरपैव क्षमाकार्या ॥४॥

यथा—“सूतां वाचमसूयको विषमुचं तस्मिन्न खिद्यामहे, सूक्तिं कर्णसुधां व्यनक्तु सुजनस्तस्मिन्न मोदामहे ।

या यस्य प्रकृतिः सुतां वितनुतां किं नस्तया चिन्तया, कुर्मस्तत्किल कर्मजन्मनिगडच्छेदाय यत्कल्पते ॥१॥”

ननु रणसीहराजस्योपदिश्यमानत्वात् कथम् “एस खमा सच्च साहूण” मित्युक्तं?, उच्यते-तस्यापि दीक्षिष्यमाणत्वेन तदशा-
ऽपेक्षया तत्पुरस्कारेणान्येषां चोपदिश्यमानत्वाददोषः । उपसर्गेषु निष्प्रकम्पतां परमेश्वरद्वारेणैव दर्शयति—

न चङ्जइ चालेउं महइ महावद्धमाणजिणचंदो । उपसर्गसहस्सेहिं वि मेरु जह वायगुंजाहिं ॥ ५ ॥

न शक्यते कम्पयितुं—ध्यानाच्छयावयितुं दिव्यमानुषाद्युपसर्गसहस्रैर्महावर्द्धमानजिनचन्द्र इति सम्बन्धः । हेतुद्वारेण विशेषणमाह—
महति फले मोक्षलक्षणे यतः सततमभ्युद्यत इति वाक्यशेषः । तथा च “क्षितितलशयनं वा प्रान्तमैक्षासनं वा, सहजपरिभवो वा
नीचदुर्भाषितं वा । महति फलविशेषे नित्यमभ्युद्यतानां, न मनसि न शरीरे खेदमुत्पादयन्ति ॥ १ ॥” यद्वा—महातिमहान्
महै-ज्ञानदर्शनचारित्र्योत्सवैरतिमहान् स चासौ वर्द्धमानश्च । अथवा महोत्सवैरेवोत्सवैरतिमहाः प्रकृष्टतेजोयुक्तः । दृष्टान्तमाह—मेरुर्यथा
वातगुञ्जामिः सशब्दवातोत्कलिकाभिश्चालयितुं न शक्यते । श्रीवर्द्धमानस्वामिवत् शेषसाधुभिरप्युपसर्गेषु निष्प्रकम्पैर्भाव्यमिति भावः
॥ ५ ॥ अधुना गणधरोद्देशेन विनयोपदेशमाह—

भदो विणीयविणओ, पढमगणहरो समत्तसुअनाणी । जाणंतो वि तमत्थं, विम्हियहियओ सुणइ सच्चं ॥६॥

प्रथमगणधरः खल्विन्द्रभूतिः समाप्तश्रुतज्ञानित्वात्सम्पूर्णश्रुतकेवलित्वाज्ज्ञानन्नपि तं जगदीशेन देश्यमानमर्थं विस्मितमना
शृणोति । यतो भद्रः-कल्याणसौख्यवान् ‘भदि’ कल्याणे सौख्ये चेति वचनात् । विनीतविनयश्च सदैवाभ्यस्त बाह्याभ्यन्तरभक्ति-
रेवं शेषसाध्वादिभिरपि गुरोर्वचः श्रोतव्यम् ॥ ६ ॥ लौकिकदृष्टान्तेनाप्यदः स्पष्टयति—

जं आणवेइ राया, पणइओ तं सिरेण इच्छंति । इय गुरुजणमुहभणियं कयंजलिउडेहिं सोयव्वं ॥ ७ ॥

‘जं आणवेइ’ यदाज्ञापयति राजा तत्प्रकृतयो-लौकिकाः शिरसा प्रतीच्छन्त्यभ्युपगच्छन्ति इत्यनेनैवोक्तप्रकारेण गुरुजनेन स्वमुखेन भणितं कृताञ्जलिपुटै-र्योजितकरकुङ्कुमलैः श्रोतव्यम् ॥ ७ ॥ गुरोरेवं विनयेन वचः श्रवणदृष्टान्तैः प्राधान्यकारणमाह—

जह सुरगणाण इंदो, गहगणतारागणाण जह चंदो । जह य पयाण नरिंदो, गणस्सवि गुरु तहाणंदो ॥ ८ ॥

यथा सुरगणानामिन्द्रः प्रधानं यथा वा अङ्गारकादिमहगणस्य शेषस्य च तारागणस्य नक्षत्रादिज्योतिश्चक्रस्य चन्द्रः प्रधानं यथा च प्रजानां नरेन्द्रस्तथा साधुसमुहस्यापि गुरुः-प्रधानम् । हेतुद्वारेण विशेषणमाह—आनन्दो यतः आनन्दयतीत्यानन्द आनन्दकः सन्नायकत्वादाह्लादक इत्यर्थः ॥ ८ ॥ एवमपि जन्मपर्यायाभ्यां लघुतरं गुरुं कश्चिन्मुग्धः परिभवेत्तदनुशारितं दृष्टान्तेनाचष्टे—

बालोत्ति महीपालो, न पया परिह्वइ एस गुरुउवमा । जं वा पुरओ काउं, विहरंति मुणी तहा सो वि ॥ ९ ॥

‘बालोत्ति’—बालोऽयमिति कृत्वा महीपालं न प्रजा परिभवति पदप्रतिष्ठाया ज्येष्ठत्वात् ‘महिपालोत्ति’ द्वितीयास्थाने प्रथमा, प्राकृते विभक्तीनां व्यत्ययात् । एषा गुरोरुपमा । गुरुमपि तत एव न कश्चित् बालत्वात्परिभवेत् । आस्तां तावदाचार्यो यं वा सामान्यसाधुमपि गीतार्थतया प्रदीपकल्पं पुरतः कृत्वा गुरुत्वेन गृहीत्वा विहरन्ति मुनयः सोऽपि तथा गुरुरिव महीपाल-वद्वा तैर्न परिभवनीयः ॥ ९ ॥ शिष्याणामुपदेशं दत्त्वा गुरोरुपदेशमाह—

पडिरुवो तेयस्सी जुगण्णहाणागमो महुरवको । गंभीरो धीमंतो उवएसपरो य आयरिओ ॥ १० ॥

अपरिस्सावी सोमो संगहसोळो अभिग्गहमई य । अविकत्थणो अचवलो पसंतहियओ गुरु होइ ॥ ११ ॥

‘पडिरुवो’—प्रतिनियतं विशिष्टाऽवयवरचनया रूपं यस्य स प्रतिरूपः-प्रतिविभक्ताङ्गः, तेजस्वी-दीप्तिमान्, युगं-वर्त्तमानः कालस्तस्मिन् प्रधानं शेषजनापेक्षयोत्कृष्टो बहुत्वादागमः श्रुतं यस्यासौ युगप्रधानागमः, मधुरवाक्यः, पेशलवचनः गम्भीरोऽ

तुच्छ, -परैरलुधु मध्य इत्यर्थः । धृतिमान्-निष्प्रकम्पचित्तः उपदेशपरश्च सद्वचनैर्मार्गप्रवर्तक आचार्यो भवति ॥ १० ॥ 'अपरिस्तावि' तथा अप्रतिश्रावी-परकथितात्मगुह्यप्रलापप्रतिश्रवणशीलः । सौम्यो-मूर्तिमात्रेणैवाह्लादसम्पादकः । संग्रहशीलः-शिष्यादियोग्यवस्त्रपात्राद्यादानतत्परस्तथाविधस्य गणवृद्धिहेतुत्वात् । अभिग्रहेषु मतिस्तद्ग्रहणग्राहणपरिणामो यस्यासावभिग्रहमतिकः । अविकल्थनो-मितभाषी अनात्मश्चाधपरो वा । अचपलः-स्थिरस्वभावः प्रशान्तहृदयः-क्रोधाद्यस्पृष्टचित्तः । एवम्भूतैर्गुणैर्युक्तः आचार्यो गुरुर्भवति । तदुक्तम्—

“ प्राज्ञः प्राप्तसमस्तशास्त्रहृदयः प्रव्यक्तलोकस्थितिः, प्रास्ताशः प्रतिभापरः प्रशमवान् प्रागेव दृष्टोत्तरः ।

प्रायः प्रश्रसहः प्रभुः परहिताधार्यो पराऽनिन्दया ब्रूयाद्धर्मकथां गणी गुणनिधिः प्रस्पष्टमिष्टाक्षरः ॥ १॥ ”

गाथाद्वयं चैतत् षट्त्रिंशतः सूरिगुणानामुपलक्षणम् । तथा चैवमेते प्रवचने प्रोच्यन्ते—

“ आचारार्हं अदृष्टं तद् चैव य दसविहो उद्विग्नकपो । बारस तव छावस्सगस्स व, सूरिगुणा हुंति छत्तीसं ॥ १ ॥

आचेलक्कुदेसिय, सेज्जायररायपिंडकिइक्कम्मे । वयजेट्टुपडिक्कमणे, मासं पज्जोसवणकप्पे ति ॥ २ ॥

दशधा कल्पः । शेषं सुगमम् । यद्वा—

सम्मत्तनाणचरणा, पत्तेयं अट्ट अट्ट भेइल्ला । बारसभेयो अ तवो, सूरिगुणा हुंति छत्तीसं ॥ ३ ॥

अथवा—अट्टविहा गणिसंपय, चउग्गुणा नवरि हुंति वत्तीसं । विणओ य चउग्गेओ छत्तीसगुणा इमे गुरुणो ॥ ४ ॥

१ आचार्ये-२ सुय-३ सरीरे, ४ वयणे ५ वायण-६ मई ७ पओगमई । एण्णु संपया खलु, अट्टमिया संगहपरिन्ना ॥ ५ ॥ ”

१ तत्राचारसम्पत्तावदित्यंचतुर्द्धा—१ संयमध्रुवयुक्तता २ असम्प्रग्रहता ३ अनियतवृत्तित्ता ४ धृद्धशीलता ।

२ श्रुतसम्पत्—१ बहुश्रुतता २ परिचितसूत्रता ३ विचित्रसूत्रता ४ घोषादिविशुद्धिसम्पन्नता ।

३ शरीरसम्पत्—१ आरोहपरिणाहयुक्तता २ अनवद्याङ्गता ३ परिपूर्णन्द्रियता ४ स्थिरसंहननता ।

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ ४८ ॥

४ वचनसम्पत्—१ आदेयवचनता २ मधुरवचनता ३ अनिश्चितवचनता ४ असन्दिग्धवचनता ।

५ वाचनासम्पत्—१ विदित्वोद्देशनम् २ विदित्वा समुद्देशनम् ३ परिनिर्वाप्यवचनता ४ अर्थनिर्यापणा ।

६ मतिसम्पत्—अवग्रह २ ईहा ३ अवायो ४ धारणा ।

७ प्रयोगमतिसम्पत्—१ आत्म-२ पुरुष-३ क्षेत्र-४ वस्तूनां परिज्ञानम् ।

८ संग्रहपरिज्ञासम्पत्—१ दुर्बल-ग्लान-बहुयतिजननिर्वाहयोग्यक्षेत्रग्रहणलक्षणा प्रथमा, २ निषद्या-मालिन्यपरिहारपीठफल-कोत्पादनात्मिका द्वितीया, ३ यथासमयमेव स्वाध्याय-प्रत्युपेक्षणा-भिक्षाटनोपधिसमुत्पादनात्मिका तृतीया, ४ प्रव्राजकाध्यापकरत्नाधिकप्रभृतीनां उपधिवहनविश्रामणाभ्युत्थानदण्डकोपादानरूपा चतुर्थी ।

विनयश्चतुर्धा—१ आचारविनयः २ श्रुतविनयो ३ विक्षेपणाविनयो ४ दोषनिर्घातनाविनयश्चेत्येवं नव चतुष्काः षट्त्रिंशत् ।

एवं वा—“ १ देस-२ कुल-३ जाह-४ रूवे, ५ संघयणे ६ धिइजुओ ७ अणासंसी । ८ अविकत्थणो ९ अमाई, १० थिरपरिवाडी ११ गहियवको ॥ १ ॥ (अं १०००)

१२ जियपरिसो १३ जियनिदो, १४ मज्झत्थो १५ देस-१६ काल-१७ भावन्नू । १८ आसन्नलद्धपइभो १९ नाणाविहदेस-भासन्नू ॥ २ ॥

२०-२४ पंचविहे आयारे, जुत्तो २५ सुत्तत्थ-तदुभयविहिन्नू । २६ आहारण-२७ हेउ-२८ कारण-२९ नयनिउणो ३० गाहणाकुसलो ॥ ३ ॥

३१ ससमय परसमयविऊ, ३२ गंमीरो ३३ दित्तिमं ३४ सिवो ३५ सोमो । ३६ गुणसयकलिओ, जुत्तो पवयणसारं परिकहेउं ॥ ४ ॥

आचार्याष्ट-
सम्पत् ।

॥ ४८ ॥

एतेषामुपयोगद्वारेण किञ्चिद्व्याख्या—१ आर्यदेशोत्पन्नः सुखावबोधवाक्यो भवति । २ पैतृकं कुलं-विशिष्टकुलोद्भवो यथोक्ति-
प्रभारवहने न श्राम्यति । मातृकीजातिसुसम्पन्नो विनयान्वितो भवति । ४ रूपवानादेयवाक्यो भवति । ५ दृढसंहननो व्याख्यान-
तपोनुष्ठानादिषु न खेदं याति । ६ धृतियुक्तः—कथञ्चिद्व्यसनोत्पातादौ न दैन्यवान् भवति । ७ अनाशंसी-श्रोतृभ्यो न वस्त्राशा-
काङ्क्षति । ८ अविकल्थनो-बहुभाषी आत्मश्लाघापरो वा न भवति । ९ अमायी-न शाठ्येन शिष्यान्वाहयति । १० स्थिरपरि-
पाटिः-स्थिरपरिचितग्रन्थस्य सूत्रं न गलति । ११ गृहीतवाक्यः-अप्रतिघातनीयवचनो भवति । १२ जितपरिषत्-परवादक्षोभ्यो
भवति । १३ जितनिद्रो-अप्रमत्तत्वाद्वाख्यादौ प्रयतते, प्रकामनिकामशायिनश्च शिष्यान् शिक्षयति । १४ मध्यस्थ-संवादको भवति ।
१५-१६-१७ देश-काल-भावज्ञो-देशादिगुणानवबुध्य यथायोगं विहरति, हृदयंगमां च देशानां करोति । १८ आसन्नलब्धप्रतिभो-
जात्युत्तरादिना गृहीतो प्रत्युत्तरदानसमर्थो भवति । १९ नानाविधदेशभाषाविधिज्ञो-नानादेशजविनेयप्रत्यायनसमर्थो भवति । २०
ज्ञानाचार-२१ दर्शनाचार-२२ चारित्र्याचार-२४ तपाचार-२४ वीर्याचार-रूपपञ्चविधाचारयुक्तः श्रद्धेयवचनो भवति । २५
सूत्रार्थोभयज्ञः-सम्यगुत्सर्गापवादप्ररूपको भवति । २६ उदाहरण-२७ हेतु-२८ कारण-२९ नयनिपुणस्तद्गम्यान् भावान् सम्य-
क्प्ररूपयति नाऽऽगममात्रमेव शरणीकरोति, तत्रोदाहरणानि बह्वयादिसिद्धौ महानसादयो दृष्टान्ताः, हेतवो ज्ञापका धूमवत्त्वादयः
कारणान्युत्पादकानि परिणाम्यादीनि कुम्भादेर्मृत्पिण्डादिवत्, नया-नैगमादयः । ३० ग्राहणाकुशलः-शिष्यान्कुशाग्रमतीनप्यनेकधा
ग्राहयति । ३१ स्वसमयपरसमयवित्-सुखं परमताक्षेपद्वारेण स्वसमयं प्ररूपयति । ३२ गम्भीरो-महत्यपि कार्ये निर्वाहिते नोत्कर्ष-
मुद्वहति । ३३ दीप्तिमान् दृष्टोऽपि परवादिनां क्षोभमुत्पादयति । ३४ शिवो-मारिरोगाद्युपद्रवविघातकृद्भवति । ३५ सौम्यः-प्रशान्त-
दृष्टितया सकलजनप्रीत्युत्पादको भवति । ३६ इत्यम्भूत एव शेषैरपि गुणशतैः कलितः सन् प्रवचनसारमागमरहस्यं परिकथयितुं
युक्तः-समर्थो भवति ॥ ११ ॥ केन कारणेन गुरोरियन्तो गुणा वीक्षणीया इत्याह—

कइयावि जिणवरिंदा, पत्ता अयरामरं पंहं दाउं । आयरिण्हिं पवयणं, धारिज्जइ संपयं सयलं ॥ १२ ॥

कदापि कोऽपि कालो भविष्यति जिनवरेन्द्राः सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्रात्मकं मार्गं भव्येभ्यो दत्त्वा अजरामरं-मोक्षं प्राप्तवास्तवस्त-
काले तदनुभावादेव तीर्थं भर्यादया वर्त्तत एव । साम्प्रतमाचार्यैस्तद्धार्यते समस्तमपि ततस्तेषामेतावन्तो गुणा गवेषणीया एव । तद्र-
हितैस्तैः प्रवचनधारणस्य कर्तुमशक्यत्वात् ॥ १२ ॥ शिष्याणां गुरुविनयमुपदिश्य गुरोश्च विनयार्हस्य गुणान् व्याख्याय त्रतिनीनां
विनयोपदेशमाह—

अणुगम्मई भगवइ, रायसुयज्जा सहस्सविंदेहिं । तहवि न करेइ माणं, परियच्छइ तं तहा नूणं ॥ १३ ॥

दिणदिविखयस्स दमगस्स, अभिमुहा अज्जचंदणा अज्जा । नेच्छइ आसणगहणं, सो विणओ सव्वअज्जाणं ॥ १४ ॥

कथानके कथिते स्वयमेव गाथार्थः प्रकाशित इति तदेव तावदुच्यते—

कंचीपुरीए सेडुवगनामगो आसि कोइ कुलपुत्तो । सो नियअमुहदारिहदूमिओ निग्गओ तत्तो ॥ १ ॥ परियडमाणो महिमं-
डलंमि कोसंविमागओ दुहिओ । रायपहे पेच्छइ गच्छमाणियं चंदणाअज्जं ॥ २ ॥ कुसुमसिलीमुहमहुमासं-मज्जमयलंछणपरिह-
रंती । तहवि सुमणोभिरामा-वसंतलच्छि व्व जा सहइ ॥ ३ ॥ पसरंतपाणिओघागयकलहंसा महोदयारंभा । सुनिविडमेहा पाउस-
सिरिव्व जा तहवि निप्पंका ॥ ४ ॥ विमलगयणासजोई खरतवणाहायसारयसिरि व्व । परमहिमसीयले सा हेमंतसिरि व्व
रेहंती ॥ ५ ॥ सामंतमंतिनरनाह-सेट्ठि सत्थाहधूय बहूयाहिं । बहुयाहिं साहुणीहिं पए पए अणुगमिज्जंती ॥ ६ ॥ सल्लहिज्जंती
सयलेहिं पुहइपालप्पहाणलोएहिं । सेडुवगेण सकोजगमणेण पुट्ठो नरो एगो ॥ ७ ॥ का एसा गयकेसा सुहलेसा सरसइव्व
सियवेसा । तेणुत्तं दहिवाहण-रायसुया सिस्सिणी पढमा ॥ ८ ॥ सामिस्स सामिणी साहुणीण सव्वाण तेण चेव कया । चंदण-
बाला चंदणसीयल सुरही सहावेण ॥ ९ ॥ तो तदणुमगलमगो स गओ सुत्थियगुरुण वसहीए । अभिवंदिओवविट्ठो, पुट्ठो सूरिहिं

मुणियगुणं ॥ १० ॥ हे वच्छ ! अम्ह पासे, पत्तोसि पओयणेण केण तुमं । विम्हयपमोयधम्माइ कारणं कहइ सेडुवगो ॥ ११ ॥
वसहीए चंदणाए गयाए परमन्नभोयणे दिन्ने । चित्तइ स पुत्तकारुत्त-नीरजलही अहो एए ॥ १२ ॥ पढमाऽऽलवणं पढमोवयारसा-
रत्तमायरो गुणिसु । अइदुहियदीणकरुणा-पसाहणं पुरिसरयणाणं ॥ १३ ॥

“ आधिक्क्याधिक्क्यथननिधनाद्युद्यदुद्दामदैन्यान्, जन्तून् मन्तून्मिषितविषमानक्षमान् वीक्ष्य साक्षात् ।

सत्कारुण्यप्रसरसरसा द्राक् सतां चित्तवृत्तिर्येषामेषा भवति भुवि ते कस्य न स्युर्नमस्याः ॥ १४ ॥ ”

कोहं वो(बो)डषडोविव, मायंगीए कहिं इमे पटुणो । तीए वि वंदणिज्जा, अज्जाए कुणंति इ(ह)य करुणं ॥ १५ ॥ ता नियदुक्किय-
पव्वय पविं व पव्वज्जमज्ज सज्जेमि । अह तक्खणेण दिक्खा, सिक्खा य गुरुहिं से दिन्ना ॥ १६ ॥ सूरिहिं थिरीकरणाय, पेसिओ
चंदणज्जवसहीए । गीयत्थसाहुसहिओ स तीए अब्भुट्ठिओ दूरा ॥ १७ ॥ सपरीवारा सम्मुहमुवागया उचियमासणं दिन्नं । तंमि
निसन्नेहिं दिन्नंतीए वि तमिच्छइ न एसा ॥ १८ ॥ पुच्छइ आगमणपओयणं च जाणूहिं संठिया पुरओ । रइयकरंजलिकोसा
चित्तइ सो जयइ जिणधम्मो ॥ १९ ॥ संजमजत्तावुत्तंतत्तमुवलम्भिउं अहं तुम्ह । पुज्जेहिं पेसिओ इह महासमाही य संजाया
॥ २० ॥ थिरचित्तो दढधम्मो, होऊणं निग्गओ स वसहीए । इय अज्जाहिं वि अज्जाहिं विणयवित्ती कुणयेव्वा ॥ २१ ॥ गाथा-
र्थस्तु—अनुगम्यते भगवती राजसुता आर्यचन्दनाऽऽर्यलोकानाम् । वृन्दसहस्रैस्तथापि मानमहंकारं न करोति ॥ २२ ॥ यथा राज-
सुताऽहं सर्वाऽऽर्यावर्या च कथं द्रमकस्याभ्युत्थानादि करोमीति, यतः पर्यवस्यति—जानीते तत्तथा नूनं निश्चितं यथेदं गुणानां माहा-
त्म्यं न ममेति ‘ दिनेत्यादि ’ स्पष्टम् ॥ १३-१४ ॥ ततः किं स्थितमित्याह—

वरिससय दिक्खयाए, अज्जाए अज्जदिक्खिओ साहू । अभिगमण-चंदण-नमंसणेण विणएण सो पुज्जो ॥ १५ ॥

धम्मो पुरिसण्यभवो, पुरिसवरदेसिओ पुरिसजिड्डो । लोएवि पहू पुरिसो, किं पुण लोगुत्तमे धम्मे ॥ १६ ॥

संवाहणस्स रत्नो, तइया वाणारसीए नयरीए । कण्णासहस्समहिंयं आसी किर रुववंतीणं ॥ १७ ॥

तहवि य सा रायसिरि, उल्लंती न ताइया ताहिं । उयरट्टिण्ण एकेण, ताइया अंगवीरेण ॥ १८ ॥

‘वरिससय’ गाथा स्पष्टा । नवरमभिगमनमागच्छत आभिमुख्येन गमनं वन्दनं-गुणस्तवो ‘वन्दे’स्तुत्यर्थत्वात् । नमस्यनं द्वादशावर्तसत्यापनादिना प्रह्वीभवनम् ॥ १५ ॥ किमित्येवं साधुः साध्वीनां पूज्य इत्याह—“धम्मो” गाथा । दुर्गतिप्रसृतान् जन्तून्, यस्मात् धारयते ततः । “धत्ते चैतान् शुभे स्थाने तस्माद्धर्म इति स्मृतः ।” स श्रुतचारित्रात्मको गणधरेभ्यः पुरुषेभ्यः एव प्रभवति, तैः सूत्रस्य सूत्रितत्वात् चारित्रस्यापि श्रुतेनैव प्रतिपादितत्वात् पुरुषवरैस्तीर्थकृद्भिर्देवैः शितोऽर्थतः कथितः । पुरुषज्येष्ठः पुरुषोत्तम इत्यर्थः । लोकेऽपीत्यादिना स्पष्टम् ॥ १६ ॥ अत्रार्थकथानकमाह—“संवाहणस्स” गाथा । “तहवि य” गाथा ।

वाणारसीए संवाहणस्स रत्नो अहेसि दुहियाणं । अहियं सहस्समन्भुयरुवपराभूयरंभाणं ॥ १ ॥ एगाए गुठिविणीए देवी(पत्नी)ए उवरओ महीनाहो । आरद्धा रज्जसिरी घेतु अवरेहिं राईहिं ॥ २ ॥ नेमिन्तिण्ण तत्तो निवारिया ते न भइमेयं भे । उदरे देवीए जमत्थि अंगओ अंगवीरो त्ति ॥ ३ ॥ तप्पुन्नपभावाओ, पराभवं पाउणिस्सह अवस्सं । रहिण्णु तेसु रज्जं, सविसेसं कुणइ गच्चो वि ॥ ४ ॥ एतदनुसारेण गाथाद्वयस्यार्थः सुगमः । उल्लंती-विनष्यन्तीत्यर्थः ॥ १८ ॥

महिलाण सुवहुयाणवि, मज्झाओ इह समत्थघरसारो । रायपुरिसेहिं निज्जइ, जणेवि पुरिसो जहिं नत्थि ॥ १९ ॥

किं परजणबहुजाणावणाहिं वरमप्पसक्खियं सुकयं । इय भरहचक्कवट्ठी, पसन्नचंदो य दिट्ठंता ॥ २० ॥

तथा—“महिलाण” गाथा ॥ १९ ॥ यथाऽयं धर्मो लौकिकदृष्टान्तैः पुरुषप्रधानः प्रोक्तस्तथा ये तु तीव्रतपस्यादिना जनो रञ्जयितुं शक्यते स एव धर्मो भवेदिति चिन्तयतः प्रत्याह—“किं पर” गाथा किं परजनस्य बह्वीभिर्जापनामी रञ्जनाभिरात्म-साक्षिकमेव प्रत्यायितसूचितमेव सुकृतं प्रधानं । इह भरतश्चक्रवर्ती प्रसन्नचन्द्रश्च नरेन्द्रौ दृष्टान्तौ ॥ २० ॥

इह हि परकज्जलग्नेह दसादाहपूरियपयासे । सिरिरिसहनाहदीवे देवे निव्वाणपत्तमि ॥ १॥ तिदिवं तिदिवेसोविव, अखंडच्छक्खंडमंडियं
भरहं । सिरिभरहचक्खट्टी, पालइ लालियपयावगो ॥ २॥ उवमुंजइ सज्जियसारफारसिगारहावभावाहिं । चउसट्टिसहस्सेहिं तरुणीहिं
समं विसयसोक्खं ॥ ३ ॥ हरियंदणंगारगो देवंगनिवत्थवत्थवित्थारो । कडयकडिसुत्तकुंडलकेऊरकिरीडलंकारो ॥ ४ ॥ इय विर-
इयसिगारो आयंसचरंमि विमलफलिहमए । पविसइ सरीरसोहादंसणकजेण स कयावि ॥ ५ ॥ वारंवारं जा अंगमंगमिक्खेइ
मुहिया ताव । गलिया अंगुलिकिसलाओ सा विसोहा तओ जाया ॥ ६ ॥ ववगयसोहं तं पासिऊण सव्वंगसंगि आभरणं । मुक्कं
साहावियरुवदंसणत्थं महीविइणा ॥ ७ ॥ ता तक्खणेण पेक्खइ पउत्थमुपसत्थसोहसंभारं । ससरीरं अंबरमंडलं व गयतारतार-
गणं ॥ ८ ॥ कमलायरं व अहवा विल्लूणनीसेससारतामरसं । सिररज्जुबद्धचम्मावणद्धकीकससमूहमयं ॥ ९ ॥ चिंतइ गुरुसंवेगो
उल्लसियउदग्गवग्गु वेरगो । हा किमसारस्स सरीरयस्स न मए कयमिमस्स ॥ १० ॥ कालागुरु-कत्थूरी-कुंकुम-घणसार-गंधसारेहिं ।
वरवसणाभरणेहिं य तहावि पगई अइअसारा ॥ ११ ॥ पिउवण कीलोदर-दाहदूसिओ भूसिओ वि सव्वंगं । जह नियपगई
परिहरइ, नेव तह एस हयदेहो ॥ १२ ॥ एवंविह निंदियदेहकारणा कहवि मए महापावं । कयमच्चंतरउदं अहो विमूढेण चिर-
कालं ॥ १३ ॥ कह वा विसयाऽऽमिसमोहिण्ण जिणनाहदेसिओ धम्मो । निपुन्नएण न मए सिवफलउ सम्ममायरिओ ॥ १४ ॥
किं चिंतामणि मह कप्पतरुवरं कामधेणुमहवा वि । कोवि सयण्णो धन्नो, लहूण परम्मुहो होज्ज ॥ १५ ॥ ते बाहुबलित्पमुहा,
धन्ना मह भाणो महाभागा । जेहिमसारसरीरेण सारिओ सुंदरो मोक्खो ॥ १६ ॥

किंच—“ स्थिरापायः कायः प्रणयिषु सुखं स्थैर्यविमुखं, महारोगा भोगाः कुबलयदृशः शल्यसदृशः ।

गृहावेशः क्लेशः प्रकृतिचपला श्रीरपि खला, यमः स्वैरी वैरी तदपि न हितं कर्मविहितम् ” ॥ १७ ॥

एमाइ सुहज्जवसाणजलणजालपलीविओ झत्ति । निहइढो तणरासि व्व, मोहपसरो भरहवइणा ॥ १८ ॥ उप्पाडियं च केवलनाणं निप्पञ्चवाय सुहहेउं । देवसमप्पियलिंगो, गेहाओ निग्गओ ताहे ॥ १९ ॥ दसहिं सहस्सेहिं नरेसराण तक्कालगहिय-
दिक्खवाण । परियरिओ भयवं भरहकेवली विहरए वसुहं ॥ २० ॥ इति भरतचक्रवर्तिहृष्टान्तः ।

पोयणपुरंमि रम्मे महीनाहो आसि सोमराउत्ति । अकरिंसु कयत्थं धम्मधारओ मग्गणज(ग)णं जो ॥ २१ ॥ धारिणिदेवीए एगया य वाययणठियनिवस्स । चिट्ठरविरिंचणचिट्ठाए दिट्ठमेगं सिरे पलियं ॥ २२ ॥ जरकारवेळितंतु विरायवीयस्स अंकुरविसेसो । स धम्मबुद्धिनग्गोहपायवस्साऽऽइमो पाओ ॥ २३ ॥ वयपरिणामचियाचक्कचडियकामस्स डज्झमाणस्स । तणुई समुच्छलंती धवला नवधूमलेहव्व ॥ २४ ॥ भणियं तीए दूओ, देवाऽऽयाओ दुवारदेसं जा । पिक्खइ अक्खइ ता पिय ! दूओ धम्मस्स नऽन्नस्स ॥ २५ ॥ काऊण कणयथाले, तो पलियं दंसिअं महीवइणो । अधिई पगओ तत्तो य सामि ! किं लज्जसि जराए ॥ २६ ॥ भणियमिमेणं लज्जा, जमइक्कन्तो कुलक्कमो नियओ । पुव्वे पव्वइया पुव्वमेव पलिउग्गामाओ मे ॥ २७ ॥ पर्याप्तं च साम्प्रतं मे विषयैः, यतः—“अप्राप्ताः सङ्कल्पैः, प्राप्ता दर्पेण चिन्तया नष्टाः । त्वरयन्ति ज्वरयन्ति, क्रशयन्ति प्राणिनं विषयाः ॥ २८ ॥” तो रज्जे अहिसिंचिय, अचिरेण पसन्नचंदजुवरायं । सह धारिणिदेवीए, वणवासे तावसो जाओ ॥ २९ ॥ अणवगए देवीए, गब्भे समयंमि दारओ जाओ । वक्कलचीरी नामेण ढक्किओ वक्कलेहिं जओ ॥ ३० ॥ पसवाऽऽमएण मरिऊण, धारिणी तावसी ससि-
विमाणे । जाया देवी दुव्वारसुयसिणेहेण एइ तहिं ॥ ३१ ॥ वणमहिसीए रुवं, काउं पाएइ पवरपेऊसं । पिउणा पालिजंतो, केणवि सुकएण वट्टइ सो ॥ ३२ ॥ जणणिरहियस्स सिसुणो, पिउरिसिणो तं च पालयंतस्स । अहमहमिगाए कस्सइ न याणिमो दुक्खमक्खुणं ॥ ३३ ॥ “निवईण पिसुणसंगो, कुलंगणाणं कुसीलसंसग्गो । सिसुपालणपलिमंथो, रिसीणमाणेइ लहुयत्तं ॥ ३४ ॥” वक्कलचीरी सो चारुजोव्वणारंभनिव्वभरो जाओ । इय सुणिय निवो पेसइ तावसवेसाओ वेसाओ ॥ ३५ ॥ उवल्लोभिऊण भक्खेहिं भायरं मह वणाउ आणेह । नवहावभावसिंणारसारलट्ठाहिं चेट्ठाहिं ॥ ३६ ॥ उवचिय चित्तपमोयगमोयगजुत्ताउ ताउ पत्ताउ । सो-

मस्स सावभीआउ किंतु नहु दिंति दरिसावं ॥ ३७ ॥ अइमहुरमोयगे दूरदूरओ तरुतलेसु ठाविति । तेसिं रसन्नू दूरेवि जाइ ताओ स आलवइ ॥ ३८ ॥ भो तावसा किमेसो ^१नवक्खओ तुम्हमंगविन्नासो । सुरहि सुकुमारमहुरो तरुमूलफलाणि ताणि तहा ॥ ३९ ॥ भणियं तरुणीहि तओ तावस ! एसाऽऽसमो अइअसारो । पोयणपुरासमे पुण, उडवाईण वि नवो मग्गो ॥ ४० ॥ परिरंभलंभलोभेण निब्भरुब्भिन्नविब्भमेहिं च । कयवीसंभो भन्नइ, आसमं^२हाणमेहि तुमं ॥ ४१ ॥ वरतरुफलाई देमो कुणिमो जेणाऽवरं पि जं भणसि । कयसंकेओ अवरंमि वासरे ताहिं सह चलिओ ॥ ४२ ॥ इंताओ सोमाउ रामाउ ताउ झत्ति नट्टाउ । अडिओ अडवडमाणो अडवीए थेरओ स चिरं ॥ ४३ ॥ तमणिक्खंतो पत्तो सोयंतो आसमंमि अह ताण । वक्कलचीरी पयम-
मालगाओ भमडिउं^३ लग्गो ॥ ४४ ॥ समतिसल्लुहाभिभूओ रहिणा एगेण वणनिगुंजेसु । परियडमाणो दिट्ठो भणेइ अमिवाद-
यामोत्ति ॥ ४५ ॥ भणिओ रहिणा तावसकुमार ! तुह अत्थि कत्थ गंतव्वं । पोयणपुरासमे हं जामि न जाणामि पुण मग्गं ॥ ४६ ॥ तत्थेव गंतुकामेण तेण भणिओ स वच्चिमो समगं । रहिभज्जमाह सो ताय ! ताय ! तीए तओ भणियं ॥ ४७ ॥ को उवयारो एसो, महिल्लाए मज्झ बल्लह ! कहेसु । तेणुत्तं मा कुप्पसु, अदिट्ठइत्थीजणो एसो ॥ ४८ ॥ दिन्नेसु मोवगेसु, भणेइ सो भक्खि-
याणि पुव्वं पि । पोयणपुरासमतुरुफलाई हुं नायमेयाई ॥ ४९ ॥ भण वणमिगा किमेह, वाहिज्जंते अउव्वरूवा य । स भणइ पोयणआसमपयंमि अवरं पि बहु नव्वं ॥ ५० ॥ पत्तो पोयणपुरपरिसरम्मि भासइ रही रिसिकुमारं । सो एस आसमो जस्स दंसणे आसि ते आसा ॥ ५१ ॥ संबलयमप्पियं किं पि तस्स मोल्लं च तेण भणियं च । किणिऊण पन्नसालं चिट्ठसु तं जत्थ पडि-
हाइ ॥ ५२ ॥ पइघरमडमाणो सो, अहो किमेयंति को दुहल्लेण । वेसाघरे पविट्ठो, तीए अब्भुट्ठिओ तुट्ठो ॥ ५३ ॥ पइमहि-
लमाह अमिवादयामि अमिवादयामि ताय ! तुमं । परपडिवत्तिपहाणं, निवेसिओ विट्ठरे पवरे ॥ ५४ ॥ ममउ हुंहुंति भणंतस्स, कारावियं नहुल्लिहणं । पट्टंसुयाइ पहिराविऊण परिणाविओ भूयं ॥ ५५ ॥ गुमगुमिरमइलुहामसइसम्मइतारताललउ । किज्जइ नव

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तिः

॥ ५६ ॥

लासविलासपेसलो पेच्छणुच्छाहो ॥ ५६ ॥ इओ य—आगतूणं वेसाहिं ताहिं कहिओ निवस्स वुत्तंतो । जावासमाउ दूरे पत्तो सो सद्धिमग्हेहिं ॥ ५७ ॥ तो सोमरायराणसिमेसमाणं मुणित्तु दूराओ । भयभीयाउ अग्हे दिसो दिसिं कत्थइ पलाणा ॥ ५८ ॥ अधिइ पगओ राया हा वक्कलवीरि वच्छ ! कत्थ तुमं । अडविमडंतो चिट्ठसि न तायपासे न मह पासे ॥ ५९ ॥ जामिणि दुजामसमए जागरमाणो सुणेइ पिच्छणयं । भणइ मए तिव्वदुक्खे मणोरहा कस्स रे पुत्ता ॥ ६० ॥ पुच्छेसु पेच्छणच्छणपड-हच्छोहच्छमेस को नाम । सह पडिहारेणं कुट्टिणी तओ आगया तत्थ ॥ ६१ ॥ विन्नवइ देव ! दुक्खं, न लक्खियं पेक्खणं तओ कुणिमो । तावसकुमारवीवाहियाए धूयाए उच्छाहे ॥ ६२ ॥ नेमित्तिण मह कहियमासि जो एइ वक्कलावरिओ । तस्स तए दायव्वा दुहिया दुहिया जह न होइ ॥ ६३ ॥ विहियं तमज्ज सज्जो, किज्जइ गुमगुमिरमहलाणंदो । निवई चितइ मा होज्ज मज्झ भाया स चीरित्ति ॥ ६४ ॥ तो तत्थ पेसियाओ, पच्चभिज्जाणंति जाओ वेसाओ । सो चेव सोत्ति कहिओ, पुहईसो सह-रिसो जाओ ॥ ६५ ॥ आसाए जं न विसओ, जं अघडंतं जणाण पडिहाइ । अप्पेइ तंपि पाणिमि पगरिसो पुव्वपुत्ताण ॥ ६६ ॥ करिकंधराधिरूढो, समं नवोढाए पोढपुल्लण । नियपासाए रत्ता, पवेसिओ परमरिद्धीए ॥ ६७ ॥ धन्नाओ कन्नाओ, अन्नाओ वि उवजमे(मुंजे)इ सवयाओ । पेसिय पुरिसे पिउणो, इय वुत्तंतं कहावेइ ॥ ६८ ॥ बारसवरिसेसु गएसु सारभोगुब्भ-डाहिं ताहिं समं । चितइ कयाइ सो सोमराय ताओ कहं जाओ ॥ ६९ ॥ तत्थ जिज्जासइ नियतायपायउम्माह महमहियहियओ । पुच्छइ पसन्नचंदं, सह चलिओ आसमं सो वि ॥ ७० ॥ पत्तो पिउणो पाएसु पडइ पसरंतपुल्लयपम्भारो । पुट्ठीए पाणिणा सो पसन्नचंदं परामुसइ ॥ ७१ ॥ वक्कलवीरिओण सोयमाणस्स तस्स नयणेसु । नीली अहेसि न स तेण पायवडियं निवं नि-यइ ॥ ७२ ॥ वक्कलवीरिं पाएसु पडियमह मुट्ठ परामुसंतस्स । गलिया नीली आणंदवाहवाहेण सह तस्स ॥ ७३ ॥ तत्तो पिक्खइ सक्खं उल्लसियसिणेहसंकलाबद्धो । आसीसिऊण संभासिऊणमंके कुणेइ लहुं ॥ ७४ ॥ सो उट्ठिऊण पत्तो खणंतरे निययपन्नसालाए । केसरियाई उवगरणमप्पणो जाव जोएइ ॥ ७५ ॥ नरसुररूवे ता जायजाइसरणो भवे निए नियइ । जह-

प्रसन्नचन्द्र
राजर्षिकथा

विष्णु

॥ ५६ ॥

सज्जियपव्वज्जो सज्जो जाओ सुरवरेसु ॥ ७६ ॥ अणुचित्रं सामन्नं, नीसामन्नं स संभरेऊण । वेरग्गमग्गमुग्गं, पत्तो चित्तेइ गल्लि-
यमलो ॥ ७७ ॥ तियसेसु तारिसे, मुंजिऊण भोगे अमंगुरा भोगे । विरसेसु तेसु माणुस्सएसु मूढो कह रमामि ॥ ७८ ॥ इय
अच्चभुयसब्भूयभावणा भावणेण हयमोहो । संजायकेवलालोयल्लोयणो लोयइ तिलोक्कं ॥ ७९ ॥ काउं केवल्लिमहिमं, आगच्छंताण
हत्थममराणं । गयणं रयणविमाणेहिं आसि पप्फुलियवणं व ॥ ८० ॥ कयपंचमुट्ठिलोयस्स अप्पियं देवयाहिं रयहरणं । तो पाय-
पणामपरायणा जणा तेऽखिला जाया ॥ ८१ ॥ आगम्म रम्मआमोयमासला सोमरायणो । नवकैवल्लिस्स पाएसु तस्स पडियावि
गुणवडिया ॥ ८२ ॥ अह सो सुरकयकंचणकमलासीणो कुणेइ धम्मकहं । सजलजलवाहगंभीरधीरवाणी विल्लासेण ॥ ८३ ॥
भो भो भव्वसत्ता ! पमायचिट्ठाउ निट्ठवेऊण । अइरम्मं जिणधम्मं, सम्मं सज्जेह उज्जमओ ॥ ८४ ॥ संपप्प कप्परुक्खं, दुत्थो
पत्थेइ पत्थरथलं सो । जो पत्ते मणुयत्ते विसयसुहं चेव पीहेइ ॥ ८५ ॥ सग्गाऽपवग्गसंसग्गमग्गमुग्गं न धम्मसामग्गिं । अंगी-
करेइ अइतिकसदुक्खदंदोलिदाहकरिं ॥ ८६ ॥ विसएहिं विसंतुलकालकूडकवलेहिं अलमलमिमेहिं । रज्जेण वि किं कज्जं, दुग्गइ-
चारगदुवारेण ॥ ८७ ॥ तडितरलं तारुणं, काओ अविरामरोगसंघाओ । कल्लोललोललीलालच्छीओ चिव मयच्छीओ ॥ ८८ ॥
तो सासयसुहसाहणपहाणहेउम्मि संजमुज्जोगे । कुणह पयत्तं चित्तं, वएइ चित्तं पसाएह ॥ ८९ ॥ पेऊसं पिव पाऊण देसणं सो-
मरायरायाणो । विरइविहियाणुराया, जाया सम्मत्तथिरचित्ता ॥ ९० ॥ वक्कलवीरी पत्तेयबुद्धलच्छी पडिच्छिओ पिउणा । सह
गंतुं जिणपासे, केवलीपरिस्ताए आसीणो ॥ ९१ ॥ रायावि पोयणं पाउणेइ वेरग्गमग्गल्लमग्गमणो । सामी वि विहरमाणो परिवाडीए
तहिं पत्तो ॥ ९२ ॥ तियसेहिं समोसरणे असमोसरणे कयंमि आसीणो । सामी वंदणवडियाए निग्गाओ नरवई वि लहुं ॥ ९३ ॥
पल्लवियपुव्ववेरग्गपायवो देसणाए सामिस्स । ससुयं सिसुं पि रज्जे निवेसए गत्थ उच्छाहो ॥ ९४ ॥ अइगुरुसामग्गीए निक्खंतो
तिजयसामिपासंमि । सिक्खं सिक्खइ अक्खूणमासि अचिरेण गीयत्थो ॥ ९५ ॥ सह पट्ठुणा रायगिहंमि आगओ एगया स
रायरिसी । काउस्सग्गेण ट्ठिओ, अंतरमग्गे पुरपहूणं ॥ ९६ ॥ सेणियराओ सामिस्स पज्जुवासाए निग्गाओ जाव । ता सुमुहदु-

मुमुहेहिं, नरनाहनरेहिं सो दिट्ठो ॥ ९७ ॥ धरलगाएगपाओ उब्भियमुयदंडं बुवियनहम्भो । सिद्धिपुरीए संपट्ठिओ व्व एण देहेण ॥ ९८ ॥ तरुणतरतरणिमंडलकरालकिरणालिसंमिलियतारो । तवतेअजिओ जाओ, ससिच्च एसो त्ति दंसितो ॥ ९९ ॥ भणियं सुमुहेण अहो, आयावइ कोवि एवमइधन्तो । अपवगो सगो वा, पाणिगओ वस्समेयस्स ॥ १०० ॥ अह दुम्मुहेण भणियं मुणियमिमो सो पसन्नचंदोत्ति । को नाम नाममेयस्स लेइ धिद्धि कयग्घस्स ॥ १ ॥ अप्पिय सुयस्स सिसुणो विणासियं रज्जम-
प्पणो इमिणा । लुंदिज्जइ अहुणा तारिसंपि सीमालराईहिं ॥ २ ॥ सालमहासालपिया, पसन्नचंदो स एस पावमई । रज्जाउ मोइ-
ज्जइ, मंतीहिं इमस्स बालमुओ ॥ ३ ॥ चंपाहिवेण दहिवाहणेण अंगीकयच्च रज्जसिरी । अंतेउर-पयाओ पलाइउं जाइ कोवि कहिं ॥ ४ ॥ सुणिऊण ज्ञाणविज्ञावणा य वाणिं जहत्थनामस्स । रुद्धज्ञाणं स झियाइ अप्पणो अण्णुरुवमिणं ॥ ५ ॥ रे दुरमच्चा !
तह नाम पोसिया तोसिया य दाणेहिं । वट्ठह अरिच्च अहुणा, सुसासिया जं तथा न कया ॥ ६ ॥ सीमालमहीवाला ! रे,
दहिवाहण ! तुहावि चारहडी । इन्हिं पि जुज्झसज्जो म्हि जीणसालं लहुं लेमि ॥ ७ ॥ अहमत्तदंतिपत्तं, निरवगह पहरमाणपाणीहिं ।
चित्तेण चेव कूरेण, जुज्झिरंतं निवो नियइ ॥ ८ ॥ वज्जरइ जायतोसो, जयइ जए एस कोइ सुतवस्सी । अहह अहो अइदुस्स-
हविहाणमायावणं कुणइ ॥ ९ ॥ समवसरणंमि पत्तो, पणमिय परमेसरं निसन्तो सो । पुच्छइ तस्स तवस्सिस्स, तिच्चज्ञाइस्स
कत्थ गई ॥ ११० ॥ भणियं पहुणा सत्तममहीए तो सो चमक्किओ चित्ते । जइ दुग्गइ इमेण वि, ता सुगई होइ केणेह ॥ १११ ॥
अहवा मए न सम्मं सुयं भविस्सइ पुणोवि पुच्छिस्सं । अवसरमवेक्खमाणो अच्छइ पुच्छइ पुणो सामिं ॥ १२ ॥ पभणइ
पहु वि संपइ सुतवस्सी सो करेइ जो कालं । तो सच्चट्ठविमाणे ता उप्पज्जइ जणियपुन्नोहो ॥ १३ ॥ नरनाहो विन्ध्यमाणमाणसो अह
हवइ विसंवाओ । नूणं निसुयं सम्मं न मए इय जाव चित्तेइ ॥ १४ ॥ तावाऽऽह पहूवि मए, भणियं सुणियं च न अन्नहा
तए । किं पुण कूरेण मणेण सो तथा आसि जुज्झंतो ॥ १५ ॥ कहिओ पसन्नचंदस्स वइयरो सुमुह-दुम्मुहाणं च । जा माण-
सेण मारेइ वेरिणो रुद्धज्ञाणजुओ ॥ १६ ॥ हरिणा हरि च करिणा करि च सुहडेण हणइ सुहडं च । जा कयपहरणमोक्खो

वाहेइ करं सिरक्खस्स ॥ १७ ॥ ता लुंचिय कुंचिय चिहुरसंचयं चेव फरिसइ सिरं सो । जाणइ जाओ म्हि जई तो मिच्छा-
दुक्कडं देइ ॥ १८ ॥ चत्तं कलत्तपुत्ताइ, दंतिदेसाइ किमियमारद्धं । गिरिसिहरंमि चडंतो, पडिओऽहं गरुयगढाए ॥ १९ ॥ मग्गेसि
मोक्खसोक्खं खले खणेणं खणेसि खलु एवं । कवलेसि कालकूडं, ता नूणं जीव ! जीयट्ठी ॥ १२० ॥ परिहरिय अप्पकज्जं, पर-
कज्जे उज्जओ म्हि ही जाओ । इय भावणाए सव्वट्ठेउ इमिणा कयं सुकयं ॥ २१ ॥ एत्थंतरे सुओ दुंदुहीए उदामसइसम्मदो ।
किमियंति पुच्छिए सेणिएण सामी समाइसइ ॥ २२ ॥ तस्स पसन्नस्स महामुणस्स सुपसन्नचित्तवित्तिस्स । पवरज्झवसाण विसु-
ज्झमाणभावस्स अणुसमयं ॥ २३ ॥ लोयालोयविलोयणलोलं केवलमियाणिमुप्पन्नं । अमरा आगम्म करिंति, तेण पूयामहिममेयं
॥ २४ ॥ इय सत्तममहिबद्धं धंसिय अवरंपि घाइमोहाई । वरकेवली स जाओ, परजणजाणावणाहिं विणा ॥ २५ ॥ अह आह
निवो एयं तु केवलं कथं सामि ! वोच्छिज्जा ? । पट्ठणा पुरो निविट्ठो, तो कहिओ विज्जुमालिसुरो ॥ २६ ॥ श्रेणिकः—देवाणवि
किं केवलमत्थि ? । जिनः—इओ सत्तमे दिणे चविडं जंबुनामो होही पुत्तो अयमुसभदत्तस्स ॥ २७ ॥ सीसो सुहम्मपट्ठणो य,
सोउमेयं पणञ्चिउं लग्गो । सहसा अणादियतियसो, पुच्छइ निवइ किमेयं ति ? ॥ २८ ॥ आह पट्ठ एयस्सेस पुव्वभववं-
से सेहरो होही । लहुय दोणो वयाइयमाविस्सइ तेण तुट्ठमणो ॥ २९ ॥ चवमाणस्स वि तं विज्जुमालिणो विज्जए जुई । तहिं
सो सिवभवत्तवप्पभावो त्ति वंदिउं निग्गओ निवइ ॥ १३० ॥ इति प्रसन्नचन्द्रराजर्षिकथा ॥

तदेवं न जनरञ्जनाप्रधानो धर्मः, किन्तु चित्तशुद्धिप्रधान इत्युक्तम् ॥ २० ॥ अधुना या पुण्यपापक्षये दक्षा दीक्षेयं पारमेश्व-
रीति वचनाच्छैववत्तद्वेषमात्रादेव तुष्येत्तं प्रत्याह—

वेसोवि अप्पमाणो, असंजमपएसु वट्ठमाणस्स । किं परियत्तियवेसं, विसं न मारेइ खज्जंतं ॥ २१ ॥
धम्मं रक्खइ वेसो, संकइ वेसेण दिक्खिओमि अहं । उम्मग्गेण पढंतं, रक्खइ राया जणवउ व्व ॥ २२ ॥

अप्पा जाणइ अप्पा, जहड्डिओ अप्पसक्खिओ धम्मो । अप्पा करेइ तं तह, जह अप्पसुहावओ होइ ॥ २३ ॥
जं जं समयं जीवो आविसइ जेण जेण भावेण । सो तंमि तंमि समए, सुहासुहं वंअए कम्मं ॥ २४ ॥
धम्मो मएण हुंतो तो नवि सीउण्हावाय विज्झडिओ । संवच्छरमणसिओ, वाहुबल्लि तह किलिस्संतो ॥ २५ ॥

जनरञ्जनो वेषोऽपि रजोहरणादिरूपोऽप्रमाणः कर्मबन्धाभावं प्रति निर्युक्तिक इत्यर्थः । कस्य ? असंयमस्थानेषु वर्तमानस्य पुंसः । दृष्टान्तेन समर्थयते, किं परिवर्तितवेषं-कृतान्यनेपथ्यं पुरुषं विषं खाद्यमानं न मारयति ?, मारयत्येव । एवं साधुवेषमपि पुमांसम-संयमपदानि संसारमारेण मारयन्ति । न वेषो रक्षतीति भावः ॥ २१ ॥ एवं तावत् कर्माभावमभीप्सता भावशुद्धिरेव विधेया, किं वेषेण ? उच्यते—निश्चयनयादेवमेतत् वरुकलचीरिभरतादौ तथादर्शनात् व्यवहारनयान्तु वेषस्यापि कर्माभावहेतुत्वं भावशुद्ध्युपकारकत्वात्, तद्विकलो ह्यसावकिंचित्कर इति व्यवहियते । व्यवहारोऽपि च निश्चयनयवत्प्रमाणमेव । अनतिशयज्ञानिनामैदंयुगोनानां तेनैव प्रवृत्ति-दर्शनात् । तथा च—“जइ जिणमहं पवज्जह, तो मा ववहारनिच्छए सुयह । ववहारनउच्छेए, तित्थुच्छेओ जओऽवस्सं ॥ १॥” कथं भावशुद्ध्युपकारको वेष इत्याह—“धम्मं” गाहा ॥ धम्मं रक्षति वेषमूद्ग्रहणोत्तरकालं सत्पुरुषाणामकार्यप्रवृत्तेरदर्शनात् । कथंचित्प्रवर्तमानोऽप्यकार्यं गृहीतवेषः शङ्कते वेषेण हेतुभूतेन दीक्षितोऽहमिति मत्वा । दृष्टान्तमाह—यथा चौर्यपारदार्याद्युत्पथेन पतन्तं गच्छन्तं पुरुषं राजा रक्षति । यत उक्तम्—“राजदण्डभयात् पापं, नाचरत्यधमो जनः । परलोकभयान्मध्यः, स्वभावादेव चोत्तमः ॥ १ ॥” जनपदो वा ग्रामिकलोकसमुदायो वा तथा वेषोऽपीत्यर्थः ॥ २२ ॥ निश्चयतस्तु—“अप्पा” गाहा ॥ आत्मा यथास्थितः शुभपरिणामोऽशुभपरिणामो वा तदात्मा जानाति न तु परः, परचेतोवृत्तीनां दुरन्वयत्वात् । यत आत्मसाक्षिको धर्मः, तस्मादात्मलब्धविवेको जीवस्तथा करोति यथात्मनः सुखावहमनुष्ठानं भवति, किं पररञ्जनयेति ॥ २३ ॥ भावस्य शुभाशुभकारणत्वे सति किं जातमित्याह—“जं जं” गाहा ॥ स्पष्टा । किन्तु यं यं समयं जीवः शुभेनाशुभेन वा भावेनास्कन्दतीति पूर्वार्द्धार्थः ॥ २४ ॥

ततः शुभ एव भावो विधेयो न गर्वादिदूषित इत्याह—“ धम्मो ” गाहा ॥ यदि शब्दस्य गम्यमानत्वान्मदेन यदि धर्मोऽभविष्य-
त्ततोऽपिशब्दस्य संभावनार्थत्वात् संभाव्यत एतद्यदुत शीतोष्णेत्यादि सुगमं विज्ञादितो-व्याप्तः ॥ २५ ॥ कथानकं तु—

सिरिरिसहपढमपत्थिवकए कया कंचणेण सक्केण । नयरी दाहिणभरहे अत्थि अउज्झा अरिअउज्झा ॥१॥ रविससिमणिमयाओ
दिणेसु रयणेसु सालभंजीओ । जलणजलइंदयालं व जत्थ दंसंति गेहेसु ॥२॥ पयडसुवन्नसुवन्ना, पयाहिणाए सया कयावासा । भर-
हमहीमहिलाए, मज्झे नाहि व्व जा सहइ ॥३॥ मुणिमणुयवसभउ(व)सभंगजायजेट्ठो य गुणगरिट्ठो य । सिरिभरहेसरराया, तं पालइ
लालइ पयाओ ॥ ४ ॥ बलिमट्ठाए आखंडलस्स, खंडित्तु चंडिमं जइ सो । रज्जं हरेज्ज ता उवसमेज्ज मन्ने भुयाकंडू ॥ ५ ॥ गय-
मयरायासंधो, जो लट्ठअणट्ठअणहपयपसरो । भरहस्स तस्स सरहो, लहेइ कह नाम सम(तह)सीसिं ॥६॥ रज्जमवज्जवज्जियमेयस्स
कयाइ पालयंतस्स । दूओ वट्ठावइ धाविऊणमत्थाणमायाओ ॥ ७ ॥ जह देव ! देवदेवस्स, अज्ज पुरपुरिमतालउज्जाणे । पयाडि-
यलोयालोओ, संजाओ केवलालोओ ॥८॥ विन्नवइ परो दूओ, आउहसालाए अज्ज पट्ट ! जायं । दसदिसि पयासरस्सीहिं, शलह-
लंतं अहो चकं ॥ ९ ॥ भरहो चित्तेइ अहो, जुगवं जाया महूसवा दोवि । पढमं करेमि केवल-चक्काणं कस्स पूयमहं ॥ १० ॥
आसासु निरवसेसासु अंधयाराइं संहरेमाणं । मायंडमंडलं पिव पयंडपिंडियपयासोइं ॥ ११ ॥ सप्पंतदप्पभावारि, वारविणिवारणे-
कताणगुणं । भुवणेक्कचक्कवट्ठित्तकारणं एयमुभयंपि ॥ १२ ॥ ता केवलं च चकं च दोवि एक्कारिसाइं चक्कस्स । मज्झे होऊण जिणं,
पूइस्सामो भणियमेत्थ ॥ १३ ॥ पूयाऽवसरे सरिसो, दिट्ठो चक्कस्स तं(सि)पि भरहेण । विसमा हु विसयतण्हा, गरुयाण वि कु-
णइ मइमोइं ॥१४॥ अहह अजुत्तमजुत्तं, चित्थियमेयं मए हयासेण । परमेसर-चक्काणं, तुलाए अंदोलियं हिययं ॥१५॥ सुरकरिख-
राण मणिककराण कप्पूरपूरपंसूणं । कत्थूरिकइमाणं, न मे विसेसो कओ कोवि ॥ १६ ॥ संसारसागरसमुत्तरणाय पोतस्तातस्तनो-
त्यतनुसिद्धिसुखप्रकर्षं । चकं पुनः प्रभवदद्भुतभूतभूति-भोगार्पणाद्विशति दुर्गतिदावदाहम् ॥ १७ ॥ तस्मादेतदत्रायुक्तम्—तायंमि
पूइए चकं पूइयं पूयणारिहो ताओ । इयलोइयं तु चकं परलोयसुहावहो ताओ ॥ १८ ॥ मरुदेविं जोहारिय भणेइ भरहोऽभिवं-

दिया एहि । मह समुयस्स रिद्धीणमंतरं अंब ! पिकखेहि ॥ १९ ॥ काऊण कणेरूकंधराए मायं विणिग्गओ भरहो । केवल्लिमहिमं काउं, जिणस्स नियरिद्धिविद्धीए ॥ २० ॥ वणपिउवणपव्वय-कंदरासु अइसीयताववाएहिं । भमडइ पीडिज्जंतो, पुत्तो मह नग्गउ-
त्तिवग्गो ॥ २१ ॥ तं पुण पुत्तयअब्बंगचंगसव्वंगभोगसामग्गी । इय अविरयरोयंती देवी अंधव्व जायाऽसि ॥ २२ ॥ भरहो भणेइ अम्मो ! सुयरिद्धिं पेक्ख पेक्ख अक्खूणं । मणिपाथाराईयं भुवणे अन्नस्स कस्सेवं ? ॥ २३ ॥ सोऊण सामिवाणि, अमरतरंगिणि तरंगणसमाणि । आणंदवाहधाराहिं, सह गया नयणनीली से ॥ २४ ॥ तो मणिविभाणमालाहिं मालियं नहयलं निरिक्खेइ । रणझणिरकणय किंकिणि केउकलावं चउसरणं ॥ २५ ॥ हरिसुल्लसंतसब्भूयभावणाभासरासिकयकम्मा । उग्घडियकेवल्लालोयलोयणा सिवपयं पत्ता ॥ २६ ॥ इय अच्छरियं अच्छंतथावरा जं इमाऽऽसि जिणमाया । एत्तिथमेत्तेण वि पढममेव सिद्धा भरहवासे ॥ २७ ॥ तियसेहिं कया महिमा मरुदेवी इह हि पढमसिद्धो त्ति । भरहो वि भयवं तं वंदिऊण पत्तो अउज्झाए ॥ २८ ॥ पूयानट्टपबंधेण, कुणइ अट्टाहि-
याउ चक्कस्स । गंतुं तत्तो जं तियमहीए सयमेव तं ठाइ ॥ २९ ॥ तत्तो जणाण जो य ववहारो तत्तिण्ण संजाओ । चउरंगिणीए सेणाए, संगओ भरहचक्कीवि ॥ ३० ॥ तं गच्छिरमणुगच्छइ अच्छइ अच्छिन्नपेच्छणुच्छाहो । पुव्वाइकमेण मागहाइ तियसे पसाहेइ ॥ ३१ ॥ अत्थाणे आगयमिक्खिऊण सरमासु चकिनामंकं । जाणंति ओहिणा ते उप्पन्नो पढमचक्किं त्ति ॥ ३२ ॥ मणिरयणकणयकुंडलकि-
रीडकेउरहारदोराई । असिअसिधेणुकिवाणाइ ढोयणीयं गहेऊण ॥ ३३ ॥ उवचिट्ठंते चक्किं आणानिहेसकारिणो होउं । अट्टाहियाइ पूयं, पडिच्छियं जंति सट्ठाणे ॥ ३४ ॥ सयमोयवेइ सिंधुं सुसेणसेणाहिवं तु पेसेइ । सिंधुनईनिक्खुडमेत्थ साहणत्थं अइमहत्थं ॥ ३५ ॥ वेयड्ढगिरिकुमारं अमरं साहेइ लेइ ढोयणियं । तिमिसगुहाए कयमालनामगं देवमोयवइ ॥ ३६ ॥ उग्घाडइ तिमिसगुहं सुसेणसेणाहिवो तओ गंतुं । गयखंधगओ पविसइ विलिहंतो उभयभित्तिसु ॥ ३७ ॥ काणिणीरयणग्गेणं एगुणवन्नासमंडालीओ । तो भरहचक्कीवट्टी पत्तो परभारहद्धंमि ॥ ३८ ॥ जिणिऊण चिलाए सह सुरेहिं मणिक्कंवाणइ घेत्तूण । चुल्लहिमवंतपव्वयकुमारमोय-
वइ तो तियसं ॥ ३९ ॥ साहइ सुसेणसेणाहिवो वि अह सिंधुनिक्खुडं गंतुं । नियनाममूसभकूडे लिहइ सयं संधियसरेण ॥ ४० ॥

गंगादेवि साहइ तं निम्बुडगं सुसेणहत्येण । वाससहस्सं गंगाए सद्धिमुवभुंजए भोए ॥ ४१ ॥ नमिबिनमी संसाहइ, ते थीरय-
णाइ दिति दोयणीयं । गंगाकूलाउ चलंति, सेविउं सह नवनिहीओ ॥ ४२ ॥ ओयवइ नट्टमालं खंडगुहाए इमा अहुगघडइ । खंडगुहाए
तह चेव नीइ इह एइ भरहद्धे ॥ ४३ ॥ वासाण सहस्सेहिं, सट्टीए साहिउं सयलभरहं । पत्तो विणीयनयरीए विहियअइ
भूरिभंडारो ॥ ४४ ॥ अंतेउरचउसट्टो सहसा वत्तीसमउडवद्धाणं । ह्यगयरहाण लक्खा चुलसीई रयणचउदसगं ॥ ४५ ॥ छन्नवई कोडीओ,
पाइक्काणं तहेव गामाणं । इय एवमाइ चक्किस्स तस्स जाया तथा रिद्धी ॥ ४६ ॥ बारसवासाइं कओय सव्वराईहिं रज्जअमिसेओ ।
सयणं संभालितेण सुंदरी दुब्बला दिट्ठा ॥ ४७ ॥ आयंबिलेहिं ओलुग्गाआणणा पयणुजायराएण । भणिया भरहेण किसंगि ! होसु
गिहिणी अहव वइणी ॥ ४८ ॥ सा पव्वइया भरहो अहन्नया भाउयाण नियदूयं । पेसइ इमाणि महसंतियाणि रज्जाणि अप्पि-
णह ॥ ४९ ॥ तेण तहा विन्नत्ते भणंति ते एय रज्जसामित्तं । भरहस्स कहं ताएण अम्ह एयाणि दिन्नाणि ॥ ५० ॥ पहुणा पणा-
मियं चेव, दूय ! भरहोवि भुंजए रज्जं । जह न तमप्पइ अम्हं न वयंपि तहऽप्पिमो तस्स ॥ ५१ ॥

“ कोऽर्थान् प्राप्य न गर्वितो विषयिणः कस्यापदोऽस्तंगताः, स्त्रीभिः कस्य न खण्डितं भुवि मनः को नाम राज्ञां प्रियः ।

कः कालस्य न गोचरान्तरगतः कोऽर्थी गतो गौरवं, को वा दुर्जतवागुरासु पतितः क्षेमेण जातः पुमान् ॥ ५२ ॥ ”

इति विमृश्य पुनस्तैरुक्तम्—अहवा पुच्छिस्सामो सामिं तस्सासणं कुणिस्सामो । गंतूण तओ दूएण, चक्किणो साहियं सव्वं
॥ ५३ ॥ सामी वि विहरमाणो, कयाइ अट्ठावए समोसरिओ । गंतूण पणमिऊण य, तं विन्नत्तं कुमारेहिं ॥ ५४ ॥ ता किं
संगामेऊण रक्खिमो ताइं अहव अप्पेमो । रिसहो विसयपिवासाऽवसारणिं देसणं कुणइ ॥ ५५ ॥ अलमलमिमेहिं विसएहिं
वच्छय ! अणत्थकच्छुकप्पेहिं । आसंसारं आसेविएहिं नहु जेहिं पज्जन्ती ॥ ५६ ॥ किं च—

“ अवश्यं यातारश्चिरतरमुषित्वाऽपि विषया, वियोगे को भेदस्त्यजति न जनो यत्स्वयममून ।

व्रजन्तः स्वातन्त्र्यादतुलपरितापाय मनसः, स्वयं त्यक्ता ह्येते शममपरिमेयं प्रसुवते ॥ ५७ ॥ ”

“ विषयस्य विषयाणां च दूरमत्यन्तमन्तरं । उपमुक्तं विषं हन्ति, विषयाः स्मरणादपि ॥ ५८ ॥ ” तथा—इह परिभावेयव्वो इंगालगदाहगेण दिट्ठंतो । तुब्भेहिं कहिज्जंतो, विसयपिवासा पडिच्छंदो ॥ ५९ ॥ जलभरियघडो गिम्हे रत्ते इंगालगदाहगो एणो । कट्टिय कट्टिय कट्टाई, दहइ मज्झन्हवेलाए ॥ ६० ॥ खरतरणितावल्लयाजालाजालेहिं पच्चलपिवासो । पाउं पाणियमुवकुंभमागओ गरुयआसाए ॥ ६१ ॥ पेच्छइ क(पिजा)इणा कुंभं, कयमोमंथं तओ निरासो सो । दरतित्तवालुयाए, लोट्टइ निदाए दुक्खेण ॥ ६२ ॥ पियइ सुमिणंमि घरकुंभकूय-वावी-तडाय-सरियाओ । जलही सव्वे तिसिओ, तहावि वणअंधकूवंमि ॥ ६३ ॥ नवर-ज्जुबद्धपूलप्पलंबिबिंदु स देइ जिहगे । किं तेहिं तिसा ओसरइ, जा न तित्तियजलेहिं गया ॥ ६४ ॥ उवमुंजिऊण भोएणं नर-तियसाइएसु जानासि । किमिमेहिं भे भविस्सइ, तिच्ची जलविंदुतुच्छेहिं ॥ ६५ ॥ वेयालिय अज्झयणं, जिणेसरो पन्नवेइ वित्तेहिं । एगेगो एगेगेण बुज्झियं होइ पव्वइओ ॥ ६६ ॥ पव्वइएसु वि तेसु, न चक्कं सालाए विसइ तो चक्की । चितइ तक्ख-सिलाए, अज्जवि अजिओऽस्थि बाहुबली ॥ ६७ ॥ पेसइ तस्स वि दूयं, दक्खं च वियक्खणं च सिक्खविउं । पत्तो पणामपुव्वं, उवविट्ठो आह बाहुबलि ॥ ६८ ॥ तुह जेट्ठभाउणा भाणिओ म्हि सव्भावगव्वभणिईहिं । तुह साहिज्जेण करेमि, बंधुणो भरहचक्कितं ॥ ६९ ॥

बाहु—किमजुत्तं ता भणइ जो तस्स असज्झो तयं पसादेमि । दूतः—सिद्धं सव्वंपि परं, पविसइ सालाए नो चक्कं ॥ ७० ॥

बाहु—तमहं पवेसइस्सं, पेळिय चेट्ठंगुलीनहगेण । दूतः—आणाइक्कमकारी, को वि तओ तं न पविसेइ ॥ ७१ ॥

बाहु—तमहं साहिय अप्पेमि, दूतः—सामि ! साहहि ताव अप्पाणं । छक्खंडभरहसामिस्स सासणं धरसि जो न सिरे ॥ ७२ ॥ /

बाहु—रे रे विमुक्कमज्जाय दूय ! दुज्जाय ! एवमुल्लवसि । भेसिय भाऊण पव्वाविथा जओ तो सगव्वो सो ॥ ७३ ॥

एगवणुप्पन्नाणवि किक्किरिसाहारसाहिणं गरुओ । अत्थि विसेसो ता ताणमपि गणणाए किं गणइ ॥ ७४ ॥ एउ स जुज्झउ फेडेमि जेण अइतिव्वगव्वसव्वस्सं । दल्लिउं मल्लिउं भाऊण, तं च साहेमि परिहंसं ॥ ७५ ॥ पडिहारेणं दूओ, निच्छूढो सो गले गहेऊण । गंतूण तेण वुत्तो, वुत्तंतो एस भरहस्स ॥ ७६ ॥ पसरिय असरिस्सोसग्गिउग्गउग्गमिरभिउडिभालयलो । दावइ पयाण-दक्कं, चक्की अक्कंतअरिचक्को ॥ ७७ ॥ सेणा समग्गसामग्गिसंगओ निग्गओ गओ सीमं । तो बाहुवली सम्मुहमुवागओ गरु-यरोसेण ॥ ७८ ॥ लग्गं अग्गबलाणं, जुज्झं विज्झइ सारहिं सरचक्कं । खंडइ खग्गो खग्गं, कुंतो कुंतं च कट्टेइ ॥ ७९ ॥ तर-लसतेयतुरंगमतिक्खखुरक्खित्तघूलिधूसरयं । कुंताहयकुंजररुहिरनिज्झरुज्जालजालिल्ले ॥ ८० ॥ अग्गेय^१ बाणसंधाण-डज्झमाणप्पमा-णपाणिगणं । परिभमिरभूरिभीयंमिवग्गवग्गंतहलबोलं ॥ ८१ ॥ हरिकरिकायरवीराइ, भूरिसत्ताइं संहरेमाणं । गुरुनगरपलीवणयं व, भीसणं तं रणं जायं ॥ ८२ ॥ इय असमंजसमिक्खिय, बाहुवली वज्जरेइ बंधुमिमं । किं निरवराहलोयक्खएण अंगंमि^३ जुज्झामो ॥ ८३ ॥ भणिओ भरहेणेत्रंपि होउ किमहं तहा नहु समत्थो । सक्कोवि जस्स संकइ, रणंमि का तस्स तइं गणणा ॥ ८४ ॥

तओ य—चिहुरचइहिं अइजडाजूडसव्वंगु-भूहरिकरिरहिं, कुडिकडिल्ल नीसल्लु^४ सज्जहिं, हरिचंदणु तिलउ करि बाहुदंडसुपयंडु पुज्जहिं । रणरंगगणिउयरहिं पुरिससीह ते दोवि, एत्थंतरि तेलुक्कु सउ मिलिउ न थक्कउ कोवि ॥ ८५ ॥

मिलिय नहयलि देव जोयंति विष्कारियलोयणिहिं, चडियचारुचिधिहिं विमाणिहिं, बिज्जाहरु पत्त पुणु तहय जक्खरक्खअक्ख लियजाणिहिं । लोगवाल कउतिगि मिलिय चाउहिसिहिं धियारि, निच्छउ करिउ न सकहिं कसु जउ कसु पुणु हारि ॥ ८६ ॥

मुदिदु सज्जिउ पढम परिवेदु तहिं दोहिं वि अरिबलिहिं, झलहलंतकुंतिहिं सुतिक्खिहिं, पुणु पुच्छइ पक्खरिय तरलतिक्खतु-
क्खारलक्खिहिं । बाहिरि सव्वहं वेदु किउ मयगलघोरघडाहिं, पुरिससीह ते मज्झि द्विय भिडहिं ^१जुडहिं विहडाहिं ॥ ८७ ॥

अह रणंगणि दोवि वग्गंति अप्पोडहिं वक्करिय, सीहनाओ नीसंकु मेळहिं, पयदरु सो करहिं जेण तुंगडुंगर ^२विडोल्लहिं ।
दिक्कलडक्कीडोक्करिहिं दुक्कहिं पाडहिं बंध, जुज्झहिं जेद्वियमल्ल जिव कयजय जस निव्वंध ॥ ८८ ॥

दिट्ठिचिट्ठिहिं वेविफारे विवायत्थ भुविथरवि दिव्ववाणि जुज्झेण जुज्झहिं, बाहुबलदुल्ललियबाहुबंधबंधणि न ^३जुज्झहिं ।
निट्ठुरमुट्ठिहिं उट्ठियहिं दंडादंडि करंति, सव्वत्थवि जिप्पइ भरहु बल तसु तुडिहि चडंति ॥ ८९ ॥

चक्कि संकिउ चित्ति चित्तेइ बाहुबलि अतिबलिउ, चक्कवट्ठि किं एहु होसइ, हउं दुव्वलु बालु जिव अज्जु रज्जु सव्वंगु
लेसइ । पभणइ मारण एकमणु पाणि पसारि वि थक्कु, अरि रे चक्क ! न करि चडिसि अज्जुवि तुहुंवि किं चुक्कु ॥ ९० ॥

चडिउ पाणिहिं चक्कु ललक्कु नं विज्जु पुंजिहिं घडिउ, ^४जडफडालु झालाझवालिहिं उक्काहि जगु अक्कमइ जं फुलिंग उगम-
विसालिहिं । एवहिं मारउ भायथलि वेरिउ हियय धसक्कु, इय चित्तेविगु चक्कवइ मुक्कु चटक्कउं चक्कु ॥ ९१ ॥

अह कुणंतउ तडतडाराउ मिल्हंतउ अग्गिकणतिमिरतेयतक्खणि खणंतउ, हाहारव मुहलमुहलोयलक्खधिकार लिंतउ । सो बाहु-
बलिवच्छयलि निवडइ तुंवि न धार, पहवइ चक्कु न जेण जगि नियवंसह सइ वार ॥ ९२ ॥

पडिओ खोणिहिं तक्खसिलनाहु उच्छलियमुच्छातिमिरु सहु सभगलजणनयणधारहिं, लहुलद्धवेयन्नु करि करइ चक्कु
कारणि पहारहिं । चित्तइ तुरउं चक्किस हुं भरहु सरहु सगइंदु, अविणयरुक्खह उक्खणउं एवहि मूलह कंदु ॥ ९३ ॥ /

अहह चित्ति दुष्टु अपदुष्टु सो भरहु सो बाहुबलि एकमुगह बे दल इमेरिस, नियबंधवि मारियइं जास रिद्धि मा होउ तारिस । बलधणजीवियजोव्वणह गारु कोइ करेइ, सउ घरि घल्लिय(उ) ससउ जिन्व जंतु न वत्त कहेइ ॥ ९४ ॥

मज्झ भाउय ते महाभाग बिहिऊणउ एक्कु सउ विसय जेहिं विसतुल दिट्ठा, इह परभवतावकर कडुविवाग मुहमित्तमिट्ठा । तायइ पायपसाइं पर सज्जिउ संजमरउजु, उप्पाडिवि तं नाणवरु किउ परलोयह कज्जु ॥ ९५ ॥

अहह भरहु विमुक्कमज्जाउ अइलंपडु लुद्धमणु भरहखेतु छक्खंडु दंडइ, धणु लंपइ वप्पहइ जलणु जेव नहु किंपि छडुइ । लेउतभुक्खिउ तक्खसिल मइं मुक्कउ मणि रोमु, एव हिं तायइ पायगइ गउ चित्तह खंखोसु ॥ ९६ ॥

ताव मुक्कउ चक्कु सहु कोवि आभरण-आउह-कुसुम, काइं कज्जु किर रज्ज रट्ठिहिं, उप्पाडइ केस सिरि वज्जसारनियपंचमु-ट्ठिहिं । संजमलिंगु असंगुभणि अप्पइ सासणदेवि, तो नवमुणि पणमइ भरहु सहु राणिहिं आवेवि ॥ ९७ ॥

तुह कुलक्कमु एहु निव्वडुह उंजित्तउ बिहिपरिहिं पइं तुहगि को गवु नाडइ, नियवंसह सिरिकलसु अवह कउणु वाडइ-सिराडइ । पइं परि तिहुअण धवलहरु धवल्लिउ नियजसवाइ, इअ सुथुणंतउ चक्कवइ वेयालिउ पडिहाइ ॥ ९८ ॥

अह सुचित्तइ मुणि महाबाहु परमेसरपासि हउं जाउ किंतु वरनाणहीणउ, मह केवलियंधु स विज्जंतु तेण लज्जउं सुदीणउ । ता उप्पाडउं ताव लहु एत्थु जि केवलनाणु, अह परमेसरसम्मुहउं हउं करेसु पत्थाणु ॥ ९९ ॥

करिवि एरिसु ^{अच्छि}चित्तु निक्कंपु पालंबिय पाणिजुगु नासअगसंलग्गलोयणु, ^{अच्छि}मणि निम्मउ थंभु जिव काउसगु कत्तेइ सोहणु । अच्छइ संवच्छरु सुथिरु मुणिवरु निरसणपाणु, परमप्पय संपयपउणु निच्चलु ज्ञायइ ज्ञाणु ॥ १०० ॥

वपुरि पुरिसहं हियइ उच्छाहु जं जित्तउ चक्कवइ एव अबरु अच्छरिउ संचिउ, इह (हि) केवलु आउ तुहुं जेण पाउ उक्खणं निच्छिउ । जो दीसइ पच्चक्खु तिणि सहुं किज्जउ संरंभु, जो हदु केवलनाणि सहुं सो अउवु आरंभु ॥ १०१ ॥

पडइ दुस्सहु सीउहेमंति हिमि डज्झहिं कमलवण दंतवीणवायंति दुग्गय, निसि दीहर तसु मुणिहिं पुलयपडल सव्वंगु उगय । पासि फिरंतह फेरुयह फुडु फेक्कारु सुणंतु, सो अहियासइ हिमसमउ सुक्कशाणु शायंतु ॥ १०२ ॥

तरु निसुंभइ गिंभआरंभु मायिन्हिय उन्हपह तरणि तिच्चतावेण तावइ, उन्हालइ लूयझल अडविजीव अइतिस सहावइ । तहवि तवस्सी न सो चलइ थिरकयकाउस्सग्गु, एगदिट्ठि निट्ठुरहियउ जोयइ केवलमग्गु ॥ १०३ ॥

पडहिं पाउस नीरनीरंध नवविज्जुलझलहलहिं मेह थीरुगंभीरु गज्जहिं, तणवेळि-तरुपल्लविहिं ठइअ मुणिहिं नहु अंग नज्जहिं । अहि गोहाहिंवा वालियउ बहुकयकुंतलनीडु, झाणु झाइ मणि बाहुवलि अचलु अभीडु अपीडु ॥ १०४ ॥

रिसहु जाणिवि जुत्तु पत्थाउ पट्ठावइ किंपि कहि निययधूयवर बंभसुंदरि, संपत्तो ताउ ताहिं अडवि भज्झि वणसंडसुंदरि । ताहिं गवेसंतीहिं चिरु तहिं वणि गुणिहिं गरिट्ठु, तणलयछाइउ बाहुवलि कहवि कट्ठि सो दिट्ठु ॥ १०५ ॥

कह(वि)हि बंदिवि सामिसंदिट्ठु जेट्ठज्ज ! ताइण भणिउ होइ नाणु नहु हत्थि चडियह, सो चितइ हत्थि कहि नाहु आह अज्जह किं कइयह । हुं हुं जाणिउ एव मइं नियदुस्समइ सच्छंदि, वरिसु तविउ अइतिवु तवु चडियइं माणगइंदि ॥ १०६ ॥

अहह कूडउ किउ अहंकारु मह भाइय जइ वि लहु तहवि तिज्जि गुरुगुणिहिं जेट्ठा, चिरदिक्खिय खंतिखमसयलकलिय-केवलविसिट्ठा । सुट्ठु सामि सिक्खविउ हउं वंदिसु ते गुणखाणि, इय उक्खणियइ पाइ खणि जाउ सुकेवलनाणि ॥ १०७ ॥

मिलिय तक्खणि तियसगयणग्गि ताडित्ति दुंदुहि महुरसुरहिकुसुमजलवुट्ठि मेळहिं, नवकेवलि तेण सह गरुयहरिसभरभरिय-चलहिं । सो मुणि पत्तु समोसरणि एकपयाहिण देइ, केवलि परिसह जाइ करि आसणबंधु करेइ ॥ १०८ ॥

कुतः पुनर्बाहुबलिनो ज्ञानमत्रैवोत्पाद्य स्वाभिप्राये गमिष्यामीति स्वमत्या कृतकायोत्सर्गस्य क्लिश्यतोऽपि ज्ञानं नोत्पन्नमित्याह—

नियगमद्विगण्य चिन्तिण सच्छन्दबुद्धिचरिण । कत्तो पारत्तहियं, कीरइ गुरुअणुवएसेण ॥ २६ ॥

थद्धो निरुवयारी अविणिओ गळ्विओ निरुवमाणो । साहुजणस्स गरहिओ, जणेवि वयणिज्जयं लहइ ॥ २७ ॥

थोवेणवि सप्पुरिसा सणंकुमार व्य केइ बुज्झंति । देहे खणपरिहाणी, जं किर देवेहिं से कहियं ॥ २८ ॥

‘निजकमत्या’ गुरूपदेशाऽभावादात्मीयबुद्ध्या विकल्पितचिन्तिते स्थूलसूक्ष्मालोचने यस्य सः तथा तेन ‘स्वच्छन्दबुद्धिचरितेन’—
स्वतन्त्रमतिचेष्टितेन अत एव गुरोरनुपदेशेन—उपदेशाऽनर्हेण शिष्येण कुतः परत्र हितं क्रियते, न कुतश्चिदुपायाऽभावात् ॥ २६ ॥
तथा ‘थद्धो’ गाहा ‘स्तब्धो’—गर्वोद्धुरकन्धरः । ‘निरुपकारी’—आसनदानाद्युपकारपराङ्मुखत्वात्कृतप्रः । ‘अविनीतो’—ऽभ्युत्थानादिष्वपि
प्रमाद्यन् । ‘गळ्वितः’—स्वगुणोत्सेकवान् । ‘निरुवनामः’—प्रणामार्हेष्वप्यप्रणमन् । शेषं स्पष्टम् ॥ २७ ॥ एवंविधश्च गुरुकर्मत्वाद् बोध्यमा-
नोऽपि न बुध्यते, महात्मा त्वल्पेनापि बुध्यते इत्याह—‘थेवेणवि’ गाहा, एतदर्थः कथानकादवसेयस्तच्चेदं संक्षेपात्—

कुरुजंगले जणवए, दुहा सुहत्थीहिं सुत्थमत्थि पुरं । हत्थिणउरं ति केलीकमलं व महीमहेलाए ॥ १ ॥ मायाउ अमायाउ,
असावया सावया सहंति जहिं । रमणीओ नरमणीओ, अणंगरूवा सुरुवंगा ॥ २ ॥ तं कुरुवंसे सिरिवीससेण राया विरायमा-
णजसो । पालइ पयडपयावो, सहदेवी अगमहिसी से ॥ ३ ॥ तीसे चउदससुमिणेहिं, सूइओ विस्सुओ सुओ जाओ । समए
सणंकुमारोत्ति, तस्स नामूसवो विहिओ ॥ ४ ॥ उवचियकलाकलावो, कालेण कलानिहिव्व सो पत्तो । रमणिमणहरिणसंजमण-
वागुरावग्गु तारुन्नं ॥ ५ ॥ अणवज्जाणं विज्जाण, ताण मणिदप्पणो मुहंतस्स । सोहग्गसुहारससारणीउ, सरणीउ नयणाणं ॥ ६ ॥
हरिवल्लहाए आवाससाहिणो बाहुणो तहा दोवि । वच्छत्थलंपि तरुणीसारणं सारवट्ठो सो ॥ ७ ॥ सव्वंगवन्नणा तस्स, कस्स
निव्वाहमेइ सुकइस्स । जो पत्थेइ समत्थेउमेत्थ तगंगवित्थारं ॥ ८ ॥ अरुणो व रयणिरमणो व, तस्स तेयं महंति न लहंति ।

उभयसमाहारकयं व, दुरहिगम्भं च सोमं च ॥ ९ ॥ नवरुवरेदुतुलणाए, तस्स नलकूवरो वि स वराओ । कुसुमसरो सक्को वा, सक्कइ किं पाविउं एयं ॥ १० ॥ स कयाइ वाहवाहणपहाणलीलासु लालसो संतो । वाहेण वाहियालीउ उप्पएऊण गयणेणं ॥ ११ ॥ माणससरतीरवसुंधराए नीओ विचित्तिउं लग्गो । कुविण्णेहाणीओ, केणइ जक्खेण रक्खेण ॥ १२ ॥ उत्तरिउं तुरगाओ, परमपरिस्समतिसो निसारंभो । परिभमइ सुन्नरन्ने, जलासयाऽऽसाए सव्वत्तो ॥ १३ ॥ सुमहोदयपसायं, परमविसाया महारिसंखोहं । तणुवद्धमप्पणिज्जं व, माणसं नित्यइ पुव्वाए ॥ १४ ॥ अविरलमुच्छलमाणेहिं लोलकलोलबाहुदंडेहिं । जमतिहिं कुमारअंगालिंगणगडरवणपडणं वा ॥ १५ ॥ पयडतरंगं सन्नालसंगयं सारसोहसंवलियं । जिणपवयणं व रेहइ, नालीयकलाकलियमिहज्जं ॥ १६ ॥ परमपमोएणं, मज्जिऊण पाऊण सीयपाणीयं । पत्तो तीरे वरतरुतलंमि छायाए वीसमइ ॥ १७ ॥ जावऽच्छइ छायाए, उवविट्ठो पुव्ववेरिणा ताव । असियक्खेण जक्खेण, संगरेणं समारद्धो ॥ १८ ॥ अहिपासे निव्वासइ, कुणइ विसल्ले महल्लतरसल्ले । सिरउवरिं गिरि मुक्कं, चूरइ मुट्ठिप्पहारेहिं ॥ १९ ॥ कुमरेण दंडं पहरिय, जज्जरतणुपंजरो कओ स तओ । कयआराडी नट्टो, न मओ अमरोत्ति काऊण ॥ २० ॥ इअ सज्जिओ तेण, पसन्नपुन्नओ अतणुतणुवलाओ य । खयरअमरेहिं मुक्का, तओ नहाओ कुसुमवुट्ठो ॥ २१ ॥ सिरिभाणुवेगपत्थिवपुरीए पियसंगमाऽभिहाणाए । पणमिय विमाणमारोवेऊणं नीओ स खयरेहिं ॥ २२ ॥

ततः पठितं वैतालिकेन—

“कुलममलिनं मूर्तिर्भद्रा मतिः श्रुतशालिनी, भुजबलमलं लक्ष्मीः स्फीता प्रभुत्वमखण्डितं ।

प्रकृतिः सुभगा ह्येते भावा मदस्य च हेतवो, व्रजति पुरुषो यैरुन्मादं त एव तवाङ्कुशाः ॥ २३ ॥”

अत्थाणगओ निवभाणुणावि अन्भुट्ठिओ स तुट्ठेण । पवरपडिवत्तिपुव्वं, पत्थावे पत्थिओ य इमं ॥ २४ ॥ मह अट्ठ कन्नगल्लो, तासिं वरो अच्चिमालिणा मुणिणा । तुममुवइट्ठो असियक्खजक्खविक्खेव चिंघेण ॥ २५ ॥ होही सणकुमारो, चक्की स

चत्थओ थिरत्थामो । अइसुहियाओ होहिंति, तस्स दिन्नाओ कन्नाओ ॥ २६ ॥ वयमतिहीता तुब्भे, पमाणमेयं जंपिए कुमा-
रेण । पढमं पाणिग्गहणं, विहियं सह खयरकन्नाहिं ॥ २७ ॥ भणियं च भाणुणा अच्चिमालिणा वेरकारणं कहियं । तुह जक्खस्स
य संखेवओ तओ सुणसु साहेमि ॥ २८ ॥ कंचणपुरंमि नयरे अहेसि विक्कमजसो त्ति नरनाहो । पंचसयंतेउरतरुणिवल्लहो वम्महो
व सयं ॥ २९ ॥ तथेव सत्थवाहो, अहेसि नामेण नागदत्तो त्ति । विण्हुसिरी से भज्जा, रइरंभारुवगव्वहरी ॥ ३० ॥ विक्क-
मजसेण दट्ठूण, कहवि अंतेउरंमि सा खित्ता । अइगरुयविरहदाहो, गहिलीहूओ स सत्थाहो ॥ ३१ ॥ विण्हुसिरीमोहेण, मूलि-
याए विक्कमजसो वसं नीओ । परिहरियावरकज्जो, तं चिय अच्छइ नियच्छंतो ॥ ३२ ॥ ईसा विसाय विसदूमियाहिं, अवराहिं
सा बिसेण हया । सत्थाहो विव रायावि, सुन्नवुन्नो परुन्नो सो ॥ ३३ ॥ देइ न देहं दहिउं, मंतीहिं मंतिऊण बीयदिणे । निव-
चक्खुं वंचेऊण, छड्डियं मडयमडवीए ॥ ३४ ॥ निवई तमपेच्छंतो अणिच्छियपाणाऽसणो धुवं मरिही । इय अडवीए नीओ, निएइ
मडयस्स तमवत्थं ॥ ३५ ॥ गिद्धेहिं अद्धखद्धा, अंताली हत्थमंछिया अच्छी । रसपिसियपूयकीकस-वसाइ सुल्लुसुल्लिर किमिजालं
॥ ३६ ॥ अइदुरहिगंधफुट्ठं-घाणघोरागिई महीनाहो । वेरगमगल्लगो, चिंतेउमिमं समारद्धो ॥ ३७ ॥ कुललंजामज्जाया, जसो
य मुक्का मए कए जस्स । तस्स वि देहस्स दसेयमेरिसी अहह मूढोन्हि ॥ ३८ ॥

कुंभ-कुंद-अरावद-इंदु, इंदीवर-अन्नइ, दिज्जंता उवमाण जाह, तसु अंगह इय गइ ॥

गंधसारु घणसारु, अगुरु कत्थूरी कुंकुमु, किं न दिन्नु एयस्सु, अहह पुण गंधु महाऽधमु ॥ ३९ ॥

इय कुहियकडेवर कारणिण, किन्न किन्न मइ कप्पियउ । बलि किज्जउ दुम्मइ एह, महु दुक्खय अप्पा अप्पियउ ॥ ४० ॥
तणमिध सत्थं रज्जाइ वज्जिउं सुव्वयायरियपासे । महीनाहो निक्खंतो तवेइ तिब्बं तवोकम्मं ॥ ४१ ॥ मरिउं सणंकुमारे, कप्पे
देवो महिद्धिओ जाओ । रयणउरे सेट्ठिसुओ, जिणधम्मो नाम तत्तो वि ॥ ४२ ॥ सावगधम्मं सम्मं, परिपालइ मुणि-जिणि-

दपूयपरो । एत्तो य नागदत्तो, अट्टज्ज्ञाणेण मरिऊण ॥ ४३ ॥ तिरिएसु चिरं भमिऊणमग्गिसम्मो त्ति वंभणो जाओ । सीहउर-
पुरे पडिवज्जिऊण तत्तो तिदंडिवयं ॥ ४४ ॥ इगदुगतिगचउपंचाइ, मासखवणाइं करिय पारेइ । अह रयणउरे पत्तो, हरिवा-
हणरायकयरक्खे ॥ ४५ ॥ चउमासपारणे राइणा, स आमंतिओ गओ गेहं । अह पत्तो जिणधम्मो वि, तत्थ केणावि कज्जेण
॥ ४६ ॥ भगवेण पुव्ववेराणुवेहओ जायतिव्वकोहेण । तं दट्ठूणं भणियं, निव ! भुंजे हं ववत्थाए ॥ ४७ ॥ एयस्स देसि थालं,
जइ जिणधम्मस्स पुट्ठि पइट्ठणे । कयमेयंपि निवेणं, महागहं तस्स मुणिऊण ॥ ४८ ॥ अइतत्ता पक्खित्ता, खीरी थालंमि
भुंजइ स तुट्ठो । सेट्ठी वि 'पुव्वदुक्कय फलं'ति सम्मं सहइ एयं ॥ ४९ ॥ भुत्तुत्तरमुक्खित्तं, थालं वसमंससोणिएहिं समं ।
तो गेहे गंतूणं, सयणे सम्मं समाणित्ता ॥ ५० ॥ जिणमुणिनाहे संचं, चउव्विहं पूइऊण खामेउं । गिरिकंदराए गच्छइ, अच्छइ
कयकाउसग्गो सो ॥ ५१ ॥ पुव्वाभिमुहो पक्खं, एमेव दिसासु तिसुवि अन्नासु । पिसियासि पक्खि-गोमाउ पमुहपाणीउ खा-
यंति ॥ ५२ ॥ दिणरयणीओ पुट्ठिं (विं) अहियासइ पीडमुब्भउं सुहडो । दुहिं मासेहिं सोहम्मसामिओ सो हरी जाओ ॥ ५३ ॥
भगवोवि आभिओगियकम्मेणेरावणो करी आसि । पेक्खइ पुव्वंमि भवे, पुरंदरं तह पराभूयं ॥ ५४ ॥ करिरूवं अकरितो, ता-
डिज्जइ वज्जिणा स वज्जेण । चविऊणममरसामी वि, भाविचकी तुमं जाओ ॥ ५५ ॥ सो एरावणअमरो, तिरिएसुं हिंडिऊण
चिरकालं । असियक्खो संजाओ, अन्नाणतवेण केणावि ॥ ५६ ॥ इय पुव्वभवब्भासेण, तेण तुह वट्ठियं इमं वेरं । तो अपम-
त्तेण तए, सयावि कज्जाणि कज्जाणि ॥ ५७ ॥ यतः—“विधाय वैरं सामर्थं, नरोऽरौ य उदासते । प्राक्षिप्योद्विषं कक्षे, शेरते
तेऽभिमारुतम् ॥ ५८ ॥”

किंच—“कोऽहं कौ देशकालौ समविषमगुणाः केऽरयः के सहायाः, किं मित्रं कोऽभ्युपायः फलमिह नु कियत्कीदृशी देवसम्पत् ।
व्यापत्तौ कोऽनुबन्धः प्रतिहतवचनस्योत्तरं किं नु मे स्यादित्येवं कार्यसिद्धावबहितमनसो नोपहास्या भवन्ति ॥ ५९ ॥”

ततः—अरिजयसज्जा पहरणविज्जा विज्जाहरेण से दिन्ना । कंताहिं ताहिं अट्ठहिं, सह निसि अह सुयइ वासगिहे ॥ ६० ॥
जाव पभाए पडिबोहमेइ पेक्खेइ ताव अप्पाणं । गिरिगुरुगहणे पुहईए पडियमइक्करालाए ॥ ६१ ॥ चितइ किमिंदयालं एयं
कंताउ ताउ कहिमट्ठ । दिसंति फेरवीओ फेक्कारंतीउ पासंमि ॥ ६२ ॥ सुरवेरिणो भविस्सइ, विलसियमेयं तहा पहरियस्स । भयभूरिभंगुरस्स
वि, वेराउ छलं नियंतस्स ॥ ६३ ॥ वियरइ जाव असंको, गिरिसिहरे सेहरं व धवलहरं । तो पेक्खइ लक्खइ इंदयालमेयंमि
किंमि भवे ॥ ६४ ॥ रमणीए रुयंतीए, धवलहरोवरि सुणेइ करुणसरं । सत्तमतलंमे पत्तो, मुणइ विसेसं पलावस्स ॥ ६५ ॥
कुरुकुलगयणंगणमंडणेक्कससहरसणकुमार ! तुमं । इह मह भवे न नाहो, जाओ ता परभवे होज्जा ॥ ६६ ॥ पयडीहोउं दिन्ना-
सणेण तेणेयमेवमुल्लविया । का सुयणु ! तंसि तं कं, कुमारमीहसि ? दसा किमिमा ? ॥ ६७ ॥ वुत्तं तीए सुपुरिस ! संपइ मह
दिवसनाह तइं दिट्ठे । मणकमलं वियसइ, मउलियंमि भण हेउणा केण ॥ ६८ ॥ खिइतिलए अरिमइणनिवस्स धूया अहं सुनं-
दत्ति । तं सुणिय कुरु कुमारं, महासि आसा पियं काउं ॥ ६९ ॥ मायापियरेहिं वि, तस्स चेव दिन्नाहमुदगदाणेण । अकयविवाहच्चिय
वज्जवेगखयरेण अवहरिया ॥ ७० ॥ इह सिहरिसिहरसेहर—सारिच्छे खणविउच्चिए तुंगे । पासाए मुक्काहं, सोयंती दिवसरयणीसु
॥ ७१ ॥ एत्थंतरंमि पत्तो, पिकखइ खयरो तहट्ठियं कुमारं । उक्खवियतिक्खकोवो, खमंडले खिप्पमुप्पयइ ॥ ७२ ॥ हाहारवमुहल-
मुही धसत्ति धरणीए निवडिया सुमुही । विलवइ सुपुरिसखयका—रिणी कहं ही अहं जाया ॥ ७३ ॥ बहुप्पहारनिट्ठुरमुट्ठिपहारेण
तं हणेऊण । अक्खयकाओ कुमारो, पुरो सुनंशए आयाओ ॥ ७४ ॥ आसासिया निरासा, सणंकुमारेण सा सवुत्तं । कहि-
ऊणं परिणीया, गंधव्वविवाहसोहाए ॥ ७५ ॥ चिहुरवरहिं दलदीहवयणु निहणइ ससिपव्वण । नयण मयणभडभल्लि—गंडमंडलमणि-
वप्पण ॥ ७६ ॥ भुयमुणालवेत्तेल्लहलपाणि अरविंदसहोदर । घणथणकंचणकलस—ऊरुनवरंभखंभवर ॥ ७७ ॥ तसु रुवरेहसोहगाकल
स कइवन्नण किर कवणु । जा कुरुकुमार चक्काहिवइ होसइ निरु रमणीरयणु ॥ ७८ ॥ तह दंसणे वि निव्वण उव्वण उज्जिभ-
माणप्पिमंगुणो । सह तीए कीलंतो वसइ विसंको स तत्थेव ॥ ७९ ॥ खणमेत्तेण संज्ञावल्ति भइणीवि वज्जवेगस्स । तत्थागया

निरिक्खिइ खोणीपडियं मयं बंधुं ॥ ८० ॥ केणवि कूरेणिमिणा भाया वावाइउत्ति कयकोवा । विज्जाए जाव मारेउमुज्जुया सुम-
रियं ताव ॥ ८१ ॥ नेमित्तियस्स वयणं, भाइय वावायगो वरो होही । सहरिसहियया होऊण, सा वि विवाहमीहेइ ॥ ८२ ॥
तंपि सुनंदाऽणुन्नाए, नायनिट्ठासु निट्ठुरो कुमारो । परिणैइ पणामइ, सा वि भत्तुणो झत्ति पन्नत्ति ॥ ८३ ॥ ससुरेहिं चंदवेगेण,
भाणुवेगेण एगया तणया । सह सन्नाहरहेहिं, पट्टविआ कुमरपासंभि ॥ ८४ ॥ हरिचंदचंचुवेगेहिं तेहिं कहियं इमं कुमारस्स ।
जह वज्जवेगजणओ, जाणियनियपुत्तपंचत्तं ॥ ८५ ॥ नियवलसामग्गीए, आगच्छइ मच्छरेण मणिवेगो । तं पहरें जणएहिं,
तेण वयमेत्थ पट्टविया ॥ ८६ ॥ तायावि इयाणि चेव, इति पडुपायपज्जुवासाए । एत्थंतरे बलाणं, निसुओ इंताण तूररवो ॥ ८७ ॥
लहु चेव चंडवेगोय, भाणुवेगो य दोवि रायाणो । कुमरसमीवं पत्ता, झुज्जेउं असणिवेगेण ॥ ८८ ॥ अमरिसवसओ इतस्स,
असणिवेगस्स गयणमग्गेण । बहिरियनहंतरालो निसुओ सेणाए हलबोलो ॥ ८९ ॥ कुमरेण गयणमग्गेण, चेव गंतूण संमुहं तस्स ।
सखयरपरिवारेणं, पारद्धो समरवावारो ॥ ९० ॥ रहसेण चंडवेगो य, भाणुवेगो य असणिवेगेण । सह पहरंता पेल्लित्तु, पडि-
पहं पाविया दोवि ॥ ९१ ॥ कुमरेण समं अंगणिसंगारे असणिवेगभूवेण । मुक्कं महोरगत्यं, कुमरो वारेइ गरुडेहिं ॥ ९२ ॥ अ-
मोयत्थं वारुणसत्थेणं वित्थरेण पडिहणेइ । निहणेइ तामसत्थं, खणेण खरकिरणसत्थेण ॥ ९३ ॥ उक्खयखग्गो एगो, छिन्नो अन्नो
छुरीधरो विभुओ । साहिव्व छिन्नसाहो, तओ कओ सो असणिवेगो ॥ ९४ ॥ तणुणा तो दंभोलित्थंभेण निसुंभणे कयारंभो ।
कुमरेण धावमाणो, कओ कबंधो य समयंधो ॥ ९५ ॥ रायसिरी नीसेसा, संकंता सासणं कुमारंभि । अल्लियइ कुमरमेयस्स,
खयरवग्गो समभो वि ॥ ९६ ॥ एएहिं चंडवेगाइएहिं, सह एइ तो स वेयड्ढे । निवअसणिवेगगेहे, अन्नेवि ठिया सठाणेसु
॥ ९७ ॥ सुहतिहिमुहुत्तनक्खत्त-जोगलगंमि करिय समवायं । वित्थारयंति खयरा, खयररायाऽभिसेयं से ॥ ९८ ॥ अइ साहिय
वेयड्ढो, सुवियड्ढो तत्थ कुणइ चक्कित्तं । लद्धावसरेण कयाइ, चंडवेगेण विन्नत्तो ॥ ९९ ॥ पडु ! कहियं मुणिणा अग्गिमालिणा

मज्झ तुज्झ धूयाणं । पाणिं सणकुमारो, चक्की पीडिस्सइ सयस्स ॥ १०० ॥ तुह पाणिपीडणाणुगहेण जम्मो इमासिं सहलत्तं । ता लहुउ होउ एवंति, वत्तिओ वरविवाहमहो ॥ १०१ ॥ वेयड्ढजिणहरेसुं, काऊणऽट्ठाहियाइमहिमाओ । सासय-असासएसुं, पेक्खणपूयापयारेहिं ॥ २ ॥ अन्नत्थवि तित्थे वित्थरेण तित्थेसराण जत्ताओ । कुब्बंतो सो पत्तो, एणमि सरोवरे रम्मे ॥ ३ ॥ अभिरामे आरामे, जावऽच्छइ पेच्छणच्छणुच्छाहो । दूरे बालवयंसो, अणम्मबुद्धिं व्व ता दिट्ठो ॥ ४ ॥ हरिसभरनिम्भरेणं, रत्ता हकारिओ समीवंमि । कयसव्वंगपणामो, अईव तुट्ठो इमं पुट्ठो ॥ ५ ॥ कहमिह महिंदसीह ! आगओसि ^१अइमायतायभायाणं । भण ^२भण तणुकल्लणं, सिग्घमविग्घं च धम्मस्स ॥ ६ ॥ आलिं गिऊण उववेसिऊण पायंतियंमि ^३पाणपिओ । कयपंचंगपसाओ, विन्नविउं एवमाढत्तो ॥ ७ ॥ काएण सामिकुसलं, अम्मापियराण न उण हियएण । तुरयाऽवहारदुव्वारदुकखउक्खणियसोक्खणं ॥ ८ ॥ विसिसु विदिसासु सव्वत्थ, पेसिया तुह गवेसया पुरिसा । बहुभमिओ गयसेन्नो, अहमवि एगो कउव्वेगो ॥ ९ ॥ गिरिनगरागरकंतार-पारवारावगाइट्ठणेसु । तं कत्थ कत्थ न मए, सुट्ठु गविट्ठो न उण दिट्ठो ॥ १० ॥ एत्तिय वरिसाणंते, संपत्ते दुक्कयाण पज्जंते । रयणनिही रोरेण व, तुमं समिद्धो मए लद्धो ॥ ११ ॥ कुमरेण वि कुत्तंतो, सुमहंतो अप्पणो लहुं कहिओ । सा कट्ठियखीरखंडक्खेवसमा तेसिमासि दसा ॥ १२ ॥ अह वेयड्ढे पत्तो, पालइ रज्जं स सज्जियावज्जं । भणिओ महिंदसीहेण, देव ! अइदुक्खिया माया ॥ १३ ॥ अइसविसाओ ताओ, ता वड्ढिज्जउ लहुंति तो राया । मणिमयविमाणमालाहिं चलिओ अइ-विसालाहिं ॥ १४ ॥ गयणयले अइगुरुखयररिद्धिसंबंधंधुरो पत्तो । हत्थिणउरंमि सव्वाण, विम्हयं संजणेमाणो ॥ १५ ॥ जणणिज-णयाण नागरजणाण जाओ तहा महाणंदो । ओयवियं भरहेण व, भारहखेत्तंमि छक्खंडं ॥ १६ ॥ नवनिहिणो चक्काई, चउदस रयणा य तस्स संजाया । बारसवारिसिओ, तह कओऽभिसेओऽखिलनिवेहिं ॥ १७ ॥ भरहं पालइ छक्खंडमंडियं तिकखअक्खय-पयावो । सोहम्मसभाए कयाइ, वासवो सुरसमूहजुओ ॥ १८ ॥ कारइ सोयामणिनाम नाडयं अवसरंमि एयंमि । ईसाणाओ

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ ७६ ॥

संगम-अमरो पत्तो हरिसमीवे ॥ १९ ॥ नियतेणं तरणिच्च, अवरदेवाण तारयाणं व । परिभवमाणो तेयाणि, तो सुरा सक्क-
माहंसु ॥ १२० ॥ पट्ट ! केण हेज्जा सच्चउच्चणं वपुरि तेयमेयस्स । हरिराह फलं एयं, आयंबिलवद्धमाणस्स ॥ २१ ॥ सुररूवेण-
मिमेणं, चमक्कओ ताव तुम्ह पडिहाइ । न नियह तं जावऽज्जवि, चक्किस्स सणंकुमारस्स ॥ २२ ॥ अह विजयविजयंता असह-
हंता इमं दुवे देवा । मंतिति सुरा संभविरूवं मणुयस्स कह चडइ ॥ २३ ॥ अहवा—जं जह तं तह जंपंतायाणमम्हाण जुत्तमप-
पट्टत्तं । अलियंपि सच्चवित्ताण, होइ सामित्तणं लोए ॥ २४ ॥ बंभणरूवं काऊण, ते सुरा तं परिक्षिखउं पत्ता । हत्थिणपुरंमि
पत्थिवमुवट्ठिया चित्तयंतेवं ॥ २५ ॥ अइथेवमेव भणियं, सक्केणं तमहियं तु पेक्खेमो । सिरधूणं कुणंता, निवेण पुट्ठा पयंपंति
॥ २६ ॥ अमरब्भहियं रूवं, तुह निसुणंता सविम्हया अम्हे । देसंतराउ दूराउ, आगया रंजिया हियए ॥ २७ ॥ भणियं निवेण
भो भइ ! भइणीगंधतेलपत्थावे । भिट्ठा तुब्भेहिं कया, खणं पडिक्खिय निरक्खेह ॥ २८ ॥ इय ते विसज्जिया मज्जणाइ मज्जइ
विसेसओ चक्की । कुणइ कुसुमंसुएहिं, चंगं सव्वंगसिंगारं ॥ २९ ॥ हक्कारावेइ दिए, पुणोवि कयरूवगव्वसव्वस्सो । ते वि विभा-
वेऊणं, जाया अइसामलच्छाया ॥ १३० ॥ भणियं चमक्किणं, चक्कहरेणं किमेरिसा तुब्भे । जाया कहेह किं कारणंति तो ते
पयंपंति ॥ ३१ ॥ कयअब्भंगे चंगे, चंगत्तं आसि जारिसं तुम्ह । अहुणा न तारिसं, खसियमेव सिंगारियस्सावि ॥ ३२ ॥ बहु-
विहिया ही वाही, संकंता संति तुह सरीरंमि । ते खवयंति वियक्खण ! पइक्खणं खलु तहा रूवं ॥ ३३ ॥ भणइ स कह
जाणिज्जइ, किं तुब्भे विजयं वियाणेह । अहवा निमित्तसामत्थमत्थि अइसुत्थियं किंपि ॥ ३४ ॥ किं वा ओहिन्नाणेण, मुणिय-
मिय पुच्छिरस्स चक्किस्स । परिचलिरकुंडलाहरणधारिणो ते सुरा जाया ॥ ३५ ॥ जंपंति जहा हरिवयणमच्छरेणं वयं इहं पत्ता ।
ता धन्नोसि महायस ! स हरि वि बंदिव्व ते जाओ ॥ ३६ ॥ वट्टेइ रूवजोव्वणतेयाइ नराण मज्झिम वयं जा । तेण परं परि-
हायइ, पइक्खणं लेसदेसेण ॥ ३७ ॥ तुह अच्छेरेमेयं, जं खणमेत्तेणमिय विपरिणामो । बाहिवसाओ एयाणुरूवमेत्तो कुणिज्जासु
॥ ३८ ॥ इय भणिऊणं पत्तेसु, तेसु सगंमि चक्कवट्ठी वि । नियइ नियअंगचंगिममवचियमुवलक्खए सक्खं ॥ ३९ ॥ “ एत्तियमित्तेण

सनत्कुमार-

चक्रिसन्धिः

॥ ७६ ॥

वि तारतेयस्त्वाइ जाइ जइ नासं । तो दिवसमासवासेहिं, किंपि होही न याणेमो ॥ १४० ॥ किं किं न कयं कलुसं, कायस्से-
यस्स कारणेण मए । तस्सावि दसा एसा, ता सज्जो किज्जउ सकज्जं ॥ ४१ ॥ सुदिढ सरीरेणं, कस्स कस्स कज्जाइं सज्जियाइं न
मे । अबलो नियकज्जेसु वि, कह पिक्खिस्सं परसुहाइं ॥ ४२ ॥ सुकयं सुकयं जं आसि, संपयं तं गयं नवं कुणिमो । कह अब-
लंगो रोगेहिं, साहयिस्सामि परलोयं ॥ ४३ ॥ भोगे भोत्तुमसत्तो, अन्ने भुंजंतए नियच्छंतो । ईसा दुइं वहिस्सं, सुहाय अहुणा
चइस्सं ते ॥ ४४ ॥ ”

किंच—“ आस्थानी प्रथमा मलोच्चयमयः कुक्षिः स्त्रियः कुत्सितो, विश्वैर्वृद्धिरनुक्षणं मलरसैः स्यन्दः सदा तन्मयः ।
संस्कारः प्रतिवासरं यदि जलस्नेहादिभिर्नार्ण्यते, काऽवस्था वपुषस्तदापि निधनेऽप्येतस्य कीदृग्दशा ॥ ४५ ॥

ततः—“ कप्पद्दुमं तणेण व, काणकवट्टेण कामधेणुं व । चिंतामणिमुवलेण व, काएण किणामि धम्मधण ॥ ४६ ॥ ”
इय नियपट्टे पुत्तं, ठवित्तु कयअरिह—संघसम्माणो । अच्छिन्नचकिलच्छीविच्छइं छड्डिय तणं व ॥ ४७ ॥ सिरिविणयंधरसूरीणमंतिए
अज्जिणेइ पव्वज्जं । सम्मं सिक्खिय अक्खलियचोक्खसिक्खो महियमोक्खो ॥ ४८ ॥ रयणरमणीनिहाणा नयरनरनाहपमुहमणु-
लगं । जा छम्मासे भमियं खणंपि खित्तं न चक्खुं ॥ ४९ ॥ छट्ठस्संते पारइ, चीणकूरेण छगलछासीए । पुण छट्ठाइतवाणं,
पारणयं कुणइ चीणाई ॥ १५० ॥ एएण तवोकम्मेण, पारणेणं च अइचिरं कालं । पयपाणेणं फणिणो व्व वाहिणो दूसहा जाया
॥ ५१ ॥ तिच्चेण तवोकम्मेण, तस्स आमोसहाइलद्धीओ । जाया तहावि वाहीपडियारं कुणइ न कयाइ ॥ ५२ ॥ जाणइ जह
पुव्वकडाण दुक्कडाणं अवेइयाण सयं । मोक्खो न होइ वेएइ, वेयणं तेण ताण सया ॥ ५३ ॥ कंइ अभत्तसद्धा, तिच्चा वि-
यणा य अच्छि कुच्छीसु । सासं खासं च जरं अहियासइ सत्तवाससए ॥ ५४ ॥ हरिणा पुणवि पसंसा, कया कयावि हु सणं-
कुमारस्स । सक्केण वि सक्किज्जइ, न मए खोभिउमिमोऽवस्सं ॥ ५५ ॥ तियसा तेच्चिय तो सत्तमुत्तमं तस्स तं परिक्खिउं ।

पत्ता ओसहिकोथलिखंधा वरविज्जवेसेण ॥ ५६ ॥ सेलस्सेगस्स तले, सणकुमारो महा(गुणी) गुणी तेहिं । दढकयकाउस्सगो, सहसा दिट्ठो थिरपइट्ठो ॥ ५७ ॥ विट्ठयविडवगसंगो, वरसरलासोय-अभयचित्तो जो । अवरोव्व अक्खमालो व सोहिओ सो-हए अचलो ॥ ५८ ॥ नासगलगादिट्ठी, स सहइ उस्सगानिप्पकंपतणू । धम्मनिवेणं अरिमोहविजयखंभो व्व निक्खणिउं ॥ ५९ ॥ घोसंति ते तयंतियवत्तो जरसूलसासखासाई । वाहिओ सवरविज्जा वयं खणेणेव अवणेमो ॥ ६० ॥ पारिय काउस्सगो भणइ गुणी दव्वभाववाहीसु । पडियारं कस्स कुणेह दव्ववाही महवि सज्झा ॥ ६१ ॥ निट्ठोवणेणमंगुलीमालिपिय दंसए झलह-लंति । वाहीओ ओसहाणि य दुवेवि देहंमि धारेमि ॥ ६२ ॥ न करेमि पडियारं सयमेव सदुक्कडं खवेमिति । अन्नाणीहिं जी-एहिं सुदुक्करो जं खओ तेसिं ॥ ६३ ॥ अट्ठ पुण भाववाही अट्ठावन्नं सयं तु तब्भेया । तेसिं पुण पडियारं करेमि किरियाहिं घोरेहिं ॥ ६४ ॥ अहियनिवायं उम्मगलंधणं सइ अरोगपयपाणं । किरियायत्तं चित्तं करेमि परमेट्ठि जाव ल(भ)यं ॥ ६५ ॥ असणं कडुय कसायाणमायरेमी सिणेहपरिहारं । दक्खाओ सक्कराओ रामाओ वि य परिहरामि ॥ ६६ ॥ जइ इह वाहिविणासे, तुम्हं सामत्थमत्थि ता भणइ । तं चेव जेण कुणिमो, भणंति ते पयडियप्पाणो ॥ ६७ ॥ तियसा ते चेव वयं जे आया आम-याऽऽगमे तुज्झ । कयमिदेण पसंसं, असइहंता पुणो पत्ता ॥ ६८ ॥ तह सत्तपरिक्खाए, के अम्हे तहवि आगया मूढा । मेरुं पहरंताणं, दंता दंतीण भज्जंति ॥ ६९ ॥ तुह गुणगणं गुणिंतो, पुरंदरो सुंदरो सएविक्को । तुह दंसणेण संपइ, जाया अम्हे वि सुकयत्था ॥ १७० ॥

जय निव्वाणमहापुरपहनिच्चप्पहिय, ! जय असारिसंसारचारिकयअप्पहिय ! ।

चक्किलच्छिविच्छइमइछड्डिउजुवइं, तिव झुरंतउ अच्छइ अज्जि(ज्ज)उं सो असइ ॥ ७१ ॥

आखंडलि सुरमंडलि मिलियइ अक्खलिय, अगणियगुरुगुणगणपसंसं तुह सामि किय ।

तहवि धरसि भणागुवि माणसि उक्करिसु, किंतु होसि मयपव्वयपाडणि पवि सरिसु ॥ ७२ ॥

आमोसहि-विप्पोसहि-खेलोसहि पमुह, लद्धिसमिद्धिपसिद्धियसिद्धियअत्थिहि तुह ।
 तहवि वाहि अहियासहि सामि ! समाहिबर, तिणि कुमार जोगीसरु महरिसि तुहुं जि पर ॥७३॥
 तुह रूवहिं पडिछंदउ अत्थि न भुवणि जिब, अइसमग्ग ^{असमग्ग} निरवग्गह वेरग्गहइ तिव ।
 ता मह महरिसि सहरिसु एव पसाउ करि, खमहि खमहि अवरद्धउं जं अन्नाणभरि ॥ ७४ ॥
 इय कयथुवि तो देव दोवि पणमेवि पय, परमपमोयपुल्यंचिय निय नियठाणि गय ।
 सामि सणकुमारु सो धारिय धम्मधुरु, कप्पि सणकुमारि उपन्नु महिद्धिसुरु पवरु ॥ १७५ ॥

इति सणकुमार चकोकहा सम्मत्ता । एतत्कथानकानुसारेण गाथार्थः सुगमः ॥ २८ ॥ क्षणमात्रेण देहस्य परिहार्णि प्रतिपाद्य शेषस्यापि सर्वस्य तामाह—

जइ ता लवसत्तमसुरा विमाणवासीवि परिवर्द्धति सुरा । चिंतिज्जंतं सेसं, संसारे सासयं कयरं ॥ २९ ॥

‘लवः’ कालविशेषोऽत्र प्रक्रमे पुनः सुगतियोग्यप्रकृतिबन्धप्रस्तावः प्रोच्यते । लवः सप्तमो येषां सुरविमानानां तानि लवस-
 त्तमसुरविमानानि-अनुत्तरसुरोत्पत्तिस्थानानि तद्वासिनोऽनुत्तरसुरा एव । किल कोऽपि जीवो भावनाविशेषात् क्रमेण विशुद्ध्यन् प्रथमलवे
 १ सुमानुषत्वयोग्याः सत्कर्मप्रकृतिर्बध्नाति । ततो २ व्यन्तराणां योग्यास्ततः क्रमेण ३ ज्योतिष्काणां ४ भवनवासिनां ५ वैमानि-
 कानां ६-७ प्रवेयकवर्तिनामनुत्तरवासिनां च देवानां योग्याः करोति । एवं च सप्तमो लवोऽनुत्तरसुरोत्पत्तियोग्यो भवति । ततो यदि
 तावदनुत्तरविमानवासिनस्त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमायुषोऽपि विजयवेजयन्तादिदेवाः स्वस्थितिक्षयात्प्रच्यवन्ते तदानीमन्यत्कतरद्वस्तु संसारे
 शान्धतम् जीवानां सांसारिकसुखोत्पत्तिस्थानं ?, न किञ्चिन्नित्यमस्तीति भावः । श्रीसिद्धवृत्तावत्रापरोऽर्थो व्याख्यातोऽस्ति स तत
 एवावसेयः ॥ २९ ॥ साम्प्रतं पुण्यानुबन्धिनः पापानुबन्धिनश्च पुण्यस्य परमार्थतो दुःस्वरूपतामाह— /

कह तं भञ्जइ सोक्खं, सुचिरेणवि जस्स दुक्खमल्लियइ । जं च मरणावसाणे, भवसंसारानुबंघि च ॥ ३० ॥

उवएससहस्सेहिं वि, बोहिज्जंतो न बुज्झइ कोइ । जह वंभदत्तराया, उदाइनिवमारओ चेव ॥ ३१ ॥

“ कह तं ” गाहा । प्रथमार्द्धे पुण्यानुबन्धिनः पुण्यस्यानुत्तरदेवा उदाहरणम् । परार्द्धे तु पापानुबन्धिनस्तस्य सुभौमब्रह्मदत्तादयः ।

भवे-चतुर्गतिरूपे संसरणपर्यटनमनुबन्धनातीत्येवंशीलसांसारिकसुखम् ॥ ३० ॥ अस्य च दुक्खरूपता मुहुरुपदिश्यमानामपि गुरुकर्मा कश्चिन्न बुध्यते इत्याह—“ उवएस ” गाहा । एतदर्थः कथाद्वयादेवावसेयस्तच्चेदं क्रमेण—

साकेयपुरे चंदावर्यंसपुत्तो अहेसि मुणिचंदो । राया सागरचंदेण, दिक्खिओ सिक्खिओ य सयं ॥ १ ॥ थिरपरमत्थो सत्थो गीयत्थो सह गुरुहिं विहरंतो । भिक्खट्ठाए पविट्ठो भट्ठो मग्गे स सत्थाओ ॥ २ ॥ तण्हाल्लुहाकिलंतो, पडिजागरिओ य अन्न-पाणेहिं । चउहिं वरगोवालेहिं बोहिया ते जई जाया ॥ ३ ॥ चउरो वि चउरबुद्धी, तवचरणं दुच्चरं चरेऊण । जाया तियसा सो कुसुमउगमो सुकयसाहिस्स ॥ ४ ॥ दोन्नि दुगंछालंछण, विच्छायाछणससि व्व पव्वज्ज । अकरिंसु तेसु चविउं च तेण संडिल्लवि-प्पस्स ॥ ५ ॥ जमलेण जसमईए, जाया दासीए ते दसन्नपुरे । परपीईए परोपरपडिबद्धा जोव्वणं पत्ता ॥ ६ ॥ कइयावि ताण-मेगो, खित्तधरित्तीए सुहपसुत्ताण । वडकोटराउ डक्को, उवसप्पियकालसप्पेण ॥ ७ ॥ अवरोवि तन्निरिक्खणपरायणो तेण चेव लहु डक्को । अविहियपडियारा दोवि झत्ति पंचत्तमणुपत्ता ॥ ८ ॥ हरिणीए जमलजाया कालिंजरपव्वए पकीलंता । सह चेव हया वाहेण एगवाणेण कालगया ॥ ९ ॥ मयंगंगाए एगाए रायहंसीए सह सुया जाया । संजमित्थ एगपासेण पासीएणं हया दोवि ॥ १० ॥ वाणारसीए जाया सह तणया दोवि भूयदिन्नस्स । मायंगसामिणो पोढपीइणो चित्तसंभूया ॥ ११ ॥ आसी क्कासीए तया संखो निस्संखगुणगणो निवई । कुसलो कलासु तस्स वि सचिवो नमुइ त्ति नामेण ॥ १२ ॥ रायपसाओ लोयावगारिणो तस्स आसि दोस कए । मरणाय मडुरिमा होइ किं न किंपागपागस्स ॥ १३ ॥ अंतेउरंमि चु(थ)क्को, निवेण सो पाणभूयदिन्नस्स । पच्छन्नसिरच्छेयाय अप्पिओ जस बोच्चए ॥ १४ ॥

लोके शोकमु(जु)पि क्षणे गतगुणे श्रेयःपथे सद्व्यथे, क्रान्ते ब्रह्मणि मर्मणि स्थितमतौ संक्रन्दने क्रन्दने ।
तूष्णीं पुष्पाति पूष्णिपक्ष्मलदृशं चेद्रावणो नो हरेत्, तत्किं तत्पृथुकण्ठपीठलुठनाद्विश्वोत्सवः स्यादयम् ॥१५॥

ब्रह्मदत्तचक्रि-
पूर्वभवाः

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ ८१ ॥

५॥५॥

भणिओ तेणाऽमच्चो मच्चुमुहाओ तुमं विमोएमि । जइ मह पुत्ते पाढेसि बाढमिह गूढगेहगओ ॥ १६ ॥
पडिबन्नं विप्पेणेवि तेणेयं हरिसनिब्भरेणोण । किमकज्जं पि न कज्जइ पाणपिवासाए पाणीहिं ॥ १७ ॥ अविकलकलाकलावं
सिक्खवयंतो वियक्खणे तणए । पाणस्स तस्स पाणप्पियाए चोरियए रमइ ॥ १८ ॥ अन्तु पाणुपाणुहघरि किज्जइ, तसु जि
भज्ज पच्छन्न रमिज्जइ । चरिउ एउ सोत्तियह विसिट्ठह, नहु अकज्जु गुणवंतह भट्ठह ॥ १९ ॥ इय अवगयवुत्तंतो पंचत्तं पाविउं
तमीहइ सो । इह सहइ पारदारियपराहवं को सदारेसु ॥ २० ॥ तत्तो अवगयतत्तेहिं तेहिं पुत्तेहिं चंपिओ पाओ । निस्सारिऊण
मुक्को नमुई हत्थिणपुरं पत्तो ॥ २१ ॥ उवयारस्सुवयारो जो सो वाणिज्जमिह न कोइ गुणो । तं जीरवंति जे उण, ताण मह-
मीण किं भणिमो ॥ २२ ॥ सचिवो कओ कयाई, सणकुमारेण चक्किणा तत्थ । भणिट्ठाणे ठाविज्जइ, काओ वि अणायतत्तेहिं
॥ २३ ॥ अह विसमवाणभूवालविजयजत्ताए सारयं समयं । अइतारं तारुन्नं ते पत्ता चित्तसंभूया ॥ २४ ॥ सिंगारदिवक्खदक्खे
देवे दड्ढंमि तंमि गिरिसेणं । सामरिसेणं विहिणा व वम्महा निम्मिया दोवि ॥ २५ ॥ किन्नरकंठा कुंठा नारयवीणा वि होइ
अपवीणा । ससुहेण तेसु गायंतएसु कन्नाण पारणयं ॥ २६ ॥ सोऊण ताण सरत्ताणमुच्छणालायसंगयं गेयं । मन्ने ^१दिन्नासि
तया कलकंठीणं मुहे मुहा ॥ २७ ॥ अह बिलसेइ वसंतो, पउत्थवइयाण सोसियवसंतो । अविउत्ताण वसंतो, जायं जणहियय-
मवसंतो ॥ २८ ॥ ससहरसियायवत्तो, मलयानिलचारुचामरगाहो । कुसुमसरसेन्ननाहो, वसंतराओ जए जयइ ॥ २९ ॥ नहवा-
डीए तारय-कुसुमाए काममालिएणेसो । ^२संसालिज्जइ सिंगारसारकंदो अहो चंदो ॥ ३० ॥ महुसमयंमि पवासं, माणं वा मा

१ विभ्रासि तया कलकंठीहिं D । २ संभालिज्जइ B ।

॥ ८१ ॥

कुण्ड कोवि जए । इय मयणो कोइलकलरवेण दावेइ डंगुरयं ॥ ३१ ॥ तंमि य ठाणे ठाणे अमंदआणंदकंदलियहियया । मिलि-
ऊण मंडलेहिं पउरा वरचच्चरिं दिति ॥ ३२ ॥ मायंगदारगाणवि विणिगाओ चारुचच्चरिपवंचो । सुमहुसरेण हरिण व्व आगया नाथरा
सव्वे ॥ ३३ ॥ भग्गाड चच्चरीओ तेसिं ईसालुएहिं केहिं पि । कहियं पुहईवइणो इमेहिं विट्ठालिया नयरी ॥ ३४ ॥ नयरीपवेसो
तेसिं पडिसिद्धो रायसासणेण तओ । तहवि पुरीए पवेसे अनुच्छवंछाए अच्छंति ॥ ३५ ॥ अह सरओ संपत्तो जायं कन्नागउत्ति
जणवायं । अवणेउं व तुलाए चडइ रवी तिहुयणसमक्खं ॥ ३६ ॥ खलमाणवाणियाओ रत्तुप्पलअरुणलोयणालीओ । पयडियपुलिण-
त्तियंवा जाया सरण सूरियाओ ॥ ३७ ॥ पसरियपाउसपाणियनिच्चभरवुब्भंतअब्भधूलीओ । न्हयलमहीए चंदो निहाणकलसो व्व
उच्छलिओ ॥ ३८ ॥ उवहियमुणालदंडा, पयडियवहुविसयनिच्चसंचारा । सियतणुरुहा य रेहंति रायहंसा महलव्व ॥ ३९ ॥
इय सारयमि समए संजाए कोमुईमहे रम्मे । दोत्रि वि मायंगा तरलतरुत्तालचित्तेहिं ॥ ४० ॥ पुरि मज्झंमि पविट्ठा अवगुंठिय
सुट्ठु सव्वअंगाई । चोरुव्व छन्न छन्नं पेच्छंती पेच्छणाइछणो ॥ ४१ ॥ नागरगेयं सोऊण सुंदरं तेवि गाइउं लग्गा । कोल्हुय
सद्दुल्लासेण कोल्हया किन्न कोसंति ॥ ४२ ॥ महुसरहरियहियया तयंत्तियं इति नाथरा विति । इमिणा सरेण किमिमे न हुंति
ते चेव चंडाला ॥ ४३ ॥ नरवइनरेहिं वयणावगुंठणं फेडिऊण विन्नाया । दढमुट्ठिलेट्ठुजट्ठोहिं निट्ठुराहिं हणिज्जंता ॥ ४४ ॥
कंठनिविट्ठुपाणा पत्ता कह कहवि धाविऊण बहिं । अइसयविरत्तचित्ता एगंते चितयंतेव ॥ ४५ ॥ हयमम्हकलाकोसलसोहगगनिस-
ग्गचंगिमा इयं । जाईए दूसियं पायसं व हालाइलछडाए ॥ ४६ ॥ अविरलकलाकलावो कुसलाय भविस्सइ सो पडिओ । मरणाय
अलं जाओ अम्हं दुज्जाइदोसेण ॥ ४७ ॥

“ कालिन्ध्या दलितेन्द्रनीलशकलश्यामाम्भसोऽन्तर्जले, मग्नस्याञ्जनपुञ्जमेव कनिभस्याहेः कुतोऽन्वेषणम् ।

ताराभाः फणचक्रबालमणयो न स्युर्यदि शोतिनो, येरेवोन्नतिमाप्नुवन्ति गुणिनस्तैरेव यान्त्यापदम् ॥ ४८ ॥ ”

दुःखाद्दूषणं ता इमिणा जम्मुणा वि पज्जत्तं । इय चित्तिं ते चलिया उड्ढमुहा कहिं वि मरणाय ॥ ४९ ॥ हच्छं गच्छं-
 तेहिं सिहरी निरिक्खओ कोवि । पडणाय चडंतेहिं च तत्थ एगो महासाहू ॥ ५० ॥ वाघारिय पाणिजुगो सुहुमाण पाणुतणुपरि-
 प्फंदो । नासानिविट्ठदिट्ठी सियझाणं झायमाणो य ॥ ५१ ॥ तममयनिम्मियझरहर-झरंतनिज्झरणमिव निरिक्खंता । अवगयतावा जाया
 आया अभिवंदिउं पुरओ ॥ ५२ ॥ पणमिय महीनिविट्ठा, मुणिणा उस्सारिऊणमुस्सगं । भणियं भो के तुम्हे, किमत्थमेत्थागयाओ दुग्गे
 ॥ ५३ ॥ ता वुत्तो वुत्तंतो निओ तओ जंपए तवस्सी सो । अहह अजुत्तमजुत्तं जमप्पणो घायगा होह ॥ ५४ ॥ जाइ कलंको
 दुक्कम्म-निम्मिओ तक्खओ तओ जुत्तो । भिगुपडणे पिंडोच्चिय पडेइ न झडेइ दुक्कम्मं ॥ ५५ ॥ नियदुक्कयक्खयट्ठा ता पव्वज्जं
 पव्वज्जिउं सज्जो । अहिगयसुयत्थपरमत्थवित्थरा तवह तिव्वतवं ॥ ५६ ॥ एमाइ देसणा वासणाए अंगीकुणंति ते दिक्खं । देइ स तेसिपि
 महामुणीण मग्गे नवो कोइ ॥ ५७ ॥ लहु अहिगयसुत्तत्था गीयत्था ते खविंति अप्पाणं । छट्ठमदसमदुवालसाइ तवक्कमुणा कम्मं
 ॥ ५८ ॥ पुरनगराइविहारकमेण हत्थिणउरंमि संपत्ता । संभूयमुणी मासस्स पारणाए पुरस्संतो ॥ ५९ ॥ गोयरचरियाए उच्च-नीयगेहंगणेसु
 हिंडंतो । धवलहरगवक्खगणं नमुइमंतिणा तेण दिट्ठो य ॥ ६० ॥ पच्चभिजाणेऊणं, नियनिदियक्कम्मकहणसंकाए । स नयरनिस्सारण-
 कारणेण ताडावए तमलं ॥ ६१ ॥ “उवचिणिय चित्तसंका वंका दुक्कम्मकारिणो निचं । कयसुकया सव्वत्थवि नीसंका चेव वियरंति
 ॥ ६२ ॥ ” अह अविहियावराहस्स तस्स पहयस्स लेट्ठुजट्ठीहिं । उल्लसइ तेउलेसा, धूमेणंधारियं गयणं ॥ ६३ ॥ अइसुरहिसीयलाओ
 मुनिम्मलाओ वि चंदणाहिं लहुं । उच्छलइ किं न जलणो सुघणं घंसिज्जमाणाओ ॥ ६४ ॥ नवजलएहिं व छन्नं उट्ठरउट्ठयधू-
 मपडलेहिं । नहमंडलमालोइय आया भीया पुरपहाणा ॥ ६५ ॥ चक्की वि सभागंतूण झत्ति पणओ पएसु विन्नवइ । जइ महा-
 रिसी वि कुप्पंति ता जलं किं न पज्जलइ ? ॥ ६६ ॥ “हियए मुणीण कोवो, न होइ अह होइ चिट्ठए न चिरं । जइ कहवि
 चिरं चिट्ठिज्जइ, तहवि निव्वडइ न फलेहिं ॥ ६७ ॥ ” इय चक्किवि चितुच्चारणाउ अगणंतयंमि तया । अणुवसमंते पत्तो, चित्तो
 वुत्तंततत्तविऊ ॥ ६८ ॥ पभणइ मा कुरु कोवं, दहिस्सए एस पट्ठणं पच्छा । पढमं तु तिव्वतवक्कम्मनिम्मियं सुकयरासिं ते

॥ ६९ ॥ “ जं अज्जिअं समी खल्लएहिं तवनियमबंभवइएहिं । तं माहु कोहकल्लो, उल्लिचसु सागपत्तेहिं ॥ ७० ॥ ” जइ जलइ जलउ लोए, कुसत्थपवणाहओ कसायग्गी । तं चोज्जं जं जिणवयणसलिलसित्तो वि पज्जलइ ॥ ७१ ॥ एमाए देसणासारणीहिं उवसामिऊण सो नीओ । चित्तेण चित्तमहुरो, काऊणं बाहिरुज्जाणे ॥ ७२ ॥ संलावो जाओ तेसिमेस संलेहणुल्लिहियदेहा । अम्हे तिउवेण तवेण चेव, जुज्जए अणसणं काउं ॥ ७३ ॥ अन्नह अवस्स मोत्तव्वकायकज्जेण परघरमडंता । कस्सइ मच्छरहेऊ, पाय-
च्छित्ती भविस्सामो ॥ ७४ ॥ मुणिकोवकारणं जाव जोयए ताव चक्किणो कहिओ । केणावि नमुइमंती मुहुं मुहु निब्भच्छिओ हच्छं ॥ ७५ ॥ “ न हु जे जाणंति जई जाणंता जे न जाओ पूइंति । अवमाणयंति जे वा, ते पावा तिन्नि वि कमेण ॥ ७६ ॥ ” सव्वंगोवंगविगाढ-बंधबद्धो कराविउं नमुई । रायपहाइपहेसुं निवेण नीणाविओ नयरे ॥ ७७ ॥ संतेउरपरिवारो सणंकुमारो महा-
मुणिसमीवे । पत्तो पाए पणमिय संजमियं दंसए नमुइं ॥ ७८ ॥ नियदुच्चरियविवागं, पावो पावेउ एस इय भणिउं । निव्विसओ आणत्तो, मुणिहिं मोयाविओ संतो ॥ ७९ ॥ “ अहमा न चेव कुव्वंति, मज्झिमा इह कुणंति उवयरिया । विरयंति उत्तमा उण, कयावयारेवि उवयारं ॥ ८० ॥ ” अंतेउरं पि पणमइ, पाए पाओववेसिणं तेसिं । थीरयणकुंतलालीसुकोमला लुलइ पाएसु ॥ ८१ ॥ संभूयजई जाओ तप्पासवसाओ साहिल्लासमणो । फासेण चेव मारइ कंदप्पो तयविसो सप्पो ॥ ८२ ॥ सह नरवइणा तीए गच्छंतीए कुणेइ स नियाणं । तव विहवाउ इमाओ मह होज्जा एरिसी भज्जा ॥ ८३ ॥ सुणियं कामदुहाए चिंतारयणेण ककरं किणइ । जह कोवि कप्पतरुणा, तणं तहा कयमिमेणावि ॥ ८४ ॥ चित्तेण वज्जरिज्जइ, जइ नाम नियाणमेरिसं पि कयं । मिच्छामि दुक्कडं तहवि देसु लग्गोसु मग्गंमि ॥ ८५ ॥ पुन्नाणुबंधिपुन्नं, तए कयं आसि दुस्सहतवेहिं । तं चिय अहुणा असुहाणुबंधिजायं नियाणाओ ॥ ८६ ॥ इय गुरुतरतवकोडी चडिओ किं जासि वच्छ ! मिच्छत्तं । गरुयपयाउ पडंतो, पावइ सव्वंगभंगं पि ॥ ८७ ॥ जिणवयणाऽमयपणं, विसयविसावेसवेसविणासि । सुपसिद्धं तं पि नियाणकारणं तुज्ज किं कुणिमो ॥ ८८ ॥ वारंवारं वारिज्ज-
माणमोहो वि एवमेस मुणि । न नियाणं वज्जइ मयणवेरिणा पाविओ उच्छे ॥ ८९ ॥ कयअणसणनिव्वाहा सोहम्मे दोवि देवलो-

गमि । जाया तियसा चविऊण चित्ततियसो पुरिमताले ॥ ९० ॥ जाओ पुत्तो इन्भस्स, सो वि संभूयसुरवरो चविउं । कंप्पिल्ले बंभ-
पिया-चुलणीए कुक्खिमोइन्नो ॥ ९१ ॥ गयवसहाइचउइससुमिणेहिं सूइओ सुओ जाओ । अइतारतारतेओ, पुव्वदिसाए व्व दिण-
नाहो ॥ ९२ ॥ वित्थारेइ सव्वत्थ पत्थिवो पुरमहूसवं परमं । नामं च बंभदत्तो त्ति तस्स दावइ सुहसुहुत्ते ॥ ९३ ॥ उवचयमं-
चइ वेहेण, तह सुनिम्मलकलाकलावेण । निरुवमनयणाणंदो चंदो विव सेयपक्खंमि ॥ ९४ ॥ सइ अप्पियसव्भावा मित्ता चत्तारि
तस्स बंभस्स । चउराणणस्स सन्नयणाहावयणाविव अहेसि ॥ ९५ ॥ वाणारसीए कडओ कणेरुदत्तो पहू गयउरस्स । दीहो य
कोसलाए चंपाए पुप्फचूलनिवो ॥ ९६ ॥ निरवज्जरज्जचित्ता-धुरंधरो तह धणूमहाऽमच्चो । पुत्तो तस्स वरधणू धणियं कलिओ
पिउगुणेहिं ॥ ९७ ॥ ते पंचवि रायाणो बंभाइया परूढपणयवसा । विरहमणिच्छमाणा परोप्परं एवमभणिसु ॥ ९८ ॥ पत्तेयं, पत्तेयं
पंचसु रज्जेसु वरिसमेक्केकं । नियनियपरिवारजुया जुगवं चिय संवसामोत्ति ॥ ९९ ॥ कत्थइ समये कडगाइएसु पत्तेसु बंभनिवपासे ।
बंभस्स सिरोरोगो जाओ दावियसुयणसोगो ॥ १०० ॥ पडियारेसु कएसु वि, अनियत्तं तंमि तंमि मुक्कासो । उच्छंगे कडगाई-
णमप्पए बंभदत्तसुयं ॥ १०१ ॥ जह सयलकलाकुसलो पावियनीसेसरज्जपव्भारो । जायइ सुओ ममेसो तह कायव्वं त्ति ते
भणिया ॥ २ ॥

जओ—“ पमुहतणुईओ अनियत्तणाउ वच्चंति वित्थरंतीओ । सुयणाणं मित्तीओ जहा नईण व पवित्तीओ ॥ ३ ॥ ”

“ निद्धमहुराउ पुव्वि मज्झवि चित्ताउ अंतलुक्खाउ । खलमित्तीओ भोयणवित्तीओ विव धणइढाणं ॥ ४ ॥ ”

तत्तो कमेण पत्ते परलोयपहंमि बंभनरनाहे । मयकज्जेसु कएसुं सव्वेसु वि जणपसिद्धेसु ॥ ५ ॥ ते रज्जकज्जसज्जं संठाविय
तत्थ दीहनरनाहं । कडगाई तिन्नि निवा नियनियरज्जेसु संपत्ता ॥ ६ ॥ चुलणीए दीहस्स य दोणहवि कज्जाइ चित्तियंताण ।
सीलवणदहणपउणो जलणो व्व वियंमिओ मयणो ॥ ७ ॥ अगणियकुलमालिन्ना चुलणी चडुलत्तणेण चित्तस्स । दुरुज्झिय जण-

लज्जा अणुरत्ता दीहपावंमि ॥ ८ ॥ सुयणेहृदसासंहारकारिणी सइ सकज्जलगा य । लद्धप्पसरा दीवयसिहि व्व चुलणी न किं दहइ ॥ ९ ॥ कुडिलगई सविलासो विसालओ भोगवंसुमालिन्नो । दीहो वि दीहपट्ठो, दुट्ठचिट्ठो भयं देइ ॥ ११० ॥ नायं नीसेसमिणं चरियं चुलणीए सीलभंगई । धणुणाऽमच्चेण विचित्तियं च कुसलं न कुमरस्स ॥ ११ ॥ भणिओ य वरधणू तेण पुत्त ! कुमरस्स अप्पमत्तेण । कज्जा सरीरक्खा जणणी नो सुंदरा जेण ॥ १२ ॥ समए य माउचरियं जाणावेयव्वओ तए सव्वं । जेण न पावेज्ज इमो उव्वद्वं केणइ छलेण ॥ १३ ॥ कुमरो कालकमेणं संजाओ पवरजोव्वणारंभो । उव्वलद्धे जणणीए चरिए सामरिसहंकारो ॥ १४ ॥ जणणीजाणणकज्जे कोइलकायाइणो कयाऽकज्जे । घेतुं भणइ सकोवो माए ! मारेमि अहमेए ॥ १५ ॥ अन्नो वि कोवि रज्जे अकज्जसज्जो हवेज्ज जो मज्झ । अव्वो निगिन्हियव्वो निरवेक्खमणेण सो सव्वो ॥ १६ ॥ एवं अणेगवारे विणिगिन्हंतं तहा पभासंतं । जाणित्तु बंभदत्तं दीहो चुलणिं समुल्लवइ ॥ १७ ॥ नेवं परिणामसुहं जं जंपइ तुज्झ एस किर पुत्तो । सा भणइ बालभावो एत्थऽवरज्जइ न सव्वभावो ॥ १८ ॥ दीहो भणेइ मुद्धे ! आरूढो जोव्वणं इमोऽव्वस्सं । मज्झ य तुज्झ य मरणाय होहिही अन्नहा नेयं ॥ १९ ॥ ता मारिज्जउ एसो केणाऽवि अलक्खिण्णुवाएण । मइ साहीणे सुंदरि ! सुप्पसु किं होइ दारिदं ॥ १२० ॥ रइरागपरवसाए इहपरभवकज्जवज्जचित्ताए । पडिवन्नं चुलणीए धिरत्थु इत्थीण चरियाइ ॥ २१ ॥ संके चुलणी सासायणि त्ति जा गूढमंतमादाय । दाऊण बलिं पुत्तं ही पविसइ दीहसमवाए ॥ २२ ॥ कोवि दुरीहो दीहो काओ आओ कुओ वि तस्स कए । ससुओ भाविचक्को मारिज्जइ थीकहाए अलं ॥ २३ ॥ वरिया य तेहिं तत्तो तस्स कए काऽवि निवसुया एगा । पडणीकयं च सव्वं विवाहपाउग्गमुव्वगरणं ॥ २४ ॥ थंभसयसन्निविट्ठं अइगूढपवेसनिग्गमदुवारं । कारावियं जउहरं वासनिमित्तं कुमारस्स ॥ २५ ॥ नाओ एस वइयरो धणुणा तो रज्जकज्जसज्जेण । भणिओ स दीहराया एस सुओ वरधणू मज्झ ॥ २६ ॥ संपत्तजोव्वणभरो निव्वाहसहो य रज्जकज्जाणं । वणगमणाऽवसरो मे अणुमन्नसु जामि तेण तहिं ॥ २७ ॥ तो कइयवेण भणिओ दीहेण अमच्च ! एय नयरठिओ । दाणाइणा पहाणं करेसु परलोगऽणुद्वारं ॥ २८ ॥ पडिवज्जिऊण एयं पुरपरिसरसुरनईए तीरंमि । काराविया विसाला

एगा धणुणा पवा पवरा ॥ २९ ॥ परिवायगाण तह भिच्छुगाण नाणाविहाण पहियाण । भद्गइंदो व्व तहिं दाणं दाउं पयट्ठो सो ॥ १३० ॥ सम्माणदाणगहिण्हिं अप्पणो निव्विसेसपुरिसेहिं । चउगाउयं सुरंगं कारावइ जाव जउगेहं ॥ ३१ ॥ एवं ठियंमि नर-
वइकन्ना सा निययपरियरसमेया । विवाहत्थं पत्ता कंप्पिल्ले ऊसियपडाए ॥ ३२ ॥ वित्तं पाणिग्गहणं वासनिमित्तं तओ य रय-
णीए । वरधणु बहुसमेओ पवेसिओ जउहरं कुमरो ॥ ३३ ॥ जामजुगंमि अइगाए निसाए पज्जालियं च तं भवणं । जाओ य
कलयरलो अइमीमो सव्वओ तस्स ॥ ३४ ॥ पक्खुभिय जलनिहिनिहं कुमरेणाऽऽयन्निऊण हलबोलं । आपुच्छिओ वरधणू किम-
काडे डमरमेयंति ॥ ३५ ॥ कुमर ! तुहाऽणत्थकए एसो वीवाहवइयरो रईओ । एसा न रायकन्ना अन्नच्चिय काइ तस्सरिसी ॥ ३६ ॥
ता तीए मंदपणओ कुमरो जंपेइ किमिह कायव्वं । तो भणियं वरधणुणा पन्हिपहारं इहं(दं) देसु ॥ ३७ ॥ दिन्नंमि तंमि पत्तं
सुरंगदारं विणिग्गया तेण । दोन्नि वि गंगातीरे ^१पवापएसंमि संपत्ता ॥ ३८ ॥ पुव्वं चिय धणुणा ठावियंमि जाच्चतुरंगजुयलंमि ।
तक्खणमारूढा ते पन्नासं जोयणाणि गया ॥ ३९ ॥ अइदीहरपहखेएण खेइया झत्ति निवड्डिया तुरया । पाएहिं चेव गंतुं लग्गा
पत्ता तओ गामं ॥ ४० ॥ गोढाभिहाणमेगं कुमरेणं वरधणु तओ भणिओ । जह वाहए छुहा मे परिसंतो तह दढे जाओ
॥ ४१ ॥ तो गामवहिं तं ठाविऊणमव्विभतरे पविट्ठो सो । घेत्तूण नावियं आगएण मुंडाविऊण सिरं ॥ ४२ ॥ असुहुमकसायवासे
निवासिओ पट्टएण वट्ठो य । चउरंगुणेण वच्छे सिरिवच्छो लच्छिक्कुलनिलओ ॥ ४३ ॥ वेसविवज्जासाओ वरधणुणा विय कओ
परावत्तो । जइ कहवि दीहराया जाणिज्जा हणेज्ज नो अम्हे ॥ ४४ ॥ इय संभमं वहंता तप्पडियारपरायणमणा य । गामंतो सं-
पत्ता एगाओ माहणगिहाओ ॥ ४५ ॥ ^२निग्गम्म दासचेडेणाऽऽभासिया भुंजहेह गेहंमि । भुत्ता तत्थ निवोच्चिय ^३नीईए तदव-
साणंमि ॥ ४६ ॥ एगा पहाणमहिला कुमरस्स सिरंमि अक्खए खिविउं । पभणइ बंधुमइए धूयाए होसु वच्छ ! वरो ॥ ४७ ॥
अच्चंतं नियगोवणपरेण भणियं अमच्चपुत्तेण । अज्जे ! खिज्जसि किं मुक्खबड्डयकजेण ^४किमिमिणा ॥ ४८ ॥ उप्फुल्लोयणेणं भ-

णियं घरसामिणा सुणसु सामि ! । नेमिस्तिण्ण भणियं पुव्वमिमं जो घरे एही ॥ ४९ ॥ पट्टुच्छाडवच्छो मित्तजुओ भोयणं करिस्सइ य । एयाए बालाए वरो स होही न संदेहो ॥ १५० ॥ ता तम्मि चेव दिवसे पाणिग्गहणं करेइ सो कुमरो । अहं लहु लग्गो तेसिं परोप्परं निव्वमरो नेहो ॥ ५१ ॥ नीया रयणी सा तेण तीए सद्धिं सकोउगमणाए । अइलज्जालुत्तणओ सव्वंगमणाप्पिणंतीए ॥ ५२ ॥ बीयदिणे वरधणुणा भणिओ गंतव्वमत्थि ते दूरे । कहिउं बंधुमईए सव्वभावं निग्गया दोवि ॥ ५३ ॥ गामंतरंमि दूरे, पत्ता ते दोवि वरधुणू मज्जे । पाणीयाऽऽणयणकए, गओ लहुं निग्गओ भणइ ॥ ५४ ॥ निसुओ जणप्पवाओ, मए जहा दीहराइणा भग्गा । सव्वेवि बंभदत्तस्स गहणहेउं निरुद्धत्ति ॥ ५५ ॥ ता नासिज्जउ दूरेण मग्गचागं करित्तु गच्छंति । जाता महाडवीए पडियासि (?) तिसा कुमारस्स ॥ ५६ ॥ वरवडहेट्टे ठावित्तु वरधणू तं गओ सलिलहेउं । जायं दिणावसाणं न लद्धमुदगं परं एसो ॥ ५७ ॥ दिट्ठो दीहभडेहिं दढं च हम्मंतउ सरोसेहिं । पत्तो कुमरासन्ने कहिंचि विरलदुमंतरिउ ॥ ५८ ॥ कयसंकेयं काउं कुमारमेसो निसाए कहवि गओ । तत्तो स तिक्कवेगो पलायमाणो सुदुत्तारं ॥ ५९ ॥ कंतारं कायरल्लोगसोगसंपायगं गओ जत्थ । हरिणारिणो वियंभंति, भीमरवभरियगिरिकुहरा ॥ १६० ॥ तण्हाकुहाकिलंतो तं अडविमइक्कमित्तु तइयदिणे । पेच्छइ तावसमेगं तवसुसियतणुं पसन्नमणं ॥ ६१ ॥ तदंसणमेत्तेण वि संजाया तस्स जीवियव्वासा । पयपणिवायपुरस्सरमाऽऽपुट्ठो तेण सो एवं ॥ ६२ ॥ भयवं ! भे कत्थासमपयमेएणं तओ कुलवइस्स । नीओ समीवमाभासिओ य सप्पणयमेएण ॥ ६३ ॥ बडुपच्चवायमेयं रत्नं सुत्तं उदमागयगवयं । ता कहं तुह आगमणं जायं संपइ महाभाग ! ॥ ६४ ॥ सव्वभावगव्वभमेयं, नाऊण जहट्ठिओ नियंमिहस्स । कुमरेणं वुत्तंतो, कहिओ सव्वोवि कुलवइणो ॥ ६५ ॥ अइ दूरुमायपणयपरव्वसेण भणिओ तओ स कुलवइणा । बंभस्स तुज्झ पिउणो, चुल्लगभाया अहं आसि ॥ ६६ ॥ ता वच्छ ! निओ श्रिय एस आसमो निव्वभयं परिवसाहि । मुंचसु विसायमेयारिसाइं संसारचरियाइं ॥ ६७ ॥ सकुलपुरोगं कंतं समुद्धमवजाणिऊण हे वच्छ ! । लच्छी तहा मयच्छी नीयं नीययरमणुसरइ ॥ ६८ ॥

तथा—“समुद्रस्यापत्यं प्रथितमहिमा मुद्रितभुवः, स्वसा प्रालेयांशोस्त्रिनयनशिरो धाम वसतेः ।

मुरारातेर्दाराः सरसिरुहकिजल्कनिलया, तथापि श्रीः स्त्रीवत् प्रकृतिचपलाऽऽलिङ्गति खलान् ॥६९॥

किञ्च—विपदि धैर्यमथाभ्युदये क्षमा, सदसि वाक्पटुता युधि विक्रमः ।

यशसि चाभिरतिर्व्यसनं श्रुते, प्रकृतिसिद्धमिदं हि महात्मनाम् ॥ १७० ॥”

लद्धाभिप्पाओ कुलवइस्स सो तत्थ अच्छिउं लग्गो । निच्चित्तो नियमवणिज्ज केवलं वरधणुं सरइ ॥ ७१ ॥ सो कुलवइणा धणुवेयाऽऽइयाओ कलाओ सयलाओ । अणहिज्जियपुब्बाओ सम्ममहिज्जाविओ कुमरो ॥ ७२ ॥ कइयाइ कंदफलजलगवेसरो तावसे अणुसरंतो । रुच्चंतो कुलवइणा कोऊहलतरलतरचित्तो ॥ ७३ ॥ सो रत्तपरिसरम्मी आलोयंतो वणाइं रम्माइं । अंजणगिरिं व तुंगं मायंगमहो पलोएइ ॥ ७४ ॥ वरकडओ गुरुदंतो सुपयडपाओ विसालवंसो य । जं विंशगिरी कुमरस्स, दंसणे जंगमो जाओ ॥ ७५ ॥ सो दट्ठण कुमारं सम्मुहमितं सरोससिग्घगई । चलिओऽभिमुहं पच्चक्खमेव नज्जइ जमो मीमो ॥ ७६ ॥ कुमरेण कोउगुत्ताललालसासंकवंकचित्तेण । पक्खित्तमुत्तरीयं काऊणं मंडलागारं ॥ ७७ ॥ सम्मुहमिमस्स तेणावि तक्खणा चेव धेतुमुक्खित्तं । सुंडादंडेण नहंगणंमि जाओ य रोसंधो ॥ ७८ ॥ तं च नियमुत्तरीयं गहियं दच्छत्तणेण छलिऊण । कुमरेण तो अक्खुद्धो विविहं कीलाविउं लग्गो ॥ ७९ ॥ सुंडगभायफंसणवट्ठियवंगस्स तस्स वणकरिणो । अणुमग्गागामिणो खणमह कुमरो धाविओ पुरओ ॥ १८० ॥ तत्तो कुलालचकं व भामिओ जाऽऽसमं परं पत्तो । तत्तो थंमिय तदेसचारि मयजूहमइमहुं ॥ ८१ ॥ कुमरो काग-
लिगीएण गाइउं राइउं च जा लग्गो । निसुणह ताव करिंदो निष्कंदो ^१तडुवियकन्नो ॥ ८२ ॥ दसणग्गलग्गपयपंकएण पासुक्कसय-
लतासेण । पट्ठिपएसे कुमरेण से कओ आसणविलासो ॥ ८३ ॥ पडिपुन्नकोउगो अह सणियं सणियं समुत्तरेऊण । लग्गो गंतुं

पडिपहपरायणो मूढदिसिचको ॥ ८४ ॥ तत्तो विसंतुलगाई परिव्रमंतो नईए एगाए । तदेसठियपव्वयकुहराओ नीहरंतीए ॥ ८५ ॥
 तडसंठियं पुराणं पडियगिहं खंडभित्तिमित्तेण । उवलक्खिजंतं नगरमेगमह पासइ कुमरो ॥ ८६ ॥ तं पिक्खिऊण संजायकोउहल्लो
 निरिक्खिउं लग्गो । जा तं ताव नियच्छइ वंसकुडंगं महागुविलं ॥ ८७ ॥ पासपरिमुक्खेडगखगं तो कोउगेण तं खगं । बाहेइ
 वंसयाऽऽलीए तीए च्छेयत्थमायरओ ॥ ८८ ॥ पडियं वंसकुडंगं तं ज्ञत्ति तदंतरालभागंमि । पडिपुन्नचंदमंडलसरिसं तह वयणताम-
 रसं ॥ ८९ ॥ दट्ठूण दुट्ठचेट्ठियमेयं विहियं मए जंमेरिसंगो । निहउ अकयऽवराहोवि कोवि पुरिसो त्ति चित्तेइ ॥ ९० ॥ आलो-
 यंतेण दिसंतराई दिट्ठं कबंधमुद्धकमं । पारद्धूमपाणं विज्जासंसाहणपहाणं ॥ ९१ ॥ अहिययरं से अधिई जाया हाहा कओ मए
 विग्घो । एयस्स ता किमेत्तो होज्जा मे पडिविहाणं ति ॥ ९२ ॥ इय झुरमाणहियओ जा परिसकइ निहालए ताव । काणणमब्जे
 उच्चं धवलहरं ऊसियपडायं ॥ ९३ ॥ तत्थ कमेणाऽऽरूढो, भूमीए सत्तमीए पेक्खेइ । एगं कमलदलच्छि कन्नं लायन्नजलजलहिं
 ॥ ९४ ॥ दिणतारएहिं तीसे दसणनहा मुहममावसा ससिणा । मन्ने घडियाई जेण ताणि दीसंति तेहिं विणा ॥ ९५ ॥ कुमरो
 वि तीए दिट्ठो अब्भुट्ठियदिन्नमासणं पच्छा । पुट्ठा सा तेण तुमं का सुंदरि ! एत्थ किं वससि ? ॥ ९६ ॥ सज्झसरुज्झंतगलाए
 तीए परिजंपिअं महाभाग ! । गरुओ महवुत्तंतो कहसु तुमं ताव तो कहइ ॥ ९७ ॥ पंचालसामिणो सुयणु बंभरायस्स बंभद-
 त्तोऽहं । पुत्तो कज्जवसाओ समागओ रन्नमज्झंमि ॥ ९८ ॥ तव्वयणाणंतरमेव हरिससलिलेण पूरियच्छिपुडा । सव्वंगुग्गयरोमंच-
 कंचुअंचियसरीरा य ॥ ९९ ॥ ओणयवयणापुरओ तओ य सा तस्स रोविउं लग्गा । कारुन्नमहन्नवसन्निभेण तेणुन्नयं काउं
 ॥ २०० ॥ वयणसरोरुहमाभासिया य मा रुयसु सुयणु ! कलुणसरं । कहसु जहट्ठियमेयस्स रोइयव्वस्स मे हेउं ॥ २०१ ॥ परि-
 फुसिय नयणसलिला सा भणइ अहं कुमार ! तुह चेव । चुलणीदेवीए सहोयरस्स खलु पुण्फचूलस्स ॥ २ ॥ नरवइणो धूया
 तुज्झ चेव दिन्ना पडिक्खमाणीए । मह विवाहस्स दिणं जा जंति दिणा घरज्झाणे ॥ ३ ॥ पुलिणंमि दीहियाए नाणाकीलाहिं
 कीलमाणी ता । विज्जाहराऽहमेणं केणावि इहं समाणीया ॥ ४ ॥ बंधुविरहगिडज्झंतमाणसा चेव जाव चिट्ठामि । ताव तुमं अ-

वितक्रिय हिरन्नवुट्टीसमो सहसा ॥ ५ ॥ कत्तो वि आगमो मज्झ पुन्नजोगेण जीवियव्वासा । संपन्ना तेण पुणो वुत्तासो कत्थ महसत्तू ॥ ६ ॥ जेण परिकखेमि बलं तस्साऽहं भासियं तओ तीए । दिन्ना मे विज्जा संकरित्ति तेणं पढियसिद्धा ॥ ७ ॥ भणियं च तुज्झ एसा सुमरियमेत्ता भवित्तु परिवारे । सहियाईणं कज्जं काही पडिणीयरक्खं च ॥ ८ ॥ साहिस्सइ य वइयरं मज्झ सया सुमरिया तए एसा । नामेण नेदुदुमंतो, विक्खाओ सो य भुवणंमि ॥ ९ ॥ पुन्नेहिं समहियाए, मह तेयमसहमाणओ संतो । विज्जासिद्धिनिमित्तं मं भोत्तुमिमंमि पासाए ॥ १० ॥ भगिणीण जाणणकए विज्जं जाणावणिं च पेसित्ता । वंसकुडंगीगहणंमि संपयं सो पविट्ठो त्ति ॥ ११ ॥ मं परिणेही साहियविज्जो अज्जं च सिद्धिदिवसो से । सिट्ठं कुमरेण तओ, जहा हओ सो मए अज्ज ॥ १२ ॥ हरिसूससियसरीरा सा भासइ सुट्ठु सुट्ठु ते विहियं । जं तारिसाण दुन्नयपराण मरणं चिय पहाणं ॥ १३ ॥ गंधवविवाहेणं परिणीया तक्खणं पणयखाणो । तीए य समं स ठिओ जा कालं कंचि ता निसुओ ॥ १४ ॥ सवणाण रसायण-सारसोदरो सुंदरो य उल्लसिरो । दिव्वविलयाण सहो, पुट्ठा सा तेण किमियंति ॥ १५ ॥ एआओ ताओ तुह अज्जउत्त ! सत्तुस्स नदुदुमंतस्स । भगिणीउ खंडविसाहनामिगाओ सुरूवाओ ॥ १६ ॥ तस्स विवाहनिमित्तं वेत्तुं उवगरणमागया एत्थ । ता तुब्भे थेवमवकमेह लहु एय ठाणाओ ॥ १७ ॥ जाणामि भावमेयासिमत्थि नत्थि तुमंमि अणुराओ । जइ होही ता रत्तं, पडागमुवरि पचलिस्सं ॥ १८ ॥ अन्नह परिपंडुरमेवमेस तीए विइन्नसंकेओ । थेवाए वेलाए धवलपडागं परिचलंति ॥ १९ ॥ दट्ठुणमव-कंतो तओ पएसाओ गिरिनिगुंजंमि । पत्तो दिट्ठं च तहिं सरोवरं गयणसुविसालं ॥ २० ॥ ण्हाओ तत्थ जहिच्छाए च्छिन्नप-हलगासव्वसंतावो । अग्घाइय वियसियकमलसंडअइसुरहिगंधभरो ॥ २१ ॥ तीरुत्तिन्नेण पलोइया य सरपच्छिमुत्तरे भागे । नव-तारुन्ना उन्नयपओहरा कन्नगा एगा ॥ २२ ॥ तक्कालाऽरोविय चावदंडमुक्केहिं वम्महसरेहिं । सल्लिज्जंतसरीरो जाव पलोएइ तं ताव ॥ २३ ॥ धवलेहिं सिणेहसमुज्जलेहिं नयणेहिं तं पलोयंती । चलिया तओ पएसा कुमरेणमिमं भणिज्जंती ॥ २४ ॥ “अलसवलितैः प्रेमाद्राद्रैर्मुहुर्मुकुलीकृतैः । क्षणमभिमुखैर्लज्जालोलैर्निमेषपराङ्मुखैः ॥ २५ ॥ हृदयनिहितभावाऽऽकृतं वमद्विरिवेक्षणैः ।

कथय सुकृती कोऽयं मुग्धे ! त्वयाऽद्य विलोक्यते ॥ २६ ॥ ” ततो मुहुत्तमेत्तेण चेडिया पेसिया इमीए तहिं । पत्ता समप्पियं वत्थजुलमइकोमलमहग्घं ॥ २७ ॥ तंबोलं पुप्फाणि य, अन्नं पि सरीरसंठिईजोगं । भणियं च तीए जा सा, सरपेरंते तए दिट्ठा ॥ २८ ॥ संतोसदाणमेयं तीए पहियं तुहं तहा भणियं । महसम्मूहं हल्ल वणलइए ! एसो महाभागो ॥ २९ ॥ जह मह पिउमं-
तिगिहे आगच्छइ निच्छएण तह कुणसु । ता एह तत्थ तुब्भे नीओ तो मंतिगेहंमि ॥ २३० ॥ मउलियकरकमलाए भणिओ मंती य तीए जह एसो । तुह सामिणो सुयाए पहिओ सिरिकंतनामाए ॥ ३१ ॥ ता दट्ठवो अइगउखेण विहियं तहेव सच्चिवेण । बीयदिणे कमलायरबंधुंमि समुगाए सूर ॥ ३२ ॥ नीओ रओ वज्जाउहस्स पासंमि तेण सो दट्ठुं । अट्ठु(ब्भु)ट्ठिओ विइअं धुरंमि अह आसणं तस्स ॥ ३३ ॥ पुट्ठो वुत्तंतं साहिओ य तेणवि जहोचियं एसो । भुत्तुत्तरकाले भासिओ य जह तुम्हमहेहिं ॥ ३४ ॥ अन्नं विसिट्ठसागयकिच्चं काउं न तीए किंचि । सिरिकंताए पाणिगाहणं ता कीरउ इयाणिं ॥ ३५ ॥ सुट्ठे दिणंमि वित्तो वीवाहो पुच्छिया अह कयाइ । सिरिकंता मह एगागिणा वि तं कहणु दिन्नासि ॥ ३६ ॥ सियदसणपहापहकरपंडुरविहियाहरा भणइ एसा । मम एस पिया बहुबलदाइयपरिपेड्ढिओ संतो ॥ ३७ ॥ अइविसमपल्लिमिमं समस्सिओ तह य नगरगामाई । पइदिवसं हंतूणं इमंमि दुर्गंमि पविसेइ ॥ ३८ ॥ सिरिमइनामाए पणइणीए जाया चउण्ह पुत्ताण । उवरि अहं पिउणो वल्लहा य नियजीवि-
याओ वि ॥ ३९ ॥ पत्ता तारुणभरं भणिया सव्वेवि पत्तिरायाणो । दूरं मज्झ विरुद्धा वट्ठंति तओ इहच्चेव ॥ २४० ॥ जो मण-
हरणो कइयाए (कोइ) भत्ता घडेज्ज ते मज्झ । सो कहियव्वो जेणाहमस्स कहामि जं जोगं ॥ ४१ ॥ अन्नंमि दिणे बहुकोउह-
लपडिपेल्लिया इमं पल्लिं । मेलित्तु अहं पत्ता सरोवरं जत्थ तं ण्हाओ ॥ ४२ ॥ दिट्ठो तुमं सलक्खणसोहंमि य माणिणीमयणजणणो । इय एसो परमत्थो जो तुमए पुच्छिओ आसि ॥ ४३ ॥ सो सिरिकंताए समं, विसयसुहं निव्वरं अणुहवंतो । बोलेइ काल-
मन्नंमि वासरे पल्लिनाहो सो ॥ ४४ ॥ निययवलेण समेओ समीवदेसंतराई हणिउमणो । पल्लीओ निगगओ सोवि तेण सद्धिं समुच्चलिओ ॥ ४५ ॥ हंतव्वगामवाहिं कमलसरोवरतडंमि सहसत्ति । आलोइओ वरधणू तेणावि इमो तओ दोवि ॥ ४६ ॥ पढम-

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तिः
॥ ९३ ॥

घणसलिलधारा समूहसित्तव्व मरुत्थलाभोगा । उवलद्धपुन्निमाचंदकंतिणो गिम्हकुमुय व्व ॥ ४७ ॥ किंपि अणक्खेयं दाहपसममुव-
गम्म रोविउं लगा । संठविओ य कुमारो वरधणुणा सुहनिसण्णो य ॥ ४८ ॥ परिपुट्ठो कुमारो सुहय ! कहसु किं मइ तए
विउत्तेण । अणुभूयं तेणावि य कहियं सव्वंपि नियच्चरियं ॥ ४९ ॥ वरधणुणा वि य भणियं कुमार सु(व्व)च्चउ ममावि जं वित्तं ।
तइयाऽहं नग्गोहस्स हेट्ठभागे तुमं ठविउं ॥ २५० ॥ जलहेउं जाव गओ दिट्ठं च महासरं नलिणिपुडए । घेतूण जलं चलिओ
तुहंतिगे ताव दिट्ठोऽहं ॥ ५१ ॥ दीहपुरिसेहिं सन्नद्धबद्धकवएहिं ताडिओ य बहं । पुट्ठो रे रे वरधणु ! कहसु कहिं बंभदत्तो सो
॥ ५२ ॥ भणियं मए न याणामि तेहिं तो ददयरं कसाहिं हओ । अइताडिज्जंतेणं भणियं जह वग्घखइओ सो ॥ ५३ ॥ एत्तो
तओ भमंतो कवडेण गओ विलोयणपहंते । विहिया पलायसु मए, तुहं सन्ना तो कया वयणे ॥ ५४ ॥ परिवायगदिन्ना वेयणाए
संहारकारिणी गुलिया । जाओ विचेयणो तो मओ त्ति नाऊण परिचत्तो ॥ ५५ ॥ तेसु गएसु चिराओ गुलिया सा कडिढया
मुहाउ मए । लग्गो गवेसिउं तं सुविणे च्चिय केवलं दिट्ठो ॥ ५६ ॥ एगं गाममइगओ दिट्ठो परिवायगो मए तत्थ । सप्पणयं
पणमित्ता कोमलवयणेहिं आ(भ)पुट्ठो ॥ ५७ ॥ तेणुत्तं तुहं पिउणो वसुभागो नाम परममित्तमहं । कहियं च तुज्झ जणओ पला-
यमाणो वणंमि ग(म)ओ ॥ ५८ ॥ माया ते चंडालाण पाडगे दीहराइणा ठविया । तद्दुक्खगहिलो य चलिओ कंपिल्लनयरमहं
॥ ५९ ॥ काउं कावालियवेसमासु पत्तो तहिं पवंचेण । केणवि अमुणिज्जंतेण पाडगाओ तओ जणणी ॥ २६० ॥ अवहरिया पिउ-
मित्तस्स देवसम्मस्स माहणस्स गिहे । मुक्का गामे एगंमि तुम्हं अन्नेसणपरोऽहं ॥ ६१ ॥ इहमागओ त्ति चिट्ठंति जाव सुहदु-
क्खपुच्छणपयट्ठा । ते दोवि ताव एक्को आगम्म नरो इय भणेइ ॥ ६२ ॥ भो भो महाणुभावा ! न किंचि तुम्हाण हिंडियव्वेण ।
जम्हा दीहनिउत्ता पत्ता जमसन्निभा पुरिसा ॥ ६३ ॥ ते दोवि लहुं ताओ वणगहणाओ कहिंचि निगंतुं । महिमंडलं भमंता पत्ता
कोसंबिनामपुरिं ॥ ६४ ॥ बहिरुज्जाणे दिट्ठं सेट्ठिसुयाण महं तुल्लविहवाण । सागरदत्तो तहं बुद्धिलो त्ति सुपसिद्धनामाण ॥ ६५ ॥ लगं
कुक्कुडजुज्झं सयसाहस्से पणो कओ तत्थ । निहओ सागरदत्तस्स कुक्कुडो अइसुजाओ वि ॥ ६६ ॥ इयरस्स कुक्कुडेणं विजाइजुत्तेण

ब्रह्मदत्त-
चक्रिसन्धिः

॥ ९३ ॥

अवि असत्तेण । भणियं वरधणुणा तो भो सागरदत्त ! जइ भणसि ॥६७॥ ता बुद्धिलस्स जोएमि कुक्कुड मा न होज्ज विन्नाणं । तदणुन्नाए बुद्धिलकुक्कुडमेसो करे काउं ॥६८॥ जा जोयइ ता दिट्ठा नहेसु अयसूइयाओ बद्धाओ । तो बुद्धिलेण नायं जह विन्नाओ वइयरो मे ॥ ६९ ॥ सणियं समीवदेसं तस्सागंतूण जंपियं तेण । मा पयडसु वइयरमद्धं ते पयच्छामि ॥२७०॥ पणलक्खस्स तओ वरधणुणा भणियं न किंपि विन्नाणं । जह बुद्धिलो न याणइ कुमरो जाणाविओ य तहा ॥७१॥ तेणावि कड्ढियाओ सूईओ नहगमग्गलगाओ । आभेडिओ तओ पुण सो तंबूडो पराजिणिओ ॥ ७२ ॥ पडिक्कुडेण बुद्धिललक्खो वि हारिमागओ ताहे । जाया दोवि सरिच्छा सागरदत्तो तओ तुट्ठो ॥ ७३ ॥ तो दोवि नेइ नियमंदिंमि आरोविउं रहे रम्मे । विहिउचियपडि-
वत्ती तत्थेव नयंति कइवि दिणे ॥ ७४ ॥ तन्नेहनिगडिया आगओ य अह अन्नया नरो एगो । नीओ एगंते तेण वरधणू भासिओ एवं ॥ ७५ ॥ जो सूइवइयरो जं पणंमि तुह बुद्धिलेण पडिवन्नो । दीणारअद्धलक्खो तस्स निमित्तं इमं पहिओ ॥ ७६ ॥ हारो पन्नाससहस्स मोल्लओ वोत्तुमिय समप्पेउं । हारकरंडगमह सो गओ तओ कड्ढिओ हारो ॥ ७७ ॥ सारयससहरकिरणुक्करो व्व परिपंडुरीकयदिसोहो । आमलगथूलनित्तुलनिम्मलमुत्ताहल्लो य ॥ ७८ ॥ सो दंसिओ कुमारस्स, तेण निउणं निभालयंतेण । दिट्ठो नियनामंको तदेगदेसट्ठिओ लेहो ॥७९॥ आपुच्छिओ वरधणू कस्सेस वयंस ! संतिओ लेहो । सो भणइ कुमर ! को मुणइ एय वुत्तंतपरमत्थं ॥ २८० ॥ जं तुम्ह सरिसनामा संति अणेगे नरा महीवलए । एवं पडिहयवयणो लहु कुमरो मोणमल्लीणो ॥ ८१ ॥ वरधणुणा वि स लेहो विहाडिओ पेहिया तहिं गाहा । अइतिव्वम्महुम्माहकारिणी एयरूवत्ति ॥ ८२ ॥ पत्थिज्जइ जइवि जए जणेण संजोयजायजुत्तेण । तहवि तुमं चिय धणियं रयणवई महइ माणेउं ॥ ८३ ॥ वरधणुणो चित्तासंगयस्स कह-
मेय लेहभावत्थो । नायव्वो बीयदिणे पव्वइया आगया एगा ॥ ८४ ॥ (ग्रं. २०००) कुमारस्स सिरे कुसुमे तहऽक्खए निक्खि-
वेइ भणइ य । पुत्तय ! वाससहस्सं जीवसु तो वरधणुं नेइ ॥ ८५ ॥ एगंते तेण समं किंचिवि सा मंतिउं झडत्ति गया । तो पुच्छेइ कुमारो वरधणुमेयाए किं कहियं ॥ ८६ ॥ ईसीसिहसियवयणो तो साहइ वरधणू जहा एसा । पव्वइया पडिवयणं मं

मग्नाइ तस्स लेहस्स ॥ ८७ ॥ भणियं मए जहेसो लेहो निवबंभदत्तनामंको । दोसइ ता कहसु तुमं को एसो बंभदत्तो त्ति ॥ ८८ ॥
 भणियं तीए सुण सोम ! किंतु न तए पयासियव्वमिणं । एत्थेव अत्थि नयरे रयणवई सेट्ठिणो धूया ॥ ८९ ॥ सा बालकालउ
 चिय मइ निद्धा जोव्वणं समणुपत्ता । तिजगजउज्जयवम्महभिल्लस्स सहत्थभल्लि व्व ॥ ९० ॥ दिट्ठा दिणंमि अन्नं(एगं)मि, सा
 मए किंचि ज्ञायंती । पल्लत्थियमुहकमला वामे करपल्लवे विमणा ॥ ९१ ॥ उवसप्पिय एगंते पन्नत्ता सा मए जहा पुत्ति ! किं
 चित्तासायरलहरिहीरमाणव्य तं भासि ॥ ९२ ॥ तीए भणियं भयवइ !, जणणी तं नत्थि किंचि ते छन्नं । जं तुज्झ नो कहिज्झइ
 ता सुण एगग्गचित्ता तं ॥ ९३ ॥ कुक्कुडजुज्झे सह जेट्टभाउणा बुद्धिलेण पत्ताए । दिट्ठो मए कुमारो कोवि सयं किंतु कुसुम-
 सरो ॥ ९४ ॥ एयाए दासीए नाओ जह एस बंभदत्तो त्ति । पंचालाहिवपुत्तो कहिओ य सगोरवं मज्झ ॥ ९५ ॥ तप्पभिई मे
 हिययं तत्तो नो सरइ सुत्तियाएवि । ता जइ पई न एसो मरणं सरणं तओ मज्झ ॥ ९६ ॥ ता पुणरवि सा भणिया मए
 जहा धीरिमं कुणसु वच्छे ! । तह काहमुज्जमं जह संपज्झइ चित्तियमिमं तो ॥ ९७ ॥ जाया सत्थतणू सा हिययाऽऽसासणकए
 मए भणिया । कल्ले मए स दिट्ठो कुमारो नयरीए मज्झंमि ॥ ९८ ॥ सोउमिमं सा सहरिसहियया एवं भणेइ जह तुम्ह । भगव-
 इपसायओ मज्झ सुंदरं होहिही सव्वं ॥ ९९ ॥ किं पुण विस्सासकए तस्स इमं बुद्धिलस्स ववएसा । हाररयणं समप्पसु लेहं च
 तदंचले लमं ॥ ३०० ॥ इय एस लेहजुत्तो हारो घेतुं करंडियामज्झे । पुरिसस्स करे दाउं तव्वयणाओ मए पहिओ ॥ १ ॥
 इय लेहवइयरो तो तीए कहिओ इयाणि पुण देहि । पडिवयणं तो दिन्नो तुह नामंको मए लेहो ॥ २ ॥ जहा—सिरिवंभराय
 पुत्तो वरधणुकलिओ विढत्तमाहप्पो । रयणवईरमिउमणो कोमुइमिव पुन्नहरिणंको ॥ ३ ॥ वरधणुणा कहियमिणं वुत्तंतं सोउमुम्मणो
 कुमारो । जाओ रयणवईए उवरिं अणिभालियाएवि ॥ ४ ॥

अब्रवीच्च—“ कुतस्तस्यास्ति राज्यश्रीः, कुतस्तस्य वराङ्गना । यस्य सूरं विनीतं च, नास्ति मित्रं विचक्षणम् ॥ ५ ॥ ”

अन्नंमि दिणे पुरबाहिराओ देसाओ वरधणूकुमरं । आगम्भ भणइ नो इह तुम्हमवट्टाणमुचियं ति ॥ ६ ॥ जम्हा कोसलव-
 इणा दीहेण गवेसणाकए तुज्झ । इह पुरिसा पेसविया कओ य पुरसामिणा जत्तो ॥ ७ ॥ सव्वत्तो अम्ह गवेसणंमि इय सुम्भए
 जणे वाओ । तो नायवइयरेणं सागरदत्तेण भूमिहरे ॥ ८ ॥ संगोविया दुवे ते पत्ता रयणी दिसाओ तिभिरेण । आऊरियाउ कज्ज-
 लकोइलकुलनीलवन्नेण ॥ ९ ॥ भणिओ य सेट्ठिपुत्तो कुमरेण जहा तहा कुणसु अम्हं । जह एत्तो निगमणं सिज्झइ लहुमेव एयं
 च ॥ ३१० ॥ सोऊण सेट्ठिपुत्तो सागरदत्तो विणिग्गओ नयर । तस्सहिओ भूभागं तिण्णि वि थेवं गया जाव ॥ ११ ॥ साग-
 रदत्तं संठविय कहवि तो दोवि गंतुमारद्धा । तीए ज्विय नयरीए बाहिं जक्खालयसमीवे ॥ १२ ॥ घणपायवंतरालठियाए एगाए
 तरुणमहिलाए । नाणाविहपहरणभरिय-रहवरासन्नपत्ताए ॥ १३ ॥ दट्ठुं सायरमव्वुट्ठिऊण भणियं चिराय किं तुम्भे । एत्थाऽऽगया
 तमुत्तं निसुणित्ता भणियमेएहिं ॥ १४ ॥ भदे ! के अम्हे सा वि भणइ निवबंभदत्तवरधणुणो । कहमेवमुवगयं ते कहेसु ता तीए
 पडिभणियं ॥ १५ ॥ एत्थेव पुरे सेट्ठी घणपवरो नाम भारिया तस्स । घणसंचयाभिहाणा जाया कुच्छीए तीए अहं ॥ १६ ॥ अट्ठ-
 ण्हुमुवरि पुत्ताण पत्ता जोव्वणभराए नो को वि । रुच्चइ वरो तयट्ठं जक्खस्साऽऽराहणं बिहियं ॥ १७ ॥ तेण वि मह मत्तिपर-
 व्वसेण पच्चक्खएण होऊण । भणियं वच्छे ! जह तुह चरमो चकी वरो होही ॥ १८ ॥ नामेण बंभदत्तो मए कहं पहु ! वियाणि-
 यव्वो सो । भणियमणेण पयट्ठे कुक्कुडजुज्झंमि जो दिट्ठो ॥ १९ ॥ बुद्धिलसायरदत्ताणमंतिए माणसं तुह रमेही । सो बंभदत्तनामो
 तह कुक्कुडजुज्झकालाओ ॥ ३२० ॥ जत्थ ठिया जह रयणीए अज्ज एत्थागमिस्सह तयंपि । कहियं हाराइवि तुम्ह पेसियं पहु !
 मए चेव ॥ २१ ॥ इय निसुणिय वुत्तंतो मह रक्खाए कयादरा एसा । कहमन्नहा रहवरो सपहरणो मज्झ उवणीओ ॥ २२ ॥
 इय परिभावि य तीए दूरं रज्जो विवाहिया सा वि । रहमारुहियं पुच्छइ गंतव्वमिओ कओ हुत्तं ॥ २३ ॥ भणियमिमाए सामिय !
 निवसइ मगहापुरंमि मह पिउणो । भाया धणाभिहाणो कणिट्ठो सेट्ठिपयपत्तो ॥ २४ ॥ विन्नायवइयरो सो तुम्हं मज्झ य परंमि
 संतोसो । वट्ठंतो गउरवमायरेण परमं विहेहिसि ॥ २५ ॥ ता तत्थ गमो कीरउ तदुत्तरं तुम्ह रुच्चए जं तं । कुणह त्ति पयट्ठो

तस्स संमुहं गंतुमह कुमरो ॥ २६ ॥ विहिओ सारहिभावो वरधणुणा तो कमेण गच्छंतो । कोसंविजणवयाओ विणिग्गओ णेग-
 दुग्गाओ ॥ २७ ॥ पत्तो गिरिगहणंतरमेगं तरुसिहरहरियसूरकरं । कंटयसुकंटया नाम तत्थ चोराणमहिवइणो ॥ २८ ॥ निवसंति
 पहाणरहं महिलारयणं च भूसियसरीरं । दट्ठुणमप्पपरियरलोयं कुमरं च ते लग्गा ॥ २९ ॥ सन्नद्धबद्धकवया उप्पीलियधणुहपट्टिया
 होउं । नवनीरवाहधारासरिसं सरवरिसणं काउं ॥ ३० ॥ कुमरेण वि धीरिममंदिरेण किंचि अविखुब्भमाणेण । हरिणव्व हरि-
 णगा तक्खणेण ते हरिमाणिया ॥ ३१ ॥ निवडंतच्छत्तविधा नाणाउहघायधुम्मिरसरीरा । जाया पलायमाणा दिसो दिसिं निष्फला-
 रंभा ॥ ३२ ॥ तत्तो तमेव रहवरमारुढो जाव जाइ ता धणुणा । भणिओ कुमरो परिसममसमं तं पाविओ इन्हि ॥ ३३ ॥ ता
 निहासुहमेगं, मुहुत्तमुवलंभह रहवरे एत्थ । सुत्तो रयणवईए सदेव अइनेइसहियाए ॥ ३४ ॥ एत्थंतरंमि गिरिनइमेगं पावित्तु रह-
 हया थक्का । कहमवि कुमरो निहासुक्को पवियंभमाणो य ॥ ३५ ॥ जाव निभालेइ दिसंतराई नो ताव वरधणुं नियइ । परिभा-
 वियं जलट्टाइओ तओ होहिइ गओत्ति ॥ ३६ ॥ नवजलयरगहिरघोसेण, तेण सहो करेउमारुद्धो । पडिवयणमलभमाणेण कहवि
 विट्ठं रहस्स धुरं ॥ ३७ ॥ अइवहलरुहिरधारालित्तं संजायसंभमो ताइ । वावाइओ वरधणू, नूणं ति विगप्पिउं पडिओ ॥ ३८ ॥
 तस्स रहस्सुच्छंगे निरुद्धसव्वंगचेयणो धणियं । रयणवईए सीयलजलपवणासासिओ संतो ॥ ३९ ॥ उम्मिलियचेयणो हाहा भा-
 यत्ति रोविउं लग्गो । रयणवईए चिय कहवि वारिओ रोइयव्वाओ ॥ ४० ॥ सा तेण तओ भणिया सुंदरि ! नज्जइ फुडं न किंचि
 जओ । किं वरधणू मओ जीवइ त्ति ता तस्स वुत्तंतं ॥ ४१ ॥ लद्धं जुत्तं गमणं अहुणा पुच्छासु(मु)हस्स मेऽवस्सं । भणियमि-
 मीए रन्ने इमंमि बहुसावयाइन्ने ॥ ४२ ॥ कह मंसपेसिसरिसं गम्मं सव्वस्स मुत्तुमिह नाह ! । इच्छसि म(स)मं तुमं तह
 नियडे चिय वट्टए वसिमं ॥ ४३ ॥ जेण कुसकंटयाईज(ल)णचलणविलोलिया इह पएसे । दीसंति तत्थ गम्मओ तत्तो जुत्तं करेज्ज
 तुमं ॥ ४४ ॥ तत्तो गंतुं लग्गो मगहाऽभिमुहं ठियंमि संधीए । विसयस्स गओ गामे एकंमि सभाठिण्ण तहिं ॥ ४५ ॥ गाम-
 पट्टणा पलोइय पसन्नरुवं विभावियं हियए । एस महप्पा दिव्वस्स वसगओ कोवि एगामी ॥ ४६ ॥ बहुणा बहुमाणेणं आणीओ

नियधरे सुहासीणो । पुट्टो जहा महाभाग ! किं समुच्चिगाचित्तोऽसि ? ॥ ४७ ॥ परिफुसिय नयणसलिलो सो भणइ महं सहो-
यरो लहुओ । चोरेहिं समं संगरमाढत्तो काउ(य ?)मह तत्थ ॥ ४८ ॥ पत्तो किमवत्थंतरमेत्तो काउं गवेसणं तस्स । गंतव्वमत्थि
भणियं, तेण तओ गामपहुणेवं ॥ ४९ ॥

“ गरुयाणं चिय भुवणंमि आवया हुंति न उण इयराण । गहकल्लोलगलत्था, ससिसूराणं न ताराणं ॥ ३५० ॥ ”

तथा—जहिं सुपुरिस तहिं, घंघलइं जहिं नइ तहिं वलणाइं । जहिं हुंगर तहिं खोह रइं सुयण विसुरहि काइं ॥ ५१ ॥

मा कुणसु एत्थ खेयं, जइ वणगहणे इमंमि सो होही । तो लब्धिही धुवं जं एसा अडवी वसे मज्झ ॥ ५२ ॥ तो पेसिया
नियनरा सव्वत्तो आगएहिं तेहिं इमं । सिट्ठं जहा न अम्हेहिं कोवि आलोइओ तत्थ ॥ ५३ ॥ केवलमिलालुलंतो पत्तो पत्तीहिं
पहरिऊण धुवं । सुहडस्स कस्सइ तणुं जमजीहासन्निहो विसिहो ॥ ५४ ॥ तव्वयणाऽऽयन्नणजायतिव्वखेओ स सोइयं
सुचिरं । कह कहवि दिवससेसं गमेइ रयणीए पत्ताए ॥ ५५ ॥ सुत्तो रयणवईए सममेस निसाए जाममेत्ताए । चोराण तत्थ
धाडी पडिया तत्तो य कुमरेण ॥ ५६ ॥ दूराऽऽयड्ढियधणुणा सरेहिं कडुयाविया भडा तेसिं । भग्गा पयंडपवणेण धूणिआ जह
घणा गयणे ॥ ५७ ॥ गामपहुणा सगामेण दूरमभिणंदिओ पणयसारं । को नाम तुह सरिच्छो जयलच्छीमंदिरं पुरिसो ॥ ५८ ॥
पत्तो पभायसमए गामपहुं पुच्छिऊण परिचलिओ । रायगिहसम्महुं तस्सुएण सहिओ गओ बाहिं ॥ ५९ ॥ एगंमि तत्थ विच्छिन्न
विडविहेट्टे ठवित्तु रयणवई । नयरब्भंतरदेसंमि पविसमाणेणमेगत्थ ॥ ६० ॥ दिट्ठसुलट्ठथंभयनिविट्ठमविणट्ठचित्तयम्मजुयं । धवल-
हरमेग^१मुन्नयरम्मं रेहंतझयमालं ॥ ६१ ॥ आलोइयाओ नियरुवविजियसुरसुंदरीविलासाओ । दो तत्थ अंगणाओ दट्ठूण कुमारमेयाहिं
॥ ६२ ॥ भणियं किं तुम्हाणं सहावउ परवयारकारीण । भत्तमणुरत्तचित्तजणमुज्झिय परिभमिउमुचियं ॥ ६३ ॥ भणियमिभिणा जणो को

सो जो चत्तो मए भणह तुम्हे । किज्जउ आसणगहणं पसायमम्हासु काऊण ॥ ६४ ॥ इय विन्नत्तेण कयं आसणगहणं कओ य उवयारो । सायरमाहारपणामणाओ तदवसाणमि ॥ ६५ ॥ भणितं ताओ पव(वि)त्ताउ अत्थि एत्थेव भरहवासंमि । वेयड्ढो नाम गिरी झरंतबहुनिज्जरज-
लोहो ॥ ६६ ॥ तत्थ य दाहिणसेढीमंडण सिवमंदिरे पुरे अत्थि । जलणसिहो महीनाओ विज्जुसिहा नाम तस्स पिया ॥ ६७ ॥ दो धूयाओ
अम्हे जेट्ठो भाया मे नद्धुमंतो णे । जणओ कयाइ अम्हं चारणमुणिदेसणं सुणइ ॥ ६८ ॥ तायस्स वयंसेणं अग्गिसिहेणऽवसरं
लहेऊण । परिपुच्छियं जहा को भत्ता एयाण बालाण ॥ ६९ ॥ भयवं ! होही भणियं च तेण एयाउ भायवहगरस्स । भज्जा होहिंति
निवो निसमिय कसिणाणणो जाओ ॥ ७० ॥ एत्थावसरे भणिओ अम्हेहिं ताय ! एस संसारो । एयारिसो जिणेहिं कहिओ
अलमित्थ विसएहिं ॥ ७१ ॥ दारुणपरिणामेहिं ताएणं मन्नियं इमं सम्मं । भाउगवल्लहयाए विमुक्कनियदेहसोक्खाओ ॥ ७२ ॥
तस्सेव भोयणार्हणि वित्तियंतीओ जाव चिट्ठामो । तावऽन्नदिणे पुहविं गामागरसंकुलं तेण ॥ ७३ ॥ दिट्ठा भमंतएणं अम्हाणं भाउ-
गेण पुप्फवई । तुह माउलस्स धूया कन्ना तीए हरियहियओ ॥ ७४ ॥ हरिऊणमागओ तीए दिट्ठितेयमसहंतओ गओ विज्जं ।
साहेउं वंसकुडंगयंमि जं पुण इओ उवरिं ॥ ७५ ॥ तं भवओ नायं विय तुम्ह सयासाउ तंमि कालंमि । आगम्मसामपुव्वं,
पुप्फवइए इमं भणियं ॥ ७६ ॥ पंचालसामिपुत्तं, पइं पवज्जेह तुम्ह जो भाया । सो अलियखग्गवावारणेण इमिणा खयं नीओ ॥ ७७ ॥

“ आपदामापतंतीनां, हितोऽप्यायाति हेतुतां । मातृजङ्घाऽपि वत्सस्य, मेढिर्भवति बन्धने ॥ ७८ ॥ ”

तो सोयनिच्चराओ, बहिरीकयअडवि अंतरालाओ । जा रोवियं पवत्ताओ, ताव अइनिउणवयणेहिं ॥ ७९ ॥ पुप्फवईए संबो-
हियाउ तह नद्धुमंतवयणाओ । विन्नायवइयराए, भत्ता एयासिं बंभसुओ ॥ ८० ॥ होहित्ति तहा भणियं न वियप्पो कोवि एत्थ
कायव्वो । सुमरिज्जउ मुणिवयणं मन्निज्जउ बंभदत्तवई ॥ ८१ ॥ तव्वयणाऽऽयन्नणओ मन्नियमम्हाहिं साणुरागाहिं । तो रहसपरव-
साए तीए चलिया सियपडाया ॥ ८२ ॥ तो तह य कयसंकेए विवरीयत्तणमुवागए संतो । अन्नत्थ कत्थइ तुमं पउत्थमन्नेसमा-

णीओ ॥ ८३ ॥ भूमीमंडलमाहिंडमाणिगाओ ठि(हि)याउ न य दिट्ठो । कथं य तुमं विसन्नाओ एत्थ अम्हे समायाओ ॥ ८४ ॥
 अवियक्कियपुन्नसुवन्नवुट्ठिविब्भममचित्तिणिज्जमओ । जायं तुज्झ निहालणमहुणा अम्हं सुहनिहाणं ॥ ८५ ॥ ता पत्थियकप्पद्दुम !,
 तुमं महाभाग सुमरिऊण तहा । पुप्फवईए वड्ढयरमम्हाण समीहियं कुणसु ॥ ८६ ॥ तो रहसपरवसाओ ताओ विवाहिऊण
 उज्जाणे । रत्तीए ताहि समं बुत्थो पत्ते पभायंमि ॥ ८७ ॥ बुत्ताउ जह समीवे पुप्फवईए विणीयरूवाहिं । ता ठायव्वं जा अम्ह
 रज्जलाभो वियंभेइ ॥ ८८ ॥ इय काहामो त्ति पयंपिऊण तासुं गयासु पासाइं । जाव पलोयइ पासायपभिइ नो किंचि ता
 नियइ ॥ ८९ ॥ चित्तियमेएण तओ नूणं माया इमा कया ताहिं । विज्जाहरीहिं कहमन्नहा इमं इंदियालंब ॥ ९० ॥ जायं सव्वं
 अह सुमरिऊण दइयं चलेइ रयणवइं । अन्नेसणत्थमासमसम्मुहमवलोयए न तयं ॥ ९१ ॥ कं पुच्छामि पउत्तिं एवं चित्तिय प-
 लोइयाउ दिसा । न य कोई सव्वविओ ठिओ सरंतो तयं चेय ॥ ९२ ॥ खणमेत्ताओ एगो भदायारो य परिणयवओ य ।
 पत्तो पुरिसो परिपुच्छिओ य भो भो महाभाग ! ॥ ९३ ॥ एवंविह नेवच्छा कल्ले वा अज्ज तए दिट्ठा । बाला कावि भमंती इह
 पुरपरिसरपएसंमि ॥ ९४ ॥ तेणुत्तं भत्तारो किं पुत्तय होसि तीए आमंति । भणिए कुमरेण भणेइ सा मए भइ ! रोयंती ॥ ९५ ॥
 दिट्ठाऽवरणहसमये कासि तुमं पुच्छिया कुओ वेह । किं कारणं इमस्स य सोयस्स कहिं च गंतव्वं ॥ ९६ ॥ कहियमिमीए गगार-
 गिराए किंची वियाणिया ताहे । भणिया जहा मम च्चिय तं पुत्ति दुहित्तिया होसि ॥ ९७ ॥ तीए च्चिय चुल्लपिउस्स साहियं
 सायरं च सगिहम्मि । नीया तेण तुमं बहुगवेसिओ न उण दिट्ठोऽसि ॥ ९८ ॥ ता सुंदरमिह जायं जं मिलिओ संपयंति सो
 नीओ । सेट्ठिस्स तस्स गेहे कओ विवाहो य वित्थरओ ॥ ९९ ॥ रयणवईए तस्संगलालसो जा गमेइ दिवसाइं । ता वरधणुम-
 रणदिणो समागओ कप्पियं भोज्जं ॥ १०० ॥ भुंजंति बंभणाई बंभणनेवत्थलंछिओ ताहे । नियवारिसियं नाऊण वरधणू तत्थ संप-
 पत्तो ॥ १ ॥ भणइ निवेइज्जउ भोज्जकारिणो दूरादेसओ पत्तो । चउवेओ चूडारयणसन्निभो सयलविष्पाण ॥ २ ॥ मग्गइ भोय-
 णमुवणिज्जमाणमिह जस्स तं पमोएण । पियरस्स सयं पत्तस्स, तस्स उयरंमि उवणमइ ॥ ३ ॥ सिट्ठं कुमरस्स तयं भोयणविणि-

उत्तएहिं पुरिसेहिं । बाहिं विणिगओ जा ता सक्खं वरधणुं नियइ ॥४॥ किंपि रसंतरमपुव्वमेव सव्वंगमुव्वहंतेण । आलिं गिओ सव्वंगमेव तोसेण तो भणियं ॥ ५ ॥ “ द्रोपादन्यस्मादपि मध्यादपि जलनिषेदिशोऽप्यन्तात् । आनीय झटिति घटयति, विधिरभि-
मुखीभूतः ॥ ६ ॥ ” कयभोयणकरणिज्जो य पुच्छिओ तेण वयंस ! तुहं । बोलीणो कथ इमो ठियस्स कालो भणइ ताहे ॥ ७ ॥ गहणंमि तंमि रयणीए, तीए तुम्हाण सुहपसुत्ताण । एणेण पिट्ठउ धाविऊण निविडे कुडंगंमि ॥ ८ ॥ चोरपुरिसेण मज्झं बाणो बाढं निवेसिओ देहे । तग्घायवेयणाए अमुणंतो महियले पडिओ ॥ ९ ॥ उवलद्वचेयणो तो तुम्ह अवाए बहू निरिक्खंतो । गोवियनिययाऽवत्थो ठिओ तहिं चेव वणगहणे ॥ १० ॥ बोलीणंमि रहवरे तमंतरालमहापायचारेण । सणियं अवक्कमंतो, पत्तो गामंतरं तत्थ ॥ ११ ॥ जत्थ निसाए निवसिया तुब्भे गामाहिवेण परिकहिओ । तुह वइयरो विचित्तोसहेहिं मह रोहिओ य वणो ॥ १२ ॥ तत्तो ठाणे ठाणे, तुमं गवेसंतउ इहाऽऽयाउ । भोयणववएसेण य, दिट्ठा तुब्भे मए इहइं ॥ १३ ॥ चिट्ठंति जाव निव्वुयचित्ता विरहं खणंपि असहंता । तावऽण्णया परोप्परमालावो एरिसो जाओ ॥ १४ ॥ जह कालो केवइओ गमियव्वो मुक्कपुरिसगारेहिं । किंचि इओ निग्गमणोवाओ अणइ उवलभामो ॥ १५ ॥ ता महुमासो पत्तो वम्महपहरिज्जमाण-
सयलजणो । आयइइयचंदणपरिमलेहिं मलयानिलेहिं सुहो ॥ १६ ॥ तत्थ पवत्तासु पुरीजणाण नाणाविहासु कीलासु । धणवि-
च्छङ्गुणविडंविक्खुवेरनयरीविलासासु ॥ १७ ॥ सुमहल्लकोउहल्ला ते वि कुमारा गया पुरुज्जाणे । दिट्ठो तत्थ गइंदो अमंदसंदं-
तदाणजलो ॥ १८ ॥ भूमिनिवाडियमिंदो निरंकुसो सव्वओ परिभमंतो । रंभारामनिभा(समा)ओ जणकीलाओ विलोलितो ॥ १९ ॥ हल्लो हल्लए वट्ठंतयंमि कुलबालिया भउब्भंता । गहिया एगा तेणं करिणा करुणं विलवमाणी ॥ २० ॥ दिट्ठा सा तेण गइंदथोरकरगोयरा कुमरेण । उव्वेल्लमाणकोमलबाहुमुणाला कमलिणि व्व ॥ २१ ॥ विलुलंतकेसपासा भयतरल-
निहित्तसयलदिसि नयणा । नियरक्खमपेच्छंती सुमरियमरणंतकरणीया ॥ २२ ॥ हा माइ माइ ! गहिया रक्खसु करिरक्खसाउ मं तुरियं । चित्तियमन्नं तुमए विहिणा अन्नं समादत्तं ॥ २३ ॥ तत्तो कुम्भेण पणमासपरवसेण सहसस्ति । गहिया विऊण

पुरओ सधीरमकोसिओ स करी ॥ २४ ॥ रे दुट्ट ! करिदाहमकुजाय ! संभंतजुवइमहणेण । निक्खि व निययस्स किं न लज्जिओ
 थूलकायस्स ॥ २५ ॥ अइदुव्वलाए निग्घिण ! सरणविहीणाए निरवराहाए । एआए मारणाओ जहत्थनामोऽसि मायंगो ॥ २६ ॥
 सावट्ठंभसनिट्ठुरसहपरिप्फंदभरियनहविवरं । सुणिऊण कुमरहकं तस्साभिमुहं पलोएइ ॥ २७ ॥ मोत्तूणं तं बालं, रोसाऊणनयण-
 जुयलदुप्पेच्छो । धावइ कुमरोऽभिमुहं तव्वयणुकोविओ संतो ॥ २८ ॥ तइवियसवणजुयलो गहीरहुंकारभरियनहविवरो । दीहप-
 सारियहत्थो कुमराऽणुपहेण सो लग्गो ॥ २९ ॥ कुमरो वि तस्स पुरओ ईसीसिवलंतकंधरो धाइ । करपज्जंतनिवेसियनियपाणि-
 विदिन्नपञ्चासो ॥ ४३० ॥ कमजणिय^१कुमारगगइपहपसरंतकोवबहुवेगो । एसेस पाविओ इयमई एसो धावइ गइंदो ॥ ३१ ॥
 विवरीयभमणवसओ कुमरेणाविय समं तहा नीओ । चित्तलिहिउव्व जाओ जहा महाकुंजरो स वरो ॥ ३२ ॥ उवलद्धनिसियअं-
 कुसहत्थो करिकंधरं समारूढो । कुमरो नीलुप्पलोयणेहिं महिलाहिं दीसंतो ॥ ३३ ॥ तह महुराहिं गिराहिं पन्नत्तो सो करी जह
 रोसो । तस्सोसरिओ आलाणखंभलीणो जहा विहिओ ॥ ३४ ॥ उच्छलिओ जयसदो, अहो परक्कमनिही इमो कुमरो । जेण जि-
 याण दुहत्ताण ताणकरणंमि पउणमणो ॥ ३५ ॥ कहमवि तन्नयरपहू राया अरिदमणनामगो तंमि । देसे समागओ नियइ
 कुमरवुत्तंतमित्यरूवं ॥ ३६ ॥ विम्बियमणो य पुच्छइ को एसो कस्स निवइणो पुत्तो । तत्तो तव्वइयरजाणणेण सचिवेण सो कहिओ
 ॥ ३७ ॥ निहिलाहाओ अहियं आणंदं उव्वहंतओ संतो । नेइ निवो नियभवणं कारावइ मज्जणार्हणि ॥ ३८ ॥ भुत्तुत्तरंमि दिन्नाउ
 अट्टकन्नाउ तेण कुमरस्स । सुपसत्थवासरंमि य विहिओ वारिज्जिओ तासिं ॥ ३९ ॥ कइवयदिणे जहासुहमह चिट्ठंताण अन्नया
 एगा । महिला आगम्भ कुमारअंतियं इय समुल्लवइ ॥ ४४० ॥ कुमर ! थि इहेव पुरे वेसमणो नाम सत्थवाहसुओ । धूया तस्स
 सिरिमई सा य मए बालभावाओ ॥ ४१ ॥ आरब्भ पालिया जा, तुमए करिसंभमाओ ताओ तया । रक्खियपुव्वा सा तुज्झ
 घरणिभावं अहिलसेइ ॥ ४२ ॥ तइयच्चिय जीवियदायगो त्ति तं साहिलासदिट्ठीए । तीएऽवल्लोइओ खलु ता किज्जउ तम्मणस्स

पियं ॥ ४३ ॥ बोलीणे हृत्थिभए, नीया कह कहवि परियणेण गिहं । तत्थवि न मज्जणाई देहठिइं काउमभिलसइ ॥ ४४ ॥
 मुहियमुहव केवलमच्छइ परिचत्तचित्तवावारा । पुत्ति ! अकडे तं कीस एरिसं पाविया बसणं ॥ ४५ ॥ इय भणिए सा साहइ
 तुज्झं सव्वं पयासणिज्झं मे । लज्जा एत्थवरज्झइ जइवि तहाविय भणामि अहं ॥ ४६ ॥ रक्खसरूवाओ तओ करिणो नियपा-
 णदाणओ जेण । परिरक्खिया समं तेण पाणिगहणं जहूँ न होही ॥ ४७ ॥ ता मे अवस्सं मरणं सरणंति तओ निसामिउं क-
 हिओ । पिउणो इमीए सव्वो वुत्तंतो तेण वि समीवे ॥ ४८ ॥ तुम्हमहं पेसविया बालमिमं ता पडिच्छसु तुमंति । कालोबव-
 भमेयंति मन्निया सावि कुमरेण ॥ ४९ ॥ वरधणुणोऽमच्चेण वि दिन्ना नंदाभिहाणिगा कन्ना । विहियं वीवाहजुगं जंति दिणा
 दोन्हवि सुहेण ॥ ४५० ॥ सयलकलंकविमुक्का उच्छलिया सव्वओ विय पउत्ती । जह पंचालनिवसुओ सव्वत्थ जयं उवलमंतो
 ॥ ५१ ॥ काणणमज्झे विझे जहा गइंदो निरंकुसो भमइ । वरधणुणा धणुकुलनंदणेण अणुगम्ममाणपहो ॥ ५२ ॥ वाणारसिं गया
 ते अहऽन्नया ठाविउं बहिं कुमरं । कडयभिहाणं पंचालरायमित्तस्स पासंमि ॥ ५३ ॥ गच्छेइ वरधणू ताए सो कमलायरोव्व
 सूरुदये । जाओ हरिसपरवसो विलोयणे तस्स पुट्ठो य ॥ ५४ ॥ कुमरपउत्तिं तेणावि साहियं जह समागओ इहइं । नियबल-
 वाहणसहिओ निग्गओ सम्मुहो तस्स ॥ ५५ ॥ दिट्ठो कडण निवाओ बंभनामाओ निव्विसेसेण । जयकुंजरमारोविय सियचाम-
 रवीइओ संतो ॥ ५६ ॥ पडिपुन्नचंदमंडलनिभेण छत्तेण उवरि धरिण । उग्गिज्जमाणचरिओ पए पए चारणगणेण ॥ ५७ ॥ सो
 नीओ नयरऽब्भंतरंमि नियमंदिंरंमि ठविओ य । कडगवई नियधूया पणामिया तस्स कडण ॥ ५८ ॥ नाणाविह-हय-गय-रह-
 वराइ सामगियप्पयाणेण । विहिओ वीवाहमहो पसत्थदिवसंमि कुमरस्स ॥ ५९ ॥ विसयसुहं सेवंतो जा चिट्ठइ ताव (एइ) दूय-
 आहूया । धणुमंति पुण्फचूला, कणेरुदत्तो य संपत्ता ॥ ४६० ॥ तह सीहो नरनाहो भवदत्ताऽसोयचंदपामुक्खा । नियनियबलेहिं
 कलिया मिलियाऽणेगे निवा तस्स ॥ ६१ ॥ उक्तं हि—“ यान्ति न्यायप्रवृत्तस्य, तिर्यच्चोऽपि सहायतां । अपन्थानं तु गच्छन्तं,
 सोदरोऽपि विमुञ्चति ॥ ६२ ॥ ” अहिसिंचिऊण सेणासामित्ते वरधणू तओ तरसा । दीहस्स पेहणकए कंपिलपुरंमि पेसविओ

॥ ६३ ॥ भणिओ य—“ एको बिय उदयगिरी, सज्जनसूदामणी भुवणमञ्जरे । जो सीसे काऊण, मित्तं उदयं करावेइ ॥ ६४ ॥ ”
 अणवरयं जा गुंतुं, स पवत्तो ताव दीहनरवड्ढा । कडगाइनरवईणं दूओ सपेसिओ भणइ ॥ ६५ ॥ जह दीहमहाराओ तुम्होवरि
 अमरिसं परं पत्तो । जं एस बंभदत्तो तुम्हेहिं पुरस्सरो विहिओ ॥ ६६ ॥ नूणं तुम्ह न कल्लाणमत्थि दीहे समुत्तरंतंमि ।
 पल्लयानिललोलियजलहिसलिलसारिच्छविउलबले ॥ ६७ ॥ ता एत्तो वि नियत्तह खमणिजो भे इमोऽवराहो मे । सप्पुरिसा विण-
 यपरे नरंमि निमच्छरा जेण ॥ ६८ ॥ कयउम्भडभिउडीभंगपयडअइरुइरोसपसरेहिं । निम्भच्छिओ स दूओ सयं च पंचालविस-
 यंमि ॥ ६९ ॥ जा पत्ता ताव पुरं रक्खियपायारजंतवाहेहिं । दीहेण रोहसज्जं विहियं बहुपरबलभण ॥ ७० ॥ पत्तो अणुग-
 म्मतो स बंभदत्तो नरिंदचक्केण । कंपिल्लपुरं रुंभइ समंतओ संभममुच्चंतं ॥ ७१ ॥ तलभागसंठियाणं, सालोवरि तलगायाण सुभ-
 डाण । अन्नोन्नपडियपहरणपरंपराकयपहाराण ॥ ७२ ॥ अइघोरविहियगुंजारवाण नीरंधउवलवरिसाण । कयनिइयपहयपहाण तूरव-
 कायरभयाण ॥ ७३ ॥ भीमाणि कुऊहलकारगाणि हासावहाणि जायाणि । आओहणाणि दोण्ह वि बलाण बहुरोसपसराण ॥ ७४ ॥
 दीहभडेसुं निव्वेयमागणसुं पुरस्सरो होउं । अलहंतो अन्नमुवायमण्णो जीवियव्वस्स ॥ ७५ ॥ दीहो उग्घाडियपुरकवाडपुडओ
 झडत्ति नयराओ । निक्खंतो विउलबलो अवलंबियपोरिसुक्करिसो ॥ ७६ ॥ कुंताकुंति सरासरि खग्गाखग्गि खणेण ताण रणं ।
 दुन्हवि बलाण जायं ह्यसुहडं पडियमायंगं ॥ ७७ ॥ तत्तो मुहुत्तमित्ता, दट्ठुं भंगं बलस्स निययस्स । धिट्ठणेण दीहो पधाविओ
 बंभदत्तस्स ॥ ७८ ॥ बावल्लभल्लसेल्लाइएहिं सिरिबंभदत्तदीहाण । वट्ठंते समरभरे अच्छेरकरे सुरनराण ॥ ७९ ॥ नवरविमंडलस-
 न्निभमईय निसियग्गधारमइघोरं । परचक्कस्खयकारगरुढं करयले चक्कं ॥ ८० ॥ जक्खसहस्साहिट्ठियमह पंचालाहिवंगजायस्स ।
 तक्खणखित्तेण तेण दीहसीसं तओ छिन्नं ॥ ८१ ॥ गंधव्वसिद्धखेयरनरेहिं मुक्काओ कुपुमवुट्ठीओ । वुत्तं जहेसचक्की बारसमो
 इन्हिमोइज्जो ॥ ८२ ॥ भरहो व्व भरहखेत्तं लक्खंडं ओयवेइ तह जाओ । कंपिल्लपुरस्स बहिं बारसवासाणि चक्किमहो ॥ ८३ ॥
 पठितं च वैतालिकैः—

कालुष्यं कलयाऽपि मा क्व च नगान्माधान्न भोगश्रियं, मा नक्षत्रपतित्वमापदुदयं दोषाऽगमे मा गमत् ।

मा भून्मंडलखण्डनक्षतरुचिः पद्मात्पयं मा विधात्, श्रीचक्रीश्वर ! हुं तथापि विदितं सम्यक्कलावान् भवान् ॥८४॥

कह्यावि सुरवहुगुंफियं व अइफारफुल्लमल्लेहिं । दासी सुदामगंडं करंमि चक्किस्स अप्पेइ ॥ ८५ ॥ तं जिघंतो महुयरि-
संगीययनामनाडयक्खित्तो । कत्थ य एयं दिट्ठंति ईहापोहं करेमाणो ॥ ८६ ॥ सुमरेइ पुव्वजाइं जह सोहम्मो सुराऽऽसि दो अम्हे ।
पुव्वं च चउभवेसुं जह जाया जमलदासाई ॥ ८७ ॥ इह कहमह स मिलिस्सइ संजीवणओसहीसमो भाया । इय अणिसं
झूरंतो चक्की नुजिमेइ न सुएइ ॥ ८८ ॥ सचिवेहिं पुच्छिणं कहिओ सव्वो वि पुव्ववुत्तंतो । नरवइणा तेहिं वि मंतिऊण
भणियं जहा देव ! ॥ ८९ ॥ दासाइ भवुब्भासणपरायणा पायडा नियसमस्सा । वित्थारिज्जउ सव्वत्थ कहवि मा सोवि पूरिज्जा
॥ ९० ॥ दुग्धडघडणमहुब्भडविहिवावारेण कहवि जइ नाम । इह खित्तुप्पन्नो सोवि होज्ज जोइज्ज व तुमंपि ॥ ९१ ॥
अत्थि उवाओ एसो विसिट्ठिकारित्ति चक्किणा भणियं । पुव्वभवप्पडिबद्धं बद्धं एयं सिलोगद्धं ॥ ९२ ॥

“ आस्व दासौ मृगौ हंसौ, मातङ्गावमरौ तथा । ”

भणइ निवो जो सोलसक्खरं निक्खिवेइ पच्छद्धं । वियरामि तस्स सोलस दंतिसहस्सा तुरयलक्खं ॥ ९३ ॥ बालाऽबलाइ-
वगो हल्लियवाल्लिद्धियाइ सत्थो य । सव्वो पढेइ एयं पूरइ न हु कोवि अणुरूवं ॥ ९४ ॥ इओ य—सुमरित्तु पुरिप्पताले चित्त-
जिओ पुव्वजाइमिब्भसुओ । पव्वइऊणं जाओ पढियसुयत्थो सुगीयत्थो ॥ ९५ ॥ ^१सुणियं ^२सुरोहिणा तेणमासि जह मह सुही सुरो ।
भरहे चक्की तव्वोहणाय पत्तो स तत्थपुरे ॥ ९६ ॥ तसपाणवीयरहियंमि थंडिले ठाइ झाइ परमत्थं । पढइ पुणरुत्तमेत्तो तमारट्ठि-
यनरो अद्धं ॥ ९७ ॥ सुणिऊणमिमाइं नियाइं पंच जम्माइं चक्किणा एसो । हुं पाढिओ भविस्सइ, झडत्ति सुणिणा तओ पढियं ॥ ९८ ॥

१ सुणियं पुरोहिणा तेणमासि जह मह सुही सुरो होही D । २ सुरोहिणाणेण B ।

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ १०६ ॥

१५५०

“ एषा नौ षष्ठिका जातिरन्योन्याभ्यां वियुक्तयोः ॥ ९९ ॥ ”

इय पढिऊणं लोभेण सो गओ आरहट्ठिओ सिग्वं । सिरिवंभदत्तपासे जहा सुयं पढइ अक्खलियं ॥ ५०० ॥ इय सुणिऊणं नरनाहकुंजरो हरिसपरवसो संतो । आउलचित्तो जाओ तओ हणिज्जइ सपत्तीहिं ॥ ५०१ ॥ किमरे पढित्तु एयं तुमिए अइआ-उलीकओ सामी । जा उंडिओ अबस्सं, होसि तुमं कोवि कूरमई ॥ २ ॥ पउणीकुणेषु संपइ परमेसरमन्नहा हणिस्सामो । भणि-यमिमेणं सुणिणा पढाविओ नाहमेयकई ॥ ३ ॥ सत्थसरीरो राया दाऊणं पारितोसियं सम्मं । पभणेइ भइ ! दंसेहि तं मुणिं पणमिमो जेण ॥ ४ ॥ पुव्वभवे सुयपायडपडिबंधपबंधंधुरो राया । आणंदजल्ललज्जलनयणो नमए मुणिं गंतुं ॥ ५ ॥ धम्माऽऽसी-वायपयाणपुव्वगं चित्तसाहुसीहेण । पारद्धा धम्मकहा निवस्स संसारतारकए ॥ ६ ॥ एत्थ अपारे खारे निस्तारे सायरे व्व संसारे । पारगएहिं पणीओ धम्मो सारुत्ति पडिहाइ ॥ ७ ॥

“ धम्मु दुरियदुहदाहि करेवइ पच्चलउ, धम्मु सगगअपवग्गमग्गु गुणगालउ ।

धम्मु धरित्ति पवित्तह एक्कु पवित्तुपर, धम्मु रम्मु परिपालहिं पच्चलपुन्नपर ॥ ८ ॥ ”

करिकन्नतालतरलं तारुन्नं, रुवमवि चलसरुवं । लच्छी तरुणमयच्छी, कडक्खविक्खेव खणनट्ठा ॥ ९ ॥ खरतरपवणपणोल्लिय-पल्लवल्ललोलमाउयं एयं । रोयनिकाओ काओ पियजणजोगोवि स विओगो ॥ ५१० ॥ गुरुगुणोहं देहं, जरपंजरज्जरं जरा कुणइ । रज्जं अवज्जसज्जं नरयाय अ(उ)वज्जियं होइ ॥ ११ ॥ अन्नंपि पमत्ताणं सव्वं संसारकारणं राया ! । ता बुज्झ बुज्झ मा सुज्झ तुज्झ जुत्तो न हु पमाओ ॥ १२ ॥ जह बहिरंगे जिणिऊण वेरिणो साहिया तए वसुहा । सिवसुहसाहणकज्जेण जिणसु तह अंतरंगे वि ॥ १३ ॥ रज्जमवज्जं ता वज्जिऊण पवज्जमज्ज सज्जेसु । जह पुव्वि पव्वइओ सणंकुमारो महाचक्को ॥ १४ ॥

ब्रह्मदत्त-

चक्रिसन्धिः

॥ १०६ ॥

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ १०७ ॥

ब्रह्मदत्तः—वज्जेमि रज्जमेयं, भोए भुंजेसि जइ तुमं वेत्तुं । एत्तिमिन्तेणाऽहं कयकिञ्चो तुज्झ दासो व्व ॥ १५ ॥

मुनिः—मह वि न न आसि भोगा भवभीणं परं परिञ्चत्ता । सुणयाओ को अन्नो नरवइ ! वंतं पिवासेइ ॥ १६ ॥

ब्रह्म०—इह पटु ! पव्वज्जाए, परलोए फलमभंगुरा भोगा । करपत्ते ते मुत्तुं पव्वज्जा किज्जउ किमत्थं ॥ १७ ॥

मुनिः—जिणधम्मो मोक्खफलो सासयसोक्खो जिणेहिं पन्नत्तो । नरसुरसुहाइं अणुसंगियाइं इह किसि पलालं व ॥ १८ ॥

ब्रह्म०—विसयासेवाहिं पहाणमेत्थ केवलमणंगसोक्खं तं । ता एसो चिय मोक्खो अन्नो मोक्खो पुण न वक्खो ॥ १९ ॥

जइ सदरुवरसंगंधकासलेसोवि तत्थ नत्थि सुहो । ता संसारो सारो इत्थीओ जत्थ भोगत्थं ॥ ५२० ॥

मुनिः—मइ बंधवे वि पत्ते हत्थालंबणपरायणे वि हहा । एरिस मोक्खस्स फलं इह जम्मे लहसि नरए य ॥ २१ ॥ मोहम-
हावागुरिण वागुरावि रइया भवारण्णे । एसा सारंगच्छी नरसारंगाण गहणकए ॥ २२ ॥ तरुणीसु सरसवसमंसरुहि-
रउच्चारभरियखल्लासु । चंदअरविंदकुंदेहिं दिंति जवमाणमिह मूढा ॥ २३ ॥

ब्रह्म०—मह पढमपत्थणाए कयत्थणा सामि ! किज्जइ किमत्थं । रज्जं पालिय पच्छा पव्वयसु अहंपि अणुचारी ॥ २४ ॥

मुनिः—तुह संजमे न पच्छा, विनिच्छओ निच्छओ मह एसो । पच्छावि दिक्खियत्तवे न दिक्खचायं करेमिन्हि ॥ २५ ॥

चविऊणं सग्गाओ, जं जाया दुक्कएण दासाई । सुमरंतस्स वि तं तुह किं पम्हुसियं विसयवसिणो ॥ २६ ॥ सुकुलागमाइसामग्गि-
संगओ नरभवो इमो लद्धो । मा हारिज्जउ विसएहिं पायसोएण अमयं व ॥ २७ ॥ विहियनियाणो नियमेण नायमूरीकरिस्सए
दिक्खं । इय चिंतिऊण चित्ते चित्तमुणि विहरए तत्तो ॥ २८ ॥ कयघाइघायसंजायकेवलो विहरिऊण चिरकालं । परमपयं संपत्तो
पक्खालियसयलकम्ममलो ॥ २९ ॥ संसारसारसोक्ख-सुलालसो बंधदत्तचक्की वि । तच्चित्तो तल्लेसो, अइवाइइ सत्तवाससए

ब्रह्मदत्त-

चक्रिसन्धिः

॥ १०७ ॥

॥ ५३० ॥ कइया वि दिओ एगो भग्नेइ पसायचित्तओ निवई । निययस्स महाऽऽहारस्स देहि मे देव ! लेसंपि ॥३१॥ पभणइ इमो मदन्नं अइदुज्जरमइचिरेण जीरंतं । कुणइ नराणं पसरंततिव्ववम्महमहुम्मायं ॥ ३२ ॥ भणियं दिएण अणलंकम्मीणो भोय-
णप्पयाणे वि । तं कह पहु पणयाणं माहप्पमणप्पमप्पेसि ॥ ३३ ॥ सामरिसेण तमन्नं निवेण भोयाविओ गओ सगिहं । रय-
णीए जीरमाणेण तेण जाओ महुम्माओ ॥ ३४ ॥ अगणियजणणीजाया-जामेई जामि-सासुयासु रए । उम्मत्तरासहो विव बलि-
मइए पयट्ठो सो ॥ ३५ ॥ तदणुपभाए जाए, जिन्ने कह कहवि चक्किआहारे । निसिचरियं चित्तंतो लज्जाजरजज्जरो जाओ
॥ ३६ ॥ कुचरियकलंकपंकेण लित्तमाणणमयं नियं तेसिं । दंसेउमपारितो गओ गिहाओ न पविसेइ ॥ ३७ ॥ अइत्तिव्वकोक्का-
लाकरालिओ अप्पघायगो नूणं । चित्तइ उवायजायं कह चक्की भारियव्वो त्ति ॥ ३८ ॥ एस अणिमित्तसत्तु मज्झ सुसामिच्छलेण
विक्खाखो । दाऊण जेण भोयणमकज्जवज्जाहओ विहिओ ॥ ३९ ॥ “ पयपाणं कारिज्जउ, लालिज्जउ अंकधारणाईहिं । न हु होइ
अप्पणिज्जो, जह किर सप्पो तहा विप्पो ॥ ५४० ॥ ” सुचिरसिणेहसहायं पुण पुण पत्थियसमत्थियाऽऽहारं । वग्घो व्व त्तिहियनय-
णुग्घाडं निवमीहइ स हंतुं ॥ ४१ ॥ बड्हिट्ठे उव्विट्ठो दिट्ठो तेणेगया य अयबालो । पत्ते भत्तीए लिडियाहिं दूराओ विधंतो
॥ ४२ ॥ चित्तइ एस भविस्सइ निउणो महवेरसोहणो वाउ । उव्वयरिओ दाणाओ तह जह जाओ कहियकारी ॥ ४३ ॥ कइया
य रायवाडीए चक्कट्ठी पयट्ठो दिट्ठो । अयबालेण देउलकोणे कथइ निलुक्केण ॥ ४४ ॥ संधाणेण एगेण चैव खिविऊण गो-
लाण दुगं । नयणाइं निवस्स निवाडियाइं पंपोट्ठयाइं व ॥ ४५ ॥ अह सव्वओ विजोयंतएहिं कुविएहिं अंगरक्खेहिं । दिट्ठो स
घायगो हम्म-माणओ विप्पमप्पेइ ॥ ४६ ॥ नाऊण महाराओ, एयं चित्तेइ धि दुजाईओ । जेमंति जत्थ तत्थेव भायणं नूणं
भंजंति ॥ ४७ ॥ “ जो दिन्नेवि कदन्ने, मन्नइ सामिं च सो वरं साणो । अमयाहारेणं भोइओ वि मारेइ पुण विप्पो ॥ ४८ ॥ ”
इय सक्कुडुंबो डुंबो व्व दुन्नि माराविओ दिओ स तओ । सिरिचंभदत्तराण मसयमुट्ठि व्व न्निट्ठविओ ॥ ४९ ॥ अवरे वि
पुरोहिंयभट्टचट्टपमुहा हणाविया सव्वे । दुज्जाईजायनिरायरोसअंघेण मुद्धेण ॥ ५५० ॥ सचिवा आणत्ता जह मह भरियविसा-

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ १०९ ॥

पद्यः

लथालमपेह । दियलोयणाणि पाणीहिं जेण महेमि होमि सुही ॥ ५१ ॥ अइरुहज्जवसायं सविसाया जाणिऊण तममच्चा । गुंदय-
फलाण थालं भरिऊणऽपिपति पाणिमि ॥ ५२ ॥ मुहु मुहु परामुसंतो संतो संतोसमुव्वहइ अहियं । नयणदुगगाहीणं तक्कोडीहि
वि न तूसेइ ॥ ५३ ॥ न हु पुण्फवइकासेवि तारिसी तस्स आसि चित्तरई । थालफलाणं फासेण जारिसी पावभावस्स ॥ ५४ ॥
तं तस्स पुरो थालं ठावियमाभासए नरेसस्स । सत्तमपुढवीपत्थाण, मंगले अक्खवत्तं व ॥ ५५ ॥ इय रुहज्जाणझाइस्स, वासाइं
सोलसगायाइं । तदहियसत्तसयाऊ, स धरित्तिं सत्तमिं पत्तो ॥ ५५६ ॥ सिरिबंभदत्तचक्कीकहा सम्भत्ता ॥

उदायिनृपमारकोदाहरणमभुनोच्यते—सुमणोहराहिं कलहंसयालिसहालपयप^१हाणाहिं । सहइ सरसीहिं जं नाम बाहिमंतो य
तरुणीहिं ॥ १ ॥ कयअमरपुरिचमक्केसु तिथचउक्के अदिट्ठपरचक्के । पाडलिपुत्ते तत्थासि पत्थिविदो उदाइ त्ति ॥ २ ॥ सुविसु-
द्धधम्मधारणधुरीणधिज्जो वि सज्जियगुणो वि । जो अप्पियलक्खो विहु, परम्मुहे मगगणे खिवइ ॥ ३ ॥ अरिरमणीसु अरन्ने
गुंजाहलहारहारिहिययासु । पल्लविओ जस्स पयावपायवो दीसइ सयावि ॥ ४ ॥ कम्मि वि महावराहे महावराहेण तेण महिधरणे ।
धरणीसो कोइ कयाइ आसि संहरियरज्जसिरी ॥ ५ ॥ देसंतरंमि पत्तस्स तस्स पुत्तो तओ अवंतीए । तीए य पहुं लग्गो ओल-
गोउं अणुत्विग्गो ॥ ६ ॥ परि^२वसइ सो उदाइं, भणइ य पीइं पिवेज्ज को तस्स । जो हारिऊणमेत्थंतरंमि विन्नत्तमेण ॥ ७ ॥
जइ वहइ महोदंतं, ता तुम्ह मणोरहे पसाहेमि । इय रन्नाऽणुन्नाओ, सो पत्तो पाडलिपुत्ते ॥ ८ ॥ हच्छं पिच्छेइ छलाइं, छन्नं
उच्छिदिउं निवइ ^३जीयं । किंतु न पावो पावइ, पच्छावं कत्थइ विहत्थो ॥ ९ ॥ अट्ठमीचउइसीसुं पोसहकज्जेण राइणो पासे ।
तेणायरिया नाया जंता तत्थेव य वसंता ॥ १० ॥ वपुरे एस उवाओ निववेरिविणाससाहणसमत्थो । इय चित्तिऊण सूरी, ते
निच्चं पज्जुवासेइ ॥ ११ ॥ निसुणइ सम्मं धम्मं तवइ तवं तिच्चमायरइ विणयं । अइउज्जमेण पव्वज्जमज्जिउं दंसए सद्धं ॥ १२ ॥

१ या C. D । २ सवइ C D । ३ बी C ।

विनयरत्न-

सन्धिः

॥ १०९ ॥

भवियन्वयानियोगा उवओगाऽभावओ बहुदिणेहिं । दिन्ना दिक्खा सूरीहिं छउमधम्मस्थिणो तस्स ॥ १३ ॥ यत्.—“ नहि नामऽना-
भोगश्छद्वास्थस्येह कस्यचिन्नास्ति । कम्मं ज्ञानावरणं ज्ञानावरणस्वभावं हि ॥ १४ ॥ ” “ वाहेहिं वेसाहिं, धम्मच्छलवच्छलेहिं को नाम ।
बहुकूडकवडनाडयपट्टहिं, वंचिज्जए न जए ॥ १५ ॥ ” गणिगणसेहतवस्सी कुलवेयावच्चक्खिनिश्चरओ । ‘ विणयरउ ’त्ति संनामं
पावइ परिवारलोयाहिं ॥ १६ ॥ “ इहलोइयंमि कजे, सच्चारंभेण जह जणो तणइ । तह जइ लक्खंसेण वि परलोए ता सुही
होइ ॥ १७ ॥ जंतेसु गुरुसु निवमंदिंरंमि घेतुं स एइ नीसेज्जं । निति न ते तं पुण, जं न जोमया जाओ जायत्ति ॥ १८ ॥
नियरयहरणस्संतो स कत्तियं वहइ कंकलोहस्स । नियभारेणं जा जाइ, रुहिरमिलिया महीए तले ॥ १९ ॥ जियरक्खाविकखायं,
रयहरणं कत्तिया निवखायाय । धरइ दुगंपि कुसीसो, जहा अमयं च गरलं च ॥ २० ॥ बारसवासाणि अइच्छियाणि छलमि-
च्छुणो हयजइस्स । धुवमवसरो न जाओ नरवइपुन्नप्पभावाओ ॥ २१ ॥ अइवाउलंमि जाए जइपरिवारे कयाइ सच्चंमि ।
तेणेव समं सूरी संपत्ता रायभवणंमि ॥ २२ ॥ “ खलचोरपारदारियमज्जारईजिया महाकूरा । चिररक्खियावि पावा तदेगचित्ता
लहति छलं ॥ २३ ॥ सूरीहिं मुणियमेसो, बारसवरिसोवएससहसेहिं । होही गीओव्व उवाहिवन्नमज्जेइ वज्जंपि ॥ २४ ॥ पइ-
रिक्कंमि पएसे, वसहीए गुणगुरुठिया सुगुरू । समयंमि समागच्छइ, निवई सुविसुद्धसद्धाए ॥ २५ ॥ परमगुरुपायपंकयपणाम-
पुव्वं पोसहं लेइ । पडिकमिऊणं पुच्छइ, पसिणे निसुणेइ वागरणे ॥ २६ ॥ भालयलारोवियपाणिसंपुडो देसणं खणं सुणइ । कय-
मुहकोसो विस्सामणं च सत्तीए पवत्तेइ ॥ २७ ॥ तस्स वि काउं कुमुणिस्स, कायविस्सामणं मणविसुद्धो । मुहपोत्ति पडिलेहण-
पुव्वं संथरियसंथारं ॥ २८ ॥ आश्रिय उवज्झाए जे मे जाणंति एवमाईणि । सरिऊण चउत्सरणं, अणिच्चयाईणि भावेण ॥ २९ ॥
अणुजाणह संथारं बाहुवहाणेण वामपासेणं । कुक्कुडिपायपसारण अतरंत पमज्जए भूमिं ॥ ३० ॥ उच्चरिऊणं इच्चाइ जायनिहेसु
गुरुसु सुत्तोः सो । कुमुणी जगइ एगो दव्वेणं न उण भावेण ॥ ३१ ॥ सणियं सणियं उट्टइ निवडइ पुण निरयअंधकूवंमि ।
पउणीकरेइ सह कंककत्तियं दुक्खखाणीए ॥ ३२ ॥ निवकंठे तं ठवेइ कट्टइ नणु अप्पणो पुणो कंठं । निवई वि मुणियतत्तो

तत्तो पंचत्तमपुत्तो ॥ ३३ ॥ भयकंपमाणपाणी, मोतूणं कत्तियं तहिं चेव । स गओ जइ त्ति जामिल्ल-अंगरक्खेहिं वि न रुद्धो ॥ ३४ ॥ उवचियनरनाहसरीर-सेलसिहराउ रुहिरनिज्झरणं । पवहंतं संपत्तं गुरुसंथारप्पएसंमि ॥ ३५ ॥ रुहिरस्स फासगंवेण जागरेऊण जाव जोयंति । पिच्छंति ताव सूरी नरवइणो मुंडरुंडाई ॥ ३६ ॥ हा हा अकज्जमेयं, कहं कयं कूरकम्मुणा केण । तिगुणंगरक्खपरिवेढवेढिओऽयं ति चिंतंति ॥ ३७ ॥ न नियंति जा कुजायं कुजइं संथारयंमि तं गुरुणो । तो चिंतंति जहेयं वियंभियं तस्स पावस्स ॥ ३८ ॥ अहह अधन्नोहं जस्स, एरिसो आगओ गुरुकलंको । जिणपवयणआरामे मए दवग्गि इमो दिन्नो ॥ ३९ ॥ मुणिवेसेणं विस्सासिऊणमेसो नरेसरं हणिउं । इह कोइ घायगो आगओ त्ति भमिही अजसपडहो ॥ ४० ॥ छोल्लियछणमयलं-छणछाए जिणसासर्णमि मालिन्नं । मा होउ मए विहियंति पत्तकालो महऽप्पवहो ॥ ४१ ॥ इय निच्छिऊण पेच्छइ जा हच्छं कंठच्छेयणे सत्थं । सो चेव ताव निवकंठेविआ कत्तिया दिट्ठा ॥ ४२ ॥ सोहियसमग्गसल्ला सिद्धाण पुरो महव्वए पंच । उच्चारिय खामिय संघसूरिपामुक्खपाणिगणा ॥ ४३ ॥ कयभवचरिमसुनिच्चलचउव्विहाहारपञ्चखाणा य । कंठे ठवंति परमेट्ठिपंचगं कंककत्तिं च ॥ ४४ ॥ मरिऊण तिव्वसंवेगसंगया दोवि देवलोगंमि । जाया पभायसमये निएइ जा सेज्जवाली तं ॥ ४५ ॥ ता पोक्कारइ महया सद्देणं हा हयंमि ही मुट्ठा । मिलिओ लोओ हाहारवेहिं बहिरियनहं रुयइ ॥ ४६ ॥ जाओ एस पवाओ कोइ कुसीसो निवं च सगुरुं च । सह इह परलोएहिं, हंतूणं कत्थइ पलाणो ॥ ४७ ॥ तस्स अपुत्तस्स मयस्स, पंचदिव्वेहिं मिलिय सव्वेहिं । पउरपमुहेहिं पट्टे पइट्ठिओ पढमनंदो त्ति ॥ ४८ ॥ तुरियं स नासिऊणं, पावो पत्तो अवंतिनिवपासे । जोहारिय संभारइ पुव्वं सव्वं सवुत्तंतं ॥ ४९ ॥ तं स महीसो सोउं चमक्किओ चित्तवेइ दुच्चरियं । हा हा अहो दुरप्पा रयणमिणं निहणमुवणीयं ॥ ५० ॥ कंपि अकज्जं एयस्स, नत्थि कुविओ कयाइ मारिज्जा । वरिससयाओ वि ममंति झत्ति निव्वासिओ देसा ॥ ५१ ॥ उवएससहस्सेहि वि, न चित्तसाहुस्स बंभदत्तो सो । जइ पडिबुद्धो बारस-वरिसेहिं एवमेसो वि ॥ ५२ ॥ इति विनयरत्न(ति)-कथा समाप्ता ॥ कुतः पुनर्नृद्धदत्तो राज्यलक्ष्मीमपरित्यजन् सप्तमपृथ्वीं प्राप्त इत्याह—

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ ११२ ॥

गयकण्णचंचलाए, अपरिचत्ताए रायलच्छीए । जीवा सकम्मकलिमलभरियभरातो पडंति अहे ॥३२॥

गजकर्णचंचलत्वात् स्वयमेव गत्वर्था तथापि मन्दसत्त्वैरपरित्यक्त्याऽनया राजलक्ष्म्या हेतुभूतया जीवाः स्वकर्मकलिमलेन भृत-
भरका भवन्ति, ततोऽधो नरके पतन्ति, कलिमलः-किल्बिषं कचवरश्च । अपरोऽपि मन्दसत्त्वोऽतिकचवरभारवानधोभूमौ पततीत्यु-
क्तिलेशः । ये तु 'ओपडंति अहे' इत्योकारनिपातं खेदाचकं पठन्ति तेषामेकवाक्यतयैवेयं गाथा व्याख्येया । भृतभराः सन्त ओ-
अधः पतन्तीति खेदो द्योत्यते । यत्तच्छब्दसन्दर्भे तु भिन्नवाक्यतैव स्यात् । ततो ब्रह्मदत्तोऽप्यधः सप्तमीं प्राप्तः ॥ ३२ ॥
मं० २३९० A । २६३६ D ।

॥ इति श्रीरत्नप्रभसूरिविरचितायामुपदेशमालाविशेषवृत्तौ प्रथमो विश्रामः ॥

चक्रिनरक-

गमनहेतुः ।

॥ ११२ ॥

॥ अथ द्वितीयो विश्रामः ॥

इमानि पापानि न केवलं परत्र सोढुं दुष्कराणि यावदिहभवे वक्तुमपि दुष्कराणीत्याह—

वुत्तूण वि जीवाणं, सुदुकराइंति पावचरियाइं । भयवं जा सा सा सा, पच्चाएसो हु इणमो ते ॥ ३३ ॥

‘वक्तुमपि जीवानां सुष्ठुदुष्कराणि’ वक्तुं वक्तुमप्यशक्यानीत्यर्थः । कानीत्याह—इति अनेन वक्ष्यमाणेन ‘जा सा सा से’ति दृष्टान्तोक्तप्रकारेण ‘पापचरितानि’—दुष्टचरितानि । तदेवाह—भगवन् जा सा सा सेति चौरपुरुषेण पृष्टे भगवतः ‘प्रत्यादेश’—उत्तरमय-मेव, जा सा सा सेत्येवंरूपास्ते तव प्रभकारिन्निति समासार्थः ॥ ३३ ॥ व्यासार्थः कथागम्यः, सा चेयम्—

साकेयपुरे खेत्ताहिदेवया आसि ईसआसाए । सज्जिहियपाडिहेरो, नामेण सुरप्पिओ जक्खो ॥ १ ॥ वरिसे वरिसे राया, तं चित्तावित्तु जत्तमारभइ । जो चित्तइ चित्तयरो, सुरप्पिओ संहरेइ तयं ॥ २ ॥ जइ चित्तिज्जइ नाऽयं, नयरे मारितओ विउ-व्वेइ । तो चित्तयरा लगा, उव्विग्गा ते पलाएउं ॥ ३ ॥ तं नाउं नरनाहो, वज्जरइ गएसु तेसु बह्वएसु । पउरा ! पडियारो को, कहेइ मारीए भे होही ॥ ४ ॥ एक्काए संकलाए, संकलिथा ते कया तओ सव्वे । जेण न नासइ एगोवि ताण पाणे पुरो काउं ॥ ५ ॥ समए जत्ताए समागयंमि सव्वेसिं तेसिं नामाणि । खिप्पंति लिहिता पत्तएसु कुंभस्स मज्झंमि ॥ ६ ॥ कइदेऊण कुमारी, पणामए जस्स नाम कुंभाओ । तंमि वरिसंमि सो चेव, चित्तए जाइ पंचत्तं ॥ ७ ॥ अवयरिओ वि करितो, अवयारं होइ नेव सप्पुरिसो । उवयरिओ जो मारेइ, तस्स को लेइ नामंपि ॥ ८ ॥ ^१उवयारु जु किज्जइ, दुज्जणह जाणुसु बाहिरि ^२एडियउ । सज्जणह तंपि न वीसरइ, तणउ जु मत्था फेडियउ ॥ ९ ॥ “पयपाणं सप्पाणं, वग्घाणुग्घाडणा य नयणाणं । पिसुणाणुवयारो तिज्जि-

१ उवयरिओ जो मारइ रुहु किज्जइ दुज्जणह B । २ एरियउ D ।

जा सा सा
सेतिकथायां
चित्रकार-
वरलाभः ।

सज्ज पज्जंतकारीणि ॥ १० ॥ ” कोसंबीओ कइयाइ, कोइ तत्थागओ निउणसिण्णो । चित्तगरदारओ दूरदेसदंसणपिवासाए ॥ ११ ॥
एगाए थेरीए, गेहंमी संवसेउमारद्धो । नियपुत्तनिब्बिसेसेण, गउरवेणं नियइ सा तं ॥ १२ ॥ वरिसंमि तंपि तीए, थेरीए सुयस्स
वारओ जाओ । जत्ताए पत्ताए, चित्तणकजेण जक्खस्स ॥ १३ ॥ करुणस्सरं रुयंती, थेरी आगंतुगेण तेणेसा । भणिया अम्मो !
किं नाम, कारणं कंदियव्वस्स ॥ १४ ॥ अहं वुत्तंतो वुत्तो, तीए तस्सेस पुच्छमाणस्स । भणियं तेणं माए ! मा कंदसु चित्तइस्स
महं ॥ १५ ॥ बवइ इमा तो तं, मज्झ वच्छ ! वच्छाउ अहियगोरव्वो । तइ जीवंते जीवेइ, चेव न मओ मओवि सुओ
॥ १६ ॥ पुण पुण पणमियपाए, एयं मन्नाविया इमा इमिणा । ण्हायाऽणुलित्तसुपवित्तमुत्तिधो(मो)यत्तियाजुत्तो ॥ १७ ॥ होऊण
वन्नएहि, परिवज्जियवज्जलेवलेसेहिं । कुंचियसरावनीराइएहिं नव्वेहिं सव्वेहिं ॥ १८ ॥ कयमुहकोसो धोयत्तियाए सत्तट्ट संगुणाए
गुणी । कयउववासो पाए, पणमिय विन्नवइ अन्नुत्ति ॥ १९ ॥

“ मालिन्यं भुवनातिशायि विकटाटोपरफुटः स्फूर्जथुः, प्रौढः प्रोषितभर्तृकाक्षरविधिर्नैत्रापमृत्युस्तडित् ।

एतद्धारिदवाहमेव भवतो मध्ये तु नैसर्गिकं, तत्तिष्ठत्यमृतं यदत्र जगतां जीवातवे जायते ॥ २० ॥ ”

ततः—सुइचित्तो चित्तइ चत्तसव्ववावारवित्थरो अचिरा । खामेइ जक्खमक्खंडभत्तिजुत्तो स चित्तिता ॥ २१ ॥ चित्तं
चित्तं भत्ति, जक्खो पिक्खत्तु भवियपक्खलो । पभणेइ वरं वरसु त्ति, तुज्झ भत्तीए तुट्ठोऽहं ॥ २२ ॥ इमिणा वुत्तं चित्ते, स
तुह पसाएण होउ एस वरो । चित्तयरो पउरो वा, न मारियव्वो तए कोवि ॥ २३ ॥ भणियमिमेणं सयमेव, सिद्धमेयं न सं-
सओ कोइ । अहुणा बहुणा तोसेण, जेण मुक्कोऽसि जीवंतो ॥ २४ ॥ वरमधरं पवरं ता, वरेसु अइतुच्छपुव्वपुन्नो सो । परि-
चलिरचारुचामरहरिकरिरज्जं न मग्गेइ ॥ २५ ॥ मणिकंचणकोडिं वा, किंतु कुबुद्धी वरेइ पेक्खेमि । जीवस्स अजीवस्स व, क-
स्सइ जइ अंसलेसंपि ॥ २६ ॥ ता तारुवं रुवं तस्साऽहं सव्वहा लिहिज्जामि । एवमुवलल्लद्धी, गिहं गओ पणमए थेरिं ॥ २७ ॥

पयडियनियवुत्तंतो, निवनायरलोयलद्धसम्माणो । कइवयदिणावसाणे, कोसंविपुरीए संपत्तो ॥ २८ ॥ तत्थ य पत्थिवपवरो, चित्ता-
वइ निय सहं सयाणीओ । भित्तिचित्तयराणं, चित्तेउं अप्पिया कमसो ॥ २९ ॥ अत्थाण रायवाडी, अंतेउरतुरयकुंभिकेलीसु । कस्सइ
किपि समप्पिअमसरिसचित्तं पवत्तेउं ॥ ३० ॥ अंतेउरतरुणीकेलिकोउगं कप्पए पएसंमि । जंमि महीसो तं सो, चित्तयरो चित्तिउं
लग्गो ॥ ३१ ॥ वरलद्धेणं तेणं, ओलोयणजालए निविट्ठाए । देवी मियावईए, दिट्ठो अंगुट्ठो आसि ॥ ३२ ॥ अइ सुसरिसं
तओ तीए, चित्तियं रूवरेहअभिरामं । वसणाभरणविभूसियमुम्मीलइ लोयणे जाव ॥ ३३ ॥ ता मसिबिंदू पडिओ उरुपएसंमि
कुंचियगाओ । फुसिए पुणो वि पडिओ, पुण फुसिए तंमि पुण पडिओ ॥ ३४ ॥ सुणियमिमेण एस णं, होयव्वमवस्समेत्थमे-
ईसे । अच्छउ ता न फुसिस्सं, चित्तसहा चित्तिया सव्वा ॥ ३५ ॥ तं नरवई नियंतो, देवीरूवं निरुवए जाव । निद्धे विद्धे चि-
त्तंमि, चित्तेण ता रहिओ ॥ ३६ ॥ मसमिक्खिउण चित्तइ, पच्छन्ने लंछणं कहिमिमेण । नायं होही किं नाम, धरिसिया मह
पियाऽणेण ॥ ३७ ॥ तो अरुणलोयणेणं, स राइणा मारणाय आणत्तो । अविमरिसियकारित्तं, मत्ताण व होइ कुवियाणं ॥ ३८ ॥
अविमरिसिय कारित्तं, राईण धणी(णा)ण निट्ठुरकरत्तं । गुणिमच्छरो गुणीणं, खलविहिणो खलियतिगमेयं ॥ ३९ ॥ सीलमहासइ सा-
सइ भासइ देवि किंच, नियमजाय अभु(चु)क्किय जलनिहि वेल जिव । जाणइ जइवि सयाणिउ सव्वइ एउ मणि, मोहपिसाय-
परावसु जायउ तहवि खणि ॥ ४० ॥ तासु मियावइ देविहि सुद्धहि गंग जिव, इय कलंकु अकलंकहि आसंकिर्यई किंव । एत्थु
वत्थु परमत्थिउण नत्थि तं किंपि भुवि, अइ सुद्धहवि न जासु आलु आलवइ कुवि ॥ ४१ ॥ परमपसायमवस्सं, पाविस्सं
पत्थिवाउ दारिणित्ति । चित्तयरो चित्तंतो, पत्तो मरणं व विहिवसउ ॥ ४२ ॥ हरिणाण हरिणनाहि व्व, गंधसाराण सारागंधो व्व ।
अहहस्स मूल(मा)नासाय, सोयमिद्धो गुणो सिद्धो ॥ ४३ ॥ चित्तयराणं सेणी, उवट्ठिया विन्नवेइ नरनाहं । देव ! किमेवमयंडे,
मारिज्जइ एस चित्तयरो ॥ ४४ ॥ दंसेइ दोसलेसं, अवगयतत्तेहिं तेहिं तो भणियं । चित्तयरभालतिलओ, वरलद्धो एस किं बद्धो
॥ ४५ ॥ सुरवुत्तंते वुत्ते, मुहमित्तं खुज्जियाए दंसित्ता । निब्भिच्चपच्चयत्थं, लिहावियं तारिसं रूवं ॥ ४६ ॥ तहवि अवंशो कोवो,

(२५१५५५)

जा सा सा
सेतिकथायां
मृगावतीकथा ।

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ ११६ ॥

भूवाणं होइ तो नरिंदो सो । तह चित्तकजसज्जं, कप्पावइ पाणिसंडासं ॥ ४७ ॥ पुण सागेयपुरंमि, सुरप्पियारहणाय सो पत्तो । पडिओ पाडिच्चरणेण, पत्थए(त्थिओ) पुण्वमेव वरं ॥ ४८ ॥ अह जक्खो पक्खक्खो आइक्खइ वच्छ ! सुट्ठु उट्ठेसु । अवसव्वेण व बामेण, पाणिणा चित्थियव्वमओ ॥ ४९ ॥ तह चेव चित्तयंतो, चित्तइ सो कह हणामि नियसत्तुं । अलमेस सयाणीयस्स, सासणे अज्ज-पज्जोओ ॥ ५० ॥ परवरतरुणीपरिरंभलंभलोभेण किंपि न कुणइ । इय चित्तिउं मियावइरूवं चित्तेइ चित्तवडे ॥ ५१ ॥ उज्जेणीए पज्जोयराइणो अप्पिणेइ गंतूण । भणइ मियावइरूवस्स, एस लेसो मए लिहिओ ॥ ५२ ॥ नयणाण दोहिं सहसेहिं, पिक्खिउं अक्खिउं च जीहाहिं । जइ तं से सो सक्कइ, कस्सवि सत्तो न चित्तेउं ॥ ५३ ॥ पेक्खंत-चित्तयंतस्स, तस्स चित्तट्ठियं दुहा देविं । खुहिओ सहसा अणुरायसायरो इंदुउदएव्व ॥ ५४ ॥ साहीणा सुणिया वि य, रई वि सुणियावि पुण पराहीणा । हियं हरइ रई-विव, रमणी मयणगितत्ताण ॥ ५५ ॥ (ग)मलिंगा(गी) वि अणिंती, रुक्खइ इंती न उज्जलंगी वि । जुइयरस्स कवड्ढो, रमणी पुण मयणवसगस्स ॥ ५६ ॥ अंतउरतरुणीओ, संति समीवेऽणुरत्तचित्ताओ । महइ तमरत्तचित्तं, एगं दूरे विही मूढो ॥ ५७ ॥ पेसेइ सयाणीयस्स, दूयमेसो गओ स कोसंविं । पणमिय रायाणं, विन्नवेइ दिन्नासणासीणो ॥ ५८ ॥ भत्ति चित्ते चित्तंतएण ते पेसिओ म्हि देवेण । तुम्हाणमुवरि पवरं, वहेइ सामी सया पीई ॥ ५९ ॥ कप्पलयाए ता तीए, पल्लवुल्लासणाय पाहुणिया । अवियप्पं पेसिज्जउ, सामिस्स मियावई देवी ॥ ६० ॥ तुह पाणपियाप्पेमेण पायडा पत्थिव ! त्थि पीई से । पुत्तंमि वल्लहे होइ, वल्लहं तस्स पोत्तंपि ॥ ६१ ॥ भणियं निवेण अब्बो, मइ भत्तो साहु जाणिया पहुणा । इअ अक्खिउं च दक्खो, तं को अन्नो तुमाहितो ॥ ६२ ॥ पणइणिपेम्मेणं, साहु साहिया तस्स मइ महापीई । सीयापेम्मेणं रावणस्स रामंमि जारिसिया ॥ ६३ ॥ अम्हाणं पि दु पीई, पयासणिज्जा तए महिवइणो । देवीपट्टवणे कोवि, दूय ! अज्जवि न पच्छावो ॥ ६४ ॥

दूतः—देविं न पेसइस्ससि, जइ ता देवो धरिस्सए रोसं । राजा—नणु अम्हाणं रुट्ठाण को वि कालो समं तेण ॥ ६५ ॥

दूतः—रुट्ठेण व तुट्ठेण व, होइ तए तस्स किमहियवलस्स । सुत्ता व जगिरा वा, विदिस्सए न खलु काणच्छी ॥ ६६ ॥

जा सा सा
सेतिकथायां
मृगावतीकथा ।

॥ ११६ ॥

राजा—बहुवाहिणिपरिवारो, न कारणं होइ विजय(व)चज्जाए । घणहरिणजूहजुत्तंपि, कालसारं हणेइ हरी ॥ ६७ ॥ पुण पलवंतो कोवेण, आलजालाई रायदूओ सो । पडिहणिओ पडिहारेण, धाडिओ धारिऊण गले ॥ ६८ ॥ गंतूण तेण तत्तो, उज्जेणी-भत्तुणो समीवंमि । तं सविसेसमसेसंपि, साहिंयं तस्स तो कुविओ ॥ ६९ ॥ दावइ पयाणढकं, समग्गसामग्गिसंगओ स तओ । अचिरेण चैव कोसंबिविसयसंधीए संपत्तो ॥ ७० ॥ इय सोऊणं उव्वणहिययधसक्केण नाइचक्केण । मरणं सयाणिओ सो, पत्तो पोट्टेण छुट्टेण ॥ ७१ ॥ अह सा सहसा संजाया, सोयवेया मियावई देवी । कयमयकिच्चा चितइ, चिंताचक्केणमक्कमिया ॥ ७२ ॥ मह जाउ खयं लावन्नवन्नसोह्मगवंगिमा ईयं । जेणेस सिरे वसणासणिस्स जाओ मह निवाओ ॥ ७३ ॥ किमहं करेमि संपइ, सीलं मड्डाए खंडिही पावो । हणिऊणं अप्पाणं, ता तमहं किंतु रक्खेमि ॥ ७४ ॥ खंडिज्जइ मड्डाए, चड्डुं जाण्ण सीलमच्चा ता । जीवंताओ तोडइ, सैंडाओ को नाम केसरिणो ॥ ७५ ॥ अहवा—चेडयनरिंदुहिया भ(यि)इणो भुवणेक्कभाणुवीरस्स । अज्जवि अणुवज्जिय, तदणुरुवकित्ती कह मरामि ॥ ७६ ॥ पुण जीवंती तत्तो, कालकरालाउ पालिउं सीलं । कह पारेमि हहा वग्घ दोत्तडी-नायनडियाहं ॥ ७७ ॥ ता ताव पावपगइस्स, तस्स वयणाणि मन्निय करेमि । “कालविलब्धं सो चैव, सव्ववसणाण पडियारो ॥ ७८ ॥” तत्तो चित्तोवन्नासपेसलं पेसए पहाणनरं । सा पज्जोयमहीवइ, सम्मुहमाहे स तं नमिउं ॥ ७९ ॥ विन्नवइ देव ! देवी, तुह तिव्वपयावपावगेण खणा । मह भत्ता पंचत्तं पत्तो रणकेलिकंडूलो ॥ ८० ॥ ता संपयमबलाए, मज्झोवरि ते न जुज्जइ पयाणं । जाइज्जउ उज्जेणीए, अज्ज बलिऊणमेत्तो वि ॥ ८१ ॥ जो आसि सयाणीओ, सो आणीओ जमेण नियगेहे । अच्चा का मज्झ गई, ता अहुणा भणसु भ(त)इणी स ॥ ८२ ॥

राजा—देवी दुंसणदुब्बारमारउम्माहणण एमि पुरिं । पुरुषः—सयमेव देव ! देवी उवेइ किमु वक्खण तओ ॥ ८३ ॥

राजा—कइया समागमिस्सइ, पुरुषः—जया पुरीए करेसि सुत्थत्तं । अन्नह सुन्निहियनिवेहिं, लहु सुओ चंपियच्चो त्ति ॥ ८४ ॥

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ ११८ ॥

राजा—को नाम एरिसो कहसु, मुंडमज्जेव जस्स खंडेमि । पुरु०—जोयणसए नरिंदो, उस्सीसे सप्पइ सप्पो ॥ ८५ ॥

राजा—ता किं किज्जउ वज्जरसु, देइ देवी कमुत्तमादेसं । पुरु०—रोहणसज्जा किज्जउ, कोसंबी अरिबलअसज्जा ॥ ८६ ॥
किज्जउ उज्जेणीघणविसट्टनिप्पट्टइट्ठगाकोट्टो । अइवलियाओ ताओ, हवंति न तद्वा मह पुरीए ॥ ८७ ॥ नियनयरिं गंतूणं, निय
निवई तेणमखिलपरिवारो । तो पंतीए ठविया, जाव अबंतीउं कोसंबी ॥ ८८ ॥ पुरिसपरंकरचयसंचरेण संचियाहिं ताहिं तओ ।
अचिरेण चेव चंगो, तुंगो तो कारिओ कोट्टो ॥ ८९ ॥ इकारिया समाणी, देवी पभणेइ भरसु धन्नेहिं । जवसिंधणकंठूरण-सणा-
इएहिं च तंमि कए ॥ ९० ॥ पुण मणिरयणाभरणप्पयाणपुव्वं स आहवइ देविं । सा चित्तेइ किमहुणा, अणुत्तरं उत्तरं देमि ॥ ९१ ॥
चेडयतणुब्भवाए, तारिसंकुलजायरायभज्जाए । जयपहुणो भइणीए, नहु नहु जुज्जइ इय अकज्जं ॥ ९२ ॥ सीलं कुलंगणाणं, आभ-
रणमभंगुरं निच्चं च । तच्चिरहियाण हासाय, होइ हीराइआहरणं ॥ ९३ ॥ अधणाण धणं सीलं, अणलंकाराण मणि अलंकारो ।
असहायाण सहाओ, गुणरहियाणंपि गुणगरिमा ॥ ९४ ॥ परमत्थेणं सीलं, महिलाणं जीवियव्वमेएण । रहियाण ताण भोगे,
मडयाण व को गुणो होइ ॥ ९५ ॥ सीयाए रावणरक्खसाओ, ताओ वि रक्खियं सीलं । सुण्याओ एयाओ वि, कह णु तमहं
न रक्खिस्सं ॥ ९६ ॥ इय सुविट्ठुनिच्छओच्छाहणच्छसच्छायआणणा संती । पज्जोयविसंवायं, काउं कोवेण कयभिउडी ॥ ९७ ॥
पेसियपुरिसाण पुरो, पभणइ नाहं उवेमि जाह तुमे । अहह अकज्जे सज्जो, वज्जियलज्जो स पज्जोओ ॥ ९८ ॥ महसीललीललूर-
ण(तं)लंपागत्तेण मलभुवचिणंतो । सकुलं च कलंकितो, सो खज्जोओ न पज्जोओ ॥ ९९ ॥ इदं च वक्तव्यः सः—

जम्भारेः परिभाष्य व्यतिकरं नीरन्ध्रन्ध्रेऽङ्गके, लङ्केन्द्रस्य कुलक्षयः क्षणमपि स्वान्ते न ते किं स्थितः ।

किं प्रेत्याऽस्ति न वज्रकण्टकघटा-सण्टङ्किता शाल्मली, निर्मर्यादमवादय स्वमिति यन्मामेकपत्नीमिमाम् ॥ १०० ॥

इय देविविसंवाए, गंतूणं तेहिं साहिए संते । पुण पज्जोओ पज्जोयणो व्व चलिओ सबलकलिओ ॥ १ ॥ अविलंबं कोसंबिं,

जा सा सा
सेतिकथायां
चित्रकार-
वरलामः ।

॥ ११८ ॥

पत्तो बाहिं करेइ दढवेहं । भयकंपमाणमाणसमेसा एवं विंचितेइ ॥२॥ धन्ना ते गामागरपुरखेडमडंअपट्टणपएसा । सो जेसु डमरवे-
 राइवारओ विहरए वीरो ॥ ३ ॥ जइ जयजणनयणाणंददाणदुव्वारदंसणो देवो । इह एइ तो करेमि निएच्छिअं निच्छियं हच्छं
 ॥ ४ ॥ सुकयपरंपरपा(मा)णीहिं, पेळ्ळिओ तीए तत्थ पत्तो सो । अमरेहिं समोसरणे, पवरे रइअंमि आसीणो ॥ ५ ॥ अह
 पुरि दूरे सेणानिवेसमाधाय चंडपज्जोओ । पहुणो वंदणवडियाए, इत्ति पत्तो समोसरणं ॥ ६ ॥ हरिसभरनिब्भरंगी, मियावई
 वच्छवच्छरायजुआ । विवरियनयरिदुवारा, उवागया पहुमुवासेउं ॥ ७ ॥ सनरामरासुराए, परिआए सामिणा तओ तीए । पारद्धा
 धम्मकहा, गिराए गंभीरधीराए ॥ ८ ॥ पत्ते खेतकुलाइनिम्मलगुणे माणुस्सजम्मूसवे । संजोगंमि जुगप्पहाण गुरुणा सद्धिं च
 लद्धे धुवं ॥ ९ ॥ मोत्तूण परमप्पमायमइरामोहं कुवोहं बुहा । संसारंतकरे करेह, न कहं धम्मम्मि निव ! उज्जमं ॥ १० ॥ धम्मो
 संचियपावपंकपडलीपक्खालणे पच्चलो । धम्मो निम्मलमंगलावलि कलानिप्पायणे निच्चलो ॥ ११ ॥ धम्मो कामदुहा निहाणमणहं
 चिंतामणी पाणिजं । धम्मो सग्गपवग्ग-संगमसुहं साहेइ निस्संसयं ॥ १२ ॥ सो एसो पढमो महव्वयमओ हिंसानिरासाइओ ।
 साहूणं अवरो अणुव्वयमओ सड्ढाण नाणाविहो ॥ १३ ॥ पच्चक्खाणमणुक्खणं पइदिणं दीणाइदाणुज्जमो । वक्ख्वाणस्सवणं गुरुण
 पुरओ ज्ञाणेकताणक्कमो ॥ १४ ॥ रागदोसविसायकोहविकहाकंदप्पदप्पाइणं । दूरे वज्जणमज्जणं, पइदिणं दक्खिन्न(त्त)दक्खिआइणं
 ॥ १५ ॥ पारंभो परमेट्ठिपंचगपरावत्ते सुतत्ते तहा । कारुअं करुणारिहेसु, स इमो मग्गोऽपवग्गोचिओ ॥ १६ ॥ एत्थंतरंमि एगो,
 धणुद्धरो पामरो ठिओ दूरे । पुच्छइ मणेण भणिओ, जिणेण पुच्छेसु वायाए ॥ १७ ॥ पायडमपारयंतो, पुच्छेउं लज्जमाणओ
 तो सो । भयवं 'जा सा सा सा,' पुच्छइ च्छन्नक्खरगिराए ॥ १८ ॥ पच्छाएसं तं चेव, तस्स सामी वि वज्जरेइ तओ ।
 पुच्छइ पणमेउं गोयमो वि परमत्थमेयस्स ॥ १९ ॥ भयवं 'जा सा सा सा' खासा भासा कया इमे तु(नु)मए । परमत्थं
 वित्थरओ, एत्थ समत्थेसु ताव महं ॥ २० ॥ दिसइ पहु चंपाए, सुवन्नगारो जुवासि थीलोलो । रमणीयं कअं जं जमिक्खए

तं तमीहेइ ॥ २१ ॥ पंच सुवन्नसयाइं दाऊण पिऊण परिणयं कुणइ । इय पंचसया महिलाण मेलिया तेण नियगेहे ॥ २२ ॥
 पत्तेयं पत्तेयं सव्वासि परिगहंमि पकरेइ । तिलगचउदसमाभरणचीणवसणाइयं किंतु ॥ २३ ॥ जद्विसं जं भज्जं, उवभुंजइ
 तीए तम्मि चेव दिणे । कुंकुमकुसुमाभरणसुयाइं सो देइ निव्वि सुयं ॥ २४ ॥ ईसाए नंगलीए, सल्लिओ नीहरेइ न गिहाओ ।
 सुहिसयणतायभायाईयंपि वारेइ घरमितं ॥ २५ ॥ पियमित्तेणं कइयावि, ऊसवे भोयणांय भणिओ सो । बल्लिमड्ढाए नीओ,
 अणिल्लमाणो वि करगहिओ ॥ २६ ॥ चिंतंति तओ ताओ, किमम्हमेण जीवियव्वेण । संताणि वि भोगंगाणि, भुंजिउं जेण
 न लहामो ॥ २७ ॥ मणिरयणाणि(इ) निहाणेण, तेण पासट्टिएण वि न किंचि । उवभुंजिउं न लब्भइ, जं रक्खसजक्खकयरक्खं
 ॥ २८ ॥ निम्मच्छियंमि जाए, ता अज्ज चिराउ किज्जए किं नो । वसण-विलेवण-तंबोल-भूसणाईहिं सिंगारो ॥ २८ ॥ इय
 कयअणंगसव्वंगसंगिसिंगारभंगिचंगीओ । वयणं विलोयमाणीओ दप्पणे जाव चिट्ठंति ॥ २९ ॥ ता सो पत्तो पेक्खेइ, तक्ख-
 णा ताओ तारिसंगीओ । गहिऊणेक्कं कोवेण, ताव ताडेइ जाव मया ॥ ३१ ॥ नियपाणपहाणाऽऽसंकियाहिं सव्वाहिं ताहिं तो
 खित्ता । तदुवरि सव्वे वेगेण दप्पणा तेहिं सो वि मओ ॥ ३२ ॥ तं पिक्खिऊण तओ, परपच्छुत्तावतत्तचित्ताओ । एगत्तो
 मिलिऊण, इय समेत्थिति समयन्नू ॥ ३३ ॥ अहह हयाणमम्हाणमागयं दुट्ठचिट्ठियं धिद्धी । पइमारियाण को नाम, सुक्खमि-
 क्खिस्सए'सक्खं ॥ ३४ ॥ जणकुलपइदिणपक्खिप्पमाणधिकारममाणगणेहिं । निहयाणमम्ह होही, पाणपहाणं हि पच्छावि ॥ ३५ ॥
 ता जावऽज्जवि जाणेइ, कोवि नेयारिसं महापावं । भरिऊणमिधणाणं, घरं पल्लिवित्तु ता मरिमो ॥ ३६ ॥ तह चेव कए अवि-
 रल-पज्जलिरानलकरालजालाहिं । जमजीहाहिं व दीहाहिं ताउ मूढाउ लीढाउ ॥ ३७ ॥ गिरिवरउवरिल्लीए, पल्लोए पल्लविल्लअणुतावा ।
 एगूणा पंचसया, जाया चोरा महाघोरा ॥ ३८ ॥ पढममया सा जाया, दासेरत्तेण सोत्तियकुलंमि । अंतरिया एगेणेव, जम्मुणा
 तिरियजाईए ॥ ३९ ॥ जायस्स तस्स पंचमवरिसंते सो सुवन्नगारो वि । तिरियभवंतरिओ तंमि, दियकुले १वेट्ठिया जाया

॥ १४० ॥ तीए बालगाहो, सो दासो आसि सा उ रोयंती । न हु विरमइ पुव्वभवि व्व कामदाहेण डज्झंती ॥ ४१ ॥
 अह अंगुलीए चेडेण, चड्डिया मयणमंदिरदुवारे । सा थक्का रोयंती, तं चिय कुव्वंतओ दिट्ठो ॥ ४२ ॥ नियगेहाओ अइताडिऊण
 निग्घाडिओ दुजम्मेण । अइदुट्ठो सो (रु)तुट्ठो, तेणाणं ताण जा मिलिओ ॥ ४३ ॥ संतमसंमि समंता, संपत्तो कोसिओ सुही
 होइ । लहइ पइट्ठमरिट्ठो, अरिट्ठकाणणगओ संतो ॥ ४४ ॥ अणजायजोव्वणा कन्नगावि सा बंधइ धुरं धरइ । परिहरिया पियरेहिं,
 भमिरी गामं गया एगं ॥ ४५ ॥ पंचहिं चोरसएहिं; सो गामो तेहिं धाडिचडिएहिं । विहिओ लूसियसारो, तओ गया सा वि
 सह तेहिं ॥ ४६ ॥ सव्वेसिं तेसिमेगा, जाया जा वहेइ सा हरिसं । परिभुज्जंती भुज्जो वि न जाइ पुण तत्तिं ॥ ४७ ॥ जलही
 जलाण दारुण पावए दावपावओ तित्तिं । अवरारवण पुरिसाण, नो पुणो एत्थ इत्थीओ ॥ ४८ ॥ दासेरएहिं सद्धिं, फिरंति या
 दलइ अन्नमन्नं सा । जह मेच्छाण घरट्ठी, तरुणतरट्ठी तहा सावि ॥ ४९ ॥ धाडीगएहिं तेणेहिं, तेहिं अन्नावि आणिया कावि ।
 एगागिणीए भज्जाए, तीए साहिज्जकज्जकए ॥ १५० ॥ विसहइ सवक्कि संपक्ककसं तेसि सा न घरवासं । मगाइ छलाइं तीसे, मारी
 विव मारिउं महइ ॥ ५१ ॥ धाडिं गएसु सव्वेसु तेसु पाणियहारिया दोवि । ताओ गयाओ दूरे, तदभिमुहं भणियमेईए ॥ ५२ ॥
 किं दीसइ कूवतले, हले ! निरिक्खसु अगओ होउं । इय जोयंती पेडित्तु, पाडिया अंधकूवे सा ॥ ५३ ॥ पुच्छंति आगया ते,
 गया कहिं कहसु तुह लहू भइणी । भणइ सकोवा कामे, तत्तत्तो किं न जोएह ॥ ५४ ॥ आगारिं गियकुसलेहिं, तेहिं नायं इमाए
 निहया सा । तो तेण चेडचोरेण, चित्तियं चित्तसुद्धेण ॥ ५५ ॥ किं मन्ने सा एसा, धूया विप्पस्स तस्स जाया वा । पज्जु-
 न्नज्जरजज्जरकाया जा आसि बाला वि ॥ ५६ ॥ अहह हयासे ! हाहा, तुज्झ नवो कोवि वम्महुम्माहो । तित्ती एत्तियमेत्तेहिं, जं
 न जाया हयासावि(ए) ॥ ५७ ॥ अहवा एसा वेसा, अवरा किं नाम कावि पाविट्ठा । अलमलमिमीए पावाए सव्वहा किंतु
 गंतूण ॥ ५८ ॥ कोसंबीए पुरीए, पयडसमत्थत्थवित्थरं वीरं । पुच्छित्तु समोसरणे, सुणेमि परमत्थमेत्थाहं ॥ ५९ ॥ इय चित्ति-
 ऊणमेत्थाऽऽगएण जमणेण पुच्छियं छन्नं । गोयम ! मए वि तुह चेव उत्तरं दिन्नमेयस्स ॥ १६० ॥ पामरं प्रति—सुंदर ! अ-

जा सा सा
 सेतिकथायां
 पंचशतचौरा-
 णां प्रव्रज्या ।

॥ १२१ ॥

उपदेशमाला-

विशेषवृत्तिः

॥ १२२ ॥

सुंदरमि(मी) इह संसारे असोक्खसंभारे । न खणंपि खमो वासो खमो पुणो निव्वुइनिवासो ॥ ६१ ॥ एगंतियमच्चंतिय-मप्प-
डिरूवं सुहं तहिं चेव । जइ तंसि तयत्थी ता, सज्जो सज्जेसु पव्वज्जं ॥ ६२ ॥ भाल्लगमग्गसंलग्गकरजुग्गो विन्नवेइ वयविसए ।
तो सो परमेसरपाणीदिक्खिओ वरजई जाओ ॥ ६३ ॥ गंतूण तेण ताणिवि, तेणाण सयाणि तीए पल्लीए । कहिऊण तं कहं,
बोहियाणि पव्वावियाणि तओ ॥ ६४ ॥ इति जा सा सा सा कथा ॥ देवी मियावई विन्नवेइ अह वंदिऊण वीरजिणं । अह-
यंपि महापहु ! पव्वयामि पुच्छामि पज्जोयं ॥ ६५ ॥ तिहुयणपहुणा पभणियमणुरूवो ते भणोरहो भदे ! । ता मा कुणसु विलंबं,
जेण खणो इय पुणो दुल्लहो ॥ ६६ ॥ पत्ता पासे तस्साह साहु साहेमि साहुणित्तमहं । जइ सुपुरिस ! अणुजाणासि, जं तुह
अहुणा अहीणाहं ॥ ६७ ॥ स सुरासुरपरिसाए, अपारयंतो निवारिउं एयं । हिरिहरियाणलच्छी, पभणइ करभोरु ! किमजुत्तं
॥ ६८ ॥ पहुपुरओ तेणवि तिक्खवम्महुम्माहिण्ण सा मुक्का । पव्वगि मेही मेल्लइ मुहगयंपि पासे नरिंदस्स ॥ ६९ ॥ उदयणकुमरं
तीए तत्तो निक्खिविय तस्स उच्छंगे । पडिवन्ना पव्वज्जा, तिहुयणपहुपउमहत्थेण ॥ १७० ॥ अवराओ वि अट्ट पगिट्टभावणा
भावियाओ देवीओ । तस्सेव महारायस्स, तीए सह चेव पव्वइया ॥ ७१ ॥ 'जह देवदव्वदोहे, दव्वं पुव्वंपि जाइ सव्वं पि' ।
तह तस्स वि संजायं, मियारिरंसाए पाएण ॥ ७२ ॥ सोवंगई अंगाइ, ताओ सव्वाओ पढियसव्वाइ । अइतिव्वतवोक्कम्मस्स,
सम्ममप्पा(ग)णमप्पिति ॥ ७३ ॥ विहरिउमन्नत्थ कयाइ, आगओ पुण पहु स कोसंवि । उवविसइ समोसरणे, सरणे भवभीय-
भव्वाणं ॥ ७४ ॥ परिसाए निग्गयाए, समागया चंददिणयरा दोवि । मूलविमाणेहिं पहुं, पणमिय निमुणंति धम्मकहं ॥ ७५ ॥
दिणरयणीण विसेसं, अपासमाणी मिया महाअज्जा । समवसरणंमि चिट्ठइ, चिरंपि कालं अकाले वि ॥ ७६ ॥ अवराओ चंदणाई,
अज्जाओ आगयाउ वसहीए । पडिकमिऊणं सज्झाय-ज्झाणलीणाउ चिट्ठंति ॥ ७७ ॥ ससिदिणयरेसु नियनियठाणं पत्तेसु तमभरे
जाए । संभंता सा पत्ता, वसहीए चंदणज्जाए ॥ ७८ ॥ सिक्खविया किं जुत्तं, तुह तारिसतायमायजायाए । मह कहसु धम्म-
सीले, इय एवमकालचारित्तं ॥ ७९ ॥ पणमिय खामेइ मियावि मज्झ मिच्छामिदुक्कडं तस्स । भयवइ अणोवओग्गो, जाओ पुण

लज्जितप्रथो-
तस्य भृगाव-
वत्यै दीक्षानु-
मतिदानं ।

॥ १२२ ॥

॥ १२२ ॥

जाउ न कुणिसं ॥ १८० ॥ मुहु मुहु गरहंतीए, अप्पाणं साहु सिक्खवंतीए । पयडियलोयालोओ, संजाओ केवललोओ ॥ ८१ ॥
 एतदेवाह—पडिवज्जिऊण दोसे, नियए सम्मं च पायवडियाए । तो किर मियावईए, उप्पन्नं केवलं नाणं ॥ ८२ ॥ संथारगयाए
 चंदणाए तव्वेलमागया निहा । घणतिमिरं कूरनिरंतरालकालंमि कोणंमि ॥ ८३ ॥ सप्पोपसप्पमाणो, कालकरालो पलोइओ पुरओ ।
 केवलिणीए तीए, तओ करो चंदणज्जाए ॥ ८४ ॥ संथारयंमि ठविओ, मा एसो डसइ कुंडली तो सा । जग्गिय जंपइ वच्छे,
 अच्छसि अज्जवि किमेत्थ तुमं ॥ ८५ ॥ अहह पमाओ जाओ, विसज्जिया जं न तंसि खामिती । ओहीरमाणिया केण पाणिदे-
 संमि छिक्काहं ॥ ८६ ॥ भणियमिमीए सप्पो, सप्पंतो आसि एत्थ तेण मए । पाणी पलंबमाणो, सेज्जाए ठविओ तुम्हं ॥ ८७ ॥
 पभणइ पवत्तिणो तो, तए तमंघे अही कहं नाओ । नाणेण केण किं खाइणेण खाओवसमिणेण ॥ ८८ ॥ खाइगनाणेण केवलेण-
 मिय चंदणा सुणेऊण । पभणइ ही अन्नाओ, महासय ! मरिसहि छी हयासाहं ॥ ८९ ॥ अणजाणमाणिगाए, केवलिणीए कया
 मए मई । आसायणाऽहुणा तो, मिच्छा मे दुक्कडं होउ ॥ ९० ॥ इय निंदण-गरहण-भावणाहिं भाविज्जमाणियाहिं दढं ।
 अविलंबमेव केवलमुप्पन्नं चंदणाए वि ॥ ९१ ॥ इति मृगावती कथा ॥ मृगावतिरेवमुपालंभ्यमानाऽपि कषायान्निगृह्य केवलं कल-
 यामास, यश्चान्योऽपि तान्निगृहीयात्तस्स गुणमाह— /

किं सका वुत्तुं जे सरागधम्ममि कोइ अकसाओ । जो पुण धरिज्ज धणिअं, दुव्वयणुज्जालिए स मुणी ॥ ३५ ॥
 कहुअकसायतरुणं, पुप्फं च फलं च दोऽवि विरसाइं । पुप्फेण झाइ कुविओ, फलेण पावं समायरइ ॥ ३६ ॥
 संतेऽवि कोऽवि उज्झइ, कोऽवि असंतऽवि अहिलसइ भोए । चयइ परपच्चणऽवि, पभवो दट्ठूण जह जंबुं ॥ ३७ ॥

किं शक्यमेतद्वक्तुं सरागसंयमधर्मेऽस्मिन् सम्प्रति वर्तमानः कश्चिन्निःकषायः स्यात् ? न स्यादेव । तथापि यः पुनरेतान् दुर्व-
 चनेन्धनोदीपितानपि पावकानिव धारयेदनुदितानपि वा विफलोदयान् कुर्यादित्यर्थः । स मुनिरेव-मन्यते यथावस्थितं मुक्तिमार्ग-

मिति मुनिः, शक्यमित्यर्थे 'सक्ता' इति प्राकृतत्वात् । 'जे' शब्दोऽपि "इजेराः पादपूरणे इति वचनात् ॥ ३५ ॥ किमर्थं कषाया निगृह्यन्ते इत्याह—“ कडुय ” गाहा । कटुकाश्च ते मुखभङ्गकारित्वात् क्रोधादिकषायतरवश्च तेषां पुष्पं च फलं च द्वे अपि विरुद्धरसे दुष्करास्वादत्वात्, अपिशब्दो निम्बादिभ्यो व्यतिरेकमाह—तेषां हि फलं पाककाले मधुरमपि स्यादेषां तु द्वे अपि विरसे एव । रूपणीययोः पुष्पफलयोः प्रस्तुते क्रोधमधिकृत्य विषयं दर्शयति । कुपितः सन् पुष्पेण-हेतुना-दुष्टं ध्यायति, फलेन पापं-ताडनभारणादिकं करोति, किमुक्तं भवति—कषायाणामुदयः पुष्पम्, तत्पूर्विका प्रवृत्तिः फलमिति ॥ ३६ ॥ ततस्तेषां तद्वेतूनां च शब्दादीनां भोगानां जंबू-प्रभववत्परित्यागः कार्य इत्याह—‘ संते वि ’ गाहा । स्पष्टा । अत्रोत्तरार्द्धे जम्बूस्वामिप्रत्ययेन प्रभवस्य भोगपरित्यागे दृष्टान्तत्वेनाभिधानात्प्रथमद्वितीयपादयोरपि जम्बूप्रभवावेव क्रमाद् दृष्टान्तौ दृष्टव्यौ । अन्यस्याश्रुतत्वात्तयोश्च दृष्टान्तत्वस्य च मानत्वात् ॥ ३७ ॥ यथा—

॥ अह जम्बुसामिचरियं ॥

इह भरहे मगहाविसय-भूसणो पुट्टलट्टगोट्टगणो । अवितहनामो गामो, सुगामो आसि सुपसिद्धो ॥ १ ॥ तत्थासि तत्थवाणी अज्जवं अज्जवंति रट्टुड्डो । रेवइ देवी दिन्नत्ति, रेवई नाम से भज्जा ॥ २ ॥ पढमो पुत्तो तीसे, भवदत्तो भवभयत्तचित्तो सो(जो) । अवरो उण भवदेवो त्ति, भावओ देवपूयरओ ॥ ३ ॥ सुट्ठियसूरिसमीवे, देसणापेऊसवरिससित्ततणू । भवदत्तो पव्वइओ, कयाइ नवजोव्वणत्थो वि ॥ ४ ॥ तत्थ य गच्छे एगो, साहू सूरीण वंदणं दाउं । विन्नवइ जामि सन्नायगाण वंदावणत्थमहं ॥ ५ ॥ अत्थि कणिट्ठो बंधू-उट्टुरपडिबंधंधुरो धणियं । मइ दिट्ठे पव्वज्जं, पडिवज्जिस्सइ स सज्जो वि ॥ ६ ॥ गीयत्थे निगंथे, साहू सूरिहिं अप्पियसहाए । स विसज्जिओ समानो गंतूण पुणागओ अइरा ॥ ७ ॥ पयपणउ पट्टणो, विन्नवेइ वरिओ स तो न पट्यइओ । हसिऊण भवदत्तेण तो स एवमुवालद्धो ॥ ८ ॥ तुह बंधुस्स सुबद्धो, पडिवंधो साहु साहु निव्वडिओ । वरिओ विवाहिओ

वा धिरनेहो किं न पव्वयइ ॥ ९ ॥ भणियमणेण सिणिद्धो, लहुभाया तुह वि अत्थि भवदेवो । पेक्खिस्सामो पत्ते, तुमंमि तं पव्वइस्संतं ॥ १० ॥ भणियं भवदत्तेणं, जइ विहरिस्संति तत्थ भयवं तो । किं बहु वज्जरिणं, तमिक्खसे दिक्खियं चेव ॥ ११ ॥ अह विहरंतो सूरीहिं, सह गओ सो कयाइ भगहाए । सन्नायगाण वंदावणत्थमणुजाणिओ गुरुणा ॥ १२ ॥ पत्तो सुगामगामे, भवदेवो सो तथा य परिणीओ । नवपरिणीयाए नागिलाए मुहमंडणं कुणइ ॥ १३ ॥ भवदत्तं द्दहूणं, तुट्ठा माया पिआ नाईओ । अइभूरिभत्तिभरनिब्भरा य पाए पणिवयंति ॥ १४ ॥ मुणिणा वि धम्मलामं, दाउं सव्वेसिं तेसिं आपुट्ठं । सीलव्वयाण णावाह साहणं धम्मनिव्वहणं ॥ १५ ॥ आपुच्छिया य ते तेण, जामि वीवाहवाउला तुब्भे । पडिलाभयंति तो कप्पणिज्जभोज्जेहिं भवदत्तं ॥ १६ ॥ नववहुमुहमंडणवावडोवि पणमित्तुमेमि एसो त्ति । भणिऊणमेइ पणमेइ, मुणिवरं इत्ति भवदेवो ॥ १७ ॥ पत्तं पाणिमि समप्पिऊणमेयस्स सो मुणी चलिओ । नियए उवस्सए सव्वताइअणुगम्ममाणपहो ॥ १८ ॥ चलिओ महिलवग्गो, पढमं कइ-वयपयाइं अणुलगो । पुरिससमूहो पच्छा, पणमिय पणमिय पडिनियत्तो ॥ १९ ॥ भवदेवो वि समीहेइ, भाउणा भासिओ नियत्तेउं । असमत्थियमुहमंडणसमत्थण(उं)त्थं नववहूए ॥ २० ॥ विविहएसे दंसेइ, रमिय चिरं वयमिओ नियत्तंता । जइ कहवि करेइ करे, पत्तं तत्तो नियत्तामि ॥ २१ ॥ सुणमाणो वयणाईं, तस्स मुणी गुरुसगासमल्लीणो । भणियं मुणीहिं अणुओ, किमज्ज दिक्खिस्सए एसो ॥ २२ ॥ मंडिय ढिकिय सिंगारियं गओ जं तए सहाणीओ । भणियं भवदत्तेणं, किमन्नहा होइ मुणि-वाणो ॥ २३ ॥ सूरीहिं पुच्छिओ वच्छ ! अविहं इय किमाइ तुह भाया । उवरोहेणं तेणवि, भणियं जं भणइ भाया मे ॥ २४ ॥ पडिवज्जिय पव्वज्जो, सज्जो जाओ जई सलज्जाए । धरइ नवं पव्वज्जं, तणुणा हियएण पुण भज्जं ॥ २५ ॥ परियाय पारियायप्प-सूणमालाए सह वहंतो तं । धरइ वराओ एगत्य, पंचगव्वं च मइरं च ॥ २६ ॥ तणए चिरायमाणे, जणयाई जोइऊण जणनि-वहो । धरमागओ वियाणइ, भवदेवो दिक्खिओ नूणं ॥ २७ ॥ चिरपालियपव्वज्जो, काले काऊणमणसणसमार्हिं । भवदत्तो,

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १२६ ॥

सुहृचित्तो, सोहम्मे सुरवरो जाओ ॥ २८ ॥ अवरो वि महपिया सा, अहंपि तीसे पियो त्ति घोसितो । स गओ सुग्गामम^१व-
सेउबंधणो नीरपूरोव्व ॥ २९ ॥ मह विरहदहणदाहेण, दीणदेहा हहा वराई सा । कह नायव्वा उव्वाह—कालमुक्का नवे पेम्मे
॥ ३० ॥ इय चित्तितो चेइयहरस्स चिट्ठइ दुवारदेसे जा । ता गामाउ एगा, उवागया इत्थिया तत्थ ॥ ३१ ॥ पूओवगरणपड-
लगपाणोए बंभणीए अणुसारिया । साहु त्ति वंदिओ पुच्छिओ य दोहि वि सुहविहारं ॥ ३२ ॥ पुच्छियमिमेण मे कहसु,
साविगे ! अज्जंवंति रट्ठउडो । जीवेइ रेवई तह ताण बहू नागिला सा य ॥ ३३ ॥ चित्तियमेयाए कयाइ, होज्ज एसो स जेण
ऊढाहं । पुच्छामि ताव एयं किं तेहिं पओयणं तुज्झ ॥ ३४ ॥ अयमाह अहं अज्जव—रेवइ अंगुब्भवो नणु कणिट्ठो । भवदेवो
नामेणं, परिणीया नागिला य मए ॥ ३५ ॥ पियनियबंधवभवदत्तसाहुउवरोहओ मए विहिया । एत्तियदिणाणि दिक्खा, तमकयमु-
हमंडणं मोत्तुं ॥ ३६ ॥ भवदत्तो संपत्तो, संपइ सुरलोयमहमिहं तत्तो । तम्मुहकमलालोयणलालसहियओ समायाओ ॥ ३७ ॥
भणियमिमीए मयाणं, मायापियराण तुह बहुकालो । जीवइ अज्जवि सा नागिला उ सहिया महं चेव ॥ ३८ ॥

भव—तो तीए तुमं सव्वं, मुणसि सरूवं ति किंपि पुच्छामि । किंरूवरूवलावन्न—वन्निया किंवया तह सा ॥ ३९ ॥
श्राविका—जारिसियाऽहं दिट्ठा, तारिसिया सा न विज्जइ विसेसो । किं तीए कायव्वं, अव्वो तुह चारुचरणस्स ॥ ४० ॥
भव—परिणेऊणं तक्खणमेव, विमुक्का मए वराई सा । श्राविका—सुकएहिं तीए मुक्का, भवविसवल्ली तओ सुक्का ॥ ४१ ॥
भव—सुहसीलसमायारा, सा किं पालेइ सावयवयाइं । श्राविका—पालइ न केवलं, अप्पणा हु पालावइ परंपि ॥ ४२ ॥
भव—अणवरयमेव सुमरामि, तं जहा मं तहा णु किं सा वि । श्राविका—साहु वि तुमं भुल्लो, सिवमग्गे सा वि किं तुल्ला ॥ ४३ ॥

१ अपगतसेतुबंधनो नीरपुर इव ।

भवदेवना-
गिलाप्रभो-
त्तराणि ।

॥ १२६ ॥

चेइयहरसम्मज्जण-धवलीकरणाइवावडा निच्चं । सावयवयाइं भावइ, तवइ सुतिव्वं तवोकम्मं ॥ ४४ ॥

सुविहियसाहुसमीवे, उवएसरसायणं सया पियइ । वंदणपडिकमणा पञ्चखाणपमुहेसु उज्जमइ ॥ ४५ ॥

भव—पेच्छामि ताव अच्छीहिं, आविका—तीए किं पिच्छियाए असुईए । अहव मए दिट्ठाए, सा दिट्ठा चेव किं बहुणा ॥ ४६ ॥

जा हं सा सा जा सा साहं, दोण्हवि न मिन्नओ अप्पा । भव—ता पभणसु किं तुममेव, साविगे ! नागिला होसि ॥ ४७ ॥

आविका—आमं अहं चिय सा नागिल त्ति पारूढपोढबंभवया । वसमंसपुरीसाईणपूरिया उल्लखल्ल व्व ॥ ४८ ॥

नियगुरुणीए कहियं, कहाणयं तुह कहेमि किंपि अहं । होऊण सावहाणो, अवहारसु साहु साहुखणं ॥ ४९ ॥

किर कोइ जिइंदिओ दिओ सज्जो मयभज्जो डहरगं दारगं गहाय तत्तओ नगर(गभ)गाओ निग्गओ घराओ । सो य मोक्खसोक्खमाकंखमाणसो साहुसमीवे सम्मं धम्मं निसम्म स(म)म्मविऊ संजायसम्मइओ पव्वइओ, पालेइ चक्खवालसमायारिं, करेइ किरियाओ कक्खडाजो । सो पुण से दारगो सीयभोयणसरसविरसपाणगाणुवाहण-कक्खडसेज्जा-सिणाणाईसु सीयमाणो, खंत ! न सक्केमि सीयभोयणं भोत्तुं, खंत ! न सक्केमि अरसविरसाणि पाणगाणि पाउं, इच्चाइ जंपमाणो खंतेण कंचि कालं वट्ठाविओ जयणाए । अन्नया भणाइ खंत ! विसमसरपसरजज्जरसरीरोइहं न सक्केमि अविरइयाए विणा मणागंपि पाणे धारिउंति । तओ परिचत्तो । अलं मे असंजयजीवपडिजग्गणेण । यत्त उक्तम्—“ न वि किंचि अणुन्नायं, पडिसिद्धं वा वि जिणवरिदेहिं । भोत्तुं मेहुणभावं, न तं विणा रागदोसेहिं ॥ ५० ॥ ” तओ गओ सो सहवासीणं सुमरिऊणं । एगस्स माहणस्स गेहे लग्गो कम्म-गरवित्तीए, केणइ कालेण दिन्ना से दारिगा । विवाहकाले य पडियधाडीए निहणियं मिहुणगंपि । सो भोगपिवासिओ अट्टज्झाण-वट्टमाणो कालगओ महिसो जाओ । सो वि से पियासाहु पंडियमरणेण मओ समाणो देवलोगे देवो जाओ । ओहिणा आभो-एइ पुत्तं महिसरुवेण संजायं । देवमायाए कालविकरालथूलमहाकाएण सोगरिणेणेण किणेऊण कओ सो अइभारारोविओ नि-

उपदेशमाला
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १२८ ॥

म्हमज्झन्हे अप्पणा चडेऊण निब्बिडलउडप्पहारेहिं प्हणंतेण तेण तत्तवालुयापहे वाहेउमारद्धो । जाहे निछालियजीहो तत्तवालुया
पुलिणे पडइ, ताहे निसट्ठं सट्ठेहिं ताडिऊणमुट्ठवेइ जाव पहराइपीडाए पलायमाणपाणो वि व जाओ, ताव खंतरूवं काऊण देवो
दंसेइ से अप्पाणं । भणइ ‘खंत ! न सक्केमि तं च तं च काउं’ ति । तं च पासमाणस्स तस्स कथ मए एरिसं रूवं दिट्ठ-
पुव्वंति चित्त(ति)यंतस्स तयावरणिजकम्मक्खओवसमेण जायं जाईसरणं, तओ नियभासाए खंत ! परित्तायसु ममं मोयावेसु जमदू-
याओ एयाओ त्ति वासेइ । तेण भणियं रे रे सोगरिगा ! मा मा मे खुट्ठगं पीलेहि । तेण वुत्तं-तुज्झ वयणमेसो न सुणेइ ।
ताव अवसरसु ताव जेण वाहेमो वाहेमो य, जीवंतो कत्तो मे छुट्ठिस्सइ । जाहे जाणिओऽणेण पडिवज्जिस्सइ मगंति ताहे
अव्भत्थिएण मुक्को अणुसासिओ य देवेण ! दिट्ठभओ पडिवन्नो देसविरइ । कयभत्तपरिच्चाओ सोहम्मे कप्पे देवो जाओ । पिउणा
नित्थारिओ तिरियदुग्गईओ । तुव्भाण पुण भाउणा भवदत्तेण देवलोगं गएण वि तुव्भे सादुरुवे दट्ठूण न पुणो पडिवोहणाय चित्तं
कयं । अणिच्चे य जीविए तुव्भे पमत्ता कालं काऊणमासंसारं परिव्वमिहइ । ता एत्ताहे वि नियत्तेह गच्छइ गुरुसगासं । जओ—
“ पच्छावि ते पयाया, खिप्पं गच्छंति अमरभवणाइं । जेसिं पिओ तवो, संजमो खंती य बंभचेरं च ॥ ५१ ॥ ” (दशवैकालिके
अ० ४ गा० २८) एत्थंतरे तीए माहणीए दारगो पायसं भुंजिऊणं तत्थागओ । जायं कुओ वि कारणाओ वमणं । भणियं बंभणीए
‘जाय ! जाइऊण तंडुलार्ईणि मए कओ पायसो एसो ता भुज्जो वि भुंजेसु, अइलट्ठं मिट्ठमेयंति ॥ ५२ ॥ भणियं भवदेवेण, धम्म-
सीले ! किमेमुल्लवसि । वंतासी अविसिट्ठो उच्चिट्ठो दुग्गुंछणिज्जो होउत्ति ॥ ५३ ॥ अह नागिलाऽवि पभणइ, तुमंपि किं नेव होसि
वंतासी । वंतंपि मंसवसमेयनिम्मियं मंसमीहंतो । ॥ ५४ ॥ चिरपालियपव्वज्जो, मुंचंतो तं न अज्ज लज्जेसि । जमवज्जकज्जसज्जं,
अणीहमाणंपि मं महसि ॥ ५५ ॥ जह कोइ भिक्खुभुक्खाहिं दुक्खिओ खोणिवित्तपत्तो वि । पुव्वावत्थं पत्थेइ, तह म(हं)मं तंपि
पत्थेसि ॥ ५६ ॥ जह खीरिखज्जखज्जूर-खंडमंडाइ खाइ संतंपि । नहु दिव्वहओ छुहिओ वि, तह तुमं चरसि नो चरणं ॥ ५७ ॥

उच्छिष्टभो-
जिह्वान्तेन
नागिलया
स्थिरीकरणं ।

॥ १२८ ॥

उपदेशमाला
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १२९ ॥

मुणिणा तिक्खाइं वित्तिक्खियाइं दुक्खाइं गुत्तिगेण तए । जइ भावगुत्तिगो सहसि, ताइं ता जयसि अहुणा वि ॥ ५८ ॥
एत्तियदिणाणि दिक्खा, दन्वेणऽज्जवि कुणेषु भावेण । अणुचलियावि हु अइवेगगामिणो हुंति किं न पुरो ॥ ५९ ॥ ता जाहि
सच्चहा उच्चहाहि भावेण चारुचारित्तं । आलोइय दुच्चरिओ,^३ सिरिसुद्धियसूरीपासंमि ॥ ६० ॥ अहयंपि साहुणीणं, पासे पच्च-
ज्जमणुचरिस्सामि । इय तीए सिक्खिओ सो आउट्टो भणिउमाढतो ॥ ६१ ॥ अइ साविगे ! सुमग्गो, उवइट्टो सुट्ठु सुट्ठु तुट्टो-
ऽहं । निरु निरयअंधकूवे, निवडंतो ताइओ तुमए ॥ ६२ ॥ तं मह सहोयरी होसि, साविगे ! गरुयरागभंगाओ । निम्माए य
माया वा, निरयाइअवायरक्खणओ ॥ ६३ ॥ अहवा गुरुणी निस्सीमरम्मधम्मज्जमप्पयाणाउ । ता ताव जामि एत्तो, तइ कहि-
यत्थं समत्थेमि ॥ ६४ ॥ इय भणिय वंदिऊण, निप्पडिमाओ जिणाण पडिमाओ । भवभमणभूरिभीरू, भवदेवो सगुरुमल्लोणो
॥ ६५ ॥ आलोइय पडिकंतो, सुतिव्वतवतावतावियसरीरो । पंडियमरण आ(रो)राहिऊण सोहम्मसुरलोए ॥ ६६ ॥ सोहम्मकप्पप-
हुणो, जाओ सामाणिओ सभाणजुई । दिव्वाइं कामभोगाइं, भुंजए जावजीवंपि ॥ ६७ ॥ अह स भवदत्तदेवो, चविऊण पुक्ख-
लावईविजये । पुंडरिगिणिनयरीनाहवइरदत्तस्स चक्खिस्स ॥ ६८ ॥ कुक्खीकुसेसयंके, कलहंसो विव जसोहरपियाए । आयाओ जाओ
जलहिमज्जणे डोहलो समये ॥ ६९ ॥ सागरसरिसाए महानईए सीयाए सा महिइटीए । अवणीयडोहला चक्किणा, कया सह
सयं गंतुं ॥ ७० ॥ पसवइ सुमुहुत्ते भूवलक्खअक्खूण लक्खणं तणयं । विहियं डोहलयाओ, सागरदत्तो त्ति से नामं ॥ ७१ ॥
उवचयमुवजाइ दिणे, दिणे य देहेणमविकलकलाहिं । परिणइ पसन्नलावन्नवन्नपुन्नाओ कन्नाओ ॥ ७२ ॥ अभिरमइ तारतारुन्नपु-
न्नदेहाहिं ताहिं सह निच्चं । पासायगओ पासइ, कयाइ सरयंमि मेहमयं ॥ ७३ ॥ कामकुसुमाणुगारी, होऊण कमेण पसरमाणो य ।
सरयघणो संजाओ, कलियखमंडलमहाभोगो ॥ ७४ ॥ असरिसपसरियपवमाण--पेल्लणुव्वेल्लमाणसव्वंगो । पसरणकमेण होऊण,
खंडखंडाइओ नट्टो ॥ ७५ ॥ इय जलहरोव्व अव्वो, अथिरो रज्जाइवित्थरो सव्वो । खणदि^४ट्टमिट्टनट्टं, धणजीवियजोव्वणाईयं

१ ति । २ जइ सि B, जायसि D । ३ य B । ४ दिट्ठनट्ठमिट्ठं B । दिट्ठनट्ठमिट्ठं D ।

भवदेवस्य
सागरदत्त-
त्वेनोत्पत्तिः

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १३० ॥

॥ ७६ ॥ ता जावऽज्जवि जज्जरइ, नो जरा देहपंजरं ताव । अइउज्जमेण जुज्झइ, मह पव्वज्जा पव्वजेउं ॥ ७७ ॥ इय चित्तिऊण-
मणगारसामिणो अमयसागरगुरुस्स । पयमूले पव्वईओ, बहुपत्थिवपुत्तपरिवारो ॥ ७८ ॥ सुयसागरपारीणो, पावइ पावक्खवण-
मोहिवरं । नियचरणं चरमाणो, चरणे परिचरइ सुगुरूण ॥ ७९ ॥ चविय भवदेवदेवोवि, तंमि विजयंमि वीयसोगाए । पउमर-
हरायवणमालदेविअंगुव्वभवो जाओ ॥ ८० ॥ कय सिवकुमारनामो, अभिरामो जोव्वणुव्वणगुणेहिं । समवयरुवाहिं कुलुब्भवाहिं
सह रमइ रामाहिं ॥ ८१ ॥ पुरनगरागरगामाभिराममहिमंडलंमि विहरंतो । सागरदत्तऽणगारो, पसंमाऽऽहारो तहिं पत्तो ॥ ८२ ॥
अणुजाणाविय उगहमणुग्गहत्थं जणाणमुज्जाणे । समवसरिओ स वरिसेइ, देसणा अमयधाराहिं ॥ ८३ ॥ मासक्खवणं काऊण,
पारणा तेण सत्थवाहगिहे । विहिया हियावहेणं, जणाण पडिया य वसुहारा ॥ ८४ ॥ निसुणिय पारणपच्चप्पवंचपंचप्पयारदिव्वाइं ।
सागरसुसाहुसेवा-सूहवहिय पणमेइ सिवो ॥ ८५ ॥ तिपयाहिणपुव्वं, पायपंकए पणमिऊण पुरओ से । उवविसिउणं सद्धम्मदेस-
णाऽमयरसं रसइ ॥ ८६ ॥ चउदसपुव्वी सो ओहिनाणवं केवलि व्व सव्वहियं । जिणधम्मरम्ममम्मं, गंभीरगिराए वाहरइ ॥ ८७ ॥
जं निरवाओ काओ, अभिरामाओ सकामरामाओ । अहिलसियकज्जसिद्धी फलमेयं पुव्वधम्मस्स ॥ ८८ ॥ फलपज्जंते एयस्स जइ
जिओ अज्जिणेइ नैवन्नवं । गयपाहेओ पहिओ व्व, तो स सोएइ परलोए ॥ ८९ ॥ विसय-कसाय-पमायप्पिसायमविसायमु-
ज्झिऊण तओ । सयलसमीहियसज्जे, संजमरज्जे समुज्जमह ॥ ९० ॥ सिक्खियसिक्खादिक्खा, खणेण उक्खणियतिक्वदुक्खाइं ।
रोवेइ जीवथाणेसु, सगमोक्खाण सोक्खाइं ॥ ९१ ॥ रिसिमवसरंमि सो विन्नवेइ हरिसूससंतरोमंचो । मह तइ दिट्ठे उट्ठेइ, सुट्ठु
तुट्ठी य पुट्ठी य ॥ ९२ ॥ तो कोवि पारभविओ, किमत्थि तइ मज्झ सयणसंबंधो । अह परिभावियसव्वभूय, ओहिणा भणइ
मुणिसीहो ॥ ९३ ॥ पत्तो तं तइयभवे, भवदेवो आसि मज्झ लहुभाया । जंनुहोवगभरहे, अकवडपडिबंधपडिबद्धो ॥ ९४ ॥ मह
मणअणुवित्तीए, गहियवओ पालिऊण पव्वज्जं । जाओ सोहम्मसुरो, अहंपि तत्थवि थिरसिणेहो ॥ ९५ ॥ पुव्वभवव्भासाओ,
मइ तुह सो संपयंपि पक्खुमिओ । मह गयरागस्स पुणोऽणुग्गहबुद्धी न उण नेहो ॥ ९६ ॥ भणइ कुमारो भयवं, अवितहमेयं

शिवकुमार-
स्य सागर-
दत्तमुनि-
समागमः ।

॥ १३० ॥

तओ समीहामि । इह वि भवे पव्वइऊण, पज्जुवासामि तुम्ह पए ॥ ९७ ॥ नवरं अम्मापियरो, पुच्छामि सुसामि ! नियहियट्ठाए ।
भणियं सुणिणा मा धेहि, धीर ! पडिबंधमेत्थ तुमं ॥ ९८ ॥ सगिहे स गओ विन्नवेइ, अम्मापिऊ वयट्ठाए । पभणंति ताणि तं चेव,
वच्छ ! एगो सुओ अम्हं ॥ ९९ ॥ सरणं ताणं दीवो, तं चिय सगो व अहव अपवग्गो । तइ विरहियाणि अम्हे, पुत्तय !
अंधाणि बहिराणि ॥ १०० ॥ तुह आयत्ता पाणा, अम्हाणं दिक्खिए तुमंमि तओ । चरंघत्ति(छि)यससया विव, पुत्त ! पलावंति ते
झत्ति ॥ १ ॥ बहु भणियाणि वि जा ताणि, नेव मुंचंति संजमाय तओ । सावज्जजोगविरओ, जइ व्व जाओ धिइसहाओ ॥ २ ॥
न रमइ न जिमइ जंपेइ, नेव वेरगममगलगमणो । अंतेउरेगदेसे वसेइ सुन्ने जहा रन्ने ॥ ३ ॥ विविहपयारेहिं पयंपिओ वि
पियरेहिं पउरपउरेहिं । जाव न मन्नइ सो किंपि, ताव रन्ता विसन्नेण ॥ ४ ॥ सहाविय सिट्ठिसुओ, दढधम्मो सावगो विवेग-
निही । पयडियतत्तं वुत्तो, कुमरो जह जिमइ तह कुणसु ॥ ५ ॥ इय कुणमाणेण तए, जीवियमम्हाणमपियं होइ । जहसत्तीए
जइस्सं ति, तस्स पासंमि सो जाइ ॥ ६ ॥ पविसइ निसीहियाए, इरियावहियं पडिकमिऊण । वंदइ दुवालसावत्तवंदणेणं जइजणं
व ॥ ७ ॥ अणुजाणावित्तु पमज्जिऊण पासे सिवस्स उवविसइ । चित्तइ सिवो जइस्स व, मह विणओ णेण किं विहिओ ॥ ८ ॥
पुच्छामि ताव भो इब्भपुत्त ! सो वत्तिओ तए विणओ । जो सागरदत्तगुरूण, किज्जमाणो मए दिट्ठो ॥ ९ ॥ किमहमरिहामि
तं ताण, पायपंकयपरागपरमाणू । स भणेइ भग्गोणारंभं दट्ठूण तं तुट्ठो ॥ १० ॥ जइ वि जईणं स जुज्जइ, तहावि किज्जइ
तुहावि कजेण । विणओ धम्मस्स धुवं, भणिओ जिणसासणे मूलं ॥ ११ ॥ यतः—“ मन्त्राः संतन्त्रास्त्रिगत्पवित्राः, शुभप्र(दे)
वेशाः स्थविरोपदेशाः । विद्याऽनवद्या त्रिदशौघवन्द्या, श्रयन्ति सन्तं सततं विनीतम् ॥ १२ ॥ ” जह जइजणस्स निस्समसंजमसं-
जायसुद्धलेस्सस्स । तह उच्चिओ कायव्वो, विणओ सुसावयस्सावि ॥ १३ ॥ जं पुण दुवालसावत्तवंदणं दिज्जए जइजणस्स । तं
तुज्ज मए दिज्जं, भावजई जमसि संजाओ ॥ १४ ॥ न जिमसि न जंपसे, केण हेउणा भणइ सिवकुमारो । तो दढकयवय-
परिणामस्सऽवस्सकायव्वमेयं मे ॥ १५ ॥ जावऽज्जवि पवज्जं, पवज्जिउं दित्ति नेव पियराणि । नणु ताव भावसाहू, होऊण गि-

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जन्मूचरित्रे
॥ १३२ ॥

हेवि निवसामि ॥ १६ ॥ अन्नं च सव्वसावज्जजोगसंजोगवज्जणुज्जुत्तो । कहं सावज्जं भुंजामि, कहं व जंपामि तेहिं समं ॥ १७ ॥
भणियं ददधम्मणेणं, सम्मं सद्धम्मनिच्चलो तं सि । कस्सऽन्नस्स वि एसा, भावारिजए जयपडाया ॥ १८ ॥ पुण परिहरियाऽऽहार-
स्स, निव्वहिस्सइ न भावचरणपि । आहारेणं देहो, धारिजइ जेण पडमाणो ॥ १९ ॥ चिरपालियपव्वज्जस्स, जुज्जए जीवियव्व-
पज्जंते । आहारपरिच्चाओ, अन्नहं स लहिजइ न एसो ॥ १२० ॥ जे चिरकालं पालित्ति, जीवियं संजमेण ते धन्ना । ता निरव-
ज्जाऽऽहारो, होऊण गमेसु दिवसाइ ॥ २१ ॥ अणवज्जवाणिचेट्ठाए, चिट्ठ कोणे घरस्स पइरिक्के । अयमाह इमं महं, निव्वहेइ
साहेज्जओ कस्स ॥ २२ ॥ सावज्जणवज्जाइ, जाणइ को वयणभत्तपाणाइ । ता मे कया निवित्तो, ताण पवित्तो कहं होइ ॥ २३ ॥
ददधम्मो आह अहं, कुमार ! तुब्भाण साहुभूयाण । सीसोव्व सव्वमेत्तो, वेयावच्चं करिस्सामि ॥ २४ ॥ कप्पाकप्पपवंचे, चउ
रमई विहरिऊण समयंमि । अहमाणिस्सामि विसुद्धभत्तपाणाणि किं बहुणा ॥ २५ ॥ कुमरेण होउ एवंति जंपिऊण अभिग्गओ
गहिओ । जावज्जीवं छट्ठाउ, पारणा अंबिलेणं मे ॥ २६ ॥ एवं सुतिव्वतवकम्मकारिणो पारणंबिलपरस्स । वारसवासाणि अइ-
च्छियाणि गिहवासिणो तस्स ॥ २७ ॥ नवजोव्वणावि जं जायजामसीला गिहीवि महरिसिणो । ते कम्ममम्मसम्मज्जणुज्जया
केवि ताण नमो ॥ २८ ॥ कयकायपरिच्चाओ, पंडियमरणेण बंभलोयंमि । दससागरोवमाऊ सामाणियसुरवरो जाओ ॥ २९ ॥
नामेण विज्जुमाली, जुइमाली अमरसुंदरीसाली । जिणसामिसमोसरणे, सुदेसणाओ सया सुणइ ॥ १३० ॥ उवमुंजिऊण भोगे,
दिव्वे चविउं नियाऽऽउपज्जंते । जहं रायगिहे जाओ, इब्भसुओ सो तहा कहिमो ॥ ३१ ॥ रायगिहे नयरे उसभदत्त इब्भो
अहेसि गुणगरुओ । तस्सासि पिया सुइसीलधारिणी धारिणी नाम ॥ ३२ ॥ जिणधम्मधुराधारण-धुरीणि चित्ताणि ताणि त(म्हं)-
प्पंति । निरवच्चयाणि अइचंगअंगअंगुब्भवस्स कए ॥ ३३ ॥ भणियं धारिणीए को नाम, रुवगव्वो सोहग्गमडप्फरो व को तासिं ।
को वा सुहासिया, कामिणीण जासिं सुओ नत्थि ॥ ३४ ॥ वेभारपव्वयासन्न-काणणे कामकोहमोहहरो । पंचमगणहारी हार-
हीरहासोवहासि जसो ॥ ३५ ॥ तरुणतरणि व्व तेएण, भव्वअंभोरुहाइं भासंतो । अहं अन्नहा कयाई, सुहम्मसामी समोसरिओ

कुमारस्या-
हारग्रहणाय
प्रज्ञापनं घो-
राभिग्रहश्च ।

॥ १३२ ॥

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १३३ ॥

॥ ३६ ॥ भडचडगरगुरुसामगिसंगओ उसभदत्तवरइब्भो । सह धारिणीभज्जाए, वंदणवडियाए नीहरिओ ॥ ३७ ॥ अंतरपहंमि मिलिओ, से समणोवासगो निमित्तविऊ । भणिओ किंनु चिराओ, दीससि जसमित्त मित्त ! तुमं ॥ ३८ ॥ भणियमणेण सम-
णाण, सज्जया पायपज्जुवासाए । अक्खणियमणस्स न कोइ, अवसरो अह कहसु एयं ॥ ३९ ॥ उवचियचिंतासंतावतत्तचित्त व्व
भाउज्जाया मे । किमिमा सामेण मुहेण, दीसए साहसु महेयं ॥ ४० ॥ भणियमणेणं सयमेव किं न पुच्छेसि जेण वज्जरइ ।
तह चेव कए सा आह, साहु देवर ! निमित्तं ते ॥ ४१ ॥ जं पुच्छियं वियाणसि, इत्थं को नाम नहि निमित्तन्नू । मह चित्तं
चित्तेऊण, ता सयं कहसु निहेसं ॥ ४२ ॥ जसमित्तो मंतेऊण, तो खणं आइसेइ हुं नायं । उत्तमपुत्तमपुत्ता, विसन्नचित्ता समी-
हेसि ॥ ४३ ॥ सउणो सउणो लद्धो, सिद्धो चिय ते मणोरहो अहुणा । इह भरहे चरमो 'केवली य' तुह पुत्तओ होही ॥ ४४ ॥
केसरिकिसोरमुच्छंग-संगयं निगायं व चंदाओ । तं सुमिणंमि समिक्खसि, अचिराओ पच्चओ एसो ॥ ४५ ॥ तुह किंतु अंत-
राओ, अच्छइ तुच्छो स केणइ सुरेण । आराहिणं संतं, जाही जाणेमि तं न सुरं ॥ ४६ ॥ हरिसभरनिब्भरंगी, सह जस-
मित्तेण सा पर्यपंती । सहसत्ति उसभदत्ताणुचारिणी काणणंमि गया ॥ ४७ ॥ तिपयाहिणपुव्वं, पणमिऊण पाए सुहम्मकेवल्लिणो ।
दोन्निवि दूरियदुरियाइं, देसणं ताइं निसुणंति ॥ ४८ ॥

तथाहि—“ नृभवादिसर्वसामग्र्यमध्यमासाद्य शाश्वतमुखाय । यतनीयमसात^१शताऽऽश्रिता हि गतयश्चतस्रोऽपि ॥ ४९ ॥ ”

आकृष्टिर्घटिकादतिसङ्कटमुखाच्छित्त्वा च भित्त्वा च सा, पाकः पावककन्दुकेषु कदनं काकश्च कङ्कादिभिः ।

ज्वालाजालकरालसंज्वलदयःपुत्री दृढालिङ्गनं, कामेकां नरकावनीषु विषमामाचक्ष्महे वेदनाम् ॥ १५० ॥ ”

१ केवलीण ते अत्तओ होही B. C. D. । २ शि C, सिता श्रिता D ।

चतुर्गति-
दुःखानि ।

॥ १३३ ॥

“ तृष्णात्युष्णसरित्समीरशिशिरासाराग्निदाहादिभिर्व्याधिष्वधवधव्यथव्यतिकरत्क्लेशेदनिर्लञ्छनैः ।
पृष्ठे निष्ठुरभूरिभारभरकाऽऽरोपादिभिश्चाहितास्तिर्यङ्मो विचरन्ति वञ्चिततराः सांसारिकैः सौख्यकैः ॥ ५१ ॥ ”
“ दोर्भाग्यव्यतिषङ्गभङ्गुरगिरोः गार्हस्थ्यगार्हागृहं, ये दारिद्र्यमहाद्रिमुद्रितमुदो दास्यादिदीनाननाः ।
संभ्रामाग्रसमग्रविग्रहभिदा दोदूयमानात्मनां, मर्त्यानामपि चिन्त्यमानमुचितं किञ्चिन्न तेषां सुखम् ॥ ५२ ॥ ”
“ हा कल्पद्रुमकेलिवापि-दयिताः किं नाम मां मोक्षयथ, स्थातव्यं हहहाऽत्र गर्भनरकेऽपीत्यादिमृत्यूदयात् ।
देवानामपि पक्वदाडिमफलस्फोटं स्फुटत्यत्र यन्न स्वान्तं शतकोटिकोटिघटनानिष्टुङ्कितं तत्त्वतः ॥ ५३ ॥ ”

“ आख्यातं दुःस्वमेतन्निखिलभवभृतां भूरि तत्त्यक्तुकामैः, कामं कल्प्या(ल्पो)ऽभ्युपायोऽनुपधिनिरवधौ सिद्धिसौख्येऽनुपाख्ये ।
सोऽवश्यं शस्यतेऽत्र प्रगुणपरिणतिः शुद्धसद्धर्मसिद्धौ, दीक्षा शिक्षा च साक्षाजिनपतिगदिता चर्यतामार्थवर्त्यैः ॥ ५४ ॥ ”

चित्तेऽ धारिणी सव्वमेव जाणेइ भावं केवली भयवं । ता छिदउ संदेहं, अहमणुकूलेमि कं देवं ॥ ५५ ॥ एत्थंतरंमि सामी,
जंबुदीवस्स जंबुरुक्खंमि । विहियनिवासस्स अणाढियस्स वत्तव्वयं कहइ ॥ ५६ ॥ इह उसभदत्तइब्भस्स, आसि भाया भवा-
भिण्णिदिमणो । जिणदासो नामेणं, निरंतरं रमइ जूएणं ॥ ५७ ॥ किञ्च—“ कौपीनं वसनं कदन्नमशनं शय्याधरा पांसुरा, जल्पो-
ऽश्लीलगिरः कुटुम्बकजनो वेश्या सहाया विटाः । व्यापाराः परवञ्चनानि सुहृदश्चौरा महान्तो द्विषः, प्रायः सैष दुरोदरव्यसनिनः
संसारवासक्रमः ॥ ५८ ॥ ” १ भूरिमज्ज-मंस-हिंसा-वेसा-दुस्सीलया २ वि न न वसणं । मन्ने जूयं एगं तु, वसणमेसिपि जं
मूलं ॥ ५९ ॥ सहिए(य)ण सह विवाए, जाए तेणाऽऽहओ ऋसत्येण । मरमाणो अणुतावेणं, तावए तिब्बमप्पाणं ॥ १६० ॥ वस-
णासत्तो संतो, चत्तो दत्तेण जइवि सो आसि । पावा य ३ पावपाणीहिं, जेण जायइ पसंगो वि ॥ ६१ ॥ तहवि जिणदासपासे,

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १३५ ॥

तथा दयाए समागओ उसभो । जह वच्छरेहिं जेट्टो, स तओ तह जं गुणेहिं पि ॥ ६२ ॥ उक्तं च—“ उपकारिणि वीतम-
च्छरे वा, सदयत्वं यदि तत्र कोऽतिरेकः । अहिते सहसापराधलब्धे, सदयं यस्य मनः सतां स धुर्यः ॥ ६३ ॥ ” चरणगामगासं-
लग्गउत्तमंगो समगगअंगेहिं । विक्सो वारंवारं, खामइ दुव्विणयमुसभं सो ॥ ६४ ॥ जं तुज्झ ‘भाय ! न सुहाइ, तिक्कसंतावमु-
व्वहसि जेण । जं ‘वारसि आजम्मं, मए कयं तं चिय खमेसु ॥ ६५ ॥ धीरविओ तेण तहा, कहंपि जह तम्मओ इमो जाओ ।
पंचनमोक्कारपमावओ य भवणाहिवो मरिउं ॥ ६६ ॥ जाओऽणाढियनामो, महिद्धिओ तारतेयवं तियसो । उव्वहइ पक्खवायं
सया वि दत्ते सरलचित्ते ॥ ६७ ॥ इय देसणाऽवसाणे, पणमिय दत्तो नियं गिहं पत्तो । देवगुरुसंघपूयापरायणो गमइ दियहाइं
॥ ६८ ॥ सयमट्टोत्तरमायंबिलाण मन्नेइ ‘धारिणी धीरा । सिरिजंबुदेवयाए, तह तन्नामेण सुयनामं ॥ ६९ ॥ अह चवि(य)उं
बंभलोगाउ, भुत्तभोगो स विज्जुमाली सुरो । समए धारिणीगब्भमि, आगओ जह गुहाए हरी ॥ १७० ॥ अह मयरायकिसोरं,
सेयं सुमिणंमि पासिऊणेसा । पडिबुद्धा गंतूणं, तं साहइ उसभदत्तस्स ॥ ७१ ॥ पच्चारइ पच्चयमेस, तीए जसमित्तमित्तबुत्तंतं ।
परमपमोयपसन्ना, धन्ना सा वहइ अह गब्भं ॥ ७२ ॥ जिणपडिमापूयासुं, जइजणपडिलाहणाविहाणेसु । दुत्थियदीणुद्धारेसु, तीए
तो डोहलो जाओ ॥ ७३ ॥ अगणियदव्वं दिंती, तह वरवत्थाइवत्थुवित्थारं । माणियडोहलया सा, जाया जाया ससिच्छया
॥ ७४ ॥ पडिपुत्तेसु दिणेसुं, लग्गे लग्गे य सग्गुणसमग्गे । पसवइ पुत्तं सा कप्पपायवं पिक्ख सुमेरुमही ॥ ७५ ॥ चेइहरचारु-
पूयापयारं पारंतनिच्चरजणोहं । तूररवाडंबरमत्तचित्तनच्चवंतनारिगणं ॥ ७६ ॥ कारागारविसोहणसोहणदीणाइदाणरमणीयं । रिद्धं
वद्धावणयं, कारावियमुसभदत्तेण ॥ ७७ ॥ पत्ते दुवालसाहे, साहू पडिलाहिऊण सुहविहिणा । नीसेसनाइनायरसायरदिजंतवरभोजं
॥ ७८ ॥ महया महूसवेणं, से नामं निम्मियं सुहमुहुत्ते । दिन्नो जंबूदेवेण, जंबुणामो त्ति तो होउ ॥ ७९ ॥ नवकप्पपायवो
पाउणेइ पइवासरंपि जह बुद्धिं । तह पंचधाइपरिवारपरिगओ जंबुणामो वि ॥ १८० ॥ अयमविकलमकलंकं, कलकालवं कलेइ

१ ताथ B । २ निवारयसि । ३ मोयगं द्रोणं । जंबूसुरस्स जायं तह D । ४ किञ्चित् A ।

धारिणी-
दोहदपूरणम् ।

॥ १३५ ॥

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १३६ ॥

सयलंपि । सह मित्तमंडलीए, सइ कीलइ काणणाईसु ॥ ८१ ॥ पुणरवि सुहम्मसामी, समागओ रायगिहपुरदुवारे । जंबुकुमारो
जाणिय तदागमो निग्गओ नमिउं ॥ ८२ ॥ आरामसमोसरियं, पणमित्तुं पहुं पुरो निसन्नो य । हरिसियहियओ निसुणेइ, देसणं
मउलियग्गकरो ॥ ८३ ॥ लद्धुण माणुसत्तं चोल्लगदिट्ठंतुल्लहं लोए । मा मा पमायमइरामत्ता विहलेह लेह फलं ॥ ८४ ॥ जेण
मरुलहरिपिहियतरुपल्लवलोलमाउ जीवाणं । जोव्वणमुव्वणं मयणाभिरामरामा कडक्खचलं ॥ ८५ ॥ जरजज्जरुक्खो विव,
काओ रोगाइपन्नगनिकाओ । रमणीओ विमणीओ, उरगाण व अइदुगेज्जाओ ॥ ८६ ॥ अइसयतरला लच्छी, वच्छच्छाया जहा
अणत्थावि । पियजणसंजोगो जोवि, सो वि संपावियविओगो ॥ ८७ ॥ इय भवभावे परिभाविऊण सव्वेवि भंगुरसहावे । सास-
यसोक्खे मोक्खे, जुत्तो जत्तो सया काउं ॥ ८८ ॥ स पुणो पव्वज्जाए, अणवज्जाए पव्वज्जियाए भवे । बीएण विणा किं सा,
लगेइ साली सुखेत्तेवि ॥ ८९ ॥ सा होइ कायराणं, सुदुक्करा तदियराण पुण सुक्करा । सिवसुहमिहेव दंसइ, संतोससमाहिमंताण
॥ ९० ॥ पयपउमे पणमिय, विन्नवेइ गणहारिणं ^१गुणी स तओ । इच्छामि सामि ! पासे, तुह पव्वज्जं पव्वजेउं ॥ ९१ ॥ आह पहु
पडिबंधं, मा धीर ! धरेहि पुण क्खणो दुल्लहो । भणइ स अम्मापियरो, अणुजाणावेमि ताव लहुं ॥ ९२ ॥ जावज्जीवाए ताव,
बंभचेरे अभिग्गहं देह । पव्वज्जापारंभे, पणवोऽयं होउ आह पहु ॥ ९३ ॥ इय नियमिय स नियत्तो अदंभवंभव्वए कयपयत्तो ।
स घरं सिग्गं पत्तो, पियरे विन्नविउमादत्तो ॥ ९४ ॥ निसुया सुहम्मसामिस्स, देसणा अज्ज तायमाय ! मए । रहिया मणंमि
सावज्जलेवलेवेण लीणव्व ॥ ९५ ॥ अइसुदुत्तु जाय ! जायं, जं कयमेवंति तेहिं संलत्ते । स भणइ पव्वज्जाए, अणुजाणह ता मममि-
याणि ॥ ९६ ॥ इय निसुणिऊण मुच्छानिमीलियच्छाई ताई पिच्छीए । निवडियपावियपुणचेयणाई जंपंति दीणसरं ॥ ९७ ॥
तं कण्णपायवो पुत्त !, अम्ह गेहंमि तं विणा हिययं । अइसयसुपकदाडिमफलं व ओफुट्टइ तडत्ति ॥ ९८ ॥ अणुलोमियाहिं
पडिलोमियाहिं, पियरेहिं बहुपयारेहिं । पन्नविओ पन्नवणाहिं, जाव मन्नइ न तव्वयणं ॥ ९९ ॥ पभणंति ताव अच्चो, कयपरिण-

१ गुणी C गणी B ।

जम्बुकुमार-
ब्रह्मनियमः ।

॥ १३६ ॥

यमंगलस्स मुहकमलं । तुह पिच्छिऊण होमो वच्छ ! कयत्थाइं सत्थाइं ॥ २०० ॥ जंपेइ जंबुनामो, माए ! मन्नामि सम्मयमिमं
ते । कयपरिणयस्स जइ नाम, सम्मयं मज्झवि कुणेह ॥ १ ॥ तो धारिणीसमुहप्पियपमुहाणट्टसत्थवाहाणं । पउमावइपमुहाणं, अट्टण्हं
सत्थवाहीणं ॥ २ ॥ वरइ अरं कन्नाओ, सुवन्नवन्नाउ अट्ट धन्नाउ । समरूवजोव्वणाओ, उव्वणकंदप्पदप्पाओ ॥ ३ ॥ सिंधुमई
पउमसिरी य, पउमसेणाय कणयसेणा य । देवभवमारियाओ, इमाओ ता चेव चत्तारि ॥ ४ ॥ अन्नाउ नागसेणा, कणगसिरी
कमलवइ जयसिरी य । तेहिं विवाहो तासिं, महरिहरिद्धीए पारद्धो ॥ ५ ॥ गुम(रु)गुमिरमहलुहामसदकुइंतकामिणीसमूहं । वित्तं
पाणिग्गाहणं, जंबूपहुणो कया पूया ॥ ६ ॥ कयकोउगमंगल्लो, सव्वालंकारभूसियसिरीरो । सह ताहिं वासगेहे, गओ निसाए नव-
वह्निं ॥ ७ ॥ सिंहासणे निसण्णे, अट्टहिं वरविट्ठोवविट्ठाहिं । सहइ सह तत्थ ताहिं, पवयणमायाहिं धम्मो व्व ॥ ८ ॥

इओ य—जयपुरनरिंदविंझस्स, आसि अंगुम्भवो पभवनामो । पिउणा पहुस्स लहुणो, सुयस्स नियमप्पियं रज्जं ॥ ९ ॥
जयपुरपुरसेहरए, संजाए पत्थिवंमि पहुनामे । पभवो समाणमाणाओ, निग्गओ जयपुराहितो ॥ २१० ॥ विंझगिरिपायमूले, कडग-
निवेसं कराविऊण ठिओ । सन्निहियसत्थगामाइल्लुणार्इहिं जीवेइ ॥ ११ ॥ जाणित्तु जंबुनामस्स, परिणयेणऽत्थलच्छविच्छइं ।
रायगिहे रयणीए, उब्भडभडचडगरेण गओ ॥ १२ ॥ ओसोयणिविज्जाए, सोयाविऊण जणमसेसंप्पि । सो जाइ जंबुनामस्स,
मंदिरे मेरुसिहरेव्व ॥ १३ ॥ तालुग्गाडणिविज्जाए, तालयाइं विहाडिऊण लहुं । विवरियसव्वदुवारे, पविसइ नियमंदिर व्व तहिं
॥ १४ ॥ घरहरघोरंतजणाहिं, जाव तेणा विभूसणार्इयं । उल्लुंणाय लग्गा, समग्गभंडारणाणं पि ॥ १५ ॥ नीसंकमाणसो तो,
भणेइ सिंहासणे समासीणो । जंबुनामो भो मा, छिवेह पाहुणयज्जणमेयं ॥ १६ ॥ वयणेण तेण तेणा ते, सव्वे थंभिया तओ
भवणे । चित्तलिहियव्व जाया, अहवा पाहाणघडिय व्व ॥ १७ ॥ पभवेण तओ दिट्ठो, उवविट्ठो ताहिं तारतरुणीहिं । सा(रय)-
यरनिसायरो इव, गयणे ताराहिं परियरिओ ॥ १८ ॥ ते नियसुहडे अयमुम्भडे वि थंभेव्व थंभिए दट्ठुं । बवइ चमकियचित्तो,
सुपुरुस ! तं कोवि सुमहप्पा ॥ १९ ॥ जं अवसोयणिविज्जावज्जस्स व ते न किंपि पहवेइ । दट्ठूण लुंढमाणे, न हु बहणट्ठाए

वृष्टेऽसि ॥२२०॥ अहमवि भवामि पभवो, तणुभवो जयपुरेसविंशस्स । दिव्ववसाओ जाओ, चोराहिवई इहाऽऽयाओ ॥२१॥ पहवइ पहवस्सव मे, न किंपि तुह तेण मित्तमसि । एत्तो ओसोयणितालुग्घाडिणीउ मे लेहि विज्जाओ ॥ २२ ॥ अप्पसु अप्पणियं थं-
भणिं च जं भणसि तं च काहामि । पभणेइ जंबुनामो, सुण सुंदर ! एत्थ परमत्थं ॥ २३ ॥ किमहं करेमि विज्जाहिं, अहव जायाहिं अज्ज जायाहिं । मणिरयणकणयकुंडल-किरीडपमुहंपि मे मुक्कं ॥ २४ ॥ अज्ज पभाए जाए, धणसयणाइ सव्व चाएण । धुवमेव सव्वसावज्जजोगविरइं करिस्सामि ॥ २५ ॥ अह पभवो विम्वह्यमाणमाणसो माण-सोय-परिमुक्को । उवसप्पिऊण पभणेइ, जंबुनामं परममित्तं ॥ २६ ॥ उवभुंजिऊण भोए, इमाहिं रामाहिं सह सकामाहिं । कयकज्जो सज्जो, उज्जमेसु पच्छा पवज्जेउं ॥२७॥ वज्जरइ जंबुनामो, विसयसुहं को पसंसए विउसो । इह मह सुण दिट्ठंतं, दिट्ठंतं दिव्वनाणीहिं ॥२८॥ अथ मधुबिन्दुदृष्टान्तः—

अटव्यां पर्यटन् कश्चित्, कदाचिन्मत्तदन्तिना । हन्तुं प्रधाव्य प्रारब्धो, दुर्धरेण नरो युवा ॥ २९ ॥ तस्मात्पलायमानेन, तेना-
न्धुर्ददृशे क्वचित् । पादौ वटस्य तस्यान्तर्लम्बमानश्च लक्षितः ॥ २३० ॥ दक्षत्वान्त्र लग्नोऽसौ, कूपस्यान्तर्विलम्बते । पद्मादि-
भोऽपि प्राप्नोऽस्ति, शुण्डाग्रेण शिरः स्पृशन् ॥ ३१ ॥ प्रसारितमुखोऽधस्ताद्, ददृशेऽजगरो महान् । कदा मदाऽऽस्यपाती स्या-
देषोऽत्रेत्यशनायितः ॥ ३२ ॥ विधुलोललज्जिह्वाः, कालभ्रूचापसन्निभाः । सर्पाः सर्पन्ति तं दंष्ट्रं, चत्वारश्च चतुर्दिशम् ॥ ३३ ॥
खादतः पादमाखू तं, मूले नित्यं सिताऽसितौ । क्रमाद्ग्रहेऽस्य शैथिल्यमधःपाताय जायते ॥ ३४ ॥ दन्ती दन्तार्गलद्वन्द्वेनाऽऽहन्ति
कुपितो वटं । तेनोद्गीनास्तनू तस्य, तुदन्ति मधुमक्षिकाः ॥ ३५ ॥ मन्दं मन्दं मधुच्छत्रात्, स्यन्दन्तो मधुबिन्दवः । तैर्दिग्धां
वीरुधं देहे, लग्नां लेढि लघुं मुहुः ॥ ३६ ॥ तथाऽवस्थोऽपि मूढात्मा, मन्यते सुखमात्मनः । गजाऽजगरसर्पादीन्, तृणायापि न
मन्यते ॥ ३७ ॥ कोऽपि स्वर्गी तमाह त्वामुत्तार्य व्यसनादितः । नन्दनादौ नयामि द्राक्, कुर्वे सद्भोगभाजनम् ॥ ३८ ॥ किं स
याति मधुस्यन्दविन्दुस्त्रादैकलम्पटः । दृष्टान्तोऽयमथैतस्मिन्, शृणु दार्ष्टान्तिकं ब्रुवे ॥ ३९ ॥ यः पुमानुदितस्तत्र, स जीवोऽत्र
भवे भ्रमन् । याऽटवी स भवावासो, यः करी स परेतराद् ॥ २४० ॥ यः कूपः स नृणां जन्म, यः प्ररोहः स जीवितं ।

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १३९ ॥

अधस्तादजगरो यः, सेयं नरकदुर्गतिः ॥ ४१ ॥ ये चत्वारः पुनः सर्पास्ते कषायाः क्रुदादयः । श्वेताऽश्वेतौ च यावाखू, तौ पक्षौ
मासि तादृशौ ॥ ४२ ॥ तद्ग्रहे बन्धशैथिल्यं, तदङ्गे जरसा स्फुटं । ये सङ्घाः सरधानां तु, व्याधयश्चाधयश्च ते ॥ ४३ ॥
याऽङ्गलङ्गा लता लघ्वी, सा प्रिया प्रणयैकभूः । मार्द्वीकं यलतासक्तं, सुखं वैषयिकं हि तत् ॥ ४४ ॥ यः स्वर्गा व्यसनत्यागान्मुदे
नयति नन्दनं । धर्माचार्यः स संसारत्यागान्नयति निर्वृतिम् ॥ ४५ ॥ इति मधुबिन्दुदृष्टान्तः ॥ नैवेच्छेद्व्यसनविनाशतः स
सौख्यं मूर्खश्चेदमृतमुजा वितीर्यमाणं । तद्ब्रूहि प्रभव ! भवक्षयेण मोक्षमाकाङ्क्षाम्यहमपि दर्शितं मुनीन्द्रैः ॥ ४६ ॥ सुसखे !
वद जीव एष नृणां पशुरथवा पृथुसाहसेऽप्यशङ्कः । विषयमुखलवैकल्यम्पात्मा, गुरुमपि गणयति यन्न दुःखशैलम् ॥ ४७ ॥ प्रभवः
प्राह भो भ्रातः !, प्रत्यक्षं पितरौ तव । प्रेक्ष्यते त्वन्मयप्राणौ, प्राणितस्त्वां विना कथम् ॥ ४८ ॥ तवशापल्लवोल्लासाः, कान्ता
एता यथा लताः । नैव स्युः कस्य हास्याय, त्वां विना निष्फलोदया ॥ ४९ ॥ जल्पितं जंघुनाम्नाऽथ, माता तातः सुतः सुता ।
कान्ता नैकान्तिकं किञ्चिद्भवेऽस्मिन् परिवर्त्तिनि ॥ २५० ॥ यथोक्तम्—अनाद्यन्ते संसारे, केन केन न कस्य न । सम्बन्धो
जन्तुना जन्तोः, केयं स्वपरकल्पना ॥ ५१ ॥ माता भूत्वा दुहिता, भगिनी भार्या च भवति संसारे । व्रजति सुतः पितृतां,
भातृतां पुनः शत्रुतां चैव ॥ ५२ ॥ परलोककथा यद्वा, दूरेस्त्वत्रैव वीक्ष्यते । मात्रादीनां परावर्त्तः, प्राणिनां क्लिष्टकर्मणाम् ॥ ५३ ॥
मित्र ! अवधानमाधाय, क्षणमात्रमिदं शृणु । ज्ञातमेकं तनूभाजां, महावैराग्यभागभाक् ॥ २५४ ॥ अथ एकस्मिन् भवे सम्बन्धविचित्रेण
कुबेरदत्त-कुबेरदत्तायुगलकथानकम्—

यथा—मथुरानगर्यां कुबेरसेना नाम्नी सुतनुलेश्या वेश्याऽभूत् । तस्याश्च प्रथमगर्भेण निर्भरायामगाधायां बाधायां जातायां
जल्पितमम्बया, वत्से ! किममुना गर्भभारेण । केनापि प्रकारेण पातयाम्येनं किमस्माकमनेन व्यसनेन । असम्भते जाते तस्यास्त-
स्मिन्नर्थे प्रस्तावे जातं युगलकं—पुत्र पुत्रिका च । भणितमम्बया त्यज्यतामेतत् कृतमनेन वेश्याधर्ममर्मच्छिदा । प्रोक्तं कुबेरसेनया
मातः ! उत्तालचित्ताऽसि यदि तवात्यन्तमेतत्कर्त्तव्यं तदा दिनदशकादूर्ध्वं कुर्वीथा यथारुचितम् । ततः कुबेरसेनया कुबेरदत्तः कुबेरद-

कुबेरदत्त-
कुबेरदत्ता-
ज्ञातम् ।

तेति दत्तनामाङ्के द्व मुद्रिके निर्माप्य दशरात्रे जाते जातरूपरूप्यरत्नचीनांशुकादिपूरितायां मञ्जूषायां निक्षिप्तं मुद्रिकायुग्मयुक्तं युगल-
कम् । प्रवाहिता सा जातायां यामिन्यां यमुनानिम्नगायां । भवितव्यतावशाच्च प्रवहन्ती प्रत्यूषे मञ्जूषा शौरिकपुरवास्तव्यश्रेष्ठिद्वयेन
शौचाऽऽचमनकृते प्राप्तेन प्रेक्षिता स्वीकृता च । उद्धाट्य दृष्टमेतद्द्वितयं द्वितयेन । कालिन्दीदेवतया दत्तमेतद्स्माकमिति गृहीतः
कुबेरदत्त एकेनान्या चान्येन । जातौ च तौ क्रमेण वर्धिणू । ततो नवीनयौवनिकानिकामरामणीयकरञ्जितहृदयाभ्यां ताभ्यामि-
भ्याभ्यां सुसदृशरूपरेखाविशेषो विशेषफलवानस्त्विति कृतस्तयोरेव परिणयः । द्वितीयदिने दम्पतिभ्यां ताभ्यामारब्धायां सारिक्रीडायां
सारिता कुबेरदत्तेन ग्रहणके नामाङ्का मुद्रिका । कुबेरदत्तायास्तामालोकयन्त्याः स्वमुद्रिकानिर्माणनाम्नोः संवादमुभयाकारसौसदृश्यं च
विमृशन्त्याः संजज्ञे विकल्पः कदाचिन्मम सहोदरोऽयं स्यात् । न चैनं प्रति परिरम्भारम्भसंरम्भो मे मानसस्य न चास्यापि मां प्रति ।
तद्भवितव्यं विधिसंविधानेन केनाऽप्यत्र ॥ “ पारयति यन्न कश्चित्, कर्तुं न मनोऽपिष्टं जंघालम् । उपनयति तदपि दैवं, शुभ-
मशुभं वा किमाश्चर्यम् ॥ २५५ ॥ ” ततो विच्छिद्य सद्यो द्यूतक्रीडां मुद्रिकाद्वैतं कुबेरदत्तहस्ते वितीर्य गता सा मातुरन्तिके । शपथ-
शतदाननियन्त्रितकृत्वा पृष्टा सा तथा तवोदरजाता देवतादत्ता वा दुहिताऽहं स्यामिति । निवेदितो मात्रा यथावृत्तो वृत्तान्तस्तस्यै ।
तयापि प्रवेदितो विषण्णमनस्कया सर्वः कुबेरदत्ताय । (३००० A. ३६४८ B. D. ग्रं०) तेनापि मुद्रिकाद्वयदर्शनेत्पन्नतथावितर्केण
तथैवानुयुक्ता स्वमाता तमेवोदन्तमवादीत् । अनुचिताचाराग्निशोचिःसंचया(वा)चान्तचेताश्च स्वमातरपितरयोः संमुखमाख्यत्—
अनुचितमाचरितं युवाभ्यां यदविदितसन्तानतत्त्वयोरावयोर्विवाहो विहितः, परं नाद्यापि परस्परपाणिस्पर्शातिरेकेण कोऽपि दोषः
प्रादुरासीदिति विसृज्यतामेषा स्वपितृगृहे । गृहीताऽऽस्तमुद्रा, गता तत्र तेनैव निर्वेदेन रुदतोः पित्रोः प्राव्राजीत् । मुद्रिकां च तां
गोपायितां स्वपार्श्वे एव व्यधाषीत् । निशितासि^१तीव्राणि तपांसि तप्पमानायाश्च तस्या अवधिज्ञानमुदपादि । तदाऽऽभोगेन भावय-
न्ती पश्यति कुबेरदत्तं व्यवहारगत्या मथुरापुरीप्राप्तं कुबेरसेनानाम्भ्या स्वमात्रा सह संवसन्तं । तदुदरोपजातं चाङ्गजं तेनोत्संगी-
कृतम् । ततश्चिन्तितमनया-अहो अज्ञानविजृम्भितम् । अहो अविरतिविडम्बना । अहो अविवेकातिरेकः । अहो विषयकिम्पाकपा-

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १४१ ॥

कस्य विपाकः । तत्तावदुत्तारयामि पापान्धकूपकोटरात् कथंचिदेतमिति विचिन्त्य प्रवर्त्तिनीमनुज्ञाप्य प्राप्ता सा मथुरायाम् । तत्थाव-
ज्ञातचर्या याचितकुबेरसेनार्पितस्वसद्मैकदेशे । कुबेरसेनाऽपि स्वबालकमार्यिकान्तिके निक्षिप्य स्वव्यापारपरायणा यावदास्ते तावत्त-
स्यास्तत्पार्थे विशिष्टविष्टरोपविष्टकुबेरदत्तस्य च प्रतिबोधोऽऽधानधिया बालकमुपलालयन्ती जलपेषा । त्वं बालक ! १ भ्राता २ भ्रातृव्यो
३ देवः ४ पुत्रः ५ पितृव्यः ६ पौत्रश्चासि मे । यस्य च पुत्रस्वमसि सोऽपि १ भ्राता २ पिता ३ पुत्रो ४ भर्ता ५ श्वशुरः ६ पितामहश्च
मे । यस्याश्च गर्भात्प्रादुरभूद्भवान् साऽपि १ माता २ श्वश्रूः ३ सपत्नी ४ भ्रातृजाया ५ पितामही ६ वधूश्च मे । कुबेरदत्तेनेदमाकर्ण्य
साक्षेपमाचक्षे, आर्ये ! किमसमञ्जसमुल्लपसि परस्परव्याहतव्याहारो हि नार्हतदर्शने कस्यापि दृश्यते । आर्या व्याजहार-भ्रावक !
मा मामेवमाक्षिपः । सर्वं तथ्यं पथ्यं सूपपादं चास्मि वच्मि । नहि दृष्टेऽनुपपन्नं नाम । अवधिज्ञानेन हि ज्ञातोऽयमर्थो मया
तथाहि—१ भ्राताऽयं मे बालक-एकमातृकत्वात् । २ भ्रातृव्यो-भ्रातृपुत्रकत्वात् । ३ देवो-भर्तुरेकमातृजातलघुभ्रातृत्वात् । ४ पुत्रो-
भर्तुः पुत्रत्वात् । ५ पितृव्यो-मातृभर्तुर्भ्रातृत्वात् । ६ पौत्रश्च-सापत्नपुत्रस्य पुत्रत्वात् । १ बालकपिताऽपि मे भ्राता-एकमातृजात-
त्वात् । २ पिता-भ्रातुः पितृत्वात्, मातृभर्तृत्वात् । ३ पुत्रः-सपत्न्या संजातत्वात् । ४ भर्ता-तेन परिणीतत्वात् । ५ श्वशुरः-
श्वश्रूभर्तृत्वात् । ६ पितामहश्च-पितामह्याः पतित्वात् । यस्याश्च गर्भाद्भूदयं बालकः सा मे—१ माता-जन्मनिमित्तत्वात् । २ श्वश्रूः-
भर्तुर्मातृत्वात् । ३ सपत्नी-भर्तुः कलत्रत्वात् । ४ भ्रातृजाया-भ्रातृभार्यात्वात् । ५ पितामही-जनकमातृत्वात् । ६ वधूश्च-सापत्न-
पुत्रस्य भार्यात्वात् । सम्बन्धाष्टादशकसूचिके गाथे यथा—१ भाय २ भर्तिज्ज ३ पितृव्यो, ४ महपोत्तो ५ देवरो ६ सुओ सि तुमं । तुज्ज
पिया य १ पियामह, २ पइ ३ भाय ४ सुओ ५ ससुर ६ जणओ ॥ २५६ ॥ माया य तुज्ज बालय ! मह १ जणणी २ सासुया ३ सवकी
य । ४ वहु ५ भाउज्जाय ६ पियामही य एत्थेव जन्मस्मि ॥ ५७ ॥ कुबेरदत्तेन संजातसंसारवैराग्येण कुबेरसेना प्रतिबोधविधानाय
प्रोक्तमार्ये ! विशेषतो ज्ञीप्साम्येनमर्थं ततो निबिडव्रीडाजाड्यवान् शुश्रूषते । आर्यिकाऽपि मुद्राद्वयं संवादयन्ती कुबेरसेनाजठरयुगल-
जन्मतः प्रभृति प्रत्यपीपदत् । कुबेरदत्तस्तदाकर्ण्य संजातसंवेगवैराग्यवेगश्चिन्तयामास । धिगज्ञानं मे येनेदृशमकार्यं कार्यं स्म । 'अज्ञानं

कुबेरदत्त-
कुबेरदत्ता-
ज्ञातम् ।

॥ १४१ ॥

खलु कष्टं, क्रोधादिभ्योऽपि सर्वपापेभ्यः । अथै हितमहितं वा, न वेत्ति येनाऽऽवृत्तो लोकः ॥ ५८ ॥ ईदृशं नव्यविगोपक-
कज्जलपङ्कप्रलेपसंपर्कात् । मुखमपि दर्शयितुमहं शक्नोमि न हन्मि तत्किं स्वम् ॥ ५९ ॥ आर्यै ! यामि प्रविशामि, साम्प्रतं प्रज्व-
लज्ज्वलनराशौ । कथमन्यथा मम स्यात्, पातकतो मोक्ष ईदृक्षात् ॥ ६० ॥ आर्या वक्ति श्रावक !, धर्मश्रद्धाप्रधान ! तेऽनुचितः ।
स्ववधः पापकृते यज्जिनेन्द्रदीक्षां जिघृक्षस्व ॥ ६१ ॥ ततस्तद्वचनात्स प्रव्रज्य तीव्रतपश्चर्याचारुचरित्रचातुरीमाचर्य स्वर्गमगमत् ।
कुबेरसेनाऽपि प्रतिपन्नोपासकव्रतव्राता श्राविका जाता । कुबेरदत्तार्थिकाऽपि प्रवर्तिनीपार्श्वमासाद्य संयमं साम्राज्यमाराधयामास । ' एता-
महो भुवि भवस्य वयस्य शोच्यां, सम्यग् विचारय चिरं कुचरित्रचेष्टाम् । चित्तं द्विधा भवति चिन्तयतोऽपि यां मे, तज्जातिभिः
किमिह कार्यमनार्यचर्यैः ॥ ६२ ॥ प्रभवेण ततो जल्पितमुत्पादय तावदत्र पुत्रमहो तद्रहितस्य पितॄणां प्रेत्य गतिर्नास्ति तृप्तिर्वा ।
' गदति स जंबुनामा, न नाम सत्यं त्वयेदमप्युदितं । निजनिजकर्मायत्ता, भवति गतिः (का) क्वापि कस्यापि ॥ ६३ ॥ मिथ्या-
भिनिवेशोऽयं मिथ्याशास्त्रोपदेशजः पुंसां । द्विजभोजनात् पितॄणां, तृप्तिः सम्पद्यते सद्यः ॥ ६४ ॥ हविरग्निमुखे क्षिप्तं, पिशितं
विप्रानने तु तृप्त्यै स्यात् । क्रमशो देवपितॄणां, व्यधिकरणमिदं कथं घटते ॥ ६५ ॥ अथ महेश्वरदत्तकथानकम्—

शृणु पुत्रेण पितॄणां परित्रया तत्र मत्कथामेकां । निगमोऽत्र ताम्रलिप्त्यां, स महेश्वरदत्त इत्यासीत् ॥ ६६ ॥ तस्य समुद्रस्तातो,
माता बहुलेति वित्तरक्षादौ । तत्परचित्तौ द्वावपि न धर्मवार्तामपि विधत्तः ॥ ६७ ॥ सततार्त्तवर्त्तिचित्तो मृत्वा महिषस्तयोः समुद्रोऽभूत् ।
मायाबहुला बहुलाऽपि, मृत्युमाप्ता शुनी सदाने ॥ ६८ ॥ तदनु निरङ्कुशवृत्तिः, संजाता स्वैरिणी बधूरनयोः । परपुरुषपरीरम्भेका,
लोलुभा गङ्गिला नाम्नी ॥ ६९ ॥ निशि रमयन्ती ज्ञाता, छत्रे प्रच्छन्नकामुकं पत्या । उपपतिरसिना तेनाऽर्द्धमारितो निस्सरन्वि-
हितः ॥ ७० ॥ कतिपयपदानि गत्वा, प्रहारपीडापराहतोऽपतत् । अनुतापतप्तचेताः, परासुरासीन्मनाक्सुमनाः ॥ ७१ ॥ तत्काल-
भुक्तकुलटागर्भेऽभवदात्मवीर्यसंयोगे (गात्) । अङ्गोद्भवो महेश्वरदत्तस्यातिप्रियोऽजनि सः ॥ ७२ ॥ क्रियमाणेऽथ कदाचन सांवत्स-

रिके पितुः समुद्रस्य । क्रोत्वा हत्वा महिषः स संस्कृतः स्वजनभुक्तिकृते ॥ ७३ ॥ उत्संगीकृतपुत्रो, महेश्वरो यावदति तन्मांसं ।
क्षिपति पुरस्ताद्बहुलाशुनिकायै तस्य चास्थीनि ॥ ७४ ॥ तावन्मासक्षणस्य पारणे साधुरागतस्तत्र । पश्यति तं वृत्तान्तं, ज्ञानवि-
शेषेण लीनमनाः ॥ ७५ ॥ धूत्वा शिरो नखच्छोटिकां च दत्त्वा महामुनिर्व्यवृत्तत् । अगृहीतभिक्ष एव, क्षणेन येनाऽऽजगाम पथा
॥ ७६ ॥ चिन्तयति स्म महेश्वरदत्तो ज्ञातेङ्गितो यतेस्तस्य । अनुपदलग्नोऽवृच्छत्, प्रणम्य पादौ स्वगृहकुशलम् ॥ ७७ ॥ किं न
गृहीता भिक्षा, भगवन् ? मुनिराह कल्पतेऽस्माकं । न खलु पिशिताशिवेशमनि, महेश्वरः प्राह को हेतुः ॥ ७८ ॥ मुनिराह म-
हादोषं, मांसास्वादनमधर्मतरुमूलं । स्थलचरखचरादीनां, जीवानां येन बधहेतुः ॥ ७९ ॥ विक्रीणीते क्रीणाति, पोषयेन्मारणाय
यो जीवान् । तत्पिशितं संस्क्रुते, भक्षयति स घातकः सर्वः ॥ ८० ॥ भवति यथा शाकिन्याश्चिखादिषा मानुषाङ्गमालोक्य ।
पिशिताशिनां तथा विश्वदेहिदेहान् विलोकयताम् ॥ ८१ ॥ यः परलोकं कर्माणि, मन्यते कोऽपि तेन मननीया । हिंसाऽहिंसा
विरतिश्च, पाप्मने श्रेयसे क्रमशः ॥ ८२ ॥ तेन न भिक्षे भिक्षां, मांसाशिकुलेष्वहं जुगुप्सावान् । भवतो गृहे विशेषादित्युक्त्वा स
स्थितस्तूष्णीम् ॥ ८३ ॥ सुहुरनुयुक्तः पदपद्मयुग्मपरिपर्युपास्तितार्थान् । कथयितुमारेभे, तस्य मातृपित्रादिवृत्तान्तम् ॥ ८४ ॥
पितृमहिषमांसमशित्वमस्य वत्सरदिने प्रसूः शुनिका । पत्युरस्थीनि भक्षयति, पुत्रमङ्गे वहसि शत्रुम् ॥ ८५ ॥ इत्याकण्य महेश्वरदत्तः
संवेगमागतः परमं । तस्य मुनेः पादान्ते, दीक्षां शिक्षां च जग्राह ॥ ८६ ॥ ज्ञाता तदेवं प्रभव !, त्वयासौ पुत्रात्परित्रास्ति परत्र
यादृक् । तत्किं सखे ! पुत्रविधित्सयैतां, त्यजामि दीक्षामृतपानलीलाम् ॥ ८७ ॥ एत्थंतरे पियवियोगदुःखंतरिर्यलज्जाए कडक्खस-
ज्जाए जंपियं जेट्ठभज्जाए सिंधुमईए । सामि ! को नाम तुम्हाणमेत्तिओ परलोयसोक्खाय दिक्खाअक्खेवो, उवभुंजेसु तावेयं महा-
भोगं भोगसुहं, मा ते मयरदाढाए व्व उभयाऽभावाओ पच्छुत्तावो भविस्सइ । भणियं जंवुणामेण—“ बाले ! लीलामुकुलितममी
मन्थरा दृष्टिपाताः, किं क्षिप्यन्ते विरम विरम व्यर्थ एष श्रमस्ते । सम्प्रत्यन्ये वयमुपरतं बाल्यमास्था भवान्ते, क्षीणो मोहस्तृण-
मिव जगज्जनमालोचयामः ॥ ८८ ॥ ” यद्वा कथय कहानकं तावत् । तओ अहोमुही कहिउमारद्दा, अह मयरदाढाकहाणयं—

जयंतीए घणावहो सत्थवाहो तस्स सुधणो नाम विहियविणओ तणओ । सो य सयलकलावपारावारपारीणो जाणिऊण पिउणा पेसिओ पराए रिद्धीए ववहारत्थमुज्जेणीए । तत्थ विविहं ववहरमाणो कयाइ कामपडायाए नाम निग्गयाए वेसाए पत्तो पासाए । तीए य तेहिं तेहिं पयारेहिं तहा विहिओ जहा थेवदिवसेहिं जाओ तम्मओ । जन्नुज्जाणियाइ कज्जसज्जाए य महामायाए मयरदा-
टाए अक्काए कमेणमाणाविओ सव्वंपि दव्वं सपासाए । अवहरियसव्वसारो जाओ त्ति जाणिऊण दिट्ठो अक्काए अवन्नाए । का-
मपडायाए पासाए पवेसंपि अपावमाणो गलियाभिमाणो निग्गओ गेहाओ । चित्तेइ य । नेहनिहाणं तीए लक्खा मुद्दाहिं मुद्दियंपि मए
भरियंपी तहा जायं, (हा) ही रित्तं झत्ति कत्तो वि ॥८९॥ नेहेण व देहेण व, दव्वेण व अप्पिण सव्वेण । कस्सवि न होइ एसा,
वेसा वेसत्ति जुत्तमिणं ॥ २९० ॥ जुत्तं च वुत्तं केणवि—“अन्नु खाइ अन्नु गलि लगाइ, अन्नु जंतु वेपन्नइं मगाइ । कुडि-
लकालकोमलघणकेसहि, नालियमनपत्तिज्ज(सि)हि वेसहि ॥ ९१ ॥” अंखिहि रोयइ मणि हसइ, जणु जाणइ सउ सच्चु । वेस
विसिट्ठइ तं करइ, जं कट्ठइ करवत्तु ॥ ९२ ॥ जं कट्ठइ करवत्तु करइ, खरदंतखिवंतउ । तं जि विसिट्ठइ वेसलोउ, कवडिण
जंपंतउ ॥ ९३ ॥ जणु जाणइ सउ सच्चु मूढु परमत्थु न जोयइ । हियइ मुलुकहि हसइ, वेसओ अंखिहि रोयइ ॥ ९४ ॥
परिवारेण हक्कारिजंतो वि लज्जाए जयंतीए जाइउं न पारेइत्ति । गासवासाइ मेत्तंपि अपावितो परिवारो धणावहस्स पासे ॥९५॥
असेसो वि वुत्तो, वुत्ततो पुत्तस्स अइदुहिओ धणावहो आहंसु । अचछउ दूरे दुरप्पा किं तेण, वेसावसणिणा परिभणियं परि-
वारेण ॥ ९६ ॥ अविनीतेष्वपि विमुखाः, सन्तो नो स्वोपजीवकेषु स्युः । वत्सव्यथितेऽप्यूधसि, सुरभिर्नोत्क्रमयति क्षीरम् ॥२९७॥
तओ चित्तिं तेण—अवसोत्तपत्तं सित्थंपि व दव्वमेयं मयरदाटाए गिलियं कह वालेयव्वंति, लद्धोवाएण अंतरंगपुरिसे पेसिऊण
कयसम्माणो मन्नावेऊणमाणीओ अप्पणो पासे पुत्तो । पच्चइयपुरिसे सहाए दाऊणमइघणधणरिद्धिसमिद्धो काऊण, कन्ने किंपि
कहेऊण पुणोवि पेसिओ अवंतीए । अप्पिओ सुसिक्खिओ मक्कडो एगो । सो य जावइयं दव्वं गिलावेऊण मुच्चइ मग्गिओ
तावइयमप्पेइ । तत्थ पत्तो ववहरमाणो अइधणइट्ठो सुधणो नाऊण निवेइओ मयरदाटाए दासीहिं विविहउत्तिजुत्तिभत्तिहिं मन्ना-

वेऊणमाणविओ मंदिरे । जओ चेव वासराओ वत्तमकहंता पत्ता तुब्भे तओ चेव वेणिबंधाइ काऊण दुम्मणायमाणा पलायमाणे पाणे तुह पावणाऽऽसाए धारेमाणी, जावि याऽवत्था एत्तियं कालंति पत्तियावेऊण तीए भणिया कामपडाया । वच्छे ! इयाणि युज्जंतु ते मणोरहा । तओ पवत्ता पुब्बं व विविहोपयार पयारेहिं रंजिउमेसा । दन्निणं मग्गिय अक्काए मक्कडं थडए पूईऊण मग्गिऊण य अप्पेइ एसो । तओ चमक्कियचित्ताए ताए कयाइ कामपडाया पुच्छाविया विन्नवेइ । अव्वो उअव्वो दव्वोवाओ कोवि एसो, ता पाणेस ! पसायं काऊण कहेह एत्थ परमत्थं । भणियमणेण न पिए ! पयासियव्वं कस्सइ, एयं मक्कडकामदुहा एसा । सयसहस्सलक्खकोडिकोडाकोडीणंपि पत्थिया न थक्केइ । तओ कयाइ अक्कावयणओ विविहोवयारपयारेहिं पल्हायमाणमाणसं सुधणं काऊण कामपडायाए जंपियं । ‘मह नेहो जाणिज्जइ, तुह कज्जे जीवियंपि उज्झामि । तुह पिय ! कहेसु को पुण, सिणेह-रेहाए कसवट्ठो ॥ ९८ ॥ सुधणो भणइ महच्चिय, पाणपिए ! पेम्ममम्ममत्थि धुवं । सिय-किण्हकारगो जेण, तुज्झ निच्चंपि चिट्ठामि ॥ ९९ ॥ भणियमिसीए न अत्थि एत्थ मज्झ संदेहो आउयाएवि एसो चेव पच्चओ । जेणेयाए जंपिअं वच्छे ! एत्तियो तुहोवरि जामाउयस्स सिणेहो, जइ तुमं मक्कडकामधेणुंपि पत्थेसि ता तंपि ते न धरेइ । तओ—“ येन प्राप्तेऽवसरे शत्रुषु मित्रेषु बन्धुवर्गेषु । नाऽपकृतं नोपकृतं न सत्कृतं किं कृतं तेन ॥ ३०० ॥ ” इय चित्तिऊण भणियं सुधणेण कंते ! किमेत्तियमेत्त-गेण वि चोज्जमज्जुयाए हक्कारेहि, इह चेव जेण इयाणिमेव पूरेमि कोउगं । तओ तक्खणमेव हरिसविसंखलचलणगई वियडकडि-यडडोवा पत्ता मयरदाढा उच्चसणासीणा जोहारिया जामाउएण पभणिया य वच्छे ! किमच्छेरं एयं निच्छिऊण मए तहा मंतियं तुह पुरओ किं दुक्करं पेम्मपोढिमाए । किं तए पुच्छि(सुत्ति)ओ पाणेसो, को पत्थणाविहाणमग्गो एयाए । भणियं तेण अम्मो अइदुक्करो पत्थणापयारो, जइ अंगीकरेसि ता कहेमो, भणियं च एयाए कामदुहालाहे वि किं नाम किं पि दुक्करमत्थि । जइ एवं ता चिरसंचियसव्वदव्वसारं नीसारेसु सगिहाओ । देसु जस्स कस्सइ पडिहासइ, पुव्विल्लधणस्स कणेवि विज्जमाणे न एसा फल-दायिणित्ति तेण भणिए, भणियमेयाए कस्स अन्नस्स घरसारमप्पिस्सं । किमन्नोवि कोवि गोरव्वो ? अंगीकरेसु सव्वमेयंति अप्पिय-

मसेसं मणि-रयण-कणय-धन-वसणाइ कीलियापज्जंतं । अणेणवि पुव्वपउणीकयाणि वाहणाणि भरावेऊण कयाणि जयंतीए बहंत-
याणि । तओ पूइऊण पणमिऊण खमाविऊण अ(प्पणा)प्पिया सपाणिणा मयरदाढा पाणिमि गालियप्पदीणारा मक्कडकामघेणुं ।
भणिया य अक्का, इओ सत्तमदिणे दिणेसवासरे पढमपत्थणा कायव्वत्ति, भणिऊण य निग्गओ गेहाओ । वाहणाणुमगालगो पत्तो
जयंतीए । मयरदाढावि रविवारे ण्हायाऽणुलित्तगत्ता होऊण थडए चडाविऊण मक्कडकामघेणुं पूइऊण पणमिऊण य पंचंगपणिवाएण
मग्गेइ एगसयं, इमा वि मुहाओ उग्गीरिऊणमप्पेइ । वाराहिं दोहिं तीहिं अप्पिए पुव्वगिलिए सव्वसारे घरकुक्खी व । तकु-
क्खी जाया सव्वरित्ता । तओ मगिज्जंती वि न किंपि अप्पेइ । च(डि)डिडज्जंती चिकारे चेव मुंचेइ । तओ सा खोद्विया पोहं
कुट्टेमाणी पोकारेइ । हा हा हया अहयं, वंचिया तेण धुत्तेण । पारउव्वपविट्ठं तदव्वं सव्वं पुव्वसंचियंपि गहाय गयं । कामदुहाए
लोहेण, लंघियाऽहं विडंबिया एवंपि जणलगंमि गयं, संजाया रोरनारित्ति । “ पक्खी पासेसु जहा, जलंमि जालेसु जलयरा वा-
वि । तह किं न लोहजंतंमि, निवडिया विणडिया एवं ॥ ३०१ ॥ ” इति मयरदाढाकहाणयं ॥ कहियं कहिऊण भणियं सिंधु-
मईए—भत्ताणुरत्ताओ विमोत्तुमन्हे, दिक्खाए सोक्खं परमीहमाणो । तं नाह ! किं मक्कडकामघेणु-लुद्धाए अक्काए समो न होसि ?
॥ २ ॥ भणियं च—इहलोकसुखं हित्वा, ये तपस्यन्ति दुर्धियः । त्यक्त्वा हस्तगतं ग्रासं, ते लिहन्ति पदाङ्गुली ॥ ३ ॥

जंबूनामा ततोऽवोचत्, ज्ञाता ज्ञातासि सुन्दरि ! । भोः सिन्धुमत्यवश्यं त्वं भौताचार्यसहोदरी ॥ ४ ॥ पुराऽभूत्परमाचार्यो,
मूर्खचक्रैकशेखरः । सन्निवेशे क्वचित्प्राप्तो, जडिमा पिण्डितामिव ॥ ५ ॥ मुक्त्वा स्वस्य प्रतिच्छन्दं, मठिकारक्षपालकं । शिष्यं
जगाम स ग्रामे, कदाप्यासन्नवर्तिनि ॥ ६ ॥ माहिषैर्दधिभिः सार्द्धमशित्वा कोद्रवौदनं । तुन्दं परिसृजन् सुप्तः, स्वप्नं साक्षाद्वैक्षत
॥ ७ ॥ मठिका मोदकैः सा मे, सम्पूर्णा सिंहकेसरैः । क्षणात्प्रबुद्ध उत्तस्थौ, प्रीतिकण्टकितत्वचा ॥ ८ ॥ धावितस्तूर्णमभ्यर्णं, स्वप्ना-
ममठिकामभि । शिष्यः कदाचिदद्याद्वा, दद्याद्वाऽन्यस्य कस्यचित् ॥ ९ ॥ तत्रैतद्य तालकं द्वारे, मठिकायामदाद्द्रुतं । शिष्यमाह मठी
सेयं, दिष्टया मे मौदकैर्मृता ॥ ३१० ॥ शिष्यो नृत्यति तोषेण, द्विगुणं तद्गुरुस्ततः । शिष्यमादिष्यदद्य त्वं, समग्रं ग्राममाह्वय

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १४७ ॥

(सत्वरम्) ॥ ११ ॥ मया देयाऽचिरादथ, सद्यो मोदकभक्षिका । ग्रामो निमन्त्रयामासे, ततः शिष्येण सर्वतः ॥ १२ ॥ मद्गु-
रुमोदकैरथ, भोजयिष्यति सज्जनान् । सुप्रसन्नेन रुद्रेण, तैर्मठी निर्भरं भृता ॥ १३ ॥ समस्तेऽपि जने प्राप्ते, प्रीत्यां पङ्क्त्यां
निवेशिते । मार्गमालोकमाने च, मोदकानामुपायताम् ॥ १४ ॥ तालमुद्धाटयामास, गुरुर्यावत्प्रमोदवान् । रिक्तां फुत्कुर्वन्तीं तावत्,
मठीमालोके कुयीः ॥ १५ ॥ ग्रामो हसन्नथोत्तस्थौ, दत्ततालः परस्परं । आह स्म भस्मभृल्लोकः, क्षणमेकं प्रतीक्षताम् ॥ १६ ॥
युष्मदागमहर्षेण, विस्मृतं स्थानमस्ति मे । सुप्त्वा प्रागिव यावत्तज्जानीयां भोजयाम्यथ ॥ १७ ॥ पादौ प्रसार्य सुप्तोऽसौ, तथा
स्वस्तोपलब्धये । शिष्योऽपि वारयामास, लोककोलाहलं मुहुः ॥ १८ ॥ मूर्खः शिष्यो महामूर्खो, गुरुश्चाश्चर्यमेतयोः । संयोगः सदृशः
सोऽयमन्धस्य बधिरः सुतः ॥ १९ ॥ युक्तं चोद्यते—धेताम्बरेषु सज्ज्ञानमज्ञानं भस्मवेशमसु । ब्राह्मणेष्वक्षमा कुक्षि-पर्याप्तिर्दिक्पट-
व्रते ॥ ३२० ॥ न लक्षयेते (तौ द्वौ च) लोकेन, हस्यमानावपि स्फुटं । कृत्वाऽदृष्टासः स्वस्थानं, जगामाथ जनोऽखिलः ॥ २१ ॥
ततः शुभे ! परिभावय—भौताचार्यशिरोमणिर्जगदिदं जाड्येन जिष्णुर्यथा, स्वप्नाऽऽसादितमोदकैः पुरजनानामन्ध्य हास्योऽभवत् ।
भोगैः स्वप्नसमैस्तथा कतिपयैरेतैः क्षणध्वंसिभिर्भूयो लोभयमानिका मम मनः किं हस्यसे त्वं नहि ॥ २२ ॥ इति भौताचार्यकथा ॥
अह पञ्चमसिरी पभणइ, मोत्तूणाऽम्हे वयं पवन्नस्स । पिय ! ते पच्छुत्तावो, होही वाणरवरस्सेव ॥ २३ ॥ अथ वाणरमिहुणकहाणकं—

एगाए अडवीए, वाणरमिहुणं अहेसि सुसिणेहं । परिअडमाणं पइतरु, तं सुरसरितीरमणुपत्तं ॥ २४ ॥ वंजुलसाले कीलेइ,
तत्थ मंथरविसालसाहाले । कयफालो पालंवाड, चुक्कओ मक्कडो पडिओ ॥ २५ ॥ खरधरणिवट्टनिट्ठुर पहारपीडाए पाविओ संतो ।
देवकुमारारो, सो जाओ माणुसजुवाणो ॥ २६ ॥ तो वाणरी विचिंतेइ, तित्थमाहप्पसंपयाणप्पा । अहइ इमा ता अयमिव,
अहंपि पाडेमि अप्पाणं ॥ २७ ॥ विच्छोहछोहियाहं, करेमि एगागिणी किमिह रत्ते । होऊण माणुसी नणु, इमस्स अंकमि की-
लामि ॥ २८ ॥ तह पडिया सा जुवई, जाया जाया जहा अणंगस्स । हरिसभरनिम्भराइं, कीलेउं दोवि लग्गाइं ॥ २९ ॥ जुवईं
जंपइ पुरिसो, जाओ हं वाणरो वि ताव नरो । जइ पुण पडेमि ता होमि, सुयणु नूणं सुरकुमारो ॥ ३३० ॥ भणियमिसीए मा

भौताचार्य-
कथा ।

॥ १४७ ॥

नाम, सामि ! अइलोहलालसो होसु । अमरमिहुणाणुगाराणमन्ह किं नूणमूणमहो ॥ ३१ ॥ पुण पडियाणं जाणेइ, को णु मा होज्ज मूलनासोवि । कुण भणियं मा लंघसु, महवाणिं दिव्ववाणिं व ॥ ३२ ॥ वारंवारं वारिज्जमाणमाणसवियप्पदप्पो वि । पडिओ पुणो वि जाओ, वाणरभावेण तेणेव ॥ ३३ ॥ अइदीणमणो अणुतावताविंयंगो कुरंगनयणाए । पुरओ पत्तो झूरेइ, वारियं ते मए न कयं ॥ ३४ ॥ सा आगएण केणावि, रायकुमरेण नियपुरं नीया । विहिया जाया जाया य, भायणं भूरिभोगाण ॥ ३५ ॥ स पवंगो गंगाए, कयलुंगतरंगमंगिसंगाए । गोरंगिझाणझिज्झंतपत्तलंगो गओ निहणं ॥ ३६ ॥ इय नाह ! कहिउ मइं अप्पभाउ, परिभाविउ जं वाणरह जाओ । अइयारु न किज्जइ कहिवि अत्थि, जिव पडियइ नेयारिसि अणत्थि ॥ ३७ ॥ इति वाणरमिहुणकहा ॥ अथ जम्बूवर्षभाषे—
सुन्दरि ! शृणु ममापि भावं । “ औचित्यचारि म(चित्तं)थितं चतुरोऽपि लोभं, कान्ते ! करोति तदहं किमु मास्म कार्ष । लोभं विना न खलु कोऽपि कुतोऽपि कस्याप्यभ्यासमाश्रयति जातु तनूद्भवोऽपि ॥ ३३८ ॥ ” न चैव दीक्षालोभो ममौचित्यातिक्रम-
कारी, तस्याः श्रेयःसिद्धिनिबन्धनत्वात् । यद्वा न करोम्येव लोभलाम्पट्यम् । न च न भाविदीक्षाशिक्षासाम्राज्यमस्य प्राक्पुण्यप्रभा-
वादवश्यंभावित्वात् । भाग्यसोभाग्यभाजो हि भूयान् कोऽप्यर्थोऽप्राप्यमानोऽपि सिद्धदत्तस्येव सद्यः संपद्यते । तदभावे त्वतिलोभसंभ-
वेऽपि वीरसेनस्येव विलीयते, तथाहि—चन्द्राभायां नगर्यामाशापुरी नामतोऽर्थतश्च क्षेत्रदेवताऽऽसीत्तस्याश्च मन्दिरोदरे द्यूतकारः
कोऽपि क्षपायामुपेत्य तत्कालपक्षपातं स्तब्धीपतैलेन खादति । ततस्तया स्वदीपच्छेदमुच्छिष्टतां सृष्टतां चामृश्यमाणया तद्भाषणाय
प्रसारितं लललोललललललललं वक्त्रान्तरालं, तेन च निर्भयेन निःशुकेन चार्द्धजग्वपूषेन निष्पृथुतं जिह्वायाम् । ततः कथमुच्छिष्ट-
निष्पृथुताऽपूतामेतामन्तःक्षिपामीति तथास्थितजिह्वैव देवी प्रातर्ददृशे पौरलोकैः । अहो किमिदमाकृतमुत्पातः कोऽप्येष पौराणामित्या-
कुलेस्तैः क्रियमाणेष्वपि शान्तिकपूजाप्रकारेषु यावन्न संवृणोति वक्त्रान्तरालपातालं तावज्जल्पितं जनैर्भीतचेतोभिः । पुर्यां पर्याप्तुया-
त्कश्चिदेतदुत्पातप्रशान्तये, उदितं तेनैव—अहमत्रार्थं समर्थः, परं प्रथमं तावदीनारशतं पूजाप्रकारोपचाराय मत्करे कुर्वीध्वं, प्रयोजन-
सिद्धौ वस्त्रादिसन्मानः समुदायोचितः कोऽपि कार्यः, जनो मण्डलमण्डलैर्मन्त्रयामास । द्यूतकारमान्त्रिकोऽयं व्यसनविषज्ञानस्मा-

नालोक्य बुभुक्षुर्विभक्षयिषति पूजाव्याजेन परं किं क्रियते व्यसनार्तचेतोभिः । “नैमित्तिकानां भिषजां द्विजानां, ज्योतिर्विदां मन्त्र-
कृतां च पुण्यैः । लक्ष्मीवतां वेश्मसु देहपीडाभूतग्रहादिव्यसनं समेति ॥ ३३९ ॥” इत्यर्पितं दीनारशतं तस्य हस्ते । रात्रौ भट्टा-
रिकामन्दिरान्तः प्रविश्य प्रदत्तद्वारकपाटसंपुटः प्राह स्म । किमिति कृत्ये प्रकृत्या न भवसि ? । कृतपूतने ! मण्डितं विज्ञानं किञ्चिन्न
करोषि मदुक्तं युक्तम् । तदस्तु वक्रवेधस्य वक्रा कीलिकेति यावज्जिह्वायां विष्टयै संरभते तावन्न किञ्चिदेतस्य पापीयसोऽकर्त्त-
व्यमस्तीति, जाता यथावस्थितमूर्त्तिरेषा । जातमुपप्लवप्रशमात् पत्तने सौख्यम् । अन्यदा शूतहारितमस्तकपणः प्राप्तोऽसौ भट्टारि-
कायाः पुरः प्रोवाच ।

देवि ! देहि पणितहारितमस्तकस्य मे तन्मोचनमूल्यं दीनारपञ्चशतीम् । भट्टा०—किं त्वया त्वत्पित्रा वा मत्पार्श्वे निक्षिप्तमासीत् ।
शूत०—मातर्न निक्षेपकः कोऽपि, किन्तु मस्तकच्छेदान्ते व्यसने स्मृता त्रायस्व माम् । भट्टा०—किं न त्रायिष्ये त्वद्भक्तेस्ता-
दृशा यत्क्रियते तदत्यल्पम् । दुरात्मन्निदानीमेवं नाम दीनता दर्शयसि तदानीं तदकार्षी ॥ ३४० ॥ न चैतच्चिन्तितमेतया नैव
मृत्युदशादीनां याचमानं विमानयेत् । स (न) खल्वाकुलितैः प्राणैः परप्राणान् क्षणात् क्षिपेत् ।

शूत०—यदि न भक्त्या प्रसीदसि तदा यथा प्रसीदसि तथा करोमीति तद्भङ्गकारिपाषाणाय बहिर्निस्ससार । भट्टारिका क्षिप्र-
मेव द्वारं पिदधे । शूतकारो महतीं शिलामुत्पाद्य प्राप्तः पिहितकपाटं द्वारं प्रेक्ष्य, विलक्ष्य शिलया कपाटे आस्फोटयामास । तथापि
तयोरनुद्घटितयोर्मन्दिरप्रदीपनाय प्रावृत्तत् । सर्वं सम्भाव्यते स्वर्भाणुस्वभावेऽस्मिन्निति भीतया तया सत्वरं द्वारमुद्घाट्य प्लूतम्—
रे रे नष्टदुष्टचेष्ट ! मा मन्मन्दिरं दिदीपः । निष्कृपतया कृताऽहं त्वया किंकरीव किं करोमीदानीं, याहि पुस्तिकामेतामादाय दीनारप-
ञ्चशत्या ददीथाः (याः) । शूत०—यदि नैतावन्मूल्यं लप्स्ये तदा ते(न)दरास्ते च मेढकाः, क्व यास्यसि, मयाऽऽरब्धेत्युक्त्वा पुस्तिकां च गृहीत्वा
प्राप्तोऽयं विपणिपट्टकौ । पुस्तिकां च प्रदर्श्य मूल्यमतुल्यं जल्पन्नुपहस्यमानः प्राप्तः पुरन्दरपुत्रस्य सिद्धदत्तस्य हृष्टे । तेनापि पुस्तिकां

प्रेक्ष्य मूल्यमुक्तस्तदेवावादीन् । सिद्धदत्तेन चिन्तयांचक्रे-किमिदं मर्कटस्य जयकुञ्जरमूल्यम् । तद्भवितव्यं हेतुना केनापि । तदन्त-
स्तावदालोकयामीति विसृत्य वीक्षते प्रथमं पत्रम्—“ प्राप्तव्यमर्थं लभते मनुष्यः ” इति । अये ! उपजातेरेक एवायं पादः ।
कटरे मम हृदयसंवादः । इयमेव परमार्थव्यवस्था । इति दीनारपञ्चशतीं प्रदायाऽऽदायि पुस्तिका । यावत्तमेव पादं परामृशन् कथ-
मर्थं श्लोकः शेषपादत्रयीप्रवित्रः स्यादिति ध्यायंश्चिन्तारत्नप्राप्ते चात्मानं कृतार्थं मन्यमान आस्ते तावत्प्रातिवेशिकवणिक्पुत्रैस्तालोत्ता-
लवाचालैरहो सदायप्रायापूर्वक्रयाणक्रयेण वर्द्धिता गृह्वात्तैत्युपहसद्भिः प्रकाशितोऽयमर्थः पुरन्दरस्य, सकोपोऽयमुपागतस्तत्र दिनाय
व्ययविलोकनाय । पुस्तिकाक्रमे दीनारपञ्चशतीव्ययं विलोक्य प्रोक्तं पित्रा कुत्रार्थं व्ययोऽयमियान् । के वयं विद्वांसः पुस्तकसंग्रहा-
ग्रहग्रहिलो यदि परं भवानेव विद्वान् । विक्रीयमाणयाऽप्यनया न कोऽपि पानीयमपि पाययति । तद्वज त्यज मद्गृहमेतावता वि-
त्तेनोपात्तेनात्र प्रवेष्टव्यम् । तत एतावद्भिः सहस्रैरर्जितैर्मयाऽऽगन्तव्यमिति निश्चित्य निःसृतोऽयं प्रदोषे । स्थितः पत्तनान्तर्वर्तिनि देव-
कुले क्वापि क्षपाक्षेपणाय । तत्पादतात्पर्यं पर्यालोचयन्निश्चिन्तः सुखं सुष्वाप ।

इतश्च तस्यामेव पुर्यां राजामात्यपुरोधःपुत्रिकाणां रतिमञ्जरी-रत्नमञ्जरी-गुणमञ्जरीणां सहसंवाससंजातनिस्सीमसख्यानां विप्र-
योगभीरूणामेकदा संलपः समजनि । किल बालकालभावादेतावन्तं कालं सहपांसुकीडासुखमन्वभूम, संप्रति पुनरलंक्रियामहे वैरिणा
यौवनेन । न जानीमो विधिवाल्ययोत्पाद्य क्वापि प्रक्षेप्यामहे, ततो राजाङ्गजया जजरूपे-यद्येवं नाम युष्माकमन्योन्यं स्नेहानुबन्ध-
स्तदा यावद्यापि जनकैः क्वापि कस्यापि न द्वितीयमहे तावद् भवामः कस्याप्येकस्य स्वयमेव स्वयंवरा येन यावदायुरवियुक्ता वर्त्ता-
महे । प्रतिपन्नमेतदशेषाभिः । ततो राजाङ्गजया दूरदेशायातो महाकुलीनः कोऽपि पृथ्वीपतिपुत्रः पितृसेवको वीरसेननामा समा-
कार्यं प्रच्छन्नं प्रोक्तः प्रस्तुतार्थं । तेनापि तत्तरुणिमोद्भेदभिदुरहृदयेन प्रतिपन्नमेतत् । पुरीपरिसरसुरागारमण्डपमध्ये तरलतरतुरङ्ग-
साधनसग्रीवा त्वया वृतीयदिने निशीथिण्यां स्थातव्यं येन परिणीय पलायामहे इति कृतसङ्केतस्य तस्यागतं तद्दिनं । तत्र च त-
त्कालप्राप्तेन तत्तातवैरिचारेणाऽऽरब्धोऽयं योद्धूम् । स्वल्पबलोऽनल्पबलेन परिभूतो गतः स्वदेशम् । राजाङ्गजाऽपि जातायां याममा-

त्रायां त्रियामायां परिणयोपकरणवस्तुविहस्तहस्तदासीसहिता प्राप्ता संकेतमण्डपान्तः, ददृशे सुखप्रसुप्तस्तत्र सिद्धदन्तः । पूर्वपरिचयोप-
जाता संधया चोक्तमेतया । अहो ईदृशप्रयोजनारम्भसंरम्भेऽपि निश्चिन्तैः प्रसुप्यते, ततः प्र(बोध्य)चोद्य स ग्राहितः स्वपाणिं
पाणिना । निर्वर्त्तितगन्धर्वविवाहया कृतः कङ्कणबन्धः । स त्वं गृहीतसंकेतः किमप्यनुल्लपन् किमिदमिन्द्रजालं जायत इति विस्मयमा-
नमानसः “प्राप्तव्यमर्थं लभते मनुष्यः” इति परामृशन्नुक्तस्तया कृता कृतार्थाहमन्ये अपि मद्ब्रह्मस्ये विदधीथाः । कुत्र पुनः
पलायनवाहनानि सन्निहितानि विहितानि । तेनोक्तम्—किमेवमाकुलाऽसि निद्रालवो वयं शयिष्यामहे तावदिति स्थितः सुप्ताऽपदे-
शेन, तथा तु तं तथा निराधि-निराकुलमालोक्य, मा नाम न भवेद्वीरसेनोऽयमिति पूर्वानीतज्योतिः सरावसंपुटमुद्घाट्य यावद्व्य-
लोकि तावज्ज्ञातमज्ञातः कोऽप्येष धूर्तः प्राप्तः स्यात् । अस्तु यः कश्चित् सुकुमाराकारेणानेन कन्दर्परूपदम्पापहारी पुण्योपनीतः
परिणीत एव किंचिदनुचितं ततो वीक्षिता मस्तकान्तन्यस्ता पुस्तिका । गृहीत्वा विवृत्यादितो वाचयति । “प्राप्तव्यमर्थं लभते
मनुष्यः” इति । पादमात्रमप्येतत्कर्पूरपूरपरिमलवद् व्यापकं लोकानाम् । अहो समयाक्षराणीव एतदक्षराणि परमार्थप्रथाप्रथीयांसि ।
कथमन्यथेत्यमर्थोऽयमभूत् । आगमिष्यन्त्योरपि सख्योः प्रत्ययाय करसलघोलितकज्जलेन “किं कारणं दैवमलङ्घनीयमिति” द्विति-
यपादं लिखित्वा द्वितीययामान्ते जगाम रतिमञ्जरी स्वगृहान् । तृतीयप्रहरे प्राप्ता रत्नमञ्जरी । सापि कङ्कणबन्धालिपिसंवादौ रतिम-
ञ्जर्याः पर्यालोच्य तेनात्मानं पर्यणाययत् । पादद्वयान्ते तथैव—“तस्मान्न शोको न च विस्मयो मे” इति तृतीयपादमालिख्य स्व-
स्थानमासीसदत् । एवं गुणमञ्जर्याऽपि तुरीययामे समागत्याऽऽत्मानं तेन परिणायय—“यदस्मदीयं न हि तत्परेषाम्” इति तुरीय-
पादं तत्पुरो निवेद्य स्वगृहमगात् । ततो मा वयमीदृगपराधाऽऽधानधामानि भूमेति न्यवेदितं सुताचेष्टितं चेटिकाभिस्तन्मातृणां,
ताभिरपि स्वस्वभर्तृणाम् । ततोऽभाणि भूभुजा-देवि ! दुहिता दुष्प्रापलू(चू)ला शीलिता येन शून्याऽमर्त्यसद्गुप्तः कोऽपि कार्प-
टिकः पादचारी परिणीतः स्यात्, किं क्रियते । देवी—देव ! नापरः प्रकारः कोऽपि सम्प्रति “सकृत्कन्याः प्रदीयन्ते ।” एतदेव तथा
प्राप्तं—“प्राप्तव्यमर्थं लभते मनुष्यः” । किंच त्वत्पुत्रिकया स्वीकृतः कार्पटिकोऽपि पृथ्वीपतिरेव । यतः—“क्षाराम्भोधिभुवः कलङ्कि-

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १५२ ॥

ततनोरिन्दोर्जडज्योतिषो, मुक्त्वा शम्भुशिरोनिवासमपरा का भूमिका के गुणाः । अभ्रात्किं नु पतन्ति कोऽपि गुणिनो राजप्रसा-
दोचिता, यत्र स्वामिदृशो ब(च)लन्ति धवलास्तत्रैव सर्वे गुणाः ॥ ३४१ ॥ ” तद्यावन्नाद्यापि क्वापि प्रयाति तावत्प्रधानपुरुषान्
प्रेष्य प्रवेश्यतां स्तम्बेरमारूढः पत्तनान्तः । ततः पार्थिवेन प्रेषितैः प्रधानपुरुषैरवार्यतूर्याडम्बरेण प्रबोधितः सिद्धदत्तः कङ्कण-
त्रयालङ्कृतेन दक्षिणपाणिना पुस्तिकामादय वाचयति—प्राप्तव्यमित्यादि । अये ! जातोऽयं श्लोकश्चतुपादः । अहमप्यष्टपादोऽभूवम् । इय-
न्मात्रेऽपि प्रयाणे निर्व्यवसायस्याप्यनुकुलविधेर्मे जातश्चतुर्गुणो लाभः । यद्वा—“ व्यवसायं दधात्यन्वः, फलमन्येन भुज्यते । पर्याप्तं
व्यवसायेन, प्रमाणं विधिरेव नः ॥ ३४२ ” ततो राजकुञ्जरमारोप्य प्रापितः प्रधानैः पृथ्वीपतिप्रासादमेषः । कृतपादप्रणामो मम
प्रसादपात्रस्य पुरन्द्रेष्टिष्टेष्टिनः पुत्रोऽयमिति प्रत्यभिज्ञातः पृथ्वीभुजा । अमात्यपुरोहितावपि विदितवृत्तान्तौ प्राप्तौ स्वस्वपुत्रिकावृ-
त्तान्तं राज्ञे व्यजिज्ञपताम् । सर्वेऽपि पुरन्दरपुत्रजामातृप्राप्त्या पुत्रिकाचापलचेष्टितेन तुष्टाः परिणयोत्सवाय प्रोत्सहन्ते स्म । पृथ्वी-
पतिना रतिमञ्जरी-रत्नमञ्जरी-गुणमञ्जरीणां तिसृणामपि प्रारेभे पाणिपीडनं प्रतिपादितवांश्चष सहर्षम् ।—“ तत्तिष्ठो विहिराया,
जाणेइ दूरेण जो जहिं वसइ । जं जस्स होइ जोगं, तं तस्स बिइज्जयं देइ ॥ ३४३ ॥ ” प्रदत्ता पार्थिवेन जामात्रे ब्रामपञ्च-
शती, जातो महान् सामन्तः । पुरन्दरपादपर्युपास्तिपरायणः पालयामास समृद्धिः । “ पुण्यप्रकर्षनिकर्षः खलु सिद्धदत्तः, सुप्तोऽप्य-
सुप्तमहिमप्रथिमानमापत् । त्रस्तैकहायनकुरङ्गविलोलेनेत्रे, तद्वत् भविष्यति ममापि मतार्थसिद्धिः ॥ ३४४ ॥ तथो पउमसेणाए, जंपियं पिय !
किज्जए । पव्वज्जाउज्जमो किंतु, ऊसुगत्तं न जुज्जए ॥ ४५ ॥ थिराण होइ जं लच्छी, जहा सुंदरसेट्ठिणो । ऊसुगाण पुणो जाइ,
हुंतीवि जह विट्ठुणो ॥ ४६ ॥ गामे गुणत्थले आसि, सिट्ठी नामेण सुंदरो । सुंदरी दइया तीए, जाओ पुत्तो पुरंदरो ॥ ४७ ॥
समाणकुलसीलाण, गेहे सो परिणाविओ । गामवासंमि सव्वाणि, सुहेणच्छंति ताणि य ॥ ४८ ॥ दुद्धं दहि घयं (निद्धं) नव्वं, सव्वं
घन्नं घरोदरे । (पाणिं) घासिंघणाइ निम्मोल्लं, गामवासो अहो सुहो ॥ ४९ ॥ भत्ता जुत्ताणुरत्ता य, एगा सिलप्पिया पिया ।
पुत्तो वुत्तकरो जंमि, सगो गामो वि सो धुवं ॥ ५० ॥ उक्तं चान्यत्र—“एक बलही अवरू अणुकूली एहज सग्गह मत्थइ तू(मू)ली ।

सिद्धदत्तस्य
राजकन्यादि-
प्राप्तिः ।

॥ १५२ ॥

वल्लह माणुसु विणइ पयट्टइ सक्करसत्थरि चेवरु लोट्टइ ॥ ५१ ॥” कयाइ तस्स गेहस्स, अंगणगखडक्किया । वासासु पडिया जायं
फोक्कवारमहो(ओ)गिहं ॥ ५२ ॥ सुंदरीए तओ सेट्ठी, वुत्तो किं न खडक्किया । काराविज्जइ अज्जेव, नाहं सक्केमि रक्खिउं ॥ ५३ ॥
वित्तिं न देसि कस्सावि बारपाहरियस्स वि । पसारिय (मु)सुहं दारं, वंचिओ जो न चोरए ॥ ५४ ॥ तेणुत्तं अत्थि वग्घि व्व,
दुवारे कुक्कुरी कया । भसंती वारए सव्वमपुव्वं पविसंतयं ॥ ५५ ॥ कालेण कित्तिण्णावि, सावि केणावि मारिया । उग्घाडं
सव्वहा सुन्नं, दुवारमभविंसु तो ॥ ५६ ॥ सुंदरीए तओ वुत्तं, कावि किज्जउ कुक्कुरी । दुवारे सुन्नए कोवि, जाही मुसियमंदिरं
॥ ५७ ॥ सेट्ठिणा भणियं लच्छी, थिराणं होइ सुंदरि ! । होइ वा जाइ वा एवं, आह सा को णु जाणए ॥ ५८ ॥ अन्नया पुत्त-
पत्तीवि, मया तो तीए भासियं । जुवाणं परिणावेसि, किं न पुत्तं पुणो वि तं ॥ ५९ ॥ एक्काऽहं केत्तियं काउं, कम्मं सक्केमि
ते गिहे । पुत्तो वि तरुणो दव्वं, बाहिं फेडिस्सए फुडं ॥ ६० ॥ सुंदरेण पुणो तीए, दिन्नं तं चेव उत्तरं । तीए वुत्तं नवो
कोइ, लग्गो तुज्झ असग्गहो ॥ ६१ ॥ लच्छी गच्छिस्सए वस्समेवमेग्गहस्स ते । मज्झं बुज्झेसु कज्जस्स, कस्सावि कुरु जंपियं
॥ ६२ ॥ गामस्स तस्स मग्गेणमेगया भामहो गओ । जंतस्स तस्स रत्तोए, तट्ठा वेगसरी वरा ॥ ६३ ॥ सेट्ठिगेहंगणे पत्ता,
वीसं दीणारवासणे । पाडित्तु पुट्ठिदेसाओ, सत्थमज्जे पुणो गया ॥ ६४ ॥ दट्ठुं सेट्ठी तमंधारे, हक्कारेऊण सुंदरिं । तुट्ठो भीओ
य कट्ठेइ, निक्खिवेइ धरोदरे ॥ ६५ ॥ दीणाण कित्तियाणंते, नाउं जीरवियं धणं । एगंते मंतए तो सो, तोसोऽऽवेसेण सुंदरि !
॥ ६६ ॥ लच्छी थिराण जा आसि, वुत्ता तुज्झ पुरो मए । सा एसा आगया कजे, तम्हा कुरु थिरत्तणं ॥ ६७ ॥ खडक्कियाए
दिन्नाए, विसे वेगसिरी कहं । भसमाणी सुणी लच्छि, तं वासेज्ज सयंवरं ॥ ६८ ॥ पेईहराण गंतूण, कहेज्ज बहुया धुवं ।
सव्वं निविग्घमो जायं, कज्जथेजे कए मए ॥ ६९ ॥ तुंगा खडक्किया एत्थ, दारे दोवारिओ वरो । कायव्वो पुत्तवीवाहो, दव्वेण
बहुणाऽहुणा ॥ ७० ॥ सुंदरो णूसुगो एवं, संजाओ कज्जसाहगो । ता पाणनाह ! तं देसु, थिरत्ते चित्तमुत्तमं ॥ ७१ ॥ सिद्ध
कज्जं विणासित्ता, उत्तालो अणुत्तप्पई । जहा विट्ठू सुणेयं पि, पाणनाहकहाणयं ॥ ७२ ॥ कोडुंबिण केणावि, विट्ठुणाऽऽरा-

हिओ सुरो । दव्वत्थिणा पसन्नो सो, विट्ठुमेवं पयंपए ॥ ७३ ॥ होउं हेममओ मोरो, नच्चिरो पइवासरं । दाहामि पिच्छमेगंते,
तेण तं होसि ईसरो ॥ ७४ ॥ तहत्ति तेण संलत्तो, लब्भंतो हेमपिच्छए । रिद्धिसमुद्धरो जाओ, सव्वहा विलसेइ सो ॥ ७५ ॥
अन्नया चितियं तेण, को गंतूण दिणे दिणे । पिच्छं मग्गेइ सव्वंगं, मोरं तं चेव गिण्हिमो ॥ ७६ ॥ दिणे अन्नमि नच्चंतं,
पिक्खिउं तं स धाविओ । घेत्तुं पाणिहिं होऊण, वायसो स पळाईओ ॥ ७७ ॥ तत्तो दिणाउ नो देइ, दंसणंपि स वित्तरो ।
तो जाओ विट्ठुकोडुंबी, दरिदो दीणदुम्मणो ॥ ७८ ॥ उच्यते च—“ अत्तरः कुरु कार्याणि, त्वरा कार्यविनाशिनी । त्वरमाणेन
मूर्खेण, मयूरो वायसीकृतः ॥ ७९ ॥ ” एवं च—^१पियसलिलालिभोगेहिं ताव, नणु अम्हि जाइ तारुणु जाव । अणुमग-
लगा अम्हेवि दिक्ख, जरजुन्न करेसहुं सव्वसिक्ख ॥ ३८० ॥

अथ जम्बूस्वाम्यवादीत्—भवदुदितमखिलमेतद्व्यतिःश्रूयत, तथापि न स्थैर्यमार्यैः कार्यम् ^२धर्म्यकर्मणि, पापे तु युक्तमिदम् ।
खरतरसमीरलहरीलोलत्पल्लवलवाग्रतरलेऽस्मिन् । जनजीविते विभास्यति, निशां नवा वेत्ति को भुवने ॥ ८१ ॥ किंच—“ सम्पच्च-
म्पकपुष्परागति रतिर्मत्ताङ्गनापाङ्गति, स्वाम्यं पद्मदलाग्रवारिकणति प्रेमातडिदण्डति । लावण्यं करिकर्णतालति वपुः कल्पान्तवात-
भ्रमदीपच्छायति यौवनं गिरिणदी वेगत्यहो देहिनाम् ॥ ८२ ॥ ” स्थिरतायां हि कृतायामविहितसद्धर्मकर्मणोऽपि भवेत् । यदि
पञ्चता तदा स्यात् कुगतिः सुकृते ! त्वरध्वं तत् ॥ ८३ ॥ चरणं चिकीर्षितं चेद्भू(द्रु)तं, तदाऽऽचर्यतां चतुरमतिभिः । कालविल-
म्बेन तु विजयसुजयवद्विघ्न एव स्यात् ॥ ८४ ॥ विजयसुजयदृष्टन्तः—

लीलाललाटिकावद्वसुमत्यां वसुवतीति पूरासीत् । जयमित्रस्तत्राभूद् भूपतिरद्भुतगुणधामः ॥ ८५ ॥ अस्ति स्म सोमधर्मा,
तस्य श्रेष्ठो वणिग्जनश्रेष्ठः । प्रादुरभुवंस्तनयाश्चत्वारस्तस्य सद्विनयाः ॥ ८६ ॥ विजय-सुजयौ सुजातो, जयन्त इति

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १५५ ॥

नामधेयविल्याताः । सुकुलोत्पन्नाः कन्यास्ते चोपायंसत चतस्रः ॥ ८७ ॥ द्वित्रिचतुरादिपुत्रैस्ते फलिताः प्रौढपनसपादपवत् ।
गृहभारधुराधारणधौरेयत्वं दधुः सुधियः ॥ ८८ ॥ अथ सोमधर्मणा धर्मराजराज्ये धियासुना सर्वैः । आकार्य गोत्रिकादिस्वजनजनो
भोजयांचक्रे ॥ ८९ ॥ स जगौ—तस्य समक्षं चतुरश्वतुरसुनूद्भवांस्तान् स्वान् । मा वत्साः ! कार्षुः सर्वथा, मिथः कलहकालुष्यम्
॥ ९० ॥ कीर्तिलता कल्याम्भो, धर्माङ्कुरप्ररोहणेकमही । सौख्यसुखांशुशुधांशुः, संवित्तिर्यत्कुटुम्बस्य ॥ ९१ ॥ अथ कथमपि सं-
वित्तिस्तुत्यन्योन्यमङ्गना वचनात् । सुनयास्तथापि तनया, न विरोद्धव्यं न योद्धव्यम् ॥ ९२ ॥ यतः—“अपकीर्तिः सुरावासः,
सुखप्रवासः कुवासनाभ्यासः । पापस्यैकनिवासः, परस्परं यः कुले कलहः ॥ ९३ ॥” अपि बन्धूनां द्वेषं, विदधानानां कुकर्णजापेन ।
मा कर्णे कार्ष्टं वचः सदाऽबलानां खलानां च ॥ ९४ ॥ यदि तु कुतोऽपि भवन्तो, विभेजिवांसो भवेयुरपरोधात् । क्रमशः कोण-
चतुष्कात्, तदा निधानानि गृहीयुः ॥ ९५ ॥ कतिपयदिवसैर्जाते, ताते प्रेतेशवेशमवास्तव्ये । प्राग्बत्प्रीत्या वर्त्तियत ते प्रभूतानि
वर्षाणि ॥ ९६ ॥ सुमहति कुटुम्बभारे, जाते यावन्न शक्नुवन्त्येव । वर्त्तितुमेकत्र ततो, विभक्तभावं विनिश्चिष्युः ॥ ९७ ॥ द्रव्यं
दृश्यं विज्ञातमस्ति, यावद्विभाजयन्ति निधीन् । तावद्गवाश्वकेशाः प्रादुरभूवन्विजयकलशे ॥ ९८ ॥ क्षेत्रस्य मृदन्यस्मिन्, तदुत्तर-
स्मिन्पुराणवहिकास्ताः । मणिरत्नहेमदीनारसंचयस्त्वन्तिमनिधाने ॥ ९९ ॥ कलशं स्वकीयमालोक्य, मांसलामोदकंदलितहृदयः । नरि-
नर्त्ति स्म जयन्तः, शेषास्तु तपस्विनः शुशुभुः ॥ १०० ॥ हहहा तातेनोच्चैः किमवश्चिष्महि तदा हि नाविद्वा । प्रक्षिप्य कूपकुहरे,
त्रीनत्रोत्थत वरत्रा द्राक् ॥ १ ॥ सर्वकनिष्ठः प्रागपि, पितुः प्रविष्टो मनस्यभूद्भूयः । कोऽपि विकारः केनापि, किन्तु नालक्ष्य-
तास्माकम् ॥ २ ॥ तदिदानीं किं कुर्मः, पूत्कुर्मः कस्य तातदैवहताः । यदि वा सर्वेषां सर्वमेव कुर्मश्चतुर्भागम् ॥ ३ ॥ वदति
स्म जयन्तस्तानेतन्न कदापि लभ्यते कर्तुम् । स्वमुखविभक्ते तातेन, विभवजाते पुनः किमिदम् ॥ ४ ॥ कनकादितुल्यमासीद्भव-
दप्राप्त्या मृदादितामगमत् । तत्कुप्यत पापेभ्यः, स्वेभ्यस्ताताय मैव पुनः ॥ ५ ॥ अथ बहलकलहकोलाहलाः स्वकं स्वजनवर्गमुल्लङ्घ्य ।
अहमहमिकया जयमित्रपार्थिवं द्रागुपास्थिषत ॥ ६ ॥ सम्प्रतिपत्तिस्तेषां, तेनापि न पार्यते स्म कारयितुम् । अपरापरपुरपरिषत्पर्य-

विजयसुजय-
दृष्टान्तः ।

॥ १५५ ॥

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १५६ ॥

टनैश्चिक्लिशुस्ते तत् ॥ ७ ॥ संवत्सरावसाने, जयमित्रनृपान्तिकं पुनः प्रापुः । पटहप्रदानपूर्व, तेनाप्युद्धोषणाऽकारि ॥ ८ ॥ दास्यति विवादमेतं, यो दास्यति चित्तकलुषता चैषाम् । दास्यति तस्य नरेन्द्रो, ^१मन्त्रित्वं दास्यते तं च ॥ ९ ॥ कस्यापि वाणिजस्यांऽगजेन पटहः समुच्छ्रुपे सपदि । नृपतिसमीपं नीतेन, तान् प्रति^२श्रीनृपादेशात् ॥ ४१० ॥ भणितममुना न नामास्ति, कापि वः सर्वथा विवादाप्तिः । तातेन विवादः छिन्न एव यत्केशमुन्मुख्यैः ॥ ११ ॥ जन्मनि जातकशुद्धिः, सर्वेषां वो व्यधायि जनकेन । गणकेना-
कथि यद्यस्य, कर्म निस्समसमुद्भवै स्यात् ॥ १२ ॥ वृष-करभ-सुरभि-सेरिभ-रासभ-तुरगादिविक्रया^३करणे । विजयस्य करिष्येते, निरवधि^४वृद्धिं न सन्देहः ॥ १३ ॥ सुजयस्य फलस्फात्यै, केदाराद्यं सदैव कृषिकर्म । धनतः कलान्तरादेराप्स्यति लक्ष्मीमिह सुजातः ॥ १४ ॥ मरकतदीनाराद्यैरनवद्यं व्यवहरन् विपणिवीथ्याम् । जगति जयन्तस्तु वणिग्ग्रामैकग्रामणीर्भविता ॥ १५ ॥ अत एव व्यव-
हारे पित्रा, परिभाव्य तत्र तत्रैव । प्रागेव च नियुक्ताः, स्व स्वं वः शङ्के समं चैतत् ॥ १६ ॥ आनाय्य ततो राजा, जयन्तक-
लशस्य कारिता संख्या । तिर्यग्वान्यकलान्तर-धनेष्वपि प्रायशः साऽभूत् ॥ १७ ॥ क्षितिपेन ततः कथयांचक्रे भो युक्तियुक्तमस्ती-
दम् । मन्यन्तां न ^५स्वेस्मिंश्च, बान्धवाः क्वापि लभ्यन्ते ॥ १८ ॥ यत उक्तम्—“लहइ लीह सव्वो वि सहोयर परियरिउ, धरि-
बाहिरि वसणूसवि संगारि अवयरिउ । सेसु विडा विडु^६सत्थु अत्थखायणमणउ, विहडइ वसणि कुभित्तु ^७जेव निग्घिणमणउ ॥ १९ ॥ सो जि दिवसु सुपसत्थु पसत्था सा रयणि, जहिं नियनयणिहिं दिसहि भाउय अरु भयणि । जहिं धरि पुत्त-पउत्त
बंधु नवि संचरहिं, तहिं निरु पडणभयाउल्लथंभवि धरहरहिं ॥ २० ॥” वत्सरमेकं तावन्न्यायमिमं धीधनास्तत्कुरुध्वम् । यदि भवति
वितथमेतन्मम दातव्यस्तदा दोषः ॥ २१ ॥ नृपवचसा संवित्तिं, विधाय ते गेहमागताः सर्वे । तदभिहितव्यवहारैरवाप्नुवन्नुद्धरा
वृद्धिम् ॥ २२ ॥ धनमनिधनमर्जयतामन्योन्यगृहेषु जग्धिमाचरताम् । दिवसाः प्रयान्ति तेषां, परस्परप्रीतियुक्तानाम् ॥ २३ ॥

१ मित्रित्वं । २ ‘श्री’ नास्ति B प्रतौ । ३ कयणे B. कयेण D. C । ४ मृ । ५ स्वेस्मिंश्च B. D । ६ अत्थु । ७ जेसुव B ।

विजयसुजय-
दृष्टान्तः ।

॥ १५६ ॥

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १५७ ॥

अथ वसुमतीनगर्यामाचार्योऽनार्यकार्यवर्जयिता । विजहार श्रीवसुदत्तनामधेयो सतां ध्येयः ॥ २४ ॥ परिसरवसुन्धरायां तेषां सद्ध-
र्मदेशनासुधया । निर्वापयतां भवतापतप्रचित्ताननेकजनान् ॥ २५ ॥ शुभचर्याः सोदर्याश्चत्वारस्तेऽप्युपेत्य सत्यगिरः । प्रणिपत्य धर्म-
मर्माणि, कर्मनाशाय शृण्वन्ति ॥ २६ ॥ वचनसुधाधाराम्भः, पायं पायं श्रवाञ्जलिपुटेन । चत्वारोऽपि बभूवुर्भावितमनसो विशे-
षेण ॥ २७ ॥ प्रणिपत्य गृहानीयुर्विजयोऽजल्पद्वतं प्रहीष्यामि । वदति स्म जयन्तोऽहमपि बान्धव ! प्रव्रजिष्यामि ॥ २८ ॥ किं
त्वद्यापि न पुत्रः, पर्याप्तो वेश्मभारमुद्रोदुम् । कतिपयमासानन्तरमुभावपि प्रव्रजिष्यावः ॥ २९ ॥ क्वचिदवसरे व्यलोक्यदागच्छन्ती
पितुर्गृहात्सायम् । स्मरमिव भुजङ्गमेकं, युवतिर्जाया जयन्तस्य ॥ ३० ॥ संजिगमिषा प्रकर्षात्तस्य तया मनसिज्ज्वरार्दितया । अति-
तनुपीडाव्याजोऽज्ञाप्यत भर्त्रे जयन्ताय ॥ ३१ ॥ आगच्छत्सु चिकित्सावित्सु चिकित्सासु कार्यमाणासु । न खलु मनागपि तस्याः,
सा व्याजरुजा शममयासीत् ॥ ३२ ॥ व्याजप्राणाचार्यः स भुजङ्गः प्रापितो जयन्तेन । निजजायायाः पार्श्वे, चिकित्सितुं तनु-
रुजामुग्रम् ॥ ३३ ॥ उपपतिरिति विज्ञातः, कालात्क्रियतोऽपि तेन स स्वदृशा । परजनमुखेन तत्रागच्छंश्च निवारयांचक्रे ॥ ३४ ॥
यावत्तथापि न त्यजति, तां ततो मारणार्थमादिष्टाः । निजपत्न्यच्छलंते, मृगयन्ते तस्य तात्पर्यात् ॥ ३५ ॥ बहुलनिशीथे तैः, कापि
तस्य सदनाद्विनिस्सरन्निहतः । अहह भुजङ्गभ्रान्त्या, बन्धुर्विजयो जयन्तस्य ॥ ३६ ॥ असममसमंजसं जातमेतदाकर्ण्यकर्णकाकोलम् ।
बन्धुवियोगव्यथयाऽतिदुस्थितोऽजायत जयन्तः ॥ ३७ ॥ पूर्वविरक्तस्तस्मादतिवैराग्यादिदीक्षिषुः सुजयः । विजयो यथा द्विमासीं तेनैव
विलम्बयामास ॥ ३८ ॥ कतिपयदिनावसाने, विविक्षवः केचनापि लुण्टाकाः । अर्दिषित सुजातेन, स्वपिति न भीतस्ततो राज्ञौ
॥ ३९ ॥ सुजयोऽपि तत्र राज्ञावेति स्वापाय नित्यमप्यभयः । लुण्टाकलोकरक्षानिबद्धकक्षः प्रदोषेऽपि ॥ ४० ॥ व्यग्रतयाऽथ कदा-
चिन्निशीथसमये स आपतन् दृष्टो । सदनोपरि संचारेण, सत्वरं स्वानुजभ्राता ॥ ४१ ॥ उपसृत्य मण्डलमप्रहारतः पञ्चतां
ततो गमितः । प्रविशन्बौरभ्रान्त्या, ज्ञात्वा च शुशोच सुचिरमसौ ॥ ४२ ॥ व्यतिकरमेवं ज्ञात्वाऽनुतापपावनिकामतप्ततनुः ।
सुबहुसुजातोऽशौचीद्विदितोदन्तो जयन्तोऽपि ॥ ४३ ॥ भयचकितकुरङ्गीलोचने पद्मसेने !, विदितमिदमशेषं मत्कथाया रहस्यम् ।

विजयसुजय-
योर्निष्फला-
दीक्षाभि-
लाषा ।

॥ १५७ ॥

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १५८ ॥

अजनि यदपमृत्योर्निष्फला स्थैर्यभाजोर्विजयसुजयबन्धोर्जनदीक्षाऽभिकाङ्क्षा ॥ ४४ ॥

अहं भणइ कणयसेणा, तुमं समो होसिं सामि ! थेरीए । इय विसयगामलाभे वि, जो न संतोसमुच्चहसि ॥ ४५ ॥ एग-
म्मि सन्निवेशे, वसंति दो सेज्झियाउ थेरीउ । ताणेगा आराहेइ, खित्तरक्खाकरं जक्खं ॥ ४६ ॥ अणुदिणं मंदिरं संमज्झिऊण
लिपेइ सत्थिए देइ । भत्तीए धुवमुग्गाहिऊण पूएइ जहसत्ति ॥ ४७ ॥ भणइ सुरो स पसन्नो, वरसु वरं साऽऽह देसु दीणारं । पइ-
दिवसमेत्तिणं, पुज्जंति मणोरहा मज्झ ॥ ४८ ॥ लद्धेण तेण सारखाण-पाणनेवच्छलच्छिसच्छाया । कुणइ अतिहीण पूयं सम्मा-
णइ सयणसहियाउ ॥ ४९ ॥ अहं मच्छरल्लारच्छुरियमाणसा पुच्छए परा थेरी । हे थेरि ! कहसु सच्चं, तुहं कत्तो एत्तिया रिद्धी
॥ ४५० ॥ भणियं ए(चे)ईए अहं, कहं न कहिस्सं नियाए भइणीए । संकरियाए पुच्चं, जहं कहियं जोगराएणं ॥ ५१ ॥ तओ
भणियं तीए कहेहि, ताव कहाणयं एयं । पच्छा पुच्छिय कहिज्जासु, तओ सा कहिउमारद्धा ॥ ५२ ॥

जोगरायनामाओ ठक्कुरो एगो कइवयपत्तिपरिवारिओ पत्तो पट्टणमेकं, परिसराऽऽरामवसुंधराए साहारतरुच्छायाए उवविट्ठो
विसमिडं । पुरमज्झाओ निग्गओ तत्थागओ एगो पुरिसो । उववेसिऊण तंबोलदाणपुच्चं पुट्ठो य ठक्कुरेण । किंनामधेयमेयं नयरं ? ।
पुरुषः—कलिमहाराएणमप्पणो पाणवल्लहस्स पसायदाणेण दिज्जमाणमणायारं नामेयं पट्टणं । योग०—कीदृशोऽत्राऽऽचारप्रचारः ? ।
पुरुषः—अणायारे केरिसो आयारो होइ । तहवि सुणेहि—

जूयारपारदारिय-विडगंठिच्छोडखत्तहडपाया । पाएण एया निवसइ, एत्थ पुरे तुंगधवल्लहरे ॥ ५३ ॥
योग०—अहो आचारचातुरीचतुरस्त्रप्रजारामणीयकं नगरं धवल्लगृहाणाम् । कः पुनरत्र कलिमहाराजस्य प्रसादपात्रं पार्थिवः ? ।
पुरुषः—अविचारो नाम ।
योग०—युज्यते अनाचारस्याविचाराधिपत्यम् । अयोमुद्रिकायां हि काचमणिरेव योग्यो भवति ॥ ५४ ॥ के पुनस्तस्य गुणाः ।

इर्ष्यालुस्थ-
विरयोः
कथा ।

॥ १५८ ॥

पुरुष०—नहु रक्खेइ देसु पुरु पट्टणु, कर करेइ नवनवा अभिक्खणु । मंडइ कूडपजाहं जउपरि, कोसु तहावि होइ रिक्त उपरि ॥५५॥
कुसलि खेमि संजाइ विहाणइ, अज्जु जाउ नायरजणु जाणइ । दिवसु जाइ वरिसेण समाणउ, सो करेइ इयराणि वराणउ ॥५६॥
योग०—साध्वी राजलीला । काकोऽपि पार्थिवो राजहंसपरिवारः श्लाघ्यते तत्कथय कः पुनरमात्यः ? ।
पुरु०—अन्नाओ अमच्चो । जस्स पुरे पत्ताणं, रावा हत्थाण होइ परिताणं । उप्पिट्ठणय पहारो, जारिसउ मालपडियाणं ॥ ५७ ॥
योग०—उचितमुचितेन योजयति विधिः । अविचारस्य खल्वन्याय एव संगच्छते । युक्तं चोद्यते—जूयारियस्य धूया, परिणीया गंठिछोडपुत्तेण । जुडियं वेवाहित्तं, मिलियं रयणस्स उ रयणं ॥ ५८ ॥ योग०—कः प्रतीहारः ? । पुरु०—पिसुणपयारो पडिहारो । पडिओ सुकालह पासि, एत्थु अत्थि मनभंतिकरि । जो पडिहारह पासि, धणकणलद्धउ जाइ जणु ॥५९॥ योग०—कः पुनर्नगरारक्षः ? ।
पुरुषः—सव्वल्लडि^१नामो । चोरचरडबंदियहं न ^२भुक्कइ, ^३भासिउ भागु लेइ नहु संकइ । रक्खवालु खयकालु सुरज्जह, सव्वल्लडि भुल्लइ न सकज्जह ॥ ४६० ॥ योग०—अहो माणिक्यानामेकावली । श्रेष्ठी कतमः ? ।
पुरुषः—लड्डुडित्ति सेट्ठी । विहिमाणिहिं ववहरइ निच्चुसेई तुलकरिसिहिं । धयमहुगुग्गुलगुलीगुलिहिं, इयरेहिं विमिस्सिहिं ॥६१॥
पंचवीस बोल्लेइ बोल्लि पावियइ न एकहिं । तहवि धम्मतुल्ल एत्थु नयरि मन्नियइ सुलोक्केहिं ॥ ६२ ॥ परं पुत्तेण ^४गुणगलेण, मूलनासेण लहुणावि । विभिन्नी^५भूणण संपइ, पच्छे पाडिउव्व सो जाओ ॥६३॥ जओ—उग्घाडइ फुक्काए तालय^६मच्छीणमजणं हरइ । खणइ कुहणीहिं खत्तं, गंठिं छोडेइ पाएहिं ॥ ६४ ॥ योग०—अहो एकैकमेकार्गलम् । अस्ति मुनिरत्र कश्चिद्विपश्चिन् ।
पुरुषः—अत्थि डलकावणसीसमित्तपरिवारो महातवस्सी सावगिली ।

^७छारभरुकुंडियंगो वियडजडाजूडमंडियसिरगगो । वगझाणं ज्ञायंतो, गसिउमणो सव्वपुरदव्वं ॥ ६५ ॥

योग०—यदि बकध्यानद्रव्यगाढर्थे तदा किमस्य भस्मजटाकू(जू)दाभ्याम् । का पुनर्वैश्या गणप्रामणीर्गणिका ? ।

पुरुषः—मयरदाढाए दुहिया बहुमाया ।

अखिहिं एगि निरिक्खइ एगहं देइ मणु, अन्नि इब्भ बोलावइ अन्नहं देइ खणु ।

सिरि सिकिरिउ लगाहिं केवि दुवारि तसु, रुलहिं अलत्तउ जेव मुक्क किवि लेवि रसु ॥ ६६ ॥

योग०—अहो एतस्य वैशिके प्रागल्भी । अमूदृशि सर्वसमवाये कीदृशी राज्यव्यवस्था । पुरुषः—कहं न कहिस्सं ।

एत्थु पट्टणि लोगु लुट्ठंतु चउहट्टइ इट्ठि पुण जेण तेण जं, तंजि ^१लिज्जइ घरि वीहइ बंदियह धीर कावि कासु वि ^२न किज्जइ ।

नियचक्कहं परचक्कहं तणउ न भउ फिट्ठेइ, आयउ देवह पइजणु ^३कहिहि केव छुट्ठेइ ॥ ६७ ॥ अबिय—जो जेण भिट्ठिओ सो तेण भिट्ठिओ, जो जेण दिट्ठिओ सो तेण मुट्ठिओ । जो जेण पाविओ सो तेण ^४चाविओ, जो जेण वासिओ सो तेण नासिओ ॥ ६८ ॥

किंच—कोइ विक्कयकज्जि जइ एइ, इह लेविणु किं पि किर तासु तिज्जु निवदाणि दिज्जइ, तं डाहिवुडं गहणि जं सुहाइ तं लेइ निच्छइ । सेट्ठि बलाहिउ मंतिभडु बंभणु सेसहं धाइ, खेमिकुसलि सो जइ कहवि वाह बिइज्जउ जाइ ॥ ४६९ ॥

योग०—अहो राज्यस्थितिसौख्यं तन्मध्ये प्रविश्य प्रेक्षामहे तावत् । इत्युत्थाय पुरुषं विसृज्य प्राप्तः श्रेष्ठिहट्ठे, लयुवुडि श्रेष्ठी दृष्ट्वा—कहं जगए व पिया जोगराओ इति उट्ठेऊण जोहारेइ । आलिंकिऊण य उववेसेइ उच्चासणे । कणभत्तएसु पत्तीणमबिज्जमाणेसु पत्तो डलकावण चेळउ उल्लवेइ । मज्झ एत्तो जंतयस्स तुम्ह पडलगाओ लगं जडाजूडे तणखंडमेगमासि । तं सावगिलिगुरुहिं गहेऊण पेसिओ हं अप्पणाय । जओ तिणकणोवि अकप्पणिज्जो णे अदिज्जो । करे करेह एयंति अप्पिऊण गओ सो नियट्ठाणे ।

योग०—(स्वगतं—) कथमवृणहिंसकः कोपि महातपस्वी स भविष्यति, भविष्यति च मच्चिन्तितोऽर्थप्रथासामर्थ्यमस्येत्युत्थाय गृहे गत्वा भुक्त्वा च जगाम तत्पार्श्वे । नासिकाग्रलग्नलोचनमक्षमालाव्याकुलाग्रपाणिं सावगिलिगुरुमभिवाद्यावादीत् । भगवन्नस्ति मे दीनारसहस्रमेतत् । क्वापि स्थाने कारयध्वम् । सोमेश्वरयात्राप्रत्यावृत्तः प्रत्यादास्ये । भणितमनेन—न वयं द्रव्यमग्रपाणिनापि स्पृशामस्तद्यध्ववश्यकार्योऽयमर्थस्तदा मठिकान्तः क्वापि कोणे स्वहस्तेन मुञ्चस्व स्वहस्तेन च गृह्णीथाः, इत्ययं तथा कृत्वा नत्वा च निष्क्रान्तः । तिचउरमासेहिं तिथ्यजत्तं काऊण दिसोदिसं गएसु सव्वेसु पत्तिमु, कलहपिंगेणेणेण छत्तधरेणाणुगमिज्जमाणो पत्तो सो रत्तीए अणायारपट्टणदुवारदेसे । घोडयं झाडजडाए बंधिऊण कलहपिंगं पहरए मोत्तण जामदुगं जग्गिऊण पसुत्तो । तइज्जजामंते जग्गिऊण बाहरिओ पाहरिको । जागर्षि रे कलहपिंग ! त्रिचतुरवेलायामजल्पीत् । जग्गेमि जग्गेमि किं तु चिन्तं चिन्तेमि—चोरेहिं चोरिए चोरिए ए(प)यम्मि पल्लणं तए वा मए वा पुट्टेण बहियव्वं । योग०—मूर्खशेखर ! मल्हणिकायां गतायां किं घण्टकेन कार्यम् ।

प्राहरिकः—तुरीयप्रहरेऽप्यसौ तथा वादितः प्रोक्तवान्—चित्तं चिन्तेमि—मह देहगामे प्राहज कोडुंबिओ उंचकंताए वल्लहो वसइ । तस्स जाया निद्रा नाम नंदणी । दु(डु)णुकएण परिणीया । तीए जाया ठिप्पा नाम वेट्टिया । तव्वरचित्ताए वाडलोम्हि ।

योग०—धिमूर्ख ! ठिप्पायाश्चंद्रको वरः सुलभ एव, किमत्र चिन्तया । एवं च जाए पभाए पत्ता ते दोवि हिंडियपुरिसेहिं उडालिओ बाहणतुरंगो सुं कमदाऊण किणिओ तए एसोत्ति । कयमत्थयपल्लणो कलहपिंगेण धारिज्जमाणछत्तो जोगराओ जाव पुरंतो पविसेइ, ताव बोस्लाविओ लइलइ तंडाहिवइणा मत्थए पल्लणं पल्लणोवरि छत्तंति, को एस विसरिसो संजोगो । ता देह मे ठाणं अहवा पल्लणंति । न तस्स तत्थ कोइ ठाणंति अप्पियं पल्लणं, जइ तं तुरंगं पावीहामो पल्लणंपि पाविस्सामोत्ति । तओ अज्जु रत्तीए तुरंगो पल्लणं च लुडियंति, रावाहत्यो पत्तो स सव्वलुडितलारपुरओ । विन्नत्तो वुत्तंतो तस्स सव्वो । जहा

अज्ज पुरदुवारे मज्झ केणइ गहिओ पाणहियाओ पाणहियाओ गल्लगट्टिया तल्लगट्टिया । चोरिओ चोरिओ । गसियं साइल्लाणं पल्लणंति । भणियमणेण-महात्मन् ! निगृह्य दुर्वृत्तांस्तान् प्रयोजनं साधयिष्याम्यवश्यमेतत् । किन्तु रिक्तहस्तानां रिक्तैव प्रयोजनसिद्धिः ।

योग०—अहो नगरारक्ष ! सत्यमस्येतदस्ति । किं पुनर्न साम्प्रतं किमपि मे पार्श्ववर्त्ति, सिद्धप्रयोजनः प्रयोजनौचित्येन पूजां करिष्ये ।
सर्वलूडिः—कथय तावत् कौतस्कुतीयं तेन बाद्भुत(वस्तु)भूतभक्तिवासो वेषविशेषलक्ष्मीः । योगराजेनैकान्ते क्वाप्यन्यवासांसि निवस्य समर्पितानि संवर्त्य तस्मै प्रोक्तं तेन-अपराह्णे सिद्धप्रयोजनं त्वं करिष्यामीति ।

योग०—आस्तदेतदस्यापहारस्यापि कलान्तरप्रदानं यदनेन मच्चित्रवस्त्रस्वीकरणं । भवतु किं क्रियते । आशापिशाचिकैवं वञ्चयति । अपराह्णेऽपि प्राप्ते परेशुरागन्तव्यम् । पुनः परेशुः पुनः परेशुरित्याचक्षणोऽयं गणरात्रमेवातिक्रामयति न पुनः किञ्चित्कर्तुंकामः, केवलं प्रियालापमधुरकेण मां मिमारयिषति । गच्छामि श्रीकरणमिति गत्वा अन्यायमित्यस्य पूरस्तादृशेषं यथावद्वयजिज्ञासुः । सचिव ऊचिवान्-कर्त्तास्मि ते महतीं साराम् । प्रातःकरणवेलायां सर्वमत्रैव समर्पयिष्यामीति स प्रत्याशान्तःकरणः करणोदराद्द्वार-प्राप्तः प्रोक्तोऽमात्यप्रधानपुरुषेण प्रातरमात्याय दातुं दीनारशतं सदैवानीय ममेकान्तेऽर्पणीयं येन प्रयोजनसिद्धिर्भवति ।

योग०—करिष्याम्यौचित्यं सचिवाय प्रयोजनसिद्धौ पदान्तरे मिलितौ पारिग्रहिकपुरुषौ । ताभ्यामपि तदेवादिश्यते ततस्तौ प्रतीहारकटुकादीनपि द्वात्रिंशत्षोडशादीनपि याचमानांस्तेनैवोत्तरेण प्रेरयन् प्राप्तो दारभूमिकाम् । वणिग्लोकपेटकं शृङ्खलायन्त्रितमालोक्य प्राहरिकमप्राक्षीदपराधमेषाम् । हस्तेन तेन निर्दिशता दिश्यते स्म । रायगोउलाओ अपुच्छिछयाऽऽणीय गोमयईधणेण एयस्स गोहे रद्धं खद्धं च । तिचउरपाडिवेसियाणेयाण गोहेसु वीसमिओ तस्स धूमो । एयस्स कुक्कुटीए रायकुंजरस्स सम्मुहं भुकरियं । एयस्स गिहदुवारे गच्छंतस्स राइणो अगाहा अंगवाहा जायत्ति रायाऽवराहिणो सव्वस्सावहारेण दंडेयव्वा एएत्ति ।

योग०—अहो अन्यायनिष्ठा । अहो अयुक्तिप्रतिष्ठा । कालरात्रिरुपस्थितेदानीं धनिनां धर्मिणां साधूनां वा, दीनारशतममात्यो

मार्गति । पारिमहिक्कादयोऽपि यथारुचितं याचन्ते । तुरङ्गस्तु मे पञ्चाशतमेव लभते, प्रहारपार्श्वार्धवलम्बको भारिकः । ततो यदि जीवन्नितो निःसरामि तदा लब्धमेव मया सर्वमिति ।

“ काले कलौ राजनि चार्थलुब्धे, धनानि किं रक्षत जिवितानि । स एव लाभो ननु शौनिकेन, मुच्येत मेषो गतकर्णको यत् ॥४७०॥ ” इति निराशीभूय निर्गतोऽसौ कृताऽन्यतो मुखद्वारां शावगिलिगुरोर्मठिकां गवेषयमाणोऽपि यावन्न प्राप्नोति तावन्निराशोऽध्यासीत् । सोऽयं क्षते क्षारावसेकः । मन्ये दीनारसहस्रस्याप्यश्वगतिरेवाभूत् । कदाचिद्विचरता चतुरेणोपलक्षितो मिश्रुवेषेण क्षुल्लकः सः । तत्पृष्ठलग्नो जगाम सावगिलिगुरुमठिकाम् । प्रणम्योपविष्टस्तत्पुरस्तात्प्रोवाच—भगवन्नर्प्यतां तदीनारसहस्रं न्यासीकृतम् ।

सावगिलि—कस्त्वम् ? क्व कदा दीनारसहस्रमर्पितं, धूर्तः कश्चिदस्मद्वधंसनाय प्राप्नोसि ।

योग०—स्वामिन् ? किमेवमुच्यते । तदा त्वद्वचनान्मठिकान्तर्मुक्तं मया तत् ।

साव०—तर्किं परस्वमङ्गुल्यप्रमात्रेणाप्यस्पृशन्तो वयं लुण्ठाकाः कल्पितास्त्वया पर्याप्तं त्वदुपास्त्या । याहि यथागतमित्युत्थाय चिन्ताचक्रचटितो भ्रमन् गृहीतपुष्पचतुस्सरः प्राप्तो मकरदंष्ट्रायाः पार्श्वं, पृष्ठस्तया प्रयोजनमवोचत् । तथापि जल्पितम्—अहं ते पओयणं पसाहेमि जइ लद्धस्स अद्धं देसि ।

योग०—‘ सर्वनाशे समुत्पन्ने, अद्धं त्यजति पण्डितः ’ इति मनस्याधाय प्रतिपन्नवानेतत्, कथितं च तस्य तथा । मइ तत्थ गयाए तए एवमेवं च कायव्वन्ति । तओ पत्थरभरियपेडाभारियमत्थयाहिं दसहिं दासीहिं अवरेण वि पउरेण पाइक्कचक्काइ, परिवारेण सद्धिं सुहासणासीणा धारिज्जमाणमाऊरायवत्ता पत्ता सा सावगिलिगुरुसमीवे पणमिऊण भणिउमादत्ता—

कलिराज्यकथा—मह धूयाए बहुमायाए चंपाए गयाए बहूणि दिणाणि जायाणि, ता मए तदाणयणाय तत्थ गंतव्वं । तओ

एयाओ मणिमरगयमोत्तियमाणिककंचणभूसणाइभरियाओ दसपेडाओ ठाणे ठाविजंतु, जावाऽहमागच्छामि । अत्रान्तरे प्राप्ते योग-
राजोऽजल्पत्-स्वामिन्नर्प्यतां मे न्यासीकृतं दीनारसहस्रम् ।

साव०—त्वमेव जानासि । यत्र स्वहस्तेन न्यस्तमस्ति तत् एवाददीथाः । आदेश इति मठिकान्तः कोणान् गृहीत्वा निष्क्रान्तो
योगराजः । दासीओ जाव ताओ पेडाओ मज्जे मोत्तुमुज्झयाओ तावागंतूण वद्धाविया मयरदाढा एगाए दासीए । सामिणि समा-
गया गणिया सिग्घमागच्छज्जउ । तओ जहेवागया गया सा गहियपेडा । वा(घा)लियगिलियदब्बो सावगिली ठिओ पसारियमुहो ।
समप्पियाणि पंच दीणारसयाणि मयरदाढाए जोगराएण, सेसदब्बस्स सयं धारिऊण अप्पियाणि चत्तारिसयाणि मूलनाससेट्ठिणो
रक्खणाय निक्खेवगो, सयं च ण्हाणभोयणाईणि कारविंतीए संकरियाए दासीए अप्पियं । उवमुत्ते तंमि जाव वसणभोयणाइकारणेण
दीणारसयमेसो मूलनाससेट्ठि भग्गेइ । ताव सो साहक्खेवमक्खिंसु । को तंसि, किं तं दीणारसयं?, एवं वुत्तो सो आसीणो तस्स
घरणगे लंघणंते समागओ तस्स ताओ लयवुडिसेट्ठो, भणिओ य तेणेसो वच्छ ! जं अत्थए एयस्स समप्पेसु । अन्नहा न छुट्टेसि ।
अह्वा गहिलत्तणं काऊण गमेसु दिवसाइ । अहमेयं निवारइस्सं । जीरवियाणि चत्तारि वि सयाणि अद्धेण विभजिस्सामो ।
बीयदिणे वि जोगराएण मग्गिजंतो मूलनासो गहिलत्तणेण 'आवावाव' त्ति करेइ । सयणो परजणो य जो कोवि किंपि भग्गेइ
तस्सवि सव्वस्स सम्मुहं आवावावत्ति करेइ । तओ भणिओ जोगराओ लयवुडिसेट्ठिणा सव्वेण असव्वेण वा तए पारद्धो पुत्तो
गहिलत्तं पत्तो, तओ परव्वसाओ एयाओ कहं किं पिलेसि । ता तुण्हिको चिट्ठसु, उट्ठिऊण ठाणाउ एयाओ गच्छेसु । तओ तेण
कहियइ राउलु खाइ, मइं रक्खसु जिव भुक्खियउं । जइ पुणु लियणह जाइ सेट्ठिज काल विलंबियइ । इय चिंतिऊण कालवि-
लंबे आरद्धे कइवयदिणाऽवसाणे भणिओ मूलनासो जणएण, अप्पेसु दोन्नि दीणारसयाइ पुव्वपडिवन्नाणि । तओ तस्सावि संमुहं
भणियमणेण—'आवावाव' त्ति । पुणोवि भणिए वुत्तं तं चेव तओ कुविण ताएण भणिओ मूलनासो । अरे मए वि सद्धिं 'आवा-

वाव'त्ति करेसि । तओ भणियं तेण, तएवि तुह पिउणावि पियामहेणावि सद्धिं 'आवावावत्ति' । तओ उट्ठिऊण गओ सो निय-
गेहे, हक्कारिऊण भणिओ जोगराओ । वालेमि ते चत्तारि दीनारसयाणि जइ मे दोन्नि देसि, पडिवन्नं तेण, कहिओ कन्ने कज्जवि-
सेसो । तओ गओ जोगराओ मूलनासस्स पासे जोहारिऊण भणिओ तेणेसो, नाहं किंपि मग्गेमि जए अणुजाणसि ता तुह
पत्तित्तेण जीवामित्ति । अणुनाओ सो तहा आराहिउं लग्गो, जाओ वीसासठाणं । कयाइ पओयणेण पट्टावियाए सेट्ठिणीए
दिन्नो सो चेव सहाओ । मुक्का य तेण नेऊण सेट्ठिणी कत्थइ पच्छन्नघरे । दिन्नं दुवारे तालयं । आगओ मूलनासस्स पासे,
कहिं सिट्ठिणित्ति पुच्छिओ । न जच्छइ (जंपिज्जइ) उत्तरं । निवंधेण य पुच्छिज्जंतो जंपेइ, का सेट्ठिणी, को तंसि ?, भुज्जो भुज्जो
चड्डिज्जंतो भणिइ ' आवावावत्ति, ' सामभेयाइणा भणिज्जमाणो वि लोएण तं चेव वागरेइ । तओ भणिओ सो लयवुडिसेट्ठिणा ।
जइ एयस्स संतियं सव्वरसमत्पेसि ता लहेसि सेट्ठिणिं, अन्नहा गया चेव म(तु)हवहुया । तहा कए तेणऽपिया तस्स पिया ।
दिन्नाणि दोन्नि दीनारसयाणि लयवुडिसेट्ठिणो किंपि वसणभोयणकज्जेण धारिऊण सेसं निक्खयं खड्डाए जहा संकरिया न याणेइ ।
वसणभोयणाइदव्वव्वए विसेसं पिच्छंतीए तीए पुच्छिओ एसो, कओ ते एत्तिया वित्तसंपत्ती । कहिओ तेण सव्वभावो, न उण
दव्वगोवणट्ठाणं । तओ घरव्वयजोगं मगियं किंपि दव्वं । अह रत्तीए तीए सुत्तविट्ठु(द्ध)एण ठियाए उट्ठिऊण तेण तओ ठाणाओ
कद्धिहयं किंपि । अणुमगलभाए जाणियं संकरियाए ठाणं । वीयदिणे बाहिरगयस्स तस्स उक्खणिऊण गया सा । आगओ जोग-
राओ जाव न संकरियं पेच्छइ ताव संकिओ गओ निहाणठाणे, तयंपि सुन्नं पिच्छंतो जाओ सव्वसुन्नो । भोयणमेत्तंपि अपाव-
माणो निग्गतूण नयराओ गओ सट्ठाणं । चिन्तयति च—

धैरौदार्यमहोदयान्न विहिता वन्द्यार्थिनां प्रार्थना, यैः कारुण्यपरिमहान्न गणितः स्वार्थः परार्थं प्रति ।

ये नित्यं परदुःखदुःखितधियस्ते साधवोऽस्तंगताश्चक्षुः संवृणु बाष्पवेगमधुना कस्याप्रतो रुद्यते ॥ ४७१ ॥

तथा—अस्माभिश्चतुरम्बुराशिरसनाविच्छेदिनीं मेदिनीं, भ्राम्यद्भिः स न कोऽपि निस्तुषगुणो दृष्टः श्रुतो वा क्वचित् ।
यस्याग्रे चिरसंभृतानि हृदये दुःखानि सौख्यानि च (वा), व्याख्याय क्षणमेकमर्द्धमथवा संप्राप्यते निर्वृतिः ॥७२॥

ईर्ष्यालुस्थविरयोः कथानकम्—तओ य—कलिरजकहा कहिया इय थेरि ! तए कहाविया जाऽसि । अहुणा कहेमि जह मज्झ, संपया पुच्छियाऽसि तए ॥ ७३ ॥ किंतु जह जोगराएण, संकरीए पयासिए तत्ते । विहिओ वंचपयारो, रक्खेयव्वो तहा तुमए ॥ ७४ ॥ जक्खेण पसन्नेणं, मह दिन्ना मगिया इमा लच्छी । तो सावि सुरं तं चेव, निच्चमाराहिउं लगा ॥ ७५ ॥ दुगुणं थेरीदिन्नाउ, मगाए सा सुरो वि सो देइ । तीए सोहंती सावि, पुच्छिया मूलथेरीए ॥ ७६ ॥ कहिए जहट्टिए सा, पुणोवि मग्गेइ मच्छरेण सुरं । फुट्टउ महेगनयणं, तडत्ति तुह पहु ! पसाएण ॥ ७७ ॥ चिंतइ किं काहमहं, थेरी एएण चारुखेण । तह मह अस-हंतीए, तीए सिरे पडउ पुण वज्जं ॥ ७८ ॥ लद्धे वरंमि संकेइ, सा पुणो किंपि लद्धमेईए । अइलोभेणऽभिभूया, जक्खमखत्तेण पूएइ ॥ ७९ ॥ मग्गेइ पुव्वथेरी, दिन्नाओ दुगुणमेव दव्वहया । पंपोट्टाणि व फुट्टाणि, दोवि तो तीए अच्छीणि ॥ ८० ॥ हा हा हयास हे जक्ख !, तिक्खदुक्खेमि किं तए खित्ता । कह मे जम्मो जाही, जा उक्खयं इय पसाउ ते ॥ ८१ ॥ इय अक्कोसे-माणी, भणिया जक्खेण सा विलक्खेण । हे चंडि मुंडि रंडे !, किं कुप्पसि मगिए दिन्ने ॥ ८२ ॥ पावे ! कुप्पसु नियमच्छरस्स, अहवा ईवलोभस्स । किं तुज्झ न पुज्जंतं, दीणारदुगेण पइदियहं ॥ ८३ ॥ कस्सइ पुट्टिवि लगा, आगच्छंती गिहंमि दट्ठूण । भणिया सा थेरीए, हाहा जायं किमेयं ति ॥ ८४ ॥ भणियमिमीए मह तिक्खदिक्खदोसदुयाए सो जक्खो । स हि रक्खसो व्व जाओ, निरंधणा(ला) निग्धिणेण कया ॥ ८५ ॥ पभणइ सा दिक्खस्स व, जक्खस्स व कीस देसि तं दोसं । अप्पाणमुवालंभेसु, भूरिलोभेण अभिभूयं ॥ ८६ ॥ इय कहियं कहिऊण भणियमेईए लडह(ल)उक्कसरसकरसुंदरसुक्खकर, पत्तिपत्तपइं अट्ठ(द्ध) अग्निह-अइप्पिम्मपर । अवरि पवरि ता सामि ! सोक्खि मा लोभु(ह)करि, जिव न होइ लोभंघल अंघल थेरी परि ॥ ८७ ॥

उपदेशमला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १६७ ॥

जम्बूस्वाम्यवादीत्—‘शृणु सुन्दरि ! कनकसेने ! भवतीभिः पर्वमैत्र्यभाम्भिरलम् । जोत्कारमित्रमात्रैकसौहृदो येन वर्त्तेऽहं
॥ ८८ ॥ क्षितितिलकपुरे जितशत्रुभूपतिस्तस्य सोमदत्तोऽभूत् । कुशलः स्वकाधिकारे सुधीः सुधीरश्च सचिववरः ॥ ८९ ॥
मित्रत्रितयी तेनार्जि, तत्र सहपानभोजनः प्रथमः । अपरः पर्वणि दृष्टापृष्टो जोत्कार्यमाणोऽन्यः ॥ ५९० ॥ प्रथमस्य सदा
भक्तिं करोति पर्वसु पुनर्द्वितीयस्य । तार्त्तीयीकस्य कदापि मार्गदृष्टस्य नतिमात्रम् ॥ ९१ ॥ प्राणान्तिके कदाचित्प्राप्ते व्यसने ततो-
ऽपि भूभर्तुः । प्रथमसुहृदः स मन्दिरमन्वसरश्चकितचकितमना ॥ ९२ ॥ विनिवेदितवृत्तान्तो, नितान्तभीतेन तेन सोऽभिदधे । तरसा
निस्सर गेहात्, कुलक्षयो मेऽन्यथा भविता ॥ ९३ ॥ अधिगततत्त्वस्तस्मात्तरसा निरगान् प्राङ्गृहोदरात्सचिवः । निजसद्माद्वारं याव-
दनुययौ स तमतिकृतघ्नः ॥ ९४ ॥ प्राप्तोऽथ पर्वमित्रस्य, सद्यः सप्रश्रयं परमकार्षीत् । कार्यमवधार्य वक्ति स्म, यत्र यातासि
तद्ब्रूहि ॥ ९५ ॥ अविचिन्तदधामात्यो, भृशमेषोऽप्याकुलः स्थितोऽत्र मयि । निर्यामि ततस्तं सोऽप्यन्वपतच्चत्वरं यावत् ॥ ९६ ॥
तत्राऽमात्यो दध्यो, धिग्धिग्मित्रत्वमेतयोरुभयोः । खादाऽऽचामायामेव, मित्रतां यद्गतावेतौ ॥ ९७ ॥ “ मित्राणि व्यसनाप्तौ दारि-
द्र्योपद्रवागतौ दाराः । सुधिया परीक्षणीया, भृत्याः कृतार्थविनियोगे ॥ ९८ ॥ ” गच्छाम्यूर्ध्वमुखस्तद्यद्वा जोत्कारमित्रमपि वच्मि ।
मा नाम कदापि भवेदस्मादपि कार्यपर्याप्तिः ॥ ९९ ॥ चरणेषु नखाः शीर्षं, केसरिणां केसराणि धार्यन्ते । करिकुम्भदलनकेलावस्य
नखा एव सध्यञ्चः ॥ ५०० ॥ इति सुचिरं सञ्चित्य, प्राप्तो जोत्कारमित्रवेश्मान्तः । तेन सदतिथिप्रतिपत्तिगौरवेणादरादृष्टो ॥ १॥
सविदिततत्त्वोऽवादीन्मा भैषीर्निर्भयो निषीद त्वम् । स्वीकर्तुमलंकर्म्मीणविक्रमः कोऽप्यतो न त्वाम् ॥ २ ॥ विषयमिमं तित्यश्रुर्यि-
यासुरङ्गान् प्रजल्पितो तेन । उत्पीडिततूणीरः स पुरोऽभूत्तस्य निस्सरतः ॥ ३ ॥ निर्भयपुरीं परापत्, गृहीन् गृहीत्वा नवग्रहमवा-
त्सीत् । सम्पाद्यमाननिःशेषवस्तुरमुनान्तिकस्थेन ॥ ४ ॥ अत्रार्थोपनयः सोऽयं, यथा मित्रत्रयी तथा । क्रमेण काय-ज्ञातेय-धर्मास्त-
द्गुणयोगिनः ॥ ५ ॥ खज्जूरखीरखण्डाद्यैः, कस्तूरीकुङ्कुमादिभिः । माणिक्यभूषणैर्नित्यं, कायोऽयमुपचर्यते ॥ ६ ॥ प्रेताधिराजवैधुर्यं,
सम्प्राप्ते जीवमन्त्रिणः । दूरेऽस्तूपक्रिया कापि, पदमप्यनुयाति नो ॥ ७ ॥ पुत्रमित्रकलत्राणि, मातापितृसहोदराः । स्वाः शेषा अपि

मित्रत्रितयी-
कथा ।

॥ १६७ ॥

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १६८ ॥

निःशेषाः, प्रयुक्तसदुपक्रिया ॥ ८ ॥ जन्तौ प्रेत्यपथं प्राप्ते, क्रन्दित्वा कंचन क्षणम् । इमं शानकाश्यपीं यावत्, गत्वा याति पुन-
र्गृहम् ॥ ९ ॥ धर्मोऽयं क्रियते लोके, गौणवृत्त्या कदाचन । मुख्यवृत्त्या निजागारप्रयोजनपरायणैः ॥ ५१० ॥ प्रेत्यमार्गे स एवैकः,
सध्रीचीनत्वमभ्यनुते । पार्श्ववर्त्ती सदाऽप्रेऽपि, पूरयत्यभिवाञ्छितम् ॥ ११ ॥ इति मित्रत्रयो कथा ॥ तत्र स्वकीयवपुषो न च वः
सुखास्त्यै, वर्त्तेऽहमादिमसुहृत्तद्वितयो सदृक्त्वात् । जोत्कारमित्रसदृशी तु सदा प्रमोदादाराधयामि जिनधर्मधुरां स्वचैर्यात् ॥ १२ ॥
युक्त्या मृगाक्षि ! कलिराज्यकथापि सैषा, भोगस्पृहां प्रतिरुणद्धि मम प्रयत्नात् । नृणामसंयमपुरे परिसृत्त्वराणां, यद्योगराजगतिरेव
भवेदवश्यम् ॥ १३ ॥ अथ प्रभवः सबहुमानमाह—

“ धन्यास्त एव तरलायतलोचनानां, कन्दर्पदर्पघनपीनपयोधराणाम् ।

क्षामोदरस्फुरितनाभिवलीत्रयाणां, दृष्ट्वाऽऽकृतिं विकृतिमेति मनो न येषाम् ॥ १४ ॥ ”

कान्ताकटाक्षविशिखा न खनन्ति यस्य, चित्तं न निर्दहति कामकृतोऽनुरागः ।

कर्षन्ति भूरिविषयाश्च न भोरु(लोभ)पाशां, लोकत्रयं जयति कृत्स्नमिदं स धीरः ॥ १५ ॥

पुष्पभवभारियाहिं, कहियाइं कहाणयाइं एयाइं । चत्तारि चउहिं इन्हिं, इयरा एगं चिय कहिति ॥ १६ ॥ पभणेइ नागसेणा,
जंबूसामिं सदुत्तिजुत्तीहिं । कणगसिरी कमलवई जयस्सिरीहिं पुरक्करिया ॥ १७ ॥ पियपच्छे पाडिज्जइ, वुत्तं जुत्तं पि कणगसेणाए ।
किं तुमए नियनीसंकवंकउत्तीहिं जुत्तीहिं ॥ १८ ॥ अणुसरसु धम्ममग्गं, सम्मं सम्माणमायरेसु जिणे । गिहवासे वि ठिओ तं,
दव्वं विलसेसु वियरेसु ॥ १९ ॥ अइदुहियदुत्थियाणं, दिंता पालित्ति केवि गिहवासं । जे सूरु इयरा पुण, किविणा पासंढिणो
हुंति ॥ ५२० ॥ भणियं च—“ गृहाश्रमसमो धर्मो, न भूतो न भविष्यति । पालयन्ति नराः शूराः, क्लीबाः पाखण्डमाश्रिताः
॥ २१ ॥ ” दव्वज्जणे व्व सव्वायरे ण धम्मज्जणे वि पाणेस ! । न सुहाय होइ अग्गिलग्गो लोहो लोहग्गलाइव्व ॥ २२ ॥

नागसेना-
वक्तव्यम् ।

॥ १६८ ॥

अमरसेण-प्रवरसेन-भ्रात्रोः कथा—कंचणपुरंमि कंचणसेहरायस्स आसि दोन्नि सुया । नामेण अमरसेणो, पढमो बीओ पवरसेणो
॥ २३ ॥ ताण पसायपरेणं, पिउणा जयकुंजरो कयाइ पुरा । दिन्नो आसि सया वि य, चडिया ते तत्थ कीलंति ॥ २४ ॥ जह
उदयं तस्स नराहिवस्स कस्सइ जसो पयावो य । दोय सुकुलगयस्स अहवा, ववसाओ सुकयजोगो य ॥ २५ ॥ तह कुसुमसरस-
माणे, ते रममाणे सुदंतिणा तेण । पेच्छंती मच्छरमुव्वहेइ सावक्किया माया ॥ २६ ॥ वारं वारं रत्ति, दिवा य कन्ने खणेइ
नरवइणो । सामिय ! सुयस्स मज्झं, दिज्जउ जयकुंजरो एसो ॥ २७ ॥ किं किज्ज(इ)उ तुह वल्लह, देह पसाएण अहव चाएण ।
एत्तियमेत्तंपि न होइ अम्ह ता कूडनेहोऽसि ॥ २८ ॥ वियसंतरोसधूमंधयारधूसरमिमं मिसिमिसंतं । दट्ठूण भणइ राया, एवं
कह होइ कयाइ ॥ २९ ॥ भत्ता सत्ता जुत्ता, पुत्ता ते किं न अप्पणा दिन्नो । कह मग्गिज्जइ स गओ, तं देमि जमन्नमाए-
ससि ॥ ५३० ॥ कुगाहगहिलं महिलं, नाऊण नाराहिवो मयणमूढो । भणइ कुमरे करिंदं, अप्पह मह देमि दस करिणो ॥ ३१ ॥
नाऊण चुल्लमायाए, चेद्वियं सुट्ठु निट्ठुरं एयं । चिंतंति ते वि एवं, धीदुच्चरियं महेलाणं ॥ ३२ ॥ नियमाइनिव्विसेसेण, गउर-
वेणं वयं निएमो तं । नियसुयवच्छलयाए, सा णे जाणेइ रिउणो व्व ॥ ३३ ॥ करिणो सिणीहिं वग्गाहिं, वाइणो गोगया वि
नत्थाहिं । कीरंति वसे पुरिसा, मराललीलाहिं महिलाहिं ॥ ३४ ॥ ता माणी ता जाणी, वियक्खणो ताव सज्जणो ताव । जाव
घरट्ठोव्व नरो, न भामिओ दुट्ठमहिलाहिं ॥ ३५ ॥ “तिहुयणु सयलु जि पेक्खहिं अंखिहिं, लक्खहिं गयणि मग्गु जे पंखिहिं ।
जलपरिमाणु जि सायरि बुज्झहिं, तरुणिचरित्ति ते वि निरु मुज्झहिं ॥ ३६ ॥ ” अहवा सव्वं सोहेइ, सुंदरीणं असुंदरीहाणं ।
ताओ वि नाम एवं, करेइ अव्वो महच्छरियं ॥ ३७ ॥ दस देइ मत्तदंती, जइ नाम तहावि तेहिं किं कज्जं । माणपणासे पुरि-
साण, होइ कोडी वि तिणतुल्ला ॥ ३८ ॥ भाणि पणट्ठइ जइ न तणु, तो देसडा चएज्ज । मा दुज्जणकरपल्लविहिं, दंसिज्जंतु
भमेज्ज ॥ ३९ ॥ तथा—“ पुण्येऽरण्ये पुरे वा सितध^१नच्छन्नपालीं कपालीमादाय^२ व्यायसज्जद्विजहुतहुतभुग्धूमधुम्रोपकण्ठम् ।

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १७० ॥

द्वारं द्वारं दरिद्रो वरमुदरदरीपूरणाय प्रवृत्तो, मानी ^१धीमान् सनाथो न पुनरनुदिनं तुल्यकुल्येषु दीनः ॥ ५४० ॥” एणोव छलेणं,
गच्छामो हृच्छमेव ता एत्तो । न फलाण वणे वुड्डी, खलंगुली दंसीया णसिया ॥ ४१ ॥ “ नियपुन्नाण परिक्षा विथक्खणत्तं
जणाण ववहारे । भासावेसविसेसाऽवगमो य न होइ नियदेसे ॥ ४२ ॥ ” इय चित्तिऊण रत्तोए, दो वि ते निगया निरुव्विग्गा ।
इय वुत्तंतं कस्सवि, अकहंता नियजणस्सावि ॥ ४३ ॥ अइतुरियतरपयारा, अक्खंडपयाणएहिं ते पत्ता । अइगरुयाए एगाए, भीम-
रुवाए अडवीए ॥ ४४ ॥ दावेइ न वहुया, सुल्लासं जा सासुयव्व दुट्ठमणा । वरवणमालासोहाए, सूह्वा विण्हुमि(मु)त्तिव्व ॥ ४५ ॥
दीसंति चित्तसीहा, मयमिदुणालंक्रिया नहसिरिव्व । सारंगमारणुजयपुंडरियक्खा हरिकहव्व ॥ ४६ ॥ तत्थेगस्स महावडतरुणो
छायाए वीसमंतस्स । कुमरस्स अमरसेणस्स, आगया झत्ति सुहनिदा ॥ ४७ ॥ वरसेणो पायंते, पाए संवाहए सुहनिसण्णो । जाग-
रमाणस्स भयं च, भीमसत्ताहिं नहु होइ ॥ ४८ ॥ अह वडवासीजक्खो, निरिक्खए लक्खणाइं सुत्तस्स । चितइ किजंतो होइ,
बहुगुणो एत्थ उवयारो ॥ ४९ ॥ उवयारो किजइ सज्जणेण सव्वत्थ नत्थि संदेहो । चित्तेयव्वं एयं तु, किंतु कत्थेस वित्थरइ
॥ ५५० ॥ “ अहिमुहसिप्पिमुहेसुं, अप्पेइ पयोहरो पयं जुगवं । एगत्थ विसं अन्नत्थ, मोत्तियं तं पुणो होइ ॥ ५१ ॥ ” वर-
सेणो वि हु मा पंतिवंचिओ होउ पुन्नपुरिसोत्ति । परिभाविऊण जक्खो, पच्चक्खो भणइ वरसेणं ॥ ५२ ॥ अतिहीण दूरदेसा-
गयाण तुब्भाण किंचि उच्चियमहं । इच्छामि काउमिय तस्स अप्पए दोन्नि रयणाणि ॥ ५३ ॥ एगेग ताण रज्जं, सिज्जइ अन्नेण
इच्छिया लल्ली । पढमं अप्पेयव्वं, सयंधुणो तुज्ज चेवन्नं ॥ ५४ ॥ पूइत्तु पणवमायासाहाहिं सत्तवार जवियाहिं । पणमित्तु
पत्थियऽत्थस्स, होइ सिद्धी न संदेहो ॥ ५५ ॥ रयणा पडिच्छिया ते, दूरावज्जियसिरेण पंजलिणा । वरसेणेणं चेलेचलस्स गंठीए
बद्धा य ॥ ५६ ॥ अंतरहिओ सुरो तो, खणंतरे उट्ठिओ अमरसेणो । तिहिं वासरेहिं तो सा, महाडईं लंघिया तेहिं ॥ ५७ ॥
पाडलिपुत्ते पत्ता, तप्परिसरसरवरस्स पालीए । विहियंगपायसोया, चूयतले वीसमंति सुहं ॥ ५८ ॥ तव्वेलं चेव कणीयसेण

अमरसेन-
प्रवरसेन-
प्राज्ञोःकथा ।

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १७१ ॥

विन्नतममरसेणस्स । पियबंधव ! लिज्जउ रज्ज-लाभसज्जं रयणमेयं ॥ ५९ ॥ कहिओ विहि जइत्थो, सवित्थरो थिरमणेण कायव्वो । फलसिद्धीए एयस्स, लाभवुत्तंतमक्खिस्सं ॥ ५६० ॥ अह एगंते साहारवीहियाए गओ स हरिसेण । पुज्जिय पणमिय पत्थेइ, पत्थिवत्तं सुथिरचित्तो ॥ ६१ ॥ विहियपहाणविहाणो, कयाऽवहाणो सयंपि वरसेणो । नियरयणाओ मग्गइ, सामग्गि भोयणाईणं ॥ ६२ ॥ पयडीहूया तो अच्छराओ तत्थऽट्ट लट्ठरूवाओ, निम्मियनिम्मलसुविसालचउसालसोहाओ । अब्भंगअंगमइणउव्वट्ठणहाणभूसणाईहिं, सम्माणिकुण निवं सावरयंति देवंगवत्थाइं ॥ ६३ ॥ अइसरसपाणभोयणतंबोलपसूणपमिइ दाऊण । कत्थइ सव्वंपि खणेण, तं गयं इंदयालं व ॥ ६४ ॥ भुत्तुत्तरं पसुत्तो, जावऽच्छइ ताव वच्छछायाए । जेट्ठकुमारो ता तत्थ, पंच पत्ताइं दिव्वाइं ॥ ६५ ॥ पाडलिपुत्ते पत्ते, पंचत्तं पत्थिवे अपुत्तंमि । गयहय-चामर-दुंदुहि-छत्ताइं पउरजुत्ताइं ॥ ६६ ॥ अहिसिंचिऊण कल-सेण, गुलगुलेऊण मयगलो खंधे । आरोवेइ कुमारं, हओ विहि णिहिणइ हरिसेण ॥ ६७ ॥ विमलाओ चामराओ, ढलंति वज्जेइ दुंदुही पुरओ । वित्थरियमत्थयत्थं, संजायं सेयछत्तंपि ॥ ६८ ॥ भड्चडगरेण महया, पविसेइ पुरस्स मज्झयारंमि । पणमिज्जंतो सामंतमंतिमंडलियलोएण ॥ ६९ ॥ नीहरिओ वरसेणो, तत्थावसरे गओ पुरस्संतो । निवक्कजेसुं पज्जाउलस्स किं मज्झ सोक्खंति ॥ ५७० ॥ अइचिरमेस गवेसाविओ वि सव्वत्थ जाव नो दिट्ठो । ता पत्तो पासाए, सो सज्जइ रज्जकज्जाइ ॥ ७१ ॥ अति-लोभे लोहर्गलागणिकाकथा—इयरो मागहियाए गणियाए गओ गिहंमि सयणोव्व । सयमेव ताव तीए, गंतूणव्वुवगओऽभिमुहं ॥ ७२ ॥ विहियविविहोवयारा, मागहिया अवहरिंसु से हिययं । लोहग्गलाए अक्काए, मगियं पूरइ इमो वि ॥ ७३ ॥ भणिया धूया लोहग्गलाए धणमस्स एत्तियं कत्तो । न हु देइ कोइ न कयाइ, कुणइ सेवाइववसायं ॥ ७४ ॥ ता जामाइयमापुच्छिऊण वच्छे ! सुनिच्छियं कुणसु । भणइ इमा ते कज्जं, दव्वेण किमेय चिंताए ॥ ७५ ॥ लोहग्गलाए अइअग्गलाऽऽगहाउ इमाए सो पुट्ठो । पभणइ रयणाउ पिये ! मे चित्तियरिद्धिसंसिद्धो ॥ ७६ ॥ लोहग्गलाए कहिए, तीए जोएइ जु(त्त)न्नमंजारी । तं रयणं सा धेतुं, सुत्तपमत्ताइ तस्स छलं ॥ ७७ ॥ अह मज्जणोवविट्ठस्स, तस्स चेलंचलस्स गंठीओ । छन्नं छोडिय धेतूण, तीए तं गोवियं रयणं

अतिलोभे-
लोहर्गला-
गणिका-
कथा ।

॥ १७१ ॥

॥ ७८ ॥ तं गंठिमुद्विओ जाव, पेक्खए ताव पावए न तयं । सुन्नो निरिक्खमाणो, कोणविकोणे इमो भणिओ ॥ ७९ ॥ अक्काए किं निरिक्खसि, किं पडियं किंपि जंपसु पयासं । सयमेव सच्चओ जोइऊण जेणं तमप्पेमि ॥ ८० ॥ एसो पभणए पत्थर-
खंडं विकयकए धरियमासि । कवडेण कोणसोहण-पुव्वं सा आह नत्थित्ति ॥ ८१ ॥ दासीओ पुच्छंतो, भणिओ सो कुट्टणीए हो होउ । मा मज्झ परीवारं, कलंकदाणेण दूसेसु ॥ ८२ ॥ सच्चो वि पंचदिवसो, दासीओ जाव जीवियाउ पुणो । उवलकणका-
रणे किं, तदेवमवजाणसि जणं मे ॥ ८३ ॥ इय सोऊण कुमारो, चित्तइ अइकुडिलकालभुयगीए । एयमकज्जं एयाए, एवम(ण)वि-
क्खमाणीए ॥ ८४ ॥ सुबहु धणं तोलित्ति, किमियं लोहमाला न भारतुला । दिन्नेण जा घणेणावि, धारणाए न ठाइ धुवं ॥ ८५ ॥ किं किं न सुवन्नं वा अन्नं वा सच्चमेव दव्वाइ । दिन्नं हि मए एयाए, तहवि किर किंपि नो दिन्नं ॥ ८६ ॥ अथवा—अइ-
सयकुसीलयाओ, लोहमयाओ हवंति एयाओ । अहमेव अहो अबुहो, जं बुज्झंतो न बुज्झामि ॥ ८७ ॥ उच्यते च—“ अपि
प्रदत्तसर्वस्वात्, कामुकात् क्षीणसम्पदः । वासोऽप्याच्छेत्तुमिच्छन्ति, गच्छतः पण्ययोषितः ॥ ८८ ॥ ” “ मनस्यन्यद्वचस्यन्यत्,
क्रियायामन्यदेव हि । यासां साधारणस्त्रीणां, ताः कथं सुखहेतवः ॥ ८९ ॥ ” “ कुष्ठिनोऽपि स्मरसमान्, पश्यन्तीं धनकाङ्क्षया ।
तन्वतीं कृत्रिमस्नेहं, निस्नेहां गणिकां त्यजेत् ॥ ९० ॥ ” ता जावऽज्जवि गरुयावमाणदंभोल्लिणा न भिंदेइ । ता नीहरिउं जुत्तं,
नियपरिहंसं च साहेउं ॥ ९१ ॥ इय स पउसे कस्सइ, अकहंतो दूरदेसमल्लीणो । तिलयंऽज्जणाइ जोयइ, कुट्टणि मय(इ)कुट्टण-
निमित्तं ॥ ९२ ॥ मार्गहियाए वासगसज्जाए जाव जामिणी वि गथा । ता नायं तीए गओ, चोरिवरयणो समाणधणो ॥ ९३ ॥
रोयंतीए गगिरगिराए कहियं इमाण अक्काए । सा आह गहियसारो, विणोसहं जाओ वाहिच्च ॥ ९४ ॥ होउं रहम्मि मग्गइ,
रयणाउ तओ सहस्सलक्खाई । रयलवमवि अलहंती, पच्छुत्तावेण पोकरइ ॥ ९५ ॥ मार्गधिका प्राह—अंब ! न पत्तो कंतो, फलिही
रयणंपि नो विहिविहूणं । अइलोहनइपइट्ठा, न आरपाराय जायासि ॥ ९६ ॥ वरसेणो संपत्तो, मसाणमेगं निसीहसमयंमि ।
भूयऽतिहीए उल्लवइ, लेउ कोई महामंसं ॥ ९७ ॥ गयणे वाणी जाया, दुग्गादेवीए देउले एत्थ । गिरिकडणि संठिए, वीर !

जाहि तो होउ फलसिद्धी ॥ ९८ ॥ पेक्खइ अक्खलियअखुद्धलद्धलक्खो खणेण तत्थ गओ । दुग्गादेवीए पुरो, निविट्टमेगं महा-
जोगिं ॥ ९९ ॥ रत्तंणमंडलपासदिन्नमाणुसवसा पईवोहं । मंडलपुरओ पुरिसं च रत्तकणवीरमालाए ॥ ६०० ॥ पच्छाहूत्ते बाहू,
सुबंधवद्धे करित्तु पक्खित्तं । उग्गीरिऊण खगं, जावंते जंपए जोगी ॥ १ ॥ तुह देवि ! मए दिन्नो, अन्नवली एस होउ मंस-
बली । कुमरेणुत्तो तो सो, रे रे काउरिस ! किं कुणसि ॥ २ ॥ किं निरवराह संजमिय, अंगुवंगं निहीण ! हणसि धुवं ।
बंधणरज्जुं छिंदेसु, अन्नहा नत्थि ते जीयं ॥ ३ ॥ इय भणिओ सो वरसेणसम्मुहो वलइ खगावग्गकरो । सोवि उवेइ विक्कोसी,
काऊण करालकरवालं ॥ ४ ॥ अइगरुयल्लगसंजुगरंणेणं तेण पिळ्ळिऊण लहुं । जमपासे पट्टविओ, सो जोगी पावपडिहच्छो ॥ ५ ॥
खग्गेण खंडिऊणं, कुमरो संजमणरज्जुमुवविसियं । पुरिसस्स पुरो पुच्छइ, को एसो कम्मचंडालो ॥ ६ ॥ भणियमणेण एसो,
नामेण मघोरघंटजोगिंदो । दाउं दुग्गाए बलिं, सिद्धिकए अहमिहाणीओ ॥ ७ ॥ एयाहिं पाउयाहिं, चडिओ हिंढेइ तिहुयणं सयलं ।
पुरिसं वि सज्जियं कुणइ, पाउया सो सपाएसु ॥ ८ ॥ हुंकारिऊण पाडलिपुत्ते पत्तो तओ खणेणं सो । देसंतराओ दव्वं, आहरई-
पाउयारूढो ॥ ९ ॥ चित्तेइ कहवि केणइ, मिसेण जइ नाम कुट्टणिं दूरे । नेउं मिल्लेमि महुं, पियामि निम्मच्छियं ताहं ॥ १० ॥
स कथाइ चंगसव्वंगसंगि सिंगारसुंदरो होउं । तेण पहेणं चंकममाणो तीए सयं दिट्ठो ॥ ११ ॥ चित्तियमेयाए पुणो वि, दव्व-
मेणुवज्जियमणंतं । ता कवडेणाणेउं, मागहियाए समप्पेमि ॥ १२ ॥ दासीहिं जाव हक्कारिओवि नोवेइ कुट्टिणी ताव । तं
गंतूणं आणइ, कहवि बाहाए वेत्तूण ॥ १३ ॥ इय तुज्झ पुत्त ! जुत्तं, वुत्तं अकहंतओ गओ जमिओ । तदिवसाओ जाया, गहग-
हिया अहह मागहिया ॥ १४ ॥ भणियमणेणं माए ! मा कुप्पसु कज्जगरुययाए गओ । अहुणा पुणो वि पत्तो, आएसं देसु किं
कुणिमो ॥ १५ ॥ देइ पुणो सो दव्वं, समगलं मग्गियाओ निच्चंपि । तो सा चमक्किया चित्तवेइ कत्तो धणमणपं ॥ १६ ॥
तो भणिया मागहिया, वच्छे ! पुच्छेसु अज्जणोवायं । भणइ मा माए ! तुज्झ, लग्गिया किं पुण अलच्छी ॥ १७ ॥ जइ वारिया
न अच्छसि, पुच्छसु सयमेव ता तुमं अम्मो । नियमेवेदं तं सच्चवेसि लोहगाला नामं ॥ १८ ॥ जइवि रइरमणजत्ता, पत्ता

पुत्तय ! पुरंमि तहवि अहं । न भणिस्सं किंपि जओ, जाणेसि तुमं सयं उचियं ॥ १९ ॥ तह कह कथ व तं जासि, मग्गिउ
दव्वमाणिउं कहसु । गंतूण जेण सह चेव, तमहमाणेमि सह चेव ॥ ६२० ॥ तुह विरहे मागहिया, खणेण जंतूण जाइ दसम-
दसं । अह भणइ तं कुमरो, दूरे ल्हेउमिच्छंतो ॥ २१ ॥ रयणकणयाइदीवे, गंतुं नियदिव्वपाउयारूढो । आणेऊणं तो एत्थ,
देमि जं किंपि इच्छेसि ॥ २२ ॥ चितइ अत्ता केणइ, मिसेण नेऊण जलहिं दीवंतो । मेलित्तुमेयमाणेमि, पाउयाओ स (उभ)यं
चडिडं ॥ २३ ॥ भणिओ कयाइ एसो, जयागओ आसिणे विमोत्तूण । तं वच्छतया इच्छियमोवाइयमेरिसं हि मए ॥ २४ ॥
नइनाहमज्झदीवे, देवमणंगं समालभिस्सामि । धुसिणेणमहं गंतूणं, एउ जामाउओ मज्झ ॥ २५ ॥ निययाभिप्पायपसाहणेसिणो
तेण भणियमंब ! लहुं । चलिज्जउ नेमि तहिं, किं अज्जवि किज्जइ विलंबो ॥ २६ ॥ हुंकारिऊण तो पाउयाओ तं पाणिणा गहे-
ऊण । मयणाययणस्संतो संपत्तो झत्ति वरसेणो ॥ २७ ॥ मंदिरदुवारदेसे, अक्का मुक्कासु तासु चडिऊण । पत्ता पाडलिपुत्ते, निय-
वंचपवंचपरितुट्ठा ॥ २८ ॥ कुमरो पच्छाहुत्तं, जा जोयइ ता न पेक्खए खोहिं । नीहरिय पलोयइ, पाउयाओ ताओवि नो
नियइ ॥ २९ ॥ परिदेवइ पावे ! पावमेरिसं आयरेसि पुणरुत्तं । जं चित्तिथमासि मए, तं खलु पडियं महच्छेव ॥ ६३० ॥ जाओ
लोयपवाओ, एसो स(व्वो)त्तु अवस्समेत्ताहे । जो जं चितेइ परस्स, तस्स तं आवइ धरस्स ॥ ३१ ॥ चित्तुचुंविचियचित्तस्स,
तस्स तत्थागओ खगेणेगो । खयरो पुच्छइ कह तं, इहागओ किं सचित्तो वा ॥ ३२ ॥ वुत्ते वुत्तंते तेण, तो स संपूइऊण कंद-
पं । साहइ सुहपम्हललोलोयणाखोहणिं विज्जं ॥ ३३ ॥ वरसेणेणुत्तरसाहगेण साहसधणेण सिद्धाए । विज्जाए विज्जाहर-जुवाणओ
तस्स अपिंसु ॥ ३४ ॥ गुडियाउ दुन्नि एगा, रासहरूवं करेइ ^१विलयाउ । अन्नाउ सहावं माणुसस्स अप्पेइ तह चेव ॥ ३५ ॥
एयवसाउ परिहंस, साहओ होसि तं महाधीर ! । कंचणरयणाणि इमाणि, होउ अतिहिस्स ते पूया ॥ ३६ ॥ उप्पाडिऊण मुक्को,
पाडलिपुत्ते स तेण खयरेण । हिंइ पुणो वि स विलासमंथराए गईए तहिं ॥ ३७ ॥ लोहग्गलाए दासीए, साहियं आउए मए

दिट्ठो । जामाउओ इयाणि, तुह सो सव्वंगसिंगारो ॥ ३८ ॥ तो सा हियं कुट्टेइ, कुट्टिणी हा इहागओ कह णु । विग्गोविऊण
मं पाउयाओ लेही नियाओ सो ॥ ३९ ॥ काऊण किंपि कूडं, अंगे पविसामि ताव जइ कहवि । छुट्टेऊण वंचित्तु नव्व दव्वंपि
गिण्हामि ॥ ४० ॥ सव्वंगवद्धनिप्पट्टपट्टिया लोठ्ठिऊण खट्टाए । मागहियं पेसइ तस्स, आणणत्थं सुसिक्खविउं ॥ ४१ ॥
गंतूणमाइ एसा किं, जुत्तं तुम्ह नियगिहं मोत्तुं । मं च नियदंसणायत्तपाणमन्नत्थ उत्तरिउं ॥ ४२ ॥ अवधारिज्जउ पाओ, होउ
पसाओ उवेइ नियगेहे । मरमाणीए मायाए, देहि संभासमंतिमंगं ॥ ४३ ॥ सयमेवागच्छंति, मयच्छिय ! अहमाउयाए भेट्टाए ।
हक्कारणाय पत्तासिऽज्जं सयं सो महासउणो ॥ ४४ ॥ इय भणिय तीए सद्धिं पत्तो लोहगलासमीवं सो । पुच्छइ तरवारि महा-
पहारपीडाइमावत्तो ॥ ४५ ॥ नीससिऊण सुदीहं, सा आह अगाहवाहिबिहुरि व्व । ^१पाणंति पणवियवसण-वेससा किं भणामि
लहुं ॥ ४६ ॥ जाणेसि ताव दोन्नि वि पत्ताइं अणंगदेउलदुवारे । मोत्तूण पाउआओ, तत्थ गओ तंसि गव्वभहरे ॥ ४७ ॥ ताणम्हि
रक्खवाली, जाव ठिया ताव खेयरो एगो । आगम्म पाउयाओ, लेउं लग्गो महपुरो वि ॥ ४८ ॥ पाएसु पाउयाओ, काऊणमहं
तओ पलायंती । पत्ता एत्तियभूमिं, अणुमग्गेणं स खयरोवि ॥ ४९ ॥ संगामो संलग्गो, तेण समं तो महापहारेहिं । मं
पाडिऊण पावेण, पाउया ताओ नीयओ ॥ ५० ॥ चित्तइ सो पावा, पाउयासु पासठियासु कवडवसा । पलवेइ आलजालं,
समए सव्वंपि जाणिस्सं ॥ ५१ ॥ पभणइ माए ! जइ नाम, पाउयाउ गयाउ गच्छंतु । आदाय दुक्खमग्गस्स, तुज्झ जीवेसु तं
सुचिरं ॥ ५२ ॥ सोऊणमेयमेयाए, जीवियं तणुक्कुडिं अणुपविट्ठा । टुट्ठा पभणइ पुत्तय !, तत्तो पत्तोसि कहमेत्थ ॥ ५३ ॥ भणि-
यमणेण ^२मयंगो, पक्खलो मग्गिओ मए माए । तं देसु जेण थेरत्तणे वि तारुन्नमुन्नमइ ॥ ५४ ॥ गुडियं दाउं दव्वं च, तेण-
मिहमाणिऊण मुक्कोहं । छोडेसु पट्टए ताव, जेण जोएमि असिचाए ॥ ५५ ॥ संरोहणीए रोहेमि, तक्खणा तीए वुत्तमलमत्थु ।
हुट्ठंतएसु जा पट्टएसु पीडा तयं न सहे ॥ ५६ ॥ जइ पुण पट्टेसु तह ठिएसु, तुह हवइ कावि ^३सुचिकिच्छा । ता कुणसु

वच्छ ! एत्तो, बहुबुल्लेउं न सक्केमि ॥ ५७ ॥ भणइ ^१स उव्वणजोव्वणकरीए गुडियाए ^२रयणतिलएण । सइ जाइ जराए महा
पहारलेसो वि तरुणीए ॥ ५८ ॥ भणियमिमीए तह तं, करेसु जह तरुणि मज्झयारंमि । मह चेव रुवरेहा, जोइज्जइ नायर-
जणेण ॥ ५९ ॥ गुडियाए तीए तिलओ, तओ कओ कुट्टिणोनिडालंमि । कुमरेण तक्खणेणं, थूला सा रासही जाया
॥ ६० ॥ कडियालि दाऊणं, मुहंमि चडिऊण तीए पुट्टीए । पहणंतो ^३सट्टेणं, स आगओ रायमगंमि ॥ ६१ ॥ मिलिऊण
राउले पा(यउ)उ-लाइं सयलाइं झत्ति पत्ताइं । संभालयंति जा उंडिण केणइ भुयंगेण ॥ ६२ ॥ अक्का खरिया विहिया, सट्टेहिं
निसट्टमाहणइ चडिओ । अणुजुजेइ नरिंदो, कित्तियदिवसो भुयंगो सो ॥ ६३ ॥ केरिसरूवो केत्तियवरिसो य वएण कहइ
मागहिया । पहु ! तुम्ह रज्जलाभो, ममेयलाभो य समकालं ॥ ६४ ॥ अइसयसुसरिसरूवो, तुब्भाणं केत्तिण वि कणिट्टो ।
तो रन्ना विन्नाओ, महाणुओ सो महायुत्तो ॥ ६५ ॥ निवई भणेइ सयमेव, सिक्खविस्सं असिक्खियं तमहं । जयकुंजराधि-
रूढो, तओ गओ तत्थ नरनाहो ॥ ६६ ॥ दिट्टो स लोयलक्खेहिं, लोलअक्खेहिं सच्चविज्जंतो । अइथूलतुंदतुंगाए, रासहीए समा-
रूढो ॥ ६७ ॥ गंतुं पासे पुच्छइ, पिच्छीसो तं तओ कयपणामो । अविनाम महायुत्तस्स, सागयं गयसिणेहरस्स ॥ ६८ ॥ तुह
वाहणं न सोहइ, रासही कलहकेलिलोलस्स । ता एहि कुंजरे एत्थ, अंगमालिं अंगेण ॥ ६९ ॥ संजमिय रायमगो, तं कुट्टिणि
रासहिं महापावं । पहसंतेणं पहणिज्जमाणियं पउरलोएण ॥ ७० ॥ धवलहरे संपत्तो, सह नरनाहेण कुंजरारूढो । अकहिंसु
पुच्छिओ सव्वमेव रयणाइवुत्तंतं ॥ ७१ ॥ आगंतूणं पुण पाउलेहिं पुहईसरो स विन्नत्तो । आइक्खइ पक्कखा चोरी सा रासही
एत्थ ॥ ७२ ॥ वररयणपाउयासुं, हरियासुं तीए सह कणिट्टस्स । मुहिया छुट्टा सा अंगनिग्गहो को वि जं न कओ ॥ ७३ ॥
ता संपर्यपि मोसस्स, अप्पणा तारिसस्स सव्वस्स । जइ कोइ देइ सहं, ता पावइ पुव्वरूवं सा ॥ ७४ ॥ तह विहिए तिलयं
वीयगोलियाए करेइ वरसेणो । साहावियरूवधरा, जाया लोहमाला तत्तो ॥ ७५ ॥ ततश्च जातोऽयं प्रवादः—“ अतिलोभो न

कर्त्तव्यो, लोभं नैव परित्यजेत् । अतिलोभाभिभूता सा, कुट्टन्यजनि रासभी ॥ ७६ ॥ ” वररयणपाड्याहिं, रयणालंकारचीणवस-
णेहिं । भूसियसरीरमप्पइ, मागहियं सा कुमारस्स ॥ ७७ ॥ सो जाओ जुवराओ, सह मागहियाए विसयसोक्खाइं । उवमुंजइ
अन्नाहिं वि, निवइ सुयाहिं नवोढाहिं ॥ ७८ ॥ इय पियकहिउ कहाणउं लोहमालतणउं, तुहवि पुरउ अइधिद्विमअवलंबिवि धणउं ।
ता जगि लोभु सुकिज्जइ जुज्जइ जो अवसु, लोहमाल जिव लोभु करंतह जाइ जसु ॥ ७९ ॥

अथ जम्बूस्वाम्यब्रवीत्—नागसेने ! कनकश्रोः, प्रिये कमलवत्यपि । आकर्ण्यतां जयश्रीश्व, सर्वसारमिदं ब्रुवे ॥ ६८ ॥ दोषाणां च
गुणानां च, निधनानि यथाक्रमम् । यूयं च गुरवश्चोक्ता, धर्मशास्त्रेषु तद्यथा ॥ ८१ ॥ वञ्चकत्वं नृशंसत्वं, चञ्चलत्वं कुशीलता । इति
नैसर्गिका दोषाः, यासां तासु रमेत कः ॥ ८२ ॥ प्राप्युं पारमपारस्य, पारावारस्य पार्यते । स्त्रीणां प्रकृतिवक्राणां, दुश्चरित्रस्य नो पुनः
॥ ८३ ॥ नितम्बिन्यः पतिं पुत्रं, पितरं भ्रातरं क्षणात् । आरोपयन्त्यकार्येऽपि, दुर्वृत्ताः प्राणसंशये ॥ ८४ ॥ भवस्य बीजं नरकद्वारमार्गस्य
दीपिका । शुचां कन्दः कलेर्मूलं, दुःखानां खानिरङ्गना ॥ ८५ ॥ स्त्रोसंभोगेन यः कामज्वरं प्रतिचिकीर्षति । स हुताशं घृताहुत्या,
विध्यापयितुमिच्छति ॥ ८६ ॥ वरं ज्वलदयस्तम्भपरिरम्भो विधीयते । न पुनर्नरकद्वार-रामाजघनसेवनम् ॥ ८७ ॥ सतामपि हि
वामभ्रूददाना हृदये पदम् । अभिरामगुणग्रामं, निर्वासयति निश्चितम् ॥ ८८ ॥ यूयं तदैवं दोषाढ्या धर्मशास्त्रेषु दर्शिताः । धर्मा-
चार्याः पुन प्रौढगुणग्रामभृतो यथा ॥ ८९ ॥ गुरुगृहीतशास्त्रार्थः, परां निस्संगतां गतः । मार्त्तण्डमण्डलसमो, भव्याम्भोजविकाशने ॥ ९० ॥

पवित्रश्चारित्रात्प्रवचनरहः पारपदुधीः, सुधीरः शान्तात्मा मधुरिमधुराधारवचनः ।

कृपावान्निर्लोभो भवजलधिपोतप्रतिकृतिस्तनूभाजामीहक् भवति गुरुराप्तः शुभशतैः ॥ ९१ ॥

गुरुर्मोहान्धानां भवति हि नृणां चक्षुरमलं, गुरुर्दुःखार्त्तानामपहरति दुःखान्यवहितः ।

सुखानां सन्धाता गुरुरमरमोक्षक्षितिभुवां, शुभं तत्किं लोके यदिह गुणिनां स्यान्न गुरुतः ॥ ९२ ॥

तद्वो दोषवतीस्त्यक्त्वा, श्रये गुणगुरून् गुरून् । त्यक्त्वाऽसतः सतः श्रित्वा-ऽभून्सुखी हि प्रभाकरः ॥ ९३ ॥
मेदिनीतिलके विप्रो, दिवाकरतनूद्भवः । अभूत्प्रभाकरो द्यूतकारो मूर्खैकशेखरः ॥ ९४ ॥ गायत्रीमात्रकेऽप्यङ्गं, तं सुमूर्खः
कदाचन । अध्यापितुं पिता श्लोकमेकमत्यादरादिमम् ॥ ९५ ॥ मुद्रितोपद्रवातङ्कः, पुरुषेण हितैषिणा । निधिर्नवाधिको मूर्तः,
कर्त्तव्यः साधुसंगमः ॥ ९६ ॥ ताते परासुतां प्राप्ते, निःश्रीरूतादभूदयम् । अक्षमः कुक्षिपूरेऽपि, नगरान्निरगात्ततः ॥ ९७ ॥ दध्यौ
पित्रा कुतः कार्ये, संगमं सममुत्तमैः । तावन्नोचं परीक्षिष्ये, करिष्ये चरमं च तम् ॥ ९८ ॥ अश्रद्धालुरिति ध्यात्वा, प्राप्तः की-
र्त्तिपुरं पुरम् । दुष्टाशयाभिधानं च, नीचं ठक्कुरमाश्रितः ॥ ९९ ॥ दौर्जन्यैकनटी तस्य, चेटी गोमटिकाभिधा । चक्रे कलत्रं मित्रं
च, मातङ्गस्तेन सूत्रितः ॥ १०० ॥ दानशौण्डं स्फुरन्नीतिताण्डवोल्लासलासकम् । द्राघिष्ठविदुषष्टगोष्ठीनिष्ठुरकौतुकम् ॥ १ ॥
ठक्कुरेणान्वितस्तेन, क्षमापतिं कीर्त्तिशेखरम् । अनध्ययन^१स्त्रिन्नोऽन्तः, प्रत्यहं भजति स्म सः ॥ २ ॥ अथ मध्ये सुवीचृन्दमासीने
क्षमापुरन्दरे । सख्यं समानशीलेषु, स्यादिति प्रस्तुता कथा ॥ ३ ॥ कथंचिदभ्यस्तचरस्तेनापि द्विजसूनुना । श्लोकोऽयं पठितः स्पष्ट-
वर्णकपर्णामृतं तदा ॥ ४ ॥

“ मृगा मृगैः संगमनुव्रजन्ति, गावश्च गोभिस्तुरगास्तुरगैः : मूर्खाश्च मूर्खैः सुधियः सुधीभिः, समानशीलव्यसनेषु सख्यम् ॥५॥ ”

इत्याकर्ण्य महीशकस्तच्चक्रं च विपश्चिताम् । जज्ञे स्फारचमत्कारा नद(ट)न्मौलीमनोहरम् ॥ ६ ॥ स्फुरन्निजद्विजश्रेष्ठो विलासेन
वितन्वता । ^२द्विजो सत्त्वमिव स्वस्याऽप्युर्वीशेनैव जल्पितः ॥ ७ ॥ सिक्तः प्रीतिरसेनाहं, भवता भोः प्रभाकर ! । तस्मात्प्रसाददा-
नेन, गृहाण ग्राममण्डलम् ॥ ८ ॥ प्रभोरौचित्यमारोग्यं, श्रीमतो भूभृतः क्षमा । उपकर्तुः प्रभुत्वं च, पीयूषाणां चतुष्टयम् ॥ ९ ॥
^३प्रसन्नं मयि देवस्य, चेतश्चेत्तन्मम प्रभोः । इदमस्य प्रसादेन, देहीत्युचे प्रभाकरः ॥ १० ॥ पृथ्वीभृति तथेत्युक्तवति दुष्टाशयः

उपदेशामला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १७९ ॥

श्रियः । प्रभाकरप्रभावेण, सद्यतां पद्मवद्गतः ॥ ११ ॥ महीमहेन्द्रानुमतौ, परिवारपुरस्कृतौ । प्रसादमण्डलमलंचक्राते तावुभावपि ॥ १२ ॥ अथान्यदा मदास्वादविह्वलः संस्पृशन् प्रियाम् । वध्यः कुद्धेन मातंगपृक्कुरेण निरोपितः ॥ १३ ॥ वारुणीरसनिर्वाणचैतन्यो नैष दोषवान् । त्वय्याशा निःप्रकाशैव, किं चैवं मादृशमपि ॥ १४ ॥ क्षमस्व मुञ्च मन्मित्रमित्युदाहृत्य ठक्कुरम् । निषादं सविषा-
दस्तं, भोचयामास स द्विजः ॥ १५ ॥ इतश्च—ठक्कुरस्य शिखी प्रेयानस्ति तन्मांसमत्ति यः । स श्रियः स्यात्पदं भिक्षुरित्यूचे कोऽपि चेटिकाम् ॥ १६ ॥ प्रभाकरः प्रत्यपादि, तन्मांसस्पृहया तया । दुर्निग्रहस्त्रीग्रहतस्तेनापि प्रत्यपद्यत ॥ १७ ॥ दत्तमन्यामिषं तस्यै, रक्षित्वा तं शिखाचलम् । नीतान्येतान्यनेनेत्थमुपकारसुखासिकाम् ॥ १८ ॥ भोजनावसरे मूनुनिर्विशेषं शिखण्डिनम् । अप-
श्यन् ठक्कुरस्तत्र, सर्वत्रापि व्यशोधयत् ॥ १९ ॥ अदृष्टे चात्र दीनारसहस्रार्पणपूर्वकम् । एवमुद्धोषयामास, पटहं ठक्कुरः पुरे ॥ २० ॥ दीनाराभयलोभेन, भो कलापी स कथ्यताम् । पश्चाज्जाते पुनर्देहदण्डध्वण्डो भविष्यति ॥ २१ ॥ श्रुत्वेति चिन्तितं चेट्या, भावी भर्ता ममाऽपरः । उपस्थितं धनं तावत्, करोमि स्वकरे द्रुतम् ॥ २२ ॥ नीचैर्वृत्तिमतां नित्यं, कुरङ्गविषयैषिणाम् । बुद्धिं हतकलुब्धानां, धिक्पापप्रतिवेशिनीम् ॥ २३ ॥ स्पृष्ट्वाऽथ पटहं चेटी, गत्वा दुष्टाशयान्तिकम् । प्रकटीकृतभिक्षुक्तिः, पाप्मि-
नीति व्यजिह्वपत् ॥ २४ ॥ मया निवारितेनापि, वारं वारं द्विजन्मना । धनायता परं तेन, स्वामिन् बर्ही निबर्हितः ॥ २५ ॥ अकृतज्ञेन तेनैवं, तद्विरा ज्वलितकुधा । वध्यस्तन्मित्रमातंगस्योपनिन्ये प्रभाकरः ॥ २६ ॥ अगृह्यमाणाः सत्कृत्यैर्भषन्तः संस्तुतेष्वपि । खादन्तो निजवर्ग्याश्च, ते खला मण्डलाधिकाः ॥ २७ ॥ तेनोक्तं भद्र ! मां मुञ्च, दूरं देशान्तरं श्रये । पुराकृतोपकारस्य, त्वमा-
नृत्यमुपेहि मे ॥ २८ ॥ अथाभ्यधत्त चण्डालः, पापभृन्मण्डलाग्रणीः । युक्तमुक्तं त्वया बन्धो ! ऽपराधं परमं पर(द)म् ॥ २९ ॥ द्विधा दुष्टाशयः स्वामी, मुञ्चामि त्वां कथं यतः । रजकस्येव मे मृत्युः, खरमृत्यौ भवेद् ध्रुवम् ॥ ३० ॥ ततः स चिन्तयामास, सानु-
तापः प्रभाकरः । दृष्टं माहृत्यमेतेषां, हा नीचप्रकृतिं जनम् ॥ ३१ ॥ “ नीचः कृतोपकारोऽपि, विमानयति निश्चितम् । जातवेदा

साधुसमा-
गमलाभे
प्रभाकर-
कथा ।

दहत्येव, तर्पितोऽपि हि सर्पिषा ॥ ३२ ॥ ” तथाहि—ममैतैर्दोषसंकल्पवारुणीविप्रुषा क्षणात् । उपकारपयःकुम्भः, सकलः कलु-
पीकृतः ॥ ३३ ॥ किंपाके सस्फुरत्पाके, पाटलान्नफलभ्रमः । लक्ष्मीलवसुखाकांक्षा, या नीचप्रकृतौ जने ॥ ३४ ॥ नीचाश्रितस्य
सुचिरं, नीरं संत्यज्य जायते । कस्यान्यस्य गुणोदण्डपुण्डरीकसमागमः ॥ ३५ ॥ अवज्ञातपितृश्लोकदीर्घशोकहतस्ततः । वरिवस्यां
विधास्यामि, सांप्रतं महतामहम् ॥ ३६ ॥ इति ध्यात्वा सखाऽसि त्वमुपस्वामि नयस्व माम् । भयूरमर्पयिष्यामीत्यूचे चाण्डालकं
पुनः ॥ ३७ ॥ तेन किञ्चित् त्रपार्त्तेन, तद्वचः प्रतिपद्य तत् । सनाथः शिखिना निन्ये, सनाथस्य पुरस्थितिम् ॥ ३८ ॥ ऊचे च
तत्प्रकोपान्नेरिव शान्त्यै समुत्सृजन् । दशनांशुजलं शुद्ध्यै, स्वस्येवान्यजसंगिनः ॥ ३९ ॥ गृहाण बर्हिणं स्वामिन्नस्तु स्वस्ति चिराय
ते । सन्न्याय सद्विचाराय, भवत्परिकराय च ॥ ४० ॥ वाचाटा चातिदुष्टा च, खेटिकेयमतध्यवाक् । अनाचारः पराचीनो,
विप्रस्त्वेष प्रभाकरः ॥ ४१ ॥ नैतस्मिन्संभवत्येतदिति नैव विमर्षितम् । पृष्ठो नाहं नवा भक्तिविभक्तिर्मे विभाविता ॥ ४२ ॥ दण्डः सर्व-
कषश्चैवमहो ते सुकृतज्ञता । पृष्ठो दुष्टाशयेनैष तत्त्वामाख्यद् यथास्थितम् ॥ ४३ ॥ तेनैष क्षम्यमाणोऽपि, धार्यमाणोऽपि चान्तिके ।
भृशं सत्क्रियमाणोऽपि, निर्ययौ नगराद् बहिः ॥ ४४ ॥ क्रमाच्चक्रम्यमाणश्च, प्राप्तो रत्नपुरं पुरम् । अभ्यस्तस्वःपुरी सृष्टेः, स्वष्टुः
शिल्पकपोपलम् ॥ ४५ ॥ पराक्रमसमाक्रान्त-विक्रान्तप्रतिपार्थिवः । तत्पालयति भूपालः, पुरं रत्नरथाभिधः ॥ ४६ ॥ तस्यास्ति
सूनुः कनकरथः सत्पथपान्थधीः । यद्रूपन्यत्कृतेः कामो, मन्यते बह्वनंगताम् ॥ ४७ ॥ गुणा समाश्रिता येन, गुणैर्यश्च समाश्रितः ।
मिथः कीर्त्तिं परां लब्धुं, बद्धोत्कंठा वशादिवः ॥ ४८ ॥ तमास्थानभुवि स्थास्तुं, द्वास्थेनाथ निवेदितः । विप्रं प्रविश्य सोऽवादी-
दित्याशीर्वादपूर्वकम् ॥ ४९ ॥ अहं द्विजात्मस्त्वं च, राजसूनुर्गुणावधिः । स्पृहयामि तदात्मानं, कर्तुं त्वत्पारिपार्थिकम् ॥ ५० ॥
पुरोहितपदेऽनेन, पुरः स्यान्मे प्रयोजनम् । तेनेममात्मसात्कृत्वा, दानसंमानसम्पदा ॥ ५१ ॥ व्याजहार विचिन्त्यैव, कुमारस्तमुदा-
रधीः । प्रथयन्निव मित्रत्वं, तस्य स्मेरमुखाम्बुजः ॥ ५२ ॥ सूत्रितस्त्वं मया मित्रमितोऽवश्यं प्रभाकर ! । क्वापि चिन्तातपक्कलान्तं,
स्वान्तं मा स्म वृथा कृथाः ॥ ५३ ॥ ततः समुदितस्तिष्ठंस्तत्र पश्यन्निरन्तरम् । वरिष्ठश्रेष्ठिनः पुत्रं, मित्रं चक्रे मनोरथम् ॥ ५४ ॥

कलत्रं सूत्रिता तेन, पिण्डवासविलासिनी । ख्याता रतिविलासेति, सद्गुणैकविलासभूः ॥ ५५ ॥ इत्थमेभिस्त्रिभिः साद्धं, वर्धिष्णु
प्रणयोज्वलः । प्रभाकरः स्मरन्नस्ति, मन्त्रवत्पैतृकं वचः ॥ ५६ ॥ हेडावित्तकचोडेन, विदेशागन्तुनाऽन्यदा । तुरंगयुग्मं सर्वाङ्ग-रम्यं
राज्ञेऽवतीर्यत ॥ ५७ ॥ कुमारविप्रावारुह्य, बाह्यालीभूमिमण्डले । प्रारेभाते स संरम्भं, बाहवाहनकौतुकम् ॥ ५८ ॥
ब(वल्गा)लाचुरङ्गयुग्मेन, जग्मे बाह्यतोस्तयोः । कर्षतोरपि सोत्कर्षमरण्यानी मरुस्थली ॥ ५९ ॥ कुमारे च द्विजातौ च,
श्रुथवल्गाग्रहे श्रमात् । तस्थुस्तुलक्षणादश्रौ, वैपरीत्येन शिक्षितौ ॥ ७६० ॥ कुमारः सुकुमारत्वात्ततः क्लान्तस्तृषा भृशम् । वाजि-
वर्यात्समुत्तीर्य, निषसाद स्थलीमुवि ॥ ६१ ॥ लोलाः प्राणाः प्रयाणाय, पानीयमुपनीयताम् । त्वं वयस्य ! त्वरस्वेति, त्यक्त्वाऽश्वं
सोऽवदद् द्विजं ॥ ६२ ॥ अथ धीरो भवेत्युक्त्वा, दिवाकरतनूद्भवः । अर्णस्तूर्णं महारण्ये, तत्रान्वेष्टुं प्रचक्रमे ॥ ६३ ॥ स्वीचक्रे नीर-
मप्राप्य, तृष्णाहारि गुरोस्तरोः । ज्ञानदर्शनचारित्र्यतुल्यमामलकत्रयम् ॥ ६४ ॥ विप्रः क्षिप्रं समागत्य, चिन्ता चान्तेन चेतसा ।
मूर्च्छाविकाराकुलितं, कुमारं समुदैक्षत ॥ ६५ ॥ पयः स्वयमनासाद्य, वैलक्ष्यकृ(क्ष)तमानसः । चक्षुषी बहु मन्वानः, श्रव्योतद्वाप-
जलोर्मिणी ॥ ६६ ॥ मूर्च्छान्धकारसंहारकारणं मधुरारुणम् । आस्ये तस्यैव बालार्क-मुग्धमामलकं न्यधात् ॥ ६७ ॥ उन्मीलिताऽ-
मृतकला, स्फारिते चक्षुषी मनाक् । विप्रः पुनः कुमाराय, ददावामलकद्वयम् ॥ ६८ ॥ लब्धसंज्ञः कुमारोऽथ, धूलिवूसरितं नमः ।
वीक्षते तत्क्षणत्रयन्मूर्च्छयेवोन्नताननः ॥ ६९ ॥ अन्तरिक्षदरीकुक्षौ, रजःसारमिवात्मनः । कस्मादकस्माद्(भी)होतेव, सादरं क्षिपति
क्षितिः ॥ ७७० ॥ कुमारविप्रावाऽऽसाते, यावदुन्मानसाविति । तावद्भोज्यपयःपूर्णं, तूर्णं तत्सैन्यमागमत् ॥ ७१ ॥ ततः कृताङ्गिका-
चारः, कुमारः स प्रभाकरः । क्रमेण स्वामलं चक्रे, परिवारान्वितः पुरीम् ॥ ७२ ॥ प्राज्ये राज्ये निजं कृत्वा, तं राजाऽङ्गजम-
न्यदा । तापसो वनवासेऽभूद्, भूपो रत्नरथाभिधः ॥ ७३ ॥ सौवस्तिकपदे दध्रे, नव्यभूपः प्रभाकरम् । मनोरथमपि श्रीमान्, श्रेष्ठ-
श्रेष्ठिपदे न्यधात् ॥ ७४ ॥ ते राज्यं विभ्रते प्राज्यं, न्यायन्यासनिरङ्कुशाः । पवित्रमैत्र्यपात्राणां, तेषां यान्ति च वासराः ॥ ७५ ॥
“ यथा माधुर्यमिक्षूणां, शङ्खानां श्वेतिमा यथा । सज्जनानां तथा मैत्रीहेवाको जीवितावधिः ॥ ७६ ॥ तस्या रतिविलासायाः, स्फु-

रद्गर्भानुभावतः । एतादृशः समुत्पेदे, कदाचिदथ दोहदः ॥ ७७ ॥ निर्नीडं क्रीडतो राजकुमारस्य गृहाङ्गणे । चैत्कालखण्डमभ्रामि,
तदा जीवामि नान्यथा ॥ ७८ ॥ अनार्जवमनार्थत्वं, धा(वा)र्यमाणैकतानता । दौर्जन्यं निष्कृपत्वं च, योषितां मूलमातृका ॥ ७९ ॥
दुर्वारे दोहदेऽमुस्मिन्नशक्ये वक्तुमप्यसौ । खिद्यमानमनाः शाश्वत्, कृशाङ्गी सुतरामभूत् ॥ ७८० ॥ एतामेतादृशीं दृष्ट्वा, सत्प्रभः स
प्रभाकरः । महाप्रहेण पप्रच्छ, कायकार्श्यस्य कारणम् ॥ ८१ ॥ मन्दाक्षेण क्षतस्वान्ता, साऽऽचक्षे स्वदोहदम् । सोऽपि प्राह प्रिये !
दुःखदुर्दिनं मा वृथा कृथाः ॥ ८२ ॥ पूरयिष्यामि तेऽवश्यमिमं दोहदमादरात् । कियन्मात्रमिदं कार्यमार्थं ! मम चिकीर्षतः ॥ ८३ ॥
धृत्वैकान्ते कुमारं तं, ददौ स परमादरात् । कृत्वाऽन्यन्मांसमेतस्यै, सारसंस्कारसंस्कृतम् ॥ ८४ ॥ क्षणान्निर्वृतिकल्याणमापातेनापि
साद्भुतम् । तं गर्भं विभरामास, भृशं संभृतसंमदा ॥ ८५ ॥ चक्रे सारा कुमारस्य, भूभुजा भोजनक्षणे । सर्वत्र वीक्षितः क्षिप्रं
नेक्षितो न श्रुतः क्वचित् ॥ ८६ ॥ न भुङ्क्ते वक्ति चोर्वीशः, कः कालेन कटाक्षितः । फणीन्द्रस्य फणारत्नमात्तवान् मे तनूद्भ-
वम् ॥ ८७ ॥ प्राप्तमेतच्च विस्तारं, श्रुतं रतिविलासया । चिराय चिन्तयामास, मांसलोच्छलिता रतिः ॥ ८८ ॥ हा हतास्मि हहा
धिग्मां, किमेतन्मयका कृतम् । ममाजीव^१ निरेवास्तु, जीवितेश्च जीवतात् ॥ ८९ ॥ यथा मे बलभो गर्भः, स्वार्भको भूपतेस्तथा ।
मन्मनोह्रापपीयुषवर्षी यद्वा विशेषतः ॥ ९० ॥ शाकिनीव कुमारं तं भक्षयित्वा सलक्षणम् । किं नैवास्मि मरिष्यामि, भावी गर्भो-
ऽथ शाश्वतः ॥ ९१ ॥ यदीदं च नृपो विन्द्यात्, कदाचन कथंचन । अत्याहितं तदा भर्तुः, को नाम विनिवारयेत् ॥ ९२ ॥
यावन्न ज्ञायतेऽद्यापि, प्रियस्तावन्मनोरथं । मन्त्रयित्वा सूत्रयामि, किंचिदौपयिकं शिवे ॥ ९३ ॥ ततोऽसौ सत्त्वरं गत्वा, मनोरथ-
निकेतने । तं यथावृत्तवृत्तान्तमेकान्ते तत्पुरोऽवदत् ॥ ९४ ॥ स ब्रूते स्म हहा भद्रे ! त्वया चक्रे किमीदृशम् । प्राणाः प्रभाकरस्यैते,
सत्यं तृणपणीकृताः ॥ ९५ ॥ तथापि धैर्यमाधाय, स्वैरं गच्छ गृहान्निजात् । अस्मि प्रतिकरिष्यामि, सर्वमेतद्यथा तथा ॥ ९६ ॥
गत्वा रतिविलासाथ, स्वमन्दिरमचिन्तयत् । आगस्कारिणमात्मानमाख्याय नृपतेः पुरः ॥ ९७ ॥ यद्ययं मत्प्रियं रक्षेत्, तदा स्यादस्य-

पञ्चता । एतच्चातिविरूपं स्यादमन्तोर्मृत्युरस्ति यत् ॥९८॥ ध्यात्वैवं यावदद्यापि, यात्ययं नोपपार्थिवम् । तावद्धारवधूर्भूपं, सा प्रविश्य
व्यजिज्ञपत् ॥९९॥ अपहारः कुमारस्य, कृतः केन कथं छलात् । इति चिन्ताचिताचान्तं, चित्तं मा त्वं प्रभो ! कृथाः ॥१००॥ पापी-
यस्या मयाऽवश्यं, कुमारवधपातकम् । चक्रे केनापि कामेन, तत्प्राणान्निगृहाण मे ॥ १ ॥ कदा कुत्र कथं चेति, यावज्जल्पति भूपतिः ।
तावन्मनोरथोऽप्येत्य, विज्ञप्तिं भूभृतेऽकरोत् ॥ २ ॥ देव मन्मन्दिरे क्रीडन्, कुमारः सदनोपरि । प्रेर्य पुत्रेण मे भूमौ, पाति-
तश्च मृतश्च सः ॥ ३ ॥ भीत्या तदैव नाख्यायि, त्वद्दुःखाद्वच्मि साम्प्रतम् । प्राणप्रहाणदण्डं मे, मा शङ्किष्ठाः कुरुष्व तत् ॥४॥
प्राप्तः प्रभाकरोऽप्याशु, स्वागः संगृणतोस्तयोः । नृपं विज्ञपयामास, मारितस्ते मया सुतः ॥ ५ ॥ अभूद्भर्मानुभावेन, कुमारपिशि-
ताशने । प्रियाया दोहदः सोऽपि, मया पापेन पूरितः ॥ ६ ॥ अनेन कर्मणा किं स्यां, वयस्यस्ते द्विजोऽथवा । निष्ठा मे भूदियं
विष्ठा, रे किष्ठा मा क्षणु क्षणात्(न) ॥ ७ ॥ श्रेष्ठी श्रेष्ठः किमेषः स्यादालज्जालं जजल्प यः । आत्मन्यारोपयत्सत्यं, भ्रौणहृत्य मया
कृतम् ॥ ८ ॥ पश्यन्नस्ति नृपो यावत् त्रयं चित्रीयितात्मना । तावत्, प्रभाकरेणोक्तमलं सन्देहदोलया ॥ ९ ॥ भ्रौणहृत्यस्य मे हत्या,
प्रायश्चित्तं न शुद्धिकृतम् । राजन् यद्यप्यदो भाति(वि), तथाप्यन्यत्किमाद्रिये ॥ १० ॥ आगस्वानहमेवात्र, पुत्रः स्वस्थो मया कृतः ।
अत्रार्थे पार्थिवस्तेन, शपथैः सुस्थिरीकृतः ॥ ११ ॥ अथोवाच महीचन्द्रो, यद्यप्येवं तथापि ते । नापराधः सखे ! यस्मान्मया क्षान्त-
मिदं ध्रुवम् ॥ १२ ॥ “स्वामिमित्रकलत्राणां, बुद्धिबन्धुघनात्मनाम् । आपन्निकषपाषाणे, नरो जानाति सारताम् ॥१३॥” राजशब्दं
स एवैकः, काममिन्दुर्निषेवताम् । कलङ्ककल्पमप्येणमश्रितं न जहाति यः ॥ १३ ॥ पुनर्भूपः प्राह—यत्तदामलकं दत्तं, त्वया मे
निर्जने वने । मृतस्येव वृषा मित्र !, तन्मे न खलु विस्मृतम् ॥ १५ ॥ स्यां तदा चेन्मृतस्तूर्णं, च्छत्रातिच्छत्रमैत्र्यभाक् । तदा
भुञ्जीत राज्यं कस्तत्तवेदं ममाखिलम् ॥ १६ ॥ प्रोक्तं प्रभाकरेणाथ, यथेवं देव ! तत्त्वतः । तदा मङ्गवने भोक्तुं, प्रसादः क्रियतामिति
॥ १७ ॥ पार्थिवेन तथेत्युक्ते, प्रातस्तेन पुरोधसा । आह्वायि भवने भूपः, सपौरः सपरिच्छदः ॥ १८ ॥ भोजितो भोज्यले-
ह्यान्नैः, सुस्वादुस्वादुन्दरैः । रत्नसिंहासनासीनः, सत्कृतश्चन्दनादिभिः ॥ १९ ॥ सारालंकारवस्त्राद्यैः, परिस्कृत्य प्रभाकरः । साक्षा-

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
जम्बूचरित्रे
॥ १८४ ॥

दशेषपौराणां, तं कुमारकमार्षिपत् ॥८२०॥ स्वयं चकार हर्षेण, नृपस्योत्संगसंगतम् । माणिक्यमौक्तिकाद्यं च, दौकनीयमदौक्यत् ॥२१॥
श्यामाधःकृतवक्त्रस्तु, क्षणेऽत्र क्षितिपोऽभवत् । पौरैरभाणि किं दुःखं, हर्षस्थानेऽपि ते प्रभो ! ॥ २२ ॥ अथ प्रोवाच भूपालः,
कामं लज्जा दुनोति माम् । वैलक्ष्यादतिरुक्षात्मा, नास्मि शक्नोमि भाषितुम् ॥ २३ ॥ मूल्यं तुल्यं न यस्यैषाऽवश्यं कृत्स्नाऽपि
काश्यपी । तन्मयामलकं प्राणनिर्याणैकनिवारकम् ॥ २४ ॥ कुमारमूल्यतां नीतं, कृतघ्नाध्वनि तस्थुषा । पीयूषवत्परार्थाय, सृष्टः
एकः प्रभाकरः ॥ २५ ॥ “ अपेक्षन्ते न च स्नेहं, न पात्रं न दशान्तरम् । सदा लोकहिते सक्ता, रत्नदीपा इवोत्तमाः ॥ २६ ॥ ”
ते बभूवुर्न मिथ्या च, सर्वथा शपथास्तव । इत्थं स्वस्थत्वनिर्वाहात्, साधु साधु प्रभाकर ! ॥ २७ ॥ चक्रे त्वया किमेवं चेत्युक्तो-
ऽसौ भूभृदादिभिः । पितृशिक्षादिवृत्तान्तं, समस्तं स्वमवोचत ॥ २८ ॥ यथा दुष्टाशयायैः प्राक्, प्रकामोपकृतैर्हतः । यथा चोत्तम-
सांगत्य-परीक्षार्थमिहागतः ॥ २९ ॥ एवं त्रैषां परप्रीत्या, याति कालो मनस्विनाम् । उत्तमैः सह सांगत्यमित्यर्थे सुस्थिरात्मनाम्
॥ ८३० ॥ इत्थं दोषगुणप्रधानपरिषत्संपर्किणां प्राणिनां, स्युर्दोषाश्च गुणाश्च यद्भवमहोऽत्रत्यन्कुरङ्गीदृशः । तद्दोषैकसदो व्युदस्य भवती
दीक्षां जिघृक्षुः क्षणात्, श्रेयः श्रीप्रणयार्पणप्रतिभुवस्तानाश्रये सद्गुरुन् ॥ ३१ ॥ हे मातापितरौ कान्ताः, प्रोच्यतां प्रभवापि भोः ।
दीक्षमाणे मयि प्रातः, किं करिष्यथ कथ्यताम् ॥ ३२ ॥ ^१अङ्गारदाहकस्पष्टदृष्टान्तेनाऽजनिष्टवः । सौहित्यं सत्यमद्यापि, किं न
वैषयिके सुखे ॥ ३३ ॥ तथा—यथेह लवणाम्भोभिः, पूरितो लवणोदधिः । शरीरमानसैर्दुःखैरसंख्येयैस्तथा भवः ॥ ३४ ॥ यश्च कश्च
न कस्यापि, जायते सुखविभ्रमः । मधुदिग्धासिधाराम्रासवन्नैष सुन्दरः ॥ ३५ ॥ अपि च—सा बुद्धिः प्रलयं प्रयातु कुलिशं
तस्मिन् श्रुते पात्यतां, बलान्तः प्रविशन्तु ते हुतभुजि ज्वालाकराले गुणाः । यैः सर्वैः शरदिन्दुकुन्दधवलैः प्राप्तैरपि प्राप्यते, भूयो-
ऽप्यत्र पुरन्धिगर्भनरकक्रोडाधिवासव्यथा ॥ ३६ ॥ इति निरवधिदुःखदुःसहे तदिह सुखं न भवेऽस्ति वास्तवम् । यदि सुखमभि-
लाषुकाः स्थ भो विरतिरमाऽय मया सहेष्यताम् ॥ ३७ ॥ ततो—अमुपवायञ्जलञ्जल-विलोयणा मायतायकंताओ । पभणंति जुत्तं-

मातापितादि-
सह दिक्षा ।

मुत्तं, वयंपि सह पव्वइस्सामो ॥ ३८ ॥ उवसंताओ कंताओ, ताउ जंपंति जंपियं जमिह । विरहदुहाओ पेम्माउ, अणुचियं
अम्ह तं खमह ॥ ३९ ॥ पभवो अणुन्नवित्ता, पत्तो पल्लीए इय भणेऊण । लहु संवहिउं अहमेमि, लेमि सह अज्ज पव्वज्जं ॥ ४० ॥
सुमुहुत्ते संपत्ते, उदग्गसव्वंगवंगसिंजारो । सिवियारूढो अम्मा-पिऊहिं सह पट्टिओ जंबू ॥ ४१ ॥ कंताउ अट्ट ताउ, नियनिय-
पेईहराउ नीहरिउ । परमाए रिद्धोए, सिवियारूढाउ पत्ताउ ॥ ४२ ॥ पभवो पभूयपहाण-पुरिसपरिवारपरिवुडो पत्तो । नरनाहा-
णुन्नाओ, सिवियाए सहेव संचलिओ ॥ ४३ ॥ जंबूसामी सव्वहिं, ताहिं सव्वहिं अणुगमिज्जंतो । सयमागंतूणमणाटिणमाढ-
त्तसव्विड्ढी ॥ ४४ ॥ धरियधवलायपत्तो, ढलंतसियेचारुचामरुप्पीलो । नमिरनिरंतरनच्चिर-नारीगिज्जंतजसपसरो ॥ ४५ ॥ सलहि-
ज्जंतो मागहजणेण खयरेहिं कयकुसुमबुट्टी । तूररवाडंबरभरियनहयलो काणणंमि गओ ॥ ४६ ॥ पंचमगणहारिसुहम्मसामिणा
दिन्नपुन्नपव्वज्जो । जाओ सपरीवारो, महाजई उज्जयविहारो ॥ ४७ ॥ अहिगयसमत्थसुत्तत्थवित्थरो वित्थरंतवरकित्ती । छत्तोसगु-
णागारं, गुरुणा ठविओ नियपयंमि ॥ ४८ ॥ पसरियलोयालोयाऽऽगासपयासासमाणनाणधरो । निव्वाणगए सोहम्मसामिए संघधुर-
धवलो ॥ ४९ ॥ पभवं नियपट्ठे ठाविऊणमुकंठिओ व्व मुत्तीए । (मं. ४०००) पत्तो ओसप्पिणीचरमकेवली जंबूसामी गुरु ॥ ५० ॥
चरमकेवलिता वाऽस्या गाथातोऽवसेया ॥ मण-परमोहि-पूलाए, आहारगखवगउवसमे कप्पे । संजमतिय केवलि-सिज्झणा य जंबुंमि
बोच्छिन्ना ॥ ५१ ॥ संते वि संतविसए अवहाय सव्वे, जायं महाजइमहं पणमामि जंबुं । दद्रूण तं विरइरज्जमुवागओ जो,
लुटंतओ वि तमहं पभवंपि वंदे ॥ ५२ ॥

॥ इइ सिरिजंबूसामिचरियम् ॥

ननु तथा लुण्ठाकः प्रविष्टोऽपि प्रभवः क्षणात्प्रतिबुद्ध इत्याश्चर्यम् ? नाश्चर्यम्, यतोऽत्यन्तकूरकर्माणोऽपि चिलातीपुत्रादयः प्रतिबुद्धा दृश्यन्ते इत्याह—

दीसंति परमघोरावि, पवरधम्मप्पभावपडिबुद्धा । जह सो चिलाइपुत्तो, पडिबुद्धो सुंसुमाणाए ॥ १८ ॥

गाहा स्पष्टा, सुंसुमा ज्ञातं तु यथा—उत्तुंगविसालेणं, सालेण समंतओ वि परियरियं । आसि सिरि खिइपइट्टियनयरं नय-
रंजियजणोहं ॥ १ ॥ दोसायरो ससंको, सकलंको वंको ससी जत्थ । ^१छुहसुसिओ परसु^१सिओ य, केवलं ^३विहविगिहनि-
वहो ॥ २ ॥ तम्मि निवसेइ विप्पो, पयडो नामेण जन्नदेवोत्ति । सुयजाइमउमत्तो, जिणसासणखिसणासत्तो ॥ ३ ॥ जो जेण
जाओ जिप्पइ, सीसो सो तस्सऽवस्समेव भवे । इय विहियपइत्तो, निज्जिओ स वायंमि खुइणं ॥ ४ ॥ पव्वाविओ य जाओ,
सुसाहुसंगाउ परिणओ धम्मो । नवरं मणे मणागं, न मेल्लए विप्पजाइमयं ॥ ५ ॥ भज्जा पुण पुव्वपरूढ-गाढपेमाणुबंधदोसेण ।
काराविउं समीहइ, तं पव्वज्जापरिच्चायं ॥ ६ ॥ तो तीए पावाए, पसप्पमाणासमाणमोहेण । दित्तो कामणजोगो, काऊणं भिक्ख-
मज्झंमि ॥ ७ ॥ गोयरचरियाए समागयस्स साहुस्स तस्स गेहंमि । सोहम्मसुरो जाओ, तेण समाहीए सो मरिउं ॥ ८ ॥ सावि
सुनिव्वेएणं, गुरूण कहिऊण निययवुत्तंतं । पव्वज्जं काऊणं, देवी मायाए संजाया ॥ ९ ॥ चविउं सो सग्गाओ, जाओ जाईम-
याओ रायगिहे । धणइब्बमंदिरम्मि, पुत्तो चेडीचिलाइए ॥ १० ॥ विहियं च जणेणं से, चिलाइपुत्तोत्ति गोणमभिहाणं । इयरी
वि तओ चविउं, तस्सेव धणस्स भज्जाए ॥ ११ ॥ पंचण्ह सुयाणुवरिं, नामेणं सुंसुमा सुया जाया । सो य चिलाईपुत्तो, बाल-
गाहो कओ तीसे ॥ १२ ॥ अच्चंतकलहकारित्ति, दुव्विणीउत्ति सत्थवाहेण । निद्धाडिओ धणेणं, नियगेहाओ महरिहाओ ॥ १३ ॥
जाओ पल्लीवइणो, पुत्तो पल्लीवइंमि य मयंमि । सो चेव य तस्स पए, चोरेहिं निवेसिओ तेहिं ॥ १४ ॥ एगंमि अवसरंमि,

१ बुद्ध । २ सुसिओ C । ३ विविहगिरनिवहो C, विविहगिहनिवहो D ।

तेणं चोराण एयमुवइदुं । रायगिहंमि नयरे, सत्थाहो अत्थि धणनामो ॥ १५ ॥ तस्स य धूया नामेण, सुंसमा सा य मज्झ
तुम्ह धणं । ता एह तत्थ जामो, अवहरिउं तं च एमोत्ति ॥ १६ ॥ पडिवन्नं चोरेहिं, रयणीए तओ गया य रायगिहे । ओसो-
यणिं च दाउं, झत्ति पविट्ठा गिहे तस्स ॥ १७ ॥ तत्तो य चोरवइणा, चिलाइपुत्तेण हक्किओ सेट्ठी । भणसि न कहियं एसो,
मुसामि पुरिसेण होयव्वं ॥ १८ ॥ तत्तो य रित्थजायं, गुणरयणखणिं च सुंसमं घेतुं । सक्खं पेच्छन्तस्स वि, चिलाइपुत्तो वि-
णिक्खंतो ॥ १९ ॥ पाविय समीहियत्थो, सट्ठाणं पट्ठिओ स तुट्ठमणो । अह उगयंमि सूर, पंचहिं वि सुएहिं परिकिन्नो ॥ २० ॥
दढदेहवद्धकवओ, नरवइवहुसुहडपरिवुडो सिग्गं । तम्मग्गेणं लग्गो, धूयात्तेहेण धणइब्भो ॥ २१ ॥ भणिया य रायसुइया, धणेण
धूयं ममं नियत्तेह । दव्वं दिन्नं तुम्हाणि य, भणिए धाविया सुहडा ॥ २२ ॥ इंते य ते पालोइय, नट्ठा चोरा धणं विमोत्तूण ।
घेत्तण य तं सुहडा, जहागयं पडिगया सव्वे ॥ २३ ॥ सुयपंचगेण लग्गो, पट्ठीए धणो पलोइय चोरो । निव्वाहिउमचयंतो, तं
कन्नं सो चिलाइसुओ ॥ २४ ॥ मूढो सीसं छेतुं, तीए सुहं पत्थिओ पलोयंतो । ते वि हु विलक्खचित्ता, विमणा वलिया धणा-
ईया ॥ २५ ॥ अणुरागेणं कम्मणमणाए दाऊण मारिओ एसो । पुच्चंमि भवे विवरीयमेत्थ तं सव्वमावडियं ॥ २६ ॥ ता इंद-
जालसरिसं, ते सव्वे दिव्वविलसियसरूवं । चिंतंति चित्तचित्ताचक्के चडिया य नडिया य ॥ २७ ॥ मित्तममित्तं दुक्खिय-
मदुक्खियं खोणिनाहमह रोरं । समवत्तो वत्तइ तत्त(त्थ) वाहिरो सव्वमेव समं ॥ २८ ॥ पयडियमाया मायावि, होइ ताओ वि
पावियावाओ । भायावि पाणधाया य, दिव्वपडिक्कलभावाओ ॥ २९ ॥ कालकरालाही वि हु वरपरिमलकमलमालिया होइ । विहिणे
अणुकूलत्ते मित्तममित्तो वि कत्तोवि ॥ ३० ॥ ता दिव्वविनडियाणं, मरणावत्थाए एत्थ दुत्थाए । पत्ताणम्हाण हुहाउराण हा
किंतु(त्तु) कायव्वं ॥ ३१ ॥ वंसुच्छेओ मा होउ, जज्जरंगोऽहमिय भणंतेण । जणणुत्तो पुत्तो, भोत्तुं मं तरह वसणमिणं ॥ ३२ ॥
इय सेसेहिं वि भणियं, कमेण नो मन्नियं इमं जाव । ता सुंसुमाए देहं, अरत्तदुट्ठेहिं तं भुत्तं ॥ ३३ ॥ “ इय उवमाए जईणं,
आहारो वन्निओ जिणिदेहिं । ” नित्थरिउं ते वसणं, पुणरवि सुइभायणं जाया ॥ ३४ ॥ अह अडवीए मज्झे, चिलाइपुत्तेण परि-

भमंतेणं । दद्रूण साहुमेगं, उस्समाठियं महासत्तं ॥ ३५ ॥ जंपियमहो महासुणि ! संखेवेणं कहेसु मह धम्मं । इहरा तुज्झ वि
सीसं, फलं व असिणा लुणिस्सामि ॥ ३६ ॥ उवसम-विवेय-संवर-एएहिं पएहिं तिहिं तेण अक्खिओ धम्मो । जा सो तहेव
गच्छइ, ता चित्तिउमेवमारद्धो ॥ ३७ ॥ एसो महाणुभावो, धम्मज्झाणठिओ मए विग्घं । काउं पुट्ठो धम्मं, ता धम्मपयाण को
अत्थो ॥ ३८ ॥ तत्थोवसमो कोहस्स, निग्गहो सो कहं तु कुद्धस्स । मह संजायइ तम्हा, मुक्को सव्वो मए कोवो ॥ ३९ ॥
बीयं तु विवेगपयं, तस्सत्थो अत्थ-नाइ चाओ जो । तो तं परिभाविंतो, स महप्पा मुयइ खग्ग सिरे ॥ ४० ॥ जाव णमेयइ
वेयइ, एस जिओ ताव बंधओ भणिओ । तो संवरपयबुद्धो, काउस्सग्गे ठिओ भयवं ॥ ४१ ॥ परिभावेइ पुणरुत्तमेव एयाणि
तिन्नि वि पयाणि । नासग्गानिहियदिट्ठो, सुनिच्चलो कंचणगिरिउव ॥ ४२ ॥ अहं रुहिरगंधलुद्धाहिं, कुलिसतिक्खग्गतुंडचंडाहिं ।
मूङ्गलियाहिं लहुं, सव्वत्तो भोत्तुमारद्धो ॥ ४३ ॥ उच्यते च—आपायसीसं सयलं पि देहं, मूङ्गलियाहिं विभक्खिऊणं । विणि-
म्मियं चालणिया समाणं, तहावि ज्ञाणाओ न कंपिओ सो ॥ ४४ ॥ पयंडतुंडाहिं पिपीलियाहिं, खद्धे सरीरंमि मुणिस्स तस्स ।
छिदाइ रेहंति समत्थपावनिस्सारदाराणि व दीहराणि ॥ ४५ ॥ अड्ढाइएहिं दियएहिं धीमं सम्मं समारादिय उत्तिमट्ठं । सुरालयं सो सह-
सारनामं, पत्तो सुचारित्तधणो महप्पा ॥ ४६ ॥ इइ सुंसुमा-चिलाइपुत्तकहा ॥ ३८ ॥ स्वप्रतिज्ञानिर्वाहमहासाहसिकस्य चिलातीपुत्रस्य
प्रस्तावादन्यमपि तथाविधं तपस्विनमाह—

पुप्फियफलिण् तइ पिउघरम्मि तण्हालुहासमणुबद्धा । ढंढेण तहा विसोढा, विसढा जइ सफलया जाया ॥ ३९ ॥

‘पुप्फिते’ सकलभोगसामग्र्या ‘फलिते’ च खादनपानादिभोगसम्पत्त्या पितुर्वासुदेवस्य ‘गृहे’ सत्यपि, तत्परित्यज्य तृष्णा क्षुधा
च समनुबद्धा-निरन्तरा ढण्ढणकुमारेण तथा अलाभपरीहाधिसहनप्रकारेण ‘विशठा’-निष्कपटा ‘विसोढा’-तितिक्षिता । ‘यथा सत्फला
जाता’ केवलोत्पादनात् । “ ढंढेणंति ” ढण्ढणकुमारेणेत्यस्य स्मारकत्वादुद्धृष्टम् । यथा देव इति देवचन्द्रस्य । तत्कथा पुनरियम्—

सुरवइ आएसेणं, वेसमणेणं विणिम्मिया महई । वारवई आसि पुरी, मणिकंचणचारुपासाया ॥ १ ॥ सुरसेणाणंदिमहंतामरसा-
यत्तजयसिरिं जीसे । सरवरनिउहं व पिहु, सुरवइविजयप्पयाणं व ॥ २ ॥ कयनेमिजिणुत्तं, सो सरसनिरंतरमहीरुहावासो । परि-
सरवसुंधराए, केलिगिरि जीए उज्जितो ॥ ३ ॥ तीए दसारसीहो, अहेसि भरहद्धभूसणो राया । कण्होत्ति आसि तस्स य, तणु-
ब्भवो ढंढणकुमारो ॥ ४ ॥ रुवविणिज्जियमारो, कलाकलावस्स पत्तपरपारो । नवलवणिमाए सारो, विहियवरोदारसिंगारो ॥ ५ ॥
उव्वाहिऊण निव्वणउव्वण-जोव्वणगुणाओ तरुणीओ । विसयसुहमणुहवंतो, ताहिं समं गमइ सो कालं ॥ ६ ॥ अह अन्नया
कथाई, समिय असेसंगिवगउम्मगो । देहप्पहाहिं दिसि दिसि, कुवल्लयपयरं व विकिरंतो ॥ ७ ॥ अट्टारससहस्सेहिं, सीलंगाणं
व पवरसाहुणं । सहिओ सहिओ व्व सुधम्मधारिजूयारवारस्स ॥ ८ ॥ भयवं अरिट्टुनेमि, गामाईसुं कमेण विहरंतो । संपत्तो
वारवइ, समोसढो रेवयउज्जाणे ॥ ९ ॥ अवगयजिणिंदआगमण-वइयरे सहरिसे समागंतु । कण्हप्पमिइमहीवइविंदे नमिऊणमुव-
विट्ठे ॥ १० ॥ जयपट्टुणा पारद्धा, धम्मकहा अमयसारणीसारा । सम्मत्तमूलनिम्मलमूलुत्तरगुणगणगभीरा ॥ ११ ॥

जहा—“ जाव न जरकडपूयणि सव्वंगिउ गसइ, जाव न रोगभुयंगु उग्गु निइउ डसइ ।
ताव धम्मि मणु दिज्जउ किज्जउ अप्पहिउ, अज्जु किं कल्लि पयाणउं जिओ निच्चु प्पहिउ ॥ १२ ॥”
धम्मु रम्मु सचराचर जीवह दय सहिउ, अरु गुरु नियघरघरणि सुरय संगमरहिउ ।
उज्झिय विसयकसाउ देउ जो मुक्कमलु, एहु लेहु रयणत्तउ चितियदिज्जफलु ॥ १३ ॥
दय किज्जइ जंपिज्जइ सच्चउं पियवयणु, न हरिज्जइ निहणिज्जइ दुज्जउ जगि मयणु ।
न परिग्गहिगहु किज्जइ सज्जिज्जइ करणु, सिवसुहु तो पाविज्जइ निज्जियजरमरणु ॥ १४ ॥

इय जयपट्टुणो सद्धम्मदेसणासारमायरेणं सो, सुणिऊणं पव्वईओ, गुणसारो ढंढणकुमारो ॥ १५ ॥ बारस वि भावणाओ,

भाविता सइ सुयं अहिजंतो । कुब्बंतो विविहतवं, विहरइ सब्वन्नुणा सद्धिं ॥ १६ ॥ विहरंतस्स य नियपुव्वजम्भनिव्वत्तियं
अणिट्ठफलं । समुदिन्नमंतराइयकम्मं ढंढणकुमारस्स ॥ १७ ॥ तो तहोसेणं जेण साहुणा सह भमेइ सो भिक्खं । तस्स वि लद्धिं
उव्वहणइ, अहह भीमाइं कम्माइं ॥ १८ ॥ एगंमि अवसरंमि, सुणिहिं तदलाभवइयरे सिट्ठे । मूलाउच्चिय सिट्ठो, तव्वुत्तंतो जिणि-
देण ॥ १९ ॥ जहा—भगहविसयावयंसे, आसि पुरा धन्नपूरगगामे । किसि पारासरनामो, बलाहिओ विप्पकुलनामो ॥ २० ॥
अह अन्नया नराहिवचरीओ करिसित्तु उवरया पत्ते । भोगणसमयंमि छुहा, किलाभिया करिसया सुढिया ॥ २१ ॥ वसभाय चंभ-
मेक्केकमप्पणो तेण दाविया खेत्ते । हच्छभणिच्छंता विट्ठु, बलाभिओगाइकरणेणं ॥ २२ ॥ तप्पच्चइयं च दढं, निव्वत्तियमंतराइयं
तेण । भरिऊण य उप्पन्नो, नेरईओ निरयपुढवीए ॥ २३ ॥ तत्तो उव्वट्ठित्ता, विचित्तभेयासु तिरियजोणीसु । देवेसु मणूसेसु य,
संसरियं सुकयकम्मवसा ॥ २४ ॥ सोरट्ठविसयभूसणवारवई सामिवासुदेवस्स । पुत्तत्तेणुव्वन्नो, धन्नो ढंढणकुमारोत्ति ॥ २५ ॥ तं
सोउं सो धीमं, अभिगाहं गिण्हए जिणसगासे । एत्तो परलद्धीए, भुंजिस्समहं न कइयावि ॥ २६ ॥ एवं सुहडोव्व अलाभवेरिणा
तेणमपरिभूओ सो । निच्चं अविमचित्तो, तित्तोव्व दिणाइं बोलेइ ॥ २७ ॥ अह अन्नया जिणिंदो, पुट्ठो कंसारिणा भयवमेसिं ।
साहुणं को मज्झे, दुक्करगारित्ति वागरसु ॥ २८ ॥ तो भणियं जगगुरुणा, नणु दुक्करकारगा इमे सव्वे । नवरं दुक्करकारी, एत्तो
वि हु ढंढणकुमारो ॥ २९ ॥ बहुकालो बोलीणो, जम्हा एयस्स धीरहिययस्स । दुसहमलाइपरीसहमहियासंतस्स हियएण ॥ ३० ॥

यथा—प्रविशसि कथं ? तिष्ठ द्वारेऽप्यशौच-मलीमस ! प्रतिदिनमहो पाखण्डिभ्यः सुखं न लभामहे ।

इति कटु रटच्चेटीदिष्टाः सुभक्षमवेक्षितुम्, गृहमुपयतो धन्यस्यैता गिरः श्रवणामृतम् ॥ ३१ ॥

सो धन्नो कयपुन्नो, जं कित्तइ इय सयं जएक्कपहू । एवं परिभाविता, जहागयं पडिगओ कण्हो ॥ ३२ ॥ पविसंतेणं तेण
य, पुरीए दिट्ठो कहिंवि दिव्ववसा । भिक्खं भममाणो उच्चनीयगेहेसु महप्पा ॥ ३३ ॥ तो दूराउच्चिय करिवराउ ओयरिय पर-

मभत्तीए । धरावीढलुठंतसिरेण, वंदिओ सो सिरिहरेण ॥ ३४ ॥ तं महुमहेण वंदिज्जमाणमवल्लोइऊण इब्भेण । गेहट्टिएण एगेण, चित्तिं विम्हियमणेण ॥ ३५ ॥ धन्नो एस महप्पा, जो एवं माहवेण भत्तीए । वंदिज्जइ सविसेसं, देवाणवि वंदणिज्जेण ॥ ३६ ॥ अहं वंदितं नियत्ते, हरिम्मि भिक्खं कमेण भममाणो । इब्भस्स तस्स भवणे, संपत्तो ढंढणकुमारो ॥ ३७ ॥ तो तेण सिंहकेसर-
मोयगथालेण परमभत्तीए । पडिलाभिओ महप्पा, गओ य सव्वन्नुपयमूले ॥ ३८ ॥ नमिऊण भणइ भयवं ! किमंतरायं ममाऽहुणा खीणं । जयगुरुणा वागरियं, विज्जइ अज्जवि य तस्सेसं ॥ ३९ ॥ एसा उ कण्हलद्धो, परमत्थेणं जओ नमंतं तं । आलोइऊण-
मिब्भेण, बियरिया मोयगा एए ॥ ४० ॥ एवं जिणेण मणियं एस महप्पा तो परस्स लद्धि त्ति । गंतूण थंडिलम्मि, सयं परि-
ट्टुविउमारद्धो ॥ ४१ ॥ परिठवमाणस्स य, कम्मकडुबिवागं विचित्तयंतस्स । सुद्धञ्जाणवसेणं, से जायं केवलं नाणं ॥ ४२ ॥ तो केवलपज्जायं, परिवालिय बोहिऊण भव्वजणं । जस्सट्टा पव्वइओ, तं मोक्खपयं पवन्नोत्ति ॥ ४३ ॥ इति ढंढणमुनिकथा ॥ ३९ ॥

किमित्याहारोऽनपेक्षोऽयं हरिकुमारोऽप्येवं विहृतवान् उच्यते—

आहरेसु सुहेसु अ, रम्मावसहेसु काणणेषु च । साहूण नाहिगारो, अहिगारो धम्मकज्जेसु ॥ ४० ॥
साहू कांतारमहाभएसु अवि जणवएवि मुहअम्मि । अवि ते सरोरपीडं, सहंति न लहंति य विरुद्धं ॥ ४१ ॥
जंतेहि पीलिया विहु, खंदगसीसा न चेव परिकुविया । विइयपरमत्थसारा, खमंति जे पंडिया हुंति ॥ ४२ ॥

यस्मादाहारेषु शुभेष्वपि सरसस्निग्धादिषु उपलक्षणत्वाद्ब्रह्मपात्रादिषु तथा रम्यावसथेषु काननेषु च साधूनां नाधिकारस्तदास-
क्तिसेवारूपः, किन्त्वधिकारो धर्मकार्येषु, अरसविरसान्तप्रान्ताभिग्रहयुक्तशुद्धोच्छादिषु ततो हरिकुमारस्तथा विजयहारेति ॥ ४० ॥
तथा—“ साहू गाहा ” साधवः कान्तारमहाभयेष्वपि अटवी-राजभयादिष्वपि मुदिते ऋद्धिस्तिमिते जनपद इव क्षुदादिपीडामपि

सहन्ते, न पुनर्लान्ति-गृह्णन्ति विरुद्धमनेषणीयाभिग्रहभङ्गकारीति ॥४१॥ अथापत्सु दृढधर्मतां दृष्टान्तेनोपदिशति—“जंतेहि माहा”
अक्षरार्थः स्पष्टो । भावार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम्—

सावत्थीए पुरीए, जियसत्तू आसि नरवाई तस्स । धारिणीपियाए जाओ, नयसारो खंदगकुमारो ॥ १ ॥ अहिगयजीवाजी-
वाइ-वत्थुवित्थारथिरमणो सुमई । जिणपवथणपत्तट्ठो, धम्माणुट्ठाणठाणट्ठो ॥ २ ॥ तस्स कणिट्ठा इट्ठा, आसि पुरंदरजसा ससा सा
य । कुंभारकडाहिषदंडइस्स दिन्ना नरिंदस्स ॥ ३ ॥ तेण कयाई जियसत्तु-अंतिए पालगोत्ति पट्ठविओ । केणवि पओयणेणं, नाहि-
यवाई दिओ दुट्ठो ॥ ४ ॥ जियसत्तुमहापत्थिवअत्थाणे आगओ सह सहाए । अत्थि पयत्थवियारो, सुपसत्थो पत्थुओ तत्थ ॥ ५ ॥
परलोयपुन्नपावप्पाणी पडिहणइ जाव परिसाए । गयसंकोचं को तुंडतंडवाडंबरेणं सो ॥ ६ ॥ नयहेउजुत्तिदिट्ठंतदिट्ठअट्ठप्पइट्ठियमणेण ।
निप्पिट्ठपसिणवागरणवाणिओ खंदगेण कओ ॥ ७ ॥ जह खज्जोओ पज्जोयणस्स पारेइ नो पुरो फुरिडं । तह नाहियवाई सोवि,
तस्स खंदगकुमारस्स ॥ ८ ॥ केसरिकिसोरगुंजार-सवणओ हरिणओ जहा होइ । तह सो सुन्नो बुन्नो, तुण्हिक्कोऽहोमुहो य
ठिओ ॥ ९ ॥ अह उग्घट्ठं परिसाए, सासणं जिणवराण जयइत्ति । ओहामिओ गओ सो, पालगपावो सरज्जंमि ॥ १० ॥ संसा-
रचारगओ, निच्चुट्ठिभगो य खंदगकुमारो । विसए विसं व दट्ठं, चित्तं तत्ते पवत्तेइ ॥ ११ ॥

यथा—“ रे चेतः करवै किमीश विषयत्यागं किमेभिः कृतं, विप्रत्यायनभावयोः कथमिव ब्रूमः कियद्गोप्यते ।

एते हि क्षणभङ्गुरं परिणतौ निस्सारमल्पं सुखं, दत्तेव प्रतिगोपयन्ति कृतिनां निर्वैद्वसौख्यं परम् ॥१२॥”

तओ—सिरि मुणिसुव्वयपासे, पुरिसाण सएहिं पंचहिं समेओ । पडिबज्जियपव्वज्जो स, जई जाओ जससहाओ ॥ १३ ॥
कालक्कमेण सूरित्तणंपि पत्तो पवित्तनाणनिही । दिन्नो से परिवारो, पहुणा तो चेव पंचसया ॥ १४ ॥ पहुमेगया स पुच्छइ
कुंभारकडे पुरे विहाराय । पडिबोह्णाय तीए, लहुभयणिपुरंदरजसाए ॥ १५ ॥ अह पहुणा भणिओ सो उवसग्गो मारणंतिओ

आपत्सु दृढ
धर्मता उपरि
स्कंदकाचार्य
कथा ।

तत्थ । तुह सपरिवारस्स वि, पुच्छेइ जिणं पुणो पणओ ॥ १६ ॥ आराहगा व सामिय !, विराहगा अहव किं भविस्सामो ।
दिसइ पहु तं मोत्तुं, अन्ने आराहगा साहु ॥ १७ ॥ नत्थि भवियव्वनासोत्ति, चित्थियं तेण मइ सहायंमि । जइ सिद्धिं साहु
साहयंति ता किं न पज्जत्तं ॥ १८ ॥ इय सह सएहिं पंचहिं, पत्तो कुंभारकडपुरे सूरी । मग्गे आगच्छंतो, पालगपावेण विन्नाओ
॥ १९ ॥ परिभवसंभरणुब्भूयभूरिकोवेणऽणागयं चैव । निक्खणिऊणुज्जाणे, तेण विमुक्काणि सत्थाणि ॥ २० ॥ पवरुज्जाणे ते तंमि
चैव, सूरी समोसरिंसु सुहं । तेसिं वंदणवडियाए, निग्गाओ दंडइनरिंदो ॥ २१ ॥ पणमिय पुरो निसन्नस्स तस्स तीसे सहाए
सूरिहिं । पारद्धा धम्मकहा, सुहापवाहाणुहारेण ॥ २२ ॥ पडिबुद्धा बुद्धिधणा बहवो पाणी पयावई वि तओ । गुरुगुणगुरु-
आणंदियचित्तो पत्तो पुरस्संतो ॥ २३ ॥ अह एगंते बुत्तो, पालगपावेण पत्थिवो एवं । तुह पहु ! हियचित्ताए, किंपि पयपेमि पर-
मत्थं ॥ २४ ॥ एसोऽवस्सं सूरी, भग्गुविग्गो वयाड आयाओ । पासंडिगकुक्कुडिओ, तुह पहु ! रज्जाऽवहाराय ॥ २५ ॥ कयक-
वडसाहुवेसो, जोहा सव्वेवि ते सया पंच । तं तत्थ गयं सत्थेहिं, मारयिस्संति नीसंका ॥ २६ ॥ जइ तुह संदेहो देव !, कोइ
ओसारिऊण ते तत्तो । खिइनिक्खए निरिक्खह, सत्थे सयमेव दंसेमि ॥ २७ ॥ बिहिए तहेव पुहईपहुस्स पयडाणि ताणि
जायाणि । चित्ते चमक्किओ अघडमाणघडणाए तीए सो ॥ २८ ॥ “बुडुइ जलंमि पत्तं, तरइ सिला हुयवहो वि पज्जलइ । तं नत्थि
संविहाणं, संसारे जं न संभवइ ॥ २९ ॥” अपरिच्छिद्यपरमत्थो, परिहीणप्पायपुव्वपुत्तो य । तस्सेव देसं देइ, दंडई दंडणे ताण
॥ ३० ॥ इय सो पाविय पाविट्टुट्टुचिट्ठो निवस्स तस्साणं । परमपओसो तोसं, संपत्तो कालदूओ व्व ॥ ३१ ॥ नगरस्स
तस्स दूरे, मंडावेऊण घाणएऽणेगे । मुणिमेगेगं परिखिवइ, तत्थ नरए य अप्पाणं ॥ ३२ ॥ खंदगसूरिसमीवे, सोहिय सव्वेवि
सव्वसल्लाई । गुरु धम्मदेसणाए, इय अप्पाणं च भावित्ति ॥ ३३ ॥ “सारीरमाणसेहिं दुक्खेहिं अभिदुदुयंमि संसारे । सुलह-
मिणं जीवाणं, जं किल दुक्खेहिं संजोगो ॥ ३४ ॥” कहमन्नहा सुकोसल-महामुणी काउस्सग्गाथिरकाओ । वग्गीए सिग्घमवणीए,
पाडिडं भक्खिओ अभओ ॥ ३५ ॥ कह वा उस्सग्गायस्स, चत्तदंडस्स दंडसाहुस्स । सीसं छिन्नं एमेव, जउण रज्जा सुणेउण

॥ ३६ ॥ “ ता एत्थ भवसमुद्दे, सुलहाउ चेव आवयाउ दंढं । भवसयदुहनिम्महणो, दुलहो पुण नवरि जिणधम्मो ॥ ३७ ॥ ”
सो पुण कह कह वि मए, चित्तरयणं च कामधेणुव्व । कप्पदुदुमोव्व पत्तो, दुलहलंभो वि सुकयवसा ॥ ३८ ॥ इय एसो चिय
सफलो, मज्झ अणायरणदोसपरिहीणो । सच्चरणगुणपहाणो, जम्मोऽणाइम्मि संसारे ॥ ३९ ॥ केवलमेकमिमं चिय, चित्तं परित-
वइ जमहमेयस्स । विप्पस्स कम्मबंधस्स, कारणत्तेण वट्टामि ॥ ४० ॥ एत्तो चिय ते नमिमो, जे मुणिणोऽणुत्तरं गया मोक्खं ।
जम्हा ते जीवाणं, न कारणं कम्मबंधस्स ॥ ४१ ॥ सोएमि न अप्पाणं, एयं सोएमि कम्मपरतंतं । जिणवयणवाहिरमइं, दुक्ख-
समुद्धमि निवडंतं ॥ ४२ ॥ इय भावणाउ भावेमाणो एगूणपंचसयसाहु । ते अंतगडा जाया, पीलिज्जंता महासत्ता ॥ ४३ ॥ खुड-
गमेगं गुणगोरवागरं भत्तपच्चखाणाय । दट्ठूणुट्ठियमक्खेइ, पालगं खंदगमुणिदो ॥ ४४ ॥ एत्तियचारित्ति सुपत्तपीलणाउ मणागमुवसामो ।
जइ जाओ ताव कोवस्स, तुज्झ ता किंपि जंपेमि ॥ ४५ ॥ खुडुगमेगं रक्खेसु, अहव मं पढममेव पीलेसु । एवंपि तए कुव्वं-
तएण सव्वं कयं भव्वं ॥ ४६ ॥ इय सोऊणं सोणिग-चूडामणिणा पयंडदंडेण । खणमेत्तेणं तेणं, हहहा सो खंडिओ खुडो
॥ ४७ ॥ अथ तत्सन्निधिवर्त्तिभिरुक्ताऽन्योक्तिः—

आनन्दाय दृशोः पुरो न विहितो नो कर्णपूरीकृतश्चूडारत्नपदेक्षणं न निहितो अस्तः शशी राहुणा ।

इत्थं तेन कृते कृतं कुवल्यैः केलीकुकूलं बला-दौचित्याचरणक्रमानहृदयो जानाति को वा जनः ॥ ४८ ॥

सुहभावणाए जाओ अंतगडो केवली तओ सोवि । इय पेक्खंतो संतो, सूरी सुहझाणमुज्जेइ ॥ ४९ ॥ कूणइ नियाणं जइ
नाम, मज्झ तवसंजमस्स फलमत्थि । ता भाविभवमि भविस्समस्स निवइस्स य वहाय ॥ ५० ॥ अइमहुरस्स वि खुंदिज्जमाण-
सारस्स गोणपाएहिं । निस्सूगत्तं किं नाम, कलमसालिस्स वि न होइ ॥ ५१ ॥ अइसीयलाओ चंदणकट्टाओ निट्ठूरेहिं निस्सट्ठं ।
घट्टाउ किं न उट्ठेइ, अहव अइदारुणो दहणो ॥ ५२ ॥ खिणं खंदगसूरी वि, तेण जंतेण पीलिओ संतो । अगिगुमारो जाओ,

आपत्सु दृढ-
धर्मतायां
स्कंदकाचार्य-
कथा ।

जाणेइ नियाणमोहीए ॥ ५३ ॥ इत्थञ्च—निवदिन्नरयणकंवल-कप्पियनिम्मलनिसेज्जसंजुत्तं । रुहिरोहपंकटकिय-रयहरणं खंदगगुरुस्स ॥ ५४ ॥ सरुहिरकरसंकाए, उप्पाडेऊणमाणियं कहवि । गिद्धमुहाओ गिद्धेण, पाडियं अंबरगाओ ॥ ५५ ॥ करयलपत्तहत्थिय आणणाए अंतेउरोवविट्ठाए । खुद्धमणाए पुरंदरजसा ससाए पुरो देसे ॥ ५६ ॥ दट्ठूणं पच्चभिज्जाणिऊण तं सा धसक्किया हियए । पुच्छंतीए नायं, पालगपावस्स दुच्चरियं ॥ ५७ ॥ पोक्कारंती पत्ता, तत्तो दंडइनिवस्स पासंमि । हा हा हयास निग्घिण ! किं कारवियं तए एयं ॥ ५८ ॥ एत्थंतरंमि पत्तो, खंदगदेवो भरेइ सावत्थि । संवट्ठगवाउविउव्वणाए तणदाहभाराण ॥ ५९ ॥ सिरि-मुणिसुव्वयपासे, उप्पाडेऊण नेइ नियमइणिं । सा पावइ पव्वज्जं, जयपहुणो पउमहत्थेण ॥ ६० ॥ सावत्थी वि समत्था, दड्ढा तेणाऽमरेण सहसत्ति । तेणेव अग्गिणा ताणि, मुणिकरंकाणि दड्ढाणि ॥ ६१ ॥ दड्ढाए तेण तीए, बारसजोयणपमाणभूमीए । जायं रत्तं अज्जवि, जं गिज्जइ दंडगारत्तं ॥ ६२ ॥ उक्त च—“स्यादेवदेवास्पदतद्वनानां, यदा विनाशः कुनृपापचारात् । मारो मुनीनां च तदातितूर्णं, भङ्गो भवेत्तत्पुरदेशराज्ञाम् ॥ ६३ ॥” तथा—“त्रिभिर्वर्षैस्त्रिभिर्मासैस्त्रिभिः पक्षैस्त्रिभिर्दिनैः । अत्युग्रपुण्य-पापानामिहैव फलमश्नुते ॥ ६४ ॥” ॥ ४२ ॥ न त्वाश्चर्यमेतत् यदेते साधवो दुर्वृत्तस्य द्विजातेस्तथोपसर्गं तितिक्षांचक्रुः । न किंचिदाश्चर्यमित्याह—

जिणवयणमुइसकण्णा, अवगयसंसारधोरपेयाला । बालाण स्वमंति जई जइत्ति कं इत्थ अच्छेरं ॥ ४३ ॥

न कुलं इत्थ पहाणं, हरिणसवलस्स किं कुलं आसी । आकंपिया तवेणं सुरावि जं पज्जुवासंति ॥ ४४ ॥

जिनवचनश्रुत्या सकर्ण्णा अवगतधोरसंसारविचाराश्च अज्ञानानां सम्यग्धि वधवन्धादिभिर्यतयो यदि क्षमन्ते, तदाऽत्र किमाश्चर्यं ? न किंचिदिति पेयालो विचारः । प्राकृतत्वात् धोरविशेषणस्य विशेष्यात्परनिपातः ॥ ४३ ॥ क्षमादिगुणाधारत्वे सत्त्वमेवामीषां निमित्तं, कुलं तु प्रायिकमित्याह—“न कुलं” गाहा—स्पष्टा । नवरं हरिकेशा-मातङ्गविशेषाः । आकम्पिता-आवर्जिताः । तत्कथा पुनरियम्—

महुराए नयरीए, संखो नामेण नरवई आसि । गहियबओ गीयत्थो, एगागी गयउरं स गओ ॥ १ ॥ गिमे(म्हे) गोयरच-
रिया गएण तेणेगया नयरमज्जे । हुयवहरच्छादारंमि, पुच्छिओ सोमदेवदिओ ॥ २ ॥ किमिमाए रच्छाए, वच्चामि स आह वच्च
वच्च लहुं । अइतत्ताए पेच्छामि, उच्छलंतऽगपायंति ॥ ३ ॥ इरियासमिइसमेयं, तं सणियं संचरंतमिक्खंतो । चितइ स भाड
वालुयतत्ता किमिमा न अज्ज अहो ॥ ४ ॥ नियमंदिराउ जा उत्तरित्तु सयमेइ तत्थ ता तं सो । दिणयरखरकिरणकरंभियं पि फासेइ
हिमसीयं ॥ ५ ॥ मुणइ मुणिस्साऽणप्पं, माहपमवस्समेयमेयस्स । उवसरियकहियदुच्चरियमप्पणो खामइ मुणिं तं ॥ ६ ॥ मुणिणा
वि दाविओ से, असारभावो भवस्स एयस्स । कोहाइकसायाणं, अइसयकहुओ विवागो य ॥ ७ ॥ फलमुप्फालइ फारं, सायर-
मायरियचारुचरणस्स । एगंतिमच्चंतियमतुल्लमुल्लवइ सिद्धिसुहं ॥ ८ ॥ अइगरुयवग्गुवेरग्ग-तिव्वसंवेगसंगओ संतो । स मुणिस्स तस्स
पासे, खंतिखमो निक्खमेऊण ॥ ९ ॥ चिरपालियपव्वज्जो, दियजाइमयं अमुंचिरो तहवि । मरिऊणं सुरलोए, संजाओ भुंजए
भोए ॥ १० ॥ अमरतरंगिणीतीरे, तरंगगामंमि सो चवेऊण । बलकोट्टभारियाए, गोरीए आगओ उयरे ॥ ११ ॥ जाईमयाऽव-
लेवा, मायंगकुले कुलक्खणो जाओ । सोहग्गरुवरहिओ नियबंधूणंपि हसणिज्जो ॥ १२ ॥ कयबलनामो वड्ढइ, कलिभंडणमालि-
गालिवट्ठंतो । आरद्धं से बंधूहिं, एगया गरुयमावाणं ॥ १३ ॥ पइजणमणन्धिभट्ठंतो, कुणमाणो भंडणाइ चंडिको । कलहपिओ ^१पाए
फोडउव्व उव्वेयणिज्जो सो ॥ १४ ॥ ^२आवाणमंडलाओ, निच्छुद्धो पिच्छए सुदूरट्ठिओ । उवसप्पंतं सप्पं, ^३पहणिज्जंतो पहारेहिं
॥ १५ ॥ खणमेत्तेणं पत्तो, जलस्स सप्पो तदंतरेणप्पो । किंपि कयं तेहिं न तस्स, सव्वहा निव्विसो जेण ॥ १६ ॥ दूरट्ठिण
वट्ठणमेरिसं चित्थियं बलेण तओ । अवयारकारगं कालकुडलिं पिव जणो हणइ ॥ १७ ॥ इयरं जलसप्पं पिव, न हणइ ता दोहओ
अहो कोहो । जस्स वसाओ जाओ, जणयाईण वि रिओव्व अह ॥ १८ ॥ पसमाइगु(णागा)णुगारो, परमत्थेणऽप्पणो महामित्तं ।
सत्तुवि तत्तओ सो जो, कलिकोवाइ उल्लासो ॥ १९ ॥ कोहो सयणविरोहो, कोहो नियकुलकलंकपारोहो । कोहो दुहसंदोहो,

कोहो सच्चरियविच्छोहो ॥ २० ॥ गुणगामदाहणेणं, कलहतडक्कारकूरसद्देणं । कोहपलीवणएणं, अलमहुणा विणयमेव करे ॥ २१ ॥
तथा च—“ दासोऽप्यत्र विलोक्यते विनयवान् स्वामीभवन् वेदमनि, दारिद्र्यादतिविद्रुतोऽप्यधिपतिस्त्यागोज्ज्वलाया प्रियः ।
दौर्भाग्यव्यतिषङ्गवानपि नरः सौभाग्यभागी भृशं, किं किं तद्विनयेन सिद्ध्यति न यत्साध्यं मनःसंमतम् ॥ २२ ॥ ”

एवं भावेमाणो धम्मं सोऊण साहुमूलंमि । संसारसुनिव्विन्नो, मायंगमहारिसी जाओ ॥ २३ ॥ दसम-दुवालस-मास-द्ध-
मास-दोमासिया य खवणेहिं । सोसियसव्वसरीरो, विहरइ गामागरपुरेसु ॥ २४ ॥ विहरंतो संपत्तो, सिरिपासजिणिंदजम्मरम्माए ।
वाणारसीनयरीए, बहिं ठिओ तिंडुगुज्जाणे ॥ २५ ॥ गंडी तिंडुगजक्खो, महरिसिमाराहए सया तमलं । अइगुरुगुणगाढनिवद्ध-
माणसो जाइ न कहिंमि ॥ २६ ॥ अतिही तस्स कयाई, अवरो जक्खो समागओ भणइ । किं कथइ मित्त ! न, संचरेसि
सुचिराउ जं दिट्ठो ॥ २७ ॥ पभणइ एसो निस्सीमअसमपसमाइगुणमहानिहिणो । एयस्स महामुणिणो, अक्खणियमणो म्हि सेवाए
॥ २८ ॥ ददूण सुणिं तं सोवि, तोसओ तिंडुगं पयंपेइ । तुममेव मित्त ! धन्नो, जस्स वणे एस धम्मरिसी ॥ २९ ॥ मह
काणणे वि निवसंति, साहुणो तानहंमि गंतूण । सइ दोवि वंदिमो ते वि, मंतिउं ते गया तत्थ ॥ ३० ॥ अंतरहिणहिं तेहिं,
तवस्सिणो ते निरिक्खिया ताव । कहवि पमाएणमणेगरूवविगाहा कहेमाणा ॥ ३१ ॥ गाढतरागंते तंमि चेव, तत्तोऽणुरत्तचित्तेण ।
भत्तिं कुणंति पयपउम-पञ्जुवासा तिसा सुसिया ॥ ३२ ॥ भावेण वंदमाणस्स, तस्स तं साहुमेगजक्खस्स । वच्चइ सुहेण कालो,
गओ परो पुण सठाणंमि ॥ ३३ ॥ अह अन्नया कयाई, कोसलियनरेसरंङ्गाया भदा । जक्खाराहणकज्जेणमागया जक्खमच्चेउं
॥ ३४ ॥ जा तस्स पयाहिणमायरेइ ता तं तवस्सिमिक्खेइ । रुद्धिरवसमंसनिम्मुकमुक्कक्रीकसनिकायमयं ॥ ३५ ॥ ‘वड्डलकडारलो-
यणमइचि’ विडसुयूलघोरघोणालं । टप्परकन्नतिकोणुत्तमंगमंगेणमइकालं ॥ ३६ ॥ मल्लदुमंगं तं पेक्खिऊण थुक्केइ सा दुगंछाए ।

भक्तीए तेण जक्खेणऽहिद्विया तिच्चकोवाओ ॥ ३७ ॥ असमंजसप्पलावा, पलोयमाणी दिसाउ सुत्ताउ । भवणे निवस्स नीया, नरिंदपुरिसेहिं सा कहवि ॥ ३८ ॥ किरियाओ पउत्ताउ, चित्ताओ मंतवाइपमुहेहिं । तहवि न विसेसलेसो वि, तीए कत्तो वि संजाओ ॥ ३९ ॥ इय सव्वे जा जाया, कुंठा वेज्जाइणो तओ जक्खो । जंपइ पत्तम्मि ठिओ, एयाए निदिओ साहू ॥ ४० ॥ ता जइ एयं तस्सेव, देह मुंचामि तो असंदेहं । रत्तावि जीवउत्तिय, पडिबन्नं जक्खवयणं तं ॥ ४१ ॥ तो सा सत्थावत्था, सव्वालंकारभूसियसरीरा । पिउणा परिणयणकए, पट्टविया मुणिसमीवंमि ॥ ४२ ॥ तं पाडियपाणसु, पहाणपुरिसेहिं सो मुणी भणिओ । निवकन्नाए गेण्हसु, सयंवरए करेण करं ॥ ४३ ॥ भणियं मुणिणा हंहो, पहाणपुरिसा ! किमेरिसं भणह । जाणइ पसू वि एवं, जइणो जमदंबबंभधरा ॥ ४४ ॥ इत्थीहिं समं वासंपि, जे न इच्छंति एकवसहीए । कह ते निययकरेणं, रमणीण करं गहिस्संति ॥ ४५ ॥ सिद्धिवहुबद्धरागा, असुईपुत्तासु कह णु जुवईसु । रज्जंति महामुणिणो, गेवेज्जगवासिदेवव्व ॥ ४६ ॥ किं न श्रुतं श्रुतमेतत्—“ इत्थपायपडिच्छिन्नं, कन्ननासविगप्पियं । अवि वाससयं नारिं, बंभयारी विवज्जए ॥ ४७ ॥ ” तो जायामरिसेणं जक्खेणं छाइऊण रिसिरूवं । महरिसिणो काउण रूवं सयमेव परिणीया ॥ ४८ ॥ बेलविऊणं सयलंपि, जामिणिं जाव तेण सा मुक्का । ताव अपिक्खंती किंपि, तत्थ जाया विलक्खमुही ॥ ४९ ॥ पत्थिवपासे पत्ता, रोयंती संजणेइ जणयदुहं । तो भणइ रुद्धेवो, पुरोहिओ पत्थिवं एवं ॥ ५० ॥ चत्ता पत्ती जा महरिसीहिं, सा होइ बंभणाण धुवं । मह दक्खिणाए दिज्जउ, ता देव ! किमेत्थ चिंताए ॥ ५१ ॥ मडयजडपाणिपक्खित्तखीरिभक्खणखणंपि जो महइ । तस्स किमेयमकज्जं, दारे सव्वंपि सम्माइ ॥ ५२ ॥ जुत्तमिणमेव अहुणत्ति, तेण दिन्ना दियस्स तस्सेव । तो बहुवराण ताण, जाओ संजोगसंतोसो ॥ ५३ ॥ उयह अहो अंतरमेयमुज्झिया जा महेसिणा तरुणी । दुग्गाइदार त्ति पुरोहिण स चिय परिग्गहिया ॥ ५४ ॥ सह तीए महाभोए, भुंजंतयस्स तस्स सुहं । कालोऽइक्कमइ कयाइ, जन्नमारभइ रभसेण ॥ ५५ ॥ ठविया जन्नारंभे, भदा रुहेण जन्नपत्ति त्ति । देसंतरा हि पत्ता, भट्टा चट्टा य तत्थ बहू ॥ ५६ ॥ मासुववासऽवसाणे, बलसाहु जन्नमंदिरदुवारे । भिक्खट्ठाए पविट्ठो, विट्ठो रुद्धस्स चट्टेहिं ॥ ५७ ॥ अह भणियधम्मलाभो, धन्नो

उद्धाईऊणमारद्धो । मलमलिणतणुवासो, पहसेउ पावविप्पेहिं ॥ ५८ ॥ जंपंति पुरो ते तस्स, कीस पत्तोऽसि रे ! पिसल्लतुल्ल
तुमं । नणु तुरियं एयाओ, थामाओऽवक्कमं कुणसु ॥ ५९ ॥ अइमलिणकुचेलअचेलदुक्कउम्मुक्कलज्जमज्जाय ! पत्तो पवित्तपत्ताणमम्ह-
मपवित्त ! किं पासे ॥ ६० ॥ एत्थंतरंमि जक्खो, रिसिणो देहंमि पविसिउं भणइ । भिक्खत्थमागओ हं, ता दिज्जउ मज्झ भो !
भिक्खा ॥ ६१ ॥ विप्राः—जो जाइकुलविमुद्धा, वेयविहिन्नु सकम्मसंतुद्धा । ताण दियाणं दाणाय, सिद्धमन्नं तुह निसिद्धं ॥ ६२ ॥
साधुः—सइ विरओ हिंसमुसा-अदिन्नमेहुण परिग्गहाओ अहं । समसत्तु-मित्त-कक्कर-कणओ परिमुक्कहंकारो ॥ ६३ ॥ परिचत्त
गिहावासो, उग्गमउष्पायणेसणासुद्धं । भिक्खेमि भिक्खमित्तं, गिहे गिहे तेण पत्तोम्हि ॥ ६४ ॥ एसो य कओ पाओ, पायं
तुम्हेहिं नियगिहनिमित्तं । ता एयाओ मज्झवि, धम्मट्ठा देह भो ! भिक्खं ॥ ६५ ॥ विप्राः—जाव दिएहिं न भुत्तो, पढमं जल-
णंमि जाव न छुटो । ताव न दिज्जइ एसो, सुहाणं वच्च ता समण ! ॥ ६६ ॥ पवरे फलंति खेत्ते, जह विहिणा वावियाणि
वीयाणि । फलइ तहा पि(व)उ बंभण !, जलणंम्मि निवेसियं दाणं ॥ ६७ ॥ अह मुणिणा ते भणिया, जाईमेत्तेण हुंति नो विप्पा ।
तुम्हारिसा हि पावा, हिंसमुसामेहुणासत्ता ॥ ६८ ॥ जलणो वि पावहेऊ, कह तंमि निवेसियं सुहं कुणइ । पिउणो वि परभव-
गया, इह दिन्नं कह णु गिन्हंति ॥ ६९ ॥ इय पडिक्कालीयप्पलावसीलेण हीलिया अम्हे । एणं ति मुणिं ते, पहविआ पहरिउं
सठ्वे ॥ ७० ॥ दंड-कस-सह-लेट्ठुहिं, ताण थाणुव्व थंभिया केवि । दूरे धरिया जक्खेण, मुणितणू विहियरक्खेण ॥ ७१ ॥
छिन्नतरुणो व्व धरणीए, पाडिया ताडिऊण पुण एगे । अवरे पहारपहया, मुहेण मोयाविया रुहिरं ॥ ७२ ॥ दट्ठूण भट्टवट्ठे,
महियमरट्ठे(ट्ठे) तहाविहे तो ते । भयवेवमाणहियया, भदा रुहेण सह भणइ ॥ ७३ ॥ एसो सो जेण तया, सयंवरा आगया अहं
मुक्का । सिद्धि (नववहु) निबध्धुक्कंठो, नेच्छइ सुरसुंदरीओ वि ॥ ७४ ॥ अइतिव्वतवपरक्कम्मवसीकयाऽसेसमाणवसुरोहो । तिहुय-
णपणयपयग्गो, नाणाविह लद्धिसुसमिद्धो ॥ ७५ ॥ जियकोहमाणमाया-लोहपरीसहरिऊ महासत्तो । निट्ठवियपावपसरो, पसरंत-
अणंतजसजोन्हो ॥ ७६ ॥ जलणोव्व दहइ भुवणं, रुट्ठो रक्खेइ पुण तयं तुट्ठो । ता एयं ताडिंता, तुब्भे निब्भंतमेव मया ॥ ७७ ॥

पाणसु पडेऊणं, तत्तो तोसेह महरिसिं एयं । जइ जीविण कज्जं, एवं भइए ते भणिया ॥ ७८ ॥ पणया भणंति जं भे, अव-
रद्धं तं खमाहि णे भयवं । पणइजणवच्छलच्चिय, हवंति लोगंमि मुणिसीहा ॥ ७९ ॥ अह ते मुणिणा भणिया, संसारनिबं-
धणस्स कोवस्स । को अवयासं वियरइ, विसेसओ मुणियजिणवयणा ॥ ८० ॥ मम भत्तिपरेणेए, भट्टा जक्खेण सिक्खिया एवं ।
ता तं चिय संभासेह, जेण पउणेइ सो तुब्भे ॥ ८१ ॥ पउरपयारेहिं तहाविहेहिं सो चेव सायरं साहु । पुणरुत्तं विन्नत्तो, तो
जक्खेणं कया पउणा ॥ ८२ ॥ भइए भत्तीए तत्तो, पडिलाभिओ तवरसी सो । तह बहु गुणंति तेण वि, पडिगाहियमेसणीयं
जं ॥ ८३ ॥ गयणंणंमि खिण्णं, पाउळभूयाइं पंच दिव्वाइं । तारिसमच्छेरं पेच्छिऊण निमच्छराऽणेगे ॥ ८४ ॥ मुणिसिहदेस-
णाए, खणं सुहासारसारणीएव्व । पडिबुद्धा जाया सच्चभूमिदेवाऽमिहाणा ते ॥ ८५ ॥ इति हरिकेशमुनि कथा ॥ ४४ ॥ तस्मान्न कुलं
प्रधानं किन्तु गुणाः । यत उक्तम्—जइ नत्थि गुणा ता किं, कुलेण गुणिणो कुलेण किं कज्जं । कुलमकलंकं गुणवज्जियाण
गरुओ चिय कलंको ॥ ८६ ॥

तथा—“ पङ्कात्तामरसं शशाङ्क उदधेरिन्दीवरं गोमयात्, काष्ठादग्निरहेः फणादपि मणिर्गोपित्ततो रोचना ।

कोशेयं कृमितः सुवर्णमुपलाद्दूर्वाऽपि गोलोमतः, प्राकाश्यं स्वगुणोदयेन गुणिनो गच्छन्ति किं जन्मना ॥ ८७ ॥ ”

किञ्चायमात्मा नटवदपरापररूपैः परावर्तते ततः कः कुलाभिमानावकाशः इत्याह—

देवो नेरइओ त्ति, कीडपयंगोत्ति माणुसो वेसो । रूवस्सी अ विरूओ, सुहभागी दुक्खभागी य ॥ ४५ ॥
राउत्ति य दमगोत्ति य, एस सपागो त्ति एस वेयविऊ । सामी दासो पुज्जो, खलो निधणो धणवइत्ति ॥ ४६ ॥
णवि इत्थ कोवि(य) नियमो, सकम्मविणिविट्ठसरिसकयचिट्ठो । अन्नोन्नरूववेसो, नडोव्व परियत्तए जीवो ॥ ४७ ॥
कोढी सएहि धणसंचयस्स गुणसुभरियाए कन्नाए । नवि लुद्धो वयररिसी, अलोभया एस साहूणं ॥ ४८ ॥

इत्यादि गाथास्तिष्ठः सुगमाः नवरं कीटरूपो पतङ्गो न त्वादित्यः । एतच्च तिर्यगुपलक्षणम् । मानुष इति गतिचतुष्टयोक्तिः । इत एतास्वेव विशेषाना(मा)ह—“ रूपस्वीति ” रूपमेव स्वं लोभनीयत्वात्तद्विशते यस्य स रूपस्वी । गाथाद्वये इतिशब्दा उपप्रदर्शनार्थाः । चशब्दाः समुच्चयार्थाः । असकृदेव शब्दग्रहणं पर्यायनिवृत्तावपि जीवद्रव्यस्यानुवृत्तिज्ञापनार्थम् । एष एवैको जीव नानारूपेष्वेवं परावर्त्तते, न सर्वथाऽन्यो भवतीत्यर्थः । स्वकर्मविनिविष्टसदृशकृतचेष्टः । स्वकर्मणां यो विनिवेशः प्रकृतिस्थित्यादिप्रकारेण रचना तदनुरूपा कृता चेष्टा—देवादिपर्यायाध्यासरूपो व्यापारो येन स तथारूपः परावर्त्तते । जीवः—यथाऽन्याऽन्यस्वरूपनेपथ्यो नट इत्युपमानम् ॥ ४५-४६-४७ ॥ अथ निर्लोभतोपदेशं दृष्टान्तेनाह—“ कोडीसएहिं ” गाथा स्पष्टा । नवरं दीनारादिधनसंचयस्य कोटीशतैः सहितायां सुगुणधन्यायां कन्यायां नैव लब्धो वज्रधिरिति योगः ॥ ४८ ॥ भावार्थः कथागम्यः, सा चैयम्—

हिमवंतुंगवरपिट्टि—चंपनयरीए आसि सालनिवो । पुत्तो पसन्नचंदस्य, राइणो तस्स लहुभाया ॥ १ ॥ नामेण महासालो, जुवराओ जसमई ससा तेसि । कंपिल्लपुरे पिढरेण, पुहुइनाहेण परिणीया ॥ २ ॥ गुणगरुओ अंगरुहो, गागलिनामो इमीए उप्पन्नो । अह चंपपुरिं पत्तो, कयाइ परमेसरो वीरो ॥ ३ ॥ विहियं तत्थोसरणं, सरणं सत्ताण दुक्खतत्ताण । अमरेसरेहिं नीसेसजयसिरीकेलचउसालं ॥ ४ ॥ भगवंतागमणविऊ, तूरंतुजाणपालवयणाउ । सालो नराहिवो, नायराण खोहं जणेमाणो ॥ ५ ॥ जयगुरुवंदणवडियाए, निग्गओ गरुयगयवरारूढो । सपरीवारो परमुहसंतपुलयंकुरियकाओ ॥ ६ ॥ पत्तो भयवंतसमीव भूमिभागंमि दिट्ठुत्ततिगो । पडिवन्नपायचारो, पंचविहामिगममायरइ ॥ ७ ॥ गोउरदारेणं उत्तरेण, पविसिय पयाहिणेऊणं । पणमिय पहुणो पुरओ, ईसाणदिसाए आसीणो ॥ ८ ॥ पारद्धा धम्मकहा, जोयणनीहारिणीए वाणीए । सव्वसभासापरिणामिणीए परिसाए जयपहुणा ॥ ९ ॥ जहा—जालाकरालजलणोवरुद्धगेहंमि जह खमो वासो । नो बुद्धिधणस्स जणस्स, तह भवे दुक्ख-भरभरिए ॥ १० ॥ तह कागतालसंजोग—नायउ दुल्लहं मणुस्सत्तं । लद्धं सद्धम्ममहा—निहाणसंपत्तिजोगमिणं ॥ ११ ॥ जह कागिणीए लुद्धो, कोई हारेइ कोडिमवि मणुओ । तह विसयलालसमणा, विवेयवियला इमं जम्मं ॥ १२ ॥ सग्गापवग्गमग्गास्स, सा-

हणे अग्निमो इमोऽवसरो । लद्धो धम्मस्स मुहाए, नेउमुचिओ न तुम्हाण ॥ १३ ॥ पियजणधणसंजोगो, जो ते तडिदंडंवरस-
माणो । अनिलालोलियधयवडविडंविणो चित्तसंतोसो ॥ १४ ॥ कुसदलसलिललवाओ वि, चंचलं जीवियं सुणह मणुया । सद्धम्मक-
म्मजलणे, भवतरु जह समेइ इमो ॥ १५ ॥ सव्वायरेण तह उज्जमेह एवं इहावि जम्मंमि । असरिसमुहाणुलाभो, परत्थ नि-
वुवुहपयं च भवे ॥ १६ ॥ एवं निसंतधम्मो, सालो भालयलमिलियकरकमलो । पणमित्ता भणइ जिणं, जाव महासालमिह रज्जे
॥ १७ ॥ अहिसिंचामि समीवे, तो तुव्भाणं करेमि पव्वज्जं । गंतूणं नियमवणे, तेणाइट्ठो महासालो ॥ १८ ॥ गिन्हसु रज्जं पव्व-
ज्जमज्ज काहं तओ भणइ भाया । जह रज्जमसारं, भाविऊण तुव्वे परिव्वयह ॥ १९ ॥ तह अहमवि उज्जेउं, वंछामि विराग-
मागया दोवि । कंपिल्लाओ गागलिमाणीय रज्जे निवेसंति ॥ २० ॥ सो विय तेसिं नियमाउलाणमइवच्छलाण कारेइ । दो नर-
सहस्स वह्णोचियाउ अइपवरसिवियाउ ॥ २१ ॥ सीहासणोवविट्ठो, ते ताओ पुराउ निक्खमेमाणा । बिहिउज्जलनेवत्था, सुरचंद-
णलित्तसव्वंगा ॥ २२ ॥ उदयगिरिसेहरारूढा, मुत्तिणो रविससिक्ख सोहंति । नियकायकंतिंसंभारपूरिया सेसदिसिवलया ॥ २३ ॥
अइनिब्भरपहयपहाण-तूररवपूरियंबरागंतुं । तिजयपहुपायमूले, पणमिय तिपयाहिणा पुव्वं ॥ २४ ॥ पव्वइया विहिणा सावि, जस-
मई साविथा वरा जाया । सालमहासाला वि य, पडिंसु एक्कारसंगाइ ॥ २५ ॥ अह अन्नया कयाई, रायगिहे बिहरिऊण चंपाए ।
लग्गो गंतुं सामी, एयाऽवसरंमि एएहिं ॥ २६ ॥ विन्नत्तमिमं अम्हे, पिट्ठोचंपापुरीए जामो त्ति । संसारियाण तेसिं, मा कोइ
करेज्ज पव्वज्जं ॥ २७ ॥ सम्मत्तं वा पावेज्ज, कोइ जाणेइ जयपहू होही । बोही तेसिं तो अग्गगामिओ गोयमो दिन्नो ॥ २८ ॥
भयवं चंपाए गओ, गोयमसामी वि पिट्ठिचंपाए । भणिओ जिणप्पणीओ, धम्मो निसुओ य सो तेहिं ॥ २९ ॥ गागलिनामेण
नराहिवेण ताएण तस्स पिढरेण । तह जसमइजणणीए, उदग्गवेरगालग्गेहिं ॥ ३० ॥ तिन्निवि संवेगजुयाइं, नंदणं गागलिस्स
रज्जंमि । ठचिऊणमुन्नयमणाणि, सव्वविरइं पव्वन्नाणि ॥ ३१ ॥ ताणि य गोयमसामी, घेत्तुं पंथंमि जाइ जा ताहे । साल महा-
सालाणं, हरिसुक्करिसो इमो जाओ ॥ ३२ ॥ संसाराउ उत्तारियाणि सुद्धेणिमेण भावेण । जायं केवलनाणं, चिंता इयरेसि इय

वज्रस्वामि-
कथायां
शाल-महा-
शालयोः
केवलम् ।

जाया ॥ ३३ ॥ रज्जंमि पढममग्हे, ठवियाणेएहिं संपइ वएसु । नो अन्नो उवयारी, एयाहिं तो वि अम्हाणं ॥ ३४ ॥ इय सुद्ध-
ज्झाणाओ, अवसाणं पाविएसु पावेसु । कम्मेसु निक्कलंकं, केवलनाणं समुप्पन्नं ॥ ३५ ॥ उप्पन्नपुन्ननाणाणि, ताणि पत्ताणि भग-
वओ पासे । चंपोपुरीउ गुरुमग्गमणुसरं(रिं)ताणि पंचावि ॥ ३६ ॥ काऊणं तिपयाहिणमभिवंदिय तित्थमहपयट्ठाणि । गंतुं केवल-
परिसं, भयवं पिव गोयमो जाव ॥ ३७ ॥ तिपयक्खिणज्जण जिणं, पडिओ पाएसु उट्ठिओ भणइ । वच्चइ कत्थइ एह, सामि
पयपणमणं कुणह ॥ ३८ ॥ वागरिओ जयपहुणा मा गोयम ! केवलीणिमाण तुमं । कुण आसायणमाउल्लमाणसो ते खमावेइ ॥ ३९ ॥
अह संवेगमुवगओ, चित्तेइ नाम भविस्सए सिद्धी । अइतिव्वतवच्चरणो, वि केवलं जेण न लहामि ॥ ४० ॥ एत्तो य सामिणा
पुव्वमेव वागरियमासि परिसाए । मणुयसुरासुरसहियाए, जो सएणं पभावेणं ॥ ४१ ॥ अट्ठावयमारोहइ, वंदेइ य चेइयाणि कोवि
नरो । तेणेव भवग्गहणेण, सिज्झई सो न संदेहो ॥ ४२ ॥ तव्वयणसवणहरिसाऽऽऊरियहियया परोप्परं देवा । साहिति एवमेयं,
सव्वत्थ इमा कहा जाया ॥ ४३ ॥ अट्ठावयंमि नट्ठावयंमि जइ कहवि होज्ज मे गमणं । इय जा चित्तेइ भयवं, गोयमसामी
सुगइगामी ॥ ४४ ॥ तो तम्मणतोसकए, तावसपडिबोहकारेणावि । भणिओ गुरुणा अट्ठावयंमि तं वच्च जिणविंवे ॥ ४५ ॥
वंदेहि तत्थ सुपसत्थलक्खणे विणयनमिरसव्वंगो । ताहे सो मुणिसीहो, हट्ठो तुट्ठो जिणं नमिउं ॥ ४६ ॥ पत्तो अट्ठावयपायमू-
लमायन्निऊणं जिणभणियं । अह तिन्नि तावसाणं, सामी आसन्नसिवगामी ॥ ४७ ॥ दिन्नो कोडिन्नो तह, सेवालि पंच पंचसय-
सहिया । चलिया गिरिमारुहिउं, चउत्थभत्तावसाणंमि ॥ ४८ ॥ पढमो कंदे मूले, पत्ते भक्खेइ सरससच्चित्ते । छट्ठतवंते पत्ते
वीओ भुंजेइ परिसडिए ॥ ४९ ॥ तइओ पुण सेवालं, सुकं सयमेव अट्ठमतवंते । ते मेहलासु पढमाइयासु लग्गा तिसु कमेण
॥ ५० ॥ दिट्ठो य तेहिं गोयमसामी सोमालसुंदरसरीरो । चित्तिं तो कहमेस, मांसलो लग्गिही इह हि ॥ ५१ ॥ भयवं
जंघाचारणलद्धीलूयागुणस्स निस्साए । पेच्छंताणं ताणं, खणमेत्तेणेव उप्पइओ ॥ ५२ ॥ अयमेइ एस जाइत्ति, जाव जोयंति
फुल्लनयणिह्हा । ताव त्रिलोयणविसयाउ, अइगओ अंबरमणिव्व ॥ ५३ ॥ उल्लसियकोउहल्ला, तिन्नि वि ते तप्पसंसणे लग्गा ।

वज्रस्वामि-
कथायां
गौतमस्वामि-
नाऽष्टापदा-
रोहरणम् ।

चिद्वृत्ति दूरमुक्कंठिया य तदसणस्स पुणो ॥ ५४ ॥ चित्तेति य उइन्ने, इमंमि एयस्स सीसभावेण । होहामो सामी पुण, पत्तो अट्ठावयसिरंमि ॥ ५५ ॥ पेच्छइ तं जिणभवणं, भुवणब्भुयभूइभायणं भरहे । भरहेण भूरिभत्तीए, चक्किणा कारियं पढमं ॥ ५६ ॥ उस्सेहंगुलजोयणदीहं कोसे समूसियं तिन्नि । गाउयदुगविच्छिन्नं, गयणग्गविलग्गधयमालं ॥ ५७ ॥ पंचविहरयणनियरुहसंतकरकलि-
यविउलसुरचावं । सययमपत्तावसरंधयारभारं चउदुवारं ॥ ५८ ॥ हरिसविसट्टविलोयणजुयलो मणिपीढियं पइक्खिणिउं । वंदइ जिणपडिमाउ, एग्गामणो स गणहारी ॥ ५९ ॥ चिइवंदणावसाणे, तस्सेव य चेइयस्स पेरेते । उत्तरपुरत्थिमाए, दिसाए पुढवी-
सिलावट्टे ॥ ६० ॥ हेट्ठा असोयतरुणाऽऽवासत्थमुवागओ निसारंभे । एत्तो सक्कस्स दिसापालो नामेण वेसमणो ॥ ६१ ॥ चेइय-
वंदणहेउं, उवागओ तंमि सेलसिहरंमि । वंदेऊणं ताइं, सामिं वंदइ थुणइ एवं ॥ ६२ ॥

“ दूरादर्शनमेव मङ्गलमयं प्रौढपमोदस्पृशां, भक्त्या वन्दनकं तु कल्मषमषीकालुष्यमुत्प्लुष्यति ।

प्रेयः पुण्यपरम्परां प्र(वि)तनुते सेवा(ध्यानं)प्रसन्नात्मनां, युष्माकं वचनानि तु प्रसुवते वाचां व्यतीतं फलम् ॥ ६३ ॥ ”

धम्मं वाहरमाणो य, मुणिगुणे गणहरो परिकहेइ । भयवं जहा इमे खलु, अंतप्पंतासिणो हुंति ॥ ६४ ॥ परिचित्तइ वेस-
मणो, साहुगुणे एरिसे सयं कहइ । भयवं इमाओ अंगस्स, चंगिमा जा न अन्नस्स ॥ ६५ ॥ इय तस्स मणं मुणिऊण, मुणि-
वइ पुंडरीयमज्झयणं । नायाधम्मकहासुं, जहा तहा पन्नवेइ फुडं ॥ ६६ ॥ बलियत्तमबलियत्तं, न कारणं तासु साहुभावस्स । जं
पुंडरीयसाहू, बलिओ वि सुरालयं पत्तो ॥ ६७ ॥ चम्मट्टिसेसकाओ, कंडरिओ कडुयनिविडतवतविओ । रोइज्झाणपहाणो पाणपहाणे
गओ निरयं ॥ ६८ ॥ वेसमणो तं निसुणिय, तुट्टमणो थुणइ जाणिउ मज्झ । अज्झवसाओ केरिसमिमस्स नाणं अइपहाणं ॥ ६९ ॥
वंदित्ता भगवंतं, स गओ अह तत्थ जंभगो एगो । सामाणियदेवो तस्स चेव वेसमणअमरस्स ॥ ७० ॥ तं पुडरियज्झयणं,
उच्चरिय पंचगंधसयमाणं । अवधारेइ लहेइ य, सुद्धं सम्मत्तवररयणं ॥ ७१ ॥ सेलाओ उत्तरंतो, भयवं सिरिगोयमो पभायंमि ।

सुतरुणतरणिपयासो, पलोइओ वियसियमुहेहि ॥ ७२ ॥ कमलेहिं व पुव्वोइय, दिन्नाई तावसेहिं भणियं च । तुम्हे अम्हाण
गुरू, तह ^१नयसीसा वयं सीसा ॥ ७३ ॥ तुम्ह^२म्हाण य जगजीव-बंधवो भव्वकमलवणभाणू । सुगहियनामधेयो, वीरोत्ति गुरू
भणइ भयवं ॥ ७४ ॥ किं तुम्हाण वि अन्नो, कोवि गुरू अत्थि तेहिं भणियंमि । तग्गुणगहणं गुरूणा, परिओसेणं कुणइ एसो
॥ ७५ ॥ पव्वावियाण तेसिं, तक्खणमुवणेइ देवया लिंगं । उत्तरिऊणं गिरि-मेहलाहि लग्गा पहे गंतुं ॥ ७६ ॥ पत्ता भिक्खावेला
आणिज्जउ पारणिज्जमज्ज मए । किं तुब्भमुच्चियमेवं, वुत्ता ते पायसं विति ॥ ७७ ॥ भयवं च सव्वलद्धी, भिक्खायरियाए घय-
महुसणाहं । पडिगाहेऊण पडिगाहंमि पायसवरं पत्तो ॥ ७८ ॥ ताण समोवे भयवं, अक्खीणमहाणसीए लद्धीए । एक्केणं पिहु
पत्तेण, पढम^३मुद्धट्ठिया विहिया ॥ ७९ ॥ ते सव्वे पच्छा अप्पणा उ, जिमिओ तओ पडिगहगो । खणिओ जाओ तत्तो, तइया
चित्तंति जेमंता ॥ ८० ॥ सुकयसुकयाणं अम्हाणमेस जाओ गुरूगुणगरिट्ठो । घयमहुखीरीउ सयं, पारावइ णो त्ति तो तेसिं ॥ ८१ ॥
खीणावरणाणमपत्तपुव्वमुप्पन्नमुत्तमं नाणं । सेवालप्पमुहाणं, महातवस्सीण ताव लहुं ॥ ८२ ॥ उवमुंजिराण खोरिं, जं जायं तेसि
केवलं तमहं । मन्ने केवलकवलाणमप्पभेउत्ति सह गिलियं ॥ ८३ ॥ सुविसिट्ठुभत्तंतपारणे पक्कपत्तभक्खिस्स । कोडिन्नस्स पुणो
तावसाण सह पंचहिं सएहिं ॥ ८४ ॥ जयपहुणो छत्ताइ-छत्ताइसिरिं निरिक्खमाणस्स । दिन्नस्सउ देवाहिबदेवाइसयं नियंतस्स
॥ ८५ ॥ अह गोयमो पयाहिणमाणंदियमाणसो जिणिंदस्स । कुणइ अणुकट्ठिलग्गा, ते वि तओ केवलिसभाए ॥ ८६ ॥ गंतूण
समासीणा, तिथस्स नमो त्ति झत्ति वोत्तूण । पच्छा पलोयणपरो, स भणेइ उवेह नमह पहुं ॥ ८७ ॥ आह पहु तो गोयम !,
मा आसाएहि केवली एए । अणुतावाउ तओ सो मिच्छादुक्कडपरो जाओ ॥ ८८ ॥ पकरेइ परं अधिइं, नाहं जम्मे इमंमि
सिज्झिस्सं । मइ दिक्खिया वि एए, सज्जो जं केवलं पत्ता ॥ ८९ ॥ भणइ भयवं सुराणं, गोयम ! वयणं जिणाण वा सच्चं ।
स भणइ जिणाण तो किं, अधिइं काउं समारद्धो ॥ ९० ॥ तिहुयणताई ताहे, चत्तारि कडे परूवए एवं । सुंठकडे विदलकडे,

चम्मकडे कंबलकडे य ॥ ९१ ॥ एवं सिस्सस्स गुहंमि, नेहबंधो चउव्वहो होइ । तुह पुण गोयम ! कंबल-कडगसमाणो मइ सिणेहो ॥ ९२ ॥ अवि य—चिरसंसिट्ठो चिरसंशुओ य, चिरपरिचिओ य चिरफुसिओ । चिरमणुगओ सि गोयम ! चिराणुव-
त्तियमोहोऽसि ॥ ९३ ॥ देहस्सेयस्स धुवं, भेए तुल्ला वयं भविस्सामो । मा कुणसु धीरगंभीर !, ता तुमं सोगसंतावं ॥ ९४ ॥
अह गोयमनिस्साए, अत्तेसिं मुणीण बोहणनिमित्तं । दुमपत्तयंति नामेणऽञ्जयणं पन्नवेइ जिणो ॥ ९५ ॥ छट्ठमाइतवमुगारूवमेसो
सया निसेवंतो । मज्झिमपुरीए पत्तो, विहरंतो भयवया सद्धिं ॥ ९६ ॥ कयवासावासाणं, तत्थ दोण्हं पि बोलिए संते । पक्खाण
सत्तगे तस्स, मोहवोच्छेयणनिमित्तं ॥ ९७ ॥ कत्तियअमावसाए, समीवगामंमि पेसिओ पट्टणा । गोयम ! इमंमि गामे, संबोहसु
सावगं अमुगं ॥ ९८ ॥ तत्थ गयस्स वियालो, जाओ तत्थेव तं निसिं वुच्छो । जा नवरि पेच्छइ, सुरे निवयंते उप्पयंते य
॥ ९९ ॥ उवउत्तस्सोवगयं, भयवं सिद्धिं गओ जहा अज्ज । तेण पुण विरहभीरूयमणेण न कयाइ चित्तंमि ॥ १०० ॥ विरहदिणो
परिभाविय पुट्ठो सो तक्खणं विचित्तेइ । भयवमहो निन्नेहो, जिणाऽहवा एरिसा हुंति ॥ १ ॥ नेहाणुरायरत्ता, जम्हा जीवा
पडैति संसारे । एत्थावसरे नाणं, उपपन्नं गोयमपट्टस्स ॥ २ ॥ उच्यते च—

“ कृच्छ्राद्ब्रह्मेन्द्रभूते रजनिपरिगतः स्थूलभद्रो विकारं, मुञ्चत्यश्रूण्यजस्रं मणकमृतिविधौ पश्य शय्यम्भवोऽपि ।

षण्मासान् स्कन्धदेशे शबमवहदसौ हन्त रामोऽपि यस्मादित्थं यश्चित्ररूपैर्भुवि भवति नमो मोहराजाय तस्मै ॥ ३ ॥ ”

केवलिकालो बारसवासा जाओ तहा विहारो य । जह भगवओ तहा नवरमइसएहिं विरहिओ त्ति ॥ ४ ॥ पच्छा अज्ज-
सुहम्मंमि, निक्खवित्ता गणं गओ सिद्धिं । तत्तो इमस्स अतुलं, केवलनाणं समुप्पन्नं ॥ ५ ॥ अट्टवरिसाणि केवलपज्जाएणं इमो
वि विहरित्ता । जंबुमुणिदे ठाविय, सगणं सिद्धिम्मि संपत्तो ॥ ६ ॥ भगवंतकालकरणेण, दुम्मणा देवदाणवाईया । तं नयरिं
मज्झिम-नामगंति पावं ति पभणिसु ॥ ७ ॥ पंचसु सएसु वरिसाणमह गएसुं जिणाउ वीराउ । किंचूणेसु स जंभगदेवो चविउं

विमाणाओ ॥ ८ ॥ जत्थ य जस्स य जीए य, जायउ दिक्खसिक्खअक्खलिओ । जह दसपुव्वी तित्थप्पभावगोऽहेसि तह भणिमो ॥ ९ ॥ तुंववणसन्निवेसे, अवन्तिविसयंमि धणगिरि नाम । इव्वमुओ आसि नियंगचंगिमाविजियसुरूवो ॥ ११० ॥ सो सुयजिणिंदधम्मो, बालत्ताओ वि सावगो जाओ । भवभीरुपव्वइओ, वंछइ विच्छिन्नविसयतिसो ॥ ११ ॥ संपत्तजोव्वणभरस्स, तस्स कन्नं भणंति जं पियरो । तं तं सो पडिसेहइ, अहं जहा पव्वइउकामो ॥ १२ ॥

वक्ति च—“ यस्यां नृत्यति निर्भरं प्रमुदिता माया महाराक्षसी, यस्यां मोह इतस्ततश्छलयति प्रेताधमः प्राणिनः ।

यस्यां प्रज्वलति स्मरान्निरनिशं तां केविदः कामिनीं, कल्याणी क इह स्मशानविषमामाऽऽसेवते कर्हिचित् ॥ १३ ॥”

धणपालसेट्ठिधूया, भणइ सुनंदत्ति तंमि चेव पुरे । देह ममं धणगिरिणो, जेणाहं तं वसे नेमि ॥ १४ ॥ गुरुणो य सीहगिरिणो, नियथिरया विजयमेरुणो पासे । भायाऽऽसि तीए समिओ त्ति, गहियदिक्खो विहियसिक्खो ॥ १५ ॥ सा धणगिरिणा भणिया, भदे ! नालीयमेयमहि सुणी । होहामि निव्विलंबं, जं रोयइ तं तुमं कुणसु ॥ १६ ॥ पारद्धो विवाहो, धणविच्छेदुण गरुयकोदुण । उवरोहेणं पियराण, पाणिगहणं कयं तेण ॥ १७ ॥ पेच्छह महाणुभावा, दूरविरत्ता वि विसयसंगेसु । अणुरत्ता विव उवरोहवसगया हुंति कज्जकरा ॥ १८ ॥ तक्खणवत्तविवाहो, भणइ सुनंदं समागयाणंदं । सुंदरि ! संपइ मं मुंच, पुव्ववुत्तं विचिंतिता ॥ १९ ॥ सा तंमि पोढपणया स, तीए सुविरत्तचित्तवित्तीओ । बहवो रत्तविरत्ताण, ताण जाया ससुल्लावा ॥ १२० ॥ ता जाव तीए भणियं, पिउगेहपरम्महीए मे ठाणं । तं वा तुह जाओ वा, न कोई अन्नोत्ति चिंतेसु ॥ २१ ॥ “ जेण कुमारीण पिया, जोव्वणभरमारियाण भत्तारो । थेरत्ते पुत्तो पुण, नारीणं रक्खओ होइ ॥ २२ ॥ ” इय निसुणिय तव्वयणो, बंधवलोएण तह य इयरेण । तह उवरुद्धो सो जह, नंदणलभुम्महो जाओ ॥ २३ ॥ बोलीणेसु दीणेसुं, केवइसुं पहाणसु-विणेण । सो सुरजीवो तीसे, गव्वंमि सुओ समुप्पन्नो ॥ २४ ॥ निच्छियपसत्थसुयलाभमंगलं धणगिरी सुनंदमिणं । भणइ सहा-

ओ होही, तुह एस सलक्खणो पुत्तो ॥ २५ ॥ पुनराह—“अहह गृही क्व नु कुशली ? कच्चा, संसारसागरे क्षिप्तः । यदपि च लभते पोतं, तेनैव निमज्जति नितान्तम् ॥ २६ ॥” कहवि विमुक्को तीए, उघोसिय सव्वजीववहविरई । महया विच्छेदुणं, सम्माणिय सव्वहा संघं ॥ २७ ॥ सिंहगिरिणो सगासे, नक्खत्तमुहुत्तजोगल्लगेसु । सुपसत्थेसु महानिहि—लाहुवमाणेण लेइ वयं ॥ २८ ॥ नवमासाणं अइरित्तयाणमेसा सुहं सुहेणंतो । बोलीणाण पुरंदरदिसिक्ख रविमंगयं जणइ ॥ २९ ॥ मिलिओ महिलालोओ, तीए पासे परोप्परं भणइ । जइ न पिया पव्वइओ, हुंतो हुंतो अइमहंतो ॥ ३० ॥ ता ऊसवो स सन्नी, निम्मलमइनाणसंगओ सुणइ । महिलाण तमुल्लावं जाईसरणो तओ जाओ ॥ ३१ ॥ चित्तेइ न पव्वज्जं, मज्झमणुव्विग्गमाणसा एसा । घेतुं दाही उव्वेय—कारणं होमि तो ईसे ॥ ३२ ॥ निच्चपसारियवयणे, रोवेउं लग्गओ जह न एसा । सुयइ निसीयइ भुंजइ, सुहेण गिहकम्मायरइ ॥ ३३ ॥ एवं जा छम्मासा, अहागया सिंहगिरिगुरू तत्थ । नयरुज्जाणंमि ठिया, विहीए सज्झायजोगंमि ॥ ३४ ॥ पत्ते भिक्खावसरे, धणगिरि—समिया भणंति सिंहगिरिं । भयवं ! सन्नायगलोगदंसणत्थं गिहे जामो ॥ ३५ ॥ गुरुणाऽणुमन्निया ते, सप्पणिहाणा कुणंति उवओगं । जा ता उत्तमफलत्थं, किंचि निमित्तं समुप्पन्नं ॥ ३६ ॥ गुरुराह गया संता, सच्चित्तमियरं च जं लभेज्जाह । तं सव्वमुवाएज्जह, जमज्ज सज्जणो महं जाओ ॥ ३७ ॥ तो देवि सुनंदाए, गिहे गया सा वि निग्गया तत्तो । मिलियासु कुलमहेल्लासु, पाणिसंपुडयकयपुत्ता ॥ ३८ ॥ पणमिय पाए पभणइ, मए चिरं पालिओ इमो बालो । संपइ पुण पडिगाहसु, जओ समत्था न एत्तोहं ॥ ३९ ॥ इय भणियंमि स पभणइ, पच्छायावं करेसि जइ कहवि । तइया किं कायव्वं, सा भणइ जणो इमो सक्खी ॥ ४० ॥ जइ किंचि भणामि अहं, इय दढवंधं करित्तु तीए समं । धणगिरिणो सो बालो, पत्ताबंधेण संगहिओ ॥ ४१ ॥ तयणंतरं न रोयइ, जाणइ जाओ जहा अहं समणो । नीओ गुरुपयमूले, सलक्खणत्तेण सो गरुओ ॥ ४२ ॥ धणगिरिणो बाहं नाभिऊण जा नेइ भूमिमह सूरी । भरियं भारेणं परिभाविऊण हत्थं पसारैइ ॥ ४३ ॥ सो वि य भूमिपत्तो, जा जाओ ताव सूरिणा भणियं । अव्वो किं वइरमिमं, जं भारियभावमुव्वहइ ॥ ४४ ॥ जा पेच्छइ सुरकुमरोवमाणमेयं सविन्हओ

भणइ । सारक्खह सुयमेयं, जं पवयणपालगो होही ॥ ४५ ॥ वइरुत्तिय से नामं, विहियं समणीण सो वसे विहिओ । ताहे
सेज्जायरमंदिरेमि निहिओ स तहिं सिसू ॥ ४६ ॥ जइया गिहबालाणं, न्हाणं थणपाणमंडणाईयं । कीरइ तथा इमस्सावि फासु-
एण विहाणेणं ॥ ४७ ॥ एवं सो संवट्टइ, सव्वेसिमईव चित्तसंतोसी । सूरी बाहिं विहरइ, तं जणणि मग्गिउं लम्मा ॥ ४८ ॥
निक्खेवगो इमो णे न, समप्पेमो दिणे दिणे सा उ । थणपाणं कारेई एवं, जाओ तिवरिसो सो ॥ ४९ ॥ तत्थागयम्मि सूरिम्मि,
अन्नया सा वि वायमारूढा । ताए तमणप्पिते, ववहारो राउले जाओ ॥ १५० ॥ पुट्ठो य धणगिरी पत्थिवेण स भणइ मे सह-
त्थेण । दिन्नो इमीए नवरं, पुरं सुनंदाए पक्खंमि ॥ ५१ ॥ रत्ता भणियं तणयं, मज्झ पुरो ठाविऊणमुल्लवह । जं सरइ तस्स
एसो, पडिवन्नमिमेणमेयंति ॥ ५२ ॥ बालजणस्सुचियाइं, खेल्लावणयाइं णेगरूवाइं । गिन्हइ जणणी सिसुलोयलोयणाणंददाईणि
॥ ५३ ॥ पत्ते पसत्थ दिवसे, दोन्नि वि वग्गा उवट्ठिया निवइं । राया पुव्वाभिमुहो, दाहिणओ संठिओ संघो ॥ ५४ ॥ वामेण
सुनंदापरियणेण सव्वेण अणुगया ठाइ । भणइ निवो मह मेरा, तुम्हाणमिमाणंति ॥ ५५ ॥ जाए दिसाए बालो, निमंतिओ जाइ
तेसिमेवैसो । धम्मो जं पुरिसवरो, जणओ बाहरओ ता पुत्ति ॥ ५६ ॥ इय भणिए नरवइणा, नागरगजणो भणेइ कयनेहो
एसो पढमं चिय, एसु भणउ ता अम्मया पुव्वं (पढमं) ॥ ५७ ॥ तइ माया दुक्करकारणित्ति अइमुच्छसत्तजुत्ता य । ता सा आसे
वसहे, करि-करहे रयणमणिखांचए ॥ ५८ ॥ दंसित्तु सुकोमलनेहलेहिं करुणेहिं जंपियव्वेहिं । अइदीणमुही तं वइर !, एहि इत्तो
इमं भणइ ॥ ५९ ॥ तो तं पलोयमाणो, अच्छइ जाणइ य जइ इमं संघं । अवमज्जामि सुदीहं, तो संसारं परिभमामि ॥ १६० ॥
एसा वि य पव्वज्जं, मइ पव्वइयंमि नियमओ काही । इय चिंतंतो तीए, तिव्वुत्तो सहिओ नेइ ॥ ६१ ॥ भणिओ जणएण
तओ, रयहरणं नियकरे करेऊण । कमलदलदीहलोयणजुयलो ससिमंडलमुहो य ॥ ६२ ॥ जहा—जइ सुकयव्ववसाओ, धम्मज्झ-
यमूसियं इमं वयर ! । गिन्ह लहुं रयहरणं, कम्मरथपमज्जणं धीर ! ॥ ६३ ॥ तुरियमणेणं गंतुं, गहियं लोणेण जयइ धम्मोत्ति ।
उक्किट्ठिसीहनाओ, कओ तओ चित्तए जणणी ॥ ६४ ॥ मह भाया अह भत्ता, संपइ पुत्तोवि पत्तपव्वज्जो । कस्स कए गिहवासे,

वसामि तो सावि पञ्चइया ॥ ६५ ॥ परिवर्ज्यथणपाणो, दन्वेण वि संजओ स संजाओ । साहुणिपासे धरिओ, अज्जवि न
विहारजोगोत्ति ॥ ६६ ॥ निवसंतो सो तासिं, समीवदेसे सुणइ अंगाई । एक्कारसवि पढंतीण, ताण तेणोवलद्धाणि ॥ ६७ ॥
एगपयाओ पयसयमणुसरइ मई तहाविहा तस्स । जाओ अ अट्टवरिसो, ठविओ गुरुणा नियसमीवे ॥ ६८ ॥ विहरंता
तेऽवंतिं, गया ठिया बाहिरंमि उज्जाणे । कइयावि तिक्कधारं, सुदुज्जिवारं पडइ वासं ॥ ६९ ॥ भिक्खायरियाए पओ-यणाइ न
तरंति साहुणो काउं । जाता जंभगदेवा, वइरस्स वयंसया पुब्बि ॥ १७० ॥ जाया कहिवि तदेसचारिणो पेच्छिऊण सो तेहिं ।
परियाणिओऽणुकंपा भत्ती वि य तंमि संजाया ॥ ७१ ॥ तप्परिणामपरिक्खाहेउं ताहे भवित्तु वाणियगा । सत्थ बइल्ले तत्थेग(व)
भूमिभागे निवसंति ॥ ७२ ॥ संसिद्धभत्तपाणा, ताहे ते वइरखुड्ढं पणया । आमंतंति पयट्ठो, सो धन्नो गुरुकयाणुज्जो ॥ ७३ ॥
मंदं मंदं वासं, पडइत्ति निवत्तए तओ तंमि । जाव ठियं सहावंति, ताव विहियायरा दूर ॥ ७४ ॥ वइरो वि गओ ताहे तदेसं
कुणइ तिक्कमुवओगं । दन्वाइगोयरं तत्थ, दन्वओ पुस्सफलमेयं ॥ ७५ ॥ खेत्तं पुण उज्जेणी, कालो बहुलो य पाउसो एसो ।
भावेण धरणिपयच्छिवण-नयणसंकोयरहियत्ति ॥ ७६ ॥ अश्वंतचित्ततोसा, ताहे नायं जहा इमे देवा । तो मन्ने देवाणं, वंचपवंचो
इमो कोइ ॥ ७७ ॥ नो पडिवन्नं तं तेण, ताण भत्ताइ तो मणे तुट्ठो । इय ते भणंति तं दट्ठुमागया कोउओणऽम्हे ॥ ७८ ॥
वेडव्वियविज्जं दिंति, तस्स ते तव्वसाउ रुवाणि । दिव्वाणि माणुसाणि य, किज्जंति अणेगरूवाणि ॥ ७९ ॥ पुणरवि य जेट्टमासे,
सन्नाभूमिं गयं निमंतंति । घयपुत्तेहिं ते चिय, देवा पुव्वं व उवओगे ॥ १८० ॥ विहिए सव्भावे अवगयंमि पडिसेहयंमि दिज्जंते ।
विज्जं वियरंति नहंगणंमि गमणावहमवाहं ॥ ८१ ॥ तीए किल विज्जाए, चलिओ जा माणुसुत्तरं सेलं । न खल्लिजइ अइबलिणा
वि देवदाणवसमूहेण ॥ ८२ ॥ एवं स बालकाले वि, ठाणमच्चवुयाण नेगाण । विहरइ गुरुहिं सहिओ, पुरनगरगामेसु ॥ ८३ ॥
“ बालस्यापि रवेः पादाः, पतन्त्युपरि भूभृताम् । तेजसा सह जातानां, वयः कुत्रोपयुज्यते ॥ ८४ ॥ ” समणीमज्झंमि ठिएण, तेण
गहियाणि जाणि अंगाणि । एगपयाओ पयसयमणुसरमाणस्स ताणि पुणो ॥ ८५ ॥ साहुसमीवे जायाइं. फुडयराइं पढेइ पुव्व-

गयं । जो कोइ तंपि गहियं, कन्नाहेडेण तेण लहुं ॥ ८६ ॥ अप्पपयासेणं चिय, पाएण बहुसुओ स तो जाओ । अज्झावगेण अमुणिय, तब्भावेणं जया भणिओ ॥ ८७ ॥ पढसु इमं सुयमेसो, तं चेवाऽऽलावगं वि कुट्ठितो । अच्छइ अन्नंमि ददं, कओवओगो पढिज्जंते ॥ ८८ ॥ अह अवसरंमि कंमि वि, दिणद्धसमयंमि सूरिसु गएसु । बाहिं वियारभूमिं, साहसु य भिक्खणट्ठाए ॥ ८९ ॥ वइरो वसहीए रक्ख-गोत्ति संठाविओ तओ तेण । नियवालकालचावल-कुऊहलेणं निहत्ताओ ॥ ९० ॥ साहूण विंटियाओ, मंडलिपरिवाडिमणुसरंतेण । मज्झे ठाउं सयमेव, वायणं दाउमारद्धो ॥ ९१ ॥ अंगाणं पुव्वगयस्स, जलहिंसंखोहग-हिरसहेण । एत्थंतरंमि गुरुणो, पत्ता निसुणंति निग्घोसं ॥ ९२ ॥ चिंतंति लहुं मुणिणो, समागया अन्नया कहेस रवो । चिट्ठंति जाव निहुया, बहि ठिया उवगयं ताव ॥ ९३ ॥ नूणं न साहुसदो, एसो वइरस्स किंचि ओसरियं । तस्संखोह भएणं, निसि-हिया गुरुसरेण कया ॥ ९४ ॥ अइदक्खत्तगुणाओ, तं सइं सुणिय ठाविया ठाणे । सव्वाओ विंटियाओ, गहिओ गुरुहत्थओ दंडो ॥ ९५ ॥ विहियं पायपमज्जणमह सीहगिरी वि चितए एवं । अइसयमुयरयणनिही, एसो ता मा परिभवंतु ॥ ९६ ॥ एयं एए साहू, इय जाणावेमि एय गुणगरिसं । जेणं एय गुणोचियमेए विणयं पउंजंति ॥ ९७ ॥ रयणीकाले मिलियाण, संजयाणं गुरुहिं कहियमिणं । जह अम्हे वच्चाओ, गामे दिवसाणि दो तिन्नि ॥ ९८ ॥ अच्छीहामो तो जोगवाहिणो भणंतेवं । अम्हाण वायणाए, को होज्ज गुरु भणइ वइरो ॥ ९९ ॥ पयइए विणयलच्छीकुलगोहं विहिय गुरुजणाऽऽसासा । ते तं वयण गुरुणो, तहत्ति मज्जंति मुणिसीहा ॥ २०० ॥ अत्रैव भणिष्यते च—“सीहगिरिसुसीसाणं, भइं गुरुवयणसदहंताणं । वइरो किर दाही वाय-णंति नय कोवियं वयणं ॥ १ ॥” पत्ते पभायसमए, कयवसहिपमज्जणाइ कायव्वा । कालनिवेयणमाई-विणयं वइरस्स पकरिति ॥ २ ॥ सिरिसीहसूरिअणुजेट्ठ-समुचिया सव्वसाहुकपेहिं । तस्स निसेज्जा रइया, स तीए सुसिलिट्ठमुवविट्ठो ॥ ३ ॥ “पाऊण पाणियं सर-वराण पिट्ठिं न दिति सिहिडिंभा । होही जाण कलावो, पयइ चिय साहए ताण ॥ ४ ॥” ते वि जहा गुरुणो, वंदणाइविणयं तहा पउंजंति । सो वि कयदढपयत्तो, सव्वेसिं वायणं देइ ॥ ५ ॥ जे तत्थ मंदमइणो, ते वि य तस्साणुभावओ खिपं ।

लगा ठवेउमालावगे मणे वि समरुवे वि ॥ ६ ॥ बिम्हयहियया जाया, ते साहु पुव्वमहिगाए वि तओ । बिन्नासणत्थमालवगे यऽणेगे य पुच्छंति ॥ ७ ॥ जइ पुच्छं सो तक्खण-माइक्खइ दक्खयाए अक्खलिओ । तो ते सतोसचित्ता, भणंति जइ कइ-वय दिणाणि ॥ ८ ॥ तत्थेव गुरु चिट्ठंति, ता लहुं एस अन्ह सुयखंधो । पावेज्ज समत्ति जं, चिरेण लब्भइ गुरुसगासे ॥ ९ ॥ एकाए पोरिसीए, एसो सारेइ तं तओ तेसिं । सो अच्चंतवहुमओ, बित्तारयणाहिओ जाओ ॥ २१० ॥ लहुं हुंति तम्मयाइं, निम्मलरुवाइं निम्मलगुणेहिं । सुयणहिययाइं जह, रुवगेहिं मणिदप्पणतलाइं ॥ ११ ॥ वइरगुणे जाणाविय, समागया सूरिणोऽ-हुणा सेसं । अज्झाविज्जउ एसो त्ति, धरियनियमाणसवियप्पा ॥ १२ ॥ पुच्छंति पायवडिण, साहु सूरिओ सुहेण सज्झाए । तुम्हाण तेवि एवं, भणंति सुपसन्नमुहकमला ॥ १३ ॥ एसो षिय ता कीरउ, वायणायरिओ तओ गुरु भणइ । एसो होही नियमा, मणोरहापूरगो तुब्भं ॥ १४ ॥ तुब्भाहितो मा लहुउ, परिभवं छन्नगुणगणो एसो । इय जाणावणहेउं, एयस्स वयं गया गामं ॥ १५ ॥ “अप्रकटीकृतशक्तिः, शक्तोऽपि नरस्तिरस्कृतिं लभते । निवसन्नन्तर्दरुणि, लङ्घ्यो वह्निर्नतु ज्वलितः ॥ १६ ॥” संपइ न एस जोगो वट्टइ सुयवायणा पयाणस्स । जम्हा कन्नाहेडगवसेण गहियं सुयमणेण ॥ १७ ॥ उस्सारकप्पजोगो, ता तं करेमि सो य इमो । पढमाए पोरिसीए, जाव इयमहिज्जिउं तरइ ॥ १८ ॥ अच्चंतं मेहावी, तावइयं दिज्जइ न दिणमाणं । एत्थ विहिज्जइ तह चेव, सूरिणा काउमारद्धं ॥ १९ ॥ बीयाए पोरिसीए, कहेइ अत्थं स जेण दोणहं पि । कप्पाण समुचिओ काउ-मेवमेसिं दिणा जंति ॥ २२० ॥ “चत्तारि हुंति सीसा, अइजाय-सुजाय-हीणजाइत्ति । तिन्नि कमेणं हीणा, सच्चनिहीणो कुलि-गालो ॥ २१ ॥ गुरुणो गुणेहिं अहिओ, पढमो बीओ समाणओ तेण । तइओ उ किंचिदूणो, सनामसरिसो चउत्थो उ ॥ २२ ॥” एवं कुडंबियाणं, पुत्ता वि भवंति तत्थ वइरमुणी । अइजाओ सीहगिरिं, पडुच्च जेणं पवयणत्था ॥ २३ ॥ जे केवि संकिया आसि, तस्स ते पायडीकया तेण । गहिओ दिट्ठिवाओ, जावइओ आसि नियगुरुणा ॥ २४ ॥ दुरियाइं अवहरंता, गामागरनगरपट्टेणसुं ते । बिहरंता संपत्ता, नगरं सिस्दिउरं नाम ॥ २५ ॥ तइया उज्जेणीए, आयरिया भइगुत्तनामाणो । बुद्धावासेण

ठिया, पादिति दसावि पुव्वाणि ॥ २६ ॥ तेसिं सयासे वइरो, गुरुहिं संचाडगेण पट्टविओ । सो सुमिणं रयणीए, पासइ जह
खीरपडिपुत्रो ॥ २७ ॥ पीओ केण वि आगंतुएण खिप्पं पडिगहो मज्झ । पत्ते पभायकाले, कहिओ साहूण सो गुरुणा ॥ २८ ॥
ते वि अलद्धे लक्खंमि, अन्नमन्नं कहेउमारद्धा । सुविणफलं तो गुरुणा, भणियं तुम्हे न याणेह ॥ २९ ॥ सुमहामेहो एही,
पडिच्छओ कोवि अज्ज सो मज्झ । सव्वं पुव्वगयसुयं, गिन्हिस्सए सुमिणफलमेयं ॥ ३० ॥ भयवंपि वइरसामी, निसाए तीए
पुरीए बाहिमि । बुच्छो उक्कंठियमाणसो ण तेसिं गओ वसहिं ॥ ३१ ॥ कुमुयवणेण व चंदो, मेहोव्व सिंहडिमंडलेण तओ ।
संतुट्टेण स दिट्ठो, सुयपुट्टो सूरिपवरेण ॥ ३२ ॥ नाओ जहेस वइरो, महिमंडलमंडणुव्वमडजसोहो । भुयजुयपसारपुव्वं, सव्वंगा-
ल्लिगिओ विहिओ ॥ ३३ ॥ पाहुन्नगविणयविहाणपुव्वगं सो मुणीहिं पडिबन्नो । पढियाणि कमेण दसावि, तेण पुव्वाणि सव्वाणि
॥ ३४ ॥ जत्थुदेसोऽणुन्नावि, तत्थ किज्जइ कमो इमो अत्थि । दिट्ठीवायमहागमसुत्तत्थाणं तओ पत्ता ॥ ३५ ॥ सीहगिरी वइरो
विय सिरि-दसपुरनयरमह समादत्ता । आयरियपयपइट्ठा, सिरिसीहगुरुहिं वइरस्स ॥ ३६ ॥ ते पुव्वसंगया तस्स, जंभगा अवसरे
सुरा पत्ता । विहिओ महामहो तेहिं, पवरसुरपुप्फगवेहिं ॥ ३७ ॥ उवलद्धायरियपओ, सारयतरुणारुणोव्व अहिययरं । फुरियप-
यावो जाओ, भवियंभोरुह पबोहकरो ॥ ३८ ॥ जओ—वासावज्जविहारी, जइवि हु नवि कत्थए गुणे नियए । अकहंतो वि
मुणिज्जइ, पगई एसा गुणगणाणं ॥ ३९ ॥ भमरेहिं महुयरीहिं य, सूइज्जइ अप्पणो य गंधेण । पाउसकालकयंबो, जइवि निगूढो
वणनिकुंजे ॥ ४० ॥ “ कत्थ व न जलइ अग्गी, कत्थ व चंदो पयासए न जए । कत्थ वरलक्खणधरा, न पायडा हुंति सप्पु-
रिसा ॥ ४१ ॥ ” सीहगिरी दिन्नगणो वइरस्स समागयंमि समयंमि । कयभत्तपरिच्चाओ जाओ देवो महिइदीओ ॥ ४२ ॥ भय-
वंपि वइरसामी, सएहिं पंचहिं मुणिहिं परियरिओ । कुणइ विहारं सो जत्थ तत्थुच्छलंति सया ॥ ४३ ॥ तिहुअणगुणिज्जणगुण-
कित्तणाणि संजणिय तिव्वतोसाणि । जह अक्खन्नुयगुणरयणभायणं संपइ इमोत्ति ॥ ४४ ॥ अह अत्थि कुसुमनयरं, धणसिट्ठो
सुद्धु पावियपइट्ठो । तस्स मणुज्जा भज्जा, लज्जासोहगगुणगेहं ॥ ४५ ॥ ताणं च सुया नियदेहुरूवलच्छीए छिन्नमाहप्पा । खयर-

सुरसुंदरीणं, पि उव्वणं जोव्वणं पत्ता ॥ ४६ ॥ तस्स वरजाणसालाए, साहुणीओ ठियाउ पइदिवसं । वइरस्स गुणे सरइंदुनिम्मले
संयुणंति जहा ॥ ४७ ॥ एस अखंडियसीलो, बहुस्सुओ एस एस पसमइहो । एसो य गुणनिहाणं, एय सरित्थो परो नत्थि
॥ ४८ ॥ इय गुरुगुणे सुणंती, सा दढमणुरागतप्परा जाया । वइरंमि वइरदढमाणसंमि पियरं भणइ एवं ॥ ४९ ॥ जइ मज्झ
वरो वइरो, होही ताहं विवाहमीहेमि । जालाजालकरालो, जलणो मे अन्नहा सरणं ॥ २५० ॥ उत्तमकुलसंभूयाओ, वित्ति वरगा
न सा समीहेइ । साहिति साहुणीओ, जहा न वइरो विवाहेइ ॥ ५१ ॥ सा भणइ जइ न वइरो, मं परिणिस्सइ तया अहंपि
धुवं । पच्चज्जं सज्जिस्सं, इय मह मणनिच्छउच्छओ ॥ ५२ ॥ भयवं पि वइरसामी, पाडलिपुत्तं कमेण संपत्तो । तुहिणुज्जल-
तज्जस-पसर-सवणरंजियमणो राया ॥ ५३ ॥ नियपरियणसंजुत्तो, समागओ सम्मुहो समिक्खेइ । फडुगफडुगरूवेण, साहुणो
नयरमभिइंतो ॥ ५४ ॥ तत्थोदारसरीरे, बहवे पासिय मुणी मणुयनाहो । पुच्छइ किमेस भयवं, इमो व ते वित्ति अन्नो सो ॥ ५५ ॥
एवं पप्फुलविलोयणेण रत्ता पुरस्स लोएण । दूरमुदिक्खिज्जंतो, पत्तो मुणिमंडलाणुगओ ॥ ५६ ॥ बहु बहुमाणपहाणं, महिमंडल-
मिलिउ मउलिणा रत्ता । अभिवंदिओ य अभिणंदिओ य सप्पणयवयणेहिं ॥ ५७ ॥ नयरत्ताणंमि ठिओ, खीरासवलद्विणा तओ
तेण । पारद्धा धम्मकहा, जणस्स संमोहनिम्महणी ॥ ५८ ॥ “ खणदिट्ठनट्ठविहवे, खणपरियट्ठंत विविहसुहदुक्खे । खणसंजोग-
वियोगे, नत्थि सुहं किंपि संसारे ॥ ५९ ॥ ” जओ—“ खरपवणपहया पोइणिदलभगजलबिंदुचंचलं जीयं । लोललवलीदलावलिचव-
लतरा पेम्मपरिणामा ॥ २६० ॥ ” नवजलहरसिहरावलि-विलसिरतडिलेह चंचला लच्छी । करिकन्नतालतरला, नराण नवजोव्व-
णारंभा ॥ ६१ ॥ अणिवारणिज्जपसरा, सुहासुहा कम्मपरिणई जेण । ता जिणधम्मं मोत्तुं, सरणं नहु किंपि संसारे ॥ ६२ ॥

“ धम्मु वच्छलु जणह जगि एक्कु, धम्मेण य धन्तु धणु धम्मि निरवज्जु लब्भइ । अइनिम्मलु धम्मु परि कुगइ तिकख-
दुक्खइ निरुंभइ, निब्बरभूरिति भोगसुहकरि परहा देवाहं मोक्खसोक्ख जे सलद्वियहिं धम्मु सुपडु हंताहं(इ) ॥ ६३ ॥ ”

अच्छंतं ह्यहियओ, जाओ राया समं पुरजणेण । नियमंदिरमणुपत्तो, वइरसरुवं पयासेइ ॥ ६४ ॥ अंतेउरीओ ताहे, विम्ह-
इयमणा निवं भणंतेवं । अम्हे वि तस्स रुवं, ददुमीहामहे नाह ! ॥ ६५ ॥ अइतिव्वभत्तिपरवसमणेण रत्नाऽणुमन्निया सव्वा ।
अंतेउररमणीओ, पत्ताओ वइरसामिपुरो ॥ ६६ ॥ सेट्टिसुया अइसुसिलिट्ठदंसणा निसुयवइरवुत्तंता । उम्माहिया सुदूरं, कह पेच्छा-
मिति चिंतंती ॥ ६७ ॥ विन्नवइ ताय ! नियमा, सुभगाण सिरोमणिस्स वइरस्स । देहि ममं अहवा, जीवियस्स नीरंजलिं मज्झ
॥ ६८ ॥ सव्वालंकारविभूसिया, कया अच्छरव्व सा सक्खं । गहिया य अणेगाओ, धणकोडीओ तओ तेण ॥ ६९ ॥ पत्तो
वइरसमीवे, कहिओ धम्मो सवित्थरो गुरुणा । भणइ जणो सरसोहग्गमगालं न उण रुवंपि ॥ ७० ॥ जइ नामरुवलच्छी,
हुंति एयस्स तो न तिजए वि । असुरो सुरो व विज्जाहरो व इमिणा समो हुंतो ॥ ७१ ॥ भयवं नाऊण सभाए, माणसं
तक्खणा विउव्वेइ । पउमं सहस्सपत्तं, कंचणमयमुज्जलुज्जोयं ॥ ७२ ॥ तस्सोवरिं निविट्ठो य, विज्जुपुंजोव्व भासुरं रुवं । निम्मेइ
मयणमयहारिलायन्नपुन्ननिहिं ॥ ७३ ॥ अह भणइ जणो सुमणोरुवं सहावियं इमस्स इमं । इत्थिजणपत्थणिज्जो, मा होमि न
दंसियं पढमं ॥ ७४ ॥ भणियं भूवइणा वि य, अहो इमस्सेरिसो अइसओत्ति । ताहे अणगारगुणे, इमेरिसे तस्स पन्नवइ ॥ ७५ ॥
तवगुणओ अणगारा, जंबुदोवाईए असंखेजे । भरिए करिति वेज्जव्वियाणमसमाण रुवाण ॥ ७६ ॥ ता तुम्हाणमेत्तियमेत्तेण वि को
चमकिओ चित्ते । एत्थावसरे वंदिय, धणसेट्ठी विन्नवेइ पहुं ॥ ७७ ॥ तं जियवम्महरूवो, एसा वि य सुंदरीण सव्वाणं । मह
धूया धुणइ धुवं, सोहग्गमडफरमणप्पं ॥ ७८ ॥ ता कुण पाणिग्गहणं, जमुचियकमवत्तिणो महामइणो । तो सो सामी विसए,
विसोवमे कहिउमादत्तो ॥ ७९ ॥ कलुणा नराणमेए, भोगा भुयगव्व भीसणाभोगा । महुलगाअग्गधारा, करालकरवाललिहणसमा
॥ ८० ॥ किंपागाण व पागा, कडुयविवागा इमे मुहे महुरा । भोगा मसाणभूमि व्व, सव्वओ भूरिभयहेऊ ॥ ८१ ॥ किं
बहुणा भणिणं, चउगाइदुक्खाण कारणं भोगा । ता किर को कल्लाणी, सल्लेसु व तेसु रज्जेज्जा ॥ ८२ ॥ एईए जइ पओयण
मत्थि मह लेउ तो वयं तत्तो । महया विच्छइडेणं, पव्वज्जा तीए पडिवन्ना ॥ ८३ ॥ भयवं पयाणुसारी, अज्झयणाओ महापरि-

जाओ । उद्वरई वोच्छिन्नं, गयणंगणगामिणिं विज्जं ॥ ८४ ॥ तीए माहप्पाओ, तह जंभगदेवदिन्नविज्जाओ । इच्छासंचारपरो, सं-
जाओ सो महाभागो ॥ ८५ ॥ पुब्बाओ देसाओ, अहन्नया उत्तरावहं भयवं । विहरंती संपत्तो, दुब्भिक्ष्वं तत्थ संजायं ॥ ८६ ॥
निहरिउं सक्किज्जइ, न तओ न वहंति जं पहा कहवि । कंठसमागयपाणो, भगवंतं भणइ तो संघो ॥ ८७ ॥ तित्थाहिवे तुमंमि
वि, कह संघो वरगुणाण संघाओ । अट्ठवसट्ठोवगओ, लहेज्ज मरणं न जुत्तमिणं ॥ ८८ ॥ ताहे पडविज्जाए, पडे चडावेइ जाव-
सो संघं । गोचारिगओ पत्तो, ता सेज्जायरदिओ तत्थ ॥ ८९ ॥ पासेइ ते उप्पेइए, सिंहं लवित्तेण छिदिउं भणइ । भयवं अहं
पि तुब्भं, बाढं साहम्मिओ जाओ ॥ ९० ॥ करुणापारावारेण, सामिणा सो वि तत्थऽणुत्ताओ । सच्चजगज्जीवहियं, एयं सुय-
मणुसरंतेण ॥ ९१ ॥ साहम्मियवच्छल्लंमि, उज्जया उज्जया य सज्झाए । चरणकरणेसु य रया, तित्थस्स पभावणा एया ॥ ९२ ॥
जइ वइरसामिसूरी, पवयणचूडामणी गुणेक्कनिही । इय वच्छल्लं संघंमि कुणइ ता सारमिणमेव ॥ ९३ ॥ समयन्नुसिरोमणिणा,
इरियावहिया तहाविया विहिया । अइगरुयतरगुणा यत्ति जयइ गीयत्थया एक्का ॥ ९४ ॥ केइ य कज्जसमत्था, होंति समत्था वि
न उण गीयत्था । सुसमत्थं गीयत्थं च, तं नमंसामि मुणिसीहं ॥ ९५ ॥ सपुरीपुरीए पत्तो, दक्खिणदेसावयंसभूयाए । तत्थत्थि
सुभिक्ष्वं, सावगा य बहुधणकणसमिद्धा ॥ ९६ ॥ तच्चन्निय सड्ढाणं जिणसड्ढाणं च पाडिसिद्धोए । वट्ठइ मल्लारूहणं, निए निए
चेइयहरंमि ॥ ९७ ॥ सच्चत्थभिक्षुगाणं, सड्ढा इयरेहिं परिभविज्जंति । राया भिक्षुगमत्तो, अहऽन्नया आगए पव्वे ॥ ९८ ॥
संवच्छरियंमि निवो, निवारणाकारगो कओ तेहिं । पुप्फाण पुरे सयले, जिणचेइयभवणजोभाण ॥ ९९ ॥ अच्चंतचित्तचित्तो,
जाओ सच्चोवि सावगो लोओ । ताहे सवालवुड्ढो, उवट्ठिओ वइरसामिपुरो ॥ ३०० ॥ तुब्भेहिं सामि ! तित्थाहिवेहिं जइ पव-
यणं लहु होइ । ता को अन्नो तत्सुत्तइए संपाडणसमत्थो ॥ १ ॥ एवं बहुण्णयारं, भणिओ तत्समयमेव उप्पइओ । माहेसरीपुरीए
दाहिणक्कलंमि रेवाए ॥ २ ॥ मालवमंडलमज्जे, पत्तो तत्थय हुयासणगिहंति । वंतरमंदिरवरमत्थि, मणहरारामपरिकलियं ॥ ३ ॥ आमो-
यभरायड्ढिय-फुल्लं धुयजालपिज्जमाणण । पइवासरंमि कुंभो, निप्फज्जइ तत्थ पुप्फाणं ॥ ४ ॥ सट्ठोए असिईए सएण, किल आढगाण

जहसंखं । एस जहण्णो मंज्झो, पणिट्ठो भासिओ कुंभो ॥ ५ ॥ तडिओ मालागारो, पिडमित्तं पिक्खिऊण संभंतो । अब्भुट्ठि-
ऊण पभणइ, केणइ तुम्हाणमट्ठोत्ति ॥ ६ ॥ भणइ इमेहिं कज्जं, कुसुमेहिं अणुग्गहो महंतो मे । तडिण्ण भणित्ता पणयसारमुवढो-
इयाणित्ति ॥ ७ ॥ तुम्भे जहापवत्तं, गुंफेह दुयासधूमसंगेण । फासुयपायाणि हवंतु, ताव धेत्तुं पडिनियत्तो ॥ ८ ॥ चुल्लहिमवंत-
पउमइहंमि पत्तो सिरीए पासंमि । तस्समयं देवञ्चणनिमित्तमेईए सियपउमं ॥ ९ ॥ छिन्नं सहस्सपत्तं, गंधुद्धुरमागयं तयं ददुंठुं ।
वंदित्ता तीए निमंतिओ, इमो तेण पउमेण ॥ १० ॥ धेत्तुं तं जलणघरं, समागओ तत्थ दिव्वसंठाणं । ऊसियञ्जयचिंधसहस्ससंकुलं
किंकणीरम्मं ॥ ११ ॥ विहियं विमाणमंतो, निक्खित्तसुयंधिकुसुमसंभारं । जंभगसुरपरियरिओ, दिव्वेणं नेयसहेणं ॥ १२ ॥
पूरितो गयणयलं, सिरउवरि विसारीउड्डमुहकमलो । संपट्ठिओ स भयवं, खणेण पत्तो पुरीदेसे ॥ १३ ॥ तो कोऊहलमालोइऊण
तं लोयणाण सुहजणयं । संजायसंभमा भिक्खुगाण सइढा भणंतेवं ॥ १४ ॥ अम्हाण पाडिहेरं, सुरेहिं संपाडियंति सव्वेवि । तूर-
रववहिरियदिसा, अग्घं धेत्तुं पुराहितो ॥ १५ ॥ जा निग्गया पडिच्छंति, ताव तेसिं विहारमइगंतुं । अरहंतघरं पत्तो, देवेहिं कओ
महो तत्थ ॥ १६ ॥ तइंसणाओ जाओ, बहु बहुमाणो जणो पवयणंमि । राया वि समाणंदियच्चित्तो सुस्सावगो जाओ ॥ १७ ॥
पवयणनिमित्तविज्जा-धम्मकहावायमंतपमुहेहिं । इय सासणं पहावइ, को अन्नो अज्जवइराओ ॥ १८ ॥ एएण चेव सुपसत्थ-वत्थु-
पत्थावपुन्नजोगेण । परमोवगारगुरुणो नियगुरुणो तेवि सुमरेमि ॥ १९ ॥

“आशावासःसमयसमिधां संचयैश्च्रीयमाने, स्त्रीनिर्वाणोचितशुचिबचश्चातुरीचित्रभानौ ।

प्राजापत्यं प्रथयति तथा सिद्धराजे जयश्रीर्यस्योद्वाहं व्यथित स सदा नन्दताद् देवसूरिः ॥३२०॥”

अह विहरंतो दाहिणदिसाए सामी समागओ वइरो । जिणसासणस्स देसेसु, जंगमो जससमूहो व्व ॥ २१ ॥ सिंभाहियंमि
जाए, जईहिं सुंठी समप्पिया पट्ठणो । तेणवि भुत्ततरभक्खणाय ठविया सबणदेसे ॥ २२ ॥ पम्हुसिया सा पाउसियस्स आवस्स-

यस्स करणंमि । मुहपत्तिं पडिलेहणेण पडिया पुरो तेसिं ॥ २३ ॥ उवओगो तो जाओ, अहो पमाओ अपत्तपुव्वो मे । को संजमो पमाए, ताऽणसणं जुज्जए काउं ॥ २४ ॥ चिरकालपालियजच्च-सच्चसच्चरियदेउलस्स सिरे । आराहणपडाया, चडाविउं जुज्जए वस्सं ॥ २५ ॥ अह वारसवारिसिथं, दुब्भिकखं भावि जाणिय पहुहिं । दूरविसणसु सीसो, पट्टविओ वइरसेणोत्ति ॥ २६ ॥ भणिओ वच्छ ! तं जत्थ, कत्थई लहसि लक्खमोल्लेण । सिद्धं खीरिं भिक्खए, तद्दिणाओ सुभिकखंति ॥ २७ ॥ अह दुब्भिकखे जाए, गामागरनगरपुरवराईसु । अन्नकहाए गयाए, अन्नकहा केरिसी होइ ॥ २८ ॥ छुहसुसिए छुहसुसिओ, जुत्तं जं घरं गणे जणो जाओ । अणरंघणो य निच्चाउलो य अब्बो दुहा सव्वो ॥ २९ ॥ भिक्खायरेहिं भिक्खागाणंपि हीरइ ^१हठेण । ^२पुर- रत्थापडहत्था, रंककरंकेहिं जायाओ ॥ ३० ॥ परिहरइ अम्मया सिमुसुयंपि थेरंपि तं सुओ तरुणो । सुम्मइ मग्गोसु करोडि- कोडिककखडकडकारो ॥ ३१ ॥ पिसियासी संजाया, लोया लोयाऽऽमिसाऽऽसिणो के वि । तं साणवायसाणं, सुभिकखमभविंसु नवरंति ॥ ३२ ॥ इय काले सुकराले, भयवं विज्जावलेणमाणेउं । आहडपिंडं पइवा-सरंपि अप्पेइ साहूण ॥ ३३ ॥ भणइ य वार- सवारिसाई, एरिसं आहडाइ भोत्तव्वं । न लभिस्सइ भिक्खा भत्तजुत्तसड्डाण वि कुलेसु ॥ ३४ ॥ जइ जाणह पज्जत्तं, संजम- जोगेहिं भुंजह तओ तं । अह संजमसावेक्खा, ता पच्चक्खेह भत्तकहं ॥ ३५ ॥ ताहे भणंति सव्वे, भत्तेणेण सामि ! अलमत्थु । अणसणविहिणाऽवस्सं, साहिस्सामो महाधम्मं ॥ ३६ ॥ आराहणेसि संजयसयपंचयपरियरेण परियरिओ । सिरिवइरसामिसीहो, तो पत्तो पव्वयं एगं ॥ ३७ ॥ अणुजाणावेऊणं, पव्वयखेत्तस्स तस्स अहिदेविं । देवगुरुच्चरणसुमरणपरायणो परमसंविग्गो ॥ ३८ ॥ भयवं विमुद्धसद्धम्मदेसणा देवभोयणभरेण । संतप्पिऊण साहु-महासमाहिं अहिट्ठिसु ॥ ३९ ॥ विहियाणसणा साहु, आलोयणदाण- पुव्वगं सव्वे । मेरुव्व निप्पकंपा, सुविंसासिल्लासु आसीणा ॥ ४० ॥ वइरेण वारिओ पुव्वमेव एगो अहेसि साहुसिसू । अज्ज वि तं वच्छल्लहू ! अच्छसु एत्थेव ताव पुरे ॥ ४१ ॥ तहवि अपडिक्खमाणो, गामस्सेगस्स मज्झयारंमि । वेलविऊण स

मुक्को, थेरेहिं सयं गया सेलं ॥ ४२ ॥ अणुमग्गेणं लग्गो, समागओ सो वि खुद्दगो तत्थ । साहुअदिट्ठोऽणसणे, गिरिहेट्ठे चैव उवविट्ठो ॥ ४३ ॥ अणगाराणमिमाणं, मं पेच्छंताणमणसणासीणं । न मणसमाही होही, इय दरिसावं न सो देइ ॥ ४४ ॥ मज्झन्हगिम्हउम्हाए, तावियाए सिलाए विउलाए । आसीणो स विलीणो, खणेण नवणीयपिंडोव्व ॥ ४५ ॥ पत्तंमि तंमि देवालयंमि देवा उवागया तत्थ । महिमं कुणंति तुट्ठा, तूरवाडंबरसणाहा ॥ ४६ ॥ सोऊणमिणं मुणिणो, चमक्किया चित्तयंति किं एयं । जाणंति जहा खुड्डेण, साहिओ उत्तमट्ठोत्ति ॥ ४७ ॥ दुग्गुणा गयसंवेगा, सद्धासंघंधंधुरा धणियं । तो ते दढज्झाण-पहाणमाणसा चित्तयं-तेवं ॥ ४८ ॥ जइ ताव खुड्डेणावि, साहिओ साहुधम्मपरमत्थो । चिरपालियपव्वज्जा, किं न वयं साहइस्सामो ॥ ४९ ॥ उव-सग्गेलं लग्गा, पडिणीया देवया तओ तत्थ । काऊण सावियाए, रूवं पुरओ ठिआ भणइ ॥ ५० ॥ पसिउण पहू तुव्वे, अव्वो सव्वेवि पारणं कुणह । खाएह खंडमंडाइ, खज्जभोज्जाइं एयाइं ॥ ५१ ॥ तो तं सामी सेलं, अचियत्तावग्गहोत्ति मोत्तूण । आस-न्नमन्नपव्वय-मारुढो सह मुणिसएहिं ॥ ५२ ॥ विहिओ काउस्सग्गो, सव्वेहिं खेत्तदेवयाए कए । पच्चक्खीहोऊणं सा साहु नमइ सव्वेवि ॥ ५३ ॥ भणइ अविग्घं सिग्घं, साहु ! साहह उत्तमट्ठमिह । परमेसरेहिं परमो, मह विहिओऽणुग्गहपसाओ ॥ ५४ ॥ सुविसालसिलावट्ठेसु, तत्थ साहु ठिया जहा जोगं । सिरिवइरसामिमुणि-कुंजरो वि पाओववेसेण ॥ ५५ ॥ इंदेण रहारूढो, चैव सव्वे पयाहिणेऊण । पणया अइवहुबहुमाणसालिणा नाणज्झाणनिही ॥ ५६ ॥ तरुवरसिहराणि रहेण, जाणि कुज्जीकयाणि तेण तया । अज्जवि तहेव चिट्ठंति, ताणि खोणीहरे तंमि ॥ ५७ ॥ लोएण रहावत्तोत्ति, तस्स नामं पणामियं गुणओ । सिरिवइरसामिआरा-हणाए पावियपएसस्स ॥ ५८ ॥ अह सह गुरूहिं सव्वे, महासमाहीए तत्थ कालगया । उत्तमसत्ता पत्ता, ते देवत्तं विमाणेसु ॥ ५९ ॥ अत्थमिए तंमि जिणे, स सासणुज्जोयणेक्कभाणुंमि । वोच्छिन्ना दसपुव्वा, संघयणं अद्धनारायं ॥ ६० ॥ सो वइरसेण साहु, साहुमई महियलंमि विहरंतो । सोपारयंमि पत्तो, नागलयापूगपडिहत्थे ॥ ६१ ॥ अहिगयजीवाजीवाइवत्थुवित्थारसुत्थिरा तत्थ । नामेण मीसरी अत्थि, साविया भाविया धम्मे ॥ ६२ ॥ सा चित्तइ दित्ताणं, ने काला एत्तिओ अइक्कंतो । संपइ इमंमि पत्ते,

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
॥ २२० ॥

अइकक्खडरुक्खदुब्भक्खे ॥ ६३ ॥ पिंडोलग व्व कह नाम, देहबलियाए जाउ जीवामो । पंचत्तमेव पत्ताण, तेणमम्हाण कल्लणं
॥ ६४ ॥ लक्खेण खीरिभत्तं, तत्तो तीए उवक्खडेऊण । विसपक्खेवो परिभाविउ सयं भक्खणट्ठाए ॥ ६५ ॥ चित्तइ भक्खिय
एयं, पंचनमोक्कारसारवावारा । पाणे परिहाइस्सं, सकुडंवा न उण भिक्खिस्सं ॥ ६६ ॥ जा पक्खिविउं लग्गा, विसचुन्नं तत्थ
सत्थवाही सा । ता पत्तो पुन्नायड्ढिउ व्व सो वइरसेणमुणी ॥ ६७ ॥ तं दट्ठुणं तुट्ठा, सा चित्तइ सुट्ठु सुट्ठु संजायं । काले
पत्तं पत्तं, पडिल्लभिय भुंजिय मरेमो ॥ ६८ ॥ तं वंदिऊण पडिल्लभिऊण खीरीए वइरसेणमुणिं । परमत्थं वित्थारइ, खीरीए
लक्खमोल्लाए ॥ ६९ ॥ तो भणइ वइरसेणो, मा खीरीए खिवेइ विसमेयं । मरणेणमलं एत्तो, महा सुभक्खं जओ होही
॥ ७० ॥ सिरिवइरसामि सुगुरुहिं, तेहिं कहिऊणमेयमेगंते । इय घोरदुब्भक्खे म्हि, पेसिओ दूरदेसेसु ॥ ७१ ॥ जं तत्थ क-
त्थइ लक्खं पागखिरिं लहेसि विहरंतो । ताओ (तत्तो) चेव दिणाओ, जाणिज्ज सुभक्खमोइन्नं ॥ ७२ ॥ ता किं अकालमरणेण,
धम्मसीले ! इमेण तुम्हाण । सुलहे अन्ने सत्थे, सुचित्तभावेसु जाएसु ॥ ७३ ॥ समुदाएणं पडिवज्जिऊण पव्वज्जमुज्जलं(मं) काले ।
चारित्तमुत्तमेणं, सत्तेण पवत्तए पवित्ते ॥ ७४ ॥ इय सोउं सा जाया, रोमंचपवंच कंचुयचियंगी । विसमुज्जिऊण वंदित्तु, तं मुणिं
भुंजइ जहिच्छं ॥ ७५ ॥ अह अवरन्हे देसंतराहि पत्ताणि जाणवत्ताणि । अइपउरधन्नपुन्नाइं, तेहिं जायं अइसुभक्खं ॥ ७६ ॥
मुणिवइरसेणपासे, सव्वाणि वि ताणि सुद्धचित्ताणि । अणवज्जं पव्वज्जं, पडिवज्जेऊण विहरंति ॥ ७७ ॥ इय वइरसामिसीसाओ
वइरसेणाओ भयवओ तस्स । अज्जवि वित्थरमाणा, एसो पच्छुप्पओ जाओ ॥ ७८ ॥ इति श्रीवज्रपिकथा ॥ किमित्यलोभतैषां
साधूनां स्यादित्याह—

अतेउरपुरवलवाहणेहिं वरसिरिघरेहिं मुणिवसहा । कामेहिं बहुविहेहि य, छंदिज्जंतावि नेच्छंति ॥ ४९ ॥
छेओ भेओ वसणं, आयासकिलेसभयविवागो अ । मरणं धम्मवभंसो, अरई अत्थाउ सव्वाइं ॥ ५० ॥

वज्रस्वामि-
चरित्रम् ।

॥ २२० ॥

दोससयमूलजालं, पुव्वरिसिविवज्जियं जई वंतं । अत्थ वहसि अणत्थं, कीस अणत्थं तवं चरसि ॥ ५१ ॥
वहबंधणमारणसेहणाओ काओ परिग्गहे नत्थि । तं जइ परिग्गहु च्चिय, जइधम्मो तो नणु पवंचो ॥ ५२ ॥
किं आसि नंदिसेणस्स कुलं जं हरिकुलस्स विउलस्स । आसी पियामहो सुचरिणं वसुदेवनामु त्ति ॥ ५३ ॥
विज्जाहरीहिं सहरिसं, नरिंदुहियाहि अहमहंतीहिं । जं पत्थिज्जइ तइया, वसुदेवो तं तवस्स फलं ॥ ५४ ॥

व्याख्या—“अंतेउर ” गाहा यस्मादन्तःपुरादिभिः निमन्त्र्यमाणा अपि वृषभास्तानि नेच्छन्ति, तस्मादलोभतैषां भवति । श्री-
गृहं-भाण्डागारं, कामाः-शब्दादिविषयाः । बहुविधत्वमन्तःपुरादीनामशेषाणां विशेषणम् ॥ ४९ ॥ किमिति ते तानि नेच्छन्तीति
परिगृह्यमाणार्थस्थापायकारित्वं कारणमाह—“छेओ ” गाहा । अन्तःपुरादर्थपरिग्रहाच्छेदादीनि सर्वाणि भवन्तीति सम्बन्धः ।
छेदः-खड्गादिभिः । भेदः-कुन्तादिभिः । व्यसनं-राजग्रहादि । आयासः-शरीरकष्टम् । क्लेशः-क्रोधादिबाधा । भयं-चोरादिभ्यः ।
विवादः-कलहः । शेषं सुगमम् ॥ ५० ॥ किंच—

“द्वेषस्यायतनं धृतेरपचयः क्षान्तेः प्रतीपो विधिर्व्याश्लेषस्य सुहृन्मदस्य भवनं ध्यानस्य कष्टो रिपुः ।

दुःखस्य प्रभवः सुखस्य निधनं पापस्य वासो निधिः, प्राज्ञस्यापि परिग्रहो ग्रह इव क्लेशाय नाशाय च ॥१॥ ”

व्रतविरोधी चायमर्थ इत्याह—“दोससय ” गाहा । यदि प्रव्रज्याङ्गीकरणेन वान्तं-त्यक्तं दोषशतानां तरुणामिव मूलजालमर्थं
वहसि तदा हे दुर्मते यते ! किमित्यनर्थं निष्फलं तपश्चरसीति तात्पर्यम् ॥ ५१ ॥ किंच—“वह ” गाहा । पूर्वार्द्धे स्पष्टमुत्तरार्द्धस्य
त्वयमर्थः—तदेवमपि यदि परिग्रहः क्रियते ततो यतिधर्मो ननु-निश्चितं प्रपञ्च एव-विडम्बनैव स्वकार्याऽप्रसाधकत्वात्, ‘चिय’
शब्दस्यैवकारार्थस्थान्ते योजनात् ॥५२॥ बाह्यग्रन्थत्यागं प्रतिपाद्याऽधुना कुलाभिमानरूपान्तरग्रन्थत्यागार्थं गाथाद्वयमाह—“किं आसि”

गाहा ॥ “ विज्ञाहरीहिं ” गाहा ॥ किमासीन्नन्दिषेणस्य कुलम् ? उत्सन्नत्वाद्विजातित्वाद्वा न किञ्चिदित्यर्थः । तथापि यद्यस्मादसौ हरि-
कुलस्य विपुलस्य सुचरितेन सदनुष्ठानेन हेतुभूतेन पितामहो वसुदेवनामा आसीत्, तस्मात्तदेव सुचरितं प्रधानमिति गम्यते ॥५३॥
विज्ञाहरीहीत्यादि सुगमम् । किन्तु “ सह रिसन्ति ” ति पठनीयम्, न “ सह रिसन्ति ” भिन्नविभक्तिकं गाथाभङ्गात् ।
“ अहमहतीहिं ” ति-अहमहमिकायमानाभिः । अहमेव भार्या भवेयमिति परस्परस्पृह्या कुर्वाणाभिः “ शब्दादेः करणे क्यङ् ॥५४॥
कथानकं पुनरेतत्—

मगहामहीमहेलालीलाकमलंमि सालिगामंमि । गोयमगुत्तो विप्पो, आसि अणंगोव्व रुइरंगो ॥ १ ॥ तप्पणइणीए गब्भाग-
यंमि पुत्तंमि छट्टमासंमि । पंचत्तं संपत्तो, जणओ जायंमि जणणी वि ॥२॥ “ बालस्स माइमरणं, भज्जामरणं च जोव्वणत्थस्स ।
थेरस्स पुत्तमरणं, तिज्जिवि गरुयाइं दुक्खाइं ॥ ३ ॥ ” नियसयलसयणपरिवज्जिओ वि जीवइ जमेस तारिसओ । अघडंतघड-
णवावड-विहिणा विहिणो सवावारो ॥ ४ ॥ असुभोदणण सद्धिं, विद्धिं सो जाइ सच्चजणवेसो । तप्पिज्जो अणुमग्गेण, निग्गया
गिहसमिद्धो वि ॥ ५ ॥ जाओ य अट्टवरिसो, उप्पिट्टणसरिसविसमपायजुओ । निस्सरियनाहिसुद्धो, सुकठिणअइमोदृपेट्टो य ॥६॥
निम्मंसपयडकीकस-वच्छयलो-विसमवंकवाहालो । लंबंतविसमउट्टो, अड्डिच्चिव्वरथोरघोणालो ॥ ७ ॥ चिप्पिडकेकरदिट्टो, टप्परकन्नो-
तिवंकमुट्टाणो । मच्छीहिं भिणिहिणंतो, भिक्खं भमडइ महीवीढे ॥ ८ ॥ अह भमडंतो मगहापुरंमि माउलगपासमल्लीणो । कम्मं
करेइ ^१निच्चं, निच्चित्तो माउलो जाओ ॥ ९ ॥ अइसुत्थियाण सज्जणज्जणण पयईए दुज्जणेणं सो । वेलविओ नगरजणेण, ^२गल्लरव्वं
कुणंतेण ॥ १० ॥ वयणपरंपरतंडुलपरत्तत्तो गोरसेणसिद्धाए । अपुव्वो कोइ रसो, एयाए गल्लरव्वाए ॥ ११ ॥ नहु एत्थ अत्थि तुह
किंपि, सव्वहा अइवराय ! किं मरसि । कम्मयरो विहु वित्तिं, लहेइ न हु तं पि तुह अत्थि ॥ १२ ॥ इय भणिओ सो विमणो,

न कुणइ पुव्वं व कम्ममइरम्मं । जाणियवुत्तंतेणं, वुत्तं तो माउलेणमिणं ॥ १३ ॥ मा सुण जणभणियाइं, धूयाओ तिन्नि मह
सुरूवाओ । एयाओ संति तासिं, जेट्टमहं तुज्झ दाहामि ॥ १४ ॥ तव्वयणाओ सुमणो, होउमिमो कुणइ सुट्ठु घरकम्मं । पत्तो
विवाहसमओ, तो भणिया माउलेण सुया ॥ १५ ॥ वच्छ ! इच्छसु एयं, भत्तं भत्तारमइसुहसहावं । सा भणइ ताय ! न इमं,
नियमा मरणे वि परिणेमि ॥ १६ ॥ पुणरवि विसन्नचित्तो, वुत्तो दाहामि वच्छ ! बीयसुयं । पत्ते विवाहसमये, सा वि न तं महइ
थुक्केइ ॥ १७ ॥ उवचरइ पायपक्खालणाइणा तइयधूयमयमणिसं । परिणयणकए भणिया, अक्कोसइ सावि थुक्केइ ॥ १८ ॥ तत्तो
दुरंतदोहमादुक्खदूमियमणो स नीहरिओ । अक्कोसिओ इमाहिं, रइमलहंतो गिहे तत्थ ॥ १९ ॥ परिभमइ महीवीढे, भोयणव-
त्थाइएहिं परिहीणो । अच्चंतं दीणमणो, भिक्खावित्तीए जीवंतो ॥ २० ॥ अइभिक्षुभुक्खअइसोगरोगदोहमादारुणदुहत्तो । परि-
चित्तिउं पवत्तो, धीधी मह जीवियव्वस्स ॥ २१ ॥ जं सरिसे वि हु मणुयत्तणंमि तुल्ले वि इंदियग्गामे । भिक्खाए जियामि
अहं, एगे विलसंति इह धन्ना ॥ २२ ॥ एगे वहंति सोगं, अज्ज न अम्हेहिं किंपि दिन्नंति । अज्जवि न किंचि लद्धं, अहं तु
एवं किलिस्सामि ॥ २३ ॥ छट्ठिज्जइ धम्मकए, एगेहिं समुधुरा वि नियरिद्धी । बहुठाणजज्जरं पि हु, न चएज्जए खप्परंमि मए
॥ २४ ॥ एगे खिवंति चक्खुं, संतीसु वि नेव पवरतरुणीसु । संकप्पोवणयासु वि, अहं तु तोसं परिवहामि ॥ २५ ॥ जच्चक-
णयच्छविं पि हु, एगे जंपंति असुइयं देहं । रोगसयविहुरियं, अप्पणो य तमहं तु सलहेमि ॥ २६ ॥ जय जीव नंद एवं,
एगे थुच्चंति मागहजणेण । अक्कोसिज्जामि अहं तु, निन्निमित्तंपि भिक्खगओ ॥ २७ ॥ फरुसंपि पयंपंता, जाणिति एगे जणा-
णपरिओसं । आसीसाओ दिन्तो वि, अद्धचंदं लहामि अहं ॥ २८ ॥ अइपउरपावनिहिणो, निहीणचिट्ठु(वित्त)स्स दुक्खतत्तस्स ।
किं जीविण मह नणु, मरणं चिय दुक्खविसारो ॥ २९ ॥ इय चित्तिऊण सुचिरं, अमुणंतो रम्मधम्ममग्गमयं । वेभारसेलसि-
हरं, आरुहई जाव मरणत्थं ॥ ३० ॥ ता अंतराणमग्गो, सग्गपवग्गोसु गमणनिस्सेणी । तेण कयकाउस्सग्गो, एगो दिट्ठो महा-
साहु ॥ ३१ ॥ तवतेयनिरंतरताररुवरेहाभिराममुत्तीए । जो सहइ रयणनिम्भलधिरथोरथंभोव्व ॥ ३२ ॥ नासावंसनिवेसियधिरमं-

श्रतरतारयपवारो । नारयकरुणारसभरनिम्भरनयणो व्व जो सहइ ॥ ३३ ॥ जो अमराचलअचलो, चलणंगुलिविमलनहपईवेहिं । खंतिपमुक्खं दसविह, मुणिधम्मं पिव पयासेइ ॥ ३४ ॥ तं सो पणमिय पुरओ, उवविट्ठो पायपज्जुवासाए । उवविसिऊणं मुणि-
णा वि, पुच्छिओ वच्छ ! तं किमिह ॥ ३५ ॥ तेणवि निव्वुत्तंतो, कहिओ पंचत्तचित्तपज्जंतो । भणियं मुणिणा सुंदर !, असुं-
दरं नणु किमारद्धं ॥ ३६ ॥ अहह अइगरुयमेयं, अन्नाणं अप्पघायणारंभो । सुविवेयविरहियाणं, अंधाण व होही इय मग्गो ॥ ३७ ॥

“ एकं हि चक्षुरमलं सहजो विवेकस्तद्विद्विरेव सह संवसतिर्द्वितीयम् । एतद्वयं भुवि न यस्य स तत्त्वतोऽन्धस्तस्यापमार्गचलने
खलु कोऽपराधः ॥ ३८ ॥ ” एवमणुसासिओ सो सहसा मुणिपुंगवेण पडिबुद्धो । चिंतइ मे दिक्खच्चिय, उच्चिया तीए वि तं
कज्जं ॥ ३९ ॥ मलमल्लिणसरीरत्तं, भिक्खावित्तिधरित्तितलसयणं । परवसहीसु निवासो, सयावि सीउन्ह अहिसहणं ॥ ४० ॥
निक्कंचणया खंती, परपीढावज्जणं किसतणुत्तं । जम्मसमणंतरं चिय, एयं तु सहावसिद्धं मे ॥ ४१ ॥ एयं च कुणइ सोहं, परमं
लिंगिस्स न हु गिहत्थस्स । “ अणुरूवट्ठणगया, सव्वे दोसा वि हुंति गुणा ॥ ४२ ॥ ” तरुणीण नयणनलिणे, सुनिहियमिह
कज्जलंपि सोहेइ । परिमल विजुयावि जया, जिणिंदपूयं पसाहेइ ॥ ४३ ॥ इय चिंतिऊण सज्जो, पव्वज्जाउज्जओ महामुणिणो ।
पव्वाविओ विइन्नं, नामं से नंदिसेणोत्ति ॥ ४४ ॥ समहिज्जिय एक्कारस, अंगो संगहियसयलमुत्तथो । गीयत्थो संजाओ, विह-
रइ समसत्तुमित्तगणो ॥ ४५ ॥ छट्ठम-दसम-दुवालसेहिं, मास-द्वमासखवणेहिं । कणगावलि-रयणावलि-तवेहिं परिसोसियसरीरो
॥ ४६ ॥ अममो विसुद्धलेसो, उवसग्गपरीसहेहिं अक्खुभिओ । वाउव्व अपडिबद्धो, निक्कंपो मंदिरगिरिव्व ॥ ४७ ॥ सिहो व्व भयवि-
मुक्को, सोंडीरो कुंजरो व्व अरिव्वग्गो । चंदो व्व सोममुत्तो, तव्वतेएणं दिणमणिव्व ॥ ४८ ॥ गयणं व निरुव्वलेवो, संखोव्व निरंजणो
वियारेहिं । धरणी विव सव्वसहो, महासमुदोव्व गंभीरो ॥ ४९ ॥ लाभम्मि अलाभम्मि, सुक्खे दुक्खम्मि जीविए मरणे । माणे

अवमाणे वि य, सो सव्वत्थ वि समाणमणो ॥ ५० ॥ कुणइ गुरुण सचासे, अभिगहं दसविहे वि समणाण । वेयावच्चवे गेन्हइ, छट्ठपइन्नं लहु तवे वि ॥ ५१ ॥ इय जाव नियपइन्नं, परिवालइ सो अखंडपरिणामो । बहुवाससहस्सेहिं, गएहिं तो तं महासत्तं ॥ ५२ ॥ सोहम्मसहामज्जे वरवेयावच्चनिच्चल चरित्तं । संथुणइ अमरनाहो, अहो कयत्थो मुणी एसो ॥ ५३ ॥ वेयावच्चंमि थिरो, न सदहियं सुरेहिं तं दोहिं । काऊण साहुवेसं, एगो बाहिं ठिओ ताण ॥ ५४ ॥ वसहीए गओ बीओ, गिम्हे खरतरणिताविओ स मुणी । छट्ठतवचरणपारणनिमित्तमुक्खिवइ जा पढमं ॥ ५५ ॥ नवकोडिसुद्धकवलं, तावाऽऽहरियं सुरेण जइ कोइ । अत्थि मुणी इह गच्छे, गिलाणपडियरणकयनियमो ॥ ५६ ॥ पडिजागरओ गिलाणं, विसमावत्थं इमं निसामेउं । तो नंदिसेणसाहू, समुट्ठिओ उज्झिउं कवलं ॥ ५७ ॥ केणोसहेण सज्जं, कहिं कहिं अत्थि सोत्ति जंपंतो । सुरसाहुणा वि भणियं, पाउक्खालेण अभिभूओ ॥ ५८ ॥ सो चिट्ठइ अडवीए, तं पुण निल्लज्ज एत्थ निच्चित्तो । भोत्तुं महुराहारे, सुयसि सुहेणं अहोरत्तं ॥ ५९ ॥ वेयावच्चकरोऽहं ति नाम-मेत्तेण विहियसंतोसो । ता भणइ नंदिसेणो, न पमायाओ मए नायं ॥ ६० ॥ पणमिय पुणो पुणो वि य, खामिय तो अमरसाहुणा एसो । तक्खेत्तकालदुल्लहलं बहुओसहसमूहं ॥ ६१ ॥ आणाविओ जलं पिहु, उहं तो सुरवरेण पइगेहं । विहिया अणेसणा से, तहवि अदीणो सुरं छलिउं ॥ ६२ ॥ धेत्तूण तयं सव्वं, संपत्तो तस्स साहुणो पासे । तो तं दट्ठं स मुणी, किर कुट्ठो जंपए एवं ॥ ६३ ॥ चिट्ठामि अहमरन्ने, रोगमहावेयणाए अक्कंतो । तं पुण पाविट्ठनिकिट्ठ-दुट्ठ ! चिट्ठसि सुहं सुत्तो ॥ ६४ ॥ निब्भ-च्छिओ वि एरिसवयणेहिं पुणो पुणो वि खामेइ । अमयं पिव तव्वयणं, मन्नइ स महामुणी सव्वं ॥ ६५ ॥ कह निरुओ कायव्वो, अयंति जिज्झंतएण असुहाओ । अणुजाणाविय असुईविलित्तमंगं नियकरेहिं ॥ ६६ ॥ पक्खालिउं कओ सो साहू खंधंमि नंदिसेणेण । खलियंमि पए ताडइ, सिरंमि तं करपहारेहिं ॥ ६७ ॥ मुंचइ दुग्धमसुइ, उवरिं सो नंदिसेणतवनिहिणो । खारविसेसेण व जेण, झत्ति तच्छिज्जए अंगं ॥ ६८ ॥ ससरीरगस्स गुरुगिरिसिलाए लोहस्स वा कुणइ भारं । जंपइ किं कट्ठिण-करेहिं, धरसि पाविट्ठ मज्झ तणुं ॥ ६९ ॥ किं न विद्याणसि पीडं, परस्स निब्भग्गसेहर ! अणज्ज । इय निट्ठुरं भणंतस्स, तस्स

सो नंदिसेणमुणी ॥ ७० ॥ चित्तं क्वं समाहिं, करेमि सम्मं इमस्स भगंमि । जं किर करेमि पीडं, मिच्छामि दुक्खं तस्स ॥ ७१ ॥ इय चित्तिऊण पभणइ, भयवं मा कुणह नियमणे खेयं । गंतूण निययवसहिं, करेमि नीरोगयं तुज्झ ॥ ७२ ॥ तत्तो सुरेहिं विमलेण, ओहिणा जाणिओ जहा एसो । तावुत्तिन्नसुवणं व, निक्कलंको महासत्तो ॥ ७३ ॥ ता दोवि कडयकुंडलकि-
रीडकेऊरहारदिपंतं । नियरूवं काऊणं, अवहत्थियकप्पतरुसोहं ॥ ७४ ॥ अइसुरहिंसरससीयलसकुसुमसलिलेहिं वरिसिऊण खणं । हरिसभरनिम्भरंगा, नमिऊण मुणिं थुणंतं ॥ ७५ ॥ जय सुरायपसंसियमुणि वेयावच्चकरणतल्लिच्छ । आवालकालपालियवंभव्वय मुणिवर ! नमो ते ॥ ७६ ॥ तं मोत्तुं को अन्नो, पालइ एवंविहं नियपइन्नं । माणे वियंभमाणे, जियाण इय तं मुणिं थोउं ॥ ७७ ॥ कहिउं नियवुत्तंतं, अस्सइहणाइयं तओ अमरा । नियठाणं संपत्ता, तत्तो साहू वि नियवसहिं ॥ ७८ ॥ निम्ममचित्तो गंतुं, गुरूण चलणुप्पले पणमिऊणं । खाओवसमिगभावेण, कहइ तं देववुत्तंतं ॥ ७९ ॥ अन्नुकरिसं परिहरइ, जणइ साहुण तत्थ थिरभावं । तह वरवेयावच्चं, निच्चं सच्चवियमुहभावो ॥ ८० ॥ बावन्नं वाससए वोयावच्चं करित्तु समणाणं । विहियाणसणो अंते, परिव-
त्तइ जा नमोक्कारं ॥ ८१ ॥ ता असुहकम्मपरिणइवसेण तं नंदिसेणसाहुस्स । दोहगं संभरियं, गरुयं जह सयलनारीण ॥ ८२ ॥ जाओ अहं अणिट्ठो, दिट्ठो विहु भाविओ न कस्सावि । तह जणणी-जणय-धणरिद्धिनाससंभरणभावेण ॥ ८३ ॥ वारित्ताण वि साहुण, तेण विहियं नियाणयं एयं । जइ मज्झ तवस्स फलं, समत्थि ता अन्नजम्मंमि ॥ ८४ ॥ होज्ज अहं तरुणीयणमणहरणो सयलसुंदरावयवो । नियसोहमाविणिज्जियमुवणजणो उधुरसमिद्धो ॥ ८५ ॥ जह पउमरायरयणुच्चएण गुंजाओ गयवरेण खरं । तह तेण नियतवेणं, सोहगं पत्थियमसारं ॥ ८६ ॥ “ यः पालयित्वा चरणं विशुद्धं, करोति भोगादिनिदानमज्ञः । ही वर्द्धयित्वा फलदानदक्षं, स नन्दनं भस्मयते वराकः ॥ ८७ ॥ ” तो मरिउं उपन्नो, सत्तमकप्पंमि भासुरो अमरो । तत्तो चुओ समाणो, संजाओ जत्थ तं भणिमो ॥ ८८ ॥ अत्थि कुसट्ठाविसए, जउवंससमुद्भवेण सुरेण । विणिवेसियंति सोरियपुरनयरं भुवणविक्खायं ॥ ८९ ॥ सूरसुओ हरिवंसे, अंधगवन्हित्ति तत्थ नरनाहो । तस्स सुभदाभजाए, दस दसारा सुथा जाया ॥ ९० ॥ पढमो समुद्विजयो,

१अक्खोभो ३धिमिय ४सायरा ५हिमवं । तह १अचल ७पूरण ८धरण-नामा नवमो य ९अभिचंदो ॥ ९१ ॥ अह नंदिसेणदेवो,
चविऊणेयाण सोयरो जाओ । १०वसुदेवोत्ति दसारो, दसमो निस्सीमसोहमो ॥ ९२ ॥ कुंती मही य दुवे, भयणीओ ताण तत्थ
वसुदेवो । अहिगयअविकलनिम्मलकलाकलावो सुहसहावो ॥ ९३ ॥ जह जीवजसं परिणावइंसु कंसं करित्तु सवयंसं । रुसिऊण
निग्गओ जह, एगागी सोरियपुराओ ॥ ९४ ॥ भमडंतो महीमंडलमणेगकन्नाओ जह सयन्नाओ । परिणिंसु सेट्टिसामंतमंतिनरख-
यरराईणं ॥ ९५ ॥ वरिससयं ते परिणीय, रोहिणिं जह असेसऊढाओ । घेत्तूण विमाणेणं, संपत्तो सोरियपुरंमि ॥ ९६ ॥ कंसेण
जहा नीओ, तओ वि महुराए अप्पणो पासे । परिणाविओ सभइणिं च, देवइं देवयस्स सुयं ॥ ९७ ॥ जह रोहिणीए रामो,
जाओ जह देवइए गोविंदो । जह रिट्टनेमिसामी, सिवाए सिरिविजयजायाए ॥ ९८ ॥ विहिओ जह जम्ममहो, छप्पन्नदिसाकु-
मरिगाहिं गिहे । बत्तोसवासवेहिं व, तस्स नेऊण मेरुम्मि ॥ ९९ ॥ कंसभएणं जह जायमेत्तओ सउरिणा सयं नेउं । एगागिणा
निसीहे, गोविंदो गोउले मुक्को ॥ १०० ॥ जह गोउलस्स मज्झे, नंदजसोयाहिं पाविओ विद्धि । केसेसु कड्ढिडऊणं, कंसो मंचाउ
जह निहओ ॥ १ ॥ जह जीवजसावयणोवजायकोवो निवो जरासंधो । पेसिंसु जायवोवरि, कालसुयं कालदूयं च ॥ २ ॥ जह
जायवा जवेणं, नट्टा पत्ता मुरट्टविसयंमि । जलणे पवेसिओ देवयाए कालो जह छलेण ॥ ३ ॥ जह वारवई कंचणरयणमई नि-
म्मिया कुबेरेण । सक्काSSएसाओ रेवयंतिए हरिकए गरुई ॥ ४ ॥ जह रायजरासंधो, संपत्तो सव्वबलसमुदएणं । हरिणा कओ
कबंधो, लद्धं भरहद्धचक्कित्तं ॥ ५ ॥ भयवं अरिट्टनेमि, जह जाओ धम्मचक्कवट्टिए । जायववमं निवुइपुरीए पायं पराणिंसु ॥ ६ ॥
तह एमाइ असेसं, वित्थरओ रिट्टनेमिचरियंमि । भणियं चेव बुहेहिं, तत्तो चिय तं (मु)सुणेयव्वं ॥ ७ ॥ किर ताव दस
दसारा, पंच बलाई तहा महावीरा । पज्जुन्नप्पमुहाणं, अधुट्टकुमारकोडीओ ॥ ८ ॥ दुइंतकुमाराणं, सट्टिसहस्सा य संबपमुहाणं ।
रुप्पिणिपमुहसंतेउरस्स बत्तीसई सहसा ॥ ९ ॥ एएसिमाहिबच्चं, सव्वेसिं केसवो सया कुणइ । इय हरिकुलविउलत्तं, तस्सासि
पियामहो सउरी ॥ ११० ॥ यथा नन्दिषेणेन परुषभाषणेऽपि देवे क्षमा कृता यतिधर्ममूलत्वेन मोक्षाङ्गत्वात्तथा साध्वन्तरेणापि कृतेत्याह—

वसुदेवपूर्व-
भवे नंदीषेण-
मुनिसन्धिः ।

सपरकमराउलवाइएण सीसे पलीविए निअए । गयसुकुमालेण खमा, तहा कया जह सिवं पत्तो ॥ ५५ ॥

‘ सपराक्रमेण ’—परनिराकरणोत्साहशक्तिमतापि ‘ राजकुलवातिकेन ’ च राजकुलजन्मजनितोत्कर्षवताऽपि गजसुकुमालेन शीर्षं प्रदीपितेऽपि निजके तथा क्षमा कृता, यथा ‘ शिवं ’—मोक्षं प्राप्त इति गाथार्थः ॥ ५५ ॥ कथानकावगमे स सुप्रत्येयः स्यादिति तदुच्यते—
आसि नयरी वारवइ पसिद्धिय, सावमुवन्नसमिद्धिय । जा जोयणवारह दीहत्तणि, सकि कराविय नवपिहुलत्तणि ॥ १ ॥
जहिं धणकणयकोडिसज्जिजहिं, दाणि मणोरह जणह न पुज्जहिं । भेरिसइनिहारियरोगिहिं, धन्नतरि मन्नियइ न लोगिहिं ॥ २ ॥
करइ ति(त)त्थुराणिवरणसारउ, नारायणु नारिहिं पियारउ । चावचायचारहडि य चुक्कउ, कुनयकुसंगकलंकिहिं मुक्कउ ॥ ३ ॥
जसु निरु निवसइ नेमि भराडउ, माणसि हंसु जेम्ब जयसारउ । खायगसम्मदिट्ठिसुविसिट्ठउ नेमिजिणेसरि जो उवइट्ठउ ॥ ४ ॥
सच्चहां अवरु रूपिणी राणी, सयलंतेउर मज्झि पहाणि । विहरंतउ सिरिनेमिजिणेसरु, तहिं कयाइ पत्तउ परमेसरु ॥ ५ ॥
कुलसेलजिणंतह गिरि उज्जितह लक्खारामि समोसरणु । तक्खणि तियसिंदिहिं किउ सच्छंदिहिं भवभयत्तजंतुह सरणु ॥ ६ ॥
किय देव देवि देसण सुचंग, नरअमरअसुरराएक्करंग । खणि मुणिहिं जाय विहरणहवार, अणुसरहिं साहुजण घरदुवार ॥ ७ ॥
अह देवइदेविहिं दुन्निपुत्त, विहरंत भवणअंगणि पहुत्त । विहि ताह अणियजसोत्ति पढमु, महसेणु विइज्जओ पोढपसमु ॥ ८ ॥
तो साहुसीहं पिक्खेवि बेवि, निय अंगि माइ देवइ न देवि । सा देइ सिंहकेसररसाल, नवलइडुय गड्डु य जिव विसाल ॥ ९ ॥
विहरावि जाव देवइ वइट्ठ, जइजुयलि अन्न तावहिं पविट्ठ । मुणि अजिअसेणु गुणगणसमग्गु, अरु निहयसेणु अणुमगालग्गु ॥ १० ॥
विहरावइ देवइदेवि तेवि, वियसंतचित्त मोयगिहिं बेवि । खणमेत्ति तइज्जओ तत्थ पत्तु, संघाडउ सुमुणिहिं अप्पमत्तु ॥ ११ ॥
अग्गेसरु मुणिवरु देवसेणु, अणुपह पयट्ठ पुणु सत्तुसेणु । विहराविय तेवि हु मोयगेहिं, नियभावभत्ति अइकोउगेहिं ॥ १२ ॥
ते वि हु विहरावि चिरु निज्झाइ, विचिंतइ चित्ति चमक्कियइ । किं एहु भराडउ मुणिं संघाडउ, वार वार घरि एइ हई ॥ १३ ॥

पय पणमि वि पुच्छइ मुणिकुमार, ते देवइ तो वरभत्तिसार । किं तुम्ह साहु दिसिमोहु एहु, जं वार वार मह घरि उवेहु ॥१४॥
 अह लहह न कथइ एत्थु थामि, धणधन्नसमिद्धइ भिक्ख सामि ! अंतरियचित्ति अहवावि अम्हि, अवरे वि मुणामि ते चेव (अ) तुम्हि ॥१५॥
 अह पभणहिं साहु महाप्पुभावि !, परमत्थु कहहुं (सु) मुणि एक भवि । भदिलपुरि अच्छइ नागसिद्धि, तसु सुलसभज्ज पइपेम्मसिद्धि ॥१६॥
 जिणधम्मि रम्मि अणुरायरत्त, तो दोवि देवगुरुपायभत्त । सुय अम्हि ताहं सुस्सरिक्खरूव, जण छावि पुन्नकारुन्नकूव ॥१७॥
 पडिबुद्ध धम्मदेसण सुणेवि, महि विहरहुं नेमिहिं दिक्ख लेवि । ता जाणउं तिहिं संघडएहिं, परिवाडि पत्ता ते तुज्झ नेहिं ॥१८॥
 इय सा निसुणंती हरिसु वहंती रोमंचंविक्कायलय । मुणि दोविति वंदइ मुहु अहिणंदइ चित्तइ तक्खणि तोसंगया ॥१९॥
 हउं जाव नियउं ए साहुसीह, हरितुल्लरूव रज्जह निरीह । ताव सइ हसइ विहसेइ चित्तु, ने अमियवारि नयणिहि निहितु ॥२०॥
 कय सत्तरूवु किर कन्हु एसु, सिरिवच्छसुलंछियवच्छदेसु । हउं बालकालि अइमुत्तिवुत्त, जीवंत जगुत्तम अट्टपुत्त ॥२१॥
 ता होहि महारा अंगजाय, ते छावि साहु निरु कन्हभाय । हयविहि विलासि केणावि पत्त, तहिं सुलसनागमंदिरि सुगत्त ॥२२॥
 पसरुद्धि जाइवि जिणसगासि, सो पुच्छिसुमिच्छइ नाणरासि । नियपाणि परिद्वियकंकणेण, किर काइं करेवउ दप्पणेण ॥२३॥
 रवि उगमि देवए पत्त देवि, जिणनाह पासि रहि आरुहेवि । पणमित्तु पुरद्विय सा सुनाणु, बोलावइ अवसरि भुवणमाणु ॥२४॥
 ससुरासुर परिसहि धम्मक्करिसहि तसु दगमग जोयंतियहि । देवइ आमंतिवि गुरु अणुचित्तिवि सामि पथंपइ दयउदहि ॥२५॥
 पइं धम्मसीलि चित्तिउ जं चित्ति, तं सच्चु चेव नहु कावि भंति । ते पुत्त तुज्झु हरिणेगमेसि, संचारिय अवसरि सुलस रेसि ॥२६॥
 मयवच्छहि ताहि छ अंगजाय, तुह अप्पिय कंसइ मारणाय । नियतणय विओगविवागग्गमु, तुह फलिउ एउ किउ सइं जु कम्म ॥२७॥
 पइं पुट्टवभवंतरि रयणरत्त, अवहरिय सबक्किहिं आसि सत्त । तहिं ठावि मुक्कवरकाचखंड, सुसरिक्खरूवकारि अखंड ॥२८॥
 विलवंतियाए तसु ताह मज्झि, पइं एक्कु तमप्पिउ सुगुणमज्झि । इय सत्तरयणचोरिक्कतणउ, पइं पत्तउ फलु मणदुक्खु धणउ ॥२९॥
 जं खणिण पुणऽप्पिउ रयणु एगु, तिणि हरि जणेइ तुह मुहु अणेगु । इय सुणिवि देवि देवइ निरुत्तु, महु महुरु नेमिजिणनाह वुत्तु ॥३०॥

जिणदंसिय बंदइ तेसु साहु, उररुहिहिं झरंतिहिं पयपवाहु ।
 अह सा ते बंदइ मुणि अभिणंदइ धन्न पुन जगि तुम्हि पर । अरु मज्झ विसारी बहुगुणधारि कुक्खिसलक्खण पुत्तधर ॥३१॥
 जं मोक्खसोक्खसाहणसमत्थु, छहिं सज्जिउ संजमु सुप्पसत्थु । हरिभूवइ भुंजइ भारहधु, जस तोसियगणगंधव्वसिद्धु ॥३२॥
 हउं जगि कयत्थ एक्क जि निरुत्त, जं सत्तहिं इय पुत्तेहिं जुत्त । नियगिहपहुत्त झूरंत होइ, जं पालिउ नहु नियवालु कोइ ॥३३॥
 करयलनिहित्तिनिम्मलकवोल, अइतरलसरलनीसासलोल, दुलुहुलुहु(घु)लंतनयणंसुधार, हरिदिट्ठदेवि सोयंधयार ॥३४॥
 तिण पुच्छिय पणमिवि चित्तदुक्खु, किं कुणसि माइ एत्ति असुक्खु । तुह लंघिय केणइ किंतु आण, कुवि सिट्ठु मणिं न मणोरहाण ॥३५॥
 महदेव अंब ! आप्पसु देहि, तिहुअणि वि इट्ठु किं तुह कहेहि । आणेमि अंब ! अविलंबमेव, नियजणणि फेडउं दुक्खु जेव ॥३६॥
 अह भुवणमहासइ देवइ भासइ, अवरु दुक्खलेसो वि न हु । जं पुण नो पालिउ एक्कु वि लालिउ ससिसु खुडुक्कइ तं जि मुहु ॥३७॥
 तुहुं पालिउ ताव जसोय वच्छ ! अवरेवि पढमसुलसाए सच्छ । अह हरिय तुम्हि सत्तवि सुवाल, भुक्खियहं जेव वरखीरिथाल ॥३८॥
 अइधन्नपुन ता चेव नारि, अरु साव सलक्खण-सोक्खकारि । सयमेव जाहिं पउ पज्झरंतु, नियअंकि बालु पालिउ पियंतु ॥३९॥
 हरि-हरिणि-गावि-वानरि वि धन्न, नियवालु जि पेक्खहिं सुप्पसन्न । हउं दइवि सट्ठमिय दुक्खभूरि, कियकोइल जिंव नियडिंभ दूरि ॥४०॥
 ता तह करेसु सारंगपाणि !, जह पालउं बालु सलोलवाणि । ओमिति भणेविणु बंधयारि, एगंति निसन्नउ दाणवाऽरि ॥४१॥
 पत्थरि वि दब्भसत्थरउ सुट्ठु, अट्ठमत्तवेण उवविट्ठु विट्ठु । मणि धरिवि पुव्वसंगइउ देउ, आकंपइ आवइ भणइ एउ ॥४२॥
 कहि केण निमित्तिण कन्ह ! पयत्तिणपइं हउं सुमरिउ रत्तिदिणु । अह कन्हि वि बासिउ कज्ज पयासिउ देवइ देवउ पुत्तरिणु ॥४३॥
 भणइ देउ हरि ! होसइ बालउ, देवइदेविहिं सव्वगुणालउ । पुणु जोव्वणभरि नेमिजिणेसहं, पासि दिक्ख लेसइ सियलेसहं ॥४४॥
 इय भणेवि सुरु गउ सुरवासह, हरि वि पत्तु निय रज्ज विलासह । अवसरि सुविणं देवइ देक्खइ, मुहि मयगालु पविसंतउ लक्खइ ॥४५॥
 समइ बालु सुकुमालु सुलक्खणु, देवइदेविहिं जाउ वियक्खणु । वद्धावणउं काराविउ केसवि, निय अणुजायभाय जम्मूसवि ॥४६॥

घरदुवारसोहहिं सुविलासहिं, उन्मियतोरणवन्दुरवालहिं । वरनवरंगरत्तघटंसुय, विसहिं सुवासिणि अक्खवत्तजुय ॥४७॥
ठावि ठावि सुयं माइय गिज्जहिं, चट्टहिं चोट्टहिं चोप्पड दिज्जहिं । पाउल मंगल राउलि वच्चहिं, फिरि फिरि वारविलासिणि नच्चहिं ॥४८॥
घणतूराऽडंबरि अइसयसुंदरि वित्तउ वद्धावणयरसु । अह सुमिणायत्तउ नामु निरुत्तउ दिन्नउ गयसुकुमालु तसु ॥४९॥
सुरगिरि सिरगि जिव कप्परुक्खु, तिव वट्टइ बालु विसालसुक्खु । खेलावइ देवइ खेल्लणेहिं, बोलावइ लल्लुरवयणुलेहिं ॥५०॥
परिसिलिय अविकलकलकलाउ, ^१संपत्तपुत्रतारुन्नभाउ । परिणैइ कुमरु अइसय^२सुसुय, ^३मा उवरोहि दुमयरायधूय ॥५१॥
अणुरुवु पभावइ तासु नामु, ^४नियहत्थि भल्लि जा करइ कामु । तह सोमसम्मदियअंगजाय, सोमाभिहाण विहियाणुराय ॥५२॥
खत्तियकलत्तसंभवसुवन्न, परिणीय तेण अवरावि कन्न । अह तंमि चेव समयंमि, विहरंतु पत्तु पुरनगरगामि ॥५३॥
ठिउ रिट्टनेमि सेविउ ^५सुरेसि, बारवइ नयरि रेवयपएसि । सकलत्तु पत्तु वंदणहं रिसि, सुकुमालकुमरुनिस्समसुहेसि ॥५४॥
देसण निसुणेविणु चित्ति धरेविणु संसारहि सुविरत्तमणु । घरघासु विसज्जइ दिक्ख पवज्जइ जिणह पासि परिचत्तरणु ॥५५॥
पव्वज्जपव्वज्जहिं दोवि भज्ज, सह सोमपभावइ भुयअवज्ज । सुकुमालसाहु अइचंगअंगु, जाणियइ जाउ किर मुणि अणंगु ॥५६॥
विन्नयइ नमेविणु नेमिनाहु, जोडियकरगु सुकुमालसाहु । जइ उवदिसहु ^६सहिओ वसणु, निसि करउं मसाणि ^७त काउत्सगु ॥५७॥
अणुजाणिउ गयमुणि गउ मसाणि, उस्सग्गु करिवि ठिउ मोणझाणि । न चलेइ सुरेहिं वि सुद्धभाउ, सुरसेलु जेव निक्कंपकाउ ॥५८॥
अह कहवि दुजाइसु सोमसम्म, तहिं ठावि पहुत्तउ कूरकम्म । अवलोइवि गयसुकुमालसाहु, चित्तेइ तिक्कवगिदाहु ॥५९॥
परिणिवि अणेण महधूय धुत्ति, पासंडु लियाविय रम्ममुत्ति । तसु तणीवट्ट हाहा हयासि लहु लइय विडंबिय सुगुणरासि ॥६०॥
ता एहु सलीहइ अवसरि ईहइ वइरिउ साहउं अप्पणउ । इय सीसि चियानलु जालइ अगालु कूरकम्म सो निग्घिणउ ॥६१॥

^१ संपन्न B. संपुन्न C. D । ^२ सरूव D । ^३ मा उवरोहि दुमार वधूय C. D. मा उवरोहुम B । ^४ निय हत्थभल्लिगा B.
हत्थभल्लिजा D । ^५ सुणेरिसि B. सुरे D । ^६ सहिओ वसणु D सहि उवसग्गु B. । ^७ तु B । तु C ।

जिव जिव सिरु दुज्जाइ सुजालइ, तिव तिव सुमुणि खमारसु ढालइ । जिव जिव सिरु दहेइ वइसानरु, तिव तिव होइ कम्मुछारुकरु ॥६२॥
मणि मुणिवरु वरभावण भावइ, खणि खणि सुक्कझाणु संभावइ । एहु देहु जइ डज्झइ डज्झउ, मह जिउ कम्म कलंकिहि सुज्झउ ॥६३॥
दढतिलजंतुप्पाइयपीलण, खंदगसीस सहावियवेयण । चरणचवेड देवि विहारिउ, वग्घि सुसाहु सुकोसलु मारिउ ॥६४॥
महुरनरिंदि दंडअणगारिहिं, सिरु छिन्नु तरवारि पहारिहिं । तहवि अप्पमत्तनियसत्तहिं, कहवि न चित्ते चुक्क सत्तत्तहिं ॥६५॥
जइवि तिक्कतणिवेयण दुक्कइ, तहवि एउ मणि मज्झु खुडुक्कइ । जं किर एहु मह कारणि बंभणु, अहह होइ दुग्गइं दुक्खि धणु ॥६६॥
इय भावणजुत्तह तसु गुणवंतह मुणिहि देहचाएण सह । केवलु संजायउ मोक्खु वि आयउ सुर करंति निव्वाणमहु ॥६७॥
अह उगउ पुव्वगिरिंदि भाणु, गयमुणिहिं तं जेव दिव्वनाणु । हरि हरिसउ देवइदेवि जुत्तु, संचलिउ भाय वंदणनिमित्तु ॥६८॥
अंतरपहि पेक्खइ फट्टचिरु, अइचिरतरजरज्जरसरीरु । सिरि करिवि इट्ट दूरह वहंतु, नियतायहेउ देउलु करंतु ॥६९॥
सयमेव देवि साहेज्जु तासु, निप्पाइउ हरि तं सुहकलासु । जाइ वि नमेवि सिरिनेमिनाहु, पुच्छइ कहिं अच्छइ नवउ साहु ॥७०॥
पभणइ जिणिंदु गोबिंद ! तेण परमप्पउ पाविउ खमगुणेण । वउलेवि देवि निसि काउसग्गु, स सहिसु अग्गिउग्गोवसग्गु ॥७१॥
जह इय उर्विति तइ रायमग्गि, साहिज्जु दियह दिन्नउ निसग्गि । तह तासु सीसि जालंति जलणु, दिन्नउ दुजग्गि तं सिद्धिकरणु ॥७२॥
पुच्छिउ दामोदरि बहुदुहनिब्भरि ^१किं करि मइं सो जाणिवउ । जंपइ जायवजिणु पइं पिकखेविणु जासु सीस फुडु फुट्टिवउ ॥७३॥
परमेसरु पणमेवि जणइणु, पिउवणि पत्तउ कयअकंदणु । गयसुकुमालकाउ गयजीविउ, पेक्खइ पुहविहि पडिउ पलीविउ ॥७४॥
ण्हाणविलेवणपूय पयावइ, तसु सयमेव ससोगु करावइ । अगरगंधसारिहि सक्कारइ, जणणि मुक्कपोक्कार निवारइ ॥७५॥
सोगावेगु माइ ! मा किज्जउ, परपरमत्थु महत्थु मुणिज्जउ । धन्नु पुन्नु वन्नियइ सया मुणि, अमरिहि गयसुकुमालु महामुणि ॥७६॥
जसु निमित्तु तवु तिक्क तविज्जइ ^२निरसु नीर निरन्नह पिज्जइ । पुव्वकोडिसंजमि पाविज्जइ, जं सिवसुहु तं पत्तु महाजइ ॥७७॥

^१ किर किव B किव किर C. D । ^२ नोरुसु नीरु निरत्तइ D ।

इय संबोहि वि माइ चडावइ, रहवरि हरि नयरिहि जा आवइ । ताव तासु तं पिक्खवि विप्पहि, सिरु फुट्टउ सयखंडु दुरप्पहि ॥७८॥
जायवचूडामणि जाणिउ सोमणिविप्प दट्टु गयसाहुसिरु । तउ कालवलहिहिं डिंडिमसदिहिं कइदाविओ नयरीहि निरु ॥७९॥
“उत्तम अनइ निसग्गि न दुक्कहिं, मज्झिम अज्झि निवारिय थक्कहिं । अहमह अनउ निरुंभइ राउलु, अन्नह होइ लोगु अइआउलु” ॥८०॥
गयसुकुमालमहामुणि मारणि, उत्तमंगि चिय अग्गिहिं जालणि । अच्छिमु कोइ नेव जायवज्जणि, जो न जाउ अइदुक्खिउ तक्खणि ॥८१॥
तिणि वेरग्गि लग्गि अइअग्गलि, विणु वसुदेवि एक्कि जस उज्जलि । नवदसारपव्वज्जपव्वज्जहिं, परिवारिय पाएण समज्जहिं ॥८२॥
सामि माइ सिवदेवि महासइ, सव्वविरइ संजमु उल्लासइ । सत्त पुत्त अवरिवि वसुदेवहिं, तहिं अवसरि वरसंजमु सेवहिं ॥८३॥
जउ कुमार दुव्वार विदिक्खिय, जिणसगासि जइ सिक्ख सुलक्खिय । कन्दि सकन्न सव्वि दिक्खाविय, नहु कयनियमि कावि परिणाविय ८४
इय गयसुकुमालिहिं चरिउ अवालिहिं अइसाहसनिव्वाहवरु । जो पढइ भत्तिभरि गुणइ महूरसरि जाइ दूरितसुदुरियभरु ॥८५॥
॥ इति गजसुकुमालसन्धिः ॥ किमित्येष मुनिरेवं सोढवानित्याह—

रायकुलेसुवि जाया, भीया जरमरणगन्भवसहीणं । साहू सहंति सव्वं, नीयाणसुवि पेसपेसाणं ॥ ५६ ॥
पणमंति य पुव्वयर, कुलया न नमंति अकुलया पुरिसा । पणओ पुव्वि इह जइजणस्स जह चक्कवट्ठिमुणी ॥ ५७ ॥
जह चक्कवट्ठिसाहू, सामाइअसाहुणा निरुवयारं । भणिओ न चेव कुविओ, पणओ बहुअत्तणगुणेणं ॥ ५८ ॥
ते धन्ना ते साहू, तेसिं नमो जे अक्कज्जपडिविरया । धीरा वयमसिधारं, चरंति जह थूलभट्टमुणी ॥ ५९ ॥

‘रायकुलेसु वि’ गाहा ॥ स्पष्टा । नवरं “पेसपेसाणं” ति कर्मकरसत्कर्मकराणामपि ॥ ५६ ॥ विनयं प्रतीत्योपदेशान्त-
रमाह—“पणमंति य” गाहा ॥ किल स्तोकपर्यायो यतिर्महापर्यायं यतिं प्रथमं वन्दते, महापर्यायस्तमनुवन्दते इति स्थितिः । ततः

कुल-जाति-वयःपदै-श्रर्यादिमिर्गाहस्थे महान्तोऽपि सन्तो गृहीतव्रता ये कुलजाः स्युस्ते पूर्वेषां यतीनां पूर्वतरमेव प्रणमन्त्यकुल-
जास्तु न नमन्ति । 'च' एवकारोऽर्थो व्याख्यात एव । अत्र दृष्टान्तमाह—'पणओ पुर्व्वि'ति । यथेह प्रवचने चक्रवर्त्यपि
यतिर्जातः पूर्व्वयतिजनस्य पूर्व्वतरं प्रणतो न तु चक्रवर्त्यमिमानात् स्तब्धतामास्थाय तस्थिवान् ॥ ५७ ॥ एनमेव दृष्टान्तं स्पष्टयति—
'जह चक्रवर्त्ति' गाहा ॥ किल कश्चिच्चक्रवर्त्ती प्रव्रजितः स चागीतार्थतया कुलपदैश्रर्यादिभिरधिकोऽहमित्यभिप्रायेण पूर्व्वसाधून्
वन्दते, ततस्तदभिप्रायं ज्ञात्वाऽन्येन तद्दिनदीक्षितेन सामायिकसाधुनाऽसौ निरुपचारं-निरपेक्षं विरूपकस्तेऽभिप्रायो-भ्रान्तिस्तवेयमि-
त्येवं भणितोऽपि न केवलं कुपितः, किंतिर्हि ? प्रणतेर्बहुगुणत्वं परिभाष्य प्रणतः कुलादिरहितानामपि पूर्व्वयतीनां, यतो 'ज्ञातचरणमेवै-
तस्य यथा—'उदगेण घणा कणिसेण, सालिणो साहिणो फलभरेण । विणएण महापुरिसा, नमंति नहु कस्सइ भएण ॥ १ ॥
चडइ नमंताण गुणो, आरूढगुणाण होइ टंकारो । जह चावाण नराण वि, गुणटंकारो न थद्दाण ॥ २ ॥ छ ॥ ५८ ॥ तीव्र-
व्रताराधनोपदेशं दृष्टान्तेन वर्णयति—'ते धन्ना' गाहा । स्पष्टा ॥ ५९ ॥ स्थूलभद्रमुनिकथा पुनरियम्—

पाडलिपुत्तपुरम्मि रत्तो, नंदस्स विस्सुयजसस्स । निवरज्जकज्जसज्जो, सयडालो आसि मंतिवरो ॥ १ ॥ पुत्तो य थूलभहो,
पढमो से बीयओ तहा सिरिओ । रूयवईओ धूयाओ, सत्त जक्खा पमुक्खाओ ॥ २ ॥ जक्खा य जक्खदिन्ना, भूया तह भूय-
दिन्निया नाम । सेणा वेणा रेणा, ताओ एयाओ अणुकमसो ॥ ३ ॥ इगदुगतिगाइ परिवाडिपायडं ताणमावडइ कमसो । सक्कय
सिलोगगाहा, सयाइ मेहापहाणाण ॥ ४ ॥ जिणपयपूयणवंदणसमयत्थविभावणप्पमुहधम्मं । सम्मं कुणमाणं, तेसिं वोळित्ति
दियहाइ ॥ ५ ॥ अह वत्थव्वो तत्थेव, भूवइं वररुइ कई विप्पो । अपुव्वऽट्टसएणं, विन्ताणं थुणइ पइदियइ ॥ ६ ॥ तक्कव्व
स(भ)त्ति तुट्ठो, राया दाउं समीहए दाणं । नवरं अपसंसंते, सयडालंमि न दैइत्ति ॥ ७ ॥ तो वररुइणा सयडालभारिया कुसुम-

दाणमाईहिं । उवचरिया तो तीए, भणिओ सो कहसु कज्जंति ॥ ८ ॥ वज्जरियं तेण तए, भणियव्वो तह कहं पि मंतिवरो । जह रायपुरो कव्वं, पढंतयं मं पसंसेइ ॥ ९ ॥ पडिसुयमिमीए वुत्तो, मंती किं वररुई न सलहेसि । तेणं पयंपियं कह, मिच्छा-दिट्ठिं पसंसामि ॥ १० ॥ अह पुणरुत्तं तीए, भणिरीए पडिसुयं अमच्चेण । रायपुरो पढमाणो, पसंसिओ सो सुपदियंति ॥ ११ ॥ तो अट्टसयं रत्ता, दीणारणं दवावियं तस्स । जाया पइदिवसं पि हु, एत्तिथमेत्ता य से वित्ति ॥ १२ ॥ अत्थक्खयं पलोइय, भणियममच्चेण देव ! किमिमस्स । दिज्जइ वज्जरइ निवो, सलाहिओ जं तए एसो ॥ १३ ॥ भणियममच्चेण मए, अविणट्ठं भणइ लोयकव्वंति । सलहियमेयस्स तओ, रत्ता पुट्ठो कहं एवं ॥ १४ ॥ तेणं भणियं मज्झं, धूयाओ वि हु पढंति जे एवं । उचियसमए य पत्तो, पढणत्थं वररुई प(त)त्तो ॥ १५ ॥ जवणियअंतरियाओ, धरियाओ मंतिणा सधूयाओ । जक्खाए पढम-वाराए, अहिगयं से पढंतस्स ॥ १६ ॥ तो तीए नरवइणो, पुरओ अविणट्ठमुच्चरंतीए । वाराहिं दोहिं वीयाए, आगयंतीए वुत्तंमि ॥ १७ ॥ तइयाए वाराए, तइयाए अहिगयं च वुत्तं च । एवं वारावुइढीए, सेसिगाहिं पि उवलद्धं ॥ १८ ॥ तो कूविणं रत्ता-दूवारमवि वारियं वररुइस्स । पच्छा सो गंगाए, जंतपओगेण दीणारे ॥ १९ ॥ ठविऊणं रयणीए, पभायसमयंमि संथवं काउं । पाएण हणइ जंतं, तत्तो गिन्हेइ दीणारे ॥ २० ॥ भणइ य लोयाण पुरो, थुइतुट्ठा देइ मज्झ गंगत्ति । कालंतरेण रत्ता, सोउं सिट्ठं अमच्चस्स ॥ २१ ॥ तेणं भणियं जइ मह, पुरो इमा देव ! देवता देउ । वच्चाओ य पभाए गंगाए पडिस्सुयं रत्ता ॥ २२ ॥ अह मंतिणा वियाले, पच्चइओ नियनरो समाइट्ठो । गंगाए पच्छन्नो, अच्छसु जं वररुई सलिले ॥ २३ ॥ किं पि हु ठवेइ तं गिन्हिऊण तं भइ ! उवणमेज्जासु । गंतूण नरेण तओ, आणीय दम्मपोट्टलिया ॥ २४ ॥ गोसंमि गओ नंदो, मंति य पलोइओ थुणंतो सो । गंगजले निव्वुडो, थुइअवसाणंमि तं जंतं ॥ २५ ॥ करचरणेहिं सुचिरं पि, घट्टए जाव वियरइ न किं पि । अशंत-विलक्खणत्तण-मणुपत्तो वररुई ताव ॥ २६ ॥ पायडिया सयडालेण, राइणो सा य दम्मपोट्टलिया । हसिओ य राइणा तो कु-विओ मंतिस्स उवरि तओ ॥ २७ ॥ चिन्तयति च—“ पादाहतं यदुत्थाय, मूर्ध्वानमधिरोहति । स्वस्थादेवापमानेऽपि, देहिनस्तद्वरं

रजः ” ॥ २८ ॥ तत—आरद्धो छिड्वाइं, पलोइउं अन्नया य सयडालो । वीवाहं काउमणो, सिरियस्स नरिंदजोगाइं ॥ २९ ॥
विविहाइं आउहाइं, पच्छन्नं कारवेइ एयं च । उवचरियाए कहियं, वररुइणो मंतिदासीए ॥ ३० ॥ पाविअछिड्डेण तओ, तेणं
डिंभाण मोयगे दाउं । संघाडग-तिय-चच्चर-ठणेसुं पाढियाणि इमं ॥ ३१ ॥ एहु लोउ न वियाणइ, जं सयडालु करेसइ । नंदु
राउ मारेविणु, सिरिओ रज्जि ठवेसइ ॥ ३२ ॥ सुणियं च इमं रत्ता, चरेहिं पेहावियं च मंतिगिहं । कीरंताइं ददुं, पच्छन्नं
आउहाइं लहुं ॥ ३३ ॥ सिट्ठं रत्तो तेहिं, कुविओ राया ठिओ पराहुत्तो । सेवागयस्स चलणेसु, निवडमाणस्स मंतिस्स ॥ ३४ ॥
“ रात्तां सम्यग्मतोऽस्मीति, नैतद्विश्वासकारणम् । तद्धि अवटप्रान्तविशुद्धप्रचलायितम् ” ॥ ३५ ॥ कुवियं नंदं नाउं, सयडालो मंदि-
रंमि गंतूण । कहइ सिरियस्स पुत्तय ! राया मारेइ सव्वाइं ॥ ३६ ॥ जइ न मरिस्सामि अहं, ता रत्तो पायनिवडियं वच्छ ।
मं मारिज्जासि तुमं, ठइया सिरिएण तो कत्ता ॥ ३७ ॥ सयडालेणं भणियं, तालउडे भक्खियंमि मयि पुव्वं । निवपायपडण-
काले, मारिज्जसु तं गथासंको ॥ ३८ ॥ सव्वविणासासंक्रियमणेण पडिसुयमिमंमि सिरिएण । तह चेव पायवडियस्स, सीसमेयस्स
छिन्नंति ॥ ३९ ॥ चित्तियं च—विसयपिवासे ! हाहा, हयासि किं नाम कारिओ म्हि तए । किं रे हियय न फुट्ठं, मह पियरं
पहरमाणस्स ॥ ४० ॥ हाहा अहो अकजंति, जंपिरो पट्ठिओ य नंदिनिवो । भणिओ सिरिएण तओ, देव अलं वाउलत्तेण ॥ ४१ ॥
मोत्तूण सयणकजं, सामियकजं कुणंति वरभिच्चा । अन्नह चंचलनेहा, आराहिजंति कह पडुणो ॥ ४२ ॥ ततः—जो तुम्हं पडि-
कूलो, तेणं पिडणा वि नत्थि मे कजं । तो सो रत्ता वुत्तो, पडिवज्जसु मंतिपयमेयं ॥ ४३ ॥ तेणं भणियं भाया, जेट्ठो मे थूल-
भइनामो त्ति । बारसमं से वरिसं, वेसाए गिहे वसंतस्स ॥ ४४ ॥ सदाविओ स रत्ता, वुत्तो य भयाहि मंतिपयविं(चि)ति ।
तेणं भणियं चित्तेमि, राइणा पेसिओ ताहे ॥ ४५ ॥ सन्निहियअसोगवणे, तत्थ य सो चित्तिउं समारद्धो । निवकज्जवावडाणं, के
भोगा किंच सोक्खंति ॥ ४६ ॥ सोक्खे वि हु गंतव्वं, नरए वस्सं अलं इमेहिं तओ । वेरग्गमग्गलगो, पुणो वि चित्तेण
चित्तेइ ॥ ४७ ॥

“ भ्रातश्चित्तसखे ! विवेक भगवन्नाचार रे रे गुणाः, कौलीनत्वमपि क्षमे भगवति ब्रीडे सखि ! श्रूयताम् ।
विद्याभिः परमश्रमेण च मया नीताः परामुन्नतिं, तत्किं मामपहाय यौवनवने कुत्रापि श्रूयं गताः ॥ ४८ ॥
हंहो स्वान्तसखे ! कृताञ्जलिहं स्वामिन् समादिश्यतां, वल्गद्वायुविलोलतुलतरलां वृत्तिं विमुञ्चाधुना ।
वैराग्यामृतसिन्धुसान्द्रलहरीलोलच्छटाच्छोटनै-र्जाताः साम्प्रतमन्य एव हि वयं तत्किं भवन्नापलैः ॥ ४९ ॥ ”

ततश्च—काऊण पंचमुद्वियलोयं सयमेव गहियमुणिवेसो । गंतूणं भणइ निवं, इमं मए चित्तियं राय ! ॥ ५० ॥ उववूहिओ
निवेणं, नीहरिओ मंदिराउ स महप्पा । गणियाए घरे जहत्ति, जोइओ राइओ जंतो ॥ ५१ ॥ दद्रूण मयकलेवरदुग्गंधपहेण
वच्चमाणं तं । रन्ना नायं निव्विन्नकामभोगो महाभागो ॥ ५२ ॥ ठविओ पयंमि सिरिओ, इयरो संभूयविजयपयमूले । पव्व-
इओ अइउगं, करेइ विविहं तवच्चरणं ॥ ५३ ॥ सिरिओ सया विचित्तइ, न कयं वइरसोहणं जेण । किं तेण माणुसायारधारिणा
जंबुगेण जए ॥ ५४ ॥ सिरिएणुवयरियाए, वेसाए कयाए पाइओ मइरं । रायत्थाणुवविट्ठो, जा चिट्ठइ वररुई ताव ॥ ५५ ॥
संकेणं सिरियस्स, कोइ अप्पेइ पउममेगेणं । रायसहाए ओसहवासियमेणं च वररुइणो ॥ ५६ ॥ उव्वमिया सा सहसा, सिंघि-
यमेत्तेण तेण तो तस्स । संजायपच्चएणं, निवेण भणिओ तओ मंती ॥ ५७ ॥ पायच्छित्तं जं किंचि, एत्थ तं कारवेसु पावमिणं ।
तो तेण तत्ततउयं, पाइय सो मारिओ मरुगो ॥ ५८ ॥ अह विहरंतो पत्तो, कयाइ पुण तत्थ थूलभइमुणी । संभूयविजयगुरुणा,
सद्धि सद्धम्मनिरयमणो ॥ ५९ ॥ पत्ते वासारत्ते, तिण्णि मुणी तिच्चभवभउच्चिग्गा । गिन्हंति कमेणेए, अभिग्गहे दुग्गहसरुवे
॥ ६० ॥ एगो सीहगुहाए, अन्नो दारुणविसाहिवसहीए । कूवफलंमि अन्नो, चाउम्मासं ठिओऽणसणो ॥ ६१ ॥ भयवंपि थूल-
भदो, कोसागेहंमि तवमकुव्वंतो । ठामित्ति विन्नवंतो, गुणवं गुरुणा अणुन्नाओ ॥ ६२ ॥ संपत्तो घरदारे, तुट्ठाएऽब्भुट्ठिओ जहा
भगो । एसो परीसहेहिं, भणाहि जं काहमेत्ताहे ॥ ६३ ॥ पुव्वो व भुत्तरइमंदिरम्मि उज्जाणमज्झयारंमि । देसु निवासं दिन्नो,

भुत्तो सव्वेहिंवि रसेहिं ॥ ६४ ॥ मज्जिय विलेवियंगी, सव्वालंकारभूसिया राउ । पत्ता दीवगहत्था, कयत्थमप्पाणमिच्छंती ॥ ६५ ॥
चाडुपड्ड पारद्धा, सा तं रमिउं न सक्किउं जाव । तत्तो पसंतमोहा, सुयधम्मा साविया जाया ॥ ६६ ॥ रायाभिओगविरहेण,
कोइ पुरिसो मए न रमियव्वो । इय सा अबंभविरइं, पडिवज्जइ वज्जियवियारा ॥ ६७ ॥ उवसमिय सीहसप्पा, चउमासोवा-
सिया समावड्डिया । कयक्कवफलावासो, तइओ वि मुणी गुरुसगासे ॥ ६८ ॥ अब्भुट्टिया मणागं, दुक्करकारीण सागयं तुब्भं ।
आसासिया कमेणं, गुरुणा ता थूलभदो वि ॥ ६९ ॥ गणियागिहंमि पइवासरंपि गिन्हियमणुन्नमाहारं । भुंजंतो रम्मतणू-समा-
हिगुणओ य संपत्तो ॥ ७० ॥ अइदुक्करदुक्करकारयस्स अब्भुट्टिऊण सप्पणयं । भणियं गुरुणा तव, सागयंति ते मच्छरं पत्ता ॥ ७१ ॥
तिन्नि वि भणंति खवगा, पेच्छह सूरीहिं केरिसं भणियं । एस अमच्चस्स सुओ, पसंसिओ एवमतवोवि ॥ ७२ ॥ पसरियरो-
सावेसेण, पाउसम्मि समागए दुइए । सीहगुहाखवगेणं, भणिओ सूरी अहं जामि ॥ ७३ ॥ उवकोसाए गिहंमि, कोसावेसाए
लहुगभणिणीए । तं बोहेमि, किमूणो, कोवि अहं थूलभदाओ ॥ ७४ ॥ वक्ष्यते चात्रैव—जइ दुक्करदुक्करकारउत्ति भणिओ जह-
ट्टिओ साहू । तो कीस अज्जसंभूयविजयसीसेहिं न य खमिअं ? ॥ ७५ ॥ उवउत्तेणं गुरुणा, नायं पारं न पाविही एसो । पडिसिद्धो
तहवि गओ, मगियलद्धाए वसहीए ॥ ७६ ॥ लग्गो वासारत्तं, काउं सा भट्ठिगा सुणइ धम्मं । रइरूवधारिणी, भूसिया विभूसाए
रहिया वा ॥ ७७ ॥ सो मयणगोल्लो विव, जलणसमीवे तयं पलोयंतो । जाओ सिट्ठिलियसंजमपरिणामो कामकेल्लिपिओ ॥ ७८ ॥
वज्जियलज्जो अज्झोववन्नउ पत्थिउं तयं लग्गो । निउणमईए तीए, भणिओ किं देसि ? मे कहसु ॥ ७९ ॥ स भणइ सुंदरि ! मे
नत्थि, किंपि देयं जओ म्हि निगंथो । भणइ इमा ता गच्छसु, लक्खं वा देसु तेण सुयं ॥ ८० ॥ नेवालजणवए जह, राया
पुव्वस्स साहुणो देइ । कंबलरयणं सयसहस-मोल्लमेसो तहिं जाइ ॥ ८१ ॥ लद्धं तं तत्थ महा-पमाणवंसस्स नूमियं मज्झे ।
ठ(थ)इयं छिड्डं जह तन्न, कोइ किंचिवि वियाणाइ ॥ ८२ ॥ निगिणप्पाउ जा एइ, एक्कओ विस्समं अकुणमाणो । ता कत्थवि य
पएसे, सउणो वासइ जहा लक्खो ॥ ८३ ॥ एसो इहेइ तुब्भं, चोरवई सउणरुयवियारन्नु । जा पासइ ता पासइ एक्कं चिय इंतगं समणं

॥ ८४ ॥ अवहीरियसउणहओ, जा चिट्ठइ ता पुणोवि बाहरइ । एसो तुम्हाणमहो, हत्थगओ अइगओ लक्खो ॥ ८५ ॥ संजाय-
कोउगेणं, भणिओ चोराहिवेण सो गंतुं । जं अत्थि एत्थ तत्तं, भयरहिओ तं कहेसु तुमं ॥ ८६ ॥ कहियं कंबलरयणं, वंसंतो
एत्थ अत्थि तो मुक्को । आगंतुं गणियाए, समप्पए जाव ता तीए ॥ ८७ ॥ गिह्खालंमि निहितं, निरिक्खमाणस्स तक्खणं
तस्स । अहह कयं किं एयं, स सोइरो तीए सिक्खविओ ॥ ८८ ॥ भयवं पवित्तदेहो, सीलालंकारभूसिओ तंपि । मह असुइत्त-
णूसंगेण, नूनमेयारिसो होसि ॥ ८९ ॥ ता तं एयं सोयसि, न उणो गुणरयणठाणमप्पाणं । ता इय गए वि भयवं, संभरसु
पवित्तनियपयवि ॥ ९० ॥

किंच—“सीलु सुनिम्मलु दीहकालु तरुणत्तणि पालिउ, ज्ञाणज्झयणिहिं पावपंकु तवचरणहिं खालिउ ।

इय हालहलविससरिच्छिविसयास निवारहि, उज्जलवन्नु सुवन्नु धविउं मा फुक्कइं हारहि ॥ ९१ ॥”

अब्भसिउ धीर पइं नाणवरु आवज्जिउ मुणिगुणमहणु । ता संपइ उवसमि धरहि मणु, अवेइ तुरियउ जर(जं)मरणु ॥ ९२ ॥
ता सुणसु भो महायस ! इंदियवसगस्स मत्तचित्तस्स । सिरिथूलभदमुणिणो का तुह सह तेण समसीसी ॥ ९३ ॥

“अहो का काकानामहमहमिका हंसविहगैः, सहामर्षः सिंहैरिह हि कतमो जम्बुकतुकाम् ।

यतः स्पर्द्धा कीदृक् कथय कमलैः शैवलततैः, सहासूया सद्भिः खलु खलजनस्यापि कतमा ॥ ९४ ॥”

पेच्छसु मह भइणीए, सोहग्गखणीए रइवियद्धोए । पयडियमयणवियाराए, पइदिणं दढपइओ सो ॥ ९५ ॥ वाओलीए मंदर-
गिरिउव्व निक्कंपझाणधिरचित्तो । तिल्लुसमेत्तंपि हु, नेव चालिओ अहह सुमहप्पा ॥ ९६ ॥ तं पुण मएवि अहिट्ठ-गुणसरुवाए
खोहिओ एव । ता पुरिसाणं पच्चक्खमंतरं दीसए गरुयं ॥ ९७ ॥ तहाहि—“समरे मरंति जलणे, विसंति निवडंति गिरिसिर-

गाओ । जे उण करणाणि जिणंति, तिहुयणे ते जणा विरला ” ॥ ९८ ॥ जओ—“ जाण रमणियणभमुया, धणुसंधियसिय-
कडक्खभल्लोहिं । सीलकवयं न मित्रं, नमो नमो ताण पुरिसाण ” ॥ ९९ ॥ इय तीए सिक्खविओ, भट्टपइओ विलक्खवयणो
सो ! सोयइ पुणो पुणो तं, नियगुरुवयणं जमवगणियं ॥ १०० ॥

किंच—“ पाणौ प्राप्तमपि प्रभाप्रसरवद्रत्नं *सपत्नं रवेः, प्रोज्झय प्रोज्झितकान्तिकाचशकलं लातुं वयं धाविताः । पश्चादर्थपथे स्थवी-
यसि शिलास्तम्भे स्फटित्वा स्कूटनमूर्धनोऽहह हास्यमाप्नुम विषे वैधेय ! तुष्याऽधुना ॥ १ ॥ वक्ष्यते च—“ जो कुणइ अप्पमाणं
गुरुवयणं न य लएइ उवएसं । सो पच्छा तह सोयइ, उवकोसघरे जह तवस्सी ” ॥ २ ॥ इय स मत्तगओ विव, लम्गो
मगंमि कहवि संविग्गो । नियगुरुपासे पत्तो, वियडियसल्लो वयं चरइ ॥ ३ ॥ कइया य नंदरत्ता, दिन्ना तुदूठेण नियग-रहि-
यस्स । कोसा सा पुण निच्चं, पसंसए थूलभइमुणिं ॥ ४ ॥ को अन्नो तह इत्थी-परीसहं जिणइ जियमयप्पसरो । जो न ममाउ
तिलतुसतिभागमेत्तंपि खुम्भेज्जा ॥ ५ ॥ अच्छंति चियअच्छेरकारगा भूरिणो इहं लोए । न उ थूलभइसरिसो, हुओ होही हवइ
कोइ ॥ ६ ॥ एवं तग्गुणगउरवहरियमणा उवचरेइ तं न तहा । नियसोहग्गुप्पायणहेउं सा अन्नया नीया ॥ ७ ॥ नियविन्नाणस्स
पसंसणा य नियगिह असोगवणियाए । आरोवियधणुदंडो, अंबगपिंडीए कंडाणि ॥ ८ ॥ अणुपुंखं लायंतो, ता खिवई जाव नियक-
रब्भासे । आणित्तु तीए दिन्ना, छिंदिय सा अद्वयंदेण ॥ ९ ॥ सा भणइ सिक्खियस्सेह दुक्करं किंपि नत्थि एत्थ तओ । नट्टं
वंसइ सरिसवरासिठियसूर्हयगंमि ॥ ११० ॥ अह सीसउट्टपाया, स भणइ भो कस्स मच्छरो गुणिसु । तं चिय मणे वहंती,
पभणेइ सुभासियं सा वि ॥ ११ ॥ न दुक्करं अंबयलुंबि तोडिया, न दुक्करं नच्चिउ सिक्खियाए । तं दुक्करं तं च महानुभावं,
जं सो मुणी पमयवणंमि दुत्थो ॥ १२ ॥ अखलियमरट्टकंदप्पमइगे लद्धजयपडायस्स । तिक्कालं चिय इणमो, नमो नमो थूल-

उपदेशमाला-
विशेषधृत्तौ
॥ २४१ ॥

भइस्स ॥ १३ ॥ जो सव्वरससमग्गं, मणुन्नभोजं सयावि भुंजंतो । महपासे वि न खुमिओ, नमो नमो थूलभइस्स ॥ १४ ॥
जो पडुकडक्खविकखेवतिक्खसरधोरणीहिं विज्झंतो । मह पासे वि न खुमिओ, नमो नमो थूलभइस्स ॥ १५ ॥ मज्झवि
संसग्गीए, अग्गीए जो तथा सुवन्नं व । उच्छलिय बहलतेओ, स थूलभइओ मुणी जयउ(इ) ॥ १६ ॥ पुव्वं सव्वं सा तस्स,
तक्कहंतो कहेइ हरिसेण । तच्चरियावज्जियमाणसो य सो सावगो जाओ ॥ १७ ॥ कइयाइ थूलभइओ, पत्तो वंदावणाय सयण-
गिहे । देसंतरगयदुग्गयदियदइयं भणइ करुणाए ॥ १८ ॥ एत्थ एरिसं तत्थ, तारिसं पेच्छ केरिसं जायं । इय भणिउं तंमि गए,
पत्तो पुच्छइ पियं विप्पो ॥ १९ ॥ किं किंपि भाउणा तेण, मज्झ दिन्नं च जंपियं अहवा । भणियं तीए न दिन्नं, पयंपियं जं तु
तं कहइ ॥ १२० ॥ चउरेण तेण ताओ, ठाणाओ निहाणमुक्खणेऊण । उवभुंजिज्जइ सहरिसमणेण मुणिणो पमाउयं ॥ २१ ॥
अह वारसवारिसिओ, जाओ कूरो कयाइ दुक्कालो । सव्वो साहुसमूहो, तओ गओ कत्थई कोइ ॥ २२ ॥ तदुवरमे सो पुण-
रवि, पाडलिपुत्ते समागओ विहिया । संघेणं सुयविसया चिंता किं कस्स अत्थित्ति ॥ २३ ॥ जं जस्स आसि पासे, उइसज्झ-
यणाइ तं सव्वं । संघडिउं एकारसंगाइं तहेव ठवियाइं ॥ २४ ॥ परिकम्मं सुत्ताइं, पुव्वगयं चूलियाणुओमे य । दिट्ठिवाओ इय,
पंचहा वि नो अत्थि तत्थ पुणो ॥ २५ ॥ तइया नेवालवसुंधराए किल भइवाहवो गुरवो । विहरंति दिट्ठिवायं, धरंति इय चित-
यंतेण ॥ २६ ॥ संघेण साहुजुयलं, पहियं तस्संतिए पवाएहि । दिट्ठिवायं जं संति, साहुणो अत्थिणो एत्थ ॥ २७ ॥ कहियंमि
संघकज्जे, पडिभणियं तेण संपइ पयट्ठो । साहेउं महपाणं-ज्झाणं पुट्ठिं च दुक्कालो ॥ २८ ॥ जं आसि पयट्ठो तेण, नाहमेयंमि
उवरए संते । दाहामि वायणं जं न, जाइ एयंमि सा दाउं ॥ २९ ॥ आगम्मं तेण संघस्स, साहियं तो पुणो वि संघाडो ।
तस्संतिए निसट्ठो, जो संघाणं न मग्गेइ ॥ ३० ॥ को तस्स होइ दंडो, एयंमि भणाविए भणइ भयवं । उग्घाडणंति तेणुत्तमत्थु,
तं तुज्झमाह पहू ॥ ३१ ॥ मा उग्घाडह पेसेह साहुणो, जे जुया सुमेहाए । दिवसेण वायणाओ दाहिस्सं सत्त जा ज्ञाणं ॥ ३२ ॥
एगा भिक्खाओ समागए(या)ण दिवसद्धकालवेलाए । बीया तइया सन्ना वोसगो कालवेलाए ॥ ३३ ॥ दिवसंतभाविणीए, चउ-

तीव्रव्रतारा-
धने स्थूलभद्र
मुनिकथा ।

॥ २४१ ॥

त्थिगाऽऽवस्सए कए तिन्नि । तो थूलभदपमुहा, मेहावीणं सया पंच ॥ ३४ ॥ पत्ता तस्स समीवंमि, वायणं लित्ति कालवेलाए ।
एक्कंसि दोहिं तिहिं च न तरंतऽवधारिउं जाहे ॥ ३५ ॥ ताहे ते उसरिया एक्कं मोत्तूण थूलभदमुणि । थोयाऽवसेसए सइ ज्ञाणे सो
पुच्छिओ गुरुणा ॥ ३६ ॥ न किलेस्ससि तं स भणइ, न कोइ भयवं मम कि(लामो)लेसोऽत्थि । तो खमसु किंचि कालं, दि-
णंपि तो वायइस्सामि ॥ ३७ ॥ पुच्छइ सूरिं भयवं ! केत्थियमेत्तं मए इहावीयं । अट्ठासी सुत्ताइ, उवमा सरिसवसुरगिरीहिं
॥ ३८ ॥ एयक्कालाओ ऊण-गेण कालेण पढेहिसि सुहेण । सव्वंपि दिट्ठिवायं पढिया य कमेण दंसपुव्वा ॥ ३९ ॥ वत्थुहिं दोहिं
उणा सथूलभदा गुरुविहरमाणा । पत्ता पाडलिपुत्ते, ठिया य से वाहिरुज्जाणे ॥ ४० ॥ जक्खाईयाउ सत्त वि, भगिणीओ थूल-
भददसाहुस्स । गुरुणो जेट्ठज्जस्स य, समागया वंदणनिमित्तं ॥ ४१ ॥ वंदिय गुरुं कहिं सो, जेट्ठज्जो पुच्छिओ गुरु भणइ । देउ-
लियाए इमाए, गुणमाणो चिट्ठइ पढिट्ठो ॥ ४२ ॥ आयंतीओ दट्ठण, ताओ इड्ढीए दंसणनिमित्तं । सीहागारो जाओ पेक्खिय,
तं ताओ नट्ठाओ ॥ ४३ ॥ गंतुं गुरुण पासे, भणंति सीहेण सामि ! सो खद्धो । भीया गुरुणा भणियाओ, थूलभदो न सो
सीहो ॥ ४४ ॥ पडियागयाओ वंदिय, ठिया तओ पुच्छिया कुसलवत्तं । कहियं जह पव्वइओ सिरिओ पव्वोपवासेण ॥ ४५ ॥
फाराविणमग्गेहिं, सो मओ अमरवासमणुपत्तो । रिसिहच्चा भीयाहिं, तवेण जह देवया खित्ता ॥ ४६ ॥ नीया महाविदेहं, तीए
तित्थेसपायमूलमि । दो अज्झयणाऽऽणीया य नामाउ भावणविमुत्तो ॥ ४७ ॥ तं वंदित्ता ताओ, गयाउ वीए दिणंमि संपत्तो ।
नवसुत्तुदेसत्थ उवट्ठिओ सो न उहिसइ ॥ ४८ ॥ जा सूरि तमजोगो त्ति, भणइ तेणेरिसं तओ नायं । कल्ले कओ पमाओ,
जो सो एवं वियंभेइ ॥ ४९ ॥ न पुणो काहामि भणंति, सूरिणो जइवि नो तुमं कुणसि । अन्ने काहिति तओ, किच्छेण कहिंचि
पडिवन्नं ॥ ५० ॥ चत्तारि उपरिमाइं, पुव्वाणि पढाविओ न उण अन्नं । पाडिज्जसु तो थक्काणि, तंमि तह दोन्नि वत्थूणि ॥ ५१ ॥
दसमस्स अंतिमाइं, सेसं अणुवत्तियं सुयं सव्वं । जावज्जवइरनामो महामुणी, अइसयाण खणी ॥ ५२ ॥

ननु तदानीं स्थूलभद्रसाधुः कस्मादकलङ्कितशीलस्थित इत्याह—

विसयासिपंजरंमिव, लोए असिपंजरमि तिवखम्मि । सिंहा व पंजरगया, वसंति तवपंजरे साहू ॥ ६० ॥
जो कुणइ अप्पमाणं, गुरुवयणं न य लएइ उवएसं । सो पच्छा तह सोअइ, उवकोसघरे जह तवस्सी ॥ ६१ ॥
जिहुव्वयपव्वयभरसमुव्वहणववसिअस्स अच्चंतं । जुवइजणसंवइयरे, जइत्तणं उभयओ भट्ठं ॥ ६२ ॥
जइ ठाणी जइ मोणी, जइ मुंडी वकली तवस्सी वा । पत्थंतो अ अवंभं, वंभावि न रोयए मज्झं ॥ ६३ ॥
तो पढियं तो गुणियं, तो मुणियं तो अ वेइओ अप्पा । आवडियपेल्लियामंतिओऽवि जइ न कुणइ अकज्जं ॥ ६४ ॥
पागडियसव्वसल्लो, गुरुपामूलम्मि लहइ साहुपयं । अविमुद्धस्स न वड्ढइ, गुणसेढी तत्तिया ठाइ ॥ ६५ ॥
जइ दुकरदुकरकारउत्ति भणिओ जहट्ठिओ साहू । तो कीस अज्जसंभूअविजयसीसेहिं नवि खमिअं ? ॥ ६६ ॥
जइ ताव सव्वओ सुंदरुत्ति कम्माण उवसमेण जई । धम्मं वियाणमाणो, इयरो किं मच्छरं वहइ ? ॥ ६७ ॥
अइसुट्ठिओत्ति गुणसमुइओत्ति जो न सहइ जइपसंसं । सो परिहाइ परभवे, जहा महापीढपीढरिसी ॥ ६८ ॥

“ विसयासि ” गाहा । विषयेष्वासते तच्छीलाश्च विषयासिनः प्रसृतानुगुण्यात् स्त्रीलोकास्तेषां पञ्जरं—समूहस्तस्मिन् सामीप्या-
धारसप्तमीयं कूपे गर्गकुलमितिबत् । ततश्च वैषयिकसुखासक्तस्त्रीलोकसमूहस्य सामीप्येऽपि साधवोऽत्र लोके तपःपञ्जरे वसन्ति, न
पुनस्तदौन्मुख्येन प्रवर्तन्ते, तप एवानशनादिद्वादशविधं विषयासक्तां स्त्रीलोकान् प्रति प्रवृत्तिप्रतिरोधकत्वात्पञ्जरं तपःपञ्जरं तस्मिन् । विष-
यासिपञ्जरस्योपमानम् । असिपञ्जर इव ‘ तीक्ष्ण ’ प्राक्तनस्येव शब्दस्येह सम्बन्धात् । तीक्ष्णासिपञ्जरसादृश्यं च विषयासिपञ्जरस्य
दारुणविपाकतया विवेकिनां त्रासजनकत्वात् । कथं तपःपञ्जरगता साधवो वसन्तीत्यत्र दृष्टान्तः । सिंहा इव पञ्जरगताः । यथाहि
ते तपस्विनः सर्वोत्कर्षशालिनश्च पञ्जरेण निरुद्धवह्निर्व्यापारास्तत्रैवासते, तथा साधवोऽपि तपःपञ्जर इत्यर्थः ॥ ६० ॥ गुरूपदेशप-

साधवः
तपःपञ्जरे
वसन्ति ।

रायणस्थूलभद्रात् व्यतिरेकोदाहरणमाह—“ जो कुणइ ” गाहा । स्थूलभद्राख्यानके यथा प्रस्तावमुक्त्वा व्याख्यातार्थो वेयम् ॥६१॥
यदस्य सञ्जातं तदाह—“ जिदृक्वय ” गाहा । ज्येष्ठव्रतानि—महाव्रतानि अणुव्रतापेक्षया तान्येव दुर्यहत्वात् पर्वतभरस्तस्य समुद्रहन-
मभ्युपगमरूपतयोत्पाद्य जीवितपर्यन्तं नयनं तद्व्यवसितो मयेदं कर्त्तव्यमिति बद्धकक्षस्तस्यात्यन्तं युवतिजनसंव्यतिकरे उपकोशामी-
लके सति यतित्वमुभाभ्यां श्रामण्यगार्हस्थ्यप्रकाराभ्यां भ्रष्टं—च्युतं । तथाहि—न यतिरसौ तदानो चरणपरिणामाभावात्, नापि गृह-
स्थो बहिराकारेण श्रमणलिङ्गोपलब्धेः ॥ ६२ ॥ कथमस्याब्रह्मप्रार्थनामात्रेणैव यतित्वाद् भ्रंश इत्याह—“ जइ ठाणी ” गाहा स्पष्टा ।
नवरं स्थानीकृतनित्यकायोत्सर्गः । ब्रह्माऽपि लोकप्रसिद्ध्या सृष्ट्यादिपुरुषः परमेष्ठ्यपि न रोचते मह्यमवगतजिनवचनसारत्वात्
॥ ६३ ॥ किंच—“ तो पढियं ” गाहा । ततः पठितादिसर्वं सफलमिति शेषः । यद्यकार्यं न करोतीति सम्बन्धः ॥ ‘ आवडिया
पेहियामंतिओवि ’ त्ति—आपतितोऽकार्यकरणकाष्ठाभापन्नः । प्रेरितः—पापमित्रैरकार्याचरणं प्रति । आमन्त्रितः—रुयादिभिरभ्यर्थितः ।
ततः पदत्रयस्य कर्मधारयः । आस्तामनापतिताऽप्रेरिताऽनामन्त्रित इत्यपि शब्दार्थः । पश्चात्तर्हि सा तस्य शुद्धिः कुतः सम्पन्नेत्युच्यते
गुरुपार्श्वे सम्यक्कृतालोचनत्वात्तथा च—“ पायडिय ” गाहा दत्तार्था । किञ्च विशुद्धस्स अनालोचितातिचारतया कलुषचित्तस्य न
वर्धते गुणश्रेणिर्ज्ञानादिगुणपद्धतिः । शेषमनुष्ठानं सम्पूर्णमनुतिष्ठतोऽपि सशक्त्यतया न वृद्धिं याति, किं तर्हि ? तावती तावत्प्र-
माणा यावत्पराधकाले स्थिता तावती तिष्ठति । शेषानुष्ठानविकलस्य पुनरप्यात्येव । ॥६४॥६५॥ साम्प्रतं स्थूलभद्रकथानकद्वाराऽऽ-
यातं गुणेषु मत्सरिणां निर्विवेकितादोषमाह—“ जइ दुक्कर ” गाहा । स्थूलभद्रकथाप्रोक्तत्वादेव प्रकटितार्थैव ॥ आर्यसम्भूतशिष्यस-
म्बद्धमेव दोषान्तरमाह—“ जइ ताव ” गाहा ॥ यदि तावत्तद्विबन्धककर्मणामुपशमादिना सुव्रतत्वात्—सदाचारत्वात्साधुः सुन्दरः
शोभनोऽयमित्युच्यते । तदा धर्मं विजानन्नित्यादि सुगमम् ॥ गुणमत्सरस्य प्रेत्याऽपायहेतुतां दृष्टान्तेनाह—“ अइसुट्टिओ ” त्ति
गाहा ॥ अतीव सुस्थितो मूलोत्तरगुणेष्विवित्यतः सुस्थित इति । गुणैर्वैयावृत्त्यकरणादिभिः समुदित इति यतिप्रशंसां यो न सहते स
इत्यादि सुगमम् ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ पीठमहापीठकथा पुनरियम्—

वच्छावर्हए विजये, पभंकराए पुरीए वेज्जवरो । अभविंसु अभयघोसो-त्ति तस्स मित्ता य चत्तारि ॥ १ ॥ निव-भंति-सेट्ठि-
सत्थाह अंगया संगया गुरुगुणेहिं । गोट्टिनिविट्ठा चिट्ठंति, अन्नया जाव वेज्जवरे ॥ २ ॥ भिक्खट्ठाए पविट्ठो, दिट्ठो कुट्ठी महामुणी
ताव । तेहिं सहासपणयप्परेहिं भणिओ अमयघोसो ॥ ३ ॥ इहलोगमेत्तपडिबद्धबुद्धिणो बंधुणो नमो तुज्झ । मुससि मिसेणं
जो विज्जयस्स नीसेसनयरिजणं ॥ ४ ॥ किरियं करेसि तस्सेव, कस्सई देइ आउरो दव्वं । जो कोइ जासि नासित्तु, तंमि
पंचत्तमणुपत्ते ॥ ५ ॥ तथा चोच्यते—“आतुराद्वित्तरहरणं, मृते च प्रपलायनम् । एतद्वैद्यस्य वैद्यत्वं, न वैद्यः प्रभुरायुषः ॥ ६ ॥”
सिक्खिस्सामो अम्हे वि, विज्जयं विज्ज सिक्खवेसु तुमं । गुडखंडमंडलद्दुयभोजेहिं भुंजिमो जेण ॥ ७ ॥ चित्तसु वयंस ! पर-
लोयसाहयं साहुधम्मकम्ममि । मुणि-दीण-दुत्थियाणं पि, वेज्जयं कुणसु कइया वि ॥ ८ ॥ न करेमि किं ? ति वुत्ते, भणंति
पडिजागरेसु मुणिमेयं । पडिजागरेमि अव्वो, किं पुण न महोसहा संति ॥ ९ ॥ ते वज्जरंति देमो, मोल्लं कोडिपि केण किर
कज्जं । गोसीसचंदणेणं, कंबलरयणेण तेणुत्तं ॥ १० ॥ सयसहसपागतेल्लं, तइज्जमुवजुज्जाए महामोल्लं । तं मह चेव महोसहसा-
लाए साहियमिहत्थि ॥ ११ ॥ तो दो लक्खे लेऊण, वाणियस्सावणंमि ते पत्ता । मगंति कंबलं चंदणं च, लक्खेण लक्खेण
॥ १२ ॥ तेणऽपिऊण दोन्निवि, पुच्छियमेएहिं किं तुमं कायव्वं । जहवत्ते वुत्तंते, वुत्ते सो चित्तए एवं ॥ १३ ॥ जइ बालाण
वि एयाण, साहुपडिजग्गणेण इमा सद्धा । परिणयवओ वि ता किं, न धम्मभागी भविस्समहं ॥ १४ ॥ भणउ जइ नाम
किरिया, कायव्वा भे तवस्सिणोऽवस्सं । ता पज्जत्तं मोल्लेण, मज्झ धम्मेण मे कज्जं ॥ १५ ॥ सुविसुद्धधम्मसद्धो, कंबलगं चंदणं
च वाणियओ । दाउं अभिनिक्खंतो, तेणेव भवेण अंतगडो ॥ १६ ॥ ते विज्जाई पंच वि घेतूणं ओसहाणि उज्जाणे । गच्छंति
जत्थ पडिमापडिवज्जो झाइ स तवस्सी ॥ १७ ॥ पणमिय पाए परमायरेण सीसे निवेसियंजलिणो । अणुजाणावित्ति जहा, तुह
तणुपीडं करिस्सामो ॥ १८ ॥ तो काऊण कडित्ते, निरवग्गह काउस्सगलगं(मि)पि । सव्वंगं अब्भिगित्ति, तेण तिल्लेण तं निडणं
॥ १९ ॥ तं तस्स रोमकूवेहिं, सव्वओ सव्वमइगयं ताहे । उन्हाभिहया खुभिया, तयागया निगया किमिया ॥ २० ॥ समयंमि

तंमि अंगे, जा जाया जायणा महामुणिणो । सहिया सा असमाणे, झाणे तेणेगताणेण ॥२१॥ अह रयणकंबलेणं, तेण तवस्सी सपाउओ निविडं । अइसीयलंमि ते तंमि, तेण सव्वेवि संकंता ॥ २२ ॥ पुव्वाणीए मयगोकलेवरे ताओ कंबलाहिंतो । ते झाडिऊण जयणाए, इत्ति संकामिया किमिया ॥ २३ ॥ गोसीसचंदणेणं, तेहिं सहत्थेहिं से तणूं लिता । तत्तो इत्ति स जाओ, संपन्नपसन्नचेयन्नो ॥ २४ ॥ एवं बीए तइए य, वासरे विरइओ स एव विही । नवरमहियासिया, तेण वेयणा दुगुणतिगुणाई ॥ २५ ॥ पढमंमि वासरे से, तयागया निगया किमी अमिया । बीयदिणे मंसगया, अट्टिगया तइयदियहंमि ॥ २६ ॥ संरोहणीए संरोहियाणि सव्वाणि ताणि छिड्डाणि । ता संजाओ स जई, संपन्नसुवन्नवन्नतणू ॥ २७ ॥ तं पडणीकाऊणं, महामुणिं ते पमोयपल्लविया । अज्जियजयरज्जं पिव, जाणंति कयत्थमप्पाणं ॥ २८ ॥ “ परोपकारं प्रणयप्रवीणमभ्रान्तमन्तःकरणं नृणां स्यात् । पुण्याय पुण्योपरि तुलिकायै, या साधु साधूपकृतिप्रवृत्तिः ” ॥ २९ ॥ पुण पुण पणमिय खामिय, सत्थावत्था गया सगेहेसु । विहरइ मुणी वि महिमंडलंमि तिब्बं तवं चरइ ॥ ३० ॥ कंबलरयणं विजेण, विक्किणेऊणमद्धलक्खेण । कारवियं वरतोरणसुतुंगसिगं जिणाययणं ॥ ३१ ॥ अह कहियं कंबलविकाएण कारावियं मए एयं । मित्ताण ते वि तो तत्थ, इन्ति भत्तो पवत्तिति ॥ ३२ ॥ न्हाण-बिलेवण-पूयापेक्खणगाईणि पइदिणं पि तहिं । बहुणा बहुमाणेणं, समवाएणेव कुव्वंति ॥ ३३ ॥ सावयवयाइं सावयसामायारिं सयावि सव्वे वि । उच्चियं च धम्मकम्मं, कुणंति गेहे वि निवसंता ॥ ३४ ॥ समए सामन्नमणन्नसाहुसामन्नमुज्जेऊण । अच्चुयकप्पे सव्वेवि, इंदसामाणिया जाया ॥ ३५ ॥ अह पुक्खलवईए, विजए पुंडरिगिणीए नयरीए । सिरि वइरसेणराया, आसि पिया धारिणी तस्स ॥ ३६ ॥ चविऊण विज्जजीवो, जाओ तेसिं तणुब्भवो पढमो । सिरिवइरनाभनामो, कमेण मेते वि चत्तारि ॥ ३७ ॥ बाहु-सुबाहु-पीढो, सव्वेसिं कणीयसो महापीढो । जाया सव्वे वि कमेण, तारतारुन्नपुन्नतणू ॥ ३८ ॥ कइया वि वइरसेणो, बुद्धो सयमेव भवभउव्विगो । सयमेव पंचमुट्ठियलोयं काऊण पवइओ ॥ ३९ ॥ सिरिवइरनाभनामो, निवेसिओ तेण नियपए पुत्तो । सुंजइ रज्जं निय एकविक्रमकंतरिउचक्को ॥ ४० ॥ केवलनाणं जायं, जंमि खणे वइरसेणजिणवइणो ।

सिरिवइरनाभचक्किस्स, चक्करयणंपि तंमि खणे ॥ ४१ ॥ सिरिधम्मचक्कवट्ठी, जाओ सो वइरसेणमुणिसीहो । इयरो वि पुक्खला-
वइ-समग्गविजयाहिबो चक्की ॥ ४२ ॥ चउरो वि महामंडल-सामी ते तेण भाउणो विहिया । भुंजंति महाभोगे, भोगे नियपुव्व-
पुत्तेहिं ॥ ४३ ॥ सिरिवइरनाभचक्की, कयाइ जिणवइरसेणपामूले । नियलहुसहोयरेहिं, चउहिं वि सह तेहिं पव्वइओ ॥ ४४ ॥
अह अहिगयसुत्तत्थो, जाओ अचिरेण चेव गीयत्थो । सिरिवइरनाहसाहू, साहियदुस्साहभावरिऊ ॥ ४५ ॥ सिरिवइरसेणजिणकुं-
जुरेण जाणितु वग्गुजोगत्तं । पंचसए परिवारे, सूरिपयं पाविओ समए ॥ ४६ ॥ सारण-वारण-चोयण-पडिचोयण-झाण-नाणनी-
रभरे । गच्छसमुदे जो तम्मि, कन्नधारो व्व रेहेइ ॥ ४७ ॥ बाहू वेयावच्चंमि, निच्चले सत्तसत्तमपवित्ती । गच्छस्स तस्स गि-
न्हइ, अमिग्गहं गरुयवेरगो ॥ ४८ ॥ फासुयएसणीएहिं, पाणासणओसहाइवत्थूहिं । खूणं खणंपि रक्खइ, अइसिक्खियचोक्ख-
सिक्खाए ॥ ४९ ॥ वेयावच्चं निच्चं, सच्चं चिय सच्चवेइ अच्चंतं । “ सच्चं किर पडिवाई, वेयावच्चं अपडिवाई ” ॥ ५० ॥
“ पडिभग्गस्स मयस्स व, नासइ चरणं सुयं अगुणणाए । नहु वेयावच्चकयं, सुहोदयं नासइ कम्मं ” ॥ ५१ ॥ वेयावच्चे परि-
संठियस्स सद्धाए काउकामस्स । लामो चेव तवस्सिस्स, होइ अदीणमणसस्स ॥ ५२ ॥ पइवासरंपि विस्सामणाए सव्वाण ताण
साहूणं । नियमं सुबाहुसाहू, विसाहए साहसेकनिही ॥ ५३ ॥ जइ जइ सो विस्सामइ, साहू सव्वे वि सव्वजत्तेण । तइ तइ
तणुयंपि तणू, करेइ चिरपावपरिवाडिं ॥ ५४ ॥ सिरिवइरनाहसूरी, परिसाए पसंसए सया तेसिं । वेयावच्चं विस्सामणं च तम-
णन्नसामन्नं ॥ ५५ ॥ तो पीढमहापीढा, पढमाणा पवयणत्थमच्चत्थं । सोऊणमिणं चिंतंति, चित्ते नियकम्मदोसेण ॥ ५६ ॥ इइ
गुरुकुले वि दीसइ, जो राउलदेउलेसु ववहारो । नियकज्जे जो सज्जइ, स पसंसिज्जइ गुरुहिं पि ॥ ५७ ॥ सत्थपरमत्थवित्थर-
थिरचित्ता वट्ठिमो वयंपि सया । न उणऽन्हाणं परिसाए, सूरिणो लिति नामंपि ॥ ५८ ॥ सूरीहिं सम्ममाराहिएहिं ठाणेहिं वीसहिं
वि बद्धं । तित्थयरनामगोयं, सिरोमणी सव्वपुन्नाणं ॥ ५९ ॥ सुकयं कयावयाणो, बाहू बंधिसु चक्कवट्ठिफलं । नियवाहहिं सुबाहू,
वीसामितो य बाहुबलं ॥ ६० ॥ पीढमहापीढेहिं, इत्थीभावो पभाविओ तेहिं । जमपत्तियं गुरुसुं, नालोइयमंतसमए वि ॥ ६१ ॥

वरिसाणमणेगाओ, कोडीओ पालिऊण पज्जायं । पंचुत्तरेसु पंचवि, उप्पन्ना ते विमाणेसु ॥ ६२ ॥ तेत्तीससागराऊ, पढमो पढमं
सुरो चवेऊण । मरुदेवी-नाभितणओ, सुमंगलाजुयले जाओ ॥ ६३ ॥ नामेणसुसभसामी, दाहिणभरहद्धमज्झखंडंमि । जम्मणमहा-
इस्सव्वं, नेयव्वं उसमभचरियाओ ॥ ६४ ॥ छहिं अइगएहिं वासाण, पुव्वलक्खेहिं बाहुपीढसुरा । परमेसरस्स पढमावच्चत्तं दोवि
संपत्ता ॥ ६५ ॥ देवी सुमंगलाए, भरहो बंभी य मिहुणयं । चविय सुबाहु-महापीढसुरवरा ते वि उसमस्त ॥ ६६ ॥ देवीए
सुनंदाए, बाहुबली सुंदरिति जुयलेण । जाया दोन्नि वि जुयलाई, ताई पत्ताई तारुन्नं ॥ ६७ ॥ सिरिरिसहसामिणा दिव्वनाणिणा
अह पवत्तिए तित्थे । पव्वइउं चत्तारि वि, सिद्धाणि तहा जहा भणियं ॥ ६८ ॥ एवं च—बाहु-सुबाहुपसंसं, असहंता दोवि
पीढमहापीढा । बंभीसुंदरीभावेणमेवमित्थित्तमणुपत्ता ॥ ६९ ॥ इति पीढमहापीढसंधिः ।

परपरिवायं गिण्हइ, अट्टमयविरल्लणे सया रमइ । इज्झइ य परसिरीए, सकसाओ दुक्खिओ निच्चं ॥ ६९ ॥
विग्गहविवायस्सणो, कुलगणसंवेण बाहिरकयस्स । नत्थि किर देवलोए वि, देवसमिइसु अवगासो ॥ ७० ॥
जइ ता जणसंभवहारवज्जियमकज्जमायरइ अन्नो । जो तं पुणो विकत्थइ, परस्स वसणेण सो दुहिओ ॥ ७१ ॥
मुट्ठु वि उज्जव(म)माणं, पंचेव करिंति रित्तयं समणं । अप्पथुई परनिंदा, जिब्भोवत्था कसाया य ॥ ७२ ॥

किंच—“परपरिवायं” गाहा ॥ परेषामवर्णनार्थं गृह्णाति । वक्ष्यमाणजात्याद्यष्टमदस्थानानाम् स्वतः परतो वा विस्तारणे रमते ।
पुण्यभाग्निः परैः परिभुज्यमानया स्वश्रिया दृष्ट्याऽपीर्ष्यया दह्यते यः सकषायो जीवः स इहैव नित्यं दुःखितो भवति, किं पुनः
परत्र ॥ ६९ ॥ तथा—“विग्गह” गाहा । मुष्टि यष्ट्यादियुद्धवाक्कलहामिलाषुकस्य अत एव कुल-गण-संवेन स्वस्थानान्निःका-
शितस्य नास्त्येव तावदेवलोके जन्म कथंचित्तत्संभवेऽपि न देवसमासु पवेशोऽस्ति, किंत्विषिकादिदेवानामतिजघन्यत्वात् स्वचरित-
दोषाच्चासौ परलोकेऽपि शुभस्थानं लभत इत्यर्थः ॥ किरेत्याप्तोक्तौ । “एत्थ कुलं विन्नेयं, एगायरियस्स संतई जाओ । दोण्ह कुला-

गमिहो पुण, सावेक्खाणं गणो होइ ॥ १ ॥ जइ-जइणी-सावय-सावियाण मेलावओ भवे संघो ” ॥७०॥ इति कुलादिलक्षणम् ॥
तदियता मात्सर्येणाऽविद्यमानदोषप्राहिणो दोषो दर्शितः । सम्प्रति विद्यमानदोषप्राहिणोऽपि तमाह—“जइ ता ” गाहा । यदि
तावज्जनप्रसिद्ध्याऽप्यतिवादरत्नाद्वर्जितं साधुमानिभिरकार्यं चौर्यपारदारिकत्वाद्यमाचरत्यन्यः कश्चित्तदाऽसौ स्वयं कृतापराधत्वाद्वध-
न्धादिभिर्दुःखभागभवतु । यः पुनस्तद्विकल्पते जनसमक्षमुक्तीर्तयति स परस्य व्यसनेन दुःखितोऽपि निष्फलान्तस्तापभाग् भवति ।
उदरं प्रमृज्य स शूलमुत्पादयतीत्यर्थः ॥ ७१ ॥ अधुनैवं प्रकाराणामन्येषामपि दोषहेतुतामाह—“सुदुवि ” गाहा स्पष्टा ।
नवरमुपस्था-छोपुंसव्यञ्जने ॥ ७२ ॥

“जइ गउरवत्थिणो ता, सगुणे संयमेव मा पयासेह । सगुणे पयासमाणी, लूया लहुयत्तमणुपत्ता ॥ १ ॥ ”
योगाभ्यासविशेषवासितमतिमीमांसकग्रामणी-रुक्तोऽप्येष कथंचनाऽपि कुरुते, नात्मस्तुतौ प्रस्तुतिम् ।
मन्वानो मतिमानमानमहिमामिथ्याभिमानात्मिकां, स्वश्लाघामतिमात्रलाघवकरीं षष्ठं महापातकम् ॥ २ ॥ ”

जो परदोसे भासइ, समुणिजइ मच्छरित्ति सव्वेहिं । तो तेणुत्ते संते वि, होइ दोसंमि संदेहो ॥ ३ ॥ लोउ परस्स दोसे,
हत्थाहत्थि गुणे य गिन्हंतो । अप्पाणमप्पणब्बिय, कुणइ सदोसं च सगुणं च ॥४॥ जीहे ! जाण पमाणं, जिमियव्वे तह य जंपियव्वे
य । अइजिमिय-जंपियाइं, पच्छावच्छे अपच्छाइं ॥ ५ ॥ जीहाए नमो जा लोलयाए मुक्का महासुहाण निही । सह तीए पुण सा
चेव, सविसखीरिव्व दुक्खखणी ॥ ६ ॥ परमेट्टो दसकंठो, पिणगिपाणी सहस्सबाहू य । इह कह कह नवि गुत्ता, अइनडिया
नियउवत्थाए ॥ ७ ॥ उयह उवत्थासामत्थमेत्थ वित्थरियनयणसहसेण । अवजसपसत्थिथंभो व्व, अप्पणा जं हरी जाओ ॥ ८ ॥
इह किर कसायवासे, वासे आवासियाए जह होइ । अइरंगो तह जीवे वि, जायए नवरि निरयगई ॥ ८ ॥ जं अज्जियं चरित्तं,
देसूणाए वि पुव्वकोडीए । तंपि कसाइयमेत्तो, नासेइ नरो मुहुत्तेण ॥ १० ॥ परावर्णवादिनः पुनर्दोषमाह—

परपरिवायमईओ, दूसइ वयणेहिं जेहिं जेहिं परं । ते ते पावइ दोसे, परपरिवाई इअ अपिच्छो ॥ ७३ ॥
थद्दा छिद्वपेही, अवण्णवाई सयंमई चवला । वंका कोइणसीला, सीसा उव्वेअगा गुरुणो ॥ ७४ ॥
जस्स गुरुम्मि न भत्ती, न य बहुमाणो न गउरवं न भयं । नवि लज्जा नवि नेहो, गुरुकुलवासेण किं तस्स ? ॥ ७५ ॥
रूसइ चोइज्जंतो, वइइ हियण्ण अणुसयं भणिओ । न य कम्हिं करणिज्जे, गुरुस्स आलो न सो सीसो ॥ ७६ ॥
उच्चिल्लणसूअणपरिभवेहिं अइभणियदुट्ठभणिण्हिं । सत्ताहिंया सुविहिंया, न चेव भिंदंति मुहरागं ॥ ७७ ॥

यः परावर्णवादे बद्धबुद्धिः सन् यैर्यैः सदसद्दोषोद्भावकैर्वचनैः परं दूषयति-जनमध्ये दुष्टतया प्रकाशयति, स तांस्तान् दोषांस्तस्य प्रापयति-दौकयति, तदुपदौक्येन च महादुःखं तस्य जनयति, इति हेतोरपेक्ष्योऽतिपापीयस्त्वात् द्रष्टुमपि नासौ कल्पते इत्यर्थः ॥ ७३ ॥ तदिदमवेत्य यादृशैर्भाव्यं तदाचिख्यासुर्हेयतया व्यतिरेकद्वारेण तावद् दुर्विनीतदोषानाह—“ थद्दा ” गाहा । “ जस्स ” गाहा । “ रूसइ ” गाहा । तिस्सोऽपि स्पष्टाः । नवरं ‘ सयंमई ’ ति-स्वमत्यैव कार्येषु प्रवर्तन्ते न गुरोर्मत्या । चपलाश्चित्तायाभ्यां संयमं प्रत्यस्थिराः । उद्वेजका-गुरोरुद्वेगकारिणः । भक्तिर्बाह्या पर्युपास्तिः बहुमान-आन्तरप्रीतिः । गौरवं-पूज्योऽयं ममेत्यादरबुद्धिः । भयं गुरोः सकाशादकार्येषु प्रवर्तमानस्य । अनुशयः-क्रोधानुबन्धः । आलोऽकिंचिद्रूपः । न स शिष्योऽनुशासनानर्हत्वात् ॥ ७४-७५-७६ ॥ साम्प्रतं प्रकृतमाह—“ उव्वीलण ” गाहा । अवपीडनमपकर्णनं । शूचनं-पैशुन्यकरणम् । परिभवो-न्यत्कारः । अभणितम्-असंबद्धभाषितम् । दुष्टभणितम्-कर्कशाभिधानम् । तैर्दुष्टजनकृतैः सुविहिता मुनयो मुखरागं नैव भिन्दन्ति-न विच्छाद्य-मुखा भवन्तीत्यर्थः ॥ ७७ ॥ तथा—

माणंसिणो वि अवमाणवंचणा ते परस्म न करंति । सुहदुवलुगिरणत्थं, साहू उअहिंव्व गंभीरा ॥ ७८ ॥
मउआ निहुअसहावा, हासदवविवज्जिया विगइमुका । असमंजसमइवहुअं, न भणंति अपुच्छिआ साहू ॥ ७९ ॥

महुरं निउणं योवं, कज्जावडिअं अगन्विममुत्तुल्लं । पुन्निं मइसंक्कलियं, भणंति जं धम्मसंजुत्तं ॥ ८० ॥

सट्ठिं वाससइस्सा, तिसत्तखुत्तोदयेण धोएण । अणुचिण्णं तामलिणा, अन्नाणतवुत्ति अण्णफलो ॥ ८१ ॥

“माणसिणोवि” गाहा । ते साधवः परस्य-शत्रोरप्यमानवञ्चना-पराभवविप्रतारणा न कुर्वन्ति । किंविशिष्टस्य शत्रोर्मानांशि-
नोऽपि-मानोद्धतोंऽशः-स्कन्धोऽस्यास्तीति मानांसी तस्य । अहङ्कारोद्धुरस्कन्धस्यापीत्यर्थः । सुखदुःखोद्गिरौ-प्रियाप्रियालापौ ते एवानर्थः
साधूनामौचित्यातिक्रमकारित्वात्तं च न कुर्वन्ति । ये हि चट्टूनि वा कट्टूनि वा वचनान्यपि कमपि प्रति नोच्चारयन्ति ते कथं पर-
स्यापमानवञ्चनां कुर्वीरन्नित्यर्थः । किमित्येवमित्याह-“उयहिच्च गंभीरा” हेतुद्वारेण विशेषणमेतत् । यत् उदधिगम्भीराः साध-
वस्ततः कथमपमानवञ्चनाः सुखदुःखोद्गिरनर्थं च कुर्युरित्यर्थः ॥ ७८ ॥ किंच-“मउया” गाहा । मृदवोऽस्तब्धाः । निभृतस्व-
भावाः हासः सामान्येन द्रवः परोपहासस्ताभ्यां विशेषेण वर्जिताः । राजादिविकथात्यक्ताश्च यतयोऽसमञ्जसमप्यतिबहु-वारंवारं न
भणन्ति, अपृष्टाश्च वाचाटतया न भणन्ति ॥ ७९ ॥ पृष्टा अपि यादृग्वदन्ति तदाह-“महुरं” गाहा । दत्तार्थैव ॥ ८० ॥ एवं
च ब्रुवाणाः क्षिप्रमेव मुच्यन्ते ज्ञानित्वादज्ञानिनां तु कष्टमफलमेवेत्याह-“सट्ठिं” गाहा । षष्ठिवर्षसहस्राणि यावत् त्रिसप्तकत्वं
एकविंशतिवारोदकेन-नीरेण धौतेन भैक्षेणेति गम्यते । अनुचीर्णमाचरितं तपः सामर्थ्यलभ्यं तामलिना परं तदज्ञानतपस्त्वादल्पफ-
लमेव । तावता हि सम्यग्ज्ञानसधोचा तपसा परः-सहस्रा अपि साधवः सिध्येयुः ॥ ८१ ॥ तामलिकथा पुनरियम्-

नयरीए तामलिस्तीए, तामली नाम आसी कोडुंबी । धण-कण-रयण-तणयाईएहिं अइवित्थरं पत्तो ॥ १ ॥ सकुडुंबजागराए,
जागरमाणो कयाइ चित्तेइ । इह मह जम्मे जायं, किंपि न खूणं खलु खणंपि ॥ २ ॥ बहुपुत्त-पुत्तिगा-नत्तुगाइ-धण-धन्न-
कंचणाईहिं । कस्स वरस्स वि एवं, वित्थारो अत्थि अच्चत्थं ॥ ३ ॥ जइ इह जम्मे रम्मे, सुकयं संपइ न अज्जिणिस्सामि । नी-
संबलपहिगस्स व, ता होही का परत्थ गई ॥ ४ ॥ वासियभत्ते भुत्ते, अन्ने अन्नंमि जह असिद्धंमि । होइ किलेसोऽवस्सं, तह
इह मह अकयसुकयस्स ॥ ५ ॥ किंच-

“ आयुर्वायुविलोलतूलतरलं श्रीर्नश्वरी विश्रुता, तारुण्यं तरुणीतरङ्गसुभग-भूभङ्गवद्भृगुरम् ।
रोगावेगविहंगसंगमवती-स्वैरं तनूनिम्नगा, प्रेमाऽपि प्रणयस्पृशि प्रियजने सौदामिनी दामवत् ॥६॥ ”

इय विरसे संसारे, जुञ्जइ पव्वज्जउज्जमो काउं । सूणापंचगपउरे, घरवासे केरिसो धम्मो ॥ ७ ॥ उक्तं च—“ कंडनी
पेषणी चुल्ली, उदकुम्भः प्रमार्जनी । पञ्चशूना गृहस्थस्य, तेन स्वर्गं न गच्छति ” ॥ ८ ॥ इय चित्तिऊण हक्कारिऊण नियनाइमि-
त्तपणयजणं । सक्कारइ भोयण-भूसणंसूयाइप्पयाणेण ॥ ९ ॥ सुमुहुत्ते भुत्तुत्तरतंबोलाईयमप्पणा दाउं । नियतणयं नियकुलनाभिभू-
यमेसो सयं कुणइ ॥ १० ॥ काराविय दारुमयं पडिगाहं गिहघणाइ तो मुत्तुं । पाणामियदिक्खाए, पव्वज्जइ तावसाणंस्ते ॥ ११ ॥
उच्चं पासइ उच्चं, पणाममायरइ इयरहा इयरं । रवि-चंद-खंद-इंदा-इसाण-सेरिह-खराईणं ॥ १२ ॥ जा जीवमट्टमाउ, अपाण
पियणाओ पारइ पहिट्ठो । चउभागेणं भिक्खा, पक्खालिण्णेगविसइहा ॥ १३ ॥ दारुपडिगाहमिक्खाए, भागतिगमप्पिऊण करुणाए ।
जलयर-थलयर-खयरान, सेसगं चेव मुंजेइ ॥ १४ ॥ सट्ठिं वाससहस्सा, एवं काऊण तिच्चतवचरणं । परिपालिऊण पय(ण)ओ,
पाणामियदिक्खमक्खंडं ॥ १५ ॥ चित्तिइ ममेयमंगं, अवचियवसमंससोणियं जायं । जावऽज्जवि सक्कइ किंपि, धम्मकम्मुज्जमं काउं
॥ १६ ॥ ता उवविसिउं पाउपवेसणे साहयामि परलोयं । इय ईसाण दिसाएऽणसणेण ठिओ समाहीए ॥ १७ ॥ एत्थावसरे बलि-
इंदरायदाणी अहेसि निन्नाहा । बलिपरिवारो ता किंपि, अप्पणो पत्थइ पटुंति ॥ १८ ॥ अणसणविहिणा दिट्ठो, ठिओऽणुट्ठाणक-
ट्ठनिट्ठाए । ता तस्स पुरो पणमिय, पारट्ठो पेच्छणुच्छाहो ॥ १९ ॥ कुसुमविलेवणपूयाईएहिं सक्कारिऊण विन्नवइ । कुरु भंते !
पणिहणं, पहू जहा होसि अम्हाणं ॥ २० ॥ बलिचंचाए पटुणो, बहूयमासा परासुणो जाया । सामी होऊणम्हाण, ता तुमं
मुंज सुरभोए ॥ २१ ॥ तुसिणिओ सो चिट्ठइ, न वयणमंगीकरेइ तं तेसिं । पुणरुत्त पत्थिओ वि हु, तओ गया ते सठाणंमि ॥ २२ ॥

निबद्धा स्थैर्याशा जलशशिनि कलोलचटुले, क्षणध्वंसीस्वप्नः सुचिरमविनाशीति कलितः ।

यदेतस्मिन् वातप्रतिहतपताकाग्रचपले, कृता काये प्रीतिः परमपुरुषार्थक्षयकरी ॥ २३ ॥

इय भावणाए संलेहणाए, दोमासियाए सो मरिउं । ईसाणिदो जाओ, थिरतरतडितेयरासि व्व ॥ ३४ ॥ बलपरिवारो परलो-
यपत्तयं तामलिं मुणेऊण । सामरिसो आगंतूण, तस्स देहं विडंवेइ ॥ २५ ॥ अइकुहियपंकलितं, करित्तु कट्टेइ बंधिऊण पए ।
थुक्कइ मुहंमि जा ताव, ओहिणा मुणइ स सुरिंदो ॥ २६ ॥ तत्थेव ठिओ जा ते, जोयइ अइकोवकूरदिट्ठोए । ता ताणमंगमंगं,
अग्गी आलिगिउं लम्भो ॥ २७ ॥ अइजलिरजलणजालाजालकरालिज्जमाणसव्वंगो । एगो एगस्सोवरि, निवडइ निविडाए पीडाए
॥ २८ ॥ छम्मासवेयणिज्जाए, ताए जायाए वेयणाए तओ । विहुरतणू ते तत्तो, कत्तो एयंति चिंतंति ॥ २९ ॥ तामलितावसप-
वरं, ईसाणिदत्तणेणमुववन्नं । जाणेऊणं तक्खण पडंजिएणोहिणा सम्मं ॥ ३० ॥ पभणंति सावराहा, अम्हे अन्नाणओ खमह तुब्भे ।
दिट्ठो कोहपभावो, मग्गेमो संपइ पसायं ॥ ३१ ॥ मन्नियनियावराहा, अगाहवाहावहाय ते मुणियं(उं) । तेण खणेणं मुक्का, जहा-
गयं पडिगया सव्वे ॥ ३२ ॥ एत्थोवणओ एवं, तविओ तिच्चो तवो चिरमणेण । सिज्झंति जेणऽणेगे, परमन्नाणिप्ति अप्पफलो
॥ ३३ ॥ इति तामलितापसकथा ॥ कथमज्ञानतपसोऽरूपफलत्वमित्युच्यते—नद्यादौ भिक्षाप्रक्षालनादिना षड्विधजीवाऽपमर्दकत्वात्
श्रुतिस्मृत्यादिर्हिसाशास्त्रोपदेशकत्वात् । यद्वा परशु-रामादिभुरिकाशस्त्रोपदेशात्, तथा चाह—

छज्जीवकायवहगा, हिंसगसत्थाइं उवइसंति पुणो । सुवहुंपि तवकिलेसो, बालतवस्सीण अप्पफलो ॥ ८२ ॥
परियच्छंति अ सव्वं, जहद्वियं अवितहं असंदिद्धं । तो जिणवयणविहिन्नु, सहंति बहुयस्स बहुयाइं ॥ ८३ ॥
जो जस्स वट्ठइ हियए, सो तं ठावइ सुंदरसहावं । वग्घी छावं जणणी भइं सोमं च मन्नेइ ॥ ८४ ॥

“छज्जीव” गाहा स्पष्टा ॥ ८२ ॥ संप्रति प्राकृतजनस्याक्रोशादिदुर्वचनेषु क्षमोपदेशमाह—“परियच्छंति” गाहा । ततो जिन-
वचनविधिज्ञा बहोर्बहूनि दुर्वचनानि सहन्ते, यतः किमित्याह—यतः परिगच्छन्ति—अवबुध्यन्ते यथावस्थितं सर्वं जीवादिवस्तु तत
इत्यग्रेतनेन योगः । यथावस्थितत्वमेव व्यक्तीकरोति—“अवितहं असंदिद्धं” ति प्राक्तन चकारस्येह सम्बन्धादवितथमसन्दिग्धं

चेत्यर्थः । अवितथं न तु शुक्तिकादौ रजतादिज्ञानवद्विपर्ययाक्रान्तम् । असन्दिग्धं च न पुनः स्थाणुर्वा पुरुषो वेत्यादिज्ञानमिव सन्देहास्पदमित्यर्थः ॥ यो हि—“ सञ्चे पुञ्चकयाणं, कम्भाणं पावए फलविवागं । अवराहेसु गुणेसु य, निमित्तमेत्तं परो होइ ” ॥ १ ॥ इत्यादि जिनवचनभाषितमतिस्तस्य का नाम क्वाप्यक्षमा, ननु “ जइ ता तिलोचनाहो ” इत्यादिना क्षमोपदेशः प्राक् प्रोक्तः एव तत्किं पुनरुक्तेनानेन ? उच्यते—पौनरुक्त्येतन्न दोषाय, मुहुस्तच्छ्रवणे मुहुः क्रोधाद्युपशान्तिविशेषलाभात् भण्यते च-यद्वद्विषयातार्थं मन्त्रपदे न पुनरुक्तदोषोऽस्ति । तद्वद्रागविषयं पुनरुक्तमदुष्टमर्थपदम् । सञ्ज्ञायज्ञाणतवओसहेसु उवएसथुइपयाणेसु । संतगुणकित्तणासु य, न हुंति पुनरुक्तदोसाओ ॥ एतदेवान्यत्रापि पुनरुक्तोपदेशे वाच्यम् । जिनवचनविधिज्ञाश्च साधवो न बाल-तपस्विन इव षड्जीवनिकायवधका नापि हिंसाशास्त्रोपदेशका स्युरिति, तेषां तपोमहाफलमेव भवतीति प्रस्तुतेनाऽपि सम्बन्धो दृश्यः ॥ ८३ ॥ मोहोपहतबुद्धयः पुनस्तानेव बालतपस्विनः समीचीनान् मन्यन्ते तत्रेदं कारणम्—“ जो जस्स ” गाहा स्पष्टा । हृदि वर्तते—चित्ते लगतीत्यर्थः । व्याघ्री जननी स्वकीयं शावं—बालकं भद्रं—कल्याणसौख्यवन्तं मन्यते जन्तूनां तयोः कारणत्वात् । सौम्यं च क्रोधाद्युपशमेन शान्तलेश्यमित्यर्थः । अथ तस्यैवमवार्थं शौर्यमुद्गीर्यते ॥ ८४ ॥—

सारङ्ग संवृणु तृणाङ्कुरखण्डनानि, सिंहीशिशोरिह विहारवनस्थलीषु ।

यस्य व्यनक्ति करजव्यवसायलक्ष्मीं मुक्ताफलप्रकरदन्तुरिता धरित्री ॥ अं. ५४९० ॥

॥ इति श्रीरत्नप्रभसूरिविरचितायामुपदेशमालाविशेषवृत्तौ द्वितीयो विश्रामः ॥

॥ अथ तृतीयो विश्रामः ॥

मणिकणगरयणधनपूरियंमि भवणंमि सालिभदोऽवि । अबो किर मच्च वि सामिभोत्ति जाओ विगयकामो ॥ ८५ ॥

न केवलं यत्यवस्थायां, गृहस्थावस्थायामपि विवेकस्य महत्फलमिति दृष्टान्तेनाह—“ मणिकणग ” गाथा । कथायां कथितायां गाथार्थः कथित एव स्यादिति सैवोच्यते—॥ ८५ ॥

सालिगामुनामेण पसिद्धओ, आसि गामु धनधन्नसमिद्धओ । धन्ना नामि कावि विहवंगण, तहिं कम्मयरी आसि अकिंचण ॥ १ ॥
तसु अहेसि संगमु इगु अंगउ, लोयह वच्छरु य चारंतउ । माइ कयाइ तेण रोएविणु, मगियखीरि करग्गि धरेविणु ॥ २ ॥
तं पेक्खिखवि सा रोयणलग्गी, पिय समरेविणु नीधणचंगी । मिलिय सइज्झी पुच्छहिं कारणु, कहियइ तीए करिंति निवारणु ॥ ३ ॥
बहिणि ! न जाणइ बेदुउ काई, मह कहिं तंडुल-दुद्ध-धयाइ । अप्पिय ताहिं ताई तो पायसु, रद्धउ सिद्धउ तीए महारसु ॥ ४ ॥
परिवेसि वि सा थालि विसालइ, पायसु पुत्तह पत्त परालइ । तसु घरवारि तवस्सि तिगुत्तउ, मासखवणपारणइ पहुत्तउ ॥ ५ ॥
तउ चित्तइ संगमु गुणगणसंगमु कटरि पुन्नपरिवाडि महु । जउ साहु महात्तओ अवसरि आगउ बिहरावउं वरखीरि सहुं ॥ ६ ॥

एष एवामृताहारः

उट्ठइ थालु विसालु सुलेविणु, मुणि पडिगाहइ गुण चित्तेविणु । खीरि देवि सो चित्तेइ तित्तउ, तं सव्वंगु सुहारसि सित्तउ ॥ ७ ॥
कटरि कटरि अवसरु संजायउ, भरिउ थालु खीरिहि मुणि आयउ । वपुरि वपुरि मुणिसीहपसाऊ, मह दिंतह खंडियउ न भाऊ ॥ ८ ॥
माइ पुणवि परिवीसइ पायसु, जिमइ जाव सो ध्राइ मद्दायसु । रयणि अजिरमाणि जेमणि तिणि, वासियवमणि मरेइ तहिं दिणि ॥ ९ ॥
पत्तदाणि तिणि आउ निबद्धउ, नरभवि उब्भउ भोगसमिद्धउ । कामधेणु कप्पेदुम अगालु, जइइ सुपत्तदाणु जयमंगलु ॥ १० ॥

अह रायगिहि आसि पसिद्धउ, सत्थवाहु गोभइ समिद्धउ । हाणसीलसोहगसमगलु, भदा भज्जु तासु जस उज्जलु ॥११॥
 इय सा गुणसारी पियह पियारी पुण दुक्खिय अच्चंत मणि । जं होइ न चंगउ एककुवि अंगउ पुज्जिजंति वि देवगणि ॥१२॥
 सा सालिखेत्त सुमिणइ कयाइ, पिकेखेवि दुक्खपरपारि जाइ । सुमिणत्थु समत्थइ सत्थवाहु, तुह होसइ पुत्तु पलंबवाहु ॥१३॥
 ते दिवसमास तो जाय तासु, गउ संगमु गच्छि गुणेक्कवासु । डोहलउ सालिखेत्तोवभोगि, सा माणइ अंगि अरोगसोगि ॥१४॥
 अह जाउ बालु वरलगि लगि, जह सहसकिरणु उदयगमगि । गोभइ भद्दु पारइधु भवणि, जम्भूसवु पुत्तह चित्ति पवणि ॥१५॥
 गहियक्खवत्त अइहव उवित्ति, भड-भट्ट-चट्ट जय जय भणंति । अइतारतारु वज्जंति तूर, दिज्जंति ची(कू)र कप्पूर पूर ॥१६॥
 पच्छावि पइट्टिउ नामु भद्दु, सुमिणाणुसारि तसु सालिभद्दु । पइवासरु वट्टइ पोढसुक्खु, जिव नंदणकाणणि कप्परुक्खु ॥१७॥
 पत्तइ तारुन्नइ तारतरुन्नइ मयणरूवरेहा निचमु । सोहगसमगलु सोहइ सो खलु सुरकुमारु महिगउ अवसु ॥१८॥
 समविहवइन्भवत्तीसकन्न, परिणाविउ इब्भि सुवन्नवन्न । सह भुंजइ ताहिं सुभूरिभोग, सुचमक्खिय जेहिं समगगलोग ॥१९॥
 आराहिवि रम्मु जिणिंद्धम्मु, कइयावि अलंकित कालधम्मु । गोभद्दु विमाणिउ देउ जाउ, नियनाणि नियइ नियअंगजाउ ॥२०॥
 पडिबंधवद्ध आवेइ गेहिं, नियसुयह सव्वु पूरइ सिणेहि । सुरनिम्मियनवनवखज्जपेज्ज, अमिओवम अप्पइ भक्खभोज्ज ॥२१॥
 पइवासरु कप्पड नेत्तवट्ट, पडिपट्ट-हीरपट्ट-उयपट्ट । मणिकणयकडयकुंडलकिरीड, निसि ठवइ सालिखट्ट हंसनीड ॥२२॥
 सुरभोग सुभुंजइ सह पियाहिं, सुरलोइ जेव सुरु अच्छराहिं । महमहइ अगरकप्पूरवासु, रविकरविलगगहिं अंगि तासु ॥२३॥
 कइया वि रयणकंबल सुतार, तहिं आणिय वणिजारइहिं सार । बहुलक्खमोल्लसुमहग्घ भणिउ, निव सेणिगि ताह न कोवि किणिउ ॥२४॥
 राउलु मिल्लेविणु कंबल लेविणु ते विलक्ख निगयवणिय । भदाघरि आविय ते मणि भाविय भणिय मोल्लि सव्वइ किणिय ॥२५॥
 चेह्णणाए निवो तो इमं जंपिउ, किं न एगोवि मे कंबलो अप्पिउ । एगजोगं पि मोल्लं न ते पुज्जए, कज्जसज्जं न जं तेण किं किज्जए ॥२६॥
 सेणिणं पुणो सायरं वाणिया, एह मे देह एगोत्ति ते भणिया । भणहिं निव ! नत्थि एगोवि सव्वे गया, सत्थवाहीए भदाए अंगीकया ॥२७॥

तो नरिदेण भद्दा वि सद्दाविया, आह नरनाह ! सव्वेवि खंडिकया । सालिभद्दस्स तव्वमारियाणं तह, पायपुंछणकए हुंति निच्चं जह ॥२८॥
 सेणिओ तं सुणेऊण सोहणजसो, चित्तए कयचमक्केण चित्तेण सो । केरिसो सालिभद्दो भवे सो वणी, कामदेवोवमो एरिसो जो धणी ॥२९॥
 पेक्खियव्वो सुही सव्वहा सो मए, महिगओ सुरकुमारो व्व जो सोहए । तो भणावेइ भद्दं महीवासवो, सालिभद्दो इहोवेउ नयणूसवो ॥३०॥
 ता भद्दा अक्खिउ अइसबसुक्खिउ सालिभद्दु आवेइ किं । सामिउ परिभावउ मह घरि आवउ, जोहारइ निरुपाय जिं ॥३१॥
 पेसिए तीए पुरिसंमि सम्माणिए, राइणा एय अट्टंमि अणुजाणिए । सत्थवाहीए सव्वत्थ बद्धात या, चीण चीरप्पवंचेहिं चंदोदया ॥३२॥
 हारहीरंकमाणिककचक्किआ, तेसिमंतेसु लवूसगा संचिया । धवलिया भवणभित्ति सुचित्तंकिया; दिन्न सुपसत्थकच्छूरिया हत्थया ॥३३॥
 चंगनवरंगरंगावली सज्जिया, तदुवरिं रइयरयणावली सत्थिया । मल्लिया मालई मालउम्मालिया, रंभखंभावलिउव्वभडउब्भिया ॥३४॥
 पइदुवारंपि निप्पट्टघ(प)ट्टंकिया, सार साहार कंदलदलालीकया । राउलाउ नियं जाव गेहंतओ, रायमगो समगोवि चंगो कओ ॥३५॥
 नेत्तवट्टेहिं पट्टउय पट्टेहिं सो, छाइओ छडियधुसिणंबुणा सव्वसो । तो महीनाहु सव्वेहिं सह चलिओ, चेळणाईहिं हरिसेण संपेल्लिओ ॥३६॥
 अह हत्थिहिं चडियउ जणसंघडियउ सेणिउ अंतेउरसचिवु । पेरेणियनिरंतरु पाउलपरिगरु सालिभद्दघरि पत्तु निवु ॥३७॥
 सालिभद्दजणणीए जणुत्तमु, सेणियराउ ति विक्कमविक्कमु । सरसु सिणिदुट्टु सुसिट्टु सल्लोणउ, भुंजाविउ किउ किपि न खूणउ ॥३८॥
 तयणंतरु तंकोलु अखंडिहिं, तीए दिन्नु नवनागरखंडीहिं । मरगय-मोत्तिय-माणिक-हीरिहिं, ढोइउ ढोयणीउ वरचीरिहिं ॥३९॥
 अह पभणेइ नरिंदु न दीसइ, सालिभद्दु सदेसु महासइ ! । अच्छउ अहव सोक्खिसइ उट्टुं, कहि कहिं अच्छइ जाइवि भेट्टुं ॥४०॥
 तो सा पासि पट्टुत्तो पुत्तहि, चडिय गिहोवरि भूमिहि सत्तहि । भणइ गिहागउ सेणिउ अच्छइ, एहि वच्छ ! तलभूमिहिं निच्छइ ॥४१॥
 भणइ सालि सेणिउ जं कियाणउं, माइ ! मोल्लु त्सु किपि न जाणउं । तुहु जि लेसु सुमहग्घु महग्घउ करउं किमाविउ हेट्टुं सिग्घउं ॥४२॥
 भणइ भद्द ! सेणिउ न कियाणउं, किंतु तुज्झ पट्टु मगहाराणउ । ता उत्तरिबि वच्छ ! जोहारहि, टलइ न सज्जणु जण ववहारहि ॥४३॥

सो एउ निसामिउ अम्हवि सामिउ अवरु कोइ इय दुम्मणउ । घरतलि आवेविणु वर ढोएविणु ढोयणीउ पाइहि पणउ ॥४४॥
 रयणाभरण भूरि विद्यरेविणु, सेणिगु नियउच्छंगिं करेविणु । महुरालावि भावि बोलावइ, पुणु तणुफासु तासु दुक्खावइ ॥४५॥
 मलियमालमालइहि मिलायइ, जिव तिव तणु तसु तक्खणि जायइ । चलवलंतु सो पिक्खिवि तावहि, भणइ स पुत्तु ! जाउ नियठावहि ॥४६॥
 अह धारागिरिमंदिरि पत्तहिं, मज्जणकेलिविलासु करंतहिं । मुहारयणु जलंतरि पडियउ, जोयंतहवि न तसु करि चडियउ ॥४७॥
 भहा भणियवेडि संचारइ, वाविनीरु ठाणंतरि धारइ । बहुरयणाभरणंतरि तं ठिउ, अंगारु व नरवरि ओलक्खिउ ॥४८॥
 कारणु चत्ताभरणह पुच्छइ, नरवइ ताहं भइ आइक्खइ । नितु बहु नवनवभूसणअंगिहिं, पहिरिय पुण इह वाविहि छडुहिं ॥४९॥
 तो चित्ति चमक्किउ निवु पुव्वक्किउ चित्तइ भहासुय तणउ । भहा आपुच्छइ मंदिरि गच्छइ पालइ रज्जु पवित्तनउ ॥५०॥
 अह सालिभद्दु चित्तेइ तत्तु, हाहा हयासु हउं अइपमत्तु । नियतरुणरमणिरमणेक्कुलुधु, नियजीविउ निष्फलु नेमि मुद्धु ॥५१॥
 किउ सुकिउ किपि मइं पुव्वजम्मि, तिणि तियसभोगउवलद्धधम्मि । पुणु खूणु एउ एत्तिउ मुणामि, जं महवि अन्नु संपन्नु सामि ॥५२॥
 इह पुव्वभवज्जियपुण्णपाव, पवियंभहिं लंभियभूरिभाव । ता धम्मु करेवउ मइं समग्गु, अपवग्गहिं सग्गहिं सरलमग्गु ॥५३॥
 अह धम्मघोस^१ गुरु विहरमाणु, तहिं पत्तु^२ असियनिज्झरसमाणु । सेणिउ असेससेणासणाहु, जाइवि नमेइ तो मुणिहनाहु ॥५४॥
 अह सालिभद्दु संपत्तु तत्थु, मुणिनाहवयणु निसुणइ महत्थु । नवनवभवंतसंवेगवेगु, पक्खालइ माणसमलु अणेगु ॥५५॥
 गुरु कहइ सालि पुच्छउ^३ सभाउ, जिणसंजमि होह न पेसभाउ ॥छ॥
 वेरगानिरगलु आगयमंगलु, भावणभाविय सुद्धमइ, पव्वज्जसमज्जणि कयनिच्छउ मणि माइघरागउ विन्नवइ ॥५६॥
 मइं माइ ! निसामिउ समणधम्मु, सिरिसूरिपासि अच्चंतरम्मु । तो भंगुरभोगविरत्तचित्तु, मइं मेळि चरउं निच्चलु चरित्तु ॥५७॥
 अह भणइ माइ^४ मुच्छाए छेहिं, इय असणितुल्लु मा उल्लवेहि । मणनयणजीवजीवियसमाण, मह तुह विणु इत्ति पलाहि पाण ॥५८॥

परपेम्पपरावसपेक्खवहुय, टलवलिवि मरेसहिं सव्वि वहु य । तुहुं सरसकमलकोमलसरीरु, तउ करिवि न सक्कसि नणु अधीरु ॥५९॥
वयनिच्छउ पिच्छवि तासु भाइ, अइनीससे वि एरिसु भणाइ । 'कमकमिण मेळि तूलीउ ताव, खरफरुसतणूलय होइ जाव ॥६०॥
निय निय वि माइ मोहंधयार, झरहर झरंतवहुवाहधार । पडिवज्जइ जं जणणीए वुत्तु, सो साव सलक्खणु एक्कु पुत्तु ॥६१॥
तहिं समइ सामि पुत्तेहिं तासु, सिरिवीरु पत्तु केवलि विलासु ॥छ॥
अह सालिसहोयरि अइतुच्छोयरि सत्थवाहधन्यघरणि । अब्भंगु करंती अरु रोयंती आपुच्छिय तिणि तह जि खणि ॥६२॥
केण अवमाणिया रुयसि पाणप्पिए, नावमाणं कुणइ कोवि मे तइं पिए । सालिभदो उ दिक्खाकए सज्जए, जेणमेगेग तूलिं दिणे वज्जए ॥६३॥
ताव धन्नेण धन्नेण सा वुच्चए, हेळि ! काउरिसो कायरो सो जए । एकहेलाए नेहं न जो कट्टए, तस्स को नाम नामं पि उग्वट्टए ॥६४॥
भारिया भासए जइ सि सूरु खरो, ता न किं होसि अज्जेव तं जइवरो । भणइ सो एत्तिं चिय पडिक्खंतओ, पिक्खियव्वोऽहुणा वयमहं लितओ
आइ सा दसगुणं पुणवि रोयंतिया, नाइ वज्जाहया विरइसंतत्तिया । एरिसो सामि हासो मए हा कओ, छलु तए लेवि सो चेव सक्कीओ
अहह मा नाह ! खलु खिक्खु खारं खए, दूसहो दोहि विरहो अहो मह जए । एस पाणेस तुह नाम जइ निच्छउ, पव्वइस्सं तओऽहं पि किं पच्छउ
जच्चअच्चाहिं चेईहरे अंचए, कुणइ सारं च साहारणे संचए । नरसहसवाहिसीयाए आरोहए, दिंतु दीणाइ दाणाणि सो सोहए ॥६८॥
समवसरणंमि वीरस्स पत्तो तओ, दिक्खिओ देवदेवेण सकलत्तओ ॥छ॥
इय सामिहिं दिक्खिओ तियसहं सक्खिओ सालिभदि सो जाणियउ । तो अइचित्ताविउ भणइ हियाविउ हउं तिणि अगल होडियउ ॥६९॥
सालिभदो वि संवाहमव्वाहयं, कुणइ जिणविंबसंघाइपूयाइयं । नवतहुल्लिहणण्हाणाइणा सोमिओ, सुरहिहरिचंदणहवसमालंभिओ ॥७०॥
कडयकुंडलकिरिडाइ सिंगारिउ, सेयनिप्पट्टपट्टंसुयावारिउ । रयणकलहोयसीयासमासीणउ, असमसिवसोक्खलक्खंमि संलीणउ ॥७१॥
तारतूरारवांडवरेणं तओ, सामिणो समवसरणंमि संपत्तओ । तेण नियपउमहत्थेण जा दिक्खिओ अमयसितो व्व ता जाओ सो सुसिक्खिओ

सालिभद्रो य धनो य दोवि हु मुणी, पढियएक्कारसंगा असंगा मुणी । भुवणदीवेण देवेण सद्धि सया पुहवि विहरंति सह चेव सच्चे रया
रसपरिचाय-मासोववासे ठिया, दोत्तिचउपंचमासोववासप्पिया । पसमसज्जायसज्जाणसद्धाविही, कट्टणुट्टाणनिट्टाहनिट्टानिही ॥७४॥
सुसियरसरुहिरवसमंसमज्जामया, जाय ते सुक्ककीकससिरा चम्मया ॥छा॥
अह वीरजिणेसरि सहं परमेसरि विहरमाण आणंदभरि । पत्ता परिवारिहिं कम्मह धाडिहि तहिं जि रायगिहवरनयरि ॥७५॥
मासखवणपारणइ पहुत्ता, जाव जाहिं विहरणह तिगुत्ता । ताव सालि जंपिउ परमेसरि, माउहत्थि तुहु विहरिसि सुहकरि ॥७६॥
गोचरिय घरिघरि विहरंता, दोविति भदघरंगणि पत्ता । सा पुण सुयदंसण उक्कंठिय, बहुपरिवारिय वंदण चल्लिय ॥७७॥
तुरिय तुरिय ते सव्वि पहुच्चहिं, न ति अंगणि उक्का ओलक्खहिं । वलिय जाव पहुपासि ति आवहिं, पहि महियारि दिट्ठा तावहिं ॥७८॥
पसरिय पीइराय रोमंचिय, पुणु पुणु पणमिय बाह पवंचिय । भरियएगथाली उप्पाडइ, झरियउरोरुह दहि विहरावइ ॥७९॥
जइवर सव्वसुद्धि परिभावहिं, हिउ गुणसहिउ दहिउ पडिगाहहिं । जाइ सालि तो पुच्छइ सामिउं, हउं न अज्जु माइहिं विहराविउ ॥८०॥
पहु पभणेइ जीए दहि दिन्नउ, गयभवमाइ तुज्झ सा निच्छउ ॥छा॥
तो तसु ईहंतह जिणु पणमंतह, जाई जाईसरणमइ । अह सा कम्मारी निय महंतारी वच्छवालु अप्पउं मुणइ ॥८१॥
सालिभहि जा तक्खणि लक्खिउ, नियभवु पुव्वु तिक्खदुक्खंकिउ । अवचियमेयमंसमज्जा लहु जाणिउ नियसरीरु अइनीसहु ॥८२॥
ता दहि पारिवि माइ जु दिन्नउ, अणसणु स कुणइ अरु मुणि धन्नउ । वीरजिणिंदि वेवि अणुमन्निय, तक्खणि पिउवणि पत्तगुणन्निय ॥८३॥
पाओवगमसमाहि थिरावहिं, परपरमत्थि तित्थु मणु ठावहिं । एत्थंतरि पहुपासि पहुत्ती, सत्थवाही बहुयाहिं समिच्ची ॥८४॥
देवदेउ वंदेविणु पुच्छइ, सालिभद्दु सामिय ! कहिं अच्छइ । नाहु कहेइ गेहि गउ हुंतउ, तुज्झ धन्नि धन्नइ सह संतउ ॥८५॥
खणु गेहंगणि थक्कु निरुव्वउ, पुणु परियाणिउ पइं नहु निव्वउ । पुव्वजम्मज्जणणी विहराविउ, पहि महियारी दहि पाराविउ ॥८६॥
गउ मसाणि खामेवि सुनीसरि, गुरुगिरिकंदराहिं जिव केसरि ॥छा॥

अणसणु आराहइ परभवु साहइ पाओवगमसमाहि ठिउ । ता सोगि सुसत्तिय सा तहिं चत्तिय नियइ जेव तरुवरु पडिउ ॥८७॥
तहिं ठाविं सालि सुविसालभाउ, भदाए दिट्ठु तदवत्थ काउ । तो नमिवि रुयइ सहं बहुयसत्थि, महु सम न अन्न अकयत्थ अत्थि ॥८८॥
भवणंगणि पत्तुवि तुहुं न नाउ, विहराविउ नमिवि न अवलकाउ । महियारी स तुहु कयत्थमाय, विहराविउ पहि दहि जीए जाय ॥८९॥
कहिं हंसतूलि पत्तंकिंसयणु, कहिं कक्करकंटयटंकिपडणु । कहिं कुसुमकमलकप्पूरगंध, कहिं कुहियनिबिडमडयप्पगंध ॥९०॥
कहिं तरुणितरंगिउ गीयसद्दु, कहिं सिवसमूहफेक्कारसद्दु । सुहपालियलालियअंगी तेव, इय दुक्खु सहसि तुहुं वच्छ ! केव ॥९१॥
तुहु धन्नु धन्नु धन्नय य पुन्नु, मरणंतिवि मुक्कु न सालि सुन्नु । इय माइ करिवि करुणप्पलाव, धरि गय पओसि गुरुदुक्खदाव ॥९२॥
पुणु मुणिति दोवि सुरसेलसिगु, जिव सुथिरधरहिं सियझाणरंगु । उवसग^१वगसंसगम^२गि, न हु^३लहयल्हसहिं लेसुवि निसगि ॥९३॥
इय ते खीणाउय जाया अब्भुयदोवि देव सव्वट्ठिवर । अह तम्मि विमुक्कइ नरभवि दुक्कइ सिज्झिस्सहिं निरु^४एत्थु धर ॥९४॥
॥इति शालिभद्रमहर्षिसन्धिः॥ सूत्रगाथायां मणय-अनन्दकान्ताद्याः, कनकं-स्वर्णम्, रत्नानि-रत्नकम्बलादीनि, धनं-चतुष्पदद्रव्यादि॥८५॥

किं विचिन्त्य शालिभद्रो गृहे विगतामिलाषोऽभूदित्याह—

न करंति जे तवसंजमं च ते तुल्लपाणिपायाणं । पुरिसा समपुरिसाणं, अवस्स पेसत्तणमुर्विति ॥ ८६ ॥
सुंदरसुकुमालसुहोइएण विविहेहिं तवविसेसेहिं । तइ सोसविओ अप्पा, जइ नवि नाओ सभवणेऽवि ॥ ८७ ॥
दुक्कामुद्धोसकरं, अवंतिसुकुमालमहरिसीचरियं । अप्पावि नाम तइ तज्जइत्ति अच्छेरयं एअं ॥ ८८ ॥

“ न करंति ” गाहा । व्यक्तार्था । तस्यैव चरणाचरणमाधिकृत्याह—“ सुंदर ” गाहा । उत्तानार्थैव । नवरं सुन्दरः-सुरूपः,

सुकुमारो-मार्दवोपेतः, सुखोचितो-लालितेन्द्रियस्तेषां कर्मधारये तृतीया तेन शालिभद्रेण ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ न चैतदाश्चर्यं यदयं देहमेवं
विशोषितवान् । यस्मादस्मादपि दुष्करकष्टनिष्ठप्रवपुष्टराः साधवः श्रूयन्ते इत्याह-“दुष्कर” गाथा । कथामाख्याय गाथा व्याख्यास्यते-
इह अत्थि नयरि नामिण अवन्ति, जहिं तुंगचंगचेइय सहन्ति । तह ताण पुरउ सुपयट्ट नट्ट, चच्चर-चउक्क-चउहट्ट-हट्ट ॥ १ ॥
कणकणिरकणयकिंकिणिसएहिं, मरुलहरिपहल्लिरपल्लवेहिं । जा हसइ सव्विपुरपायडेहिं, तह तज्जइ सज्जिय धयवडेहिं ॥ २ ॥
वरकणयझलक्किरकुंभवार, पसरंतनेत्तदिप्पंततार । अणुरत्तचित्त जा हावभाव, कुणइ व्व नियंती बहुपयाव ॥ ३ ॥
घरि बारि हट्टि जहिं सेउ संति, सूरिहिं पहावि पहवइ न भंति । गउरवियहिं नियनियमग्गिलग्ग, पसरियपहावदंसणसमग्ग ॥ ४ ॥
जहिं सिप्पमहानइ अणुदिणु पवहइ तुंगतारपायारतलि । तिहुयणविकखाई सच्चियखाई लोइयतित्थु पसच्छु कलि ॥ ५ ॥
सिरि अज्जसुहत्थि सुहत्थि तित्थु, पत्तउ पवित्तु जंगमु जु तित्थु । अविचलियचारुदसपुण्वधारि, विहरंतु अणिस्सियसुहविहारि ॥ ६ ॥
जीवंतसामिपडिमाण पायपंकयपणामसेवा सुहाय । संघाडउ पेसिउ पुरिहिं सावि(मि), वरवसहि जाहि जोयहि सुठावि(मि) ॥ ७ ॥
सामंतमंतिसत्थाहगेहि, सो मग्गइ सूरिहिं वसहि देहि । सत्थाहि अत्थि भद्दाभिहाण, गिह दाविय तीए महप्पमाण ॥ ८ ॥
जं अज्जसुहत्थि हि उवगरेइ, तं लेहु तुम्हि इय वज्जरेइ । उवगरियगरुयवरधंघसाल, जइजुयलिहि ताहि महाविसाल ॥ ९ ॥
तसपाणवीयपसुपंडगाइ, परिचत्त गुरु हु सा कहिय जाइ ॥
तओ तेण सुसारिण सहं परिवारिण अज्जसुहत्थि सुहत्थिगइ । भद्दाघरि आवहिं अणुजाणावहिं वसहिं सुसंवुडसुद्धमइ ॥ १० ॥
सत्थवाहि भद्दाहि तणुभवु, तीसु आसि उल्लासि मणोभवु । तरुणरमणि मणमोहणु अंगिहिं, सार तार^१तारुन्नतरंगिहि ॥ ११ ॥
कज्जलकालअरालसुकोमल, तसु सोहग्ग महासरिसेवल । केससीसरसीरुहिंसुंदर, सोहहिं नं भमरालि निरंतर ॥ १२ ॥
मुहमयंकमंडलिगंडत्थल, सहहिं^२नाइ फालिह दप्पणतल । सुरगिरिसिलविसालु वच्छत्थल, रइवइसारिवट्ट नं^३ निम्मलु ॥ १३ ॥

लंकितलइ उरकडिहिं विसालउ, जिव दंभोलिदंडु सोवालउ । पाणिपायपायडपावहिं तसु, नववियसंतसोणपंकयकसु ॥१४॥
वत्तोसइ भज्जहिं रइसुहसज्जहिं सो कीलइ जिव देउ दिवि । सत्तमभूमितलि हिमगिरिनिम्मलि सवि इंदियमोक्कल करिवि ॥१५॥
सिरि सुहत्थिमुणिनाहु कयाइ वि, जामिणिजामि पढमि परिभाविवि । नलिणीगुम्मविमाणह करउ, आगमु गुणइ गुणगल धीरउ ॥१६॥
सो महुमहुरवाणि निसुणंतउ, किन्नरु किंकरत्तु* तसु पत्तउ । तुंवुरु सो वि सकंठहि रुद्धउ, कुकु न ^१स झुणि निसुणंतउ तुट्टउ ॥१७॥
तं अयंत्तिसुकुमालु सुणेविणु, सत्तमभूमिभागु मिल्लेविणु । आउ छट्टभूमिहिं आणंदिउ, जाउ सुणंतउ सवणेगिंदिउ ॥१८॥
जिव जिव झुणि सवणेहिं पईस्सइ, तिव तिव तसु हियडउं तणु वियसइ । ^२जिव जिव आगमत्थु परिभावइ, तिव तिव उत्तरित्तु तलि आवइ
जायउ जाईसरु सुमरइ सुंदरु नलिणीगुम्मविमाणसुहु । नरभोगविरत्तउ जाउ निरत्तउ, तं जाणइ सउ गुत्तिदुहु ॥२०॥
स लहु पहुपायपासंमि पत्तो तउ, पणमिउं पंजली पुच्छए अगउ । पयडमेवं सरूवं परूवंतया नलिणिगुम्माउ तुच्चेवि किं पत्तया ॥२१॥
^४भणइ सूरी विमाणुत्तमाउ तओ, मणुयजम्मंमि नेमंमि अहमागओ । तहवि जाईसरो सरसि तं जारिसं, मुणुउं अहयंमि सुत्ताउ तारिसं
तहिमहं गंतुमच्चंतमुकंठिउ, पहु ! पहेणं किणा जामि जंपसु इउ । गम्मए तंमि थामंमि सम्मं महासत्त ! सिक्खाए दिक्खाए नहु अन्नहा
देह दिक्खं च सिक्खं च संपइ महं, सामि ! जह जामि काऊण तं अवितहं । सत्थवाहीएऽणुन्ना मणुन्ना महं, नत्थि तो वच्छ ! दिच्छामि
तं तुह कहं ॥२४॥ कालखेवखमो नाह ! नाहं तउ, पव्वइस्सामि सयमेव इय निच्छउ ॥
इय निच्छउ जाणिवि गुणु परियाणिवि होउ सयं मा गहियवउ । तो दिक्खा दिन्नी तेण पवन्नी जइ जायउ साहसनिलउ ॥२५॥
वच्छ ! पत्तं पवित्तं चरित्तं तए, पालियव्वं चिरंकालमेयं जए । सगअपवग्गसंसग्गसंसाहणं, होइ किज्जंतमेवं इमं सोहणं ॥२६॥
नमिय नवसाहुणा वुत्तमुत्ताणयं, सामि ! साहेमि अज्जेव अप्पाणयं । नलिणिगुम्मे विमाणंमि भोगूसुगो, संपयं पट्ठिओ मुक्कमणुयाउगो ॥२७॥
अह रिसि गुरुसगासाओ सो निग्गओ, बोरि-कंधारि-कंटी-कुडंगं गओ । छिन्नसाहि व्व साहीण साहसरसो निवडिओ तत्थ

* त्थु D । १ सुजणि B सुझणि D । ३ जिमजिम B. D । ४ भणइ सूरिवि नाणुत्तमाओ तओ मणुयजम्ममि नेमंमि तह आगओ ।

वित्थरिय सुत्थियजसो ॥ २८ ॥ रुहिरगंधेण पायाण पत्ता सिवा, पिल्लगेहिं अणगेहिं सद्धिं सिवा । खाइ पायाहिं सा एगओ तं
रिसिं, अन्नओ पेत्तलगाइं पुणो तं निसिं ॥ २९ ॥ पढमजामंमि जा जाणु सो खद्धओ, दुइयजामंमि जा ऊरुगाणगाओ । तइय-
जामे वि जा नाहि ता भक्खिओ, पत्तु पंचत्तमेत्थंतरे थिरहिओ ॥ ३० ॥ भावणभावितओ पीडसहंतओ कुप्पइ कासु वि नो
उवरि । नव पुत्तिहिपुत्तउ खणि उप्पन्नउ नल्लिणीगुम्मि विमाणवरि ॥ ३१ ॥ विहिओवओगु जा नियइ नाणि, ता नियसरीरु
पेक्खइ मसाणि । निसि अद्धखद्धु सूया सिघालि, कंथारिकुडंगहि अंतरालि ॥ ३२ ॥ कत्थूरीकुंकुमकुसुमकमलसंवलियवारि
वरिसेइ विमल । आवेविणु निययसरीरउवरि पुणु तहि जि जाइ नियठावि पवरि ॥ ३३ ॥ जा तरलसुत्तिकवकडक्खलक्ख,
वियसियसिरीसमुकुमारदक्ख । थिरथोरथणत्थलवित्थराहिं, तहिं रमइ ताहिं सह अच्छराहिं ॥ ३४ ॥ वरपारियायमंजरिजुएहिं
हरियंदणघुसिणविलेवणेहिं । पंचप्पयारउवभोगभोग उवमुंजइ भूरि अरोगसोग ॥ ३५ ॥ इय तासु सुचित्तिहि विसयासत्तहि नल्लिणिगु-
म्मिबिमाणि तहिं । नंदीसरि जंतहिं महिमकरंतहिं वरिस असंख अइकमहिं ॥ ३६ ॥ इतद्धः—वासभवणि अह नयणविसालहि,
जोयहि मग्गु भज्ज सुकुमालहि । जामिणि जामिबि जाव न आवइ, ताव ताहंगणु जोयण धावइ ॥ ३७ ॥ घरअब्भितरि जोइउ
जावहिं, दिट्ठु न हियइ धसक्किउ तावहिं । कहहिं सत्थि सासुयहि रुयंती य, न नियहु नाहु माइ ! जोयंति य ॥ ३८ ॥ सत्थ-
वाहि सयमेव निरिक्खइ, घरि बाहिरि आरामि न पेक्खइ । मिलिउ सुमहिलसत्थु ता रोयइ, परियणु सयणु सुयणु सउ सोयइ
॥ ३९ ॥ सूरिसुहत्थि ताव हक्कारिय, सत्थवाहि रोयंत निवारिय । रत्तिवित्तु वुत्तंतु सुवुत्तउ, सत्थवाहि तो जंपिउ जुत्तउ ॥ ४० ॥
सयमेव विरत्तउ लिंगु लियंतउ करिवि लोउ सयमेव सिरि । जइ तुब्भिहिं दिक्खउ किमजुत्तउ किउ इय गहि किज्जइ काइं
किरि ॥ ४१ ॥ पुणु भणसु सामि ! सो कत्थ अत्थि, वंदामि वीरु जिव मत्तहत्थि । गुरु दिन्तु दिव्वपुव्वोवओगु, परिकहइ किंपि
निकंपजोगु ॥ ४२ ॥ तो सत्थवाहि बहुसत्थसहिय, नवसाहुपायपूयाए चलिय । जोएइ जावति मसाणदेस, गुरुसोगवेगवट्ठिय-
किलेस ॥ ४३ ॥ ता ससुयभसुय सो अद्धखद्धु, कंथारिकुडंगमज्झि लब्धु । अह रुयइ तारपोक्कारफार, परिवारजुत्तवहुवाहधार

॥ ४४ ॥ हा वच्छ ! वच्छ ! वच्छल ! छइल, पइं कियउ किमेरिसु गुणिपहिल । हउं जेव पडिय एरिसि अणत्थि, संसारि नारि तिब अन्न नत्थि ॥ ४५ ॥ हा हियय सच्छ सुचरित्सूर, मह पाडियऽवट्टकयंतकूर । मइं सव्वहावि बहुयाहिं अहव । किउ अविणउ तुज्झु न कोइ कहव ॥ ४६ ॥ इय गुण सुमरेविणु चिरु रोएविणु पुज्जइ पुज्जियपुव्वु पुणु । कालागुरुचंदणि तित्थु जि सा वणि सक्कारावइ साहु तणु ॥ ४७ ॥ सत्थवाहि बहुयाहिं समन्निय, सिप्पमहानइतीरु पवन्निय । नयणनीरु नीरंधु निरगालु, जिव तिब तासु देइ अंजलिजलु ॥ ४८ ॥ सुयविओगसोगगिपलत्तिय, सघरि खलंत पडंती पत्तिय । गुरुअकंदसइसम्महिण- भवणु भरंति व भणिय सुहत्थिण ॥ ४९ ॥ धम्मसीलि ! सीलेसि किमगालु, सोगवेगसविवेग अमंगलु । मुयउ कोइ किं जीवइ-सोगिण, अरु तणुपीड पवज्जइ रोगिण ॥ ५० ॥ धम्म रम्म भववाहिमहोसहु, तह सुमंतु सोगाइकुदोसहु । विपहरदिक्ख-धम्मि तुह जायउ, नलिणि विमाणि देउ सो जायउ ॥ ५१ ॥ इय एउ सुणंती भवहि विरत्ती सत्थवाहि सुपसत्थमइ । बहुयाहिं समन्निय घरि निव्विन्निय दिक्ख लेइ अचिरेण सइ ॥ ५२ ॥ बहुयाहं एगगुरुहार आसि, न स दिक्खिय थक्किय गेहवासि । नियअवसरि जायउ ता सुतणउ, जिव हीरउ रोहणखाणि तणउ ॥ ५३ ॥ पइवासरु वइइइ सो सुबालु, जिव वणनिगुंजि सहया-ररसालु । निसुणि वि कयाइ नियतायचरिउ, अइचित्ति चमक्किउ हरिसभरिउ ॥ ५४ ॥ तहिं वणपणसि नियतायमुत्ति सुकरावइ ठावइ सुहसुहुत्ति । जिणवेसिण पाओवगमि ठाइ, सहं चेत्लुगेहिं सिव जेव खाइ ॥ ५५ ॥ तसु उप्परि देउलु चंगसिगु, स-जणेरनेहिं कारइ सुतुंगु । नेवज्जपुज्जपेच्छणलणाइ, तहिं सव्वु करावइ निच्चु जाइ ॥ ५६ ॥ कालकमि जायउ सो विक्खायउ, तित्थु तित्थु लोयहं तणउ । ‘महकालु’ कहिज्जइ अज्जवि, विज्जइ मुणि सियालि रुवग जुयउ ॥ ५७ ॥ इत्यवन्तिसुकुमालसन्धिः ॥

अधुना गाथार्थस्तत्र पूर्वाह्णं स्पष्टम् । नवरसुद्धोस शब्दो देश्यः—परेषां दुःखोत्कर्षादिदर्शनादुत्पन्नस्य तनुकम्पादिलिङ्गस्य दुःख-विशेषस्य वाचकः । उत्तरार्द्धे त्वात्मशब्दो बहिरात्मनः शरीरस्य वाचकोऽन्तरात्मनस्त्यक्तुमशक्यत्वात् । ततः आत्माऽपि शरीरमपि

तथा कथाप्रोक्तप्रकारेण त्यज्यत इत्याश्चर्यमेतत्, महर्षिता चास्य भोगाभिलाषात् प्रतिपन्नप्रब्रज्यस्यौपचारिकी । कृतकायोत्सर्गव्याघ्री-
भक्षितसुकोशलादिमहर्षिभिः सादृश्यात् ॥ ८८ ॥ यद्वा यदाश्चर्यमुक्तं तन्न, यतः—

उच्छुद्धसरीरधरा, अनो जीवो सरीरमन्नंति । धम्मस्स कारणे सुविहियासरीरं पि छड्ढंति ॥ ८९ ॥
एकदिवसं पि जीवो, पव्वज्जमुवागओ अनन्नमणो । जइवि न पावइ मुक्खं, अवस्स वेमाणिओ होइ ॥ ९० ॥
सीसावेढेण सिरम्मि वेदिण निग्गयाणि अच्छीणि । मेयज्जस्स भगवओ, न य सो मणसा वि परिकुविओ ॥ ९१ ॥

“ उच्छुद्ध ” गाहा । स्पष्टा । नवर‘मुच्छुद्धसरीरधरा’-त्यक्तदेहगोहाः ॥ ८९ ॥ ननु कथमयमवन्तिसुकुमालस्तावता क्षणेन तद्विमानमासादितवानित्यत आह—“ एगदिवसं पि ” गाहा व्यक्ता । अपिशब्दान्मुहूर्त्तादिकमपि । अनन्यमनस्कतया चात्र प्रवर्द्धमान धर्म-
ध्यानप्रधानता प्रोच्यते, तस्यैव शुभोपार्जनायां प्रधानहेतुत्वात् ॥ ९० ॥

यतः—“ यां पूर्वकोटिघटितैरपि नाप्नुवन्ति, मुक्तिं बहिर्मुखतया यतयस्तपोभिः ।
धम्मैकतानमनसो जनपद्भिस्तमुक्तास्तां तदिनव्रतभृतोऽपि भजन्ति धन्याः ॥ ”

तथा—“ तवतविया जवजविया, जोगो जोगविय पुव्वकोडिं पि ।
जं साहयंति सिज्झइ, ज्ञाणेण खणेण सा सिद्धी ॥

अवन्तिसुकुमालप्रस्तावात् यत्यन्तरस्यापि दुष्करोद्धोसकारिश्चरितमाह—“ सीसा वेढेण ” गाहा । शीर्षस्योत्तमाङ्गस्य आ सम-
न्ताद्वेष्टनमाद्रवध्वादिना परिक्षेपेण बन्धस्तेन, शेषं सुगमम् ॥ ९१ ॥ भावार्थः कथानकादवसेयस्तच्छेदम्—

साकैयपुरे चंदावडिसओ नाम आसि नरनाहो । जिणधम्मो तलिच्छो, तल्लेसो तम्मणो चेव ॥ १ ॥ कित्ति-धरित्तिओ विव,
पियाउ दो तस्स चंगअंगीओ । पढमा सुदंसणा ताणमासि पियदंसणा अन्ना ॥ २ ॥ तणओ सागरचंदो, पढमाए सागरो व्व
गंभीरो । मुणिचंदो ति परो पुण, परकम्मो कल्लमल्लो जो ॥ ३ ॥ गुणचंद-बालचंदा, अवराए अंगया दुवे जाया । तेसिं सागरचंदो,
जुवराओ राइणा विहिओ ॥ ४ ॥ मुणिचंदस्स उ दिन्ना, उज्जेणिपुरी कुमारभुत्तीए । तत्थ गओ सो पालइ, सया पयाओ पया-
उव्व ॥ ५ ॥ कइयाइ महाराओ राओ अंतेउमि चिंतेइ । जावज्जवि न पढुच्चइ, देवी ता ठामि उस्सगं ॥ ६ ॥ जावेसा दीवसिहा
दिप्पइ तावेस होउ उवसगो । इय उद्धट्टाणठिओ मणिपुत्तलउ व्व सो सहइ ॥ ७ ॥ जामिणिजामे जाए, जाओ जा झिज्जमाणओ
दीवो । ता चितइ चेडी, कहमिहंधतमसे पडू ठाही ॥ ८ ॥ इय कुणइ पुण पईवं, पडहच्छं सा सिणेहपूरेण । केज्जहो विव
दिप्पेइ, सो पुणो निच्चलगसिहो ॥ ९ ॥ निवई वि काउसगं, न पारएऽभिग्गहगहिओ । धम्मज्झाणपईवं, जालइ समसीसियाए
व्व ॥ १० ॥ इय बीय-तीय-पहराणं, तेविहु तीए पूरिओ दीवो । रयणंकुरुव्व जाओ, चउसु वि जामेसु अविरामो ॥ ११ ॥
अइसुकुमारसरीरो, नरेसरो रुहिरभरियसव्वंगो । संजायजायणो भावणार्हि भावेइ अप्पाणं ॥ १२ ॥ जइ जीव ! जायणाए, गाढं
अंगाइ संगहिज्जंति । तुह का तहावि हाणी, तणू जमन्ना कयग्या य ॥ १३ ॥ जा नाम जीव ! जीवाण जायणा होइ अप्पइ-
ट्टाणे । तदणंतभागमेत्ता अणंतगुणनिज्जरा एसा ॥ १४ ॥ जइजंति जंतु एए बहिरंगा अंगभंगओ पाणा । कुसलं चिय स पइन्ना
निव्वाहमयाण ताण जओ ॥ १५ ॥ दियहनिसावडिमालं आउयसलिलं जणस्स घेतूण । चंदाइच्चवइल्ला कालऽरहट्ट भमाडित्ति ॥ १६ ॥
जह जह अइनिबिडाए, पाणा पीडाए पाउणिज्जंति । पज्जलइ ज्ञाणजलणो, तह तह से दुरियदाहसहो ॥ १७ ॥ धी तेउ ते दिप्प-
तएवि, तइ जं दसा निवस्सेसा । इय दिवयस्स कुविउव्व, तरस अरुणो गओ उदयं ॥ १८ ॥ परिनिव्वाणे दीवे, निवोवि नि-
व्वाणमक्कमेउं च । पारइ काउस्सगं, किं पुण न चलंति अंगाइ ॥ १९ ॥ उक्खणियमेत्तपाउ पडिओ पुहईए अडवडेअण ।
पंचपरमेट्ठिनिम्म(पञ्च)ल निच्चलचित्तो दिवं पत्तो ॥ २० ॥ तिदिवे सो संजाओ, सागरचंदो वि दारुणदुहत्तो । मयकायव्वे काऊण,

भणइ पियदंसणा समुहं ॥ २१ ॥ पिउ(य)रज्जधुरं धारित्तु धारिया विव तणुब्भवा तुज्झ । तुहऽणुन्नाए माए, पव्वज्जमहं पवज्जामि ॥ २२ ॥ मरणावसाणसंसारसायरे सारसरणमिणमेव । हालाहलघंपलिओ, सुहारसाओ सुही होमि ॥ २३ ॥ अहो संसारजालस्य, विपरीतः क्रियाक्रमः नवरं जलजन्तूनां, धीवरस्यापि बन्धनम् ॥ २४ ॥

“ नानाविधं कृतकदेहभृतां समाजं, यस्मिन् प्रवेशयति कर्मविपाक एषः (व) ।

आसूत्रविस्तृतरसे भवनाटकेऽस्मिन्, विष्कम्भको भवति नाम न कोऽपि मृत्योः ॥ २५ ॥ ”

पियदंसणा पयंपइ, धरिउं धीरो तमेव रज्जधुरं । कस(म)राण भरुव्वहणंमि, साहसं निव्वहेइ कहं ॥ २६ ॥ तो गुणसागरचंदो, सागरचंदो निवेसिओ रज्जे । सामंत-मंति-मंडलियसेट्टिसत्थाहपमुहेहिं ॥ २७ ॥ नियरज्जंमि अबज्जं, वज्जइ सज्जेइ सज्जणाण समुहं । धम्मं सम्मं जाणइ, अवजाणइ दुज्जणजणं च ॥ २८ ॥ करिकंधराधिरूढो, एरावणवाहणंमि सक्को व्व । नीहरइ रायवाडीए, सव्वसेणासमूहेण ॥ २९ ॥ इय असरिससोहाए, सा पइदियहंपि तं पलोयंती । मच्छरच्छारच्छुरिया, चित्तइ पियदंसा । एवं ॥ ३० ॥ इय लच्छीविच्छड्डो, महरिहरिद्धीए रायवाडीए । एयस्स केरिसो दो वि पत्तिणो पुत्तया मज्झ ॥ ३१ ॥ अहह हयम्मि हयासा, जं रज्जं दिज्जमाणमवि तइया । न सुयाण कए अंगीकरिंसु नियदुम्मई नडिया ॥ ३२ ॥ जइ पुण पडिबज्जंती, ता मज्झ वि अंगउब्भवा एवं । रायसिरीए एयाए, साहु सोहंतया हुंता ॥ ३३ ॥ इय जणवाओ संपइ, हयाए सच्चोकोओ भए चेव । “ जो लेइ न दिज्जंतं, न लहइ सो मग्गमाणो वि ॥ ३४ ॥ ” अज्जवि न किंपि नट्टं, गरेण मारेमि सागरनरिंदं । संकमइ अक्कमेणं, जेणेसा मह सुए लच्छी ॥ ३५ ॥ इय विहियनिच्छया सा, छलाई मग्गेइ मारणनिमित्तं । अहवा वामाणं होइ, एरिसो चेव वावारो ॥ ३६ ॥ कइयाइ रायवाडीवावडनरनाहभोयणनिमित्तं । अइसुरहिंसिहकेसरयमेगमादाय दासिवरा ॥ ३७ ॥ पियदंसणाए दिट्ठो, जंती हक्कारिऊण भणिया य । अप्पेसु हेळि ! मोयगमेयं जोएमि जेणाहं ॥ ३८ ॥ विसपुव्वभाविएहिं, पाणीहि परामुसित्त पुणरुत्तं ।

उपदेशमाला
विशेषवृत्तौ
॥ २६९ ॥

हं जे अइसयसुरहिति, अप्पिओ तीए तह चेव ॥ ३९ ॥ घेतूण गया सा भूमिनाहहत्थंमि अप्पए एयं । करकलियमोयगो सो,
तो चिंतइ गुणनिही एवं ॥ ४० ॥ लहुबंधवेसु पासे, छुहिएसु कहप्पणा पभुंजामि । दो खंडिऊण दिओ, तो ताणमिमो नरिं-
देण ॥ ४१ ॥ जह जह ते तं खायंति, खामकुक्खीसु तिक्खमुक्खाए । विसलहरीओ देहे, तहा तहा ताणमिति लहुं ॥ ४२ ॥
आसु चमक्कियचित्तो, चिगिच्छो आणवेइ तो राया । विसनासगोसहेहिं, खणेण पडणीकया तेहिं ॥ ४३ ॥ नरवइणा तो दासी,
पुट्टा पाविट्ठ ! चिट्ठिए कहसु । को एस वइयरो कस्स, नाम दुव्विलसियं एयं ॥ ४४ ॥ साऽह न जाणामि अहं, केणवि नऽन्नेण
एस दिट्ठो वि । पियदंसणदेवीए, केवलमहमेज्जमाणीह ॥ ४५ ॥ सहाविऊण मोयगमायरओ मग्गिया निष्मिति । जणणित्ति मए
तीए, विमग्गिओ अप्पिओ एसो ॥ ४६ ॥ निय पाणिपल्लवेहिं, परामुसित्ता पुणो पुणो सुइरं । अइसुंदरोत्ति रंजियद्विययाए अ-
प्पिओ पुणवि ॥ ४७ ॥ रत्ता नायं पावाए, तीएऽवस्सं दुरीहियं एयं । मं मारिऊणमिच्छइ, रज्जसिरीसंकमं ससुए ॥ ४८ ॥
नारीण कुलीणाणवि, धिद्धो बुद्धो अबंधुरा धणियं । जणणी वि जुत्तभत्ते वि पुत्तए मइ जमेवमिमा ॥ ४९ ॥ नियजणणीओ
सविसेसगउरवं आयरामि एईए । एसा उण वेरिस्स व, एवमायरइ मज्झ हहा ॥ ५० ॥ “ जं आसीए आसीविसाण जं कंटए
अलीणं च । तं महिलानं निच्चं, दुच्चरिए नूण निवसेइ ” ॥ ५१ ॥ हकाराविय पियदंसणाए सम्मुहमिमं तओ भणइ । सागर-
चंदनरिंदो, हाहा दुच्चरियमेयं ते ॥ ५२ ॥ पयडपमाए माए, तइय चिय तुज्झ रज्जमप्पितो । अहयं पेल्लियपाएहिं, तमहुणा एव-
मायरसि ॥ ५३ ॥ कयकिच्चो हं हुंतो, तइयचिय जइवरो जइ हवंतो । संपइ का मज्झ गई हवेज्ज इय बालमरणेण ॥ ५४ ॥
दुव्ववसाओ एसो, सुएसु ते चेव चंडि निवडंतो । जइ नाहं विससंहारकारिकिरियं करावितो ॥ ५५ ॥ भावि अवायाऽवेक्खा,
सिक्खा नो सिक्खिया खलु खलहिं । महिलाहिं बंदिचोर व्व, साहसं किप्पि कुव्वंति ॥ ५६ ॥ जइवि पिसुणचिंतियाइं, सि-
ज्झंति जिण्ण ता न कोइ जए । पाएण जेण ताणेव, ताइं निवडंति तेण सुइं ॥ ५७ ॥ तो दाऊणं गुणचंदभाउणो तक्खणेण तं
रज्जं । सागरचंदो जाओ, जई जए जायजसपसरो ॥ ५८ ॥ संविमगो गीयत्थो, एगल्लविहारपडिमपडिवन्नो । महिमंडलंमि जंगम-

श्रीमेतार्य-
मुनिसन्धिः ।

॥ २६९ ॥

अमयपवाहो व्व विहरेइ ॥ ५९ ॥ उज्जेणीओ पत्ता कयाइ जइजुअलिया महामुणिणा । जइ-चेइय-संचाणं, धम्माणाऽऽवाहयं पुट्टा ॥ ६० ॥ भणियं मुणीहिं चेइहरेसु जच्चाउ हुंति अच्चाउ । सुकयासंचो संचो, जए महग्घो य अग्घो य ॥ ६१ ॥ मुणिवंदो वि नरिंदो, जिणिंदसासणपभावणं कुणइ । किं पुण कुमरो सह सोत्तियस्स पुत्तेण पडिक्कलो ॥ ६२ ॥ गेहंगणाऽऽगयाणं, साहूणं संज-णेइ उवहासं । ताडइ धाडइ पाडइ, पावो किं किं न सो कुणइ ॥ ६३ ॥ इय सोऊणं स मुणी, चितइ भायावि किं पमत्तो मे । असमंजसवावारं, स कूमारं जं उवेक्खेइ ॥ ६४ ॥ अज्जेणीए तो अमरिसेण पत्तो महातवस्सी सो । विहियं मुणीहिं सा-हुस्स, तस्स पाहुन्नयं तत्थ ॥ ६५ ॥ गोयरचरियावेलाए, आगयाए भणंति तं मुणिणो । आणेमो समुदाणं, तुम्हाण कए भणइ तो सो ॥ ६६ ॥ अहमत्तलद्धीओ ता दावेह कुलाणि अप्पणिज्जाणि । सूरीहिं तस्स दिन्नो, तो बीओ खुड्डगो एगो ॥ ६७ ॥ तप्पासे पुच्छिय पच्चणीयपमुहाणि काणि वि कुलाणि । वालिय वालमुणिं तं, दियगेहे तंमि सो पत्तो ॥ ६८ ॥ होऊण दारदेसे, तारेण सरेण धम्मलाभेइ । सहसा पत्ता पभणइ, समयं भज्जा दुजम्मस्स ॥ ६९ ॥ थेरज्जय ! छन्नपएहिं, एहि मा पोकरेहि विहरेहि । दुल्लल्लियकुमारा, अन्नहाउ एत्तो मु(सु)णिस्संति ॥ ७० ॥ भणइ मुणो सविसेसं, ढड्ढरसदेण उच्चकन्नोहं । वज्जरह किं कुमारेवि, धम्मलाभेमि गंतूण ॥ ७१ ॥ एत्थंतरे कुमारा, पत्ता तं दोवि निति एगंते । जरजिन्नअज्ज ! जाणेसि, नच्चिउं नच्च ताव लहुं ॥ ७२ ॥ जेण पसन्ना देमो, तुह भिक्खं खीरि खंडमंडाई । प्हसियवयणो पभणइ, तुब्भेऽवस्सं पसाइस्सं ॥ ७३ ॥ सम्मं नच्चेमि अहं, सम्मं वायंतयं जइ लहेमि । तेहुत्तं वाएमो, वयमेवुल्लवियपाडेहिं ॥ ७४ ॥ भणिओ सागरचंदेण, सुंदरो कोवि अहिणवो पाडो । गलददरेण भणिउं, ते तं लगा न जाणंति ॥ ७५ ॥ थरहरथेर ! पणच्चसु, वाएमो वयमिओ न किं नियसि । भणिया मुणिणा तो ते, महामुरुक्खा अहो तुब्भे ॥ ७६ ॥ कोऊहलिणो नच्चमि, नेव जाणेह तूरपाडपहं । इय कूडपाडओ रे, नच्चाविस्सह ममं तुब्भे ॥ ७७ ॥ तो ते कोवविहत्था, हत्थेहिं कयत्थणं खणं काउं । दुक्का भुयजुज्जेणं, झत्ति कुमारा दुरायारा ॥ ७८ ॥ तो तेण तवो-निहिणा, मुक्का अंगाणि टालियटसत्ति । चिट्ठंति पलोयंता, चंचापुरिस व्व निच्चिट्ठा ॥ ७९ ॥ स पुण मुणो करुणाए, पच्चक्खेऊण

खिप्पमुववासं । सणियं निगंतूणं, पत्तो पुरबाहिरुज्जाणे ॥ ८० ॥ इरियं पडिक्कमित्ता, आसीणो आयरेइ सज्झायं । कयपंचिंदिय-
पीडा, पच्छायावं परिवहंतो ॥ ८१ ॥ कुमरा खणमेत्तेणं, दिट्ठा दासीहिं कट्ठनिच्चिट्ठा । तो धाहावंतीओ, पत्ताओ रायपासंमि ॥ ८२ ॥
जह वत्ते वुत्तंते, वुत्ते ताहिं स साहुवसहीसु । तं जोयावइ सव्वासु, चेव जा कथइ न दिट्ठो ॥ ८३ ॥ ता सूरीहिं पसाहिय-
मेयं जह आसि आगओ एगो । इह पाहुणगो सो बिहरणाय पत्तो नहु नियत्तो ॥ ८४ ॥ जइ नाम सो हवेज्जा, तो सव्वत्थ वि-
गवेसगा पुरिसा । पेसविया अह दिट्ठो, स निविट्ठो बाहिरुज्जाणे ॥ ८५ ॥ कहिए राया सयमेव, आगओ साहुणो समीवंमि ।
पच्चमिजाणिय नियभायरं च विम्हियमणो जाओ ॥ ८६ ॥ चिरदरिसणहरिसोदंघमाणरोमंचकंचुइजंतो । पणमंतो पायंभोरुहाणि एवं
उवालद्धो ॥ ८७ ॥ चंदावयंसकुलसंभवस्स मह बंधुणो तहा तुज्झ । किं जुत्तं जं जिणसासणंमि भत्तिपि पग्हुससि ॥ ८८ ॥ अह-
वऽच्छउ दूरेणं, अन्नं निययं मुयं पि दुल्ललियं । मुणिजणविडंबणापच्चलेक्कचित्तं न सिक्खवसि ॥ ८९ ॥ तो पुणरुत्तं पयंपकयाइं,
केसंचलेहिं ल्हंतो । सुयदुव्विणयं खामइ, नियं पमायं च निंदइ ॥ ९० ॥ कोहंढिफलाणंके, हवंति अठ्ठो कहेसु सप्पुरिसा ।
दंसिजंतो जे अंगुलीहिं उज्झत्ति झिज्झंति ॥ ९१ ॥ पउणीकरणे पुत्ताण, दीणवयणेहिं विन्नवेइ मुहुं । भणइ मुणी जइ ते, पव्व-
यंति पउणेमि ते नूणं ॥ ९२ ॥ जा ते गंतुं पुच्छइ, ताव न सकंति उत्तरं दाउं । नवरं निच्चलमंगा, टगमग जोरंति तदभिमुहं
॥ ९३ ॥ तत्थ मुणी आणीओ, पउणीकाऊणमाणणं भणइ । जइ जिणदिक्खं सिक्खह, संपइ ता अत्थि भे मुक्खो ॥ ९४ ॥
ता इहियपव्वज्जा, सज्जा ते साहुणा कया दोवि । पव्वाविया य पव्वयगुरुभारारोवणेणं च ॥ ९५ ॥ अह मुणिचंदनरिंदं, सवि-
सेसं उवइसेइ किं तंपि । सम्मं धम्मं न कुणसि, नरजम्मे किमिह सुहमत्थि ॥ ९६ ॥

“ गर्भादारभ्य यत्प्रोक्तं, सुधीमिः शृणु तत्सुखम् । गर्भे वासस्तावदादौ, नरके वाससन्निभः ॥ ९७ ॥ यतः—सूचीभिरग्निवर्णा-
भिभिन्नस्य प्रतिरोम यत् । दुःखं नरस्याष्टगुणं, तद्भवे गर्भवासिनः ॥ ९८ ॥ योनियन्त्राद्विन्निःकामन्, यद्दुःखं लभते भवी । गर्भ-
वासभवाद्दुःखात्तदनन्तगुणं खलु ॥ ९९ ॥ बाल्ये मूत्रपुरीषाभ्यां, यौवने रतचेष्टितैः । वार्द्धके श्वासकासाद्यैर्जनो जातु न लज्जते

॥ १०० ॥ पुरीषसूकरः पूर्वं, ततो मदनगर्दभः । जरजरद्गवः पश्चात्, कदापि न पुमान् पुमान् ॥ १ ॥ अनन्तकर्मप्रचयश्चयश्च-
ममिदं क्षणात् । मानुषत्वमपि ग्राप्ताः, प्रायाः पापानि कुर्वते ॥ २ ॥ ज्ञानदर्शनचारित्ररत्नत्रितयभाजने । मनुजत्वे पापकर्म, स्वर्ण-
पात्रे सुरोपमम् ॥ ३ ॥ संसारसागरगतैः, शम्भिलयुगयोगवत् । लब्धं कथंचिन्मानुष्यं, हा रत्नमिव हार्यते ॥ ४ ॥ लब्धे मानुष्यके
स्वर्गमोक्षप्राप्तिनिबन्धने । हा नरकाद्युपायेषु, कर्मसूक्तिष्ठते जनः ॥ ५ ॥ आशास्यते यत्प्रयत्नादनुत्तरसुरैरपि । तत्सम्प्राप्तं मनुष्यत्वं,
पापैः पापेषु योज्यते ॥ ६ ॥ आकर्ण्य मुनिचन्द्रोऽपि, सहोदरमुनीरितम् । तदेतत्सुनृतं जज्ञे, संयमाग्निमनोरथः ॥ ७ ॥ ” सम्मं
सिक्खविओ हं इमिणा पिउजेदुभाउणा गंतुं । निवकुमरो इय निच्चलचित्तो पालेइ पव्वज्जं ॥ ८ ॥ वीओ वि तहा केवलमेयस्स
खुडुक्कए इमं हियए । टालियअंगो विभोविऊण जं गाहिओ दिक्खं ॥ ९ ॥ अणवज्जं पव्वज्जं, परिपालिय दोवि देवलोगमि ।
एगमि समुप्पन्ना, कुणंति संकेयमेरिसंगं ॥ ११० ॥ जो जाइ माणुसेसुं, पढमं अवरेण सो सुरेणेह । बोहेयव्वोऽवस्सं, तह जह
पव्वज्जमज्जेइ ॥ ११ ॥ दियदेवो चविऊणं, रायगिहे तह दुगंछदोसेणं । मायंगीए गब्भमि, आगओ गरहणिज्जमि ॥ १२ ॥ तत्थेव
अत्थि नारी, पइमणमयमत्तदंतिणो वारी । इब्भस्स कस्सई कणयरयणकोडीण सामिस्स ॥ १३ ॥ किं पुण मयवच्छा सा, आरं-
भइ निब्भरं सहीभावं । पाणपियाए तीए, सद्धि सुथिराए पडिवन्ने ॥ १४ ॥ पइवासरं पि सा मंसविक्रयं काउमेइ तीए गिहे ।
वरवज्जलेवलीण व्व, ताण पीई परूढा थ ॥ १५ ॥ “ नियगिहरहस्सकहणं, तक्कहियरहस्सरक्खणमक्खंडं । पुणरुत्तदंसणं तह, अ-
वितहपीइं पयासिंति ” ॥ १६ ॥ पाउब्भूओ गब्भो, इब्भपियाए वि दोवि समसमयं । पसविसु पुत्तगो पुत्तिगा य ताणं समु-
प्पन्ना ॥ १७ ॥ राहसियाए संचारिऊण दासीए दारिगा मइगा । मायंगीए पुत्तो, पणामिओ इब्भमज्जाए ॥ १८ ॥ कज्जमकज्जम-
कज्जं, कज्जं सज्जइ सकज्जसज्जमणो । अव्वो अउव्वनिव्वाहविहिविणोओ व्व जुवइज्जणो ॥ १९ ॥ पइवासरं पवट्टइ, गिरिनिज्जरती-
र(सि)संवलितरु व्व । चंडालीए पाएसु, पाडिउं सा इमं भणइ ॥ १२० ॥ तुज्झ पहावेण सुओ, जीवउ एसो वयंसिए ! सुचिरं ।
तासिं सणेहसंधीसंबंधे वज्जरालव्व ॥ २१ ॥ मेयज्जो ति कयं से, नामं कलिया कलाउ सयलाउ । आगतूण सुरो सो, बोहेइ

सद्धम्ममग्गंमि ॥ २२ ॥ तुह पुव्वभववयंसो, तियसोहं तइ विइन्नसंगारो । वयपडिवत्तिनिमित्तं, तुहागओ गिन्ह पव्वज्जं ॥ २३ ॥
विसयासत्तो संतो, संतोसपरम्महो पमत्तो य । नरयाऽगडंमि निवडसि, न कुणसि जइ मज्झ उवएसं ॥ २४ ॥

यतः—“विषयविषमः प्राणी, चिन्ता चित्तज्वलनेधनं, विषयविषमः प्राणी प्रौढापकीर्तिः सुराघटः ।

विषयविषमः प्राणी तत्तन्महान्वयसनास्पदं, विषयविषमः प्राणी पान्थः कुयोनिपुरं प्रति ॥ २५ ॥”

किंच—“वरि पविसिज्जइ जलहिलोलकल्लोलगणि, जालाजालकरालकेलि अहवा जलणि ।

वरि समरंगणि अंगु अंगु छिज्जउ कहवि, विसयपिवास ह्यास नेष किज्जइ तहवि ॥ २६ ॥”

तो मेयज्जो वज्जरइ, अवसरो को वयस्स मह अज्ज । अग्गिमग्गासग्गासणे, स एस नणु मच्छियापाओ ॥ २७ ॥ तं केरिसो
वयंसो, सुरो व असुरो व सव्वहा होसि । जो तारे तारुत्ते पत्ते विसए विमोएसि ॥ २८ ॥ मह कहसु कोइ रज्जाउ, जाउ
टालेइ कं पि पत्ताओ । किं होइ तस्स सो मित्तमहव अव्वो अमित्तंति ॥ २९ ॥ देवे गयंमि इब्भेण, तेण वरियाओ अट्ठक-
न्नाओ । मेयज्जकए अइरुवलडहलायन्नपुत्ताओ ॥ १३० ॥ अह महरिहरिद्धीए, पारद्धो पाणिपीडणपवंधो । सह नववहूहिं चडिओ,
मेयज्जो नरविमाणंमि ॥ ३१ ॥ परिचलइ धवलमंगल-मुहलमहेलासहस्ससंजुत्तो । रायगिहे रायप्पह-चउमुह-चच्चर-चउकेसु ॥ ३२ ॥
अह मायंगस्संगे, संकमिऊणं सुरो स रोइइ । पुट्ठो पियाए पमणेइ, कारणं रोइयव्वस्स ॥ ३३ ॥ मेयज्जस्सऽज्ज मए, वीवाहमहू-
सवो पिए दिट्ठो । एवमहंपि कुणंतो, जइ तुह जीवंतिया धूया ॥ ३४ ॥ पियदुक्खदुक्खिया सा, तस्स रहस्सं कहेइ मा रुयसु ।
मयधूया सा तीए, पुत्तो पुण तुज्झ मेयज्जो ॥ ३५ ॥ सा निंदू मज्झ सही, तीए पुव्वंपि पत्थियमिहं सुयं । खणउप्पन्नो दिन्नो,
स जहा जाणेइ न हु कोइ ॥ ३६ ॥ तो आह एस हाहा, असमंजसमेरिस्सं कयं पावे । इय जंपंतो पत्तो, स आसु मेयज्ज-

पासमि ॥ ३७ ॥ तं नर जं पाणाओ, पाडइ पुहईए भणइ रे मज्झ । पुत्तो उत्तमजाई, ^१विट्ठालसि पाव ! एयाओ ॥ ३८ ॥
मह पुत्तो तं जइ नाम, अरुपिओ भारियाए पावाए । ता किं खमामि एयं, कुरु पाणं पविस खट्वाए ॥ ३९ ॥ सयलवहूपिय-
राणं, संखुद्धविलक्खदुक्खियमणाणं । किं कायव्वविमूढाण कद्धिउं तेण सो नीओ ॥ ४० ॥ नेउं भणिओ भवणे, जइ पव्वज्जं
पव्वज्जसे सज्जो । ता पाणवाडनरयाऽवडाओ एयाओ कड्ढेमि ॥ ४१ ॥ तेणुत्तं होइ कहं, एवं विग्गोवियस्स मह तुमए । देवेणुत्तं
अज्जवि, न किंपि खूणं पव्वज्जवयं ॥ ४२ ॥ स भणेइ ताव मं मुज्झवेसु वारससमाणमुवरि धुवं । जं भणसि तं करिस्सं,
पसीय ता देहि विसयसुहं ॥ ४३ ॥ भणियं सुरेण अब्बो, केण पयारेण कारिमो सुद्धिं । तेणुत्तं परिणावसु, सेणियनरनाहवरधूयं
॥ ४४ ॥ मायंगस्स वि मज्झं, दाविस्सइ सेणिओ धुवं धूयं । जइ देसि दव्वजायं, सामि ! तुमं तस्स निस्सीमं ॥ ४५ ॥ “विप्पा
पुहईपाला, विलासिणीओ चउत्थया चोरा । अइलोहग्गहगहिया, किमकज्जं जं न कुव्वंती ” ॥ ४६ ॥ एवं कए अवन्नो, एसो स-
व्वोवि नासिओ होइ । ताहे तस्स घरे बंधीऊण छागो गओ तियसो ॥ ४७ ॥ पइवासरंपि वोसिरइ, एस रयणाणि णेगरूवाणि ।
ताण भरिऊण थालं, पुत्तेण समप्पियं पिउणो ॥ ४८ ॥ भणियं दाऊणेयं, रत्तो कन्नं विमग्ग मज्झकए । तह विहिए किं मग्गसि,
पुट्ठे कन्नंति निच्छूढो ॥ ४९ ॥ एवं दिणे दिणे सो, दितो रयणाण थालमेगेगं । पुट्ठो अभणए कुओ एयाणि स आह छगलाओ
॥ ५० ॥ मरगय-मोत्तिय-माणिक-अंकए मुहाणि वोसिरेइ सया । छागोविय अभणं, सो बद्धो निवसमीवंमि ॥ ५१ ॥ मही-
नाह-मंति-सामंत-तंतपाल-प्पमुक्खलोयंमि । कह कह रयणाइ वोसिरेइ एसोत्ति जोयंते ॥ ५२ ॥ मुंचइ वच्चाइं साणमडयगंधुधु-
राइं सो तत्थ । जह नासाओ वासेहिं, पिहियलोओ गओ दूरं ॥ ५३ ॥ चितंतेण चिरेणं, नाओ अभणए एत्थ परमत्थो । नूण
न विन्नाणमयं, सुराणुभावो वियंभेइ ॥ ५४ ॥ भणियमभण करेसु, वेभारगिरिग्गि रायरहमग्गं । जं नरनाहो सामि, दुहे(ए)ण
गंतूण वंदेइ ॥ ५५ ॥ तव्वयणाणंतरमेव, तेण तियसेण सो तहा विहिओ । अज्जवि तहेव दीसइ, तद्वेसनिवासिलोएहिं ॥ ५६ ॥

जे सहइ तस्स गिरिणो सीसे, सीमंतओ व्व निस्सीमो । भणिओ पुणोवि कंचणपायारं कुणइ रायगिहे ॥ ५७ ॥ पुण भणिओ
रयणायरमाणेसु इहेव जेण तत्थ धुवं । कयण्हाणसुद्धिणो तुह सुयस्स नियकन्नयं देमो ॥ ५८ ॥ खणमेत्तेणं तेणं, बाहिं रयणा-
यरो समानीओ । मज्जाविय मेयज्जं, रत्ता दिन्ना सकन्ना से ॥ ५९ ॥ तीए सह सिवियाए, आरूढो जाव जाइ पुरमज्जे । पत्ताओ
पत्तीओ ता, ताओ वि अट्ट तत्थेव ॥ ६० ॥ नरवइसमप्पिए परमचंगसिंसेसु तुंगपासाए । नवनवविलासपेसल-नवनववहुयाहिं
सह ललइ ॥ ६१ ॥ भुंजइ बारसवरिसाई, ताहिं सद्धिं अभंगुरे भोगे । पुव्वपडिवन्नमागम्म, तं सुरो संभरावेइ ॥ ६२ ॥ पाय-
पडियाओ ताओ, कंताओ समाओ बारस पुणोवि । तियसस्स तस्स पासे, मग्गंति सुदीणवयणेहिं ॥ ६३ ॥ संसारुद्धारमई-बहु-
बहु उवरोहसीलया दोवि । कट्टोयट्ठिं हियए, कुणंति तियसस्स तस्स तथा ॥ ६४ ॥ पुण बारसवरिसेसुं, दिन्नेसु सुरेण भोगम-
इएसु । तेसु वि अइच्छिएसुं, मेयज्जो जइवरो जाओ ॥ ६५ ॥ नवनवपुव्वमहत्यो, गीयत्थो तिच्चतवथिरो जाओ । स कयावि
विहरमाणो, एगल्लविहारपडिमाए ॥ ६६ ॥ रायगिहे संपत्तो, गोथरचरियाए हिंडमाणो य । भवणंगणंमि पत्तो, एगस्स सुवन्नगार-
स्स ॥ ६७ ॥ घडिउं स तंमि समए, कणयमयाणं जवाणमट्टसयं । तत्थेव ठाविऊणं, नियभवणऽब्भंतरे पत्तो ॥ ६८ ॥ केलिसकुं-
तणं, चुणंतण कुंवेण तत्थ ते गिलिया । उद्धट्ठिएण दिट्ठो, मेयज्जेणं गिलिज्जंता ॥ ६९ ॥ खणमेत्तेणं पत्तो, सुवन्नगारो न जाव
ते नियइ । ता भयभीओ पुच्छइ, पासठियं तं महासाहुं ॥ ७० ॥ कहसु पसायं काऊण, केण हरिया इमे सुवन्नजवा । अं
तुब्भे जाणिस्सह, इह चैव चिराउ चिट्ठंता ॥ ७१ ॥ नरनाहो जिणपडिमापूयं काऊण पइविणं पुरओ । नवकणयमयजवाणं, सएण
अट्टुत्तरेणेव ॥ ७२ ॥ सुपसत्थ सत्थियं वित्थरेइ वंदेइ देवदेवंतो । देवच्चणियावेला, अहुणाऽइकमइ ता कहह ॥ ७३ ॥ मारा-
विस्सइ सकुडंबमेव मं अन्नहा महाराओ । ता कारुन्नं काऊण, कहसु अप्पाणमन्नं वा ॥ ७४ ॥ अहयं तुज्झ व अन्नस्स
वावि कस्सविइ न किंपि काहामि । एत्तियमेत्तं सुवन्नं, अन्नं तुह सामि ! दाहामि ॥ ७५ ॥ किंपि न जंपए मेअज्जमुणिवरो पाणि-
रक्खणट्ठाए । जा ता भणियमणेणं, इय मिच्छा होइ चोरस्स ॥ ७६ ॥ कह णु कहिस्सइ एसो, तेणो सुतवस्सी वेसमल्लीणो ।

पाणप्पहाणपीडं, जावऽज्जवि पाविओ नेव ॥ ७७ ॥ सीसावेढेणं वेढिऊण सीसंमि उल्लवद्धेण । आहणइ पव्वराओ, जइ निग-
च्छंति नयणाई ॥ ७८ ॥ झाणं झाइ महप्पा, जइ उवजीविय जवं कहिस्सममुं । उदरं दारिय कुंचं, ता मारिस्सइ हयासोयं ॥ ७९ ॥
ता होउ मज्झ मरणं, मह जीवउ जीविण जीवोयं । का पाणाणमवेक्खा, अवस्स नासीण पच्छावि ॥ ८० ॥ के के करुणा-
कारिणमप्पाणं नो भणंति भुवणंमि । एरिससमए जो निव्वहेइ सो होइ कारुणिओ ॥ ८१ ॥ रे जीव ! किं न पज्जत्तमज्ज
जं तिणसमेहिं एएहिं । पालिज्जइ पाणेहिं, जीयं एयस्स कुंचस्स ॥ ८२ ॥ ^१विरला सरला ते केइ, सुपुरिसा इहहि कहवि दी-
संति । खयमप्पणो परत्थे, सहंति कप्पासकप्पा जे ॥ ८३ ॥

तथा च—“ निष्पेषोऽस्थिचयस्स दुस्सहतरः कष्टं तुलारोपणं, ग्रामास्त्रीकरलुञ्चनं व्यतिकरस्तन्त्रीप्रहारव्यथा ।

मातङ्गोज्झितमण्डवारिकणिकापानं च कूर्चाहतिः, कर्पासेन परार्थसाधनतया किं किंच नाङ्गीकृतम् ॥ ८४ ॥ ”

नरए रे जीव ! तए, सहियाओ वेयणाओ एमेव । जइ जियजीवावणकज्जउज्जओ सहसि ता जयसि ॥ ८५ ॥ इय भावणाए
सज्जो, संजाओ तस्स केवलालोओ । अइतिव्ववेयणाहेउ—कम्मणो दंसणत्थं व ॥ ८६ ॥ तह तक्खणेणमाउक्खएण जाओ अ
अंतमडनाणी । वेयणकारणअस्सायकम्मनिम्मूलणत्थं व ॥ ८७ ॥ एयावसरे केणावि, कट्टुहाराउ खोणिखित्तओ । उच्छुडियकट्टुक्खं-
डेण, ताडिओ पोट्टए कुंचो ॥ ८८ ॥ भीएण निमिलेऊण, ते जवा तत्थ विक्खिरिया । आलोयंतो लोओ, सुन्नारं धिक्कारइ बहं
॥ ८९ ॥ रे पाव ! ताव पावं, इय आलं देसि जं महामुणिणो । जं पुण मारेसि इमं, पावोवरि चूलिया एसा ॥ ९० ॥ काल-
गयं तं दट्ठुं, सुवन्नगारो महामुणिं हियए । अइसंखुद्धो चित्तइ, का मह अहुणा गई होही ॥ ९१ ॥ जइ नाम महाराओ, नाही
मह साहसं हयासस्स । ता काही दुम्मरेण, मारणं बंधुसहियस्स ॥ ९२ ॥ ता पाणताणकज्जे, पव्वज्जा संपयं महोवाओ । इय

१ विरला सरला कुंतस्स ते केइ सुपुरिसा० B ।

पिहिऊण कवाडे, सकुडुंबो लेइ जइवेसं ॥ ९३ ॥ कणयजवाणयणत्थं, आगयपुरिसेहिं पेक्खिउं कहिओ । मेयज्जमहारिसिघायवइ-
यरो सो कलायकओ ॥ ९४ ॥ अइवियडमिउडीभंगी-भंगुरभालेण राइणा स तओ । सकुडुंबो आणोओ(णत्तो) वज्जो दुम्मारदंडेण
॥ ९५ ॥ उइडचंडडंगा-विहत्थहत्था नरिंदसुहडा तो । पत्ता पेक्खंति धरे, तं पच्चइयं सहकुलेण ॥ ९६ ॥ डंगमो काऊणं, तहावि
नीओ निवंतिए तेहिं । सकुलो वि साहुवेसेण, नरवइं धम्मलामेइ ॥ ९७ ॥ भणियं निवेण मुंचह, इमस्स दंडेण होइ उड्ढाहो ।
ता मह अलंघणिज्जं, सासणमेयं सुणावेह ॥ ९८ ॥ जइ वयमेयं एयाण, कोवि जा जीवियं पि मिल्लेहि । ता सारीरियदंडेण,
निग्गहं पत्थिवो काही ॥ ९९ ॥ जइ सामइयं मेयज्जमहरिसी कासि निप्पकंपमणो । पाणपहाणपसत्ते वि, तह परेहिं पि कायव्वं
॥ २०० ॥ एतत्सामयिकमाश्रित्यान्यैरप्युक्तम्—जो कुंचगावराहे, पाणिदया कुंचगं तु नाइक्खे । जीवियमणुपेहंतं, मेयज्जरिसिं नमं-
सामि ॥ १ ॥ निप्पेडियाणि दोन्निवि, सीसावेटेण जस्स अच्छीणि । नय संजमाउ चलिओ, मेयज्जो मंदरगिरिव्व ॥ २ ॥ तथा—
मूर्ध्नावबद्धो नववर्ध्वबन्धनैः, स जाव बद्धोऽत्र यथैव मूर्धनि । यस्तस्थिवानद्भुतकर्मकर्मठो, ममास्तु मेतार्यमुनिः स मुक्तये ॥ २०३ ॥
इति मेतार्यमहामुनिसन्धिः ॥ प्रं. ६०००

॥ समर्थितं प्रथमखण्डमुपदेशमालावृत्तेरिति ॥

॥ अथ द्वितीयखण्डम् ॥

जो चंदणेण बाहुं, आलिंपइ वासिणा वि तच्छेइ । संधुणइ जो अ निंदइ, महरिसिणो तत्थ समभावा ॥ ९२ ॥
 सिंहगिरिसुसीसाणं, भइं गुरुवयणसइहंताणं । वयरो किर दाही वायणत्ति न विकोविअं वयणं ॥ ९३ ॥
 मिण गोणसंगुलीहिं, गणेहि वा दंतचक्काइं से । इच्छंति भाणिउणं, (भाणियव्वं) कज्जं तु त एव जाणंति ॥ ९४ ॥
 कारणविऊ कयाई, सेयं कायं वयंति आयरिया । तं तह सइहिअव्वं, भविअव्वं कारणेण तहिं ॥ ९५ ॥
 जो गिणइ गुरुवयणं, भणंतं भावओ विसुद्धमणो । ओसहमिव पीज्जंतं, तं तस्स सुहावहं होइ ॥ ९६ ॥
 अणुवत्तगा विणीआ, बहुखमा निच्चमत्तिमंता य । गुरुकुलवासी अमुई, धन्ना सीसा इह सुसीला ॥ ९७ ॥
 जीवंतस्स इह जसो, किच्ची य मयस्स परभवे धम्मो । सुगुणस्स य निग्गुणस्स य, अजसोऽकिच्ची अहम्मो य ॥ ९८ ॥
 बुद्धावासे वि ठियं, अहव गिलाणं गुरुं परिभवंति । दत्तुव्व धम्मवीमंसएण दुस्सिक्खियं तं पि ॥ ९९ ॥

पुनः सामयिकमेव पुरस्कुर्वन्नाह—“ जो चंदणेण ” गाहा व्यक्ता । नवरं पूर्वाद्धैनं शरीरावुपकारावुक्तावुत्तराद्धैनं तु मानसा-
 विति ॥ ९२ ॥ समभावता च गुरुपदेशात्प्रायेण स्यादतस्तद्ग्राहिणामुपबृहणं कुर्वन्नाह—“ सीहगिरि ” गाहा स्पष्टा । प्राग्वज्जस्वामि-
 कथया विस्तारितार्थत्वात् ॥ ९३ ॥ किंच—“ मिण ” गाहा । ‘ मिसीध्व ’ कियत्प्रमाणोऽयमिति, कं ‘ गोणसं ’-सर्पविशेषं स्वा-
 इगुलिभिः संशब्दस्य द्विरावृत्तिः । यद्वा “ गोणसे ” ति लुप्तविभक्तिनिर्देशः । ततोऽकारेण स्वरे स्वरस्य लोपे सन्धिरिति, यदि
 गुरवो ब्रूयुस्तथा ‘ गणय ’-परिसंख्याहि ‘ दंतचक्कलानि ’-दंतमण्डलानि, ‘ से ’-तस्य गोणस्येति वा ब्रूयुस्तत्र शिष्येण ‘ इच्छे ’ति
 भणितव्यं । न पुनः प्राणापहारकत्वादयुक्तमेतदिति गुरुवचने प्रतिपातः कर्त्तव्यः । ‘ भाणियव्वं ’ ति प्राकृतत्वादर्थम् । कस्मादेव-

मित्याह—‘ कार्य ’ यत्तथाविधाभिधाने प्रयोजनं तत्त एव गुरवो जानन्ति विशिष्टतरङ्गानत्वात् । ‘ तु ’ शब्दादिच्छेति भणित्वा क्रियया तथैव निर्वाहणीयम् ॥ ९४ ॥ तथा—“ कारणविज्ञ ” गाहा उत्तानार्था । ‘ कारणविदो ’-निमित्ततत्त्वज्ञाः ॥ ९५ ॥ एवं कारिणो गुणमाह—“ जो गिन्हइ ” गाहा । एषाऽपि तथैव ॥ ९६ ॥ कीदृशाः पुनः शिष्याः गुरुवचनप्रादकाः स्थुरित्याह—“ अणुवत्तगा ” गाहा । ‘ अनुवर्त्तका ’-अनुकूलवृत्तयो विनीताः कृत्यकारिणः । ‘ बहुक्षमा ’-निगृहीतक्रोधाः । ‘ नित्यभक्तिमन्तः ’ सदैव गुरौ चेतसा प्रतिबद्धा ‘ गुरुकुलवासिनः ’ स्वगुरुगच्छसेविनः । ‘ अमोचकाः ’-श्रुतग्रहणार्थमाचार्यान्तरान्तिकं गता अपि ग्रन्थे समाप्तेऽपि न झटिति तं मुञ्चन्ति । ‘ धन्याः ’-पुण्यभाजः ‘ शिष्या ’ इत्येवं ‘ सुशीला ’ भवन्ति स्वपरयोः समाधिजनकत्वादिति ॥ ९७ ॥ एवं सुशीलस्य माहात्म्यमाह—“ जीवंतस्स ” गाहा । एवं सगुणस्य जीवतोऽत्र भवेद्वशः कीर्त्तिश्च स्यात् । एकदिग्गामिनी कीर्त्तिः, सर्वदिग्गामुकं यशः ॥ यद्वा-दानपुण्यकृता कीर्त्तिः, पराक्रमकृतं यशः । दानमत्राभयज्ञानादीनामर्पणम् । पराक्रमो-ऽन्तरङ्गरागादिविजयः । तथा ‘ मृतस्य सतः परभवे धर्मः ’ तद्भवकृतस्यापि धर्मस्य प्रायेण ‘ परभवे ’ सुदेवत्वादिरूपेण विपाकजनकत्वात्तद्विपाकोऽपि कार्ये कारणोपचाराद्धर्म उक्तः, स च परभवे एव स्यात्, एवं सगुणस्य माहात्म्यमुक्त्वा निर्गुणस्य वैपरीत्यमाह—“ निगुणस्स य ” इत्यादि सुगमम् ॥ ९८ ॥ तदेवं सुविनेयदुर्विनेययोर्गुणदोषान् प्रतिपाद्य इदानीं विशेषतो दुर्विनेयदोषानेव दृष्टान्तेनाह—“ बुद्धावाप्ते वि ” गाहा । इह वृद्धो वर्षसप्ततेरुपरि गृह्यते, आसमन्तात् जङ्गवलयपरिक्षीणतया चतुर्मासमासाद्यतिक्रमेण वसनं वृद्धा वासस्तस्मिन्नपि स्थितमास्तामनियतविहारिणमित्यपिशब्दार्थः । अथवा ‘ ग्लानं ’ रोगग्रस्तमपवापदे वर्त्तमानमिति गम्यते । ‘ गुरुं परिभवन्ति ’-न्यत्कुर्वन्ति मन्दबुद्धयः, केन-धर्मविमर्शकेन । वयं धार्मिका निरतिचारत्वादयं तु न तथा सातिचारत्वादेर्विधकुत्सितविकल्पेनेत्यर्थः । तदपि सुस्थितं मन्यतयाऽपि क्रियमाणं गुरुपरिभवनम्, आस्तां निरुपाधिदुर्विनीततयेत्यपेरर्थः । किमित्याह—‘ दुःशिक्षितं ’-दुरभ्यस्तं कुगतिहेतुत्वाद् दुष्टचेष्टितमित्यर्थः । किवत् परिभवन्तीत्यत्र दृष्टान्तमाह—‘ दत्तवत् ’ । तत्कथा चेयम्—

कोलयरपुरे सूरी, संगमथेरा कयाइ विहरिंसु । तेहिं परिभाविंयं, भूरिदुक्खदुब्बिक्खमचिरेण ॥ १ ॥ तो दूरदूरदेसंतरेसु ते गच्छमप्पणो हत्थं । जंघाबलपरिहीणा, पट्टविऊणं ठिया तत्थ ॥ २ ॥ उक्तं च—“अनागतं वेत्ति न यः प्रमादी, भयं समास-
न्नसुखावमग्नः । स जीर्णवेदमोदरमध्यशायी, भित्तिप्रपातेन विबोधमेति ॥ ३ ॥” उड्मासचाडमासाणुसारिनवभागखेत्तकप्पणया । अवरावरवसहीवासजयणमच्छंति कुणमाणा ॥ ४ ॥ तह ताणमप्पमत्ताण, निस्समाणं कुणेइ बहुमाणं । नगराहिदेवया दिव्वसव्वगु-
णरंजिया सययं ॥ ५ ॥ तदुदंतवाहगो अन्नया य परिवारपेसिओ संतो । पत्तो दत्तो अंतेवासी किं पुण अगीयत्थो ॥ ६ ॥ परि-
वाडीए पत्ता, ताए तो तेण सूरिणो दट्ठुं । वसहीए वियप्पियमप्पबुद्धिणा अप्पणो सरिसं ॥ ७ ॥ सुकरं पि करेइ न एस, वस-
हिजयणं पि किमवरं भणिमो । पासत्थाई जाओ त्ति, सो ठिओ भिन्नवसहीए ॥ ८ ॥ पायपणयस्स तस्स वि, गुरुहिं आपुच्छिया
कुसलवत्ता । भिक्खायरियावेलाए, अप्पणा सह स नीओ य ॥ ९ ॥ अंतपंताइकुलेसु, अंतपंताइभिक्खलाभेण । मुहुसंकिंलेसमित्तो, दत्तो
नाओ मुणिवईहिं ॥ १० ॥ ता सिट्ठिगिहे पत्ता, सूरि जत्थत्थि रेवईगहिओ । सेट्ठिस्स सुओ तं पइ, चप्पुडियपयाणपुव्वमिणं ॥ ११ ॥
भणियं गुरुहिं रोयसि, किं बालय ! चिट्ठ ताव तुण्हक्को । तो आराडिं मोत्तूण, रेवई दूरमोसरिया ॥ १२ ॥ पुत्ते पउणीभूए लइइ-
यथालं भरित्तु तस्स पिया जा । पडिलाहइ गुरुणा, ता भणिओ दत्त गिण्ह तुमं ॥ १३ ॥ भरिए पत्ते मणमोयगेहिं, सो मोयगेहिं-
संतुट्ठो । वसही विसज्जिओ दूरभिसंधिणा चितए एवं ॥ १४ ॥ दुग्गयकुलेसु मं तारिसेसु भामित्तु एत्तियं अहुणा । ठवणाकुलेसु
एयारिसेसु सयमेवविहरेहि(ही) ॥ १५ ॥ निययाणुमाणकप्पिय-पराऽऽसओ सव्वहा जणो सव्वो । नीयाण ना खलो ना, महाणुभावो
महंताण ॥ १६ ॥ नियदुरभिसंधिणा सज्जणंपि दुज्जणजणो मुणइ पिसुणं । पित्तपलित्तो पेक्खइ, पयप्पवाहं पि पज्जलिरं ॥ १७ ॥
अरसविरसाइं सुदट्ठंछवित्तिणा विहरिऊण सूरी वि । नियवसहीए पत्ता, भोत्तूण कुणंति सज्झायं ॥ १८ ॥ पडिकमणे संपत्तो, दत्तो
सूरीहिं भासिओ तुमए । वच्छ ! चिगिच्छापिंडो, भुत्तो आलोयसु तमिन्हि ॥ १९ ॥ तमसइहमाणो सोऽणालोइय किंचि पडिकमेऊण ।
नियवसहिं संपत्तो, गुरुसम्मुहमेयमुलविरो ॥ २० ॥ “राईसरिसवमेत्ताणि, परछिट्ठाणि पाससे । अप्पणो बिहमेत्ताणि, पिक्खंतो

वि न पेक्खसे ” ॥ २१ ॥ अवश्यं च चन्द्रगुप्तोक्तमेतन्न श्रुतमेवानेन—“ आर्याज्ञयैव मम लङ्घितगौरवस्य, बुद्धिः प्रवेष्टुमवने-
र्विवरं प्रवृत्ता । ये सत्यमेव न गुरुन् प्रतिमानयन्ति, तेषां कथं नु हृदयं न भिनत्ति लज्जा ॥ २२ ॥ ” मुणिनाहगुणावज्जिय-
वंतरदेवी वियंभए तत्तो । नीयगुरुगुरुपरिभवपाव-कारिणो तस्स सिक्खकए ॥ २३ ॥ घोरंधयारदुस्सहसमीरदुव्वारवारिधाराहिं ।
वरिसंती तं सहसा, भेसइ भीमट्टहासेहि ॥ २४ ॥ आउलचित्तो दत्तो, तो तायसु मं ति वाहरेइ गुरुं । गुरुणा भणियं मा भाहि,
एहि एण मग्गेण ॥ २५ ॥ भणियमणेणं अंधे अंधारे पडु ! न किपि पेक्खामि । कहमागच्छामि तओ, परितायसु ताय ताय !
इओ ॥ २६ ॥ गुरुणा करुणारयणायरेण तो उब्भिऊण अंगुलियं । दीवपयासो व्व कओ, स कुसीसो चितइ तओ वि ॥ २७ ॥
धरइ निसाए पासे, दीवं एसोत्ति सूरिपयमूले । पत्तो दत्तो तत्तो वंतरदेवीए अणुसिट्ठो ॥ २८ ॥ खरफरुसादि गिराहिं, दुव्वि-
णयतरुस्स तुज्झ हे पाव । कित्तियमेत्तं एयं, जं जीवसि अज्जवि वराय ! ॥ २९ ॥ जं परलोए होही, सुमहासत्ताण पत्तत्ताण ।
सुगुरुण परिभवाओ, को तं वोत्तुं पि पारेइ ॥ ३० ॥ इय अणुसिट्ठो सो जायतिव्वअणुतावतावियअप्पाणो । पणमिय खामिय
सामिं, पायच्छित्तं पवज्जिसु ॥ ३१ ॥ इति गुरुपरिभवकारिदत्तसाधुकथा ॥ इत्थं दुर्विनेयदुर्विनयं दत्तदृष्टान्तेनाभिधाय सुविनेयभ-
क्तिरागं सुनक्षत्रदृष्टान्तेनाह—

आयरिअभक्तिरागो, कस्स सुनक्खत्तमहरिसीसरिसो । अवि जीविअं ववसिअं, न चेव गुरुपरिभवो सहिओ ॥ १०० ॥

इह ‘रागः’—स्नेह उच्यते, स च कान्तां प्रति प्रेमरागः, आराध्यं प्रति पुनः भक्तिरागोऽभिधीयते, ततश्चाचार्यविषयो भक्ति-
रागः, कस्य ‘सुनक्षत्रमहर्षेरिव’ स्यान्न कस्यचित्प्रायेणेत्यर्थः । यतस्तेन ‘जीवितमपि व्यवसित’ मन्तं नीतं त्यक्तमित्यर्थः । ‘नैव
पुनर्गुरुपरिभवः’—स्वाचार्यं तिरस्कारः ‘सोढः’—क्षान्तः । कथानकं तुः—

सावत्थिनयरीए हालाहलाए कुंभकारीए । कुंभकारावणंसि जिणोवएससंसाहियतेउलेसे गोसाले नामं मंखलिपुत्ते चज्जी-

सइ वास परियाए आजीविगसंघपरिवुडे विहरइ । तस्संतिए कयाइ पासाऽवच्चिज्जा इमे छद्दिसायरा आगया तं जहा—सेणो कल्लिंदो कणियारो अच्छिद्दो अग्निवेसाणो अज्जुणो य । ते गोसालगस्स अट्ठंगमहानिमित्तं उवदिसंति ॥ तस्स निमित्तस्सुल्लोयमित्तेणं गो-सालो सावत्थीए अजिणे जिणप्पलावी अकेवली केवलप्पलावी जिणसइं पगासेमाणे विहरइ । अन्नया तत्थ सामी समोसढो । परिखा निग्गया । धम्मं सुणेऊण पडिगया । तओ भगवओ अंतेवासी इंदभूई छट्ठस्स पारणे भिक्खट्ठाए सावत्थीए पविट्ठे समाणे बहुं जणं अन्नमन्नस्स एवमाइक्खंतं सुणेइ । जहा धन्ना णं एसा सावत्थी नयरी जीसे दुवे जिणा केवली नियनियतित्थाइं वि-त्थारिता विहरंति । तओ गोयमे एयमट्ठं सोच्चा भत्तपाणं गहाय भगवओ पडिदंसित्ता भोत्तूण परिसाए एवं वयासी, इच्छामि णं भंते गोसालस्स उट्ठाणपरियावणियं सोढं । तओ सामिणा सव्वा कहिया, जहा आवस्सए उवसग्गेसु । तओ जं तं देवाणुप्पिया गोसालो जिणे केवलित्ति तं सव्वहा मिच्छा । जं पुण महावीरो जिणो केवलि तित्थयरेति तं सच्चंति । तएणं से गोसालो एय मट्ठं बहुजणाओ सोच्चा, आसुरत्ते चंडक्किए हालाहल कुंभकारी आगाराओ आजीवियसंघपरिवुडे बाहिं निग्गए समाणे सामिणो सीसं आपणंदं नाम थेरं छट्ठपारणए भिक्खट्ठाए पविट्ठं दट्ठूणं एवं वयासी—हंहो आपणंदा ! इओ एहि, ताव सुणेहि मह वयणमेगं । तव धम्मायरिए महावीरे मह पडिकूलभासी तं जइ एत्तो वि तहा चेव वइस्सइ, तओ तत्थांगंतूण तं समग्गं पि भासरासी करि-स्सामि, तुमं पुणेगं सारक्खिस्सामि । एयं नियधम्मायरियस्स कहिज्जासुत्ति । तओ आपणंदो तेणेवं वुत्ते संते संक्किए भीए, तत्तो चेव निवत्तिऊण समणं महावीरं वंदित्ता सव्वं परिकहेइ । तं भूणं भंते गोसालो भासरासिं करित्तए तओ (ताहे) भणियं सा-मिणा । समत्थे णं आपणंदा गोसाले भासरासीकरित्तए, नो चेव णं अरहंते भगवंते परियावणियं पुण तेसिंपि करिज्जा । गोसाल-गतवतेयाओ अणंतगुणविसिट्ठतरा तवतेया अरहंताणं । खंतिकखमा पुण अरहंता भवंति । ता गच्छ तुमं आपणंदा ! गोयमाइ सम-णाणं एयमट्ठं कहेहि । मा णं तुम्हाण केए गोसालं धम्मियाए चोयणाए पडिचोएउ । तेण गंतुं तहेव ते सव्वे वुत्ता । तावच्च णं गोसालो जेणेव भगवं महावीरो तेणेव उवागम्म सामिस्स पुरओ ठिच्चा एवं वयासी । सुट्ठु णं कासवा तुमं ममं एवं वयासी ।

जमेसो गोसालो मंखलिपुत्तो मज्झ चेव अंतेवासी मए चेव सिक्खिओ त्ति । तओ महावीरं उच्चा(हा)वयाहिं आउसणाहिं निब्भच्छणाहिं निब्भच्छित्ता एवं वयासी, जहा-नट्ठोसि विणट्ठोसि अज्ज न भवसि । तओ महावीरस्स अंतेवासी सव्वाणुभूइनामेणं अणगारे धम्मायरियाणुरागेण एयमट्ठमसहमाणे उवागम्म तं एवं वयासी जहा नट्ठोसि विणट्ठोसि-हं भो गोसालया ! तुमं भगवया चेव पव्वाविओ सिक्खविओ तस्स चेव मिच्छं विप्पडिवन्नो । तओ तेणेवं वुत्तो संतो आसुरुत्तो सव्वाणुभूइमणगारं भासरासी करिंसु । तओ सो सहस्सारे कप्पे उक्कोसठिई देवो जाओ । तओ चुओ समाणो महावीदेहे सिज्झिहिइ । दोच्चंपि समणं भयवं महावीरं उच्चावयाहिं आउसणाहिं आउसइ । तओ महावीरस्स अंतेवासी सुनक्खत्तो नाम अणगारो तेण धम्मायरियाणुरागेणं एयमट्ठं असहमाणो सव्वाणुभूइ व्व भणिउमादत्तो । तओ एवं वुत्तो समाणो गोसालो आसुरुत्तो सुनक्खत्तं तेउलेसाए परितावेइ । तओ सो महावीरं तिक्खुत्तो वंदइ नमंसइ सयमेव पंच महव्वयाइं आरोवेइ । समणा समणीओ खामेइ । आलोइय पडिक्कंतो कालगओ संतो अच्चुए कप्पे उक्कोसठिईओ देवो जाओ । तओ चुओ महाविदेहे सिज्झिहिइ । तओ सो गोसालो महावीरं पुणो वि आओसइ । तओ महावीरो तमेवं वयासी-जहा गोसालो तुमं मए चेव पव्वाविओ मुंडाविओ बहुस्सुई कओ, ममं चेव मिच्छं विप्पडिवन्नो, तओ एवं वुत्तो समाणो आसुरुत्तो भगवओ दाहट्ठाए सरीरगंसि तेयं निसिरइ । तं च भगवओ नोपक्कमइ आयाहिणपयाहिणं करेत्ता तमेव गोसालसरीरं दहमाणे अंतो अणुपविट्ठे । तओ गोसालो भयवं एवं वयासी-तुमं कासवा अंतो छण्हं मासाणं पित्तजरपरिगयसरीरे सरीरवोक्कंतीए छउमत्थो चेव कालं करिस्ससि । तओ भयवं एवं वयासी-अहन्नं अन्नाइं सोलसवासाइं विहरिस्सामि तुमं पुण गोसाल ! अप्पणो चेव तेएणं अंतो सत्तरत्तस्स पित्तजरपरिगओ छउमत्थो चेव कालं करिस्ससि । तओ गोसालस्स सत्तरत्तंमि परिणममाणंमि लद्धसम्मत्तस्स एयारूवं चित्तं जायं । “ नो खलु अहं जिणो-केवली किंतु मंखलिपुत्तो समणघायगो । ” तओ आजीविगथेरे सहावित्ता एवं वयासी-“ नो खलु अहं जिणो केवली, किंतु महावीरो चेव तारिसो, तं तुम्हे ममं कालगयं जाणित्ता वामपाए सुंबेण वंधित्ता सावत्थीए बाहिं कट्टेमाणा, ‘ एस गोसालो अजिणो जिणप्पलावी अकेवली केवलीप्प-

लावी ' एवं वयमाणा विहरह । " ते सवहसाविया संता कालगयं जाणित्ता वसहीए दुवारं ठइत्ता सावत्थि लिहित्ता लज्जंता सव्वं करेति । गोसालो वि कालगओ संतो अच्चुए कप्पे उक्कोसठिई देवो जाओ । तओ सामी सावत्थीओ मिंढियगामं गओ गोय-
मेण पुच्छिओ गोसालो समाओ चुओ कहिं उववज्जिहित्ति । सामी सव्वं कहेइ-जहा पन्नतीए गोसालए । सामी छण्हमासाण-
मंते रेवई विहराविओसहेण पण्णसरीरो संजाओत्ति ॥ इति सुनक्षत्रसर्वांनुभूतिकथा ॥ १०० ॥ एवं सुविनेयस्य गुरौ भक्तिमुपदर्श्य
के नामैवं गुरुभक्ता भवेयुरित्याह—

पुण्णेहिं चोइआ पुरक्खडेहिं सिरिभायणं भविअसत्ता । गुरुमागमेसिभद्दा, देवयमिव पज्जुवासंति ॥ १०१ ॥

बहुसुक्खसयसहस्साण दायग मोअगा दुहसयाणं । आयरिआ फुडमेअं, केसिपएसो अ (व) ते हेउ ॥ १०२ ॥

‘ पुण्यैः ’ पुराकृतैः ‘ प्रेरिताः ’ सत्त्वा प्राणिनो देवतामिव परमात्मानमिव गुरुपर्युपासित इति सम्बन्धः ॥ इहलोके साम्रा-
ज्यप्राप्त्यादिना चारित्रसमृद्ध्यादिना च श्रियां भाजनं भूत्वा, परलोके च ये ‘ आगमिष्यद्भद्रा ’-आसन्नमोक्षकल्याणास्त एव एवं-
विधा भवन्तीत्यर्थः ॥ १०१ ॥ किमित्येवं सुविनेयैर्गुरुवः पर्युपासनीयाः ॥ उच्यते यतः—“ बहुसोक्ख ” गाहा ‘ बहूनां सौख्य-
लक्षणां दायका मोचकाश्च दुःखशतानां ’ माचार्या भवन्ति । ‘ स्फुट ’ मेतत्प्रकटोऽयमर्थो यतस्ततो गुरुपर्युपासितः कार्येति । अत्र ये
येषां सुखदायका दुःखमोचकाश्च तत्रोभयत्रापि दृष्टान्तमाह—‘ केसि पएसि अ ते हेउत्ति ’ । केशिः—प्रदेशी चेति तौ प्रसिद्धो
हेतू । हेतुतोऽर्थं गमयत इति हेतूदृष्टान्तावित्यर्थः ॥ १०२ ॥ यथा—

सेयवियाए पुरिए, पएसि राया अहेसि सुपसिद्धो । सूरियकंता कंता, कंता पुण से ससंकमुही ॥ १ ॥ सूरियकंतो पुत्तो,
अमच्चमंडलसिरोमणी तह य । सुसरलचित्तो चित्तो त्ति, आसि मंती महंतगुणो ॥ २ ॥ स कयाइ पएसि नरेसरेण जियसत्तुरा-
यपासंमि । सावत्थीए पुरीए, केण वि अट्टेण पट्टविओ ॥ ३ ॥ सिरिपासाऽवच्चिज्जो, पत्तो केसि त्ति गणहरो तत्थ । चउदसपुब्बी

चउजाम-धम्मधारी चउज्जाणी ॥ ४ ॥ चित्तेण मंतिणा वंदिऊण तं धम्मदेसणा निसुया । वज्झंति य मु(सु)ज्झंति य, जह जीवा भवसमुहम्मि ॥ ५ ॥ अट्टवसट्टोवगया, अणोरपरं भवं भणंति जहा । जह संमत्तं सत्तममुत्तमबुद्धी पवज्झंति ॥ ६ ॥ जह निम्मलानागुणा, संजमनिरवज्जरज्जमज्झिति । जह सुसइ सच्च(व्व)निव्वण-तवेण रुद्धो भवसमुदो ॥ ७ ॥ तह एस देसणाए, पडिबुद्धो सचिवो । समणोवासयधम्मं रम्मं सम्मं समज्झिसु ॥ ८ ॥ पारगयपायपूया, पवित्तपत्ताइ दाणझाणाइ । सासणपभावणाओ, भावओ संपवत्तेइ ॥ ९ ॥ संसाहिय सामिपओयणो य सो पट्ठिओ नियपुरीए । चितइ गुरु वि जई तथ, इति तो होइ अइल्लुं ॥ १० ॥ हिंसामुसापसत्तो, स पएसिमहानरेसरो मज्झ । महु-मंस-भज्ज-जूयाइउज्जओ कहवि जइ बुज्जे ॥ ११ ॥ मइमित्ते अइभत्ते, मंतिमि महाहिओवएसपरे । हा पाविस्सइ पावप्पहावपहओ निरयपडणं ॥ १२ ॥ इहलोयकज्जसज्जा, मित्ता मंती य हुंति बहुयावि । पहुणो परलोयपसाहणुज्जया जे उ ते विरळा ॥ १३ ॥ सिरिकेसिपहुं ता विन्नवेमि सेयविपुरीविहाराय । जइ नाम धम्मकम्ममि, उम्महेज्जा महीसो वि ॥ १४ ॥ इय विन्नत्ता साहिति, सूरिणो बट्टमाणजोगो त्ति । सुविहियविहारचरियाए, अवसरे ते पुरिं पत्ता ॥ १५ ॥ अवगयनियगुरुआगमणवइयरो मंतिपुंगवो दाउं । बद्धावयस्स वरपारितोसियं तो समयसुत्तो ॥ १६ ॥ सव्वाए रिद्धोए वंदणवडियाए जाइ वंदेवि । चित्तिय नाहियवाई, आणेयव्वो कहेह निवो ॥ १७ ॥ कइयाइ तुरंगमवाहियालिनिस्समपरिस्समसमाय । सचिवेण निवो नीओ, गुरुवसही साहिछायाए ॥ १८ ॥ पुरओ परिसाए पयासमाणयं धम्ममिक्खिऊण गुरुं । मंति पुच्छइ निवई, किमेवमारडई मुंडोत्ति ॥ १९ ॥ पभणइ चित्तो जाणामि, नाह ! नाहंपि किंपि तो पासे । गंतूणं पुच्छिज्जइ, सकेइ किमुत्तरं दाउं ॥ २० ॥ अविहियपायपणामो, पासे गंतुं गुरुणमुवविट्ठो । पडिहणइ जीवकम्माइ, पेच्चलोयं च सिच्छाए ॥ २१ ॥ “ वराकः स कथं नाम, नम्रोभवतु दुर्जनः । आपादान् मस्तकं यावत्, स्थिता यस्य कुशीलता ॥ २२ ॥ ” अह मुणिनाहो ऊसास-सइ-चिट्ठाहिं साहए जीवं । तरुसिहरगपडाया-पकंपल्लिगेहिं अनिलं व ॥ २३ ॥ तथा—जो तुल्लासाहणाणं, फले विसेसो न सो विणा हेउं । कज्जत्तणओ गोयम ! घडो व्व हेऊ य से कम्मं ॥ २४ ॥ एवं जीवे कम्मे य, साहिए सोहणा-

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
॥ २८६ ॥

गुमाणेहिं । परलोगो वि पसिद्धो, तत्कारणगो जमेसो त्ति ॥ २५ ॥ पुण पत्थिवो पयंपइ, परलोओ जइ हवेज्ज ता कह णु ।
परलोगाओ आगम्म, मं पिया न पडिबोहेइ ॥ २६ ॥ पाणाइवायपासुक्ख-पावपब्भारमायरेऊण । तुज्झ मएणं नूणं, जं स गओ
दुग्गाइं दुगां ॥ २७ ॥ अंबा विसुद्धसद्धम्म-कम्ममम्माइं किर करेऊण । समं गया वि आगम्म, किं न मे धम्ममुवइसइ ॥ २८ ॥
पियराणि मज्झ अइवच्छलाणि सयमणुभवेण नाऊण । दुक्कयसुकयफलं किं, मं नहु वारिंति कारिंति ॥ २९ ॥ भणियं गुरुहिं
गुत्तीए, गुत्तिपाएहिं पायसंकलिओ । न लहइ गंतुं चोरो, जह नियनाईण गेहंमि ॥ ३० ॥ तह अणवरयं परमाहम्मियअमरेहिं
कप्परिज्जंतो । होइ न सवसो निमिसंपि, तत्थ ता कहमिहेउ जिओ ॥ ३१ ॥ उच्यते च-अच्छिनिमिलियमेत्तं, नत्थि सुहं
दुक्खमेव अणुवद्धं । नरए नेरईयाणं, अहोतिसिं पच्चमाणाणं ॥ ३२ ॥ जणणी वि तुज्झ दिव्वोवभोगभोगाइमभासंलग्गा । नेहा-
गंतुं पारइ, अवरावरकज्जवक्खेवा ॥ ३३ ॥ इदमप्युक्तम्—संकंतदिव्वपेम्मा, विसयपसत्ताऽसमत्तकत्तव्वा । अणहीणमणुयकज्जा,
नरभवमसुहं न इति सुरा ॥ ३४ ॥ अह आह महीनाहो, नादियवाई पियामहाई वि । मह ता करेमि अकुलकमागयं कहमिमं
धम्मं ॥ ३५ ॥ भणइ गुरु तो चोरिकरोगदोगच्चदुन्नयाईयं । कस्सइ कुलकमेणागयंति किं तं न मोत्तव्वं ॥ ३६ ॥ अइवा वि
कोवि कस्सइ, रज्जं अप्पिज्ज सज्जसत्तंगं । तं मा गिन्हउ किं दुग्गयस्स अंगुव्वमो भूव ! ॥ ३७ ॥ जइ वा कयाइ कोई, कस्सइ
करुणाए निट्ठुरं कुट्ठं । कोदियसुयस्स फेडइ, ता किं तं मा समन्नेउ ॥ ३८ ॥ इय उत्तरपच्चुत्तरपरंपराए पबोहिओ राया ।
सावयधम्मं सम्मं, सम्मत्ताई पवजेइ ॥ ३९ ॥ पालेइ निरइयारं, सारं संसारसायरतरंडं । अइचारुवंबचेरं च, दुच्चरं चरइ चिर-
कालं ॥ ४० ॥ तो सूरियकंताए, पावपसत्ताए कामतत्ताए । परपुरिसासत्ताए, चित्तं एयारिसं जायं ॥ ४१ ॥ समणोवासगधम्मा-
णुरत्तचित्तो निवो जओ जाओ । तद्विवासाउ सम्मं, नाढाइ ममं मणांगपि ॥ ४२ ॥ ता मह संपइ संपयमेयं काउं सकामहिययाए ।
हयभत्तारा सूरियकंतं पुत्तं करेमि निवं ॥ ४३ ॥ ववगयअसेससंका, भोगे भुंजामि तो जहिच्छाए । इय विसमेसा पोसहपारणए
देइ नरवइणो ॥ ४४ ॥ पित्तजरदाहदूमिज्जमाणदेहेण पत्थिवेण तओ । नाओ विसप्पओगो, सूरियकंताए कंताए ॥ ४५ ॥ चित्तितं च—

गुरुपर्युपा-
स्तिफले
प्रदेशिनृप-
दृष्टान्तः ।

॥ २८६ ॥

“ आलोला चपला तु किन्तु महिमहावक्रा मृगारेर्नखश्रेणिः किन्तु न वै निकामविषमा किं काललीलाननाः ।

हेला प्राणहरी हलाहललता किं नाम नैवं भवेत्, केयं तर्हि समस्तदूषणखनिर्योषा तदस्यै नमः ॥ ४६ ॥ ”

तद्वि अपओसमाणो, मणसा वि धीरिमाधरो । सयमारोविय सव्वे, अणुव्वए अणसणं कुणइ ॥ ४७ ॥ पंचनमोकारपरो, आलोइय-निंदियाइयारो य । खामइ समगजंतूण, सुहमथूलाऽवराहपए ॥ ४८ ॥ मरिऊणं सोहम्मे, चउपलियाऊ सुरो समुप्पन्नो । नामेण सूरियाभो, सुसरिसनामे विमाणंमि ॥ ४९ ॥ दिव्वाइ कामभोगाई, भुंजए तत्थ अच्छरिच्छाए । तित्थेससमोसरणे, सुणेइ वक्खाणमणवरयं ॥ ५० ॥ आमलकप्पाए पुरीए, एगया सामिवद्धमाणस्स । रइयंमि समोसरणे, स एइ सव्वाए रिद्धोए ॥ ५१ ॥ पणिवायपुव्वमेवं, देवं विन्नवइ नाह ! दंसेमि । नियनवनट्टारंभं, गोयमपमुहाण साहूणं ॥ ५२ ॥ तित्थयरे तूसिणीए, चिट्ठंते उट्ठि-ऊण तुट्ठो सो । पहुणो पुरो पयट्ठइ, विसट्ठनिप्पट्ठनट्ठविहिं ॥ ५३ ॥ अह पडिगओ जहागयमेसो सामिं पुणो पणमिऊणं । तत्तो चुओ विदेहे, सिज्झिस्सइ सुक्कझाणाओ ॥ ५४ ॥ इति चित्रसारथिनिमन्त्रितकेशिगणधरेण प्रतिबोधितप्रदेशिनृपतिकथा ॥

नरयगङ्गमणपडिहत्थए कए तह पएसिणा रण्णा । अमरविमाणं पत्तं, तं आयरिअप्पभावेणं ॥ १०३ ॥

धम्ममइएहिं अइसुंदरेहिं कारणगुणोवणीएहिं । पल्लहायंतो य मणं, सीसं चोएई आयरिओ ॥ १०४ ॥

जीअं काउण पणं, तुरमिणिदत्तस्स कालिअज्जेणं । अविअ सरीरं चत्तं, न य भणिअमहम्मसंजुत्तं ॥ १०५ ॥

अमुमेवार्थमाह—‘ नरकगतिगमने ’ ‘ पडिहत्थए ’—परिपूर्णे तथा नास्तिक्यादिप्रकारेण कृतेऽपि कर्मणीति शेषः । ‘ प्रदेशिना राज्ञा ’ यदमरविमानं प्राप्तं, तत्प्रसिद्धं सूर्याभं नाम तत्केश्याचार्यमाहात्म्येनैव ॥ १०३ ॥ ततः सुशिष्येणाऽऽचार्य आराधनीयस्ते-नापि शिष्यो यथाशिक्षणीयस्तथाह—“ धम्म ” गाहा । धर्ममयैर्निरवद्यत्वादतिसुन्दरैर्वचनदोषातिक्रान्तत्वात्कारणगुणोपनीतैः कारणं स्वकीयप्रयोजनं, गुणाः शिष्यमाणस्य ज्ञानभाजनतादयस्तैरुपनीतानि-युक्तानि यानि वचनानि तैर्मनःपह्लादयन्निव शिष्यं शिक्षयत्या-

चार्यः ॥ १०४ ॥ मनःप्रह्लादनं च सत्यवचनैरेव कार्यं न पुनरसत्यं प्रियमपि वक्तव्यम् । तदुक्तम्—“ सत्यं ब्रूयात्प्रियं ब्रूयान्न
ब्रूयात्सत्यमप्रियम् । प्रियं च नानृतं ब्रूयादेष धर्मः सनातनः ॥ ” येन च प्राणात्ययेऽप्यसत्यं प्रियमपि न भाषितं तं कालिकाचार्य-
दृष्टान्तत्वेनाह—“ जीयं ” गाहा । कथितायां कथायां गाथार्थः सुज्ञातो भवति सैवं तावदुच्यते—

तुरुमिणिपुरीए, राया जियसत्तू आसि आससिक्खविऊ । छक्कम्मकारगो कालगो त्ति अन्नो वि विप्पवरो ॥ १ ॥ जिणधम्म-
पडिबुद्धो, पडिवज्जियपारगामिपव्वज्जं । सविसेसमुयाहारो, कालगसूरि त्ति सो जाओ ॥ २ ॥ भइणीए तस्स रुद्दाए, अत्थि दत्तो
त्ति दुम्मइपुत्तो । जूयपसंगी मज्जाइ, लालसो बालिसो य सया ॥ ३ ॥ पिउणा परिहीणो वणगउ व्व स निरंकुसो निरासंको ।
जियसत्तुमेगचित्तो, निच्चं ओलमिउं लग्गो ॥ ४ ॥ तेणेसो दंडेसो, पयंडदंडो कओ तओ तेण । निद्धाडियजियसत्तुं, समग्गामं-
गीकयं रज्जं ॥ ५ ॥ नर-नारि-तुरंगम-गावि-मेहपमुहा बहू महाजन्ना । बहुधणवण तेणं, जट्टा पाविट्टुचिट्ठेण ॥ ६ ॥ भयवं
कालगसूरी, कयाइ सुविहियविहारचरियाए । तुरुमिणिपुरीए पत्तो, ठिओ सुहं वाहिरुज्जाणे ॥ ७ ॥ विन्नाय तदागमणा, रुद्दा दत्तं
सपुत्तमाह निवं । तुह माउलगो कालगसूरी वच्छेह पत्तो त्ति ॥ ८ ॥ भत्तिव्वरनिव्वभरंगी, ता भाउगवंदिगा गमिस्समहं । गच्छेसु
वच्छ । हच्छं, तुमंपि पणमेसु माउलगं ॥ ९ ॥ जणणीमहावरोहप्परोहओ पट्ठिओ स दुट्ठप्पो । मिच्छहिट्ठी वंदित्तु, दव्वओ
अगगओ होउं ॥ १० ॥ उवविट्ठो अइधिट्ठो, विसुद्धसद्धम्मदेसणाऽवसरे । पुच्छइ समच्छरो मे किं, जन्नाणं फलं कहसु ॥ ११ ॥
गुरुश्चिन्तितवान्—“ सन्मार्गदेशना पुंसां, प्रायः कोपाय सम्प्रति । निर्लूननासिकस्येव, सद्रूपादर्शदर्शनम् ॥ १२ ॥ ” ततः—भणइ
गुरु पुच्छसि, धम्ममम्ममेयं कहेमि निव ! सुणसु । ‘ अप्पाणे व्व परंमि वि, पीडाचाओ महाधम्मो ’ ॥ १३ ॥ उक्तं च—
‘ आत्मवत्सर्वभूतेषु, सुखदुःखे प्रियाप्रिये । चिन्तयन्नात्मनोऽनिष्टां, हिंसामन्यस्य नाचरेत् ’ ॥ १४ ॥ पइग्गु-कुप्पि-कुणित्वादि, दृष्ट्वा
हिंसाफलं सुधीः । निरागच्छसजन्तूनां, हिंसा संकल्पतस्त्यजेत् ॥ १५ ॥ सग्गो अपवग्गो वा, धम्मस्स फलं ति नत्थि संदेहो ।
पुच्छइ पुणो वि दत्तो, कहसु फलं किंतु जन्नाणं ॥ १६ ॥ भणियं गुरुहिं पावस्स, पुच्छसे किं सरूवमक्खेमो । हिंसामुसाइवग्गो,

मग्नो पावस्स एसोत्ति ॥ १७ ॥ तथा चोक्तम्—प्राणी प्राणितलमेन, यो राज्यमपि मुञ्चति । तद्वधोत्थमघं सर्वोर्वोदानेऽपि न शान्यति ॥ १८ ॥ वने निरपराधानां, वायुतोयतृणाशिनाम् । निधनं मृगाणां मांसार्थी, विशिष्येत कथं शुनः ॥ १९ ॥ दीर्यमाणः कुशेनापि, यः स्वाङ्गे हन्त दूयते । निर्मन्तून् स कथं जन्तून्तयेन्निशितायुधैः ॥ २० ॥ निर्मातुं क्रूरकर्माणः क्षणिकामात्मनो धृतिम् । समापयन्ति सकलं, जन्मान्यस्य शरीरिणः ॥ २१ ॥ म्रियस्वेत्युच्यमानोऽपि, देही भवति दुःखितः । मार्यमाणः प्रहरणैर्दार्ढ्यैः स कथं भवेत् ॥ २२ ॥ श्रूयते प्राणिघातेन, रौद्रध्यानपरायणौ । सुभूमो ब्रह्मदत्तश्च, सप्तमं नरकं गतौ ॥ २३ ॥ नरगाइ-दुग्गदुग्गइ-दुक्खफलं दुग्गयं सुणेऊण । पुण नरवइणा वुत्तं, फलमुप्फालेसु जन्नाणं ॥ २४ ॥ पाणप्पहाणपज्जन्तमप्पणो पेच्छिरो वि वसणमिओ । भणइ गुरु पसुहिंसाए, होइ जजे फलं नरओ ॥ २५ ॥ अइसयपओसआवेसविवसच्चित्तो भणइ तो दत्तो । वेए विहिया हिंसा मामग पावाय नो होइ ॥ २६ ॥ यत उक्तम्—यज्ञार्थं पशवः सृष्टाः, स्वयमेव स्वयंभुवा । यज्ञोऽस्य भूत्यै सर्वस्य, तस्माद्यज्ञे बधोऽवधः ॥ २७ ॥ औषध्यः पशवो वृक्षास्तिर्यङ्मनः पक्षिणस्तथा । यज्ञार्थं निधनं प्राप्ताः, प्राप्नुवन्त्युच्छ्रितं पुनः ॥ २८ ॥ मधुपर्कं च यज्ञे च, पितृदैवतकर्मणि । अत्रैव पशवो हिंस्या-न्नान्यत्रेत्यब्रवीन्मनुः ॥ २९ ॥ एष्वर्थेषु पशून् हिंसन्, वेदतत्त्वार्थविद्विजः । आत्मानं च पशुंश्चैव, गमयत्युत्तमां गतिम् ॥ ३० ॥ अत्राह कालकाचार्यो, हिंसा संक्लेशतो भवेत् । किं पापं रक्षितुं दत्त !, वेदवाक्येन शक्यते ॥ ३१ ॥ यदुक्तम्—ये चक्रुः क्रूरकर्माणः, शाखं हिंसोपदेशकम् । क्व ते यास्यन्ति नरके, नास्तिकेभ्योऽपि नास्तिकाः ॥ ३२ ॥ वरं वराकश्चार्वाको, योऽसौ प्रकटनास्तिकः । वेदोक्तापसच्छद्मच्छन्नं रक्षो न जैमिनिः ॥ ३३ ॥ देवोपहारव्याजेन, यज्ञव्याजेन येऽथवा । घ्नन्ति जन्तून् गतघृणा, घोरांते यान्ति दुर्गतिम् ॥ ३४ ॥ शमशीलदयामूलं, हित्वा धर्मं जगद्धितम् । अहो हिंसाऽपि धर्माय, जगदे मन्दबुद्धिभिः ॥ ३५ ॥

किंच—स्पर्शोऽमेध्यभुजां गवामघहरो वन्द्या विसंज्ञा दुमाः, स्वर्गश्छागवधाद्धिनोति च पितृन् विप्रोपभुक्ताशनम् ।

आप्ताश्छद्मपराः सुराः शिखिहुतं प्रीणाति देवान् हविः, स्फीतं फल्गु च वल्गु च श्रुतिगिरां को वेत्ति लीलायितम् ॥ ३६ ॥

अपि च—यज्ञेष्वालभ्यमानस्य पशोश्चित्तमुत्प्रेक्ष्याऽवाचि विवेचकैः—

नाहं स्वर्गोपभोगवृषितो न प्रार्थितस्त्वं मया, सन्तुष्टस्तृणभक्षणेन सततं साधो ! न युक्तं तव ।
स्वर्गं यान्ति यदि त्वया विनिहिता यज्ञे ध्रुवं प्राणिनो, यज्ञं किं न करोषि मातृ-पितृभिः पुत्रैस्तथा बान्धवैः ॥ ३७ ॥

तत्तो दत्तो कुविओ, पभणइ माउलग ! मा लवसु अलियं । बहुजन्नकारिणो मह, वासो वइकुंतसगंमि ॥ ३८ ॥ अह
आह गुरु पसु-पुरिस-नारिमारिं करित्तु जन्नेसु । मरिऊण सत्तरत्तंतरेमि नरयंमि जासि तुमं ॥ ३९ ॥ को पच्चउत्ति वुत्ते, तेण
गुरु वज्जरेइ निव ! एत्तो । सत्तमदिवसे आसे, पविसिस्सइ तुह पुरिसं ति ॥ ४० ॥ तम्मरणतल्लिच्छो, पुच्छइ सो तं मरेसि
कंमि दिणे । भणइ गुरु परियाओ, होही मह भूरिवरिसाई ॥ ४१ ॥ तो सो तं अप्पइ अप्पणिज्जपाइक्कचक्कधरणाय । सत्तदि-
णंते मत्थयमवस्समेयस्स छिंदिस्सं ॥ ४२ ॥ अइनिबिडजडियउम्भड-कवाडमंतेउरं पविट्ठो तो । पडिवालइ मज्जायं, तं गयघडघडि-
यपरिवेढो ॥ ४३ ॥ जियसत्तु पुव्वपत्थिववसीकया दत्तनिवइनिव्विन्ना । सामंताई चिंतंति, पुव्वभूवं पप ठविउं ॥ ४४ ॥ उत्ता-
लचित्तवित्ती, सत्तमदिवसे वि कालगगुरुं सो । निग्गहिउमप्पणा चेव, झत्ति निग्गंतुमीहेइ ॥ ४५ ॥ सोहावियंमि रायप्पहंमि रक्खा-
विए य पत्तीहिं । मालागारो वक्कं, काउं ढक्केइ कुसुमेहिं ॥ ४६ ॥ सामंतमंतिमंडलवहूहिं परिवारिओ तओ जाव । सो जाइ
रायवाडीए, मारिउं माउलाऽऽयरिउं ॥ ४७ ॥ तावासवारतुरयक्खुरमाउक्खित्तिथाए झत्ति मुहे । विट्ठाए पविट्ठाए, चित्तइ स चम-
क्किओ एवं ॥ ४८ ॥ जाओ सव्वो सो ताव, पच्चओ ता किमज्ज मरियव्वं । इय अकहिऊण वलिओ, सामंताईण सहसत्ति
॥ ४९ ॥ तो ते चित्तखुद्धा, नाओ मंतोऽम्ह नूणमेण । तावाऽज्जवि पविसइ, न राउले ताव गेन्हामो ॥ ५० ॥ इय गहिओ
विग्गहिऊण, तेहिं हत्थे पलायमाणो वि । जियसत्तु पुव्वपए, निवेसिओ आणिऊण तहिं ॥ ५१ ॥ तुरमिणिदत्तो तो पढम-
ढोयणीयं इमेहिं तस्स कयं । तेण वि दुम्मारें, मारेउं सो समाइट्ठो ॥ ५२ ॥ निग्गडिय तत्तो खित्तो, अंतो ठियदुट्ठुपुट्ठुणयाए ।

तलपज्जलंतजालाजालकरालाए कुंभीए ॥ ५३ ॥ सुणएहिं खंडखंडीकिज्जंतो कुंभिपागओ स मओ । नरयंमि समुप्पन्नो, सहेइ ति-
व्वाओ वियणाओ ॥ ५४ ॥ चिरकालं परियायं, पालित्ता कालगायरियपहुणो । अणुपत्ता देवत्तं, अवितहवाई अवाएवि ॥ ५५ ॥
॥ इति सत्यवचनोपरि कालिकाचार्य-असत्ये तुरुमिणिदत्तकथा ॥

अधुना गाथाभावार्थः—जीवितमपि ‘पणं’-मूल्यं कृत्वा जीवितमपि व्ययनीयं-विधायेत्यर्थः । ‘तुरुमिन्यां’ नगर्यां दत्तस्तु-
रुमिनीदत्तस्तस्य पुरत इति गम्यते ॥ कालकाचार्येण शरीरमपि त्यक्तं स्वाभिप्रायेण न तु त्यक्तमेव । न च नैव भणितं तद्भूयाद-
धर्मसंयुक्तं ‘यज्ञाः स्वर्गादिफला’ इत्यादि । तदभिप्रेतं—सावद्यमित्यर्थः ॥ १०५ ॥ यस्त्वधर्मसंयुक्तं कथयेत्तदोषं दृष्टान्तेनाह—

फुडपागडमकहंतो, जहट्टिअं बोहिलाभमुवहणइ । जह भगवओ विसालो, जरमरणमहोअही आसि ॥ १०६ ॥

यथावस्थित धर्मं स्फुटं-व्यक्तवर्णत्वात्प्रकटमगूढार्थत्वादकथयन् ‘बोघिलाभं’ प्रेत्य जिनधर्मप्राप्तिरूपमुपहन्ति, परलोके जिनधर्मं
न लभत इत्यर्थः । ‘जह भगवओ’ इत्यादिना दृष्टान्तः स्पष्टः । तत्कथासंक्षेपश्चावश्यकगाथाप्रायो(न्तो)ऽयं यथा—

इह नाहिरायजाओ, भयवं संजायकेवलालोओ । समवसरणंमि चउहा, संघमविग्घं पयट्टिसु ॥ १ ॥ पंच य पुत्तसयाइं भर-
हस्स सत्त नत्तुयसयाइं । सथराहं पव्वइआ, तंमि कुमारा समोसरणे ॥ २ ॥ ददूण कीरमाणिं, महिमं देवेहिं खत्तिओ मिरिई ।
सम्मत्तलद्धवुद्धी, धम्मं सोऊण पव्वइओ ॥ ३ ॥ सामाइयमाईयं एकारसमाउ जाव अंगाओ । उज्जुत्तो भत्तिगओ, अहिज्जिओ
सो गुरुसगासे ॥ ४ ॥ निसियतरवारिधारातिव्वं सव्वं तवेइ तवमगं । अहियासइ अइदूसहवावीसपरिसहप्पसरं ॥ ५ ॥ अह
अन्नया कयाई, मिम्हे उण्हेण परिगयसरीरो । अण्हाणण चइउं, इमं कुलिं विचिंतेइ ॥ ६ ॥ मेरुगिरिसमभारो, नहु मि समत्थो
मुहुत्तमवि वोहुं । सामन्नए गुणे गुणरहिओ अहयं संसारमणुकंखी ॥ ७ ॥ पडिवन्नं पव्वज्जं, वज्जितो अह कह न लज्जामि ।
पारेमि न पालेउं च ता गई का महेयाणि ॥ ८ ॥ एवमणुचितयंतस्स, तस्स नियगा मई समुप्पन्ना । लद्धो मए उवाओ, जाया

मे सासया बुद्धी ॥ ९ ॥ समणा तिदंढविरया, भगवंतो निहुयसंकुचियगत्ता । अजिइंदियदंडस्स उ होउ तिदंढं महं चिंधं ॥ १० ॥
लोइंदियमुंडासंजयाओ अहयं खुरेण ससिहाओ । थूलगपाणिबहाओ, वेरमणं मे सया होउ ॥ ११ ॥ इय न्हाणलत्तरत्तंबराइ निय-
मइवियप्पियकुलिंगो । सुहसीलो सो पढमं पारिव्वज्जं पवत्तेइ ॥ १२ ॥ अह तं पायडरुवं, ददुत्तुं पुच्छेइ बहुजणो धम्मं । कहइ
य जईण तो सो, वियालणे तस्स परिकहणा ॥ १३ ॥ यथा—एसो ज्ञिय परमत्थो, परमत्थपसाहओ च जइधम्मो । तदसत्तेण
मए पुण, इय वेसविडंबणा विहिया ॥ १४ ॥ धम्मकहा अक्खित्ते, उवट्टिए देइ सामिणो सीसे । गामनगराइएसु य, विहरइ सो
सामिणा सद्धि ॥ १५ ॥ पुच्छइ कयाइ तायं, भरहो भरहाहिवो समोसरणे । जिण-चक्कि-दसाराणं, वन्नाइ कहेइ भयवंपि ॥ १६ ॥
अह भणइ नरवरिंदो, ताय ! इमे संतियाए परिसाए । अज्जो वि कोवि होही, भरहे वासंमि तित्थयरो ? ॥ १७ ॥ तत्थ
मिरीई नामं, आइपरिव्वायगो उस्सभनत्ता । सज्झायझाणजुत्तो, एगंते ज्ञायइ महप्पा ॥ १८ ॥ तं दाएइ जिणिंदो, एव नरिंदेण
पुच्छिओ संतो । धम्मवरचक्कवट्ठी, अपच्छिमो वीरना(हो)मो त्ति ॥ १९ ॥ आइगरो दसाराणं, तिविट्ठु नामेण पोयणाहिवई ।
पियमित्तचक्कवट्ठी मूयाए विदेहवासंमि ॥ २० ॥ तं वयणं सोऊणं राय अंचियत्तणुरुहशरीरो । अभिबंदिज्जण पियरं, मरीइमवंदिउं
जाइ ॥ २१ ॥ सो विणएण उवगओ, काऊण पयाहिणं च तिक्खुत्तो । वंदइ अभियुणंतो, इमाहिं महुराहिं वग्गुहिं ॥ २२ ॥
लाभा हु ते सुलद्धा, जंसि तुमं धम्मचक्कवट्ठीणं । होहिसि दसचउदसमे, अपच्छिमो वीरनामो त्ति ॥ २३ ॥ आइगरो दसाराणं
तिविट्ठु नामेण पोयणाहिवइ । पियमित्तचक्कवट्ठी, मूयाए विदेहवासम्मि ॥ २४ ॥ नवि ते पारिव्वज्जं, वंदामि अहं इमं च ते
जम्मं । जं होहिसि तित्थयरो, अपच्छिमो तेण वंदामि ॥ २५ ॥ एवं तं थोऊणं, काऊण पयाहिणं च तिक्खुत्तो । आपुच्छिऊण
पियरं, विणीयनयरिं अह पविट्ठो ॥ २६ ॥ तं व्वयणं सोऊणं, तिवइं अक्कोडिऊण तिक्खुत्तो । अब्भहियजायहरिस्तो, तत्थ
मिरीई इमं भणइ ॥ २७ ॥ जइ वासुदेवपढमो, मूयविदेहाए चक्कवट्ठित्तं । चरिमो तित्थयराणं, अहो अलं एत्तियं मज्झ ॥ २८ ॥
अहयं च दसाराणं, पिया च मे चक्कवट्ठिवंसस्स । अज्जो तित्थयराणं, अहो कुलं उत्तमं मज्झ ॥ २९ ॥ पुच्छंताण कहेइ, उवट्टिए

यथावस्थित
धर्ममकथने
मरिचि-
बोधिनाशः ।

देइ सामिणो सीसे । गेल्ले तं साहू, असंजयं नो पडियरंति ॥ ३० ॥ तो अप्पणो निमित्तं, कविलं दिक्खेइ सीसमेण्ण । पुट्ठो कहेइ धम्मं, कविला । इत्थंपि इहयंपि ॥ ३१ ॥ दुब्भासिण्ण एकेण, मिरिई दुक्खसागरं पत्तो । भमिओ कोडाकोडिं, सागरसरि-
नामधेज्जाणं ॥ ३२ ॥ तम्मूलं संसारो, नीयागोयं(त्तं)च कासि तिवाइमि । अप्पडिक्कंतो बंभे, जाओ देवो मरेऊणं ॥ ३३ ॥ ततो य परिव्वायगभावेणुप्पज्जए चवेऊण । एवं छव्वासाओ, पारिव्वज्जं पवत्तेइ ॥ ३४ ॥ सुरभवअंतरियाओ, तत्तो भवसायरे भमेऊण । जाओ खत्तियपुत्तो, नामेणं विस्सभूइ त्ति ॥ ३५ ॥ पव्वज्जिय सो काउं नियाणमासि तिविट्ठुवेकुंठो । जह चक्की मूयाए विदेह-
वासंमि पियमित्तो ॥ ३६ ॥ छत्तग्गाए राया, नंदणनामो पव्वज्जिऊण वयं । कयत्तिथनामकम्मो, जह जंबुदीवभरहंमि ॥ ३७ ॥ कुंडग्गामे तिसला-सिद्धत्थसुओ अहेसि वीरजिणो । तित्थं पवत्ति(समत्थि)ऊणं, जह सइसोक्खं गओ मोक्खं ॥ ३८ ॥ एयंतरेसु जाया, जह नरयसुराइणो कमेण भवा । तह सव्वं नेयव्वं, वीरजिणिंदस्स चरियाओ ॥ ३९ ॥ इति मरीचिकथा ॥ १०६ ॥ मरीचिश्च भाविभूरिभवभ्रमणत्वाद् व्रतादचालीदन्ये तु न चलन्त्येवेत्याह—

कारुण्णरुण्णसिंगारभावभयजीविअंतकरणेहिं । साहू अविअ मरंति, न य निअनिअमं विराहंति ॥ १०७ ॥
अप्पहियमायंरंतो, अणुमोअंतो अ सुग्गइं लहइ । रहकारदाणअणुमोअगो मिगो जह य बलदेवो ॥ १०८ ॥

हृदव्रताः साधवः अपि म्रियन्ते न पुनर्निजनियमं-स्वप्रतिपन्नाभिग्रहं कारुण्यादिभिरनुकूलप्रतिकूलैर्विराधयन्ति-खण्डयन्ति ।
'कारुण्यं'-रोग-बुभुक्षादिना दीनादौ पीड्यमाने हृदयाद्रीभावः । 'रुदितं'-जननीजायादिविलापः । 'शृङ्गारभावाः'-कामोद्रेकका-
रिणो योषिदादिबिम्बोकाः । 'भयं'-नृप-प्रत्यर्थि-स्तेनादेस्त्रासः । 'जीवितान्तकरणं'-पाणप्रहाणसंपादनम् । तदेवं स्वयं व्रतदाढ्यं
विधेयम् ॥ १०७ ॥ यस्य तु तं नास्ति तस्य तद्वति प्रमोदोऽपि महाफल इत्याह—“अप्पहिय” गाहा-‘आत्महितं’-स्वपथ्यं
तपःसंयमादिकमाचरन् सुगतिं स्वर्गादिकां लभते । ‘अनुमोदयंश्च’-दानमानसाभ्यां समर्थयंश्चेत्यर्थः । किंवत् यथा-‘रथकारो’ दानं

ददानो बलदेवतपः—संयमानुमोदको यथा वा तद्दानानुमोदको मृगः । यथा च तपःसंयमरूपमात्महितमाचरन् बलदेव इति ॥१०८॥
भावार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम्—

जह बारवइपुरीए, रिसिणा दइढाए झत्ति निगंतुं । दुब्बारदुक्खदावग्गि, दूमिया गग्गिरगिरा य ॥ १ ॥ समरे पराभवेऊण हत्थिकपंमि अच्छदंतनिबं । पत्ता कोसंबवणंमि, रामदामोदरा दोवि ॥२॥ पाणीमाणयणकए, बलदेवो दूरदेसमणुपत्तो । सुत्तो सउरी चरणे, जराकुमारेण जह विद्धो ॥ ३ ॥ जह पट्टविओ कोच्छुहमप्पिय हरिणा स पंडुमहुराए । तह नेमिनाहचरियाओ, नेयमिह वित्थरत्थीहिं ॥ ४ ॥ अह असउणखलणाए, पए पए संकिओ सकम्माण । बलदेवो संभंतो, तुरियगई तत्थ संपत्तो ॥ ५ ॥ पेच्छिय तं तदवत्थं, चित्तइ समिओ त्ति सुयओ तावेसो । पडिबुद्धं पाइस्सं, जलं ति संठवियजलपुडओ ॥ ६ ॥ जा जोयइ मुहमेसो, ता पेक्खइ कसिणमक्खियाऽऽवरियं । हा दुन्निमित्तमेयं, किर किं ति चम(धस)किओ हियए ॥ ७ ॥ पडिबोहिओ वि कहवि हु, जाव न जंपेइ ता मयं नाउं । उम्मुकमहानाओ, बलदेवो रोइउं लग्गो ॥ ८ ॥ वाहो वा सुहडो वा, जो कोइ वणे स होउ मह पुरओ । जेणेस मुहपसुत्तो, विद्धो पायंमि महभाया ॥ ९ ॥ बालं बुद्धं समणं, नारिं सुत्तं पमत्तमहमत्तं । पहरंति न सप्पुरिसा, ता नूण स कोइ काउरिसो ॥ १० ॥ तो पयडउ अप्पाणं, पोरिसवायं व चत्तमज्जाओ । जेण भडवायजणियं, भंजेमि मरट्टमखिलंपि ॥ ११ ॥ हा कन्ह ! कन्ह ! बंधव ! कत्थ गओ ? पसिय देसु पडिवयणं । अवरद्धं न कयावि हु, तुज्झ मए कहणु मह रुट्ठो ॥ १२ ॥ पेम्ममक्तिमेयाणमलियमेयं पि संपयं जायं । अन्नह कह तुह मरणे, अहमिय जीवामि निहज्जो ॥ १३ ॥ मोडइ हत्थे तोडइ, सिरोरुहे भिडइ रुक्खमूलंमि । ताडइ वच्छं फोडइ, महीयलं पन्दिघाणहिं ॥ १४ ॥ खणमेगं पवि-यंभइ, खणं निरुंभइ निरंतरुसासे । नियदिह्वमुवालंभइ, परिरंभइ मयगकन्हतणुं ॥ १५ ॥ उग्गायइ खणमेगं, खणमेगं रुयइ हसइ खणमेगं । खणमेगं च पणच्चइ, वच्चइ खणमेगमन्नत्थ ॥ १६ ॥ कइयावि भोहवसगो, पलवइ असमंजसं असंबद्धं । कइया वि हु गुणनियरं तं तं सरिऊण रोएइ ॥ १७ ॥ वक्ति चान्योक्त्या—“ यद्धग्गं धनुरीश्वरस्य शिशुना यज्जामदग्न्यो जितस्त्यक्ता

अनुमोदने
बलदेव-मृग
रथकार-
कथा ।

यच्च गुरोर्गिरा वसुमती बद्धो यदम्भोधिः । एकैकं दशकन्धरक्षयकृतो रामस्य किं वर्ण्यते, दैवं वर्णय येन सोऽपि सहसा नीतः
कथाशेषताम् ॥ १८ ॥ पुनश्च स्नेहोत्कर्षात्—अज्जवि जीवइ रुट्ठो त्ति, मुणिय परिभमइ जाव छम्मासे । खंधारो वि य मडओ
वणमज्जे मोहवसवत्ती ॥ १९ ॥ जाणंतो वि हु भुल्लो, अहह महामोहविलसियमपुव्वं । दढमवियाणिय मज्झं, जेण नडिज्जंति
गरुयावि ॥ २० ॥ उक्तं हि—कृच्छ्राद् ब्रह्मेन्द्रभूतेस्त्यादि० । (पा. २०६) अह जो विमाणवासी, जाओ सिद्धत्थसारही आसि । नियइ स
रामं हरिनेहन्तडियमडवीए भमडंतं ॥ २१ ॥ उत्तमपुरिसस्स तणुत्ति, न खलु किमिएहिं जजरिज्जंतं । मडयं बहंतमंसत्थलेणमण-
वरयमच्चंतं ॥ २२ ॥ पडिवंधमहुम्माएण, मत्तचित्तो मए इमो सामी । बोहेयव्वोऽवस्सं, कयसंकेएण पुव्वभवे ॥ २३ ॥ इय
पडिबोहोवाए, कुणेइ दंसइ स ताव एगत्थ । कयकोडुंवियरुव्वो, खेडंतो जजरबइल्ले ॥ २४ ॥ अइविसमपव्वयाओ, उत्तिन्नं सम-
महीए संपत्तं । संघइ सगडं अइगुरुसिलाए सयसिक्करं जायं ॥ २५ ॥ भणियं बलेण एहमेत्ताए सिलाए चुन्नियं एयं । संघडसि
सगडमइमूढ ! कह न तं होसि हसणिज्जो ॥ २६ ॥ भणियं देवेण जया, जीविस्सइ ते मओ इमो भाया । सगडंवि तया सज्जं,
सज्जो होही ममेयंपि ॥ २७ ॥ आयन्निऊण एयं, रुट्ठो रोहिणिसुओ पुरो चलिओ । दुम्मुह ! अमंगलाइं, रे जंपसि किं ति
पभणंतो ॥ २८ ॥ पडमिणिमारोवित्तो, सुद्धसिलाए सुरो पुरो दिट्ठो । हसिऊणमुवालद्धो, तहेव तेणवि बलो वुत्तो ॥ २९ ॥ अवरत्थ
चिरमयाए गावीए संघडित्तु अट्ठोणि । नीरेइ नीलचारिं, तदग्गओ कुणइ नीरं च ॥ ३० ॥ एगत्थ उग्गदावग्गिदड्ढमंगाररुव्वमा-
वन्नं । काऊण थाणयं पाणिण संचइ महारुक्खं ॥ ३१ ॥ अन्नत्थ हत्थिमेगं, मयगं संजुगकए समुट्ठवइ । सेणाए सज्जियाए,
मिट्ठो अंकुसकरो होउं ॥ ३२ ॥ सच्चत्थ उवालद्धो, देवो तं चेव उत्तरं देइ । चितइ बलो वि चित्ते, चमक्किओ किंचि पडिबुद्धो
॥ ३३ ॥ सुत्ते रत्ते कह कोइ, इह नरो इय पयंपिरो होज्जा । ता किंपि कारणं एत्थ, अत्थि इअ चित्तिए तेण ॥ ३४ ॥ पढमं
पयडइ अमरस्स, रुव्वमइचवलकुंडलाहरणं । हारद्धहाररेहंत-हिययमह नंगली नमइ ॥ ३५ ॥ तो अइसिणिद्धसिद्धत्थसारही होइ
हलहरस्सेव । पच्चमिजाणिय जोडियकरंजलिं तं स पुच्छेइ ॥ ३६ ॥ किं वच्छ ! अच्छरिज्जं, अमरो सिद्धत्थओ तओ तंसि ।

तेण वि कहिया पालियवयस्स कप्पमि उप्पत्ती ॥३७॥ विवरेइ पुरा विहियं संकेयं सव्वमेव रामस्स । कहइ य जह साहिच्छायाए सुत्तो तथा कण्हो ॥ ३८ ॥ कणयहरिणव्वमेणं, सरेण विद्धो जराकुमारेण । मम्मपएसे पायस्स, तेण पत्तो य पंचत्तं ॥ ३९ ॥ जह जरकुमारहत्येण, आसि भणिओ जिणेण हरिमच्चू । जाओ तहेव मडयं, एत्तियकालं तए वृद्धं ॥ ४० ॥ हरिणा जराकुमारो वि, कोत्थुहं अप्पिऊण पेसविओ । पंडुमहुराए जओ, वंसवीयमेयं पि होउ त्ति ॥ ४१ ॥

किंच—भोः पाण्मासिकमौक्तिकभ्रमकरीं क्वापि स्फुरत्पद्मिनी—पत्रप्रान्तविवर्त्तिनीरकणिकामालोक्य कंचित्क्षणम् ।

वातान्दोलनलीलया तदनु च भ्रंशं समालोकयंस्तस्या एव करोति शोकमिह किं कश्चिद्विपश्चित्त्वचित् ॥ ४२ ॥

किं तेषां तरलस्तरङ्गततरसा ताम्यन्न पाथःशशी, किं तेषां क्षणनश्वरीति चपला स्वप्नेऽपि नाभासत ।

किं तेषां जलबुद्बुदः क्वचिदभादाकल्पकोटिस्थिरो, येनास्मिन् पुरुषायुषे स्थिरमतिं कुर्वन्ति मुग्धा जनाः ॥ ४३ ॥

वाञ्छन्ती सदसद्विवेचकतया कान्तान् सदा कोविदानेषा नैव विवेकबन्ध्यमनसां संगं समाकाङ्क्षति ।

हे सन्तो ! न भवादृशा अपि भवन्त्यस्याः पदं चेत्तदा, क्वेयं यातु तपस्विनी शशिकलासंवादिनी धीरता ॥ ४४ ॥

इय पेक्खिऊण सोऊण, हलहरो गलियसोयउम्माउ । हरिअंगं सक्कारइ, सुरेण सह सुरहिवत्थूहिं ॥ ४५ ॥ एत्थंतरंमि चारण-समणो गयणेणमागओ एगो । समयं नाऊण जिणेण, पेसिओ तस्स दिक्खाए ॥ ४६ ॥ कहियं जहा जिणिंदेण, पेसिओ राम ! तुज्झ पासंमि । पव्वज्जं पडिवज्जसु, परिवज्जसु सोयसल्लमिणं ॥ ४७ ॥ जं एसच्चियसोयंधयारविद्धंसणिक्कसूरसमा । संसारस्वारसा-यरतारणतरिया रयणभरिया ॥ ४८ ॥ एयं चारणमुणिणो, पवरं पाऊण वयणपेउसं । निरव्वज्जं पव्वज्जं, पडिवज्जइ भदिओ भई ॥ ४९ ॥ तस्स समीवे अहिगयछव्विहआवस्सयाए सुत्तथो । इगदुगतिगमासाई, तवेइ तिव्वं तवच्चरणं ॥ ५० ॥ तुंगियगिरिम्मि पारणदिणंमि पविसइ पुराइमज्झंमि । जंगमकप्पतरुविव, सुत्तो विव चरणपरिणामो ॥ ५१ ॥ एयस्स रूवमालोइऊण तरुणीयणो

पुराईसु । अइनिबिडवम्महुम्माहमासलो परवसो होइ ॥ ५२ ॥ करधरियद्वनियंसिय-कडिल्लदोगुल्लपल्लवपयासा । अकलियकंचुयअवरिल्ल-
अंवरा कावि एइ पहं(हुं) ॥ ५३ ॥ अवरा रोयंतं पिहु थणंधयं उररुहाण पाणकए । जह तह भूमीए छड्डिअमागच्छए हच्छं
॥ ५४ ॥ कूबंते वरहंतीगंठि कंठमि देइ बालस्स । बल्लरुवालोयणवाउलाऽवरा कुंभमंतीए ॥ ५५ ॥ भिक्खं दिंती एगा, मुहकम-
लाऽऽलोयणेकतल्लिच्छा । पत्तंमि अपत्ते च्चिय, पक्खिविरिओ न याणाइ ॥ ५६ ॥ इय असमंजसभिक्खिय, बल्लदेवमहामुणी
कुणइ नियमं । पुरनगरागरगामाइ-मज्झयारे न पविसामि ॥ ५७ ॥ अच्छउ वणमज्झगओ, तवं तवंतो मएक्कपरिवारो । पारेइ
तया जइ एइ, तत्थ पहिओ व सत्थो वा ॥ ५८ ॥ नासगनिहियनयणो, पलंबलंबियपयडमुयदंडो । पाएण काउसग्गेण, चेव अ-
च्छेइ ज्ञायंतो ॥ ५९ ॥ बल्लदेवमहामुणी, अमयमुत्तिआ लोयजायवीसासो । कुणइ कुरंगो एगो, जाइसरो पज्जुवासणयं ॥ ६० ॥
पुण पुण पडेइ पाएसु, पास टिरिटिल्लियाइं पकरेइ । मायं तायं भायं व, मन्नए तं पमोएण ॥ ६१ ॥ मुहकमलाऽऽलोयणलोल-
लोयणो उट्ठिओ निसन्नो वा । अणवरयं पुच्छच्छडमच्छइ पुरओ पचालितो ॥ ६२ ॥ पहिओ सत्थाहो वा, पहेण जो तेण जाइ
अह ठाइ । ते जाणावइ मुणिणो, ताण य तं इंगियसएहिं ॥ ६३ ॥ अह रहगारो एगो, कयाइ तत्थागओ चडगरेण । आवासिऊण
सगडाणि, भरइ दारुणि छिदित्ता ॥ ६४ ॥ हरिणो तत्थागंतुं, आयरओऽणेगइंगियागारे । वारंवारं दंसेइ, तस्स पुण जाइ पुण एइ
॥ ६५ ॥ अह रहगारो पुच्छइ, अडविकुरंगो किमेस वीसत्थो । किं एइ जाइ कत्थ व, क इंगियाऽऽगारवित्थारो ॥ ६६ ॥
निउणं निरुविऊणं, नरेहिं कहियं जहेस मुणिपासे । गच्छइ पुणरागच्छइ, इच्छइ भिक्खं च दावेउं ॥ ६७ ॥ रहगारेणं सयमेव
तत्थ गंतूण वंदिऊण मुणी । भणिओ भंते ! भिक्खं, गेण्हह आगच्छह इयाणि ॥ ६८ ॥ अह रहगारो पुरओ, इरियासमिओ
मुणी तदणु जाइ । अणुमग्गेणं लग्गो, अरं कुरंगो वि संचलिओ ॥ ६९ ॥ तसपाणवीयरहिओ, ठिओ पएसे महामुणी गंतुं ।
तडुवियलोयणो हरिणओ विचिट्ठइ समीवंमि ॥ ७० ॥ एत्थंतरंमि करकलिय-भत्त-सत्तुग-घयाइभिक्खभरो । रहकारो पडिलाभइ,
साहू पत्तं पसारोइ ॥ ७१ ॥ हरिणुल्लओ वि हरिसुल्लसंतवाहपवाहपुन्नत्थो । चित्तेइ अइधन्नोहं, मह नाहो अज्ज पारेही ॥ ७२ ॥

पत्तु पवित्तमु जगुत्तमु सत्तमु दन्वु पुणु, अइविसुद्धसद्धाधणु दायणु सव्वगुणु ।

विहि-अलोहकयसोहु साहुपूयणपवणु, इअ चउक्कमेलावओ पुन्निहि होइ नणु ॥ ७३ ॥

इह-परलोयनिरीहु नाहु चित्तइ सो संजमु, रहगारु वि उग्घडियपुन्नु मन्नइ निजु उत्तमु ।

बहुमन्नइ मुणिदाणु हरिणु पासट्ठिउ तुट्ठउ, कटरे एरिसु तिहि वि चित्तु मइ कहवि न दिट्ठउ ॥ ७४ ॥

एत्थंतरंमि दुव्वार-वायलहरीपणोल्लिओ पडिओ । तिन्हंपि ताणमुवरिं, अद्धच्छिन्नो तरु एगो ॥ ७५ ॥ मरिऊण तेण तिन्नि वि, ते उत्पन्ना पसन्नकयपुत्ता । पंचमकप्पे निप्पडिमरिद्धिणो वरविमाणंमि ॥ ७६ ॥ यतः—“कर्तुः स्वयं कारयितुः परेण, शुद्धेन चित्तेन तथाऽनुमन्तुः । साहाय्यकर्तुश्च शुभाशुभेषु, तुल्यं फलं तत्त्वविदो वदन्ति” ॥ ७७ ॥ इति बलदेवर्षिकथा ॥
दयाप्रधानशासन एव चात्महितमाचरन्नपि फलभाग्भवति नान्यथेत्याह—

जं तं कयं पुरा पूरणेण अइदुकरं चिरं कालं । जइ तं दयावरो इह, करिंतु तो सफलयं हुंतं ॥ १०९ ॥

“जं तं कयं” गाहा । यत्तत्कृतं तप इति शेषः ॥ इहेति-दयाप्रधानजिनशासने । शेषं सुगमम् । पूरणकथा चेयम्—

अत्थि एत्थु जि भरहवासंमि वेभेलउ नामिपुरु वाविकूवदेउलसमन्निउ, तहिं निवसइ सव्वगुणु पूरणु त्ति उत्तम कुडुंविउ ।

जसु दीसहिं धरि उक्कुरुडकंचणधणधन्नाह, जे पुण हरि-करह-प्पमुहसंख कु जाणइ ताह ॥ १ ॥

अवरवासरि सो महासत्तु सुत्तुट्ठिउ सुदुट्ठमइ रयणिपहरि पच्चूसि चित्तइ, संसारुव्विगमणु रम्मधम्मजागरिय जगाइ ।

जाव जाइ अज्जवि न महु इय सामिद्धी अकालि, ता पडिबज्जउ किंपि वउ करउं परत्तह पालि ॥ २ ॥

चित्ति चित्तिउ तेण जाएउ ता उग्गउ सहसकरु तिमिरलहरि दूरिं पलाणिय, कमलायर महमहिय चक्काइ चक्केहिं माणिय ।

सउ मेलिवि सो सज्जणं नियधरि सम्माणेइ, बइसारि वि निय बइसणइ जेट्ठपुत्तु पभणेइ ॥ ३ ॥

वच्छ ! वच्छलु एहु घरवासु मई पालिउ एय चिर तुज्जु सव्वु संपइ समप्पिउ, मई लेवउ वउ अवसु भवसरुघु भंगुरु विगप्पिउ ।
पाणमियदिक्खागहणु करइसु देविणु दाणु, चउहिं पुडेहिं पडिगहउ कारावइ सुपमाणु ॥ ४ ॥
छट्ठल्लुहु तुट्ठु पारेइ अणिलिउ सत्तवु तवइ पडइ पुडइ जं भिक्ख पहिलइ, तं देइ दीणाइयह दुइयभागु कागाइ घल्लइ ।
मयरमच्छसंखाइयह भागु तइज्जउ देइ, पुडइ चउत्थइ होइ जइ पाण तेण सुधरेइ ॥ ५ ॥
वरिसबार छट्ठु उक्किट्ठु पालेविणु तिच्चतवु अंतकालि मासोववासिउ, मिल्लेविणु पाण लहु जाउ चमरु चंचानिवासिउ ।
असुरकुमारह चक्कवइ नवविकमु चमरिंदु, ओहिनाणी जोयंतु सिरि उवरि निरिक्खइ इंदु ॥ ६ ॥
जो जगुत्तमि रम्मि सोहम्मि पढमिल्लि कप्पप्पवरि सभसुहम्मनामहि महालइ, सिहासणि रयणमइ सइ सुररज्जु पालइ ।
नियपरिवारि असेससहुं मिलिय भूरिभोगंगु, पेच्छंतउ पेच्छयल्लु अच्छरनच्चणि चंगु ॥ ७ ॥
अह तहठिओ तं निरिक्खंतु चंडकिउ चंडमइ मिसिमिसंतु कोवेण पुच्छइ, मह दुरंतलक्खणु कउणु उत्तमंगि आसिणु अच्छइ ।
कहहिं देवकप्पाहिइसक्कु कहिज्जइ एहु, सासयभावितसामि इह किं किर कोहु करेहु ॥ ८ ॥
चमरु सामिउ चमरचंचाहि तो उब्भडभिउडीभरमीडिउगभालगु भासइ, को सासयभाउ भणि करउं तेव सो जेव नासइ ।
गहगणगंधव्वासुरह मज्झि न पेक्खउं कोइ, मह चल्लंतह सम्मुहउ खणु एककु वि जो होइ ॥ ९ ॥
चलिओ आउहसाल दपेण तुं(चुं)पा लइ पाणितलि परिहदंडु उदंडु सो धरि, चलिउ सो सक्कुवरि रुट्ठु नाइ जुवराउ संगरि ।
संसुमारपुरिपहु नियइ अह कयकाउस्सगु, एगराइपडिम ठियह नमइ पायपीढगु ॥ १० ॥
भणइ सामिय ! तुज्जु अणुभावि भंजेवउ सक्कु मइ हयपयावु संपइ करेवउ, निनासियतेयसिरि पुट्ठि दिंतु आलोईयव्वउ ।
इय सामियनिस्सा सबलु चंचाहिवु चल्लेइ, वट्टारेविणु दिव्वतणु लक्खपमाणु करेइ ॥ ११ ॥
अइसुदुद्धरु दहरारंभु पारंभइ पायतलि जेण तुंगडुंगरविडोहहिं, पुणु पक्खुब्भेयभरि तं नहंगि उट्टाणु खेल्लहि ।

महि कुलालचक्रकमिण च(प)डिय फेरि भमडेइ, चित्ति चमकित तिहुयणु वि दिसिपक्खा जोएइ ॥१२॥
कुणइ तिहुयणतिकखसंखोहु गलगज्जिगुंजाररउ जेण दंति आलाणु भंजिवि, दूरंतरिउसरहिं तुरयतट्टसट्टाणु छडिवि ।
बहिरियकन्नु विवन्नमुहु पुरजणु जाइ समग्गु, गिरिकंदरि केसरि खुहिय लहहिं न निग्गममग्गु ॥१३॥
कणयपव्वयविंशस(म)झाहं अइतुंगइ सिंगसयपरिहदंडि उदंडि खंडइ, हिमसेलकेलासगिरिअग्गचरणि चंपे वि चडइ ।
अइघणघणकरघायभरिओ सारइ दूरेण, भुवि भूरुह भंजेइ निरुपायवायवेगेण ॥१४॥
सीसि सोहहिं तारतारोह कुसुमुक्करु मुक्कु जिव वच्छवीढि जिव जच्चमोत्तिय, मणिकिंकिणितुल्ल तह तसु विसालकडिभायसंठिय ।
पत्तपाय रेहंति पुण जिव मणिघघरमाल, को सक्कइ तसु वन्नणह मुत्ति सुमेरुविसाल ॥१५॥
कज्जि कुंडल दोवि ससिसूर सुरवाहिणि भालयलि तिलउ तासु सिरिखंड सुत्थिउ, तारायणु तेयनिहि कुसुमभारु मत्थइ समत्थिउ ।
मेहमाल सुविसाल नहि चारुचीरसिंगारु, सुरकामिणी कामंधु गउ नाइ भुयंगकुमार ॥१६॥
अह पटुत्तउ सग्गि सोहम्मि सो जंगमु मेरुगिरि देव दूरदूरिण पलाइय, संजाउ हल्लोहलउ केवि दंडियखडहडियपाडिय ।
उब्भी वाहहिं अच्छरस दिसिदिसि धाहावंति, नियमत्तारहिं लगिगलि रक्खि रक्खि पमणंति ॥१७॥
तियसतक्खणि ताहितो केवि कहकहवि धीरिमधरिवि सेल्लभल्लवावलपेल्ल(च्छ)हिं, पुट्टुट्टियपुण अवरि सरसहस्स नित्तु(हु)मेत्ल्लहिं ।
गयमोगारखग्गाइ तसु किंपि न लग्गइ अंगि, जाहिं पलाणा तेवि तउ परिह पहारपसंगि ॥१८॥
मंतु मंतइ मंति देवाह जमदंडु वि खंडियउ पासपाणि सहं पासि नट्टउ, हाहारवमुहल्लमुहु देवसेन्नु दुग्गिहि पइट्टउ ।
लहूसिज्जइ सक्कहं तणउ रयणरासिभंडारु, नट्टउ कहवि न जाणियउ सुरकरिपत्तपहार ॥१९॥
चमरु पत्तउ चत्तमज्जाउ जहिं अच्छइ अच्छरहिं किउ अतुच्छु पिच्छणु नियंतउ, समयमेव सोहम्मवइ सभसुहम्म अक्खित्तचित्तउ ।
दंडपयंडि दुवारु तसु तिज्जिवार घट्टेइ, संकसंकु सक्कइ हियइ नं तक्खणि खोट्टेइ ॥२०॥

तियससामिउ तं निरिक्खेइ अइतिव्वकोवग्गिधसु भिउडिभंगिभंगुरनिडालउ, कसु ^१खुट्टउ कारु किल कासु जाउ इय बुद्धि चालउ ।
जाणेविणु पभणेइ हरि रे चमरा अइवंकु, मूढ ! अप्पघत्तगु रमिउ जं इह आउ असंकु ॥२१॥
जाव बोल्लणलभु चमरिंदु महओसरि म(स)त्थयइ चंडु दंडु पिक्खेसि किं नहु, असहंतउ सुन्नमणु सक्तेउ ता जाउ निप्पहु ।
बोल्लु न कल्लुवि नीसरइ तत्तिउ खुट्टु मरट्टु, दिसिपक्खा पिक्खेइ खलु नासननट्टि^१ पयट्टु ॥२२॥
भणइ तक्खणि सक्कु ललक्कु रे चमरा ! मरसि तुहुं रंगभंगु संगेइ दित्तउ, मुरसुंदरिनट्टरसु इय पयट्टु मोट्टिव मलंतउ ।
तो कंपंतपडंततणु नट्टउ जाव सुजाइ, वज्जदंडु ता चंडु हरि सुमरिउ पुट्टिहिं धाइ ॥२३॥
अह महुभडकोडिदंभोलिकरपंकयपत्तु खणि सक्कि मुक्कु नीसंकु पुट्टिहिं, उप्फालजालासहसजडफलालु खयकालु दिट्टिहिं ।
फारफुरंतफूलिंगाणु तडयडरावविसालु, तसु लग्गउ अणुमग्गि निरु गिरिसंहारकरालु ॥२४॥
सक्कु चित्तइ तासु का सत्ति माहप्पु कासुवि रिसिहिं सुंसुमारि ता दिट्टु जिणवरु, तसु निस्सामहिम इय जाइ वज्जु तित्थु जि सुदुद्धरु ।
हा हा जिविउ मज्झु इउ, होसइ सामिहि पीड, संपइ काइं करेमि इउं अहइ अतक्कियमीड ॥२५॥
ताव धाविउ सक्कु नीसंकु नियहत्थि लेवा खणिण सामि पासि अपहुत्त असणिहिं, जो जालाजालभरि धुरु धरेइ खयकालअगणिहिं ।
माणुस मारइ तियसतणु पुणु फुडफाडणफारु, अज्जवि पावइ नेव हरि निय करयलि सयधारु ॥२६॥
चमरु चल्लिउ मेल्लकारेण भयभिभलभु(तु)ल्लमणु कंप्पमाणतणु ताव अग्गइ, उम्मुक्क उक्कासहसु फुडफुलिंगु दंभोलि पेच्छइ ।
परिसक्कइ सक्को विं अणु ते केरिस पडिहाहिं, नहसिरि रयणावलि खुडिय नं रयणाइं पडिहाहिं ॥२७॥
वज्जु जंतउ चमर अणुमग्गि जावज्जवि तेयसिरि झल्ललंतु नो चमरु पावइ, चउरंगुल अंतरइ ताव सक्कु सइं हत्थि धारइ ।
मिरियमित्तु होएवि तउ पडुपायंतरि लुक्कु, भुवणमाणु सरणाय गउ चमरु सक्कि तो मुक्कु ॥२८॥

मणि मडफरफारसिंगारु चुबंतउ मडडि महि नमिवि नाहु खामइ सुरेसरु, रे चमरा ! मुकु तुहुं जाहि दिन्नु भइ अभउ नीसरु ।
अज्ज जाउ जाणिज्ज तुहुं जयपहुपायपसाइं, सामिपायपूयापवणु भुंजसु भोगसुहाइं ॥२९॥
सक्कु सामिहि पायपणमेवि सोहम्मि कप्पि गउ, चमरु चमरचंचाभिहाणइ, निवसंतउ ठावि तहिं अच्छराइ परिवारु आणइ ।
परमपमोय पसन्नु पुरि सुंसुमारि निहंभु, पुरउ पयट्टइ सामियहि नवरसनट्टारंभु ॥३०॥
सारिधारियविणअहीणसुपुलाविउ वेणु पुणु गुमुगुमेइ सडालु महलु, उफ्फालिउ ताललउ धरिउ पाडु पाडहिइ पव्वलु ।
नच्चइ नच्चणि सच्चवइ अंगहारु जो सारु, सुत्तहारु सयमेव ठिउ चमरु विचारइ चारु ॥३१॥
चमरु पत्तउ चमरचंचाहिं अच्चेवि नच्चेवि तहिं पुफ्फुट्ठि तुट्टउ विसज्जि वि, परमप्पयपहुपुरउत्तरसद्धुसंगेउ सज्जिवि ।
अवसरि वीरजिणेसरु वि काउसग्गु पारेइ, जिव जंगमु वरकप्पतरु महिमंडलि विहरेइ ॥३२॥

एवं पूरणस्य सर्वज्ञशासनवाह्यत्वाददयालोर्बह्वपि तपस्तदनुरूपफलाभावादफलं जातम् । सर्वज्ञशासनस्थस्य कदाचित्कारणेनाऽपवादे वर्त्तमानस्यापि स्वशक्त्या वर्त्तमानस्य सफलमेवेत्याह—

कारणनीयावासी, सुदूठुयरं उज्जमेण जइयव्वं । जह ते संगमथेरा, सपाडिहेरा तया आसी ॥ ११० ॥
एगंतनियावासी, घरसरणाईसु जइ ममत्तं पि । कइ न पडिहंति कलिकलुसरोसदोसाण आवाए ॥ १११ ॥
अविकत्तिऊण जीवे, कत्तो घरसरणगुत्तिसंठणं । अवि कत्तिआ य तं तह, पडिआ अस्संजयाण पहे ॥ ११२ ॥
थोवोऽवि गिहिपसंगो, जइणो सुद्धस्स पंकमावहई । जह सो वारत्तरिसी, हसिओ पज्जोयनरवइणा ॥ ११३ ॥

गाहा स्पष्टा । नवरं नीयावासो-नित्यवासस्तस्मिन् । प्रातिहार्यगुणावर्जितदेवतासम्पाद्यातिशयवत्ता ॥ संगमस्थविराख्यानकं च
' बुद्धावासे वी'त्यत्रोक्तमेव ॥ ११० ॥ विपर्यये दोषमाह—“ एगंत ” गाहा । एकान्तेन निष्कारणं नित्यवासिनोऽवसन्नपार्थस्था-

दयो गृहसरणादिषु गृहनीत्रादिषु आदिशब्दाद् बन्धुजनादिपरिग्रहः । किं ? यदिममत्वमपि कुर्वन्तीति शेषः । ममेति निपातोऽहमस्य स्वामीत्यर्थे वर्त्तते । तद्भावस्तत्त्वं तदप्यास्तां स्वयंकरणादिकं तदा कथं न पतिष्यन्ति, पतिष्यन्त्येवेत्यर्थः ॥ कुत्रेत्याह-कलिः-कलहः, कलुषं-पापम्, रोषः-क्रोधस्त एव दोषास्तेषामापाते-मीलके सर्वदोषभाजो भवेयुरित्यर्थः ॥ १११ ॥ किमित्येतदेवमित्याह-“अव-कत्तिऊण ” गाहा अविकृत्य-स्वयं षड्विधजीवानविराध्य कुतो गृहादिसंस्थाप्यं-नव्यं कर्तुं शक्यं समारचयितुं वा नैवेत्यर्थः । अन्यै-श्चाविकर्त्त्य अन्येषां हस्तेन विराधनामकारयित्वा च तद्गृहादि कुतः संस्थाप्यमिति योजनीयं । तथाहि-ते वर्त्तमानाः पतिता असंयतानां पथि-मार्गे तत्त्वतो गृहस्था एव तत्कर्मकारित्वाद्वेषस्याकिंचित्करत्वात् ॥ ११२ ॥ न केवलं गृहकर्मणि यतेर्दोषाय, किं तर्हि ? तत्सम्बन्धमात्रमपीत्याह-“धेवोवि ” गाहा स्पष्टा । वारित्तर्षिकथानकमेतत्—

चंपामहापुरीए, पहू पयाणं अहेसि मित्तपहो । परपेम्मधारिणी धारणित्ति से अग्गमहिसी वि ॥ १ ॥ धणमित्तो सत्थाहो, तत्थत्थि पथा य धणसिरी तस्स । सुहवासरेमि तीए, तणओ जाओ सुजाओत्ति ॥ २ ॥ अविकलअकलंककलाकलावकेलिहरंमि तारुत्ते । जलहिजलंमि वतं तस्स, जाइ लहरीहिं लायत्तं ॥ ३ ॥ रुवं निरिक्खिऊणं, नूणं मीणज्जओ वि सो जस्स । नं परिभ-वलज्जाए, तिणयणयणयणले पडिओ ॥ ४ ॥ निउणो नयणविलासो, नासावंसो स जो न अन्नस्स । कावि कउलाण कला, अन्न-च्चिय अहरमुदा वि ॥ ५ ॥ अहह विसालो भालो, अपुव्वो कोइ कन्नविन्नासो । सुहसोहग्गमुदग्गं, इय अंगे चंगिमा तस्स ॥ ६ ॥ इय जंपेइ सुजाओ, इय विहिओ अज्ज फारसिंगारो । तरुणीण तया चंपाए, पइवरं एस वावारो ॥ ७ ॥ तत्थत्थि धम्मघोसो, नामेणाभच्चपुंगवो तस्स । हिययंगमा पियंगूपिया सुजायस्स गुणगरिमं ॥ ८ ॥ अइरुवरेहसोहग्गपसुहमालोइउं महेइ तओ । आ-लोइओ कयाई, तीए ओलोयणगयाए ॥ ९ ॥ तह सव्वसवक्कीहिं पि, तम्मयाओ खित्ताउ मिलियाओ । सलहंति जीए मय-णोव्व, वल्लहो एस सा धन्ना ॥ १० ॥ नेवच्छं काऊणं, कयाइ पइरिक्खे सुजायस्स । कुणइ पियंगूअंतेउरंमि तस्साऽभिणयमेवं ॥ ११ ॥ इय सविलासं चल्लइ, इय आलावे सलोयणमायरइ । इय हसइ भावभंगीहिं, हेत्थिल ! दिट्ठो तइ सुजाओ ॥ १२ ॥

अंतेजमि पत्तो, मंती पइरिक्कमिक्खए जाव । अर(व)रिविवरेण जोएइ, ताव ताओ तहा नियइ ॥१३॥ कुवियप्पकप्पणाविप्पयारिओ
मिउडिभंगुरनिडालो । चितइ अंतेजरिया, जाया दुल्लीलसिलाओ ॥ १४ ॥ परपेम्मपरावसमाणसाउ सत्थाह अंतपंतमि । ता ताण
पेम्ममूलं, मारिस्समवस्समेयमहं ॥ १५ ॥ पच्चायरियाउ एयाउ, नूणं होहिंति मुक्कलज्जाओ । इय अप्पाणमजाणाविऊणमोसरइ
चितेइ ॥ १६ ॥ सिज्झंति नूण धुत्तस्स, तस्स कज्जाइं अप्पणिज्जाइं । रोसो सुरंगधूलिच्च, जस्स नहु पायडो होइ ॥ १७ ॥ सय-
मिह मारिज्जंतो, जणे जणेज्जा कलंकसंतंके । नियबुद्धीए तो किंपि, कूडलेहं लिहावित्ता ॥ १८ ॥ मित्तप्पहस्स दंसेइ, देव ! एसो
तुहाऽरिनरवइणा । चरपुरिसेहिं सुजायस्स, पेसिओ राहसियलेहो ॥ १९ ॥ काऊण करे सयमेव, वाईओ राइणा जहा तुमए ।
मारेयव्वोऽवस्सं, सुजाय मित्तपहो कहवि ॥ २० ॥ इय साहियंमि कजे, कणयस्स देमि ते कोहिं । इय जाणिऊण संजायतिच्च-
कोवो महीनाहो ॥ २१ ॥ चितेइ एय पायडवहंमि सुमहं भवे पुरक्खोभो । ता एय मारणे एस, होउ सम्मं सुहोवाओ ॥ २२ ॥
पच्चंतपुरे चंदज्झउत्ति मित्तं महत्थि महीनाहो । तस्संतियंमि पेसेइ, एयमट्टेण केणावि ॥ २३ ॥ सो सहसा साहिस्सइ, सुहेण
तं अंतरंगलेहेण । विहियं तहेव मित्तप्पहेण पत्तो सुजाओ वि ॥ २४ ॥ चंदज्झयस्स पासे, पासिय सो तं च मित्तलेहं च । चितइ
एयागारे, रायविरुद्धं न संभवइ ॥ २५ ॥ यत उच्यते—“ विषमसमैर्विषमसमा, विषमैर्विषमाः समैः समाचाराः । करचरणकर्ण-
नाशा, दन्तौष्ठनिरीक्षणैः पुरुषाः ” ॥ २६ ॥ असहंतएण केणवि, कजे एयस्स तावि संखित्तं । जाओ तेणेसो तस्स, एरिसो मइ-
विज्जासो ॥ २७ ॥ तस्साऽऽएसेवि न नाम, मज्झ मज्झप्पमेय मच्चुकए । पहरेइ को सयन्नो, मणिमयनिप्पडिमपडिमाए ॥ २८ ॥
“ पिसुणा सयमेव परेहिं, पेरिया मज्झिमा पयट्ठंति । अणुचियकजे सज्जंति, सज्जणा जओ नो कहवि ” ॥ २९ ॥ अह अवर-
वासरे तं, लेहं चंदज्झओ सुजायस्स । रहसि दरिसेइ सो भणइ, कुणसि किं तस्स नाऽऽएसं ॥ ३० ॥ सियअसिधारागोयरग-
ओऽन्हि ते किं तओ विलंबेसि । भणियमणेण एवं, पाविट्टो चेव चिट्ठइ ॥ ३१ ॥ धरमज्झगओ ता मज्झ, निव्विसंको वसाहि
पच्छन्नो । किं पुण भणिणिं परिणेषु, मज्झ नामेण चंदजसं ॥ ३२ ॥ विहिए तहेव तेणं, भोगे भुंजंतीयाए तीए तया । महम-

हियमाणसाए, जाओ कुट्टो तथा दु(महापु)ट्टो ॥ ३३ ॥ अहिणवसाहारलया, मंजरिया जाव जाइ फारफलं । ^१उम्मुलखाइयाए ता
वुब्भा सुकइ किमेवं ॥ ३४ ॥ महवयणाओ जिणधम्मधारिणी पाणवल्लहा एसा । जायत्ति तेण सा कुट्टिणी, वि न कयन्नुणा
चत्ता ॥ ३५ ॥ “सकृदपि यत्प्रतिपन्नं, तत्कथमपि न त्यजन्ति सत्पुरुषाः । नेन्दुस्त्यजति कलङ्कं, नोज्झति वडवानलं सिन्धुः
॥ ३६ ॥ अणवरयसरोगतदंगदोसेण सोऽवि तहोसी । किमवि सुजाओ जाओ, मणे विराओ तह तीए ॥ ३७ ॥ अहह अहन्ना-
ऽहं दुट्टुकुट्टुदोसेण जा सुजायंपि । जिणधम्मदाणदिव्वोवयारिणं ही पदूसेमि ॥ ३८ ॥ नियजीवियंमि निव्वेयमुव्वहंती अणसणं काउं ।
चित्तइ पाणञ्चायं, करेमि साहेमि परलोयं ॥ ३९ ॥ विहियाऽणसणा पडिजागरिज्जमाणा य सह सुजाएण । मरिउं जाओ तियसो,
आभोगइ तीए भवमेयं ॥ ४० ॥ मारावणाय मित्तप्पहेण संपैसिओ जह सुजाओ । जह मह दिन्नो धम्मो, मए उ जह गाढ-
कोढो त्ति ॥ ४१ ॥ आगम्म तो सुजायं, सुजायरूवाभिरामदेहसिरिं । काउं कहइ सुरो नियचरियं चलकुंडलाहरणा ॥ ४२ ॥
धम्मप्पहावमप्पय्यासणाओ दिसेइ चंदस्स । सग्गापवग्गमग्गंमि, तंमि धम्मो य तं ठवइ ॥ ४३ ॥ कहिऊण सचिवदुच्चरियमेरिसं
तह सुजायकुलमउलं । नेइ सुजायं चंपाए, ठाविउं बाहिरुज्जाणे ॥ ४४ ॥ चंपापुरीए उवरिं, पायडइ महासिलं वहाय तओ । पउ-
रजणाणं जाओ, हत्तोहलयाउ हलबोलो ॥ ४५ ॥ मित्तप्पहपुहईसो, अह पहिरिय पंडुरोल्लसाडिल्लो । धूवकडच्छुयहत्यो, सह
नायरएहिं विन्नवइ ॥ ४६ ॥ देवो व दाणवो वा, जो कोवं कोवि कुणइ मज्झुवरिं । सो कोवकारणं पायडेउ होऊण पच्चक्खो
॥ ४७ ॥ परिभाविंती वि थिरं, अहमवराहं न ताव सुमराभि । अन्नाणाओ जं किंपि, जायमेयंपि खामेमि ॥ ४८ ॥ गयणे भणेइ
तो सो, रे रे मज्जाय वज्जिय अणज्ज ! । माराविऊणमवराहवज्जियं सव्वहा वि तथा ॥ ४९ ॥ दूरमच्चधम्मघोसस्स, कूडलेहेण तं
खलु सुजायं । संपइ सुमरेसि न किंतु, सव्वहा दुट्टुपाविट्ठ ! ॥ ५० ॥ जइ तं खमाविऊणं पसाइऊणं च भवणमाणेसि । ता तुज्झ अत्थि
मोक्खो, महसिला पाडणाउ इओ ॥ ५१ ॥ पुरपउरपरियरंतेउरेहिं सह अन्नहा हणिस्सामि । भणियं निवेण सो कत्थ अत्थि

कहियं इहुजाणे ॥ ५२ ॥ सपरीवारो गंतूण, तो निवो खामिऊणमाणेइ । करिकंधराधिरूढं, सक्कारित्ता पयत्तेण ॥ ५३ ॥ उवसं-
हरियसिलेसो, तियसो पत्तो तओ सठाणंमि । मारिजंतो मंती वि, रक्खिओ खलु सुजाएण ॥ ५४ ॥ “ प्रत्युपकुर्वन् पूर्वं, कृतो-
पकारोऽपि लज्जयति चेतः । यस्तु विहितापकारादुपकारः सोऽधिको मृत्योः ॥ ५५ ॥ ” निव्विसओ आणत्तो, पत्तो देसंतरे सुदू-
रम्मि । संवेगमागओ अंतियंमि थेराण पव्वइओ ॥ ५६ ॥ गीयत्थो संजाओ, विहरंतो एगया गओ गुणवं । वारत्तपुरवरे जत्थ,
अत्थि राया अभयसेणो ॥ ५७ ॥ वारत्तओ अमच्चो, सच्चो सच्चविय सज्जणचरित्तो । तस्स घरे संपत्तो, विहरंतो धम्मघोसमुणी
॥ ५८ ॥ घयसक्करसंमिस्सं, खीरं उप्पाडिऊण थालेण । दितीए तत्थ घरसामिणीए पडिओ अहो विंदू ॥ ५९ ॥ तं धम्मघोस-
साहु, परिसाडियदूसियं ति नो लेइ । वायायणठिएणं, तं दिट्ठं तेणऽमच्चेणं ॥ ६० ॥ परिचित्तियं च इमिणा, पडिच्छिओ किं न
पायसो एसो । एत्थंतरंमि बिटुंमि, मच्छिआ तंमि लीणाओ ॥ ६१ ॥ ताउ घरकोइलिया, अणुसरइ सरेइ तंपि किगलासो ।
तंपि बिडालो तंपि हु, सुणहो तह अन्नगामिल्लो ॥ ६२ ॥ वत्थव्वगसुणएणं, पारद्धो सोऽवि खरनहरदाढो । ते भंडणेण लम्मा,
अणुलम्मा सामिणो तेसिं ॥ ६३ ॥ अइत्तुमुलं संजाए, मारोयारी महंतिया जाया । तो वारत्तगसच्चिवो, चित्तइ संवेगमावन्नो
॥ ६४ ॥ एएण कारणेणं, महरिसिणा पायसो न सो गहिओ । अहह अहो अइरम्मो, जिणधम्मो जयइ तिजए वि ॥ ६५ ॥
अइसुहअज्झवसाणं, उवागओ सुमरिऊण नियजाइं । संबुद्धो सुविसुद्धो, अणवज्जं लेइ पव्वज्जं ॥ ६६ ॥ उवणेइ देवया सव्वमेव
से संजयाणमुवगरणं । गीयत्थो विहरंतो, सो पत्तो सुंसुमारपुरं ॥ ६७ ॥ तत्थत्थि धुंधुमारो, राया पविरायमाणकित्तिभरो । धूया
सिंगारवई, अंगारवइत्ति से अत्थि ॥ ६८ ॥ अहिगयधम्माऽहम्मा, सा समणोवासिया विसेसन्नु । जीवाइवत्थुवित्थरपरमत्थविया-
रसारविऊ ॥ ६९ ॥ नाहियवाई वाए पराजिया कावि एगया एगा । परिसा पुरो पओसं, तीए पच्चा(व्वा)इया पत्ता ॥ ७० ॥
चित्तइ मए तहेसा, अंगारवई धुवं विहेयव्वा । अइवहुसव्वक्खिवेहिगिदाहदुक्खे जहा पडइ ॥ ७१ ॥ तो तीए रूवरेहं, लिहि-
ऊणं चित्तफलहयंमि फुडं । उज्जेणीए पज्जोयराइणो कुणइ ढोयणियं ॥ ७२ ॥ निवपुच्छियाए तीए, अंगारवई ति धुंधुमारसुया ।

कहिया विहिया विहिणा, जा जुवई रूवसीमव्व ॥ ७३ ॥ अइरत्तमत्तचित्तप्पवित्तिणा तेण दूयओ तत्तो । निवइस्स धुंधुमारस्स,
पेसिओ सुंसुमारपुरे ॥ ७४ ॥ मगाइ आगंतूणं, पज्जोयनिमित्तमेस तस्स सुयं । साहंकारं तो सो, न देइ निच्छुभइ दूयं च ॥ ७५ ॥
निगंतुं सो सव्वं, दुगुणमवमाणदूमिओ दूओ । उज्जेणीए पज्जोयराइणो वज्जेरेइ पुरो ॥ ७६ ॥ अइआसुसुत्तचित्तो, तत्तो पत्तो
स सव्वबलकलिओ । परिवेढिऊण गाढं, बाढं बाहिं ठिओ तत्थ ॥ ७७ ॥ बलसामगगीए अपबलो त्ति निब्वलमणो वि रणरंगे ।
नगरस्संतो पविसित्तु, धुंधुमारो वि जावेइ ॥ ७८ ॥ विहरइ पुरस्स तस्स य, अंतो वारत्तमहरिसी तइया । चिट्ठेइ नागपडिमा-
घरंमि ज्ञाणप्पहाणमणो ॥ ७९ ॥ नगरोवरोहसंवाहवाहिओ धुंधुमारनरनाहो । नेमित्तिगमापुच्छइ, भयभीओ किं पत्ताएमि ॥ ८० ॥
नेमित्तिओ निमित्तं, जा जोयइ चच्चरंतरपएसे । रममाणानि निरिक्खइ, ताव तहिं डिंभरूवाइं ॥ ८१ ॥ तासेइ ताणि तत्तो,
निमित्तगहणाय किंतु कुव्वंति । मं भीसियाणि वारत्तगेण अभयाणि जायाणि ॥ ८२ ॥ लद्धनिमित्तो नेमित्तओ तओ
वज्जेरेइ विजयं से । संनद्धवद्धकवओ, सुद्धं लध्धूणलगावलं ॥ ८३ ॥ पोलिकवाडे उग्घाडिऊण तो धुंधुमारनरनाहो । भोयणपमत्त-
चित्तं, पज्जोयं बंधिउं लेइ ॥ ८४ ॥ वक्ति च—“ प्रतिष्ठां यन्निष्ठां नयति नयनिष्ठां विघटयत्यकृत्येष्वाधत्ते मत्तिमतपसि प्रेम
तनुते । विवेकस्योत्सेकं विदलयति दत्ते च विपदं, पदं तद्दोषाणां करणगणलाम्पट्यमसमम् ॥ ८५ ॥ ” मज्जे पुरस्स पविसित्तु,
पोलिदारे तहेव दावेइ । हयगयरहाइ गिन्हेइ, तस्स नीसेसमंडारं ॥ ८६ ॥ भणइ स ते कत्थ गओ, अभिमाणो मेरुमंदिरसमाणो ।
पोरिसवाओ निव्वायनगरखित्तस्स सोवि गओ ॥ ८७ ॥ किं ते करेमि संपइ, स आह जं ते मणस्स पडिहाइ । अहुणा न
कुणसि जं तेण, तुज्झ दूमिस्सए हिययं ॥ ८८ ॥ अह आह धुंधुमारो, मा मा जंपेसु पत्थिव ! तमेवं । तुह पुरओ कोऽहं अप्प-
सव्वसेणापरीवारो ॥ ८९ ॥ विसमदसावडिओ वि हु, तुमं तुमं चेव तुह समो नऽन्नो । ‘ जलसंकंतो वि धुवं, सहस्सकिरणो
दुरालोओ ’ ॥ ९० ॥ दिवसवसाओ जाओ वि जाओ राहुप्पहावपहयपहो । खणमेत्ताओ मित्तो, अहिययरं किं न दिप्पेई ॥ ९१ ॥
ता तुह चित्तेमि अमंगुलं, न मंगलमओ सया होसु । अंगारवइं सिंगारसारणि सुयण ! परिणेषु ॥ ९२ ॥ महया सक्कारेणं,

महाविभूईए कारियविवाहो । विवरियपोलिदुवारे, तत्येव रहाविओ स ठिओ ॥ ९३ ॥ ह्यगयरहाइ जं किंपि, लुडियं आसि तं
असेसं पि । अप्पियमन्नं पि बहुं, सक्कारेऊण से दिन्नं ॥ ९४ ॥ पोढप्परूढपेम्मा, अंगारखई कयाइ तेण रहे । आपुच्छिया जहा
कह, तुह पिउणा तुच्छसेन्नेण ॥ ९५ ॥ अइवलकलिओ वि अहं, पराजिओ सा कहेइ सम्भावं । मं भीसा डिभाणं, दिन्ना वार-
त्तमहरिसिणा ॥ ९६ ॥ तं चेव निमित्तं मंतिऊण, नेमिस्सिण मह पिउणो । कहियं तमेव विजई, महरिसिणो नऽन्नहा वाणी
॥ ९७ ॥ अवि चलइ मेरूचूला, अवि वरुणदिसाए उग्गाए सूरु । अन्नपओयणमवि वयणमन्नहा होइ न मुणीणं ॥ ९८ ॥ लोइय
मुणीण वाणी, जह जह अत्थो तहा तहा होइ । लोउत्तराण तेसिं तु, होइ वाणी जह तहत्थो ॥ ९९ ॥ इय सुणिऊणं पज्जोय-
पत्थिओ पभायंमि । वारत्तयमुणिपासे, पहसंतो पभणए एवं ॥ १०० ॥ तुह पाए पणमामो, परमनिमित्ताइ वागरंतस्स । वारत्त-
यवारित्तय, पाणपणासपसत्तं पि ॥ १ ॥ दिन्नुवओगोऽणुवओग-उग्गायं मुणइ डिभमं भी(सी)सं(मं) । वारत्तमहरिसी तो, आलोयइ
गरहइ तमत्थं ॥ २ ॥ हा हा महापमाओ, जमपरिभाविय पभासियं एयं । पज्जोयस्स वि जाओ, जमेवमुवहासठाणंति ॥ १०३ ॥
इति वारत्तयमुणिकहा ॥ ११३ ॥ तदयं सामान्येन गृहस्थसम्बन्धी दोषोऽभिहितः । अधुना युवतिसम्बन्धमधिकृत्याह—

सम्भावो वीसंभो, नेहो रइवइयरो अ जुवइजणे । सयणघरसंपसारो, तवसीलवयाइं फेडिज्जा ॥ ११४ ॥
जोइसनिमित्तअक्खरकोउआएसभूइकम्मेहिं । करणाणुमोअणाहि अ, साहुस्स तवक्खओ होइ ॥ ११५ ॥
जह जह कीरइ संगो, तह तह पसरो खणे खणे होइ । थोवो वि होइ बहुओ, न य लहइ धिइं निरुंभंतो ॥ ११६ ॥
जो चयइ उत्तरगुणे, मूळगुणेऽवि अचिरेण सो चयइ । जह जह कुणइ पमायं, पिळ्ळिज्जइ तह कसाएहिं ॥ ११७ ॥
जो निच्छएण गिण्हइ, देहच्चाएवि न य धिइं मुअइ । सो साहेइ सकज्जं, जह चंदवडिंसओ राया ॥ ११८ ॥
सीउण्हखुप्पिवासं, दुस्सिज्जपरीसहं किलेसं च । जो सहइ तस्स धम्मो, जो धिइं सो तवं चरइ ॥ ११९ ॥

धम्ममिणं जाणंता, गिहिणोऽपि ददव्वया किमुअ साह ? । कमलामेलाहरणे, सागरचंदेण इत्थुवमा ॥ १२० ॥

‘सद्भावो’-युवतिजनस्य वसतावकाले विद्यमानता, ‘विश्रम्भो’-विश्वासः । ‘स्नेहो’-रागः । ‘रतिव्यतिकरो’-मदनोत्को-
चकारिकथाप्रबन्धः । चशब्दोऽनुक्तेङ्गितादिसमुच्चयार्थो ‘युवतिजने’, ‘स्वजनगृहसंप्रसारो’-बन्धुविषयो भवनविषयश्च तामिः सह
पर्यालोच इत्यर्थः । किं ‘तपःशीलव्रतानि’ ‘फोडिज्जत्ति’-विनाशयेत् । तपोऽनशनादि, शीलमुत्तरगुणाः । यदि वा हे शिष्य !
तव शीलव्रतानि नाशयेदिति ॥ ११४ ॥ अन्यच्च-‘जोइस’ गाहा ‘ज्योतिषं’-ग्रहगणितम् । ‘निमित्तं’-होराब्जानादि । ‘अक्ष-
राणि’-मातृकादीनि । ‘कौतुकं’-स्तपनादि । ‘आदेश’-एतदेतच्च भविष्यतीत्यादिनिर्णयकरणम् । ‘भूतिकर्म’-रक्षापोट्टलिकादि ।
एतैः साधोस्तपःक्षयो भवति । काभ्यां कृत्वा करणानुमोदनाभ्यां स्वयंकरणेन अन्यकृतानुमोदनेन चेत्यर्थः ॥ ११५ ॥ ज्योतिषाद्यनु-
ष्ठानप्रसंगश्च क्रियमाणो दूरन्त इत्याह-“जह् जह्” गाहा ‘यथा यथा क्रियते संगः’-सम्बन्धो दुरनुष्ठानैरिति गम्यते ‘तथा
तथा प्रसरो’ऽतिप्रवृत्तिरूपः क्षणे क्षणे भवति गाढं वर्द्धत इत्यर्थः । बहुः खल्वेवं संगः स्यादल्पस्तु न दोषयेति यो मन्येत, तं
प्रत्याह-‘स्तोको’ भवति बहुः, प्रमादस्यानादिभवाभ्यस्तत्वात् । स च दुरनुष्ठानसंगवान् गुर्वादिभिर्निरुध्यमानो-वार्यमाणो न ‘धृति’-
स्वस्थतां लभते ॥ ११६ ॥ कथं खल्पोऽपि संगो बहुर्भवतीत्याह-“जो चयइ” गाहा । व्यक्ता उत्तरगुणाः करणरूपाः पिण्ड-
विशुद्ध्यादयः । मूलगुणाश्चरणरूपाः पञ्चमहाव्रतादयः । तदुक्तम्-वयसमणधम्मसंयम-वेयावच्चं च बंभगुत्तीओ । नाणाइतियं
तवकोह-निगहाई चरणमेयं ॥ पिंडविसोही समिई, भावणपडिमा य इंदियनिरोहो । पडिलेहणगुत्तीओ, अभिग्गहा चेव करणं तु
॥ ११७ ॥ यः पुनर्न प्रमादवान् स कीदृशः स्यादित्याह-“जो निच्छएण” गाहा उत्तानार्था । नवरं यो निश्चयेन गृह्णात्यनु-
ष्ठानमिति गम्यते । चन्द्रावतंसाख्यानकं च “सीसावेढेणे”त्यत्र प्रोक्तमेव ॥ ११८ ॥ किंच-“सीउन्ह” गाहा । शीतोष्णक्षुत्पिपा-
सादिपरीषहं दिव्याद्युपसर्गकृतपीडारूपं क्लेशं च यः सहते तस्य धर्मो भवति । न च सर्वोऽपि साधुरेतानि सोढुं शक्नोति, किं

तर्हि ? ' यो धृतिमान् '—निष्प्रकम्पचित्तो भवति, स एव तपःशीतोष्णाद्यधिसहनरूपं चरति ॥११९॥ साम्प्रतं साधूनां व्रतदाढ्यो-
त्पादनाय गृहस्थानां व्रतदृढतामाह—“ धम्ममिणं ” गाहा सुव्यक्ता । कमलामेलासागरचन्द्रकथानकं त्वेतत्—

बारवईए पुरीए, असरिससोहगचंगिमागारं । धणसेणाणं धूया, ' कमलामेल 'त्ति नामेणं ॥ १ ॥ सिरिउग्गसेण अंगुब्भवस्स
नहसेण नामकुमरस्स । दिन्ना आसन्नमुवागयं, च लग्गं गुणसमग्गं ॥ २ ॥ नहसेणगिहे कइयाइ. आगओ नारओ नहगाओ ।
परिणयरहसवसेणं, नहसेणेणं न अग्गविओ ॥ ३ ॥ नववररमणीलाभेण, गव्वमुव्वहइ मं न मन्नेइ । नहसेणो कायव्वो, तओ
मए मोडियमरट्ठो ॥ ४ ॥ इय चित्तिऊण स मुणी, सागरचंदस्स मंदिरेमि गओ । निसठस्स रामपुत्तस्स, जो सुओ अइसयरूवो
॥ ५ ॥ परमपडिवत्तिपुव्वं, स पुच्छिओ तेण अच्छरिज्जं से । भयवं ! कहेसु महिमंडलंमि सयमेव जं दिट्ठं ॥ ६ ॥ भणियमि-
मेणं धणसेणकन्नगा अत्थि एत्थ नयरीए । भुवणच्चभुयभूया, कमलामेल त्ति नामेणं ॥ ७ ॥ सव्वाणमंगलट्ठी, भूसिज्जइ भूसणेहिं
तरुणीणं । भूसिज्जइ उण एयाए, भूसणं अंगलट्ठीए ॥ ८ ॥ सा नहसेणकुमारस्स, उग्गसेणेण मग्गिया दिन्ना । इय भणिऊणं स
मुणी, उप्पइओ अंबरतलंमि ॥ ९ ॥ सागरचंदो जोगीव, जोगमग्गंतमेक्कं झाइ । तन्नामेणं गहिलोव्व, जंपए सव्वमेव जणं ॥ १० ॥
“ संगमविरहविकल्पे, वरमिह विरहो न संगमो नार्याः । संगे सैव तथैका, त्रिभुवनमपि तन्मयं विरहे ॥ ११ ॥ ” कमलामेला
पासे, तत्तो पत्तो मुणी स कुडिलमई । तीए अच्छरियं पुच्छिओ य हच्छं स वज्जरइ ॥ १२ ॥ इह चेव मए नयरीए, दोन्नि
दिट्ठाइं अच्छरिज्जाइ । सागरचंदकुमारो, मारो विव रूवरेहाए ॥ १३ ॥ अंगारो विव दूरूवदूसिओ तह परो स नहसेणो ।
खुहिओ तीए अणुरायसायरो सायरंमि तओ ॥ १४ ॥ नहसेणंमि विरत्ता, न सहइ नामंमि तस्स सा कहवि । जह ते णो उव्वं-
धणमसाणरूक्खं मुणइ तह तं ॥ १५ ॥ गंतूण नारएणं, अणुराओ सायरस्स से कहिओ । अहिअयरंतो विरहाणलेण डज्झइ स
दारुं व ॥ १६ ॥ न जिमइ न सुयइ, नालवइ केवलं अच्छए अहोवयणो । संबो पिहेइ पाणीहिं पिट्ठओ तस्स अच्छीणि ॥ १७ ॥
छलपिहियलोयणो सो, पर्यपिओ तेण मुंच अच्छीणि । तं नाया पाणपिए, कमलामेला धुवं होसि ॥ १८ ॥ संवेण भणियमेत्तो,

कमलामेला अहं न मूढोऽसि । कमलामेलोऽस्मिह अहं, सागरचंदेण तो भणियं ॥ १९ ॥ जं मेलसि मह कमलं, कमलामेलो त्ति तेण तं होसि । इअ निच्छओ कओ मे, अलमन्नोवायचिंताए ॥ २० ॥ अंगीकरेइ नो जाव, एयमचरेहिं तो कुमारेहिं । मय-
विवसो काऊण, ऊरीकाराविओ संबो ॥ २१ ॥ अवगयमओ विचिंतइ, कह अघडंतं इमं घडावेमि । इय अवगयअन्नाओ, ताओ मारिस्सएऽवस्सं ॥ २२ ॥ तहवि मए पडिवन्नं, कायव्वमिमं ति होउ जं होइ । परिणयदिणंमि पत्ते, पन्नत्तो सुमरियाऽणेण ॥ २३ ॥
भणिया विवाहलग्गं, जह साहइ सागरो तहा जयसु । पउणीकरेसु परिणयसामग्गिं अज्ज उज्जाणे ॥ २४ ॥ तव्वयणाणंतरमेव, तीए नवरंगघट्टसुविसट्ठा । कयकुंकुमंगरागा, सुवासिणीओ अणेगाओ ॥ २५ ॥ कप्पूरपूरकुंकुम-कुसुमागरुपूगनागवत्ताइं । मयणाहि-
चंदणाइं, तहा कयं पउणमखिलंपि ॥ २६ ॥ संबकुमारो दुहमकुमारपरिवारिओ तहिं पत्तो । कयसंकेया समए, कमलामेला सुरं-
गाए ॥ २७ ॥ एगागिणी वि सहिया सागरचंदाणुरायरंगेण । सयमारामे पत्ता, परिणीया सागरवरेण ॥ २८ ॥ अह पिउचरंमि कमला, जोइज्जइ जाव दीसइ न ताव । लग्गसमयंमि लोओ, धसक्किओ हा किमेयंति ॥ २९ ॥ वरजत्ताए पत्ता, ससुराइ माय-
तायभायाई । अइरुक्खा सुविलक्खा, खणेण जाया महादुक्खा ॥ ३० ॥ घरपुरवहिरुज्जाणेसु, जाव जोयंति जायसोयभरा । वि-
ज्जाहररूवधराण, ताव कुमराण खयरीण ॥ ३१ ॥ मज्झगया सा दिट्ठा, परिणीया खेयरेण एणेण । कयमयणहलालंकार-कंकणा-
घट्टजुयलजुया ॥ ३२ ॥ हरिसविसायवसेहिं, कहिया कण्हस्स कहवि अवहरिया । लग्गसमयंमि खयरेहिं, देव ! तुह एरिसी आणा ॥ ३३ ॥ अच्छइ उज्जाणम्मी कमलामेला मिलंतखयरोहा । सेणासामग्गीए सयं, गओ तो तहिं कण्हो ॥ ३४ ॥ उवसंह-
रियाउ सुवा-सिणीउ सुविलासमासला तत्तो । कुमरेहिं वि उम्मुक्कं, खयरजुवाणाण नेवत्थं ॥ ३५ ॥ चेलंऽचलेहिं दोन्निवि, अन्नोन्नं संजमित्तु संबेण । पुरओ काउं कमलामेलं तह सागरकुमारं ॥ ३६ ॥ दुहंतकुमरमंडलमंडियपासेण पणमिओ कण्हो । ओलक्खिय सुविलक्खो, आइक्खइ सिक्खवेउमिमं ॥ ३७ ॥ रे रे दुहम अइदुट्ठ !, घिट्ठ अविसिट्ठचिट्ठ को एसो । सेवगजणे वि एवं, नह-
सेणे वंचणारंभो ॥ ३८ ॥ ता किं करेमि तुह अज्ज, मज्ज तणओ वि एवमनयनिही । ता तमवस्सं निस्सारयामि इय कुमरपरि-

वारं ॥ ३९ ॥ लग्नो पाणसु समग्नकुमरपरिवारिओ तओ संबो । खामेइ अपुणकरणाय, उट्ठिओ सुदुठु सजणेणं ॥ ४० ॥ उब्भड-
मिउडिविडं, निडालउ जा न अज्ज विह्वेइ । पज्जुत्तेणं विन्नविय, दाविओ ताव पुट्टिकरं ॥ ४१ ॥ कसिणाण घुसिणराओ,
जह जह तरुणीण थेरपरिरंभो । तह सुयणाणं रोसो, खलाण तोसो य खलु विहलो ॥ ४२ ॥ सागरचंदस्स सयं, कण्हेण वि
कन्नगा तओ दिन्ना । तह नहसेणो पडिबोहिओ बहुं दाणमाणेहिं ॥ ४३ ॥ पुण अमरिसं न मुंचइ, सागरचंदे छलं निहालेइ ।
अच्छइ अपहुप्पंतो, नवरं दप्पेण दिप्पंतो ॥ ४४ ॥ चिन्तयति च—उवयारिहि उवयारडा वेरिहि वेर न जाव । न किया खल-
त्तणा हयविहि नेसि म ताव ॥ ४५ ॥ “ प्राप्ते येनाऽवसरे, शत्रुषु मित्रेषु बन्धूवर्गे च । नापकृतं नोपकृतं, न सत्कृतं किं कृतं
तेन ॥ ४६ ॥ ” सागरचंदकुमारो, कमलामेलाए बल्लहो अह सो । विहियाणुव्वयपडिवत्तिपेसला नेमिजिणपासे ॥ ४७ ॥ अइभव-
वेरगाओ, जाओ पडिमापवन्नओ धन्नो । नासगलमालोयणतारपयारो मसाणंमि ॥ ४८ ॥ अह नहसेणेणं सो कमलामेलाऽवहार-
वेराओ । मगंतेण छलाइं, पत्तो रत्तीए एगागी ॥ ४९ ॥ भणिओ अणेण लद्धोऽसि पाव ! रे अज्ज कहसु कह जासि । मह
महिला कमलामुगत्तकम्मस्स लहसु फलं ॥ ५० ॥ इय भणिय सिरे काऊण, कुडगकं(कुं)ठोचिया हुयासेण । भरिओ से जलि-
रेणं, खंतिखमो खमइ सम्भं सो ॥ ५१ ॥ रे जीव ! कडं कम्मं, इहलोए अप्पणा तए एयं । इहलोए चिय वेयसु, मा कुप्प
मणे मणागंपि ॥ ५२ ॥ तुह एस महादोसो, जमणवराहे करिसु अवराहं । कयपडिकयं कुणंतो, अकज्जकारी कहं एस्तो ॥ ५३ ॥
अणुरायरायपेरियमणेहिं परिणइमपेक्खमाणेहिं । कज्जाइं जाइं किज्जंति, ताणमज्जवि फलं किमिमं ॥ ५४ ॥ अवरद्धा किर मच्चुंपि,
दिति जइ तेसु नाम को रोसो । अह दिति अणवरद्धा, ताऽवसरो विम्हयस्सेह ॥ ५५ ॥ इय भावणामएणं, अप्पाणं सिंचमाणओ
वि मुहुं । दड्ढसिरो मरिऊणं, सागरचंदो दिवं पत्तो ॥ ५६ ॥ इय उवसमो पाणंतिए वि सुदिढव्वया महासत्ता । गिहिणो वि
न सत्ताओ, चलंति साहूण किं भणिमो ॥ ५७ ॥ अत्रैवार्थे दृष्टान्तरमाह—

देवेहिं कामदेवो, गिहीवि नवि चालिओ (चाइओ) तवगुणेहिं । मत्तगयंदभुयंगमरक्खसघोरदृहासेहिं ॥ १२१ ॥

देवैः कर्तृभिर्मत्तगजेन्द्रादिभिरुपसर्गैः कृत्वा कामदेवो नैव 'चाइओ' ति शक्तिस्तपोगुणेभ्यश्चलयितुमिति शेषः । यदि वा देवैरिति देवसत्त्वैर्गजेन्द्रादिभिः कर्तृभिरिति व्याख्येयम् । अथवा देवैः कर्तृभिः कामदेवः कर्मतापन्नस्तपोगुणान् हि स्फुटं न 'त्याजितो'-मोक्षितो, यदि चैवं गृहस्थोऽपि न त्याजितस्तपोगुणान् तदा साधुभिरागमविद्धिः सुतरामक्षोभवद्विर्भाव्यम् । काम-देवकथा चेयम्—

चंपापुरीए सिरिवासुपुञ्जजिणनाह जम्मरम्माए । पुहइवई जियसत्तुत्ति, विजियसत्तु ति आसि पुरा ॥ १ ॥ तह कामदेव इब्भो, अइअब्भुयभूयभूइअब्भहिओ । भद्दा य भारिया से, असेससीलाइगुणेहं ॥ २ ॥ धणकोडिछक्कं, तस्सासि कलंतरे तह निहाणे । ववहारंमि य सेसे, वहंति छ जले पवहणाई ॥ ३ ॥ सगढाण नंगलाणं, सया सया पंच पंच य वहंति । दस गोउलाणि दस दस-सहस्ससंखाण गावीणं ॥ ४ ॥ घर-हट्ट-दास-दासी-दासेर-किसोर-रासहाईणं । तिरियाण नत्थि संखा, किं बहुणा अइमहारंभो ॥ ५ ॥ पुरनगरगामआगर-खेडमडंवाइमंडियमहीए । विहरंतो पत्तो तत्थ, एगया सिरिमहावीरो ॥ ६ ॥ परिसाए निग्गयाए, पारद्धा धम्मदेसणा पहुणा । सजलजलवाहगंभीर-धीरखीरासवसरेण ॥ ७ ॥ जह इह अणोरपारे, खारे संसारसायरे सुइरं । परिभमिराण नराणं, जिणधम्मो जाणवत्तं व ॥ ८ ॥ पाणप्पहाणपामुक्ख-पावठाणाण सव्वहा विरई । पंचमहव्वयरूवा, जा तत्थ जईण सो धम्मो ॥ ९ ॥ तह खंति-मइवऽज्जव-विभुत्ति-तव-संजमाइसंजुत्तो । पवयणमायाहिं समाहिओ वि मायाहिं परिमुक्को ॥ १० ॥ अवरो पंचाणुव्वयमूलगुणो पवरउत्तरगुणेहिं । सिक्खागुणेहिं सत्तहिं, सत्तमसत्तेण तह जुत्तो ॥ ११ ॥ गुरु-देवसेवपूयापरायणो पत्तदीणदाणरई । समदमदक्खिन्न-अक्खिन्न-चित्तवित्तीसु चित्तो य ॥ १२ ॥ धन्ना पावंति इमं, धन्नयरा पावि-यंपि पालिति । तत्तो वि य धन्नतमा, निययफलेणं फलाविति ॥ १३ ॥ समए नमिऊणं विन्नवेइ देवाहिदेवपायाण । अह काम-देव सड्ढो, पसरियसड्ढो वियदो(इडो)य ॥ १४ ॥ परमपसायं काऊण, सामि ! मह साहुधम्मअखमस्स । समणोवासयधम्मं, रम्मं सम्मं समप्पेह ॥ १५ ॥ तुह पायपज्जुवासाए, विरहियाणं च होइ सहियाणं । सावयधम्मोऽवस्सं, ता किं अज्जवि विलं-

वेह ॥ १६ ॥ सम्मत्तमूलबंधोऽणुद्वयबंधो अणंतसुहसंधो । तो सावयधम्मो से, कप्पतरु सामिणा दिन्नो ॥ १७ ॥ निसियत्तरवा-
रिधारा-करालमेयं सया स पालेइ । अवरे वि लेइ उगो, अभिग्गहे निग्गहेइ मणं ॥ १८ ॥ नहनीर-रत्तसाली-विदलं हरिया-
लपहिं मुग्गेहिं । गोखीरधयमेलगाणि मोक्कलं एत्तियं तस्स ॥ १९ ॥ धम्मपडिबत्तिकाले, परिग्गहो आसि जत्तिओ तत्तो । उव-
रिमऽभिग्गहबंधं, करेइ संकोडइ तयंपि ॥ २० ॥ यतः—“कालुण्यं जनयन् जनस्य रचयन् धम्मद्रूमोन्मूलनं, क्लिभन्निति कृपा-
क्षमाकमलिनीलौभाम्बुधिं वर्धयन् । मर्यादातटमुद्भूजन् शुभमनो हंसप्रवासं दिशन्, किं न क्लेशकरः परिग्रहनदीपूरः प्रवृद्धिं गतः”
॥ २१ ॥ काउं चउहा पोसहमेसो अट्टमिचउहसिदिणेसु । ठाइ पडिमाइ निसि चच्चरमि जा उग्गमेइ रवी ॥ २२ ॥ अइनिप्पकं-
पकाओ, वइरागरहीरसारवट्टंभो । स नियमनिव्वाहसिरीए, सहइ जो केलिसेलोव्व ॥ २३ ॥ सोहम्मसामिनिम्मियपसंसमसहंतओ
कयाइ सुरो । कयकाउसग्गमेयं, नियमाओ वालिउं पत्तो ॥ २४ ॥ उहंडसुंडदंडेण, डामरं भीमकुंभपढभारं । अंजणगिरिगरुयं,
कुंजरं स विउरुव्विउं भणइ ॥ २५ ॥ ओसरसु हो(जा)सु दूरं, मह ठाणमिणं वसामि एत्थाहं । तियसो वि सामसारं, भणामि
मा धेहि अवहेरिं ॥ २६ ॥ अन्नह आलाणमहातरुं व भंजेमि झत्ति मज्झाओ । इय दोन्नि तिन्नि चउरो, वाराओ वाहरेइ पुणो
॥ २७ ॥ जंपेइ न किंपि एवंपि, जंपिओ जाव ताव सुंडाए । उक्खिबिउं खे दूराओ, दंतमुसलेहिं भिंदेइ ॥ २८ ॥ अइविउल-
मुज्जलं, जायणं अहियासई महासत्तो । जह पडिओ तह चिट्ठइ, निच्चिट्ठो कट्ठथंभो व्व ॥ २९ ॥ कालविकरालकाओ भुमया दंडोव्व
दंडपाणिस्स । होउण पन्नगो तो तहेव लग्गो स जंपेउं ॥ ३० ॥ तस्स वि न उत्तरं जाव देइ ता वेढिउं स अंगेण । पीडेइ
तदंगं उत्तमंगमगंगमि तो डसइ ॥ ३१ ॥ तेण वि सत्ताओ चलेइ, जा न ता होइ रक्खसो तिक्खो । जालाजालकरालगकेस-
वेसो घडीसीसो ॥ ३२ ॥ अमसिणसुकसिणकुंभक्ख-भल्लभालो करालसंखालो । पेयाहिवसेरिहसंग-भंगिभंगुरभुयमीमो ॥ ३३ ॥
चिविडफुडफोक्कनासो, परिमंडलपिंगतारतारालो । करभसुपलंबउट्ठो, अइदीहरदंतकुडालो ॥ ३४ ॥ अइचवलजालमालाकरालतडितंतु-
तुलजीहालो । निरु नीहरंतरुहिरप्पवाहपंककिउट्टंभो ॥ ३५ ॥ खरखल्लमल्लभल्लो, टप्परखप्परसमाणसवणिह्लो । दीहरकंधरलट्ठिट्ठियअस-

मयसुक्कसिरतुंओ ॥ ३५ ॥ अइपयडघडसंकडकेवलकीकससमूहमयहियओ । विसमविसंतुलनिम्मंस-सुक्कवाहू करालकरो ॥ ३७ ॥
परसु(सि)यपिट्टिपविट्टुत्तुच्छखल्लोदरो दुरंतकडी । दरदट्टमसाणट्टियखाणुयखामोरुजंघजुओ ॥ ३८ ॥ अइचप्पडउप्पिट्टण-संठाणपमाणव-
ज्जियगपओ । अइपयडसुक्कउक्कड-नाडीबद्धट्टिमिसत्तणू ॥ ३९ ॥ सवणुत्तंसीकयबाल-नउलकीगलासमुंडमालिल्लो । फुंकारकारिअयगर-
पलंबजुत्तोपचीयजुओ ॥ ४० ॥ वामकरट्टियलोहिय-पूरियनरसिरकवालकन्नतडे । पुणरुत्तघरिसणाए, नियकरकत्ति निसाणितो ॥ ४१ ॥
अइपबलाणणजालाकलावविज्जुलविडंबडंबरओ । अइवीभच्छभयंकरमप्पाणं पायडंतो य ॥ ४२ ॥ दिसिविदिसादारित्तो, पव्वयसिह-
राइ पायडंतो य । अट्टट्टहाससदेण । दूरओ भूरि भेसेइ ॥ ४३ ॥ तिलतुसत्तिभागमेत्तंपि, तहवि नो जाव खोहमुव्वहइ । आगं-
त्तण समीवे, पहरइ तो कत्तिया एसो ॥ ४४ ॥ अविचलचित्तो तव्वेयणं पि अहियासए सुहं जाव । उवसग्गेउं लग्गो, ता अणु-
लोमोवसग्गेहिं ॥ ४५ ॥ भद्दाए भारियाए, उदग्गसिंगारफारसोहाए । ता हावभावभंगीचंग्गाए पायडियरूवं ॥ ४६ ॥ पभणइ पुरओ
होऊण, नाह ! नाहं सहामि तुह विरहं । काऊण पसायं वासमंदिरे संपयमुवेसु ॥ ४७ ॥ तुह विरहमहाजालापलीयं निव्वेवेसु
मह अंगं । काउस्सग्गाऽवसरो, पुण पाणप्पिय ! न किं होही ॥ ४८ ॥ किंपि अजंपंते सो, सव्वंगालिगणं बला कुणइ । जाव न
तहवि खुब्भइ, तियसो तो होइ पच्चक्खो ॥ ४९ ॥ मणिमयकुंडलकंकण-केउरकिरीडहारहीरेहिं । पविणायमाणभामुरसरीरओ पण-
मिउं भणइ ॥ ५० ॥ भो कामदेव ! सोहम्म-सामिणा जारिसो सहरिसेणं । परिसाए सुहम्माए, सि(स)राहिओ तारिसो सि
तुमं ॥ ५१ ॥ अहमवि अहुणा एवं, भणामि सक्को वि सक्कए न तुमं । नियनियममहावट्ठंभथोरथंभाउ चालेउं ॥ ५२ ॥ इह अह-
मेव अहन्नो, सक्कपसंसं असइहेमाणो । तुह तणुपीडं पावो, जाओ काउं हयपयावो ॥ ५३ ॥ जय जय नमो नमो ते, महम्मण-
मच्छरनिसुंभदंभोलि । वंदे जयदंड ! तुमं, सक्कपसंसा पडायाए ॥ ५४ ॥ इय थुणिऊण सुरो सो, जहागयं पडिगओ पणमिऊणं ।
पारियकाउस्सग्गो, सूरुदए कामदेवो वि ॥ ५५ ॥ बहिसमवसरियसिरिवद्धमाणपहुपज्जुवाक्खणाऽऽसाए । पत्तो पभायसमए, सुणेइ
पहुदेसणं जाव ॥ ५६ ॥ जयपहुणा तावेवं, भणिओ भो कामदेव ! दढसत्त । रयणीए अज्ज जाया, तुहोवसग्गा महाउग्गा ॥ ५७ ॥

चंपाए चच्चरे काउसगानिस्संगनिगहियतणुणो । मयगलमहोरगाई, गुरुमच्छरओ सुरेण कया ॥ ५८ ॥ निगंथे पावयणे पुण, तेण न तुज्झ चालियं चित्तं । ता धम्मधीरगंभीर !, भवभओ बहु तए तरिओ ॥ ५९ ॥ सिररइयकरंजलिणा, भणियं तो कामदेवस-
इट्ठेण । तुब्भे भंते ! जाणह, जायइ जं किंपि जयमज्जे ॥ ६० ॥ तमुदाहरणं काऊण, भुवणनाहो तओ थिरीकुणइ । निगंथा निगंथी, तत्तो आसन्नवत्तो ते ॥ ६१ ॥ जइ भो ता समणोवासगो वि एसो दढवओ एवं । समयपरमत्थवित्थरथिरवुद्धी ता न किं तुब्भे ॥ ६२ ॥ अह पडुपाए पणमित्तु, कामदेवो गओ सगेहंमि । थिरयरचित्तो तत्तो, तवो विसेसे अह करेइ ॥ ६३ ॥ सुक्को लुक्खो निम्मंस-ण्ह।रुवद्धट्ठिपंजरसरीरो । सह सोणिणण सोसियकम्मो जाओ महाधम्मो ॥ ६४ ॥ पालित्तु दुवालसवच्छ-
राणि सावयवयाणि पडिमाओ । समयं नाऊण आराहिऊण संलेहणा मासं ॥ ६५ ॥ पंचपरमिट्ठिनिट्ठुरनिट्ठाहठहियप्पाणो । अप्पाणं सप्पाणं, भावणभावेण कुणमाणो ॥ ६६ ॥ मरिऊणं सोहम्मै, अरुणाभविमाणमंडणो जाओ । चउपलियाऊ देवो, दिव्वं भुंजेइ भोगसुहं ॥ ६७ ॥ सासयपडिमापूया-जिणधम्ममहूसवे सया कुणइ । चविउं तत्तो संपत्तमाणुसत्तो सिवं लहिही ॥ ६८ ॥ इति कामदेव श्रावककथा ॥ १२१ ॥ कामदेवस्तावदेवं कृतविवेकत्वात् कृतापराधेऽपि नाऽकुप्यन् । अविवेकी त्वकृतापराधेऽपि कुप्यन् न साधितस्वार्थोऽपि कुगतौ पततीति दृष्टान्तेन दर्शयति—

भोगे अमुंजमाणा वि केइ मोहा पढंति अहरगइं । कुविओ आहारत्थी, जत्ताइ जणस्स दमगुव्व ॥ १२२ ॥
भवसयसइस्सदुलहे, जाइजरामरणसागरुत्तारे । जिणवयणम्मि गुणायर ! खणमवि वा काहिसि पमायं ॥ १२३ ॥

इतः प्रायेण स्पष्टा एव सर्वा गाथाः, क्वचिदेव किंचिद्व्याख्यास्यते । कथानकमधूना—राजगृहे नगरे जातमहोत्सवे वैभारगिरि-
समीपमुद्यानिकया गते लोके भिक्षामलभमानः कोऽपि रङ्गो गृहरक्षपालेभ्यस्तच्छ्रुत्वा तत्रैव गतः । तत्राऽपि प्रमत्ततया लोकस्य
अलब्धभैक्षस्य तस्य जातस्तीव्रः कोपश्चूर्णयाम्येन सर्वं दुरात्मानं जनमिति चिन्तयंश्चटितः पर्वतं, खनित्रेणोन्मूलितो गण्डशैल एक-

स्तेन च पतता पुरोवर्त्ती प्रवर्त्तमानरौद्रध्यानचूर्णितोऽसौ, गतः सप्तमनरकपृथिवीं, लोकस्तु नष्ट इति ॥ १२२ ॥ तदिदमविवेक-
विजृम्भितं विज्ञाय जिनवचनालब्धे विवेके तत्र न प्रमादः कार्य इत्याह—“ भवस्य ” गाहा ‘ गुणाकरे ’ त्पुत्साहनाय सबहुमानं
रणसीहसुतस्थामन्त्रणम् । प्रमादस्य च रागद्वेषौ हेतू अतस्तयोर्दोषोद्घट्टनद्वारेण परिहार्यतामाह—

जं न लहइ सम्मत्तं, लद्धणवि जं न एइ संवेगं । विसयसुहेसु य रज्जइ, सो दोसो रागदोसाणं ॥ १२४ ॥
तो बहुगुणनासाणं, सम्मत्तचरित्तगुणविणासाणं । न हु वसमागंतव्वं, रागदोसाण पावाणं ॥ १२५ ॥
नवि तं कुणइ अमित्तो, सट्ठुवि सुविराहिओ समत्थोऽवि । जं दोऽवि अणिग्गहिया, करंति रागो अ दोसो अ ॥ १२६ ॥
इहलोए आयासं अजसं च करंति गुणविणासं च । पसवंति अ परलोए, सारीरमणोगए दुक्खे ॥ १२७ ॥
धिद्धी अहो अकज्जं, जं जाणंतोऽवि रागदोसेहिं । फलमउलं कहुअरसं, तं चेव निसेवए जीवो ॥ १२८ ॥
को दुक्खं पाविज्जा, कस्सव सुक्खेहिं विम्वओ हुज्जा । को न लभिज्ज मुखं, रागदोसा जइ न हुज्जा ॥ १२९ ॥

इत्यादि गाथाः षट् । ‘ बहुगुणनासाणं ’ ति बहुगुणः श्रेष्ठतरो नाशोऽपगमो ययोस्तौ तथा तयो बहुगुणनाशयोः । ‘ तं चेव
निसेवए जीवो ’ ति तदेव तथाविधफलकारणभूतमसच्चेष्टितं निषेवते जीव इति । नन्वेवं संतापकयोरेतयो रागद्वेषाऽऽमययोः प्रशमे
समस्ति, किं किंचिदृष्टप्रत्ययमौषधमिति चेदस्ति स्वानुभवसंवेद्यमानासमानानन्दपरिस्पंदं साम्यमहारसायनं महात्मभिरुपदिष्टमेतत् ॥

“ चेतनाऽचेतनैर्भावैरिष्टानिष्टतया स्थितेः । न मुह्यति मनो, यस्य, तस्य साम्यं प्रचक्षते ॥ १ ॥ गोशीर्षचन्दनालेपे, वासीच्छेदे
च बाहयोः । अभिज्ञा चित्तवृत्तिश्चेत्, तदा साम्यमनुत्तरम् ॥ २ ॥ अभिष्टोतरि च प्रीते, रोषान्वे चाभिज्ञप्तिरि । यस्याविशेषणं चेतः,
स साम्यमवगाहते ॥ ३ ॥ हूयते न तप्यते न, दीयते वा न किंचन । अहो अमूल्यक्रीतीयं, साम्यमात्रेण निवृत्तिः ॥ ४ ॥ क्लिष्ट-

चेष्टैश्च दुष्टैश्च, रागाद्यैः किमुपासितैः । अयत्नलभ्यां हृद्यां च, श्रय साम्यसुखासिकाम् ॥ ५ ॥ परोक्षार्थप्रतिक्षेपान्, स्वर्गमोक्षावप-
ह्नुताम् । साम्यसर्वस्वसंवेद्यं, नास्ति कोऽपि न निह्नुते ॥ ६ ॥ कविप्रलापरुढेऽस्मि-न्नमृते किं विमुह्यसि । स्वसंवेद्यरसं मूढ !,
पिब साम्यरसायनम् ॥ ७ ॥ खाद्य लेह्य भूष्यपेय-रसेभ्यो विमुखा अपि । पिबन्ति यतयः स्वरं, साम्यामृतरसं मुहुः ॥ ८ ॥
कण्ठपीठेलुठन् भोगिभोगो मन्दारदाम च । यस्याप्रीत्यै नवा नो वा, प्रीत्यै स समतापतिः ॥ ९ ॥ न गूढं किंचनाऽऽचार्य-मृष्टिः
काचिन्न चापरा । बालानां सुधियां चैकं, साम्यं भवरुजौषधम् ॥ १० ॥ अतिक्रूरतरं कर्म, शान्तानामपि योगिनाम् । यज्जन्ति
साम्यश्लेष्ण, रागारीनां कुलानि च (ते) ॥ ११ ॥ अयं प्रभावः परमः, समत्वस्य प्रतीयताम् । यत्पापिनः क्षणेनापि, पदमिर्यति
शाश्वतम् ॥ १२ ॥ यस्मिन्सति सफलतामसत्यफलतां व्रजेत् । स्तनत्रयं नमस्तस्मै, समत्वाय महौजसे ॥ १३ ॥ विगाह्य सर्वशा-
स्त्रार्थमिदमुच्चैस्तरां ब्रुवे । इहाऽमुत्र स्वपरयोर्नान्यत्साम्यात्सुखाकरम् ॥ १४ ॥ संसर्गेऽप्युपसर्गाणामपि मृत्यावुपस्थिते । न तत्कालो-
चितं साम्यादन्यदौपयिकं परम् ॥ १५ ॥ रागद्वेषादिशुभ्रप्रतिहतिनिपुणां साम्यदसाम्राज्यलक्ष्मीं, भुक्त्वा भुक्त्वा चिरं तां शुभगतिपदवीं
प्राप्नुवन् प्राणभाजः । तेनैतन्मानुषत्वं सपदि सफलतां नेतु कामैर्निकामं, साम्ये निःसीमसौख्यप्रचयपरिचिते न प्रमादो विधेयः ॥
॥ १६ ॥ इति साम्यसुखप्रतिपादकानि श्लोकानि ॥ तदेवं रागद्वेषावधिकृत्योक्तमधुना तत्प्रकृतीरुद्दिश्याह—

माणी गुरुपटिणीओ, अणत्थभरिओ अमग्गचारी य । मोहं किलेसजालं, सो खाइ जहेव गोसालो ॥ १३० ॥

‘मानी’-गर्वितो । ‘गुरुप्रत्यनीकः’-आचार्यप्रतिकूलः । ‘अनर्थभूतो’-दुःशीलत्वाद्नेकाऽपायपूरितः । ‘अमार्गचारी’-उत्सू-
त्रकर्तव्यः । एवंविधो यः स्यात् स किं मुधा भवं मौधं-निष्प्रयोजनमेव, एव शब्दोऽत्र सम्बन्धनीयः । ‘क्लेशजालं’-शिरस्तृण्ड-
मुण्डनतपश्चरणादिकं खेदवृन्दं खादत्यात्मसात्करोति । तत्साध्यफलाभावात् । दृष्टान्तमाह—यथा ‘गोशाल’ इति । गोशालकवक्तव्यता
च महावीरचरितादवगन्तव्या-जहा, एसो मंखलिपुत्तो वीयवासारत्ताओ आरब्भ सयमेव मुंडाविअ मुडतुंडो होऊणमट्टमवासारत्ते

जाव भुवणभाणुणोऽणुमगलमो परिभमंतो नवमवासारत्तपज्जंते कुम्मागामं संपत्तो । तस्स बाहिं वेसियायणो बालतवस्सी आया-
वेइ तस्सेसा उप्पत्ती—

चंपाए रायगिहंतराले गोव्वरगामे गोसंखी नाम कोडुंबिओ, तस्स बहुमई नामेण भारिया । सा य अवियाउरी । इओ अ-
तरस्स अदूरसामंते चोरेहिं पहाओ गामो एगो, तं हंतूण बंदिगहं व काऊण पहावंतेहिं एगा अचिरपसूया जुवई पयिइम्मि मारिए
चेडेण समं गहिया । चेडं च छड्ढाविया, सो चेडो तेण गोसंखिणा गोरुयाणं गणण दिट्ठो गहिओ य । अप्पणियाए महिलियाए
दिन्नो । तत्थ य पगासियं ‘मह महिला गूढगम्भा आसि, सा संपयं पसूय’त्ति सूइया नेवच्छेण ठविया । सो वि संवड्ढइ
बालओ । सा वि से माया चंपाए चोरेहिं विक्कीया वेसापाडए । सिक्खविया सव्वंपि वेसासमायारं, जाया नाम निग्गया गणिया
सो वि गोसंखियस्स पुत्तो जुवाणो जाओ संतो, घयसगडं गहाय चंपाए पत्तो । तत्थ नागरजणं जहिच्छाए कीलमाणमालोइऊण
जायमयरद्धयाऽभिप्पाओ पत्तो वेसापाडए । तत्थ सो चेव से मायामाणसे लग्गत्ति दिन्नं गहणगं, वियाले प्हायविलित्तो तंबोल-
जुत्तो जा वच्चइ, तावंतरालपहे पाओ अमेज्जेण लित्तो । एत्थंतरे तस्स कुलदेवया मा अकिच्चमायरउ, बोहेमि त्ति बुद्धीए तत्थ
पएसे सव्वत्थ गावीए रूवं विउरुव्विऊण ठिया । ताहे सो तं पायं तस्स वच्छस्सुवविट्ठस्स पुट्ठीए घसेइ । तओ सो वच्छओ
विचिगिच्छाए भणेइ । अम्मो एस मम पुट्ठीए विट्ठा विट्ठालियं पायं पुछेइ । ताहे सा गावी भणेइ—किं वच्छ अधिइं करेसि ।
जो एसो अज्ज जणणीए सद्धि संवासाय वच्चइ, सो अन्नं किं न अकिच्चं करेइ त्ति । एयं सोऊण तस्स एसा चिंता समुप्पन्ना ।
एयंपि ताव अच्छरिज्जं जं गावी वच्छो य भाणुसीए भासाए भासइ । जंपि जणणीए त्ति वुत्तं, तंपि पुच्छिस्सं त्ति पविट्ठो वेस-
हरे । तत्थोवविट्ठो य पुच्छइ एयं, का तुज्झ उप्पत्ती ?, तीए भणियं किं तुज्झ एयाए चिंताए ? । “ सुतवस्सी सप्पुरिसा, पहाण-
रमणी महापहावमणी । सगुणेहिं गारविज्जंति, ताण किं मूलचिंताए ॥ ” एहि उवविसाहि सिज्जाए । तओ भणियं तेण अन्नपि
एत्तियं ते मोल्लं देमि । साहसु सव्भावं सवहसावियाए साहियं से सव्वं सच्चं जहा छावं छड्ढाविऊणाऽहमिह चोरेहिं विक्किणि-

यत्ति, ताहे सो सवियको ससंको य निगाओ गओ नियगामं । अम्मापियरो पुच्छइ । पेट्टजाओहं भे पुत्तो नवत्ति । ताणि न साहिति सव्भावं, अइनिव्वंघे वुत्तो जहा वुत्तो वुत्ततो, ताहे एसो वेसाहितो भायरं मोयावित्ता ठाणे य ठाविऊण पाणामाए पव्वज्जाए पव्वइओ । विहरंतो य तक्कालं कुम्मागामे आयावेइ, तस्स य छप्पयाओ जहाहितो रविकरतावियाओ पुहईए पडंति । पडियाओ वि जीवदयाए घेत्तूण सीसे चेव निक्खिवइ । तं गोसालो ददट्ठण पट्ठणो उसक्कित्ता भणइ । किं भवं मुणी मुणिओ उयाहु जूयासेज्जायरोत्ति ? । एकसि दुत्ति तिन्नि वाराओ भणिए कुविएण मुक्का तं पइ तेउलेसां वहट्टयाए । तदणुकंपाए पट्ठणा मुक्का सीया लेसा, तीए विज्झाविआ सा तेउलेसा । तं जाणिऊण गोसालो सामिं पुच्छिमु । कहां भंते ! संखित्तविउल्लतेउलेसो पुरिसो भवइ ? भणियं भयवया जेणं गोसाला ! छट्ठ छट्ठणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं आयावेइ, पारणए सणहाए कुम्मासपिंडियाए एगाए य वियडाए पाणस्स जावेइ, जाव छम्मासा तओ संखित्तविउल्लतेउलेसो भवइ त्ति । एवं विन्नाय साहणविहाणो गोसालो तेउलेसा संसाहणत्थं अपुणाऽऽगमाय निगाओ भगवओ पासाओ । सिद्धा सा सावत्थीए छम्मासिएण तवोकम्मेण, विन्नासिया कूवतडट्ठियाए दासीए सरीरदहणेण, तओ जायनिच्छओ सच्छंदं महीयले भमिउं लग्गो । अहऽन्नया कयाइ पासाऽवच्चिज्जा अट्ठंगनिमित्ततत्तवेइणो मंदधम्मवावारा उरिंसखलं परिभमंता दिसायरा गोसालगस्स मिलिया, सिद्धं तेहिं गोसालगस्स अट्ठंगं सत्थलवमेत्तं । तेणाऽवि सो वियंभइ जणस्स तीयाइ साहितो पयईए चिय “ उदुमरासी(यलं)लयं से, तरेइ को कहिउं । पाउन्मुयाए सयस्स, किं पुणो पावनिरयस्स ॥ १ ॥ सयमेव कालसप्पो, दप्पेणं दिप्पए विसप्पविसो जो पुण ओसहपाणेण, पगरिसो तस्स किं भणिमो ॥ २ ॥ भयवं पि तेण रहिओ, हरिणंकोविव विडप्पपामुको । अब्भहियसस्सिरीओ, विहरइ वसुहं विगयमोहो ॥ ३ ॥ बीयाओ पाउसाओ, मिलिओ सामिस्स एस गोसालो । नवमंमि पाउसे पुण दूरे दुरियं व ओसरिओ ॥ ४ ॥ अजिणो जिणप्पलावी, कंचणपंकेरुहंमि आसीणो । वुग्गाहेइ महीए, जे जीवा दीहसंसारा ॥ ५ ॥ सह नियगुरुणा परमेसरेण वड्ढेइ पाडिफद्धीए । इह तिहुअणंमि अहर्यपि, तित्थनाहोत्ति जंपंतो ॥ ६ ॥ सड्ढाण पुरोगाभी, अयं पुलो नाम तस्स संचम्मि । सड्ढीण पुणो

हाला-हलं हालाहला सङ्घटी ॥ ७ ॥ स कथाइ विहरमाणो, सावत्थीए पुरीए संपत्तो । कुंभारीए हालाहलाए सालाए संवसइ ॥८॥
चरियमिओ नेअव्वं, इमस्स जयसामिणो कुसीसस्स । आयरियभत्तिरागो, इय गाहाए जहा भणियं ॥९॥ इति गोशालककथा ॥१३०॥

कलहणकोहणसीलो, भण्डणसीलो विवायसीलो य । जीवो निच्चुज्जलिओ, निस्थयं संयमं चरइ ॥ १३१ ॥
जह वणदवो वणं दवदवस्स जलिओ खणेण निहइ ॥ एवं कसायपरिणओ, जीवो तवसंजमं दइ ॥ १३२ ॥
परिणामवसेण पुणो, अहिओ उणयरओ व हुज्ज खओ । तहवि ववहारमित्तेण, भणइ इमं जहा थूल ॥ १३३ ॥
फरुसवयणेण दिणतवं, अहिविखवंतो अ हणइ मासतवं । वरिसतवं सवमाणो, हणइ हणंतो अ सामणं ॥ १३४ ॥
अह जीविअं निकितइ, हंतूण च संजमं मलं चिणइ । जीवो पमायबहुलो, परिभमइ य जेण संसारे ॥ १३५ ॥
अकोसणतज्जणताडणा य अवमाणहीलणाओ अ । मुणिणो मुणियपरभवा (पहा) दढणहारिव्व विसहंति ॥ १३६ ॥

‘कलहनं’-राटीकरणम् । क्रोधनं-स्वपरयोः क्रोधजननं ताभ्यां शीलं-समाधानं यस्य स तथा । ‘भण्डनशीलो’-लगुडादियु-
द्धसमाधिमान्, ‘विवादो’-राजकुलादौ व्यवहारस्तच्छीलश्च शेषमुत्तानार्थम् ॥ १३१ ॥ कुतस्तस्य संयमनैरर्थक्यमित्याह—“जह”
गाहा दवदवस्सत्ति-सत्त्वरतरम् ॥ १३२ ॥ साम्प्रतं परुषवचनादिकार्यैस्तपसंयमविनाशे यत्तं विवक्षुस्तावत्सम्बन्धगाथामाह—“परिणा”
गाहा । यद्यपि निश्चयनयात्परिणामवशेन तीव्रमन्दा व्यवसायाऽऽयत्ततया प्रतिपादयिष्यमाणत्वात्तपः संयमक्षयादधिक ऊनतरो वा तयोः
क्षयो भवेत्तथापि व्यवहारनयाश्रयणात् यथा स्थूलं किंचिदेतद्गुण्यते ॥ १३३ ॥ किमेतदित्याह—“फरुस” गाहा । “अह” गाहा ।
‘परुषं’-कर्कशं वचनं तपःसंयमोपलक्षणं । ‘अधिक्षेपो’-जात्यादिमिहीलना । ‘शपनम्’-आक्रोशनम् । ‘घातो’-यष्ट्यादिताडनम् ।
‘निकर्तनं’-छेदनं जीवितस्य मारणमित्यर्थः ॥ १३४-३५ ॥ एवं कषायस्वरूपं ज्ञात्वा मुनयः किं कुर्वन्तीत्याह—“अकोसण”

गाहा । 'आक्रोशनं'—न्यक्कारवचः । 'तर्जनम्'—अङ्गुल्यादिभिर्निर्भत्सनम् । 'ताडनं'—रज्ज्वादिघातः । 'अपमानः'—क्रियया परि-
भवः । 'हीलना'—जात्यादिभिर्निन्दा । ताः सर्वा मुनयो 'मुणितपरलोकमार्गा' दृढप्रहारिवत् क्षमन्ते ॥१३६॥ दृढप्रहारि कथा चेयम्—

एगंमि संनिवेसे, दुइंतो कोधि बंभणजुवणो । आसि अणायाररओ, उस्सिखलखोलखेलपगई ॥ १ ॥ अविणयकारित्तणओ,
स ताओ गामाओ धाडिओ संतो । भमडंतो संपत्तो, एगाए चोरपल्लीए ॥ २ ॥ पहुणा पल्लीए सुओ त्ति, मज्झिओ तंमि मच्चु-
मणुपत्तो । सो चेव पल्लीनाहो, जाओ विक्रमगुणागाहो ॥ ३ ॥ निकरुणपहारेहिं, पहरंतो सो दढप्पहारित्ति । लद्धपसिद्धी पत्तो,
स क्याइ कुसत्थलं हंतुं ॥ ४ ॥ तत्थत्थि देवसम्भोत्ति, माहणो निच्चमेव चक्कचरो । न सुही सयणो तस्सासि, कोइ दारिदुहि-
यस्स ॥ ५ ॥ जओ—धणवंतहं सुहिसयणु हुंति जणु आणवडिच्छउ, कज्जकालि सयमेव लोउ तह होइ विइज्जउ । राउलु देउलु
गणइं भणइ इह ईसर वइसरि, दालि(रि)हिय मनरुंधि ठाउं तुहुं बाहिरि नीसरि ॥ ६ ॥ “दालिइ ! गुणा तुज्झ, न भयं
रायग्गिचोरचक्खूणं । पवरा छुहा न रोगा, पइवरिसं पसवई भज्जा ॥ ७ ॥” नियचेल्लुगाण मगंतयाण तेणेगया जणाहिंतो ।
पय—तडुंला य मग्गित्तं, साहिओ पायसो पवरो ॥ ८ ॥ सरियाए सयं पत्तो, मज्जेउं जाव ताव तंमि पुरे । पत्तो दढप्पहारी,
धाडीए ल्हडिउं लग्गो ॥ ९ ॥ ताणेगेणं छुहिणण, पायसो सो पुलोइओ तत्थ । तं उप्पाडियपावो, पलाइओ जाव दूरेण ॥ १० ॥
ता जाणियवुत्तंतो, पत्तो स दिओ भुयग्गलं घेत्तुं । कडुरडमाणो पहरइ, पुणरुत्तं पुट्टिलग्गो सो ॥ ११ ॥ वेलाभासे वट्टंतयंमि
पत्ता पियावि तप्पासे । पडिपहरंताणं ठाइ, अंतरे ताण सवमाणी ॥ १२ ॥ पाडिज्जंतो विप्पेण, पासिउं दढपहारउ पुरिसे । कुविओ
दढप्पहारी, खिप्पं खग्गेण तं हणइ ॥ १३ ॥ हा दुट्ठ धिट्ठ पाविट्ठचिट्ठ निक्किट्ठ ! किं कयं एयं । इय विलवंती विप्पी, अंछेइ
तं अंचलं घेत्तुं ॥ १४ ॥ चंडक्किण चंडेण, मंडलगेण तेण तो साऽवि । दोखंडिआ दुखंडीकओ फुरुक्केइ गब्भो वि ॥ १५ ॥
दद्रूणेयं एसो, अणुतावपलिप्पमाणमणगहणो । चित्तेइ तिक्कसंवेगमागओ निग्गओ नयरा ॥ १६ ॥ हा हा हयास रे हियय !,

केरिसो एस तुज्ज वावारो । अन्नो वि कोवि किं कुणइ, एरिसं ही महापावं ॥ १७ ॥ सह दइयाए दारिद्रियस्स हच्चा दियस्स
गुरुपावं । गब्भस्स जा हच्चा, पावोवरि चूलिया एसा ॥ १८ ॥ इहलोए काउरिसत्तपडहओ तिहुयणे वि वज्जेहि । परलोए निर-
यगइत्ति, केरिसो अहह ववसाओ ॥ १९ ॥ सो नरु लहु म नर जम्मारउ, लट्ठुवि गब्भि गलेविणु हारउ । पंचमहा पावाह
जु एककु वि, करइ कयाइ कोइ सासंकुवि ॥ २० ॥ अहहेतद्दुःकर्मकर्मठस्य धिग्मे बाह्मण्यम् । यद्वा ब्राह्मण्येऽपि, न किंचि-
द्यत उक्तम् ॥ २१ ॥ निःसीमा विषयेषु वृत्तिरथ च स्तुत्येषु रेखा परा, तृष्णासर्पशतेऽप्यथ प्रथमता मध्ये सतां निस्तृषाम् ।
क्रोधःस्त्रीशिशुघातकस्तदपि चावध्येषु धौरेयता, विप्राणां ललिताय दुस्तपतपःप्राप्याय नित्यं नमः ॥ २२ ॥ ता किं हणेमि एण्ण,
चेव अप्पाणमप्पणा असिणा । उब्भडउब्भयकुंतेसु, अहव झंपं पयच्छेमि ॥ २३ ॥ सविगप्पकप्पणाहिं, पज्जत्तमिमाहिं अहव
पुच्छेमि । निच्चलपच्चलसद्धम्ममम्मरम्मे महामुणिणो ॥ २४ ॥ तो वणमज्जे निस्संगचंगउस्सग्गसंठिए साहू । पुच्छइ पासे गंतुं,
पडियारं सकियपावस्स ॥ २५ ॥ किं नाम साभि ! मारेमि, एगमिय पावपुन्नमप्पाणं । पारियकाउसग्गो, एगो तो भणइ ताण
मुणी ॥ २६ ॥ भो भो न जुत्तमेयं, छट्ठं अप्पव्वहो महापावं । मइलंबरं न सुज्जइ, धोयं मसिमिसियजलेण ॥ २७ ॥ घयपुन्न-
पुन्नअन्नेण, किं नु दिन्नेण खिज्जइ अजिन्नं । निव्वायलंघणाईहिं, चेव तं खलु खयं जाइ ॥ २८ ॥ पाणप्पहाणपावं, खिज्जइ पाणि-
व्वहाई विरईए । सा पुण सिज्जई निरवज्जसंजमुज्जोगजुत्तस्स ॥ २९ ॥ भवसयसहस्ससंचियपावप्पवंचपणासणे पउणा । सिवसो-
क्खरुक्खकदो य देवदेवस्स दिक्खेयं ॥ ३० ॥ तव्वयणाणंतरमेव, तेण पव्वज्जिऊण पडिबन्नो । दुरणुचरो इयराणं, नियमो निरव-
ग्गहो एसो ॥ ३१ ॥ सुमरेमि जंमि कंमि वि, दिणंमि एयारिसं महापावं । भुंजेमि तंमि नाहं, असणाइचउव्वहाऽऽहारं ॥ ३२ ॥
विहरिस्सं नो कत्थइ, अन्नत्थाहं कुसत्थलं मोत्तुं । नो पम्हुसेइ पावं, जेणेयं लोयवयणेहिं ॥ ३३ ॥ एत्थ पुरे पहणंता, मं पावं
मुट्ठिजट्ठिलेट्ठहिं । पउरा गरहेमाणा य, मज्झ कम्मं खविस्संति ॥ ३४ ॥ इय चित्तिऊण तत्थेव, विहरए पामरेहिं हम्मंतो ।
रे पाविट्ठु ! जई कह, तं जाओऽसि त्ति वुच्चंतो ॥ ३५ ॥ अहियासिंतो दूसहबावीसपरिसहाण पारंभं । उवसग्गवग्गसंसग्गउग्ग-

संलग्नज्ञानरसो ॥ ३६ ॥ तथा—क्वायातस्त्वं ब्रज बहिरहो नैव सिध्यत्यपीह, माऽस्मै भिक्षां वितर दयिते ! देहि वा खण्डमेकम् ।
गेहे गेहे परुषवचनैर्यत्कृतो न्यस्तमानो, भिक्षुर्भिक्षामटति स कृति कर्मनिर्मूलनाय ॥ ३७ ॥ तथा—गोभ्रूणद्विजघात्येष, इति लोकेन
जल्पता । विशन् गृहेषु भिक्षार्थं, श्रेव लोष्ट्रेरकुट्टयत ॥ ३८ ॥ ततः—आत्मन् ! यादृक्कृतं कर्म तादृशं फलमाप्नुहि । यादृशमुपपते
बीजं, फलं तादृक्षमाप्न्यते ॥ ३९ ॥ यदमी निरनुक्रोशमाक्रोशान्मयि तन्वते । अयत्नेनैव सिद्धा तन्ममेयं कर्मनिर्जरा ॥ ४० ॥
मय्याक्रोशाः प्रमोदाय, यथैषां मे तथैव हि । यत्प्रीत्या सहमानस्य, कर्मक्षयविधायिनः ॥ ४१ ॥ ग्रंथा—७००० ॥ यन्मां भर्त्सयता-
मेषां, सुखमुत्पद्यतेऽद्य तत् । उत्पद्यतां भवे हन्त, दुर्लभः सुखसंगमः ॥ ४२ ॥ अमी मदीयदुःकर्मग्रन्थि परुषभाषितैः । क्षारैरिव
चिकित्सन्तो, नितान्तसुहृदो मम ॥ ४३ ॥ कुर्वन्तु ताडनं हन्त, ममैते यदिदं किल । स्वर्णस्येवाग्निसन्तापो, मलिनत्वमपोहति
॥ ४४ ॥ कर्षन्दुर्गतिगुप्तेर्मां, स्वं प्रक्षिपति तत्र यः । कथं कुप्याम्यहं तस्मै, प्रहारानपि कुर्वते ॥ ४५ ॥ मत्पापानि व्यपोहन्ति,
निजपुण्यव्ययेन ये । कथंकारमिवैतेभ्योऽपरः परमबान्धवः ॥ ४६ ॥ वधवन्धादिहर्षाय, यन्मे संसारमोचनम् । तदेवानन्तसंसार-
हेतुरेषां दुनोति माम् ॥ ४७ ॥ केचित्परेषां तोषाय, त्यजन्त्यर्थान् वपुष्यपि । एषां प्रीतिदमाक्रोशहननादि कियन्मम ॥ ४८ ॥
इत्यादि भावनां भावयन्—पइदियहं, पइगेहं परिब्भमंतो वि पावपलयकए । अकयजलमेत्तपाणाऽऽहारो सो जाव छम्मासा ॥ ४९ ॥
सुहभावणदावाणलपज्जालियकूरकम्मदारुभरो । उत्पन्नकेवलालोयलोयणो सिवसुहं पत्तो ॥ ५० ॥ अवरेहि वि एवं चेव, सव्वसाहूहि
तालणाईसु । केणावि कएहिं कज्जा, खमा खमेहिं पि पडियारो ॥ ५१ ॥

अहमाहभोत्ति न य पडिहणंति सत्ताऽवि न य पडिसवंति । मारिज्जंताऽवि जई, सहंति साहस्समल्लुव्व ॥ १३७ ॥

अन्यच्च—अधमैराहता इति । नैव प्रतीपं घ्नन्ति, शप्ता अपि नैव प्रतिशपन्ति, किंतु ‘मारिज्जंता वी’त्यादि ॥ १३७ ॥
‘सहस्रमल्लाख्यानकं’ त्वेतत्—

शंखावदातचरितः, शंखपुरे कनककेतुनृपतिरभूत् । भटकोटिसंकटस्थानमौलिमाणिक्यमिद्वगुणः ॥ १ ॥ अस्ति स्म वीरसेनाऽभि-
धानवान् वीरमातृकोट्टारः । नृपतिं सिषेवयिषुस्तं स्वगुणान् गुणाधिपत्त्यर्थी ॥ २ ॥ प्रतिदिवसं पञ्चशतीं, वितीर्यमाणामियेष न स
वृत्तिम् । निजनिस्समानविक्रमगुणानुरूपा न भवतीति ॥ ३ ॥ कोऽपि कदाचन कोपादुपाद्रवत्पार्थिवः पुरादीनि । आस्थानस्थस्तत्क-
नककेतुभूपोऽभ्यधाद्वीरान् ॥ ४ ॥ कः कालसेनमेनं, संयम्य ममोपढोकयेदचिरात् । यावन्न कोऽपि किञ्चित्, व्याकुरुते तेषु वीरेषु
॥ ५ ॥ तावद्विद्वपयामास, साहसाद्वीरसेनसुभट इदम् । संपादयामि सद्यो, देवस्यादेशमेनमहम् ॥ ६ ॥ किन्त्वस्य यशःप्रसरस्य,
संविभागी न कोऽपि कार्यो मे । निजभुजमात्रो गत्वा, बध्वा च तमानयामि द्राक् ॥ ७ ॥ जोत्कृत्य तस्य पादौ, सहायमादाय
केवलं स्वमसिम् । असमानसाहसश्रीर्निरगादभिकालसेननृपम् ॥ ८ ॥ अचिरेण कालसेनस्य, सैन्यमासादयाञ्चकारोच्चैः । वदति स्म
कनककेतुः, क्रुद्धः कः स कालसेनोऽस्ति ॥ ९ ॥ ग्रहिलः प्रलपति कोऽप्येष, एकको मदवशादवज्ञातः । विशति स्म तदास्थानं, पत्ति-
प्रतिरुध्यमानोऽपि ॥ १० ॥ रे रे कोऽयं कोऽयं तु, गृह्यतां गृह्यतां कराग्रेण । इति जल्पन्नेव धृतः, स तेन बन्दग्रहेण द्राक् ॥ ११ ॥
क्षुरिकामाकृष्याधो, जगृहे केशेषु तेन दृढमुष्ट्या । भणितो भजस्व केतुं, देवं यदि जीवितेच्छा ते ॥ १२ ॥ अहमहमिकया यावत्
प्रजिहीर्षन्ते पदातयस्तस्य । तावत्तेन निषिद्धा मा, मत्प्राणान्पणायध्वम् ॥ १३ ॥ द्वित्रिदिनान्ते प्राप्ते, प्रहितं श्रीकनककेतुना सैन्यम् ।
पश्चादौचित्यविदा, समर्पितस्तेन तस्याऽयम् ॥ १४ ॥ आनीयते स्म तेनापि, बाहुबद्धः स केतुनृपपार्थ्वे । नमति स्म विस्मितेनाऽऽशु,
मोचितो बन्धनात्तेन ॥ १५ ॥ कथयामास समस्तं, धृत्तान्तं वीरसेनसुभटस्य । अनुयुक्तं भूमिभुजा, तत्सैन्यमनन्यसामान्यम् ॥ १६ ॥
अङ्गीकृतवेल/संविधानकः स्थापितस्तथैवासौ । राज्ये तत्रैव विधाय, सत्कृतिं प्रवरभूषाद्यैः ॥ १७ ॥ तेनापि मांगलिक्यं, सर्वस्वेनाऽ-
प्यकारि भूभर्तुः । भूभर्त्राऽपि प्रहितः, सत्कृत्याऽयं स्वदेशाय ॥ १८ ॥ प्रमुदितचेताः प्रादात्, प्रजेश्वरो वीरसेनसुभटाय । चिन्ताधि-
कमधिपत्वं, ह्यकुञ्जरकोशदेशेषु ॥ १९ ॥ विततार तथा तोषात्, सहस्रमल्लाभिधानमेतस्मै । नयनिष्ठुरमनसा सोऽय पाति निज-
राज्यमव्याजम् ॥ २० ॥ नगरोद्यानेऽन्येषु, सद्यः प्रापुः सुदर्शनाचार्याः । पदवन्दनाय तेषां, सहस्रमल्लोऽपि तत्राऽऽपत् ॥ २१ ॥ दत्त्वा

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
॥ ३२६ ॥

प्रदक्षिणा त्रयमंहिद्वितर्यो प्रणम्य सुरिणाम् । योजितपाणिपयोजः, पुरतो निषसाद सानन्दः ॥ २२ ॥ नवजलधरगम्भीरध्वानेनाऽऽ-
रम्भि देशना प्रभुभिः । ज्ञात्वा ज्ञानविशेषादमूढलक्ष्यैः परोपकृतिम् ॥ २३ ॥ “ कंचित्तावद्वयथयतितरां रौद्रदारिद्र्यमुद्रा, कंचित्प्रौढ-
प्रणयिविरहः क्लेशपात्रो करोति । रोगावेगः कमपि कुरुते सर्वथैव श्लाथाशं, संसारेऽस्मिन्नहह गहने कः सुखी जन्तुरस्ति ॥ २४ ॥ ”
किंच—संसारसागरेऽस्मिन्नुन्मज्जनमज्जनव्यसनवशगैः । यत्तनीयं भो भव्याः, सद्धर्मप्रवहणारोहे ॥ २५ ॥ इह जन्मन्वनुपार्जित-
पुण्याः पान्था यथा विपाथेयाः । भवमार्गे भ्राम्यन्तो, जीवाः सीदन्त्यनन्तेऽस्मिन् ॥ २६ ॥ धनकनकराज्यवाज्यादिसम्पदः सम्भवा
मदाश्रामी । इहभवलब्धाः करिकर्णताललीलाः स्पृशः सर्वे ॥ २७ ॥ यदुपचित्तं पूर्वभवे, तदिहभवे भुज्यते प्रमत्तैश्चेत् । प्रेत्य
तदा किं कुशलं, बीजभुजः कर्षकस्येव ॥ २८ ॥ स पुनर्धर्मः कर्मक्षयार्थमित्थं समर्थयाञ्चके । प्रव्रज्या जैनेन्द्री, यदज्यते जिष्णु-
भिर्विषयान् ॥ २९ ॥ निःशेषदोषशोषादेषा मोक्षाख्यसौख्यमुपनयति । त्रिदशेश्वरादिसौख्यान्यनुषङ्गात्कृषिपलालमिव ॥ ३० ॥ मृत्यो-
मृत्युरियं खलु, परब्रह्मपरमबन्धुरता । मन्मथमथनपथस्थितिस्थितिरेनः कलङ्कस्य ॥ ३१ ॥ अवसरमवाप्य सूरीनथ विज्ञपयां
चकार वीरवरः । यदि योग्यताऽस्ति भगवंस्तदाऽस्तु दीक्षाप्रसादो मे ॥ ३२ ॥ गुरुभिरवगम्य रम्यं, सामर्थ्यं सिद्धिसाधने तस्य ।
अभिधीयते स्म कार्षीर्मा प्रतिबन्धं मुहूर्त्तमपि ॥ ३३ ॥ गुरुवचनानन्तरमेव, राज्यसौख्यं विधाय धीरधिया । प्रव्रज्यामव्याजामुरी-
चके गुरुरूपहिताम् ॥ ३४ ॥ अधिगतविशुद्धसिद्धान्तसार्थपरमार्थमार्गगीतार्थः । प्रास्तावीप्रस्तावे जिनकल्पं निर्विकल्पमनाः ॥ ३५ ॥
करिकिरिकेशरिदैत्य-ह्युसदाद्युपसर्गवर्गसर्गोऽपि । अविचलचेताः सत्त्वैक-तात्त्विकक्षुत्पिपाससहः ॥ ३६ ॥ पुरनगराकरकान्तारपर्वतादौ
विहारमारचयन् । परिपाठ्या प्राप्तः कालसेनपुरपरिसराऽऽरामे ॥ ३७ ॥ नाशावंशनिवेशाग्र-संगृहीताऽप्रकम्पहकारः । कायोत्सर्गेणा-
त्रैव, मणिमयस्तम्भ इव तस्थौ ॥ ३८ ॥ आलोक्य कालसेनः, प्रत्यभिजानाति तं तदाऽस्मार्षीत् । प्राप्तनवैरस्थैकाकिनापि वन्दे
गृदीतो यत् ॥ ३९ ॥ अथ कोपादादिक्षदासादीन् दानवानिव नृशंसान् । वधवन्धतर्जनाताडनादिदुःखान्यचीकरत ॥ ४० ॥ रे रे
तव सा शक्तिः, क्व गता गन्तासि साम्प्रतं प्रहृतः । प्रेताधिपपुरपदवीं, जगदे तत्कुरु सुदृष्टम् ॥ ४१ ॥ चिन्तयति स्म महात्मा,

क्षमायां सह-
समल्लख्या-
नकम् ।

॥ ३२६ ॥

कदर्थ्यमानः पुनस्तथा तैस्तु । कस्यापि नाऽपराधः, स्वकर्मफलभोजि भुवनं यत् ॥ ४२ ॥ सर्वः पूर्वकृतानां प्राप्नोति हि कर्मणां
फलविपाकम् । अपराधेषु गुणेषु च, निमित्तमात्रं परो भवति ॥ ४३ ॥ ” अथवाऽस्तु पारभविकः, कोऽप्यपराधः कृतो मया नास्त्य ।
इहभव इहाकृष्टः, केशैर्न किमेष मयकैव ॥ ४४ ॥ इयतैव जीव ! याहि त्वमात्मनः कर्ममर्मणां पारम् । नरकाग्निदाहदुःसहदुः-
खेभ्यो मुच्यसे येन ॥ ४५ ॥ नेतस्तथा व्यथा मे, मनसि यथा कालसेनकारुण्यात् । मन्मृत्युप्रत्ययमेषः दुर्गतौ याति नूनमिति
॥ ४६ ॥ इति भावनाप्रभावप्रभावितप्रौढपुण्यपरिणामः । स निशिततरवारिमहाप्रहारतः प्राप पञ्चत्वम् ॥ ४७ ॥ सर्वार्थसिद्धनाम्नि,
सांसारिकसौख्यसीमनि विमाने । उदपादि ततश्च्युत्वा, सेत्स्यति निद्रातैककर्ममलः ॥ ४८ ॥ वधवन्धाद्यधिसोढा, सहस्रमल्लोऽयमा-
पदुपमुक्ति । ध्रुवमपरैरण्येवमेव कार्या क्षमा मुनिभिः ॥ ४९ ॥ इति सहस्रमल्लकथा ॥ क्षमामेवाश्रित्याह—

दुज्जणमुहकोदंढा, वयणसरा पुण्वकम्मनिम्माया । साहूण ते न लग्गा, खंतीफलयं वहंताणं ॥ १३८ ॥
पत्थरेणाहओ कीवो, पत्थरं ढक्कुमिच्छइ । मिगारिओ सरं पप्प, सरुप्पत्तिं विमग्गइ ॥ १३९ ॥
तह पुण्विं किं न कयं, न वाइए जेण मे समत्थोऽवि । इण्हिं किं कस्स वं कुप्पिमुत्ति धीरा अणुपिच्छा ॥ १४० ॥
अणुराएण जइस्सऽवि, सियायपत्तं पिया धरावेइ । तह वि य खंदकुमारो, न बंधुपासेहिं पडिबद्धो ॥ १४१ ॥

दुर्जनमुखमेव कोदण्डा येषां वचनशरणां तेषां ततो निर्गमात् । वचनान्येव शराः परमर्मभेदकारित्वाद्वचनशराः । “ नन्वा-
श्रयस्थितिरियं तव कालकूट केनोत्तरोत्तरविशिष्टपदोपदिष्टा । प्रागण्वस्य हृदये वृषलक्ष्मणोऽथ, कण्ठेऽधुना वससि वाचि पुनः
खलानाम् ” ॥ १३८ ॥ अन्यथाविवेकिनः क्रोधाऽवकाशो न विवेकिन इति रूपकद्वयेनाह—‘पत्थरेण’ सिलोगो “ तह पुण्विं ”
गाहा ॥ श्लोकार्थो गाथार्थोपष्टम्भायोपन्यस्तः । अविवेकी हि केनचित्कदर्थ्यमानः कुक्कुरवत्प्रस्तरे तदपकाराय यतते, विवेकी तु
मृगारिवन्मूलोत्थानमन्वेषयन्नेवं विभावयति ॥ १३९ ॥ तथा पूर्वजन्मान्तरे किं न कृतं कुशलकर्म येन हेतुभूतेन बाधते मां, सम-

थोऽपि प्रभविष्णुरप्यास्तां नीचादिरतो ममैवायं दोषो, न कदर्थयितुः । इदानीं किं कुप्यामः, किमिति निःकारणं कुप्यामः । कस्य चोपरि कुप्याम इति पर्यालोच्य धीरा महात्मानः ‘अणुपिच्छ’ त्ति-अविह्वला भवन्तीति ॥ १४० ॥ तदेवं द्वेषत्यागमभिधायेदा-
नीमनुरागिणि स्वजनादिके रागत्यागं दृष्टान्तेनाह—“अनुराण ” गाहा । स्कन्दकारुणानकं पुनरेतत्—

सावत्थीए नयरीए कणयकेऊ राया । तस्स मलयसुंदरीगन्धसंभूओ खंदगो नाम कुमारो, अणुया सुनंदा नाम कन्नगा य । सा य कंचि विसयाहिवस्स पुरिससीहराइणो दिन्ना । अन्नया सावत्थीए समोसदस्स विजयसेणाऽऽयरियस्स सगासे धम्मं सोऊण निब्बंघेण जणयमणुजाणाविय पव्वइओ खंदगकुमारो । कालकमेण य पव्वज्जिसु जिणकप्पं । पिया य से अवच्चसिणेहेण पढमदि-
वसाओ आरब्भ तस्सोवरि सियायवत्तं धरावेइ । कालकमेण विहरंतो सो गओ कंचि विसयं । तत्थ य ओलोयणट्टियाए कणिट्ठ-
भइणीए सुणंदाए दिट्ठो रच्छाए संचरंतो । तओ अकम्हा अमंदाऽऽणंदकंदकंदलुब्धेयाओ जाणिज्जइ मज्झ जेट्ठो एसो सहोयरोत्ति । तीए परूढपोढभाउसिणेहाए सुचिरं सिणिद्धबंधुरदिट्ठो निरिक्खिज्जमाणो खंदगकुमारो दिट्ठो पुरिससीहेण राइणा, चित्तियं च अण-
वगतत्तेण तेणं । अणायारमायरिस्सइ अवस्समेसा दिट्ठिगएणमेएणं मज्झ पत्तो । ता विणासेमि सिग्घमेयं समणगंति चित्तिऊण तहा करावियं रहे राइणा ॥ “कामगहिल्ला मुल्ला, बोल्लेमो ताण सम्मुहं किमिह । बहुसम्मुहजोइर-सिखलस्स अविळित्ति नेत्ते जो ” ॥ १ ॥ बीयावासरे रुहिरधारारुणं मोहपुत्ति सउणिमुहाओ पुरओ पडियं पेक्खिऊण भणिया सुणंदाए दासी । हा हा हला ! कहेहि किमेयंति । तीए भणियं सामिणि ! जो तुमे तीयदिणे दिट्ठो साहू सो केणावि बावाइओ, तस्सेसा मुहपोत्ती पक्खिणा पाडियत्ति, सोऊण सहसत्ति गया मोहं । समासासिऊण सामिणि ! किमेयंति, पुच्छिया तीए साहेइ । जाणेमि मज्झ सोयरो खंदगकुमारो सो होज्जत्ति । एयारिसं मे नेहाणुबंधो कहेइ । न मज्झ अन्नं दट्ठूण इमेरिसा चित्तनिव्वुई ।

यतः—पादा हिमांशोर्ललितं बधूनां गन्धः स्त्रजां भ्रातृसमागमश्च । एककमप्येष मुदं विधत्ते, कः संहतानां पुनरस्तिमह्यः ॥ १ ॥

एवं वियप्पयंतीए तीए तक्खणं चेव पेसिओ खंदगकुमारवुत्तंतोवलंभत्थं लेहवाहओ सावत्थीए । आणिओऽणेण पडिलेहो । जहो खंदगकुमारो रज्जं वज्जिऊण पव्वइओ । जिणकप्पं च पडिवज्जिय गओ कंचि विसयं, छत्तहारो से पिउणा पव्वज्जाओ आरब्भ पडिचारगो कओ त्ति । तओ तं लेहं वाइऊणमेयाए छत्तहारचिंधओ निच्छिओ चित्तसंवाई अट्ठो । नायपरमत्था य महापलावे काउमाढत्ता एसा—हा भाय ! भाय ! हाहा, हयम्हि मह किं न देसि पडिवयणं । केण कयं पावेणं, पावमिणं अहह विहिंदडो ॥ १ ॥ इच्चाइ पलवमाणी य, नट्टचित्ता तओ जाया । अणुतावताविण्ण, राइणा परिभावियमेयं ॥ २ ॥ इय मह बुद्धी धिद्धो, हणियव्वा नावराहिणो वि मुणी । पच्छन्नपावपावयपलीविओ कह जीयामि अहं ॥ ३ ॥ कज्जविणासे जाए, जह बुद्धी बंधुरा परिप्फुरइ । तह जइ पढमं चिय सा, हविज्ज ता को विसूरेज्जा ॥ ४ ॥ किं चैतदपि न परिभावितं मया—“ कुश्रुतं कुपरिज्ञातं, कुट्टं कुपरीक्षितम् । पुरुषेण न कर्त्तव्यं, नापितेन यथा कृतम् ॥ ५ इति ” ॥ तओ पहाणमंतीहिं भाइसोगाऽऽवेगविघायणाय बहुपेक्खणपरेणप्पगारा काराविया पुरओ । कह कहवि अदिट्ठपुव्वपेच्छणप्पगारेहिं अवणीओ से सोगो, तप्पभिइ तंमि देसे आइओ भाउगूसवो लोगेसु ॥ १४१ ॥ साम्प्रतममुमेवार्थं दृढ्यन्नाह—

गुरु तरुतरो अ अइगुरु, पियमाइअवच्चपियजणसिणेहो । चित्तिज्जमाणगुविलो, चत्तो अइधम्मतिसिंहि ॥ १४२ ॥ अमुणियपरमत्थाणं, बंधुज्जणसिणेहवइयरो होइ । अवगयसंसारसहा-वनिच्छयाणं समं हिययं ॥ १४३ ॥ माया पिया य भाया, भज्जा पुत्ता सुही य नियगा य । इह चेव बहुविहाइं, करिंति भयवेमणस्साइं ॥ १४४ ॥ माया नियगमइविगणियम्मि अत्थे अपूरमाणम्मि । पुत्तस्स कुणइ वसणं, चुलणी जह बंधदत्तस्स ॥ १४५ ॥ सव्वंगोवंगविगत्तणाओ, जगहणविहेडणाओ अ । कासी य रज्जतिसिओ, पुत्ताण पिया कणयकेऊ ॥ १४६ ॥

गुरुगुरुतरोऽतिगुरुश्चेति त्रितयं क्रमेण पितृमात्रादित्रयेणाऽभिसम्बध्यते । तत्र पित्रा सह माता पितृमाता अपत्यानि-पुत्रादिनि

प्रियजनो भार्यादिस्तेषु यथासंख्यं प्रवर्द्धमानो गुरु गुरुतरादिः स्नेहो भवति कीदृशित्याह—‘चिन्त्यमानगुपिलः’—पर्यालोच्यमानः सन् गहनो दुरन्तभवकारणत्वादतस्यक्तोऽतिधर्मवृषितैः—‘धर्मलम्पटैः साधुभिर्विरुद्धत्वान्तस्य ॥१४२॥ एतदेव भावयति—“अमु-
णिय” गाहा—‘बन्धुजने’—स्वजनलोके इत्यर्थः । किंचेहलोकेऽप्यनर्थहेतुत्वाद् बन्धूनां निर्निमित्तस्तद्गोचरः स्नेहइति दृष्टान्तैः
प्रतिपिपादयिषुर्द्वारगाथासाह—“माया” गाहा । भय-वैमनस्यानि त्रासमनोदुःखानीत्यर्थः । तत्राद्यद्वारमधिकृत्याह—‘माया’ गाहा ।
चुलनी ब्रह्मदत्ताख्यानकं च ‘उवएससहस्सेहिं वि ॥ ३१ ॥’ इत्यत्र कथितमेव ॥ १४५ ॥ पितृद्वारमधिकृत्याह—“सव्वंगोवंग”
गाहा । सर्वाङ्गोपाङ्गविकर्तनाः—समस्तावयवच्छेदनाः ‘जगडणविहेडनाश्च, कदर्धनविबाधाश्चाकार्षींश्च शब्दात्कारित्वांश्च राज्यवृषितो वर्द्ध-
माना, ममैते राज्यं हरिष्यन्तीत्यभिप्रायेणेत्यर्थः । पुत्राणां पिता, कनककेतुर्नाम राजा ॥ १४६ ॥ तत्कथा चेयम्—

तेयलिपुरंमि नयरे, राया केउव्व कणककेउत्ति । पउमालयव्व पउमावइत्ति देवी य तस्सासि ॥ १ ॥ सो रज्जलच्छीलुद्धो,
जाए जाए विणासइ सुए वि । को वि समत्थो मा मज्झ, रज्जमंगीकरेज्जत्ति ॥ २ ॥ तथाहि—विषमविषयवृष्णाकृष्णाकाकोदरी
चेत्, विचरति चिरमन्तश्चित्तमेषा तदानीम् । तनयजनकजायाजामिजामेयमृत्यावपि भवति मनो यत्तत्किमाश्चर्यमार्याः ! ॥३॥ तस्स
य तेयलिपुत्तो, सुवण्णगारो अहेसि मंतिवरो । कइयावि मूसियारस्स, सेट्ठिणो कज्जगा दिट्ठा ॥ ४ ॥ परिणीया मग्गेऊण, पोट्टिला
नाम निस्समा तेण । सह तीए स पडुपडिबंघवंधुरो भुंजए भोए ॥ ५ ॥ इय काले वच्चंते, देवी पउमावई विचिंतेइ । सुह-
सुमिणसूर्इओऽवस्समत्थि मह अंगओ गव्वे ॥ ६ ॥ होही य वट्टमाणो, रज्जधुराधारणे धुरीणो सो । रक्खेयव्वो अव्वो, पिउणो
रिउणो व्व कहमेत्तो ॥ ७ ॥ तेयलिपुत्तो, वुत्तो पउमावईए एगंते । रक्खेसु कुमारं मज्झमेगमेयं ठियं उयरे ॥ ८ ॥ आसास-
दीवपवरो, तुह मह य स होइ जेण वट्टंते । पडिवन्नमेयमेएण, मुणियपरिणामसारेण ॥ ९ ॥ अणुकूलदिव्ववावारवित्थराओ
समाणओ चेव । जाओ गव्वो तेयलिअमण्णपाणप्पियाए वि ॥ १० ॥ समसमयमेव ताओ, दोवि पसूयाओ पोट्टिला दुहियं । सं-
चाराविय सचिवेण, निवसुओ सगिहमाणीओ ॥ ११ ॥ वट्टारिज्जइ चित्तामणिव्व सो पोट्टिलाए पइदियहं । कयकणयज्जयनामो,

सयलकलापारगो जाओ ॥ १२ ॥ पुन्नाण पोरिसारंभ-जिंभमाणप्पमाणमहिमाण । मइमाहप्पपसप्पत्तपागओ किंपि किमसज्जं ? ॥ १३ ॥ अह पोट्टिला कयाई, उदग्गदोहग्गदूसिया संती । खिज्जइ मणेण पइणा, पए पए परिभवज्जंती ॥ १४ ॥ ‘सइविहिय-गोरवाओ, पियाओ अबमाणणा महादुःखं । उक्खयचक्खूण जहा, तयं न जच्छंधलाण तहा ॥ १५ ॥’ पव्वइयाओ पुच्छेइ, हच्छमच्छिन्नपइविओगदुहा । सुभगं करणीओ महोसहीओ संते य तंते य ॥ १६ ॥ ताओ भणंति भेइ !, इय कप्पइ किंपि जंपिउं नऽम्ह । इय पुण भणिमो धम्मेण, नूणं जीवो सुही होइ ॥ १७ ॥ अह जिणधम्मो सम्मं, सवित्थरो थिरमईए से कहिओ । पासियचिरे रंगोव्व, संगपरिणओ, संगुवंगो सो ॥ १८ ॥ दुहसंतत्ता संता, संता धम्मंमि उज्जमंति जए । जह तिव्ववाहिबिहुराण, होइ दिव्वोसहसमीहा ॥ १९ ॥ संवेगविवेगावेगवग्गुचित्तेण चितए घेतुं । अणवज्जं पवज्जं तो, मंतिं विन्नवेइ रहे ॥ २० ॥ संसारखारसायरदारुणदुहलहरिहीरमाणेण । कुसलस्स कणोवि न एत्थ, अत्थि जीवेस ! जीवाणं ॥ २१ ॥ इय भवभयाओ ता किंपि कंए सामि ! माणसं मज्ज । पसिऊणं अणुजाणसु, जेण पवज्जामि पव्वज्जं ॥ २२ ॥ पडिसुणिय भणिय-मेएण, सुयणु ! पव्वज्जकज्जउज्जमिरी । तं देवत्तं पत्ता, ममंपि धम्मे ठविज्जासु ॥ २३ ॥ इय पव्वज्जं अज्जिय-सज्जिय सम्मं च थेवकालेण । अणसणविहिणा मरिऊण, सा गया देवलोगंमि ॥ २४ ॥ कम्मि वि काले पत्ते, पंचत्तं कणयकेउनरनाहो । अइआउ-लंमि लोए, रिउवग्गो उग्गमाणंमि ॥ २५ ॥ पउमावईए हक्कारिऊण सामंतमंतिपउराई । भणिया किं भो तुब्भे, इय आउलवा-उला जाया ॥ २६ ॥ कणयज्जउत्ति मह अंगउब्भवो अत्थि अत्थि कप्पतरू । निवमीयाए तेयलिगिहे मए पाविओ वुड्ढि ॥ २७ ॥ न न ना(ता)ओ तुम्हाणवि, विरायमाणासमाणसोंडीरो । पिउणो रज्जे किज्जउ, वज्जिज्जउ मोहमाहप्पं ॥ २८ ॥ विहिए तहेव तेहिं, भणिओ पउमावईए नवनिवई । पुत्तयपत्तियपाणा, तेयलिणा ते इमे दिन्ना ॥ २९ ॥ निवलच्छीविच्छइ, किमेस अन्नस्स कस्सइ पहावो । एयस्स अंतरंता, कयाइ तुमए न दायव्वं ॥ ३० ॥ तेण तओ सो सव्वेसु, रज्जकज्जेसु ठाविओ मइमं । हिययंगमे सयं पुण, भुंजइ विसए विगयचित्तो ॥ ३१ ॥ तेयलिपुत्तो मंती वि, तिव्वकूडाऽभिमाणनडियमणो । निहणइ आहणइ सया; रायसभा-

गुभावेण ॥ ३२ ॥ न कुणइ कयाइ धम्मं, नामंपि सुहाइ तस्स नावस्सं । ता आगंतुं तं सो, पडिबोहइ पोट्टिलादेवो ॥ ३३ ॥
जाणइ नरनाहपसाय-वायवाउलमणो न बुद्धेही । विप्परिणामेमि तओ, मणं निवाईण सव्वेसिं ॥ ३४ ॥ जाव पभाए पत्तो,
मंती परिसाए पायवड्ढणत्थं । ता होइ पराहुत्तो, राया रोसारुणो संतो ॥ ३५ ॥ परियंचिऊण पणमइ, स जाव ताव ठाइ अन्नओ
निवई । चरणगे लग्गइ जाव, कंपिरो उट्टइ निवो तो ॥ ३६ ॥ अह संभंतो पत्तो, पुरओ पत्थिवपहाणपुरिसाणं । ता ते वि
तस्स जाया, परम्मुहा किंपि जंपेउं ॥ ३७ ॥ नियगेहगओ पेक्खइ, पुत्तकलत्ताइपरियणमसेसं । जा उत्थुडंकिणं, मुहेण ता इच्छए
मरिउं ॥ ३८ ॥ तालउडविसं भक्खइ, अमयं पिव तस्स तं परिणमइ । उदरं दारइ छुरियाए, साऽवि मालव्व से जाया ॥ ३९ ॥
उव्वंधणाइ बंधइ, गलपासं सोवि तुट्टइ तडत्ति । पविसइ पज्जालियतणकुडीवि वाविव्व से सा वि ॥ ४० ॥ झंपावइ वावीए,
अत्थाहजलाए बंधिऊण गले । सुविसालसीलं तो सावि, झत्ति जाया सुतुच्छजला ॥ ४१ ॥ इय नयराओ नीहरइ, जाव ता
अग्गओ गरुयगड्ढा । पासेसु दोसु दो रक्खसा य अणुधावए हत्थी ॥ ४२ ॥ इय अइसंकडकूडावडिओ जमदाढगाढगहिओव्व ।
सुमरेइ पुव्वपडिबन्नपेसलं पोट्टिलाभज्जं ॥ ४३ ॥ इय वसणविसन्ने किंतु, पोट्टिले ! मइ न देसि दरिसावं । मह दुक्कयउदयाओ,
वीसरियं (सं) मज्जियं पि सयं ॥ ४४ ॥ एत्थंतरे निरंतरसिगारागारभूयरुवधरी । होऊण पोट्टिला पायडेइ तियसो स अप्पाणं
॥ ४५ ॥ सचिवो भणेइ पालसु, वसणे मं पडियमप्पडियारे । अहव तहा कुणसु पिये !, झत्ति पलायंति मह पाणा ॥ ४६ ॥
पभणइ पोट्टिला पाणनाह ! पावं पवंचियं तुमए । जं रज्जकज्जसज्जेण केवलं तस्स फलमेयं ॥ ४७ ॥ जइ संपयंपि पवज्जउज्जमं
कुणसि पावपत्तयकए । ता एय दुक्खमोक्खो, न केवलं होइ मोक्खो वि ॥ ४८ ॥ परिपालियपव्वज्जं, जाया देवत्तणे अहंपि तथा ।
तुह पडिबोहं साहेउमागया मा चिरावेसु ॥ ४९ ॥ इय तव्वयणं पडिवज्जिऊण मंती भणेइ साहुकयं । किं पुण कहुंतु पुच्छे(सि)मि,
पत्थिवं एव मइ कुवियं ॥ ५० ॥ उवसंहरिया माया, तत्तो तिअसेण तेण जा ताव । कणयनरिंदो तत्थेव, आगओ मंतिमणुणेउं
॥ ५१ ॥ इय मह महाऽवराहो, मईमहामोहखोहसंजणिओ । तइ खमियव्वो, सव्वो, अव्वो चित्ते न धरियव्वो ॥ ५२ ॥ अह

स विसज्जियदेवो, मंतिपडिवन्नसव्वतव्वयणो । अणुणेऊणं नीओ, नयरस्सव्वंतरे रत्ता ॥ ५३ ॥ मज्जाविऊण रायाणमवसरे मह-
रिहाए रिद्धीए । निक्खमियतिक्खखगगगधारत्तिव्वं तवं चरइ ॥ ५४ ॥ संभरइ सव्वपुव्वाणि, पुव्वजम्ममि पडियपुव्वाणि । समए
सेढीआरुढकेवलो सिवपयं पत्तो ॥ ५५ ॥ इति तेतलिपुत्रकथा ॥ अधुना भ्रातृद्वारमुद्दिश्याह—

विसयसुहरागवसओ, घोरो भायाऽवि भायरं हणइ । आहाविओ वहत्थं, जह बाहुबलिस्स भरहवई ॥ १४७ ॥
भज्जाऽवि इंदियविगारदोसनडिया करेइ पइपावं । जह सो पएसिराया, सूरियकंताइ तह वडिओ ॥ १४८ ॥
सासयसुक्खतरस्सी, नियअंगसमुब्भवेण पियपुत्तो । जह सो सेणियराया, कोणियरण्णा खयं नीओ ॥ १४९ ॥

भरतबाहुबलिकथा च ‘ धम्मो मएण हुंतो ’ ॥ २५ ॥ इत्यत्र कथितेव ॥ साम्प्रतं भार्याद्वारमाश्रित्याह—“ भज्जावि ” गाहा ।
प्रदेश्याख्यानकं च ‘ नरयगइ गमणे ॥ १०३ ॥ ’ त्यत्रोक्तमेव ॥ पुत्रद्वारोद्देशेनाह—“ सासय ” गाहा । शान्धतसौख्ये—मोक्षमुखे
‘ तरस्वी ’—वेगवानचिरेणैव मीक्षगामी क्षायिकदर्शनत्वात् ‘ निजकाङ्गसमुद्भवे’—औरसपुत्रेणापि प्रियपुत्रो यस्य स प्रियपुत्रो यथा श्रेणि-
कराजः कोणिकराजेन क्षयं नीतः ॥ १४९ ॥ तत्कथा चेयम्—

सिरिवीरसामिणो अग्गभूमिभूयंमि रायगिहनयरे । आसि पसेणइ राया, देवी से धारिणी नाम ॥ १ ॥ तग्गव्वसंभवो दव्व-
सुव्वसुव्वभरजसोऽभिरामगुणो । पुहईसपसेणइणो, तणुव्वभवो सेणिओ आसि ॥ २ ॥ अन्नेवि अणेगे तस्स, संति पुत्ता तओ स
चित्तेइ । को रज्जधुराधारणधीरो एएसु मे होज्जा ॥ ३ ॥ अह उव्वेसियसव्वे, पुत्ते पंतीए ते परिकखेउं । परिवेसावइ पज्जत्तपायसं
पत्थिवो सघयं ॥ ४ ॥ तो पच्छन्नं पारद्विसाणए ताण तिक्खमुक्खभरे । मोयाविऊण राया, रहठिओ नियइ चिट्ठाओ ॥ ५ ॥ एगे
आगच्छंते, ते दट्ठुं उट्ठियं पलायंति । अवरे थाले दुक्कंतएसु सुणएसु नासंति ॥ ६ ॥ अन्नेसिं भुक्खियमंडलेहिं सह भंडणं कु-

पुंताणं । उच्चिद्राणुच्चिद्रेहिमासि सो को वि न विसेसो ॥ ७ ॥ जिमइ जहिच्छं सेणियकुमरो पुण कुक्कुरे करेऊण । अवरकुमराण
थालेहिं, वाउलेणाऽऽउलो संतो ॥ ८ ॥ तो चित्तेइ नरिंदो, जोगो रज्जस्स एस चेव सुओ । रिउणो रज्जेहिं रिऊण, चेव मित्ते
कुणेमाणो ॥ ९ ॥ परिगणियमोयगाए, नवंभकुंभाए धंघसालाए । कुमरा पवेसिऊणं, भणिया रत्ना कयाइ जहा ॥ १० ॥ इह भुत्तवा
तुब्भेहिं, मोयगा तह जलं च पेयव्वं । न तुडइ मोयगसंखा, जह विहडइ न घडजओ मुहा ॥ ११ ॥ लइडुयभू(चू)रीनीसंद-
पाणिणहिं तओ लुहाऽभिहया । सुहिया विहिया सव्वे वि, सेणिएणं कुमारा ते ॥ १२ ॥ सालाए पलित्ताए, कुमराण निवेण जग्गाहे
घुट्टे । केणावि किंपि कड्ढियमासकिसोराइसारधणं ॥ १३ ॥ सेणियकुमरेण पुणो, जयढक्का कड्ढिया पविसिऊणं । पिउणा तुट्टेण
तओ, भणिओ सो भंसारोत्ति ॥ १४ ॥ स मणोरहाऽणुरूवं, गुणाणुरूवं च तस्स पडिवत्ति । न निवो कुणए कुमारा, मा !
मारिज्जंति रज्जेसी ॥ १५ ॥ परिभूयं अप्पाणं तो, पिच्छंतो सिरिं च अन्नाणं । चितइ चित्तेणुव्वेगसंगिणा सेणियकुमारो ॥ १६ ॥
चरणेण चंपिया चडइ, समत्थए एत्थ पंथधूली वि । न समो तीए वि अहं, वसामि जो अज्जवि इहेव ॥ १७ ॥ इह एगागी
रायग्गिहाओ निग्गमजामिणीए सो । देसंतरेसु साइससहायसहिओ परिभमेइ ॥ १८ ॥ अणुगम्मंतो पच्छन्न-पत्थिवाइट्टुसिट्ठपुसेरहिं ।
वणकुंजरोव्व पत्तो, कयाइ विन्नायडे नयरे ॥ १९ ॥ आगंतूणं भइस्स, सेट्ठिणो आवणे उवविसेइ । तंमि दिणे से जाओ, अइ-
लाभो तप्पभावेण ॥ २० ॥ चितइ सेट्ठी दिट्ठो, सुविसिट्ठो सुविणओ मए अज्ज । रयणायरोव्व गेहे, महागओ कोइ सत्पुरिसो
॥ २१ ॥ वीवाहिया सुणंदा, मह कन्ना तेण दिप्पइ अणप्पं । सुमिणफलं सो एसो, मन्नेइ य अहियलाभकरो ॥ २२ ॥ तो पभ-
णइ पुरिसोत्तम ! पाहुणया कस्स आगया तुब्भे । भणियमणेणं तुम्हाण, चेव वेसमणतुल्लण ॥ २३ ॥ अणुरुवो उल्लावो, इय चित्तं-
तेण सेट्ठिणा तस्स । अइगउरवेण नेऊण, नियगिहे कारियं उचियं ॥ २४ ॥ सइ गउरविज्जमाणो, भणिओ भदेण एगया एवं ।
जइवि न ते पुरिसोत्तम !, वणिकन्ना जुज्जए भज्जा ॥ २५ ॥ मह उवरोहेण तहावि, उव्वहेयव्विया सुणंदत्ति । दुहिया सुहिया
जह होइ, जावज्जीवंपि अवियप्पं ॥ २६ ॥ ' परपत्थियत्थमारो, परोवयारो परोवरोहरइ । परवसणविणास-विलास-लालसत्तं च

सुयणगुणा ॥ २७ ॥ भणियमणेणं मह ताय, जाइवंसाइ सव्वममुणंतो । दिंतो तहावि धूयं तं, जाणसि किंपि जं जुत्तं ॥ २८ ॥
भणइ तओ सेट्ठी सुदुठु, सारसोंडीरिमाइगुणगेहं । सुहसुमिणसूइओ तं न होसि सामन्नपुरिसोत्ति ॥ २९ ॥ ता नियधूया पूया,
पणामिया मे तए विवहियव्वा । अह विहिओ वीवाहो, वरवारमुहुत्तनक्खत्ते ॥ ३० ॥ पंचप्पयारसारे, भोगे भुंजंतयस्स तस्स तर्हि ।
अमयमया विव कइवयमासा दिवसव्वइक्कंता ॥ ३१ ॥ यतः—‘अयं निजः परो वेति, गणना लघुचेतसाम् । उदारचरितानां तु,
वसुधैव कुटुम्बकम् ॥ ३२ ॥’ तथा—‘वच्च उ जत्थ व तत्थ व, जं वा तं वा करेउ ववसायं । पुन्नाहिओ सुहाइं, सुहेणमिह
पावए पुरिसो ॥ ३३ ॥’ अह एगया सुणंदा, गयसुमिणं पासिऊण पडिबुद्धा । पयडइ पइस्स पुरओ, आह सुहपुत्तलामं से ॥ ३४ ॥
अह आहूए गव्वे, पहाणपुरिसा कयाइ तप्पिउणो । वरियारूढा पत्ता, पणमिय कुमरं पयंपंति ॥ ३५ ॥ विरसा देहस्स दसा,
तुह पिउणो तेण पेसिया अम्हे । सेणियकुमारआणयणहेउणा तुज्झ ता चलसु ॥ ३६ ॥ इय सारअत्थवित्थरसमत्थओ रायलि-
हियलेहो वि । कुमरस्स अप्पिओ तूरमाणओ तेण सो जाओ ॥ ३७ ॥ आपुच्छिऊण ससुरं, रुयमाणिं जंपए सुनंदं पि । पाण-
पिए ! पालसु ताव- भावि अंगुव्वभवमवस्सं ॥ ३८ ॥ उम्माहियाए तुमए, तुलाए वन्नावली इमा लिहिया । आलोइऊण लीला(णा)-
लसंगि लहु आगमेयव्वं ॥ ३९ ॥ रायगिहंमि नयरे, गोवाला पंडरेहिं कुड्ढेहिं । सुपसिद्धा चेव वयंति, लिहियं खडियाए दंसेइ
॥ ४० ॥ अह तरलतरतुरंगं, आरूढो सिग्घमेइ रायगिहं । पणमइ पसेणपत्थिव-मच्चत्थं जायसंतोसं ॥ ४१ ॥ सुपसत्थवासरे साहि-
ऊण सामंतमंतिपमुहाणं । सयमायरेइ रायामिसेयमेयस्स गुणगुरुणो ॥ ४२ ॥ पत्ते परलोयपहंमि, पत्थिवे तंमि सेणिओ सुमई ।
कालक्कमेण जाओ, महानरिंदो नएक्कनिही ॥ ४३ ॥ एत्तो य सुनंदाए, जाओ गव्वमाणुभावओ एसो । डोहलओ जह सव्वंग-
संगिसिंजारभिंजारो ॥ ४४ ॥ करिकंधराधिरूढा, देमि अमाघायघोसणापुव्वं । दीणाऽणाहाइणं दाणं जं मगिराणंति ॥ ४५ ॥ विन्न-
विऊणं नरिंदं, कारवियं सेट्ठिणा तह समगं । तो जाया सा पेऊस्स-सीयरा सारसित्तव्व ॥ ४६ ॥ समयंमि पसूया सुपसत्थ-
नक्खत्तजोगलग्गेसु । जाओ सुलक्खलक्खण-लक्खुवलक्खयतणू तणुओ ॥ ४७ ॥ जाए दुवालसाहे, नामं से डोहलणुसारेण ।

अभयकुमारोत्ति अमारिघोसणापुव्वमुल्लवियं ॥ ४८ ॥ जणमणमाणंदं तो, सह जणयमणोरहेहिं वटंतो । कमसो विसुद्धबुद्धि, सो जाओ अट्टवारिसिओ ॥ ४९ ॥ भणिओ कयाइ केणावि, लेहसालाए सो पढेमाणो । तायरहियस्स रे रंक !, तुहवि किं कोइ बीहेइ ॥ ५० ॥ इय सुणिऊणं स वियक्कमाणसो माणसोहिओ मायं । पुच्छइ को मज्झ पिया, भणेइ सा भद्दसेट्ठित्ति ॥ ५१ ॥ चउरमई पञ्चारइ, तुह ताओ एस मज्झ को कहसु । सा भणइ कोवि देसंतराओ इह आगओ आसि ॥ ५२ ॥ मह पिउणो पाहुणगो, दिआ ताएण तस्स तोसाओ । अहमणवज्जा भज्जा, चिरं स वसिओ य तायघरे ॥ ५३ ॥ अहुणा सो कथ न जाणिमो, कहसु किंपि चिंधं से । तो तस्स दंसिया भारवट्टवन्नावली तीए ॥ ५४ ॥ गहियत्थेणं तेणं, भणियं अम्मो किमेत्थ कायव्वं । रायगिहे राया मे, ताओ वा तथ गच्छामो ॥ ५५ ॥ दइयस्स रायलच्छी, विच्छड्डो छड्डिउं न जुत्तो ते । मायामहस्स एत्तिय-कालं जाओ म्हि रिणदासो ॥ ५६ ॥ सेट्ठी पुट्ठो तो तेण, कुणइ सगडाइ सव्वसंवाहं । अविलंबमेव तो सोहणेहिं सउणेहिं नीहरिओ ॥ ५७ ॥ स पट्टत्तो रायगिहे, जणणिं धरिऊण बाहिरुज्जाणे । पुरअंतो पविसंतो, पासइ मेलावमेगत्थ ॥ ५८ ॥ उवसरिपुऊण पुच्छइ, पेच्छइ किं एत्थ पुरजणो मिलिओ । रायपुरिसेहिं कहिअं, सिसुणो वि सुतेयरासिस्स ॥ ५९ ॥ पंचसया मंतीणं, संति नरिंदस्स एत्थ तेसिपि । चूडारयणं काउं, एगं इच्छइ स बुद्धिपिओ ॥ ६० ॥ नरबुद्धिपरिक्खाकारणेण तो तेण कारवियमेयं । वाविदुगं एगाए, रिताए मुदिया खित्ता ॥ ६१ ॥ जो वावितडासीणो, करे करेऊण मुहमप्पेइ । तुम्हाण कोइ पासे, आणेयव्वो स अम्हाण ॥ ६२ ॥ पइवासरंपि पुरिसा, इति अणेगे न तारिसो कोइ । पत्तो छमासमज्झे, जो पूरइ कोउगं एयं ॥ ६३ ॥ भणियमभएण परिभाविऊण जइ कोइ कोउगं एयं । अवरो वि तुम्ह पूरइ, ता किं सो लहइ पूरेउं ॥ ६४ ॥ तेहिं तहेवाऽणुमए, लहु अभओ रित्तवाविकंठमि । उवविट्ठो दढपल्हत्थियाए थिरमासणं काउं ॥ ६५ ॥ गोमयपिण्डेणं आहणेह तह कहवि उवरिभागठिओ । हीरामंडलमुदा, खुप्पइ खिप्पं जह तदंतो ॥ ६६ ॥ पज्जलिय पूलयं पक्खिवित्तु सोसेइ गोमयं तमयं । संचारइ अवराओ, वावीओ वारिपूरं च ॥ ६७ ॥ तरमाणो तो तेणं, करे कओ सुक्कळाणपिंडो सो । अह हीरमुदिया कड्ढिऊण

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
॥ ३३७ ॥

सा अप्पिया तेसिं ॥ ६८ ॥ सुचमक्कियचित्तेहिं, अभयकुमारं पहाणपुरिसेहिं । सह नेऊणं सा रायमुहिया अप्पिया रत्तो ॥ ६९ ॥
मइमाहपमणपं, एयं कस्सत्ति पुच्छिए पट्टणा । अभयकुमारं ते दंसयंति पणमेइ सो निवं ॥ ७० ॥ किं खीरकंठसिसुणो, बुद्धी
एसा इमस्स भो सच्चं । किमसच्चं पि च विज्जइ, पुरओ सिरिदेवपायाणं ? ॥ ७१ ॥ असरिससहसा संजायतोसपेऊसबुद्धिदि-
ट्ठीए । निज्झाइऊण निवई, पुच्छइ को वच्छ ! तं कत्तो ॥ ७२ ॥ पभणइ अभओ मंडलिय-चंडकोदंडदंढपाणिम्मि । तइं सइ
मग्गिज्जइ जो, रणंमि वीरे(वेरी)हिं पट्टु ! सोऽहं ॥ ७३ ॥ विन्नायडाउ अज्जेव, देवपायाण पज्जुवासाए । अहमिह पत्तो सुपसन्न-
पुव्वपुन्नप्पभावेण ॥ ७४ ॥ परिभाविऊण पण्होत्तरस्स परमत्थमाह पुहईसो । अभयकुमारो नामेण, नूण तं वुच्चसे वच्छ ! ॥ ७५ ॥
क्किविन्नायडंमि नयरंमि, कस्स पुत्तो सि कहसु एयं मे । सेट्ठिस्स सत्थवाहस्स, रायपुत्तस्स वा तुरियं ॥ ७६ ॥ अभओ भणिंमु
मायाए, मज्झ पुच्छंतयस्स इय कहियं । असुणिकणनिट्ठुरो, दूरदेसिओ कोइ ताओ ते ॥ ७७ ॥ सवियक्कमणो पुच्छइ, निवो
तहिं मुणसि भइसिट्ठिं किं । जाणामि अहं सच्चंपि, को वि मं पुण न जाणेइ ॥ ७८ ॥ तस्स सुणंदा धूयाऽऽसि, तीए कुसलं
किमत्थि किं जायं । कुसलं तीए पुत्तो, खल्वंडेणं च किणिओऽहं ॥ ७९ ॥ इय चित्तउत्तिजुत्तीहिं, मइविसेसेण पुत्तपेम्मेण ।
राया रंजियहियओ, धरइ तमादाय उच्छंगे ॥ ८० ॥ चुंवेइ मत्थए वार-वारमालिगाए नियंगेण । भणइ विणा मह जायं, जायइ
कस्सेरिसा बुद्धी ॥ ८१ ॥ किंच—“ श्रियः प्रसूते विपदो रुणद्धि, यशांसि दुग्धे मलिनं प्रमार्ष्टि । संस्कारशौचेन परं पुनीते, शुद्धा
हि बुद्धिः कुलकामधेनुः ॥ ८२ ॥ ” सा कथ अत्थि पुत्तय, ! ते माया नयरबाहिरुज्जाणे । सयमेव मए गंतुं, पवेसियव्वत्ति उट्ठेउं ॥ ८३ ॥
वद्धावणयं उब्धूयधयवडाडोयपायडं नयरे । कारइ वंदणमालाविसालतोरणमवणिनाहो ॥ ८४ ॥ सा जाणियवुत्तंता, सिंगारं सारमायरइ
जाव । पुरओ पत्तो पुत्तो, वारेइ अम्ब ! अलमिमिणा ॥ ८५ ॥ पावासुयवेसो चेव, सोहए माइ ! कुलपसूयाण । भत्तारविउत्ताणं ।
तहत्ति तीए वि तं विहियं ॥ ८६ ॥ सयमगमगणेणं, पवेसिया सा कणेक्यारुद्धा । उच्छंगीकयअभएण, राइणा कुंजरगएण
॥ ८७ ॥ अंतेउरपवरे मंदिंरंमि खित्ता परो उ पासाओ । अभयकुमारकुमारस्स, अप्पिओ अप्पणो सविहे ॥ ८८ ॥ भग्गिणीए

अभयस्य
मात्रा सह
पितृगृहमा-
गमनम् ।

॥ ३३७ ॥

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
॥ ३३८ ॥

सुसेणाए, परिणावेऊण धूयमइरूवं । नवनवनिस्सीमपसाय-मा(मी)लिया मासलसिरीओ ॥ ८९ ॥ नियसयलमंतिमंडल-मत्थयचूडा-
मणीकओ तेण । तो तस्स रज्जकज्जाइं, चित्तयंतस्स जंति दिणा ॥ ९० ॥ अह सेणिण रत्ता, परिणीया चेहणा महादेवी । एसा
तीसे भन्नइ, उप्पत्ती आगमाणुगया ॥ ९१ ॥ वेसालीए पुरीए, सिरिपासजिणेससासणसणाहो । हेहयकुलसंभूओ, चेडगनामा
निवो आसि ॥ ९२ ॥ नियमो संजुगरंगागयस्स जस्सेगवाणसंधाणे । तममोहमहो सोहम्मसामिणा निम्मियमओ य ॥ ९३ ॥
अवरावरदेवीणं, जायाओ तस्स सत्तधूयाओ । ताओ पभावइ पउमा, मिगावई तह सिवा जेट्टा ॥ ९४ ॥ अन्नाओ सुजेट्टा चेहणाओ,
नियमियविवाहपावस्स । चेडगरन्नो देवीहिं, ताओ परिणाविथाओ सयं ॥ ९५ ॥ आपुच्छिऊण चेडगमुद्दायणनरवइस्स वीयभए ।
दिन्ना पभावइ पव्वइसु पज्जंतकाले जा ॥ ९६ ॥ जाए रिट्ठे पाडहिय-राइणा जं न मत्थयं दिट्ठे । जिवंतसामि पडिमापुरओ से
नच्चमाणीए ॥ ९७ ॥ चंपाए दहिवाहणरन्नो पउमावई पुणो दिन्ना । जा पव्वइया पइणो, पुत्तस्स य संवरिसु रणं ॥ ९८ ॥ कोसं-
वीए पुरीए, तहा सयाणीयरइणो दिन्ना । तइया मियावई सा वि, सामिपासंमि पव्वइया ॥ ९९ ॥ उज्जेणीए पज्जोयराइणा सायरं
सिवा ऊढा । सिरिवीरसामिणा पउमपाणिणा दिक्खिया सावि ॥ १०० ॥ खत्तियकुंडग्गामे, परिणीया नंदिवद्धणेण पुणो । गुण-
गणजेट्टा जेट्टा, जेट्ठेणं भाउणा पहुणो ॥ १०१ ॥ परमपरोप्परपीइप्पवंधवंधुरमणाउ दोन्नि पुणो । अज्जवि कुमारिगाओ, सुज्जेट्टा चेहणा
तह य ॥ १०२ ॥ सद्धम्ममम्मनिम्मलमणाहिं निप्पिट्ठपसिणवागरणा । धम्मवियारे पव्वाइया कथा ताहिं तो कुविया ॥ १०३ ॥ चित्तइ
बहुसावस्के, पावं पाडेमि कत्थवि सुजेट्ठं । जावज्जीवं जीवइ, जहा दुहावत्तसंतत्ता ॥ १०४ ॥ अब्भुयभूयं रूवं, आलिहिऊणं पडे
सुजेट्टाए । रायगिहे गंतूणं, दंसइ सेणियनरिंदस्स ॥ १०५ ॥ विसवायविसेसेणेव, तेण तहंसणेण सहसा सो । कंदप्पदप्पसत्तपंतवंधलो
घुमिउं लग्गो ॥ १०६ ॥ तो पुच्छियाए पव्वाइयाए कहिए सुजेट्ठरूवंमि । तम्मगगणाय पेसइ, पुरिसे चेडगनिवस्सेसो ॥ १०७ ॥ वेसा-
लीए गंतूण, तेहिं अइआयरेण विन्नत्तो । चेडगराया मग्गइ, सेणिओ ते सुजेट्ठसुयं ॥ १०८ ॥ परघरमंडणियाओ, रमणीयाओ वि

चेटकनृपते-
संतपुत्र्यः ।

॥ ३३८ ॥

हुंति रमणीओ । ता सव्वपत्थणो पत्थिवो, स किज्जउ पयप्पणओ ॥ ९ ॥ परिभाविऊण भूवो, भणेइ कन्नं न हेहया अम्हे ।
वाहियकुलंमि देमो, जहागयं जाह तो तुब्भे ॥ ११० ॥ जहवत्ते वुत्तंते, वुत्ते गंतूण तेहिं एगंते । हिययनिहिंत्तंगारोव्व, भंभसारो
अहेसि ददं ॥ ११ ॥ भवणं भवणाउ वणं, वणाउ सयणाउ सयणमल्लियइ । तत्तसिलायलवोलिरमच्छोव्व रइं न पावइ ॥ १२ ॥
अपि च—क्षीरान् हारानपहर किर क्लान्तिमुद्राजलाद्रोः, क्षुद्रं चन्द्रं क्षपय, शमय क्लेशपालीमृणालीः । तापव्यापत्प्रतिहततरतिः
श्रेणिकः स क्षितीन्द्रो, जल्पन्नित्यं नयति नियतं लक्षयामास्त्रियामाः ॥ १३ ॥ अभयकुमारो दुव्वार-दारुणं दाहदूसहं दुक्खं । सु-
णिऊण सेणियं धीरवेइ तं तेऽहमप्पेमि ॥ १४ ॥ वीसत्थसत्थसुपसत्थ-सुत्थचित्तेहिं देव ! तुब्भेहिं । होउं कइवयदिवसाणि, सव्वहा
वोलीयव्वाणि ॥ १५ ॥ विविहोवायगवेसणपरायणो पायडित्तु गुडियाहिं । सरवन्नभेयकारीहिं, वग्गुवाणियगरुवमयं ॥ १६ ॥ पत्तो
वेसालीए, रायदुवारंमि रम्महट्टमि । विक्किणई, सुगंधदव्वाणि दिव्वाणि ॥ १७ ॥ फल्लो अब्भुयभूयं, सेणियरूढं लिहाविउं हट्टे ।
तिक्कालं कुसुमाईहिं, पूयए संभमम्भहिओ ॥ १८ ॥ तत्थ सुजेट्टादासीण, देइ गंधाणि बंधुरवहूणि । आवज्जियचित्ताओ, ताओ
वि तहिं सया इंति ॥ १९ ॥ पुच्छंति कस्स एसा, मुत्ती पुइज्जए पयत्तेण । सो भणइ सामिणो सेणियस्स सव्वंगचंगस्स ॥ १२० ॥
मणुएसु वि किं रूढं, अब्भो एयारिसंपि संभवइ । अयमाह को लिहेउं, तं सकइ एस अंसोत्ति ॥ २१ ॥ गंतूण ताहिं तं सव्व-
मेव कहियं तहा सुजेट्टाए । तो आणावइ तं चित्तफलहयं आयरेणं सा ॥ २२ ॥ गंतूण ताओ मग्गंति, जाव नियसामिणीए
ताव । अभओ भणेइ चिंतामणिमेयं किमहमप्पेमि ॥ २३ ॥ तुह सामिणीए किं नाम, आयरो अत्थि नत्थि वा एत्थ । को
जाणइ तो उवलं, कह माणिकेहिं खेल्लेमि ॥ २४ ॥ गंतूण सामिणीए, सव्वं तं ताहिं तारिसं कहियं । देवगुरूणं सव्वहे, विविहे
काऊण तो तीए ॥ २५ ॥ तह ताओ पत्तिज्जाविऊण बहुमाणमायरं गरुयं । संभालाविय तरसाणयणत्थं पुणवि पट्टविया ॥ २६ ॥
कहिए तहेव तासिं, अभओ अप्पिसु तीए ताओ वि । अणिमिसनयणा जाया, सा तं पिक्खंतिथा चेव ॥ २७ ॥ फल्लो चित्तं
तं ताव, तीए जं झाइ तंपि खलु चित्तं । तह ताणमेगभावो, जं जाओ तं किमच्छेरं ॥ २८ ॥ सा सुन्ना संजाया, पेक्खंति

नाइ पंचहिं सरेहिं । पंचिदियवावारो, हरिओ रीसाए मयणेण ॥ २९ ॥ पहसइ जिभइ खुब्भइ, झिजइ खिजइ न सज्जए कज्जे ।
नियनिव्विसेसदासिं, भणइ हला ! मेलसु महेमं ॥ ३० ॥ अभयं भणइ गंतूण, नूण सा हंत चित्तदंसणओ । अहह किमेयं तीए,
जीए जं संसओ जाओ ॥ ३१ ॥ नणु कहसु को उवाओ, सेणियसंजीवणीए संजोगो । तरुसिहरगगफला सा, इय एसा अज्ज
खुज्जाए ॥ ३२ ॥ नाऊणं तीए कया, भिन्नरहस्सा अवस्समेसत्ति । अभओ भणेइ आणेमि, तमिह सह जाइ जइ तुरियं ॥ ३३ ॥
तीए तहत्ति पडिवज्जियंमि एयंमि भणियमभएण । अमुगत्थ सुरंग्गाए, अमुगनिसापढमपहरंते ॥ ३४ ॥ सयमेव सेणिओ तं, हक्का-
रिस्सइ न कस्सइ तए वि । कहियव्वं गंतव्वं च, वंचिउं सव्वमेव जणं ॥ ३५ ॥ इय अट्ठं निगांठिय-नगरदुवाराउ दावए दीहं
कन्नंतेउरकुक्खि, जाव सुरंगं कुमारवरो ॥ ३६ ॥ जाणावइ सेणियमायरेण तो सो अणप्पतोसेण । बत्तीसाए सह वीररहियसहि-
एहिं सुरहेहिं ॥ ३७ ॥ संपत्तो रत्तीए, वेसालिपुरीदुवारदेसंमि । सहसा सुरंगमग्गे, पविसइ केणावि अजाओ ॥ ३८ ॥ पावइ
दारं अंतेउरंमि जा ताव दिट्ठियादिट्ठा । उव्विट्ठा अग्गे सा, सुजेट्ठाकन्ना पडिट्ठमणा ॥ ३९ ॥ एहि पिपे ! तुह परिंभलाभलोभेण
सेणिओ सोऽहं । संपत्तो आरोहसु, रहंमि जा जाणइ न कोइ ॥ ४० ॥ लहु कहियं तीए चेळणाए सा आह एमि अहयंपि ।
चडियाए चेळणाए, निवइसयंगस्स उच्छंगे ॥ ४१ ॥ मणिमोत्तियमाणिक्का-लंकारकरंडियं करे काउं । जावाऽऽगच्छामि अहं, खणमेगं
ता विलंबेसु ॥ ४२ ॥ इय भणिय जा सुजेट्ठा, भवणपकोट्टे पविट्ठया ताव । चिरयंतीए, मग्गे लग्गो रहियवग्गो ॥ ४३ ॥ जावा-
ऽऽगया सुजेट्ठा, न सेणियं चिहणं च पिकखेइ । तावाऽऽराडिं मेलइ, निज्जइ भो ! चेळणा धाह ॥ ४४ ॥ जा चडइ चेडगो चड-
गरेण धाडीए ताव पणमेउं । वरवीरेणं वीरंगएण सहसत्ति विन्नत्तो ॥ ४५ ॥ देव ! विवक्खं उक्खणिय, तक्खणा चेत्तणा मए
चेव । आणेयव्वा सव्वासेणा तुब्भेहिं सह रहउ ॥ ४६ ॥ एगरहेणऽणुमग्गे, लग्गो मग्गइ स चेळणा चोरं । संधइ दुद्धरिसो दुद्धरं
च विसिहं वट्ठुए ॥ ४७ ॥ लग्गेण मग्गणेणं, एगेण वि ताण झत्ति बत्तीसा । रहियाण हया सम जीवियाण वीरंगएण व ॥ ४८ ॥
एयाऽवसरे सेणियनरेसरो निग्गाओ सुरंग्गाओ । वीरंगयस्स मग्गणसंधाणाउ तओ छुट्ठो ॥ ४९ ॥ मग्गो य सुरंग्गाए, रहस्स एग-

स्स चेव तो सुहडो । जावोसारइ सिरछिन्नसारही ते रहेसपुरो ॥ १५० ॥ ताव पलाणो पाणे, पुरो करेऊण सेणिओ सहसा । जायाऽऽलोए लोए, बोलावइ चेल्लणं एवं ॥ ५१ ॥ सुणसु सुजेट्टे ! निद्रुमणुद्वियं सुद्रु कट्टमेयं मे । तुज्झकए फलसिद्धोए, अम-
यसरिसं तु संजाय ॥ ५२ ॥ भणियं तीए सुजेट्टा, नाहमहं चेल्लणत्ति लहुभइणी । भणियं तेण सुजेट्टा, तं चिय चडिया करे जेण
॥ ५३ ॥ दुल्लहवल्लहलाभेण, चिल्लणा निव्वुया मणे जाया । दुहिया पुणो सुजेट्टा-विओगदावगिसंगेण ॥ ५४ ॥ सुहिओ सेणि-
यराया, चेल्लणा जीवणोसहीलंभे । बत्तीससहोयररहिय-मारणओ दुही जाओ ॥ ५५ ॥ मरणेण जहा जीयं. दुज्जणवज्जे[यणे]ण सज्जणो
य जहा । तह विसयसुहं असुहेण, चेव चंपियमणप्पंपि ॥ ५६ ॥ कयपाणिपीडणाए, भोगं भुंजेइ चेल्लणाइ समं । भइणी उ सुजेट्टा
तेण, संविहाणेण भोगेसु ॥ ५७ ॥ झत्ति विरत्ता चित्ते, मोत्तुं धरधंवाइ पव्वइया । पुच्छइ कयाइ नागं, निवोऽप्पतरजायसुय-
सोगं ॥ ५८ ॥ कह तुह तणुभवाणं, समाउभावो भविसु धुवमेयं । एक्कंगवीर ! विवरेसु, वत्थुपरमत्थमेत्थ तुमं ॥ ५९ ॥ ता
सो साहइ सावगधम्मे रम्मे सुनिच्चलानिच्चं । निगंथे पावयणे, परमपविणा य लीणा य ॥ १६० ॥ पाणपिया मे सुलसा, सा
निर्वुच्चत्ति मे महादुक्खं । कुलखेत्तदेवयाईसु, सायरं आयेरमि अहं ॥ ६१ ॥ गयणं चंदेण विणा, दीवेण विणा न भाइ भवणं
च । जह जामिणीए तह, कामिणीए पुत्तं विणा वंसो ॥ ६२ ॥ मइ सा भणिया भज्जा, सज्जा किं न होसि किं न सुयविसए ।
चिंता चित्ते तुह कावि, नत्थि पसयच्छि ! किं भणिमो ॥ ६३ ॥ भणियमिमीए जइ नाम, कम्ममग्धाणमत्थि पुव्वकयं । होही
तो पुत्तोऽवस्समेव किं देवयाईहिं ॥ ६४ ॥ पुत्तनिमित्तं अन्नं, कन्नं किं नेव अहव परिणेषि । जइ नाम होइ तीए वि, अंगओ
संगओ सुहओ ॥ ६५ ॥ मह जिणधम्मो रम्मो पुत्तो ताओ सहोयरो अत्थि । भणइ तओ सो तुह संतिण पुत्तेण मे कज्जं ॥ ६६ ॥
अह सा अत्तयसंपत्ति-अंतरायपराजयनिमित्तं । कुणमाणी आयंवीलतवकम्मं अंचइ जिणिदं ॥ ६७ ॥ सम्मत्तनिप्पकंपत्तपच्चला नि-
च्चला सुरेसेण । सुलसाए परिसाए, कया पसंसा कयाइ जहा ॥ ६८ ॥ अपि स पयसां पत्तयौ सत्थं तरेत् त्रिदशाचलः, सुरशिक्ष-
रिणश्चूलामूलान्चलेदपि मा चिरात् । उदयपदवीं प्रत्यक्पूषाऽप्यसेय(यं स)मवाप्नुयात्, न खलु सुलसा सम्यग्दृष्टेरियं तु विकम्पते ॥ ६९ ॥

पायत्ताणोयवइ तो, पत्तो तं परिक्खिउं अमरो । अवधूयख्वधारी, तं भासइ भासुरसरीरो ॥ १७० ॥ सुयणु ! तुह नत्थि पुत्तो,
पुत्तविहिणासु वल्लहासुं पि । कालेण जाइ पिम्मं, पए पए परिभवो तत्तो ॥ ७१ ॥ ता मह भणियं कुण गिन्ह, मूलियं रक्खकं-
डगसमेयं । मंतपवित्तं न्हवणाइयं च कारवसु किं बहुणा ॥ ७२ ॥ तह कालीदेवीए, पूयं काऊण तप्पणापुव्वं । सुयविसयं ओवा-
इयमिच्छसु तुह होइ जेण सुओ ॥ ७३ ॥ इय वुत्ता समत्ते, अखोहणिज्जा सुरिंदविंदेहिं । सा जंपेइ मे कंपइ, न मणो धुत्ता-
रसि किमेवं ॥ ७४ ॥ जिणवयणभावियाणं, अवगयदुहरूवभवसरूवाणं । तुम्हारिसाण वयणं, न कमेइ विसं व अमयंमि ॥ ७५ ॥
पुत्तविहूणासिच्चाइ-पलवियं जं तए विरूढेण । इत्थीरयणाणं हुंति, कइ सुया जेण चक्कीणं ॥ ७६ ॥ जम्मंतरपत्ताण वि, पुव्वभव-
व्भत्थपोढपेम्माणं । सहसा उल्लावा तदभिहाणगब्भा पयट्ठंति ॥ ७७ ॥ जइ रक्खकंडयाइं, पुत्तं जणयंति तो न हु अपुत्तो । जा-
यइ जयंमि कोवि हु, जणं मुहा मा भमाडेसु ॥ ७८ ॥ जंपि पलत्तं कालीए, पूयमिच्चाइ तत्थ का काली । किंच सुरमंसगिद्धाए,
साइणीए वि देवित्तं ॥ ७९ ॥ मोत्तूण जिणं जिणमयठिए य अन्नं अहं न वंदेमि । वरकरिवरंमि चडिओ, को खरपुट्टीए आरु-
हइ ॥ १८० ॥ परियाणियासु पासंडिडंभगब्भासु तासु उत्तीसु । स गओ पुणाऽऽगओ कुट्टिसाहुरूवेण अंगणए ॥ ८१ ॥ अइतुट्ठा
सा उट्ठइ, रोमंचपवंचकंचुयचियंगी । आणमिऊणं आगमणकारणं पुच्छए साहुं ॥ ८२ ॥ अह साहू साहइ साहु, साविए ! तुज्झ
पुत्तपवसकए । कयपागमत्थि मज्झे, बहुमोल्लं तिल्लकुडयतिगं ॥ ८३ ॥ कहियं चिगिच्छगेणं, ताणेगं देहि कुट्टसमणट्ठा । परमो
अणुग्गहो मेत्ति, जाइ जा सा कुडं लेइ ॥ ८४ ॥ ता फुट्टो सो सव्वंपि, छड्डियं तेहमन्नमाणेइ । सो वि तहा फुट्टो एस, चेव
तइयस्स वि पयारो ॥ ८५ ॥ तहवि न चलेइ चित्तं, चित्तइ चित्ताउरो इमो साहू । कह कायव्वो भव्वो, पुण कज्जो तिल्लपा-
गोत्ति ॥ ८६ ॥ अह तरलतारहारो, मणिकुंडलमंडलुज्जलकओलो । होऊण सुरो सो भणइ, साविए ! तं जए जयसि ॥ ८७ ॥
असवत्तं संमत्तं, तुह तिलमित्तंपि चालियं न मए । अवधूय साहुरूवं, काऊण परिक्खणट्ठाए ॥ ८८ ॥ विवरिऊणं सुरराय-वइयरं
तं सिराहए अहियं । निम्ममतिथयरो होसि, भारहे तेण तं वंदे ॥ ८९ ॥ असरिससम्मत्तपवित्त-चित्तवित्तीओ दत्तकित्ती य ।

हरिणाऽवि सिराहिज्जइ, सुलसे ! तुह चैव तेण नमो ॥१९०॥ बत्तीसपुत्तसंपत्तिपच्चला तेण तीए तुट्ठेण । गुडियाओ अप्पियाओ, बत्तीसं तो गओ स दिवं ॥ ११ ॥ जंतेण तेण भणियं, सुसाविए ! भाविए पवयणंमि । कज्जंमि समावडिए, सुमरिज्जसु जेण एमि लहुं ॥ १२ ॥ सुलसा चित्तेइ को एत्तियाण पुत्ताण पालणाईयं । पइवरिसं पलिमंथं, काही तो होउ मज्जेगो ॥१३॥ पुत्तो बत्तीसाए, अक्खंडसुलक्खलक्खणेहिं जुओ । इय ताओ गुडियाओ, सव्वाओ एगहेलाए ॥ १४ ॥ सह सकराए सोहणवेलाए पिसिऊण पीयाओ । तेत्तियपुत्ता गब्भे, तो जाया तप्पभावेणं ॥ १५ ॥ पइदिणपवड्ढमाणे, असमाणे तंमि जायणा जाया । सा कावि जीए न जिमइ, न चवइ न सुयइ रुयइ सययं ॥ १६ ॥ चित्तेइ पुत्तलोभेण, अलमलं होउ पाणकुसलं मे । हरिणेगमेसि- गोयरमह पणिहाणं पवत्तेइ ॥ १७ ॥ पुरओ पयडीहोऊण, आह एसो अहो विरुवमिणं । अइसरलाए नियकप्पणाए कप्पिय कि- माऽऽयरियं ॥ १८ ॥ गुडिया बत्तीसाए, बत्तीसा चैव तुज्झ पुत्ताणं । इय गब्भे संभूया, भावी मच्चू वि तेसिं समो ॥ १९ ॥ अवहरियमहापीडं, गओ सुरो सावि पालए गब्भं । पडिपुत्तेसु दिणेषु, जाया से पुत्तबत्तीसा ॥ २०० ॥ कमसो जायापत्तो, ते बत्तीसा वि तुज्झ जेहि महो सहलीकयं । सजीयं, पहुकज्जे मत्थयं दाउं ॥ १ ॥ पणमंतमंतिसामंत-मउलिमंडलमिलंतपयपीडे । इय सुयसमाउभावो, भणियं भे कारणं देव ! ॥ २ ॥ पिउवेरभावणाभावभाविओ कोणिओ जहा जाओ । देवीए चेल्लणाए, एत्तो किपि जंपेमि ॥ ३ ॥ कंमि वि पच्चंतपुरे, सुमंगलो सीहरायजुवराओ । तस्साणुचरो मंतिस्स, अत्तओ सेणगो आसि ॥४॥ टप्परकन्नो अइमोद्विपट्ठओ कोलकालवन्नाभो । चिच्चिरनासो कुहालदीहदंतो ति कोणसिरो ॥ ५ ॥ सो य सयावि हसिज्जइ, मारि- ज्जइ टोल्लएहिं कुमरेण । बालतवस्सी तेणेव, तो स जाओ विराएण ॥ ६ ॥ कुमरो वि महाराओ, जाओ जा जाइ रायवाडीए । बालतवस्सि ता उट्ठियाए तं नियइ तिच्चतवं ॥ ७ ॥ तदुवरि बहुमाणाओ, पुच्चि दुक्खविओ मए इति । पत्तो पासे पूएइ, पणमिउं पत्थए एवं ॥ ८ ॥ मासखमणस्स पारणग-पव्वमव्वो गिहंगणे मज्झ । आगंतूण तए पहु ! पयडपसाएण कायव्वं ॥९॥ तेण तहा पडिवन्नं, पत्तो पारणगवासरे जा सो । रायदुवारे राया, [सरुय] संजाओ ताव पडिलगो ॥२१०॥ तो दूराओ दोवारिएण

नीसारिओ गओ विमणो । पुण परमासक्खमणोववासमायरइ तत्थेव ॥ ११ ॥ निरुयसरीरो राया, साराए कयाए जाणइ जहत्थं । बीए वि मासक्खमणंमि, खामिउं पत्थइ तहेव ॥ १२ ॥ तह पडिवन्ने पत्ते य, तावसे राउलंमि पारेउं । निवपुत्तुप्पत्तीए, जणो पमोयाऽऽउलो जाओ ॥ १३ ॥ जाव न जंपइ पुरओ, ठियं पि तं कोवि ताव सुविलम्बो । नीहरिओ नीससिउं, ठिओ तहा चेव तवचरणो ॥ १४ ॥ पुणु गुंतुं खामिय पत्थिवेण सो पत्थिओ पत्तो य । रायंगणंमि घायगखुद्धंमि तहा गओ विमुहो ॥ १५ ॥ चित्तेइ तिव्वकोवगिसंगिणा माणसेण सो एवं । अज्जवि मइ वेरं वहइ, एस एवं विडंबंतो ॥ १६ ॥ एयविडंबणभग्गेणुव्विग्गेणं व तावसवयं मे । गहियं तहावि पुट्ठि, दुट्ठप्पा मेल्लइ न मज्झ ॥ १७ ॥ इय तवफलेण ताहं, वहाय एयस्स नूण होहंति । वि-हियनियणो जाओ, अप्पिद्धिद्वयवंतरो तो सो ॥ १८ ॥ होऊण तावसो भूवई वि, मरिऊण वंतरो आसि । तो सो पढं चवि-ऊण, सेणिओ नरवई जाओ ॥ १९ ॥ सेणगजीवो चविऊण, चेल्लणागम्भमागओ समए । गम्भपभावाओ चिल्लणाए चिंता इमा जाया ॥ २० ॥ कह सेणियसत्तुमिणं, अच्छीहिं अप्पणो न पेच्छामि । दंतकरवत्तपत्तेण, कह व खंडित्तु खाएमि ॥ २१ ॥ तो सायणपाडणपीडपायडाए वि तीए सो गम्भो । कुसली सत्तममासे, मासे स जणेइ डोहलयं ॥ २२ ॥ जहा-सिरिसेणियस्स सो-णिय-पवाहवंताणि खामि अंताणि । भु(पु)ज्जइ न जाव एसो, खिज्जइ झिज्जए एसा ॥ २३ ॥ सिलिओवमाणसंजाय-सव्वअंगेहिं थूलगम्भव्व । जाया राया पुच्छइ, किं दूमइ देवि ! ते देहे ॥ २४ ॥ अइनिव्वंधपबंधे, निवेण विहिए कहेइ रुयमाणी । जह जाणामि हयासा, सरुहिरअंताणि ते खामि ॥ २५ ॥ भणियं रत्ता मा देवि !, खिज्ज अज्जेव उज्जमं काहं । कहियं रहंमि अभ-यस्स, सो वि ससुयस्स मंसाणि ॥ २६ ॥ अइसुहुमतयाऽलत्तरसेण संवग्गियाणि काऊण । सेणियपेट्टोवरिपट्टेण सुसिलिदुगंठिए ॥ २७ ॥ संजमइ सो वि चल्लेइ, चेल्लणापासमाऽऽसणे ठाउं । उट्ठावेइ निसेट्टे, कट्टिय कट्टारओ भणइ ॥ २८ ॥ पाणपिये ! पेक्खसु मं, पेट्टे कट्टारण कट्टितं । काऊण तहा सिक्कार-सारमप्पेइ मंसाणि ॥ २९ ॥ लक्खारसेण मीसाइ, सावि साएइ सुकय-संतोसा । रायपमायं संभाविऊण हच्छं च मुच्छेइ ॥ ३० ॥ संरोहणोसहीए, रोहिस्सं संपयं पहारमिणं । इय धीरिमाए धरि-

ऊण, चेल्लणं निग्गओ निवई ॥ ३१ ॥ अवि गव्भओ अदब्भो, जस्सिय भासइ पभावपारंभो । वेरिस्स तस्सऽवस्सं, उच्चिओ दूरेण परिहारो ॥ ३२ ॥ दुहसमवाओ जाओ, देवीए अंगओ तओ रत्ता । वद्धावियाए दासीए, दावियं अंगआभरणं ॥ ३३ ॥ मुच्चिरप्परुढपइप्पेम्ममम्मनिम्मूलणेकउक्करिस्सो । एसो त्ति चेल्लणाए, पुण सो लुङ्गाविओ खिपं ॥ ३४ ॥ अह तणयदंसणाऽऽसाए, सायरं सेणिओ समावडिओ । पसवावसहे भासइ, दावसु हे देवि ! पुत्तमुहं ॥ ३५ ॥ देवी जंपइ पुत्तो, पत्तो पंचत्तमुज्झिओ य मए । मिउडिभयंकरभासुरभालो भासइ तओ निवई ॥ ३६ ॥ अहह कह गव्भडिंभो, पाउब्भूओ अभाविओ आसु । नहु जुत्ति-जुत्तमेयं, ता पावे ! किंपि पावमिणं ॥ ३७ ॥ गयलक्खणे ! खणद्वेण, एत्तियं वत्तियं तए पावं । कित्तियमेत्ता पुत्ता, संताणे संति मह कहसु ॥ ३८ ॥ रे दासीओ ! दावेह, दारगं दारुणा कहिं स कओ । अन्नह सकन्ननासं, नासिस्सं जीवियं तुम्ह ॥ ३९ ॥ एगाए थेरीए बालय-करुणाए रायभीयाए । मुक्को असोगछायाए, दंसिओ सेणियस्स सुओ ॥ २४० ॥ तणुकिरणकंदलीविंद-चंदि-मादिप्पमाणसोगवणे । वज्जकणो विव काऊण, आणिओ अप्पणुच्छंगे ॥ ४१ ॥ धावीए अप्पिओ दिन्नमस्स नामं असोगचंदोत्ति । जमसोगसाहिछायाए, ठाविओ पाविओ रत्ता ॥ ४२ ॥ पत्तो पत्तिद्विमेसो, लोए पुण कोणिओ त्ति नामेण । जं कुक्कुडेण कूणिकया इमस्संगुली आसि ॥ ४३ ॥ अह उज्जेणीपुरीओ, पज्जोयनरेसरो समागम्म । सेणियमुवरोहेई, कयाइ सुपयंडदंडेण ॥ ४४ ॥ अइ-भूरिभउब्भंतो, अभएणं भूवई इमं भणिओ । मा संकह भडवाओ, भंजेयव्वो मए तस्स ॥ ४५ ॥ आगच्छंतं सोऊण, तममओ तस्स दंडराईण ! जाणंतो सेन्ननिवेसभूमिगाओ समग्गाओ ॥ ४६ ॥ निहिकलसे निहणावइ, ताणमपत्ताण तासु भूमिसु । अह संपत्ता सट्ठाणसंठिया जाव ते तत्थ ॥ ४७ ॥ ता सेणियस्स जाओ, पज्जोएणं सहाऽऽहवो सुमहं । कइवयदिवसे तत्तो, अभय-कुमारो महामंती ॥ ४८ ॥ तब्बुद्धिमेयहेउं, लेहं पज्जोयराइणो देइ । जह तुह सव्वे दंडा, उवयरिया सेणिएणे ॥ ४९ ॥ अणलि-यमेयं मिलिया, तुममप्पिस्संति सेणियस्स धुवं । अह संसओ मणे होज्ज, पेच्छ ता अमुगमहिबइणो ॥ २५० ॥ अमुगपएसं ख-णिऊण, तेण खाणाविओ स तो दिट्ठो । दीणारभरियकलसा, लहु लग्गो सो पलाएउं ॥ ५१ ॥ डज्झंति नवा उज्झंति, साहिणो

अग्निणा जलेण पुणो । मूलाउ जंति तह जंति, सत्तुणो निम्मलमईए ॥ ५२ ॥ अणुमगलग्गसेणियराएणासाइ से कथं सकरे ।
उज्जेणिपुरिं पत्ता, ते तो तं पत्तियावंति ॥ ५३ ॥ सामि ! न अम्हे एयस्स, कारिणो जाण अभयचरियमिणं । संजायनिच्छओ
अन्नयाओ सो भणइ अत्थाणे ॥ ५४ ॥ सो कोइ नत्थि मइमं, जो आणिज्जा ममंउत्तिए अभयं । गणियाए एगाए, पडिवन्नं दि-
ज्जउ परं मे ॥ ५५ ॥ संजोगे तो दिन्ना, वेसाओ सत्त मज्झिमवयाओ । थेरा य नरा साहिज्ज-कारिणो संबलं च बहं ॥ ५६ ॥
संजइमूले गंतूण, कवडसद्धिदत्तणे कयव्भासा । पारद्धा पट्टणगामनगरदेसेसु परिभमिउं ॥ ५७ ॥ देवे वंदंति विसेसओ य तन्न-
यरगामिमुणिसद्धे । जायाओ विस्सुयाओ कमेण पत्ताउ रायगिहे ॥ ५८ ॥ बाहिं उज्जाणंमि, ठियाउ तच्चेइयाइ वंदेउं । लगाओ
घरचेइयपरिवाडीए य अभयस्स ॥ ५९ ॥ घरमइगया निसीहियपुव्वं विहीए घरप्पवेसंमि । उम्मुकभूसणाओ, दट्ठं अम्मुट्ठिओ
अभओ ॥ ६० ॥ संतुट्ठेणं पुट्ठं, सागयमिह भो निसीहियाएत्ति । घरचेइयाणि उवदंसियाणि विहियं च वंदणयं ॥ ६१ ॥ तो
अभयं वंदित्ता, आसीणाओ य आसणेसु कमा । भयवंताणं तित्थंकराण जम्भाइभूमिसु ॥ ६२ ॥ विणओणमियसरीरा, जिणप-
डिमाओ परेण विणएण । वंदावंति कहंति य, पुट्ठाओ जहा अवंतीए ॥ ६३ ॥ अमुगवणियस्स भज्जाओ, तस्स मरणे समुगायवि-
रागा । अम्हे पव्वइउमणा, वंदामो चेइयाणि जओ ॥ ६४ ॥ पव्वइयाहिं पढणाइकज्जवक्खेवओ न तीरंति । ताइ वंदिउमभएण,
भूरिभावेण तो भणियं ॥ ६५ ॥ अज्ज महं पाहुणिया, होह पभासंति ता कओवासा । अज्जअम्हे सुचिरं अच्छिऊण कयकोमला-
लावा ॥ ६६ ॥ नियठाणंमि गयाओ, अभओ तासि गुणेहिं अक्खित्तो । बीयदिणंमि पभाए, एगागी तुरयमारूढो ॥ ६७ ॥ तासि
समीवंमि गओ, भणइगेहे मज्झ कुणह पारणयं । तुब्भे ताव इहं चिय, पारणयं कुणह इय भणिओ ॥ ६८ ॥ सो ताहिं,
चित्तइ इमं, मह गेहं निच्छियं न एहिंति । जइ न भणियाणुवित्तिं, करेमि तो पज्जिमिओ तत्थ ॥ ६९ ॥ संमोहकारि बहुदव्व-
जोइयं पाइओ महं तत्तो । सुत्तो आसरहेणं, पलायमाणो कओ ज्ञत्ति ॥ ७० ॥ अन्ने वि रहा मग्गे, पुट्ठि ठविया परंपरेणेसो ।
उज्जेणि आणीओ, पणांमिओ सामिणो तीए ॥ ७१ ॥ भणिओ तेण कहिं ते, पंडिच्चं जेण जगमिणं नडियं । धम्मच्छलेण

छलिओ, इमाहिं अइबहलमायाहिं ॥ ७२ ॥ यतः पठ्यते—स्त्रीणामशिक्षितपदुत्वममानुषीषु, संदृश्यते किमुत याः प्रतिबोधवत्यः । प्रागन्तरिक्षगमनात्स्वमपत्यजात-मन्यद्विजैः परभृताः खलु पोषयन्ति ॥ ७३ ॥ तथा—छग्गु(पु)न्ननिन्नए उन्नमंत न(ल)वनियमई अहो महिला । पगईए चेव चाणक्कवंकभावं विसेसेइ ॥ ७४ ॥ गउरिअवहारकारीहरिणा काऊण कामिणीरूवं । हरकरुणाए दड्ढो, सरिसी एयाउ किं भणिमो ॥ ७५ ॥ इय भणिए किं भणिमो बद्धो सो तेहिं तेहिं वयणेहिं । जह न अमुक्को सक्को, पयंपि गंतुं सरज्जंमि ॥ ७६ ॥ खयरसुया सेणियभाइणेज्जिया पुव्वमेव परिणीया । आसि सिवादेवीसमीवमागया विहिबिहाणेण ॥ ७७ ॥ केणइ सबक्किआलप्पयाणनिस्सारणाइणा तत्थ । अवगयकलंकसंकाए, तीए अभओ वसइ सुइरं ॥ ७८ ॥ तत्थ वसंतेण य तेण, पावियाऽवतिपालपासाओ । चत्तारि वरा धरिया य, रायनिक्खेवगे काउं ॥ ७९ ॥ पढमो दिन्नो रत्ता, लेहारियलोहजंघसंवलए । जं नाओ मोयगदव्व-जोगदिट्ठीविसो सप्पो ॥ ८० ॥ अनलगिरी आलाणाओ, निग्गओ न पुण एइ अइमत्तो । रत्ता अभओ किं किरउत्ति परिपुच्छिओ भणइ ॥ ८१ ॥ गाएउ वच्छुराओ, सो भणइ नणु सह सुयाए । भइवइं आरूढो करिणिं, गाएमि तह विहियं ॥ ८२ ॥ अह तह गायंतेणं, हत्थे हत्थी स तेण घेसूण । आणीओ आलाणे, लद्धो बीओ वरो तत्तो ॥ ८३ ॥ वासवदत्तं गीयं, सिक्खविउं उदयणो जहाऽऽणीओ । उज्जेणीए कारिय कारिम कुंजरपओगेण ॥ ८४ ॥ जह जवणीअंतरिओ, सिक्खविरो कुट्ठि अंधलाछलओ । काऊण जवणिविगमं, सह तीए संपलगो य ॥ ८५ ॥ स वसीकयअणलगिरी भइवइं वाहिउं गओ सगिहं । जह कोसंबिपुरीए, तह नेयं अन्नगंथाओ ॥ ८६ ॥ एतच्च ज्ञेयं यत्तेन गच्छतोक्तम्—एष प्रयाति सार्धः, काञ्चनमाला वसन्तकक्षेत्र । भद्रवती घोषवती, वासवदत्ता उदयनश्च ॥ ८७ ॥ असुरग्री उन्मूओ कयाइ, सो उवलइट्ठगाहिं पि । जलइ चिय एवं, दारुणंमि पत्ते नयरीदाहे ॥ ८८ ॥ चित्तेइ राया केरिसमसमंजसमिन्हिमावडियमेत्थ । पुट्ठो अभओ पभणइ, जाणगजणभासियं एवं ॥ ८९ ॥ प्रतिशाठयं शठस्येह, विषस्य विषमौषधम् । अग्नोरग्निं विजानीयादुष्णं शीतार्हितस्य च ॥ ९० ॥ विहिओ विजाइअग्नी, विज्झाओ तप्पओगओ एसो । इय अभएणं लद्धो, तइओ वि वरो नरेसाओ ॥ ९१ ॥ उज्जेणीए अह अन्नयाउ असिवं समुट्ठियं भीमं ।

रायाऽभयमापुच्छइ, सो एवं तं पडिभणेइ ॥ ९२ ॥ अत्थाणीए अम्भितराए सिंगारसारदेहाओ । देवीओ इंतु तुब्भे, पडिगाहिय-
रज्जलंकारे ॥ ९३ ॥ जा नियदिट्ठीए जिणेइ, तं लहुं मह कहेइ तह चेव । विहियं अहोमुहीओ, ठियाउ सव्वाउ मोत्तूण ॥ ९४ ॥
देविं सिवं निवेइयमेयं तुह चुल्लमाउगाए जिओ । भणइ अवसुणा राओ, धेत्तूणं आढागस्स बलिं ॥ ९५ ॥ सा जं भूयं उट्ठेइ,
जेसु अट्ठालगाइठाणेसु । तस्स मुहंमि छुभिज्जा, कूरं तह चेव विहियंमि ॥ ९६ ॥ जाओ असिवोवसमो, पत्तो तत्तो वरो च-
त्थोवि । चिंतइ अभओ किच्चिरमच्छीहामो परघरंमि ॥ ९७ ॥ मग्गइ पुव्वुवलद्धे वरे निवाओ जहाऽनलगिरिमि । तुब्भेसु
मिंदभावं, गएसु देवीए उच्छंगे ॥ ९८ ॥ रहअग्गिमीरुदारुगमरेण जलणं विसामि इय इच्छा । अत्थि ममंतो कीरउ, निव्वहणं
निययवयणस्स ॥ ९९ ॥ गंतुं ईहइ नियठाणमेस इय भाविऊण काऊण । सक्कारइ मइमहंतं, विसज्जिओ तेण तो अभओ ॥ १०० ॥
अह भणइ इमो धम्मच्छलेण तुब्भेहिं आणिओऽहमिह । काउं दीवगमाइच्चमारडंतं जइ न नेमि ॥ १ ॥ नयरीलोयसमक्खं, बंधेउं
अभयनामगो संतो । तुब्भे ता जलणमुहे, विसामि इय कयपइओ सो ॥ २ ॥ पत्तो रायगिहपुरे, ठिओ दिवसाणि कइवयाणि
तहिं । अप्समाऽऽगाराओ, दो घेत्तुं वेसजुवईओ ॥ ३ ॥ पत्तो उज्जेणीए, पडिगाहियवणिथवयणतेवच्छो । पारद्धमपुव्वकयाण-
गाण निउणं च वाणिज्जं ॥ ४ ॥ गिन्हइ रायपहो गाढमेगमावासममरिसारुद्धो । अन्नदियहंमि ताओ, गणिया धूयाओ नरवइणा
॥ ५ ॥ दिट्ठा ओलोयणसंठियाओ सविसेसगहियवेसाओ । निज्झाइओ य ताहिं, दिट्ठीहिं विलासधवलोहिं ॥ ६ ॥ अंजलिबंधो य
कओ, तच्चित्तागरिसमंतजावोव्व । तत्थेव मणो मिलित्तु, सो गओ निययभवणंमि ॥ ७ ॥ परदारलोलयाए, दुइ पेसेइ ताहिं कुवि-
याहिं । निद्धाडिया न राया, इय चरिओ होइ सा भणिया ॥ ८ ॥ बीयदिवसंमि सणिचं, आरुसियाउ तइज्जए भणिया । सत्त-
मदिवसे अम्हाण, देउले होहिही जत्ता ॥ ९ ॥ तत्थवि रहो भविस्सइ, भाया रक्खेइ इय रहा निच्चं । पज्जोयसमागारो, मणुओ
पज्जोयगो नाम ॥ १० ॥ उम्मत्तउ कओ भन्नइ य, अभएण एस मे भाया । दिव्ववसेणं जाओ, इमेरिसो सारवेमि सया
॥ ११ ॥ रुद्धो रुद्धो निज्जइ, उक्खिविऊणं रडंतओ संतो । आणिज्जइ पुणो पुण, भणंतओ एरिसं वयणं ॥ १२ ॥ उट्ठ रे रे

अमुगा, पज्जोयनराहिवो अहमिमिणा । हीरेमि अभयवणिणा, एवं विस्सासिए लोए ॥ १३ ॥ सत्तमदिवसे दूइ, पेसविया ताहिं
सा इमं भणिया । एउ इहं एगागी, दिणद्धसमयंमि नरनाहो ॥ १४ ॥ मयणाउरो अचिंतियपरिणामो गिहगवक्खभित्तीए । लग्गो
पुव्वनिवेसियमणुएहिं दढं च पडिवज्जो ॥ १५ ॥ बद्धो पल्लंकेणं, समंतओ नीणिओ दिवसओ वि । पुरमज्झे(ग्गो)णं अभओ,
भणेइ विज्जाऽऽल्लयं एसो ॥ १६ ॥ निज्जइ एवमसंबद्धभासगो वाउवेगवाउलिओ । तत्तो आसरहेहिं, रायगिहं पाविओ खिप्पं ॥ १७ ॥
नायं सेणियरज्जा, असिमुगिरिय पहाविओ जाव । अभएण वारिओ ता किं, किज्जउ भणइ तो अभओ ॥ १८ ॥ एसो महप्प-
भावो, राया बहुमाणणिज्जो य । सक्कारित्ता महयाऽऽदरेण नयरं नियं चेव ॥ १९ ॥ पाविज्जउ तह विहिए, अहेसि परमा परो-
प्परं पीई । अभयस्स रज्जकज्जेसु, उज्जमंतस्स जंति दिणा ॥ २० ॥ अह कइवयदिवसंते, अमयमयालोयलोयणाणं जे । हल्लविहल्ला
ते चेल्लणाए जाया जमलपोत्ता ॥ २१ ॥ सह पिउणा पत्ताणं, पुत्ताणं ताण रायवाडीए । सुसिणिद्धं सुसिणिद्धा, महुररसालं गुण-
विसाला ॥ २२ ॥ वरखंडलइड्डुयाई, माया पेसेइ पेसलं विउलं । पढमालियानिमित्तं, इयरस्स उ विरसचित्तेण ॥ २३ ॥ विरसम-
रसालमप्पं गुल-पप्पडिगाइ जंपि किंपि तओ । चित्तइ स तायवेराणुभावओ तेण विहियंति ॥ २४ ॥ अहिअयरंतो ताए, पओस-
मावइइ होइ दुम्मणओ । राया कयाइ चित्तइ, दाउं अभयस्स रज्जसिरिं ॥ २५ ॥ अभयकुमारो उ तिलोयनाहदिक्खाए लद्धलक्ख-
मणो । पुच्छइ सामिं कइ नाम, नाह ! इह भारहे वासे ॥ २६ ॥ मउडालंकारधरा, धराहिवा साहुणो भविस्संति । सामी ताण-
मुदायणमंतिमसाहुं समाइसइ ॥ २७ ॥ तो रज्जं दिज्जंतं, वज्जिय पव्वज्जउज्जओ जाओ । नवरं सेणियराओ, अणुजाणइ अज्जवि
न एयं ॥ २८ ॥ संतेउरपरिवारो, अहऽअया सेणिओ जिणं नमिउं । अवरन्हंमि नियत्तइ, कहवि पहे चेल्लणाए तओ ॥ २९ ॥
नइरोहोवरि एगो, काउस्सग्गेण संठिओ दिट्ठो । हिमदिवसे सुतवस्सी, तवं सुतिव्वं तवेमाणो ॥ ३० ॥ सेणियसयणिज्जे सुत्ति-
याए रत्तीए चेल्लणाए तओ । सीओढणाहिं बाहिं, बाहुलया निग्गया कहवि ॥ ३१ ॥ सिसिरसमीरणलहरीए, किंपि कंटालिया
तओ तीए । अइसयसीयसबाहं, साहुं तं चित्तयंतीए ॥ ३२ ॥ भणियं सो कह होही, एयं राया निसामिज्जण मणे । परिभावइ

को होही, सो नूणं कोइ परपुरिसो ॥ ३३ ॥ अहह अहो इत्यीणं, धिरत्यु चरियाइं दुज्जणाणं व । महुमहुरमुहीण महाहिदाढ-
गाढाण हिययंमि ॥ ३४ ॥ सन्तापिनि संसारे, यदि तव विश्रामभूमयो रामाः । ननु कुपितभोगिभोगच्छायाभिः किं कृतं तर्हि
॥ ३५ ॥ प्रकृतिपिशुनैर्मयै मैत्री किमत्र चलाचला, किमत्र मरुता धूतः स्फीतध्वजाञ्चलपल्लवः । किमथ चपला तन्तुर्नृत्यन्नाम्बु-
दडम्बरे, नहि नहि नहि स्त्रीणां प्रेम प्रियेष्वतिगत्वरम् ॥ ३६ ॥ इय अलियविलीयविलास-वाउलो सो पहायसमयंमि । संच-
लिओ जयपहुपायपज्जुवासाए आसाए ॥ ३७ ॥ अभयं भणेइ हक्कारिऊण रे रे करेह मह भणियं । गंतुं संतेउरियं, अंतेउरमुख
पलीवेहि ॥ ३८ ॥ तह एयं आएसं संपाडसु संपयं जहा जंतो । डज्झंतीणं सव्वाण, ताण निसुणेमि करुणरवे ॥ ३९ ॥ चित्ति-
यमभएणमलीयकप्पणाविप्पलद्धुद्धोए । इय आइसेइ सामी, सुमरेइ न एयमवि कुविओ ॥ ४० ॥ पढमं चिय रोसभरे, जा बुद्धो
होइ सा न कायव्वा । अह कीरइ तो तीए, न सुंदरो होइ परिणामो ॥ ४१ ॥ मा होह सुयगाही, जमप्पणा पेक्खियं न पच्च-
क्खं । पच्चक्खे वि हु दिट्ठे, जुत्ताजुत्तं वियारेह ॥ ४२ ॥ अहं पि किमियाणि करेमि—सत्थत्थपंडियस्स वि, मज्झेणावडइ किंपि
तं कज्जं । जं न जणइ चित्तसुहं, घिप्पंतं नेव मुच्चंतं ॥ ४३ ॥ अह वंधसालमेगं, पज्जालइ जेण जालमालाहिं । गुरुधूमधोरणीहिं
च, पूरिअं अंतरिक्खतलं ॥ ४४ ॥ पेच्छंतो पच्छामुहमह पुहईसो नमंसिउं सामिं । गच्छंतो चित्तइ सकय-फलमिणं चेत्तणे !
लहसु ॥ ४५ ॥ अइतुरियतरं पढुपायपंकयं पणमिऊण पुच्छिसु । एगवइया दुवइया व, चेत्तणा सामि ! आइससु ॥ ४६ ॥ एगवइयत्ति
पढुणा, पयंपिए उट्ठिऊण वेगेण । चलिओ अणुतावानलचलंतचित्तो विचित्तेइ ॥ ४७ ॥ हा हा कयं अकज्जं, मए किमेयं दुजाय-
जम्मेण । निहयाए चेत्तणाए, अत्थमिओ मज्झ जियलोओ ॥ ४८ ॥ अपरिक्खियकारित्तं, काउरिससिरोमणीण सिरसिगं । इहपर-
लोयदुहाणं, निहाणमसमाणमपि हाणं ॥ ४९ ॥ “ अपरिक्खियकयकज्जं, सिद्धंपि न सज्जणा पसंसंति । सुपरिक्खियं पुणो विह-
डियंपि न जणेइ वयणिज्जं ॥ ३५० ॥ अभओ इंतो जयपहुपायपंकयपज्जुवासाणाSSसाए । दिट्ठो पुट्ठो य अरे, कहसु कयं किं तए
ताव ॥ ५१ ॥ भणियमभएण आणं, अपमाणं कुणइ कोइ किं तुम्हं । जालाजडालजलणे, पलीविया चेत्तणाईया ॥ ५२ ॥ तं कि

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
॥ ३५१ ॥

न पविट्टो दुट्टचेट्ट ! पाविट्ट धिट्ट तत्थेव । हा चेल्लणे ! हयासो, मओऽम्हि इय सेणिण्णुत्तो ॥ ५३ ॥ भणियभभणमेत्तियमेत्त
उत्तरमहं पडिक्खंतो । सइ सरणे वीरजिणे, किं किं पविसिस्सं पलीवणए ॥ ५४ ॥ सइ संजलमाणमहापलीवणाओ भवाभिहा-
णाओ । जयपहुसाहिज्जाओ, न किमज्जवि नीहरिस्सामि ॥ ५५ ॥ तथाहि—“अजानन् दाहात्स्यं पतति शलभस्तत्र दहने, न
मीनोऽपि ज्ञात्वा बडिशगतमश्नाति पिशितम् । विजानन्तोऽप्येते वयमिह विपज्जालजटिलान्न मुञ्चामः कामानहह गहनो मोहमहिमा
॥ ५६ ॥ अंतैरुंरपि ते सत्त्वमेव सत्त्वावयाहि विप्पजटं । विज्जइ तओ गओ सो, ह्यहियओ सेणिओ सगिहं ॥ ५७ ॥ अह सं-
जमेक्कनिकंप-निक्कलंकंमि जाणिए अभए । अवधारइ सो रज्जं, दाउं कोणियकुमारस्स ॥ ५८ ॥ सुहिओ होही एण, कोणिओ
ताव जमलजायणं । हल्लस्स हारमप्पइ, सेयणयं पुण विहल्लस्स ॥ ५९ ॥ रयणाण ताण पत्तेयमेव मोल्लं लवंति तं रज्जं । ते तेहिं सुही
सोहंति, रायमग्गंमि कीलंता ॥ ६० ॥ अभएण पव्वयंतेण, सह सुणंदाए नियजणित्तीए । तीए कुंडलजुयलं च, खोम जुयलं च
तं दिव्वं ॥ ६१ ॥ दिन्नं हल्लविहल्लाण, चेव जाओ महाजई तो सो । चंदाइच्चा विव तेवि, तेहिं रेहंति अहिययरं ॥ ६२ ॥ पिउ-
वेराओ पिउरज्जकज्जउत्तालचित्तवित्तीओ । कालाइकुमारेहिं, सह मंतइ दसहिं दुट्टमई ॥ ६३ ॥ कइयाइ कोणिओ रज्जमेयमेक्कार-
सेहिं भागेहिं । काऊणंगीकरिमो, बंधिय दुम्मरमिमं थेरं ॥ ६४ ॥ पावाणुबंधिपुन्नोदएण तस्सिय पडिस्सुयं तेहिं । तो बंधिऊण पियरं,
गुत्तीए कोणिओ लुहइ ॥ ६५ ॥ नियलइ नियलेहिं निरंतरंगुवंगेसु कूरपरिणामो । सयमुवविसेइ रज्जे, गयलज्जो मुक्कमज्जाओ
॥ ६६ ॥ विसयाणं ताण नमो, जाण पिवासाए पिउवहेवि मई । मत्तो मइराए मायरंपि अहवा भणइ दइयं ॥ ६७ ॥ जमभ-
क्खभक्खणे सोक्खमक्खयं माइभइणि भयणे वा । पिउपरिभावओ तं होइ, हीणसत्तस्स रज्जेण ॥ ६८ ॥ पुव्वावरसंज्ञासुं, कस-
घायसयं सयं सया देइ । नियलियपिउणो पुत्तो, भत्तं पाणं च वारेइ ॥ ६९ ॥ तदुवरि आगंतूणं, जाल-गवक्खेण चेल्लणा स्वि-
वइ । नियदीह्केसपासे, संपासिय तुच्छपच्छाइ ॥ ७० ॥ चंदप्पहमइरासारनिब्भरं तं च चारुचिहुरचयं । काऊण गयणमग्गो,
पाहरिए बंधिऊणं च ॥ ७१ ॥ धावेइ सीयपाणिय-पसईए जाउ जावइ स तीए । पइसमयं परिभावइ, नियकयदुक्कयविवागोऽयं

श्रेणिक-
कारागार
दुःस्वप्नम् ।

॥ ३५१ ॥

॥ ७२ ॥ मरयमिस्स नीरस्स, तस्स पाणादवेयणा किंचि । न कसापहारपीडं च, वेयए चित्तदुक्खं च ॥ ७३ ॥ अह कोणियन-
रनाहो, क्याइ पउमावईए अंगरुहं । काउमुदाइकुमारं, उच्छंगे जिमइ जा ताव ॥ ७४ ॥ सो मुत्तइ थाले, चालिओ न पीडाभएण
नरवइणा । अवणित्तु मुत्तमीसं, भत्तं भुंजेइ जं सेसं ॥ ७५ ॥ तो भणइ निवो अम्मो !, अन्नस्स वि कस्सई पिओ एवं । भुवणे
तणुब्भवो अत्थि, जारिसो मह उदायित्ति ॥ ७६ ॥ भणियं तीए दुज्जम्मजाय ! जाणेसि किं पि तं न धुवं । जो तायस्स तुहो-
वरि, नेहो लेसो वि तस्स न ते ॥ ७७ ॥ सुचमक्खियचित्तेणं, तेणुत्तं घडइ कहमिमं माए । गुलपप्पडिया अज्जवि, पिउपट्टविया
न पम्हुसइ ॥ ७८ ॥ जणणी भणेइ पुत्तय, ! धुत्तुरो उत्तरेइ नज्जवि ते । पिउवेरिणो तुहोवरि, वियंभियं इय महच्चेव ॥ ७९ ॥
वालत्तणंमि अइपीडियाए कोणंगुलीहिं किमिएहिं । न खणंपि हु विरमंतो, तं उम्मुहरोइयव्वाओ ॥ ८० ॥ दुग्गंधविरुद्धं तारि-
संपि तं तुज्ज उज्जइ न ताओ । नियमुहकुहराओ जाव, ताव पीडा पसममेइ ॥ ८१ ॥ उवरयरोइयमुच्छंग-संगयं सो सया
धरिसु तुमं । इय तेण तस्स विहियस्स, साहु विहियं कयघ ! तए ॥ ८२ ॥ उवयारे उवयारं, अवयारे जो करेइ अवयारं ।
कयपडिकियववहारो, तस्सेसो कावि न पसंसा ॥ ८३ ॥ अवयारे उवयारं, उवयारे जो कुणइ अवयारं । तं सुपुरिसाग अह,
कुपुरिसाण नूणं सिरोमणिणो ॥ ८४ ॥ अह सहसा उवसंतंमि, वेरभावंमि भावए निवई । अहह हयासेण मए, तावो वि विडं-
विओ एवं ॥ ८५ ॥ सयमेव तत्थ गंतूण, लोहदंढेण ता इमेण लहुं । सयखंडीकाउं संकलाइ खामेमि तायमह ॥ ८६ ॥ करक-
लियलोहउदंडदंडओ जाव जाइ सो ताव । कहियं पाहरिएहिं, पहुणो जइ एउ उत्तालो ॥ ८७ ॥ पहरणविहत्थहत्थो, अज्ज अणज्जो
इओ सुओ तुम्ह । इय सोऊणं सेणियनराहिवो चितए एवं ॥ ८८ ॥ केणवि दुम्मारेणं, मारिस्सइ अज्ज मं महापावो । गंठीओ
तालउडं तो, छोडेऊण भक्खेमि ॥ ८९ ॥ तह विहिए सो पत्तो, तं निच्चेट्टं निरिक्खिय खणेण । तज्जीवियं व भंजइ, आयसनिग-
डाइं निविडाइं ॥ ९० ॥ जंतं तंतं मंतं, महोसहे मूलिया पउंजंतो । तं पंचत्त पत्तं, पेक्खिय धाहाओ मेल्लेइ ॥ ९१ ॥ अइ-
दुम्मणस्स कालो, बोलीणो संपयं सिणिद्धमणे । मइ सइ पिया पलीणो, इहा महापावपरिवाडी ॥ ९२ ॥ खायगसम्मदिट्ठोवि, देव-

देवेकभक्तिमंतो विं । अथमइ इय विडंवेण, सेणिओ ही विहिविलासो ॥ ९३ ॥ अपि च—“ छित्त्वा पाशमपास्य कूटरचनां
भङ्गत्वा बलाद्वागुरां, पर्यन्ताग्निशिखाकलापजटिलान्निर्गत्य दूरं वनात् । व्याधानां शरमोचरादतिजवेनोत्प्लुत्य धावन्मृगाः, कूपान्तः
पतितः करोतु विधुरे किंवा विधौ पौरुषम् ॥ ९४ ॥ मरिऊण पढमपुढवीए, पथडे पढमयंमि सीमते । चुलसीइवाससहसाउ-
संजुओ नारओ जाओ ॥ ९५ ॥ उव्वट्टिऊण तत्तो, भाविचउव्वीसिगाइ आइगरो । नामेण पउमनाभो, होही भारहसिरोरयणं ॥ ९६ ॥
काऊण कोणिओ मच्चुकिच्चमच्चंतसोयतत्ततणू । वसिउं सक्कइ रायगिहंमि नो जाव ताव नवं ॥ ९७ ॥ कारइ चंपपुरिवर-ल-
क्खणचंपयमहीए तत्थ ठिओ । हरिरहकुंजरपाइक्क-उक्कडं रज्जमवइ सया ॥ ९८ ॥ बलसामगिमुदगं, पेक्खंतो अप्पणो पुण क-
याई । अलियाभिमाणनडिओ चडिओ अहिमाणहत्थिमि ॥ ९९ ॥ निसुणइ कयाइ सामिस्स, देसणं जह स पावजीवाणं । होइ
अहे पुढवीसुं, उप्पत्ती सत्तसु सया वि ॥ ४०० ॥ पभगेइ कोणिओ कत्थ, पेक्ख होही महेस ! उप्पत्ती । भणियं पढुणा छट्ठीए,
चेव तं जासि पुढवीए ॥ १ ॥

कोणिकः—किं नाम सत्तमीए, न गमिस्समहं कुओ वि किं ऊणो ।

स्वामी—जंति तहिं खलु चक्की, महापरिगहमहारंभा ॥ २ ॥

कोणिकः—किमहं चक्की न भवामि, सामि !—

स्वामी—नियमा न होसि तं चक्की । चउदसरयणा छक्खंड-भरहसामी य ते हुंति ॥ ३ ॥ रयणाणि चउदस-कारिमाणि तो
कुणइ कुंजराईणि । साहियदाहिणभरहद्ध-उब्धुरो दुद्धुरो य दढं ॥ ४ ॥ पसरइ उत्तरभरहद्ध-सिद्धिबद्धाभिसंधिणा धणियं । तिमिस-
गुहाए दुवारे, कयमालं आलवेइ सुरं ॥ ५ ॥ अमर ! अविगं सिगं, उग्घाडसु उत्तरद्धसिद्धिमुहं । तेरसमोऽहं चक्की, उइओ कि
न तं मुणसि ॥ ६ ॥ भणियमणेणं ओसप्पिणीए दो छक्क चक्किणो हुंति । ते य अईया ता कोऽसि, होसि मत्तेण चित्तेण ॥ ७ ॥

भणियमणेणं बारस—भासाणं तेरसो जहा होइ । तह बारसचक्कीणं पि, तेरसोऽहं ति किमजुत्तं ॥ ८ ॥ कहियं कयमालेणं, एत्ति-
यकाले न कोइ कइयावि । चूलाभासोव्व अहेसि, तेरसो चक्कवट्ठित्ति ॥ ९ ॥ ता तं कोवि न वक्खो, सिक्खाजोगो त्ति उग्गको-
वेण । ताडेऊण चवेडाए, पाडिओ पाविओ निहणं ॥ ४१० ॥ भरिऊण रुद्धपरिणामपच्चलो छट्ठियाए पुढवीए । बावीससागराऊ,
सो जाओ नारओ तुरिअं ॥ ११ ॥ तस्स पयंमि उदाई, सामंताईहिं सावयप्पवरो । कायमणिस्स व ठाणंमि, ठाविओ हीरओ स
निवो ॥ १२ ॥ पालइ रज्जमवज्जेहि, वज्जिउं उज्जमेइ जिणधम्मो । एयकहा कहिय चिय, उदायिनिवमारगकहाए ॥ १३ ॥ जइ अ-
इवल्लहपुत्तो वि, सेणिओ कोणिण्ण इह निहओ । ता कह बुहाण पुत्ते वि, तत्तओ जुत्तओ नेहो ॥ ४१४ ॥ अधुना सहद्वद्वा-
रमधिकृत्याह—

लुद्धा सकज्जतुरिआ, सुहिणोऽवि विसंवयंति कयकज्जा । जह चंदमुत्तगुरुणा, पव्वयओ घाइओ राया ॥ १५० ॥

चन्द्रगुप्तगुरुध्याणक्यः । भावार्थः कथानकगम्यस्तेच्चेदम्—

चणयगामो गामो, अभिरामो पामरेहिमासि पुरा । चणिनामेणं माहणकुलुब्भवो सावगो तत्थ ॥ १ ॥ नीसेसपुरिसलक्खण-
वियाणगा सूरिणो घरे तस्स । कहवि विहारवसाओ, ठिया सुओ तस्स संजाओ ॥ २ ॥ उगायदाढो समयंमि, पाडिओ सो
गुरुण चरणेसु । भणियमणाभोगाओ, तेहिमिमो जह निवो होही ॥ ३ ॥ सोऊणमिमं चणिमाहणेण मा जाओ दुग्गइमिमोत्ति ।
घट्टा दंता तस्स य, यमेव कहियं च सूरिणा ॥ ४ ॥ जह जेण जस्स होयव्वमेत्थ तह तस्स होइ तं सव्वं । इय परिभाविअ
भणियं, पुणो वि सूरिहिं तहवि इमो ॥ ५ ॥ बिवंतरिओ राया, होही चणिपुत्त भावओ तस्स । चाणको इय नामं, सव्वत्थ
पसिद्धिमारुढं ॥ ६ ॥ सुपसत्थलक्खणो सो, कमेण संबड्ढिउं समारुद्धो । चउदसविज्जा ठाणाण, पारगो झत्ति जाओ अ ॥ ७ ॥
समणोवासगभावेण, भाविओ सिसुत्ते वि । अणुरूवविप्पवसंमि, लद्धजम्मा परमरम्मा ॥ ८ ॥ परिणीया एगा कन्नगा य तेणं

तओ पहिदुमणो । चिट्ठइ निदुत्तरसावज्जकज्जपरिवज्जणुज्जुत्तो ॥ ९ ॥ अह अन्नया कयाई, सा भज्जा तस्स ऊसववसेण । पिउगे-
हंमि गया बहुकालाउ आकंठउकंठा ॥ १० ॥ भगिणीउ अवराओ वि, आगया किंतु ताउ ऊढाउ । अइइब्भेसु कुलेसुं, पोढाऽलं-
कारसाराओ ॥ ११ ॥ वरमरिपरिसपसंगो, सुन्ने रन्ने वरं निवासो वि । न कया कयावि गोट्टी, पुण निद्वणमाणुसेहि समं ॥ १२ ॥
हरइ परिहीणविहवस्स, नूण नियपणइणी वि अप्पाणं । सव्वंगमसंपुन्नस्स, घडइ किं जामिणी ससिणो ॥ १३ ॥ इय वयणम-
णुसरंतेण, तेण सव्वेण परियणेणमिमा । निद्वणपइत्तणाओ, ठाणं अवमाणणाए कया ॥ १४ ॥ सेसाओ पुप्फतंबोल-वत्थसिंगार-
चंगअंगीओ । घरदेवयव्व सव्वा, लद्धप्पसरा परिभमंति ॥ १५ ॥ जाया अधिई कहमेगमाइपिउगावि परिभवं पत्ता । ‘मोत्तूण
विहवमेगं, न वल्लहो कोवि कस्सावि’ ॥ १६ ॥ “होइ अदितुवि वल्लहउ संपय दीसइ जासु, तं सूरि(रु)वि कंचणगिरिहिं हिंडइ
पासिहं पासु । विहवइ सव्वु दासु नमइ न माणुसु माणुसहं, विहवहं जासु कलासु तहा हुलि लोयहंतणी ॥ १७ ॥ इय हिय-
यधरियमन्नू, चाणकगिहे समागया रुयइ । सा निव्वंधंमि कए, कहेइ से सव्ववुत्तंतं ॥ १८ ॥ एयं च—“बुभुक्षितैर्व्याकरणं
न भुज्यते, पिपासितैः काव्यरसो न पीयते । न छन्दसा केन च उद्धृतं कुलं, हिरण्यमेवार्जय निष्फलाः कलाः ॥ १९ ॥” थीप-
रिभवो असुज्झोत्ति, तक्खणा धणगवेसगो जाओ । नंदो पाडलिपुत्ते, तइया दियदक्खिणं देइ ॥ २० ॥ स गओ तत्थ तया
पुण, पुत्विह्माणं कमेण नंदाणं । कत्तियचरिमतिहीए, ठविया सीहासणा सव्वे ॥ २१ ॥ जं पढममासणं तत्थ, लग्गमुद्धि तहा-
विहं लहिउं । सो सहसा आसीणो, भणियं तो सिद्धपुत्तेण ॥ २२ ॥ नंदेण समं तत्थागएण एसो खु सोत्तिओ तुज्ज । वंसच्छायं
सव्वं, अक्कमिऊणं निव्विट्ठोत्ति ॥ २३ ॥ भणिओ दासीए तओ, भयवं वीयाऽऽसणंमि उवविससु । अस्तिवति भणिउं ठविया, तेण
निया कुंडिया तत्थ ॥ २४ ॥ तइए दंडो तुरिए, गणित्तिया वंभसुत्तमगिमगो । एवं अक्कममाणो, बड्डओ धिट्ठोत्ति निच्छूढो ॥ २५ ॥
पढमो पाउक्खेवो, एसो देसंतराभिसारे से । अह अन्नया विसंको, बहुजणपक्खखमुच्चरइ ॥ २६ ॥ “कोशेन भृत्यैश्च निबद्धमूलं
पुत्रैश्च दारेश्च विवृद्धशाखम् । उत्पाद्य नन्दं परिवर्त्तयामि, महाद्रुमं वायुरिवोप्रवेगः ॥ २७ ॥” नगराओ निगाओ ताओ, मग्गाए

रायवीयभूयनरं । जं निसुयमासि राया, बिबंतरिओ म्हि होहामि ॥ २८ ॥ महिमंडलं भमंतो, पत्तो तो मोरपोसगग्गामे । चाणक्को परिवायग-वेसधरो मंदतणयंमि ॥ २९ ॥ तंमि य गामे गामाहिवस्स धूयाए डोहलो जाओ । चंदपियणंमि न य सो, सक्किज्जइ पूरिउं कहवि ॥ ३० ॥ तो सा अपुज्जमाणंमि, तंमि विच्छायवयणतामरसा । अच्चंतमिलाणतणू, जीवियसेसत्तणं पत्ता ॥ ३१ ॥ भिक्खं गबेसमाणो, सो पुट्ठो जइ परं इमं गव्वं । मह देह चंदबिबं, ता हं पाएमि एवं ति ॥ ३२ ॥ वुत्ते पुत्तिमदिवसे, वियडो पडमंडवो कओ तस्स । अंतो विहियं विवरं, पत्तो तो मज्झरत्तंमि ॥ ३३ ॥ जं जं रसालुदव्वं, तं तं मिलित्तु भरियखीरस्स । थालं तक्खणसुत्तुट्ठिगा य सा सह्रिसं भणिया ॥ ३४ ॥ पेक्खेसि पुत्ति ! चंदं, पिवेसु जा पाउमुज्जया ताव । पच्छन्नठिओ पुरिसो, मंदं छाएइ तं छिडुं ॥ ३५ ॥ अवणीओ डोहलओ, कमेण जाओ सुओ कयं नामं । जह एस चंदगुत्तो, पुत्तो चंदस्स पाणाओ ॥ ३६ ॥ सो संवड्ढइ पइदिवसमेव रज्जाणुसारिचरियपरो । चाणक्को अत्थत्थी, हिंडइ महिमंडलमसेसं ॥ ३७ ॥ विविहेसु पव्वयागरपमुहठाणेसु मग्गए निउणं । रुप्पाइधाउविवराणि, अविरयं चित्तिऊणेवं ॥ ३८ ॥ “ आलब्बस्यं स्त्रीसेवा, सरो-गता जन्मभूमिवात्सल्यम् । सन्तोषो भीरुत्वं, षट् व्याघाता महत्त्वस्य ॥ ३९ ॥ ” अन्नंमि दिणे सो चंदगुत्तकुमरो रमेइ डिंभेहिं । सह पुहइपालकीलार्हि, देइ देसाइ तेसिं च ॥ ४० ॥ एत्थाऽवसरे पत्तो, चाणक्को तं निएइ रममाणं । दिज्जउ अम्ह वि किंपि त्ति, मग्गिओ तेण सो भणइ ॥ ४१ ॥ एयाओ गावीओ अंगी कुरु । चाणाक्यः—मं न कोइ मारेज्जा । चन्द्रः—एसा वसुंधरा वीरलोयभोज्जा, न उ कमेण ॥ ४२ ॥ नायमणेणं जह कालपत्तमरसात्थि वयणविन्नाणं । कस्सेस सुओ पुच्छइ, कहियं परिवायग-स्सत्ति ॥ ४३ ॥ चाणक्केण निवेइयमेसो परिवायगो अहं चेव । आगच्छ वच्छ ! भूवं, करेमि तं इय पलाणा ते ॥ ४४ ॥ मि-लिओ अवद्धमूलो लोगो, उवरोहियं च कुसुमपुरं । नंदेणामंदवलेण, सो य वित्तासिओ सहसा ॥ ४५ ॥ तस्साऽऽसवारचाराणुणेण नंदेण वहिउं पच्छा । कालन्तुयाण तेणं, पउमसरे वोळिऊण लहुं ॥ ४६ ॥ दिन्नं पोइणिपत्तं, सीसपएसंमि चंदगुत्तस्स । जह के-णावि न निज्जइ, सयं तु जाओ सपरियट्ठो ॥ ४७ ॥ लग्गो पक्खालेउं, सिलाए वत्थाणि अन्नरथगस्स । तं वित्तासइ साहणमितं

दंसित्तु दूराओ ॥ ४८ ॥ अह सो एणेण पहाणतुंगतुरगाधिरूढपुरिसेण । मग्गादवक्कमित्ता, पुट्टो चाणक्कओ चंदं ॥ ४९ ॥ परिभा-
विऊण सऊणं, भणियं चिट्ठइ सरोवरस्सते । एसो स चंदगुत्तो, चिरं पलाणो य चाणक्को ॥ ५० ॥ आसं तस्स करे अप्पिऊण
मोत्तूण मंडलमां च । जा मोज्जयाइं मेल्लइ, सरस्स मज्झंमि पविसेउं ॥ ५१ ॥ ता उवविट्ठो तह कहवि, तेण खग्गेण आहओ
मम्मे । जाओ जहा परासू, चडाविओ चंदगुत्तो तो ॥ ५२ ॥ तंमि तुरंगे दोन्नि वि, नट्टा पंथे गयंमि केवईए । पुट्टो चंदो
चाणक्कएण तुह केरिसं आसि ॥ ५३ ॥ मज्झोवरि चित्तं जंमि, दंसिओ तंमि वेरिणो समए । पडिभणइ चंदगुत्तो ताय ! तया
चित्तियं एयं ॥ ५४ ॥ जाणइ अज्जो कज्जं, किज्जंतं जं जहा हियं होइ । तो नायं चाणक्केणमेस मइ विहियवीसासो ॥ ५५ ॥
नश्यन् वक्ति च चन्द्रगुप्तं यथा वत्स !—अरुणुदयंमि दीसुं, तमेण संरक्खिऊण अप्पाणं । नियसमए वित्थारो, तहा कओ जो न
अन्नस्स ॥ ५६ ॥ नाउं छुहाकिलंतं, स चंदगुत्तं बहिं ठवेऊण । कथं य गामे तव्वत्त-कारणा पविसिउं लग्गो ॥ ५७ ॥ बीहेइ
किंतु नंदस्स, मा ममं कोइ एत्थ जाणिज्जा । दिट्ठो तक्खणजिमिओ, निग्गच्छंतो दिओ कोइ ॥ ५८ ॥ तो तस्सुदरं फालिय,
अविणट्ठं कट्ठिठउं दहिकरवं । जेमाविऊण चंदं, दोवि गया अन्नगामंमि ॥ ५९ ॥ महसाहसिओ एसो, को सक्कइ बंभहम्मिय
काउं । संके सकुले चक्कंपि, कुंठमियचित्तियमणेण ॥ ६० ॥ निसि भिक्खाए भमंतो, चाणक्को थेरिगेहमणुपत्तो । तत्थ विसाले
थाले, विलेविया पुत्तभंडाण ॥ ६१ ॥ परिवेसिया इमीए, तरल्लेणेक्केण ताण डिंभेण । मज्झे खित्तो हत्थो, दड्ढो रोयइ स जा ताव
॥ ६२ ॥ भणियं तीए चाणक्कमंगलो तंसि पुच्छिया भणइ । पासाणि पढममेत्थं, धिप्पंति तओ पुणो मज्झं ॥ ६३ ॥ लद्धो तेण-
मुवाओ, पासेसु अ साहिएसु कुसुमपुरं । नो सक्किज्जइ घेत्तुं, तओ गओ हिमगिरिं स लहुं ॥ ६४ ॥ पव्वयगपत्थिवो तत्थ,
अत्थि काऊण तेण दढमित्तिं । भणइ समयंमि पाडलिपुत्ते नंदं वसे कुणिमो ॥ ६५ ॥ भागेहि दोहि रज्जं, विभयामो दोवि प-
त्थिया तत्तो । अंतरपुरगामेसुं, ठाविंता अप्पणो आपणं ॥ ६६ ॥ एगं एगत्थ पुरं, न पडइ कयनिविडपोरिसाणं पि । तेसिं तो
परिवायगालिगी पविसिय सयं नियइ ॥ ६७ ॥ वत्थूणि जाव दिट्ठा, इंदकुमारीओ माइरूवाओ । तासिं पभावजोगेण, पट्ठणं तं न

भज्जेइ ॥ ६८ ॥ कवडेणुप्पाडाविय, ताओ अंगीकरित्तु तं च तओ, रुद्धं पाडलिपुत्तं, पइदियहं होइ संगामो ॥ ६९ ॥ तथाहि—
खिप्पति तत्ततेल्लाणि, कत्थइ कत्थई पुण वहंति । बहुलोय(ह)निवहसंहारकारिणो जंतसंघाया ॥ ७० ॥ कत्थइ कटिणकुहाडप्पहार-
दद्धताडिया पुरकवाडा । विहडंति झत्ति तह संकुडंति पुरलोयहिययाइ ॥ ७१ ॥ जमजीहासरिसीओ, सत्तीओ सत्तिमंतमुक्काओ ।
निवडंति झडत्ति जणं, जमगेहे उवणमंतीओ ॥ ७२ ॥ सालसिहराई कत्थइ, महंतगिरिसिहरतुंगरूवाइ । विज्जुकडप्पझडप्पहयाइ व
झत्ति निवडंति ॥ ७३ ॥ आयन्नाऽऽयड्ढियचाव-दंडमुक्काओ बाणसेणीओ । कत्थइ दोन्हंपि बलाण, पाणपलयं पणामिति ॥ ७४ ॥
ठाणे ठाणे पायार-मंडले तह पडंति खंडीओ । पडियभडाणं सल्लंति, सेल्लवावल्लभल्लीओ ॥ ७५ ॥ कइवयदिणेसु एवं, गएसु
भग्गमि नंदसेत्रंमि । धम्मदुवारं नंदो, भग्गइ तो भणियमेण्हि ॥ ७६ ॥ एगरहेणं तीरसि, जावइयं नीणिउं तयं नेहि । तो सो
दो भज्जाओ, एगं कन्नं धणं किंचि ॥ ७७ ॥ आदाय नगरदारे, जा एत्तो कन्नगाए ता खित्ता । बहलविलासा दिट्ठी, चंदे पिउणा
अणुन्नाया ॥ ७८ ॥ जा चडइ चंदगुत्तस्स, संदणे सा खणेणमणुरत्ता । नवअरगा ता भग्गा, भग्गऽणुरागो स संजाओ ॥ ७९ ॥
भणिओ तिदंडिणा मा, निसेह एयं जओ नवजुगाई । पुरिसाणं ते रज्जं, काहिति परप्पदायाणि ॥ ८० ॥ कुसुमपुरं तो पत्ता,
ते तं रज्जं विभाजयंति दुहा । अह विसभावियदेहा, दिट्ठा नंदंऽगया एगा ॥ ८१ ॥ पव्वयग-पत्थिवेणं, जाया इच्छा पणामिया
तस्स । पगओ परिणयणविही, जल्लणो पज्जालिओ मज्झे ॥ ८२ ॥ पारद्ध परियंचणमिमस्स पव्वयग-राइणो ताहे । तदेहाओ दे-
हंमि, तस्स संकंतमुग्गविसं ॥ ८३ ॥ भणइ वयंस ! मरिज्जइ, तप्पडियारे कयाऽद्वारो चंदो । जा जाओ ता वियडी, तिदंडिणा
पयडिया भिउडी ॥ ८४ ॥ झत्ति नियत्तो चंदो, सो पुण पंचत्तमागओ वरओ । जायाणि तस्स दुन्नि वि, रज्जाणि सुहाण सज्जाणि
॥ ८५ ॥ इत्तुत्तुत्तुरत्तसज्जसुभगं राज्यं द्विजेनापि यत्, प्राप्तं प्रोद्धुरगन्धसिन्धुरघटासंघट्टसंघट्टि च । तन्माहात्म्यमवश्यमस्य नृप-
तेस्त्रापि मित्रोत्तमे, कौटिल्यः कुटिलां क्रियामिति दधौ धिग्धिक्कृतघ्नान् जनान् ॥ ८६ ॥ तथा—समये भणिया जेणं, मई
मिहो मारणंमि भाऊणं । सासूवहुयाईणं च, धी तमत्थं महाऽत्थं ॥ ८७ ॥ अह नंदरायपुरिसा, अलहंता चंदगुत्तओ वित्ति । त-

त्येव पुरे लग्गा, चुक्का चोरिकयं काउं ॥ ८८ ॥ मग्गाइ चोरग्गाहं चाणक्को ताण मूलमुद्धलिउं । नगरबहिं नलदामं, कोलियमालो-
यइ कयाइ ॥ ८९ ॥ सो किल पिवीलिगाए, पुत्ते डक्कंमि कोवकूरमणो । तदुवरि पिवीलिगाणं, हारीमूलं निहालित्ता ॥ ९० ॥ तासिं बिलं
कुसीए, खणित्तु तणदहणदाणओ डहइ । एयादन्नो न खमो, मच्चित्तियसाहणे कोइ ॥ ९१ ॥ एवं तिदंङ्गिणा चित्तिउं, स सदाविओ
निवसमीवे । कुसुमपुराऽऽरक्खपयं, दिन्नं वीसासिउं तेण ॥ ९२ ॥ विसभोयणदाणाओ, चोरा ते मारिया कयं नगरं । निच्चोरिकं
कप्पडियगत्तणे पाविया भिक्खा ॥ ९३ ॥ गामे न जत्थ चाणक्कएण तिव्खं सधाणमिच्छंतो । आएसमेरिसं तत्थ, देइ अबेहिं
वंसाण ॥ ९४ ॥ कायव्वा वाडी चित्तियं च, गामेल्लएहिं कहमेयं । जुज्जइ कहगपमाओ, नउ एसो राउलाऽऽएसो ॥ ९५ ॥ तो
वंसे छिदित्ता, साहारत्तरुण निम्मिया वाडी । विवरीयाऽऽणाकारित्तदूसणं तो पयासित्ता ॥ ९६ ॥ वारनिरोहेण पलीविऊण गामो
सवालुडुद्धो सो । दड्ढो दुवियड्ढमइत्तणेण चाणक्कपावेण ॥ ९७ ॥ आः केयं कूरकर्मप्रसररसिकता पइय तस्य द्विजातेर्यद्गोस्त्री-
भ्रूणविप्राद्युपचितविततग्रामदाहः समन्तात् । स्वाङ्गे त्वस्योपयोगः कुशकिशलदृशी धातुरक्ताम्बरादेर्धिगूधिकोटिल्यस्य सोऽयं कटु-
कुटिलमतेर्निर्विवादः प्रमादः ॥ ९८ ॥ कोसनिमित्तं जूयं, सजंतपासेहिं मंडइ कयाइ । भरिऊण रयणथालं, पुरओ पभणेइ इवभाणं
॥ ९९ ॥ जइ जिणइ कोइ मं तस्स, देमि रयणाण थालमहमेयं । जइ पुण जिणेमि ता लेमि, तुम्ह पासाओ दीणारं ॥ १०० ॥
इय जंतपासपाडण-पओगओ संचियं धणमणपं । एय उवाए नाए, जूयारजणेण तस्स तहा ॥ १०१ ॥ अन्नमुवायं चित्तेइ, कोसपरिव-
ड्ढणंमि चाणक्को । तो नगरपहाणे भोइऊण पाएइ मज्जमहुं ॥ २ ॥ मत्तेसु तेसु निच्चरमुट्ठित्ता नच्चिउं समाढतो । तहवि विहिणा
एएणं, उद्धमुओ गाइउं लग्गो ॥ ३ ॥ दो मज्झ धाउरत्ताइं, कंचणकुंडिया तिदंङं च । राया वि य वसवत्ती, एत्थ वि ता मे होल
वाएहि ॥ ४ ॥ 'होल' ति नीचवादित्रिकामन्त्रणम् । अन्नो य असहमाणो, नागरओ बहुवणिज्जलद्धधणो । तह चेव नच्चिउं गाइउं
च लग्गो भणियमेवं ॥ ५ ॥ गयपोयगस्स मत्तस्स, उप्पइयस्स जोयणसहस्सं । पए पए सयसहस्सं, एत्थ वि ता मे होल ! वाएहि
॥ ६ ॥ इय एवं सव्वेहि वि, नियनियधणधन्नगतुरंगाइ । मयपाणपरायत्तेहिं, तस्स सव्वंपि परिकहिउं ॥ ७ ॥ “अणुरायरंगरंगि-

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
॥ ३६० ॥

यमणस्स कुवियस्स भवविरत्तस्स । मत्तस्स मरंतस्स य, सन्भावा पायडा हुंति ॥ ८ ॥ ” इय नाउं चाणक्केण, तेसि सन्वेसि
लच्छीविच्छइं । जह जोगं मग्गित्ता, कोसो बुद्धिं परं नीओ ॥ ९ ॥ एवं चित्तिजंतो, चाणक्केणं स चंदगुत्तनिवो । पालेइ रज्ज-
मोमं, अहऽन्नया दारुणं जायं ॥ ११० ॥ बुद्धावासेण ठिया, गुरुणो संभूयविजयनामाणो । तत्थ पुरे नियसीसा, विसज्जिया जल-
हितीरेसु ॥ ११ ॥ नवठविय सूरिकन्ने, कहिज्जमाणेसु मंततंतेसु । खुड्ढगदुगेण सन्निहिियभावओ निसि सुयं किंपि ॥ १२ ॥ गुरुवि-
रहुकंठाए, गंतुं कित्तियपहाओ तं वलियं । सेसो साहुसमुहो, पत्तो निहिट्ठणेसु ॥ १३ ॥ सयमेव गुरु हिंइइ, भिक्खट्ठा साव-
गाइगेहेसु । फासुयमहेसणिज्जं, भिक्खं अइपरिमियं लहइ ॥ १४ ॥ दाउं पढमं तं तेसिमप्पणा भुंजए जमवसेसं । तो तुच्छकि-
च्छभोयणभावाओ बुद्धभावाओ ॥ १५ ॥ जाओ सो तणुयतणू, तं ददत्तं खुड्ढया वि चितंति । न कयं सुंदरमम्हेहिमागया गुरु-
किलेसकए ॥ १६ ॥ गरुई गुरुण चिंता, अन्नं भोयणगाइं गवेसामो । अंतद्वाणकरं जं, तमंजणं जोइयं तेहिं ॥ १७ ॥ अह सूरि-
मणापुच्छिय, भोयणसमयंमि चंदगुत्तस्स । विहियंऽज्जणा पविट्ठा, न य दिट्ठा कहवि केणावि ॥ १८ ॥ लग्गा मोत्तुं सह पत्थिवेण
पज्जत्तिमागया जाव । पइवासरंपि एवं हि, तेसु भुंजंतणसु निवो ॥ १९ ॥ अच्छिन्नदुहो तुच्छीभूओ देहेण पुच्छिओ भणइ ।
अज्ज न नज्जइ केणावि, मज्झ निज्जइ सयाऽऽहारो ॥ १२० ॥ विरसमवसेसमावेइ, मज्झ भोगंमि तो वितक्केइ । चाणक्को एसो
खलु; दुब्भिक्खसुदुक्खिओ कालो ॥ २१ ॥ ता कोइ छन्नरूवो, थाले एयस्स भुंजएऽवस्सं । अह सुहुमिदृगचुन्नो, भोयणसालंगणे
खित्तो ॥ २२ ॥ तेणऽन्नदिणे ताणं, पविसंताणं पयाणि जायाणि । चाणक्केणं दिट्ठाणि, दीसए न उण कोइ नरो ॥ २३ ॥ दार-
निरोहं काउं, धूमो तो वाह्वाहगो विहिओ । जायाइं अंसुसल्लिलाउलाइं लोयस्स नयणाइं ॥ २४ ॥ तक्खणमुत्तिन्नंऽज्जणजोगा ते
दोवि खुड्ढगा दिट्ठा । चाणक्केण सलज्जेण, पेसिया तो सबसहीए ॥ २५ ॥ एएहिं अहं विट्ठालिओत्ति लग्गो दुगंछियं निवई ।
भणिओ तिदंढिणा मीमभिउड्डिउब्भडनिडालेण ॥ २६ ॥ अज्ज कयत्थो जाओ सि, सुद्धवंसुब्भओ य तं अज्ज । जं बालकालपालि-
यवएहिं एएहिं सह जिमिओ ॥ २७ ॥ गंतूणं गुरुपासे, सीसोपालंभमाह चाणक्को । जा ता गुरुणा भणिओ, तइ सासणपालो

चन्द्रगुप्त-
चाणक्य-
कथा ।

॥ ३६० ॥

संते ॥ २८ ॥ एए लुहाऽपरद्धा, जं जाया मुक्कधम्ममज्जाया । सो खलु सव्वो सावग !, तवाऽवराहो न अन्नस्स ॥ २९ ॥
लग्गो पाएसु इमो, खमेह अवराहमेगयं मे । अज्जप्पभिई सव्वा, मह चिंता पवयणस्सावि ॥ १३० ॥ जाओ मणे चमक्को, एसो
चाणक्कयस्स जह एवं । बहुजणविरोहिणो राइणो हि मा देज्ज कोइ विसं ॥ ३१ ॥ तो सो लग्गोऽलक्खियमग्गेण विसेण भा-
वियं भूवं । जह खुहपउत्ताइं, तं न विसाइं अभिभवन्ति ॥ ३२ ॥ निच्चं पासोवगओ, तं भुंजावेइ अन्नया कहवि । तंमि अपत्ते
देवी, गब्भवई भुंजइ सगासे ॥ ३३ ॥ अहिलसइ तस्सगासं, अमुणिय परमत्थेण तेणावि । अइपीइपरवसेणं, दिन्नो नियथालओ
कवलो ॥ ३४ ॥ जाहे विसन्नमेसा, तं भुंजइ ताव परवसा जाया । चाणक्कस्स निवेइयमेसो पत्तो तुरियतुरियं ॥ ३५ ॥ नो एसा
वमणिज्जा, जेण सगम्भुत्ति चित्तिउं चित्ते । तक्कालकज्जसज्जो, सत्थं सयमेव घेतूण ॥ ३६ ॥ उदरं दारिय गब्भं, निष्फन्नप्पायमप्प-
हत्थेहिं । गिन्हइ पुराणघयपुन्नरूयमज्झंमि पक्खिवइ ॥ ३७ ॥ लद्धोवचयस्स कमेण, तस्स नामं कयं जहा एसो । होउ इह विंदु-
सारो, जं विसविंदू सिरे तस्स ॥ ३८ ॥ गब्भत्थस्स निवडिओ, न तत्थ रोमुब्भवो तओ जाओ । कालेण चंदगुत्ते, निहणं पत्ते
निवो स कओ ॥ ३९ ॥ उच्छाइयनंदनरिंद-मंतिणा एगया छलं लहिउं । कहियं मोरियपुत्तो(रन्नो) सुबंधुनामेणमेगंते ॥ १४० ॥
जइवि न कथाइ सामिय !, अविसायपसायचक्खुणा वि ममं । पेच्छह तहावि तुब्भं, हियमेवम्हेहिं वत्तव्वं ॥ ४१ ॥ इह हा
माया चाणक्कमंतिणा फालिऊण फुडमुदरं । पंचत्तणमुवणीया, ता भे एत्तो वि को वेरी ॥ ४२ ॥ इय सुणिएणं कुबिएण, राइणा
पुच्छिया निया धावी । तीए वि तहा कहियं, मूलाओ न कारणं सिट्ठं ॥ ४३ ॥ चाणक्को संपत्तो, पत्थावे पत्थिवो विं तं दट्ठुं ।
वियडुब्भडमिउडिविडंअंकभालत्थलो जाओ ॥ ४४ ॥ “ रमणीओ रायाणो रायंधा रुक्खसारणीओ य । सन्निहिएहिं निज्जंति,
जत्थ तत्थेव वक्खंति ॥ ४५ ॥ विमुहंमि तंमि चित्तेइ, सो कहं एवमेस सत्तुं व । मं पेच्छइत्ति खुद्धो, चाणक्को नियगिहंमि गओ
॥ ४६ ॥ दाऊण गेहसारं, पुत्तपपुत्ताइसयणवग्गस्स । इय नियमईए मन्नइ, मह पयसंपत्तिवंछाए ॥ ४७ ॥ केणवि पिसुणेणेसो,
संके राया पयारिओ एवं । ता तह करेमि जह सो, दुक्खाभिहओ चिरं जियइ ॥ ४८ ॥ तो पवरगंधवंधुरज्जुत्तिपओगेण साहिया

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
॥ ३६२ ॥

वासा । खित्तसमुग्गयंमि, लिहियं भुज्जंमि तह एयं ॥ ४९ ॥ जो वरवासे एए, जिंघित्ता इंदियाणमणुकूले । विसए निसेवइ-
स्सइ, सो वच्चिस्सइ जमगिहंमि ॥ १५० ॥ वरवत्थाभरणविलेवणाइं तूलीसुगंधकुसुमाइं । मज्जणसिंगाराइं, जो काही सो खयं
काही ॥ ५१ ॥ इय वाससरुवपरुवणापरं भुज्जयं पि वासंतो । पक्खिविऊण समुग्गो, ठविओ मंजूसमज्जंमि ॥ ५२ ॥ सा वि
हु पवरोवरए, जडिउं पवराहिं कीलीयाहिं दढं । पामुक्का तालित्ता, तस्स कवाडाइं निविडाइं ॥ ५३ ॥ खामित्ता सयणजणं, जि-
णिंदधम्मे नियोजिऊणं च । रत्ने गोउल्लठणे, इंगिणिमरणं पवज्जिसु ॥ ५४ ॥ जाणिय परमत्थाए, अह धावीए नराहिवो वुत्तो ।
तायाओ वि तुहेसो, गोरविओ किंतु परिभूओ ॥ ५५ ॥ भूवो भणेइ जणणीविणासगो एस तीए तो भणियं । जइ तं स न
मारितो, ता तं कत्तो निवो हुंतो ॥ ५६ ॥ जम्हा तुह पिओ विसभावियऽन्नकवलं गहाय सुंजंती । तइ गवभगए देवी, विसविहुरा
मरणमणुपत्ता ॥ ५७ ॥ तम्मरणं च पलोइय, चाणक्केणं महाणुभावेणं । उदरं विदारिऊणं, छुरियाए तुमं विणिच्छूढो ॥ ५८ ॥ तह
तुह नीहरिअस्स वि, विसबिदू जो सिरंमि संलग्गो । मसिवन्नो तेण तुमं, निव ! वुच्चसि बिदुसारोत्ति ॥ ५९ ॥ आयज्जिऊण एयं,
राया संतावमुवगओ गरुयं । सव्वाए विभूईए, पत्तो चाणक्कापासंमि ॥ ६० ॥ दिट्ठो य सो महप्पा, करीसमज्झट्ठिओ विगयसंगो ।
सव्वायरेण रत्ना, पणमित्ता खामिओ बहुसो ॥ ६१ ॥ भणिओ य एहि नयरं, रज्जं चित्तेहि तेण तो वुत्तं । पडिबन्नाऽणसणोऽहं,
विमुक्कसंगो य वट्ठामि ॥ ६२ ॥ न य नाऊण वि कहियं, सुबंधुदुब्बिलसियं तया रत्तो । चाणक्केणं पेसुन्नकडुविवागं मुणंताणं
॥ ६३ ॥ अह भालयलारोवियकरेण राया सुबंधुणा भणिओ । अणुजाणह देव ! ममं, जह भत्तिमिमस्स पकरेमि ॥ ६४ ॥ अणु-
जाणिण तत्तो, सुबंधुणा खुदबंधुणा धूवं । दहिऊण तदंगारो, करीसमज्जंमि पक्खित्तो ॥ ६५ ॥ सट्ठाणगए य नराहिवाइ लोयंमि
सुद्धलेसाए । वट्ठंतो चाणक्को, तेण करीसऽग्गिणा पत्तो ॥ ६६ ॥ चित्तेइ तओ सम्मं, धम्मज्झाणंमि निप्पकंपमणो । पसरिय निवि-
रीस-करीसकूरपावयपल्लिपंते ॥ ६७ ॥ धन्ना ते सप्पुरिसा, जे नवरमणुत्तरं गया मोक्खं । जम्हा ते जीवाणं, न कारणं हुंति
दुक्खाणं ॥ ६८ ॥ अम्हारिसा उ पावा, बहुविहजीवाणुवहवं काउं । आरंभासत्तमणा, धीधी जीवंति जीयलोए ॥ ६९ ॥ हियए

चन्द्रगुप्त-
चाणक्य-
कथा ।

॥ ३६२ ॥

जिणाणमाणा, चरियं मह एरिसं अहन्नस्स । जायं आलुप्पालं, एयं (अब्बो) दूरं विसंवयइ ॥ १७० ॥ जाणिय जिणवयणस्स वि,
मोहसल्लसल्लियमणस्स । इहपरलोयविरुद्धं, चरियं मह केरिसं जायं ॥ ७१ ॥ सुवन्धुं स्मृत्त्वा च—स्वधर्मपीडामविचिन्त्य योऽयं,
मत्पापशुद्धयर्थमिह प्रवृत्तः । न चेत्क्षमामप्यहमस्य कुर्या, मत्तः कृतघ्नो वद कीदृशोऽन्यः ॥ ७२ ॥ किंच—जे केइ मए जीवा,
इह परजम्मेसु दुक्खमाणीया । ते मह खमंतु सव्वे, खमामि सव्वेसिमहयंपि ॥ ७३ ॥ अहिगरणाइ जाइं, पसज्जमाणेण रज्ज-
कज्जेसु । विहियाइ पाववसणेण, ताइं तिविहेण चत्ताइं ॥ ७४ ॥ जह जह करीसजलणेण, तस्स धन्नस्स दज्झइ देहो । तह तह
पल्लयं पावंति, कूरकम्माइं कम्माइं ॥ ७५ ॥ सुहभावणापहाणो, पहाणपरमेट्ठिमंतसरणपरो । अचलियसमाहिचित्तो, पसमभाव सम-
णुपत्तो ॥ ७६ ॥ उववन्नो सुरलोए, भासुरबोदी महिड्ढिओ देवो । सो पुण सुबंयुसचिवो, तम्मरणणंदिओ संतो ॥ ७७ ॥ अव-
सरपत्थियपत्थिव—विइन्नचाणकमंदिरेमि गओ । पेच्छइ पवरोवरयं, तालियनिविडुब्भडकवाडं ॥ ७८ ॥ तस्सऽत्थवित्थरो एत्थ, अत्थि
इय फाडिउं कवाडाइं । निच्छूढा मंजूसा, ता जावऽग्घाइया वासा ॥ ७९ ॥ दिट्ठं च मुज्जलिहियं, सम्मं अत्थो वि जाणिओ
तस्स । तो पच्चयत्थमेक्को, वासे अग्घाविओ पुरिसो ॥ १८० ॥ भुंजाविओ य विसए, गओ य सो तक्खणेण पंचत्तं । एवं वि-
सिट्ठवत्थुसु, सेसेसु वि पच्चओ विहिओ ॥ ८१ ॥ हा तेण मएण वि मारिओ म्हि इय परमदुक्खसंतत्तो । जीयट्ठो स वराओ,
सुमुणि विव ठाउमारद्धो ॥ १८२ ॥ इति चंद्रगुप्तचाणक्यमंत्रीकथा ॥ निजकद्वारमधिकृत्याह—

निययाऽवि निययकज्जे, विसंवयंतम्मि हुंति खरफरुसा । जह रामसुभूमकओ, बंभक्खत्तस्स आसि खओ ॥ १५१ ॥

‘ निजका ’ अपि बन्धवोऽपि निजकार्ये विघटमाने भवन्ति ‘ खरपरुषा ’—अतिकर्कशाः । यथा राम-सुभूमकृतो ब्रह्मक्षत्रस्य
समाहारे द्वन्द्वैकभावादासीत् क्षयः । इह च यथायोगं सम्बन्धो रामकृतः क्षत्रक्षयः । सुभौमकृतस्तु ब्रह्मक्षयः इति । तत्कथा पुनरियम्—

वसंतउरे नयरे अगियनामा एगो दारगो सो य सत्थेण सद्धि देसंतरे संकमंतो तओ भट्ठो गओ एगं तावसाऽऽसमं दिट्ठो

जमाभिहाणेण तावसेण । तेण य पुत्तोव्व संवड्ढिओ ' जमदग्गि ' जायं नामं । सो य घोरायास्तवं त्वंतो पत्तो परमं पसिद्धिं । इओ य दो देवा वइसानर-धन्नंतरी साहु-तावसभत्ता अप्पणो सासणपक्खवाण परोप्परं पन्नविति साहु-तावसे परिक्खामोत्ति । वइसानरो साहुभत्तो भणेइ-जो अम्हाणं सव्वाणमंतिमगो, तुम्हाणं सव्वप्पहाणो, सो परिक्खेयव्वो त्ति । तओ मिहिलाओ पढ-मपडिच्चुट्ठो पउमरहाभिहाणो एगो सोवगो चंपाए वासुपुज्जसामिजम्माइरम्माए सुगुरुसमीवे पव्वज्जं पव्वज्जिउं पट्ठिओ, सो इमेहिं विउव्वियसिद्धपुत्तरूवेहिं पुच्छिऊण परमत्थं भणिओ—अइतारं तारुन्नं, अज्जवि ता भय अभंगुरे भोगे । जरजज्जराण जुज्जइ, नणु पव्वज्जा पव्वज्जेउं ॥ १ ॥

पद्मरथः—अपवगमभगधम्मेगसाहगं भोगलगओ चेव । जो नेइ जोव्वणं सो कोडीए कामिणिं किणइ ॥ २ ॥ जह महीप-डिओ हत्थी, न गुडिज्जंतो वि होइ रणसज्जो । तह कइ जरजज्जरिओ, सज्जइ पव्वज्जकज्जेसु ॥ ३ ॥

सुरः—तं सुकुमारसरीरो, पव्वज्जा वज्जसारधारव्व । भण जइ जुज्जइ जाइए, जाउ गुरुमोगारपहारो ॥ ४ ॥

पद्मरथः—तणुणो सुकुमारस्स वि, फलमऊलं संजमुज्जसो चेव । अइकोमला वि वज्जइ, किं न सिरे मालइमाला ॥ ५ ॥ मिउ महुरतरुणतणु तणुलयाए न तवाओ अन्नमत्थिफलं । अइसरसरसवइए, उवभोगो चेव उवओगो ॥ ६ ॥ न तणुसुहेण सुंदर ! पाविज्जइ मोक्खसुक्खमखंडं । वइरागए(रे)वि नो खाणि, खोणिखणणं विणा हि फलं ॥ ७ ॥

सुरः—तावुप्पायपु पुत्तं, जत्तो सग्गो निरग्गलो होइ । सुयपिंडपाडणाइ विणा, गइ पेच्च का तुज्ज ॥ ८ ॥

पद्मः—जइ नाम होइ जा एहिं, अंगजाएहिं सग्गसंसग्गो । साणी वा सउणी वा, ता पढमा सग्गसंगीण ॥ ९ ॥ पियरा वि पुत्तपिंडप्पाणओ पाउणंति सुट्ठु गइं । इय कइ जुज्जइ जं तस्स, तेण पिंडेण को णु गुणो ॥ १० ॥ पिंडो जो होमिज्जइ, हुयासणे होइ तेण सो छारो । दिववरपिट्ठे पडिऊण, तेण तिप्पेइ सो चेव ॥ ११ ॥ पियराण ताण पिंडिण, तेण नियपुत्तसंपउ-

तेण । को संबंधो जेणं, लहंति अगईवि ते सुगइं ॥ १२ ॥ इहभवपडिबद्धाणं, गिद्धाणं भोयणेसु भो तम्हा । एसा परवणा पाउ-
णेइ सव्वो सकम्मफलं ॥ १३ ॥ इय बहुविहमायामासलेहिं सो चालिओ न तेहिं तहिं । पल्लयानिलवाउली, जालेहिं व जाओ
सुरसेलो ॥ १४ ॥ तओ तमचलचित्तं चित्तिऊण, पत्ता ते दोवि देवा चिरकालाओ काउस्सग्गाइकट्टाणुट्ठाणनिदाहनिट्ठुरचेट्ठस्स आया-
वेमाणस्स जमदग्गिणो पासे । सउणिमिहुण मायारूवं काऊण कयं से कुच्चकेसेसु अंगे(गा)सल्यं । कयाइ माणुसीए वाणीए भणिया
सउणेण, सउणीपिए ! पओयणेण वच्चामि हिमवंतं । सा भणइ तुमं तत्थ पत्तो अन्नाऽऽसत्तो संतो आगमिस्ससि, नवा चिरेण वा
आगमिस्ससि को ते पत्तिज्जइ । तो तेण भणियं—दियदेवगाविगव्भाइ—घायगाणं पियामि पावमहं । जइ पाणपिए ! पहरद्ध-
मज्झयारे न एमिच्छि ॥ १५ ॥ सा भणइ—तुज्झ ता पत्तियामि जह कुणसि एरिसं सवहं । रिसिणो एयस्स पियामि, जं वए
पावियं पावं ॥ १६ ॥ भणियमिमेणं सामिणि !, मरेमि न करेमि एरिसं सवहं । विहिओ गोहच्चाई, पंचमहापावसवहो मे ॥ १७ ॥
तउ संजायकोवेण, तेण गहियाणि ताणि दोन्निवि दोहिं हत्थेहिं । पुच्छियाणि य अरे निउणसउणगा ! कहेहि किं मे पावं पव्व-
ज्जाए अज्जियं जं पंचमहापावे विसेसेइ । तेहिं भणियं—महरिसि ! मा रुससु । तुमं कुमारबंभयारी पव्वइओ, न जाओ । ता कहं
न पावियपापपच्चारोऽसि । यतः पठ्यते स्मृतौ—अपुत्रस्य गतिर्नास्ति, स्वर्गो नैव च नैव च । गृहधर्ममनुष्ठाय, ततः स्वर्गं
गमिष्यति ॥ १८ ॥ लौकिकवाक्यमपि किं न श्रुतं त्वया—अंबा जेहिं न रोपिया, पिप्पल जेहिं न सित्त । ते बुद्धा बोहित्थु,
जि(व)म जेहिं न जाया पुत्त ॥ १९ ॥ तओ चलियं से चित्तं सत्ताओ । जओ—इट्ठं चिय रइसोक्खं, तेण वि सउणेहिं सोहिओ
धम्मो । सयमेकं उक्कंठ, बीयं पुण बरहिणा लवियं ॥ २० ॥ तओ जाओ जाया जायणाए, आउलो गओ मिगकोट्टगनगरे ।
अब्भुट्ठिय भणिओ जियसत्तुणा, किं भे पओयणं ॥ २१ ॥ सुवन्नवन्नलावन्नपुन्नकन्नगाणमागरोऽसित्ति देहि मे एगं । सावभीएण
भणियमणेण सयं गंतूण कन्नंतेउरे जाणसु जा तुमभीहेइ । न बीहेइ, सा होउ तुह पत्तित्ति, गओ सो तत्थ । पत्थेइ एगमेगमंज-
लिवंधेण ॥ रामाणां रमणीयविभ्रमभृतां माधुर्यमुद्राजुषां, किं ब्रूमः परचित्तविप्लवविधौ पाण्डित्यमत्यद्भूतम् । यन्निष्ठप्लवपुष्टरोपि

तप(सह)सा तप्तोऽपि तीव्रव्रतं, वर्षीयानपि जातवांस्तरुणवत्कान्तोऽस्तु कोऽयं कुवीः ॥२२॥ ताहे ताहिं तं पिसायाऽऽयारमणायारमालोइऊण वलियसरीराहिं निद्रुहुइऊण भणियं—इय अइबिरुवरुवो, पावियपज्जत्तवयविसेसो वि । हरिणच्छी इच्छंतो नियपलियाणं न लजेसि ॥ २३ ॥ कुज्जीकयाओ सव्वाओ, ताओ तो तेण दिन्नसावेण । तेण पुरं (तं भन्नइ) तप्पभिइ, कन्नउज्जंति जंपंति ॥ २४ ॥ अह सो विलक्खलक्खो जाव नीहरइ ताव तत्थ दिट्ठा कणिट्ठा एगा राइणो धूया पंथरेणुए रमभाणी, तेण तीए माउलिंगं पयंसिऊण पयंपियं इच्छसि एयंति । तीए पाणी पसारिओ । तमप्पिऊण कया कडीए एसा । नीहरंतस्स थ तस्स सिक्खविऊण पिउणा पट्ठावियाओ कुज्जीकयाओ कुमारिगाओ, भणंति संपयं सालियाओ बालियाओ जायाओ अम्हे, ता अम्हे एमेव मोत्तूण न लब्भए गंतुंति पउणीकयाओ ताओ । नीया रेणुगा आसमपयं । तत्थेव पवड्डमाणी पत्ता तारुन्नयं । समए पिउणा परिणाविऊण, दिन्नं गोसहस्साई से दाणं । रिउसमयन्हाया थ भणिया भत्तुणा, साहु ! साहेमि सोहणे ते चरुं जेण सव्ववंधणाणं पहाणो पुत्तो हवइ । तीए भणियं कुणसु एवं । नवरं मम भगिणी हत्थिणाउरे अणंतवीरियस्स भारिया तीए वि पवित्तखत्तियपुत्तुप्पत्ति चरुं साहेसु । तेण ते दोवि साहिया । साहिया य तीए । तओ चिंतियं अहं ताव तायरायधूया वि होऊण कंतारचारिणी हरिणी चेव संवुत्ता । मा मज्झ पुत्तो वि तारिसो चेव हविस्सइत्ति भुत्तो खत्तियचरुओ । इयरीए पेसिओ बंधणचरुओ । जाया दोन्ह वि पुत्ता । तावसीए रामो । इयरीए कत्तवीरिओ । रामो जमदग्गिगेहंगणे वड्डेइ । अन्नया तत्थागओ एगो विज्जाहरो । सो थ पडिल्लमो पालिऊण पउणीकओ रेणुगाए । तुट्ठेण तेण दिन्ना रामस्स परमुविज्जा । गंतूण सरवणे साहिया सिद्धा थ । कयाइ सा रेणुगा भगिणीए धरं गया । भावुणेण अणंतवीरिण राइणा सद्धिं संपलगा ॥ पवणपकंपिरिप्पल-पत्तचलाओ हवंति महिलाओ । इय णा(उणे)यारं राया वि, आयरेइत्ति किं भणिमो ॥

यद्वा—“ किमु कुवलयनेत्राः सन्ति नो नाकनार्यस्त्रिदशपतिरहस्यां तापसीं यत्सिपेवे ।

हृदयवृणकुटीरे दीप्यमाने स्मराग्नावुचितमनुचितं वा वेत्ति कः पण्डितोऽपि ॥ २५ ॥ ”

एवं च धम्मचोरिय-चावल-विलुद्धाए मुद्धाए जाओ अंगजाओ । भयलज्जाईहिं न एइ आसमे । जमदग्निणा गंतूण सयमेवा-
SSणीया सपुत्तिया अप्पणो पासे । मुणियवुत्तंतत्तेण तेण रामेण पिउपच्चणीया दुव्विणीया दुस्सीलायत्ति सपुत्ता वावाइया एसा
परसुणा । सुयं तीसे भग्निणीए जहा रामेण रेणुया जणणी वावाइयत्ति, सिट्ठमेयमणंतवीरियराइणो, तओ तेणागंतूण तस्सासमो
विणासिओ । गावीओ घेतूण पहाविओ स नयराभिमुहं । अवगयवुत्तंतेण रामेण पच्छा पहाविऊण जालाजालकरालेण परसुणा
छिन्नमुत्तमंगमणंतवीरियस्स । कत्तवीरिओ से पुत्तो राया जाओ । तारापमुहंतेउरेण सह रज्जमणुहवंतस्स तस्स बोलीणो कोइ कालो ।
अन्नया मे ताओ मारिओ रामेण ति सुमरिऊण गंतूण मारिओ जमदग्नी, तेण तंपि परसुरामेण वावाईऊण सयमहिट्ठियं रज्जं ।
तारादेवी आवन्नसत्ता भउब्भंता पलायंती तावसासमं गया । अपारकरुणाकूवारेहिं नायतत्तेहिं तावसेहिं अब्भुवगया तावसीमज्झगया
पालेइ गब्भं । पसवंतीए तीए मुहेण पडिओ गब्भो भूमिए । भूमिं दंतेहिं दंढ)संतो दिट्ठोत्ति दिन्नं से नामं 'सुभोमि'त्ति । सो
तत्थ तावसकुमाराकारधारओ सव्वओ गोविज्जमाणो संवड्ढइ ।

रामस्स य परसू जत्थ जत्थ खत्तियं पेक्खइ तत्थ तत्थ जलइ । अन्नया आसमासन्नेण बोलेमाणस्स पज्जलिओ परसू ।
पुच्छिया तेण तावसा । कहेइ को एत्थ अत्थि तुम्हाणमंतिए खत्तिओ त्ति । तेहिं भणियं वयमेव खत्तिया गिहत्थावत्थाए होत्था ।
एवमणेण सत्तवारा कया धरिन्ती निक्खत्तिया । हणिय ते खत्तिय खत्तिउपाडियदाढाणं भरियं थालमेगं । इओ य सयलक-
ज्जसज्जाण वज्जविज्जावारधारिणो मेहनायविज्जाहरस्स पउमसिरीए कुमारीए सूभोमो भत्तारो भाविचक्को निमित्तिणा आइट्ठो । तओ
सो तप्पभिइ तं ओलग्गिउं लग्गो । तं परिग्गहिओ य निग्गहिज्जमाणविग्घसंघाओ देहोवचणं अविकलसकलकलाकलावेण य वड्ढि-
उमाढत्तो । अन्नया रामेण नेमित्तिओ पुच्छिओ । कत्तो मे मरणं ति । तेण भणियं जो तुह सीहासणासीणो एयाओ पायसीभू-
याओ मुंजिस्सइ तत्तो ते भयं । तओ तज्जाणणकारणेण कम्मि वि महासत्तागारे पुरो परिट्ठियदाढाविसालथाळं नियसीहासनं ठा-

वियं । निरुविद्या निरंतरमारुखिया भणिया य जो एयंमि सीहासणे ठाई सो सज्जो मारणिज्जो । पयट्ठिओ सो अणिवारिथप्प-
सरो सत्तागारो । अन्नया सुभोमेण जणणी पुच्छिया । अम्मो किमेत्तिओ खिय लोगो इय उडवकाणणपमाणो । अहवा अन्नत्थ वि
कोवि कथई अत्थि विच्छिन्नो ॥ ३० ८००० ॥ तओ तीए तस्स कहिओ सवित्थरो हत्थिणाउरे कत्तवीरिय-परसुरामाण परोप्परं
पिउपरिवाडिओ वेरभावो जाव पन्नसालाए पच्छन्नाए मे तुमं जाओ त्ति । ता तंपि वच्छ ! पच्छन्नो अच्छिन्नमच्छमु, मा नाम
रामपरसुधुरधाराकरालजालाजालस्स अतिही भविस्ससि । तं सोऊण सप्पिवासं तावसाईहिं वारिज्जंतो वि अहिमाणेण पहाविओ
पत्तो हत्थिणाउरं । गओ सत्तागारे भोयणाऽऽसाए जावऽज्जवि न पावेइ भोयणं, ताव निसन्नो सीहासणे, मुक्ककंदसदा नट्टा वाण-
मंतरी । तओ ताओ दाढाओ पायसीभूयाओ भुंजिउं पवत्तो । एत्थंतरंमि उक्खित्ततिक्खखग्गुग्गमोग्गरग्गकरा पाहरिया पहरेंउं
लगा पोढप्पहारेहिं । विज्जाहरेण विज्जापहावओ तेण ते पडिक्खलिया । अवगयवुत्तंतो तो, सयं स पत्तो परसुरामो ॥ २६ ॥
सन्नद्वबद्धकंकडकडप्पउप्पाडियासिसुहडेहिं । हरि-करि-रहेहिं रहिएहिं, संजुओ सज्जिएहिं लहुं ॥ २७ ॥ अइनिसियसरपरंपरपहा-
रपरंभउब्भडा सुहडा ॥ २८ ॥ विज्जाहरेण सद्धिं, जुज्झंता जाव अच्छंति । ताव सुभोमकुमारेण, पायसो पायसो रसालो सो ।
भुत्तो तित्तो जाओ, जाहे जोएइ जुज्झंते ॥ २९ ॥ पेक्खिय पलायमाणं, रामो सेन्नं विसन्नवुन्नमुहं । पसरेइ परसुमुग्गिरिऊण
जालजडफडालं ॥ ३० ॥ कुमारस्स कूरदिट्ठीए, दिट्ठो निदट्ठो वि स कुठारो । जलणो व्व जलुप्पीलागमेण अचिरेणमोल्हाणो
॥ ३१ ॥ ततः प्रोक्तमन्योक्त्या कुमारेण—यत्तद्गज्जितमूर्जितं यदपि च प्रोहामसौदामिनीदामाडम्बरमम्बरे विरचितं यद्दूरमत्युन्न-
तम् । तेषां पर्यवसानमीदृशमहो जातं यदम्भोधर ! द्वित्राः कृत्रिमरोदनाश्रुतनवो मुक्ताः पयोविन्दवः ॥ ३२ ॥ ततः—भक्खियखी-
रीउक्खिवइ, खिप्पमुप्पिप्थमंथरो कुमरो । जा थालं ता तं देवयाहिं विहियं महाचकं ॥ ३३ ॥ परिपूईऊण पज्जलिय-जालामाला-
करालधारालं । स खिवइ सम्मुहमितस्स, तस्स तं सम्मुहं सहसा ॥ ३४ ॥ ता तालविसालफलं व, सीसमेयस्स महियले पडियं ।
गयणग्गाओ मुक्का, अमरेहिं महाकुसुमवुट्ठी ॥ ३५ ॥ जय जय अट्टमचक्कित्ति, सहसंदब्भदब्भगब्भालो । सुरविसरपाणिपहणिय-

दुंदुहिघोसो समुच्छलिओ ॥ ३६ ॥ पसाहियं भारहवेत्तं चउदस रयणाणि सह नवनिहीहिं । कया आणानिहेसकारिणो वत्तोसं मउडवद्धा रायाणो । जायाओ तदुदुगुणा जायाओ । तओ परसुरामाऽविरामवेराणुबंधाणुबंधाणेण कया तिसत्तवाराओ निब्बंभणा पुहई । किं बहुणा कओ किंटमारो ॥ इय एवं सयणाण वि, राम-सुभोमाण नेहपरिणामो । मारणपज्जवसाणो, जाओ ता अल-मिमेणा वि ॥ ३७ ॥ इति वैरे परशुराम-सुभूमचक्रवर्तिकथा ॥ यतः स्वजनस्तेहपर्यवसानमीदृशं ततः किमित्याह—

कुलघरनिययसुहेसु अ, सयणे अ जणे अ निच्च मुणिवसहा । विहरंति अणिस्साए, जइ अज्जमहागिरी भयवं ॥ १५२ ॥

‘कुले गृहे’ आत्मीयसुखे स्वजने सामान्यलोके च नित्यमनुस्वारलोपान्मुनिवृषभा विहरन्त्यनिश्रया, न कुलादीनि निश्रान् कृत्वेत्यर्थः । दृष्टान्तमाह—यथा ‘आर्यमहागिरि’-भगवान्नाचार्यः । कथानकं चैतत्—

अंतिमचउदसपुव्वप्पवाइणो थूलभइसामिस्स । दसपुव्वी दो सीसा, अज्जमहागिरि-सुहत्थिति ॥ १ ॥ गुरुगच्छधुराधारण-धोरेया धरियलद्धिणो धीरा । चिरकाले वोलीणे, महागिरी चितए ताण ॥ २ ॥ गुरुतरनिज्जरकारी, न संपयं जइवि अत्थि जिण-कप्पो । मह तह वि तदब्भासो, पणासए पुव्वपावाइं ॥ ३ ॥ विहिया सुयत्थपरमत्थवित्थरे थिरमई मए सीसा । मह गच्छसा-रणाईविसारओ अत्थि य सुहत्थी ॥ ४ ॥ गणमप्पिऊणमेयस्स, गच्छनिस्साए ता तदब्भासं । अहमायरेमि नियजीवियस्स एयस्स लेमि फलं ॥ ५ ॥ इय चित्तिऊण परिवज्जिऊण गणगच्छपालणुच्छाहं । विहरेइ तस्स निस्साए, सायरं वण-मसाणेसु ॥ ६ ॥ पुर-नगरगामआराम-आसमाई सुमुक्कपडिबंधो । उवसग्गवग्गसंसग्ग-निप्पकंपो अपंपो य ॥ ७ ॥ पाडलिपुत्ते पत्ता, विहरंतो दोवि एगया गुरुणो । वसुभूई सेट्ठी तत्थ, अत्थि विच्छिन्नघणघन्नो ॥ ८ ॥ सो अज्जसुहत्थीणं, धम्मं सोऊण सावगो जाओ । अइसय-वासियचित्तो, तेणेवं भणइ भयवंतं ॥ ९ ॥ जइ किर कुडुंबवग्गो वि, लग्गए सामि ! धम्ममग्गमि । ता मह सुहं समाही य, होइ धम्मो य अइरम्मो ॥ १० ॥ लग्गइ न कहंतस्स वि, मह लहुमेहस्स धम्ममम्मसे । सयमेवागंतूणं, ता गेहे कहइ कइयावि

॥ ११ ॥ अह एगया सुहृत्थी, कहेइ सकुडुंबसेट्टिणो धम्मं । गेहंगणंमि पत्तो, महागिरी विहरमाणो तो ॥ १२ ॥ सहसा सुहृत्थिणा सो, दट्ठुं अब्भुट्ठिओ सबहुमाणं । पणमिय पुच्छइ सेट्ठी, भंते ! तुम्हवि किमत्थि गुरू ॥ १३ ॥ ताहे सुहृत्थिसूरी, सिराहए सारगुणगणं तेसि । जिणकप्पनिव्वियप्पत्त-पत्तत्तेगरसिगत्तं ॥ १४ ॥ भिक्खाए भत्तपाणाणि, चत्तपायाणि तस्स कप्पंति । सक्कारपुरकारे, पेक्खंतो परिहरेइ घरं ॥ १५ ॥ इय कहिय सुहृत्थी ठाविऊण सावयवएसु सेट्ठिजणं । वसहीए संपत्तो, भोचूण भणेइ सेट्ठी वि ॥ १६ ॥ घरजणमेवं जइ एइ, एरिसो महासाहू । तो पडिलाभेयव्वो, उज्झियभिक्खाछलं काउं ॥ १७ ॥ सुप-
वित्तपत्तखेत्तंमि, खित्तमप्पंमि वीयमिव समए । अइवहुफारफलेहिं, फलेइ ता देयमेयस्स ॥ १८ ॥ किंच—तेने तेन शुभांशुधामध-
वलं विष्वक् स्वकीयं यशोदौर्भाग्यदूरभाजि तेन ममृदे दारिद्र्यमुद्रा द्रुतम् । चक्रे केशवशक्रचक्रिकमलत्तूणं स्वहस्तोदरे, पात्रत्राकृतमत्र
येन विधिना स्वं स्वं नयोपार्जितम् ॥ १९ ॥ अह अवरवासरे जाव, आगओ अंगणे स गुणरासी । करधरियभूरिभक्खो, घर-
लोओ ता भणेइ इमं ॥ २० ॥ मह जे दिन्ना मड्डाए, लड्डुआ छड्डिया मया तेऽमी । परिवज्जियाइं खज्जाइं, अज्ज कज्जं न एएहिं
॥ २१ ॥ पइदिवसं खीरिए खज्जंतीए इमाए खद्धामि । अलमत्थु मज्झ घयखंडपुन्नघयपुन्नपत्तेण ॥ २२ ॥ इय पेक्खंतोऽपुव्वं,
सव्वं चेट्ठं स चित्तइ किमेयं । उवओमं दव्वाइसु, दितो जाणेइ जमसुद्धं ॥ २३ ॥ अहमिह नाओ नूणं, अनायचरिया तओ न
नित्थरिया । इय स नियत्तो तत्तो, पत्तो, य वणे अभत्तट्ठी ॥ २४ ॥ पभणइ सुहृत्थीमच्चत्थमित्थमच्चत्थणं कुणेमि तुहं । भिक्खा-
यरियाए भमंतयस्स किमणेसणं कुणसि ॥ २५ ॥ अब्भुट्ठाणं बहुमाणमायरं तारिसं कुणंतेण । तइ तइया विहियाणेसणा हि तच्च-
त्तिजणणाओ ॥ २६ ॥ विदिसाए दोवि पत्ता, तत्तो जीवंतसामिणिं पडिमं । अभिवंदिय, अहिणंदिय, अब्भहियं तो सुही जाया ॥ २७ ॥
अह नियजीवियसेसं, स अप्पणो अप्पकम्मुणा मुणिउं । गच्छइ गयमापव्वयमज्जमहागिरि महासूरी ॥ २८ ॥ अणुजाणावियस-
व्वाणुवरोहिणि ठाइ थंडिले विउले । पंडिच्चमरणाराहणपडायपावणपवीणमणो ॥ २९ ॥ आलोइय खामिय, सव्वमेव कयभत्तपञ्च-
क्खाणखणो । तियसत्तं संपत्तो, मरिऊण महागिरी सुगुरू ॥ ३० ॥ कप्पे तीए चेवंतकिरिया फासिया महागिरिणा । तह संपयं

पि जइयव्वमेव सव्वेहिं वि जईहिं ॥ ३१ ॥ इत्यार्यमहागिरि कथा ॥ किंच—

रूवेण जुव्वणेण य, कन्नाहि सुहेहिं वरसिरीए य । न य लुभंति सुविहिया, निदरिसणं जंबुनामुत्ति ॥ १५३ ॥

उत्तमकुलपसूया, रायकुलवडिसगाऽवि मुणिवसहा । बहुजणजइसंघट्टं, मेहकुमारु व्व विसहंति ॥ १५४ ॥

जंबू नाम कथानकं—“संते वि कोवि उज्झइ” ॥ ३७ ॥ इत्यत्रोक्तमेव । उपदेशान्तरमाह—“उत्तम” गाहा । ‘रायकुलवडिसगावि’
त्ति—राजकुलवतंसका अपि प्रधानतया तत्तिलकभूता अपीत्यर्थः ॥ ‘मेघकुमाराख्यानकं’ चैतत्—

उत्तंगचंगपासाय—पंतिपूरियनहंगणाभोगं । रायगिहं नामेणासि, नयरममरालयसमाणं ॥ १ ॥ तत्थासि सेणिओ नाम, नरवई
पुहइपायडपयावो । नियभुयअब्भुयआलाण—खंभधंभियजयसिरिओ ॥ २ ॥ अनणुगुणधारिणीधारिणित्ति पाणप्पिया पिया तस्स ।
पव्वणरोहिणिरमणाणुगारिरमणीयमुहसोहा ॥ ३ ॥ सा सुहसुत्ता सेज्जातलंमि पासइ कयाइ सुमिणंमि । रययगिरिगोरगरुयंग—चंग-
मइचारुचउदंतं ॥ ४ ॥ नियवयणे पविसंतं, सिंधुरमुधुरकरगागलगज्जि । तक्खणमेव विउद्धा, मुद्धा बुद्धाऽरविदमुही ॥ ५ ॥
सेणियसमीवमुक्कगम्म, कोइलाऽऽलावकोमलगिराए । साहेइ सामि ! सुमिणो, मएऽज्ज निसि एरिसो दिट्ठो ॥ ६ ॥ तस्स फलसाहणेणं,
पसीय एसो सहावबुद्धीए । आलोइऊण साहेइ, सायरं तुह पिण ! होही ॥ ७ ॥ कुलमउलिमणिकुलकप्पपायवो कुलकमागयनिहाणं ।
पुत्तो सुपवित्तचरित्त-वित्तिसंपत्तकित्तिभरो ॥ ८ ॥ इय जंपियाऽवसाणे, विसज्जिया सा गया स सेज्जाए । कुसुमिणदंसणसंकाए,
मुक्कनिदा निसासेसं ॥ ९ ॥ धम्मियकहाहिं संखुज्जलाहिं चित्ताहिं ताहिं नेइ सुहं । पत्ते पभायसमए, सुमिणविद्याणजणे अट्ठ ॥ १० ॥
सदावइ नरनाहो, कओवयारे सुहासणासीणो । उच्छाहाओ पुच्छइ, सव्वे जह एय सुमिणस्स ॥ ११ ॥ धारिणिदेवीदिट्ठस्स, किं फलं
ते वि सुमिणसत्थाइं । निययाइं परोप्पर-मूहिऊणमुप्पुल्लमुहकमला ॥ १२ ॥ भासंति सामि ! माया, जिणाण चक्कीण करिवराईए ।
सुमिणे पासेइ इमे, चउदस सुमहल्लकलाणे ॥ १३ ॥ गयवसहसीहअभिसेय-दामससिदिणयरं झयं कुंभं । पउमसरसागरविमाण-

भवणरयणुच्चयसिहिं च ॥ १४ ॥ जा पुण केसवज्जणणी, सा सत्त इमेसिमन्नतरगे उ । बलज्जणणी पुण चउरो, एगं मंडलियमायाओ ॥ १५ ॥ तगग्गमलभकाले, ता एयाए सुओ वरो होही । समयंमि महाराओ, जायविराओ रिसी अहवा ॥ १६ ॥ उवलद्धपोढ-
जीवण-वित्ती ते तो गया सगेहेसु । सा पुण धारिणी देवी, सुहेण तं गग्गमुव्वहइ ॥ १७ ॥ मासेसु तिसु गएसु, अकालज-
लवाहडोहलो जाओ । तीसे जहा अहं हत्थि-रायसेयणगमारूढा ॥ १८ ॥ उवरि धरियाऽऽयवत्ता, सेणियरायन्निया सपरिवारा । पाड-
सलच्छीविच्छड्डुमंडिए नयरमज्झंमि ॥ १९ ॥ वेभारसेलपरिसर-वसुंधराए वहंतियासु सुहं । गिरिसरियासु वणेसुं, पयडसतंडव-
सिहंडीसु ॥ २० ॥ उहंडविज्जुदंडाऽऽडंबरपरिमंडिए दिसाचके । सालूरमंडलाऽकंडचंडकोलाहले भुवणे ॥ २१ ॥ सुयपिच्छच्छायअ-
तुच्छ-कच्छउच्छलियचारूहरियाले । निवसिय निम्मलनीलं, सुएव्व जाए महीवलए ॥ २२ ॥ धवलबलायारिंछोलिलंछिए सामलंमि
घणपडले । सव्वालंकारधरी, हिंडामि अहं जइ जहित्थं ॥ २३ ॥ ता नियजम्मं मन्ने, कयत्थमसमत्थिए इमंमि इमा । जाया दु-
व्वलदेहा, दूरं विच्छायवयणा य ॥ २४ ॥ इय देविं दट्ठणं, राया पुच्छेइ छिन्नउच्छाहो । किं तुज्झ देवि ! दुक्खस्स, कारणं
कहसु पसयुत्थि ॥ २५ ॥ न तुहमहं पडिक्कल, करेमि कइयावि किंपि अन्नो वा । ननु तुज्झ किंपि न पुच्छ(ज्ज)इ, सायत्ते स-
व्वभंडारे ॥ २६ ॥ संतोसपोसपडिघायगेसु एएसु ते असंतेसु । उव्वेयकारणं किं, कहेसु सरइंदुसोममुहि ! ॥ २७ ॥ इय सेणि-
एण पुट्ठा, सा देवी परिकहेइ पुरओ से । जह मह अकालजलवाहगोयरो डोहलो जाओ ॥ २८ ॥ मा तम्मसु जह सज्जो, संप-
ज्जइ एस तह जइस्सामि । इय सेणिएण धीरत्तणंमि सा धारिया धणियं ॥ २९ ॥ समयमच्चंतं चिंतासंतत्तो डोहलाऽसमत्थो सो ।
दिट्ठोऽभएण पुट्ठा, किं विमणा संपयं तुब्भे ॥ ३० ॥ अह कहइ निवो एसो, असज्जरूवो मणोरहो जाओ । तुह चुल्लमाउयाए,
फुरइ उवाओ न मे को वि ॥ ३१ ॥ तक्खणलद्धोवाएण, तेण भणियं लहुं पसाहेमि । तुब्भे अच्छह उच्छिन्नकज्जचित्ताभरो एत्तो
॥ ३२ ॥ तक्खणमेव पविट्ठो, पोसहसालाए विहियउववासो । कुससंधारे सुथिरे, पारद्धपगग्गभवंभवओ ॥ ३३ ॥ सो पुव्वसंगया-
ऽमरआराहणहेउणा तओ तइए । दिवसे पभायसमयंमि, सो सुरो देइ दरिसावं ॥ ३४ ॥ दिव्वं वरनेवत्थो, रयणाऽऽभरणं सुपू-

रियदिसोहो । चलमणिकुंडलसाली—ससिच्चकविजीवसंवलिओ ॥ ३५ ॥ जंपेइ पण्यसारं, किं कज्जं तोऽभओ पडिभणेइ । मम
चुलमाउयाए, इमेरिसो डोहलो जाओ ॥ ३६ ॥ ता सा पडिपुन्निच्छा, जह जायइ तह तुमं लहु करेहि । आमंति भणिय तक्ख-
णमेव विउव्वइ घणालीओ ॥ ३७ ॥ तथा—जम्बूनां निभृता मधूनि सुमनःपुञ्जे पिबन्ताभूशं, कीराः पक्वफलाशया मधुकरीश्चु-
म्बन्ति मुञ्चन्ति च । कीराणामपि किंशुकक्षितिरुहः पत्रैरभिन्नत्विषां, पुष्पभ्रान्तिभिरापतन्ति सहसा चञ्चूषु भृङ्गाङ्गना ॥ ३८ ॥
एवं च—नीसेसपाउसारंभ—निब्भरे माणियंमि दोहलए । धारिणिदेवीए सो, जहागयं पडिगओ देवो ॥ ३९ ॥ अइवाहियवाहिविही-
णदेहया साहिए य नवमासे । सव्वंगोवंगविराय—माणमाणंदकंदं व ॥ ४० ॥ सुकुमालपाणिपायं, लक्खणपडिपुन्नविग्गहाऽवयवं ।
पुव्वदिसादिणनाहं व, पुत्तरयणं पसूया सा ॥ ४१ ॥ रभसवससिदिलपरिहाण—पक्खलंती वि तूरमाणगई । वट्ठावइ वरचेडी, पियं-
करा नामिया निवई ॥ ४२ ॥ तो सो जमंगलगं, बत्थालंकारजायमइरुइरं । तं से सव्वं पि हु पारितोसियं देइ दासीए ॥ ४३ ॥
अवणीयदासिभावं, सयं सिरं धाविऊण तं कुणइ । पियभासणाओ तुट्ठो, वियरइ रसणं सुवन्नमयं ॥ ४४ ॥ बट्ठावणयं पारद्धमुधुरं
सयलनयरसामन्नं । दिज्जंतभूरिदाणं, वज्जंतणवज्जआउज्जं ॥ ४५ ॥ उस्सुंकमुकरं भडपवेससुन्नं अदंडिमकुदंडं । मुत्ताहलसोहियसत्थियं
च जायं पुरं सव्वं ॥ ४६ ॥ पत्तंमि दसमदिवसे, सम्माणिय बंधवे सुहिणणे य । अम्मापिऊहिं मेहोत्ति, तस्स संठावियं नामं
॥ ४७ ॥ चंकमणाइमहुसव—सहस्स संताल्लिओ गिरिगओ व्व । चंपयतरु स लमो, वित्थरिउं देहसोहाए ॥ ४८ ॥ समए सो
सयलकलकलावकुसलो विसालसिरिनिलयं । पत्तो तारुन्नमणुन्न—तुल्ललायन्नजलरासिं ॥ ४९ ॥ तत्तो तुल्लकुलाओ, तुल्लकलाओ कलं-
कमुक्काओ । धन्नाओ कन्नाओ, ऊढाओ अट्ठ तुट्ठेण ॥ ५० ॥ एकेको पासाओ, सेणियरन्ना विइन्नओ तासिं । घरउवगरणं सव्वंपि,
दिन्नमन्नंपि सुपभूयं ॥ ५१ ॥ ताहिं समं सो विसए, विसायलेसेण विरहिओ हियए । जावुवभुंजइ दोगुंदुगोव्व देवालए देवो
॥ ५२ ॥ ताव भुवणेकभाणू, साणुक्कोसो सो जियाण सव्वाण । अरिहाअपच्छिमो वट्ठमाणसामी समोसरिओ ॥ ५३ ॥ उज्जाणे
गुणसिलए, पत्तपउत्ति सपरिजणो राया, बंदणवडियाए पुराओ, निगओ सगगसामिसमो ॥ ५४ ॥ तह मेहो वि कुमारो

अस्सरहं चाउघंटमारुढो । गंतूण पयाहिणिऊण, पणमिऊणं च आसीणो ॥ ५५ ॥ अह कहइ पहू जह जलिय-जल-
णजालासमाउले गेहे । नो जुत्तमवट्ठाणं, सुबुद्धिणो तह इमंमि भवे ॥ ५६ ॥ जम्मजरामरणकरालियंमि पियविप्पओगविसमंमि ।
विज्जुज्जोए व्व चले, तुसखंडणमिव असारंमि ॥ ५७ ॥ इह हि विसयं धणिद्धो, स सोयधूमंधयारसरुद्धो । अणुसयफुडफुलिंगो,
कलहतडक्कारदुव्वारो ॥ ५८ ॥ सययं पि अप्पियप्पिय-संजोगविओगजालजालिहो । दुहवणदवोत्थिलगो, विज्जावणमस्स तो जुत्तं ॥ ५९ ॥
एयं विज्जावेउं, नऽज्जो जिणधम्मवारिवाहाओ । अत्थि समत्थो कत्थइ, ता सो सम्मं गहेयव्वो ॥ ६० ॥ इय देसणाऽवसाणे,
पडिबुद्धेसुं बहसु पाणीसु । रोमंचकंचुयंचियसरीरनयणंसुजलकलिओ ॥ ६१ ॥ दाउं पयाहिणाओ, अभिवंदइ विन्नवेइ इय मेहो । जं
तुब्बे भासह साहु, नाह ! तं अवितहं चेव ॥ ६२ ॥ इच्छामि सामि ! तुम्हाणमंतिएऽवस्समेव निक्खमिउं । नवरि नियनाइलोयं,
पुच्छामि तओ गओ सगिहं ॥ ६३ ॥ जणणिं भणेइ अम्मो ! भयवं अभिवंदिओ महावीरो । निसुओ य तस्स धम्मो, कन्नसु-
हासारसारिच्छो ॥ ६४ ॥ पडिभणइ भूरितोसेण, सा तओ जाय ! जायजम्मफलो । तुममेक्कोच्चिय कयलक्खणो व संपन्नपुत्तिच्छो
॥ ६५ ॥ जेण भुवणेक्कभाणुस्स, पासमाणेण वयणसरसिरुहं । निसुओ धम्मो अन्नस्स, कस्स एयारिसं सुकयं ॥ ६६ ॥ भणियं
मेहेण तओ, अम्मो ! इच्छामि तस्स पयभूले । गिहवासाओ, इमाओ, निक्खमिउं तिक्खदुक्खाओ ॥ ६७ ॥ खरपरसुपहयचंपय-
लयव्व सा झत्ति धरणिवीढंमि । पडिया विहडियसव्वंग-भूसणाभगगसोहग्गा ॥ ६८ ॥ पवणेण सीयलेहिं, जलेहिं बहलेहिं चंदण-
रसेहिं । सित्ता सुवहुं तह तालविंटपरिवीइया संती ॥ ६९ ॥ उम्मीलिय अच्छीजुयला-पच्चागयचेयणा भणइ तणयं । उंवरपुप्फं
व तुमं, सुदुल्लहो कहवि लद्धोसि ॥ ७० ॥ ता जाव अहं जीवामि, ताव एत्थेव निच्चुववससु । तुह विरहे फुट्टइ पक्कदाडिमं
पिव मणो मज्झ ॥ ७१ ॥ परलोयंतरियाए, मए पवज्जं तुमं करेज्जासि । एवं च कए सुंदर !, कयन्नुयत्तं कयं होइ ॥ ७२ ॥
मेघः—जलबुब्बुय-विज्जुलया-कुसग्गसंसग्गनीरसारिच्छे । मणुयाण जीविए मरणमग्गाओ पच्छओ वावि ॥ ७३ ॥ को जाणइ
कह मच्चू, होही बोही सुदुल्लहा एसा । ता धरियधीरिमाए, अंबाए अहं विमोत्तव्वो ॥ ७४ ॥ किंच मातः—“योषा दोषास्प-

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
॥ ३७५ ॥

दमुपचितश्रीविलासाः प्रयासाः, भोगा रोगानुगमविषमाः प्रेमटङ्कः कलङ्कः । वामः कामः किमपि महती राज्यसम्पन्महाऽऽपद्रवः
स्वर्वकम इह भवे किं नु तत्प्रीतये यत् ॥ ७५ ॥ अह पुण पुणो वि दीणं, दुहियं जणणिं च बंधवजणं च । पव्वज्जापडिकूलं,
भासंतमणुत्तरं काउं ॥ ७६ ॥ चित्तेहिं जुत्तिजुत्तेहिं, सत्तसारेहिं सोवयारेहिं । पच्चुत्तरेहिं एत्तो, अप्पा मोयाविओ तेण ॥ ७७ ॥ संगप-
रिच्चायकरी, कायरजणजणियविम्हउकरिसा । दिक्खा सुतिकखभवदुक्ख-मोक्खदक्खा तओ गहिया ॥ ७८ ॥ गणसामिस्सुवणीओ, संज्झा-
समए कमाणुसारेण । संधारगभूमिसुं, विभज्जमाणसु मेहस्स ॥ ७९ ॥ जाया दुवारदेसे, सा साहूणं उवित्तिनित्ताणं । कारणवसेण
पायाइएहिं संघट्टियस्स दढं ॥ ८० ॥ अच्छिनिमिलणमेत्तंपि, नेव जायं निसाए झाइ तओ । अब्बो गिहवासगओ, सगोरवो आसि
एसमहं ॥ ८१ ॥ इण्हि वितण्हचित्ता, एवमिमे परिभवन्ति मं मुणिणो । ता दुक्करं मुणित्तणमसक्कणिज्जति मे भाई ॥ ८२ ॥
पुच्छित्ता भगवंतं, पभायसमए गिहं पुणो जामि । अह सह साहूहिं गओ, सुरूदए सो जिणसगासे ॥ ८३ ॥ भत्तीए बंदित्ता,
सामि ठणे नियमि उवविट्ठो । संभासिओ जिणेणं, जह मेह ! इमेरिसो तुज्झ ॥ ८४ ॥ जाओ राओ भावो, जह गेहमुवेमि तं
च ते जोमं । नहु चित्तेउं जं तं, तइयभवे कुंजरो आसि ॥ ८५ ॥ एत्थेव भरहवासे, वेयड्डगिरिस्स पायमूलंमि । वणयरविहिय-
सुमेरूपपहनामो चंगसव्वंगो ॥ ८६ ॥ करिकरिणिमहाजूहेण, सव्वहा निच्चमणुगमिज्जंतो । रइरसपसत्तचित्तो, पइसिंधुरदुद्धरारंभो
॥ ८७ ॥ गिरिकुहरेसु वणेसुं, नईसु निज्जरवरेसु । अक्खंडचंडभावो, आहिंडसि तं विगयसंको ॥ ८८ ॥ पत्तंमि गिम्हकाले, खरेसु
वायंतएसु वाएसु । अंधारियासु उध्वयधूलिधंधोलियदिसासु ॥ ८९ ॥ वंसाईसु परोप्पर-संघरिसाओ निरंतरतरलसु । दावानलमुप्पन्नं,
पाससि पलयाऽनलं व तुमं ॥ ९० ॥ डज्जंतेसु वणेसुं, सरणविहीणे पलायमाणंमि । सव्वंमि सावयगणे, भीमारवभरियमुवणयले
॥ ९१ ॥ बहुधूमधूमलासु, दिसासु वणवन्दिणा समारद्धे । सव्वंमि भासरासीकाउं तणकट्ठकूडंमि ॥ ९२ ॥ तज्जालावलिदूमियदेहो
संकुच्चियथूरकरपसरो । उक्कडचिक्काररवो, छडुंतो लिंडपिंडे य ॥ ९३ ॥ छिंदंतो वल्लिवियाणगाइ तिण्हाळुहापरद्वंगो । परिचत्त-
जूहत्तत्ती, पलायमाणो सरं एगं ॥ ९४ ॥ पत्तो अइतुच्छजलं, कदमबहुलं, अतित्थमोइन्नो । तत्थ जलमलभमाणो, पंके खुत्तो अइ-

मेघकुमार-
कथा ।

॥ ३७५ ॥

दुहत्तो ॥ ९५ ॥ चलिउमसत्तो तत्तो, दिट्ठो निव्वासिण एकेण । तरुणकरिणा सरोसं, दसणेहिं सियग्गभागेहिं ॥ ९६ ॥ पिट्ठप-
एसे भिन्नो, अहियाससि दुरहियासविचणभरं । जा सत्तदिणा वीसा समहियमेगं च वाससयं ॥ ९७ ॥ जीवित्ता अट्ठवसट्ठमाणसो
मरिउमह समुप्पन्नो । एत्थेव भारहे विङ्गसेलमूले महारत्ते ॥ ९८ ॥ चउदसणो उद्धुरकुंभभासुरो गंधसिंधुरत्ताए । सत्तंगपड्डाणो,
सरयब्भसमुज्जलसरीरो ॥ ९९ ॥ पत्तो तारं तारुन्नयं च जूहाहिवो अहेसि तुमं । सवरज्जणेणं 'मेरुप्पहो'त्ति संठवियवरनामो ॥ १०० ॥
लीलाए चंकमंतो, नियपरियरपरिगओ वणे तत्थ । पेच्छिमु तुमं कइया वि, गिम्हकाले वणदवग्गि ॥ १ ॥ लग्गमुदग्गो जाईसरिया
तक्कालमेव पुव्विला । अप्पा महया कट्ठेण, रक्खिओ ताओ दावाओ ॥ २ ॥ परिभाविउं तुमे तो, दावो एसो सयावि गिम्हंमि ।
होही ता पड्डियारं, चित्तेमि अणागयं किपि ॥ ३ ॥ पढमे पाउससमए, नियपरियरपरिगएण तो तुमए । गंगादाहिणकूले, अखिलं
रुक्खाइ उक्खणियं ॥ ४ ॥ विहियं एगं सुविसाल-थंडिलं लग्गउमाअग्गिस्स । एगंतेणाऽजोगं, पुणो वि तो पाउसस्संतो ॥ ५ ॥
तं चेव निययपरियरसमन्निओ सव्वओ विसोहिंसु । वासारत्तस्संते वि, तं विसोहिंसु तह चेव ॥ ६ ॥ इय विहियसुत्थभावो,
पड्डवरिसं अन्नया तहेव दवो । जा एतं संपत्तो, सपरियरो थंडिले तत्थ ॥ ७ ॥ अन्ने वि रत्तजीवा, तत्थ पविट्ठा दवाउ संतट्ठा ।
तह जह कत्थइ थेवंपि, कोइ सकइ न फंदेउं ॥ ८ ॥ तणुकेड्डयणनिमित्तं, अहऽन्नया ते कमो समुक्खित्तो । बलवंतपेल्लिओ तप्प-
एसमेगो गओ ससओ ॥ ९ ॥ दिट्ठो तए दयाए, तक्खणमाऊरियं मणं तुज्झ । नियवेयणमगणंतेण, धारिओ सो तहेव तए ॥ १० ॥
तीए दयाए अइदुक्कराए, तुच्छीकओ भवो तुमए । मणुयाऽऽउयं निवद्धं लद्धं सम्मत्तवीयं च ॥ ११ ॥ अड्डाइज्जदिणंते, उवसंते वणदवग्गि
जीवगणे । निस्सरियंमि पएसा, ताओ पायं तुमं मोत्तुं ॥ १२ ॥ जा जासि ताव थेरत्तणेण परिजुन्नसुन्नसव्वंगो । रुहिराऊरिय
संधिठाणो दूरं परिकिल्लंतो ॥ १३ ॥ वज्जाहओ व्व सेलो, धसत्ति धरणीए धीर ! पड्डिओऽसि । दाहजराउरकाओ, काग-सिया-
लाइभक्खणओ ॥ १४ ॥ तिक्खं तित्तिक्खमाणो, वियणं दिवसाणि तिन्नि जीवित्ता । वाससयमाउयं पालिऊण सुह भावणोवगओ
॥ १५ ॥ कालं काऊणिह धारिणीए, कुच्छीए पुत्तभावेण । उवन्नो ता मेह !, तुमए एयारिसी वियणा ॥ १६ ॥ सोढा तिरिए-

णावि हु, अमुणियदुत्तरभवस्स रुवेण । ता अज्ज किमंग सहेसि. नेव मुणिदेहसंघट्टं ॥ १७ ॥ सुयपुव्वभवो जाओ, जाईसरणो
खणेण सो ताहे । दूरुगायवेरग्गो, हरिसंमुज्जलाउलच्छो य ॥ १८ ॥ दाउं पयाहिणाओ, वंदित्ता भावाओ य भगवंतं । मिच्छा-
दुक्कडपुव्वं, भणेइ मोत्तु महऽच्छिजुगं ॥ १९ ॥ जं सेसमंगमेयं, दिन्नं साहूण तो जहिच्छाए । संघट्टितु अभिग्गहमेयं गिन्हेइ
मेइमुणी ॥ २० ॥ एक्कारसअंगाई, अहिज्जितं विहियभिक्षुपडिमो सो । गुणरयणवच्छरतवं, काउं संलिहियसव्वंगो ॥ २१ ॥
परिचित्तइ जाव जिणो, सव्वसुहत्थी विहारमायरइ । ता चरमकालकिरिया, काउं मे जुज्जए तत्तो ॥ २२ ॥ आपुच्छइ भगवंतं,
जह अहयं सामि ! तवविसेसेण । एण्णट्ठाणनिसीयणाइ कट्ठेणऽणुट्ठेमि ॥ २३ ॥ तुम्हाणमणुन्नाए, इह रायगिहस्स विउलसेलम्मि ।
अणसणविहिं विहेउं, मणोरहो मज्झ जाओ त्ति ॥ २४ ॥ तत्तो पत्ताऽऽएसो, खाभित्ता समणसंघमन्नेहिं । कडजोगीहिं समेओ,
मुणीहिं सणियं समारुहिउं ॥ २५ ॥ तत्थ गिरिम्मि विसुद्धे, सिलायले सयलसल्लनिम्मुक्को । पालियपक्खाऽणसणो, विजयवि-
माणे समुप्पन्तो ॥ २६ ॥ तस्स वरिसाई बारस-परियाओ देवलोगओ चविउं । वासे महाविदेहंमि, सिज्झिही वुज्झिही झत्ति
॥ २७ ॥ इय अन्नेहि वि साहूहिं, मोक्खसोक्खेक्कवडलक्खेहिं । बहुजणजइसंघट्टो, सहियव्वो गच्छवांसंमि ॥ २८ ॥ इति मेघ-
कुमारकथा ॥ १५४ ॥ दुष्करश्च क्षुद्रजन्तुभिर्गच्छे घासो यतस्तत्र—

अवरुप्परसंवाहं, सुखं वुच्छं सरीरपीडा य । सारण वारण चोयण, गुरुजणआयत्तया य गणे ॥ १५५ ॥
इक्कस्स कओ धम्मो ?, सच्छंइगई मईपयारस्स । किं वा करेइ इक्को ?, परिहरउ कहं अकज्जं वा ? ॥ १५६ ॥
कत्तो सुत्तत्यागम, पडिपुच्छण चोयणा व इक्कस्स ? । विणओ वेयावच्चं, आराहणया य (वि) मरणंते ॥ १५७ ॥
पिच्छिज्जेसणमिक्को, पइन्नपमयाजणाउ निच्च भयं । काउमणोऽवि अकज्जं, न तरइ काउण बहुमज्झे ॥ १५८ ॥
उच्चारपासवणवंतपित्तपुच्छाइमोहिओ इक्को । सहवभाणविहत्थो, निक्खिवइ व कुणइ उट्ठाइ ॥ १५९ ॥ -

एगदिवसेण बहुआ, सुहा य असुहा य जीवपरिणामा । इको असुहपरिणओ, चइज्ज आलुं वणं लब्धुं ॥ १६० ॥
सव्वजिणप्पडिकुट्टं, अणवत्था थेरकप्पमेओ अ । इको अ सुआउत्तोवि हणइ तवसंजमं अइरा ॥ १६१ ॥
वेसं जुण्णकुमारिं, पउत्थवइअं च बालविहवं च । पासंडरोहमसई, नवतरुणिं थेरभज्जं च ॥ १६२ ॥
सविडं कुब्भडरुवा, दिट्ठा मोहेइ जा मणं इत्थी । आयहियं चितंता, दूरयरेणं परिहरंति ॥ १६३ ॥
सम्महिठी वि कयागमो वि अइविसयरागसुहवसओ । भवसंकडम्मि पविसइ, इत्थं तुह सच्चई नायं ॥ १६४ ॥

‘परस्परसम्बन्धो’—ऽन्योन्यघट्टनं भवति । तथा ‘सौख्यं’—वैषयिकं ‘तुच्छं’ न किञ्चित्कारणाभावात् । ‘शरीरपीडा’—परीष-
होदयस्यावश्यंभावित्वात् । तथा स्मारणवारणाचोदनाश्च भवन्ति । तत्र विस्मृते क्वचित्कर्तव्ये भवतेदं न कृतमिति स्मरणा । अक-
र्तव्यानां निषेधो वारणा । उक्तमप्यकुर्वत्यसकृत् खरमधुरवचनैः प्रवर्तनं नोदना । ‘गुरुजनाऽऽयत्तता च गणे’—गच्छे गुरुमनापृ-
च्छय ह्युच्छ्वासव्यतिरेकेण गच्छे न किञ्चित्कर्तुं लभ्यत इति ॥ १५५ ॥ एवं तर्हि कृतं गच्छे न एकाक्येव धर्मं कुर्यामिति यो
मन्येत तं प्रत्याह—“एकस्स” गाहा ॥ एकस्य कुतो धर्म इत्यत्र हेतुद्वारेण विशेषणम्—‘सच्छेदगई मईपयारस्स’—स्वच्छं-
न्देनस्वकीयाभिप्रायेण गतिमत्योर्वहिक्षेप्राबुद्धयोः प्रचारो यस्य स तथा हि गुर्वनायत्तस्य नास्ति धर्म इत्यर्थः । किंवा करोत्वेक
इत्यत्र—‘कृत्य’मिति शेषः ॥ ‘पइन्नपमायज्जणाओ त्ति’—प्रकीर्णोदितस्ततो विक्षिप्तात्सर्वत्र सुलभात्सुलोकात् ‘उच्चारपासवणेत्यादि’ ।
तथैकाकी उच्चारप्रश्रवणादिबाधया परवशः सद्रवेण—सजलेनोपलक्षणत्वात्सम्भक्तेन च भाजनेन विहस्तो व्यग्रकरः सन् नितरां क्षिपति
रक्षाऽनपेक्षपातेन प्रेरयति यदा तदानीमुद्ग्राहं—प्रवचनलाघवं ‘वा’ शब्दादात्मसंयमविराधनां च करोति । द्वितीयादिसद्भावे तु तद-
शायां तेन साहायककारणान्न कश्चिदोषः ॥ ‘अएज्ज’—त्यजेदुज्ज्ञेत्संयममिति गम्यते ॥ १५६ तः १६० ॥ ‘सव्वजिणप्पडिकुट्टं’ ति
एकाकित्वमिति गम्यते । तथाह्यस्मिन् सत्यनवस्था भवति प्रमादप्रायत्वात्प्राणिनामपरेषामपि तथा प्रवृत्तेः । अतः स्थविरकल्पभेदश्च

अयःशलाकाकल्पतापत्तेः । एकश्च स्वाऽऽयुक्तोऽपि सुष्ठु अप्रमत्तोऽपि हन्ति तपःप्रधानं संयममविरात् ॥ ६१ ॥ बहवस्तु संविग्नाः सर्वाऽपायान् परिहर्तुं समर्था भवन्ति ॥ अत एवाह—“ वेसं ” गाहा ॥ “ सविडं कुम्भड ” गाहा ॥ “ पासंडरोहं ” ति-“ पाषण्डेन ”-व्रतेन ‘ रोधो ’-नियन्त्रणा यस्याः सा तथा तां-व्रतिनीमित्यर्थः ॥ ‘ सविडं कुम्भडरूपं ’ ति-सविटङ्कं-सशृङ्गारवेपं-रूपं यस्याः सा तथा विटङ्को-वरण्डिका । यथाहि वरण्डिकाबन्धेन प्रासादः शोभते तथा कटक-कङ्कणकेयूर-हाराद्याभरणैः स्त्रीरूपमपि सविटङ्कमिति गोण्या वृत्त्या तथोक्तम् ॥ यद्वा सह विटानामङ्केनोत्सङ्गेन वर्तते यत्तत्सविटङ्कम् विटैरुत्सङ्गीकृतं रूपम् । अथवा सह विटानामिव अङ्केन-चिन्हेन वर्तते यत्तत्सविटङ्कं रूपम् । येन दृष्टेन कुलस्त्रीरूपमेतन्न भवतीति प्रतीतिर्भवति तत्तथोक्तम् ॥ ६२-१६३ ॥ किमित्येवं वेद्याद्यशेषस्त्रीसङ्गपरिहारः करणीयः ? उच्यते—तीव्रसंसारकारणत्वात् । एतदेव दृष्टान्तेनाह—“ सम्महिद्वी वि ” गाहा ॥ कृतागमो-ऽभ्यस्तागमः ॥ अतिविषयानुरागेण यत्सुखं तद्वशगः ॥ सत्यकि ज्ञातमेतत् ॥

“ आभरणाऽऽनयणकए, गया सुजेट्टा न जाव आवेइ । ता चेत्लणं पि चेत्तुं, गयंमि सेणियमहाराए ” ॥ १ ॥ निबिडपडि-बंधबंधुरधुरा विऊ(ज)इ चेत्लणा वि वंचेइ । अलमलमिमेहिं ता तत्तवित्तिसोगेहिं भोगेहिं ॥ २ ॥ इय अइविरत्तचित्तेण, चेड-गाई समग्गगुरुवगं । अणुजाणावइ पव्वज्जमज्जिउं तो सुजेट्टस्स ॥ ३ ॥ चंदणवालापासे, पव्वज्जिय अज्जिणेइ तिव्वतवं । आया-वइ काउं काउसग्गकरणेण वसहीए ॥ ४ ॥ एत्तो य अइपयंडो, परिवायगसेहरोऽत्थि सुसमत्थो । बहुविहविज्जाहिं असेसकज्जसज्जाहिं पेढालो ॥ ५ ॥ नियविज्जाणं ठाणं, सुपहाणं सारसाहसनिहाणं । सव्वत्थ स जोयइ कं पि, पुरिसमिक्खइ न जा ताव ॥ ६ ॥ दद्रह-णऽज्जसुजेट्टं, आयावित्तिं कयाइ स तिगुत्तं । चित्तेइ होइ एयाए, अत्तओ मज्झ विज्जनिही ॥ ७ ॥ रिउसमयं तो तीए, नाउं सो-धूमियं विज्जित्ता । भमरसरूवो होऊण, गुज्झमज्झंमि पविसेइ ॥ ८ ॥ बीयं खिवेइ खेत्तंमि, तंमि आविब्भवेइ जह गम्भो । सहसा धसक्किया सा, चित्तइ हा हा किमेयं ति ॥ ९ ॥ पच्चक्खं चिय नियवंभचेरचारुत्तणं हि मह ताव । विरियं विणा न गम्भाऽऽविब्भावो ता किमच्छेरं ॥ १० ॥ जइवि जणो जंपिस्सइ, कोइ न मज्जायलज्जसंजमिओ । नियए वि तहावि न माइ,

माणसे एस आरंभो ॥११॥ ता कहमेयं मालिन्नपक्ख-पक्खालणं भवे मज्झ । इय(ह) जेटुऽज्जा संदेहसंगया सा गया संती ॥१२॥
भणिया केवलनाणप्पयाससोहेण साहुणा एवं । अखलियसीलालंकारधारिणी साहुणी एसा ॥ १३ ॥ अवमाणणा मणागंपि, ता न
केणावि इभाए कायव्वा । गम्भो उ कओ केण वि, छलेण पावेण केणावि ॥ १४ ॥ जाओ जाए समए, बुद्धिं सद्धयकुलेसु
पाउणइ । एक्कारसंगधारी, कन्नाहेडेण जाओ य ॥ १५ ॥ सच्चइनामो सह संजयाहिं गंतूण सो समोसरणे । निसुणंतो वक्खाणं,
संजाओ सुथिरसंमत्तो ॥ १६ ॥ कइया वि कालसंदीवगेण विज्जाहरेण जिणनाहो । पढु ! मह मरणं कत्तो त्ति, पुच्छिओ दंसइ
सिसुं तं ॥ १७ ॥ तो तप्पासे गंतुं, खयरो जंपेइ अइअवन्नाए । तमरे ! मारेसि ममं ति लाइ पाएसु मइए ॥१८॥ असरिसम-
मरिसमेयस्स, एस उवरिं सिसूवि वहमाणो । पेढालेणं उवलोभिऊणमंगीकओ समए ॥ १९ ॥ सिक्खविओ सव्वाओ, विज्जाओ
साहु साहियाओ य । आरंभइ साहेउं, तंपि महारोहिणिं विज्जं ॥ २० ॥ पंचसु भवेसु साहेमाणो सो तीए मारिओ पुब्बि ।
छेट्ठे भवमिं सिज्झंतिया वि तेणं न पडिवन्ना ॥ २१ ॥ जं तेण सिज्झमाणी सा, पढमं पुच्छिया निययमाउं । छम्मासपमाणाऊ,
कहिओ सो तीए चितेइ ॥ २२ ॥ छम्मासऽवसेसाऊ, अहुणाऽहमिमीए किं करिस्सं ति । संपइ इमिणा विहिणा उ, साहु सो
साहिउं लग्गो ॥ २३ ॥ जलिय चिउवरिवित्थारिअल्लवम्ममिं तम्मणो सुथिरो । वामचरणगाअंगुदुएण उद्धट्ठिओ संतो ॥ २४ ॥
जावं करेइ ता जाव, ताणि चिइदारुगाणि दीपंति । तह तत्थ कालसंदीवगेण दिट्ठो जवंतो सो ॥ २५ ॥ तदाहकए तो पक्खिवेइ
कट्ठाणि तत्थ स पुणोवि । सत्ताउ सत्तरत्ते वि जाव न चलेइ सो ताव ॥ २६ ॥ पच्चस्खीहोऊणं, रोहिणीदेवी निवारए खयरं ।
मा कुरु विग्घं सिग्घं, सिज्झिस्समवस्समस्सऽम्हि ॥ २७ ॥ अह अक्खइ पक्खखा सा, सव्वं सच्चइस्स सिद्धा ते । मह देहि
एगमंगं, अंगे पविसामि तुह जेण ॥ २८ ॥ सा तेण निडालेणं, पडिच्छिया छिडुमेत्थ तस्सासि । तुदाए रोहिणीए, विहियं तइयं
तहिं नयणं ॥ २९ ॥ वियरेइ तो तिलोए, तिलोयणो जक्खरक्खअक्खलिओ । चेडगधूया अज्जा, माया मे धरिसियाऽणेण ॥३०॥
पावेणं ता पावउ, दुन्नयविसपायवस्स फलमेसो । इय मारइ पेढालं, अह पेक्खइ कालसंदीवं ॥ ३१ ॥ बलिमइए पाएसु, पाव-

चेष्टे(चित्ते)ण पाडिओऽणेण । अहह अहं वि (ति) सकोवो, पलायमाणं तयं नियइ ॥ ३२ ॥ तस्साणुमगलमो, गच्छइ गुरुगिरिगुहाइ-
ठणेसु । कथवि न जाव छुट्टइ, ता मायं कप्पइ स एयं ॥ ३३ ॥ भयतरलतारसारंग-लोयणालक्खलक्खियाणि खणा । विउरु-
व्वइ दिव्वाइ, पुराणि पुरओ स तिज्जि तओ ॥ ३४ ॥ अणुरत्तमत्तचित्तो, तत्तं सो ताण जाव जाणेइ । ताव पलीवइ अ-
इउम-अग्गिजालाहिं ताणि लहुं ॥ ३५ ॥ अह अणुधावइ आभोगिऊण छन्नस्स तस्स संचारं । नियइ समोसरणे सामि, साल-
परिसाए सुनिलुक्कं ॥ ३६ ॥ पुण देसणाऽवसाणे, आरंभइ रुंभए स संरंभं । पायालकलसकुदरे, पविसंतं झत्ति मारेइ ॥ ३७ ॥
अइसयतो से तोसो जाओ, विज्जाण चक्कवट्टिवरो । अमरासुरविज्जाहर-अज्जसारो जए जयइ ॥ ३८ ॥ तित्थेसु तित्थनाहाण, गी-
यनट्टाइयं पयट्टेइ । पइवासरंपि संज्ञासु, पत्तअसव(वस)त्तसम्मत्तो ॥ ३९ ॥ किं पुण विसुप्पिकंदप्प-दप्पओ पेम्मपरवसो संतो ।
अभिरमइ रायसत्थाह-सेट्ठिविप्पाण रमणीओ ॥ ४० ॥ न पुनरेवं चिन्तयति—याः शृङ्गाररसाश्रितस्तनघटाः स्पष्टाक्षराङ्गावलिच्छायैका-
र्णवपेशलाः कुटिलताप्रौढप्रपापालिकाः । दुर्गं दुर्गतिमार्गमेकमसकृत्तृष्णावतां भ्राम्यतां, जन्तूनां त्रिजगत्यमूर्विदधिरे मोहेन योषि-
त्पपाः ॥ ४१ ॥ रायाईणमणगलमिय दुक्खमभिक्षणं खिवेइ मणे । सक्कइ न कोइ काउं, पुण से पडियारमप्पं ॥ ४२ ॥ अह-
गुणियवग्गुविज्जा गउरवणिज्जा अणेयलोयस्स । दो तस्स संति सीसा, नंदीसर-नंदिनामाणो ॥ ४३ ॥ उज्जेणीए पज्जोयराइणो पुप्फ-
णेण गंतूणे । मोत्तुं सिवमंतेउर-रमणीओ धरसिया तेण ॥ ४४ ॥ अह वियडभिउडिभासुरभालो भासेइ मंतिणो निवई । इय भे-
मई हयासा, हलंमि जोएमि किं तुब्भे ॥ ४५ ॥ विग्गहिउं, निग्गहिउं संगहिउं वा न वारह किमेयं । मुक्काओ मोक्कलाओ, किं तुब्भेहिं
सभज्जाओ ॥ ४६ ॥ तो तेण मंतिणा मंतिऊण सळ्वंगचंगिमाणेहं । भणिया गणिया सबसीकरेसु सच्चइमुमे ! तमिमं ॥ ४७ ॥
गयणंगणममणेण, जाव आवइ अवंतिनयरिं सो । तावऽग्गकरग्गहधूव-धारिणी उट्टए एसा ॥ ४८ ॥ वाराउऽणेगाउ, ददट्टणुहुंतिय
तमभिमुहियं । सम्मुहमितस्स कयाइ, तस्स दैसेइ कमलदुगं ॥ ४९ ॥ जाव पसारइ पाणिं, वियसियसरसीरुहस्स सो ताव ।
मउलियमप्पइ सा तमिय, पुच्छए सो किमेयंति ॥ ५० ॥ भणियं तीए तुब्भाण, जाओ जोगं न फुल्लकमलमिणं । वियसियकम-

लगुणाणं, अणभिन्नू सव्वहा तुब्भे ॥ ५१ ॥ अइमहमहंतमासल-पेसलपरिचुए मडले । अणुरागिणो खु तुब्भे, 'सरिसा सरिसेसु रज्जंति' ॥ ५२ ॥ सामंतमंतिसोत्तिय-वाणियगनिवाण मुद्धरमणीओ । अभिरमसि नेव जाणसि, तं पोढपणंगणासु रसं(तं) ॥ ५३ ॥ इय अइरजियहियओ, तीए सो संघटंतघणपेम्मो । सह संवसेइ निच्चंपि, पाविओ परमवीसासं ॥ ५४ ॥ सच्चिवेण तेण तीए, तोरवियाए कयाइ सो पुट्ठो । तुह कहसु किंनु कायं, कयाइ विज्जाउ वज्जिति ॥ ५५ ॥ बाहिररमणीयाकार-धारिणीणं अजाण-माणो सो । कुडिलत्तं कंबू(मा)ण व, अंतो इत्थीण कहइ इमं ॥ ५६ ॥ तरुणीरइरंगपसंग-संगरे संकमंति विज्जाओ । इह मुंड-लग्गअग्गे, कहियमिमीए वि मंतिस्स ॥ ५७ ॥ तेणावि रायसासण-सणाहसंधे(धी)ण वी(धी)रपुरिसा दो । भणिया भो तुब्भे सुरयसं-ठियं सच्चइ हणह ॥ ५८ ॥ घणदविणलाभलुद्धा, मुद्धा संकेयमेयमायरइ । भणइ उमातणुरक्खा मह कह तुब्भेहिं कायव्वा ॥ ५९ ॥ तरुणितणूवरिधारिय-पत्तस्स सुतिक्खखग्गधाराए । काराविक्रुण छेयं धीरविया सा अमच्चवेण ॥ ६० ॥ ते वज्जरिया पज्जोय-पत्थि-वेणं पुणो रहे सुहडा । न दुरारद्धं कज्जं, कायव्वं जाउ जुयलंपि ॥ ६१ ॥ अह रइरंगपसंगे, पच्छन्ना ते छलेण दोवि भडा । तर-लतरवारिधाराए, ज्झत्ति मारित्ति मिहुणंपि ॥ ६२ ॥ कुवियाओ विज्जाओ सज्जो, पडिवज्जिउं पढमसीसं । पज्जोयं तह लोयं, अभि-क्खणं अक्खिवेऊण ॥ ६३ ॥ नंदीसरवाणीए, जंपंति खमंडले सिलं धरिउं । पीसेमो भे सच्चवेवि, संपयं रे दुरायारा ! ॥ ६४ ॥ नियसियसियउल्लपडो, धूवकडच्छुयविहत्थहच्छो य । सभओ निवपज्जोओ, लोओ वि य विन्नवेइ इमं ॥ ६५ ॥ हे विज्जादेवीओ ! दीणाणमहाण पायवडियाणं । सरणागयाण अहुणा, उवरिं उवसंहरह कोवं ॥ ६६ ॥ तो जंपिज्जइ विज्जाहिं, जइ इमं एय वत्थुवि-त्थारं । पडिमाए घडावित्ता, अच्चह तो अत्थि भे मुखो ॥ ६७ ॥ तत्तो तहत्ति पडिवज्जिऊण गिरिनगरगामआरामे । नरनारि-लिंगसंजोगमित्तदेवं ठवेऊण ॥ ६८ ॥ निवसच्चिवसेट्ठिसत्थाह-पामराई जणो असेसो वि । कारवइ देउलाइं, अच्चइ वसणाउ तो छुट्ठो ॥ ६९ ॥ इय मिच्छत्तं सव्वत्थ, एत्थ वित्थारमागयं एयं । नरयाडगडंमि पडिओ, तहा मओ सच्चइ सो वि ॥ ७० ॥ इति पेढालपुत्र-सत्यकिकथा ॥ १६४ ॥ तदेवं सम्यद्वष्टेरपि तीव्रविषयाभिष्वङ्गोपात्तकर्मणां दुर्गतिगमनदोषमभिधाय साधूपाख्यया तस्य शिथिलतामाह—

सुतवस्तिथाए पूया-पणामसकारविणयकज्जपरो । वद्धंपि कम्ममसुहं, सिद्धिलेइ दसारनेया व ॥ १६५ ॥ -

पूजा-वस्त्रादिभिः । प्रणामो-मूर्ध्ना, सत्कारो-वाचा गुणोत्कीर्त्तनं, विनयो-अभ्युत्थानादिः । कार्य-प्रत्यनीकोपद्रववारणादि, तत्पर-
स्तन्निष्ठः । 'दसारनेयावत्ति'-दशार्हनेवृत्त-कृष्ण इव ॥ १६५ ॥ तत्कथा चेयम्—

बारवई पुरीए, कथाइ जायवसिरोमणि अरिहं । रेवयगिरिणो परिसरवसुंधराए समोसरिओ ॥ १ ॥ सपरीवारो सउरी, पर-
मेसरपायवंदणाय तओ । निहरिऊणं तिपयाहिणाउ दाऊण पणमेइ ॥ २ ॥ उवविसिय पुरो पसरंत-पुल्लयपब्भाभासुरसरीरो ।
निसुणंतो धम्मकहं, सामिं समयंमि विन्नवइ ॥ ३ ॥ दावेमि सामि ! दिक्खं, अन्नेसिं न अप्पणो पुण करेमि । ता सच्चवियं
एयं, सुहासियं धम्मयाण मए ॥ ४ ॥ दिज्जंति य उवएसा, हत्था नच्चाविऊण अन्नस्स । जं अप्पणा न कीरइ, किमेस विक्का-
णुओ धम्मो ॥ ५ ॥ पउरदुहदुरियदंदोलि-दारुणे भीसणे भवाऽऽवत्ते । विरइं विणा मए पहु !, कह अप्पा उद्धरेयव्वो ॥ ६ ॥
भणियं भयवया—सुण सउरि ! समणधम्मं, काउमसत्ताण घरपसत्ताग । जिणगुरुभत्तिप्पमुहो वि, होइ धम्मो महारम्मो ॥ ७ ॥
तथा हि—“ भक्तिः श्रीवीतरागे भगवति करुणा प्राणिवर्गे समग्रे, दीनादिभ्यः प्रदानं, श्रवणमनुदिनं श्रद्धया सच्छृतीनाम् । पापाऽ-
पोहे समीहा भवभयमसमं मुक्तिमार्गानुरागः, सङ्गो निःसंगचित्तैर्विषयविमुखता हर्म्यणामेष धर्मः ॥ ८ ॥ ” किंच—तिथ्यराणं
भत्ती, इहेव वारेइ सव्वदुरियाइं । परलोए य नरामर—सुहाइं संपाडइ जियाण ॥ ९ ॥ एत्थंतरंमि कन्हेण, जंपियं जाणिमो जिणे
भत्ति । का सा गुरुसु किंवा, तीए फलं अह कहेइ गुरु ॥ १० ॥ प्रौढप्रीतितरङ्गसंगिहृदयं, वाणो, गुणप्राहिणी, कायः कैतववन्ध्यवन्दन-
कवान् दुश्चेष्टिताऽऽलोचनम् । प्रायश्चित्तपवित्रपालनविधिर्विख्यानपानाश्रयप्रावारप्रमुखप्रदानमिति भो भक्तिर्गुरोर्गीयते ॥ ११ ॥ एषु च वन्दनकं
विशेष्य(धीय)ते यथोक्तम्—विणयोव्यारमाणस्स, भंजणा पूयणा गुरुजणस्स । तिथ्यराण य आणा, सुयधम्माराहणाऽकिरिया
॥ १२ ॥ तथा—खवई नीयागोयं, उच्चागोयं च बंधए कम्मं । सोहगं निव्वत्तइ आणासारं जणपियत्तं ॥ १३ ॥ अह भणइ हरी

भयवं ! अहमवि एयाण तुम्ह सीसाण । दंताण खंतिमंताण, सीलवंताण साहूणं ॥ १४ ॥ अट्टारससहस्साणं, साहूणं दूसहत्तवचर-
णतणुतणूणं च । कम्मविणिज्जरणकए, वंदणयं देमि मुणिनाह ! ॥ १५ ॥ सह वीरएण सव्वे, पत्तेयं तेण वंदिया तो ते । निव्वा-
हियसपइत्तो, अहागओ जिणसगासंमि ॥ १६ ॥ कोत्थुहकिरणकरंविग्र-कज्जलकाओ गलंतसेयजलो । विष्फुरियफारतरविज्जु-पुंज-
जुत्तो नवघणोव्व ॥ १७ ॥ ठाऊणं जिणपुरओ, विरइयकरकमलकोरिओ कण्हो । पुण पुण वि पणमिऊणं, तुट्टमणो भणिउमाढत्तो
॥ १८ ॥ भयवं ! भिडंतभडकोडिसंकडे कडुयकरडिचिकारे । एरिसपरिस्समो मे, संगामे वि हु न संजाओ ॥ १९ ॥ जारिसओ
भत्तिवसुल्लसंतरोमंचकंचुइयतणुणो । मुणिपयपंकयवंदणयदाणकज्जुज्जयमणस्स ॥ २० ॥ भणइ जिणो अज्ज तए, चारित्तमहानिबस्स
पच्चक्खं । एवं जुज्झंतेण, बहूजियं सुहड ! किं बहुणा ॥ २१ ॥ चउरो पढमकसाया, दंसणमोहा य तिन्नि सत्त इमे । मोहमहा-
निवसुहडा, अहुणा तुमए खयं नीया ॥ २२ ॥ एएहिं विणा एसो, मोहमहीसो धुवं अकिंचिकरो । उद्वियदाढोऽस्समविसहरो व्व
नणु सिंदुरीभूओ ॥ २३ ॥ एएहिं तुज्झ चउगइसरूवसंसारणुविलंकंतारे । पडियस्स सयावि चरित्तरायसेन्नाउ भट्टस्स ॥ २४ ॥
जीवस्स तत्तरूवं, जमिमेहिं खलेहिमावरियमासी । तं तुह पयडीहूयं, खाइगसम्मत्तवररणं ॥ २५ ॥ लद्धे इमंमि नीसेसमंगल-
गामगेहभूयंमि । सासयसोक्खो मोक्खो, तइयभवे ते धुवं होही ॥ २६ ॥ अवरं च अज्ज तुमए, आसि महारंभसंचियं कम्मं ।
सत्तममहीए जोगं, जं तं तइयाए आणीयं ॥ २७ ॥ एयं निसामिऊणं, भयभीओ केसवो भणइ भयवं । तुम्भेहिं, सामिएहिं अज्जवि मह कह-
मकल्लाणं ॥ २८ ॥ ता पाहि पावभावारिपरवसं सामि ! मं खमा वि जओ । पेच्छंता नहु पहुणो, मिच्चमुवेहंति वसणगयं ॥ २९ ॥
चिंतामणिं पत्ते, दारिद्रपराभवो जइ जियाणं । उदियंमि वि दिणनाहे, जइ तमपसरो परिष्फुरइ ॥ ३० ॥ ता नाह ! कहिं गम्मउ,
पविसिज्जउ कस्स सरणमम्हेहिं । तो भणइ जिणो केसव !, अवस्समिह वेयणिज्जमिणं ॥ ३१ ॥ पुणरवि पावखयत्थं, वंदणयं देसि
तंपि नहु सम्मं । साऽऽसं समणुद्दाणं, जं न कुणइ कम्मनिज्जरणं ॥ ३२ ॥ एवं निवारिओ जा, मणयं वेल्खमागओ कण्हो । ता
पुणरवि पडिभणिओ, मा तम्मसु भइ ! तुममेवं ॥ ३२ ॥ जम्हा अहमिव तुममवि वरकेवलनाणदंसणपईवो । भुवणस्स पूयणिज्जो,

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
॥ ३८५ ॥

पसंसणिज्जो य भरहंमि ॥ ३४ ॥ तेरस्समो तित्थयरो, होहिसि तं मुणिसहस्सपरियरिओ । ता एरिसकल्लाणो, कह संपइ खेयमु-
व्वहसि ॥ ३५ ॥ आह हरी किं वीरयवंदणयफलं जिणो पुणो भणइ । तुह चित्ताऽऽराहणमेत्तमेव नउ कम्मनिज्जरणं ॥ ३६ ॥
जओ—किरिया नाणं दाणं, चरणं करणं दया दमो सयलं । सविवेयमणे सहलं, किलेसमेत्तणकलं इहरा ॥ ३७ ॥ इय एवं जय-
पहुणो, बहुविहमाभासिओ जिणं नमिउं । कण्हो मुत्तिसयण्हो, नियनयरीए समणुपत्तो ॥ ३८ ॥ इय साहुवंदणेणं, दसारसीहेण सत्त-
ममहीओ । तइयाए आणीयं, वेयणीयं कुणह ता एयं ॥ ३९ ॥ इति अष्टादशसहस्रप्रत्येकसाधुवन्दननामे कृष्णकथा ॥ अत एवाह—

अभिगमणवंदणनमंसणेण पटिपुच्छणेण साहूणं । चिरसंचियंऽपि कम्मं, खणेण विरलत्तणमुवेइ ॥ १६६ ॥

केइ सुसीला—सुहमाइसज्जणा गुरुजनस्सऽवि सुसीसा । विउलं जणंति सद्धं, जइ सीसो चंडरुद्धस्स ॥ १६७ ॥

‘अभिगमनम्’—आगच्छतोऽभिमुखयानम् । ‘वन्दनं’—गुणोत्कीर्तनम् । ‘नमस्यनं’—कायमनःप्रह्वता । एषां द्वन्द्वैकभावस्तेन ।
तथा ‘प्रतिपृच्छनेन’ शरीरपाटवादिवात्तान्वेषणेन साधूनां क्रियमाणेन ‘चिरसंचितमपि कम्मं’—क्षणेन विरलत्वमुपैतीति ॥ १६६ ॥
गुरुणां च शिष्यो विनयं कुर्वस्तेषां श्रद्धां जनयतीत्याह—“केइ” गाहा । केचिन्न सर्वे सुशिष्या गुरुजनस्यापि श्रद्धां जनयन्तीति
संबन्धः । किंविशिष्टाः—‘सुशीलाः’—सुस्वभावाः, ‘सुधर्माणः’—श्रुतचारित्रधर्मापिताः, ‘अतिसज्जनाः’—सर्वप्राणिनाममृतरूपत्वात् ।
ततः पदत्रयस्यापि कर्मधारयः—‘सुशीलसुधर्मातिसज्जना’ इति । यथा शिष्यश्चण्डरुद्राचार्यस्येति ॥ १६७ ॥ चण्डरुद्राचार्यकथा चेयम्—

उज्जेणोए पुरीए, सूरी सग्गुणमुणीहिं परियरिओ । आसि सिरिचंडरुद्धो, रुद्धोव्व सिवासओ सव्विसो ॥ १ ॥ सव्भावेण स-
कोवो त्ति, निययसीसाण भिन्नवसहीए । चिट्ठइ तन्निस्साए, सज्झायपरो महासत्तो ॥ २ ॥ अह अन्नया य एगो, विलसिरसिंगा-
रसुंदरसरीरो । नवपरिणीओ बहुमित्तसंजुओ इब्भवाणियसुओ ॥ ३ ॥ जइजणपासे पत्तो, परिहासेणं भणंति से मित्ता । भयवं !
भवउव्विग्गोऽभिवंच्छए एस पव्वज्जं ॥ ४ ॥ नाउं परिहासमिमेसिं, साहुणोऽवगणिऊण तव्वयणं । सज्झायप्पभिईयं, वावारं काउ-

क्षमायां
चण्डरुद्रा-
चार्यशिष्य-
कथा ।

॥ ३८५ ॥

मारद्धा ॥ ५ ॥ ते वि हु पुणो पुणो वि हु, परिहासेणं तहा पयंपति । दुस्सिक्खियाणमोसहमिमेसिं सूरि त्ति चित्तेउं ॥ ६ ॥
भणियं साहुहिं अहो, आयरिया दित्ति दिक्खमिह जाह । इय भिन्नठाणठिया, सूरी संदंसिया तेहिं ॥ ७ ॥ केलीकिलत्तणेणं, ते
सव्वे सूरिणो समीवंमि । संपत्ता परिहासेण, पणमिउं तत्थ उवविट्ठा ॥ ८ ॥ भणियं च तेहिं भयवं !, भवभमणुव्विगमाणसो
एसो । अह्म वयंसो पव्वज्जमज्ज पडिवज्जिउं महइ ॥ ९ ॥ एयत्थमेव सव्वंगसुंदरं विरइऊण सिंगारं । कमकमलजुयलमेयं, दुहद-
लणं तुम्हमल्लीणो ॥ १० ॥ तो काऊण पसायं, दिक्खादाणेणऽणुंगहइ एयं । इय निसुणिऊण सिरिचंदरुहसूरी वि कोवाओ ॥ ११ ॥
चित्तेइ पिच्छ पावा, ममंपि कहमुवहसंति ता एए । नियविलसियफलमिन्हि, लहंतु इय चित्तिउं भणइ ॥ १२ ॥ जइ एवं ता
भूइं दुयमप्पेहिं त्ति सूरिणा भणिए । उवणित्ति तयं ते विहु, कुओ वि ठाणाओ आणेउं ॥ १३ ॥ तयणंतरं सकोवेण, सूरिणा
भिउडिमीमभालेण । पेच्छंताण वि ताणं, सिरंमि निष्काइओ लोओ ॥ १४ ॥ तो ते विलक्खरुक्खा, नियनियठाणेसु से गया
मित्ता । तत्तो य इव्वपुत्तो, कयंजली सुद्धपरिणामो ॥ १५ ॥ पणमिय तप्पयपउमे, पयंपए पहु ! पयच्छ पव्वज्जं । सम्मं चिय
परिणामिओ, परिहासो वि हु इमो मज्झ ॥ १६ ॥ तो इव्वभकुलुभूओ, सम्मं पव्वाविओ मुणिदेण । पुणरवि गुरूण चरणे,
पणमित्तु पयंपए एवं ॥ १७ ॥ भयवं बहुसयणोऽहं, मा भे धम्मंतराइअं होउ । ता वच्चाओ अन्नत्थ, कत्थइं भणइ तो सूरी ॥ १८ ॥
जइ एवं पडिलेहसु, मगं इच्छत्ति जंपिउं गओ । सुविणीओ स विणेओ, मगं पडिलेहिउं पत्तो ॥ १९ ॥ तत्तो निसाए सूरी,
गंतुमसत्तो पयंपि एगागी । वुड्ढत्तणेण नवसिक्खगस्स खंधे भुयं काउं ॥ २० ॥ संचलिओ खलियंमि वि, पयंमि पयइप्पभूय-
कोवत्तो । तं निव्वच्छिय ताडइ, सिरंमि दंडप्पहारेण ॥ २१ ॥ सो वि हु महाणुभावो, चित्तम्भंतरभवंतसुहभावो । चित्तेइ मए
कह एस, पाडिओ एरिसे वसणे ॥ २२ ॥ एयस्स महासत्तस्स, साहुसज्जायजुत्तचित्तस्स । जणयंतेणमसोक्खं, अहह मए पावमाय-
रियं ॥ २३ ॥ नियसयलसाहुसामायारीपरिपालणेक्कचित्तस्स । जाणयंतेणमसोक्खं, अहह मए पावमायरियं ॥ २४ ॥ बहुदिवसजरा-
जज्जरिय-विहुरगतस्स भुवणत्तित्तस्स । जणयंतेणमसोक्खं, अहह मए पावमायरियं ॥ २५ ॥ एरिसपरिणामवसुलसंतसुविसुद्धसुक्क-

उपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
॥ ३८७ ॥

ज्ञाणस्स । नवमुणिवरस्स विमलं, संजायं केवलं नाणं ॥ २६ ॥ तप्पभिई सो तह कहवि, नेइ जह से न होइ पयखलणा । तेणुत्तं तं संपइ, कह संमं नेसि मं भइ ! ॥ २७ ॥ पसरियअइसयभावाओ, सामि ! पासामि सम्ममहमहुणा । पडिवाइ अप-
डिवाइत्ति, भणइ सूरी कहसु एयं ॥ २८ ॥ तेणुत्तमपडिवाई, गुरु वि संवेगमागओ देइ । सम्मं मिच्छाउक्कडमेत्तो सुरुगामयसमए ॥ २९ ॥ सो चंडरुइसूरी, नियइ सयं चेव निययसीसस्स । दढदंडताडणुब्भयरुहिरधारारुणं सीसं ॥ ३० ॥ तयणंतरं विचिंतइ, सूरी संजायवग्गुवेरगो । अहह महापावमिणं, मए कयं कोववसणेण ॥ ३१ ॥ नैतदपि परिभावितम्—“ सन्तापं तनुते भिनत्ति विनयं सौहार्दमुच्छादयत्युद्वेगं जनयत्यवद्यवचनं सूते विधत्ते कलिम् । कीर्तिं कृन्तति दुर्मतिं वितरति व्याहन्ति पुण्योदयं, दत्ते यः कुगतिं स हातुमुचितो रोषः सदोषः सताम् ॥ ३२ ॥ ” तथा—अज्जदिणदिक्खियस्स वि, अन्नाणस्स वि बालयस्सावि । अन्नाय-
जिणमयस्स वि, अहो खमा पेच्छ एयस्स ॥ ३३ ॥ बहुदिणपव्वइयस्स वि, सिद्धंतसमुदपत्ततीरस्स । तित्थपहावगस्स वि, मह पुण एयारिसो कोवो ॥ ३४ ॥ बालो वि वरं एसो, जो एयारिसखमाए परिकलिओ । न उणो अहयं परिणयवओ वि कोवंधलो धणियं ॥ ३५ ॥ तो एयस्स मए जं, किंपि हु मणदुक्कडं कयं इन्हि । तं होउ भावसारं, मह मिच्छादुक्कडं विहिणा ॥ ३६ ॥ तस्सवि हियए इय, विप्फुरंतसुहभाव भावओ जायं । पयडियलोयालोयं, केवलनाणं मुणिदस्स ॥ ३७ ॥ केवल्लिपरियायं पालिऊण पडिबोहिऊण भवियजणं । तो दोवि खवियकम्मा, संपत्ता सासयं ठाणं ॥ ३८ ॥

कोऽप्यतिधर्मार्थी शिष्यश्चण्डरुद्राचार्यवदभव्याचार्येऽपि शुश्रूषां प्रवर्त्तयेदिति तत्त्यागोपदेशार्थमाह—

अंगारजीववहगो, कोइ कुगुरु सुसीसपरिवारो । सुमिणे जईहिं दिट्ठो, कोलो गयकलहपरिकिण्णो ॥ १६८ ॥
सो उगभवसमुद्दे, सयंवरमुवागएहिं राएहिं । करहोवक्खरभरिओ, दिट्ठो पोराणसीसेहिं ॥ १६९ ॥

गाथाद्वयस्याप्यर्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम्—अत्थि पुरं गज्जनयं, सुसाहुगणपरिवुडो विजयसेणो । सूरी सद्धम्मपरो, तत्थ ठिओ

क्षमायां
चण्डरुद्रा-
चार्य शिष्य-
कथा ।

॥ ३८७ ॥

मासकपेण ॥ १ ॥ पच्छिमरयणीसमए, सीसेहिं तस्स सुमिणए दिट्ठो । पंचसयकलहकलिओ, कोलो वसहीए पविसंतो ॥ २ ॥
विम्बियमणेहिं तेहिं, सुमिणत्थं पुच्छिया तओ सूरी । तेहिं कहियं एही, गुरु कोलो साहुगयसहिओ ॥ ३ ॥ अह उगयंमि सूरे,
सो मग्गहसंगओ रविसुओ(य)व्व । कप्पतरुसंडमंडिय-सहिओ एरंडरुक्खो व्व ॥ ४ ॥ पंचसयसुमुणिजुत्तो, आयरिओ रुद्धेवना-
मोत्ति । पत्तो साहूहिं कया, उचिया से सव्वपडिवत्ती ॥ ५ ॥ अह वत्थ्वीमुणिणो, परिक्खणट्ठा निसिम्मि कोलस्स । गुरुवय-
णेणं खिविडं, काइयभूमिम्मि अंगारे ॥ ६ ॥ पच्छन्नपएसगया, पलोयमाणा य जाव चिट्ठंति । पाहुणगसाहुणो, ताव पट्ठिया काइय
महीए ॥ ७ ॥ अंगारकमणुप्पन्न-किसिकिसारावसवणओ ते य । मिच्छामिदुक्कडं हा, किमेवमेयंति जंपंता ॥ ८ ॥ अंगारकिसिकि-
सारव-ठाणेसु लहुं रयंति चिंथाइ । गोसे पेहिस्सामो, होज्ज किमेयन्ति बुद्धीए ॥ ९ ॥ विणियत्तंति जवेणं, तेसिं गुरु पुण तदा-
स्सवे तुट्ठो । एए वि जिणेहिं अहो, जीवा कहियत्ति जंपंतो ॥ १० ॥ खरयूरयं अंगारे, मढंतो काइयामहीए गओ । एसो य
वड्यरो तेहिं, संसिओ निययसूरिस्स ॥ ११ ॥ तेणावि जंपिय भो तवस्सिणो ! एस स गुरु कोलो । एए वि महामुणिणो सिस्सा
एयस्स गयकलहा ॥ १२ ॥ तो पत्थावे पाहुणग-साहुणो विजयसेणसूरीहिं । जह दिट्ठेउजुत्तोहिं, वोहिऊणं इमं भणिया ॥ १३ ॥
भो भो महाणुभावा !, एस गुरु तुम्ह निच्छियमभव्वो । जइ भोक्खकंखिणो ता, चएह एयं लहुं चेव ॥ १४ ॥ जम्हा गुरुणो
वि हु उप्पहंमि लग्गस्स मूढचित्तस्स । चागो विहिणा जुत्तो, इहरा दोसप्पसंगाओ ॥ १५ ॥ एवं सोचा तेहिं, उवायओ उज्झिओ
इमो ज्ञत्ति । कयउगगतवविसेसेहिं, पाविया देवलच्छीवि ॥ १६ ॥ अंगारमद्गो पुण, सन्नाणविज्जियत्तणेण चिरं । कट्ठाणुट्ठाणपरो
वि, दुक्खभागी भवे जाओ ॥ १७ ॥ सुरलोगाओ चविऊण, ताण सिसाण पंचवि सयाई । जायाई भरहवासे, पट्ठणपवरे वसं-
तउरे ॥ १८ ॥ पुत्तताए जियसत्तु-राइणो रायमाणरूवगुणा । अविकलकलाकलावा, ते पत्ता तारतारुत्तं ॥ १९ ॥ अमरकुमारास्स-
यारा, असरिसपोरिसपयाववित्थारा । जाया लद्धपसिद्धी, वसुंधराधीसपरिसासु ॥ २० ॥ अह ते हत्थिणपुर-पत्थिवेण कणयज्जएण
आहूया । नियधूयाए अब्भुयरूवाए सयंवरांभे ॥ २१ ॥ पत्तेहिं तहिं तेहिं, पसरियउद्दामपामपम्मारो । करहोवक्खरभरिओ, दिट्ठो

एगो महारोगो ॥ २२ ॥ गलओलंबियउच्चरिय-भूरिक्खाइवक्खरो दुक्खी । अइविरसमारसंतो, अखमो य खणंपि चंकमणे ॥ २३ ॥ जमदूयभूयदुब्बार-पामरेहिं पुणो पुणो तहवि । पिट्टिजंतो पच्छा, पुरोयलं बाहि कंबाहि ॥ २४ ॥ अइनिब्भरकरुणाए, पुणरुत्तं पेच्छिराण ताण तयं । जायं जाईसरणं, सव्वे सुमरंति साहुभवं ॥ २५ ॥ एयं च जहा सो एस, अम्ह सूरी भविसु दासेरो । देवभवे सव्वेहिं, जं जाणियमेयमासि धुवं ॥ २६ ॥ तारिसनाणनिहाणं, तारिसतरवारितिकखतरकिरिओ । तारिसपावियआयरिय-पयविसेसो गुणिज्जेसो ॥ २७ ॥ तहवि अपावियसम्मत्त-तत्तलेसो उवज्जियकिलेसो । भवअडविअडवंतो, पत्तो दुत्थं इय अवत्थं ॥ २८ ॥ अहह अहो माहप्पं, जिणवयणाऽसदहाणदाहस्स । जं तह पयवी पत्तो वि, एस एयारिसो जाओ ॥ २९ ॥ किंच—
“ धत्तामेतां कृशतरतनुश्रीप्रशस्यां तपस्यां, सत्या मत्या वहतु विहितब्रह्मनिष्ठां प्रतिष्ठाम् । व्याख्यानाख्यामुपकृतिमपि प्राणिनां पा(त्रा)नु कोऽपि, श्रद्धा शुद्धा यदि न हृदये तद्वृथा सर्वमेतत् ” ॥ ३० ॥ अइकरुणाए दाऊण दव्वजायं जहच्छियं तेहिं । करह-वराओ सो पामराहिं मोचाविओ तुरियं ॥ ३१ ॥ एयाउ चेव उग्गय-उदग्गवेरग्गकारणवराओ । संवेगाऽऽवेगाओ, गरुयविवेगप्प-संगाओ ॥ ३२ ॥ परिचत्तकामभोगा, सयंवरा मंडवंपि मोत्तूण । सूरीण पायमूले सिरिअज्जसमुद्दनामाण ॥ ३३ ॥ पव्वज्जं पडि-वज्जिय, सज्जियउज्जलमहाविभूर्ईए । अचिरेण चेव संसारसागरुंते तरिस्संति ॥ ३४ ॥ इति अंगारमर्दकाचार्य कथा ॥

गाथाक्षरार्थध्यायम्—‘ अंगारजीववहउ ’ त्ति । अङ्गारा एव तद्वुद्धया जीवाः प्राणिनस्तेषां वधकः पादपातप्रमर्दनोत्पद्यमानक्रम-सत्कारतोषात्तन्मध्ये प्रसभं प्रसर्पणादङ्गारजीववधकः । सो ‘ उग्गभवसमुदे ’ भ्रमन्निति शेषः । शेषं सुगमम् ॥ १६९-७० ॥

ननु कथमयमाचार्यपदप्राप्तोऽप्येवं क्लिष्टपरिणामोऽभूदुच्यते—भवाभिनन्दित्वात् । अत एवाह—

संसारवंचणा नवि, गणंति संसारसुअरा जीवा । सुमिणगएणऽवि केई, बुज्झंति पुप्फचूळा वा ॥ १७० ॥

संसारे वञ्चनाः सत्पविषयसुखगृद्धानां नारकादियातनास्थानप्राप्त्या विप्रलम्भनास्ताः । नापि-नैव गणयन्त्याकलयन्ति संसार-

शूकरा भवगर्तकोलकल्पा जीवा गुरुकर्मणः प्राणिनः, किं सर्वेऽपि ? नेत्याह—स्वप्नगतेनापि केचिद् बुध्यन्त इत्यादि स्पष्टम् ॥ १७० ॥ पुष्पचूलोदाहरणं चैतत्—

सिरिपुष्पदंतनयरे, पयंडरिउपक्खदलणदुल्लिओ । आसी महानरिंदो, नामेणं पुष्पकेऊत्ति ॥ १ ॥ देवी पुष्पवई से, तीसे जमलत्तेणेमुप्पन्नो । पुत्तोऽत्थि पुष्पचूलो, धूया पुण पुष्पचूल त्ति ॥ २ ॥ ताणि परोप्परपोढप्परूढप्पणयाणि पेच्छिउं रत्ता । मी-
होओ विप्पओगोत्ति, झत्ति परिणावियाणि मिहो ॥ ३ ॥ जुत्तीहिं न जुज्जइ, संभाविज्जइ न जाउ जं च भवे । सपहुत्तमत्तचित्तो, तं पि प्हु तहं विहि कुणइ ॥ ४ ॥ पुष्पवई तेणं चिय, निव्वेएणं पव्वज्जिउं दिक्खं । देवत्तं संपत्ता, चित्तइ कुचरियमवञ्चाण ॥ ५ ॥ हा हा हयास हयविहि !, कहमहऽवञ्चाण ताण जञ्चाण । इह परलोयविरुद्धो, कओ तए एस संबंधो ॥ ६ ॥ इह अज-
सडिडिमो, परभवमि अइत्तिकखदुक्खलक्खोहो । तहवि इमाओ पावाओ, ताव छोडेमि समईए ॥ ७ ॥ इय नेरईए अइत्तिकख-
दुक्खलक्खिने खणेण दंसेइ । पडिबोहणाय पुत्तोए, पुष्पचूलाए सुमिणंमि ॥ ८ ॥ अइभूरिमीसणे सा, ते दद्रुं झत्ति जायपडिबोहा । पुहईपहुणो साहेइ, सव्वमह सो वि वाहरिउं ॥ ९ ॥ पासंडिणो अणेगे, आपुच्छइ देविपच्चयनिमित्तं । भो केरिसया नरया, केरिसदुक्खा य साहेइ ॥ १० ॥ नियनियमयाणुसारेण, साहिओ तेहिं नरयवुत्तंतो । नवरं देवीए न मन्निओ त्ति तत्तो नरिंदेण ॥ ११ ॥ अन्नियपुत्तायरिओ, बहुस्सुओ विस्सुओ य थेरो य । वाहरिऊणं पुट्ठो, सिट्ठो स जहट्ठिओ तेण ॥ १२ ॥ तो भत्तिनि-
व्वराए, भणियं देवीए पुष्पचूलाए । किं भयेवं तुब्भेहिं वि, सुमिणो विट्ठो इमो सिट्ठो ॥ १३ ॥ भणियं गुरुहिं भदे !, जिणमय-
मणिदीवयप्पहावेण । तं नत्थि जं न नज्जइ, कित्तियमेत्तं नरयवित्तं ॥ १४ ॥ अवरसमए य तीए, तज्जणणीए पयं सगो । सुमिणंमि विम्हयावहविभूइरेहंतसुरविसरो ॥ १५ ॥ पुव्वंमि व पुणरवि पत्थिवेण ता जाव पुच्छिओ सूरी । तेणावि तस्सरूवे, निवेइयं हरिसिया देवी ॥ १६ ॥ चलणेसु निवडिऊणं, भत्तीए भासिउं समाढत्ता । दुग्गइदुक्खं कह होइ, कहइ कह वा तियससोक्खं

॥ १७ ॥ गुरुणा भणियं भदे !, विसयपसत्तिप्पमुक्खपावेहिं । पाविज्जइ नरयदुहं, तच्चागेणं च सग्गसुहं ॥ १८ ॥ ताहे सा पडि-
बुद्धा, विसं व मोत्तूण विसयवासंगं । आपुच्छइ पव्वज्जा-पडिबत्तिनिमित्तमवणीसं ॥ १९ ॥ अन्नत्थ विहरियव्वं, तुमए न कयाइ
इय पइन्नाए । कह कहवि महीनाहेण, नायनाएणऽणुन्नाया ॥ २० ॥ पडिबज्जिय पव्वज्जं, स उज्जमा निज्जरेइ कम्ममलं । ओमंति
दूरदेसे, पेसियनीसेससीसस्स ॥ २१ ॥ जंघावलपरिहीणस्स, तस्स एगागिणो ठियस्स तहिं । सूरिस्स असणपाणं निवभवणाओ
पणामेइ ॥ २२ ॥ एवं वच्चंतंमी काले, अच्चंतमुद्धपरिणामा । निधुणियचाइकम्मा, संपत्ता केवलालयं ॥ २३ ॥ पुव्वपव्वन्नं
विणयं च, केवली अमुणिओ न लंघेइ । इय सा पुव्वकमेणं, गुरुणो असणाइ आणेइ ॥ २४ ॥ एगंमि पत्थावे, सिंभेणव्वाहयस्स
सूरिस्स । जायाए तित्तभोयण-व्रंछाए उचियसमयंमि ॥ २५ ॥ तीए य तहच्चिय पूरियाए विम्हइयमाणसो सूरी । भणइ कहं नाय-
मिणं, मह माणसियं तए अज्ज ! ॥ २६ ॥ जं उवणीयं अइदुल्लहंमि भोज्जं अकालपरिहीणं । तीए भणियं नाणेण, केण ? पडिवा-
यरहिण ॥ २७ ॥ धीधी मए अणज्जेण, कहमिमो केवली महासत्तो । आसाइओत्ति सोगं, तो सूरी काउमारद्धो ॥ २८ ॥ कुरु
मा मुणिं ! सोगं, अमुणिज्जंतो हु केवली वि जओ । पुव्वठिइं न भिंदइ, एवं तीए निसिद्धो सो ॥ २९ ॥ चिरसुचरियसामन्नो
वि, किं न निव्वुइमहं लहिस्सामि । इय संसयं कुणंतो य, तीए सूरी पुणो भणिओ ॥ ३० ॥ संदेहं कीस मुणीस !, कुणसि
निव्वुइकए लहुं जेण । सुरसरियमुत्तरंतो, काहिसि कम्मक्खयं तमवि ॥ ३१ ॥ एवं निसामिऊणं, सूरी नावाए आरुहिय गंगं ।
अइलंघिउं पवत्तो, परतीरगमाभिलासेण ॥ ३२ ॥ नवरं जत्तो जत्तो, स निसीयइ कम्मदोसओ तत्तो । नावादेसो मज्जइ, सुरस-
रिसलिलंमि अज्झाहे ॥ ३३ ॥ सव्वविणासं आसंकिऊण निज्जामगेहिं तो खित्तो । अन्नियपुत्तायरिओ, नावाहितो सलिलमज्जे
॥ ३४ ॥ अह परमपसमरस-परिणयस्स सुपसन्नचित्तवित्तिस्स । सव्वप्पणा निरुंभिय-नीसेसाऽऽसवदुवारस्स ॥ ३५ ॥ दव्वेणं
भावेण य, परमं निस्संगयं उवगयस्स । सुविसुज्झमाणदढसुक्क-ज्ञाणं निम्महियकम्मस्स ॥ ३६ ॥ जलसंथारगयस्स वि, अच्चंतंभु-
यवज्जजोगस्स । मणवंछियत्थसिद्धी, जाया निव्वाणलाभेण ॥ ३७ ॥ पुष्पचूलाकथावसारायाताऽन्निकाचार्यदृष्टान्तेनैवोपदेशान्तरमाह—

जो अविकलं तवं संजमं च साह करिज्ज पच्छाऽवि । अन्नियसुय व्व सो नियममट्टमचिरेण साहेइ ॥ १७१ ॥
अन्निकासुताचार्यकथा पुनरियम्—महुराहि उत्तराए, वाणियभो कोवि दाहिणाए गओ । ववहारेणं केणावि, तत्थ वणिणा कओ
मित्तो ॥१॥ सगिहे निमंतिओ भोयणाय भुंजंतएण तच्चमइणी । वीयणपाणी तेणं, निरिक्खिया अन्निया नाम ॥२॥ अणुरत्तमत्तचित्तेण,
सुबहु सा मग्गिऊण परिणीया । सासुराए भाया पुण, तं मेल्लइ नेव नेहाओ ॥३॥ विहिए निव्वंधे भावुगेण तच्चमाउणा भणिय-
मेयं । भयणिं मेल्लिस्सं पुण, पलोइए भाइणेज्जमुहे ॥४॥ तस्स कयाइ चिराओ, पत्तो पिअराण माउरो लेहो । जइ पुत्त ! कयन्नू ता,
मिलेसु जीवंतयाणऽम्ह ॥५॥ समयन्नुयाए तो अन्नियाए नियबंधवो तहा भणिओ । वेलाभासे वि जहा, मुक्का नियमत्तुणा सद्धिं ॥६॥
अंतरपहे पसूया, पुत्तो जाओ न से कयं नामं । ठाणे ठियाइं महया, काहामो ऊसवेणंति ॥७॥ अन्नियपुत्तो त्ति तओ, सयलजणो
भणइ तं रमावित्तो । एयं चिय अभिहाणं, गयं पसिद्धिं तओ तस्स ॥८॥ अहुणा दिन्नं अन्नं पि, नूण नामं इमस्स नहु ठाही । तत्तो
तत्थ वि पत्तेहिं, तेहिं विहियं तयं चेव ॥९॥ बुद्धिं पत्तो पाविय-पव्वज्जं अहिगयाऽऽगमरहस्सो । लब्धूणावरियपयं, कुणमाणोऽ-
णिस्सियविहारं ॥१०॥ नियसयलपरिवारेण, परिगओ आगओ कयाइ तओ । नयरंमि पुप्फदंते, कहियमओ णंतरकहाए ॥ ११ ॥
इति पुष्पचूलाअन्निकापुत्राचार्यकथा ॥ १७१ ॥ ‘आर्त्ता नरा धर्मपरा भवन्ती’ति यो मन्येत तं प्रत्याह—

सुहिओ न चयइ भोए, चयइ जहा दुक्खिओ त्ति अलियमिणं । चिक्कणकम्मोलित्तो, न इमो न इमो परिच्चयई ॥ १७२ ॥
जह चयइ चक्कवट्ठी, पवित्थरं तत्तियं मुहुत्तेणं । न चयइ तहा अहन्नो, दुब्बुद्धी खप्परं दमओ ॥ १७३ ॥
देहो पिपीलियाहिं, चिलाइपुत्तस्स चालणी व्व कओ । तणुओ वि मणपओसो, न चालिओ तेण ताणुवरिं ॥ १७४ ॥
पाणच्चएऽवि पावं, पिपीलियाएऽवि जे न इच्छंति । ते कह जई अपावा, पावाईं करंति अन्नस्स ? ॥ १७५ ॥
जिणपहअपंडियाणं, पाणहराणंऽपि पहरमाणं । न करंति य पावाईं, पावस्स फलं वियाणंता ॥ १७६ ॥

यथा दुःखदग्धो जीवो भोगांस्यजति न तथा विषयसुखसागरावगाढ इत्यलीकमेतत् । यतः—चिक्कणकर्माऽवलितो निविडज्ञाना-
वरणादिकर्मस्थगितो जीवो न दुःखितो नापि सुखितः परित्यजति भोगानिति । अतो लघुकर्मताऽत्र कारणं न सुखितत्वदुःखि-
तत्वे ॥ १७२ ॥ तथा च—‘जह’ गाहा । संजातकर्मविवराः पुनर्देहमपि त्यजन्तीत्याह च—‘देहो’ गाहा । चिलातिपुत्राऽऽ-
ख्यानकं च ‘दीसन्ति परमघोरा वि’ इत्यत्रोक्तमेव ॥ १७३-७४ ॥ एवं च सति ‘पाणञ्चण वि’ गाहा । पापं पापकारणं द्रोह-
प्रहाराद्यभिसन्धिलक्षणं कारणे कार्योपचारात् ॥ १७५ ॥ मा भून्निरपराधेऽपकारकारणं सापराधे न कश्चित्क्षमते इति यो मन्येत तं
प्रत्याह—“जिणपह” गाहा । मिथ्यादृशां पुरुषाधमानां प्राणापहाराय प्रहरतामप्युपरि साधवो न कुर्वन्ति च पापानि प्रतिप्रहारा-
दीनि चशब्दात् प्रत्युत करुणादिभावानां भावयन्ति यथा—“कश्चित्पुमान् क्षिपति मां परिरुक्षवाक्यैः, श्रीमत्क्षमाऽऽभरणमेत्य मुदं
ब्रजामि । शोकं ब्रजामि पुनरेवमयं तपस्वी, चारित्र्यतः स्वलितवानिति मन्निमित्तम् ॥ १ ॥” सतत सुलभदैर्न्ये निःसुखे जीवलोके
यदि मम परिवादात्प्रीतिमाप्नोति कश्चित् । परिवदतु यथेच्छं मत्समक्षं तिरो वा, जगति हि बहुदुःखे दुर्लभः प्रीतियोगः ॥ २ ॥
मन्निन्दया यदि जनः परितोषमेति, तत्त्वप्रयासजनितोऽयमनुग्रहो मे । श्रेयोऽर्थिनो हि पुरुषाः परतुष्टिहेतो—दुःखार्जितान्यपि धनानि
परित्यजन्ति ॥ ३ ॥ अहो नु कष्टं यदि मे तपस्विनो, रजस्तमोभ्यां विवशा विवेष्टिताः । हितेषु मूढा इति चेन्न मे कृपा, द्विषत्सु
धिग्मामयथार्थवेदिनम् ॥ ४ ॥ इत्यादि ॥ १७६ ॥ तदेव पापस्य फलं व्यवहारतोऽभिधित्सुराह—

वहमारणअन्भवखाणदाणपरधणविलोवणाईणं । सव्वजहन्नो उदओ, दसगुणिओ इकसि कयाणं ॥ १७७ ॥
तिव्वयरे उ पओसे, सयगुणिओ सयसहस्सकोडिगुणो कोडाकोडिगुणो वा, हुज्ज विवागो बहुतरो वा ॥ १७८ ॥
के इत्थ करंतालंबणं इमं तिहुयणस्स अच्छेरं । जह नियमा खवियगी, मरुदेवी भगवई सिद्धा ॥ १७९ ॥
किंपि कहिंपि कयाई, एगे लद्धीहिं केहिऽवि निभेहिं । पत्तेअबुद्धलाभा, हवंति अच्छेरयन्भूया ॥ १८० ॥

निहिसंपत्तमहन्नो, पत्थितो जह जणो निरुत्तणो । इह नासइ तह पत्तेअबुद्धलद्धि(च्छि)पडिच्छंतो ॥ १८१ ॥

एकवार व्यधको दशवारान् विध्यते—एकवारमारको दशवारान्मार्यते । जघन्यतोऽपीत्यादि योजनीयमिति गाथाभावार्थः ॥ १७७ ॥
“ तिच्चयरे उ ” गाहा । प्रद्वेषोत्कर्षाऽपकर्षविशेषस्य विचित्रत्वात्तत्कृतकर्मबन्धविपाकस्यापि नानारूपतेत्यभिप्रायः । तदिदमवेत्य यथा-
मूलतोऽपि कर्मसंश्लेषो न भवति तथाऽप्रमादो विधेय इति ॥ १७८ ॥ ननु किमप्रमादेन ? । न हि तत्साध्यः—कर्मबंधाभावस्तत्क्ष-
यो वा, किं तर्हि ? , यादृच्छिको मरुदेव्यादीनां तथैवोपलम्भादिति दुर्विदग्धबुद्धिवचनेन ये मुग्धबुद्धयः प्रतिबन्धं विदध्युस्तान् शिक्ष-
यितुमाह—‘ के एत्थ ’ गाहा । ‘ नियमा खविंयंति ’ ति । नियम्यते—वशीक्रियते आत्मा आभ्यामिति नियमौ तपःसंयमाऽनिष्टप्रशरीरे-
त्यर्थः । यथाहि—गजस्कन्धारूढाया मरुदेव्या भगवत्छत्रातिच्छत्रदर्शनेन प्रमोदातिशयादुल्लसितजीववीर्यायाः कर्मक्षयः—केवलज्ञान-
मायुःसमाप्तिर्मोक्षप्राप्तिश्चाक्षेपेण प्रादुरभूदेवमस्माकमपि सर्वं स्यात् , किमप्रमादेन कार्यम् । मरुदेवीसिद्धिकथा च—‘ धम्मो मएण
हुंतो ’ इत्यत्र बाहुबलि—कथानके प्रोक्तैव ॥ एतच्चालम्बनं दुर्विदग्धैः क्रियमाणमयुक्तमेव । अन्नन्तकालात्कदाचिदुद्भूतत्वेनाश्चर्यत्वात् ।
न खलु क्वाप्याकस्मिकाश्चर्यभूतेऽर्थे जायमाने सर्वमेव तथा समर्थनीयम् । मनुष्यस्त्रियोऽपि कदाचित्काकोदराद्युत्पत्तौ सर्वत्र तथोत्प-
त्तिव्यवहाराभावात् । श्रूयन्ते चागमेऽन्यान्यप्येतत्प्रकाराण्यश्चर्याणि—उवसग्गा—गन्धहरणं, इत्थीतिथं अभाविता परिसा । कन्हस्स अवर-
कंका, अवयरणं चंदसूराणं ॥ १ ॥ हरिवंसकुलुप्पत्ती, चमरुप्पाओ य अट्टसयसिद्धा । अस्संजयाण पूया, दस वि अणंतेण कालेण ॥ २ ॥

एवं करकण्डूवादयः चत्वारः प्रत्येकबुद्ध्याः प्राग्भवस्मरणाऽऽविर्भूतश्रुतादेव स्वयं गृहीतव्रता अनाश्रितश्रोमहावीरतीर्था एव सिद्धा
आश्चर्यभूता अभूवंस्तत्किमपरैरपि जातिस्मरणादिस्तन्मार्ग एव प्रतीक्षणीय इत्याह—“ किपि ” गाहा । किमपि वस्तु वृषभादिकं
प्राप्येति गम्यते, कस्मिन्नपि कदाचित्काले एके—करकण्डूवादयो लब्धिभिस्तदावर्णीयकर्मणां क्षय—क्षयोपशमोपशमरूपाभिः कैश्चिदपि
निर्भैर्यभादेरेव वस्तुनो जराजीर्णत्वादिचिह्नः, किं प्रत्येकबुद्धलाभा भवन्त्याश्चर्यभूता इत्यतो न तन्निदर्शनेनाऽन्यैस्तपःसंयमयोः शै-

थित्यं विधेयम् कदाचित्कभावरूपत्वात्तेषाम्, प्रत्येकबुद्धत्वं लभन्ते प्रत्येकबुद्धलाभाः 'कर्मण्यण' ॥

यस्तु तपःसंयमयोः प्रमादात्प्रत्येकबुद्धमार्गमेव प्रतीक्षमाण आस्ते, तं दृष्टान्तोपदर्शनेन निराकुर्वन्नाह—“निहि” गाहा । यथा-
निधिं संप्राप्तमधन्यो निर्भाग्यः प्रार्थयन्नपि 'निरुत्तप्पो'ति निरुद्यमस्तद्ग्रहणे बलिविधानादिक्रियाशून्यः, इहलोके तं नाशयत्यन्येन
सोद्यमेन तस्य ग्रहणात् । तथा प्रत्येकबुद्धलक्ष्मीं प्रतीच्छन् प्रतीक्षमाणो निर्विकल्पं मोक्षं तपःसंयमादिविधानेनाऽगृह्णानो नाशयत्येवेति ॥
करकण्डवादिकथा संक्षेपतश्चायम्—करकण्डुकलिंगेसु, पंचालेसु य दोमुहो । नमीराया विदेहेसु, गंधारेसु य नगई ॥ वसभे य इंद-
केऊ, वलए अंबे य पुष्पिण बोही । करकंडु दुम्मुहस्स, नैमिस्स गंधाररज्जो य ॥ करकण्डुकहा ताव कहिज्जइ—

अंगाजणवए चंपानयरी । द्दिर्विण्णो राया । तस्स चेडयधूया पउमावई महादेवी । तीसे गब्भाणुभावाओ डोहलो जाओ ।
जहा रायनेवच्छलंछिया हत्थिखंधारूढा उज्जाणकाणणाईसु विहरामित्ति । तओ डोहले अपुज्जंते उलुग्गा जाया । राया पुच्छइ
निब्बंघे कए सिट्ठो । तओ देवी जयकुंजरमारोविया राया सयमेव छत्तं धारेइ । गया उज्जाणं पढमपाऽसो वट्टइ । सो य मायंगो
नवनीरधाराधोरणीविसट्टमट्टियागंधेण अब्भाहओ संभरिऊण विंझाडविं पयट्ठो तदणुमग्गेण लग्गा विभग्गा सेणासामग्गी । न तरेइ
गंतुं बलिया, दोवि पवेसियाणि अडवीए । राया बडरुक्खं पेक्खिऊण पभणेइ पउमावई । एयस्स बडरुक्खस्स हेट्ठेण जइ कुंजरो
जाइ, तो तुमं साहमो लमोज्जासुत्ति । तहत्ति पडिस्सुयमेयाए दक्खत्तणेण राइणा साहा गहिया । इयरी हरिया हत्थिणा । निवई
निराणंदो उत्तरिऊण तओ गओ चंपाए । पउमावई वि पवेसिया निम्माणुसाए अडवीए । पिवासिओ हत्थी । पेच्छइ महइमहा-
लयं दहमेगं । तत्थोइज्जो अभिरमिउं । इमा वि सणियमेयाओ य उयरिऊण दिसाओ अयाणंती, सागारं भत्तं पक्खखाइत्ता एगाए
दिसाए पहाविया । जाव दूरं गया ताव तावसो एगो दिट्ठो । जाओ मणागं माणसे तोसो, गया तस्स सगासे तेणावि नीया
कुलवइस्स पासे । तीए अभिवाईओ, एसो संभासेइ । कओ अम्मो ! इहागया । ताहे कहेइ जहा हं चेडगरस्स धूया जाव हत्थिणा

आणीया । सो य तावसो चेडगस्स नियल्लगोत्ति । आसासिया तेण । मा बीहेहिति । ताहे वणफलाणि देइ । धारिया रोयंती कइवयवासरानि । अन्नया अडवीओ निफेडिऊण भणिया एत्तियओ चेव अम्हं गइविसओ, एत्तो परेण हल्लाहिया महि त्ति न कप्पइ अक्कमिउं मे । जाहि एत्तो सयं चेव । एस दंतपुरस्स विसओ दंतवक्को य रायत्ति भणिऊण नियत्तो सो । सा वि तत्थ गंतूणमणन्नगई सीलवई अज्जाण मूले पव्वइया । अइअत्थिणीए गब्भो नाइक्खिओ । पच्छा पीवरगम्भा जाया, नाया पुच्छिया कहिं गब्भो । मयहरिगाए सव्वमालोएइ । पसूया समाणी सह नामंकमुहियाए कंबलरयणेण य वेढिऊण तणयं सुसाणे उज्झइ । दूरे पेच्छंती अच्छइ । जाव सुसाणपालणेण पाणेण सो दारगो गहिऊणमप्पणो पत्तोए पुत्तो अप्पिओ । सा अज्जा जणिऊणेयं गया वसहीए । संजईहिं पुच्छिया कहिं गब्भो । भणइ मयगो जाओ । अओ उज्झिओ मसाणे मए । सा अज्जा तीए पाणीए समं मेत्ति घडेइ । अवारवाराए दारगाजोगं मोयगाइ नेहेण अप्पेइ । सो विसंवड्डइ । ताहे दारगरूवेहिं समं रमतो दिक्क(स)याणि भणइ । अहं तुब्भं राया । मह तुब्भे करं देह । सो सुक्ककंडूए गहिओ, ताणि भणइ तुम्हाणमेसो चेव करो एगमेगो ममं कंडु-यउत्ति । ताहे से करकंडुत्ति नामं कयं दिक्करुहिं । सोय तीए संजईए अणुसत्तो जेण सा से मोयगो देइ, जं बालटुं लहइ भिक्खं । संबड्ढिओ सो वि मसाणं रक्खइ । तत्थ य कयाइ केणइ कारणेण दो,साहू समागया, एगत्थ वंसकूडंगे दंडगं पेच्छंति । तत्थेगो दंडलक्खणं जाणइ । सो पमाएण पासाइं अनिरिक्खिऊण भणइ । जो एयं दंडगं गेन्हइ सो राया होइ । किं पुण पडि-क्खियव्वो जाव चत्तारिं अंगुलाणि अन्नाणि वड्ढंति । एयं च तेण मायंगदारणेण एगेण धिज्जाइएण य कुडंगाइ अंतरिएण सुयं । ताहे सो मरुगो अप्पसागारिए चउरंगुलं खणिऊण छिंदिऊण य गिन्हइ । तेण य पाणपुत्तेण दिट्ठो, मम मसाणस्स एसो त्ति उहा-लिओ । मरुगेण नीओ सो करणंमि । भणइ देहि मे दंडगं । सो भणइ मम मसाणस्स एसो न सव्वहा जीवंतो देमि । धिज्जा-इओ भणिओ अन्नं गिण्ह । सो नेच्छइ, ममेएणेव कज्जं । सो वि दारगो नेच्छइ । पुच्छिओ किं न देसि ?, भणइ अहं एयस्स दंडगस्स प्पहावेण राया भविस्सामि । ताहे कारणिया हसिऊण भगंति । जया भविज्जासि तथा एयस्स मरुगस्स गामं दिज्जाहि ।

पडिवन्नमेण । धिज्जाइएणऽन्ने धिज्जाइए विइज्जे काऊण भणियं, जहा मायंगो मारित्ता हरामो दंडगंति । तं तस्स पिउणा सुयं । ताहे तिन्नि वि नासिऊण कंचणपुरं पत्ताणि । तत्थ पत्थिवो पंचत्तं पत्तो । रज्जारिहो अन्नो नत्थि । आसो अहिवासिओ सो सुत्तस्स तस्स सयासमागंतूण तं पयाहिणिऊण य पासे ठिओ । जाव लक्खणपादएहिं दिट्ठो, ताव लक्खणलक्खियंगोत्ति कओ जय-सहो । आहयाणि नंदितूराणि । इमो भणियंभमाणो वीसत्थो उट्ठिउं आसं विलम्भो । कंचणपुरे पवेसिज्जइ । मायंगो त्ति धिज्जाइया न दिति पवेसं । ताहे तेण दंडरयणं करे करेऊण जाव जोइयं ताव जायं जालाजालजडालं भयभीया नट्ठा ते दिसोदिसं । ताहे तेण वाडहाणगा हरि एसा धिज्जाइया कया । तथा च—दधिवाहनपुत्रेण, राज्ञा तु करकण्डुना । वाटधानकवास्तव्या-श्चण्डाला ब्राह्मणीकृताः ॥ १ ॥ एवं सो करकण्डु महाराओ जाओ । एयं सोऊण सो मरुगो आगओ, मग्गइ देहि मे पुव्वपडिवन्नं गामंति । भणियमेणं रे बंभणा ! भणेहि को ते गामो रुच्चइ । सो भणइ चंपाए मे मंदिरं । तहिं देहि । ताहे दहिवाहणस्स लेहं देइ । जहा देहि मे गाममेणं । अहं जं तुज्झ रुच्चइ गामं वा नगरं वा तं देमि । सो रुट्ठो आह—दुट्ठमायंगो अप्पाणं न जाणइ । मज्झ लेहं देइ । अवमाणिएण दूएण पडिआगएण सव्वं से कहियं । करकंडु रुट्ठो गओ गरुएण गंधव्वाइकडगचडगरेणं । सव्वओ उव-रोहिया चंपा । पइदिणमाउहणं महंतं वट्ठइ । तीए संजईए सुयं । मा जणक्खओ पक्खदुगे वि होउ त्ति आगंतूण करकंडुस्स साहए रहस्सं भिदियं । तुह दहिवाहणो जणओ । अहं जणणी । तहाविहकहासंविहाणओ अहं साहुणी, तं मायंगदारगो जाओ । तेण ताणि अम्मापिअराणि पुच्छियाणि । तेहिं सव्भाओ कहिओ । नामंकमुद्धा कंचलरयणं च दाइयं । जायपच्चओ वि पभणेइ माणेण, नाहं मो सरामि । ताहे सा चंपाए पविसिऊण पत्ता पत्थिवस्स पासाए, नाया दासचेडीहिं पायवडियाओ परुत्ताओ । रत्ता निसुयं, सो वि आगओ बंदित्ता आसणं दाऊण पुरओ निसन्नो पुच्छइ । पुव्ववुत्तंतं एत्थाऽऽगमणपज्जंतं, विसेसओ ग-व्वस्स वत्तं । सा सव्वं साहिऊण भणइ, जेण तुमं रोहिओ सो तणओ त्ति । तुट्ठो निग्गओ मिलिओ य । तस्स रज्जाइं दो वि दाऊण दहिवाहणो पव्वइओ । करकंडू पयंडसासणो संजाओ । सो उ किल गोउल्लप्पिओ तेण अणेगाणि पालावेइ । अन्न(एग)या

सरयकाले एगं गंगतरंगचंगवन्नं गोतन्नगं गोउले गओ पेच्छिऊण भणइ, एयस्स मातरं मा दुहेज्जाह । जया वड्ढिओ होइ तथा अन्नगावीणं पि पेऊसं पाएज्जह । तेहेव गोवालएहिं पालिज्जंतो सो उव्वत्तविसाणो पीणखंधो वसभो जाओ । राइणा जुज्झारो कओ पेच्छइ, पमोयपरायणो पुणो बहुणा कालेण गओ पेच्छइ, जराजज्जरसरीरं परिगलमाणलोयणजुयलं पड्डएहिं परिघटिज्जंतं । गोवे पुच्छइ कहिं वसहो त्ति । तेहिं सो दाइओ । तं पेच्छंतो विसन्नचित्तो, चित्तइ धिरत्थु संसारासारत्तणस्स । जेण तारिसिं सरीर-सिरिं संपाविऊण संपयमेयारिसो सव्वाऽऽवयाण मंदिरं संवुत्तो । यद्वा—व्याप्ता त्वग्वलिवीचिभिः परिचिता निःश्रोक्ता नेत्रयोरद्धं मूर्द्धनि ते कचा अपि चिताभस्माऽवकीर्ण्णा इव । लालाजालविसंस्थुलस्थितिमुखं काशेन कामं क्वणन्, यन्नृणामपि वार्द्धके भवति तत्कोऽस्मिन्वृषे विस्मयः ॥ १ ॥ अवि य—सेयं सुजायं सुविभत्तसिंगं, जो पासिया वसभं गोदुमज्जे । रिद्धि अरिद्धि समुपेहि-याणं, कलिगराया विसमिक्ख धम्मं ॥ २ ॥ गोदुंगणस्स मज्जे, ढिंक्रियसदेण जस्स भज्जंति । दरिया विदित्तवसभा, सुतिक्ख-सिंगा समत्था वि ॥ ३ ॥ पोरणयगयदण्णो, गलंतनयणो चलंतवसभोदो । सो चेव इमो वसभो, पड्डयपरिघट्टणं सहइ ॥ ४ ॥ इय एवमाइ बहुसो, संसारासारयं निएऊण । संभरियपुव्वजम्मं, निक्खंतो दिन्नसुरलिंगो ॥ ५ ॥ इति करकण्डुकथा ॥

एत्तो दुम्मुहकहा जहा—पंचालजणवए कपिलपुरे दुम्मुहो महीसो । तस्स य सुकय^कजम्मजणियं तिवग्गसारं संसारसुहमणुह-वंतस्स आणंदियरायहंसो संपन्नसव्वसासो संपत्तो सरओ । तओ तुरयवाहणियाए नीहरंतेण तेणमणेगकुडभीसहस्सपरिवुडो महावि-भूर्इए पूइज्जमाणो दिट्ठो इंदज्जओ, पडिनिवत्तंतेण दिवसाऽवसाणे दिट्ठो भूमीए पडिओ कट्ठावसेसो विलुप्पमाणो पागयमणुएहिं वि तं ददट्ठूण चित्तियमणेण । एव्वां संसारियसव्वसत्ताण वि संपयाओ असंपयाओ य सया पासट्ठियाओ चेव ॥ तथा च—जो इंद-केउं सुअलंकियं तु, ददट्ठुं पडंतं पविलुप्पमाणं । रिद्धि अरिद्धि समुपेहियाणं, पंचालराया विसमिक्खधम्मं ॥ १ ॥ संभरिय पुव्व-जम्मो, निक्खंतो तो इमो वि नरनाहो । दिन्नंमि देवयाए, लिंगो विहरेइ महिवलए ॥ २ ॥ इति दुर्मुखकथा ।

इओ ' नमिकहा ' कहिज्जइ—विदेहाजणवए मिहिलानयरीए नयरीइ रंजियसज्जणो नमि नाम राया । तस्स जम्मंतरपुन्ननिव्व-
त्तियरज्जसुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । अन्नया वेयणियकम्मोदएण जणियसिरोवेयणस्स पयडीहओ दाहज्जरो । उवट्टिया
वेज्जा करेति पडियारकिरिया । अइकंता छम्मासा । न जाओ कोइ विसेसो । कयाइ वेज्जोवएसाओ अंतेउरियाओ चंदणं घसंति ।
तओ उच्छलिओ मणिवलयाण झणकारो । राइणा तमसइतएण भणियं कस्सेस दूस्सहो सहो । परियणेण भणियं । सिरिचंदणघं-
सणपरायणंतेउरियावलयाणं । तओ ताहिं एक्केकं वलयं कलाइयाहिंतो अवणीयं, तहावि नोवसंतो खणखणारवो । तओ मंगलिक-
मेक्केकं वलयं धरिऊण सेसाणि अवणीयाणि । नमिणा भणियं, किमिन्हि उवसंतो पुरंतो सो सहो । परियणेण भणियं एक्केकं
चेव संपयं कयं वलयं । तओ चित्तियं नमिणा । अन्वो जावइओ धणधन्नरयणसयणगामागराइसंगो तावइओ दुक्खपसंगो ॥ तहा—
“ जह जह अप्पो लोभो, जह जह अप्पो परिगहारंभो । तह तह सुहं पवड्डइ, धम्मस्स होइ संसिद्धी ॥ १ ॥ ” तम्हा
एगागित्तं चेव सुंदरं । तथाहि—एत्येकस्तनुमानसौ परभवात् क्वापि द्रुमे पक्षिवत्, गोत्रे मातृ-कलत्र-पुत्र-भगिनी-भ्रात्रादिभिः
सज्यते । यार्येत्कः परतः परां तनुकुटीं स्वैः कर्मभिः कल्पितामित्येवं विदुषामिहास्तु विदुषां युक्ता क्व कर्तुं रतिः ॥ २ ॥ एवं
परिभावियवेयणियखओवसमाओ समद्धासिओ निहाए । विहायाए सुमिणे सुरसेलोवरि धवलकरिवरारूढो आलोइओ अप्पा । पडि-
बुद्धो नंदितूरघोसेण । चित्तिउं पवत्तो । कत्थ मए एरिसो सोवन्निओ सेलो दिट्ठोत्ति ईहापोहमण्णगवेसणं करितस्स जायं जाईस-
रणं । सुमरेइ जहा अहं मणुयभवे कयसामन्नो उप्पन्नो पुप्फुत्तरविमाणे जिणजम्मंमि मेरुसिहरे महिमं करितो । तओ चविऊण-
मिहोवन्नो, एवं च पत्तेयबुद्धो सो जाओ । पुत्तं रज्जे ठविऊण य अभिनिकलंतो । तओ मिहिला सपुरपरियणौ रोहजाणवया
पलवमाणी कंदमाणी कोलाहलगभूया आसि । तओ सक्को माहणरूवेणाऽऽगतूण नमिपुरओ होऊणेवं वयासी—किं नु अज्ज मिहिला,
कोलाहलगसंकुला । सुव्वंति दारुणा सदा, पासाएसु मिहेसु य ॥ १ ॥

नमिः—मिहिलाए चेइए वच्छे, सीयच्छाए मणोरमे । पत्तपुष्पफलोवेए, सङ्गाणं बहुगुणे सया ॥ २ ॥ वाएण हीरमाणंमि, चेइयंमि मणोरमे । दुहिया असरणा अत्ता, एए कंदंति भो खगा ॥ ३ ॥

शक्रः—एस अग्गी य वाउ य, एयं डङ्गइ मंदिरं । भंते ! अंतेउरं तुज्झ, ^१कीसणन्तावयक्खह ॥ ४ ॥ नमिः—सुहं वसामो जीवामो, जेसिं मे नत्थि किंचणं । मिहिलाए डङ्गमाणीए, न मे डङ्गइ किंचणं ॥ ५ ॥ एवमाइ वायाहिं सक्को रायरिसिं जाव खोभेउं न सक्को । ताहे माहणरूवमुवसंहरिउण विउव्विउणमिंदत्तं वंदइ थुणेइ—अहो ते निज्जिओ कोहो, अहो माणो पराइओ । अहो निरिक्किया माया, अहो लोहो निवारिओ ॥ ६ ॥ एवमाइमहुराहिं वग्गुहिं थोउण गओ नियट्ठाणं । नमी वि विहरिउं पवत्तो ॥ बहुयाण सद्यं सोच्चा, एगस्स य असद्यं । वलयाण नमिराया, निक्खंतो मिहिलाहिवो ॥ ७ ॥

अह नग्गइ नरिंदचरियं—गंधारजणवए पुरिसपुरे नगरे जयलच्छिलंभलंपडो सुनयमग्गो नग्गई राया । तस्स य संसारसारसो-
क्खअक्खत्तचित्तवित्तिस्स नाएण मेइणीमंडलं पालयंतस्स पत्तो तरुणोसमूहसूहवो वसंतूसवो । तंमि वसंते संते उज्जाणं पट्टिएण नरवइणा । मंजरिनिवहसणाहो साणंदं पुलइओ ^२ओ ॥१॥ “ कोउहलेण ताओ, एगा भूवेण मंजरी गहिया । तह खंधावारेण वि, एवं जाओ खाणुव्व ॥२॥ ” विणियत्तं तो तत्तो, नग्गइराया स रायवाडीओ । पुच्छइ पुरिसो सो कत्थ, अत्थि ^३ओ कंहं हूओ ॥३॥ पुरिसेहिं जंपियं परियणेण एगेगमंजरी गहिया । ताओ तुब्भेहिं पिव, तो जाओ एस खाणुव्व ॥४॥ तओ सविसायं चित्तियं राइणा—करिक्-
न्नचंचलाओ, जीवियजोव्वणकलत्तपुत्ताई । लच्छीओ ता इमाहिं अलं किलेसप्फलाहिं मे ॥ ५ ॥ तो जायजाइसरणो, जाओ पत्तेय-
वृद्धरिद्धिधरो देवोवुणीयल्लिगो, सुमुणी सो विहरिउं लग्गो ॥ ६ ॥ जो चूयहक्खं तु मणाभिरामं, समंजरीपल्लवपुष्पचित्तं । रिद्धिं अरिद्धिं समुपेहियाणं, गंधारराया विसमिक्खधम्मं ॥ ७ ॥ कमेण य सव्वे वि, पत्ता खिइपइट्टिए नयरे । पविट्ठा य चउदुवारे

देउले । पुव्वदारेण करकंडुमुणी दक्खिणेण दुम्मुहो । अवरेण नमी । उत्तरेण नग्गई । कहं महामुणीणं पराहुत्तो चिट्ठामित्ति विउ-
त्तियं वाणमंतरेण नियपडिमाए मुह्वउक्कयं । एत्थंतरंमि भसिणकट्ठेण कन्न कंडुइऊण मुक्कं एगपासंमि कंडुयणं करकंडुणा । तं च
दट्ठूण भणियं दुम्मुहेणं—जया रज्जं च रट्ठं च, पुरं अंतैउरं तहा । सव्वमेयं परिचज्ज, संचयं किं करेसि मं ॥ ८ ॥ जाव दु-
म्मुहेण भणिओ करकंडू पडिसंलावं न देइ, ताव भणिओ दुम्मुहो नमिणा—जया ते पेइए रज्जे, कया किच्चकरा बहू । तेसिं
किच्चं परिचज्ज, अज्ज किच्चकरो भवं ॥ ९ ॥ तओ जाव दुम्मुहो नमिणो उत्तरं न देइ ताव भणिओ नग्गइणा—जया सव्वं
परिचज्ज, भोक्खाय घडसी भवं । परं गरहसी केण, अत्तनीसेसकारए ॥ १० ॥ जाव य नमी नग्गइणो न देइ उत्तरं । एत्थंत-
रंमि नग्गई भणिओ करकंडुणा—भोक्खमगं पवन्नेसु, साहूसु बंभयारिसु । अहियत्थं निवारितो, न दोसं वत्तुमरिहसि ॥ ११ ॥
रूसउ वा परो मा वा, विसं वा परियत्तउ । भासियव्वा हिया भासा, सपक्खगुणकारिया ॥ १२ ॥ जहा जलंताइं कट्ठाइं, उवेहाए
न चिरं जले । घट्टिया घट्टिया झत्ति, तम्हा सहइ घट्टणं ॥ १३ ॥ एवं ते एगया सव्वे, जाया पव्वइया तहा । होऊणं केवली
सिद्धा, महइच्छेरकरा जणे ॥ १४ ॥ साम्प्रतं सोदाहरणं रागादीनामविश्वसनीयतामुपदिशति—

सोऊण गइं सुकुमालियाए तह ससगभसगभयणीए । ताव न वीससियव्वं, सेयट्ठी धम्मिओ जाव ॥ १८२ ॥

ससकभसकभगिन्याः सुकुमालिकायास्तथावस्थां श्रुत्वा तावन्न विश्वसितव्यं रागादीनामिति गम्यते यावत् श्रेयोऽर्थी—मोक्षार्थी
धर्मिको यतिरित्यर्थः ॥ यद्वा तावन्न विश्वसितव्यं यावद्धर्मिको न श्वेतास्थिर्मृतो जात इति । अत्र च व्याख्याने नकारस्याध्याहारः
कार्यः । सुकुमालिकाकथानकं चैतत्—

सिरिवासुपुज्जपुज्जेक्क—जम्मरम्मूसवुक्करिसियाए । अइचंगअंगदेसाऽवयंसकप्पाए चंपाए ॥ १ ॥ निज्जियसत्तु जियसत्तु—पत्थिवो तस्स
धारिणी देवी । तदुदरसंजाया आसि ससग-भसगत्ति दोन्नि सुया ॥ २ ॥ कुसुमसिलीमुहपा(वा)णा, पाणपियारा सहोयरी ताण ।

अणुया अहेसि सुकुमालियत्ति सुकुमालपाणिपया ॥३॥ इयर जुवईण भूसाहिं, रुवरेहाविसेसमावहइ । रुवाहिदेवयाए, तीए तिरो-
हिज्जए एसा ॥ ४ ॥ उरउररुहाणलोयण, मुहाण तीसे कउलकन्नाण । लोणिंमरुवाणऽन्नोन्न-भूसणत्तं फुडं फुरइ ॥ ५ ॥ गोरीसु
दोसु सोहमा, सारमद्धद्वमप्पियं विहिणा । गिरिजाए जाइ (यदं) दिंतीए, किंतु वट्टेइ तीए पुणो ॥६॥ सइ तरुणलोयलोयण-चउरमिहु-
णाइं तीए उवयंति । मुहचंदचंदिमापाणपारणाए व्व सव्वदिसं ॥ ७ ॥ अह विहरंता गामागरेसु पत्ता कयाइ तत्थ गुरू । सिरि-
धम्मघोससूरी, सुहं ठिया बाहिरुज्जाणे ॥ ८ ॥ बंदणवडियाए नरिंदनंदणा निग्गया समं पिउणा । पहुणा पारद्धा धम्मदेसणा दोस-
सोसकरी ॥ ९ ॥ संसारखारपारावारावारीण पवहणप्पवणो । जइ-गिहिधम्मो रम्मो, परिसाए पयासिओ तीए ॥ १० ॥ सुणि-
ऊणेयं सम्मं, कम्ममहासिहरिसंहरणअसणिं । लच्छीविच्छडुं छड्डिऊण ते दोवि पव्वइया ॥ ११ ॥ ससगमुणी भसगमुणी, मुणि-
ऊणं समयसत्थपरमत्थं । गीयत्था संजाया, आया विहरित्तु तत्थ पुणो ॥ १२ ॥ सुकुमालियं पि पव्वाविउणमप्पिति पत्तधम्मधुरं ।
सिरिरुद्धमईए पवत्तिणीए वरवत्तणीए सिवे ॥१३॥ पवयणपच्चलनिच्चलचित्ता चारित्तचारिमं चरइ । किं पुण उव्वणरुवेण, पत्थणिज्जा
जुवाणाण ॥ १४ ॥ दूराओ वि दिट्ठीओ, तीए तरुणाणमावडंति फुडं । अरविंदविंदमयरंदमिच्छिरीओव्व भमरीओ ॥ १५ ॥ वस-
हिट्ठियमुवविट्ठो, मग्गे अणुमगलमगओ लोओ । तं पिच्छंतो सिच्छाए, अच्छए च्छिदियऽच्छिदुहो ॥ १६ ॥ तब्भाउ पुरो परिभा-
विऊण भणियं पवत्तिणीए इमं । वसहिदुवारं दोवारियव्व ते दोवि रक्खंति ॥१७॥ पइदिणमणन्नवावारवाउलाणं दिणाणि गच्छंति ।
भइणीअदंभवंभव्वयस्स मा होउ भंगोत्ति ॥ १८ ॥ चित्तइ कयाइ एसा, पावाए पाडिया मए एए । हियनियनिम्मलसंजम-वित्थ-
रपरमत्थपलिमंथे ॥ १९ ॥ मह बलि किज्जउ रूयं, अब्भुयभूयं किमेरिसं हूयं । जेण जणो पावइ पावभावमावइ वसहिमज्जे ॥२०॥
ससगभसगेहिं रुद्धो, कुद्धो लुद्धो य धावइ रणाय । मज्झवि ज्झाणऽज्झयणाण, झत्ति तो होइ पच्चूहो ॥ २१ ॥ कित्तियकालं
आलंबणेणमेएण भाउणो एवं । चिट्ठिस्संति सकट्टं, लट्ठं ता अणसणं काउं ॥ २२ ॥ इय वेरगुविग्गा, पच्चक्खइ असणखाणपा-
णाणं । बहुवासरेहिं अच्चंतखीणकाया गया मुच्छं ॥ २३ ॥ चेट्ठा नट्ठा दिट्ठा, पत्ता पंचत्तमिय वियाणित्ता । भाऊहिं सोयतत्तेहिं,

तेहिं मुक्का मसाणंमि ॥ २४ ॥ अइसिसिरनिसिसमीरणलहरीहिं लद्धसुद्धचेयन्ना । चितइ चत्ता हं भाउगेहिं ही जीवमाणी वि ॥ २५ ॥
मह निव्विन्ना मन्ने, अह जाए पयडपंडुरपभाए । केणवि सत्थाहेणं, पलोइया पहपयट्टेण ॥ २६ ॥ रमणीयरूवरहा-रंजियचित्तेण
तरुणकरुणाए । सगडे चडाविऊणं, नीया निययंमि नगरघरे, ॥ २७ ॥ अम्मंगअंगमहण-मज्जनयविलेवणाऽसणाईहिं । तंबोलअलं-
कारंऽसुगेहिं पडिजागरावेइ ॥ २८ ॥ तिचउरवासरसारोवयारमित्ते सज्जिया जाया । नववियसंतसरोरुह-सोहामुकुमारफारंगी ॥ २९ ॥
हरिहीरपुरंदरकामकामिणीणं पि गव्वसव्वरसं । अवहरमाणी जाया, कइवयदिवसेहिं सा सुमुही ॥ ३० ॥ पइदिवसदंसणाओ, आ-
लावाओऽसणाइदाणाओ । ताण परोप्परमणुरायसायरो सायरं खुहिओ ॥ ३१ ॥ उक्तं हि केनचित्—“ ताम्बूलं कुसुमसुगन्धयः
समीराः, सौधेषु प्रतिकलिताः शशाङ्कभासः । वाचश्च प्रणयरसामृतद्रवार्द्रा, दूतीनां बत न हरन्ति कस्य चेतः ॥ ३२ ॥ ” विसय-
सुहमणुहवंतीए, तीए सह तेण सत्थवाहेण । बोलीणो कालो कत्तिओ वि, अह दोवि कइयावि ॥ ३३ ॥ ते ससगभसगसाहू,
सहेव सत्थाहमंदिरदुवारे । भिक्खुद्वाए पविद्वा, दिद्वा सुकुमालियाए लहुं ॥ ३४ ॥ तो ओलक्खिय उक्खणिय, तिक्खदुक्खा विल-
क्खरुक्खा य । पणमिय पाए पोकारतारतारस्सरं रुयइ ॥ ३५ ॥ संबोहिया हियाहिं, गिराहिं परमत्थसत्थसाराहिं । सत्थाहाणुन्नाए,
विहिणा पव्वाविया तेहिं ॥ ३६ ॥ परिपालियपव्वज्जा, समए मरिऊण सा गया समं । इय मुणिय इंदियाणं, निययाण न वीस-
सियव्वं ॥ ३७ ॥ इति ससकभसकभगिनी सुकुमारिकाकथा ॥ १८२ ॥ अथात्मनो दुर्धमत्वादिद्वारेण शिक्षां रूपकाष्टेनाह—

खरकरहतुरयवसहा, मत्तगइंदाऽवि नाम दम्मंति । इको नवरि न दम्मइ, निरंकुसो अप्पणो अप्पा ॥ १८३ ॥
वरं मे अप्पा दंतो, संजमेण तवेण य । माऽहं परेहिं दम्मंतो, बंधणेहिं वहेहि अ ॥ १८४ ॥
अप्पा चेव दमेयव्वो, अप्पा हु खलु दुद्धमो । अप्पा दंतो सुही होइ, अस्सि लोए परत्थ य ॥ १८५ ॥
निचं दोससहगओ, जीवो अविरहियमसुहपरिणामो । नवरं दिन्ने पसरे, तो देइ पमायमयरेसु ॥ १८६ ॥

अश्चिय वदिय पूइअ, सकारिय पणमिओ महग्वविओ । तं तह करेइ जीवो, पाडेई जहण्णो ठाणं ॥ १८७ ॥
सीलव्वयाई जो बहुफलाई ईतूण सुखमहिलसइ । धिइदुब्बलो तवस्सी, कोढीए कागिणिं किणई ॥ १८८ ॥
जीवो जहा मणिसियं, हियइच्छियपत्थिहिं सुखेहिं । तोसेऊण न तीरई, जावज्जीवेण सव्वेण ॥ १८९ ॥
सुमिणंतराणुभूयं, सुखं समइच्छियं जहा नत्थि । एवमिमं पि अईयं, सुखं सुमिणोवमं होई ॥ १९० ॥

‘ तो देइ पमायमयरेसुत्ति ’ । ततो यथेष्टचेष्टारूपप्रसरलाभाद्दात्यनेकार्थत्वाद्वातूनां करोति जीवः । ‘ प्रमादं ’-विषयकषायप्रवृ-
त्तिलक्षणम् । ‘ अतरेषु ’-दुस्तरेषु लोकागमविरुद्धेषु कर्तव्येष्विति गम्यते । यद्वा अतरेषु-समयभाषया सागरोपमेषु प्रमादं कार्यं
कारणोपचारात् प्रमादजन्यमसातवेदनीयं करोति । नरके सागरोपमैर्यत्प्रमादोत्पाद्यं दुःखं वेद्यते तत्करोतीत्यर्थः ॥ १८३ तः ८६ ॥
“ अश्चिय ” गाहा-‘ अश्चितो ’-गन्धचन्दनादिभिः, ‘ वन्दितः ’ सद्गुणोत्कीर्त्तनेन । ‘ पूजितो ’-वस्त्रादिभिः ‘ सत्कारितो ’ मूर्त्त्या ।
अमीषां कर्मधारयः । महार्चितो महार्थः कृतः, आचार्यादिपदस्थापनेन तद्गुणपक्षपातिभिरिति गम्यते । स तु मूढो जीवस्तथा
तत्करोति किमपि दुष्टचरितम् । यथाऽऽत्मनः सम्बन्धिस्थानमर्चनानादिनिबन्धनं पातयति ॥ “ सीलव्वयाई ” गाहा । ‘ शीलं ’-मूलो-
त्तरगुणसमाधानम्, ‘ व्रतानि ’-अहिंसादीनि, तेषां पृथग्ग्रहणं प्राधान्यख्यापनार्थं स कोट्या काकिणीं क्रीणातीति सशब्दोऽध्याहारः
कार्यः “ जीवो ” गाहा ॥ ‘ जीवो यथामनीषितं ’-यथाचिन्तितं हृदयेऽस्ति तैः प्रार्थितैर्मनोऽनुकूलकलत्राद्युत्पादितैः सौख्यैस्तोषयितुं न
पार्यते न दिनेन न मासेन नापि वर्षेण, किं बहुना ? ‘ जावज्जीवेण सव्वेण ’ ति । जीवनं जीवो जीवितं तेन समस्ताऽऽयुषा-
ऽपि यावदित्यर्थः । यावच्छब्दोपादानात् प्राग्दिनादयो गम्यते इति । एतदेवाह-“ सुमिण ” गाहा । यद्वैषयिकं सुखमनुभूतं तस्य
स्वप्नसुखस्येवातीतत्वेन क्वाप्यसत्त्वात्, । सञ्चयस्यासम्भवात्कथं तेनाऽऽहारादिनेव तृप्तिः स्याद्यतो जीवो विषयसुखैरसंख्यैरपि तोष-
यितुं न तीर्येतेति तात्पर्यम् । उक्तं हि-‘ उवभोगोवायपरो पसमेउं महइ विसयतण्हं जो नियछायकमणकए पुरो तुरंतो पहावइ

सो' । ततः स्थितमेतत्—क्षुत्क्षामः क्षणदा क्षणप्रगुणितस्वप्नापि तैर्मोदकैः, कोऽपि क्वाऽपि कदाचनाऽप्यवितथं चेत्प्राप्नुयात्क्षुत्क्षयम् ।
वृष्णत्वा मृगवृष्णिकाचयमयैस्तृष्णान्तमीयाज्जलैर्भोगैस्तर्हि तवाऽपि वृत्तिरणुरप्यात्मन्नसीभिर्भवेत् ॥ इति व्याख्यातान्यष्टौ रूपकाणि ॥ १९० ॥

एवं विषयेष्वनास्था स्थापिता, तथाप्यास्थां यः कुर्यात्तद्दोषदर्शनायाह—

पुरनिद्रमणे, जवखो, महुरामंगू तहेव सुयनिद्रसो । बोहेई सुविहियजणं, विसुरइ बहुं च हियएण ॥ १९१ ॥

गाथार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम्—महुराए नयरीए, जुगप्पहाणो सुयस्स य निही(हा)णो । अणवरय सिस्समुत्तत्थ—कहणपडि-
बद्धवावारो ॥ १ ॥ अमुणियपरिस्समो भव्व—सत्तसद्धम्मदेसणाईसुं । सावज्जकज्जवज्जण—उज्जुत्तो उज्जयविहारो ॥ २ ॥ सामायारी
सारण—वारणसंली^णयाइलीणमणो । नामेण अज्जमंगू, आसी सूरि जणपसिद्धो ॥ ३ ॥ जाओ कयाइ किरिया—कलाववियलो सुहा-
ऽभिलासी सो । सावयकुलपडिबद्धो पग्गहिओ गारवतिण ॥ ४ ॥ अणवरयभत्तजण—दिज्जमाणपाणऽन्नवत्थलोभेण । तत्थेव चिरं
वुच्छो, चिच्चा अब्भुज्जयविहारं ॥ ५ ॥ अइ सिद्धिलियसामन्नो, निस्सामन्नं पमायमुवचिणिउं । अकयनियदोसमुद्धो, मरिऊणं आउ-
विगमंमि ॥ ६ ॥ तीए चेव पुरीए निद्रमणासन्नजक्खभवणंमि । अच्चंतं किब्बिसिउ, संजाओ जक्खजोणीए ॥ ७ ॥ मुणिऊण
विभंगेणं, पुव्वभवं तो विचित्तिउं लग्गो । हा हा पावेण मए, पमायमयमत्तचित्तेण ॥ ८ ॥ पत्तेपि विचित्ताइसयरयणपडिपुन्नजि-
णमयनिहाणं । तक्कहियपवित्तिपरस्सुहेण विहलत्तमुवणीयं ॥ ९ ॥ माणुस्सखित्तजाई—पमोक्खसद्धम्महेउसामग्गिं । चरणपमायब्भट्ठं,
एत्तो कत्तो लहिस्सामि ॥ १० ॥ हा जीव ! पाव तइथा, इड्ढीरसगारवाण विरसत्तं । सत्थत्थजाणणेण वि, न लक्खियं किं तए
आसि ॥ ११ ॥ मायंगनिब्बिसेसं, किब्बिसियसुरत्तणं इमं पत्तो । जाओसि चिरमजोग्गो, विरइपहाणस्स धम्मस्स ॥ १२ ॥ धी
धी सत्थत्थपरिस्समो, ममं धी मईए सुहुमत्तं । धी धी परोवएसप्पयाणपंडिच्चमच्चंतं ॥ १३ ॥ धी भाववियलकिरिया—कलावमणु-
दिणमणुट्ठियं तंपि । वेसानेवच्छं पिब, परचित्तपसायणामेत्तं ॥ १४ ॥ इय एवं नियदुच्चरियमणुखणं परमजायवेरग्गो । निंदंतो

दिवसाइं, गमेइ गुत्तिनिहित्तोव्व ॥ १५ ॥ अह तेण पएसेणं, उच्चारमहिं पडुच्च वच्चंते । ददट्ठण निययसिस्से, तेसिं पडिबोहण-
ट्टाए ॥ १६ ॥ जक्खपडिमा मुहाओ, दीहं निस्सारिउं ठिओ जीहं । तं च मुणिणो पलोइय, पइदियहं भणिउमाढत्तो ॥ १७ ॥
जो कोइ एत्थ देवो, जक्खो रक्खो व किन्नरो वावि । सो जंपउ पयहं चिय, न किंपि एयं वयं मुणिमो ॥ १८ ॥ तो सवि-
सायं जक्खेण, जंपियं भो तवस्सिणो ! सोऽहं । तुब्भाण गुरु किरियाए, मंगुलो अज्जमंगुत्ति ॥ १९ ॥ तेहिं वुत्तं हा सुयनिहाण !
सिक्खादुगम्मि वि सुदक्ख । कह हीणजक्खजोणिं, गओसि चोजं महंतमिमं ॥ २० ॥ तेणं भणियं नो किंपि, चोज्झिह साहुणो
महाभागा ! । एसच्चिय होइ गई, सिद्धिलियसद्धम्मकम्माण ॥ २१ ॥ सावयपडिवद्धानं, इद्धीरससायगारवगुरुणं । सीयविहारीणं
मारिसाण जिद्धिभदियऽजियाण ॥ २२ ॥ इय मह कुदेवजोणिं, जाणित्ता साहुणो महासत्ता । जइ सुगईए कज्जं, ता दुलहं संजमं
लद्धुं ॥ २३ ॥ परिहरियपमाया निज्जियाणंगजोहा, चरणकरणरत्ता नाणवंताण भत्ता । कयपरमपयत्ता मोक्खमग्गो पसत्ता विहरह
लहुभूया भूयरक्खं कुणंता ॥ २४ ॥ भो भो देवाणुप्पिय !, सम्मं संबोहिया तए अम्हे । इइ जंपिऊण मुणिणो, पडिवन्ना संज-
मुज्जोयं ॥ २५ ॥ अधुना गाथापूर्वार्द्धतात्पर्यमुच्यते—मथुरायां मङ्गुराचार्यो यथा श्रूयते तथैव श्रुतनिकष-आगमकषपट्टकोऽपि
प्रमत्तो भूत्वा मृतः सन् किल्बिषिकतयोत्पन्नः पुरस्य जलनिर्गमस्थाने यक्षो यक्षस्य प्रतिमामधिष्ठाय तस्थाविति ॥ १९१ ॥

निगंतूण धराओ, न कओ धम्मो मए जिणक्खाओ । इद्धीरससायगुरुयत्तणेण न य चेइओ अप्पा ॥ १९२ ॥
ओसन्नविहारेणं, हा जह झीणम्मि आउए सव्वे । किं काहामि अहन्नो, संपइ सोयामि अप्पाणं ॥ १९३ ॥
हा जीव ! पाव भमिहिसि, जाईजोणीसयाइं बहुयाइं । भवसयसहस्सदुलहं पि जिणमयं एरिसं लद्धुं ॥ १९४ ॥
पावो पमायवसओ, जीवो संसारकज्जमुज्जुत्तो । दुक्खेहिं न निविण्णो सुक्खेहिं न चेव परितुट्ठो ॥ १९५ ॥
परितप्पिण तणुओ, साहारो जइ घणं न उज्जमइ । सेणियराया तं तह, परितुप्पंतो गओ नरयं ॥ १९६ ॥

यद्वयसूरयत्तदाह—‘ अवसन्नविहारेण ’ शीतलविहारितया कालगमनेन, हाशब्दो दैन्ये, यथाऽहं स्थितः पूर्वं तथैव क्षीणे आयुषि सर्वस्मिन् किं करोम्यधन्यः, सम्प्रति शोचाम्यात्मानं केवलं । ‘ काहामी ’ ति वर्त्तमानाऽर्थे प्राकृतत्वात् ॥ कथं शोचामीत्याह—“ हा जीव ” गाहा जातय-एकेन्द्रियाद्या, योनयः-शीतेतराद्याः ॥ अन्यच्च—“ पावा ” गाहा ॥ “ परितपिण्ण ” गाहा । परितपनं परितप्तं तेन परितप्तेन-निन्दागर्हारूपपश्चात्तापेन तनुको लवीयानेव साधारः परित्राणं स्यात्, यदि घनं गाढमप्रमत्ततया तपःसंयम-योर्नोद्यच्छत्युद्यमं करोति ॥ अत्रार्थे साधर्म्यदृष्टान्तमाह—श्रेणिकराजस्तथा आत्मनिन्दनादिप्रकारेण परितप्यमानोऽपि गतस्तं सीमन्तकाख्यं नरकमिति ॥ कथानकं च—‘ केसिं चि परो लोगो ’ इत्यत्र कथयिष्यते ॥ १९६ ॥ यथाऽयं जीवो दुःखैर्न निर्विण्ण-स्तथा गाथाषट्केनाह—

जीवेण जाणि विसज्जियाणि जाईसण्णु देहाणि । थोवेहिं तओ सयलं पि तिहुयणं हुज्ज पडिहत्यं ॥ १९७ ॥
नहदंतमंसकेसडिण्णु जीवेण विप्पणुक्केसु । तेसुवि हविज्ज कइलासमेरुगिरिसन्निभा कूडा ॥ १९८ ॥
हिमवंतमलयमंदर-दीवोदहिधरणिसरिसरासीओ । अहिअयरो आहारो, लुहिण्णाहारिओ होज्जा ॥ १९९ ॥
जं णेण जलं पीयं, घम्मायवजगडिण्ण तंपि इहं । सव्वेसु वि अगुदतलायनईसण्णुहेसु नवि हुज्जा ॥ २०० ॥
पीयं थणयच्छोरं, सागरसलिलाओ होज्ज बहुअयरं । संसारम्मि अणंते, माऊणं अन्नमन्नाणं ॥ २०१ ॥
पत्ता य कामभोगा, कालमणंतं इहं सउवभोगा । अप्पुव्वं पिव मन्नई, तहवि य जीवो मणे सुखं ॥ २०२ ॥

‘ पडहत्यंति ’-परिपूर्णम् ’ ‘ नहदंते ’ इत्यत्र तृतीयार्थे सप्तमी । नखादिभिः पिण्डितैः कैलासादिप्रमाणाः कूटाः स्युः ‘ जणेणंति ’-यदनेन जीवेन । ‘ घम्मायवजगडिण्णं ’ ति-घम्मोऽन्तसम्बाधो वाताद्यभावात्, आतप-आदित्योष्मा, ताभ्यामभिमूतेन । ‘ पत्ताय ’ ति-प्राप्ताश्च कामभोगा अनन्तं कालं यावत्सौभोगा न पुनः कार्पण्यादिकारणादुपभोगरहिताः । काम्यन्त इति कामाः-शब्दरूपल-

क्षणाः । भुज्यन्ते इति भोगा-रसगन्धस्पर्शरूपाः । रूपं हीन्द्रियेण सम्बद्धमीक्ष्यमाणं काम्यते । शब्दोऽपि व्यवहारतो दूरस्थ एव काम्यत इति रूपं शब्दश्च कामौ ॥ अन्येतिन्द्रियेण सम्पृक्ता भुज्यमानाः सुखायेति ते भोगाः । उभयशब्दोपादानेऽयं विभाग एक-तरोपादाने त्वेकतरेणैव पञ्चानामपि ग्रहणं यथा-‘ कामे हि बहुविहे हि वि, जाणइ जहा भोगिड्ढियसंपया ’ इत्यादौ ॥ २०२ ॥

जाणइ अ जहा भोगिड्ढिसंपया सव्वमेव धम्मफलं । तहवि दढमूढहियओ, पावे कम्मे जणो रमई ॥ २०३ ॥
जाणिज्जइ चिंतिज्जइ, जम्मजरामरणसंभवं दुक्खं । न य विसएसु विरज्जई, अहो सुवद्धो कवडगंठी ॥ २०४ ॥
जाणइ य जह मरिज्जइ, अमरंतं पि हु जरा विणासेई । न य उव्विगगो लोओ, अहो रहस्सं सुनिम्मायं ॥ २०५ ॥
दुपयं चउप्पयं बहुपयं च अपयं समिद्धमहणं वा । अणव्रकएऽवि कयंतो, हरइ हयासो अपरितंतो ॥ २०६ ॥
न य नज्जइ सो दियहो, मरियव्वं चाऽवसेण सव्वेण । आसापासपरद्धो, न करेइ य जं हियं वोज्झो(वोहो) ॥ २०७ ॥
संझारागजलबुब्बुओवमे, जीविण अ जलविंदुचंचले । जुव्वणे य नइवेगसंनिभे, पाव जीव ! किमयं न बुज्झसि ? ॥ २०८ ॥

भोगानामृद्धिरुत्कर्षस्तस्याः सम्पदा-सम्प्राप्तिः ॥ “ जाणिज्जइ ” गाहा । ‘ हा ’ इति विस्मये, ‘ सुवद्धो ’-दुर्भोचकत्वात्, कपट-प्रस्थिर्भोहकाठिन्यरूपः । तथा चोक्तम्—

वैविध्यव्याधाः प्रभवन्ति यत्र, न तत्र मिथ्यामतयश्चरन्ति । संसारमोहस्त्वयमन्य एव, दिग्मोहवत्तत्त्वधिया सहास्ते ॥ १ ॥
अन्यच्च “ जाणइ य ” गाहा । ‘ अहो ’ इति विवेकिनामामन्त्रणे पश्यत यूयं ‘ रहस्यं ’-गुह्यं ‘ सुनिर्मितं ’-दुर्भेदमित्यर्थः ॥ एत-देव रूपकत्रयेणाह—“ दुपय ” गाहा, “ नय ” गाहा । ‘ संझारागरथोद्धत्ता ’ । ‘ अपरितंतो ’ ति-अपरितान्तो-गतश्रमः । ‘ अव-सेणे ’ ति-परायत्तेन । ‘ परद्धो ’ ति क्रोडीकृतः । ‘ वज्झो ’ ति-बध्यो, बाध्यो, बाह्यो वा । ‘ हंते ’ बधेश्च वधं बाधां वाऽर्हतीत्यर्थः ।

‘शकि च कृत्या’ इति कृत्ये वध्यो बाध्यश्च । आशापाशपरवशा हि प्राणिनो वधबन्धादिभाजो भवन्तो दृश्यन्त एव । अत एव सर्व-
सत्पुरुषाणां बाह्या भवन्ति । तथा सन्धारारागदिवच्चञ्चले जीवितादौ सति । हे पापजीव ! किमिदं ते मूढत्वं यत्पश्यन्नप्यनित्यतां न
बुध्यसे । उक्तं च—प्रवर्द्धमानं पुरुषं, प्रथमं प्रसते जरा । ततः कृतान्तस्त्वरते, धिगहो जन्म देहिनाम् ॥१॥ यद्यात्मानं विजानीयात्,
कृतान्तवशवर्तिनम् । को ग्रासमपि गृह्णीयात्, पापकर्मसु का कथा ॥२॥ न गुणेष्वस्य दाक्षिण्यं, द्वेषो दोषेषु चास्ति न । द्वाग्धिवद-
रण्यानीं, विलुम्पत्यन्तको जनम् ॥ ३ ॥ इदं तु मा स्म शङ्किष्ठाः, कुशास्त्रैरपि मोहितः । कुतोऽप्युपायतः कायो, निरपायो भवे-
दिति ॥ ४ ॥ ये मेरुदण्डसात्कर्तुं, पृथ्वीं वा छत्रसात्क्षमाः । तेऽपि त्रातुं स्वमन्यं वा, न मृत्योः प्रभविष्णवः ॥ ५ ॥ २०८ ॥
अथ कामविडम्बनावैराग्योत्पादनायोपदेशमाह—

जं जं नज्जइ असुइं, लज्जिज्जइ कुच्छणिज्जमेयंति । तं तं मग्गइ अंगं, नवरमणंगुत्थ पडिकूलो ॥ २०९ ॥

यद्यज्जायते अशुचीति येन च लज्जते कुत्सितमेतदिति कृत्वा, तत्तदङ्गं योषिदवाच्यप्रदेशादि मार्गति केवलमनङ्गेऽत्र तस्यैव
तत्प्रार्थनहेतुत्वात्पुरुषात्प्रार्थक्येन कर्तृत्वं प्रतिकूलो गाढविपर्ययरूपत्वात् ॥ उक्तं च—यत्लज्जनीयमतिगोप्यमदर्शनीयं, बीभत्समुल्बणम-
लाविलपूर्तिगन्धि । तद्याचतेऽङ्गमिह कामकृमिस्तदेवं, किंवा दुनोति न मनोभववामता सा ॥ अन्यत्राप्युक्तम्—यदेवाङ्गं कुत्सनीयं,
गोपनीयं च योषिताम् । तत्रैव हि जनो रज्यन्, केनाऽन्येन विरज्यताम् ॥ १ ॥ सीमन्तिनीनां सीमन्तः, पूर्णः सिन्दूररेणुना ।
पन्थाः सीमन्तकाख्यस्य, नरकस्येति लक्ष्यताम् ॥ २ ॥ भङ्गुराज्यनापाङ्गानङ्गनानां निरीक्षते । हतबुद्धिर्न तु निजं, भङ्गुरं जातु
जीवितम् ॥ ३ ॥ स्त्रीणां विप्रोषितमतिमुखं पश्यत्यनुक्षणम् । क्षणोऽपि हन्त नास्त्यस्य, कृतान्तमुखवीक्षणे ॥ ४ ॥ स्त्रीणां भुजल-
ताबन्धं, बन्धुरं बुध्यते कुधीः । न कर्मबन्धनैर्बद्धमात्मानमनुशोचति ॥ ५ ॥ कुचकुम्भौ समालिङ्ग्य, स्त्रियाः शेते सुखं जडः ।
विस्मृता नूनमेतस्य, कुम्भीपाकोद्भवा व्यथा ॥ ६ ॥ एतदेव गाथाकदम्बकेनाह—

सव्वगहाणं पभ्वो, महागहो सव्वदोसपायट्ठी । कामगहो दुरप्पा, जेणमिभूयं जगं सव्वं ॥ २१० ॥
जो सेव्ह किं लहइ, थामं हारेइ दुब्बलो होइ । पावेइ वेमणस्सं, दुक्खाणि अ अत्तदोसेणं ॥ २११ ॥
जह कुच्छुल्लो कच्छं, कंडुयमाणो दुहं मुणइ सुखं । मोहाउरा मणुस्सा, तह कामदुहं सुहं विंति ॥ २१२ ॥

‘ग्रह’-उन्मादः, ‘प्रभव’-उत्पत्तिस्थानम्, ‘पायट्ठी’-प्रवर्तकः ॥ “जो” गाहा । यः सेवते विषयान् स तृप्त्यादिकं लभते नैवेत्यर्थः । तच्छब्दोऽत्र दृश्यः ॥ ‘स्थाम’-बलम्, ‘वेमणस्सं’-चित्तोद्वेगम्, ‘दुःखानि’-क्षयव्याध्यादीनि ॥ “जह” गाहा ॥ ‘कच्छुल्लो’-कच्छुरः, पामनो यथा कच्छं कण्डूयमानो दुःखं सुखं मुणति-जानातीति दृष्टान्तः तथाहि—

“अत्युद्दामशिल्पिनैर्विलिखनं सम्पादयन्ती तनौ, सीत्कारानपि मीलितेक्षणपुटानाऽऽसूत्रयन्ती मुहुः ।

प्रागल्भ्यं करपीडनेन दधती संयोजितोरुक्लमा, पामा भ्रेमवतीव किं न कुरुते दुःखानुविद्धं सुखम् ॥१॥”

दार्ष्टान्तिकमाह—“मोहाउरा” इति । तदुक्तम्—कण्डूयन् कच्छुरः कच्छं, यथा दुःखं सुखीयति । दुर्वारमन्मथावेशविवशो मैथुनं तथा ॥ २ ॥ पीतोन्मत्तो यथा लोष्टुं, सुवर्णं मन्यते जनः । तथा स्त्रीसंगजं दुःखं, सुखं मोहान्धमानसः ॥ ३ ॥ २१२ ॥

विसयविसं हालहलं, विसयविसं उक्कडं पियंताणं । विसयविसाइन्नपिव, विसयविसविसुहया होई ॥ २१३ ॥
एवं तु पंचहिं आसवेहिं रयमायणित्तु अणुसमयं । चउगइदुहपेरंतं, अणुपरियट्ठंति संसारे ॥ २१४ ॥
सव्वगईपक्खंदे, काहिति अणंतए अकयपुण्णा । जे य न मुणंति धम्मं, सोऊण य जे पमायंति ॥ २१५ ॥
अणुसिद्धा य बहुविहं, मिच्छहिट्ठी य जे नरा अहमा । बद्धनिकाइयकम्मा, मुणंति धम्मं न य करंति ॥ २१६ ॥
पंचेव उज्झऊणं, पंचेव य रक्खिऊण भावेणं । कम्मरयविप्पमुक्का, सिद्धिगइमणुतरं पत्ता ॥ २१७ ॥

विषमिव विषं विषयाश्च तद्विषं च विषयविषं, विषोपमा विषया इत्यर्थः । विषशब्दोऽत्र जलार्थः । ततोऽयमर्थः विषयानुक्त-
टानन्यायोत्कृष्टान् जलमिवावारितप्रसरतया पिवतामुपभुञ्जानानां जीवानां विषये युक्ते स्थाने विषविसूचिका-दुर्गतिपातरूपा मरणहेतु-
र्वासिकवान्तिर्भवति । अत्र दृष्टान्तः—यथा हालाहलं विशदविषं पिवतां विशदविषसत्कमजीर्णं जायते, मन्त्रतन्त्रादिभिरपि न जर-
जितुं शक्यते, वैशद्यं च विषस्य मारणैकात्मकत्वेन विपक्षानाक्रान्तत्वात् । अयं भावार्थः—यथा विशदविषं हालाहलं पीतं न कथं-
चिज्जीर्यत्यजीर्णं च मरणादिदुःखाय जायते, एवं शब्दादिविषया अप्युक्ततया भुज्यमानाः सन्तो दुर्गतिपातरूपविषविसूचिका
भवति, सा चानन्तसंसाररूपदुःखाय जायते इति ॥ “ एवं तु ” गाहा ॥ एवमनेन प्रकारेण पञ्चभिराश्रवैः कर्मोपादनद्वारैरिन्द्रि-
यैर्हिंसादिभिर्वा रजः—पापमादाय जीवाः संसारे तु पर्यटन्तीति सम्बन्धः । चतुर्गतिर्दुःखानां पर्यन्तस्तदनुभवरूपा सीमा यस्मिन्
पर्यटने तत्तथेति क्रियाविशेषणमेतत् । एतदेवाह—“ सव्व ” गाहा । सर्वगतिषु नारकादिषु प्रस्कन्दान्—पर्यटनानि करिष्यन्त्यनन्तके
संसारे अकृतपुण्याः सन्तो जीवाः के इत्याह—‘ जे ’ इत्यादि ॥ तदेष प्राप्तधर्माणां शैथिल्येऽपायः प्रोक्तोऽधुना तमादित एव येन
प्रतिपद्यन्ते तेषां विशेषतोपायमुपदिशन्नाह—“ अणुसिद्धा य ” गाहा ॥ ‘ अनुशिष्टा ’ अपि धर्माचार्यैर्धर्मदेशनया धर्मै बहुविधं प्रेरिता
अपि मिथ्यादृष्ट्यातितरां सर्वगतिप्रस्कन्दान् करिष्यन्तीति योगः ॥ ये नराः किं विशिष्टाः बद्धनिकाचितकर्मत्वेनाऽधमाः शृण्वन्ति
धर्मं, न च कुर्वन्ति ॥ २१६ ॥ ये पुनः कुर्वन्ति तेषां गुणमाह—पञ्चैव हिंसादीन्युज्झित्वा पञ्चैवाहिंसादिमहाव्रतानि परिपाल्य
पञ्चवेन्द्रियाणि च रक्षित्वा उच्छृङ्खलप्रवृत्तेः सकाशाद्भावेन—परमार्थेन । कर्मत्यादिसुगमम् ॥ २१७ ॥ इदं संक्षेपेण मोक्षकारणमुक्त्वा
विस्तरतः प्राह—

नाणे दंसणचरणे, तवसंजमसमिद्गुत्तिपच्छित्ते । दमउस्सग्गववाए, दव्वाइअभिग्गहे चेव ॥ २१८ ॥
सद्दहणायरणाए, निच्चं उज्जुत एसणाइ ठिओ । तस्स भवोअहितरणं, पव्वज्जाए य ज(स)म्मं तु ॥ २१९ ॥

ज्ञानादिषु यः स्थितस्तस्य भवोदधितरणं जन्मेतिसंक्षेपार्थः । 'चरणं'—क्रियारूपम्, 'संयमः'—सर्वसंवरः, 'दम'—इन्द्रियलौल्य-
निरोधः । द्रव्यक्षेत्रकालभावैरभिग्रहो द्रव्याद्यभिग्रहः । श्रद्धानप्रधानाः—आचरणश्रद्धानाचरणा ॥ उद्युक्तैषणानिरवद्याहारगवेषणा—ग्रहणप्रा-
सैषणारूपा ॥ एतेषु नित्यं स्थितो यस्तस्य जन्म—मनुष्यतयोत्पत्तिर्भवोदधितरणं संसारसमुद्रोत्तारकमेव भवति । कया कृत्वेत्याह—
'पव्वज्जाएत्ति' प्रव्रज्यथैव ज्ञानादयो हि गुणास्तथैव निर्वहन्ति । साऽप्येतेषु स्थितस्यैव सफला । इह च चरणग्रहणे सति तपःप्रभृतीनां
ग्रहणं तस्यैव व्याख्यानाय । दर्शनग्रहणेऽपि पुनः श्रद्धानोपादानं—सर्वमिदमाचरणीयं चरणकरणसामर्थ्याभावे तु श्रद्धेयमिति ॥ २१८—१९ ॥

अथैतद्विपरीतानां मन्दधर्मश्रमणानां चर्या गायैकादशकेनाह—

जे घरसरणपसत्ता, छायापरिज सकिंचणा अजया । नवरं मुत्तूण घरं, घरसंकमणं कयं तेहिं ॥ २२० ॥
उस्सुत्तमायरंतो, बंधइ कम्मं सुचिकणं जीवो । संसारं च पवइइ, मायामोसं च कुव्वइ य ॥ २२१ ॥
जइ गिण्हइ वयलोवो, अहव न गिण्हइ सरीरवुच्छेओ । पासत्थसंकमोऽविय, वयलोवो तो वरमसंगो ॥ २२२ ॥
आलावो संवासो, वीसंभो संथवो पसंगो अ । हीणायारेहिं समं, सव्वजिणिंदेहिं पडिक्कट्ठो ॥ २२३ ॥
अन्नुन्नजंपिण्हिं, इसिउद्धसिण्हिं खिण्णमाणो अ । पासत्थमज्झयारे, बलाऽवि जइ वाउली होइ ॥ २२४ ॥
लोएऽपि कुसंसग्गीपियं जणं दुन्नियच्छमइवसणं । निंदइ निरुज्जमं पिय—कुसीलजणमेव साहुजणो ॥ २२५ ॥
निच्च संकिय भीओ गम्मो सव्वस्स खलियचारित्तो । साहुजणस्स अवमओ, मओ वि पुण दुग्गइं जाइ ॥ २२६ ॥
गिरिसुअण्णसुआणं, सुविडिय ! आहरणकारणविहन्नु । वज्जेज्ज सीलविगले उज्जुयसीले हविज्ज जई ॥ २२७ ॥

'गृहं'—सद्वा, 'शरणं'—तदाच्छादनम्, तत्प्रसक्तास्तदारम्भयुक्ताः ॥ गृहं मुक्त्वा लिङ्गग्रहणच्छद्मना गृहान्तरसङ्क्रमणं च मह-

तेऽनर्थाय तेषां यत आह—“ उत्सुत ” गाहा ॥ उत्सूत्रमागमानपेक्षमाचरन्नाधाकर्मब्रह्मादिषु वर्तमानः ॥ मायां मृषावादं च करो-
त्येव । सूत्रोक्तं करिष्यामीति मायया प्रथमं प्रतिपद्य पश्चात्तदकरणात् ॥ उत्सूत्राऽऽचारप्रचाराश्च पार्श्वस्थादयो भवन्ति, तन्मध्ये च
सुसाधुना न स्थेयं यतस्तत्र तिष्ठन् ॥ “ जइ ” गाहा ॥ यदि गृह्णात्यशन-वस्त्रादि तत्सत्कं तदा व्रतलोप आधाकर्मदिदोषदुष्टत्वा-
दागमनिषिद्धत्वाच्च । ‘अहवे’त्यादि व्यक्तम् । किंच पार्श्वस्थसंक्रमः परमार्थेन व्रतलोप एव, ततो वरं श्रेयस्करोऽसंगस्तैः सहादित
एवामीलकः ॥ तथा “ आल्लवो ” गाहा ॥ ‘ संवास ’-एकोपाश्रयता, ‘ विश्रम्म ’-श्चित्तमीलकः, ‘ संस्तवः’-परिचयः, ‘ प्रसंगश्च’-
वस्त्रादिदानग्रहणव्यवहारः ॥ तत्र वसतः को दोषः स्यादिति चेत्तत्राह—“ अन्नोन्न ” गाहा ॥ ‘ हसितोद्घुषितै’-हस्यहर्षरोमाश्चैवर्म-
ध्यानात्पेर्यमाणः व्याकुलीभवति-स्वधर्मस्थैर्याच्यव्यत इत्यर्थः ॥ स्वाचारचारिम-मुनिश्चलचेतसोऽपि न स्यात्कदापि कुशलाय कुशील-
संगः । शाकम्भरीपतितमस्त्यपि शस्तवस्तुतद्रूपताऽनुपगतं हि कियन्त्यहानि ॥ अयं तन्मध्यवासिनो दोषो दर्शितः । यस्तु सुसाधुम-
ध्यवास्यपि मन्दपरिणामतया तत्संसर्गं विदध्यात्तमधिकृत्याह—“ लोए वि ” गाहा ॥ ‘ लोए वि’ त्ति आपे प्रथमान्तस्यैकारः । कयरे
आगच्छइ दिन्नरूवे इत्यादिबत् ॥ लोकेऽपि कुसंसर्गप्रियं दुर्निवसितं खिड्गवेषं धूताद्यतिव्यसनाभिभूतं जनं निन्दति । एवं सुसाधु-
मध्यस्थितनिरुद्यमं धर्मे प्रियकुशीलजनं-प्रियः कुशीलजनः पार्श्वस्थादिलोको यस्य स तथा तं साधुजनोऽपि निन्दति । एवश-
ब्दानुस्वारलोपात् ॥ स कदाचिदुदुष्टपरिणामोऽकार्यमपि कुर्यात्ततश्च ॥ “ निच्चं ” गाहा ॥ कुसंसर्गदोषदृष्टान्तमाह—“ गिरिसुअ ”
गाहा ॥ अत्रेयं कथा—

कादम्बर्यामटव्यामेकस्मिन् न्यग्रोधतरुकोटरे द्वौ शुक्रौ सौदर्यौ संजज्ञाते । तत्रैको म्लेच्छैः स्वगृहं नीतः, स च पर्वतपल्लीसंवर्द्धि-
तत्त्वात् गिरिशुक्र इत्युच्यते । स च साङ्गत्यवशात्क्रूराध्यवसायो जातः । अन्यस्तु कुसुमसमृद्धतापसाश्रमसंवर्द्धितत्वात् पुष्पशुक्र इति ।
सोऽपि संगतिवशाद्धर्मपरोऽभूत् । अन्यदा विपरीतशिक्षाश्चापहृतो वसन्तपुरात्कनककेतू राजा तत्पल्लीसमीपे समाजगाम । ततो म्ले-

च्छभावितमतिना शुकेन वृक्षोपरि स्थितेन कथंचनाऽपि दृष्टोऽसौ । ततः प्रोक्तं तेन—अरे अरे पुलिन्दका ! इह स्थितानामेव भवतां राजा आययौ । तदेनं शीघ्रं गृहीध्वम् । ततो राज्ञा चिन्तितम्—यत्र पक्षिणोऽपीदृशाः, स देशो दूरतस्त्याज्य इति मत्त्वा प्रपलायितः प्राप्तस्तापसाश्रमे । तदवलोकनात्पुष्पशुकोऽवादीत्—भो भोस्तापसकुमारकाः ! अतिखिन्नोऽतिथिरागच्छति । चतुराश्रमगुरुश्चैषोऽतः शीघ्रं ददध्वमासनं कुरुताऽऽतिथेयीकृत्यमिति कुमारकान् प्रोत्साहितवान् । सम्पादिते च तैर्भोजनादौ विनोदितखेदो नृपतिर्गिरिशुकवृत्तान्तं निवेद्य, तस्मै किमेकजातीययोर्भवतोरेतावदन्तरमिति पप्रच्छ । सोऽबोचत्—संसर्गगुणादेतत् तथाहि—माताऽप्येका पिताऽप्येको, मम तस्य च पक्षिणः । अहं मुनिभिरानीतः, स च नीतो गवाशनैः ॥ १ ॥ गवाशनानां स गिरः शृणोति, अहं च राजन् मुनिपुङ्गवानाम् । प्रत्यक्षमेतद्भवताऽपि दृष्टं, ‘संसर्गजा दोषगुणा भवन्ति’ ॥ २ ॥ ततस्तुष्टो राजाऽबोचदस्त्येतत्तथाहि—संतप्तायसि संस्थितस्य पयसो नामाऽपि न ज्ञायते, मुक्ताकारतया तदेव नलिनीपत्रस्थितं राजते । व्यक्तं सागरशुक्तिसंपुटगतं सम्पद्यते मौक्तिकं, प्रायेणाधममध्यमोत्तमगुणः संवासतो जायते ॥ ३ ॥ अंबस्स य निंबस्स य, दोन्हंपि समागयाइं मूलाइं । संसर्गीए विणट्टो, अंबो निंबत्तणं पत्तो ॥ इति ॥ ४ ॥ एवं च मत्त्वा दुःशीलसांगत्यं च हित्वा सुशीलैः सहान्येनापि संवासो विधेयः ॥ गाथायां सुविहितेति सुसाधोरामन्त्रणम् । गिरिपुष्पशुकयोः सत्कस्योदाहरणस्य दृष्टान्तस्य कारणं संसर्गादोषोत्प्रेक्षणलक्षणं तद्विधिज्ञः सन् वर्जयेः शीलविकलान्, उद्यतशीलश्च स्वयमपि भवेरिति ॥ २२७ ॥

तदेवं कारणाऽभावे पार्श्वस्थादिसंसर्गत्यागोऽभिहितः, कारणे तु तद्वन्दनाद्यपि कार्यमित्याह—

ओसन्नचरणकरणं, जङ्गो वंदंति कारणं पप्प । जे सुविइयपरमत्था, ते वंदंते निवारंति ॥ २२८ ॥

सुविहिय वंदावंतो, नासेई अण्यं तु सुपहाओ । दुविहपहविप्पमुक्को, कहमप्प न याणई भूढो ॥ २२९ ॥

शिथिलचरणकरणमपि सुसाधवः कारणे 'सुबहुं पासत्यजण'मित्यादौ वक्ष्यमाणे वन्दन्तेऽपि कदाचित् । तत्र ये सुविदितपरमार्था
'वन्दइ न य वंदावइ' इत्यादिवक्ष्यमाणलक्षणाः संविग्नपाक्षिका भवन्ति, न ते तान् वन्दापयन्ति ॥ व्यतिरेकमाह—“ सुविहिय ”
गाहा ॥ सुविहितान्-वन्दापयन्नाशयति-भ्रंशयत्यात्मानं सुपथात्-सुगतिमार्गात्, यत उक्तम्—जे बंभचेरभट्टा, पाए उहुंति बंभयारीणं ।
ते हुंति कुंटमंटा, बोही य सुदुल्ला तेसिं ॥ द्विविधपथविप्रमुक्तः साधु-श्रावकानुष्ठेयमार्गभ्रष्ट इत्यर्थः ॥ तथाहि—नासौ यतिः
क्लिष्टपरिणामत्वान्न गृहस्थो लिङ्गदर्शनादतः कथमात्मानं न जानाति मूढो येन सुसाधून् वन्दयतीति ॥ २२८-२९ ॥ अं० ८९९०

॥ इति श्रीरत्नप्रभसूरिविरचितायामुपदेशमालाविशेषवृत्तौ तृतीयो विश्रामः ॥

कारणे पार्श्व-
स्थादीनां
वन्दनम् ।

॥ अथ चतुर्थो विश्रामः ॥

एतावता ग्रन्थेन प्रायेण साधूनां क्वापि गृहस्थानां क्वचिदुभयसाधारण्येन धर्मोपदेश उक्तः । साम्प्रतं गृहस्थानामेव विशेषतो धर्म उपदिश्यते, स च सामान्येन गृहस्थधर्माध्यासितस्थैव सम्यग्भवतीति स एव तावदुच्यते—

श्रीभूपालकुमारपालकृतिनो यैर्धर्ममर्मापणान्मारिशूतमदावृदन्तदलनान्नित्योत्सवा भूरभूत् ।

वाक्शुद्धयै वरवाङ्मयामृतमयी सृष्टिं व्यधुयैर्न वान्तरर्थोऽयमवादि सूरितिलकैः श्रीहेमचन्द्रैर्यथा ॥ १ ॥

१न्यायसम्पन्नविभवः, २शिष्टाचारप्रशंसकः । ३कुलशीलसमैः साद्वै कृतोद्वाहोऽन्यगोत्रजैः ॥ १ ॥ ४पापभीरुः ५प्रसिद्धं च, देशाचारं समाचारम् । ६अवर्णवादी न क्वापि, राजादिषु विशेषतः ॥ २ ॥ ७अनतिव्यक्तगुप्ते च, स्थाने सुप्रातिवेष्टिमके । अनेक निर्गमद्वार-विवर्जितनिकेतनः ॥ ३ ॥ ८कृतसंगः सदाचारैर्मातापित्रोश्च ९पूजकः । १०त्यजन्नुपप्लुतं स्थानमप्रवृत्तिश्च ११गर्हिते ॥ ४ ॥ १२व्ययमायोचितं कुर्वन्, १३वेषं वित्तानुसारतः । १४अष्टाभिर्धीगुणैर्युक्तः, १५शृण्वानो धर्ममन्वहम् ॥ ५ ॥ ग्रं० ९००० १६अजीर्णं भोजनत्यागी, १७काले भोक्ता च सात्त्विकः । १८अन्योन्याऽप्रतिबन्धेन, त्रिवर्गमपि साधयन् ॥ ६ ॥ १९यथावदतिथौ साधौ, ह्रीने च प्रतिपत्तिकृत् । २०सदाऽनभिनिविष्टश्च, २१पक्षपाती गुणेषु च ॥ ७ ॥ २२अदेशाकालयोश्चर्या, त्यजन् २३जानन् बला-बलम् । २४वृत्तस्थज्ञानवृद्धानां, पूजकः २५पोष्यपोषकः ॥ ८ ॥ २६दीर्घदर्शी २७विशेषज्ञः २८कृतज्ञो २९लोकवल्लभः । ३०सलज्जः ३१सदयः ३२सौम्यः, ३३परोपकृतिकर्मठः ॥ ९ ॥ ३४अन्तरङ्गारिषड्वर्गपरिहारपरायणः । ३५वशीकृतेन्द्रियप्राप्तो, गृहिधर्माय कल्पते ॥ १० ॥ सामान्यगृहिधर्मज्ञेन, युक्तस्थैव महात्मनः । सत्कलत्रादिसंयोगः, पुण्यैरेवोपजायते ॥ ११ ॥ यदुक्तम्—“पत्नी प्रेमवती सुतः सविनयो भ्राता गुणालङ्कृतः, स्निग्धो बन्धुजनः सखाऽतिचतुरो नित्यं प्रसन्नः प्रभुः । निर्लोभोऽनुचरः परार्त्तिसमये प्राप्तोपयोगं धनं, पुण्या-

नामुदयेन सन्ततमिदं कस्यापि सम्पद्यते ॥ १२ ॥ ” एवं च सामान्यतो गृहस्थधर्माधारस्य विशेषतो गृहस्थधर्म-‘ वंदइ उभओ कालं पी’त्यादि गाथासप्तदशकेनाह—एताश्च गाथाः शुभावकस्य प्रातरुत्थानाच्छयनं यावद्दिनचर्यामाप्स्ययाय व्याख्यास्यामः ॥

सम्ममवरगम्मज्जिणमयमणुदिणवट्ठंतसुद्धपरिणामो । परिणाममं^३ जाणिऊण घरवासवासंगं ॥ १ ॥ पडुपवणंदोलिय-केलिपत्तप-
डिवद्धतोयविंदुं व । सुविणिच्छिऊण भंगुरमाउं तारुन्नमत्थं च ॥ २ ॥ पयइ विगीओ पयईए, भइओ पयइपरमसंविग्गो । पयई
उदारचित्तो, पयइ जहुक्खित्तधुरधवल्लो ॥ ३ ॥ निच्चं कयसाहम्मियवच्छल्लो जुन्नचेइउद्धारी । परपरिवायच्चाई, सुसावओ निसि-
विरामंमि ॥ ४ ॥ अइगोसे पडिबुद्धो, सम्मं कयपंचमंगलविहाणो । अणुसरणपुव्वयं उट्ठिऊण उचियं च काऊण ॥ ५ ॥ संखेवेणंपि
हु वीयरायपडिमाउ वंदिउं सगिहे । गच्छेज्ज साहुवसहिं, करिज्ज आवस्सयाइ तहिं ॥ ६ ॥ एवं हि कीरमाणे, जिणाणमाणा कया
हवइ सम्मं । गुरुपरतंतत्तं सुत्तअत्थसविसेसनाणं च ॥ ७ ॥ जहठियसामायारी, कुसलत्तमसुद्धबुद्धिविगमो य । गुरुसक्खिओ य
धम्मो, संपुन्नविही य होइ कया ॥ ८ ॥ साहूण असइ वसही-संकिन्नत्ताइकारणेहिं वा । गुरुणा समगुन्नाओ, पोसहसालाइसु वि-
कुज्जा ॥ ९ ॥ सज्झायं काऊण य, खणं अपुव्वं पढेइ सुत्तं पि । तत्तो य विणिक्खमिउं, होऊण य दव्वभावसुई ॥ १० ॥ पढमं
नियगेहेच्चिय, निच्चं चिइवंदणं समयविहिणा । विहवाणुसारिपूया, पुव्वमणुट्ठिज्ज गोसंमे ॥ ११ ॥ तयणंतरं तु जइ ता, तहाविहं
तस्स नत्थि गिहकिच्चं । ता तव्वेलंचिय कयसरीरसुद्धी सुनेवत्थो ॥ १२ ॥ पुप्फाइपवरपूयंग-वग्गहत्थेण परियणेण समं । वच्चेज्ज
जिणिंदगिहे, विसेज्ज पंचाभिगमपुव्वं ॥ १३ ॥ सच्चित्तविओसरणा, अविओसरणा अचित्तदव्वाणं । एगल्लसाडियाए, विमलाए कयउत्त-
रासंगो ॥ १४ ॥ जिणदंसणे सिरंमि, करंजलीपग्गहो जयजयत्ति । मणएगत्तीकरणं, इय एसो पंचहाऽभिगमो ॥ १५ ॥ पुप्फास्मि-
सत्थुईहिं, तिहाऽहवा पूयमट्ठहा कुज्जा । फल-जल-धूव-क्खय-वास,-कुसुम-नेवज्ज-दीवेहिं ॥ १६ ॥ तिनिंसिहियाइदहतिय-जुत्तं
इरियं पडिकमेऊण । चिदवंदणं करेज्जा, पणिहाणं तं सुसंविग्गो ॥ १७ ॥ अह कारणेण केणइ, जिणवरभवणंमि अहव नियगेहे ।
पोसहसालाए वा, हवेज्ज सामाइयाइकयं ॥ १८ ॥ तो साहुसमीवंमि गंतुं, किइक्कम्मपुव्वगं सम्मं । कुज्जा पच्चक्खाणं, खणं च

जिणवयणसयणाई ॥ १९ ॥ भत्तोए तहा काउं, बालगिलाणाइगोयरं पुच्छं । तक्किच्चं च समगं, संपाडिज्जा जहाजोगं ॥ २० ॥
अणइक्कमेण कुलक्कमस्स लोगाववायविरहेण । तत्तो वित्तिनिमित्तं, ववहारमणिदियं कुज्जा ॥ २१ ॥ भोयणकाले य गिहं, आगम्म
तहाविहाए पूयाए । पुण्णमिसाइयाए, थोत्तेहिं य भावसारैहिं ॥ २२ ॥ संपूइऊण विहिणा, जिणविंबं तयणु साहुमूलंमि । गंतूण
भणइ एवं, अणुगहं कुणह मे भंते ! ॥ २३ ॥ असणाईद्ववाणं, गहणेण भवाऽगुडे निवडियस्स । जयजीववच्छलेहिं, दिज्जउ
हत्थावलंबो मे ॥ २४ ॥ संपट्टिय संघाडग-पट्टिठिओ जाइ जाव घरदारं । एत्थंतरंमि अन्नेवि, गिहठिया अभिमुहं इति ॥ २५ ॥
वंदंति य तो सड्डो, विजायसड्डो पमज्जिउं पाए । दाउणमासणं कुणइ, संविभागं जहाविहिणा ॥ २६ ॥ वंदणपुव्वं अणुगच्छिऊण,
तत्तो गिहे समागम्म । मुंजाविय जणयाई, चित्तिय गोणाइ पेसाई ॥ २७ ॥ देसंतरऽऽगयाणं, चित्तं काऊण सावगाणंपि । पडिज-
गिउं गिलाणे, ताहे उच्चियप्पएसंमि ॥ २८ ॥ उच्चियासणोवविट्ठो, पच्चक्खाणं सरित्तु जहगहियं । कयपंचनमोक्कारो, सुसावगो तयणु
मुंजेज्जा ॥ २९ ॥ भोत्तूण तओ विहिणा, पुरओ घरचेइयाण ठाऊण । तव्वंदणं करित्ता, पच्चक्खइ दिवसच्चरिमाई ॥ ३० ॥ खण-
मेत्तं सज्झायं, अपुव्वपढणं च किंपि काऊण । पुणरवि वित्तिनिमित्तं, ववहारमणिदियं कूज्जा ॥ ३१ ॥ संज्ञासमयंमि पुणो, पूयं
काऊण जिणवरिदाणं । सारथुइथोत्तपुव्वं, सगिहंमि वंदणं कुज्जा ॥ ३२ ॥ तो जिणभवणे गंतुं, वंदिज्जा पूइऊण जिणविंबे । सा-
माइअपडिक्कमणाइ, गोससमयं पिव करेज्जा ॥ ३३ ॥ साहुसमीवे अकए य, तंमि गच्छेज्ज साहुवसहीए । वंदणमालोयणयं, खाम-
णयं पिय तहिं काउं ॥ ३४ ॥ गिण्हज्ज पच्चक्खाणं, खणमह सवणं च धम्मसत्थस्स । विस्सामणाइ विहिणा, भत्तोए करेज्ज
साहुणं ॥ ३५ ॥ संदिद्धपए पुच्छिय, सावगवग्गस्स काउमुच्चियं च । गिहिगमणं विहिसयणं, विहिज्ज गुरुदेवसरणं च ॥ ३६ ॥
उक्कोसवंभयारी, परिमाणकडो व होज्ज नियमेण । कंदप्पाइविमुक्को, पइरिक्कंमि य तुयट्टेज्जा ॥ ३७ ॥ उदाममोहवसओ पयट्ठिउं
कह वि अहमकम्मंमि । उवसंतमोहवेगो, चित्तेज्जा भावसारमिमं ॥ ३८ ॥ मोहो दुहाण मूलं, मूलं च विवज्जयस्स सव्वस्स ।
एयस्स वसं पत्ता, सत्ता मन्नंति हियमहियं ॥ ३९ ॥ जस्स वसेणं किर कामिणीण वयणाइयं असारंपि । चंदाई हुवमिज्जइ धिरत्थु

ही तस्स मोहस्स ॥ ४० ॥ इत्थीकलेवराणं, स तत्तचितं तओ तहा कुज्जा । जह मोहाऽरिजयाओ, संवेगरसा समुच्छलइ ॥ ४१ ॥
तहाहि—जं ताव कामिणीणं, मणोहरं हरिणलंछणच्छायं । वयणं तंपि हु मलगलिर-विबरसत्तयसमाउत्तं ॥ ४२ ॥ वित्थिन्नथो-
रथण्या, मंसचथा पोट्टमसुइमंजूषा । मंसट्ठि-नसा सोणियमेत्तं सेसंपि हु सरीरं ॥ ४३ ॥ जंपियं पयईए क्षिय, दुगंघिमलाऽऽ-
विलं विलीणं च । पयइए अहोगइदारं, बीभच्छं कुच्छणिज्जं च ॥ ४४ ॥ अइलज्जगीयमंगुल-रुवंति ठइज्जई य किर रमणं । तंमि
विरमिज्ज जो नणु, स केण अव्वो विरज्जेज्जा ॥ ४५ ॥ एवं गुणाण सीमंतिणीण रमणंमि जे विरत्तमणा । जम्मजराभरणं,
दिन्नो हु जलंजली तेहिं ॥ ४६ ॥ स जयइ सणंकुमारो, अमरकुमारोव्व चक्कवट्ठी सो । जेण खणेण तणं पिव, तेत्तियमंतेउरं चत्तं
॥ ४७ ॥ संजोगविओगावेग-वाउलत्ताणभिन्नया जेसिं । निच्चंपि चित्तवित्ती, कुमारसमणाण ताण नमो ॥ ४८ ॥ ते धन्ना ताण
नमो, दासो हं ताण संजमधराण । अद्धच्छिपेच्छिरीओ, जाण न हियए खुट्ठकंति ॥ ४९ ॥ ताण नमो नमो भावेण, पुणो वि
ताण चेव नमो । जाण न जाया विसयाऽभिलासदुव्वासणा एसा ॥ ५० ॥ इय जेण जेण वाहा, हवेज्ज तं तस्स तस्स पडि-
वक्खं । पुव्वावरनिसिसमए, सम्मं भावेज्ज किं बहुणा ॥ ५१ ॥ सुयइ सुहेणं निंदंतरेसु जग्गेइ धम्मजागरियं । कयकायव्वं
धम्मं, विहिय सो चेव गोसाओ ॥ ५२ ॥

वंदइ उभओ कालं पि चेइयाइं थइथुई (थवत्थुई) परमा । जिणवरपडिमाधरधूवपुण्फगंधच्चगुज्जुत्तो ॥ २३० ॥
सुविणिच्छियएगमई, धम्मम्मि अनन्नदेवओ अ पुणो । न य कुसमएसु रज्जइ, पुव्वावरबाहियत्थेसु ॥ २३१ ॥
दद्रूण कुलिंगीणं, तसथावरभूयमहणं विविहं । धम्माओ न चालिज्जइ, देवेहिं सइंदएहिं पि ॥ २३२ ॥
वंदइ पडिपुच्छइ पज्जुवासई साहुणो सययमेव । पढइ सुणइ गुणेइ अ, जणस्स धम्मं परिकहेइ ॥ २३३ ॥
दढसीलव्वयनियमो, पोसइआवस्सएसु अक्खलिओ । महूमज्जमंसपंचविहवहुबीयफलेसु पडिक्कंतो ॥ २३४ ॥

नाहम्मकम्मजीवी, पच्चक्खाणे अभिक्खवुज्जुत्तो । सव्वं परिमाणकटं, अवरज्जइ तं पि संकंतो ॥ २३५ ॥
निक्खमणनाणनिव्वाणजम्मभूमीउ वंदइ जिणाणं । न य वसइ साहुजणविरहियम्मि देसे बहुगुणेऽवि ॥ २३६ ॥
परतिथियाण पणमण, उब्भावण थुणण भत्तिरागं च । सक्कारं सम्माणं, दाणं विणयं च वज्जेइ ॥ २३७ ॥
पढमं जईण दाऊण, अप्पणा पणमिऊण पारेइ । असई अ सुविहिआणं, भुंजइ कयदिसालोओ ॥ २३८ ॥
साहुण कप्पणिज्जं, जं नवि दिन्नं कहिंपि किंचि तहिं । धीरा जहुत्तकारी, सुसावगा तं न भुंजंति ॥ २३९ ॥
वसहीसयणासणभत्तपाणभेसज्जवत्थपत्ताइ । जइऽवि न पज्जत्तधणो, थोवाऽविहु थोवयं देई ॥ २४० ॥

इतो गाथानामर्थलेशः कथ्यते—“ वंदइ ” गाथा । उभयतः कालं प्रातःसायं सन्ध्ययोरधिशब्दान्मध्याह्नं च । ‘स्तवा’-भक्ताम-
राद्याः । ‘स्तुतयः’-कायोत्सर्गान्तरं भज्यमानाः । ‘जिनवरप्रतिमागृहेषु’-चैत्यास्पदेषु धूपादिभिरर्चनोद्युक्तः ॥ यः कल्पयत्यविकलो-
द्गतरागताम्रमात्मानमस्तमलकेवलजातरूपम् । केषामपि प्रवरपुण्यभृतां स सिद्धः, पूजारसो विजयते जिनराजराज्यम् ॥ “ सुवि-
णिच्छिद्य ” गाथा न विद्यते वीतरागाद्देवादन्यो दैवतो यस्य सोऽनन्यदैवतः ॥ उक्तं च—जिनो दैवः कृपा धर्मो, गुरवो यत्र साधवः ।
श्रावकत्वाय कस्तस्मै, न श्लाघेत विमूढधीः ॥ ५३ ॥ सरागोऽपि हि देवश्चेत् गुरुव्रह्मचार्यपि । कृपाहीनोऽपि धर्मः स्यात् कष्टं नष्टं
दहा जगत् ॥ ५४ ॥ “ ददटूण ” गाथा कुलिङ्गिनां शाक्यादीनां त्रसस्थावरजीवमर्दनं दृष्ट्वा जिनधर्मादशेषजन्तुसूक्ष्मरक्षणाधिधाय-
कात्सेन्द्रैरपि देवैर्न चाल्यते ॥ “ वंदइ ” गाथा दूरादर्शनमेव मङ्गलमयं प्रौढप्रमोदस्पृशां भक्त्या वन्दनकं तु कल्मषमपीकालुष्यमु-
त्प्लुप्यति ॥ श्रेयःपुण्यपरम्परां प्रतनुते, सेवा प्रसन्नात्मनाम् । साधूनां वचनानि तु प्रसुवते, वाचां व्यतीतं फलम् ॥ ५५ ॥ “ दद ”
गाथा । ‘शीलं’-चतुर्थव्रतं प्राधान्यादन्यव्रतेभ्यः पृथगुपात्तम् । ‘व्रतानि’-प्राणातिपातविरत्यादीनि ‘नियमा’-विचित्राऽभिग्रहाः ।
‘पौषधम्’-आहाराङ्गसंस्कारः ब्रह्माव्यापाररूपं चतुर्द्धा । ‘आवश्यकं’-सामायिकप्रतिक्रमणानि । ‘मध्वादीनि’ नवनीतस्योपलक्षणम् ।

श्रावकधर्म-
विधि-कर्त-
व्यानि च ।

पि

वि

‘पञ्चविधफलानि’—वटपिप्पलोदुम्बरकायोदुम्बरीप्लक्षणां गृह्यन्ते, पिप्पलग्रहणात् पिम्पर्या अपि ग्रहणम् । ‘बहुवियफलानि’—वृन्ता-
कादीनि ‘पडिकंतो’ त्ति मध्वादिभ्यः प्रतीपं क्रान्तो—निवृत्त इत्यर्थः । मध्वादीनां नियमेभ्यः पृथग्ग्रहणं बहुदोषतासूचनार्थम् ।
यदुक्तम्—अनेकजन्तुसङ्घात—निर्घातनसमुद्भवम् । जुगुप्सनीयं लालावत् कः स्वादयति माक्षिकम् ॥ ५६ ॥ भक्षयन्माक्षिकं क्षुद्रज-
न्तुलक्षयोद्भवम् । स्तोकजन्तुनिहन्तृभ्यः, शौनिकेभ्योऽतिरिच्यते ॥ ५७ ॥ एकैककुसुमक्रोडाद्रसमापीय मक्षिकाः । यद्वमन्ति मधू-
च्छिष्टं, तदभ्रन्ति न धार्मिकाः ॥ ५८ ॥ अप्यौषधकृते जग्धं, मधु श्वभ्रनिबन्धनम् । भक्षितः प्राणनाशाय, कालकूटकणोऽपि हि
॥ ५९ ॥ रसोद्भवा हि भूयांसो, भवन्ति किल जन्तवः । तस्मान्मद्यं न पातव्यं, हिंसापातकभीरुणा ॥ ६० ॥ पिवन्नपि मुहुर्मद्यं,
मद्यपो नैव तृप्यति । जन्तुजातं कवल्यन्, कृतान्त इव सर्वदा ॥ ६१ ॥ श्रूयते किल शाम्बेन, मद्यादन्धकविष्णुना । हतं वृष्णि-
कुलं सर्वं, प्लोषिता च पुरी पितुः ॥ ६२ ॥ लौकिका अपि मद्यस्य, बहुदोषत्वमास्थिताः । यत्तस्य परिहार्यत्वमेवं पौराणिका जगुः
॥ ६३ ॥ अवद्यमूलं नरकस्य पद्धतिं, सर्वापदां स्थानमकीर्तिकारणम् । अभ्यस्येन्न्यं गुणिभिर्विगर्हितं, विवर्जयेन्मद्यमुपासकः सदा
॥ ६४ ॥ मांसलुब्धैरमर्यादैर्नास्तिकैः स्तोकदर्शिभिः । कुशास्त्रकारैर्वैयात्याद् गदितं मांसभक्षणम् ॥ ६५ ॥ नान्यस्ततो गतघृणो, नरका-
चिष्मादिन्धनम् । स्वमांसं परमांसेन, यो वर्द्धयितुमिच्छति ॥ ६६ ॥ मांसभक्षयिताऽमुत्र यस्य, मांसमिहादस्यहम् । एतन्मांसस्य
मांसत्वं, प्रवदन्ति मनीषिणः ॥ ६७ ॥ आयुःक्षयो भवति तस्य दरिद्रता च, नैवान्यजन्मनि भवेत्कुलजातिलाभः । मांसशिनो हत-
मतेर्विफलक्रियस्य, स्यान्नीचकर्मकरणोदरपूरणं च ॥ ६८ ॥ मांसखादकगतिं विमृशन्तः सस्यभोजनरता इह सन्तः । प्राप्नुवन्ति सुर-
सम्पदमुच्चैर्जनशासनजुषो गृहिणोऽपि ॥ ६९ ॥ उदुम्बरवटप्लक्ष-कायोदुम्बरशाखिनाम् । पिप्पलस्य च नाग्नीयात्, फलं कृमि-
कुलाकुलम् ॥ ७० ॥ अप्राप्नुवन्नन्यभक्षमपि क्षामो बुभुक्षया । न भक्षयति पुण्यात्मा, पञ्चोदुम्बरजं फलम् ॥ ७१ ॥ अन्तर्मुहूर्त्ता-
त्परतो, निरन्ता जन्तुराशयः । यत्र मूर्च्छन्ति तं नाद्यं, नवनीतं, विवेकिभिः ॥ ७२ ॥ एकस्यापि हि जीवस्य, हिंसने किमद्यं
भवेत् । जन्तुजातमद्यं तत्को, नवनीतं निषेवते ॥ ७३ ॥ वृन्ताक पतसाऽऽलायु, सर्वं चानन्तकायिकम् । फलमज्ञातमन्यद्वाऽनुचितं

श्रावकस्त्यजेत् ॥ ७४ ॥ “नाहम्” गाहा ॥ अधर्मकर्मणि ‘इंगाली वणसाडी’ इत्यादिनोक्तानि पञ्चदश कर्मादानानि, तैर्जीविकां वर्जयति । चतुःपदादिपरिग्रहं च सर्वं कृतपरिमाणमेव करोति । तदपि प्रमाणीकृतं चतुष्पदादि शङ्कमान एव यतनया न पुनर्निर्ध्वंसतयाऽवर-
ध्यति—भारवाहादिभिर्व्यथयति व्यापारं कुर्वाणः, कर्णच्छेदादिभिः पीडयति ‘रथ’ हिंसायामिति वचनात् ॥ ‘अविरज्जइ’ स्ति पाठे
रन्ध्यतेऽपि यदन्नादिकं तदपि शङ्कमान एव रन्ध्यति, मुत्कले मुक्तेऽप्यारम्भे पापभीरुतया स शूक एव सर्वं करोतीत्यर्थः ॥
“निकखमण” गाहा । गार्थार्थसंवादश्च । जन्मणनिकखमणाइसु तित्थयराणं महाणुभावाणं । गमणञ्चगमहिमाहिं, आगाढं दंसणं होइ
॥ ७५ ॥ जत्थ पुरे जिणभवनं, समयविऊ साहू सावया जत्थ । तत्थ सया वसियव्वं, पवरजलं इंधणं जत्थ ॥ ७६ ॥ तथा—
निवसेज्ज तत्थ सइढो, साहूणं जत्थ होइ संपाओ । चेईहराई जम्मि वित(न)यन्नसाहम्मिया चेव ॥ ७७ ॥ “पर” गाहा ।
‘प्रणमनं’—शिरसा । ‘उद्भावने’—परेषां पुरतो गुणोत्कीर्तनम् । ‘स्तवनं’—तेषामेव पुरः । ‘भक्तिराग’—चेतसोऽनुबन्धः
‘सत्कारो’—वस्त्रादिभिः । ‘सन्मानो’—नुव्रजनादिः । ‘दानम्’—अशनादेः ‘विनयः’—पादप्रक्षालनादिस्तान् वर्जयति [अन्यतिथिकानां] ॥
“पढमं” गाहा “साहूण” गाहा “वसही” गाहा ॥ “प्रौढत्रीतितरङ्गसङ्गि हृदयं वाणी गुणग्राहिणी, कायोऽकैतववन्द्यवन्दनकवान् दुःचे-
ष्टिताऽलोचनम् । प्रायश्चित्तपवित्रपालनविधिर्वस्त्रापानाश्रय-प्रावारप्रमुखप्रदानमिति सत्पूजा गुरोर्गीयते ॥ ७८ ॥ श्राद्धः श्रद्धानुबन्धा-
द्वसतिमवसतिं कीटिकाकण्टकादेः, पात्रं पात्रं गुणानां सदशनमशनं पानकं पानकम् । वस्त्रं शीतादिशस्त्रं समधिकविधिना स्वल्प-
मप्यत्र कल्प्यं, काले भिक्षोरभिषे त्वपरमपि ददन्निर्जराभाग्भृशं स्यात् ॥ ७९ ॥ २४० ॥

संवच्छरचाउम्मासिणसु, अट्ठाहियासु अ तिहीसु । सव्वायरेण लग्गइ, जिणवरपूयातवगुणेषु ॥ २४१ ॥

सांवच्छरिकपर्वणि चातुर्मासिकेषु अष्टाहिकासु चैत्राश्वयुक्पूर्णिमापर्यन्तासु शाश्वतीष्वशश्वतीषु च तिथिष्वष्टमीचतुर्दशीज्ञानपञ्चम्या-
दिपुण्यतिथिषु जिनवरपूजायां तपसि गुणेषु दानज्ञानाभ्यासावश्यकदिविशेषेषु, तथाहि—घटयति विकटाभिः संगमं श्रीभिरुच्चैरप-

चयमुपधत्ते दुर्विपाकैनासां च । जनयति शरदिन्दूद्योततुल्यं यशस्तद्विधिविहितसपर्यं पादपद्मं जिनानाम् ॥ ८० ॥ यत्पूर्वार्जितकर्मशै-
लकुलिशं यत्कामदावानलज्वालाजालजलं यदुग्रकरण-ग्रामाहिमन्त्राक्षरम् । यत्प्रत्यूहतमः समूहदिवसं यल्लव्विलक्ष्मीलता, मूलं तद्विविधं
यथाविधि तपः कुर्वीत वीतस्पृहः ॥ ८१ ॥ शूराः सन्ति सहस्रशो नहि कलाशालिष्वियत्ता स्थिता, ज्योतिर्ज्ञाः प्रतिमन्दिरं प्रतिपदं
पद्यादिविद्याविदः । शोण्डीरान् कतिनाम वच्मि बहवो वाक्याट्वावुद्भटाः, स्वं दातुं पुनरुद्यता यदि परं द्वित्राः पवित्राः क्षितौ
॥ ८२ ॥ २४१ ॥

साहूण चेइयाण य, पडिणीयं तह अवणवायं च । जिणपवणस्स अहिअं, सव्वत्थामेण वारेई ॥ २४२ ॥
विरया पाणिवहाओ, विरया निच्चं च अल्लियवयणाओ । विरया चोरिकाओ, विरया परदारगमणाओ ॥ २४३ ॥

‘ सव्वत्थामेण ’ ति सर्वसामध्येन प्राणव्ययेनापि वारयति । तदुन्नतिकरणस्य महोदयहेतुत्वादिति ॥ “ विरया ” गाहा ॥ ये
प्राणिवधाद्विरताः करुणैकचित्तास्ते श्राद्धाः स्युस्तथाहि—दक्षा नारकवेश्मनां प्रतिहतौ पट्वी कुयोनिक्षतौ, हन्त्री रोगचयस्य सर्वदु-
रितातङ्कश्रयैकक्षमाः । कीनाशोद्धतबाहुयुग्ममथनी सम्प्रापितस्त्रः—शिवा, साध्वी जीवद्या जयत्यपमला मुर्ध्नि स्थिता श्रेयसाम् ॥ ८३ ॥
वपुरिव वदनविहीनं, वदनमिव विलुप्तलोचनाम्भोजम् । एतद्विकलं सकलं, न शोभते धर्मकर्म नृणाम् ॥ ८४ ॥ व्यासोऽप्याह—
श्रूयतां धर्मसर्वस्वं, श्रुत्वा चैवात्रधार्यताम् । आत्मनः प्रतिकूलानि, परेषां न समाचरेत् ॥ ८५ ॥ मातृवत्परकलत्राणि, परद्रव्याणि
लोष्टवत् । आत्मवत्सर्वभूतानि, यः पश्यति स पश्यति ॥ ८६ ॥ अलीकवचनाच्च ये, नित्यं विरताः सत्यवाचस्ते च श्राद्धा, यथा—
सत्यमेव वदेत्प्राज्ञः, सर्वभूतोपकारकम् । यद्वा तिष्ठेत्समालम्ब्य, मौनं सर्वार्थसाधकम् ॥ ८७ ॥ धर्मध्वंसे क्रियालोपे, स्वसिद्धान्ता-
र्थविप्लवे । अपृष्टेनापि शक्तेन, वक्तव्यं तन्निषेधितुम् ॥ ८८ ॥ दवानलेन ज्वलता, परिप्लुष्टोऽपि पादपः । सान्द्रीभवति लोकोऽयं
न तु दुर्वचनाऽग्निना ॥ ८९ ॥ चन्दनं चन्द्रिका चन्द्रमणयो मौक्तिकलजः । आह्लादयन्ति न तथा, यथा वाक् सुनृता नृणाम्

॥ ९० ॥ कुर्वन्ति देवा अपि पक्षपातं, नरेश्वराः शासनमुद्वहन्ति । शान्तीभवन्ति ज्वलनादयो यत्, तत्सत्यवाचां फलमामनन्ति
॥ ९१ ॥ चौर्याश्च विरताः श्राद्धाः स्युस्तथाहि—तमभिलषति सिद्धिस्तं वृणीते समृद्धिस्तमभिसरति कीर्त्तिमुंश्चते तं भवार्त्तिः । स्यु-
हयति सुगतिस्तं नेक्षते दुर्गतिस्तं, परहरति विपत्तं यो न गृह्णात्यदत्तम् ॥ ९२ ॥ अदत्तं नादत्ते कृतसुकृतकामः किमपि यः, शुभ-
श्रेणिस्तस्मिन्वसति कलहंसीव कमले । विपत्तस्माद्दूरं प्रजति रजनीवाम्बरमणेर्विनीतं विद्येव त्रिदिवशिवलक्ष्मीर्भजति तम् ॥ ९३ ॥
परजनमनःपीडाक्रोडावनं वधभावना, भवनमवनिव्यापिव्यापलताघनमण्डलम् । कुगतिगमने मार्गः स्वर्गपवर्गपुरार्गला, नियतमनुपादेयं स्तेयं
नृणां हितकाङ्क्षिणाम् ॥ ९४ ॥ परदारविरताश्च श्राद्धाः स्युर्यतः—चक्षुर्दिक्षु क्षिपन्ती क्षपयति झगिति प्रेक्षकाक्षीणि साक्षाल्लीलालो-
ऽलसाङ्गी जगति वितनुतेऽङ्गसङ्गाभङ्गान् । खेदस्वेदप्रभेदान् प्रथयति दव्युस्तम्भसंरम्भगर्भान्, बाला व्यालावलीव भ्रमयति भुवनं
चेतसा चिन्तिताऽपि ॥ ९५ ॥ नाऽऽसक्त्या सेवनीयास्तत्स्वदारा अत्युपासकैः । आकरः सर्वपापानां, किं पुनः परयोषितः ॥ ९६ ॥
स्वपतिं या परित्यज्य, निस्त्रयोपपन्नं भजेत् । तस्यां क्षणिकचित्तायां, विश्रम्भः कोऽन्ययोषिति ॥ ९७ ॥ नारीं नितम्बजघनस्तनभू-
रिभारामारोपयन्त्युरसि भूदधियो रताय । संसारवारिनिधिमध्यनिमज्जनाय, जानन्ति तां नहि शिलां निजकण्ठवद्धाम् ॥ ९८ ॥
भवोदन्वद्वेलां मदनमृगयुव्याधहरिणीं, मदावस्थाहालां विषयमृगतृष्णामरुभुवम् । महामोहध्वान्तोच्चयब्रह्मलपक्षान्तरजनीं, विपत्त्वानीं
नारीं परिहरत हे श्राद्धसुधियः! ॥ ९९ ॥ २४३ ॥

विरया परिग्गहाओ, अवरिमिआओ अणंततण्हाओ । बहुदोससंकुलाओ, नरयगइगमणपंथाओ ॥ २४४ ॥

परिग्रहाच्चापरिमिताद्विरताः श्राद्धाः स्युरनन्ततृष्णारूपमूर्च्छाविच्छेदात्तथाहि—वित्तं वाञ्छति निर्धनस्तदपि च प्राप्तः समस्तक्षितिं,
क्षोणीशत्वमवाप्य चामिलषति स्फीतं स सम्राट्पदम् । सम्राडप्यमराधीशस्य पदवीमित्येवमेषा नृणां, लब्धेऽपि ध्रुवमुत्तरोत्तरपदे तृष्णा
न विश्राम्यति ॥ १०० ॥ परिग्रहनिषण्णोऽपि, योऽपवर्गं विमार्गति । लोहोडुपनिविष्टोऽसौ, पारावारं तितीर्षति ॥ १ ॥ तृष्णाखनि-

२५
रगाधेयं, दुष्पूरा केन पूर्यते । या महद्भिरपिक्षितैः, पूरणैरेव खन्यते ॥ २ ॥ धर्मप्रभावप्रभुवा, अपि बाह्याः परिग्रहाः । स्युर्ध-
र्मस्य विनाशाय, समिधामिव बह्वयः ॥ ३ ॥ निर्दोषा वा सदोषा वा, सुखं जीवन्ति निर्धनाः । बाध्यन्ते धनिनो लोके, दौषैरु-
त्पादितैरपि ॥ ४ ॥ वाक्येनेकेन तद्वच्चिन्म, यद्वाच्यं वाक्यकोटीभिः । आशापिशाचीशान्ता च, प्राप्तं च परमं पदम् ॥ ५ ॥ आकांक्षा
परमं दुःखं, संतोषः परमं सुखम् । एतदुक्तं समासेन, लक्षणं सुखदुःखयोः ॥ ६ ॥ सर्वा संपत्तयस्तस्य, संतुष्टं यस्य मानसं ।
उपानहृदपादस्य, ननु चर्मावृत्तैवभूः ॥ ७ ॥ आशापिशाचविवशं कुरु मा स्म चेतः, संतोषमुद्वह परिग्रहनिग्रहेण । श्रद्धां विधेहि
यतिधर्मधूरीणतायामन्तर्भवाष्टकमुपैति यथापि ॥ ८ ॥ तदयं संग्रहः । हिंसा त्याज्या नरकपदवी नानृतं भाषणीयं, स्तेयं हेयं सुर-
तविरतिः सर्वसंगान्निवृत्तिः । जैनो धर्मो यदि न रुचितः पापपङ्कावृत्तेभ्यः सर्पिदुष्टं किमिदमित्यता यत्प्रमेही न मुद्वक्ते ॥ १०९ ॥ २४४ ॥

एवं च व्रतादिगुणान् धारयद्भिस्तैर्यत्कृतं भवति तदाह—

मुक्ता दुज्जणमिती, गहिया गुरुवणसाहुपडिवत्ती । मुक्को परपरिवाओ गहिओ जिणदेसिओ धम्मो ॥ २४५ ॥

तवनियमसीलकलिया, सुसावगा जे हवंति इह सुगुणा । तेसिं न दुल्लाईं, निच्चाणविमाणसुक्खाईं ॥ २४६ ॥

सीइज्ज कयावि गुरु, तं पि सुसीसा सुनिउणमहुरेहिं । मग्गे ठवंति पुणरवि, जह सेलगपंथगो नायं ॥ २४७ ॥

तादृशां च फलमाह—“तव” गाहा ‘तवनियमसीलकलिया’ इत्यनेन संक्षेपात् प्राक्तनाशेषगुणग्रामारामांस्ताननूच ‘तेसि-
मित्यादिना फलमुक्तम् ॥ २४६ ॥ साम्प्रतं शिष्येणापि गीतार्थेन गुरुः सदुपायैः प्रमादात्कदाचिन्मोच्यते इत्याह—“सीएज्ज” गाहा ।
‘सीदेत्’-संयमयोगेषु प्रमत्तो भवेत् । ‘सुनिपुणमधुरैः’—सुनिगूढसुकुमारैरुपायैरिति गम्यते । शेलकाचार्य-पन्थकशिष्योदाहरणं चैतत्—

सेलगपुरंमि नयरे, आसि निवो सेलगो पुरा तस्स । पउमावइ चि देवी, ताण सुओ मद्दुगो नाम ॥ १ ॥ थावचापुत्तमु-

णिद-चलणसेवोवलद्वज्जिणधम्मो । सो राया नयसारं, भुंजइ निरवज्जरज्जसुहं ॥ २ ॥ एगंमि य पत्थावे, थावञ्चापुत्तसूरिपयवत्ती ।
सूयसूरी विहरंतो, समागओ तत्थ नयरंमि ॥ ३ ॥ मिगवणउज्जाणंमि य, समोसढो मुणिजणोचियपएसे । मुणियाऽऽगमो य
राया, समागओ वंदणनिमित्तं ॥ ४ ॥ तिपयाहिणापुरस्सरमह तच्चलणुप्पले नमंसित्ता । हरिसवसपुलइयंगो, आसीणो धम्मसवणत्थं
॥ ५ ॥ सुयसूरिणावि संसारपरमनिव्वेयकारिणी तत्स । विसयविरागुप्पायण-पवरा सम्मोहनिम्महणी ॥ ६ ॥ संसारसमुत्थस-
मत्थ-वत्थुवित्थारनिग्गुणत्तगुणा । धम्मकहा सुइसुहवण-वित्थरेणं कया सुचिरं ॥ ७ ॥ जह बंधो बंधणकारणाणि मोक्खो य मोक्ख-
हेऊ य । पुन्नं पावं जह निज्जरा य सव्वं तहा कहियं ॥ ८ ॥ पडिबुद्धो नरनाहो, परमपमो(धम्मसवण)उच्चमंतरोमंचो । गुरुचरणे
पणमित्ता, जंपिउमेवं समाढत्तो ॥ ९ ॥ भयवं ! पुत्तं रज्जंमि, जाव ठावेमि तावं तुह पासे । उज्झिय रज्जं सज्जो, पवज्जं संपव-
ज्जामि ॥ १० ॥ जुत्तमिणं जाणिय भवठिईण तुम्हारिसाण नरनाह ! । ता एत्तो पडिबंधं, मा काहिसि थेवमवि एत्थ ॥ ११ ॥
एवं गुरुणा अणुसासिओ य राया गओ सगेहंमि । निययपयंमि निवेसइ, मद्दुगनामं वरकुमारं ॥ १२ ॥ तत्तो कयसिंगारो,
सहस्सनरवाहिणीए सिवियाए । आरूढो पंथगपमुह-मंतिसयपंचाणुगओ ॥ १३ ॥ गंतूण गुरुसमीवे, उज्झियसंगो पवज्जई दिक्खं ।
संवेगसारमणुदिणमुज्जमइ य धम्मकम्मेसु ॥ १४ ॥ कालकमेण एक्कारसावि अंगाणि सो अहिज्जेइ । दुक्करतवकरणपरे, विहरइ
वसुहाए नीसंगो ॥ १५ ॥ सूरिपए ठविउं से, सूयसूरी पंथगाइपंचसए । परिवारं देइ सयं, साहुसहस्सेण परियरिओ ॥ १६ ॥
विहरित्ता बहुकालं, पुंडरियमहानगे कयाऽणसणो । असुरसुरविहियपूओ, निव्वानपयं पवज्जोत्ति ॥ १७ ॥ सो पुण सेलगसूरी,
तवोविसेसेहिं अरसविरसेहिं । पाणेहिं भोयणेहि य, जाओ चम्मट्टिमेत्ततणू ॥ १८ ॥ अप्पडिबद्धो महिमंडलंमि, विहरइ तहा
वि वाउव । पंथगपमुहाण पुरो, निच्चं चिय इय परुवितो ॥ १९ ॥ पडिबंधो लहुयत्तं, न जणुवयारो न देसविन्नाणं । नाणा-
हणमेए, दोसा अविहारपक्खंमि ॥ २० ॥ तथा—दंसणसोही-थिरकरण-भावणा, अइसयत्थकुसलत्तं । जणवयपरिच्छणा विय,
अणिययवासे गुणा हुंति ॥ २१ ॥ निक्खमण-नाण-निव्वानठाण चिइविंज जम्मभूमीओ । पेच्छंताउ जिणाणं, सुविसुद्धं दंसणं

कुण्ड ॥ २२ ॥ संवेगमसंविगाण, जणइ इह सुविहिओ सुविहियाणं । अथिरमणाणं पुण संजणेइ धम्मंमि थिरकरणं ॥ २३ ॥
संविगायरे पासिय, पियधम्मयरे य ऽवज्जमीरु य । सयमवि पियथिरधम्मो, पायं विहरंतओ होइ ॥ २४ ॥ चरिया छुहा य
तिण्हा, सीयं उण्हं च भावियं होइ । अहियासिया य सेज्जा, सम्मं अणिययविहारेण ॥ २५ ॥ सुत्तत्थथिरीकरणं, अइसइयत्थाण
होइ उवलंभो । अइसइयमुयहराणं, पलोयणे विहरमाणस्स ॥ २६ ॥ निक्खमणपवेसाइसु, आयरियाणं बहुप्पयाराणं । सामायारी-
कुसलो, जायइ गणसंपवेसेण ॥ २७ ॥ साहूण सुहविहारो, निरवज्जो जत्थ सुलहवित्ती य । तं खेत्तं परियाणइ, अनिययचरियाए
विहरंतो ॥ २८ ॥ तणुतणुवलोऽवि ता भो, विहरामि न परिहरामि नियसत्तं । इय अंतपंतभत्ताइएहिं जाओ गिलाणो सो ॥ २९ ॥
जइवि हु गहिओ रोगेहिं, तहवि सत्ताहिओ त्ति विहरंतो । सेलगपुरे पहुत्तो, समोसढो मिगवणुज्जाणे ॥ ३० ॥ पिउपडिबंधेण य
मद्धडु(दुदु)गो निवो वंदणट्टमणुपत्तो । सोऊण य धम्मकहं, पडिबुद्धो सावगो जाओ ॥ ३१ ॥ अह दट्ठं सो सूरिं, सरोगमच्चंततणु-
सरीरं च । जंपेइ अहं भंते !, अहापवत्तेण तेगिच्छं ॥ ३२ ॥ करेमि तुम्ह एसणियभत्तपाणोसहाइएणंति । पडिसुणियं मुणिवइणा,
कराविया तयणु से किरिया ॥ ३३ ॥ अह पगुणीभूयतणू वि, पवलरसगारवाइपडिबद्धो । सूरी मुणिगणविमुहो, तत्थेव य ठाउ-
मारद्धो ॥ ३४ ॥ पंथगवज्जेहिं तओ, परिचत्तो सेसएहिं साहूहिं । अह चउमासगरयणीए, निम्भरं सुहपसुत्तो सो ॥ ३५ ॥ चउ-
मासियाइयारं, खामेउं पंथगेण सीसेणं । छिक्को चल्लेसु तओ, झत्ति विउद्धो भणइ कुद्धो ॥ ३६ ॥ को एस दुरायारो, मं पाएसुं
सिरेण घट्टेइ । तेणं भणियं भंते !, पंथगनामो अहं साहू ॥ ३७ ॥ खामेमि चउम्मासिगमेक्कसि खमेह न पुणो इमं काहं । अह
संवेगोवगओ, सूरी इय भणिउमारद्धो ॥ ३८ ॥ रसगारवाइविसविहुयवेयणो सुट्ठु बोहिओ तुमए । पंथय ! ता कयमेत्तो, एत्था-
वत्थाण सोक्खेण ॥ ३९ ॥ अह विहरिउमारद्धो, स महप्पा अणियाए चरियाए । विहरंतो परियरिओ, पुणरवि पोरारणीसेहिं
॥ ४० ॥ कालंतरेण निद्धुणिय-रयमलो मल्लियदल्लियमोहबलो । सेतुंजपव्वयंमि, निव्वाणमणुत्तरं पत्तो ॥ ४१ ॥ २४६ ॥

ननु कथमागमङ्गोऽपि शैलकः शिथिलतामगमत्, उच्यते कर्मवैचित्र्यात् । तद्वि जानतामपि जन्तूनां महतेऽनर्थाय यत आह—

दस दस दिवसे दिवसे, धम्मे बोहेइ अहव अहिअयेरे । इअ नंदिसेणसत्ती, तहविय से संजमविवत्ती ॥ २४८ ॥
 'संजमविवत्ति'त्ति-चारित्रस्याभावः । नन्दिपेणाख्यानकं चेदम्—रायगिहे सेणियरायअंगओ आसि नंदिसेणो त्ति । तारुन्नयंमि
 तारुन्नयंमि लायन्नपुन्नतणू ॥ १॥ सिरिवीरसामिसद्धम्मदेसणं सो कयाइ सुणमाणो । पडिबुद्धो पत्थइ तित्थनाह ! मह देह दिक्खं ति
 ॥ २ ॥ भवओ भगमभगं, भोगफलं अत्थि नत्थि वयसमओ । इय भुवणभाणुणा सो, भणिओ तो देवयाए वि ॥ ३ ॥ निय-
 पुरिसयारसाहस-निहिस्स पुरिसस्स । किं कुणइ कम्ममेयं पि, पहु कयं नणु सयं चेव ॥ ४ ॥ सयमेव सुदुत्तु तानि सुवेमि तं
 लट्ठकट्ठचेट्ठाहिं । हे कडपूयणि ! को गणइ, तं तु किं वा विजाणेसि ॥ ५ ॥ इय नवतरुणिमरमणीय-रत्तअतेउरेण सह सव्वं ।
 सिवयं च लग्गालगं, तणं व रज्जं परिच्चज्ज ॥ ६ ॥ पडिवज्जिऊण पव्वज्जमागमं आगमित्तु तत्तरुई । विहरइ एगल्लविहारे-पडिम-
 पडिवन्नओ स तओ ॥ ७ ॥ कहमवि कयाइ वेसापासाए सो गओ अणाभोगा । पिंडवडियाए पभणइ, गुरुधुणिणा धम्मलाभो
 त्ति ॥ ८ ॥ अह उट्ठिऊण सविलास-मांसलामोय-मणहरंगीए । परिहासपेसलाए, भणियं भण दम्मलाभोत्ति ॥ ९ ॥ किं कुणइ
 अम्ह धम्मो, दम्मो चिय एत्थ अगघइ मुणिंद ! । अक्खरवित्तपवित्तो, वि तुलइ दम्मेण नहु धम्मो ॥ १० ॥ गणियंगणाण मेहे,
 धणचंगा चेव गोरविज्जंति । निद्धणचंगा रायुंगया वि गरुइं चिय लहंति ॥ ११ ॥ ता सामरिसो सो, नंदिसेणसाहू करे करेऊण ।
 पडल्लउ तणं पभणेइ, पडउ पडउत्ति झत्ति तओ ॥ १२ ॥ मरगयमोत्तिय माणिक्क-अंकहीराइरणधणवुद्धी ॥ १३ ॥ नियलद्धीए तेणं ।
 निवडिया देवयाए य ॥ १४ ॥ भणियं मुणिणा एसो, हासपरे होइ दम्मलाभो ते । केत्तियमेत्तं सत्तं व, निहीण धम्मो य दम्मो
 य ॥ १४ ॥ वित्तियमिसीए एसो, अहह महप्पा धीमहानिही कोइ । मह पुव्वजम्मनिम्मिय, पुन्नपवंचेणमुवणीओ ॥ १५ ॥ खोहेमि
 य बोहेमि य, ता तत्तं मारसारसोक्खाणं । जउगोलो कटिणो ताव, जाव जलणं न पावेइ ॥ १५ ॥ नीहरमाणो परिहास-पेस-
 लाऽऽलावमासलाए तओ । तीए वुत्तं भाडिं, दाऊण न लब्भए गंतुं ॥ १७ ॥ कुरु पाणपिय ! पसायं, पायविलग्गाए निययदासीए ।
 मह पाणेहिं पयाणं, पारद्धं सह तए चेव ॥ १८ ॥ भवियव्वयावसाउ, अणुसयपरवंतरीपवंचाउ । विसयाणुसंगमगे, लग्गे चित्ते

विचितेइ ॥ १९ ॥ जुगविगमे वि जिणेसेण, भासियं होइ नन्नहा नूणं । नायं तथा न एयं, मूढमइणा मए हि हहा ॥ २० ॥
गुरुकुल तायकुलाणं, कलंकपंको अ संकमेइ इओ । पुण एत्तो नित्तुलमत्त-मयणकरिकेलिउच्छाहो ॥ २१ ॥ ततो जातोऽयं धृत्तान्तः—
एगत्तो रुयइ पिया, अन्नत्तो समरतूरनिगोसो । नेहेण रणरसेण य, भडस्स दोलाइयं चित्तं ॥ २२ ॥ अपि च—अकर्त्तव्येष्व-
साध्वीव, तृष्णा प्रेरयते जनम् । तमेव सर्वपापेभ्यो, लज्जा मातेव रक्षति ॥ २३ ॥ किंच—लज्जां गुणौघजननीं जननीमिवार्याम-
त्यन्तशुद्धहृदयामनुवर्त्तमानाः । चेतस्विनः सुखमसूनपि संत्यजन्ति, सत्यस्थितिव्यसनिनो न पुनः प्रतिज्ञाम् ॥ २४ ॥ मम तु तीव्राणि
तपांसि तप्यमानस्यापि अपद-विपदमाप्स्यन्मानमुद्रां त्यजन् द्राक्, प्लवगपतिवदुच्चैश्चित्तमुन्मत्तमेतत् । वदनजघननाभिनेत्रवक्त्राग्रपाणिष्व-
नुसमयममुष्याः फालकेलीं करोति ॥ २५ ॥ ता ताव हावभावाणु-भावभासुरसरीरमेयमहं । माणेमि न नूरमिस्सं, संजमलच्छिं तु
पच्छावि ॥ २६ ॥ दस दस दिवसे दिवसे, बोहिरस्सं संजमंमि अहिए वि । एगो वि न पुज्जइ जइ, कयाइ ताहं भविस्सामि
॥ २७ ॥ इय कयनियमो सव्वंग-संगिसिगारचंगअंगीए । वसइ विसएक्कचित्तो, बारसवासाइं सह तीए ॥ २८ ॥ रयहरणपडिगह-
कंबलाइसंजमियमुकमेगंते । पइदियहं वंदिय विन्नवेइ देदेसु सुमइं मे ॥ २९ ॥ भावियमई वि तवसोसिओ वि विन्नाय विस-
यदोसो वि । कम्मवसाओ चलिओ, मेरुसरिच्छो वि नियमाओ ॥ ३० ॥ भोगविवागं कम्मं, निकाइयं जाव वेइयं ताव । वेर-
गमगलग्गो, चित्तेउमिमं समाढत्तो ॥ ३१ ॥ बारसवरिसेहिं तए, किमज्जियं जीव ! वज्जिया लज्जा । नडिओ नूणमणाए, गु(मु)-
णिजणवेसाए वेसाए ॥ ३२ ॥ मयणअमु(बु)द्धिरदुल्लिय-भिल्लमुमदल्लितक्खभल्लीहिं । सो विज्झइ जो गिज्झइ, रमणीरमणीयतणु-
फासे ॥ ३३ ॥ “ जह अणुरज्जासि तरुणीयणंमि तह जइ जिणिदधम्मंमि । तो तेणेव भवेणेवं, भवक्खओ तुह भवे जीव ! ”
॥ ३४ ॥ को अणुराओ का तंमि, चंगिमा वल्लहंमि रे जीव ! । जंमि चलो सव्भावो, गयणंमि व तडितडक्कारे ॥ ३५ ॥ अद्ध-
ट्ठपिच्छरीहिं, अबला वि चंचलविवेयनेहाहिं । असुइगुरुकोट्टियाहिं वि जे भंसिज्जंति सत्ताउ ॥ ३६ ॥ ताण फुसिज्जइ लीहा जीहा
विउसाण थुणउ किं ताण । पुरिसायारधराणं, चंचापुरिसाण व नराणं ॥ ३७ ॥ ही ही अणज्जकज्जुज्जयस्स रे जीव ! तुज्झ

किं भणिमो । जिणसासणंपि कहमवि, लद्धं हारेसि मुहियाए ॥ ३८ ॥ जं विसएसु पसज्जसि, भंजसि सुहसीलवणराइं । मत्त-
करिव्व न वेयसि, देसणतिकखंऽकुसपहारं ॥ ३९ ॥ वट्ठं(डुं)तरंमि भुल्लं, रे हियय ! हयास जिणमयं लब्धुं । विसए सुहाय वंछसि,
जीयट्ठो ! पियसि हालहलं ॥ ४० ॥ विसधारिओसि धुत्तुरिओसि मोहेण किं व ठगिओ सि । विसएसु वि जं सोक्खं, मग्गसि
रे जीव ! जाणंतो ॥ ४१ ॥ धी तुज्झ तुंगिमा चंगिमा वि, धीगुणकलाणमाहपं । जं किर लद्धविवेओ वि, ववसिओ भुंजिउं
विसए ॥ ४२ ॥ इय भावितो पडिबोहियाए वेसाए सो थुणिज्जंतो । दसमंमि अपुज्जते, जई सयं चेव संजाओ ॥ ४३ ॥ परि-
पालियपव्वज्जो, आलोइय निदिउ गुरुसगासे । खरतरतवचरणं चरिय, मरिय तियसत्तमणुपत्तो ॥ ४४ ॥ २४८ ॥ इति श्रेणिकमुत्त-
नंदिषेणकथा ॥ किमित्येतादृशसामर्थ्योऽप्यसौ संयमात्प्रच्यावितः ? उच्यते—

कलुसीकओ अ किट्ठीकओ अ खयरीकओ मलिणिओ अ । कम्मोहिं एस जीवो, नाऊणऽवि मुज्झई जेणं ॥ २४९ ॥
कम्मोहिं वज्जसारोवमेहिं जउनेदणोऽवि पडिबुद्धो । सुवहुंपि विसूरंतो, न तरइ अप्पखमं काउं ॥ २५० ॥
वाससइस्संऽपि जई, काऊणं संयमं सुविउलंपि । अंतं किलिडुभावो, न विसुज्झइ कंढरीउ व्व ॥ २५१ ॥
अप्पेणऽवि कालेणं, केइ जहागइयसीलसामण्णा । साहंति निययकज्जं, पुंडरियमहारिसि व्व जहा ॥ २५२ ॥

‘कलुषीकृतो’—जलमिव पार्थिवरेणुभिः । अनेन बद्धावस्थां लक्षयति—‘किट्ठीकृतो’—न्योन्यानुबेधद्वारेणैक-लोलीभूतः सुवर्णता-
म्रमिश्रतावत् । अनेन निधत्ताऽवस्थामाचष्टे । ‘खयरीकृतो’—नितान्तं तद्भावमापन्नोऽग्निध्मातायसोऽणुवत् । अमुना निकाचितावस्थां
सूचयति—‘मलिनितो’ बहिर्जातमलः शुष्करजोगुंडिताङ्गवत्, अनेन स्पष्टदशां दर्शयति । अस्याश्च पश्चादुपादानं वीतमोहदशायामेव
भावात् ॥ २४९ ॥ “कम्मोहिं” गाहा । ‘प्रतिबुद्धो’ऽपि ज्ञान्यपि विष्णुः ‘सुब्रह्मपि विसूरयन्’ मनसा खिद्यमानो न तरति न

शक्नोत्यात्महितं नरकाद्विमोक्षं कर्तुं ॥ २५० ॥ क्लिष्टाक्लिष्टकर्मसामर्थ्यमेव दृष्टान्तेनाह—“ वास ” गाहा । “अप्पेण” गाहा ।
द्वितीयगथान्ते यथेति कथानकोपक्षेपार्थः ॥ कथानकं चेदम्—

पुंडरिगिणीपुरीए, पयंडभुयदंडखंडियविवक्खो । आसि पुंडरियनिवो, जिणिदधम्मकेनीसंको ॥ १ ॥ सो य महप्पा तडिदंड-
भंगुरं जाणिऊण रज्जसिरिं । खरपवणाहयदीवय-सिहं व जीयं पि तरलतरं ॥ २ ॥ किं पाकफलं व विवागदिन्न-दुक्खं सया विसय-
सोक्खं । लक्खित्ता सविसेसं, सुगुरुसमीवंमि पडिबुद्धो ॥ ३ ॥ पव्वज्जं काउमणो, कणिट्टनियभायरं दढप्पणयं । कंडरियनामधेयं
वाहरिउं भणिउमाढत्तो ॥ ४ ॥ हे भाय ! रज्जलच्छि, उवमुंजसु संपयं तुमं एत्थ । भववासाओ विरत्तो, अहमिन्हि पव्वइस्सामि ॥ ५ ॥
कंडरिएणं भणियं, दुग्गइमूलं ति जइ तुमं रज्जं । मोत्तूणं पव्वज्जं, वंछसि घेतुं महाभाग ! ॥ ६ ॥ ता किं मज्झ वि रज्जेण, सव्वहाऽहं
गुरुस्स पामूले । इन्दि चिय नीसंगो, जिणिददिव्खं गहिस्सामि ॥ ७ ॥ भणियं निवेण हे वच्छ !, सव्वसावज्जजोगचागो जो । माणु-
स्सयस्स एयस्स, सव्वहा सो फलं नऽन्नं ॥ ८ ॥ किं पुण सुदुक्करो सो, तारुन्नं कारणं विचारण । मणमणवट्टियमुप्पा, पमायवं इंदिया
वि(अ)वसा ॥ ९ ॥ धरियव्वाणि वयाणि य, उवसगपरीसहा दुरहियासा । हेयव्वो गिहिसंगो, भूयाहिं सिंधू तरेयव्वो ॥ १० ॥ इय
नरवइणा सुवहुप्पयारहेऊहिं वारिओ वि ददं । अच्चंततरलयाए, सूरिसमीवे स निक्खंतो ॥ ११ ॥ गुरुकुलवासीवगओ, पविहरमाणो पुरा-
ऽऽगराईसु । उच्चियाहारविहाराऽभावे संजायगेलन्नो ॥ १२ ॥ चिरकालाओ पुंडरिगिणीए नयरीए आगओ संतो । उवयरिओ विज्जोस-
हविहीए पुंडरिय नरवइणा ॥ १३ ॥ जाओ पणसरीरो, रसगिद्धोए तहावि अन्नत्थ । विहरिउमणुच्छहंतो, रत्ता उच्छाहिओ एवं ॥ १४ ॥
धन्नो तुमं महायस !, निस्संगो जो न दच्चपभिईसु । थेवं पि हि पडिबुंधं, करेसि तवसुसियदेहो वि ॥ १५ ॥ तुममेव अम्ह
कुलनहयलंमि संपुन्नपुत्तिमायंदो । सच्चरियपहापसरेण, जस्स धवलज्जए भुवणं ॥ १६ ॥ अप्पडिवद्धविहारो, तुमए चियऽणुट्ठिओ
महाभाग ! । जो मज्झऽणुवित्तीए वि, ठासे नो एत्थ ठाणंमि ॥ १७ ॥ इय उच्छाहगवयणेहिं, राइणा तह कहंपि पन्नविओ । जह
सीयविहारी विहु, कंडरिओ विहारिओ ततो ॥ १८ ॥ संजमपडिभगमणो, भूसयणाऽसारभोयणाईहिं । सीलमहाभारुव्वहण-

भंगुरो चत्तमज्जाओ ॥ १९ ॥ विसयाभिसंगगुरुओ, कुलवासाओ सो विणिक्खमिउं । रज्जोवभुंजणट्ठा, समागओ पुण स नयरीए ॥ २० ॥ निवकाण्णंमि सुहसाहि^{३०}हलंबिय धम्मउवगरणो । हरियाउलधरणियलंभि संनिसन्नो य निल्लज्जो ॥ २१ ॥ तं च तहट्ठिय-
मायन्निकुण राया समागओ नमिउं । चिरसंजमुज्जमत्थं, एवं भणिउं समारद्धो ॥ २२ ॥ तुममेको श्रिय धन्नो, कयपुत्तो लद्धजी-
वियफलो य । पालेसि निरइयारं, जो पव्वज्जं जिणुहिट्ठं ॥ २३ ॥ दुग्गइनिबंधणेणं, रज्जेणं निविडबंधणेणं व । बद्धोऽहं पुण न
लभामि, धम्मकज्जं किमवि काउं ॥ २४ ॥ एवं वुत्तो वि हु रुक्खचक्खुखेवो न जाव सो किंपि । जंपेइ ताव रत्ता, वेरभं
उव्वहंतेण ॥ २५ ॥ पुणरवि भणिओ हे मूढ !, पुव्वकाले वि वारिओ बाढं । पव्वज्जापडिवत्ति, तुमं कुणंतो मए तइया ॥ २६ ॥
दितो य रज्जमिनिह च, तस्स दाणे वि किं सुहं तुज्झ । उज्झिय निययपइन्नस्स, ति^{३०}लवाड वि लहुयस्स ॥ २७ ॥ एवं भणि-
ऊण नराहिवेण रज्जं पणामियं तस्स । काऊण सयं लोयं, गहिओ सव्वो वि तव्वेसो ॥ २८ ॥ मोत्तूण विससरिच्छं, रज्जं अमयं
व लेइ सामन्नं । पुंढरिओ इयरो पुण, पावमई कुणइ विवरीयं ॥ २९ ॥ तो सयमवि पडिवज्जिय, पव्वज्जं अइगओ गुरुसमीवे ।
तत्थ पुण गहियदिक्खो, छट्ठक्खमणस्स पारणए ॥ ३० ॥ अणुचिय आहारवसा, बाढं संजायपेट्सूलत्ति । मरिऊणं उववन्नो, देवो
सव्वट्ठसिद्धंमि ॥ ३१ ॥ इयरो वि मंतिसामंत-दंडनाहाइसयललोणेण । हीलिज्जंतो पव्वज्ज-चायकारित्ति पावोत्ति ॥ ३२ ॥ कुविओ
चित्ते चितइ, इति न मे पायपज्जुवासाए । एए पावा सव्वे, मारेयव्वा मएऽवस्सं ॥ ३३ ॥ जेमेमि जा चिराओ, नीसेसविसे-
सरसमसणमिय सो । घयपुत्तपमुहवल्लंतरसवइं काउमाइसइ ॥ ३४ ॥ पिच्छुणगपेच्छुगाणं, निदरिसणेणं अणेणमुवभुत्तं । पढमम-
इरुक्खववलाइ तदणुघयपुत्तखंडाइ ॥ ३५ ॥ अच्चंतविसयगिद्धीए, पडररसपाणभोयणासत्तो । रोहज्झाणोवगओ, विसूइया दोसओ
अचिरा ॥ ३६ ॥ मरिऊणं नेरइओ, उप्पन्नो सत्तमाए पुढवीए । एवमपावियविसया वि, विसइणो जंति परमदुहं ॥ ३७ ॥
मोत्तूण महारयणं, पहाविओ कायमणिय तन्हाए । मोहेण अंतराले, जा पडिओ अंधकूवंमि ॥ ३८ ॥ विसयविरत्ता सत्ता, सत्त-
मसत्ताओ भवसुहुकरिसं । अकयकिरिया वि पावित्ति, कम्मगुरुल्लघववसाओ ॥ ३९ ॥ इति पुंढरिक-कंडरिककथा ॥ २५२ ॥

ननु यः क्लिष्टतां गतोऽपि म्रियते तस्येदमादिष्टं, यस्तु तस्याः शुद्धिं विदध्यात्तस्य का वार्त्ता ? उच्यते—अस्येतत् किन्तु दुष्करा शुद्धिः कर्तुमित्याह—

काज्जलं संक्लिष्टं, सामण्यं दुल्लभं विसोद्विष्यं । सुजिज्ञासा एगयरो, करिज्ज जह उज्जमं पच्छा ॥ २५३ ॥
उज्जिज्ज अंतरि च्चिय, खंडिय सबलादओ व्व हुज्ज खणं । ओसन्नो सुहलेहडि न तरिज्ज व पच्छ उज्जमिडं ॥ २५४ ॥
अवि^{३६१५} नाम चक्कट्टी, चइज्ज सव्वंपि चक्कट्टिमुहं । न य ओसन्नविहारी, दुहिओ ओसन्नयं चयई ॥ २५५ ॥
नरयत्थो ससिराया, बहु भणई देहलालणामुहिओ । पडिओमि भए भाउभ ! तो मे जाएह त देहं ॥ २५६ ॥

संक्लिष्टं श्रमणभावं कृत्वा पश्चाद्दुर्लभं विशुद्धिपदं कर्तुमिति गम्यते ॥ २५३ ॥ पश्चाद्दुर्लभतामेव विशुद्धेराह—“उज्जेज्ज” गाहा ॥ संक्लिष्टसंयमो हि कदाचिदन्तराल एव संयमं त्यजेत् । अपरित्यक्तेऽपि खण्डता-शबलतादयो दोषाः क्षणं भवेयुः । खण्डता-एकादिमूलगुणविराधनं । शबलता-लघुवहतिचारता । आदिशब्दात्सर्वाऽभावो वा भवेत् । एवमवसन्नश्चैष ‘सुहलेहडति’ वैषयिकसुखलम्पटः सन्नशक्नुयात्पश्चादुच्यते ॥ तथाहि—“अवि” गाहा—‘दुहिओत्ति’ अत्रापि शब्दो दृश्यः । दुःखितोऽप्यवसन्नतां न त्यजति मोहोपहतत्वात् ॥ तदेवमिहभवे संक्लिष्टस्याप्यस्ति कदापि शुद्ध्युपायो भवान्तरे तु दुर्गति(तौ) नास्तीत्याह—“नरय” गाहा । “को तेण” गाहा । गार्थः कथानकावगमे सुगम इति तदेवोच्यते—

नयरे कुसुमपुरंमि, जियारिरओ अहेसि दोन्नि सुया । ससिपह सूरपहक्खा, वंकअवंका सहावेण ॥ १ ॥ जह बोरिकंटया ताण, तत्तओ जेट्टओ अहोगामी । अणुओ उइडंगामी, पढमपरोहाववीयस्स ॥ २ ॥ चउनाणि सूरिणो वि, जयघोसनामस्स पास-मल्लीणा । कोउगभत्तीहिं कयाइ, कहइ सूरि वि धम्मफलं ॥ ३ ॥ हरिलहरिमुद्धमुधुरवंधुरसिंधुरमणेगरहसोहं । धम्मेणमेगच्छन्तं, भुवि रज्जं अज्जिणेइ जणो ॥ ४ ॥ तरलतरतिकखअक्खय-कडक्खविकखेवक्खचक्खओ । घणपीणपओहरपेसलाओ महिलाओ हुंति

तओ ॥ ५ ॥ अइसुरहि कुसुमकुंकुम—कपूरपभिइभोगसामगगी । धम्मेण मिलइ निच्छियमिच्छियमेत्तो वि सव्वो वि ॥ ६ ॥ दोग-
दुग्गदोहग-दुगई दुक्खलक्खअक्खेवो । जो कोइ होइ केइइ, जियाण सो फलमहम्मस्स ॥ ७ ॥ सम्मत्तमूलबंधो, अणन्न-
सामन्नविरइवरखधो । मोक्खफलो धम्मतरु, पाविजइ पावलाचवओ ॥ ८ ॥ इचाइदेसणा हलुयकम्मुणो परिणमेइ सूरस्स । वाहिं
वहिऊण गया, ससिणो पुण मुग्गसेलस्स ॥ ९ ॥ अन्नंमि दिणे सूरप्पहेण भणिओ ससिप्पहो भाय ! । सूरीण वंदणत्थं, वच्चेमो
सुकयमज्जेमो ॥ १० ॥ भणियं ससिणा एरिसो सि जो इंदियालिण्णावि । वेयारिज्जसि एण्ण, नत्थि पुन्नं च पावं च ॥ ११ ॥
किंच—को हि सयन्नो दिट्ठं, लद्धं सुहमुज्झिऊण दूरेण । अइदूरंमि अदिस्सं, संदिद्धं तं समीहेइ ॥ १२ ॥ रज्जं जोव्वणमुदाम-
कामिणीओ अणंगचंगत्तं । कहियं धम्मस्स फलं, तं पत्तं तमिह परत्तत्तं ॥ १३ ॥ भणियं सूरेण न संति, पुन्नपावाइं जइ तओ
किमिह । एक्कस्स सोक्खमन्नस्स, दुक्खमुप्पज्जाए जुगवं ॥ १४ ॥ तुल्ले वाहिरजत्ते, जुत्तं कहवि सरिसं फलं लोए । हेउविहूणं
जइ ता, न होइ किं सव्वसत्ताण ॥ १५ ॥ जस्स न हेऊ सो होइ, सव्वकालं पि पवणपंथोव्व । अहवा न होइ निच्चंपि, अंबरे
अंबुजम्मं व ॥ १६ ॥ न य रज्जरिद्धिजोव्वण-विसया इत्थीओ सोक्खहेऊओ विरसावसाणि याणि व्व, अवरसाहारणत्तेहिं ॥ १७ ॥
साहावियं तु सोक्खं, पसमसुहं सासयं स आयत्तं । न य विरसं अवसाणे, लज्जाअणुतावजणं वा ॥ १८ ॥ पोगलपरिणामेसुं,
सुहदुक्खाइं सकप्पणामित्तं । कम्मवसयाण जीवाण, हुंति नहू कोइ परमत्थो ॥ १९ ॥ यत उक्तम्—“ तानेवार्थान् द्विषतस्तानेवा-
र्थान् प्रलीयमातस्य । निश्चयतोऽस्यानिष्टं, न विद्यते किंचिदिष्टं वा ” ॥ २० ॥ तथा—“ येषां बल्लभया सह क्षण इव क्षिप्रं क्षपा
क्षीयते, तेषां शीतकरः शशी विरहिणामुल्लेख सन्तापकृत् । अस्माकं तु न बल्लभा न विरहास्तेनोभयभ्रंशिना-मिन्दुराजतदप-
णाकृतिरसौ नोष्णो न वा शीतलः ॥ २१ ॥ ” अपि च—यदासीदज्ञानं स्मरतिभिरसंस्कारजनितं, तदा दृष्टं नारीमयमिदमशेषं
जगदपि । इदानीं त्वस्माकं पटुतरविवेकाजनजुषां, समीभूता दृष्टिस्त्रिभुवनमपि ब्रह्म मनुते ॥ २२ ॥ इय भन्नंतो विमुहं, जया स
पडिबुज्झए न मोहंघो । तो वढयरनिविन्नो, पव्वइओ सो महासत्तो ॥ २३ ॥ आराहिऊण संजममुववन्नो बंभलोयकपंमि ।

इयरो भोगे भुंजिय, उववन्नो तइयपुढवीए ॥ २४ ॥ तो सुरप्पहदेवो, तस्साणुकंपाए बोहणाहेउं । पत्तो तइयाए महीए, कहिउमेवं समारद्धो ॥ २५ ॥ बंधो ! बंधुरधम्मं, काऊणाऽहं तथा सुरो जाओ । सोऽहं सुरपहो न णु सइ, सुहिओ चेव चिट्ठामि ॥ २६ ॥ पुण पुण पभणंतस्स वि, मज्झ तए नेव वयणमाऽऽयरियं । पावस्स तस्स एसो विलसइ कहुओ इय विवागो ॥ २७ ॥ संभरिय ससी सव्वं पि, वइयरं तं खओवसमवसओ । नरयदुहत्तो तं देवरूवमिक्खंतओ सक्खं ॥ २८ ॥ पडिबुद्धो पभणइ तथा, हे भाय ! निब्भगासेहरेण मए । सुहलवलुद्धेणं लद्धमेयमेयारिसं दुक्खं ॥ २९ ॥ नरयत्थो ससिराया, बहं भणइ देहलालणा सुहिओ । पडिओ मि भए भाउय ! तो मे जाएहि तं देहं ॥ ३० ॥ 'जाएहि' त्ति यातय-तीव्रवेदनामनुभावय ॥ २५६ ॥ सूरः—

को तेणं जीवरहिण्ण, संपयं जाइएण हुज्ज गुणो ? । जइऽसि पुरा जायंतो, तो नरए नेव निवडंतो ॥ २५७ ॥

'जइ सि' त्ति^१ यदित्तमयातयिष्यस्तपोऽनुष्ठानादिना देहम् । किंच—जइ सरीरपीडामेत्तेण मोक्खो हवेज्ज ता सत्तमम-
हिनेरइयाणमणवरयमहावेयणाडज्जमाणदेहणं मोक्खेण होयव्वं । अट्टमहापाडिदेरपूयापरिभोगओ तित्थयरेहिं पि संसारे भमियव्वं ॥
अओ न दुक्खरूवया तवस्स तित्थयरेहिं वित्थारिया, जेण भणियं—सो हु तवो कायव्वो, जेण मणो मंगुलं न चित्तेइ । जेण न
इंदियहाणी, जेण य जोगा न हायंति ॥ ३१ ॥ तथा—कायो न केवलमयं परितापनीयो, मूष्टै रसैर्बहुविधैर्न च लालनीयो ।
चित्तेन्द्रियाणि न चरन्ति यथोत्पथेन, वइयानि येन च तदाऽऽचरितं जिनानाम् ॥ ३२ ॥ खरदिट्ठंतो वुत्तो, एएणं चेव कारणेण-
मिह । परलोगपट्टियाणं, जियाण जियरागदोसेहिं ॥ ३३ ॥ किं च सम्मत्तनाणचरणाणि, खाओवसमिए भावे भणियाणि । वेदणा
पुण साया असाया वा उदइए भावे सा कइं तवो हुज्जा । अओ पसमाइगन्धो संवरो पहाणो कम्मक्खयहेऊ । तस्स निमित्त-
त्तणओ अम्हाण लोयव्वंभचेर-छट्ठुमाई सव्वो बज्झो तवो कायव्वोत्ति भणिओ । न उण तणुजायणामेत्तो । न य समइ(य)प-

१ यदि असिस्वमयायिष्यस्तपो D. यदि असिस्व मयातयिष्यस्तपो B. यदि पुनः पुरात्तदेव यातयेत तपश्चरणकरणैस्ततो० सिद्धिं टीका०

रिणामजुत्ताण महाऽढईए महारयणनिव्वाणुज्जयगहिलवेसपुरिसस्स कायकिलेसाइ बज्झतवचरणं दुक्खजणयं भव्वसत्ताणं । तओ उयणाऽत्थिपुरिसाणमिधणाइगहणं व चारित्तपरिणामसाहणाय बज्झो तवो सव्वत्थ भणिओ । न उण सरीरं वेरियंति तेण तणुं किज्जइ । किंतु मिच्छत्त-अविरति-पमाय-कसाय-जोगेहिं निरंतरं बज्झइ जीवो, तओ ते निस्सेयसऽत्थीहिं निरुंभियव्वा । पडि-बोहिऊणमेवं तं, देवो देवलोगमणुपत्तो । एवं मुणीहिं धम्ममि, अप्पमत्तेहिं होयव्वं ॥२५७॥ अनेन कथानकेन ग्रन्थकारः स्वपु-त्ररणसिंहस्य साक्षादिवोपदेशमाह—

जावाऽऽऊ सावसेसं जाव य थोवोऽवि अत्थि ववसाओ । ताव करिज्जप्पहियं, मा ससिराया व सोइहिसि ॥ २५८ ॥
घित्तूणऽवि सामण्णां, संजमजोगेसु होइ जो सिढिलो । पढइ जई वयणिज्जे, सोअइ अ गओ कुदेवत्तं ॥ २५९ ॥
सुच्चा ते जिअलोए, जिणवयणं जे नरा न याणंति । सुच्चाणवि ते सुच्चा, जे नाऊणं नवि करेति ॥ २६० ॥
दावेऊण धणनिहिं, तेसिं उप्पाडियाणि अच्छोणि । नाऊणऽवि जिणवयणं, जे इह विहलंति धम्मधणं ॥ २६१ ॥
ठाणं उच्चुच्चयरं, मज्झं हीणं च हीणतरं वा । जेण जहिं गंतव्वं, चिट्ठाऽवि से तारिसी होई ॥ २६२ ॥
जस्स गुरुम्मि परिभवो, साहूसु अणायरो खमा तुच्छा । धम्मे य अणहिलासो, अहिलासो दुग्गईए उ ॥ २६३ ॥
सारीरमाणसाणं, दुक्खसदस्साण वसणपरिभीया । नाणंकुसेण मुणिणो, रागगइदं निरुंभेति ॥ २६४ ॥
सुगइमगपईवं, नाणं दितस्स हुज्ज किमदेयं ? । जइ तं पुलिंदएणं, दिन्नं सिवगस्स नियगच्छि ॥ २६५ ॥

‘जावाउ’ गाहा । यावदायुर्यावच्च व्यवसायश्चित्तोत्साहोऽस्ति तावद्वत्स ! आत्महितं कुरु । मा शशिराजवच्छोकं करिष्यसीति ॥ एतच्चात्महितं श्रामण्यमिवोच्यते तच्च यथागृहीतं तथा निर्वाहणीयमन्यथा दोषमाह—‘घेतूण वि’ गाहा । ‘सुच्चा’ गाहा । वच-

नीयं—दोषोद्घटनम् । कुदेवत्वं—किल्बिषिकत्वादि ॥ कथं ते शोकाऽऽस्पदमित्याह—‘ दावेऊण ’ गाहा । ‘ धम्मधणं ’ त्ति धर्म एव सुगति सुखहेतुत्वाद्धनं धर्मधनम् ॥ २६१ ॥ किमिति प्रवचनाकर्णनेऽपि तेषां धर्माय चेष्टा जायते ? । उच्यते—तेषां गुरुकर्मत्वेन हीनादिस्थानगामित्वान् । यतः “ ठाणं ” गाहा । उच्चं स्थानमास्पदं—देवगतिलक्षणं । उच्चतरं मोक्षाख्यम् । मध्यं—मनुष्यगत्यात्मकम् । हीनं—तिर्यगतिरूपम् । हीनतरकं—नरकगतिस्वभावं वेति पञ्च स्थानानि । येषु च मध्ये येन जीवेन यत्र गन्तव्यं, चेष्टा से—तस्य तादृशी—तत्स्थानगमनानुरूपा भवति । ‘ चेष्टावि से ’ इति पठ्यमाने मात्रावृद्ध्या गाथाभङ्ग स्यादिति । ‘ चेष्टा सेत्ति ’ त्ति अपि शब्दं विना पठनीयम् ॥ २६२ ॥ दुर्गातिहेतुभूतां चेष्टां तावदाह—“ जरस्स ” गाहा ॥ ‘ अहिलासो दोग्गईण्ड ’ त्ति यत्तदोर्नित्याभिसम्बन्धात्तस्य दुर्गतावेवाभिलाष इति ज्ञायते तादृशचेष्टादर्शनात् ॥ २६३ ॥ ये पुनस्सुगतिगामिनस्ते किं कुर्वन्तीत्याह—“ सारीर ” गाहा ‘ वसणाण परिभियत्ति ’ षष्ठ्याः पञ्चम्यर्थत्वाद्द्वयसनेभ्यः समन्ताद्भोता इत्यर्थः ॥ २६४ ॥ संसारकान्ताराटनैककारणरागगजेन्द्रनिग्रहैकहेतुज्ञानाङ्कुशदातृणां पूज्यतामाह—“ सुग्गइ ” गाहा ॥ ‘ हुज्ज किमदेयं ’ त्ति जीवितमपि तस्मै दीयत इत्यर्थः । शिवकस्य—त्रिलोचनस्य निजकाक्षि—स्वकीयं चक्षुः ॥ २६५ ॥ तत्कथा चेयम्—एकस्यामटव्यां गिरिकन्दरान्तर्व्यन्तराधिष्ठिता त्रिलोचनप्रतिमाऽभूत् । तां च देवार्चकः प्रतिदिनं स्नातानुलिप्तार्चितां कृत्वा स्वग्राममागच्छति । कदापि प्रातःप्राप्तस्तां पृथ्वीपातितस्वपूजामालोक्य व्यचिन्तयत् केनेयमपनीता मत्पूजेति । द्वित्रादिदिनेष्वपि तथैव वीक्षमाणस्तत्कारणोपलम्भाय कदाचिच्छन्नो भूत्वा तत्रैव तस्थो । यावद्धनुर्बाणव्यग्रसज्जपाणिरर्कपुष्पपूर्णापसव्यहस्तो वक्त्रान्तः स्थापितपाथोगण्डूषः पांसुलपादः प्राप्तस्तत्र पुलिन्द्र एकः । तेन शिवस्य देवार्चकपूजां पादेनापनीय मुखगण्डूषेण स्नपयित्वा पूजितोऽसौ सहषं सह तेन जल्पितुं प्रवृत्तः, द्वितीयदिवसे देवार्चकेनोपालब्धोऽयम् । मया महाशुचिना प्रत्यहं प्रयत्नेन पूज्यमानोऽपि न त्वं तुष्यसि । अमुना त्वशुचिना ऽत्यन्ताऽधमेन साद्धमुल्लपसि । निश्चितं यादृशः पुलिन्द्रस्तादृशस्त्वमपि कृतपूतनः । ततः प्रोक्तं व्यन्तरेण—अतस्त्ववेदिन् ! प्रातरात्मनः पुलिन्द्रस्य च द्रक्ष्यसि विशेषं, ततो द्वितीयदिवसे देवार्चकस्त्रिलोचनं स्वमायोत्खातलोचनमालोक्य क्षणं विधाय परिदेवनां स्थितस्तथैव । अत्रान्तरे प्राप्तः पुलिन्द्रः,

ततस्तमुत्पादितलोचनं त्रिलोचनमालोक्य मार्गणाग्नेणोत्थाय स्वलोचनं तत्र निवेशयामास । ततस्तेनाहूय व्याहृतो देवार्चकः एवमहम-
न्तरङ्गबहुमानेन तोषपोषमुद्रहामि, न तु बाह्यपूजामात्रमाह्व इति । एवं ज्ञानदातर्यप्यन्तरङ्गबहुमानः कर्त्तव्यः ॥ अनेनैव चांशेन दृष्टा-
न्तोऽयम् ॥ २६५ ॥ साम्प्रतं श्रेणिकस्य दृष्टान्तेन साधूनां श्रुतदायकेषु विनयोपदेशमाह—

सिंहासणे निसर्गं सोवागं सेणिओ नरवरिंदो । विज्जं भग्गइ पयओ, इय साहुजणस्स सुअविणओ ॥ २६६ ॥

श्रेणिककथानकं चैतत्—रायगिहंमि नयरे, राया नामेण सेणिओ आसि । सम्मत्तथिरत्तपहिट्टसक्कविप्फारियपसंसो ॥ १ ॥
सयलंतेउरपवरा, देवी नामेण चेल्लणा तस्स । चउविहबुद्धिसमिद्धो, मंतीपुत्तो य अभउत्ति ॥ २ ॥ एगंमि य पत्थावे, देवीए पत्थिवो
इमं भणिओ । पासायमेगथंभं, मम जोगं नाह ! कारेसु ॥ ३ ॥ तुन्निग्गहेणमित्थी-गहेणमुवरोहिणण नरवइणा । पडिवन्नं तव्व-
यणं, अभयकुमारो य आइट्ठो ॥ ४ ॥ तो वट्ठइणा सद्धिं, थंभनिमित्तं महाऽडईए गओ । दिट्ठो तहिं च विडवी, सुसिणिद्धो अइ-
महासाहो ॥ ५ ॥ समहिद्धिओ सुरेण, होहिति विचित्तधूवकुसुमेहिं । अहिवासिओ स साही, कओववासेण अभएण ॥ ६ ॥ अह
बुद्धिरंजिणं, तरुवासिसुरेण निसिपसुत्तस्स । सिट्ठं अभयस्स महाणुभाव ! मा छिदिहिसि एयं ॥ ७ ॥ वच्चसु सगिहंमि तुमं,
काहमहं एगथंभपासायं । सव्वोउयतरुफला, फुल्लमणहराऽऽरामपरिकलियं ॥ ८ ॥ इय पडिसिद्धो अभओ, वट्ठइणा सह गओ सगे-
हंमि । देवेण वि निम्मविओ, आरामसमेअपासाओ ॥ ९ ॥ तंमि य देवीए सम्भं, विचित्तकीलाहिं कीलमाणस्स । रइसागराव-
गाढस्स, राइणो जंति दियहाइं ॥ १० ॥ अह तन्नयरनिवासिस्स, पाणवइणो कयाइ गव्वभवसा । भज्जाए समुप्पन्नो, डोहलओ अंब-
यफलेसु ॥ ११ ॥ तो तंमी अपुज्जंते, पइदियहं खिज्जमाणसव्वंगिं । तं ददट्ठणं पुट्ठं, तेण पिए ! कारणं किमिह ॥ १२ ॥ परि-
पक्कंयफलडोहलो य तीए निवेइओ ताहे । पाणाहिवेण भणियं, चूयफलाणं अयमकालो ॥ १३ ॥ जइ वि हु तहावि कत्तो वि,
सुयणु ! संपाडिमो थिरा होसु । निसुओ य तेण रज्जो, सव्वोउय फलदुमाऽऽरामो ॥ १४ ॥ तं चारामं बाहिट्ठिणण पेहंतएण

पिक्कफलो । दिट्ठो अंबयसाही, ताहे जायाए रयणीए ॥ १५ ॥ ओणामिणीए विज्जाए, साहमोणामिऊण गहियाइं । अंबयफलाइं पुणरवि, पच्चोणामाए विज्जाए ॥ १६ ॥ साहं विसज्जिऊणं, समप्पियाइं पियाए हिट्ठेण । पडिपुन्नडोहला सा, गब्भं वोढुं समा-
दत्ता ॥ १७ ॥ अह अवरावरतरुवर-पलोयणं राइणा कुणंतेण । पुव्वदिणदिट्ठफलपडल-वियलमवल्लोइयं चूअं ॥ १८ ॥ भणिया रक्खगपुरिसा, रे ! केणैसो विलुत्तफलभारो । विहिओ त्ति तेहिं वुत्तं, देव ! न तावेत्थ परपुरिसो ॥ १९ ॥ नूण पविट्ठो न य नीहरंतपविसंतयस्स व पयाणि । कस्स वि दीसंति महीयलंमि ता देव ! चोज्जमिणं ॥ २० ॥ जस्स अमाणुससामत्थमेरिसं तस्स किंचिवि अकज्जं । नत्थि त्ति य चित्तंतेण, राइणा सिट्ठमभयस्स ॥ २१ ॥ एवं विहत्थकरणक्खमं लहुं लहसु पुत्त ! चोरंति । जह हरियाइं फलाइं, तहऽन्नहा दारमवि हरिही ॥ २२ ॥ भूमियलमिलियमउली-महापसाओ त्ति जंपिउं अभओ । तिय चच्चरेसु चोरं, निरुविउं बाढमाढत्तो ॥ २३ ॥ वोलीणाइं कइवयदिणाणि पत्ता न तप्पउत्तो वि । चित्तावाउलचित्तो, ताहे अभओ दढं जाओ ॥ २४ ॥ पारद्धमन्नदियहे, नडेण नयरीए बाहि पेच्छणयं । मिलिओ पउरनरगणो, अभएण वि तत्थ गंतूण ॥ २५ ॥ भावोवल-क्खण्टा, पयंपियं भो जणा ! निसामेह । जाव नडो नागच्छइ, ताव ममऽक्खाणयं एकं ॥ २६ ॥ तेहिं पयंपियं नाह !, कह तो कहिउमेवमारद्धो । नयरंमि वसंतपुरे, आसि सुया जुन्नसेट्ठिस्स ॥ २७ ॥ दारिद्विदुयत्तेण, नेव परिणाविया य सा पिउणा । वड्ढकुमारी जाया, वरत्थिणी पूयए मयणं ॥ २८ ॥ आरामओ सा चोरियाए, कुसुमच्चयं करेमाणी । पत्ता माल्लगारेण, जंपियं किंपि सवियारं ॥ २९ ॥ तीए वुत्तं किं तुज्झ, भइणीधूयाउ मह सरिच्छाउ । नेवत्थि जं कुमारिं पि, मं तुमं एवमुल्लवसि ॥ ३० ॥ संलत्तं तेण तुमं, उव्वूढा भत्तुणा अभुत्ता मे । एसि समीवे जइ ता, मुंचामि न अन्नहा कहवि ॥ ३१ ॥ एवं ति पडिसुणित्ता, गया गिहं सा कयाइ तुट्ठेण । मयणेणं से दिन्नो, मंतिस्स सुओ वरो पवरो ॥ ३२ ॥ सुपसत्थे हत्थगाहजोगे लमंमि तेण उव्वूढा । एत्थंतंरंमि अत्थगिरिमुवगयं भाणुणो विंबं ॥ ३३ ॥ कज्जलभसलच्छाया, वियंभिया दिसि सुत्तिमिररिछोली । हयकुमुय-संडजइं, समुगयं मंडलं ससिणो ॥ ३४ ॥ सहसा विचित्तमणिमय-भूसणसोहंतकंसव्वंगी । वासभवणंमि पत्ता, भत्तारं विज्ज-

वेइ इमं ॥ ३५ ॥ तव्वेलुवूढाए, आगंतव्वंति मालियस्स मए । पडिवन्नमासि पिययम !, ता जामि तहिं विसज्जेसु ॥ ३६ ॥
सच्चपइन्ना एसत्ति,—मन्नमाणेण तेणऽणुन्नाया । वच्चंती पहरियपवरभूसण सा पुराओ बहिं ॥ ३७ ॥ दिट्ठा चोरेहिं तओ, महा-
निही सो इमो त्ति भणिरेहिं । गहिया नवरं तीए, निवेइओ निययसव्भावो ॥ ३८ ॥ चोरेहिं जंपियं सुयणु !, जाहि सिगं परं
वलेज्जासि । मुसिऊणं जेण तुमं, जहागयं पडिनियत्तामो ॥ ३९ ॥ एवं काहं ति पयंपिऊण संपट्टिया अहद्वपहे । तरलतरतार-
याउलसमुच्छलंतऽच्छिविच्छोहो ॥ ४० ॥ रणझणिरदीहदंतो, दूरपसारियरउदमुहकुहरो । चिरछुहिणं लद्धाऽसि, एहि एहि त्ति
जंपंतो ॥ ४१ ॥ अच्चंतभीसणंगो, समुट्ठिओ रक्खसो सुदुप्पेच्छो । तेणाऽवि करे धरिया, कहिए तस्सावि सव्भावे ॥ ४२ ॥
उम्मुक्का आरामे, गंतूणं बोहिओ सुहपसुत्तो । मालागारो भणिओ, सुपुरिस ! साऽहं इमा पत्ता ॥ ४३ ॥ एवंविह रयणीए, सभूसणा
कह समागया तंसि । इय तेणं सा पुट्ठा, सिट्ठंतीए जहावित्तं ॥ ४४ ॥ अव्वो सच्चपइन्ना, महासईत्ति मन्नमाणेण । चलणेसु
निवडिऊणं, मालागारेण लहु मुक्का ॥ ४५ ॥ पत्ता रक्खसपासे, सिट्ठो से मालियस्स वुत्तंतो । अव्वो महप्पभावा, एसा जा
उज्झिया तेण ॥ ४६ ॥ इय भावितेणं निवडिऊणं पाएसु तेण वि विमुक्का । चोरसमीवे य गया, सिट्ठो तह पुव्ववुत्तंतो ॥ ४७ ॥
तेहि वि अणप्पमाहप्प-दंसणुप्पन्नपक्खवाएहिं । सालंकारच्चिय वंदिऊण सा गिहंमि पट्टविया ॥ ४८ ॥ अह आभरणसमेया, अक्ख-
यअंगा अभग्गसीला य । पत्ता पइस्स पासे, कहियं सव्वं जहा वुत्तं ॥ ४९ ॥ परितुट्ठमणेण समं तेण, पसुत्ता समत्थरयणिं पि ।
जाए पभायसमए, चित्तियमियं मंतिपुत्तेण ॥ ५० ॥ “छंदट्ठियं सुरूवं, समसुहदुक्खं अनिगायरहस्सं । धन्ना सुत्तविउद्धा, मित्तं
महिलं च पिच्छंति ॥ ५१ ॥” समपेम्मरसं समरूव-जोव्वणं समसिणेहसव्भावं । समसुहदुक्खं च जणं, समपुन्नो जइजणो
लहइ ॥ ५२ ॥ इय भावितेण कया, घरस्स सा सामिणि समग्गस्स । किंच न कीरइ निक्खवड-पेम्मपडिवद्धिययंमिं ॥ ५३ ॥ इय
पइ-तक्कर-रक्खस-मालागाराणं मज्झओ केण । तच्चगेण कयं दुक्करंति भो मज्झ साहेह ॥ ५४ ॥ ईसालुएहिं भणियं, सामी पइणा
सुदुक्करं विहियं । परपुरिस समीवे जेण पेसिया सव्वरीए पिया ॥ ५५ ॥ भणियं छुहालुएहिं सुदुक्करं रक्खसेण चेव कयं ।

श्रुतदायकेषु
विनयोपरि
श्रेणिक-
कथा ।

५५-५६

जेण चिरं छुहिण वि न भक्खिया भक्खिणिज्जा वि ॥ ५६ ॥ अह पारदारएहिं पयंपियं देव ! मालिओ एको । दुक्करगारी जेण चत्ता सा निसि^{५७} पत्ता ॥ ५७ ॥ पाणेण जंपियं होउ ताव चोरेहिं दुक्करं विहियं । पइरिके वि विमुक्का ससुवन्ना जेहिं सा तइया ॥ ५८ ॥ एवं वुत्तो चोरोत्ति, निच्छिउं सो^{५९} भएण मायंगो । गिण्हाविऊण पुट्ठो, कहमारामो विलुत्तो त्ति ॥ ५९ ॥ तेण पयंपियं नाह !, पवरविज्जाबलेण नियएण । कहिओ य वइयरो सेणियस्स एसो समगो वि ॥ ६० ॥ रत्ता वि संसियं देइ, कहवि जइ मज्झ नियविज्जाओ । सो पाणो तो मुंचह, इहरा से हरह जीयंति ॥ ६१ ॥ पडिवन्नं पाणेणं, विज्जादाणं पि अह महीनाहो । सीहासणे निसन्नो, विज्जाओ पडिउमाढत्तो ॥ ६२ ॥ पुण्णुत्तप्पयत्तुक्कित्तिया वि, रन्नो न ठंति जा विज्जा । सो ता तज्जइ रुट्ठो, न रे ! तुमं देसि सम्मंति ॥ ६३ ॥ अभएण भणियमिह देव !, नत्थि एयस्स थेवमवि दोसो । ‘विणयगहियाउ विज्जाउ, ठंति फलदा य जायंति’ ॥ ६४ ॥ यत उक्तम्—विज्जा वि होइ फलदा, गहिया पुरिसेण विणयमंतेण । सुकुलपसूया कुलबालियव्व पवरं पइं पत्ता ॥ ६५ ॥ तो पाणमिमं सीहासणंमि ठविऊण सयअवि महीए । होऊण विणयसारं, पढसु जहा ठंति इण्हिपि ॥ ६६ ॥ तह चेव कयं रन्ना संकंताओ लहुं च विज्जाओ । सक्कारिऊण मुक्को, पाणो अच्चंतपणइव्व ॥ ६७ ॥ इय जई इहलोइय, तुच्छकज्ज विज्जा वि भावसारेण । पाविस्सइ हीणस्स वि, गुरुणो अच्चंतविणएण ॥ ६८ ॥ ता कह सम-
त्थमणवंछियत्थदाणक्खमाए विज्जाए । जिणभणियाए दाईण, विणयविमुहो बुहो होज्जा ? ॥ ६९ ॥ अन्नं च—पत्थरकया वि देवा, सन्निज्झपरा हवंति विणयाओ । जइ ता का गणणा अन्नवत्थुसिद्धीए धीराणं ॥ ७० ॥ तम्हा कल्लणपरंपराए संपाडणेक्कपडु-
यंमि । विणयंमि निमेसंपि हु, बुहेण न पमाइयव्वंति ॥ ७१ ॥ इति विनये श्रेणिककथा ॥ २६६ ॥ एवमपि स्थिते यो दुर्बुद्धि-
गुरुं निहनुवीत तदोषमभिधत्सुराह—

विज्जाए कामवसंतिआए दग्गुअरो सिरिं पत्तो । पडिओ मुसं वयंतो, सुभनिणहवणा इय अपत्था ॥ २६७ ॥

‘काश्यपो’-नापितः, ‘दकशूकरो’-नित्यस्नायित्वात् त्रिदण्डी, ‘निण्हवण’-त्ति प्राकृतत्वात् खिलिङ्गता, ‘अपथ्या’-
अहिता । आख्यानकं त्विदम्—तामलिन्तीए नयरीए मंडिओ नाम कासवगो । सो य विज्जासामत्थओ गयणट्ठियल्लुरभंढेण लोयस्स
ल्लुरकम्मं करितो दिट्ठो जोगप्पणापरिवायगेण । तओ पच्छन्ने दाणाइणा उवचरिय तेण सो विज्जं मग्गिओ, दिन्ना य से तेण
विज्जा । तओ उत्तरावहे गंतूण पजंजंतस्स लोए महंतो पूयासक्कारो । अन्नया पउमरहेण राइणा निमंतिओ पूइऊण पुच्छिओ य ।
भयवं ! किमेयं तवस्स बलमुयाहु विज्जाए । रत्ता वुत्तं कत्तो तुब्भेहिं एसा विज्जा पाविया, जेण तुब्भं तिदंढभिसिगाइ आगासे
चिट्ठइ । तेण भणियं मज्झ हिमवंतगिरिवासिणा महेसिणा विज्जा दिन्ना । तओ तक्खणं मंतदेवयाए कुवियाए तिदंढाइयं खडहडंतं
भूमीए पाडियं । लज्जाए अहोमुहो सो दिट्ठिओ परिव्वायगो हीलिओ य जणेणं । एवं अन्नेण वि सुयदायगस्स डहराइस्स वि
निण्हवो न कायव्वो त्ति ॥ २६७ ॥ किमित्येवमिति चेदुच्यते,—सम्यग्ज्ञानदातुर्महोपकारित्वात्तथाहि—

सयलम्मिऽवि जियलोए, तेण इहं घोसिओ अमाघाओ । इक्कंऽपि जो दुहत्तं, सत्तं बोहेइ जिणवयणे ॥ २६८ ॥
सम्मत्तदायगाणं, दुप्पडियारं भवेसु बहुएसु । सव्वगुणमेलियाहिऽवि, उवयारसहस्सकोडीहिं ॥ २६९ ॥
सम्मत्तम्मि उ लद्धे, उइयाइं नरयतिरियदाराइं । दिव्वाणि माणुसाणि य, मोक्खसुहाइं सहीणाइं ॥ २७० ॥
कुसमयसुईण महणं, सम्मत्तं जस्स सुट्ठियं हियए । तस्स जगुज्जोयकरं, नाणं चरणं च भवमहणं ॥ २७१ ॥

किमिति जिनवचनबोधात्तेनाऽऽमाघातोद्घोषणा जगत्यकारि स खलु बुद्धः सन् सर्वविरतो भवन् मोक्षं वा क्रमादाक्रामन्
यावज्जीवं-सकलकालं च जीवान् रक्षतीति ॥ २६८ ॥ ज्ञानदातुरिव सम्यक्त्वदातुरपि दुःप्रत्युपकार्यतामाह—“सम्मत्त” गाहा ।
‘दुप्पडियारंति’-प्रतिकारस्य प्रतीपोपकारस्य दुष्करत्वं वर्त्तते । भवपरम्पराकृतोपकारसहस्रकोटिभिरपि न कथंचित्तेषां प्रत्युपकर्तुं
पार्यत इत्याकृतम् ॥ २६९ ॥ कथमेतत्तस्य बृहद्गुणत्वात्तथाहि—“सम्मत्तंमि” गाहा यथा मोक्षसुखानि तद्वतः स्वायत्तानि स्यु-

स्तथाह—“ कुसमय ” गाहा । ‘ चरणं च भवमहणं ’ति चारित्रं च सर्वसंवररूपमयोग्यवस्थाभाविभवमथनं सिद्धत्वसम्पादकम् ॥
तथाहीदमेवं वर्ण्यते तिर्यन्तरकयोद्गारे, दृढा सम्यक्त्वमर्गला । देवमानवनिर्वाणमुखद्वारैककुञ्चिका ॥

भवेद्वैमानिकौवश्यं, जन्तुः सम्यक्त्ववासितः । यदि नोद्वांतसम्यक्त्वो, बद्धायुर्वापि नो पुरा ॥ १ ॥ अन्तर्मुहूर्तमपि यः समु-
पास्य जन्तुः सम्यक्त्वरत्नममलं विजहीत सद्यः । बन्ध्रम्यते भवपथे सुचिरं न सोऽपि, तद्विभ्रतश्चिरतरं किमुदीरयामः ॥ २ ॥
तत्स्वरूपं तु-देवे रागादिनिर्मुक्ते, गुरौ सीलाङ्गशालिनि । अहिंसाशास्त्रे धर्मे, सात्त्व्यं सम्यक्त्वमुच्यते ॥ ३ ॥ तद्विषयस्य तु
मिथ्यात्वस्य स्वरूपं यथा—देवो रागी यतिः संगी, धर्मः प्राणिनिशुम्भनः । मिथ्यादृष्टिरिति व्रते, पीतमद्यवदस्तथी ॥ १ ॥ न
मिथ्यात्वसमः शत्रुर्न मिथ्यात्वसमं विषम् । न मिथ्यात्वसमो रोगो, न मिथ्यात्वसमं तमः ॥ २ ॥ द्विषद्विषतमोरोगैर्दुःखमेकत्र
दीयते । मिथ्यात्वेन दुरन्तेन, जन्तोर्जन्मनि जन्मनि ॥ ३ ॥ मिथ्यात्वेनालीनचित्तानि तान्तं तत्त्वातत्त्वं जानन्ते नैव जीवाः । किं
जात्यन्धाः कुत्रचिद्वस्तुजाते, रम्यारम्यव्यक्तिमासादयेयुः ॥ ४ ॥ विशेषतो देवादेवस्वरूपं चेदम्—नो रागांगारसंगो न मदनमदिरा
न द्विषद्विषदोषो, नो सम्मोहप्ररोहो न विकटकपटाटोपसम्पच्च यस्य । शान्तः कान्तस्त्रिलोकीकलनकुशलवित् कोऽपि कोपादिमुक्त-
स्त्यक्तः संसारपाशैः स भवति भविनां देवता देवयोगात् ॥ ५ ॥ शृङ्गारप्रगुणाङ्गवानपि सदा शृङ्गारिणीमानपि, त्रस्यन्छात्रवशस्त्वानपि
महानाद्यक्रियावानपि । रोहन्मोहनिवेदकाक्षवलयव्यापारवानप्यहो, देवश्चेन्न तदा कथं नरपशुः कश्चिद्भवेदेवता ॥ ६ ॥ तथा—या
पशुर्गुणमश्नाति, स्वपुत्रं च वृषस्यति । शृङ्गाद्यैर्निध्नती जन्तून्, सा वन्द्यास्तु कथं नु गौः ॥ ७ ॥ पयःप्रदानसामर्थ्याद्वन्द्या चेन्म-
हिषी न किम् । विशेषो दृश्यते नास्या, महिषीतो मनागपि ॥ ८ ॥ स्थानं तीर्थविदेवानां, सर्वेषामपि गौर्यदि । इत्यते दुह्यते
विक्रीयते वा सा कथं ततः ॥ ९ ॥ मुसलोदूखले चुल्ली देहली पिप्पलो जलं । निम्बोऽर्कश्चापि यैः प्रोक्ता, देवास्तैः कोऽत्र वर्जिताः
॥ १० ॥ गुरु तदाभासयोस्तु स्वरूपम्—ज्ञानदर्शनचारित्र-रूपरत्नत्रयान्विताः समितीन् पञ्च विभ्राणा, गुप्तित्रितयशालिनः ॥ ११ ॥
महाव्रतमहाभार-धारणैकधुरन्धराः । परीषहोपसर्गारिचमूजयमहाभटाः ॥ १२ ॥ निर्ममत्वाः शरीरेऽपि, किमुताऽन्येषु वस्तुषु । धर्मो-

पकरणं मुक्त्वा, परित्यक्तपरिग्रहाः ॥ १३ ॥ मानाऽपमानयोर्लाभाऽलाभयोः सुखदुःखयोः । प्रशंसानिन्दयोर्हर्षशोकयोस्तुल्यवृत्तयः ॥ १४ ॥ कृतकारिताऽनुमतिप्रभेदारम्भवर्जिताः । मोक्षैकतानमनसो, गुरवः स्युः कृतात्मनाम् ॥ १५ ॥ प्राणिप्राणाऽपहरणा, मृषा-
वादपरायणाः । परस्वहरणोद्युक्ताः, प्रकामं कामगर्हभाः ॥ १६ ॥ परिग्रहाऽऽरम्भरता, न सन्तुष्टाः कदाचन । मांसाऽशिनो मद्यरताः,
कोपनाः कलहप्रियाः ॥ १७ ॥ कुशास्त्रमात्रपाठेन, सदा पण्डितमानिनः । तत्त्वतो नास्तिकाः पापाः, पाप्मिनां गुरवस्तु ते ॥ १८ ॥
तथा हि—शिष्यस्यास्ति परिग्रहे गृहमप्याप्नोति नैतद्गुरुस्तुङ्गागारवराग्रहारनगरक्षेत्रेषु तृष्णाच्छिदाम् । शिष्यस्य प्रमदाऽपि नैव
बहवः कान्ताः पुनस्तद्गुरोर्द्विगमोहस्य विजृम्भितं नटयति स्वैरयदेवं नरान् ॥ १९ ॥ धर्माधर्मस्वरूपं चैतन्—अहिंसालक्षणो धर्मः,
सम्यक्त्वादिक्षमादिमान् । देवेन वीतरागेण, दर्शितः कुर्वता स्वयम् ॥ २० ॥ एतस्माद्वैपरीत्येन, मिथ्यादृग्भिरुपासितः । अधर्मः
प्रोच्यते दूर्गदूर्गतिप्रणयैकभूः ॥ २१ ॥ उक्तं च केनापि—रागी देवो दोसी देवो भा(मा)मिसुन्नपि देवो, मज्जे धम्मो मंसे धम्मो
जीवहिंसाए धम्मो । रत्ता मत्ता कंता सत्ता जे गुरु ते वि पुज्जा, हा हा कट्टं नट्टो लोओ अट्टमट्टं कुणंतो ॥ २२ ॥ २७१ ॥

तदनया गाथयाऽक्षेपमोक्षसाधकयोर्ज्ञानचारित्रयोः सम्यक्त्वे सत्येव भावात्तस्य प्राधान्यमुक्तं, मोक्षसाधकत्वे तु त्रितयमपि
व्याप्रियत इत्याह—

सुपरिच्छिद्यसम्मतो, नाणेणालोड्यऽथ्सवभावो । निव्वणचरणाउत्तो, इच्छियमत्थं पसादेइ ॥ २७२ ॥

जह मूलताणए पंडुरम्मि दुव्वणरागवण्णेहि । बीभच्छा पडसोहा, इय सम्मतं पमाएहि ॥ २७३ ॥

‘सुपरिच्छितं’—सुनिर्मलं सम्यक्त्वं यस्य स तथा ॥ ‘सुपरिच्छितं’—सुष्ठु परिच्छेदेन दोषेभ्यः समन्ताद्विच्छेदेन स्थापितं
‘छो च्छेदने’ इति धातोः सिद्धत्वान् । ‘निव्वण’ त्ति ‘निरतिचारतोक्ता । ईप्सितमर्थं मोक्षलक्षणं प्रसाधयति । सुनिर्मलत्वं च

सम्यक्त्वस्य प्रमादपरिहारे सत्येव स्यान्नान्यथेत्याह—“ जह मूल ” गाहा । यथा मूलतानके विशुद्धेऽपि पश्चात्प्रक्षिप्यमाणेर्दूष्टच्छा-
यरागयुक्तवर्णकैर्वानकै^१ बीभत्सा पटशोभा भवत्येवं मूले शुद्धमपि लब्धं सम्यक्त्वं प्रमादैः कषायादिभिः पश्चान्मलिनतां यातीति ॥ २७३ ॥

किंच सम्यक्त्वे प्रमादिनो गाढमप्रेक्षापूर्वकारिता स्वल्पेन बहोर्होरितत्वात् । सम्यग्दृष्टेर्हि नियमतो वैमानिकायुष्कबन्धहेतुत्वमु-
क्तमागमे, तच्च तत्र प्रमादिना हारितमेव भवति ॥ यतः—

नरएसु सुरवरेसु य, जो बंधइ सागरोवमं इकं । पलिओवमाण बंधइ, कोटिसहस्साणि दिवसेण ॥ २७४ ॥

मिथ्यादृष्टिर्नरकेषु सम्यग्दृष्टिश्च सुरवरेषु देवलोकेष्वित्यर्थः । यो बध्नाति मध्यमवृत्त्या सागरोपममेकं, तस्य यदि कल्पनया
वर्षशतरूपपुरुषायुष्कदिवसैर्भागो दीयते तदा दिवसेनाऽसौ पल्योपमानां कोटिसहस्राणि त्रीणी न्यूनानि भाग लब्ध्वा निबध्नाति,
किल सागरोपमे पल्योपमानां दश कोटीकोट्या भवन्ति, एककादधे पञ्चदशभिः शून्यैः । तासां पुरुषायुष्कदिवसैः षट्त्रिंशत्सहस्रैर्भागे
लब्धं द्वे पल्योपमकोटीनां सहस्रे सप्त शतानि सप्तसप्ततिः । पल्योपमानां कोट्यः सप्त सप्ततिर्लक्षाः सप्तसप्ततिः सहस्राणि सप्त
शतानि सप्तसप्तत्यधिकानि । छेदांशयोस्समशून्यपाते चतुर्भिरपवर्त्तं सप्त च नव भागाः पल्योपमस्य स्युः । अङ्कतोऽपि २७७७७७७-
७७७७७ ॥ २७४ ॥ सम्प्रत्यल्पतरं शुभाशुभबन्धमधिकृत्याह—

पलिओवमसंखिज्जं, भागं जो बंधई सुरगणेषु । दिवसे दिवसे बंधइ, स वासकोडी असंखिज्जा ॥ २७५ ॥

एस कमो नरएसुऽवि, बुहेण नाऊण नाम एयंपि । धम्मम्मि कह पमाओ, निमेषमित्तं पि कायव्वो ॥ २७६ ॥

सुराणां गणा येषु ते तथा तेषु स्वर्गेष्वित्यर्थः । असंख्येयवर्षकोट्यात्मकस्य पल्योपमसंख्येयभागस्य पुरुषायुषेण षट्त्रिंशत्सह-

१ ' वानकैः ' इतिपाठः C. D प्रतौ नास्ति ।

स्रदिवसात्मकेन भागेऽपहृते असंख्या एव वर्षकोट्यो भवन्ति । नरकेष्वप्येषैव वार्त्ता । यदर्थमेतदुक्तं तदाह—‘ बुद्हेनेत्यादि ’ नामेति ’ प्रकाशयेऽव्यम् । अतिप्रकटोऽयमर्थः । अयमभिप्रायः—यः सम्यक्त्वादिधर्मप्रधानबुद्धिः सौधर्मसुरेषु मध्यमवृत्त्या सागरोपममपि बध्नाति तस्य यद्यसत्कल्पनया पुरुषायुषदिनैर्भागो दीयते तदानीमेकस्य दिनस्य पल्योपमानां किञ्चिदूनानि त्रीणी कोटिसहस्राणि भागेनागच्छन्ति । निमेषस्यापि दिनभागानुसारेण पल्योपमकोट्यो भागे भवन्ति, ततोऽसौ प्रमादं कुर्वन्तावतो महतो लाभादात्मानं वञ्चयति । दिननिमेषादिनैव नरकयोग्यमेतावदेवाऽद्वेष्टमर्ज्जयति, ततः कथमात्मघातको न स्यात् ॥ २७६ ॥

ननु देवेषु कीदृशं सौख्यं कीदृशं वा नरकेषु दुःखं यत्र क्रमात् प्रमादेनाऽयं निवर्त्तमानः प्रवर्त्तमानश्च बाढमप्रेक्षापूर्वकारी स्यादिति गायत्रोद्वेगेन देवसुखं द्वयेन च नरकदुःखमाह—

दिग्वालंकारविभूषणां रयणुज्जलाणि य घरां । रूवं भोगसमुदभो, सुरलोगसमो कओ इहय ? ॥ २७७ ॥
देवाण देवलोए, जं सुखं तं नरो सुभणिओऽवि । न भणइ वाससणऽवि, जस्सऽवि जीहासयं हुज्जा ॥ २७८ ॥
नरएसु जाइं अइकखडाइं दुक्खाइं परमतिकखाइं । को वण्णेही ताइं ?, जीवंतो वासकोडीऽवि ॥ २७९ ॥
कक्खडदाइं सामलि, असिबण-वेयरणि-पहरणसण्हिं । जा जायणाउ पावंति, नारया तं अहम्मफलं ॥ २८० ॥

‘ अलङ्काराः ’—सिंहासनश्लत्र-चामरादयः । ‘ भूषणानि ’—मत्कुट-कटकादीनि । ‘ दिव्यानि ’—प्रधानानि भवन्ति । ‘ सुभणिओ वि ’ ति वचनकुशलोऽपि ॥ “ नरएसु ” गाहा । “ कक्खड ” गाहा । ‘ कक्खडदाइं ’ ति तृतीयार्थे द्वितीया । ततः कर्कशवाहेन वज्रकण्टकशाल्मल्या असिपत्रवनेन वैतरण्या परमाधार्मिकप्रयुक्तप्रहरणैश्च यातनाः प्राप्नुवन्ति नारकास्तदधर्मस्य फलमिति ।

येरेषा(वा)दिवराहचारुचरितैः सद्यत्यनुष्ठानभूर्निर्मग्ना निविडप्रमादजलधाबभ्युद्धृता तत्क्षणात् ।

ये तर्कागमकर्मलक्षणरहःशास्त्राणि चक्रुश्च तैः, पूज्यैः श्रीमुनिचन्द्रसूरिभिरपि प्रोक्तोऽयमर्थो यथा ॥ १ ॥

पञ्चेन्द्रियवधासक्ता, मांसाऽशनकृतादराः । जायन्ते नरके जीवा, बह्वारम्भपरिग्रहाः ॥ १ ॥ कुम्भीपाकेन पच्यन्ते, पिष्टवन्नष्टचेतनाः । तत्र मुञ्जादिवच्चैते, हन्यन्ते लगुडैर्दृढैः ॥ २ ॥ वज्रयन्त्रेषु पीड्यन्ते निपीड्यन्ते तिलेक्षुवत् । भ्राष्ट्रभूमीषु भृज्यन्ते, निष्प्राणाश्चनकादिवत् ॥ ३ ॥ दारुवदारुणाकारैः-स्थित्यन्ते च परश्वधैः । भिद्यन्ते प्रासकुन्ताद्यैराखेटकमृगादिवत् ॥ ४ ॥ तप्तं त्रपु च पाप्यन्ते, आच्छोट्यन्ते शिलातले । आकीर्णार्णकण्टकैस्तीक्ष्णरारोप्यन्ते च शाल्मलीम् ॥ ५ ॥ काककङ्कशूगालाद्यैर्भक्ष्यन्तेऽत्यन्तनिर्दयैः । कार्यन्ते तरणं रीणा, वैतरण्यां सुराधमैः ॥ ६ ॥ यस्य जीह्वाशतं वक्त्रे, यो जीवेच्छरदां शतम् । सोऽपि वक्तुं क्षमो न स्यादशर्मनरकेषु यद् ॥ ७ ॥ इति ॥ २८० ॥ न चान्यत्रापि संसारसुखमस्तीति तिर्यग्मनुष्यदेवगतिषु तिर्यग्गतिमाश्रित्य तावदाह—

तिरिया कसंकुसारा-निवायवहबंधमारणसयाइं । नऽवि इहयं पार्वेता, परत्थ जइ नियमिया हुंता ॥ २८१ ॥

‘जइ नियमिया हुंता’ इति—यदि प्राग्भवे धर्मकर्मप्रवृत्त्यधर्मकर्मनिवृत्तिरूपनियमवन्तोऽभविष्यन् ॥ अत्राप्युक्तम्—कूटमानतुलावन्तो, मिथ्याभाषणतत्पराः । मायाविनो जना यान्ति, तैरिच्छं जन्म निश्चितम् ॥ ८ ॥ यादृशं नरके दुःखं, तिर्यक्ष्वपि च तादृशम् । यतो वाहनदीहाद्या, व्यापदोऽत्र सुदुस्तराः ॥ ९ ॥ कुटुष्णाबाधिता दीनाः, पारवश्यमुपागताः । वहन्ति पशवो भारं, पृष्ठकण्ठसमर्पितम् ॥ १० ॥ केचिद्दोहनदोषेण, दाहदोषेण केचन । केचिदंकुशघातेन कशाघातेन केचन ॥ ११ ॥ केचिद्वा घनबन्धेन, निरोधेन च केचन । कर्णपुच्छच्छविच्छेद-नाशावेधादिभिस्तथा ॥ १२ ॥ अपारदुःखसंभार-मध्यमग्ना दिवानिशम् । साक्षादेवेह दृश्यन्ते, तिर्यञ्चो वञ्चिताः शुभैः ॥ १३ ॥ इति ॥ २८१ ॥ मनुष्यगतिमाश्रित्याह—

आजीवसंकिलेमो, सुखं तुच्छं उवइवा बहुया । नीयजणासिट्ठणा वि य, अणिट्ठवासो अ माणुस्से ॥ २८२ ॥ चारगनिरोहवहबंध-रोगधणहरणमरणवसणाइं । मणसंतावो अजसो, किग्गोवणया य माणुस्से ॥ २८३ ॥ चिंतासंतावेहि य, दारिदरुआहिं दुप्पउत्ताहिं । लद्धूणऽवि माणुस्सं, मरंति केऽवि सुनिव्विण्णा ॥ २८४ ॥

आजीवं-प्राणधारणं यावत्संकलेशश्चित्तविबाधा । ' नीयजणसिद्धणाविय ' ति-प्राकृतलोकाक्रोशनं चेति । ' विगोवणया य ' ति-विगोपना-नानारूपा विडम्बना । ' दारिद्र्याहि ' ति-दारिद्र्यरूपा रुजाः पीडा दारिद्र्यरुजने पुना रोगो रुजा शब्देन ग्राह्यो वह-बंधरोग इत्यत्र रोगस्योक्तत्वात् ॥ ' दुष्पउत्ताहिं ' ति-दुष्प्रयुक्ताभिः प्रीकृतदुष्टकर्मजनिताभिरित्यर्थः, इदमप्युक्तम्-सामान्यदानदातार-स्तुच्छकोपादिकित्तिषाः । लभन्ते मानुषं जन्म, जन्मिनो मध्यमैर्गुणैः ॥ १४ ॥ रौद्रदारिद्र्यतस्तत्र, मृतभावातिशायिनः । केचित्क-थंचिज्जीवन्ति, मानवा मानवर्जिताः ॥ १५ ॥ केचिन्निष्ठुरकुष्ठेन, सुष्ठु कष्टं दशां गताः । अन्ये ज्वरातिसारादि-रोगोरगविषातुराः ॥ १६ ॥ परकर्मकराः केचिन्मलिनाननलोचनाः । दृश्यन्ते क्लेशजलधौ, मग्ना नग्ना अनाहताः ॥ १७ ॥ अन्ये स्कन्धसमारूढ-प्रौढभारा हठापहः । जीवन्त्यतिजघन्येन कर्मणा शर्मणोज्झिताः ॥ १८ ॥ ज्वलज्वलनसंपर्क-कर्कशैर्विरहानलैः । केचित्तापितसर्वाङ्गा, ग्लायन्ति गलितोद्यमाः ॥ १९ ॥ इति ॥ २८४ ॥ देवगतिमाधिकृत्याह—

देवाऽवि देवलोप, दिव्याभरणानुरंजियसरीरा । जं परिवर्द्धति तत्तो, तं दुक्खं दारुणं तेसिं ॥ २८५ ॥
तं सुरविमाणविभवं, चित्ति य चवणं च देवलोगाभो । अइवलियं चिय जं नवि, फुट्ठइ सयसक्करं हियं ॥ २८६ ॥
ईसाविसायमयकोह-मायालोभेहिं एवमाईहिं । देवाऽवि समभिभूया, तेसिं कत्तो सुहं नाम ? ॥ २८७ ॥

इदमप्युक्तम्-अकामनिर्जरादिभ्यः, केचन स्युः सुरा अपि । तत्रापि न सुखख्यातिः, काञ्चिदस्ति सतां मता ॥ २० ॥ वितु-द्यमानहृदया, ईर्ष्याशल्यैर्दूरुद्धरैः । विषादवद्भावद्वा(न्ना)य, पतन्ति वत केचन ॥ २१ ॥ कण्ठलोठितवादित्रा, हठतो कुण्ठतोऽपरे । रङ्गस्थानेव तार्यन्ते, दीर्यमाणाङ्गका इव ॥ २२ ॥ स्तम्बेरमतुरङ्गादि-वाहनाकारधारिणः । दयाबाह्यं च बाह्यन्ते, क्लेशादिभिरुत्तुनैः ॥ २३ ॥ चण्डालाकृतयः केचि-चण्डदण्डैर्निपीडिताः । स्वप्नेऽप्यलब्धसंचाराः, पुरन्दरसभादिषु ॥ २४ ॥ स्वर्गच्युतिं स्त्रिलीनं च, गर्वजम्बाललोल(ढ)नम् । पश्यन्तो यन्न भिद्यन्ते, तद्वन्नतनवः सुराः ॥ २५ ॥ यथेह लवणाम्भोभिः, पूरितो लवणोदधिः । शरीर-मानसैर्दुःखै-रसंख्येयैस्तथा भवः ॥ २६ ॥ इति ॥ २८७ ॥

धम्मपि नाम नाऊण, कोस पुरिसा सहंति पुरिसाणं ? । सामित्ते साहीणे, को नाम करिज्ज दासत्तं ? ॥ २८८ ॥
एवंविधे च भवे सति—‘सहंति’ स्ति अनेकार्थत्वाद्वातूनां प्रतीक्षन्ते पुरुषाणां भवक्षयं कुर्वताम् । यदुत कुर्वन्तु तावदेते वयं
पश्चात्तं करिष्यामः । ज्ञातवत्त्वानां न विलम्बितुं युक्तमित्यर्थः । तथाहि—स्वामित्वे स्वाधीने को नाम दासत्वं कुर्यात् ? न कश्चित् ।
दास्यतुल्यं हि संसारित्वं कर्मपारतन्त्र्यात् । प्रभुत्वसमा तु मुक्तता स्वतन्त्रत्वात्, सा च हस्तगतैव सद्धर्मानुष्ठायिनामिति भावः ।
अथवा धर्ममपि ज्ञात्वा किमिति पुरुषाणामाज्ञादानादिकं क्षमन्ते धर्मानुष्ठानात् प्रभुत्वावाप्तेस्तत्रैव वरं यत्नो विधेयः ॥ तथा
चोक्तम्—“समसंख्याऽवर्य” सन्, पुरुषः पुरुषं किमन्यमभ्येति । पुण्यैरधिकतरश्चेन्ननु सोऽपि करोतु तान्येव ” ॥ अत एवाह—
‘सामित्ते’ इत्यादि ॥ २८८ ॥ कः पुनः परप्रेष्युतां न सहते ? य आसन्नसिद्धिपथो भवति । कथं ज्ञातव्यमित्याह—

संसार चारएचारए व्व आवीलि(पीडि)यस्स बंधेहिं । उव्विग्गो जस्स मणो, सो किर आसन्नसिद्धिपटो ॥ २८९ ॥
आसन्नकालभवसिद्धियस्स जीवस्स लक्खणं इगमो । विसयसुहेसु न रज्जइ, सव्वत्थामेसु उज्जमइ ॥ २९० ॥
हुज्ज व न व(वि. नवि) देहबलं, थिइमइसत्तेण जइ न उज्जमसि । अच्छिद्विसि चिरं कालं, बलं च कालं च सोअंतो ॥ २९१ ॥
लद्धिल्लियं च बोहिं, अकरिंतोऽणागयं च पत्थितो । अन्नं दाइं बोहिं, लब्धिसि कयरेण मुल्लेण ? ॥ २९२ ॥

चरणं चारः स एव चारकः संसारचारको भवभ्रमणमित्यर्थः । तस्मिन्धारक इव बन्धनागार इव अपीडितस्य बद्धस्य बन्धै
रज्ज्वादिजनितरन्यत्र कर्ममयैः । ‘उव्विग्गो’ इत्यादि व्यक्तम् ॥ २८९ ॥ ‘आसन्न’ गाहा ॥ आसन्ने काले अचिरेण भवा
भविष्यन्ती सिद्धिर्यस्य स तथा तस्य ‘सव्वत्थामेसुत्ति’ सर्वस्थानेषु चैत्यवन्दनानुष्ठानादिषु ॥ २९० ॥ ननु साम्प्रतं विशिष्टसंहन-
नरहितैः कथमुद्यम्यत इति यो मन्यते तं प्रत्याह—‘हुज्ज व’ गाहा । ‘बलं च कालं च सोअंतो’ बलं—शरीरम् कालं—दुःष-
मालक्षणं शोचन् । न हि शोकेन किञ्चित् त्राणं, दैन्यवृद्धिरेव केवलमिति ॥ २९१ ॥ यत्तु जन्मान्तरे पुनर्बोधिलामे सति शोभन-

बलकालादिसामग्र्यमवाप्तौ सद्नुष्ठानं करिष्यामो, नाधुना शक्यत इति चिन्तयेत्तं शिक्षयितुमाह—‘लद्धिलियं’ ति लब्धां-प्राप्तां-
‘बोधिं’ जिनधर्मप्राप्तिं ‘दाइं’ ति असूयायां निपातः । यद्वा अन्यामिदानीं परभवकाले कतरेण मूल्येन लप्स्यसे । इयमत्र
भावना—बोधिलाभे सति तपःसंयमानुष्ठानपरस्य प्रेत्यवासनावशात् तत्प्रवृत्तिरेव बोधिलाभोऽभिधीयते तदनुष्ठानरहितस्य पुनर्वास-
नाभावात्कथं तत्प्रवृत्तिरिति बोधिलाभानुपपत्तिः । नन्वेवं सत्यस्य बोधिलाभस्यासंभव एवोपन्यस्तोऽनादौ संसारवासनाभावात् । नैव-
मनादिसंसारे राधावेधोपमानेनाऽनाभोगत एव कथंचित्कर्मक्षयस्तद्वाप्तेः लब्धे तु नितरां यत्नो विधेय इत्यैदम्पर्यमस्येति ॥२९२॥

‘वन्दइ उभओ कालं पि चेइआइं’ ॥२३०॥ इत्यतः स्थानादेस्तत् स्थानं यावत्प्रायेण प्राप्तश्रावकत्वस्योपदेशः प्रोक्तः । इत
ऊर्ध्वं प्राप्तव्रतमुपदेक्ष्यति । तत्र ये प्राप्यापि व्रतं सुखशीलाः शठतया तत्र निरुद्यमाः स्युस्तेषां स्वरूपं सखेदमाह—

संघयणकालबलदूसमारुयालंबणाइं धित्तूणं । सव्वं चिय नियमधुरं, निरुज्जमाओ पमुच्चंति ॥ २९३ ॥

कालस्स य परिहाणी, संयमजोगाइं नत्थि खित्ताइं । जयणाइ वट्ठियव्वं, नहु जयणा भंजए अंगं ॥ २९४ ॥

किं कुर्मो नास्ति शरीरशक्तिरूपं नः संहननं नायं कालो दुर्भिक्षत्वात् । नास्ति मानसं बलं धृतिरहितत्वात् । दुष्मा च
वर्तते क्षिप्ता चेत्यमाख्याता भगवता प्रागेव ॥ रोगाक्रान्ता वयमित्याद्यालम्बनान्यलीकावष्टम्भानादाय सर्वामेव कर्तुं शक्यामपि निय-
मधुरां संयमभारोद्धनलक्षणां निरुद्यमाः सन्तः ‘ओ’ इति निपातः खेदे प्रकर्षेण मुञ्चन्ति ॥ २९३ ॥ सोद्यमैस्तर्हि किं विधेयमि-
त्याह—“कालस्स य” गाहा । कालस्यावसर्पिणीरूपस्य परिहाणिः—हीयमानता ततः संयमयोग्यानि न सन्ति अधुना क्षेत्राणि । ततो
यतनया वर्तितव्यम् । न सर्वथा मुक्तधूर्द्धारणैर्भाव्यं, यतो न यतनासंयमस्याङ्गं—शरीरं कारणं वा भनक्ति । यदुक्तम्—“जयणा हु
धम्मजणणी, जयणा धम्मस्स पालणी चेव । तव्वुद्धिदकरी जयणा, एगंतसुहावहा जयणा ॥ १ ॥” जयणाए वट्टमाणो, जीवो
सम्मत्तनाणचरणणं । सद्धा-बोहासेवण-भावेणाराहगो भणिओ ॥ २ ॥ २९४ ॥

समिईकसायगारव-इंदियमयबंभवेरगुत्तीसु । सज्जायविणयतवसत्तिओ अ जयणा सुविहियाणं ॥ २९५ ॥
जुगमित्तंतरदिट्ठी, पयं पयं चक्खुणा विसोहिंतो । अव्वक्खित्ताउत्तो, इरियासमिओ मुणी होई ॥ २९६ ॥
कज्जे भासइ भासं, अणवज्जमकारणे न भासइ य । विगहविसुत्तियपरिवज्जिओ अ जइ भासणासमिओ ॥ २९७ ॥
बायालमेसणाओ, भोयणदोसे य पंच सोहेइ । सो एसणाइसमिओ, आजीवी अन्नहा होइ ॥ २९८ ॥

किंगोचरा यतना यतिभिः कर्त्तव्येत्याह—‘समितय’-ईर्याद्याः, ‘कषायाः’-क्रोधाद्या ‘गौरवाणि’-ऋध्यादीनि ‘इन्द्रियाणि’-
स्पर्शनादीनि ‘मद’-जात्यादयो ‘ब्रह्मचर्यगुप्तयो’-वसत्याद्यास्तासु विषये यतना सुविहितानां कर्त्तव्या । स्वाध्यायादींश्चाश्रित्येषा
कर्त्तव्या । स्वाध्यायो वा वाचनादिः, विनयोऽभ्युत्थानादिः, तपोऽनशनादिशक्तिश्चित्तोत्साहस्ताभ्यस्तत् ॥ २९५ ॥ समितिद्वारे पञ्चापीर्या-
समित्यादि समितीः क्रमेणाह—“जुग” गाहा । ‘अव्वक्खित्ताउत्तो’ ति अव्याक्षिप्तः शब्दादिषु रागद्वेषावगच्छन्नायुक्तो धर्मध्यानो-
पयुक्तः सन् ॥ “कज्जे” गाहा ॥ ‘विगहविसोत्तिय’ ‘परिवज्जिओ य’ ति-विकथा-स्रोक्थादिर्विश्रोतसिकादुष्टान्तर्जल्परूपा ताभ्यां
परिवज्जितश्च यतिर्भाषणासमितो भवति ॥ २९७ ॥ ‘बायाल’ गाहा । द्विचत्वारिंशतमेषणाः शोधयति-वर्जयति एष्यते अन्विष्यते
पिण्डो यकाभिस्ता एषणा आधाकर्मादिदोषाः सर्वे सामान्यव्युत्पत्त्या गृह्यन्ते ॥ तदुक्तम्—सोलसउगमदोसा, सोलस उप्पायणाए
दोसा य । दस एसणाए दोसा, बायालीसं इय हवंति ॥ १ ॥ आहाकम्मुदेसिय, पूइयकम्मे य मीसजाए य । ठवणा पाहुडियाए,
पाउयरकीयपामिच्चे ॥ २ ॥ परिउट्टिए अभिहडुभिन्नमालोहडे य अचिछज्जे । अणिसट्टे अज्जोयरए, सोलस पिंडुगमे दोसा ॥ ३ ॥
धाईदूइनिमित्ते, आजीववणीमगे तिगिच्छा य । कोहे माणे माया, लोभे य हवंति दस एए ॥ ४ ॥ पुर्व्व पच्छा संथव, विज्जा
मंते य चुन्नजोगे य । उप्पायणाए दोसा, सोलसमे मूलकम्मे य ॥ ५ ॥ संकियमक्खिनिक्खित्त-पिहियसाहरियदायगुम्मीसे । अप-
रिणयलित्तछडिय, एसणदोसा दस हवंति ॥ ६ ॥ भोजनदोषांश्च पञ्च शोधयति ते चामी-संजोयणा पमाणे इंगाळे धूमकारणे

चेवन्ति । तल्लक्षणं चेदम्—खीरीखंडादयं संजोयइ भुंजए अइपमाणं । महुराईरागेणं, भुंजइ इयरं तु दोसेण ॥ ७ ॥ कारणं विना भुंजानस्य दोषाः ॥ कारणानि त्वमूनि-वेयणवेयावच्चे, इरियट्ठाए य संजमट्ठाए । तह पाणवत्तियाए, छट्ठं पुण धम्मचिंताए ॥ ८ ॥ स साधुरेषणायां समित इत्युच्यते । आजीव-लङ्कोपजीवको वेषविडम्बकोऽन्यथा ॥ एतद्वैपरीत्ये भवति, गुणशून्यत्वादिति ॥ २९८ ॥

पुंवि चक्खु परिकिस्वय, पमज्जिउं जो ठवेइ गिण्हइ वा । आयाणभंडनिकस्वेवणाइ समिओ मुणी होइ ॥ २९९ ॥
उच्चारपासवणखेलजल्लसिंघाणए य पाणविही । सुविवेइए पएसे, निसिरंतो होइ तस्समिओ ॥ ३०० ॥

पूर्वं चक्षुषा परीक्ष्य प्रमृज्य च रजोहरणादिना यः स्थापयति गृह्णाति वा भाजनादि स भाण्डमात्राऽऽदाननिक्षेपणया समितो भवति । भाण्डशब्दोपादानं प्राकृतत्वात् । मात्रशब्दोऽत्रानुक्तो दृश्यस्तदूक्तौ गाथाभङ्गप्रसङ्गात् ॥ २९९ ॥ ‘उच्चारः’-पुरीषं, ‘प्रस्रवणं’-मूत्रं, ‘खेलः’-श्लेष्मा, ‘जल्लो’-देहमलः, ‘सिङ्घानको’ नासिकामलस्तान् पानविधि-पानीयप्रकारं सुविवेचिते प्रदेशे निसृजन्-परिष्ठापयन् तत्समितः परिष्ठापनिकासमितो भवति ॥ ३०० ॥ गतं समितिद्वारमधुना कषायद्वारे प्रतिद्वारगाथामाह—

कोहो माणो माया, लोभो हासो रई य अरई य । सोगो भय दुगुंछा, पच्चक्खकली इमे सव्वे ॥ ३०१ ॥
कोहो कलहो खारो, अवरुप्परमच्छरो अणुसओ अ । चंडत्तणमणुवसमो, तामसभावो अ संतावो ॥ ३०२ ॥
निच्छोडण निब्भंछण, निराणुवत्तित्तणं असंवासो । कयनासो अ असम्मं बंधइ घणचिक्कणं कम्मं ॥ ३०३ ॥

अत्र क्रोधादयश्चत्वारः कषायाः प्रसिद्धा एव । हास्यादयोऽपि षड् नो कषायाः कषायसहचारित्वात्कषाया एव, एते च सर्वे साक्षात्कलयः कलहहेतुत्वात्, उपलक्षणं चैतत्सकलानर्थहेतुतायाः, साम्प्रतं ‘तत्त्वपर्यायैर्व्याख्या’ इति न्यायात् क्रोधैकार्थि-कान्याह—“कोहो” गाहा ॥ “निच्छोडण” गाहा ॥ ‘क्रोधः’-कलहः, क्षारः-परस्परमत्सरः अनुशयश्च । चण्डत्वमनुपशमस्ता-

मसभावः सन्तापश्च निश्छोटनं-निर्भर्त्सनं निरनुवर्तित्वमसंवासः । कृतनाशोऽसाम्यं च, एषु कलहशब्दप्रकारैरपिशब्दो यत्क्रोधस्या-
भिधानं तत्तेषां तत्कार्यत्वेन फले हेतूपचारान् । एतानि क्रोधकार्याण्याचरन् जीवोऽतिनिविडं कर्म निबध्नाति ॥३०३॥ उक्तं च—

“ फलति कलिश्रेयःश्रेणीप्रसूनपरम्परः, प्रशमपयसा सिक्तो मुक्तिं तपश्चरणद्रुमः । यदि पुनरसौ प्रत्यासत्तिं प्रकोपहविर्भुजो,
भजति लभते भस्मीभावं तदा विफलोदयः ॥ १ ॥ क्रोधः परितापकरः, सर्वस्योद्वेगकारकक्रोधः । वैरानुषङ्गजनकः, क्रोधः क्रोधः
सुगतिहन्ता ॥ अर्जितं पूर्वकोट्या, यद्वर्षैश्चमिरूनया तपस्तत्तत्क्षणादेव, दहति क्रोधपावकः ” ॥ २ ॥ यो वैराग्यशमीपत्रपुटैः,
शमरसोऽर्जितः । शाकपत्रपुटाभेन, क्रोधेनोत्सृज्यते स किम् ॥ ३ ॥ स्वस्य लोकद्वयोश्छिद्यै, नाशाय स्वपरार्थयोः । धिगहो दधति
क्रोधं, शरीरेषु शरीरिणः ॥ ४ ॥ क्रोधान्धाः पश्य निघ्नन्ति, पितरं मातरं गुरुम् । सुहृदं सोदरं दारानात्मान्पि निर्घृणाः ॥ ५ ॥
अपकारिजने कोपो, निरोधुं शक्यते कथम् । शक्यते सत्त्वमाहात्म्याद्यद्वा भावनयाऽनया ॥ ६ ॥ अङ्गीकृत्याऽऽत्मनः पापं, यो मां
बाधितुमिच्छति । स्वकर्मनिहतायाऽस्मै, कः कुप्येद् बालिशोऽपि सन् ॥ ७ ॥ वधायोपस्थितेऽन्यस्मिन्, हसेद्विस्मितमानसः । वधो
मत्कर्मसंसाध्यो, वृथा नृत्यति बालिशः ॥ ८ ॥ निहन्तुमुद्यते ध्यायेदायुषश्च य एष नः । तदसौ निर्भयः पापात्, करोति मृतमारणम्
॥ ९ ॥ सर्वपुरुषार्थचौरे, कोपः कोपे न चेत्तव । धिक्त्वां स्वल्पाऽपराधेऽपि, परे कोपपरायणम् ॥ १० ॥ सर्वेन्द्रियग्लानिकरं विजेतुं,
कोपं प्रसर्पन्तमिवोम्रसर्पम् । विद्यां सुधीर्जाड्यगुलिकीमिवानवद्यां क्षमां सन्ततमाश्री(द्रि)येत् ॥ ११ ॥

माणो मयऽहंकारो, परपरिवाओ अ अत्तउकरिसो । परपरिभवोऽवि य तहा, परस्स निंदा असूआ य ॥ ३०४ ॥

हीला निरुवयारित्तणं निरवणामया अविणओ अ । परगुणपच्छायणया, जीवं पाडति संसारे ॥ ३०५ ॥ युग्मं

मानपर्यायानाह—मनो—मदोऽहङ्कारः—परपरिवाद—आत्मोत्कर्षः—परपरिभवोऽपि च तथा परस्य निन्दा असूया च ॥ ३९४ ॥
हीला निरुपकारित्वं निरवणामना अविनयश्चापरगुणप्रच्छादनता । अत्रापि परपरिवादादीनि कानिचिन्मानकार्यत्वान्मानशब्देनाऽभिधी-

यन्ते । एतान्यपि क्रियमाणानि संसारे जीवं पातयन्ति ॥ ३०५ ॥ तदुक्तम्—शमालानं भञ्जन् विमलमतिनाडौ विघटयन्, किर-
न्दुर्वाक्पांसूत्करमगणयन्नागमसृणिम् । भ्रमन्नुर्व्यां स्वैरं विनयवनवीथीं विदलयन्, जनः कं नानर्थं जनयति मदान्धो द्विप इव
॥ १२ ॥ श्रुतशीलविनयसंदूषणस्य धर्मार्थकामविघ्नस्य । मानस्य कोऽवकाशं, मुहूर्तमपि पण्डितो दद्यात् ॥ १३ ॥ सुधीस्तुङ्गोऽपि
शास्त्रीव, पात्यते ख(कु)लवीचिभिः । नीचोऽपि निर्वहत्येव, वैतसीं वृत्तिमाश्रितः ॥ १४ ॥ तस्मात्—सर्वत्र मार्हवं कुर्यात्, पूज्येषु तु
विशेषतः । येन पापाद्विमुच्येत^१, पूज्यपूजाव्यतिक्रमात्^२ ॥ १५ ॥ मानाद् बाहुबलिर्बद्धो, लताभिरिव पाप्मभिः । मार्हवात्तत्क्षणं मुक्तः,
सद्यः संप्राप केवलम् ॥ १६ ॥ चक्रवर्त्ती त्यक्तसंगो, वैरिणामपि वेश्मसु । भिक्षायै यात्याहो मान-च्छेदायाऽमृदुमार्हवम् ॥ १७ ॥
चक्रवर्त्यपि तत्काल-दीक्षितो रङ्गसाधवे । नमस्यति त्यक्तमान-श्चिरं च वरिवस्यति ॥ १८ ॥ एवं च मानविषयं परिमृष्य दोषं,
ज्ञात्वा च मार्हवनिषेवणजं गुणौघम् । मानं विहाय यतिधर्मविशेषरूपं, सद्यः समश्रायत मार्हवमेकतानाः ॥ १९ ॥

माया कुडंग पच्छन्न-पावया कूटकवडवंचणया । सव्वत्थ असम्भावी, परनिक्खेवावहारो अ ॥ ३०६ ॥

छल छोम संवइयरो, गूढायारत्तणं भई कुटिला । वीसंभवायणंपि य, भवकोटिसएसु वि नइति ॥ ३०७ ॥ युग्मं

मायापर्यायानाह—माया-कुडंगी-प्रच्छन्नपापता-कूटं-कपटो-वञ्चनता-सर्वत्रासद्भावः-परनिक्षेपापहारश्च ॥ ३०६ ॥ छलं-छद्म-
संव्यतिकरो-गूढाचारत्वं-मतिः कुटिला-विश्रम्भघातनमपि । अत्रापि प्रच्छन्नपापताप्रकाराणि मायानामानि कार्यद्वारेणैव प्राग्वद्
ज्ञेयानि ॥ ३०७ ॥ एतानि च भवकोटिशतेषु जीवान् विडम्बयन्ति । उक्तं च—

मुग्धप्रतारणपरायणमुज्जिहीते, यत्पाटवं कपटलम्पटचित्तवृत्तेः । जीर्यत्युपप्लवमवश्यमिहाप्यकृत्वा, नापथ्यभोजनमिवामयमायतौ
तत् ॥ २० ॥ मायाशीलः पुरुषो, यद्यपि न करोति किञ्चिदपराधम् । सर्वं ईवाविश्वास्यो, भवति तथा ह्यात्मदोषहतः ॥ २१ ॥

कूटपाद्गुण्ययोगेन-च्छलाद्विधस्तघातनात् । अर्थलोभाच्च राजानो, वञ्चयन्त्यखिलं जगत् ॥ २२ ॥ तिलकैर्मुद्रया मन्त्रैः, क्षामतादर्शनेन च । अन्तःशून्या बहिःसारा, वञ्चयन्तो(न्ते)द्विजा जनम् ॥ २३ ॥ कूटाः कूटतुलामाना, कृत्यासु सातियोगतः । वञ्चयन्ते जनं मुग्धं, मायाभाजो वणिग्जनाः ॥ २४ ॥ जटामौण्ड्य-शिखाभस्म-बल्कनान्यादिधारणैः । मुग्धं श्राद्धं गर्द्वयन्ते, पाषण्डा हृदि नास्तिकाः ॥ २५ ॥ अरक्ताभिर्भावहाव-लीलागतिविलोकनैः । कामिनो रञ्जयन्तीभि-र्वेश्याभिर्वञ्जयते जगत् ॥ २६ ॥ तदेवं सर्वलोकोऽपि, परवञ्चकतापराः । स्वस्य धर्मं सद्गतिं च, नाशयन्तः स्ववञ्चकाः ॥ २७ ॥ आर्जवं सरलः पन्था, लोकोऽपि प्रीतिकारणम् । कुटिलादुद्विजन्ते हि, जन्तवः पत्रगादिव ॥ २८ ॥ अजिह्वचित्तवृत्तानां, भववाससृशमपि । अकृत्रिमं मुक्तिमुखं, स्वसंवेद्यं महात्मनाम् ॥ २९ ॥ समग्रविद्यावैदुष्येऽधिगतासु कलासु च । धन्यानामुपजायते, बालकानामिवाज्वलम् ॥ ३० ॥ अज्ञानामपि बालानामार्जवं प्रीतिहेतवे । किं पुनः सर्वशास्त्रार्थ-परिनिष्ठितचेतसाम् ॥ ३१ ॥ स्वाभाविकी हि ऋजुता, कृत्रिमा कुटिलात्मता । ततः स्वाभाविकं धम्मं, हित्वा कः कृत्रिमं श्रयेत् ॥ ३२ ॥ मनसि वचसि काये सर्वथैवं प्रकारस्तदपि सरलवृत्तिर्वन्द्यते नन्द्यते च । मनसि वचसि काये त्यक्तवान् पौनरुक्त्यं, तदपि कुटिलवृत्तिर्वञ्ज्यते तज्ज्यते च ॥ ३३ ॥ इति निगदितमुग्रं कर्मकौटिल्यभाजामृजुपरिणतिभाजां चानवद्यं चरित्रम् । तदुभयमपि बुद्ध्या संस्पृशन्मुक्तिकामो, निरुपममृजुभावं संश्रयेद्बुद्धबुद्धिः ॥ ३४ ॥

लोभो अइसंचयसीलया य किलिङ्गुत्तणं अइममत्तं । कप्पन्नमपरिभोगो, नट्टविनट्टे य आगल्लं ॥ ३०८ ॥

मुच्छा अइबहुधणलोभया य तब्भावभावणा य सया । बोलंति महाघोरे, जरमरणमहासमुदंमि ॥ ३०९ ॥ युग्मं

लोभपर्यायानाह—लोभः—अतिसंचयशीलता, क्लिष्टत्वमतिममत्वम्, कार्पण्यमपरिभोगो यद्वा कल्प्यमुपभोगाहं यदन्नं तस्य वृष्णातिरेकादपरिभोगः । नष्टविनष्टे च क्वचिद्वस्तुनि मूर्च्छातिरेकादाकल्प्यं मान्द्यम् ॥ ३०८ ॥ मूर्च्छा—अतिबहुधनलोभता तद्भावभावना लोभभावनाया गाढं चित्तरञ्जना च सदा । अतिसंचयशीलताप्रकाराणि लोभनामानि प्राग्वत् । एतानि च जरामरणमहासमुद्रे

जीवं बोलयन्ति ॥ ३०९ ॥ तथा चोक्तम्—यद्दुर्गामटवीमटन्ति विकटं क्रामन्ति देशान्तरं, गहन्ते गहनं समुद्रमतनु क्लेशं। कृषिं कुर्वते। सेवन्ते कृपणं पतिं गजघटासंघट्टदुःसञ्चरं, सर्पन्ति प्रधनं धनान्धितधियस्तलोभविस्फूर्जितम् ॥ ३५ ॥ सर्वविनाशाश्रयिणः, सर्वव्यसनैकराजमार्गस्य। लोभस्य को वशगतः, क्षणमपि दुःखान्तरमुपेयात् ॥ ३६ ॥ आरम्यते पूरयितुं, लोभगर्तो यथा यथा। तथा तथा महच्चित्रं, मुहुरेष विवर्द्धते ॥ ३७ ॥ अपि नामैष पूर्यते, पयोभिः पयसां पतिः। न तु त्रैलोक्यराज्येऽपि, प्राप्ते लोभः प्रपूर्यते ॥ ३८ ॥ लोभस्त्यक्तो यदि तदा, तपोभिरफलैरलम्। लोभस्त्यक्तो भवेत्तर्हि, तपोभिरफलैरलम् ॥ ३९ ॥ मृदित्वा शास्त्रसर्वस्वं, मयेतद्वधारितम्। लोभस्त्यैकस्य हानाय, प्रयतेत महामतिः ॥ ४० ॥ लोभञ्जरः प्रभूतोऽपि, तस्य नश्यति निश्चितम्। सन्तोषाऽमृतपूर्णस्य, यस्य लीनं व्रते मनः ॥ ४१ ॥ यथा नृणां चक्रवर्ती, सुराणां पाकशासनः। तथा गुणानां सर्वेषां, सन्तोषः प्रवरो गुणः ॥ ४२ ॥ सन्तोषयुक्तस्य यतेरसन्तुष्टस्य चक्रिणः। तुलया सम्मितो मन्ये प्रकर्षः सुखदुःखयोः ॥ ४३ ॥ स्वाधीनं राज्यमुत्सृज्य, सन्तोषामृतवृष्णया। निःसंगत्वं प्रपद्यन्ते, तत्क्षणाच्चक्रवर्तिनः ॥ ४४ ॥ यत्सन्तोषवतां सौख्यं, वृणसन्तरशायिनाम्। क्व तत्सन्तोषवन्ध्यानां, तूलिकाशायिनामपि ॥ ४५ ॥ असन्तुष्टास्तृणायन्ते, धनिनोऽपीशिनो पुरः। ईशिनोऽपि वृणायन्ते, सन्तुष्टानां पुरःस्थिताः ॥ ४६ ॥ न तु तीव्रं तपःकर्म, कर्मनिर्मूलनं जगुः। सत्यं तदपि (त्र) सन्तोष-रहितं विफलं विदुः ॥ ४७ ॥ इति प्रत्यादेष्टुं सकलमपि लोभस्य ललितं, मयोक्तः सन्तोषः परमसुखसन्तोषसुभगः। कुरुष्वं लोभाग्निप्रसरपरितापं शमयितुं, तदस्मिन् सन्तोषामृतरसमये वेदमनि रतिम् ॥ ४८ ॥

यस्तु महात्मा क्षमामार्द्वार्जवसन्तोषैः क्रोधमानमायालोभान् निगृह्णीयात्तस्येह-परलोकयोरभ्युदयमाह—

एषसु जो वट्टिज्जा (वेष्टे), तेणं अप्पा जहट्टिओ नाओ। मणुआण माणणिज्जो, देवाणवि देवयं हुज्जा ॥ ३१० ॥
जो भासुरं भुअंगं, पयंददाढाविसं विघट्टेइ। तत्तो चिय तस्संतो रोसभुअंगोवमाणमिणं ॥ ३११ ॥

जो आगलेइ मत्तं, कयंतकालोवमं वणगइंदं । सो तेणं चिय छुज्जइ, माणगइंदेण इत्थुवमा ॥ ३१२ ॥
विसवल्लीमहागहणं, जो पविसइ साणुवायफरिसविसं । सो अचिरेण विणस्सइ, माया विसवल्लीगहणसमा ॥ ३१३ ॥
घोरे भयागरे सागरम्मि तिम्मिभगरगाहपडरम्मि । जो पविसइ सो पविसइ, लोभमहासागरे मीमे ॥ ३१४ ॥
गुणदोसबहुविसेसं, पयं पयं जाणिऊण नीसेसं । दोसेसु जणो न विरज्जइ त्ति कम्माण अहिगारो ॥ ३१५ ॥

एतेषु-क्रोधादिषु, इहलोके-मनुजानां स माननीयश्चक्रवर्त्यादिः परलोके-देवानामपि दैवतमिन्द्रो भवेत् ॥ ३१० ॥ साम्प्रतं क्रोधादीनामेवोपमानचतुष्टयेनाऽपायहेतुतां गाथाचतुष्टयेनाह—“जो” गाहा । योऽनात्मज्ञः कश्चिद्वासुरं भुजंगं विधृष्यति-हस्तादिना चालयति । तस्य तत एव भुजंगादन्तो-विनाशः स्यात् । ‘रोसभुयंगोवमाणमिणं’ ति रोषस्य भुजंगेनोपमैषा क्रोधमुदीरयंस्तथैव विनश्यतीत्यर्थः ॥ ३११ ॥ “जो आगलेइ गाहा ॥ ‘आगलेइ’-ति-आश्रयत्यधिरोहाय । कृतान्तस्य कालो मृत्युसमयस्तत्सदृशम् । ‘छुज्जइ’ त्ति क्षुद्यते चूर्ण्यते । ‘माण’-ति-मानस्य गजेन्द्रोपमैषा । मानमत्याकलयन्तेनेव प्रहण्यत इति ॥ “विसवल्ली” गाहा । ‘साणुवायफरिसविसंति’ सह अनुवातेन वर्त्तते यत्तत्सानुवातं तादृशं स्पर्शविषं यत्र तत्तथा । स्पर्शगन्धाभ्यां यन्मारयतीत्यर्थः । ईदृशविषवल्लीसदृशीमायेति । “घोरे” गाहा-‘लोहमहासागरे मीमे’ त्ति-महासागरवद्यो भीमो लोभस्तत्र प्रविशति ॥ ३१४ ॥ उक्तं च—एवं क्रोधो मानो, माया लोभश्च दुःखहेतुत्वात् । सत्त्वानां भवसंसार-दुर्गमार्गप्रणेतारः ॥ ४९ ॥ एवं क्रोधादिस्वरूपं निश्चित्याप्यकार्येभ्यो न निवर्त्तन्ते प्राणिनः कर्मपरतन्त्रत्वादाह च—“गुण” गाहा । गुणा-ज्ञानादयो, दोषाः क्रोधादयस्तेषां बहु यथाक्रमं मोक्षसंसारहेतुतया विशेषो यस्मिंस्तद्गुणदोषबहुविशेषं पदं सर्वमपि भगवदागमवचनं ज्ञात्वाऽपि, दोषेषु न विरज्यति जनो यस्तर्कमणामधिकारपारवश्यम् ॥ ३१५ ॥ यथा—

जानामि क्षणभंगुरं जगदिदं, जानामि तुच्छं सुखम् । जानामीन्द्रियवर्गमेनमखिलं, स्वार्थैकनिष्ठं सदा ॥ ४५७ ॥ जानामि स्फु-

रिताचिर(चल)श्रुतिचलं, विस्फूर्जितं सम्पदाम् । नो जानामि तथापि कः पुनरसौ मोहस्य हेतुर्मम ॥ ५१ ॥ न केवलं दोषदर्शनेऽपि कर्मपारवश्याज्जनो न विरज्यते यावद्विशेषस्तत्रैव तत रज्यति ॥ यथा—आयुर्नीरतरंगभंगुरमिति ज्ञात्वा सुखेनासितं, लक्ष्मीः स्वप्रविनश्वरीति सततं भोगेषु बद्धा रतिः । अधस्तम्बविडम्बियौवनमिति प्रेम्णाऽवगूढास्त्रियो, यैरेवात्र विमुच्यते भवरसात्तैरेव बद्धो जनः ॥ ५२ ॥ गुणदोषविशेषाविर्भावकं चागमपदं यथा—नाणं पगासयं सोढुः, तवो संजमो य गुत्तिकरो । तिर्हपि समाओगे, मोक्खो जिणसासणे भणिओ ॥ ५३ ॥ इत्यादि । कोहो पीई पणासेइ, माणो विणयनासणो । माया मित्ताई नासेइ, लोभो सव्वविणासणो ॥ ५४ ॥ इत्यादि च ॥ कषायद्वारे क्रोधादींश्चतुरोऽभिधाय हास्यादिनोकषायषट्कं गाथाषट्केनाह—

अट्टहासकेली-किलत्तणं हासखिड्डजमगरूई । कंदप्पं उवहसणं, परस्स न करंति अणगारा ॥ ३१६ ॥

अट्टहासो-वदनं प्रसार्य सशब्दं हसनं तदनगारा न कुर्वन्तीति सम्बन्धः । अन्यस्याप्युत्तमस्येदं नोचितं किं पुनः साधोः ॥ यदुक्तम्—“प्रकाशिताऽशेषनिजास्यरन्ध्रा, लघुत्वमायान्ति जडा हसन्तः । किञ्चिच्चलच्चारुकपोलमूलाः, सन्तो न दन्तानपि दर्शयन्ति ॥ ५५ ॥ केली च 'सुरिसूया किलति क्रीडति यः स तथा तद्भावः केलीकिलत्वम् । हासखेट्टं नेत्रभ्रूविकारादिनाऽन्यस्य हासोत्पादनम् । यमकं व्याख्यानादौ ग्राम्यविस्मयोत्पादनाय सानुप्रासशब्दप्रयोगसूत्ररतिः । कन्दर्पः-कामोत्पादकवाक्प्रयोगः । परस्योपहसनं प्रतीतम् । हासविलासः सर्वोऽप्येषः ॥ ३१६ ॥ (१ वस्तरिस्तथा C. (च. ब) वस्तस्तथा D.)

साहूणं अप्परूई, ससरीरपलोअणा तवे अरई । सुत्थिअवन्नो अइपहरिसो य नत्थि सुसाहूणं ॥ ३१७ ॥
उव्वेयओ अ अरणामओ अ अरमंतिया य अरई य । कलिमलओ अ अणेगग्गया य कत्तो सुविहियाणं ? ॥ ३१८ ॥
सोगं संतावं अधिई च मेनुं च वेमणस्तं च । कारुन्नरुन्नभावं, न साहु धम्मम्मि इच्छंति ॥ ३१९ ॥
भयसंखोहविसाओ, मग्गविभेओ विभीसियाओ अ । परमग्गदंसणाणि य ददधम्मणं कओ हुंति ? ॥ ३२० ॥

कुच्छा चिलीणमलसंकटेषु उब्बेयओ अणिट्ठेषु । चक्खुनियत्तणमसुभेसु नत्थि दब्बेसु दंताणं ॥ ३२१ ॥
एयंपि नाम नाऊण, मुज्झियच्चंति नृण जीवस्स । फेडेऊण न तीरइ, अड्बलिओ कम्मसंघाओ ॥ ३२२ ॥
हे साधवो 'णमि'ति प्रत्यवधारयन्त्वात्मनि रुचिर्मा मे शीतं मा मे तापो भूयादित्यात्मबलभता । सुसाधूनां नास्तीति
सम्बन्धः । स्वशरीरप्रलोकना राह्याऽऽत्मतनुनिरीक्षणं नास्त्यत एव तपस्यरतिर्नास्ति । स्वतनुवर्णाशुत्कर्षपरो हि न तपसि रज्यते ।
तथा सुस्थितोऽहमिति वर्ण-आत्मश्लाघा नास्ति । अतिप्रहर्षश्च-महत्यपि लाभादिके हर्षहेतौ नास्ति, एतानि सर्वाणि रतिविजृम्भि-
तानि ॥ “उब्बेयओ” गाहा उद्वेगको मनाग्धर्मवृत्तेश्चलनम् । ‘अरणामओ’ति देश्यारण्यकः । अरमन्तिका-धर्मध्याने अरममा-
णता । अरतिरसुखासिका । कलमलको-विषयलौल्यात्तदप्राप्तौ चित्तक्षोभः ॥ अत एव एनेकाग्रता च मनोव्यग्रता नास्ति सुसाधूनाम् ।
सर्वाऽपि ईदृक्प्रकारा अरतिः कार्यकारणभूता नास्त्येषामित्यर्थः ॥ “सोगं” गाहा । शोकः-स्वजनमरणादौ चित्तखेदः । सन्तापः-
स एवाधिकतरः । अधृतिः-क्वचित् क्षेत्रादौ तद्वियोगतात्पर्यम् । मन्युः-शोकातिरेकाच्छ्रोतृणां निरोधः । वैमनस्यम्-आत्मघातादिचि-
न्तनम् । कारुदितमीषद्रुदितं । रुदितभावो महता शब्देनाक्रन्दनम् । एतानि शोकतत्कार्यरूपाणि साधुधर्मे नेच्छन्ति तीर्थकरादयः ॥
“भय” गाहा । भयं-निःसत्त्वस्य चित्तवैकल्यम् । संक्षोभश्चौरादेस्त्रासः । विषादो-दैन्यम् । मार्गविभेदः-सिंहादिदर्शनान्मार्गत्यागः ।
विभीषिका-पिशाचादिकृता । परमार्गदर्शनानि भयादन्येषां मार्गकथनानि । एतानि भयतत्कार्यरूपाणि दृढधर्माणां कुतो भवन्ति ॥
“कुच्छा” गाहा । कुत्सा-निन्दा चिलीणमलसंकटेषु अशुच्यादिप्रचुरेषु द्रव्येष्विति सर्वत्र सम्बध्यते । उद्वेगकोऽनिष्टेषु मलविलज्ज-
स्वदेहवत्त्वादिषु चक्षुर्निवर्तनमशुभेषु कृमिजलैर्लेपणश्च कलेवरादिषु नास्ति दन्तानां-वशीकृतेन्द्रियाणां साधूनाम् । कुत्सादीनां जुगुप्सा-
प्रभवत्वात्तेषां च तद्रहितत्वात् ॥ “एयंपि” गाहा एतदनन्तरोक्तकषायनोकषायविग्रहोपदेशकं वचो ज्ञात्वाऽपि ‘मुज्झियच्चं’ति
यन्मुह्यते मूढैर्भूयते, तन्नूनं निश्चितं जीवस्य स्फोटयितुं न तीर्यते न शक्यते यतोऽतीव बलिकः कर्मसंघातः । स हि ज्ञाततत्त्वमपि
सत्त्वं बलादकार्यं प्रवर्तयतीति ॥ ३१७ तः-२२ ॥ गतं कषायद्वारमधुना गौरवद्वारं व्याचिख्यासुस्तावद्गौरववतः स्वरूपमाह-

जह जह बहुस्सुओ सम्मओ अ सीसगणसंपरिवुडो अ । अविणिच्छिओ अ समए, तह तह सिद्धंतपडिणीओ ॥ ३२३ ॥

यथा यथा बहुश्रुतः सम्मतश्च श्राद्धादीनां शिष्यैश्च परिकरितो भवति तथा तथा मोहात् ऋध्यादिषु गृध्यन् सिद्धान्तप्रत्यनीको भवति तदुक्तवैपरीत्यकरणेन तल्लाघवापादनात् । अविनिश्चितश्च परमार्थेनासौ सिद्धान्ते ज्ञाततत्त्वस्य ऋद्धि-रस-सातगौरवेषु प्रतिबन्धाभावात् ॥ ३२३ ॥ साम्प्रतमृद्धिगौरवमधिकृत्याह—

पवराइं वत्थपायासणोवगरणाईं एस विभवो मे । अविय महाजणनेया, अहंति अह इडिदगारविओ ॥ ३२४ ॥

अरसं विरसं लूहं, जहोववन्नं च निच्छए भुत्तुं । निद्धाणि पेसलाणि य, मगइ रसगारवे गिद्धो ॥ ३२५ ॥

सुस्सुसईं सरीरं, सयणासणवाहणापसंगपरो । सायागारवगुरुओ, दुक्खस्स न देइ अप्पाणं ॥ ३२६ ॥

तवकुलछायाभंसो, पंडिच्चप्फंसणा अणिट्ठपहो । वसणाणि रणमुहाणि य, इंदियवसगा अणुहवंति ॥ ३२७ ॥

सहेसु न रंजिज्जा, रूवं दट्ठं पुणो न इक्खिज्जा । गधे रसे अ फासे, अमुच्छिओ उज्जभिज्ज मुणी ॥ ३२८ ॥

प्रवराणि-उत्तमानि वस्त्रपात्रासनाद्युपकरणान्येष विभवः-समृद्धिर्मे । अपि च 'महाजननेता'-प्रधानलोकप्रभुरहमित्येवमृद्धिगौरविको भवति ॥ ३२४ ॥ रसगौरवमधिकृत्याह—"अरसं" गाहा । अरस-रसाभावात् । 'विरसं'-कटुतिक्तादिविरुद्धरसवत् । 'रूक्षं'-स्नेहरहितं वल्लादि । 'यथोपपन्नं'-अज्ञातौच्छृत्त्या सम्पन्नम् ॥ ३२५ ॥ सातगौरवमाश्रित्याह—"सुस्सुसईं" गाहा । 'शुश्रूते'-संस्क्रोति शरीरम् । 'शयनासनाभ्यां'-तूलीमसुरकाभ्यामवाधनाप्रसंगः सौख्यव्याप्तिस्तत्परस्तन्निष्ठः ॥ ३२६ ॥ गतं गौरवद्वारमधुनेन्द्रियद्वारं व्याचिख्यासुस्तद्वशवर्तिनां तावदोषानावष्टे—"तव" गाहा । तपः-कुल-छायाणां भ्रंशो-विनाशः । पाण्डित्यस्य स्पर्शना-मालिन्यम् । अनिष्टं(त्यः) संसारस्तस्य पन्था-मार्गः । इन्द्रियवशगानामेते स्युः । तथैते व्यसनादीनि चानुभवन्तीति ॥ ३२७ ॥ यदीन्द्रियवशगानाममी दोषास्तर्हि किं कर्तव्यमित्याह—"सहेसु" गाहा । शब्देषु वेणुवीणादीनां न रज्येत । रूपं कमनीयमालोक्य

कथंचित्पुनस्तदीक्षणलोलतया न वीक्षेत, गन्धे रसे स्पर्शे च शुभेऽमूर्च्छितो^५ गृद्धः सन्नुद्यच्छेत् स्वानुष्ठानोद्यमं कुर्यात् उपलक्षणं
चैतद् द्वेषस्य । अशुभशब्दरूपादिषु चाद्विष्ट उद्यच्छेदित्यपि द्रष्टव्यम् ॥ ३२८ ॥ अन्यच्च

निहयाणि^६ हयाणि य इंदियाणि घाएहणं पयत्तेणं । अहिदत्थे निहयाइं, हियकज्जे पूयणिज्जाइं ॥ ३२९ ॥

निहताश्च अनिहताश्च निहतानिहताः । तत्र निहता विषयाऽभिलाषे सत्यपीन्द्रियार्थाऽसम्प्राप्त्या जीवन्मृतमिवात्मानं मन्यमानाः ।
अन्ये तु तत् सम्प्राप्त्या सुस्थितमन्या अनिहतास्तेषामुभयेषामपि सम्बोधनं हे निहताऽनिहता जीवा ! निजेन्द्रियाणि प्रयत्नेन-प्रक-
ष्टोत्साहेन घातयत, विषयाभिध्वंगात्प्रवर्त्तमानानां प्रतिरोधाज्जीवन्मृतानि कुरुध्वं 'ण' मिति वाक्यालङ्कारे । यतोऽहितार्थे रागद्वेषोत्पा-
दने निहतान्येव जीवन्मृतीकृतानि, हितकार्ये च भगवदागमश्रवण-जिनविम्बावलोकनादौ लुप्ताकारनिहतशब्दस्यावर्त्तनादनिहतानि
सोत्साहं प्रवर्त्तमानानि तानि पूजनीयानि भवन्ति । तद्वतां पूज्यत्वादिन्द्रियाण्यपि पूजनीयान्युच्यन्ते । अत्र श्रीसिद्धव्याख्यात्राऽन्ये-
चत्वारोऽर्था व्याख्यातास्ते च तत एव विशेषार्थिभिरवधार्याः । तथा च निहतानिहतेन्द्रियार्थे सूक्तयः—

दिवसरजनीसारैः सारितं पक्षगेहं, समयफलकमेतन्मण्डितं भूतधात्र्याम् । इह हि जयति कश्चिन्मोक्षमक्षैर्विवेचैरधिगतमपि चान्ये
विप्लुतैर्हारयन्ति ॥ १ ॥ अनिर्जितेन्द्रियग्रामो, यतो दुःखैः प्रबाध्यते । तस्माज्जयेदिन्द्रियाणि, सर्वदुःखप्रमुक्तये ॥ २ ॥ न चेन्द्रि-
याणां विजयः, सर्वथैवाप्रवर्त्तनम् । रागद्वेषविमुक्त्या तु, प्रवृत्तिरपि तज्जयः ॥ ३ ॥ अशक्यो विषयोऽस्पृष्टुमिन्द्रियैः स्वसमीपगः ।
रागद्वेषौ पुनस्तत्र, मतिमान् परिवर्जयेत् ॥ ४ ॥ हताहतानीन्द्रियाणि, सदा संयमयोगिनाम् । अहतानि हितार्थेषु, हतान्यहितवस्तुषु
॥ ५ ॥ जितान्यक्षाणि मोक्षाय, संसारायाऽजितानि तु । तदेतदन्तरं ज्ञात्वा, यद्युक्तं तत्समाचर ॥ ६ ॥ कोऽपि नास्तीह विषयो,
मनोज्ञ इतरोऽपि वा । यदिन्द्रियैर्नोपयुक्तस्तत्स्वास्थ्यं किं न सिध्यते ॥ ७ ॥ शुभा अप्यशुभायन्ते, शुभायन्तेऽशुभा अपि । विष-
यास्तत्तु रज्येत, विरज्येत क्व चैन्द्रियैः ॥ ८ ॥ स एव रुच्यो द्वेष्यो वा, विषयो यदि हेतुतः । शुभाशुभत्वं भावानां, तत्र तत्त्वेन

जातुचित् ॥ ९ ॥ एवं विमृश्य विषयेषु शुभाशुभत्वमौपाधिकं तदधिमुक्तिविरक्तचेताः । भूतेन्द्रियार्थमधिकृत्य जहीहि रागं द्वेषं तथेन्द्रियजयाय कृत्तौऽमिलाषः ॥ ३२९ ॥ गतमिन्द्रियद्वारमधुना मदद्वारमधिकृत्याह—

जाडकुलरुववलसुअ-तवलाभिस्सरिय अट्टमयमत्तो । एयाइ चिय बंधइ, असुडाइँ बहुं च संसारे ॥ ३३० ॥

‘जाति’-ब्राह्मणादि, ‘कुल’मुग्रादि, ‘रूपं’-शरीरसौन्दर्यम्, ‘बलं’-शक्तिः, ‘श्रुत’मागमाधिगमः, ‘तपोऽ’नशनादि ‘लाभोऽ’भीष्टवस्तुप्राप्तिः, ‘ऐश्वर्यं’-सम्पदः प्रभुत्वम् तान्येवाष्टौ मदस्तेर्मत्तो-घूर्णितः प्राणी एतान्येव जात्यादीन्यशुभानि ‘बहुं’ति बहुशोऽनन्तरुणानि वध्नाति-बहुषु जन्मसु हीनजात्यादिर्भवतीत्यर्थः । तदुक्तम्—जातिमेदान्नैकविधानुत्तमाधममध्यमान् । दृष्ट्वा को नाम कुर्वीत, जातु जातिमदं सुधीः ॥ १ ॥ उत्तमां जातिमाप्नोति, हीनां चाप्नोति कर्मतः । तत्राऽशाश्वतिकीं जातिं, को नामाऽऽसाद्य मायतु ॥ २ ॥ अकुलीनानपि प्रेक्ष्य, प्रज्ञाश्रीशीलशालिनः । न कर्त्तव्यः कुलमदो, महाकुलभवैरपि ॥ ३ ॥ किं कुलेन कुशीलस्य, सुशीलस्यापि तेन किम् । एवं विदन् कुलमदं, विदध्यान्न विचक्षणः ॥ ४ ॥ सप्तधातुमये देहे, चयापचयधर्मणः । जरारुजाभिभाव्यस्य, को रूपस्य मदं वहेत् ॥ ५ ॥ सनत्कुमारस्य रूपं, तत्क्षयं च विचारयन् । को वा सकर्णः स्वप्नेऽपि, कुर्याद्रूपमदं किल ॥ ६ ॥ महाबलोऽपि रोगाद्यैरबलः क्रियते क्षणात् । इत्यनित्ये बले पुंसां, युक्तो बलमदः कथम् ॥ ७ ॥ बलवन्तोऽपि जरसि, मृत्यौ कर्मफलान्तरे । अबलाश्चेत्ततो हन्त, तेषां बलमदो मुधा ॥ ८ ॥ स्वबुद्ध्या रचितान्यन्यैः, शास्त्राण्याघ्राय लीलया । सर्वज्ञोऽस्मीति मदवान्, स्वकीयाङ्गानि खादति ॥ ९ ॥ श्रीमद्गणधरेन्द्राणां, श्रुत्वा ग्रहणधारणे । कः श्रयेत श्रुतमदं, सकर्णहृदयो जनः ॥ १० ॥ नाभेयस्य तपोनिष्ठां, श्रुत्वा वीरजिनस्य च । को नाम स्वरूपतपसि, स्वकीये मदमाश्रयेत् ॥ ११ ॥ येनैव तपसा बुद्ध्येत्तरसा कर्मसंचयः । तेनैव मददिग्धेन, वर्द्धते कर्मसंचयः ॥ १२ ॥ अन्तरायक्षयादेव, लाभो भवति नान्यथा । ततश्च वस्तुतत्त्वज्ञो, न लाभमदमुद्वहेत् ॥ १३ ॥ परप्रसादशक्त्यादि-भवे लाभे महत्यपि । न लाभमदमृच्छन्ति, महात्मानः कथंचन ॥ १४ ॥ श्रुत्वा

सपदेशमाला-
विशेषवृत्तौ
॥ ४६३ ॥

त्रिभुवनैश्वर्य-सम्पदं वज्रधारिणः । पुरमामधनादीनामैश्वर्यं कीदृशो मदः ॥ १५ ॥ गुणोज्ज्वलादपि भ्रष्टेहोषवन्तमपि श्रेयत् । कुशी-
लस्त्रोवदैश्वर्यं, न मदाय विवेकिनाम् ॥ १६ ॥

जाईए उत्तमाए, कुले पहाणम्मि रूवमिस्सरियं । बलविज्जाय तवेण य, लाभमएणं च जो खिसे ॥ ३३१ ॥
संसारमणवयगं, नीयट्ठाणाई पावमाणो य । भमइ अणंतं कालं, तम्हा उ मए विवज्जिज्जा ॥ ३३२ ॥ युग्मं
सुट्ठुवि जई जयंतो, जाइमयाईसु मज्जई जो उ । सो मेअज्जरिसि जहा, हरिणसबलु व्व परिहाई ॥ ३३३ ॥

‘जात्या’-उत्तमया हेतुभूतया ‘कुले प्रधाने’ सति ‘रूप’मैश्वर्यमाश्रित्य बलेन सह विद्या बलविद्या तया तपसा लाभमदेन च
यो मन्दबुद्धिः ‘खिसे’ति परं हीलयेत् स संसारमित्यादि व्यक्तम् । ‘अणवदगं’ ति अलब्धपारम् ॥ किंच—“सुट्ठुवि” गाहा ।
मेतार्यहरिकेशबलौ हि जन्मान्तरविहितजातिमदोषार्जितकर्मपरिणतिवशादन्त्यजत्वे जाताविति प्रागुक्तमेव ॥ ३३१-३३२-३३३ ॥

गतं मदद्वारमधुना ब्रह्मचर्यगुप्तिद्वारमुरीकृत्याह—

इत्थिपसुसंकिलिट्ठं, वसहिं इत्थीकहं च वज्जंतो । इत्थिजणसनिसिज्जं, निरूवणं अंगुवंगाणं ॥ ३३४ ॥
पुन्वरयाणुस्सरणं, इत्थीजणविरहरूवविलवं च । अइबहुअं अइबहुसो, विवज्जयंतो अ आहारं ॥ ३३५ ॥
वज्जंतो अ विभूसं, जइज्ज (जुज्जइ) इह बंभवेरगुत्तीसु । साहू तिगुत्तिगुत्तो, निहुओ दंतो पसंतो अ ॥ ३३६ ॥

त्रिमिर्विशेसकम् ।

अनेन गाथात्रयेण—वसहिकहं निसिज्जिदियं—कुडितरपुन्वकीलिए पणीए । अइमायाहारविभूसणा य नवबंभगुत्तीओ ॥ इत्येता
नव ब्रह्मचर्यगुप्तयः क्रमेणाभिहिताः । ‘इत्थिपसुसंकिलिट्ठं’ ति—अनेन स्त्रीपशुपण्डकविवर्जिता शय्येति सूचितं स्त्रीपशुभिः संक्लिष्टां—

ब्रह्मचर्यगुप्ति-
द्वारम् ।

॥ ४६३ ॥

संकीर्णं वसतिं वर्जयन् यतेतेति सर्वत्र सम्बन्धः । स्त्रीकथां लाटी कर्णाद्यादिचेष्टानेपथ्यादिकथनम् । स्त्रीजनसन्निध्यां तदुत्थानान-
न्तरं सुहृत्तान्तिस्तदासनोपवेशनादिरूपं । निरूपणमङ्गोपाङ्गानां स्तनजघनादीनाम् । पूर्वगतानुस्मरणं गृहस्थावस्थाक्रीडितचिन्तनम् । स्त्रीज-
नविरहकृतविलापं च । कुड्यान्तरितस्त्रीजनस्य धिरहे एकान्ते मोहनाशक्तौ क्षणितादिध्वनिं च । अतिबहुकं-मात्रातिरिक्तं अतिबहुशः
प्रणीतरसोक्तदतया नानाकारम् । अनेन प्रणीतातिमात्राहाररूपे द्वे गुप्तौ गृहीते । वर्जयन् विभूषां-शरीरसंस्काररूपाम् । इति नवसु
ब्रह्मचर्यगुप्तिषु यतेत ॥ ३३६ ॥ ' निरूपणमङ्गवङ्गण'मित्यस्य नगरप्रामादौ स्त्रीणां सदा संभवाद्विशेषेण परिहार्यतामाह—

गुञ्जोरुवयणकवखो-रुअंतरे तह थणंतरे दट्टुं । साहरइ तओ दिट्ठिं, न य बंधइ दिट्ठिण दिट्ठिं ॥ ३३७ ॥

गुह्योरुवदनकक्षोरसामन्तराण्यवकाशान् । नाभिः स्तनान्तराणि च दृष्ट्वा ततो दृष्टिं संहरेत् ॥ ३३७ ॥ यदुक्तं परमागमे—
चित्तमिति न निज्ज्ञाप, नारिं वा सुअलंकियं । भक्खरं पिव दट्ठणं, दिट्ठिं दिट्ठि समाहरे ॥ १ ॥ हत्थपायपलिच्छिन्नं, कन्ननास-
विगप्पियं । अवि वाससयं नारिं, बंधयारी विवज्जए ॥ २ ॥ गतं ब्रह्मचर्यगुप्तिद्वारं, साम्प्रतं स्वाध्यायद्वारमाह—

सज्झाएण पसत्थं, ज्ञाणं जाणइ य सव्वपरमत्थं । सज्झाए वट्ठंतो खणे खणे जाइ वेरगं ॥ ३३८ ॥

उड्डमइ(नरए)तिरियलोए, जोइसवेमाणिया य सिद्धी य । सव्वो लोगालोगो, सज्झायविउस्स पच्चक्खो ॥ ३३९ ॥

जो निच्चकाल तवसंजमुज्जओ नवि करेइ सज्झायं । अलसं सुहसोलज्जणं, नवि तं ठावेइ साहुपए ॥ ३४० ॥

' प्रशस्तं ध्यानं ' धर्मशुक्लस्वरूपम् । कथं सर्वपरमार्थं जानातीत्याह—“ उड्ड ” गाहा । ऊर्ध्वमधस्तिर्यग्रूपं लोकत्रयं प्रत्यक्षं
तत्र स्थिताश्च नरक ज्योतिष्कवैमानिकसिद्धय(द्धि)श्च प्रत्यक्षाः । किं बहुना ' सव्वो ' इत्यादि प्रत्यक्ष इति तदुपयुक्तोऽसौ समस्ता-
र्थान् साक्षादिव पश्यतीति भावार्थः ॥ ३३९ ॥ तथाहि—धर्मध्यानविधानमद्भुततमं शस्या तपस्याभतां, लोकालोकविलोकनव्यतिकरं
ह्युल्लसलोचनम् । जीवातुः प्रशमस्य मानसकपेः कालायसी शृङ्खला, स्वाध्यायः स्मरकुम्भिकुम्भकषणे वज्राङ्कुशो विश्रुतः ॥ १ ॥

ब्रूमस्तस्य गुणान् कति क्षुतपथे यस्यातिभक्तिर्भृशं, तं श्लावेमहि यः शृणोति रभसात् स्फीतस्फुटत्कण्टकः । तस्मै नाम नमो
नमोऽस्तु पठने कुण्ठोऽपि यस्तत्परः, पर्याप्तं न किमस्य यस्तदुदितं धत्ते विधत्ते तथा ॥ २ ॥ व्यतिरेकमाह—“ जो ” गाहा ॥
उक्तं च—यो गुरुः सदा तपः संयमोद्युक्तोऽपि स्वाध्यायं न करोति स तं स्वकीयमलसं सातलम्पटं च शिष्यवर्गं साधुपदे संय-
मोद्यमस्थाने नैव स्थापयति । स्वाध्यायमन्तरेण ज्ञानाभावात्स्वयमप्रमादिनाऽपि कथं परपरित्राणं कर्तुं शक्यमिति भावः ॥ ३४० ॥
गतं स्वाध्यायद्वारमधुना विनयद्वारमूरीकृत्याह—

विणओ सासणे मूलं, विणओ संजओ भवे । विणयाओ विप्पमुक्कस्त, कओ धम्मो कओ तवो ? ॥ ३४१ ॥
विणओ आवहइ सिरिं, लहइ विणीओ जसं च किञ्चि च । न कयाइ दुव्विणीओ, सकज्जसिद्धिं समाणेइ ॥ ३४२ ॥

उक्तं च—प्राहुर्दाहकमेव पावकमिव प्रायोऽविनीतं जनं, प्राप्नोत्येष कदाचनापि न खलु स्वैष्टार्थसिद्धिं क्वचित् । तस्मादीहितदान-
कल्पविटपिन्युल्लासिनिःश्रेयसः, श्रीसम्बन्धविधानधाम्नि विनये यत्नं विदध्याद्वुधः ॥ १ ॥ मूलं धर्मद्रुमस्य चुपतिनरपति श्रीलता-
कन्दकल्पः, सौन्दर्याह्वानविद्यानिखिलगुणनिधिर्वश्यतायोगचूर्णं । सिद्धाज्ञामन्त्रयन्त्राधिगममणिमहारोहणाद्रिः समस्तानर्थप्रत्यर्थि तन्त्रं
त्रिजगति विनयः किं न किं साधु धत्ते ॥ २ ॥ गतं विनयद्वारमधुना तपोद्वारं तच्च कैश्चिद्दुःखरूपं प्रत्यपादि ततस्तन्निरासायाह—

जह जह खमइ सरीर, धुवजोगा जह जहा न हायंति । कम्मक्खओ अ विउल्लो, विवित्तया इंदियदमो अ ॥ ३४३ ॥

“ जह जह ” गाहा । यथा यथा क्षमते शरीरं ध्रुवयोगा नित्यव्यापाराः प्रत्युपेक्षणादयो यथा न हीयन्ते—न सीदन्ति तथैव
तपःकार्यमिति वाक्यशेषः । तदुक्तम्—‘ सो हु तवो कायवो ’ इत्यादि । एवं चास्य कथं दुःखस्वरूपता शमसुखवृत्तानां योगिनां
सुखात्मकस्यैव प्रसिद्धेः, क्षायोपशमिकत्वान्मनोबाधाविरहेण विधानाच्च । क्वचिदिषदेहपीडाभावेऽपि व्याधिचिकित्सादृष्टान्तेन च मनः-
प्रमोदहेतुत्वात् ॥ एवं तपः कुर्वतां कर्मक्षयश्च विपुलो भवति । विविक्तता देहात् पार्थक्यभावनया । इन्द्रियदमश्चाक्षाणां निग्रह इति

॥ ३४३ ॥ तदुक्तम्—चक्रे तीर्थकरैः स्वयं निजगदे तैरेव तीर्थेश्वरश्रीहेतुर्भवहारितरुजं सन्निर्जराकारणम् । सद्यो विघ्नहरं हृषीक-
दमनं मंगल्यमिष्टार्थकृद्देवाकर्षणकारि दुष्टदलनं सर्वार्थसम्पत्प्रदम् ॥१॥ इत्यादिप्रथितप्रभावभवनीविख्यातसंख्याविदां, मुख्यैः ख्यापित-
माशु शाश्वतसुखश्रोक्त्वमपाणिग्रहम् । आशंसादिबिमुक्तमुक्तविधिना श्रद्धाविशुद्धाशयैः, शक्तिव्यक्तिसुभक्तिरक्तिभिरभिध्येयं विधेयं तपः
॥ २ ॥ गतं तपोद्वारमधुना शक्तिद्वाराऽवसरस्तत्र शक्तिवैकल्यमालम्बनीकृत्य यः प्रमादं कुर्यात्तं शिक्षयितुमाह—

जइ ता असकणिज्जं, न तरसि काऊण तो इमं कीस । अप्पायत्तं न कुणसि, संजमजयणं जई जोगं ? ॥ ३४४ ॥
जायम्मि देहसंदेहयम्मि जयणाइ किंचि सेविज्जा । अह पुण सज्जो अ निरुज्जमो अ तो संजमो कत्तो ? ॥ ३४५ ॥
मा कुणउ जइ तिगिच्छं, अहियासेऊण जइ तरइ सम्मं । अहियासितस्स पुणो, जइ से जोगा न हायंति ॥ ३४६ ॥

यदि तावदशक्नीयं भिक्षुप्रतिमामासकल्पादिकर्तुं न शक्नोषि तथाविधसंहननादिविकलत्वात्तत इमां किमित्यात्मायत्तां न करोषि
संयमयतनामनन्तरोक्तां समित्यादिपदेषु यथाशक्ति विधेयप्रतिषेध्यविधानप्रतिषेधरूपां यतियोग्यां तपस्विनामुचिताम् ॥ ३४४ ॥ ननु
चागमस्योत्सर्गापवादरूपत्वादपवादेन प्रमादं कुर्वतोऽपि को दोषः । नैवं, सम्यग्ज्ञाततत्त्वानामेवं जल्पनात्तथाहि—“ जायंमि ” गाहा ।
आगमोक्तनीत्याऽपवादपदापत्तावेव यतनया कदाचिदपवाद आसेवनीयो न पुनः सातलम्पटतया तदेव पुरस्कृत्य प्रवर्त्तनीयं विहिता-
नुष्ठानेषु शक्तिं तोलयद्भिः प्रवर्त्तनीयमिति भावः ॥ ३४५ ॥ गतं शक्तिद्वारं तद्गतौ च व्याख्याता प्रस्तुतद्वारगाथेति । ननु यदि
क्षमस्य शैथिल्ये संयमाभावो, ग्लानेन तर्हि किं कर्त्तव्यम् । उच्यते—संयमोद्यम एव कर्त्तव्यः । तत्किं चिकित्साऽपि न कर्त्तव्येति
चेत् । एवमेतत् यत आह—“ मा कुणउ ” गाहा । ‘ जोगा न हायंति ’ त्ति-योगाः प्रत्युपेक्षणादिव्यापारा न हीयन्ते । तद्धा(हा)नौ
तु चिकित्साऽपि यतनया क्रियत इत्यर्थः ॥ ३४६ ॥ यद्येवं तर्हि शेषसाधुभिस्तस्य किं विधेयमित्याशङ्क्य यस्य यत्कार्यं तदाह—

निच्चं पवयणसोहाकराण चरणुज्जुआण साहूणं । संविगमविहारीणं, सव्वपयत्तेण कायव्वं ॥ ३४७ ॥

हीणस्सऽवि सुदुपलब्धगस्स नाणाहियस्स कायव्वं । जणचित्तग्गहणत्थं, करिंति लिगावसेसेऽवि ॥ ३४८ ॥
दगपाणं पुप्फफलं, अणेसणिज्जं गिहत्थकिच्चाइं । अजया पडिसेवंती, जइवेसविडंबगा नवरं ॥ ३४९ ॥
ओसन्नया अबोही, पवयणउब्भावणा य बोहिफलं । ओसन्नोऽवि वरं पिहु-पवयणउब्भावणापरमो ॥ ३५० ॥
गुणहीणो गुणरयणायेसु जो कुणइ तुल्लमप्पाणं । सुतवस्सिणो अ हीलइ, सम्मत्तं कोमलं(पेळवं)तस्स ॥ ३५१ ॥

‘संविग्गविहारिणं’ ति-संविग्गं समोक्षाभिलाषं विहत्तुं शीलं येषां सर्वादरेण कर्त्तव्यं वैयावृत्यादिकमिति गम्यते ॥ ३४७ ॥
“हीणस्स वि” गाहा । हीनस्यापि चारित्रमाश्रित्य न्यूनस्यापि शुद्धप्ररूपकस्य यथावस्थितागमार्थव्याख्यानतत्परस्य ज्ञानाधिकस्य वैया-
वृत्यादिकमुचितं कर्त्तव्यम् ॥ अभ्युच्चयमाह—जनचित्तग्रहणार्थं लोकरञ्जनानिमित्तं मा भूत्प्रवचनमालिन्यमेतेऽपि परस्परं मत्सरिण
इति प्रवादात्कुर्वन्ति लिङ्गावशेषेऽपि लिङ्गमात्रधारिणि पार्श्वस्थादावुचितमिति ॥ ३४८ ॥ किम्भूतास्तर्हि लिङ्गावशेषा भवन्तीत्याह—
“दग” गाहा । दकस्य सचित्तोदकस्य एवं ये यतिवेषविडम्बकास्तेन तत्त्वतो यतयस्तद्गुणरहितत्वात् ॥ ३४९ ॥ तादृशां च तेषां
दोषमाह—“ओसन्नया” गाहा । अवसन्नतया मन्दाचारचारितया अबोधिः प्रेत्य जिनधर्मस्य दुर्लभता तस्य स्यादन्येषां च तदा-
चारप्रशंसानिन्दापराणाम् । कुत एतत्—यतः प्रवचनोद्भावनयैव बोधिरूपफलं सुलभं स्यात्ततोऽवसन्नः कुत्सिताचारतया प्रवचनलाघव-
मुत्पादयन् कथं न दुर्लभबोधिः स्यात् ॥ तत्किमयं सर्वोऽपि दोषारूपद एव, नैवम्, यतः—अवसन्नोऽपि वरं गुणवान् यः स्वाचार-
निन्दागर्हापरायणो वादन्याख्यानमन्त्रादिलब्धिमान् पृथुप्रवचनोद्भावनात् प्रधानः प्रभावकः स्यात् प्रत्यनीकोपशामककरवीरलतासाधु-
वन् ॥ ३५० ॥ एतद्व्यतिरेकमाह—“गुण” गाहा । ‘सुतवस्सिणो य हीलइ’ ति-मायाविनः खल्वेते लोकप्रतारका इत्यादिना
लोकमध्ये निन्दति सन्धक्त्वमपि तस्य नास्तीत्यर्थः ॥ पेळवमसारं न किञ्चिदित्यर्थः ॥ ३५१ ॥ साधुभिर्यादृशस्यावसन्नस्य गृहस्थस्य
च यद्विधेयं तदाह—

ओसन्नस्स गिहिस्स व, जिणपवयणतिव्वभावियमइस्स । कीरइ जं अणवज्जं, दढसम्मत्तस्सऽवत्थासु ॥ ३५२ ॥

पासत्थोसन्नकुसीलनीयसंसत्तजणमहाच्छंदं । नाऊण तं सुविहिया, सव्वपयत्तेण वज्जंति ॥ ३५३ ॥

‘अवसन्नस्ये’ति शब्दव्युत्पत्त्याश्रयणात्पार्श्वस्थादेरपि ग्रहणम् । ‘जं अणवज्जं’ति-यदुचितं तदेव कर्तव्यमित्यर्थः ॥ अवस्थानु-
द्रव्यक्षेत्रकालभावापदादिषु कारणेषु नान्यदा ॥ ३५२ ॥ तदेवाह—“पासत्थो” गाहा । पार्श्वं ज्ञानादीनां तिष्ठतीति पार्श्वस्थः ।
पासे नाणाईणं चिट्ठइ तच्चभावमल्लियइ नेव । देसेण सव्वओ वा, विराहई एस पासत्थो ॥ १ ॥ आवश्यकादिष्ववसीदति स्म
प्रमादाद्यः सोऽवसन्नः । आवस्सयाइ याई, न करे अहवाऽविहीणमहियाई । गुरुवयणवलाइ तहा, भणिओ एसो उ ओसन्नो ॥ २ ॥
‘वलाइ’ति-व्याख्याति—गोणो जहा बलवंतो, भंजइ समिलं तु सो वि एमेव । गुरुवयणं अकरितो, बलाइ कुणई च उस्सोढुं ॥ ३ ॥
कुत्तितं शीलमस्येति कुशीलः—कोउयभूई कम्माइएहिं निद्धंधसो सया जो उ । नाणाईणुवजीवइ, एस कुशीलोत्ति निदिट्ठो ॥ ४ ॥
नित्यमेकत्र वासान्नित्यः परमार्थतोऽयमवसन्न एव विहारादिष्ववस(सी)दनात्, परं नित्यवासस्य बहुतरदोषत्वाद्भिन्नतयोपात्तः ॥ पर-
गुणदोषेषु संगत्संसक्तः—पुरिसेण जारिसेणं, सुद्धमसुद्धेण वा वि संमिलइ । तारिसओ चिय होई, संसत्तो भन्नए तम्हा ॥ ५ ॥
यथाच्छन्दमागमनिरपेक्षतया वर्त्तत इति यथाछन्दः—उस्सुत्तमायरंतो, उस्सुत्तं चेव पन्नवेमाणो । एसो हु अहाछंदो इच्छा छंदोत्ति एगट्ठ
॥ ६ ॥ उस्सुत्तमणुवइट्ठं, सच्छंदविगप्पियं अणणुवाई । परतत्तिपवत्ते तित्तिणो य इणमो अहाछंदो ॥ ७ ॥ सच्छंदमइविगप्पिय, किंची सुहसा-
यविगइपडिवद्धो । (ग्रं. १००००) तिहिं गारवेहिं मज्जइ, तं जाणाही अहाछंदं ॥ ८ ॥ विशेषतश्च पार्श्वस्थानां स्वरूपं भेदाच्च—पासत्थो
ओसन्नो, होइ कुसीलो तदेव संसत्तो । अहछंदो विय एए अवंदणिज्जा जिणमयंमि ॥ ९ ॥ इत्यादिवन्दनानिर्युक्तिसमस्तगाथाभ्योऽव-
सेयानि । एतांश्च ज्ञात्वा सुविहिता सर्वप्रयत्नेन वर्जयन्ति ॥ १० ॥ यदुक्तमत्रैव—“आलावो संवासो” इत्यादि । उत्सर्गश्चायमपवादेन
त्ववश्यकार्यत्वापत्तौ यथोचितमाचरणीयम् । यदत्रैव वक्ष्यति—सुबहुं पासत्थजणं, नाऊणं जो न होइ मज्झत्थो । न न साहेइ सकज्जं,

कागं च करेइ अप्पाणं ॥ ११ ॥ आवश्यकनिर्युक्तावयुक्तम्—वायाइ नमोक्कारो, हत्थुस्सेहो य सीसनमणं च । संपुच्छणऽच्छणं थो-
भवंदणं वंदणं वावि ॥ १२ ॥ इतः पार्श्वस्थादिस्थानानि सप्ततिंशत्या गाथाभिः—“पासत्थाई ठाणा, हवंति एमाइया एए ॥ ३८२ ॥
इत्यन्ताभिः प्राह ॥

वायालमेसणाओ, न रक्खइ धाईसिज्जपिंडं च । आहारेइ अभिक्खं, विगईओ सन्निहिं खाई ॥ ३५४ ॥
सूरप्पमाणभोजी, आहारेइ अभिक्खमाहरं । न य मंडलीइ भुंजइ, न य भिक्खं हिंडई अल्लसो ॥ ३५५ ॥
कीवो न कुणइ लोअं, लज्जई पढिमाई जल्लमवणेइ । सोवाहणो अ हिंडइ, बंधइ कडिपट्टयमकज्जे ॥ ३५६ ॥
गामं देसं च कुलं ममायए पीठफलपण्डिवद्धो । घरसरणेसु पसज्जइ, विहरइ य सक्किंचणो रिक्को ॥ ३५७ ॥
नहदंतकेसरोमे, जमेइ उच्छोलधोअणो अजओ । वाहेइ य पल्लियंकं, अइरेगपमाणमत्थुरइ ॥ ३५८ ॥
सोवइ य सव्वराइं, नीसट्ठमचेयणो न वा झरइ । न पमज्जंतो पविसइ, निसिहोयावस्सियं न करे ॥ ३५९ ॥
पाय पहे न पमज्जइ, जुगमायाए न सोहए इरियं । पुढवीदगअगणिमारुअ-वणस्सइतसेसु निरविकखो ॥ ३६० ॥
सव्वं थोवं उवहिं न पेहए न य करेइ सज्झायं । सद्धकरो झंझकरो, लहुओ गणभेयतत्तिल्लो ॥ ३६१ ॥

“वायाल” गाथा । द्वित्रित्त्वारिंशद्विषयान्तर्गतत्वेऽपि धात्रीपिण्डस्य पृथगुपादानं यतेर्गृहस्थसंबन्धो महतेऽनर्थायेति दर्शनार्थम् ।
शय्यापिण्डः—शय्यातरपिण्डः । आहारयत्यभीक्ष्णं, भिक्षां न भुङ्क्ते, पाचयित्वा भोजनकरणात् । ‘सूर’ गाथा सूर्यप्रमाणभोजी याव-
दादित्यस्तावद्भोजनशीलः । एतदेव व्यनक्ति—‘आहारेइ’ ति—अभीक्ष्णं निरन्तरमाहारयति । “कीवो” गाथा । ‘क्लीवो’—
हीनसत्त्वो न लोचं कारयत्यन्तर्भूतदेत्वर्थत्वात् किन्तु क्षौरेण वर्त्तयति । प्रतिमया कायोत्सर्गेण लज्जते । जल्लं—शरीरमलं करतोया-

दिभिरपनयति । नगरमध्येऽपि सोपानत्को हिण्डते । ‘ बंधइ ’ त्ति-किल वसत्यन्तर्निस्सागारिके चोलपट्टं विना स्थेयं, तच्च न करोति । ‘ अकार्ये ’-(कारणं विना) इति सर्वपदैर्योजनीयम् ॥ ३५६ ॥ “ गाग्रं ” गाहा ‘ ममायए ’ त्ति ममैतदिति मन्यते ‘ पीठफल-
पडिबद्धो ’ त्ति ऋतुबद्धेऽपि काले तत्सेवनासक्तः ‘ घरसरणेषु ’ त्ति गृहस्मरणेषु पूर्वोपभुक्तचिन्तनेषु । ‘ रिक्को ’ त्ति-रिक्तो
यतिगुणशून्यः ॥ “ नह ” गाहा ‘ जमेइ ’ त्ति-समारचयति । ‘ उच्छूलधोयणो ’ त्ति उच्छोलनया-प्रभूतोदकेन धावनं-इस्तपादा-
दिक्षालनं यस्य स उच्छोलधावनः ‘ वाहेइ ’ त्ति-आरोहणाय पत्यङ्कं सज्जीकरोति । ‘ अत्थुरइ ’ त्ति-आस्तृणाति ॥ “ सोवइय
गाहा । ‘ नीसट्टं ’ ति-निःप्रसरम् । ‘ झरइ ’ त्ति-स्वाध्यायं न करोति । ‘ न पमज्जंतो ’ त्ति-अन्धकारे प्रमार्जयन्न प्रविशति वस-
त्यादौ ॥ “ पाय ” गाहा । पादौ पथि रजोदिग्धौ विजातीयपृथिवीसंक्रमे न प्रमार्जयति ॥ “ सव्व ” गाहा । अपिशब्दस्य लुप्त-
निर्दिष्टत्वात् सर्वस्तोकमप्युपधिं मुखवस्त्रिकामात्रमपि न प्रेक्षते । ननु ‘ नवा झरइ ’ अनेन स्वाध्यायाकरणमुक्तमेव किं पुनरत्र तद्भ-
णनेन ? उच्यते—तत्र गुणनमिह वाचनादिकमभिप्रेतम् । ‘ सहकरो ’ त्ति-रात्रौ सुप्ते जने बृहच्छब्दकरणशीलः ॥ ‘ झंझकरो ’ त्ति-
राटिप्रियः । लघुकस्तुच्छचित्तः । ‘ गणभेयतत्तिहो ’ त्ति-गच्छस्य चित्तविश्लेषे कर्त्तव्ये तस्मिन् गच्छविघटनतत्पर इत्यर्थः ॥ ३६१ ॥

खित्ताईयं भुंजइ, कालाईयं तहेव अविदिन्नं । गिण्हइ अणुइयसूरे, असणाई अहव उवगरणं ॥ ३६२ ॥
ठवणकुले न ठवेई, पासत्येहिं च संगयं कुणई । निच्चमवज्झाणरओ, न य पेहपमज्जणासीलो ॥ ३६३ ॥
रीयइ य दवदवाए, मूढो परिभवइ तहय रायणिए । परपरिवायं गिण्हई, निट्ठुरभासी विगहसीलो ॥ ३६४ ॥
विज्जं मंतं जोगं, तेगिच्छं कुणइ भूइकम्मं च । अक्खरनिमित्तजीवी, आरंभपरिगहे रमइ ॥ ३६५ ॥
कज्जेण विणा उग्गहमणुंजाणावेइ दिवसओ सुअइ । अज्जियलाभं भुंजइ, इत्थिनिसिज्जासु अभिरमइ ॥ ३६६ ॥
उच्चारं पासवणे, खेले सिंघाणए अणाउत्तो । संथारग उवहीणं, पडिक्कमइ वा सपाउरणो ॥ ३६७ ॥

न करेइ पहे जयणं, तलियाणं तह करेइ परिभोगं । चरइ अणुबद्धवासे, सपक्खपरपक्खभोमाणे ॥ ३६८ ॥
संजोअइ अइबहुअं, इंगाल सधूमगं अणट्ठाए । भुंजइ रूबलट्ठा, न धरेइ अ पायपुंछणयं ॥ ३६९ ॥

“ खित्ता ” गाहा । क्षेत्रातीतमतिक्रान्तद्विगव्यूतमशनादि भुङ्क्ते । कालातीतं ग्रहणकालात् पौरुसीत्रयातिवाहनेन । अविदत्तं च स्वाम्यादिभिः ॥ “ ठवण ” गाहा । स्थापनाकुलानि न स्थापयति ॥ “ रीयइ ” गाहा । रीयते-गच्छति । ‘ दवदवाए ’ ति-सत्त्व-रतरम् । ‘ ययणिण् ’ ति-रत्नाधिकान्पर्यायेण महत् ॥ “ विज्जं ” गाहा । विद्यां-देव्यधिष्ठितां मन्त्रं देवाधिष्ठितयोगं विशिष्टौषध-समवायं भूतिकर्मरक्षाकण्डक-पोट्टलिकादि ॥ “ कज्जेण ” गाहा । कार्येण विना-निष्प्रयोजनमवग्रहं देवेन्द्रादीनामनुज्ञापयति । स्त्रीनिष-द्यासु तदुत्थानानन्तरमभिरमते ॥ “ उच्चारे ” गाहा । अनायुक्ताऽयतनया उच्चारदिपरिष्ठापकः । संस्तारकोपधीनामुपरि स्थितः प्रति-क्रमणं करोति सवासः-प्रावरणः सन् ॥ “ न करेइ ” गाहा । पथे यतनां प्रासुकोदकान्वेषणरूपम् । ‘ तलियाणं ’ ति शक्तोऽप्युपा-नहौ विना गन्तुं तत्परिभोगं करोति । ‘ सोवाहणो हिंइइ ’ ति यदुक्तं तद्ग्राममध्ये इत्यपौनरुक्त्यम् । ‘ चरइ ’ ति अनुबद्ध-वर्षे वर्षाकाले स्वपक्षपरपक्षाऽपमाने साधुप्रचुरे भौतशक्याद्याकुले वा लाघवहेतौ क्षेत्रे विहरतीत्यर्थः ॥ “ संजोयइ ” गाहा । क्षीर-खण्डादीनां संयोजनं करोति । अतिबहुकं ग्रामाणातिरिक्तं भुङ्क्ते । सांगारं सधूमकं रागेण द्वेषेण भुङ्क्ते । अनर्थाय-निष्प्रयोजनं वेदनौषधमादिकारणानि विना ॥ ३६९ ॥

अट्ठम छट्ठ चउत्थं, संवच्छर चउमास पक्खेसु । न करेइ सायबहुलो, न य विहरइ मासकप्पेणं ॥ ३७० ॥

अष्टम-षष्ठ-चतुर्थानि यथाक्रमं संवत्सर-चतुर्मासपक्षेषु न करोति सातबहुलत्वान्न च मासकल्पेन विहरति मासकल्पप्रायोग्ययोः क्षेत्रकालयोः सतोरपि । अत्र पाक्षिके चतुर्थस्यावस्थितत्वात्पाक्षिकं चतुर्दश्यामेवावसीयते । यदि पुनः पञ्चदश्यां स्यात्तदा चतुर्दश्या-मुपवासस्योभयसंमतत्वात्पञ्चदश्यां च पाक्षिकत्वेन तस्य सद्भावात्पाक्षिकमपि षष्ठेन स्यात्तथा च ‘ अट्ठमच्छट्ठंछट्ठमिति ’ पठ्येत् ।

अथ चतुर्दश्युपवासश्चतुर्दशीसत्क एव न पाक्षिकप्रतिबद्धस्तर्हि चतुर्मासकेऽपि प्रथमोपवासस्य चतुर्दशीपर्वप्रतिबद्धत्वेन द्वितीयोपवास-
स्यैव चतुर्मासकसत्कत्वेन 'अट्टमचउत्थ चउत्थमिति' स्यात् । अथ चतुर्मासकपर्वणो महर्वात्तत्तपोऽन्तर्मग्नमेव चतुर्दशीतपस्तर्हि
पाक्षिकोऽप्येवमस्तु चतुर्दश्येकाहपर्वपेक्षया पाक्षिकस्यापि महत्वादेवं च तत्रापि षष्ठमेव भवेत् । अथ चतुर्मासकापेक्षया पाक्षिकस्य
लघुपर्वत्वात् लघ्वेव तत्र तपश्चतुर्थं युक्तं सांवत्सरिकतपाऽपेक्षया चातुर्मासिवत् । सत्यमेतत् किन्तु चतुर्दश्यामेव पाक्षिके क्रियते
तद्घटते चतुर्दश्युपवासस्यैव पाक्षिकचतुर्थत्वात् । यदि पञ्चदश्यां पाक्षिकं पूर्वेणां संमतं स्यात्तदा पाक्षिकेऽपि षष्ठमेव ब्रूयुरेकस्मिन्ने
वोपवासे चतुर्थव्यपदेशदर्शनाद् द्वयादिषु तेषु षष्ठादिव्यपदेशस्यैव संभवादन्यथा व्यपदेशाऽव्यवस्थाप्रसंगान् । ततः प्रस्तुते चतुर्थोपदे-
शाच्चतुर्दशीपाक्षिकयोरैक्यमेव तेषां सम्मतमिति निर्णयते । इतश्चैवमेकतरस्योपादानेऽन्यतरस्यानुपादानात् । तथाहि—'अट्टमीचउद-
सीसुं उववासकरण' मिति पाक्षिकचूर्णिः ॥ सो य सावओ अट्टमिचउदसीसुं उववासं करइ पोत्थयं च वाएइ ॥ इति निशीथचूर्णिः ।
इत्यादिसूत्रेषु हि चतुर्दश्येवोपोत्ता न पाक्षिकम् । अट्टमीपक्खिए मोत्तुं, वायणाकालमेव य । सेसकालमयंतीओ, नायव्वाऽकालचा-
रिओ ॥ १ ॥ इति चउत्थच्छट्टट्टमकरणे अट्टमिपक्खचउमासवरिसेसु । इति च व्यवहारभाष्यम् । एवमादिषु तु सूत्रेषु पाक्षिकमेवो-
पात्तं न चतुर्दशी ॥ तथा अट्टमिचउदसी नाणपंचमी चउमास संवच्छरिएसु चउत्थच्छट्टट्टमे न करेइ तो पच्छित्तमिति ॥ महा-
निशीथसूत्रे सर्वव्रतिपर्वप्रतिपादके पाक्षिकमेवैकं वराकमिति पङ्क्तिवञ्चित्तं क्रियते ततश्चतुर्दशीपाक्षिकयोरैक्यमिति निश्चयते । अन्यथा
तु क्वचिदुभयोपादनं स्यादेव ॥ अथ—कत्थइ देसग्गहणं, कत्थइ विप्पंति निरवसेसाइं । उक्कभकमजुत्ताइं, सुत्ताण विचित्तभावाओ
॥ १ ॥ इति वचनात् क्वापि चतुर्दश्याः क्वापि पाक्षिकस्योपादानमिति चेत्, ननु महानिशीथे यतीनां स्थितिपर्व सर्वसंप्रदे चतुर्दश्युपा-
दाने पि पृथक् पाक्षिकं विशेषपर्व चतुर्मासिक-संवत्सरिकाभ्यां साद्धं नाभिधीयत इति कैषा वाचोयुक्तिः ॥ किंच प्राञ्जलं पन्था-
नमनास्थाय—'कत्थइ देसग्गहणं' मिति वक्रेण पथा प्रस्थीयतां यदि पञ्चदशी पाक्षिकमिति कुतोऽपि सिद्धं स्यान्नचामुद्रेऽप्यागमसमुद्रे
प्रत्यक्षरमीक्षमाणैरपीक्ष्यत एतदिति विमुच्याभिनिवेशसंनिगृह्याग्रहं चतुर्दश्युपवास एव पाक्षिकचतुर्थमित्यास्थीयताम् ॥ यतः—

संवत्सरचातु-
र्मासपाक्षिक
तपश्चर्चा ।

आग्रही बत निनीषति युक्तिं, तत्र यत्र मतिरस्य निविष्टा । पक्षपातरहितस्य तु युक्तिर्यत्र तत्र मतिरेति निवेशम् ॥
इत्येष पूज्यकृतसप्ततियुक्तिविन्दुः, संदर्शतो न च कदाग्रहविग्रहाय । सुव्यक्तशक्ततरयुक्तिसदुक्तिकामैः, सैवं ध्रुवं सविष्टिति-
मुद्गुरुहनीया ॥ छ ॥ ३७० ॥

नीयं गिण्डइ पिंडं, एगागी अच्छए गिहत्थकहो । पावसुआणि अहिज्जइ, अहिगारो लोगमइणम्मि ॥ ३७१ ॥
परिभवइ उग्गाकारी, सुद्धं मगं निगूढए बालो । विहरइ सायागुरुओ, संजमविगलेसु खित्तेसु ॥ ३७२ ॥
उग्गाइ गाइ इसई, असंखुडो सइ करेइ कंदप्पं । गिहिकज्जचित्तगोऽविय, ओसन्ने देइ गिण्डइ वा ॥ ३७३ ॥
धम्मकहाओ अहिज्जइ, घरा घरं भमइ परिकहंतो अ । गणणाइ पमाणेण य, अइरित्तं वहइ उवगरणं ॥ ३७४ ॥

‘नीतं’-अभ्याहृतं, नित्यं वा प्रतिदिनं नैयत्येन कल्पितम् । गृहस्थानां सत्काः कथा यस्य स गृहस्थकथः । ‘पापश्रुतानि’-
वात्स्यायनादीनि । ‘अहिगारो’ त्ति-अधिक आरो अरणं-गमनं मनसा यस्य सोऽधिकारो लोकग्रहणे जनचित्तरञ्जने न पुनः स्वा-
नुष्ठाने इति ॥ ३७१ ॥ “परि” ‘परिभवत्युग्रकारिण’-उद्यतविहारिणः ॥ “उग्गाइ” गाहा ॥ उग्गायति-महता ध्वनिना गा-
यति काकलीस्वरेण । ‘सइ करेइ कंदप्पं’ त्ति-कन्दर्पोद्गीपकैर्वचोभिः परानपि हासयतीत्यर्थः । अवसन्ने सामान्येन पार्श्वस्थादौ द्वा-
त्यन्नपानपात्रवस्त्रादि गृह्णाति वा ॥ ३७२-३ ॥ “धम्मकहा” गाहा-धर्मकथा जीविकार्थमधीते, गणनया ‘जिणा बारसरूवाणि,
थेरा चोदसरूविणो । अज्जाणं पन्नवीसं तु, अओ उद्धमुवग्गहो ॥ १ ॥’ इत्यादिकथा प्रमाणेन ॥ कप्पा आयपमाणा, ‘अइडाइज्जा
य आयया हत्था’ इत्यादिना अतिरिक्तमुक्तादर्गलतरम् ॥ ३७४ ॥

बारस बारस तिणिण य, काइयउच्चारकालभूमीओ । अंतो बहिं च अहियासि अणहियासे न पहिलेहे ॥ ३७५ ॥

गीयत्थं संविगं, आयरिअं मुअइ वलइ गच्छस्स । गुरुणो य अणापुच्छा, जं किंचिवि देइ गिण्हइ वा ॥ ३७६ ॥
गुरुपरिभोगं भुंजइ, सिज्जासंथारउवकरणजायं । किन्तिय तुमंति भासई, अविणीओ गव्विओ लुद्धो ॥ ३७७ ॥
गुरुपच्चक्खाणगिलाणसेहवालाउलस्स गच्छस्स । न करेइ नेव पुच्छइ, निद्धमो लिंगमुवजीवी ॥ ३७८ ॥
पहगमणवसहिआहारसुयणथंढिल्लविहपरिठवणं । नायरइ नेव जाणइ, अज्जावट्टावणं चेव ॥ ३७९ ॥

द्वादश स्थण्डिलभूमयः कायिकायाः । द्वादशोच्चारस्य । तिस्रः कालस्य न प्रत्युपेक्षते प्रत्युपेक्ष्य च न प्रमार्जतीत्यपि दृश्यम् ।
तत्र वसतेरन्तः षड् बहिश्च षट् कायिकायाः एवमुच्चारस्य च । तत्राऽसहिष्णोस्तिस्रः संस्तारकः समीपे, सहिष्णोस्तु तिस्रो वसति-
द्वारादवर्गभागे । एवं वसतेर्बहिरपि षट् कायिकोच्चारयोरेवं द्वादश द्वादश एवं कालभूमयोऽपि तिस्रो यथोचितं ज्ञातव्याः । आसां
च प्रमाणं जघन्येन सर्वतः स्वहस्तमात्रमधश्चत्वार्यङ्गुलानि प्रासुकत्वमिति ॥ “ गीयत्थं ” गाहा ‘ मुअइ ’ त्ति-सारणवारणाऽस-
हिष्णुतया परित्यज्य गुरुं गच्छति । उक्तं चात्र—जह सागरंमि मीणा, संखोहं सागरस्स असहंता । निति तओ सुहकामी, नि-
ग्गयमित्ता विणस्संति ॥ १ ॥ एवं गच्छसमुद्दे सारणवीईहिं पेल्लिया संता । निति तओ सुहकामी, निग्गयमित्ता विणस्संति ॥ २ ॥
‘ वलइ गच्छस्स ’ त्ति-गच्छस्य क्वचिदर्थे शिक्षयत उत्तरदानायाभिमुखो भवति ॥ ३७६ ॥ “ गुरु ” गाहा । ‘ किं ति यं ’ त्ति
आहूतः किमिति च भाषते तत्र मस्तकेन ‘ वंदे ’ इत्यभिधातव्यम् । आलपंश्च त्वमिति गुरुं परि(प्रति)भाषते यूयमिति हि तत्र
वक्तव्यं । बहुवचनार्हत्वात्, हेतुद्वारेण विशेषणं यस्माद्विनीतः । अविनीतोऽपि कुत इत्याह । यतो गर्वितो लुब्धश्च । “ गुरु ”
गाहा । गुरुप्रत्याख्यानि ग्लानशैक्षवालाकुलस्य गच्छस्य स्वयं न करोति नापि कर्त्तव्यं पृच्छति, यतो निर्द्धर्मो लिंगोपजीवी निराचार-
त्वात् । ‘ पहगमण ’ गाहा पथगमनादीनां विधिं जानन्नपि नाचरंश्च तत्त्वतो न जानात्येव, एवं परिष्ठापनां आर्यावर्तापनं चेव ॥ ३७९ ॥

सच्छंदगमणउट्टाणसोअणो अप्पणेण चरणेण । समणगुणमुक्कजोगो, बहुजीवखयंकरो भमइ ॥ ३८० ॥

बत्थिच्च वायुपुण्णो, परिभमई जिणमयं अयाणंतो । थद्धो निच्चिन्नाणो, नय पिच्छइ किंचि अप्पसमं ॥ ३८१ ॥
सच्छंदग्गमणउट्ठाणसोअणो भुंजइ गिहीणं च । पासत्थाइट्ठाणा, हवंति एमाइया एए ॥ ३८२ ॥

स्वच्छन्दं गुर्वाज्ञां विना गमनोत्थानस्वपनानि यस्य स तथा । आत्मीयेन स्वबुद्धिकल्पितेन चरणेन आचारेण भ्रमति निरर्थक-
मदाव्यते ॥ ३८० ॥ “ बत्थिच्च ” गाहा बस्तिर्हतिस्तद्वत् वातपूर्णो गर्वाध्मातत्वात् ॥ ३८१ ॥ “ सच्छंद ” गाहा-स्वच्छोदके
शुद्धापाकाये मनो यस्य स स्वच्छदकमनाः ॥ ‘ नीयालोयमहूयावि, आणिया दोवि बिंदुदुब्बावा । अत्थं वहंति-तं-चिय जो (नो)
तेसि पुव्वमुवलद्धो ॥ १ ॥ ’ इति लक्षणेनानुस्वारः । तत् उच्चैः स्थानमापदं शोचतीत्युत्थानशोचनः । यद्यहं दीक्षितो नामविष्यं
संप्रत्यपि वा गृहस्थोऽभविष्यं तदा बृहत्पदप्राप्तः पञ्चप्रकारकामोपभोगभोगान् भोगसंभोगभाजनं भवेयमिति हि शोचति । यद्वा
स्वच्छन्दकस्य मनस उत्थानेनोत्साहेन श्रौकनं-विचरणं यस्य स तथा स्वैरविहारीत्यर्थः । प्राग्गाथाबद्धाख्याने तु पौनरुक्त्यं स्यात् ।
मुंक्ते च गृहिणां गृह एवोपविश्येति गम्यते । पार्श्वस्थादीनां स्थानानि भवन्त्येवमादिकान्येतानि प्रमादस्थानानां संख्यातुमशक्यत्वात्
॥ ३८२ ॥ यद्येवं वर्त्तमानस्य पार्श्वस्थताद्यापत्तिस्तर्हीदानो नास्ति कश्चित्सुसाधुरुच्यतविहारिणामपि ग्लानाद्यवस्थायामनेषणीयादौ प्रवृ-
त्तिदर्शनादिति कस्यचिद्विषयविभागमजानानस्य भ्रमो भवेदतस्तद्वचवच्छेदार्थमाह—

जो हुज्ज उ असमत्थो, रोगेण व पिल्लिओ झ(उ)रियदेहो । सव्वमवि जहाभणियं, कयाइ न तरिज्ज काउं जे ॥ ३८३ ॥
सोऽविय निययपरक्कम-ववसायधिइवलं अगूहंतो । मुत्तूण कूडचरियं, जई जयंतो अवस्स जई ॥ ३८४ ॥ युग्गम्
अलसो सट्ठोऽवलित्तो, आलंबणतप्परो अइपमाई । एवंठिओऽवि मन्नई, अप्पाणं सुट्ठिओमि (मिह) त्ति ॥ ३८५ ॥
जोऽवि य पाडेऊणं, मायामोसेहिं खाई मुद्धजणं । तिग्गाममज्झवासी, सो सोअइ कवडखवणु व्व ॥ ३८६ ॥

‘ यो भवेत्त्वसमर्थः ’-प्रकृत्यैव मन्दसंहननत्वात् । ‘ रोगेण वा प्रेरितो ’-यथोक्तक्रियाया बहिःक्षिप्तः जरया वा जीर्णकायः

न तरेन्न शक्नुयात्कर्तुम् । 'जे' इति 'इजेराःपादपूरणे' इति लक्षणात् ॥ ३८३ ॥ "सो वि य" गाहा । पराक्रमः-चित्तोत्साहः । 'व्यवसायो'-बाह्या चेष्टा । 'धृति'-धैर्यम् । 'बलं'-शरीरसामर्थ्यम् । तान्यगूह्यन्नगोपयन् मुक्त्वा मायाचेष्टितं यदि यतते ततोऽवश्यं यतिः साधुरेव, यथाशक्ति भगवदाज्ञाकरणात् ॥ ३८४ ॥ कूटचरित्तर्हि किंभूतो भवतीत्याह—"अलसो" गाहा । 'अलस'-आलस्योपहतः । 'शठः'-छद्मवान् । 'अवलिप्तो'-ऽहमेव भव्यः किमेतैस्तृणच्छन्नकूपोपमैरित्यवलेपवान् ॥ ३८५ ॥ योऽपि मायया लोके गुणवन्तमात्मनं ख्यापयति सोऽपि कूटचेष्टितो द्रष्टव्यस्तादृशस्य वाऽपायं दृष्टान्तेनाह—"पाडेऊण"मात्मवशे इत्याध्याहारः । कपटक्षपककथानकं चैतन्—

उज्जेणीए घोरपरिणामो घोरसिवो नाम माहणो कूडकवडवंचणापरायणो जाणिऊण जणेण निग्घाडिओ नयरीओ । गओ चम्मारनामं विसयं । तत्थ विडाण मिलिओ भणिया य ते तेण । अहं मुणिवेसं करेमि तुम्हेहिं सलाहणीओ य जेण सुहेणेव लोयं मुसामो । नाऊण य लोयाणं सव्भावं विहवं छिड्डाणि य तुम्हाणं कहेमि । पडिवन्नं तेहिं तहत्ति । कओ णेण परिव्वायगवेसो । तओ तिन्हं महागामाण मज्झे ठिओ तवोवणे । तेहिं वि से कओ लोयवाओ । एस महातवस्सी मासाओ मासाओ मुंजइ । महानाणी य । सो वि अतवस्सी वि परवंचणेक्कचित्तासंतत्तचित्तत्तेण चैव सुकिससरीरो दीसइ । तओ लोया महातवस्सी एसो त्ति चित्तिऊण पूइंति पुच्छंति य निमित्तं । कहिति य वीसत्था सव्भावं निति निययगेहेसु । दंसिति से रहस्स ठाणाणि वि । सो वि बगचेट्टाए वट्टमाणो अप्पाणयं लोणाणुग्गहपरं पयासेइ । चोराण य कहेइ छिड्डाणि । तेहिं सद्धि राईए मुसइ लोगाण मेहाणि । थेवकालेण चैव नत्थि सो जणो जो तेण न मुसिओ मुसाविओ य । अन्नया एगेण कुलपुत्तएण खत्तमुहं खणिज्जमाणं मुणेऊण खत्तमुहे कया पासिया । पविट्ठमेत्तो च्चेव चोरो पाडिओ पासियाए । पलाइऊण पत्ता सेसचोरा से दूरं । पभाए सो नीओ राइणो सगासं । भणियं राइणा । मुंचह वरायमेयं जइ कहेइ सव्भावं । जाव सामेण पुच्छिज्जंतो वि न कहेइ ताव ताडाविओ कसाईहिं । कहिओ सव्वो वुत्तंतो । बंधिऊणमाणाविओ परिव्वायगो । विमाणि(रि)ज्जमाणो य अप्पेइ खद्धसेसे जणस्स

मोसे । सोत्तियपुत्तोत्ति उल्लियाणि से अञ्जीणि । पच्छा भिक्खमेत्तंपि अपावितो खिसिज्जंयो य लोएण पच्छायावेण पलीविओ अप्पाणं सोएइ । एय दिट्ठंत्तं सोऊण कूडचरियं मोत्तूण जहट्टियायारेण आयरियव्वंति ॥३८६॥ एवं प्रकाराश्चानेकाकारा भवन्तीत्याह—

एगागो पासत्थो, सच्छंदो ठाणवासी ओसन्नो । दुगमाईसंजोगा, जह बहुआ तह गुरु हुंति ॥ ३८७ ॥
गच्छगओ अणुओगी, गुरुसेवी अनियओ गुणाउत्तो । संजोएण पयाणं, संजमभाराहगा भणिआ ॥ ३८८ ॥
निम्ममा निरहंकारा, उवउत्ता नाणदंसणचरित्ते । एगखि(क्खे)त्तेऽवि ठिया, खवंति पोरायणं कम्मं ॥ ३८९ ॥
जियकोहमाणमाया, जियलोहपरीसहा य जे धीरा । बुद्धावासेऽवि ठिया, खवंति चिरसंचियं कम्मं ॥ ३९० ॥
पंचसमिया तिगुत्ता, उज्जुत्ता संजमे तवे चरणे । वाससयं पि वसंता, मुणिणो आराहगा भणिया ॥ ३९१ ॥

‘ ठाणवासी ’ ति—नित्यवासी । ‘ अवसन्न ’—आवश्यकदिषु शिथिलः । एतानि पञ्च पदानि । एषां च मध्यात् क्वचिदेकं द्वे त्रीणि चत्वारि सर्वाणि भवन्ति । अत एवाह—‘ दुगमाइ ’ ति । एतेषां पदानां द्विकादयः संयोगा यथा यथा बहुपद्वन्तो भवन्ति तथा तथा गुरुकर्मप्राणिसत्कत्वेन गुरवो भवन्ति ॥ ३८७ ॥ एतेषां क्रमेणैव व्यतिरेकमाह—‘ अणुओगि ’ ति—अनुरूपो ज्ञानादिभिः सह योगः—सम्बन्धोऽस्यास्तीत्यनुयोगी—पार्श्वस्थाद्विपरीतः । ‘ अनिवासि ’ ति—अनियतविहारवान् नत्वेकस्थानवासी । ‘ आउत्तो ’ ति—गुणेष्ववश्यकदिष्वायुक्तोऽप्रमादी । एतेषामपि पदानां बहुबहुतरादिसंयोगेन बहुबहुतरादिसंयमाराधकाः साधवो भणितास्तीर्थ-कृद्धिः ॥३८८॥ ननु यदि स्थानवासित्वं दोषाय तर्हि कथमार्यसमुद्रादिभिस्तदनुष्ठितं कथं चाराधकास्ते संजाता इति ? । उच्यते—भगवदाज्ञाकारित्वान् तथा चाह—“ निम्ममा ” गाहा । “ जिय ” गाहा “ पंच ” गाहा ॥ निर्ममत्वादिगुणयुक्ता एकक्षेत्रे पुशालम्बनेन जङ्गमवलपरीक्षीणतादिना केनापि स्थिताः सन्तः क्षपयन्ति पुराणं बहुभवोपात्तं कर्मेति । आद्यगाथयेव गतार्थत्वादितरयोरभिधानं किमर्थमिति चेत्, भगवदाज्ञायां तिष्ठतां कथंचिदपि नास्ति दोषगन्धोऽपीत्यतिशयख्यापनार्थम् । तथा चोक्तम्—एगक्खेत्तविहारी, का-

लाङ्कतचारिणो जइवि । तहवि हु विसुद्धचरणा, विसुद्धआलंबणा जेण ॥ १ ॥ आणाए अमुकधुरे, गुणबुद्धी जेण निज्जरा तेण । मुक्कधुरस्स उ मुणिणो, सो ही नहु विज्जइ चरित्ते ॥ २ ॥ गुणपरिवुद्धिनिमित्तं, कालाईए न हुंति दोसाओ । जत्थ उ बहि(ट्टि)या हाणी, हविज्ज तइयं न विहरिज्जा ॥ ३ ॥ ३९१ ॥ अमुमेव न्यायविशेषं कर्त्तव्यसंग्रहद्वारेण निगमयन्नाह—

तम्हा सव्वाणुत्ता, सव्वनिसेहो य पवयणे नत्थि । आयं वयं तुल्लिज्जा, लाहाकंखि व्व वाणियओ ॥ ३९२ ॥
धम्ममि नत्थि माया, न य कवडं आणुवत्तिभणियं वा । फुडपागडमकुटिलं, धम्मवयणमुज्जुयं जाण ॥ ३९३ ॥
नवि धम्मस्स भडक्का, उक्कोडा वंचणा व कवडं वा । निच्छम्मो किर धम्मो, सदेवमणुआसुरे लोए ॥ ३९४ ॥
भिक्षु गीयमगीए, अभिसेए तहय चेव रायणिए । एवं तु पुरिसवत्थुं, दव्वाइ चउव्विहं सेसं ॥ ३९५ ॥

द्रव्यक्षेत्रकालभावानां हि वैचित्र्येण क्वचिद्विधेयस्यापि निषेधावसरः स्यान्निषेधस्य च विधानमापद्यते ततः कथं कस्यापि कार्यस्य सर्वथानुज्ञा निषेधो वा भवेत् । तदुक्तम्—उत्पद्येत हि साऽवस्था, देशकालामयान् प्रति । यस्यामकार्यं कार्यं स्यात्कर्म कार्यं तु वर्जयेत् ॥ तथा—उत्सर्गश्चापवादश्च, समं द्वावपि मुक्तये । चक्रेणैकेन किं याति, कदाचन रथः पथि ॥ अतः किं कर्त्तव्यम् । ‘आयं’-ज्ञानादिलाभम् । ‘व्ययं’-तद्गहानि ‘तुलयेत्’-आकलयेत् । क इवेत्याह—लाभाकाङ्क्षीव वाणिजकः । यथाऽसावायव्ययतुलनया बहुलाभे प्रवर्त्तते तथा प्रवर्त्ततेत्यर्थः ॥ ३९२ ॥ ननु वाणिजका मायाविनः सन्तो लाभमाकाङ्क्षन्ति तत् किं धर्मेऽप्येवमेव ज्ञेयमित्यत्राह—“धम्ममि” गाहा । धर्मे सद्भावसाध्ये नास्ति ‘माया’-मनोवक्रताऽत्यन्तविरोधात् । न च ‘कपटं’-परवञ्चनाय चेष्टारूपम् । अनुवृत्तिभणितं वा सदोषं परेषामावर्जनाय जल्पितं नास्तीति वर्त्तते । किं तर्हि ‘स्फुटं’-व्यक्तवर्णनं ‘प्रकटम्’ अलज्जनीयम् । ‘अकुटिलं’-निर्मायं धर्मवचनमृजुकं-मोक्षं प्रति प्रगुणं जानीहि ॥ ३९३ ॥ “नवि” गाहा । ‘भडक्का’-बृहदा-

सनोपवेशादिबाह्यस्फुटाटोपरूपा । 'उक्कोडालं च (वा)' वञ्चना वक्रव्रतधारणेन परविप्रतारणा । कपटं-प्रागुक्तमेव । एतानि धर्मस्य साध-
नानीति शेषः । कुत एतदित्याह—'निच्छम्भो' इत्यादि यत् उक्तं—'सुद्धस्स होइ चरणं, मायासहिण्ण उ चरणभेउ' ति ॥ ३९४ ॥
गतमानुषङ्गिकं संप्रत्यायव्ययतुलना यान्यधिकृत्य कर्त्तव्या तान्याह—“ भिक्खू ” गाहा । भिक्षुर्द्विविधो-गीतार्थश्वागीतार्थश्च अभि-
षेक उपाध्यायः । रात्तिक-आचार्यः । चेशब्दादनुक्तस्थविरादिपरिमहः । 'एवं तु पुरिसवत्थुं' ति-एतदेवं रूपं पुरुषा एव ज्ञाना-
दिगुणवसनयोगाद्वस्तु पुरुषवस्तु आयव्ययतुलनाया गोचरो भवतीति गम्यते । 'दव्वाइ' ति-द्रव्यक्षेत्रकालभावरूपतया च चतुर्विधं
पुरुषवस्तुनः शेषमन्यच्च तस्यागोचरो भवति ॥ अयं भावार्थः—एतानि तुल्यित्वा यद्बहुलाभं तद्विधेयमन्यथा त्वतिचारः स्यात्
॥ ३९५ ॥ स चातिचारो ज्ञानदर्शनचारित्रेषु स्यात्तत्र चारित्रस्य मोक्षं प्रत्यन्तरङ्गकारणत्वात्तथातिचारांस्तावदाह—

चरणइपारो दुविहो, मूलगुणे चैव उत्तरगुणे य । मूलगुणे छट्ठाणा, पढमो पुण नवविहो तत्थ ॥ ३९६ ॥
सेसुक्कोसो मज्झिम जहन्नओ वा भवे चउद्धा उ । उत्तरगुणगेगविहो, दंसणनाणेसु अट्टुट्टु ॥ ३९७ ॥
जं जयइ अगीयत्थो, जं च अगीयत्थनिस्सिओ जयइ । वट्ठावेइ य गच्छं, अणंतसंसारिओ होइ ॥ ३९८ ॥
कइ उ जयंतो साहू, वट्ठावेई य जो उ गच्छं तु । संजमजुत्तो होउं, अणंतसंसारिओ होइ ? ॥ ३९९ ॥

चारित्रातिचारो द्विविधो मूलगुणविषय उत्तरगुणविषयश्च । तत्र मूलगुणेषु षट् स्थानानि पञ्च महाव्रतानि रात्रिभोजनविरति-
व्रतषष्ठानि । तेष्वपि प्रथमः प्राणातिपातगोचरो नवभेदो-पृथ्व्यप्तेजोवायुवनस्पतिद्वीन्द्रिय-त्रोन्द्रिय-चतुरिन्द्रिय-पञ्चेन्द्रियरक्षणविषय-
त्वात् ॥ ३९६ ॥ “ सेसुक्कोसो ” गाहा । शेषो सृष्टावादादिषु पञ्चसु उत्कृष्टो मध्यमो जघन्यश्चेति त्रिविधो भवति । 'वा भवे
चउद्धा' ति चतुर्द्धा वा द्रव्यादिभेदाद् भवेत् । उत्तरगुणविषयोऽतिचारोऽनेकविधो भवति पिण्डविशुद्ध्यादिगोचरत्वात्तेषां वाऽनेकरू-

१ 'उक्कोड' ति उक्कोचा, यदि मद्यमेतदेहि ततोऽहमिदं करोमित्यादिलक्षणा, इति सिद्धवृत्तौ ।

पत्वादिति । दर्शनज्ञानयोरष्टाष्टपदान्यतिचारगोचरत्वेन भवन्ति ॥ तत्र दर्शने निःशङ्कितत्वादीनि, ज्ञाने कालविनयादीनि ॥ ३९७ ॥ साम्प्रतं ' भिक्षू गीयमगीए ' त्ति यदुक्तं तत्रागीतार्थस्यागमरहस्याऽनभिज्ञतया सर्व्वाऽनधिकारितां दर्शयति—“ जं जयइ ” गाहा यदगीतार्थो यतते स्वयं तपोऽनुष्ठानादौ यत्नं करोति । यद्वा गीतार्थनिश्चितो यतते गुरुत्वेन गृहीत्वेत्यर्थः ' वर्त्तयति च'—पालयति गच्छम् । चशब्दादज्ञानन्नप्यभिमानेन ग्रन्थान् व्याचष्टे, स तेन चेष्टितेनानन्तसंसारिको भवति ॥ ३९८ ॥ अ(त)त्राह परः—“कह उ” गाहा । कथं पुनर्यतमानादिरपि साधुरनन्तसंसारिको भणित इति ॥ ३९९ ॥ अत्रोत्तरम्—

दब्बं खित्तं कालं, भावं पुरिसपडिसेवणाओ य । नवि जाणइ अग्गीओ, उस्सग्गववाइयं चेव ॥ ४०० ॥
जहटियदब्ब न याणइ, सच्चित्ताचित्तमीसियं चेव । कप्पाकप्पं च तहा, जुग्गं वा जस्स जं होई ॥ ४०१ ॥
जहटियखित्त न जाणइ, अट्ठाणे जणवए अ जं भणियं । कालंपि अ नवि जाणइ, सुभिक्षवदुभिक्षव जं कप्पं ॥ ४०२ ॥
भावे हट्टगिलाणं, न वि याणइ गाढऽगाढकप्पं च । सहुअसहुपुरिसरूवं, वत्थुमवत्थुं च नवि जाणे ॥ ४०३ ॥
पडिसेवणा चउट्ठा, आउट्ठिपमायदप्पकप्पेसु । नवि जाणइ अग्गीओ, पच्छित्तं चेव जं तत्थ ॥ ४०४ ॥

अगीतार्थो हि द्रव्यादीनि न जानाति, उत्सर्गापवादिकं चानुष्ठानं न जानात्यतो ज्ञानाभावाद्विपरीतं प्रवर्त्तत, ततः कर्मबन्धस्ततोऽनन्तसंसार इति द्वारगाथार्थः ॥ ४०० ॥ तत्र द्रव्यव्यवहारमाह—“जह” गाहा । यथास्थितं द्रव्यं न जानाति । कथमित्याह—सच्चित्तमचित्तं मिश्रकं चेव तथा कल्प्यमकल्प्यं च । योग्यं वा प्रायोग्यं यस्य ग्लानादेर्यद्भवति तन्न जानातीति ॥ ४०१ ॥ क्षेत्र-कालद्वारे आह—“ जह ” गाहा । यथास्थितं क्षेत्रं न जानाति कथमित्याह—अध्वनि मार्गे जनपदे च जनाकुले देशे यद्भणितं कर्त्तव्यतयोक्तम् । कालमपि च नैव जानाति कथमित्याह—सुभिक्षे यत्कल्प्यं दुर्भिक्षे चेति ॥ ४०२ ॥ भावपुरुषद्वारे आह—“भावे” गाहा । भावे विचार्यै 'हट्टं'—नीरोगं, ग्लानं—रोगाक्रान्तं नापि जानाति 'गाढागाढकल्प्यं च' । 'गाढे'—महति प्रयोजने, 'अगाढे च'—

सामान्येः यदुचितं तन्न जानाति । 'सत्तु'ति सहिष्णुं-निष्ठुरशरीरं पुरुषं न जानाति 'असह'ति असहिष्णुं-सुकुमारदेहं तु शब्दा-
त्परिकर्मितमपरिकर्मितं च, वस्तु-आचार्यादिकमवस्तु च सामान्यसाधुं नापि जानाति ॥ ४०३ ॥ प्रतिसेवाद्वारमाह—“पडिसेवणा”
गाहा । प्रतिसेवना-निषिद्धाचरणरूपा सा चतुर्द्धा-१आकुट्टि-२प्रमाद-३दर्प-४कल्पविषया । एषां च लक्षणं यथा—आउट्टिया उव्वेवा
दप्पो पुण होइ वगणाईओ । कंदप्पाइमाओ, कप्पो पुण कारणे करणं ॥ १ ॥ एतामगीतार्थो न जानाति । प्रायश्चित्तं च
आलोचनादि, एव शब्दात्तत्सेवकभावोपक्रमणं च यत्तत्र तन्न जानाति ॥ ४०४ ॥

जह नाम कोइ पुरिसो, नयणविहूणो अदेसकुसलो य । कंताराडविभीमे, मगपणहुस्स सत्थस्स ॥ ४०५ ॥
इच्छइ य देसियत्तं, किं सो उ समत्थ देसियत्तस्स । दुग्गाई अयाणंतो, नयणविहूणो कहं देसे ? ॥ ४०६ ॥ युग्मम्
एवमगीयत्थोऽविहु, जिणवयणपईवचक्खुपरिहीगो । दव्वाई अयाणंतो, उस्सग्गववाइयं चेव ॥ ४०७ ॥
कह सो जयउ अगीओ ? कह वा कुणऊ अगियनिस्साए ? । कह वा करे उ गच्छं ? सवालवुइदाउलं सो उ ॥ ४०८ ॥
सुत्ते य इमं भणियं, अपाच्छित्ते य देह पच्छित्तं । पच्छित्ते अइमत्तं, आसायण तस्स महई उ ॥ ४०९ ॥
आसायण मिच्छत्तं, आसायणवज्जणा उ सम्मत्तं । आसायणानिमित्तं, कुव्वइ दीहं च संमारं ॥ ४१० ॥
एए दोसा जम्हा, अगीयजयंतस्सऽगीयनिस्साए । वट्ठावय गच्छस्स य, जो अ गणं देयगीयस्स ॥ ४११ ॥

आगमं हि बिना न किञ्चिद् ज्ञायते स्वबुद्धिकल्पितस्य व्यभिचारितया महामोहरूपत्वादिति ज्ञापनार्थमत्रैव दृष्टान्तमाह—
“जह” गाहा । “इच्छइ य” गाहा । ‘कंताराडविभीमे’ ति-दुर्गाटवीभीषणे प्रदेशे मार्गात्परिभ्रष्टस्य सार्थस्य । इच्छति च
देशकत्वं मार्गदर्शित्वं कर्तुमिति गम्यते । किं स तु समर्थो देशकत्वस्य विधानेनैवेत्यर्थः । तथा दुर्गाद्यजानन्नयनविहीनः कथं देशये-

दत्यन्तासंभव एवास्त्येत्याकृतम् ॥ ४०६ ॥ दार्ष्टान्तिकमाह—“एव” गाहा । एवमगीतार्थोऽपि कथं यतिधर्ममार्गं देशयेदिति सम्बन्धः, नैवेत्यर्थः । जिनवचनमेवाशेषमुवनभन्नोद्भासकत्वात्प्रदीपः, प्राणिनां चक्षुस्तत्त्वरूपावबोधकत्वात्तेन परिहीणः अनेनान्धतां लक्षयति द्रव्याद्योत्सर्गापवादिकं चानुष्ठानमजानन्नित्यनेन मार्गोऽनभिज्ञतां दर्शयति ॥ ४०७ ॥ एवं च ‘जं जयइ अगीयत्थो’ इत्यस्या गाथायाः स्थापितमर्थमाह—“कह सो” गाहा । मूर्खस्य सर्वत्रानधिकारित्वात्तथाप्यात्मबुद्ध्या प्रवर्त्तमानोऽनन्तसांसारिक एव ॥ ४०८ ॥ “सुत्ते य” गाहा । तथा च सूत्रम्—अप्पच्छित्ते य पच्छित्तं, पच्छित्ते अइमत्तया । धम्मरसासायणा तिब्बा, मग्गस्स य विराहणा ॥ १ ॥ यथाशातना स्यात्तदापि को दोष इत्याह—“आसायण” गाहा । ‘आसायणानिमित्तं’ ति—अगीतार्थोऽविधिप्रवृत्तेराशातनानिमित्तं आशातनाया हेतुभूतया करोति दीर्घं संसारं च शब्दात् क्लिष्टं च ॥ ४०९-१० ॥ निगमयन्नाह—“एए” गाहा । एते दोषा यस्मादगीतार्थस्य स्वयं यतमानस्यागीतार्थनिश्रयाऽन्यस्य यतमानस्य । योऽप्यगीतार्थो गच्छस्य वर्त्तकः—पालको भवति यश्चागीतार्थाय गच्छं ददाति तस्याप्यत एव दोषास्तस्मादगीतार्थतायां महानादरो विधेय इति ॥ ४११ ॥ इयता व्याख्याता ‘द्वं खेत्तं कालं’मित्यादिद्वारंगाथा ॥ एतच्चैकान्तेनागीतार्थमधिकृत्योक्तमधुना किञ्चिज्ज्ञमधिकृत्याह—

अबहुस्सुओ तवस्सी, विहरिउकामो अजाणिऊण पढं । अवराहपयसयाइं, काऊण वि जो न याणेइ ॥ ४१२ ॥
देसियराइयसोहिय, वयाइयारे य जो न याणेइ । अविमुद्धस्स न वड्ढइ, गुणसेढो तत्तिया ढाइ ॥ ४१३ ॥ युग्मम् ।
अप्पागमो किलिस्सइ, जइवि करेइ अइदुकरं तु तवं । सुंदरबुद्धीइ कयं, बहुयंपि न सुंदरं होई ॥ ४१४ ॥
अपरिच्छियसुयनिहसस्स केवलमभिन्नमुत्तचारिस्स । सच्चुज्जमेणऽवि कयं, अस्माणतवे बहुं पढई ॥ ४१५ ॥

‘अबहुश्रुतो’—विशिष्टश्रुतरहितोऽत एवाऽज्ञात्वाऽपि सम्यग्मोक्षपथं ‘तपस्वी’—विकृष्टतपोनिष्ठतद्देहो ‘विहर्त्तुकामश्च’—गीतार्थनिश्रान् विनैव स्वातन्त्र्येणासितुकामश्च यो भवति तस्य गुणश्रेणिर्न वर्द्धत इति सम्बन्धः । यश्चाबहुश्रुतत्वादेव अपराधपदशतानि कृत्वा न

जानाति दैवसिकरात्रिकातिचाराणां शुद्धिं प्रायश्चित्तेन क्षालनां व्रतातिचारांश्च मूलोत्तरगुणखण्डनालक्षणान् स्वरूपतोऽपि यो न जानाति तस्य 'अविमुद्धस्त' इति अपिशब्दस्याग्रेऽभिसम्बन्धात् । शुद्धस्यापि स्वबुद्ध्या सम्यक्प्रवर्तमानस्यापि न वर्द्धते 'गुणश्रेणि'-ज्ञानादिपद्धतिगुणवद्गुरुयोगस्यैव तद्वृद्धिहेतुत्वान्तदभावे तु तावत्येव यावती प्रागासीत्तावत्प्रभाणा तिष्ठति । क्लिष्टचित्तस्य पुनरेकाकिनः किञ्चिज्ज्ञस्य गुणश्रेणिरपयात्येवानन्तसंसारत्वं च संपद्यत इति प्रागुक्तमेव ॥ ४१२ ॥-१३ ॥ एतदेव स्पष्टयति-"अप्यागमो" गाहा । 'सुन्दरबुद्धो' -स्वकल्पनया सुन्दरमेतदिति बह्वपि कृतं न सुन्दरं भवति लौकिकमुनीनामिवाज्ञानोपहतत्वात् ॥ तथा चाह—"अपरिच्छिद्य" गाहा । 'अभिन्नमुत्तचारिस्स' इति-अभिन्नमविवृतार्थं यत्सूत्रं विशिष्टव्याख्यानरहितं सूत्रमात्रमित्यर्थस्तेन चरितुमनुष्ठानं कर्तुं शीलं यस्य स तथा तस्य । 'अन्नाणतवे बहुं पडई' इति-अज्ञानतपसि पञ्चाग्निसेवनादिरूपे बहु पतति स्वल्पमेवागमानुसारि भवति विषयविभागज्ञानशून्यत्वात् तथाहि-सूत्रे स्पष्टोक्तोऽप्यर्थो व्याख्यानतो विशेषोऽवस्थाप्यते । उत्सर्गसूत्राणामपवादसूत्रैर्विरोधात् । यदि पुनः सूत्रमात्रमेव कार्यकारि स्यात्तदानीमनुयोगोऽनर्थकः स्यात्तथा चोक्तम्—जं जह सुत्ते भणियं, तं तह जइ वियालणा नत्थि । किं कालियाणुओगो, दिट्ठो दिट्ठिप्पहाणेहि ॥ १ ॥ इत्यादि ॥ ४१४-१५ ॥ अत्रैव दृष्टान्तमाह—

जह दाइयम्मिऽवि पहे, तस्स त्रिसेसे पहेस्सऽयाणंतो । पडिओ किलिस्सइ चिय, तह लिंगायारसुभमित्तो ॥ ४१६ ॥
कप्पाकप्पं एसण-मणेसणं चरणकरणसेहविहिं । पायच्छित्तविहिंऽपि य, दब्बाइगुणेषु अ समगं ॥ ४१७ ॥
पब्बावणविहिमुट्ठानणं च अज्जाविहिं निरवसेसं । उस्सग्गववायविहिं, अयाणमाणो कइं जयउ ? ॥ ४१८ ॥
सीसायरियकमेण य, जणेण गहियाइं सिप्पसत्थाइ । नज्जंति बहुविहाइं, न चक्खुमित्ताणुसरियाइं ॥ ४१९ ॥
जह उज्जमिउं जाणइ, नाणी तव संजमे उवायविउ । तह चक्खुमित्तदरिसणसामायारी न याणंति ॥ ४२० ॥

"जह" गाहा । 'तह लिंगायारसुयमेत्तो' इति लिङ्ग-रजोहरणादिवेषः । आचारः-स्वबुद्ध्या क्रिया । श्रुतमात्रं-विशिष्टार्थरहितं

सूत्रमात्रम् । ततश्च लिङ्गाचाराभ्यां सह श्रुतमात्रं यस्य स तथा । तथा प्रोक्तः पथिकः क्लिश्यति तथा लिङ्गाचारश्रुतमात्रोऽपीत्यर्थः ॥ एतदेव भावयति—“ कष्पा ” गाहा । “ पञ्चावण ” गाहा । कल्पादिकमजानानः कथं यततामिति सम्बन्धः । तत्र ‘ कल्प्या-कल्प्यं ’—साधूनां योग्यायोग्यम् । यद्वा ‘ कल्पाकल्पं ’—कल्पो—मासकल्पस्थविरकल्पादिस्तदन्योऽकल्पः । ‘ एषणां ’—पिण्डेषणा—प्रास-षणारूपा । तदन्याऽऽधाकर्मिकादिकाऽनेषणा । ‘ चरणं ’—महाव्रतादिकरणम् । पिण्डविशुद्ध्यादिशिक्षविधिं दीक्षाभिमुखस्याभिनवदीक्षितस्य वा सामाचारीप्राहणक्रमम् । प्रायश्चित्तस्यालोचनादेर्विधिर्यथा यदा यादृशं यादृशाय तद्विद्यते इत्यादिस्तमपि च । द्रव्यक्षेत्रकालभावगुणेषु सामर्थ्यं—समप्रतां कर्तव्यप्रयोजनेषु तच्चतुष्टया मुकुलतां ‘ प्रवाजनविधिं ’—दीक्षादानक्रमम् । ‘ उत्थापनां ’ च—व्रतारोपणन्यायम् । ‘ आर्याविधिं ’—साध्वीप्रतिपालनक्रमं निरवशेषम् । ‘ उत्सर्गापवादविधिं ’—द्रव्याद्यपेक्षं कर्तव्यमार्गमजानानः कथं यतताम् ॥ ४१७-१८ ॥ तस्माज्ज्ञाने महान् यत्नो विधेयः । तदर्थिना च गुरव आराधनीयाः (न पुस्तकपाठिना भाव्यम्) ॥ यतः—“ सीसा ” गाहा । अविवेकिना लोकेनापि शिष्याचार्यक्रमेणैव गृहीतानि शिल्पशास्त्राणि सम्यग्ज्ञायन्ते न दृष्टमात्राणि । तेषां विगोपककारित्वा-त्तथा चोक्तम्—नहि भवति निर्विगोपकमनुपासितगुरुकुलस्य विज्ञानम् । प्रकटितपश्चाद्भागं, पश्यत नृत्तं मयूरस्य ॥ १ ॥ ततो लोकोत्तरैः साधुभिर्लोकोत्तरानुष्ठानं सुतरामाचार्यादेवोपात्तमवदातं भवति, तस्मात् स्थितमेतत्—“ जह ” गाहा । यथा ज्ञानित्वादुपा-यविद्गीतार्थस्तपःसंयमयोरुद्यन्तुं सम्यगनुष्ठानं कर्तुं जानाति । न तथा चक्षुर्मात्रदर्शनसामाचारेका जानन्ति चक्षुर्मात्रदर्शनेन परा-नुष्ठानालोकेनेनागमं विना सामाचारी येषां ते तथा । तस्माद्गुरोः सकाशादागमाद्गीतार्थतायां यत्नः कार्यः ॥ १९-२० ॥ एवं श्रुत्वा ज्ञानमेवात्मन्य कश्चित्तोषं विदध्यादतस्तदपि क्रियाविकलमकिंचित्करमेवेति । सहप्रान्तमावेदयन्नाह—

सिप्पाणि य सत्थाणि य, जाणंतो वि नय जुंजइ जो ऊ । तैसिं फलं न भुंजइ, इअ अजयंतो जई नाणी ॥ ४२१ ॥
गारवतियपडिबद्धा, संजभकरणुज्जमम्मि सीअंता । निगंतुण गणाओ (घराओ) हिंइति पमायरणम्मि ॥ ४२२ ॥

नाणाहिओ वरतरं, हीणोऽविहु पवयणं पभावंतो । नय दुकरं करंतो, सुट्टुवि अप्पागमो पुरिसो ॥ ४२३ ॥
नाणाहियस्स नाणं, पुज्जइ नाणा पवत्तए चरणं । जस्स पुण दुण्ह इकं पि, नत्थि तस्स पुज्जए काइं ॥ ४२४ ॥
नाणं चरित्तहीणं, लिंमग्गहणं च दंसणविहीणं । संजमहीणं च तवं, जो चरइ निरत्थयं तस्स ॥ ४२५ ॥

शिल्पानि च शास्त्राणि च जानन्नपि यो न व्यापारयति स तेषां फलं द्रव्यलाभादिकं न भुङ्क्ते-नानुभवत्येव । इत्येवमयतमानोऽनुष्ठानशून्यो यतिर्ज्ञानी सन्नपि मोक्षलक्षणं फलं नाप्नोतीति ॥ कथं पुनर्ज्ञाने सति क्रियावैकल्यं स्यादत आह—“ गारव ” गाहा ॥ ज्ञानिनोऽपि गौरवत्रयप्रतिबन्धात् संयमकरणोद्यमे सीदन्तः गच्छन्निर्गत्य प्रमादारण्ये हिण्डन्ते ततः क्रियाविकलाः स्युरेव ॥ प्रमाद एव विषयकषायचौर-आपदाकुलत्वादरण्यं प्रमादारण्यं तस्मिन् ॥ २१-२२ ॥ ननु यो विशिष्टज्ञानो मनाविक्रियाविकलो यश्चोत्कृष्टक्रियो मनाक्ज्ञानहीनो भवत्यनयोः कतरः श्रेयानित्याशङ्क्याह—“ नाणाहिओ ” गाहा । ‘ हीणो वि हु ’ ति चारित्रापेक्षया ॥ अपि च “ नाणा ” गाहा अनेन व्यवहारतो ज्ञानं चरणरहितं स्यान्न पुनश्चरणं ज्ञानविकलं हेत्वभावादतो ज्ञानहीने द्वयमपि नास्तीति लक्षयति-परमार्थतः पुनर्ज्ञानादीनां परस्परापेक्षाणामेव कार्यकारित्वमत एव वैकल्येऽकिञ्चित्करतामाह—“ तत्र-‘नाणं-चरित्तहीणं निरत्थयं’ इत्येतदृष्टान्तेन समर्थयति—

जहा खरो चंदणभारवाही, भारस्स भागी न हु चंदणस्स । एवं खु नाणी चरणेण हीणो, नाणस्स भागी न हु सुग्गईए ॥ ४२६ ॥
संपागडपडिसेवी, काएसु वएसु जो न उज्जमई । पवयणपाडणपरमो, सम्मत्तं कोमलं (पेलवं) तस्स ॥ ४२७ ॥
चरणकरणपरिहीणो, जइवि तवं चरइ सुट्टु अइगुरुअं । सो तिल्लं व किणंतो, कंसियबुद्धो मुणेयव्वो ॥ ४२८ ॥
छज्जीवनिकायमहव्वयाण परिपालणाइ जइधम्मो । जइ पुण ताई न रक्खइ, भणाहि को नाम सो धम्मो ? ॥ ४२९ ॥
छज्जीवनिकायदया-विवज्जिओ नेव दिक्खिओ न गिही । जइधम्माओ चुक्को, चुक्कइ गिहिदाणधम्माओ ॥ ४३० ॥

अथ 'लिंगगहणं च दंसणविहूण'मित्यस्य संभवमाह—“संपाडग” गाहा—‘संप्रकटं’—लोकसमक्षं निःशूकतया प्रतिसेवितुं निषिद्धमाचरितुं शीलमस्य स तथा । ‘कायेषु’—पृथ्वीकायादिषु, व्रतेष्वहिंसादिषु, यो न उद्यच्छति । अत एव प्रवचनपातनपरमः शासनलाघवप्रधानः सम्यक्त्वं तस्य पेलवमसारमिति वाचोयुक्त्या तदभावं दर्शयति ॥ २७ ॥ अथ ‘संजमहीणं च तव’ मित्येतद्विस्तारयति—“चरण” गाहा । ‘कंसियबुद्धो’ ति—कांश्येन निर्वृत्तः कांसिक आदर्शस्तत्प्रधानो बोद्धो ग्रामेयकस्तैलमिव क्रीणन् । यो ह्यादर्शेन तिलान् दत्त्वा तेनैव मित्त्वा तैलं गृह्णाति स कांसिकबोद्धस्तद्वन् मन्तव्यः स्वल्पेन बहुहाराणात् ॥ २८ ॥ तथाहि—“छज्जीव” गाहा । महाव्रतेषु रक्षितेषु षड्जीवनिकायो रक्षित एव तद्रहणं तु पृथक् तद्रक्षणस्य प्राधान्यख्यापनार्थम् ॥ २९ ॥ किंच—“छज्जीव” गाहा । ‘चुक्कइ गिहिदाणधम्माओ’ ति गृहस्थस्य हि सत्कं सुसाधूनां कल्पते, न पुनः पार्श्वस्थादिसत्कमिति ॥ ‘चुक्कइ’ ति—भ्रस्यति ॥ ३० ॥ ननु यो यावत्करिष्यते तस्य तावान् धर्मो भविष्यति, संपूर्णगुणास्तु दुर्लभा इति । उच्यते—स्यादेवैतद्गृहिणस्तद्विरतेर्विचित्रत्वान्न पुनर्यतेस्तेन सर्वविरतेरभ्युपगतत्वात्तथा चाह—

सव्वाओगे जह कोइ, अमच्चो नरवइस्स घित्तुणं । आणाहरणे पावइ, वहवंधणदव्वहरणं च ॥ ४३१ ॥
तह छक्कायमहव्वय—सव्वनिवित्तीउ गिण्हउण जइ । एगमवि विराहंतो, अमच्चरणो हणइ बोहिं ॥ ४३२ ॥
तो हयवोही य पच्छा, कयावराहाणुसरिसमियममियं । पुणवि भवोअहिपडिओ, भमइ जरामरणदुग्गम्मि ॥ ४३३ ॥
जइयाओणं चत्तं, अप्पणयं नाणदंसणचरित्तं । तइया तस्स परेसुं, अणुकंपा नत्थि जीवेसु ॥ ४३४ ॥
छक्कायरिउण अस्संजयाण लिंगावसेसमित्ताणं । बहुअस्संजमपवहो, खारो मइलेइ सुट्ठुअरं ॥ ४३५ ॥

‘सर्वयोगान्’—समस्ताधिकारान् ‘दव्वहरणं च’ ति—सर्वस्वोद्दालनं चशब्दान्मारणं च ॥ दाष्टीन्तिकमाह—“तह” गाहा । तथा षट्कायमहाव्रतसर्वनिवृत्तौः षट्कायमहाव्रतेषु सर्वथा रक्षणानुष्ठानद्वारेण निवृत्तयोर्नियमास्ता गृहीत्वा यतिरेकमपि कायं व्रतं वा

विराधयन् किं ?, अमर्त्यानां '—शकादीनां ' राजा '—प्रभुस्तस्य सम्बन्धिनीं हन्ति, बोधिं बुध्यतेऽनयेति बोधिः, कारणे कार्योपचारा-
दाज्ञा तां तद्द्वारेण प्रेत्य जिनप्रणीतधर्मप्राप्तिरूपां वा बोधिं खण्डयतीति ॥ ३१-३२ ॥ “ तो हय ” गाहा । ‘ कयावराहाणुसरिस’
ति—क्रियाविशेषणं विहितातिचारानुगुणं यथा भवत्येवं भ्रमति । इदमिति ज्ञानिनां प्रत्यक्षमभितमनन्तं पुनरपि व्रतलाभात्प्रागिव ।
‘ भवोदहि ’ ति लुप्तसप्तम्यन्तं पदं तस्मिन् भवोदधौ जरामरणाभ्यां दुर्गे पतितः सन्नित्यर्थः ॥ ३३ ॥ अन्यच्चासाविहलोकेऽपि
स्वपरयोरपकारीत्याह—“ जइया ” गाहा—यदाऽनेनापुण्यवता त्यक्तमात्मीयं ज्ञानदर्शनचारित्रं तदा तस्य परेष्वनुकम्पा नास्ति जीवेषु ।
तथा चोक्तम्—परलोकविरुद्धानि, कुर्वाणं दूरतस्त्यजेत् । आत्मानं योऽतिसंधत्ते, सोऽन्यस्मै स्यात्कथं हितः ॥ १ ॥ एतदेव विशेषे-
णाह—“ छक्काय ” गाहा ‘ लिंगावसेसमित्ताणं ’ ति—भक्षितसर्वसंयमत्त्वेनोद्धरितरजोहरणमात्राणाम् । ‘ बहुअस्संजमपवहो ’ ति बहु-
संयमप्रवहस्तत्कार्यत्वात्पापौघो भवति । स च तिलादिक्षार इव क्षारः । यथाहि—कश्चिच्छारो वस्त्रादिकं दग्ध्वा मलिनं करोति, तथा
पापौघोऽपि तं जीवमिति ॥ ३५ ॥ कथं भगवलिङ्गयोगेऽपि पापसम्बन्ध इति यश्चिन्तयेत्तं व्युत्पादयितुमाह—

किं लिंगमिडुरीधारणेण कज्जम्मि अट्टुणि ठाणे । राया न होइ सयमेव, धारयं चामराडोवे ॥ ४३६ ॥
जो सुतत्थविणिच्छिय—कयागमो मूलउत्तरगुणोहं । उव्वहइ सयाऽखलिओ, सो लिक्खइ साहुलिक्खम्मि ॥ ४३७ ॥
बहुदोससंकिलिट्ठो, नवरं मइलेइ चंचलसहावो । सुट्ठु वि वायामितो, कायं न करेइ किंचि गुणं ॥ ४३८ ॥
केसिचि वरं मरणं, जीवियमन्नेसिमुभयमन्नेसिं । ददुदुरदेविच्छाए, अहियं केसिंचि उभयंपि ॥ ४३९ ॥
केसिंचि य परलोगो, अन्नेसिं इत्थ होइ इहलोगो । कस्सवि दुण्णिवि लोगा, दोऽवि हया कस्सई लोगा ॥ ४४० ॥

किं वेषस्फटाटोपविधानेन कार्यं संयमरूपे स्थाने स्थिते सति साधौ । अत्र दृष्टान्तः—‘ राया न होइ ’ ति यथा पृथ्वीरक्षा-
दिलक्षणस्य राज्यकार्यस्याभावे चामरछत्राद्याटोपमात्रेण राजा न भवत्येवं लिङ्गमात्रेण साधुर्न भवति । किं तर्हि ? संपूर्णानुष्ठानेन

एक कार्य-
व्रतं खण्डयन्
भवे भ्रमति ।

॥ ३६ ॥ एतदेवाह—“ जो सुत्तत्थ ” गाहा । यः कश्चित्सूत्रार्थविनिश्चयेन श्रुतसारग्रहणेन कृतो विहितः सामर्थ्यादात्मन्यागमो भगवद्वचनं येनासौ सूत्रार्थविनिश्चयकृतागमः । ‘ सो लिक्खइ ’ त्ति स साधुलेख्ये लिख्यति तस्य साधुगणनायां रेखा दीयते नान्यस्येत्यर्थः ॥ ३७ ॥ अत एवाह—“ बहु ” गाहा । बहुभिरज्ञानप्रधानक्रोधादिभिर्दोषैः संक्लिष्टः प्रबाधितः केवलमात्मानं मलिनयति चञ्चलस्वभावो विषयादौ चटुलचित्तः । ‘ सुध्वपि ’—गाढमपि व्यायामयन् प्रेक्षापूर्वकारिमन्यतया कायं न करोति कंचिद्गुणं कर्मक्षयादिकमिति ॥ ३८ ॥ स तर्हि सम्यगनुष्ठानं कर्तुमशक्नुवन् म्रियतां, नैतदस्ति । मरणमपि गुणवतां श्रेष्ठं यत आह—“ केसि चि ” गाहा । ‘ ददुदुरदेविच्छाए ’ त्ति दुर्दुराङ्गस्य देवस्येच्छया अनेन संविधानकं सूचितम् ॥ ३९ ॥ एतमेवार्थं भङ्गयन्तरेणाह—“ केसि चि ” गाहा—केषांचित् परलोको हित इति गम्यते । अन्येषामत्र जगति इहलोको-वर्त्तमानो भवो भवति हितः । कस्यापि लोकौ हितौ कस्यापि द्वावपि हितौ लोकावहितत्वात् । कथमेतदुपपद्यत इत्यत्र दुर्दुरदेवाख्यानकमाख्यायते ॥ ४४० ॥ त्रिषष्टिनरवैदूर्य-शलाकाङ्कुरजन्मभूः । भारतं क्षेत्रमस्त्यस्मिन्, भगधो जनपदो महान् ॥ १ ॥ ग्रामाः-कुक्कुटसंपात्या, धान्यगोधनसंभृताः । यत्र नद्यः प्रतिक्रोशं, सान्द्रद्रूमविराजिताः ॥ २ ॥ यत्र च—ग्रामाः सरोभिराभान्ति, सरांसि नलिनीवनैः । नलिन्यः पद्मसंघातैः, पद्मानि भ्रमरोत्करैः ॥ ३ ॥ तत्रास्ति प्रकटं लोके, पुरं राजगृहाभिधम् । प्राकारशिखराद्येन, प्राकारेण विराजितम् ॥ ४ ॥ यतथो यत्र दृश्यन्ते, नारंगीतरसांचिताः । सद्बोधिबीजपूराश्च, क्रोडारामोत्तमस्तथा ॥ ५ ॥ यस्मिन्नक्षैर्जयो बन्धो, मारश्चास्ति स्म सारिषु । विपदापि सदाराति चक्राक्रान्तिश्च वारिषु ॥ ६ ॥ उत्तुङ्गसौधशिखरोपरिवर्त्तिनीना-मालोकयन्वदनचन्द्रमसं बधूनाम् । यत्रादृतः कवलनाय कलङ्कलिङ्गान् राकानिशाकरमवैदिह सैंहिकेयः ॥ ७ ॥ हत्तारिमत्तमातङ्ग-कुम्भकुट्टाकखड्गभृत् । तत्राभूद्भूपतिःश्रीमान्, श्रेणिको विश्रुतः सताम् ॥ ८ ॥ श्रीमद्वीरजिनेन्द्रस्य, स्वामिनः सिद्धिगामिनः । यः प्रणामकिणव्याजादङ्गभाले न्यवीविशत् ॥ ९ ॥ यश्चाभ्युदयिकीं दृष्टिं, क्षायिकीमपि लब्धवान् । भाविदेवचतुर्विंशत्यादिमोऽनवमोऽपि सन् ॥ १० ॥ बभूव यस्य ध्वजिनीनिवेशः, करीरवीरः कलिकोपकारी । प्रत्यर्थिपृथ्वीद्रवधूत्रजश्च, करीरवीरः कलि(रि)कोपकारी ॥ ११ ॥ स्कन्धे सूत्रत्रयं तच्छ-

वणपुटतटे भग्नकोटीं वराटों, रुक्षं मैक्षं कपाले स्फुटिततटमथो कण्ठपीठे कुठारम् । प्राप्ता प्रस्तावधाटी पटुपटहरवांस्तूर्णमाकर्ण-
यन्तः, स्वीचक्रव्याजवेषानिति यदरिगणास्त्राणमत्राणकाः स्त्राक् ॥१२॥ तस्यादिमा सुनन्दाऽऽसीत् सोन्दर्यैकनिकेननम् । श्रेष्ठश्रेष्ठिसुता
श्रेयः-^१श्रीनीर्द्धीरधीनिधिः ॥ १३ ॥ अद्वितीया द्वितीयाऽपि, द्वितीया चेष्टणेत्यभूत् । जज्ञेऽभयकुमाराख्यः, सुनन्दायाः सुतः कृती
॥ १४ ॥ सामभेदादिनीतिज्ञ-श्चतुर्द्धा बुद्धिबन्धुरः । लोके ज्येष्ठो लघिष्ठोऽपि, दाक्षिण्यादिगुणैर्निजैः ॥ १५ ॥ राकाशशङ्खद्युतिका-
न्तकान्त्या, यदीयकीर्त्या परितः स्फुरन्त्या । कर्पूरपूराभरणाभिरामा, रामा इवामूः ककुभो बभूवुः ॥ १६ ॥ धर्म्ये कर्मणि कर्मठा
व्यसनिनी प्रौढोपकारक्रमे, कुण्ठा दुर्जनचेष्टितव्यतिकरे खिन्ना परव्यसने । सौत्सुक्या गुणसंग्रहे कृतधियामावर्ज्जने स्वैरिणी, यस्ये-
दृश्यपि शेमुषी सुमनसां श्लाघां समासादयत् ॥ १७ ॥ स विज्ञाय गुणान् राज्ञाऽकारि सर्वाधिकारिकः । तद्राज्यं पालयामास,
श्राद्धसद्धर्ममर्मवित् ॥ १८ ॥ अन्यदा केवलालोक-लोकालोकविलोककः । तत्रायातो महावीरः, सुरासुरनमस्कृतः ॥ १९ ॥ तस्यागम-
नमाकर्ण्य, श्रीश्रेणिकनरेश्वरः । पादारविन्दवन्दारुर्देवदेवान्तिकं ययौ ॥२०॥ केचिद्भक्त्यानुवृत्त्यान्ये, केचनाश्रयार्थचर्यया । द्रष्टुं सर्वज्ञमा-
जगुर्बहवोऽन्येऽपि भूभुजः ॥ २१ ॥ यथास्थानं निविष्टेषु, तेष्वशेषेषु संसदि । स्वामिना देशनारेभे, गिरा गम्भीरधीरया ॥२२॥
वज्रपाणिरमर्त्येषु, चक्रो नृषु यथोत्तमः । स्यान्मृगेषु मृगारतिर्भवेषु नृभवस्तथा ॥ २३ ॥ दुष्प्रापं प्राप्य तं धर्मं, ये प्रमाद्यन्ति
दुर्धियः । सम्मोदका म्रियन्ते ते, बुभुक्षाक्षामकुक्षयः ॥ २४ ॥ मत्स्यण्डीक्षुरसाध्नो, भ्रक्षणं गृह्यते यथा । मनुष्यजन्मनः सारं,
तथा धर्मोऽपि गृह्यताम् ॥ २५ ॥ असारं राज्यवाज्यादि, प्राज्यमप्यन्यदत्र हि । सत्वरं गत्वरं सर्वं, तत्त्वरध्वं हिताप्तये ॥ २६ ॥
तथाहि—लसलीलावतीलोल-लोचनाञ्चलयञ्चलम् । जनानां जीवितं विश्वकार्याणामादिकारणम् ॥ २७ ॥ माद्यन्मत्तङ्गजोत्ताल-कर्ण-
तालचलाचलम् । यौवनं वनितालोक-लोचनानन्दनन्दनम् ॥ २८ ॥ पटियः पवनापात-पल्लवप्रान्तवेपिनी । राज्यलक्ष्मीरपि क्षोणी-
तलैकच्छत्र^२मानसा ॥ २९ ॥ सावेगतङ्गदुत्तुङ्ग-भङ्गभङ्गीव भङ्गगुरा । अभीप्सितपदप्राप्तिः, परोपकरणक्षमा ॥ ३० ॥ समीरलहरी-

लोल-पताकाप्रान्तकम्पिनी । समग्रभोगसामग्री-व्यग्रीभावैककारणम् ॥ ३१ ॥ दरिद्रः क्षुत्पिपासाभ्यां, विप्राधिव्याधिभिर्धनी । प्रायेण लोकः सर्वोऽपि, शोकशङ्कुसमाकुलः ॥ ३२ ॥ असारेऽत्यन्तमेतस्मिन्, संसारे सर्वथा सताम् । युक्तं सद्धर्मकर्मैव, कर्तुं तस्माद्विमुक्तये ॥ ३३ ॥ मुनीनां श्रावकाणां च, स धर्मोऽभिदधे द्विधा । क्षमादिर्दशधा तत्र, यतिधर्म उदाहृतः ॥ ३४ ॥ द्वादशा गुणतादिस्तु, श्राद्धधर्मः प्रकीर्तितः । यथावद्विस्तरेणैव, द्विविधोऽपि प्रकीर्तितः ॥ ३५ ॥ देशनान्तर्गलत् कुष्ठकुष्ठिरूपधरोऽमरः । नृप-
भ्रान्तिवृत्ते नत्वा, निषसादाऽन्तिकप्रभोः ॥ ३६ ॥ स प्रोतिपुलकव्यक्त्या, भक्त्या त्रिभुवनप्रभोः । गोशीर्षचन्दनेनाह्वी, आलिलेप तथा यथा ॥ ३७ ॥ श्रेणिको लक्षयामास, तत्रैव निकटस्थितः । रसिकासेकमाधत्ते, पापोऽसौ स्वामिपादयोः ॥ ३८ ॥ ततोऽसौ चिन्तयामास, रोषरुषितमानसः । पापः करोति कीदृक्षमक्षुद्रं क्षतमक्षतः ॥ ३९ ॥ यः पूज्यः सर्वदेवानां, यो बन्धो विश्वभूभुजाम् । तमप्येवमयं मूर्खः, पूयेन परिषिञ्चति ॥ ४० ॥ “ तस्याजननिरेवास्तु, प्राणिनः पापकर्मणः । परिभूतं गुरुं दृष्ट्वा, यस्तिष्ठति निराकुलः ॥ ४१ ॥ ” तस्मादाकुष्ठखड्गेन, स्वहस्तेन क्षणोम्यमुम् । यद्वा युक्तमिदानीं नैतत्, त्रिलोकीतिलकान्तिके ॥ ४२ ॥ यत्संनिधौ जिनेन्द्राणां, मारिवैराद्युपद्रवाः । विद्रवन्ति द्रूतं सर्वे, दूरतो दुरितानि च ॥ ४३ ॥ तस्मादस्मादयं स्थानात्, तावन्निर्यातु पातकी । दर्शयामि फलं येन, दुर्न्यायविषशाखिनः ॥ ४४ ॥ श्रीमद्वीरजिनेन्द्रेण, प्रस्तावेऽत्र क्षुतं कृतम् । तच्छ्रुत्वा कुष्ठिना तेन, म्रियस्वेत्यु-
दितं वचः ॥ ४५ ॥ क्षुते राज्ञा पुनः प्रोक्तं, जीव त्वं जगतीपते ! । म्रियस्व जीव वेत्युक्तं, तेन जातक्षुतेऽभये ॥ ४६ ॥ काल-
सौकरिकोऽक्षौषीत्, क्षणे तत्र ततोऽवदत् । मा जीव मा म्रियस्वेति, कुष्ठी निष्ठुरया गिरा ॥ ४७ ॥ विष्टपैकप्रतीक्ष्येण, क्षुते यत्कु-
ष्ठिना क्षणात् । म्रियस्वेत्युदितमासीत्, तेनोत्पन्नघनकुधा ॥ ४८ ॥ क्षिप्रमेव स्वयं राज्ञा, संज्ञिताः स्वपदातयः । स्थानादुत्थितमेत-
स्मादितं गृहीत कुष्ठिनम् ॥ ४९ ॥ कथान्तेऽथ स उत्थाय, नत्वा नाथं च निर्ययौ । उत्तस्थुस्वरितास्तेऽपि, पृष्ठलग्ना पदातयः ॥ ५० ॥ प्रेक्ष्य पृष्ठस्थितानेतान्, कृष्टखड्गोद्भटान्भटान् । तेषां स कौतुकं कर्तुं, सुरीभूय नभोऽभजत् ॥ ५१ ॥ तैस्ततोऽचिन्ति वैलक्ष्य-
रक्षवक्त्रैः परस्परम् । प्रेक्षमाणैरयं मायागोलकः कोऽपि किं भवेत् ॥ ५२ ॥ श्रीश्रेणिकस्य तं वृत्तं, वृत्तान्तं प्रत्यपीपदत् । स्वामिन् !

कुष्ठो स सद्रूपः, सुरो भूत्वाऽभजन्नभः ॥ ५३ ॥ श्रुत्वा तद्विस्मयस्मेर-मुखाम्भोजो जगत्प्रभुम् । पप्रच्छ पार्थिवः स्वामिन् !, कः सः
कूष्ठीति कथ्यताम् ॥ ५४ ॥ ततोऽजल्पि जगन्मौलिमाणिक्यमुकुटश्रिया । जिनेन्द्रेण यथा राजन् !, कुष्ठी नैष सुरो ह्यसौ ॥ ५५ ॥
मस्तकन्यस्तहस्ताब्ज-युग्मेनाऽभाणि भूभुजा । कोऽयं पूर्वमभूद्देव ! केन देवत्वमप्यगात् ॥ ५६ ॥ प्राप्तः केन निमित्तेन, त्वत्पाद-
पुरतः स्थितः । सुष्ठु निष्ठुरकुष्ठः संश्रक्ते च रसिकाभ्रमं ॥ ५७ ॥ कथं वाचमुवाचैवं, त्रियस्वेत्याद्यसूनुताम् । इत्याद्यावेद्यतां सद्यो,
देवदेव ! प्रसीद मे ॥ ५८ ॥ त्रिलोकीतिलकेनोक्तं, श्रूयतां श्रेणिक ! त्वया । सर्वमेतत्तवाध्वर्यचर्याया एककारणम् ॥ ५९ ॥ प्रधान-
नगरग्राम-गोकुलादिसमाकुलः । वत्सजनपदः ख्यातः, समस्ति श्रीनिकेननम् ॥ ६० ॥ पुण्या पुण्यजनाकीर्णार्णा, धनाऽधीश्वरपूरिव ।
कोशाम्बी तत्र नगरी, गरीयःसम्पदास्पदम् ॥ ६१ ॥ माणिक्यकिंकिणीक्वाणैः, सुरमन्दिरकेतवः । श्वेतमानं यशो यस्यां, गायन्तीव
यशस्विनाम् ॥ ६२ ॥ बलक्षभिक्षवो यस्यां, कुशाश्च द्विजवेश्मसु । दृश्यन्ते सर्वतः शश्वद्विप्रवालकरोचिताः ॥ ६३ ॥ उत्तरासङ्गसु-
भगाः, सदा पुण्यजनोचिताः श्रावका यत्र वेद्याश्च, यथा यक्षेश्वरस्त्रियः ॥ ६४ ॥ नमत्सामन्त^१संघात-मौलिमालार्चितक्रमः । शता-
नीको नृपस्तत्र, विद्यतेऽवद्यवर्जितः ॥ ६५ ॥ रिष्टेष्टूत्कृष्ट^२जम्बून्यरुणमणिगणो(णे) दाडिमीबीजपुञ्जान्, मुक्ता^३स्वच्छोदविन्दून् मर-
कतकणिकासंकरे मुद्गपूगान् । बुध्वा बुध्वा विमुग्धाश्चटकशुकपिकीकाक^४कीशादयस्ते, खिद्यन्ते स्वादयन्तो यद्विनयकृतां शून्यसौ-
धाङ्गणेषु ॥ ६६ ॥ तस्यामस्ति महापुण्यां, द्विजः सेडुवकाह्वयः । गायत्रोमात्रकेऽप्यज्ञः, साक्षादुक्षा न शृङ्गवान् ॥ ६७ ॥ अपि
स्वभावसंसिद्धां, जन्मतोऽपि द्विजन्मनाम् । पौराणां पुरतः कर्तुं, वेत्ति न प्रार्थनामपि ॥ ६८ ॥ पाशुपाल्यं कृषिः सेवा, वाणिज्यं
प्रेण्यरूपता । यद्यप्यस्ति द्विजोऽप्येतन्, तथापि न विवेद सः ॥ ६९ ॥ एवं स वर्त्तते नित्यं, भार्योपार्जितभोजनः । आपन्नसत्व-
याऽसत्त्वः, सोऽन्यदा भणितस्तथा ॥ ७० ॥ मूर्खशेखर ! कार्यं मे, स्यादौषधघृतादिना । निश्चितो वर्त्तसे तत्किं, कुरु कामप्युपार्ज-
नाम् ॥ ७१ ॥ शरीरकारणे किं मे, कुरुतां बुद्धिवैभवम् । चिरायोपार्जनाकार्यं, कार्यतां मनउद्यमम् ॥ ७२ ॥ सोऽथ सज्जाञ्जलिः

प्राह, प्राणस्त्रामिनि ! सर्वथा । त्वत्प्रसादान्मया कश्चिदर्थोपायो न शिक्षितः ॥ ७३ ॥ कुर्वे किमादिशेदानीं, स्वमत्या साऽब्रवीदिदम् । श्रीशतानीकदेवस्य, कुरु सेवां सुनिष्ठुराम् ॥ ७४ ॥ यतः—“ सुवर्णपुष्पां पृथिवीं, चिन्वन्ति पुरुषास्त्रयः । शूरश्च कृतविद्यश्च, यश्च जानाति सेवितुम् ॥ ७५ ॥ ” ततः सर्वात्मना मूर्खग्रहेण गृहिणीमुखः । सेवते स शतानीकं, दौकयन् कुसुमादिकम् ॥ ७६ ॥ सेवाग्रहमुदीक्ष्याऽस्य, नृपोऽबोचत्कदाचन । तुष्टस्ते सेवया विप्र !, प्रयच्छामि यदिच्छसि ॥ ७७ ॥ तेनोक्तं कृतकृत्योऽस्मि, प्रसादा-
देव देव ! ते । प्रार्थयिष्ये विशेषेण, यद्गुणियति भट्टिनी ॥ ७८ ॥ आराधयाम्यहोरात्रं, देव ! तां देवतामिदं । भोक्तास्मि कापि-
लात्स्येव, कर्त्री सर्वत्र सैव मे ॥ ७९ ॥ अत्यार्जवं विलोक्यास्य, स्मित्वा भूपतिरम्यधात् । याहि तत्पृच्छ्यतां तत्त्वमित्युक्तौऽसौ
गतो गृहान् ॥ ८० ॥ ब्राह्मणीमभणद्भट्टे ! नृपतिर्मेऽद्य तुष्टवान् । तद्ब्रूहि राज्यवाज्यादि, प्रार्थये पार्थिवं कियत् ॥ ८१ ॥ चतुरा
चिन्तयामास, सा स्त्रायतिविलोकिनी । अस्यावश्यं भविष्यन्ति, हुं तरुण्योऽपराः प्रियाः ॥ ८२ ॥ यतः—प्रवर्द्धमानः पुरुषस्त्रयाणा-
मुपधातकः । पूर्वोपार्जितमित्राणां, दाराणामथ वेश्मनाम् ॥ ८३ ॥ तयोक्तमथ राज्येन, किं द्विजानां सपाप्मना । प्रार्थनीयं तदेवात्र,
यल्लोकद्वयसाधकम् ॥ ८४ ॥ मार्गणीयस्ततो भूभृत् त्वया प्रासन्नभोजनम् । दीनारो दक्षिणायां च, धौतपोतिकया समम् ॥ ८५ ॥
अस्माकमियता किं न, प्रत्यहं परिपूर्यते । एकां च घटिकां यावद्भान्यो (द्राच्यो) जल्पमुपांसु सः ॥ ८६ ॥ किं न श्रुतं त्वया—
कालेऽन्नात्सघृतादुष्णादच्छिद्रात् सितवाससः । अपराऽप्रेष्यभावाच्च, शेषमिच्छन्पतत्यधः ॥ ८७ ॥ एनमादेशमादाय, स यथावुपपा-
र्थिवम् । यथोक्तं प्रार्थयामास, प्रत्यश्रोषीन्नृपोऽपि तद् ॥ ८८ ॥ ततः प्रभृति तत्सर्वं, कुर्वाणं वीक्ष्य भूभुजम् । चिन्तयामासुरन्येऽपि,
भूपतेः पार्श्ववर्तिनः ॥ ८९ ॥ महाप्रसादमेतस्य, प्रत्यहं कुरुते नृपः । यतोऽतो वयमप्येतं, पूजयामः प्रयत्नतः ॥ ९० ॥ यतः—
यथा व्यालगजारोहः, कालसर्पोपसर्पणम् । पिशाचपरिषत्प्राप्तिस्तथा सेवा महीभुजाम् ॥ ९१ ॥ ये सदैव मृदूत्ताल-द्विजिह्वाश्रयतां
गताः । नृपाः सर्पाश्च ते लोके, कस्य विश्वासहेतवः ॥ ९२ ॥ क्षारचित्ते कृते राज्ञि, तत्कदाचन केनचित् । स्यादस्मादपि सानिध्यं,
भूपतेरतिवल्लभात् ॥ ९३ ॥ एवं विचिन्त्य सोऽमात्यो, द्वाःस्थितान्तपुरादिभिः । भोज्यते स्वगृहं नीत्वा, दीयते दक्षिणां क्षणात् ॥ ९४ ॥

ततः स तादृशालाभा-दभूत्समधिकर्द्धिकः । पुत्रपौत्रादिभिः प्रापत्, परां वृद्धिमथाचिरात् ॥ ९५ ॥ एवं च दक्षिणालोभाद्भुञ्जानस्य
गृहे गृहे । अजीर्णाद्व्रतस्तस्य, त्वग्दोषोऽभूद्भयानकः ॥ ९६ ॥ शीर्णघ्राणो ब्रणाघ्रातः, प्रस्रवत्पूयगन्धतः । मक्षिकावेष्टितः कष्टामव-
स्थामास्थितस्ततः ॥ ९७ ॥ तथापि पूर्ववद्वाज्ञो, बुभुजे प्रासने स्थितः । कुष्ठौ वर्त्तेऽहमित्येवं, न शशङ्के मनागपि ॥ ९८ ॥ “कुष्ठिनः
कुलटायाश्च, स्पष्टं निष्ठाङ्कितैकता । वज्र्यमानौ जनैर्यौ हि, निःशूकावुपसर्पतः ॥ ९९ ॥” अदतो दक्षिणालोभात्, पञ्चकेष्वपि वे-
श्मसु । व्याधिर्वृद्धिमथात्तस्य, सार्द्धं जनजुगुप्सया ॥ १०० ॥ विषं वैश्वानरो व्याधिर्दुर्जनः स्वैरचारिता । अप्रतिक्रियमाणानि, मार-
यन्ति न संशयः ॥ १ ॥ विज्ञप्तं मन्त्रिभिर्देव ! त्वद्ग्रासनभोजनम् । न युक्तमस्य विप्रस्य, संचरिष्णुरियं रुजा ॥ २ ॥ एकत्र
भोजनात्स्पर्शादेकशय्यासनस्थितेः । संक्रान्तिर्जायते व्याधेरिति शास्त्रे यदुच्यते ॥ ३ ॥ ततो राजकूले राजन्नागच्छन्नेष वार्यताम् ।
सन्ति सन्तः सुतास्तस्य, भोज्यन्तां नीरुजोऽत्र ते ॥ ४ ॥ ओमित्युक्ते नरेन्द्रेण, मन्त्रिणा स निवारितः । इत्यभाणि च भोक्तव्य-
मितः पुत्रैर्नृपान्तिके ॥ ५ ॥ ततश्च भुज्यते तद्वद्विश्रुतास्तव तत्सुताः । स तस्थौ दुस्थितावस्थः, स्वगृहे दुर्मना मनाक् ॥ ६ ॥
व्याधिव्याप्तौ क्रमेणास्य, कुटुम्बक्षेमकाम्यया । कुटीरं कारितं किञ्चित्क्वचिद्गोहाद्वहिः सुतैः ॥ ७ ॥ तत्र दुर्गन्धसम्बद्ध-मक्षिका-
मात्रमैव्यकम् । जुगुप्सां वीप्सया कुर्वन्तं न कोऽप्युपसर्पति ॥ ८ ॥ कुङ्कुमागुरुकपर्पूर-कस्तूरीस्तवकाञ्चिताः । नान्तिकाऽध्वनि यान्त्यस्तं,
वीक्षन्तेऽपि बधूटिकाः ॥ ९ ॥ तद्वचो नानुतिष्ठन्ति, निष्ठोवन्ति मुहुर्मुहुः । काशमानं हसन्त्युच्चै-र्यौवनोन्माददुर्द्धराः ॥ १० ॥
खिद्यमानमना मानी, निष्फलं स ज्वलन् क्रुधा । नम्रास्यः स्वरवद्गृष्टौ, निश्चेष्टोऽस्ति कुटीरके ॥ ११ ॥ पिपासाऽनाशितस्वान्तः,
क्षामकुक्षिर्बुभुक्षया । मुहुः श्वपाकवन्मार्गान्नोत्पन्नो न भोजनम् ॥ १२ ॥ बहूक्ता बेटिका किञ्चित्कदाचन ददाति चेत् । पिधाय
वाससा नाशां, तथाप्यभ्येति तीव्रवाक् ॥ १३ ॥ इत्याद्यवज्ञया दग्धः, स्निग्धोऽपि प्रागभूद्विषन् । क्रोधाभिमानशोकार्त्ति-दुःस्थितः
सन्नचिन्तयत् ॥ १४ ॥ अहो एतावतीमेतां, प्रतिष्ठां प्रापितं मया । कुटुम्बं मां पुनर्द्वेष्टि, धिग्धिगस्य कृतघ्नताम् ॥ १५ ॥ “आपीय
प्रणयात्पयांसि पयसां पत्युर्निपत्योदरे, पाथोदाः परितान्तरिक्षकुहरं प्रापुः परामुन्नतिम् । तस्यैवोपरि विस्तरालविलसज्जिह्वालविद्युत्सुतो,

गर्जन्युर्जितसज्जितप्रतिरवा धिग्धक्कृतप्नानिमान् ॥ १६ ॥ ” “ घुण इव घृणाविहीनो, यस्मिन्वंशे खलः खलूपन्नः । शतशच्छि-
द्राण्युत्पाद्य, पातयत्याशु तं मूलात् ॥ १७ ॥ ” तथा—“ जस्सेव पहादुम्मिलियाइं, तं चेव ह्यकयग्घाईं । कुमुयाईं अप्पसंभावि-
याईं चंदं उवहसंति ॥ १८ ॥ ” एवमेतेऽपि मत्पुत्रा, मयैव प्रापिताः श्रियम् । पराभवन्ति मामेव, परमार्थेन वैरिणः ॥ १९ ॥
तत्सर्वान्भोजयाम्येतान्, फलमन्यायदुस्तरोः । नभस्तो मस्तके वज्रं, पातयामि दुरात्मनाम् ॥ १२० ॥ अद्य वज्राग्निभिर्दग्धो, विद-
ग्धोऽपि करोमि किम् । अतिनिर्मथनादग्निश्चन्दनादपि जायते ॥ २१ ॥ किञ्चिदालोच्य चित्तेन, तेन ते वक्तव्यत्तिना । व्यक्तमुक्ता
यथा वत्सा ! निर्विण्णो जीवितादहम् ॥ २२ ॥ ततः कृत्वा कुलाचारं, भोक्तुमिच्छाम्यसूनुं क्वचित् । तीर्थे श्रुत्वा तदेतत्ते, प्रमोदे-
नाब्रुवन्निदम् ॥ २३ ॥ तात ! पातकिरोगोऽयमिदमेव प्रशाम्यति । जन्मान्तरेऽपि नोऽपैति, तद्विदध्याः किमुच्यताम् ॥ २४ ॥ स
प्राहाऽस्मत् कुले पुत्राः ! क्रमोऽयं यन्मुमूर्षुभिः । मंत्रोक्षितः पशुर्देयः, स्वबन्धुभ्यो हितैषिभिः ॥ २५ ॥ तस्माद्वत्सं बलीयांसं, सुप्र-
माणं सुदर्शनम् । आनयध्वं कुटीरेऽस्मिन्, कुलक्रमविधित्सया ॥ २६ ॥ युष्माभिः खादयित्वाशु, मन्त्रैस्तु संस्कृतीकृतम् । सार्द्धं
सर्वकुटुम्बेन, कुर्वे कार्यभनाकुलः ॥ २७ ॥ तैरप्यज्ञाततद्भाविर्मुग्धत्वात्तत्कुटीरके । बबन्धे तादृशो वत्सो, वचनानन्तरं मुदा ॥ २८ ॥
उद्वर्त्योद्वर्त्य नित्यं स, स्वशरीरकमादरात् । संक्रमाय स्वकव्याघेर्ददौ वत्साय वर्त्तिकाः ॥ २९ ॥ ताश्चरन्नचिरेणैव, सुष्ठु कुप्री
ततोऽप्यभूत् । यदा तदानौ पुत्रेभ्यः स तं भोज्यार्थमार्पिपत् ॥ ३० ॥ तैरप्यज्ञाततच्चित्तैर्भक्षिते पिशिते पशोः । यामि सांप्रतमा-
पृष्टाः, सुतास्तीर्थे क्वचिन्मित्रे ॥ ३१ ॥ इति प्रमद्वरः प्रोच्य, द्विजः स निरगाद्गृहात् । कुष्ठिनो दूरतस्त्यागात्, तेऽप्यभूवन् प्रम-
द्वराः ॥ ३२ ॥ मन्दं मन्दमयं पादैः, कुधीरूर्ध्वमुखोऽगमत् । निर्जनामटवीमेकां, कालरात्रिमिव स्वयम् ॥ ३३ ॥ शाखामृगाः सुव-
र्णाभाः, षट्पदाः श्यामलत्विषः । यस्यां पक्वफलायन्ते, शाखिशखाशिखाश्रिताः ॥ ३४ ॥ सदा शुभ्राजितानेक—विरुद्धानामविस्तराः ।
१ लसत्सकुंतलकुचा—२ भोगरामास्वसद्भुवि (दुचिः) ॥ ३५ ॥ अक्षमालोपलभा या, पिहिता बहुशोभया । सत्फलामलकान्ता च, मूर्त्ति-

जैनमुनेरिव ॥ ३६ ॥ युग्मम् । तपनातपसंपातात्, क्षुद्रसत्त्वभयादपि । उष्णे तृष्णगतीवाभूदम्भोऽन्वेष्टुं प्रचक्रमे ॥ ३७ ॥ अम्भोर्यं
भ्राम्यता तेन, गिरीणां गह्वरोदरे । क्वचिदालोक्या चक्रे, तज्जीवितमिवात्मनः ॥ ३८ ॥ कलिद्रुमशमीधात्री, पिचुमन्दाऽभयादिभिः ।
सर्वतः संपरिक्षिप्ते, हृदे तुच्छजलास्पदे ॥ ३९ ॥ तीरवृक्षावलेः पत्रैः, फलैः पुष्पैश्च सन्ततम् । पतद्भिः कल्कवज्जातं, तत्र श्रोणो-
ष्मणा जलम् ॥ ४० ॥ तद्दृष्ट्वा हृदयं तस्य, समुच्छास तत्क्षणात् । इन्द्रियाणि च जातानि, स्वार्थग्रहपटून्यलम् ॥ ४१ ॥
तेन विश्रम्य विश्रम्य, कल्काकारं जलं ततः । प्रारेभे पातुमत्यन्तं, पिपासाविगमार्थिना ॥ ४२ ॥ यथा यथौषधक्वाथकल्पं तत्स
पयोऽपिबत् । तथा तथाऽस्य संजज्ञे, विरेकः कृमिजालवान् ॥ ४३ ॥ पथ्यं हरीतकीधात्री, फलैरेव प्रकल्पयन् । सेवते स्म घन-
च्छायां, सदा तेषां महीरुहाम् ॥ ४४ ॥ एवं कतिपयैरेव, वासरैस्तच्छरीरकम् । चक्रे रसायनेनेव, नीरुक्तेनाम्बुनाऽधिकम् ॥ ४५ ॥
या न चिन्तयितुं शक्या, न कर्तुं नापि भाषितुम् । साऽप्यवस्था भवत्येव, विधावभिमुखे सति ॥ ४६ ॥ अनुकूले विधौ पुंसां,
विषमप्यमृतायते । विपरीते पुनस्तस्मिन्नप्यमृतं विषायते ॥ ४७ ॥ विधिः पितेव सर्वत्र, कदाचित् परिरक्षति । कदाचित्पीडयत्येव,
दायाद इव दुर्धमः ॥ ४८ ॥ न यत् पुरुषकारेण, साध्यं धीसम्पदा न च । तदेकं दैवमेवेह, बलिभ्यो बलवत्तरम् ॥ ४९ ॥ परो-
पतापिनां सौख्यं, दौस्थ्यं परहितैषिणाम् । यदत्र जायते सोऽयमन्यायोऽस्य महान्विधेः ॥ ५० ॥ अथ तेन स्वदेहस्य, वीक्ष्य
सौन्दर्यसम्पदम् । चिन्तितं दर्शयाम्येतां, स्वलोकाय वपुःश्रियम् ॥ ५१ ॥ किं तथा सारयाऽप्यत्र, जातया सम्पदा नृणाम् । यां न
पश्यन्ति लोकाः स्वे, प्रमादोत्फुल्ललोचनाः ॥ ५२ ॥ पुत्राः सह कलत्रैश्च, श्रयन्ते यादृशीं दशाम् । पश्यामि तादृशीं तेषां, तां च
तातैकविद्विषाम् ॥ ५३ ॥ स्वयं संपादितं सद्यो, द्विषां द्वेषस्य यः फलम् । स्वचक्षुर्भ्यां निरीक्षेत, जन्म तस्य प्रशस्यते ॥ ५४ ॥ ”
इत्यालोच्य दुराचारः, स स्वपत्तनमीयिवान् । कथंचित्प्रत्यभिज्ञातः, पृच्छे सहवासिभिः ॥ ५५ ॥ केन भद्र ! तवापास्तं, तत्कुष्ठं
सुष्ठु निष्ठुरम् । स ग्राह सुप्रसन्ना मां, देवतैर्विधं व्यधात् ॥ ५६ ॥ तैरुक्तं त्वं कृती विप्र ! प्रसन्ना यस्य देवता । स्तूयमानो
जनैरेवं, स विवेश स्वमन्दिरम् ॥ ५७ ॥ दृष्ट्वा तान् कुपितः पुत्रान्, सकुटुम्बानवोचत । सहर्षं मदवज्ञाया, भवद्भिर्भुज्यतां

फलम् ॥ ५८ ॥ पुत्रैः प्रजल्पितं पाप ! किं तवैतद्विजृम्भितम् । तेनोक्तं मां विना शक्तिः, कस्य स्यादीदृशी भुवि ॥ ५९ ॥ आः पाप ! किं त्वयेदृशं, विरुद्धं धर्मलोकयोः । निस्तृशेन समाचीर्णमित्युचुस्तेऽतिदुःखिताः ॥ १६० ॥ तेनोक्तं किं रे पापा ! मामा-
क्रोशथ दुर्मुखाः । किं नाम विस्मृतं यद्वो, यत्ताते मय्यनुष्ठितम् ॥ ६१ ॥ महतोऽपि स्वदोषात्रो, परदोषांस्त्वणूनपि । पश्यत्यपूर्व-
मन्धत्वमहो लोकस्य दृश्यते ॥ ६२ ॥ तं क्रूरकलहाक्रोशैः, साकं पुत्रैरुपस्थितम् । लोकोऽप्यालोक्य धिग्जातिं, धिक्कर्तुं प्रावृत्तयथा
॥ ६३ ॥ स्वयमारोपितारामे, पत्रपुष्पफलस्फुटे । स्वकुले किं त्वया पाप ! प्रदत्तोऽयं तनूनपात् ॥ ६४ ॥ प्रतीतं प्राकृतस्यापि यत्ते
तदपि विस्मृतम् । “ विषवृक्षोऽपि संवर्ध्य, स्वयं छेतुमसाम्प्रतम् ” ॥ ६५ ॥ धिकारानिति दुर्वारानापुनवन्ननिशं जनात् । अस्व-
ल्पकज्जलालेप-श्यामलास्यीभवंस्तथा ॥ ६६ ॥ दीनो दिवसमप्येकं, तत्र स्थातुमपारयन् । निशीथे निरगान्निःश्री-भूष ! हे प्रापिवानिह
॥ ६७ ॥ अजानन् जीविकामन्यां, गोपुरद्वारपालकम् । प्रारेभे सेवितुं सम्यगभूद्विश्रम्भभाजनम् ॥ ६८ ॥ कदाचिद्वयमत्रैव, स्ववि-
हारक्रमोद्यमात् । राजन् । राजगृहद्वारि, प्राप्तास्त्वां चाभिवन्दितुम् ॥ ६९ ॥ ततो दौवारिकेणासावुक्तो भद्र ! अभिवन्दितुम् । भग-
वन्तं ब्रजिष्यामि, त्वया पुनरिहास्यताम् ॥ १७० ॥ तावत्क्वापि न गन्तव्यं, स्थानादस्माद् ध्रुवं त्वया । यावदेभ्यहमित्युक्त्वा, तेन
मत्पार्श्वमाययौ ॥ ७१ ॥ द्विजस्तु तस्थिवांस्तत्र, दुर्गादेवीपुरस्थितम् । नैवेद्यं निगिलन्नुच्चै-र्ननाम विरराम सः ॥ ७२ ॥ बाहुल्या-
द्वलिभक्ष्यस्य, जिह्वालाम्पत्यपाटवात् । रङ्गराजवदात्मानं, कण्ठपूरमपूरयत् ॥ ७३ ॥ भक्षणादृक्षभक्ष्यस्य, प्रोष्मत्वात्समयस्य च ।
उदन्या दुःखितोऽध्यायत्, धन्यास्ते भक्त्यकच्छपाः ॥ ७४ ॥ आर्त्तनैतेन तिर्यक्षु, वद्धायुर्वाधितस्तृषा । आरटन्नुन्मुखो मूर्खः, क्षणा-
त्प्राप्तः परासुताम् ॥ ७५ ॥ अत्रैव नगरे वाप्यां, ददुर्दुरीगर्भतां गतः । जज्ञे स समये संज्ञी, प्राप्तवान्प्रौढतां क्रमात् ॥ ७६ ॥
विहारक्रमयोगेन, वयमत्र पुरे पुनः । प्राप्तास्त्वमपि भूपेन्द्र ! वन्दनार्थमुपागतः ॥ ७७ ॥ पुरक्षोभोऽभवद्भूयः, प्रोचुः पानीयहा-
रिकाः । सद्धर्मदेशनावाक्य-रहस्याकर्णनोत्सुकाः ॥ ७८ ॥ एका प्राह हला देहि, मार्गमग्रं च मुञ्च मे । यास्यामहं जिनं नन्तुम-
भिष्टोतुमुपासितुम् ॥ ७९ ॥ अन्याह नागमः किं त्वं, श्वश्रूः किं तेऽपि कर्कशा । पापामृतं वहाम्येतद्भवे धर्मांमृतं न तत् ॥ १८० ॥

अपराऽऽह त्वरस्व त्वं, यास्यावः सममेव वां । पत्याहमनुजज्ञे तत्, पृच्छ त्वमपि वल्लभम् ॥ ८१ ॥ पानीयहारिकाशब्दानित्या-
दीन् दर्दुरः स तान् । आकर्ण्यंस्तदा दध्यौ, पूर्वकृतमिदं क्वचित् ॥ ८२ ॥ स्यात्पुनः क्वेति तात्पर्यादीहापोहं प्रकुर्वतः । संज्ञि-
त्वात्तस्य संजज्ञे, जाणिस्मरणमुज्ज्वलम् ॥ ८३ ॥ मां धृत्वा स पुग्द्वारि, द्वारपालं यमर्हितुम् । आसीद्गतः स एष स्यादागतो भग-
वान्बहिः ॥ ८४ ॥ तदा न वन्दितो येन, मया पापीयसा प्रभुः । तेन दर्दुरता सेयं, फलं तस्यानुभूयते ॥ ८५ ॥ तत्साम्प्रतमपि
स्वस्य, पूरयामि मनोरथान् । परः कोऽवसरः स्यान्मे, क्व कदा वेति वेदकः ॥ ८६ ॥ सार्द्धं श्रद्धावताऽनेन, जनेन प्रणिंसुना ।
भदन्तं वन्दितुं यामि, स्वीकरोम्यद्भुतं फलम् ॥ ८७ ॥ उत्प्लुत्योत्प्लुत्य मत्पाश्वं, यावदायातुमुद्यतः । तावत्स्वत्तुरगेणासौ, खुरेणा-
क्रम्य चूर्णितः ॥ ८८ ॥ प्रधानप्रणिधानस्यानुभावेन मृतस्ततः । ददर्दुराङ्केषु देवेषु, प्रादुरासीन्महासुरः ॥ ८९ ॥ जीवानां भावसं-
शुद्धिर्विज्ञेया साध्यसाधनी । अन्यथालिङ्ग्यते कान्ता, दुहिता पुनरन्यथा ॥ ९० ॥ क्रियाशून्यो हि यो भावो, भावशून्या च या
क्रिया । अनयोरन्तरं ज्ञेयं, भानुखद्योतयोरिव ॥ ९१ ॥ तदस्य भावसंशुद्धेर्बद्धबुद्धेः शुभाश्वनि । अभूद्भवतयोत्पत्तिस्तद्भावः पुण्य-
कारणम् ॥ ९२ ॥ श्रीवीरस्यैष पृथ्वीशः, श्रेणिकः श्रावकाऽग्रणीः । मयाऽपि तीर्थं कृद्भक्तेः, शक्यश्चालयितुं न हि ॥ ९३ ॥ श्रेणिक !
त्वं सुधर्मायां, सभायामित्यशस्यथाः । अग्रतः स्वर्गिवर्गस्य, समग्रस्य विडौजसा ॥ ९४ ॥ एतदश्रद्धधानोऽसौ, त्वत्परीक्षार्थमागमत् ।
अमरः कुष्ठिरूपेण, त्वहप्रेर्मोहमादधौ ॥ ९५ ॥ गोशीर्षचन्दनेनाह्वो, सिञ्चति स्म मदादरात् । त्वया तु रसिकासेकं, करोतीति
निरक्षयत ॥ ९६ ॥ यत्पुनः प्रोक्तवानेष, म्रियस्वेति मया क्षुते । तदभक्त्या न भक्त्यैव, सत्प्रयोजनमब्रवीत् ॥ ९७ ॥ व्याख्याशु-
दादिखेदेन, किमर्थं स्थीयते भवे । मोक्षमेकान्तसौख्यं त्वं, मृत्वा याहीति सोऽवदत् ॥ ९८ ॥ प्राज्यराज्याज्जितं सौख्यं, जीवतो
जगतीश ! ते । मृत्यौ तु दुर्गतिस्तेन, त्वां जीवेति गिराऽगृणात् ॥ ९९ ॥ त्वत्सुनोर्जीवतः पुण्यं, मृतस्य सुरसम्पदः । यदृच्छा
तेन तेनोक्ता, जीव वा त्वं म्रियस्व वा ॥ १०० ॥ कालसौकरिकः प्राणान्, पापभापयतेतराम् । मृतस्तु दुर्गतौ गन्ता, निषिद्धस्त-
द्भयादपि ॥ १ ॥ अथाकर्ण्योऽत्मनः पातं, दुर्गतौ श्रेणिकः क्षणात् । कामं श्याममुखच्छायस्तीर्थनाथं व्यजिज्ञपत् ॥ २ ॥ युष्माह-

शेष्वपीशेषु, दुर्गत्युदधिसेतुषु । भाविनी भगवन्नेषा, कथं मे दुर्गतौ गतिः ॥ ३ ॥ जन्मन्यस्मिन्नभूदेतत्त्वं स्वामी सेवकस्त्वहम् ।
एवं स्थितेऽपि मे दौस्थ्यं, सा स्वामिंस्तव वाच्यता ॥ ४ ॥ किं ममापि विकल्पोऽभू-त्त्वद्भक्तौ भगवन्निह । अथवा योग्यता
नास्ति, त्वत्प्रसादस्य मे प्रभो ? ॥ ५ ॥ दंभोलिदण्डवत्किंवा, त्वमेव सुष्ठु निष्ठुरः । नाऽप्रमादं प्रसादं मे, भक्त्यैवमपि यासि तत्
॥ ६ ॥ मेरुं दण्डं महीं छत्रं, कर्तुं ये प्रभविष्णवः । तेषां च क्वाप्यसामर्थ्यमिति श्रद्धीयते कथम् ॥ ७ ॥ व्याजहार जिनो भूप !
बद्धायुर्नरके भवान् । प्रागेव तेन तेऽवश्यं, गतिस्तत्र भविष्यति ॥ ८ ॥ जन्मन्यत्र यथा बद्ध-मायुर्वेद्यं तथैव तत् । नरकेषु स्व-
भावोऽयं, न शक्यः कर्तुमन्यथा ॥ ९ ॥ आत्मा नाणुरणुर्नात्मा, कर्तुं केनापि शक्यते । अवश्यं भाविभावेऽस्मि-न्नाशक्तिरियता नृणाम्
॥ १० ॥ किंवा—भविष्यन्त्यां चतुर्विंश-त्यर्हत्पङ्क्तौ भविष्यसि । त्वमाद्योऽर्हन्महापद्मो, माऽधृतिं भूप ! तत्कृथाः ॥ ११ ॥ श्रुत्वा
तत्प्रमदोत्कर्षफुल्लोचनपङ्कजः । प्रणम्य प्राञ्जलिः पृथ्वी-नाथो नाथमवोचत ॥ १२ ॥ किं नाम विद्यते स्वामि-न्नुपायः कोऽपि
नेहशः । न यामि यादृशेनास्मि, नारकावासवेदमसु ॥ १३ ॥ स्वामिना जानताऽर्द्ध-मभविष्णुममुं ध्रुवम् । तस्य प्रोक्तमधीरस्य,
धीरतोत्पत्तिहेतवे ॥ १४ ॥ प्रीत्या महातपस्विभ्यः, कपिला ब्राह्मणी यदि । भिक्षां क्षोणीश्वर ! स्वैरं, सकृदप्यत्र दापयेः ॥ १५ ॥
कालशौकरिकं शूनां, त्याजयेर्यदि वा दिनम् । तदानीं दुर्गतिप्राप्तेस्तव मोक्षोऽस्ति नान्यथा ॥ १६ ॥ कार्यतात्पर्यमालोक्य, स्वस्य
साध्यमिदं क्षणात् । मानसे स प्रमोदेन, नरीनर्त्ति स विस्मयात् ॥ १७ ॥ त्रिलोकीतिलकं नत्वा, निवृत्तः स्वपुरं प्रति । जिनेश-
शासने शश्व-दक्षोभ्यस्त्रिदशैरपि ॥ १८ ॥ प्रस्तावे सोऽत्र सम्यक्त्वं, दर्दुराङ्कः परीक्षितुम् । प्रस्थास्तोभूपतेर्मार्गो, दृष्टिमोहममुं व्यधात्
॥ १९ ॥ गृहीतवडिशं साधु-मूर्ध्वङ्गं स(शि)रसीतटे । आदाय मत्स्यानैक्षिष्ट, भूमीभृद्भृतश्लोतिकम् ॥ २० ॥ वीक्ष्यैतच्चिन्तयामास हा
हा धिक्कर्मगौवरम् । यज्जिनेन्द्रव्रतस्थोऽपि, जज्ञेऽसौ मत्स्यबन्धकः ॥ २१ ॥ ब्रजन्तीं ध्वजिनीं कृत्वा, परिवर्त्त्य तुरङ्गमम् । एकाकी
श्रेणिकस्तस्य, समीपे समुपागमत् ॥ २२ ॥ तमाख्यन्मञ्जुलालपैः, किमेतत्तव चेष्टितम् । त्वं हि जैनमुनिम्लेच्छाश्छिन्दते मत्स्य-
कच्छपान् ॥ २३ ॥ सुरा च पञ्चगव्यं च, यद्येते योगमर्हतः । अमत्रे क्वचिदेकत्र, साधो ! ब्रूहि त्वमेव तत् ॥ २४ ॥ जैनेन्द्र-

शासने स्पष्ट-स्फटिकोपलनिर्मले । पापमेतत्प्रकुर्वाणः, कलङ्कस्तवकायसे ॥ २५ ॥ साक्षेपमाचक्षे स, त्वं किमेवं प्रजल्पसि । यत्र
स्युस्तादृशाः श्राद्धाः, किमन्यत्तत्र जायते ॥ २६ ॥ और्णिणको नास्ति मे कल्पः, किं व्रतं तं विना च मे । धर्मोपकरणे चिन्तां,
त्वं कदाचन किं व्यधाः ? ॥ २७ ॥ मात्स्यैरेतैस्ततः कल्पं, क्रेष्यामि व्रतवृद्धये । नृपोऽजल्पदयुक्तोऽस्मि, मिथ्यादुष्कृतमस्तु मे ॥ २८ ॥
रत्नकम्बलमादत्स्व, प्रसीद त्यज दुष्क्रियाम् । बोधयित्वेति तं भूयः, पार्थिवः प्रस्थितः पुरः ॥ २९ ॥ प्रेक्षामास ततोऽप्येधे, कज्ज-
लाञ्छितलोचनाम् । गर्भिणीमार्थिकां याच-मानां हृष्टे वराटकान् ॥ २३० ॥ तत्रापि प्राणिनामेव, दुष्कर्मत्वमचिन्तयत् । जैनेन्द्रशासने
शङ्कां, न त्वल्पामप्यकल्पयत् ॥ ३१ ॥ तामप्यव्रीवदत्तद्वन्, पार्थिवः साप्यदोऽवदत् । राजन् ! जातमिदं तावत्, किमतिक्रान्तचि-
न्तया ॥ ३२ ॥ साम्प्रतं प्रसवासत्तिस्तद्घृताद्यैः प्रयोजनम् । न चान्यास्ति गतिस्तेन, याचे हृष्टे वराटकान् ॥ ३३ ॥ मा भूच्छासनमा-
लिन्यमित्येकान्तगृहे क्वचित् । एनामानाययामास, भम (माभार) भोभो इतोऽवदत् ॥ ३४ ॥ यदैवं नैव सम्यक्त्वात्, कथंचिदचलत्ततः ।
प्रत्यक्षीभूय भूमिभृदेवेनेदमभाष्यत ॥ ३५ ॥ भो भोः श्रेणिक ! यादृक्षस्तमृभुक्षापरीक्षितः । तादृक्ष एव जैनेन्द्रशासने त्वं सुनिश्चलः
॥ ३६ ॥ त्रिदशो ददुर्दुराङ्कोऽहं, त्वत्परीक्षार्थमागमम् । मयैवाकारि सर्वेयं, कुष्टिसाध्वादिविक्रिया ॥ ३७ ॥ मनागपि न तु क्षोभः,
समजायत जातु ते । न किं वज्रमणेर्भेदे, भियन्ते लोहशुचयः ॥ ३८ ॥ तद्गृहाण विभो ! हारं, गोलकद्वितयं तथा । क्रोडार्थ-
मिति गीर्वाणस्तस्मै तत्सर्वमार्पिपत् ॥ ३९ ॥ तारं हारं तथा लिङ्गं, योऽमुं सन्धास्यते पुमान् । न जीविष्यत्यसावेव, मुक्त्वा
सोऽन्तर्दधे सुरः ॥ २४० ॥ श्रेणिकश्चेल्लणदेव्यास्तं तारं हारमार्पयत् । गोलकद्वितयं तत्तु, सुनन्दायाः प्रदत्तवान् ॥ ४१ ॥ तेनान-
न्दमविन्दाना, सुनन्दा प्रकटेर्ष्यया । भित्तावास्फोटयामास, तौ गोलौ स्फुटितौ स्फुटम् ॥ ४२ ॥ तस्मादकस्मादेकस्माद्विस्मयैकनिकेत-
नम् । देवदूष्यद्वयं सद्यः, प्रादुरासीद्विकस्वरम् ॥ ४३ ॥ द्विधाभूताद्वितीयस्मात्पुष्पदन्तद्वयश्रुति । कुण्डलद्वितयं दिव्य-रत्नरम्यं प्रक-
ट्यभूत् ॥ ४४ ॥ चेल्लणा च सुनन्दा च, देव्यौ द्वे अपि तत्क्षणात् । हर्षोत्किर्षेण रत्नानि, तान्यङ्गेष्वप्यनह्यताम् ॥ ४५ ॥ नृपेणापि
गृहं गत्वा, जल्पिता कपिला स्वयम् । देहि भिक्षां तपस्विभ्यो, याचसे यद्दामि तत् ॥ ४६ ॥ साऽवादीद्यदि मां देव ! सर्वामपि

हिरण्यमीम् । करोषि न तथाप्येतत् । करिष्यामि कदाचन ॥ ४७ ॥ भूयसा वा किमुक्तेन, कल्पयेः कणशोऽपि चेत् । कुर्वे तथापि नाऽकार्यं, त्वदायत्तं तु जीवितम् ॥ ४८ ॥ कालशौकरिकोऽप्येवं, प्रोचे भूमिभृता भृशम् । शूनां त्यजाऽद्य येन त्वामदरिद्रं करोमि भोः ॥ ४९ ॥ सोऽवोचत्कः किलास्यां स्याद्दोषः कथय भूपते ! । येन मां त्याजयस्येतां, बहुद्रव्यार्पणादपि ॥ ५० ॥ प्रत्युत प्राणि-संघातः, प्राणिति प्रायशोऽनया । विप्रक्षत्रियवैश्यादिः, कुतस्तस्मात्त्यजामि ताम् ॥ ५१ ॥ किमत्र बहुनोक्तेन, तद्वचः पृथिवीपते ! । नैव ताभ्यामभयत्वादङ्गीचक्रे मनागपि ॥ ५२ ॥ कालशौकरिको राज्ञा, सोऽन्धकूपे च चिक्षिपे । हिंसामेकाहमप्येनं, वारयामि हठादिति ॥ ५३ ॥ नृपः प्राप्तो द्वितीयेऽङ्घ्रि, वन्दनाय जगत्प्रभोः । प्रोवाच पालितः स्वामिन् !, मयैको नियमस्तयोः ॥ ५४ ॥ मुनीन्द्रः प्राह मिथ्यैतन्मृन्मयान्महिषान् यतः । तावतस्तत्र कृत्वाऽसौ, जघानेति निरीक्ष्यताम् ॥ ५५ ॥ जाते क्रमेण यत्तस्य, मृत्यौ निकटवर्तिनि । कालशौकरिकस्याभूत्, तदिदानीं निगद्यते ॥ ५६ ॥ पञ्च पञ्च शतान्युच्चैर्महिषाणां विनिवृत्ता । प्रत्यहं तेन यत्कर्म, निर्मितं प्रचितं चिरान् ॥ ५७ ॥ तत्प्रभावान्महारोगाः, प्रादुरासन् शरीरके । तादृशा यादृशा शक्ते, सादृश्यं रौरवे भवेत् ॥ ५८ ॥ हा हा हतोऽस्मि हा मात-म्रियते म्रियतेऽधुना । इत्याक्रन्दैस्तदस्थानां, कम्पयामास मानसम् ॥ ५९ ॥ न शय्यायां न भूषणेषु, नाभुञ्जानस्य नाश्नतः । नाप्सु पीतास्वपीतासु, सुखं तस्यास्ति सर्वथा ॥ ६० ॥ वीणावेणुमृदङ्गादि-शब्दादिविषयैः क्षणात् । जायते तस्य कोऽप्यन्तः, सन्तापः प्रतिवासरम् ॥ ६१ ॥ प्रविष्टमिष्टकापाके, चितायामथवा स्थितम् । पच्यमानमिवात्मानमनात्मज्ञो विवेद सः ॥ ६२ ॥ स्वतातमार्त्तमत्यन्तमित्येवमवलोकयन् । आख्यद्दुःखी स्वमित्रस्याभयस्य सुलसोऽखिलम् ॥ ६३ ॥ विमृश्य कर्ममर्माणि, श्राद्धधर्मधुरन्धरः । अभयः कथयामास, तस्य तत्पुरतो यथा ॥ ६४ ॥ तत्पित्रा मित्र ! संचिक्वे, चिरं तत्कर्मकल्म-षम् । सप्तस्वपि न यन्माति, भूमिषूपरि वर्त्तते ॥ ६५ ॥ जन्मन्यत्रैव तत्तस्य, फलमेषोऽनुभाव्यताम् । कुरु त्वमिन्द्रियार्थानां, वैप-रीत्यमतोऽधुना ॥ ६६ ॥ इत्येवेत्य समेत्यासौ, सुलसः सत्त्वरं गृहान् । तीक्ष्णकण्टकशय्यायां, शाययामास तं क्षणात् ॥ ६७ ॥ विलेपनमसद्गन्धैः, सर्वाङ्गीणमवीधत् । कट्वम्लतिक्तवस्तूनि, स्वयं भृशमभूभुजत् ॥ ६८ ॥ इत्यनिष्टा जनद्विष्टा, इन्द्रियार्था यथा

यथा । सुलसेन विधीयन्ते, सुखी स स्यात्तथा तथा ॥ ६९ ॥ अभ्यर्णचारिणं किंचिद्वोचदिति चात्मजम् । किं त्वयैतावतीं वेलां,
सत्सुरवात्सुत ! वञ्चितः ॥ २७० ॥ तां दृष्ट्वा तादृशीं चेष्टां, वाचोयुक्तिं च पैतृकीम् । सुलसश्चिन्तयामास, विस्मयाधीनमानसः
॥ ७१ ॥ अहो पापस्य माहात्म्यमीदृशं कटु दृश्यते । जन्मन्यत्रैव नो जाने, किं परत्र भविष्यति ॥ ७२ ॥ विपाकं पापकस्यैवं,
साक्षादनुभवन्नपि । न तातः कुरुतेऽद्यापि धिग्धर्मस्य कथामपि ॥ ७३ ॥ अहं तु वर्त्तयिष्यामि, वार्त्तामपि न पाप्मनः । साक्षाज्जि-
रीक्ष्यमाणेऽग्नौ झंपापातं करोति कः ॥ ७४ ॥ धर्मध्यानपराधीने, सुलसे दुष्कृतालसे । क्रन्दमाने जने क्रूरकर्माग्रे स दुर्मनाः ॥ ७५ ॥
उदपाद्यप्रतिष्ठाने, वञ्चकण्टकसङ्कटे । सप्तम्यामवनौ दुःख-प्रकर्षैकनिकेतने ॥ ७६ ॥ सुलसश्चान्यदाऽभाणि, स्वजनैर्जीविकार्थिभिः ।
पितुःपदं क्रमायातं, त्वयाऽधिष्ठीयतामिति ॥ ७७ ॥ मांसगृद्धा वृथा वृद्धाः, सर्वान् वस्तदिदं ब्रुवे । नाहमेतत्करिष्यामि, पातकं
प्राणिघातकम् ॥ ७८ ॥ चकार तातस्तन्नाम-सद्धर्माध्वनिरन्धलः । धर्माधर्मपथौ पश्यन्नहं तु न करोम्यदः ॥ ७९ ॥ चक्षुष्मन्तो
भवन्तोऽपि, पश्यन्तः पुरतः पथि । अन्धकूपं बृहद्रूपं, किं पतन्ति कदाचन ॥ २८० ॥ हिंसया जायते दुःखं, यथाऽऽत्मनि तथा
परे । यथावद्वर्ज्यते स्वात्मन्यन्यत्रापि तथा न किम् ॥ ८१ ॥ कालशौकरिके साक्षादीक्षांचके मुमूर्षति । विपाकः पाप्मनां मास्म, मुग्ध-
मुग्धा मुधा ततः ॥ ८२ ॥ जीवितार्थं जनो दत्ते, कृत्स्नामपि वसुन्धरांम् । तन्महामूल्यमल्पेऽर्थे, मा हताहतजीवितम् ॥ ८३ ॥
धत्तां तपस्यां बहुभिर्नमस्यां, व्याख्यातु शाखं स्वरहस्यपात्रम् । न धर्मरक्षा यदि जीवरक्षा, तदा समस्तं तदिहाप्रशस्तम् ॥ ८४ ॥
रक्षैरक्षरकैस्तिरस्कृतिकृतैः स्वस्याधिरुपद्यते, यद्वत्ते जितकुन्तखड्गविशिखाक्षेपैः शरीरव्यथा । मृत्योर्नाम त एव निर्भरभयं सत्यं
तथा प्राणिनामन्येषामपि ही कथं रतिरतः प्राणप्रहणेन वः ॥ ८५ ॥ प्राज्यस्वाराज्यसज्जाप्रसभमुभगताजीवितारोग्यरूपः, प्रीतिप्रस्ता-
वयन्तीप्रतिहतकुगतिः प्रस्तुतप्राभवश्रीः । सेयं सोपानपङ्क्तिः प्रगुणगुणततिः सिद्धिसौधावरोहे, रोहन्ति पुण्यभाजां मनसि विजयते
जीवरक्षा सुलक्ष्या ॥ ८६ ॥ तैरुक्तं भावि यत्पापं, प्राणिव्यापादनोद्भवम् । तत्ते वयं गृहीष्यामः, सर्वेऽप्यल्पकमल्पकम् ॥ ८७ ॥
किंचैक एव हन्तव्यो, भोस्त्वया सैरिभः स्वयम् । भेत्स्यामो वयमेवान्यांस्तत्कियत्तव पापकम् ॥ ८८ ॥ ज्ञातिष्विति प्रजल्पत्सु, प्रति-

बोधधिया निजः । कुठारेणांहिराजघ्ने, सुलसेन सुबुद्धिना ॥ ८९ ॥ पीडया प्रलपन्नुच्चैः, समस्तास्तानुवाच सः । गृहीध्वं बन्धवः
कांचित्कणशो मम वेदनाम् ॥ २९० ॥ एते भवन्तः सर्वेऽपि, सुस्निग्धाः सर्वदा मयि । तत्किमेवमुपेक्षन्ते, मत्पीडां किं न गृह्णते
॥ ९१ ॥ तेऽबोचन् शक्यते लातुं, किमन्येनान्यवेदना । सोऽवादीदेवमेवैत-ल्लास्यथैनोऽपि तत्कथम् ॥ ९२ ॥ अत्राल्पवेदनादानेऽ-
प्यलं यदि न तत्कथम् । आदास्यध्वे प्रभूतां तां, यूयं नरकवेदनाम् ॥ ९३ ॥ यः करोत्यत्र यत्कर्म, स एवाप्नोति तत्फलम् । न
हान्येन विषे भुक्ते, मृत्युरन्यस्य जायते ॥ ९४ ॥ पिता माता स्वसा भ्राता, बल्लभा वा भवाण्णवे । वैपरीत्यभृतोऽपि स्युस्तत्कि-
मेतैरतात्त्विकैः ॥ ९५ ॥ अनाद्यनन्ते संसारे, को न केन न कस्य न । संबन्धो जन्तुना जन्तोः, केयं स्वपरकल्पना ॥ ९६ ॥
त्यक्त्वा कदाग्रहग्रन्थि, तदस्मिन्पापकर्मणि । जैनधर्माधिकारे नः, साहाय्यं धत्त धीधनाः ॥ ९७ ॥ निर्माय धर्मकर्मैकतानं तं वीक्ष्यते
ततः । तदुक्तं प्रत्यपद्यन्त, किं न वज्रेण भिद्यते ॥ ९८ ॥ इत्येवमेष सुलसः स्वमतिप्रभावात्कल्याणभागभयनिर्भरसौहृदाच्च । अङ्गी-
कृतद्विषडणुव्रतवृद्धिशुद्धिबुद्धिर्बभूव जिनधर्मधराधुरीणः ॥ २९९ ॥

साम्प्रतं 'केसिचि परो लोगो' इत्यादि भङ्गकचतुष्टये प्रथमभङ्गं तावद्योजयन्नाह—

छज्जीवकायविरभो, कायकिलेसेहिं सुट्टु गुरुएहिं । नहु तस्स इमो लोगो, हवइस्सेगो परो लोगो ॥ ४४१ ॥
नरयनिरुद्धमईणं, दंडियमाईण जीवियं सेयं । बहुवायम्मिऽवि देहे, विसुज्झमाणस्स वर मरणं ॥ ४४२ ॥
तवनियमसुट्टियाणं, कल्लाणं जीविअंपि मरणंपि । जीवंतऽज्जंति गुणा, मयाऽवि पुण सुगइं जंति ॥ ४४३ ॥
अहियं मरणं अहियं च जीवियं पावकम्मकारीणं । तमसम्मि पढंति मया, वेरं वड्ढंति जीवंता ॥ ४४४ ॥
अवि इच्छंति अ मरणं, नय परपीडं करंति मणसाऽवि । जे सुविइयसुगइपहा, सोयरियसुभो जहा सुलसो ॥ ४४५ ॥

षट्छजीवकायेषु निरतस्तदुपमर्दकारीत्वाद्यः 'कायकलेशैः'—पञ्चाग्नितापनादिभिरतिबृहत्तमैर्वर्तते तस्यायं लोको—मनुष्यभवरूपो न

भवत्यज्ञानमहाकष्टानुष्ठानादिहलोकसुखाभावात् किं तु व्यवहारेण स्फुटं स एकः परलोको भवति अज्ञानकष्टोपाज्जिततुच्छपरलोकसु-
खोपस्थानात् । बालतपस्विनो हि रागद्वेषाद्युपहतचित्तवृत्तयः पञ्चाग्नितापनघटसहस्रधाराधारणभिक्षाक्षालनादिषट्कायोपमई कृत्वा मृत्वा
चाज्ञानमहाकष्टोपाज्जितपापानुबन्धितुच्छपुण्याः, परलोके संसारिकसुखोपभोगभागिनो व्यन्तरादित्वेनोत्पद्यन्ते, ततस्तेषां कोणिकजीव-
सेनकसंज्ञतापसादीनामिव परो लोको भवति, नेह लोकः केवलकष्टानुभावात् । न च जैनसाधवोऽपि तथा तेषां वीतरागत्वेनात्रापि
सुखित्वात् तृतीयभङ्गके प्रवेशात् । यदुक्तम्—‘ देवलोगसमाणो उपरियाओ महेसिणमिति ’ तन्नास्ति राजराजस्येत्यादि ॥ अतः परं
‘ केसिं चि वरं मरण ’मिति प्रथमगाथोक्तं भङ्गचतुष्टयमुदाहरिष्यति ‘ न तु अन्नेसिं एत्थ होइ इहलोगो ’ इत्यादि भङ्गत्रयं द्वयोरपि
गाथयोः शब्दवृत्त्यैव भेदो न तात्पर्येणेत्यर्थज्ञापनार्थम् ॥ ४४१ ॥ “ नरय ” गाहा । ‘ नरकनिरुद्धमतीनां ’—परलोकेऽवश्यं नरकगा-
मिनां श्रेणिकदण्डिकादीनां जीवितं श्रेयो वर्त्तते मुहूर्त्तसुखावाप्तेः परलोके नरकदुःखानुभवस्यावश्यंभाविस्वादित्येतावता ‘ जीवियमन्नेसि ’ति
भङ्ग उदाहृतः । अथ ‘ केसिं चि वरं मरण ’मित्युदाह्रियते—बह्वपायेऽपि—रोगद्यपायाक्रान्तेऽपि देहे विशुद्ध्यतः प्रशस्तध्यानान्निर्मली-
भवतो यावदद्यापि वेदनासहिष्णुतया नार्त्तध्यानं गच्छति तावद्दूरं श्रेयोमरणं सुर्गातिगमनात्सुकोशलसाध्वादेरिव ॥ ४२ ॥ तृतीयभङ्गकं
योजयति—“ तव ” गाहा । कल्याणं पथ्यं हितं जैनसाधूनामिव ॥ ४३ ॥ चतुर्थभङ्गयोजनामाह—“ अहियं ” गाहा—तमसि नर-
करूपे वैरहेतुत्वाद्वैरं—पापमित्यर्थः । कालशौकरिकादयो हि जीवन्तो यावतो जीवान् ज्जन्ति तावद्दिभः साद्धं वैरहेतुं पापं वर्द्धयन्ति
॥ ४४ ॥ अत एव विवेकिनः पापं प्राणप्रहाणेऽपि नाचरन्तीत्याह—“अवि” गाहा अपि—सम्भावनायां संभाव्यत एवायमर्थो—यथा स्वस्ये-
च्छन्ति मरणं न पुनः परस्य पीडां मनसाऽपि कुर्वन्ति । ‘ सुविदितसुगतिपथा ’—विज्ञातमोक्षमार्गाः । सुलसाख्यानकं दर्दुराङ्कदेवा-
ख्यानके कथितमेव ॥ ४५ ॥ तदिदं विवेकविजृम्भितमुक्तमविवेकविजृम्भितमाह—

मूलग कुदंडगा दामगाणि उच्छलपंटिआओ य । पिंडेइ अपरितंतो, चउप्पया नत्थि य पसुऽवि ॥ ४४६ ॥

तह वत्थपायदंडग-उवगरणे जयणकज्जमुज्जुत्तो । जस्सऽट्ठाए किलिस्सई, तं चिय मूढो नऽवि करेई ॥ ४४७ ॥
अरिहंता भगवंतो, अहियं व हियं व नवि इहं किंचि । वारंति कारवेति य, धित्तूण जणं बला हत्ये ॥ ४४८ ॥
उवएसं पुण तं दिंति जेण चरिएण कत्तिनिलयाणं । देवाणऽवि हुंति पहू, किमंग पुण मणुअमित्ताणं ? ॥ ४४९ ॥
वरमउडकिरीडधरो, चिंचइओ चवलकुंडलाहरणो । सक्को हिओवएसा, एरावणवाहणो जाओ ॥ ४५० ॥
रयणुज्जलाई जाई, बत्तीसविमाणसयसइस्साई । वज्जहरेण वराई, हिओवएसेण लद्धाई ॥ ४५१ ॥
सुरवइसमं विभूइं, जं पत्तो भरइचक्कवट्ठीऽवि । माणुसलोगस्स पहू, तं जाण हिओवएसेण ॥ ४५२ ॥
लब्धूण तं सुइसुहं, जिणवयणुवएसममयविंदुसमं । अप्पहियं कायच्चं, अहिएसु मणं न दायच्चं ॥ ४५३ ॥
हियमप्पणो करित्तो, कस्स न होइ गरुओ गुरू गण्णो । अहियं समायरंतो कस्स न विप्पच्चओ होइ ? ॥ ४५४ ॥

‘मोलका’-अश्वबन्धनयोग्या स्थूणाः । कुदण्डदामकादीनि प्रतीतानि । चतुष्पदा पशुश्लानिकाऽपि । यथा चतुष्पदमात्राभावेऽपि मोलकादीनि तदूपकरणानि मूर्खो मील्यत्यपरिश्रान्त इति दृष्टान्त ॥ ४६ ॥ दार्ष्टान्तिकमाह-“तह” गाहा-तथा वस्त्रपात्रदण्ड-काहुपकरणाति पिण्डयतीति योगः । यतनाकार्योऽनुक्तोऽहमेतानि मीलयामीति शास्त्रवान् । यस्य संयमस्यार्थाय क्लिश्यत्युपकरणमी-लने न तमेव संयमं मूढो न करोत्युपकरणरामणीयक एव तात्पर्यात् । अयमर्थः-यथा चतुष्पदविकलस्य तदूपकरणान्वेषणं क्लेश एव । तथा संयमरहितस्योपकरणरादेति ॥ ४७ ॥ एवं तर्हि उन्मार्गप्रवृत्तं तीर्थंकराः किमिति न वारयन्तीत्याह-“अरिहंता” गाहा । तर्हि किं कुर्वन्तीत्याह-“उवएसं” गाहा । देवानां प्रभव-इन्द्रा इत्यर्थः ॥ हितोपदेशो हि सकलकल्याणानि सम्पादय-तीत्याह-“वर” गाहा । वरमुकुटानामपि यत्किरीटं प्रधानतयोपरिवर्तितं तद्वारयतीति । ‘चिंचइओ’ त्ति अङ्गदादिमण्डितः ॥ एरावतो-देवहस्ती वाहनं यस्य स तथा सनत्कुमारजीवः प्राक्तनभावे परिव्राजकेनापमानितस्तपश्चरीत्वा शक्रः संजातः, परिव्राजकस्तु

तद्वाहनहस्तीत्यनेन सूचितम् । तच्च 'थेवेण वि सप्पुरिसा' इत्यत्र कथितमेव । तथा "रयणुज्जलाहं" गाहा ॥ किंच "सुरवइ" गाहा । एतत्कथानकमपि किं 'परजणवहुजाणावणाहिं धम्मो मएण हुंतो' ॥ 'अइसुट्ठिओ' त्ति-इत्यत्र यथायोगं भणितमेव ॥ तदिदमवेत्य यद्विधेयं तदेवाह—“लद्धूण” गाहा । आत्महितं-संयमानुष्ठानादि । अहितेषु-प्रमादकषायादिषु ॥ तथाकुर्वन्निहलोक एव यादग्भवति तदाह—“हिय” गाहा । गण्यो-गणनीयः । सर्वकार्येषु सर्वस्य प्रष्टव्यः । 'विप्पभूओ' त्ति-विगतः प्रत्ययो यस्मात्स विप्रत्ययोऽविश्वसनीय इत्यर्थः ॥ ४८ तः ५४ ॥ ननु यो योग्यः कोऽपि स एव गुरुः स्यादहं तु नायोग्य इति यो मन्येत तं प्रत्याह—

जो नियमसीलतवसंजमेहिं जुत्तो करेइ अप्पहियं । सो देवयं व पुज्जो, सीसे सिद्धत्थओ व्व जणे ॥ ४५५ ॥
सव्वो गुणेहिं गण्णो, गुणाहिअस्स जइ लोगवीरस्स । संभंतमउडविडवो सहस्सनयणो सययमेइ ॥ ४५६ ॥
चोरिक्कवंचणाकूढकवडपरदारदारुणमइस्स । तस्स चिय तं अहियं, पुणोऽवि वेरं जणो बहइ ॥ ५५७ ॥
जइ ता तणकंचणलुट्ठुरयणसरिसोवमो जणो जाओ । तइया नणु वुच्छिन्नो, अहिलासो दव्वहरणम्मि ॥ ४५८ ॥
आजीवगगणनेया, रज्जसिरिं पयहिऊण य जमाली । हियमण्णो करिंतो, नय वयणिज्जे इह पडंतो ॥ ४५९ ॥

अयमर्थः—यः कश्चिदात्महितं करोति स दैवतमिव पूज्यो भवति शीर्षं कृतश्च सिद्धार्थक इव-सर्षपवदुह्यत इति शेषः । अयमभिप्रायः—न हि गुरुपदोचितानां काचित्खानिरस्ति, किं तर्हि ? गुणाः पूज्यत्वहेतवस्ते च सर्वस्य स्वप्रयत्नसाध्यास्ततः सर्वेण तेष्वदादरो विधेयः । यदुक्तम्—न साधूनां क्षेत्रं न च भवति नैसर्गिकमिदं, गुणान् यो यो धत्ते स स भवति साधुर्भजत तान् । तथा—गुणेषु यत्नसाध्येषु, यत्ने चात्मनि संस्थिते । अन्योऽपि गुणिनां धुर्य, इति जीवन् सहेत कः ॥ एतदेव भावयति—“सव्वो” गाहा । संभ्रान्तमुकुटविटपः-भक्त्यातिशयाकुलकिरीटशाखः निगीर्याध्यवसानाद्विटपशब्देन किरीटस्य शिखराण्युच्यन्ते ॥ “एति”-वन्दनायेति शेषः ॥ ४५६ ॥ गुणहीनस्य तु व्यतिरेकमाह—“चोरिक्क” गाहा । ‘चोरिक्क’-चोर्यम् । ‘वञ्चना’-

क्रियया विप्रलम्भनम् । कूटमसत्यवचनम् । 'कपटं'-मानसं शाठ्यम् । 'परदाराः'-परकलत्रम् । एतेषु विषयभूतेषु दारुणा-
पापप्रवृत्ता मतिर्यस्य स तथा तस्य । तस्यैव तदहितमिह परत्र चापथ्यम् । पुनरपि 'वैरं'-क्रोधाध्यवसायं तस्योपरि जनो वहति
पापीयान् न दृष्टव्योऽयमित्याद्याक्रोशदानात् । तदयं तस्य वराकस्य गण्डस्योपरि स्फोट इति । गुणस्थितानां पुनरमी दोषा दूरोत्सा-
रिता एव ॥ ५७ ॥ तथा चाद्यदोषाभावमन्येषामुपलक्षणाय दर्शयन्नाह—“जइता” गाहा । 'जइया'-यदा । यद्वा यदि तावत्पुण-
काश्चन-लोष्ठरत्नेषु सहशोपमो निर्लोभतया एकाकारो जनो जातस्तदा न तु निश्चितं व्युच्छिन्नोऽभिलाषो द्रव्यहरणे कारणाभा-
वात् । तदिदमवेत्य सन्मार्गे वर्तितव्यम् ॥ ५८ ॥ ये पुनः सन्मार्गे स्खलन्ति तेषां महतामप्यवस्तुता सम्पद्यत इत्याह—“आजीव”
गाहा-आजीवन्ति द्रव्यलिङ्गेन लोकमित्येवाजीवका-निह्वास्तेषां गणस्य नेता-नायको-गुरुरित्यर्थः । राज्यश्रियं 'प्रहाय'-परिहृत्य
च शब्दात्प्रव्रज्यां च गृहीत्वा जमालिर्भगवज्जामाता यदि शब्दाध्याहाराद्यद्यात्मनो हितं 'कज्जमाणे कडे' इति भगवदुपदिष्टार्थश्रद्धान-
मकरिष्यत्तदा वचनीये 'निह्वोऽ'यमिति निन्द्यत्वे इहलोके नापतिष्यत् ॥ ४५९ ॥ अथ जमालिकथेयमुच्यते—

क्षत्रियकुण्डग्रामे, जमालिनामा बभूव राजन्यः । श्रीवीरजिनेन्द्राग्रज-सहोदराया उदारायाः ॥ १ ॥ 'प्रियदर्शनाभिधाया-स्तनू-
द्भवः शोभमानसौभाग्यः । अभिरामयौवनारामरामणीयकविकाशिभ्रीः ॥ २ ॥ नयविनयैकनिधानं, निरवधिकरुणाविधासुधासिन्धुः ।
श्रीवीरदेवदुहिता, सुदर्शना तस्य भार्याऽभूत् ॥ ३ ॥ वैषयिकसुखासक्तस्य, तस्य साकं तयातिचक्रमे । कालो निकामकामाभिराम-
केलेः कियानपि ॥ ४ ॥ पुरनगरग्रामादौ, कदापि देवाधिदेवता वीरः । विहरन् ब्राह्मणकुण्ड-ग्रामारामे समागच्छत् ॥ ५ ॥ उपबहु-
शालकचैत्यं, त्रिदशेश्वरविरचिते समवसरणे । निषसाद संसदे धर्म-देशनासारमाधातुम् ॥ ६ ॥ क्षत्रियकुण्डग्रामाजमालिरप्याजगाम
तत्रैव । कृत्वा प्रदक्षिणात्रयमुपाविशदेशनाश्रुतये ॥ ७ ॥ इह बध्यन्ते जीवा, यैर्मिथ्यात्वादिभिर्वथा चरितैः । मुच्यन्ते च यथा यैः,

सम्यक्संयमतपःप्रमुखैः ॥ ८ ॥ संक्लिश्यन्तः सर्वासु, यान्ति दुःखार्हिता यथा गतिषु । अरहदृष्टीयन्त्रन्यायेन पुनः पुनस्तत्र ॥ ९ ॥ संक्लेशलाघावल्लंघयन्ति संसारसागरं च यथा । अवितथमकथि तथा तत्, सर्वं तीर्थाधिनाथेन ॥ १० ॥ अत्रान्तरे भवोत्तस्तचेता जमालिः स्वामिनं प्रणम्य व्यजिज्ञपत्—यथा भगवन् ! पितृभ्यामनुज्ञातो युष्मदन्तिके ग्रहीतुमिच्छामि प्रव्रज्याम् । भगवता तु मा प्रतिबन्धं विधत्स्वेत्युक्तः प्रणत्य स्वगृहानगादपृच्छच्च व्रतार्थं मातापितरौ । कथं कथमपि ताभ्यामनुज्ञातः पुरुषसहस्र-वाह्यां शिविकामारुह्य महाविभूत्या भगवन्तमुपतस्थे । भगवताऽपि पञ्चशतराजपुत्रपरिवारोपेतः प्रव्राजयाञ्चक्रे । तत्पत्नी च सुदर्शना स्त्रीसहस्रपरिवारा प्रव्राजिता । द्वयोरपि सामायिकाद्येकादशाङ्गपर्यन्ता श्रुतसम्पत्सम्पदे, कालेन गीतार्थतायां जातायां जमालिर्जाताचार्यपदप्रतिष्ठोऽनुष्ठाननिष्ठाप्रष्ठः पञ्चभिरनगरशतैः परिवृतो ग्रामनगरादिषु विहरन् कदापि श्रावस्त्यां नगर्यां तिण्डुकोद्याने कोष्ठकचैत्ये-ऽवग्रहमनुज्ञाप्य स्थितवान् । तत्र चान्तप्रान्ताद्याहाराभ्यवहारोत्पन्नदाहज्वरः संस्तारकाऽऽस्तरणाय साधूनादिक्षत्, तैश्चच्छाम इति भणित्वा संस्तरीतुमारब्धम् । स च गाढतरवेदनया दोदूयमानतनुः पुनरवादीत् । यथा भोः श्रमणाः ! संस्तीर्णं नवेति । तेऽवोचन्—संस्तीर्णम् । ततोऽसौ समेत्य यावद्वीक्षांचक्रे तावत्संस्तीर्यमाणसंस्तारकं विलोक्य सकष्टमुपविष्टः सकोपमवदत्—किं भोः साधवो ! भवद्भिरर्द्धसंस्तीर्णोऽपि संस्तारकः संस्तीर्ण इति भणितः । तैरवादि—‘ कज्जमाणे कडे ’, ‘ चलमाणे चलिए ’, ‘ उदीरिजमाणे उदीरिए ’, ‘ निज्जरिजमाणे निज्जिन्ने ’ इत्यादिभगवद्वचनप्रामाण्यात्, ततोऽसौ कियतीमपि वेलां संस्तारके स्थित्वा तत्क्षणोपजातमिथ्या-त्वकर्मोदयादुदितदुर्विकल्पः शरीरात्मनि च संक्रान्ते दाहज्वरे साधूनाहूयाब्रवीत्—भोः साधवः ! श्रूयतां तात्पर्यं पर्यालोचितमस्माभिः । यदेतदहंता—‘ कज्जमाणे कडे ’ इत्याद्युच्यते न तत्सुपर्यालोचितवचनम् । संस्तीर्यमाणसंस्तीर्णयोर्भिन्नकालत्वस्येदानीमेव दर्शनान् क्रिया-कालनिष्ठाकालयोरत्यन्तं भेदात्ततो भगवद्वचसि स्वलितमेतदिति प्रतिजानीमहे । एवमुक्ताश्च ते साधवः केचिदेवमेतदिति प्रतिपेदिरे । अपरे त्ववगतभगवद्वचनयथावस्थितार्था एवमभिदधुर्यथा—जमालिसूरे ! नैतद्युक्तमुक्तं त्वया यतो न भगवान् कदाचिदसत्यं जल्प-त्यविकलकेवलालोकत्वेन वीतरागद्वेषत्वेन च वितथकथने कारणाभावात् ॥ रागाद्वा द्वेषाद्वा, मोहाद्वा वाक्यमुच्यते ह्यनृतम् । यस्य तु

नैते दोषास्तस्यानृतकारणं किं स्यात् ॥ ११ ॥ तथा—आगमो ह्याप्रवचनमाप्तिर्दोषक्षयं विदुः । क्षीणदोषोऽनृतं वाक्यं, न ब्रूयाद्वेत्यसंभवात् ॥ १२ ॥ ततः स्थितमेतत्—‘क्रियमाणं कृतमिति सत्यमेतदाप्नोक्तत्वादितरवाक्यवत् । न च भगवद्वचनं—“पुराणं मानवो धर्मः, साङ्गो वेदश्चिकित्सितम् । आज्ञासिद्धानि चत्वारि, न हन्तव्यानि युक्तिभिः—॥ १३ ॥” इत्यादितुल्यम् । जात्यमुवर्णवत्तापादिशुद्धत्वात् । अन्यथा ‘अस्ति वक्तव्यता काचित्तेनेदं न विचार्यते । जात्यं तु काञ्चनं भूत्वा, तापादिभ्यो विभेति किम् ॥ १४ ॥’ इत्याद्युपालम्भभाजनं स्यात् । यत्तुक्तं—‘संस्तीर्यमाणसंस्तीणयोर्भिन्नकालात्तस्येत्यादि तदपि बालप्रलपितं, क्रियाकालनिष्ठाकालयोः कथंचिदेकत्वाभ्युपगमेन संस्तीर्णसमयेऽपि कथंचित्संस्तीर्णत्वनिर्णयात् ॥ तथाहि—क्रियमाणक्षणे कृतत्वमप्यस्त्यन्यथा क्रियमाणाद्यक्षणादिष्विवान्त्यक्षणेऽपि कृतत्वस्याविद्यमानत्वात्कदाचित्कृतोऽयमिति प्रत्ययो नोत्पद्यते । यदि हि पटस्यान्त्यक्षणं यावन्निष्पद्यमानदशायां मनागपि न निष्पन्नताऽभूत्तदा कदापि कथं निष्पन्नः पटो व्यपदिश्येत । अन्यथा घटेऽपि निष्पन्ने निष्पन्नः पट इति व्यपदेशः स्यादुभयत्र प्रकटस्य निष्पन्नत्वाभावात् । ननु यद्येक-द्वि-त्रयादितन्तुप्रक्षेपकाले पटस्य निष्पद्यमानत्वेन निष्पन्नता स्यात्तदानीं तन्तुवायस्य तदैव तत् क्रियोपरतिर्भवेत् । नैवम्—एकद्वित्रितन्तुप्रक्षेपकाले हि एकद्वित्रयादितन्तुका एव पटाः प्रारब्धा निष्पन्नाश्च परिपूर्णपटस्तु चरमतन्तुप्रक्षेपकाल एवारभ्यते निष्पद्यते च । ततः कथमादावेव तत्क्रियोपरतिः प्राप्नोत्येवं संस्तारकेऽपि योज्यमित्यत्र बहु वक्तव्यम् । तच्च विशेषावश्यकादवगन्तव्यम् ॥ एवं बहुविधं साधुभिरभिहितोऽपि जमालिर्यावद्भगवद्वचनं न प्रतिपद्यते । तावज्जातं मिथ्यात्वं, गतोऽयमधुना, न योग्यः सेवाया इत्यवधार्य विमुक्त्य च ते तदन्तिकं श्रीमहावीरस्वामिनमेवाशिष्रियुः ॥ इतश्च सुदर्शना जमालिवन्दनानिमित्तं तत्रैवागता श्रीमहावीरश्रावकठङ्कुम्भकारगृहे अवग्रहमनुज्ञाप्य तस्थौ ॥ सा च कृतमेव कृतं न क्रियमाणं कृतमिति जमालिवाक्यमनेकधा कर्णयन्ती पतिरागं च किंचिच्चिन्तयन्ती तदेवाभ्युपगतवती दङ्कस्याग्रतः प्रतिपादितवती च । ततस्तेन जमालिवृत्तान्ताऽभिज्ञेन छद्मनोक्तमार्यै ! नाहमेवंविधं विशेषं ज्ञातुं शक्तो यथा भगवान् सत्यो जमालिर्वेत्यभिधाय तूष्णीं स्थितस्तावद्यावदन्यथा स्वाध्यायपौरुषीं कुर्वत्या एवास्या आपाकमस्तकस्थानि भण्डकान्यवतारयता तेन झगित्येव ज्वलद-

झार एकस्तथा क्षिप्तो यथा तत्संघाटिकेकदेशे लग्नस्तथा च भणितं भोः श्रमणोपासक महानुभाव ! किं मदीया संघाटी त्वया दग्धा । तेनोक्तं—किमित्यर्थे ! अलीकमभिदधासि । नहि दह्यमानं दग्धमुच्यते त्वन्मते । संघाटी च त्वदीयेदानीं दह्यमानैव वर्तते इत्याद्युक्त्या सा प्रतिबुद्धाऽवदत्—यथा भव्यं कृतं श्रावक ! इच्छाम्यनुशास्तिमिति दत्तमिथ्यादुष्कृता च गता जमालिपार्श्वम् । स्वाभिप्रायं च स-
युक्तिकं बहुश उक्तवती । तथापि न तत्प्रतिपन्नवानसौ । ततः सा परिशेषसाधवश्च स्वामिसकाशमेव प्राप्ताः । सोऽप्येकाकी तस्मा-
द्दुष्प्ररूपणादनालोचिताप्रतिक्रान्तोऽर्द्धमासिकसंलेखनया कालं कृत्वा लान्तककल्पे त्रयोदशसागरोपमस्थितिकः कित्विषिको देवः समु-
त्पन्नः । ततश्च्युतश्चत्वारिपञ्च तिर्यग्मनुष्यदेवभवग्रहणानि संसारमनुपर्यट्य महाविदेहे सेत्स्यतीति ॥ भगिनीतनयः पतिः सुतायाः
स्वकरसमर्पितसंयमाधिराज्यमवगणयति चेज्जिनं जमालिस्तदहह कोऽपि कृतघ्नप्रकर्षः ? ॥ ४५९ ॥ जमालिप्रकारमेव जीवमाश्रित्याह—

इंदियकसायगारव—मएहिं सययं किलिट्ठपरिणामो । कम्मघणमहाजालं, अणुसमयं बंधई जीवो ॥ ४६० ॥
परपरिवायविसाला, अणेगकंदप्पविसयभोगेहिं । संसारत्था जीवा, अरइविणोअं करंतेव ॥ ४६१ ॥
आरंभपायनिरया, लोइअरिसिणो तहा कुलिंगी अ । दुहओ चुक्का नवरं, जीवंति दरिइजियलोए ॥ ४६२ ॥
सव्वो न हिंसियव्वो, जह महिपालो तहा उदयपालो । नय अभयदाणवइणा, जणोवमाणेण होयव्वं ॥ ४६३ ॥
पाविज्जइ इह वसणं, जणेण तं छगलओ असत्तुत्ति । न य कोइ सोणिय बलिं, करेइ वग्गेण देवाणं ॥ ४६४ ॥
वच्चइ खणेण जीवो, पित्तानिलधाउसिंभखोभेहिं । उज्जमह मा विसीअह, तरतमजोगो इमो दुलहो ॥ ४६५ ॥
पंचिंदियत्तणं माणुसत्तणं आरिए जणे सुकुलं । साहुसमागम सुणणा, सहइणाऽरोग पव्वज्जा ॥ ४६६ ॥
आउं संविल्लंतो, सिद्धिलंतो बंधणाइं सव्वाइं । देहट्ठिअं सुयंतो, ज्ञायइ कलुणं बहुं जीवो ॥ ४६७ ॥
एकंऽपि नत्थि जं सुदट्ठ सुचरियं जह इमं बलं मज्झ । को नाम दहकारो, मरणंते मंदपुणस्स ? ॥ ४६८ ॥ युग्मम् ॥

कर्माण्येव घना-मेया जीवचन्द्रावारकत्वात्कर्मवनास्तेषां महाजालं-निविडसमूहम् ॥ इन्द्रियकषायादिभिः केवलं कर्मैव बध्नाति न पुनः कश्चिदत्र परमार्थो वैषयिकसुखस्य दुःस्वरूपतया पामकण्डूयनकल्पत्वादरतिविनोदद्वारेण विपर्यासात्, तत्राविवेकिनां सुखबुद्धि-प्रवृत्तिः ॥ उक्तं च—‘तृषा शुष्यत्यास्ये पिबति सलिलं स्वादु सुरभि, क्षुधार्तः सन् शालीन् कवलयति मांस्पाकव(सादिक)लितान् । प्रदीप्ते रागाग्नौ दहति तनुमाश्लिष्यति वधूं, प्रतीकारे व्याधेः सुखमिति विपर्यस्यति जनः ॥१॥’ एतदेव सूत्रगाथयाह—‘परपरिवाये’ त्यादि । आद्यपादेन द्वेषकार्यमुक्तम् । द्वितीयेन रागकार्यं, रागद्वेषवशगाः प्राणिनोऽरतिविनोदमात्रमेवानुभवन्ति न तु सुखं किंचिदिति ॥ ६१ ॥ लौकिकव्रतिनोऽप्येतादृशा एवेति दर्शयति—“ आरंभ ” गाहा आरम्भः स्नानादौ षट्कायोपमर्हः पाकश्च धान्यादीनां तयो-र्निरता-आसक्ताः लौकिककृषयस्तापसाः कुलिङ्गिनश्च कापालिकतपस्विप्रभृतयस्ते किमित्याह—‘ दुहओ चुक्का नवरं ’ ति । न केवल-मुभयतो भ्रष्टा-न ते गृहस्थास्तद्विरुद्धवेषत्वान्नापि यतयो हिंसादिप्रवृत्तत्वात् । अतो ‘ जीवन्ति दरिद्रजियलोए ’ ति दरिद्रवत् दैन्यवृत्त्या जीवलोको जीविका यस्मिन् जीवने तत्तथा जीवन्तीति क्रियाविशेषणमेतत् । जैनदर्शनादन्ये यतयो मोहादारम्भादौ वर्तमानास्तेन विड-म्बेनोदरपूरणमात्रमेव कुर्वन्तीत्यर्थः ॥ ६२ ॥ जैनसाधूनां पुनरेतरुचेतसि वर्त्तत इत्याह—“ सव्वो ” गाहा । हिंसायां विचार्यायां राजवद्रङ्कोऽपि न हन्तव्यः । द्वयोरपि प्रियप्राणत्वादेकतुल्या प्राणरक्षाकार्येत्यर्थः । उदगमात्रमेव तडागादिसत्कं स्वपानाय पालयति नत्व-न्यदन्नादिमात्रस्याप्यात्मीयस्याभावादित्युदकपालो द्रमकः । न च नैवाभयदानव्रतिना सर्वप्राणिनामभयप्रदानप्रवृत्तेन यतिजनोपमानेन लोकतुल्येन भाव्यं यथाहुर्लौकिकाः-अग्निदो गरदश्चैव, शस्त्रपाणिर्धनापहः । क्षेत्रदारहरश्चैव, षडेते आततायिनः ॥ आततायिनमा-यान्तमपि वेदान्तपारगम् । जिघांसन्तं जिघांसीयान्न तेन ब्रह्महा भवेदिति । पीडाप्रवृत्तेऽपि परे पीडा न कर्तव्येत्यर्थः ॥ ६३ ॥ एवं च कुर्वन्नविवेकिभिरक्षमो गण्यत इत्याह—“ पाविज्जइ ” गाहा । प्राप्यते व्यसनं हीलारूपमत्राविवेकिना जनेन हेतुकर्तृभूतेन क्षमावान् सन् यथा त्वं छगलको वस्तोऽशक्तोऽक्षम इति, अत एव चण्डिकादेर्वलिम्बस्तेनैवाशक्तेन लोकः करोति न पुनर्व्याघ्रेण तेजस्विना कोऽपि करोति । एवं त्वमपि यदि शक्तिं दर्शयेस्तदा न केनापि परिभूयेथा इति । एवं हील्यमानेनापि साधुना क्षमैव

कार्या न पुनः क्रोधः क्वापि कर्तव्यस्तस्य परलोकापकारित्वादायुषश्चानित्यत्वेन परलोकस्याभ्यर्णवर्त्तित्वात् ॥ ६४ ॥ एतदेवाह—
“ वच्चइ ” गाहा । व्रजति क्षणेन परलोकमिति गम्यते पित्तानिलादिक्षोभैस्तथाविधैः सर्वदा पार्श्ववर्त्तिभिः स्वपुत्रं रणसिंहराजं शि-
ष्यांश्च प्रत्याह—उद्यच्छत मा विषीदत सदनुष्ठाने मा शिथिलीभवत । यतस्तरतमयोगः सातिशयो धर्मकारणसम्बद्धोऽयं वक्ष्यमाणो
दुर्लभस्ततस्तत्प्राप्तौ न युक्तः प्रमादः कर्तुम् ॥ तथाहि—“ भो भव्याः काकतालप्रपतनतुलया रत्नदृष्टान्ततो वा, मानुष्यक्षेत्रजातिप्र-
भृति कथमपि प्रापि दुष्प्रापमेतत् । धर्मः कर्मप्रमाथी श्रुतचतुरगुरुश्चैष लेभे भवद्विस्तर्त्तिक नाद्यापि सद्यस्त्यजथ कुगतिदं
निर्विवादं प्रमादम् ॥ १ ॥ ६५ ॥ तथा चाह—“ पंचिदियत्तणं ” गाहा । पञ्चेन्द्रियत्वादीन्येतानि सर्वाण्यप्युत्तरोत्तरक्रमेण दुर्लभानि
प्राप्योद्यमः कर्तुं युक्तो, न प्रमादः । एवमप्युपदिष्टे यः साम्प्रतेक्षित्वाद्दुर्बुद्धिर्धर्मं न कुर्यात् स पश्चाद् बहु शोचतीत्याह—“ आउं ”
‘ आयु ’—जीवितं ‘ संवेष्टयन् ’—सन्निहितोक्रमकारणैर्लघुकुर्वन् करुणं ध्यायति जीवो यथा हा किं मया मन्दभागेन लब्धेऽपि सर्व-
ज्ञशासने क्षिप्रमेव मोक्षप्रापिणि विषयलवलम्पटतया निरन्तरमहादुःखाधारसंसारकारणमीदृशमनुष्ठितमिति सुचरितावष्टम्भाभावात् ॥
एतदेवाह—“ एक्कंपि ” गाहा । एकमपि—द्रव्यभावस्तवयोरन्यतरत् । ‘ दढक्कारो ’ ति—द्रदिमा अवष्टम्भः क्व मरणान्ते मन्दपुण्यस्य
जीवस्य विषयासक्त्या पञ्चेन्द्रियत्वसद्धर्मसामग्रीहारणात्तदुक्तम्—लोहाय नावं जलधौ भिनत्ति, सूत्राय वैडूर्यमणिं दृणाति । सच्च-
न्दनं प्लोषति भस्मनेऽसौ, यो मानुषत्वं नयतीन्द्रियार्थे ॥ ६८ ॥ न केवलं पित्तादिभिरुपक्रमकारणैरायुश्च्यवते, किं तर्हि ? एवमपीत्याह—
सुलविसअहिविसुई—पाणीसत्यग्गिसंभमेहिं च । देहंतरसंकमणं, करेइ जीवो मुहुत्तेण ॥ ४६९ ॥
कत्तो चिंता सुचरिय—तवस्स गुणमुट्ठियस्स साहुस्स ? । सोगइगमपडिहत्थो, जो अच्छइ नियमभरियभरो ॥ ४७० ॥
साहंति अ फुडविअडं, मासाहससउणसरिसया जीवा । न य कम्मभारगरुयत्तणेण तं आयरंयि तथा ॥ ४७१ ॥
वग्गमुहम्मि अहिगओ, मंसं दंतंतराउ कड्ढेइ । मा साहसं ति जंपेइ, करेइ नय तं जहाभणियं ॥ ४७२ ॥

परिअट्टिऊण गंथत्थवित्थरं निहसिऊण परमतं । तं तह करेइ जह तं, न होइ सव्वंपि नटपट्ठियं ॥ ४७३ ॥
पढइ नढो वेरगं, निविज्जिजा य बहुजणो जेण । पढिऊण तं तह सढो, जालेण जलं समोअइ ॥ ४७४ ॥
कह कह करेमि कह मा करेमि कह कह कयं बहुकयं मे । जो हिययसंपसारं, करेइ सो अइकरेइ हियं ॥ ४७५ ॥
सिद्धिओ अणायरकओ, अवसवसकओ तहा कयावकओ । सययं पमत्तमीलस्स, संजमो केरिसो होज्जा ? ॥ ४७६ ॥
चंदुव्व कालपक्खे, परिहाइ पए पए पमायपरो । तह उग्घरविघरनिरंगणो य णय इच्छियं लहइ ॥ ४७७ ॥

शूलादिभिरप्यकस्मान्निघ्नयते प्राणी स चाकृतधर्मा शोचतीत्यर्थः ॥ विहितसदनुष्ठानस्य तु नास्ति शोक इत्याह—“कत्तो” गाहा । कुतश्चिन्ता मृत्यावुपस्थितेऽपि न काचिदित्यर्थः । परिहृत्यो—दक्षः । नियमानां—विचित्राभिग्रहाणां सम्बन्धी भृतो भर आत्मशकटे येन स तथा ॥ ७० ॥ एतच्च जानाना अप्येके गुरुकर्मत्वान्न कुर्वन्तीत्याह—“साहिंति य” गाहा । मासाहसशकुनसदृशका जीवा इत्यनेन वक्ष्यमाणगाथासंविधानकं सूचयति—तदेवाह—“वग्घ” गाहा । किल कश्चित्पक्षी मार्गे गच्छता ब्राह्मणेन ‘मा साहस’—मित्यारट्नाकर्णितो गत्वा निरीक्षितश्च यावत्प्रसुप्तव्याघ्रानने प्रविश्यासौ मांसमाकर्षति, ततो ब्राह्मणेनाभ्यधायि—‘मासाहसं’ ति जंपसि, वग्घमुखाओ य आमिसं हरसि । मुट्ठो सि सउण दीससि, वायासरिसं न य करेसि ॥ १ ॥ एवमन्योऽपि योऽन्यथा-वादी अन्यथा करोति स तत्तुल्यो दृष्टव्यः ॥ एतद्विदित्वा आगमज्ञेन यथावादिना तथाकारिणा भाव्यमुक्तवैपरीत्ये तु लाघवापादने-नागमाध्ययनस्य न पाठतुल्यतैवाविर्भावता भवेत्ततो यथासौ न स्यात्तथा कार्यमित्याह—“परि” गाहा । परिवर्त्याभ्यस्य ग्रन्थार्थयोः सूत्रतदर्थयोर्विस्तारम् । उद्घोषणामात्रेणापि परावर्त्तनं स्यात्तदपोहायाह निघृण्य कनकमिव कषपट्टके परमार्थं तत्सारमपि विज्ञा-येत्यर्थः । तदागमोक्तं तथा करोत्यनुष्ठानसंपादनेन यथा तदागमाध्ययनं सर्वमपि नटपठितं न भवति ॥ नटपठितदृष्टान्तमेवाह—“पढइ” गाहा । जालेन मत्स्यान् ग्रहीतुं नद्यादिजलेऽवतरति । यथाऽयं तथा स्वयमनाचरन् प्रस्तुतो धर्मदेशकोऽपि ज्ञेय इति ॥

तदिदमवेत्य यद्विधेयं तदाह—“ कह कह ” गाहा । यः कथं कथं करोमि इत्यादिकं हृदयेन सार्द्धं संप्रसारं पर्यालोचनं प्रतिदिनं करोति सोऽतिशयेन करोत्यात्महितम् ॥ किमित्येतावानादर उपदिश्यत इत्युच्यते । अनादरेण सदनुष्ठानाराधनाऽयोगात्तथा चाह—
“ सिढिलो ” गाहा । शिथिलः संयमः सदा प्रमत्तस्वभावस्य कीदृशो भवेदिति सम्बन्धः, स च शिथिलः, कथं स्यादित्याह—
अनादरकृतोऽयत्नानुष्ठितः यत्नेनापि परभयादनुष्ठीयमाने न किञ्चित्स्यादित्याह—अवशवशकृतः । अवशो—गुर्वाद्यायत्तता तद्वशेन तद्द्वारेण नात्मश्रद्धया कृतः । कृतापकृतश्च क्वचित्संपूर्णाराधनाद्विराधनाच्च क्वचिदिति । एतदेवाह—“ चंदोव्व ” गाहा । तथोद्गृहवि-
गृहनिरङ्गनश्च नैवेप्सितं लभेत् । तत्रोद्गतं प्राबल्येन नष्टं गृहस्थावस्थाभावि गृहं यस्य स तथा । प्रत्रज्यावस्थायामपि विशिष्टवस-
त्यभावाद्गृहः निरङ्गनश्च—योषिदभावात्ततः कर्मधारयः । ततोऽयमर्थः—क्लिष्टाध्यवसायेन विषयान् वाञ्छन्नाप्यसौ कर्मैव चिनोति न पुनरभिलषितं प्राप्नोति गृहगृहिणीप्रभृतीनां तत्साधनानामभावादिति ॥ ४७६ ॥ अन्यच्चासाविहैव यदनुभवति तदाह—

भीओव्विगग निलुको, पागडपच्छन्नदोससयकारी । अप्पच्चयं जणंतो, जणस्स धी जीवियं जियइ ॥ ४७८ ॥
न तहिं दिवसा पक्खा, मासा वरिसा वि संगणिज्जंति । जे मूलउत्तरगुणा, अक्खलिया ते गणिज्जंति ॥ ४७९ ॥
जो न वि दिणे दिणे संकलेइ—के अज्ज अज्जिया मि गुणा ? । अगुणेषु अ नहु खलिओ, कह सो उ करिज्ज अप्पहिअं ? ॥ ४८० ॥
इय गणियं इय तुलिअं इय बहुआदरिसियं नियमियं च । जइ तइवि न पडिबुज्जइ, किं कीरइ ? नूण भवियव्वं ॥ ४८१ ॥
किमगंतु पुणो जेणं, संजमसेढी सिढिलीकया होई । सो तं चिअ पडिवज्जइ, दुक्खं पच्छा उ उज्जमई ॥ ४८२ ॥
जइ सव्वं उवलद्धं, जइ अण्णा भाविओ उवसमेणं । कायं वायं च मणं, उप्पहेणं जइ न देई ॥ ४८३ ॥
हत्थे पाए निखिवे, कायं चालिज्ज तं पि कज्जेणं । कुम्भो व्व सए अंगे, अंगोवंग्गाइं गोविज्जा ॥ ४८४ ॥

मीतो मां कोऽपि किञ्चिद्गुण्यतीति त्रासादुद्विग्नः क्वचिदपि धृतेरभावात् । ‘ निलुक्क ’—संघपुरुषादिभ्यो नात्मानं गोपयन् ।

ततः पदत्रयस्य कर्मधारयः । धिग्जीवितमिति-धिक्कारार्हप्राणधारणेन जीवति ॥ यतः सातिचारस्यायं दोषस्तस्मादित एव निरतिचारेण भाव्यं । यस्तु चिन्तयेत् द्राघीयान्मे पर्यायस्तत एवेष्टसिद्धिर्भविष्यति किं निरतिचारतया तं प्रत्याह—“ न तर्हि ” गाहा । ‘ संगणिज्जं ’ ति-सम्यक्संख्यायन्ते एतावन्ति दिवसादीनि मे व्रतिनो जातस्येति तस्मान्मूलोत्तरगुणास्खलनायां तात्पर्यं कार्यम् । सा च गाढमप्रमादिनो भवति । यत आह—“ जो नवि ” गाहा । ‘ अगुणेहि य ’ ति अगुणैश्च मिथ्यात्वादिभिर्न च स्वलितो मोक्षमार्गाच्चयावित इति । ‘ अज्जियामि ’ ति मे शब्दार्थो मिशब्दः पठनीयः अन्यथा गाथाभंगान् । तदेवमादित आरभ्यानेकाकारेपूप-देशेषु सद्गुणानगोचरेषु दत्तेष्वपि केचिन्न प्रतिपद्यन्ते प्रतिपन्नमपि चापरे शिथिलयन्तीति दर्शयन्नाह—“ इय ” गाहा । इत्युक्तेन प्रकारेण गणितं परिसंख्यातं ‘ संवत्सरमुसभजिणो ’ इत्यादिना सद्गुणानमिति विशेष्यं सर्वत्र गम्यते इति तुलितमाकलितमवन्तिसुकुमालोदाहरणादिना । इति बहुधा दर्शितमार्थमहागिरिदृष्टान्तादिना । नियमितं च नियन्त्रितं अन्वयव्यतिरेकाभ्यां—‘ समिईक-सायगोरवे ’ त्यादि यतनयान्वयेन ‘ बायालमेसणाओ ’ इत्यादिना व्यतिरेकेण नियतं दर्शितमिति यावत् । यदि तथापीयताऽप्यादरेण कथयता न प्रतिबुध्यते गुरुकर्मभिः सद्भिर्न तत्त्वदर्शिभिर्भूयते, ततः किं क्रियतामन्यत्समधिकतरं ? नून निश्चितं भवितव्यमनन्तकालं यावत्संसारे तैरिति गम्यते ॥ ८१ ॥ एतदेव शिष्यप्रश्नपूर्वकमाह—“ किमगंतु ”—येन संयमश्रेणिः शिथिलीकृता भवति स किमिति पुनरगन्तुः—सम्यगनुष्ठानमार्गे गन्ता न भवति, उच्यते—स तदेत शैथिल्यमेव प्रति-सामस्त्येन मोहबाहुल्याद्व्ययति वञ्चवन्निविडं करोति । यथा पश्चादतिकृच्छ्रेणोद्यच्छत्युद्यमं करोति । यथा ह्युच्चैःस्थानात्पतितो भग्नाङ्गोपाङ्गतया पुनरारोहाय दुःखमुद्यच्छत्येवमेवोऽपीत्यर्थः । उक्तञ्चासकृत्प्रागप्ययमर्थः । ‘ काऊण संकिलिट्टं दुल्लहं विसोहिपय ’ मिति । “ अवि नाम चक्रवट्टी चण्ड सव्वं पि चक्रवट्टिसुहं । न य ओसन्नविहारी, दुहिओ ओसन्नयं चयइ ॥ १ ॥ ” इति च एतच्चायुक्ततरं यत उक्तम्—“ वरं कृतध्वस्तगुणादत्यन्तमगुणः पुमान् । प्रकृत्या ह्यमणिः श्रेयान्नालङ्कारच्युतोपलः ॥ २ ॥ ” इति ततो मूलदेव प्रमादो रक्षणीयः । ‘ किमगंतु ’ इत्यत्रानुस्वारव्यत्ययं कृत्वा तुशब्दं चार्थे व्यवस्थाप्य किं चांगेति प्राग्वृत्तौ व्याख्यातमस्ति तद्यदि सहृदयानां हृदयंगमं

भाति तदा तत एव बोद्धव्यम् ॥ ८२ ॥ गणिततुलितशुपदेशं यो न बुद्धयते तस्य शिक्षामाह—“ जइ ” गाहा यदि तु सर्वमुपदे-
शजातमुपलब्धं हृदयेनावधारितम् । उपलब्धेऽपि यद्यात्मोपशमेन रागादिजयेन भावितः । अयमर्थः—स एवोपदेशोपलम्भो भण्यते
यत्र रागादिजयो भवति । यदुक्तम्—तज्ज्ञानमेव न भवति यस्मिन्नुदिते विभाति रागगणः । तमसः कुतोऽस्ति शक्तिर्दिनकरकि-
रणाग्रतः स्थातुम् ॥ १ ॥ इति ततश्च हे विवेकिनः ! कार्यं वाचं मनश्चोत्पथेन यथा न ददध्वं तथा यतध्वमिति शेषः । यथोत्पथ-
प्रवृत्ता योगा न भवन्ति तथा वर्त्तितव्यमित्यर्थः ॥ तत्र तावत्कायमधिकृत्याह—“ हत्ये ” गाहा । हस्तौ पादौ प्रयोजनेऽपि नासं-
वृतावप्रतिलेख्याऽप्रमार्ज्यं च क्षिपेत् एवं कायमपि । ‘ कुम्भो व्व ’ इत्यादिना संवृतत्वमेवाह—उक्तं च शय्यम्भवपूज्यैः—“ कुम्भो
व्व अलीणपलीणगतो परक्कमिज्जा तव संजमंमि ” ॥ ४८४ ॥ वाचमङ्गीकृत्याह—

विकहं विणोयभासं, अंतरभासं अवक्कभासं च । जं जस्स अणिट्टमपुच्छिओ य भासं न भासिज्जा ॥ ४८५ ॥
अणवट्ठियं मणो जस्स, ज्ञायइ बहुयाइं अट्टमट्टाइं । तं चित्तिअं च न लहइ, संचिणइ अ पावक्कम्माइं ॥ ४८६ ॥
जह जह सव्वुवल्लद्धं, जह जह सुचिरं तवोवणे वुच्छं । तह तह कम्मभरगुरु, संजमनिब्बाहिरो जाओ ॥ ४८७ ॥
विज्जप्पो जह जह ओसहाइं पिज्जेइ वायहरणाइं । तह तह से अहिययरं, वाण्णाऊरिअं पुट्ठं ॥ ४८८ ॥
दट्ठजउमकज्जकरं, भिन्नं संखं न होइ पुणकरणं । लोहं च तंवविद्धं, न एइ परिकम्मणं किंचि ॥ ४८९ ॥
को दाही उवएसं, चरणालसयाण दुच्चिअट्टाणं । इंदस्स देवलो गो, न कहिज्जइ जाणमाणस्स ॥ ४९० ॥

विकथा—राजादिस्तका । विनोदभाषा कालनयनमात्रफला । अन्तरभाषा—गुर्वदेर्जल्पतः । अवाक्यभाषा—जकारमकारादिः । या च
यस्य कस्याप्यनिष्ठा मर्मस्पर्शिनी तां सर्वां न भाषेतेति सम्बन्धः । अपृष्ठश्च वाचालतया न भाषेतेति ॥ मनोऽधिकृत्याह—“ अणव-
ट्ठियं ” गाहा ‘ अट्टमट्टाइं ’ ति—पापसम्बद्धान्यर्देवितर्हप्रयोजनानि ॥ पुनरपि गुरुकर्माणां विपरीतचारितां दर्शयति—“ जह जह ”

गाहा । तपोवने साधुमध्ये गच्छवासेन ' संजमनिव्वाहिरो ' ति-आगमोक्तानुष्ठानबहिर्भूतो नगरं नरं कंचिदसाध्यव्याध्यन्वितमक-
ल्याणिनमिति गम्यते । अयमुपनयः भाववैद्ये कर्मवातहराणि सिद्धान्तपदौषधानि पाययत्यप्यनेकधा पापी यः प्राणी रोगिणां चित्तोदरं
पापवायुना गाढतरं पूर्यत इति ॥ किमिति-सिद्धान्तपदौषधेरपि तेषां न कोऽपि गुणो जायत इत्यत्र दृष्टान्तानाह—“ दद्ददजउ ”
गाहा । यथा दग्धेन जनुना न कार्यं भवति, भग्नश्च शङ्खः पुनः सज्जोकर्तुं न शक्यते । ताम्रविद्धं च लोहं नान्यघटनां प्राप्नोति
घटान्तानि लोहानीति प्रसिद्धेरेवं यतिरपि गुरुकर्मा चिकित्सितुं न शक्यत इति ॥ एतदेवाह—“ को दाही ” गाहा । अयं
भावार्थः—यथा देवलोकगुणान् जानानस्येन्द्रस्याग्रे देवलोको न कथ्यते, कथने हि केवलमुपहास्यता स्यात् । तथा तेऽपि किल वय-
मेव जानीम इत्युपदिशन्तमुपहसन्त्येव न पुनस्ते किञ्चिज्जानन्ति प्रबलमोहनिद्रावष्टब्धत्वादन्यथोन्मार्गप्रवृत्तेरयोगादिति ॥ ४९० ॥
ननु कथमयमुन्मार्ग इत्याह—

दो चेव जिणवरेहिं, जाइजरामरणविप्पमुक्केहिं । लोगम्मि पहा भणिया, सुस्समण सुसावगो वाऽवि ॥ ४९१ ॥
भावच्चणमुग्गविहारया य दवच्चणं तु जिणपूआ । भावच्चणाउं भट्ठो, हविज्ज दव्वच्चणुजुत्तो ॥ ४९२ ॥
जो पुण निरच्चणो च्चिअ, सरीरसुहकज्जमित्ततल्लिच्छो । तस्स नहि बोहिलाभो, न सुग्गई नेय परलोगो ॥ ४९३ ॥
कंचणमणिसोवाणं, थंभसइस्सुसिअं सुवण्णतलं । जो कारिज्ज जिणहरं, तओऽवि तवसंजमो अहिओ ॥ ४९४ ॥
निब्बीए दुब्भिकखे, रण्णा दोवंतराओ अन्नाओ । आणेऊणं बीअं, इह दिन्नं कासवजणस्स ॥ ४९५ ॥
केहिवि सव्वं खइयं, पइन्नमन्नेहिं सव्वमद्धं च । वुत्तं गयं च केई, खित्ते खुट्ठंति संतत्था ॥ ४९६ ॥
राया जिणवरचंदो, निब्बीयं धम्मविरहिओ कालो । खित्ताइं कम्मभूमि, कासववग्गो य चत्तारि ॥ ४९७ ॥
अस्संजएहिं सव्वं, खइअं अद्धं च देसविरएहिं । साहूहिं धम्मवीअं, उत्तं नीअं च निप्फत्ति ॥ ४९८ ॥

जे ते सव्वं लहिउं, पच्छा खुट्तिं दुव्वलधिईया । तवसंजमपरितंता, इह ते ओहरिअसीलभरा ॥ ४९९ ॥
आणं सव्वजिणाणं, भंजइ दुविहं पइं अइकंतो । आणं च अइकंतो, भमइ जरामरणदुग्गम्मि ॥ ५०० ॥

ननु तृतीयः संविग्नपाक्षिकमार्गोऽप्यस्ति स कथं लोक्तः ? सत्यमपिशब्दसूचितोऽसावनयोरेवान्तर्भूतो दृष्टव्यः । सन्मार्गोपबृंहक-
त्वेन तन्मध्यपातित्वाविरोधादिति । एतावेव मार्गो भावार्चनद्रव्यार्चनशब्दाभिधेयावित्याह—“भावच्चण” गाहा । भावार्चनमुग्रविहारतादि
सम्यक्चारित्राराधनम् । द्रव्यार्चनं तु—जिनपूजारूपसम्यग्द्रव्यस्तवाराधनम् । अनयोः प्रथममेव प्रधानं तदशक्तावितरदपि विधेयं तस्यापि
पुण्यानुबन्धिपुण्यहेतुतया पारम्पर्येण भावार्चनहेतुत्वादिति ॥ यथेवं तर्हि प्रस्तुते किं स्थितमित्याह—“जो पुण ” गाहा । एवं
मन्यते द्वावेव अनन्तरोपवर्णितौ मार्गौ सर्वज्ञाभिमतौ । अयं तून्मार्ग एवोभयलिङ्गशून्यत्वादत एव यः पुनरिति तद्द्रव्यतिरेकितयो-
पात्तः । निरर्चनो—भावार्चनरहितः । तल्लिच्छशब्दो दृश्यस्तत्परतावाचकः । बोधिलाभः—प्रेत्यजिनधर्मप्राप्तिः । सुगति—मोक्षावाप्तिः । पर-
लोकः—सुदेवत्वाद्यवाप्तिः ॥ द्रव्यार्चनभावार्चनयोः किमभ्यधिकतरमित्यत्रोच्यते—“कंचण ” गाहा । रत्नमयचैत्यभवनद्रव्यार्चनकर्त्तरपि
सकाशात्ततः संयमभावार्चनकर्त्तुराधिक्यं ततस्तत्रैव यत्नः कार्यः ॥ यस्तु पार्श्वस्थादिर्यत्नं करोति तस्यापायान् दर्शयितुं दृष्टान्तास्ताव-
दाह—“निब्बीए ” गाहा । “केहि वि ” गाहा । कदाचिद्दुर्भिक्षे निर्बीजे सति राज्ञा देशान्तरादन्यस्मादानीय बीजमिह स्वदेशे
कर्षकलोकस्य दत्तं निष्पन्नस्यास्य समभागो देय इति ॥ तत्र कैश्चित्सर्वं भक्षितम् । अन्यैरद्वै प्रकीर्णमर्द्धं भक्षितम् । अपरैः सर्वं
प्रकीर्णं—निष्पत्तिं नीतम् । केचित्सर्वं व्युत्प्रेतं दत्तं निष्पन्नं सत् क्षेत्र एव कुट्टयन्ति, राज्ञश्चोरिकया गृहे नयनाय, अत एव संत्रस्ता
राजदण्डाद् भीताः । तेन ज्ञाताश्च वधादीन् प्राप्नुवन्ति ॥ ९५—९६ ॥ दार्ष्टान्तिकमाह—“राया ” गाहा । “अस्संजण्हिं ” गाहा ।
‘चत्तारि’ त्ति—चत्वारोऽसंयतदेशविरतसुसाधुपार्श्वस्थाः । तेषां जीनवरराजेन धर्मबीजं केवलालोकद्वीपादानीय मोक्षधान्यावाप्तये सम-
र्पितमिति । तत्रासंयतैर्विरतिधर्मरूपं बीजं सर्वं खादितं, तद्विरहितत्वात्तेषामर्द्धं च देशविरतैः खादितमर्द्धस्यैव तेषु दर्शनात् । साधुभिः

सुवर्णमणिप्रा-
सादादधिकौ
तपसंजमौ ।

पुनस्तद्धर्मबीजं व्युप्तं-सुक्षेत्रे नीतं च निष्पत्तिं सम्यक्पालनेन ॥ पार्थस्वैस्तर्हि किं कृतं कीदृशा वा त इत्याह “जे ते” गाहा ये ते सर्व-
विरतिरूपं धर्मबीजं लब्ध्वाऽपि क्षेत्रे-शरीरे कुट्टयन्ति-स्वणयन्ति भगवदनादिष्टाश्चौरकर्षका इव । अत एव दुर्बलधृतिकास्तपःसंयमयोः
परितान्ताः-श्रान्ताः । अवभृताशीलभराः पार्थतो मुक्तशीलभारास्ते पार्थस्थादयो भवन्ति ॥ सांप्रतं यदर्थमिदमुपक्रान्तं तद्वर्शयितुमाह—
“आणं” गाहा । द्विविधं पथं सुश्रमण-सुश्रावकलक्षणम् ॥ ५०० ॥ यदा तर्हि भग्नपरिणामतया न शक्नोति व्रतं धारयितुं तदा
किं विधेयमित्याह—

जइ न तरसि धारेउं, मूलगुणभरं सउत्तरगुणं च । मुत्तूण तो तिभूमी, सुसावगत्तं वरतरागं ॥ ५०१ ॥
अरिहंतचेइआणं, सुसाहुपूयारओ दढायारो । सुस्सावगो वरतरं, न साहुवेसेण चुअधम्मो ॥ ५०२ ॥
सव्वंति भाणिऊणं, विरई खलु जस्स सव्विया नत्थि । सो सव्वविग्गवाई, चुकइ देसं च सव्वं च ॥ ५०३ ॥
जो जहवायं न कुणइ, मिच्छदिट्ठी तओ हु को अनो ? । वड्ढेइ अमिच्छत्तं, परस्स संकं जणेमाणो ॥ ५०४ ॥
आणाए च्चिय चरणं, तव्वंगे जाण किं न भगंति । आणं च अइकंतो, कस्साएसा कुणइ सेसं ॥ ५०५ ॥
संसारो अ अणंतो, भट्टचरित्तस्स लिंगजीविस्स । पंचमहन्वयतुंगो, पागारो भल्लिओ जेण ॥ ५०६ ॥
न करेमि त्ति भणित्ता, तं चेव निसेवए पुणो पावं । पच्चक्खमुसात्राई, मायानियडीपसंगो य ॥ ५०७ ॥
लोएऽवि जो ससूगो, अलिअं सहसा न भासए किंचि । अह दिक्खिओऽवि अल्लियं, भासइ तो किंच दिक्खाए ? ॥ ५०८ ॥
महवयअणुव्वयाइं, छंढेउं जो तवं चरइ अन्नं । सो अन्नाणी मूढो, नावाबु(छुहो)हो मुणोयव्वो ॥ ५०९ ॥
सुबहुं पासत्थजणं, नाऊणं जो न होइ मज्झत्थो । नय साहेइ सकज्जं, कागं च करेइ अप्पाणं ॥ ५१० ॥

यदि न शक्नोषि धारयितुं मूलगुणभरं सोत्तरगुणं तदा तिस्रो (जन्मविहारदीक्षा) भूमिर्मुक्त्वा सुश्रावकत्वमेव वरतरं-प्रधानतरं कर्तुं युक्तम् । भूमयश्च जन्मापेक्षया ह्येया न दीक्षापेक्षया ॥ अमुमेवार्थं समर्थयन्नाह—“ अरहंत ” गाहा । अहंचैत्यानां सुसाधूनां च यथौचित्येन पूजारतः दृढो निष्प्रकम्पश्चाचारोऽणुव्रतादिपालनात्मको यस्य स दृढाचारः । सुश्रावको वरतरं प्रधानतरो न पुनः साधुवेपेण च्युतधर्मः शासनलाघवकारित्वात् । तथा “ सव्वंति ” गाहा । ‘सव्वे’ति उपलक्षणत्वात्—‘सव्वं सावज्जं जोगं पच्चस्वामि जावज्जीवाए ति विहं ति विहेण ’ मित्येवं भणित्वा यस्य विरतिः सर्विका-सर्वविरतिर्नास्ति स सर्वविरतिवादी व्रतग्रहणकाले भ्रश्यति देशविरतेः सर्वविरतेश्च प्रतिज्ञाताकरणात् ॥ न केवलमयमुभयभ्रष्ट एव भवति किन्तु मिथ्यादृष्टिश्च भवतीत्याह—“ जो जह ” गाहा । यो यथावादं यथोक्तमागमे तथा न करोति ततः कोऽन्यो मिथ्यादृष्टिः, स एव मिथ्यादृष्टिरित्यर्थः ॥ किंच—“ आणाए चिय ” गाहा । आज्ञया-भगवदादेशेनैव वर्त्तमानस्य चारित्रं व्यवतिष्ठते ‘तवभगे’ इत्यादि स्पष्टम् ॥ अभ्युच्चयमाह—“ संसारो ” गाहा । पञ्चमहाव्रतमिच्युन्नतः प्राकार इव प्राकारो जीवनगररक्षाक्षमो गुणकलाप इति गम्यते । ‘भिल्लिओ’ ति विलुप्तो येनापुण्यवतेति ॥ अधुना महासाहसिकत्वं तस्य दर्शयन्नाह—“ न करेमि ” गाहा प्रत्यक्षो मृषावादी साक्षादलीकवावदूकः पश्यतोहर इवात्यन्तमचिकित्स्य इति । तस्य च मायानिकृत्योरान्तराद्यशाठ्ययोः प्रसंगः प्राप्तिः संपद्यते ॥ तथा चासौ प्राकृतलोकादपि पापीयानित्याह—“ लोणे वि ” गाहा । सशूको मनागपि पापभीरुः सोऽपि विमृश्यकारित्वादलीकं सहसा किञ्चिन्न भाषते । ‘अहं दिक्खिओवी’त्यादिना ततो व्यतिरेकमाह—‘ किं चेति ’ चकारः पादपूरणे ॥ यस्तु महाव्रताणुव्रतानि पालयितुमशक्तस्तपसा तु निष्काचितान्यपीति तपो हि दुरतिक्रममिति च श्रुत्वा तपस्येवोद्यमं करोति तं प्रत्याह—“ महव्वय ” गाहा । ‘नावावोदो’ ति नौवोद्रो मन्तव्यः । यो हि जलधौ नावं भित्त्वा मूर्खतया लोहकीलकान् गृह्णाति तत्समदृशोऽयं दृष्टव्यः । संयमनौभङ्गेन गृहीततपो यः कीलकस्यापि भवजलधौ निमज्जनात् व्यर्थं तद्ग्रहणं तस्मात् द्वयोरपि यत्नो विधेयः ॥ सारप्रतं पार्श्वस्थाद्याकीर्णलोके माध्यस्थमालम्बनीयं न मौख्यं कार्यमन्यथा प्रस्तुतार्थक्षतिः स्यादित्याह—“ सुबहुं ” गाहा । ‘कागं च करेइ’ ति तद्दोषोद्घोषमौख्यं क्रिय-

माणे प्रत्युत रोषात्सर्वैस्तैः संभूयात्मनो गुणवत्त्वख्यापनाय हंसकल्पतामारोप्य लोकमध्ये स एव निर्गुणतया प्रख्याप्य काककल्पः क्रियत इत्यर्थः ॥ ५१० ॥ तदयं सुस्थितस्योपदेशो, दुस्थितेन तु यद्विधेयं तत्काक्वा प्राह—

परिचिंतिऊण निउणं, जइ नियमभरो न तीरए वोहुं । परचित्तरंजणेणं, न वेसमित्तेण साहारो ॥ ५११ ॥
निच्छयनयस्स चरणस्सुवग्घाए नाणदंसणवहोऽवि । ववहारस्स उ चरणे, हयस्मि भयणा उ सेसाणं ॥ ५१२ ॥
सुब्बइ जई सुचरणो, सुज्झइ सुस्सावओऽवि गुणकलिओ । ओसन्नचरणकरणो, सुज्झइ संविग्गपक्खरुइ ॥ ५१३ ॥
संविग्गपक्खयाणं, लक्खणमेयं समासओ भणियं । ओसन्नचरणकरणाऽवि जेण कम्मं विसोहंति ॥ ५१४ ॥
सुद्धं सुसाहुधम्मं, कहेइ निंदइ य निययमायारं । सुतवस्सियाण पुरओ, होइ य सच्चोमरायणीओ ॥ ५१५ ॥
वंदइ नय वंदावइ, किइकम्मं कुणइ कारवे नेय । अत्तट्ठा न वि दिक्खइ, देइ सुसाहूण वोहेउं ॥ ५१६ ॥
ओसन्नो अत्तट्ठा, परमप्पाणं च हणइ दिक्खंतो । तं लुहइ दुग्गईए, अहिययरं बुड्ढइ सयं च ॥ ५१७ ॥
जइ सरणसुवग्घाणं, जीवाण निक्किंए सिरे जो उ । एवं आयरिओऽविहु, उस्सुत्तं पन्नवंतो य ॥ ५१८ ॥
सावज्जजोगपरिवज्जगा उ सच्चुत्तमो जईधम्मो । बीओ सावग्गधम्मो, तइओ संविग्गपक्खपहो ॥ ५१९ ॥
सेसा मिच्छदिट्ठो, गिहिलिगकुल्लिगदब्बलिंगेहिं । जह तिण्णि य मुक्खपहा, संसारपहा तहा तिण्णि ॥ ५२० ॥

अयमाश्रयो निर्गुणस्य लिंगं धारयतो जनमिध्यात्वोत्पादनहेतुत्वेन गाढतरानन्तसंसारावाप्तेस्तत्परित्याग एव श्रेयान् उक्तं हि प्राक् 'सुत्तूण तो तिभूमि सुसावगत्तं वरतरागं' ति ॥ ५०१ ॥ स्यादेतद्यदि नाम चारित्रमनेन विनाशितं तथापि ज्ञानदर्शने स्तः, ततश्च नैकान्तेन निर्गुण्यं तथा च लिङ्गत्यागः पर्यवस्येन्नैवं चरणाभावे तत्त्वतस्तयोरप्यभावात्, यत आह—“ निच्छय ” गाहा । निश्चयनय-

स्थान्तस्तत्स्वनिरूपणाभिप्रायस्येदं दर्शनं, यदुत चरणस्योपघाते सति ज्ञानदर्शनबधोऽपि जायत एव, तयोस्तत्साधकत्वेनैव पारमार्थिक-
स्वरूपावस्थितेः, तदभावे त्वकिंचित्करतयाऽवस्तुत्वप्राप्तेः । व्यवहारस्य तु बहिस्तत्स्वनिरूपकाभिप्रायस्य पुनश्चरणे हते भजना-विक-
ल्पना ज्ञानदर्शनयोः, कार्याभावेनैकान्ततः कारणाभावासिद्धेः निर्धूमस्यापि बन्हेर्दर्शनादिति ॥ तदियता ग्रन्थेन यदुक्तं द्वावेव मार्गौ
जिनवरैरुक्ताविति तद् व्यवस्थापितमधुना तत्रापिशब्दसूचितसंविग्नपाक्षिकेन सह तयोरेव स्वकार्यकारित्वमाह—“ सुझइ ” गाहा ।
‘ संविग्नपक्षरुह ’ इति संविग्ना-मोक्षाभिलाषिणः सुसाधवस्तत्पक्षे तदनुष्ठाने रुचिरभिलाषोऽस्येति संविग्नपक्षरुचिः । सिद्धिप्रतिबद्ध-
विशुद्धबुद्धिबन्धुः सदापि यः सुमनाः संविग्नपाक्षिकोऽसौ तत्त्वाऽन्यत्र प्रवृत्तोऽपि ॥ ते तर्हि संविग्नपक्षरुचयः कथं लक्ष्यन्त
इत्याह—“ संविग्न ” गाहा । यदनया गाथया प्रतिज्ञातं तदेव संविग्नपाक्षिकलक्षणमाह—“ सुद्ध ” गाहा । “ बंदइ ” गाहा । शुद्धं
मुसाधुधर्मं कथयति, न पुनः स्वमन्दाचारपोषत्वेनाशुद्धम् । तथा कथनस्य दुरन्तत्वेन ज्ञानत्वात्तथाहि—

“ नो सत्थं न विसं न साय(इ)णिवसो नो पेय-भूयग्गहो, दुक्कालो न दुराउलं न जलणो जालाकरालोचितं ।
सिद्धंतो जिणदेसिओ कुमइणा लोएण मिच्छगहा, संपाडिज्ज अणत्थसत्थमिह जं देसिज्जमाणोऽन्नहा ॥ १ ॥ ”

‘ सव्वोमरायणिओ ’ इति-सर्वावमरात्तिकः अद्यदिनदीक्षितेऽल्पोऽप्यात्मानं न्यूनं मन्यते इत्यर्थः, कृतिकर्मबन्धनकविश्रामणादिकं
मुसाधूनां स्वयं करोति, न पुनस्तान् कारयति ॥ किमित्यात्मार्यं न प्राप्ताजयतीत्याह—“ ओसन्नो ” गाहा । न केवलमात्मार्यं प्रप्ता-
जयन् भवजलधौ ब्रुडति, वितथं प्ररूपयन्नपि ब्रुडतीत्याह—“ जह ” गाहा । यथा हि शरणोपगतानां जीवानां यः शिरांसि कृन्तति
स विश्वासघातकोऽभिधीयते । एवमाचार्योऽप्युत्सूत्रं प्रज्ञापयन् विश्वासघातक एव । तथा च तानात्मनं च दुर्गतौ क्षिपतीति । निग-
मयन्नाह—“ सावज्ज ” गाहा । सावद्ययोगानां सर्वथा त्यागेन यतिधर्मः प्रथमः सर्वोत्तमो मोक्षमार्गस्तद्वेतुत्वादपरावपि मोक्षमार्गा-
विति ॥ शेषाणां का वार्त्तैत्यत आह—“ सेसा ” गाहा । शेषाः-प्रोक्तयतिव्यतिरिक्ताः मिथ्यादृष्टयो विपरीतामिनिवेशाद्भवानुयायिन

इत्यर्थः ॥ के तेऽत आह—गृहिलिङ्गकुलिङ्गद्रव्यलिङ्गैः करणभूतैर्ये वर्तन्ते । गृहिलिङ्गं—गार्हस्थ्यम् । कुलिङ्गं—पाशुपतादिवेषः । द्रव्य-
लिङ्गं—पार्श्वस्थानां रजोहरणादि । एवं च स्थिते किं संपन्नमित्याह—‘जह तन्निओ’ त्ति ॥ ५२० ॥ ननु गृहिपाशुपतादयो भवन्तु
भवानुयायिनो भगवद्विङ्गधारिणस्तु कथमित्यत्राह—

संसारसागरमिणं, परिब्भमंतेहिं सव्वजीवेहिं । गहियाणि य मुक्काणि य अणंतसो दव्वलिंगाई ॥ ५२१ ॥
अच्चणुरत्तो जो पुण, न मुयइ बहुसोऽवि पन्नविज्जंतो । संविग्गपक्खयत्तं, करिज्ज लब्धिहिसि तेण पइ ॥ ५२२ ॥
कंतारोहमद्दणओमगेलन्नभाइकज्जेसु । सव्वायरेण जयणाइ कुणइ जं साहुकरणिज्जं ॥ ५२३ ॥
आयरतरसंमाणं, सुदुक्करं माणसंकडे लोए । संविग्गपक्खयत्तं, ओसन्नेणं फुडं काउं ॥ ५२४ ॥
सारणचइआ जे गच्छनिग्गया पविहरंति पासत्था । जिणवयणबाहिराऽवि य, ते उ पमाणं न कायव्वा ॥ ५२५ ॥
हीणस्सऽवि सुद्धपरुवगस्स संविग्गपक्खवायस्स । जा जा हविज्ज जयणा, सा सा से निज्जरा होइ ॥ ५२६ ॥
मुक्का(सुंका)इयपरिसुद्धं, सइ लाभे कुणइ वाणिओ चिट्ठं । एमेव य गीयत्थो, आयं दइठु समायरइ ॥ ५२७ ॥
आमुक्कजोगिणो च्चिअ, हवइ थोवाऽवि तस्स जीवदया । संविग्गपक्खजयणा, तो दिट्ठा साहुवग्गस्स ॥ ५२८ ॥
किं मूसगाण अत्थेण, किं वा कागाण कणगमालाए ? । मोहमलखवलिआणं, किं कज्जुवएसमालाए ? ॥ ५२९ ॥
चरणकरणासणं अविणयबहुलाण सययऽजोगमिणं । न मणो सयसाइस्सो, आबज्झइ कुच्छभासस्स ॥ ५३० ॥

अनादित्वात्कालस्य सर्वभावैः संयोगधर्मकत्वाच्च प्राणिनामनन्तशो द्रव्यलिङ्गसम्बन्धो न विरुद्ध इति भावः ॥ एवं च स्थितेन
द्रव्यलिङ्गेन काचिदास्थाऽतस्त्याग एव तस्य श्रेयान् । यस्तु न त्यजति स आगमज्ञैः प्रज्ञापनीयस्तथापि च यो न त्यजेत्तं प्रत्याह—

सर्वैः द्रव्य-
लिङ्गान्य-
नंतशो
मुक्तानि ।

“अञ्चणुरक्तो” गाहा । यः पुनर्लिङ्गधारणेऽत्यन्तानुरक्ते मनाक् सशूकश्च गुणदोषकथनेन बहुशो गीतार्थैः प्रज्ञाप्यमानोऽपि न मुञ्चति द्रव्यलिङ्गं स संविग्नपाक्षिकत्वमनन्तरोक्तलक्षणं कुर्यादित्युपदेशः । यतोऽसौ तेन क्रियमाणेन लप्स्यते पथं ज्ञानादिमोक्षमार्गमिति ॥ सा तर्हि संविग्नता क्वोपयुज्यत इत्याह—“कन्तार” गाहा । कान्तारं-महारण्यं रोधेन नगरादौ परचक्राकान्तिः । अध्वानमार्गः । अवमं-दुर्भिक्षम् । ग्लानत्वं-ज्वरादिमान्द्यम् तदादिकार्येषूपस्थितेषु सर्वादरेणागमोक्तयतनया यथा तेषां चित्तोपरोधो न भवति तथा संविग्नपाक्षिकः साधूनां यत्करणीयं प्रयोजनं करोति, साधवोऽपि प्रतीच्छन्ति, न पुनः प्रार्थ्वस्थादीनामिव न प्रतीच्छन्ति ॥ एतच्चातिदुष्करमत एवासौ प्रशस्यतयोक्तो यत आह—“आयर” गाहा । आदरतरेण-सातिशयप्रथत्वेन सन्मानः सुसाधूनामभ्यर्चनं यस्मिन् संविग्नपाक्षिकत्वे तदादरतरसन्मानं सुदुष्करं-दुरनुष्ठेयम् । मानसंकटे-गर्वेण तुच्छे लोके स्वाभिमानप्रस्तप्राणिगणमध्ये दुःशकं कर्तुमिति भावः ॥ संविग्नपाक्षिकत्वमवसन्नेन-शिथिलेन स्फुटं लोकप्रकाशं निर्व्याजं वा कर्तुं दुष्करमिति सम्बन्धः ॥ अथ ये सुसाधुविहारेण बहुकालं विहृत्य पश्चात्कर्मपरतन्त्रतया शैथिल्यमवलम्बन्ते तांश्च प्रमाणीकृत्यापरे प्रमादे वर्त्तमाना गीतार्थैः सूत्रसंदर्शनेनानुयुक्ता यदि ब्रूयुर्यदुत किं कुर्मो, वयमस्मत्तो बृहत्तरैरप्यतदाचरितं तान्प्रतीदमुच्यते ॥ “सारण” गाहा । ग्रन्थाग्रं ११००० स्मारणस्योपलक्षणत्वात् स्मारणवारणचोदनादिभिस्त्याजिता निर्वेदिताः सन्तो ये गच्छान्निर्गताः प्रविहरन्ति यथेष्टचेष्टया विचरन्ति ते प्रमाणं नैव कर्त्तव्या इति सम्बन्धः, सुसाधुतया नैव दृष्टव्या इत्यर्थः । अग्रेतनस्यापि तुशब्दस्यात्र सम्बन्धादपि तु पार्श्वस्थास्ते यतो जिनवचनबाह्या इतिहेतुद्वारेण विशेषणम् । अयमर्थः—ये जिनवचनबाह्यतया चिरादपि पार्श्वस्था जातास्ते चारित्राचरणे प्रमाणं विदुषा न क्वचिदपि कार्याः, सूत्रमेव प्रमाणयितव्यम् । अन्यथाऽर्थापत्त्या भगवतोऽप्रमाणता आपद्येत । तथा चावाचि श्रीहरिमद्रसूरिभिः—सुयवज्ज्ञायरणरया पमाणयंता तहाविहं लोयं । भुवणगुरुणो बराया, पमाणयं नावगच्छंति ॥ १ ॥ मुत्तेण चोइओ जो, अन्नं उदिसिय तं न पडिवज्जे । सो तंतवायवज्झो, न होइ धम्मंमि अहिगारी ॥ २ ॥ इत्यादि तस्मादागमपरतन्त्रतैव लोकाचरितनिरपेक्षाऽपरलोकाङ्गं तस्यां च सत्यां शक्यनुरूपं यदेवानुष्ठीयते तदेव निर्जराकारीति ॥५२५॥ अमुमेवार्थमाह—“हीणस्स वि” गाहा ।

संविग्नपक्षपातिनो या या यतनया मनाक् परिणतपरिमितोदकादिग्रहणरूपा सा सा से तस्य संविग्नपक्षपातिनो निर्जरा भवति कर्मविलयहेतुत्वान्तस्य कायेनान्यत्र प्रवृत्तस्यापि सद्गुष्ठान एव गाढं चित्तप्रतिबन्धान्तथा चोक्तम्—संविग्नपक्षिखओ पुण, अन्नत्थ पयद्वओ वि काण्ण । धम्मं श्रिय तल्लिच्छो, दढरत्तिथिव्व पुरिसंमि ॥ त्ति ॥ छ ॥ २६ ॥ इदानीं गीतार्थो बहुस्तोकगुणदोषपर्यालोचनं भगवदुपदेशात् किञ्चिदासेवमानोऽपि महतो निर्जरालाभस्य भाजनं स्यादिति सदृष्टान्तमाह—“ सुंकाई ” गाहा । शुल्को—राजदेयो भागस्तदादियेषां कर्मकरव्ययादीनां ते शुल्कादयस्तैः परिशुद्धो निर्वै(व)दितः शुल्कादिपरिशुद्धः शुल्कादीन् प्रपात्य यो लाभस्तस्मिन् सति वाणिजः करोति चेषां व्यवहारात्मिकाम् । एवमेव गीतार्थो ज्ञानाद्यधिकलभरूपमायं दृष्ट्वा यद्यदा बहुगुणं तत्तदा आचारत्यासेवते आयव्ययतुलनया गीतार्थः प्रवर्तमानो निर्जरालाभवान् भवतीत्यर्थः ॥ २७ ॥ नन्वस्तु गीतार्थस्य निर्जरालाभो, यस्तु निष्प्रयोजनमेव संपूर्णानुष्ठानविकलः संविग्नपाक्षिकमार्गः स किमर्थं समर्थ्यत इत्याह—“ आमुक्क ” गाहा । आसमन्तान्मुक्ता योगा येन स आमुक्तयोगी तस्य तादृशस्यापि जातस्य साधुवर्गस्य भवत्येव स्तोका जीवदया, ततः संविग्नपक्षयतना मोक्षाभिलाषानुरागेण पूर्वोक्तरूपा वर्तना दृष्टा भगवद्भिरिति, तदयमर्थो यथा ह्यातुरो बहुकालमपथ्यासेवी सुवैद्यसंपर्कादिना विज्ञातपथ्यासेवनगुणत्वादारोग्याकाङ्क्षित्वेनापथ्यं हातुकामः पथ्यासेवनायां भावतः प्रतिबद्धोऽपि क्रमेणैवापथ्यं मुञ्चे ॥ तथा चोक्तमायुर्वेदे, उचितादहिताद्धीमान्, क्रमशो विरमेन्नरः । हितं क्रमेणोपचरेत्, क्रमश्चात्रोपदेक्ष्यते इति । तथा कथंचिदेव बहुकालं यः पार्श्वस्थादिभावभागी स सुसाधुसंपर्कादिना प्रादुर्भूततीव्रधर्मश्रद्धानोऽपि—‘ न य ओसन्नविहारी, दुहिओ ओसन्नयं चयइ ’ इत्यादिप्रागुक्तयुक्त्या दुस्त्यजत्वात्तद्भावस्य क्रमशो निवर्तमानो गाढं संयमप्रतिबद्धाभिप्रायः संपूर्णवीर्यलाभादर्वाक् संविग्नपाक्षिकः स्यात्तदर्थं तन्मार्गोऽपि मोक्षहेतुतया प्रज्ञापित इति ॥ २८ ॥ तदेवमनेकाकारान् सदुपदेशान् प्रतिपाद्य तेषां सुपात्रन्यासयोग्यतां विपक्षविक्षेपद्वारेणाह—“ किं मूसगाण ” गाहा । मूषककाकदृष्टान्तयोरेतयोर्दार्ष्ट्यान्तिकमाह—‘ मोहमलखवलियाणं ’ ति मोहमलदिग्धानां गुरुकर्मणां जीवानां किं कार्यमुपदेशमालया किञ्चिदुपकाराभावात् ॥ २९ ॥ किंच—“ चरण ” गाहा । ‘ सययअजोगमिणं ’ ति सदा अयोग्यमेतदुपदेशमालाख्यं

वस्तु । नहि मणिलक्षमूल्यः काकस्य परिधीयते, परिधायकस्याप्युपहास्यत्वावाप्तेरिति ॥ ५३० ॥ किमेवमप्युच्यमाने केचिन्न सम्यग्-
तैरन्, येनैवमुच्यते ? बाढं, कर्मपरतन्त्रत्वात्प्राणिनां तदाह—

नाऊण करयलमयाऽऽमलं व सबभावओ पढं सव्वं । धम्मम्मि नाम सीइज्जइत्ति कम्माइं गुरुआइं ॥ ५३१ ॥
धम्मत्थकाममुखेसु जस्स भावो जहिं जहिं रमइ । वेरग्गेगंतरसं, न इमं सव्वं सुहावेइ ॥ ५३२ ॥
संजमतवालसाणं, वेरगगकहा न होइ कण्णसुहा । संविगपक्खियाणं, हुज्ज व केसिंचि नाणीणं ॥ ५३३ ॥
सोऊण पगरणमिणं, धम्मे जाओ न उज्जमो जस्स । न य जणियं वेरग्गं, जाणिज्ज अणंतसंसारी ॥ ५३४ ॥
कम्माण सुबहुआणुवसमेण उवगच्छई इमं सव्वं । कम्ममलचिक्कणाणं, वच्चइ पासेण भन्नंतं ॥ ५३५ ॥
उवएसमालमेयं, जो पढइ सुणइ कुणइ वा हियए । सो जाणइ अप्पहियं, नाऊण सुहं समायरई ॥ ५३६ ॥

ज्ञात्वा करतलगतामलकवत् परिस्फुटं सद्भावत उपादेयबुद्ध्याऽपि पथं ज्ञानादिकं मोक्षमार्गं सर्वविशेषं तथापि धर्मे नामेति
संभाव्यत एतत्कैश्चित् सीद्यते प्रमादादिभिर्भूयते तत्तज्ज्ञायते कर्माणि गुरुकाणि तत् विजृम्भितं तदित्यर्थः ॥ ३९ ॥ अन्यच्च “धम्मत्थ”
गाहा । धर्मार्थकाममोक्षाणां मध्ये कस्यापि भावः क्वापि रमते, ततो वैराग्यैकान्तरसं-वैराग्यैकप्रतिबद्धं प्रकरणमिदं न सर्वं जनमा-
हादयतीति भावः ॥ ३२ ॥ किंच—“संजम” गाहा । ‘संविग’ त्ति-संविग्नपाक्षिकाणामुक्तलक्षणायां संयमतपोऽलसानामपि
भवेद्वा कर्णमुखवैराग्यकथा केषांचिज्ज्ञानिनां संयमप्रतिबद्धचित्तत्वादवदातज्ञानानामिति यावत् ॥ ३३ ॥ अन्यच्चेदं प्रकरणं मिथ्या-
त्वाहि(दि)दष्टजन्तूनां साध्यासाध्यत्वविज्ञानाय प्रयुक्तं संग्रहपरिच्छेदकारीति दर्शनाह—“सोऊण” गाहा-श्रुत्वा प्रकरणमेतद् धर्मे
यस्योद्यमो न संजातः । न च वैराग्यं-विषयवैमुख्यं जनितं तमनन्तसंसारीति जानीयाः कालदष्टवदसाध्य इत्यर्थः ॥ ३४ ॥ किमि-
त्येवमत आह—“कम्माण” गाहा-कर्मणां मिथ्यात्वादीनामुपशमेन क्षयेण क्षयोपशमेन च किंचिच्छेषकर्मणामेव प्राणिनामुपाग-

च्छति-सद्बोधं जनयतीदं प्रकरणं सम्यक् । व्यतिरेकमाह—कर्मपङ्कदिग्धानां त्वमे भण्यमानमपि पार्श्वतो याति, नान्तःप्रविशत्युपरि प्लवत इत्यर्थः ॥ ३५ ॥ अधुनाऽस्यैव प्रकरणस्य पाठादिकलमाह—“ उवएस ” गाहा उपदेशमालामेतामनन्तरोक्तां यो धन्यः पठति सूत्रतः शृणोत्यर्थतः करोति च हृदये प्रतिक्षणमेतदर्थं भावयतीत्यर्थः । स जानात्यात्महितमिहलोकपरलोकयोः स्वपथं ज्ञात्वा च सुख-मकृच्छ्रेणैव समाचरत्यात्महितमेव ॥ अत्रार्थे रणसिंहमहाराज एव निदर्शनम् ॥

किलैतस्य विजयाक्षत्रियाकुक्षिराजीवराजहंसस्य जातमात्रस्यैवाग्रमहिष्याऽजयामिधानया छद्मना प्रच्छन्नमरण्ये परित्याजितस्य कतिपयवत्सरान्ते यथावद्वृत्तान्तं विदित्वा संजातात्यन्तवैराग्यः श्रीविजयसेनमहाराजो विजया-तद्भ्रातृसुजयाभ्यां सार्द्धं जगदेकालङ्कारकारुण्याकूपारपरमेश्वरश्रीमहावीरपद्महस्तेन प्रव्रज्यामहोत्सवं स्वीचक्रे । ततोऽधिगतैकादशाङ्गश्रुतसंपन्नशिततरतरवारिधाराकरालाति-विशालतपोऽनुष्ठाननिष्ठावाप्तधर्मदासगणिनामधेयोऽवधिज्ञानी स्वहस्तदीक्षिततीर्थकरान्तेवासित्वेनाध्ययनप्रबन्धविधित्सुरवधिना स्वपुत्रस्य प्राप्तस्वकीयरज्यस्य भाविनीं कलिच्छलनामालोकयन् प्रतिबोधविधानाय यथार्थमेतदुपदेशमालाप्रकरणमुत्पादयाञ्चकार । पाठ्यां चकार च । पुत्रप्रतिबोधसंविधाय तन्मातुलकमवोचच्च यथासमये समेत्य कलिच्छलितः स्वस्वस्त्री(प्रो)यस्त्वया प्रतिबोधनीय इति । एवं च कतिचित्संवत्सरान्ते त्रिदशेश्वरातिथेयी प्रतीष्टवति महामुनौ शोभनावसरे सुजयसाधुर्विजयागणिनीसमन्वितः समाजगाम राजरणसिंहस्य रहस्याख्यानाय विजयपुरपरिसरारामवसुन्धरायाम् । सोऽपि विदितवृत्तान्तः समेत्याभिवन्द्य च मातुलं मातरं चाप्रतिमप्रमोदपल्लवित-चित्तधृ(वृ)त्तिः पुरस्तादुपविश्योपदेशपरं परंपरामश्रौषीत् । समये श्रीविजयसेनमहामुनिवृत्तान्तविस्तारपूर्वं सुजययतिवरस्तमुपदेशमालामिमां श्रावयामास । सोऽपि सादरं सकृच्छ्रवणेऽप्यकरोत्कण्ठप्रतिष्ठितां तां मीमांसामास समासतोऽपि तस्यास्तात्पर्यम् । ततः प्रभृति प्रतिक्षणमन्तःकरणे कृत्वा परिभावयाम्बभूव विशेषेण । ततोऽप्यात्महितं ज्ञात्वा प्रस्तावे व्रतप्रतिपत्या तत्प्रास्तावीदिति वृद्धानामुपदेशः ॥ ५३६ ॥ साम्प्रतं सूत्रकारः स्वाभिधानं व्युत्पत्त्या प्रकटयन् तैरेव शब्दैः स्वपुत्रस्य रणसिंहस्य मुख्यवृत्त्योपकारार्थं कृतमेतत्प्रकरणमिति ज्ञापयन्नाह—

धंत-मणि-दाम-ससि-नय-निहिपयपदमक्खराभिहाणेणं । उवएसमालपगरणमिणमो रइअं हिअट्ठाए ॥ ५३७ ॥
जिणवयणकप्परुक्खो, अणेगसुत्तत्थसालविच्छिन्नो । तवनियमकुसुमगुच्छो, सुग्गइफलबंधणो जयइ ॥ ५३८ ॥
जुग्गा सुसाहुवेरगिआण परलोगपत्थिआणं च । संविग्गपवित्थिआणं, दायव्वा बहुसुआणं च ॥ ५३९ ॥

तत्र धन्तादेः पदवृत्तस्य प्रथमाक्षरैर्धर्मदासगणिरित्यभिधानं नाम यस्य तेनेदमुपदेशमालाप्रकरणं रचितमिति सम्बन्धः । किमर्थ-
हितार्थाय हितं-निःश्रेयसं सत्त्वानुग्रहो वा तदर्थमिति । अपरः पुनरयमर्थः-‘ ध्मातः ’-कलंकशोधनार्थं पुटपाकं प्रापितास्ते च ते
‘ मणय’श्च-पुष्पराग-पद्मराग-वज्र-वैडूर्य-चन्द्रकान्तादयो ध्मातमणयस्तेषां ‘ दामानि ’-मालाः । ‘ शशिनो ’ दुर्वर्णसुवर्णकर्पूराः ।
‘ गजाः ’-कुञ्जरास्तुरगरथपदातीनामुपलक्षणमेतत् । ‘ निधयो ’-निखातद्रव्याणि तेषां ‘ पद’भास्पदं-स्थानं, राजा स चेह प्रस्तावाद्रण-
सिंहस्तस्य प्रथमाक्षराभिधानेन, कोऽर्थः । प्रथममक्षरमोकारो मातृकाया इव सर्वशास्त्राणामादौ मङ्गलार्थमुपादीयमानत्वात्तस्य च पञ्च-
परमेष्ठिवाचकतया विश्रुतत्वात् । अभिधानमन्तर्जल्पो जाप इत्यर्थस्तेन हेतुना रचितमुपदेशमालाप्रकरणमेतदिति योगः ॥ कलिच्छलितो
ह्यसावेतयोपदेशपरम्परया प्रतिबोधितो यथेह परलोककल्याणकारणपञ्चमङ्गलजापपरायणो भवति तथा करोमीत्यभिप्रायेणेत्यर्थः । अत
एवोक्तं हितार्थाय एतद्धितस्य पथ्यं यदेवंविधमन्त्रराजजापपरायणो भवति । तथाहि-“ सिद्धान्तस्य रहस्यमेकमिह यः पाथेयमामु-
ष्मिकम्, सम्यक् पूर्वविदामपि प्रतनुते दुस्साधसिद्धिर्भुवम् । सर्वत्रापि च सर्वदा च शुचिर्यस्यायमेव क्रमः, सोऽयं पञ्चनमस्कियेति
जयति श्रीमन्त्रराजः क्षितौ ॥ छ ॥ ३७ ॥ साम्प्रतमन्त्यमङ्गलं जिनप्रवचनस्तवनरूपं कल्पवृक्षरूपकेणाह-“ जिणवयण ” गाहा-
जिनवचनमेव कल्पवृक्षः सकलार्थिसार्थमनोरथप्रथापूरकत्वाज्जिनवचनकल्पवृक्षः स जयतीति सम्बन्धः ॥ अङ्गिनोऽनुगुणामङ्गरूपणा-
(ता)माह-अनेकेऽनन्ता ये सूत्राणामर्थास्त एव शाखास्ताभिर्विस्तीर्णो विशालः । उक्तं चागमे-“ सध्वनईणं जा होज्ज वालुया, सव्व-
उदहिजं उदयं । एत्तो अणंतगुणिओ, अत्थो एक्कस्स सुत्तस्स ॥ ” यद्वाऽनन्तत्वं सूत्रस्यापि सम्बध्यते, अनन्तगमत्वादागमसूत्राणाम् ।

तपांस्यनशनादीनि, नियमा-द्रव्यक्षेत्रकालभावाभिप्रहास्तपोनियमास्त एव कुसुमानां गुच्छाः-स्तवका यस्मिन् स तपोनियमकुसुमगुच्छः । सुगतिः-स्वर्गापवर्गौ तावेवानन्यसामान्यसुखरसपूर्णत्वात्फलं तद्वध्नाति-करोति यः स सुगतिफलबन्धनो जयति-सकलागमोत्कर्षेण वर्त्तते । तदुक्तम्-“ जह तरुसु कपुरुक्खो, मणीसु चिंतामणी अइमहग्घो । तह इयरसयलधम्माण, मज्झयारंमि जिणधम्मो ” ॥१॥३८॥ साम्प्रतं येषामिदं योग्यं तानभिधित्सुराह-“जुगा” गाहा वैराग्येण चरन्तीति वैराग्यिकास्ते श्रावका अपि स्युस्तद्वचनचलेदाय विशिनष्टि, सुसाधुत्वेन वैराग्यिकाः संविग्नाः-सद्यतयस्तेषां योग्या पठितुं-श्रोतुं-व्याख्यातुं चोपदेशमालेयम् । परलोकोपस्थाधिधर्ममार्गे प्रस्थिताः प्रस्थानं कृतवन्तो यतिधर्माभिलाषुका अद्यापि गृहवासं मोक्तुमशक्ताः सुश्रावकास्तेषां च योग्याः । तथा संविग्नपाक्षिकाः प्रागुक्त-लक्षणास्ते हि तत्र मार्गे गच्छन्तोऽपि श्रान्ताः शरीरप्रवृत्त्या, चित्तवृत्त्या तु तत्र प्रतिबद्धा गच्छतोऽन्यान् बहुमन्यमानाश्च तेषां च योग्या ततो दातव्यैव ॥ सर्वेषां किं विशिष्टानां बहुश्रुतानां स्वस्वोचितबहुश्रुतशालिनामित्यर्थः ॥ ५३९ ॥ उपदेशसमाप्तौ च वयमपीदं पूज्यसूक्तेन ब्रूमः-एसो धम्मोवएसो निबिडतमभरुत्तारतारप्पईवो, एसो धम्मोवएसो मयमयणमहावाहिनासोसही य । एसो धम्मोवएसो सिवसुहभवणारोहसोवाणसेणी, एसो धम्मोवएसो भवियजण तओ ता(ना)वणिज्जो मणाओ ॥ इतश्चतस्रः प्रक्षेपगाथा व्याख्यायन्ते-तत्र आद्यां तावत् बालाबालदीनामपि प्रकरणकर्तृनामावधिगमायाह-

इय धम्मदासगणिणा, जिणवयणुवएसकज्जमालाए । मालव्व विविहकुसुमा, कहिआ य सुसीसवग्गस्म ॥ ५४० ॥ संतिकरी बुडिहकरी, कल्लाणकरी सुमंगलकरी य । होइ कहगस्स परिसाए, तह य निव्वाणफलदाई ॥ ५४१ ॥ इत्थ समप्पइ इणमो, मालाउवएसपगरणं पगयं । गाहाणं सव्वाणं, पंचसया चेव चालीसा ॥ ५४२ ॥ जाव य लवणसमुदो, जाव य नक्खत्तमंडिओ मेरु । तावय रइआ माला, जयम्मि थिरथावरा होउ ॥ ५४३ ॥

इत्येषा प्रकृतोपदेशमाला धर्मदासगणिमहर्षिणा कथिता शिष्यवर्गस्येति सम्बन्धः । किं स्वातन्त्र्येण ? नेत्याह-जिनवचनोपदे-

श्यानां कार्याणां या माला तस्याः सम्बन्धित्वेन तस्या वा सकाशात् । अत्रोपमानं मालेव विविधकुसुमा । यथा ह्येषा सौरभादि-
गुणधामाभिरामतया सर्वेषामुपादेया एवमुपदेशमाला ऽपीति ॥ ४० ॥ द्वितीया त्वाशीर्वादायेयं गाथा—“ संतिकरी ” इत्यादि ॥
उपस्थितदुरितोपशान्तिकारिणी धर्मसाधनसामग्र्या वृद्धिकारिणी ऐहलौकिकसकलकल्याणकारिणी पारलौकिकसकलसन्मङ्गलकारिणी च ।
क्रमेण-परम्परया निर्वाणफलदायिनी च भवतु, कस्येत्याह—कथकस्य-सूत्राध्यापकस्य-व्याख्यातुश्च ॥ ५४१ ॥ तृतीया समाप्त्याभि-
धानपूर्वकं ग्रन्थसंख्यानाय—“ एतथ ” गाथा । अत्र जिनशासने समाप्यते-समर्थ्यते एतत् । मालया-परम्परया उपदेशा मालो-
पदेशास्तेषां प्रकरणमुपदेशमालाप्रकरणमित्यर्थः ॥ ४२ ॥ द्विचत्वारिंशदधिकानि गाथानां पञ्चशतानि (५४२) ग्रन्थमानम् । चतुर्थी तु
श्रुतज्ञानस्याशीर्वादाय—“ जावय ” गाथा । यावल्लवणसमुद्रोऽयं वेलाभिः पोष्यते । यावच्च नक्षत्रैरन्तर्वर्त्तिभिर्मणिङ्गतो मेरुः प्रभासते ।
यावच्चैतौ चन्द्रादित्यौ द्योतेते तावदिदं श्रुतज्ञानमुपदेशमालाख्यं सकलं वा श्रुतज्ञानं भवत्वित्याशिषि पञ्चमी भवतादस्वलितं नन्दता-
दित्यर्थः ॥ ४३ ॥ समुद्रादीनां प्लवनादयश्चात्र क्रियाः प्रसिद्धेरेव लभ्यन्ते ॥ यथा मा भवन्तमनलः पवनो वा वारणो मदकलः
कलभो वा । वज्रमिन्द्रकरविप्रसृतं वा स्वस्ति तेऽस्तु लतया सह ॥ वृक्षेत्यत्राधाक्षीद्वाक्षीदित्यादि क्रियाणामनुपात्तानामप्यवगमः ।
एवं प्रस्तुतेऽपि तत्तत्क्रियासिद्धिः ॥ ५४३ ॥

॥ इति श्रीरत्नप्रभसूरिविरचितायामुपदेशमालाविशेषवृत्तौ चतुर्थो विश्रामः ॥

D प्रतौ समाप्त इति भद्रं ॥ शुभमस्तु ॥ विक्रमाद्वसुलोकार्क वर्षे माघे समर्थिता । एकादश सहस्राणि मानं सार्धशतं तथा । अंकतोऽपि ग्रंथाग्रं
१११५० तथा सूत्रगाथा ५४३ । एवं संपादिकायां ग्रंथाग्रं ६७९ एवं ग्रंथाग्रं ११८२९ ॥ ला॥ संवत् १५८६ वर्षे पोष वदि १३ दिने उपदेश-
मालावृत्ति लिखिता ॥ B प्रतौ सार्द्ध द्वौ श्लोकाः प्रशस्तिः चास्ति १ D प्रतौ प्रशस्तिः नास्ति ।

॥ व्याख्याकारप्रशस्तिः ॥

नानारूपनरोत्तमैकवसतिर्नीरागतासंगतः, पातालं परितः स्फुरन्निह बृहद्गच्छोऽस्ति रत्नाकरः । स श्रीमन्मुनिचन्द्रसूरिसुगुरुस्तत्रा-
भवद्भूरिभिः, शाखाभिर्भुवि यः प्रयागवटवद्विस्तारमुद्रामगात् ॥ १ ॥ साहित्यतर्कागमलक्षणेभ्यः, यद्ग्रन्थवीथीकविकामधेनुः । कस्योप-
कारं न चकार सम्यक्, निःशेषदेशेषु च यद्विहारः ॥ २ ॥ शिष्यः श्रीमुनिचन्द्रसूरिगुरुभिर्गीतार्थचूडामणिः, पट्टे स्वे विनिवेशितस्तदनु-
स श्रीदेवसूरिप्रभुः । आस्थाने जयसिंहदेवनृपतेर्येनास्तदिवासासा, स्त्रीनिर्वाणसमर्थनेन विजयस्तम्भः समुत्तम्भितः ॥ ३ ॥ तत्पट्टप्रभ-
भवोऽभवन्नथ गुणग्रामाभिरामोदयाः, श्रीभद्रेश्वरसूरयः शुचिधियस्तन्मानसप्रीतये । श्रीरत्नप्रभसूरिभिः शुभकृते श्रीदेवसूरिप्रभोः, शिष्यैः
सेयमकारि सम्मदकृते वृत्तिर्विशेषार्थिनाम् ॥ ४ ॥ श्रीदेवसूरिशिष्यभ्रातृणां विजयसेनसूरीणाम् । आदेशस्यानृणभाव-मगममेतावताह-
मिह ॥ ५ ॥ यदियमुपदेशमाला, श्रावकलोकस्य मूलसिद्धान्तः । प्रायेण पठति चार्यं, तदिहास्माभिः कृतो यत्नः ॥ ६ ॥ व्याख्या-
तृचूडामणिसिद्धनाम्नः, प्रायेण गाथार्थं इहाभ्यधायि । क्वचित्क्वचिद्यातु विशेषरेखा, सद्भिः स्वयं सा परिभावनीया ॥ ७ ॥
यदिह किञ्चिदनागमिकं क्वचिद्विरचितं मतिमन्दतया मया । तदखिलं सुधियः क्षमयामि च कृतकृपाः परिशोधयतादरात् ॥ ८ ॥
स्वस्य परस्य च सूक्तैर्वृत्ति-विस्तारिता चकास्तीयम् । मणिखण्डमण्डलैरिव, सुवर्णपूजा जिनेन्द्राणाम् ॥ ९ ॥ प्रकृता समर्थिता च,
श्रीवीरजिनाग्रतो भृगुपुरेऽसौ । अश्रावबोधतीर्थे श्री-सुव्रतपर्युपास्तिवशात् ॥ १० ॥ संशोधिता च संनिहित-कतिपयैः सहृदयैरियं
प्रायः । पुनरपि कण्ठकशुद्धिः, कार्या वः प्रार्थये सर्वान् ॥ ११ ॥ भास्वद्भास्वरकान्तकान्ततिलकं प्रक्षिप्तवज्राकृतं, निर्यन्नोर(ल)शि-
लातलासुपटलीदुर्वारदूर्वाङ्कुरम् । यावन्मेरुमहीभृतं(धरं) प्रतिकरोत्यारात्रिकोत्तारणं, ताराभिर्दुर्विलासिनी विजयतां तावन्नवैषा कृतिः
॥ १२ ॥ विक्रमाद्वसुलोकार्क-(१२३८) वर्षे माघे समर्थिता । एकादशसहस्राणि, मानं साद्वैशतं तथा ॥ १३ ॥ १११५०
॥ शुभमस्तु लेखकपाठकयोः ॥ इति व्याख्याकारप्रशस्तिः समाप्ता ।

नमः श्री वर्द्धमानाय, वर्द्धमानाय वेदसा । वेदसारं परब्रह्म-ब्रह्मबद्धस्थितिश्चयः ॥ १ ॥ स्ववीजगुप्तं कृतिभिः कृषीवलैः, क्षेत्रेषु
सिक्तं शुभभाववारिणा । क्रियते यस्मिन् स फलशिवश्रिया, पुरं तदत्रास्ति दयावटाभिधम् ॥ २ ॥ ख्यातस्तत्रास्ति वस्तुप्रगुणगुणगणः
प्राणिरक्षैकदक्षः, सज्ज्ञाने लब्धलक्ष्यो जिनवचनरुचिश्चन्द्रुच्चैश्चरित्रः । पात्रं पात्रैकचूडामणिजिनसुगुरुपासनावासनायाः, संघः सुश्रा-
वकाणां सुकृतमतिरमी सन्ति तत्रापि मुख्याः ॥ ३ ॥ होनाकः सज्जनज्येष्ठः, श्रेष्ठो कुमरसिंहकः । सोमाकः श्रावकश्रेष्ठः, शिष्टधीर-
रिसिंहकः ॥ ४ ॥ कडुयाकश्च सुश्रेष्ठो, साङ्गाकः इति सत्तमः । खीम्वाकः सुहृडाकश्च, धर्मकर्मैककर्मठः ॥ ५ ॥ एतन्मुखः श्रावक-
संघ एषो, ऽन्यदा वदान्यो जिनशासने सः । सदा सदाचारविचारचारु, -क्रियासमाचारशुचित्रतानाम् ॥ ६ ॥ श्रीमज्जगच्चन्द्रमुनीन्द्र-
शिष्य-श्रीपूज्यदेवेन्द्रमुनीश्वराणाम् । तदाद्यशिष्यत्वभृतां च विद्या-नन्दाख्यविख्यातमुनिप्रभूणाम् ॥ ७ ॥ तथा गुरुणां सुगुणैर्गुरुणां,
श्रीधर्मघोषाभिधसूरिराज्ञाम् । संदेशनामेवमपापभावां, शुश्राव भावावनतोत्तमाङ्गः ॥ ८ ॥ विषयसुखपिपासोर्गेहेनः क्वाप्तिशीलं, करणवशगतस्य
स्यात्तपो वाऽपि कीदृग् । अनवरतमदभ्रारम्भिणो भावनाः कास्तदिह नियतमेकं दानमेवास्य धर्मः ॥ ९ ॥ किंच—धर्मः स्फूर्जति
दानमेव गृहिणां, ज्ञानाभयोपग्रहेस्त्रेधा तद्वरमाद्यमत्र यदितो निःशेषदानोदयः । ज्ञानं चाद्य न पुस्तकैर्विरहितं दातुं च लातुं च वा,
शक्यं पुस्तकलेखनेन कृतिभिकार्यस्तदर्थोऽर्थवान् ॥ १० ॥ श्रुत्वेति संघसमवायविधीयमान, -ज्ञानार्चनोद्भवधनेन मिथः प्रवृद्धिम् ।
नीतेन पुस्तकमिदं श्रुतकोशवृद्धयै, बद्धवा (?) दरश्चिरमलेखयदेष हृष्टः ॥ ११ ॥ यावज्जिनमतभानु-प्रकाशिताशेषवस्तुविस्तारः । जगति
जयतीह पुस्तकमिदं बुधैर्वाच्यतां तावत् ॥ १२ ॥ शुभं भवतु लेखकपाठकयोः ॥

॥ समाप्ता सवृतिरुपदेशमाला ॥

इति श्रीमहावीरप्रभु हस्तदीक्षित धर्मदासगणिकृता
वादिदेवसूरि पट्टालङ्कार श्रीरत्नप्रभसूरिविरचिता
दोघट्टी-विशेषवृत्ति समलङ्कृता

॥ श्री उपदेशमाला ॥

इति आनन्द-हेम-जैन ग्रन्थमाला ग्रन्थाङ्कः-६ ।